37-46-D

Theologiæ mysticæ

D. HENRICI HARPHII THEOLOGI ERVDITISS.

IVXTA AC RERVM DIVINARVM CONTEMPLATORIS PROFVNDISSIMI, CVM SPECVLATIVAE, tum adfectiuæ, quæ non tam lectione iuuatur, quàm animi puritate, exercitioque obtinetur amoris, Libri tres, nunc denuò studio multo attentiori, quàm hactenus unquam ad sua archetypa castigati, plurimisque ad faciliorem intellectum facientibus commodis illustrati.

Cum rerũ magis insigniũ nouo Indice ac locuplete.

Matthæi XI. & Lucæ X.

Exultauit Iesus in spiritu sancto, & dixit: Confiteor tibi Pater, domine cœli & terræ, quia abscondisti hæc à sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis. Ita pater quoniam sic placitum fuit ante. &c.

COLONIAE AGRIPPINAE,
Apud hæredes Arnoldi Birckmanni.
Anno 1556.

37 46 D 25

ELENCHVS BREVIS EORVM QVÆ HOC uolumine comprehenduntur.

Liber primus.

1. *Amoris diuini inflammatiua, scilicet filij Dei incarnationis, conuersationis, passionisq; mysteria ac fructum complectens, Pars I.*
2. *De animarum uulneribus, quæ eis ex peccato originali inflicta sunt: de earundem creatione, nobilitate, uenustate ac reformatione per Christiformes uirtutes, Pars II.*

Liber II.

3. *Directorium aureum contemplatiuorum, cuius pars prima in se complectitur XII mortificationes uiuificas.*
4. *De uitæ actiuæ præparatione ac ornatu, deque amorosa animæ ad Deum conuersione, Pars II.*
5. *De uitæ contemplatiuæ spiritualis præparatione & ornatu, qui ad eandem apti sint; deq; impedimentis in ea, Pars III.*
6. *De uitæ spiritualis supereſſentialis præparatione & ornatu, de ipsius dignitate, deque operatione sanctissimæ Trinitatis in animæ supremis uiribus, Pars IIII.*
7. *Collationes tres præcedentis libri sensum quasi per Epitomen paucis absoluens, Pars V.*

Liber III.

8. *Eden, seu Paradysus contemplatiuorum, & uti diuersi homines modis diuersis ad Deum trahantur, Pars I.*
9. *De præparatione uitæ speculatiuæ & spiritualis: deque affectu quintuplici, Pars II.*
10. *De supremo exercitio uitæ speculatiuæ & spiritualis, Pars III.*
11. *De congrua præparatione uitæ contemplatiuæ & supereſſentialis, Pars IIII.*
12. *De IX Amoris gradibus, Pars V.*

Reue-

REVERENDO, EI-

DEMQVAE CELEBERRIMO PATRI AC

DOMINO D. IGNATIO FRATRVM AC PATRVM DE Societate Nominis Iesu Præposito dignissimo, cæterisque omnibus venerabilibus spectatissimisque eiusdem societatis patribus ac fratribus, F. Bruno Loher Carthusiæ Agrippinensis Procurator, S. P. D.

VM ANTE HOS ALIQVOT annos Reuerende, venerabiles suspiciendiq; Patres, Deo ob grauissima Ecclesiæ flagitia permittente extitissent homines quidam mente corrupti, ac mirum in modum impudentes, audaces, præfracti, qui diuina humanaque omnia miscere, extinctas iam olim, damnataſq; hæreses ab inferis reuocare, quasdam etiã nouas ipsi ope & instinctu malorum dæmonum comminisci ac excitare ab Ecclesiæ corpore descisceere ac vltrò se abiungere, alia ex alijs inter se diuersissima planeq; pugnantia serere dogmata, ac vitijs denique omnibus laxare habenas, minimè vererentur, principio quidem sperabamus aut nullos, aut paucos certe fore, qui tam nefarios homines vlla ex parte sectãdos putarẽt. Quis enim ex eiusmodi fructibus non facile authores ipsos internoscat? Sed quia plerique omnes in deteriora proclives sumus, homines suaues ex media Epicuri schola prodeuntes, qui fidem solam sufficere, rectè facta prorsus nulla exigi verbis scriptisq; testarentur, breui tempore plurimos, præsertim ex intima vulgi fœce si bi adiunxerũt, totamq; ferè Germaniam atq; exteras complures etiam nationes suis molliculis ac delicatulis persuasionibus, impijsq; dogmatibus, infecerunt. Dolebamus interim glisscentibus initio hæresibus non existere in Ecclesia multos satis pietate ac eruditione præstantes viros (quamquam plurimi certe deinceps extiterunt) qui diuino armati spiritu aduersum spiritus hoste tartaricos sese tempestiue opponerent, eosq; penitus obtererent ac profligarent. Noueramus enim Deum pro sua benignitate tam in veteri, quam nouo Testamento contra emergentes satanæ satelli-

tes suos semper ministros excitasse ac obiecisse,& conatus impiorum sua sapientia & virtute elisisse: maximeq; idem vt nostris quoque temporibus faceret desiderabamus. Cum eccè præter omniũ opinionem non multò post tu extitisti Pater Celeberrime Ignati (vt alios perplures insignes diuersorum ordinum viros, quos nec commemorare omnes possim, preteream) qui spretis mundi pompis, honoribus, diuitijs, voluptatibus, spreta generis dignitate (Comitem enim ac strenuum militem in patrio regno te fuisse constat) primo ad Parrhysios te contulisti literis sacris imbuendum. Deinde adiunctis tibi aliquot, eiusdem propositi viris, vndecim numero, communi consilio statuistis mundum penitus contemnere,& totos vos animabus lucrandis mancipare. Sed ne quid temerè tanquam propria autoritate attentasse videremini, Romanæ sedis Pontificem Paulum hoc nomine III. adeundem consulendumq; censuistis; qui omnibus diligenter perpensis, cum non posset tam pium animi vestri institutum ac desiderium non summopere approbare, viuendi Canonẽ certè optimum vobis libenter confirmauit, decreuitq; omnes quotquot ad vestram essent accessuri sodalitatem, instar aliorum monasticorum ordinum, tria profiteri vota, atq; in eam præcipue curam incumbere debere, vt quicquid eis vel ab sede Apostolica vel à te Pater Ignati ceu omnium præfecto & præposito negocij demandatum fuisset, etiamsi ad extremos Indos commigrandum foret, prompta alacricq; obedientia susciperent ac exequi minime dubitarent, diligentem nauarent operam pueris præcipuè, in vera pietate rectissimè instituendis, alijsq; omnibus ad Deum conuertendis. Ita factũ est, vt Christi operante gratia indies multi ad vos confluerent nobiles iuxta ac ignobiles, plericq; etiam sacræ Theologiæ aliarumq; artium & facultatum professores eximij, vestra nimirum integritate & optima viuendi ratione allecti. Quem enim non inuitaret nouus ille hoc deplorato seculo erga Dei amorem, mundi contemptum, salutem proximorum feruor, vita inculpata, exempla sanctissima. Esto non defuerint fortassis quidam, qui re necdum bene cognita (vt solet esse suspectum quicquid etiamnum recens est) nimis bene de vobis senserint, quod vobis cum bonis omnibus commune est eritq; semper, vt quosdam æmulos sentiatis. Id quod nemo cordatus non intelligit negligi ac paruipendi oportere. Crescente autem mirum in modum vestrorum fratrum numero, missi sunt cum ampliſſima sedis Apostolicæ potestate sacerdotes non pauci ex vestris, viri grauissimi ac honestissimi, primo quidem ad

precipuos

precipuos quosdam Christianæ Reip. Magnates ac ciuitates: deinde & alij in Asiam, Aphricam, Arabiam, Persidē, Babyloniam illam veterem, vbi perplures reperti sunt Iudæi, quorum maiores olim cum Esdra scriba in Iudæam reuerti noluerunt, itemq; Indiam meridionalem & orientalem, & Americam, maximas orbis partes, magna ex parte hactenus nobis ne auditu quidem vel lectu cognitas, Hispanorum & Lusitanorum difficilimis nauigationibus nostra memoria repertas, vti hodieq; eorundem opera innumeræ maris insulæ & amplissimę regiones inueniuntur. tam immani vastitate ac magnitudine, vt nullum earum exitum aut terminum assequi possint. Quibus in locis vestræ sodalitatis patres ingentem & incredibilem animarum fecēre fructum, nec facere desinunt, infideles & Iudæos ad fidem conuertendo, integra oppida & regna baptizando, peccatores ad pœnitentiam reuocando, pios in gratia confirmando & consolando, iuuentutem tam apud Ethnicos quam Christianos optimis literis, solida eruditione, sanctisq; moribus imbuendo, additis etiam plurimis stupendisq; prodigijs ac miraculis, præsertim apud infideles: adeò vt infatigabili vestro labore, industria, feruore, docendi, concionandi, adhortandi assiduitate, castisq; & candidis moribus diuina vobis opitulante gratia effectum sit, vt nedum in nostra Europa sed etiam in alijs iam memoratis regionibus religio cultusq; vnius veri Dei, veraq; pietas reflorere, increscere ac quotidianis incrementis longe lateque mirifice propagari videatur. Nam & sub Turcico Imperio & tributo, puta Hierosolymis, Constantinopoli atq; in Cypro studiorum collegia auxilio Iulij III. pontificis Maximi instituere conati estis. Accedit huc, quod iam paulo ante attigi, frequens insignium quæ per vestros fiunt, miraculorum operatio, quibus omnipotēs Deus vestræ integritati præbet testimonium, quale certe adhuc nullum apud nostros Euangelicos vidimus, licet suā vbiq; bucas crepitantibus fidem iactitent. Complures enim apud Indos Christianæ religionis expertes, simul atq; fidei nostræ ex animo accesserint, morbis quibuslibet aut alijs corporis calamitatibus grauati confidunt se ilicò sanatum iri, si salutari tingi lauacro, aut Missæ sacrum auscultare liceat: nec sua spe & expectatione frustrantur, mox sanitatis obtento beneficio. Atq; etiam paruuli in scholis ab ijsdem instituti ex suggestu cōcionantur, & ad gratiæ vitam summa pietate eos reuocant, ex quibus ipsi vitæ mortalis initia sumpserunt. Denicq; ne quid vobis desit vlla in gratia, quidam ex vestro ordine pro Christi fide libenter sanguinem suum fuderunt, ab

Ethnicis neci dati. Interim apud illas barbaras gentes augeſcit in dies religio Chriſtiana & fidei iugo colla ſubmittunt homines hominibus noſtri orbis incogniti: dumq; inter nos tepeſcit charitas & increſcunt hæreſum aliorumq; portenta vitiorum, Chriſtus commigrat ad gentes, vt planè verendum maximèq; formidandū ſit, ne ob male facta noſtra à Chriſto penitus relinquamur, & regnum Dei nobis ablatum detur gentibus facientibus fructum illius. Ita enim per ſuos amicos crebrò nobis comminatus eſt Deus. Et ſi quidem ob flagitia & errata noſtra vnquam relinquendi ſumus à Deo, iam vel maximè id timendum eſt, quando vſq; eo omnis excreuit impietas, vt vix poſſit vltra progredi. Vnum duntaxat ſupereſt, quod nobis melioris ſpei fiduciam ingerit, veſtræ nimirum ſodalitatis noua iſthæc preclaraq; profeſſio, & nunquam ſatis laudatum vitæ inſtitutum. Cum enim certis probemus experimentis fructus optimos è vobis prodire, non ambigimus ex Chriſti ſpiritu profectum eſſe quod aggreſſi eſtis, prorſuſq; nobis perſuademus fore vt per veſtros quandoq; Chriſti Eccleſia in melius reformetur, maximè cum id vobis imprimis curæ ſit, vt quoad eius fieri poteſt, omnes ad veram pietatem prouehatis. Neq; tamen hæc ita à vobis geruntur, vt verbis magna promittatis, factis parū præſtetis, vt noſtri Euangelici, quibus ſemper in ore eſt Euangelium, cum vita eorum cum Euangelio pugnet è diametro, ſed vos ipſos ante omnia in omni virtutis genere gnauiter exercetis, vigetq; inter vos viuificæ mortificationis ſtudium, præſertim erga propriam prompta obedientia profligandam voluntatem, quæ ſola malorum omnium cauſa eſt, qua qui vtuntur, boni eſſe nō poſſunt, ſed miſeros ſemper eſſe neceſſe eſt: quam qui in ſeipſis perſequuntur & peſſum premūt, ad ſummum virtutis gradum nullo negocio pertingunt. Neq; difficile, imo facilimum eſt animo à vitijs, quorum omnium fons & origo eſt propria voluntas, repurgato, in Deum per contemplationem erigi, ac diuina & cœleſtia nō qualitercunq;, ſed quodam interno mentis guſtu attingere, & verſari in bonis domini non per ſpeciem, ſed per fidem. Atq; ea de cauſa moti ſumus patres celeberrimi nuncupare vobis Myſticam Theologiam D. Henrici Harphij, quæ iam tertio prodit typis excuſa, vtpote qui totos vos ad eam vitam componere ſtudetis, quæ ab Harphio & alijs perfectiſſima dicitur, nempe communem illam & ambidextram, contemplari ſimul & agere equè paratam: quam non poſſunt apprehendere niſi qui in actione & contemplatione prius (id quod vos facitis) ſeduló verſati ſint. Congratulamur eñ optimis

optimis conatibus ueſtris, & cupimus ueſtra in domino ſtudia utcunq; iuuare. Obſecramus autem ut Authorē, quem uobis offerimus, candidè excipiatis, & quæ ab illo grauiſſimè atq; ſanctiſſimè traduntur, in animos hominum, quod ueſtræ profeſſionis eſt, inſinuetis ac inculcetis: non omnia omnium, ſed ut quiq; capaces erunt. Authorem multis commendare nihil attinet: habet enim laudem ex ſcriptis ſuis maiorem, quàm noſtra illi oratione adiungere poſſimus. Neq; opus eſt uitæ contemplatiuæ, quam potiſſimum proſequitur, encomiis immorari, cum ea procul dubio optima ea pars ſit, quam Criſtus Mariam Magdalenam elegiſſe teſtatur, quam nemo poteſt ullis ingenii aut propriæ induſtriæ uiribus adipiſci, ſed præſtatur à Deo humilibus, piis, Deum ferueñter amantibus, & ſe totos ad Dei uoluntatem conformantibus. Quæ eſt uita ſanè fœliciſſima & iucundiſſima, initium quoddam futuræ illius beatæ uitæ, in qua Deum uidebimus ſicuti eſt. Quã propterea pauciſſimi appetunt uel ſectãtur, quod eius ſuauitatem ignorent, nec experiri poſſunt quàm ſuauis ſit, quod ſuis nolint uitiis emori, quibus excæcati, non poſſunt in Deum æternum & ſplendidiſſimum ſolem mentis aciem intendere. Et tum ea potiſſimum ratione conditi ſumus, ut Deum amando, contemplando ipſoq; fruendo beati ſumus. Atq; hęc niſi hic inchoemus, in futura uita fruſtra nos obtenturos ſperamus. Sed uiuũt homines dediti uitiis ſuis, & negligũt ea quæ ſalutis ſuæ ſunt, toti effuſi in hæc externa, qui intus in anima Deum ſemper præſentem habent & immenſa bona. Vtinam Criſtus Ieſus cæca hominum pectora illuminet, ut quæ ſit ſpes uocationis noſtræ rectius cognoſcãt. Vos patres celeberrimi pro ueſtris ſanctiſſimis conatibus haud dubio ingentem apud Deũ mercedem repoſitam habetis, qui uſq; adeò uos hominibus ad Deum reducendis impendetis. Obſecramus ut in bonam partem accipiatis, quod Authorem hunc uobis dedicare uoluimus. Compulit enim nos Criſti charitas, & odor optimus ſanctę conuerſationis ueſtrę. Chriſtus Ieſus tuam paternitatem Renerẽde Pater Ignati, uoſq; omnes colendi ſuſpiciendiq; patres pro ſuæ Eccleſiæ ſalute diu tueatur incolumes, & in omni gratia, uirtute, ſanctitate iugiter excreſcentes. Datum in noſtra Carthuſia Colonienſi.

Anno reſtitutæ ſalutis. M.D.

LV. III Idus Nouembris.

Vt cognoſcat mundus quia diligo Patrem, & ſicut mandatum dedit mihi, ſic facio.

INDEX MAGIS INSIGNIVM RERVM

AC MATERIARVM, QVÆ IN HISCE TRIBVS THEOLOgiæ mysticæ libris sparsim tractantur, secundū alphabeti ordinem studiosè digestus, in quo prior numerus folium, posterior columnam indicat: Litera autem a primam & b. alteram columnæ medietatem designat. Ante omnia vero emendandus est numerus foliorum, quandoquidē à numero ac folio CVII. vsq; ad CLXVII. erratum est. Deinde iterum à folio. CLXXXVI. erratum est vsq; ad finem voluminis. Corrigat ergo lector primum paginarum numerum, deinde id quod in Indice quæsierit facile inueniet.

Abnegantes sese pure ut à Deo ui sientur 176.1.a
abnegatio propriæ voluntatis quā tum sit bonum 149.3.b.195.1.b.206.1.a.210.1.b
abnegationis per fidē duplex causa 176.3.a
abrenunciatio necessaria quæ 71.3.b
abstinentia ut differre seruanda sit 87.3.a
Abstractio necessaria orantibus quæ 68 3.b
abyssus abyssum inuocat 217.1.b.
Accidentia in paradyso in quatuor prolapsus est. 151.2.a.2.4.1.b
actus sic d Deum amorosa 219.2.b
adoptiuis filiorum Dei gratia quomodo conseguenda 9 4.b
adorare Deum in spiritu & veritate quid sit 22.1.3.b
adorare quid sit, adoratio triplex 110.1.b
aduersa & prospera quinam æqualiter suscipiant 175 4.a.234.1.a.257.1.b.2.a
aduersitas donum Dei præcipuum 144.4.a
aduersitates nolite à Deo mitti triplici ratione 98.1.a.b
Affectus amicorum inordinatus quem sit noxius. 233.3.a
affectus amoris quid sit 245.4.a
affectus animarum tres 2.3.b
affectus delectationis sextuplex proximis exhibendus 132.4.a.b
affectus inordinatus triplex mortificandus. 9.4.b
affectus quid & quotuplex 154.3.b.203.1.b.2.a.b 3.a
affectus rationalis 186.1.b
Agilitas corporis gloriosi quanta 82.2.b
agnus qui sit occisus ab origine mundi. 7.2.b
agonia Christi quis fuerit 13.2.a
Alienatio mentis unde habeat processum 258 4.a.b.
alloquutio diuina ut differat à meditatione humana 67.2.b
alteratio corporis ex amore 250.3.a.b
Amabilitas in deo quanta 78.2.b
amandi deum causa efficiens & finalis 119.4.a
amandi Deum modus ibidem.b
amens uti sit in amato 256.1.b
amator fidelis uti se dilecto suo magis ac magis confirmare possit 164.4.b
amatoris fidelis officium 162.3.a
amaritudo cordis unde proueniat 142.2.a.b & deinceps.168 2.b.
amentium quæ nemo inducant 137.1.a.192.2.b
Amici Dei secreti quid sentiant 190.1.2.a
amicis fideles ut ab infidelibus secernantur. 184.2.b 209 4.b
amici indiscreti quinam 167.1.b
amici infideles uti sese gerant in derelictione interna 166.3.a.209 13.a.b
amicitiæ veræ probatio 98.1.b 214.4.a
Amor acquisitus & rationalis quis 141.1.a
amor beatorum ad Christum quantus 83.4.b
amor castus & uehemens 126.3.b
amor Christi excessiuus ad nos 22 4.a
amor creatus quid 198.1.b
amor Dei ad homines quantus 11.3.a
amor Dei purus quis 119 3.b
amor Dei quomodo maxime excitetur, in hoc nunc 35.1.a

amor Dei ut clamet in nobis 170.4.b
amor Dei ut sit omnium actionum affectionumq; finis 247.2.a
amor, dilectio & charitas ut differant 114.1.b
amor diuinus quanta sit nobilitatis 250.1.b
amor duplex necessarius 10.3.b
amor experimentalis ut nos ad verum dei perducat unionem 165.2.a
amor fruitiuus uti acquiratur 218.3.a
amor incorruptibilis ut discernatur à naturali, mercenario & acquisito amore. 245.4.b
amor in homine triplex 114.3.a
amor medinescius 213.3.a. 215.3.a
amor multiplex 172.a.b
amor mundanus quis 140.3.b
amor naturalis 14.4.a
amor practicus, fruitiuus & superfruitiuus quis 117. 1.a.b. 172.1.a
amor seruilis & imperfectus 132.4.b 139 2.b
amor quid sit 152.2.b. 159.2.a 214.1.b
amor rectus & prauus 115.4.a
amor sponsæ qualis 3.3.b
amor sponsi cœlestis ad sponsam quantus 125. 2.a
amor uerus ubi quærendus 153.2.a
amor unitiuus quibus obtineatur studijs. 258 3.a.b
amor ut mutet amantem 235.4.b
amoris acuti officium 251.1.b.2.a
amoris effectio quid 207.4.a
amoris causa triplex 118.4.b
amoris diuini & naturalis differentia 197.1.b
amoris diuini gradus nouem, signis proprietatibus assimilati 243.3.a
amoris diuini uis quanta 115.2.b
amoris feruidi signa tria 253.1.b.2.a
amoris gradus qui 152.3.a.b
amoris factum unde proueniat. 214.3.a
amoris incessabilis officium signaq; tria quæ. 247.2.a.b
amoris incomparabilis signa tria 244.2.b
amoris increati effectus 156.3.a
amoris intellectualis gradus quatuor 114.3.a
amoris liquidi operatio 173.4.b. & signa tria 256.3.a
amoris nostri uim consistere in tribus 124.3.b
amoris operatio 193.1.a
amoris semper mobilis signa tria 246.2.a
amoris superferuidi signa 258.1.
amoris ueri quanta utilitas 741.a.115.2.b
amoris unitiui utilitas 157.1.b.2.a.b
amori proprium quid 213.4.b
amorem suum quàm excellenter in passione sua commendauerit nobis Christus 18.1.a.b
Andreæ Apostoli ad crucem desiderium quantum 100.1.b
angeli boni per astra matutina designati. 6.3.a
angeli mali per mare designati ibidem
angeli qua ratione diligendi 130.4.a
angelorum bonorum dilectio ad Deum 7.2.b
Anhelatio animæ tria complectitur. 228.1.a
Anima apis spiritualis 218.1.b
anima à solo Deo implenda 251.4.b
anima cur ut sponsa iungatur Christo 8.3.b
anima inter duos mensas ut constituta. 175.4.a
anima quæ sibi appropriare possit 230.2.a
anima quæ tria sub umbra dilecti inueniat. 75.2.b.1
anima quando sit pulchra, pulchrior, pulcherrima 32.3.a
anima qualis esse debeat ut sit sponsa Dei. 123. 3.a.126.3.a.244.4.a
anima qua ratione deificetur 229.2.a.b
anima quid, & quomodo creata sit ad imaginem & similitudinem Dei 122.1.a.b.46. 4.b
anima quomodo attrahatur à sancta Trinitate 63.2.a.b.
anima quomodo Deo consecranda sit per ignem 45.2.a
anima quomodo sit Deo chara, charior & charissima 49 2.b
anima unde dilatetur ad Deum capiendum. 253.4.b
anima ut fiat impassibilis 257.2.a.b
anima uti ad suum fontalem originem aspiret. 143 4.b
anima uti per continuam sui eleuationem fiat cœlum & habitaculum Dei 251.3.b.4.a
anima ut sit templum Dei 128.2.a
anima ut spiritualiter crescat 117.3.b
animæ ad solis radios collatio 122.2.a
animæ conditio quanta sit dignitate 44.1.a
animæ essentia quæ 173.2.a
animæ & spiritus diuisio. 169.1.a.182.1.a.b
animæ gloriosæ dotes tres 229.4.a
animæ locus proprius quis 44.4.b.146.2.b
animæ mors quæ 198.2.a

animæ nobilitas quanta 182.2.b
animæ pulchritudo ex triplici imagine Dei quanta 43.3.a.b
animæ triplex partitio 168.4.b
animæ vitam causantia quæ 189.1.a
animam mutari in Christum quid 17.3.a
animus humanus ut seipsum exuens diuinum quendam induat affectum 256.2.b
Apis spiritualis ut fiat anima 172.3.b
appetitus in hominc triplex 114.3.a.116.4.b
Aqua ut humana cogitatio 259.2.a
aquilo mystice quid 6.3.b
Arbitrium liberum ut tripliciter iuuetur à gratia 49.2.a
Arbitrij liberi motus in Deum necessarius iustificationi 344.a
arbitrij libertatem in duobus consistere 46.2.b
arbor perfectionis 180.2.b
arcus contra Christū tensus à diabolo 55.30.4.a
ars quanta sit, scire humiliari & abundare, saciari & esurire 86.3.b
Ascensus in Deum per affectiuas potentias. 237.4.a
Aspiratio ad unitiuum amorem 180.1.a
Astra matutina mystice quæ 6.3.a

B

Baptismatis cur nulla imponatur pœnitentia 29.2.b
baptismus cur Christo susceptus 11.4.a
baptismi effectus qui 11.4.a.14.4.b
beatitudo animæ beatæ quanta 117.3.b
beatitudo creati spiritus in quo consistat 212.4.a
beatitudo essentialis animæ quæ 229.3.a
beatitudo hominis duplex 110.4.b
beatitudo summa hominis quæ 171.3.a
beatitudinis consequendæ certitudinem nasci ex quinq. 112.4.b
beatitudini perfectæ duo necessaria 80.2.a
beatitudines, dona spiritus sancti & fructus spiritus quomodo differant 77.1.b
beatum dici trifariam 130.3.b
beatorum amor qualis sit 212.2.a
beatorum differentiæ tres 83.1.a
Benedictio Dei in anima 45.4.a
beneficiendum ut sit inimicis 102.2.a
beneficia creationis & recreationis ut excitēt nos ad redamandum 121.3.a.b
beneficiorum Dei diligens recordatio quam sit necessaria ac utilis 124.2.a
benevolentia qui sit 41.2.b
benignitas fructus spiritus 79.2.b
Bonitas Dei quanta 55.2.b.5.4.b
bonitas Dei quanto gaudio beatos repleat 84.1.b
bonitas diuina humano generi maxima exhibita quæ 29.2.a.b
bonitas fructus spiritus. 79.2.b
bonitatis diuinæ dulcedo in eucharistia 16.2.b
bonum hominis in quo consistat 10.3.b
boni natura quæ 214.2.b
bona gratiæ & gloriæ inimicis optanda. 102.2.a
bonorum genera tria quæ 42.4.a
bonorū ordinationē in tribus consistere. 51.2.b.
Butiri & mellis riuos uidere mystice quid. 112.2.a

C

Caecitas mentis ex tribus 31.3.b
cæcitas mentis quid 31.4.b
cæli ianua per Christum aperta 29.4.b
Caligo diuina 173.3.b
caligo fruitiua qualis 220.1.a
Calor spiritus sancti ut attingat inferiorem utrutem amatiuam 220.4.a
Candor & rubedo dilecti secundum diuinitatem quid 10.1.b.& humanitatē quid 11.1.b
canis fidelitas mystice quid 56.2.b
Capus spiritus nostri quod 202.1.a
Carboni cur assimiletur anima 118.2.b
Castitas & continentia ut sint fructus spiritus, & quomodo differant 76.3.b.79.3.b
castitas mentis maxime necessaria quæ et duo requirat 86.2.a
castitas triplex quæ 85.4.b.150.2.b.3.a.b.196.1.a.b
castitas ut sit res angelica 86.2.b
castitatis nomen accipi bifariam 85.3.b
castitatem quanto studio etiam ethnici seruarint 86.2.b
Cella aquaria & uinaria quid mystice 130.3.a.218.1.b
Certamen militiæ Christiani legitimū quod. 50.4.b
Charitas beatorum quanta 83.1.a
charitas Christi non tam ex passione quàm ex animo patientis pensanda est. 194.b. 204.b.31.1.a
charitas cunctis opibus prestior quomodo sit emenda, 115.4.a.116.2.a

charitas Dei duplex quæ 115.1.b
charitas Dei trahis hominem 30.1.b
charitas fructus tria operetur in boie 78.4.a
charitas quid sit 114.4.a.115.4.a. & qui ac quiretur 117.1.a
charitas quomodo in se continet omnes virtutes 129.3.a
charitas ubi nascatur, nutriatur, roboretur & perficiatur 116.4.b
charitas unde ordinetur 172.3.b.218.2.b
charitas ut in quolibet act. augeatur 245.2.a
charitas utrum obliget ad subeundum mortem & ad perfectionis opera 129.4.b
charitas ut sit radix & mater, fundamentum & summa, vita & forma, excellentissima, & regina omnium virtutum 115.4.a
charitas Dei erga hominem, argumentum geminum firmissimum 115.3.a
charitatis dona quinq; 117.4.b
charitatis excellentia, effectusq; mirabiles 116 2.a
charitatis obiectum quod 131.3.b.116.2.a
charitatis gradus maximus quis 203.3.b
charitatis operatio in voluntate triplex, 117.1.b
charitatis opus præcipuum quale 206.3.a
charitatis ordo 119.2.b.130.3.a.131.1.b
charitatis precium quod 244.2.a
charitatis subiectum & obiectum quod 116.4.b
charitatem nõ posse minui, sed augeri 117.2.a
Christus cur dicatur redemptor & reconciliator 6.4.a
Christus quare venerit ut Deus, sponsus, agnus 8 2.b
Christus quatenus sit caput angelorum & hominum 7.2.b
Christi vestigia quanto effectu sequẽda 56.2.b
Christum contemplantur beati tripliciter. 83.3.a
Cibus animæ 13.3.b
Ciconia cur pia nocetur 108.4.b
Circulus diuini amoris 118.3.b
Circuncisio mystica 12.3.b
circuncisionem cur susceperit Christus 12.3.a
Ciuitates tres in regno Dei quæ 127.2.a
Claritas Christi transfigurati unde 12.4.a
claritas Dei in intellectu 211.2.b
claritas diuinæ gratiæ ut luceat in animam 178.2.b
claritas fructus gloriæ 80.4.b
Clementiæ & mansuetudinis differentia. 100.3.b
clementia quid sit 100.4.b
Cogitatio prauæ utrum sit peccatum 66.2.b
cogitatio quid sit 66.2.b
cogitatio sanctæ semper habenda 62.1.a
cogitatio ut transeat in meditationem 66.3.b
cogitationum triplex modus 141.1.b.2.a.b
Cognitio cæteris excellentior quæ 226.2.b
cognitio de diuinis verissima quæ 226.4.b
Colloquium mysticum inter Deum & animam cuiusmodi 228.3.b
colloquutio Spiritualis sponsi & sponsæ qualis 221.1.a
columbæ proprietates septem ut designent dona Spiritussancti 12.2.b
Compassio Christi erga suos quanta 25.3.b
compassionis beatæ Mariæ dolor quantus. 26.1.a
compassionis Christi dolor maior passionis. 24.1.a
compassio unde generetur 195.2.b
Compunctio amoris unde 161.3.a.245.4.a
concupiscentia triplex 189.2.a
concupiscentiarum diminutionem signum esse charitatis. 248.3.a
Confessio & satisfactio ut sint pœnitentibus necessariæ. 36.1.a.37.2.a.
confessionis dilatio periculosa. 37.3.a.b
Confidentia quantum necessaria tendenti ad ultam perfectam. 144.2.b.147.3.a.
Conflictus diuini nostri amoris. 214.1.a
Connaturalitas & cõformitas charitatis quæ. 118.1.a.b
Conscientia pura quæ. 57.1.b.
cõscientia ut feruẽter sit examinãda. 247.4.b
conscientiæ cauteriatæ indicia que. 191.3.a
conscientiæ mundatio unde 192.4.b
Consensus voluntarius quis. 46.4.a
Consilium donum Spiritus sancti. 59.4.b
consilij donum eius q; effectus. 159.4.b.205.3. a.4.a.b
consilij Spiritus duplex quis. 60.1.a
Consolationis interne gula. 175.3.b.
cõsurgendi in deũ modus nobilissimus 9.226.2.b
consurrectio in contemplationem supereſſentialem quomodo fiat. 236.4.b
Consurrectionis Spiritualis gradus quatuor; 207.3.a.
consurrectionem fieri trifariam & de quibusdam

buſdam aliis gradibus 160.3.*b*.4.*b*

Contemplandi duplex modus, iuxta duplicem rationalis creaturæ naturam 155.1.*a*.*b* & deinceps

contemplandi modus duplex 74.3.*b*

contemplantibus quæ quatuor ſint neceſſaria. 72.3.*b*

contemplatio myſtica 200.4.*b*

contemplatio quid ſit 72.2.*b*.154.1.*a* 179.1.*b*.241.2.*a*

contemplatio ſcholaſtica 200.3,*b*.4.*a*.

contemplatio ſupereſſentialis quibus præſtetur 234.2.*b*

contemplatio ut differat à ſpeculatione 72.4.*b*

contẽplatio ut dupliciter delectabilis 252.3.*a*

conteplatio ut ſit actus intellectus non impediti, & unde oriatur 236.2.*a*

contemplationis finis & terminus 250.4.*b*

contemplationis gratia amiſſa ut recuperetur. 253.3.*a*

contemplationis gradus ſex 65.4.*b*

contemplationi quis ſit aptus 137.1.*b*

contemplationem quæ tria præcedere debeãt. 71.3.*b*

contemplationem ſanctam quæ quatuor impediant 248.1.*a*

contẽplatione dulcoruri aduerſitatem 99.4.*b*

contemplationum diuinarum gradus & differentiæ ſex 237.2.*b*

contemplatiuæ uitæ formula 135.1.*a*

contemplatiuorũ quorundã curioſites 143.4.*a*

contemplator ut debeat eſſe ambidexter. 241.4.*b*

Contemptus ſui & ſeculi quam ſit neceſſarius 55.3.*b*

contemptum ſui deſiderantium quanta ſit paucitas 143.2.*a*

Continentia ut tripliciter accipiatur 85.2.*b*

Contritio & attritio quid ſint, & quomodo differant 35.3.*a*.*b*

contritio uera quænam 183.2.*b*.3.*a*

contritio quid conferat, & quõ ordinanda. 147.2.*a*

contritionis dolor duplex 35.4.*b*

Cõuerſatio hominis gratioſiſſima quæ 50.4.*a*

Cõuitiantibus utrum ſit reſpondendũ 101.1.*b*

Cor Chriſti cur uulneratum 15.1.*b*

cor Deo offerendum 123.1.*b*

cor durum quid ſit 37.1.*b*

cor mundum quam ſit gratum Deo 56.4.*b*

cor uti ad Deum eleuandum 157.3.*b*

cordis apertio 163.1.*b*.208 1.*b*

cordis clauſura 162.2.*c*

cortlis diuiſio quantopere obſit 189.4.*a*.

192.1.*b*

cordis ſimplicitas quid cõferat 141.3.*a*

corde mundus & corde rectus quis 56.3.*b*

Cornua agni ſeptem myſtice quæ 11.2.*a*

cornua ſanctæ crucis quatuor myſtice 30.3.*b*

Corona ſtellarum duodecim quæ 79.4.*b*

80.4.*a*

Corporis glorioſi dotes quatuor 81.4.*b*

Creaturæ quare factæ ſint 146.3.*a*

creaturæ rationalis cauſa efficiens & finalis quæ 44.3.*a*.121.3.*b*

credere Deum, Deo & in Deũ quid 111.2.*a*.*b*

Crux Chriſti quomodo ueneranda 110.2.*b*

crux ſpiritualis multiplex 31.2.*a*

crux cordis, & crux mentis 31.2.*b*

crux propriæ carnis 31.2.*b*

crux quæ diabolum crucifigere debeamus. 31.2.*a*

crux qua mundũ crucifigere debeamus. 31.1.*b*

crucis latitudo, longitudo, altitudo & profundum myſtice 30.3.*a*

crucis paſſionem quam rationabiliter Chriſtus elegerit 28.1.*a*.*b*

crucem Chriſtum aſcendiſſe ſponte propria, ex charitate & obedientia 21.2.*b*

crucem quam libenter aſcenderit Chriſtus. 27.3.*b*

crucem tollere & CHRISTVM ſequi quid 98.2.*b*

Cupiditas & uoluptas ut ſint carnalium uitiorum capita 33.3.*b*

cupiditas quid 215.4.*a*

Currus Dei rotæ ſeus 57.2.*b*

currus Pharaonis ibidem

D

Debitor Dei eſt homo tripliciter. 18.4.*a*

delectatio duplex 95.3.*a*

delectatio in diuinis unde 135.2.*a*.218 4.*a*

delectatio ſpiritus quæ ſit & quanta 78.1.*b*

Delitiæ & ſpiritualis ebrietas quid 161.4.*a*.*b*.& deinceps.

delitijs affluere quid 259.3.*a*

Deplangere peccata neceſſarium 35.2.*b*

depoſitio lachrymoſa Ieſu de cruce. 271.*a*.*b*

Dereliction anima amantis 166 2.*b*

Desiderium anima amantis 228.2.a
desiderium patrum antiquorum pro Christi aduentu 21.a. 81.a
desidia quanta sit in hominibus 188.1.a
desultorio sui uti debeat esse discreta. 143.2.b
Detractiones & cõtumeliæ quomodo sustinendæ 99.1.b
Deuotio interna unde 61.4.b
deuotio quid sit 67.3.b
deuotio sensibilis ad quid conferatur homini 143.3.a
deuotio sensibilis malorum quæ 13.3.b
Deus cur amet 250.2.b
deus cur mari comparetur. 212.1.b
deus cur se dominum patrem & sponsum uocet 121.2.b
deus ignis ardens 178.1.a
deus in spiritu nostro habitans, quatuor effecit proprietates 216.1.a
deus quid & quomodo operetur in homine. 47.1.a
deus quid sit 10.2.a
deus quomodo etiam naturaliter diligatur super omnia 119.3.a
deus quomodo nos dilexerit, & quomodo sit redemandus tripliciter 124.4.a.b
deus quomodo sub lumine quodam possit uideri 235.2.b
deus tria requirit ab homine 105.4.b
deus ut diligendus 249. 1.d. 250.1.a
deus ut maneat in spiritu nostro 216.1.b
deus ut obiectum beatitudinis diligitur duplicitur 10.4.b
deus ut uniat se spiritui nostro 216.2.a
dei præsentia in anima 135.2.b
deo quid nos præcipuè coniungat 198.1.a
deificatio quid 258.4.a
deiformis ut quis fiat per tria 241.2.b
Dignatio Dei ad hominem 4.2.b
Dilectio ad Deum uera quæ 59.2.a
dilectio effectuosa fallax quæ 248.3.b
dilectio Christi quanta 16.2.b
dilectio Dei pura & casta quæ 8.3.b
dilectio proximi ut debeat esse uera, iusta & sancta 131.4.b
dilectio pulchra ex tribus 128.4.b
dilectio sanctorum ad sanctam Trinitatem quanta 84.2.b
dilectionis effectus sextuplex ergo proximum exhibendus 132.3.b.
dilectionis Dei ergo nos argumentum geminum atque firmissimum quod 115.3.a
dilectionem Dei quod maxime in nobis excitet nutriatq; 124.2.a
diligere Deum ex toto corde, tota mente & anima, quid sit 122.1.a.b
diligenda quænam sint ex charitate 130 3.b
diligentes Deum plus quam seipsos qui sint. 75.3.a
Discretio auriga uirtutum 58.3.b
discretio in tribus necessaria ibidem
Dissolui & cum Christo esse ut anima amans desideret 253.4.a
Docilitas ut sit prudentiæ pars 58.1.a
Dolor Christi in parte intellectiua 24.1.a
dolor Christi in sensu exteriori 23.3.b
dolor Christi in sensu interiori 23.4.b
dolor Mariæ ex morte filij 26.4.b
dolor maximus in anima Christi 24.3.a
dolor triplex in CHRISTO maximus. 23.2.b
dolorum Christi causæ quinq; 24.3.b
Donis Dei ut utendum 208.1.b
Dubiorum quorundam Catholica interpretatio 134.2.b
dulcedo diuini amoris quid in Martyribus effecerit 257.2.b.3.a
dulia & Hyperdulia quid 1.0.2.a

E

Ebrietas spiritus quid 208.1.a, 252.2.a.b
Ecclesia quomodo sit corpus Christi 7.2.a
Effluxus & influxus diuinus 173.1.a
Effusio cordis præstantior quæ 136.2.b
Electionis diuinæ signa septem 231.1.a 2.a. & deinceps
eleemosyna spiritualis corporali potior 108.2.b
elongatio mentis necessaria quæ 72.2.b
Epithalamiũ nuptiarũ spiritualium quod 120.4.b
Errores multiplices circa Eucharistiam. 15.4.b
Essentia diuina ut possit uideri 239.2.b
Essentiam diuinam unus alio perfectius uidebit in gloria triplici ratione 81.1.a
Esuries amoris 217.3.a.255.4.b
esuries sitis q; iustitiæ 106.2.a
Eucharistia cur uiaticum nominetur 15.4.a
eucha

eucharistia cur uocetur Communio. 15.3.b
eucharistia cur uocetur Sacrificium 153.a
eucharistia præcipuum amoris signum. 249.4 b
eucharistia quæ tria contineat 15.4.b
eucharistia quare sic nominetur 15.4.a
eucharistia ut habeat effectum sacramenti & sacrificij 16.4.b
eucharistia uti nos uniat corpori Christi mystico, & summo Deo 17.2 b
euchari stia ut sumenda 196.1.b
eucharistiæ effectus quintuplex 16.4.a
eucharistiæ sacramenti materia conueniens quæ 16.1.a
eucharistiæ sacramentum triplicem habere significationem 15.3 a
excæcatio spiritualis unde 38.3.a
Exercitatio bonarum operationum necessaria. 61.4.a
exercitium procedendi de actiua ad contemplatiuam uitam 148 1.a
exercitium, quo quis in DEVM tendat. 177.3.b 4.a
exercitia corporalia frequentantes qui. 233.2.b
exercitia fortia uti moderanda 162.2.a
exercitia nostra quônam referenda. 144.1 b
existentia & non existentia ut sint relinquenda 216 1.a b
expectatio amantis animæ tædiosa. 255.2 b
ecstasim bifariam causari 254.2.b.3.a

F

Facere quod in se est, uirtia complectitur 46.2.a
familiaritas quando inimicis exhibenda 102.2.a
fasciculus myrrhæ quid. 17.3.b
fauum cum melle commedere mystice quid. 14.3.a.64.4.a
Feruculum Christi quod. 27.2.4
fercula æternæ uitæ duodecim 79.4.b
feruere quinam dicantur 252.4.b
feruor orationi adsit. 69.2.a
feruor spiritus quantus 3.2.b
Fidelitate spiritus in tribus cõsistere. 125.3.b
fines mortua & uiua quæ. 111.4.a
fides per dilectionẽ quatuor operatur 111.3.a
fides quid sit, eiusq; actus interiores tres qui. 111.2.a.196 3.b.4.a
fides seu fidelitas quomodo conseruetur inter Deum & animam 125.3.a
fides ut sit fructus spiritus 79.3.a
fidei articuli quot 112.2.b.199.2.b
fidei radius quinq; operatur 112.1.b.
fidem explicitam de articulis incarnationis Christi & de S. Trinitate esse habendam. 112.3.b
Filius Dei uti operetur in intellectu. 178.3.a.4.a
filius Dei ut sit uerbum, imago, ars & sapientia patris, & quomodo omnia per ipsum facta sint. 222.4.a
filij Dei charissimi quinam. 176 2.b
filij Dei occulti qui efficiamur. 190.2 b.3 a b
filiorum Dei adoptio quomodo fiat. 4.4.a
filiorum occultorum Dei probatio 210.3.b
finis mysticus quis 181 4 b
finis uirtutum quis 77.2.a
finis ut habeatur dupliciter 75.4.b
Flamma quid, eiusq; natura. 254.3.b.14.a
flores uirtutum. 18.2.a
fluuius aquæ uiuæ quid 80.4 a
Fœlicitas animæ quanta. 176.4.a
fons lateris Christi duplex 15 2.a
fonti tribus riuulis diffluenti, quid similetur. 211.1.a.b
fonti ut compareatur anima. 169.4.a
formositas animæ quanta & unde 118.2.b
fornicatio spiritualis quæ 85.4.a
Fortitudo ut sit uirtus, donum & beatitudo. 77.4.a.b.
fortitudinis donum quid, eiusq; effectus & quotuplex 159.3 b.4.a.205.1.b.2.a
fortitudinis gradus primus. 65.2.b. secundus. 4.b. tertius 96.1.b
fortitudinis materia uel obiectum duplex. 65 1 b
fortitudinis secundum quatuor gradus diffinitio 95.2.b
fortitudinem sumi bifariam 95.1.a
franciscei beati contemplatio. 170.2.a
Fratris Aegidij raptus 156.4 a
Fructus caloris spiritus sancti 220.4.b
fructus æternæ uitæ duodecim 79.4.b
fructus regni diuinæ claritatis triplex 241.3 a
fructus spiritus duodecim 76.2.a
fructus spiritus quid sit, & quæ duo ad eius nationem requiruntur. 65.3 b 77.1.b

fruendum esse solo Deo 76.1.a.4.b
fruitio diuina in uita & in patria qualis. 78 2.a
fruitio multiformem dicitur. 76.3.b
fruitio quid 215.4.b
fruitio uera quæ sit, & unde causetur. 75.4 b
fruitioni perfectæ sex necessaria. 218.4.b
fruuntur hominis aliquo diuersimode 76.4 b
funiculus patris æterni triplex. 63.2.b
funiculus filij triplex. 63.3.a
funiculus spiritus sancti triplex. 63.4.b
fundamentum uirtutum 210.4.b
fundamentum uitæ contemplatiuæ 148.3.a
fundamentum uitæ actiuæ 194.4.a

G

Gaudendum esse de aliorum profectu. 245.1.a
gaudendum in aduersitatibus. 99.4 b
gaudium bonæ conscientiæ 56.4.a
gaudium cuiuslibet beati ad B. Mariã quantum 83.2.a
gaudium duplex in anima amante. 250.2.a
gaudium essentiale quod 81.2.b
gaudium & dolor ut simul fuerint in Christo 24.2.a
gaudium in spiritu sancto 127.2.b
gaudium spiritus unde. 78.4.b
Gemmæ in cruce Christi spirituales quatuor 30.3 b
genera peccantium quinq. 188.1.b.2.a.b
generatio diuina ut semper noua fiat in anima. 242.3.a
genu omne curuetur in nomine Iesu curuandũ sit. 9.2.b.
Gladius flammeus uersatilis mystice. 31.1.a
Gloriatio in peccatis 33.4.b
gloria uana nihil Deo odibilius 142.4.b
gloria uana quantum impediat proficientem. 191.4 b
gloriæ fructus quatuor animæ beatæ ascripti. 80 4.a.b.
gloriæ fructus quatuor corpori glorioso ascripti 91.4.a.b
gloriæ fructus tam corporis quam animam concernentes duo primi. 82. 3.a. & duo ultimi. 83.3.a
gradatim ascendendum esse ad contemplationem. 236.4.a
Gradus abnegationis propriæ uoluntatis. 174.3.b 4.a.b & deinceps
gradus actiuæ uitæ supremus. 199.2.a 3.a
gradus charitatis quinq. 130.3.a
gradus nouem mortificationis. 232.4.b
gradus tres uidendi ueritatem diuinam. 224.4.a
Gratia contemplationis quomodo obtineatur. 249.1.a
gratiæ diuinæ quomodo respondendum. 153.1.b
gratia donum est sine quo nihil possumus. 46.4.b
gratia & uirtutes quomodo differant. 46.1.b
gratia gratum faciens duplex. 47.4.b
gratia increata & creata quæ 122.3.a
gratia necessaria iustificationi 34.3.a
gratia prout operetur in homine. 155.3.a
gratia quid sit. 14.4.a. 48.1.b.4.b
gratia triplex 46.1.b
gratia ut lux tria efficit in anima 48.4.b
gratia ut motrix tria efficit in anima 49.1.b
gratia ut perficiat essentiam animæ. 14.4.b
gratia ut sit mater nostra 62.1.b
gratia ut uita tria operatur in anima. 48.3.b
gratiæ ad animam triplex comparatio, triplex & ordo effectuum eius 48.3.b
gratiæ comparatio ad solis radium. 48.3.a
gratiæ diuinæ præsentiam cognosci per tria 47.1.b
gratiæ & gloriæ eclus tres 84.2.a
gratiæ & gloriæ regni desiderium est peccatum 85.2.a
gratiæ gratũ faciẽtis efficacia quæ sit. 223.3.a
gratiæ sensibilis subtractio multis de causis fit. 165.3.a.b
gratiam gratum facientẽ nemo Christus promeruit 30.1.b
gratiam mouere liberum arbitrium dupliciter 46.3.b
gratiam potiorem esse natura. 6.3.b
gratia diuina destitutus, quid agere debeat. 161.2.b
Gratitudo Deo exhibenda 3.2.a
gratitudo quam sit necessaria 5.2.a
gratitudo ut duplicẽ generat dolorẽ 245.4 b
gratus Deo uel odiosus quando quis dicatur. 48.2.a

gemitus dolorum Christi. 24.4.b.
Gula spiritualis unde. 168.2.a.b.233.4.b
guilelmi Iuliacensis Comitis conditio quæ. 167.1.a
Gustus animæ quis. 45.3.b
gustus cœlestis gratiæ quantæ sit virtutis. 71.2.a
gustus spiritus duplex. 73.4.a
gustum animæ excitari à Christo tripliciter 64.2.b
gustum internum quomodo perdiderit homo. 64.2.a
gustum spiritus sensibilem multis de causis subtrahi. 221.1.b
guttur sponsi suauissimum quod. 73.3.b

H

Hierarchia mentis triplex. 127.3.b
hierarchici actus qui. 187.1.a
Homo ut plus uersetur in Cœlo quam in terra. 158.3.a
horæ contemplationis tres. 73.2.b
Humana intelligẽtia diuino lumine irradiata ut aurora comparetur. 259.1.a.b
Humiliationis causam quantam habeat homo. 92.4.b
humilis uere quis. 93.2.a
humilitas affectionis habenda quæ 94.2.b
humilitas cognitionis quõ obtinenda. 93.4.b
humilitas Christi. 20.4.a.31.1.b
humilitas duplici ula obtinetur. 92.4.a
humilitas exhibitionis quõ nutrienda. 94.1.b
humilitas falsa quæ 92.4.b.
humilitas in quo principaliter et essentialiter consistat. 94.2.a.b
humilitas læta gratiam sola meretur. 93.2.a
humilitas omnibus necessaria. 68.4.b
humilitas per fide filiorum Dei 234.3.b
humilitas quanta sit laude digna, & quam necessaria ad salutem. 92.2.b
humilitas quid. 149.2.a
humilitas triplex, scilicet cognitionis, exhibitionis & affectionis 93.3.a
humilitas ut introducat charitatem. 92.2.b
humilitatis exemplum in puero Iesu. 5.1.b
humilitati uerè proprium quid. 94.1.b
hypocrisis quanta sit iniquitas, 53.2.b
hyssopus mystice quid 45.2.b

I

Iaculationum amoriferarum formulæ. 156.1.b
Ieiunium culpæ obseruandum. 88.1.a
ieiunium triplex. 87.3.b
ieiunij effectus. 87.4.b
ieiunia Ecclesiæ obseruare qui teneantur. 87.4.b
Iesus quid sit, quibusq; sapiat 9.1.a
Iesu nomen quomodo luceat, pascat & ungat. 93.2.a.b
ignis proprietates nouem gradibus amoris cõgruentes. 243.3.a
ignis ut dicatur acutus. 251.1.a
ignis ut habeat naturam actualem. 247.2.b
ignis ut habeat uim unitiuam 256.2.a. & *immutatiuam* 258.2.a
ignis ut sit semper mobilis. 245.3.a
Ignorantia & cæcitas mentis unde. 35.3.a
ignorantia quam sit perniciosa. 32.3.a
ignorantiæ malum quod eiusq; species quatuor quæ. 33.3.a.b
Illuminatio Dei in anima. 45.3.b
Imaginatio duplex quæ. 66.2.a
imaginatio quid sit. 66.1.b
imago amoris Christi quomodo semper circumferenda sit. 18.2.b
imago Dei in anima triplex. 43.3.a
imago Christi ut in corde portanda. 141.3.b
imago & similitudo Dei in anima quæ. 44.2.a.b.118.2.b.122.2.b
imago S. Trinitatis per quæ tria perficiatur in anima. 223.3.b.
imagines homini necessariæ quæ. 154.2.b.
imagines nociuæ tres. 154.1.b
immortificatio sui ipsius uti dono Consilij contrarietur. 192.1.a
impassibilitas corporis gloriosi unde. 82.2
impedimenta denudationis cordis. 182.3.a
impedimenta proficiendi. 189.1.b.191.1.a.b
Incarnationis CHRISTI ratio duplex. 5.3.b
incipientes uti Deo uiuere debeant. 193.1.b.2.a
indiscretio quorundam impetuosorum. 168.1.a
indiscretio ut sit uitanda. 58.4.b
influxus diuini luminis quam leuiter amittatur. 160.3.6.184.2.a.
Ingratitudo hominum quanta illaserit Christum. 24.3.b
ingratitudo quam sit detestabilis. 5.2.a.

ingratitudo quanta Deo displiceat. 59 4.b.
Inhabitatio caliginosa sub umbra dilecti quæ sit. 227.2.b.
inhæsio mutua uti contingat. 256.1.a.
Intellectus donum, eiusq; gradus 160.1.a 206.2.a.
intellectus & sapientia prout sunt virtutes & dona. 60.2.a.b.
intellectus quando sit uis animæ uel virtus seu donum. 70.3.b.
intellectus uti solis radio assimilatur, 206.2.b
intellectus ut præparandus ad contemplationem 157.4.a.b.
intelligentiæ simplex. 186.2.a.
intelligentia uis animæ quæ. 72.3.a
Inimicis obligamur in quatuor 102.1.a.
iniuriam fieri bifariam. 99.1.b.
iniuriæ quomodo patienter sustinendæ. 99.1.b.
iniuriarum remissio quanta virtus. 102.1.b.
instrumentes diuinæ quinq; recipiant. 233.1.b.
instrumentes exercitiorum unde. 166.4.a 209 4.b
instrumentum uis ecntemplationis. 155.4.a
Intentio bona & prava. 53.1.a.
intentio deformis. 55.1.b. 152.1.6.197.4.b.
intentio facit omnia opera ut bona sint aut mala. 53.1.b.
intentio recta. 54.4.a.
intentio simplex. 54.4.b.
intentio triplex. 53.3.a.139.4.a.b 151.1.a.b. 196.4.b.
intentionis rectæ signa exteriora quinq; 54.2.b.
intentionis rectæ signa interiora duo. 54.3.a
intentionis rectificatæ signum uerum. 197.2.a.198.3.b.
intentioni simplici quænam necessaria. 151.3.b.4.a.b.197.3.a.
Introitus ad altissimam perfectionem quis. 164.1.a.209.1.a.
introversio ut fiat. 218.3.b.
Invidia diaboli contra hominem. 5.3.a.
invitatio interna. 163.1.a.208.2.a.
Irradiationem diuinæ claritatis tribus recipi modis. 158.2.a.
itinera æternitatis duo. 201.4.b.
iubilus quid sit. 238.2.a
Iucunditas de Christi humanitate in cœlis quanta. 85.3.a
iudicium quodnam Deus requirat à nobis. 105.4.b.
iugum duplex. 181.2.b.3.a
iugum exterioris interioris q; hominis quod 182.1.a
Iustificatio cur sit maximum Dei opus. 54.3.b
iustificatio quid sit, & quæ quatuor illi sint necessaria. 24.2.b
iustitia Christi uictus diabolus. 28.4.b
iustitia generalis, legalis & particularis 104.4.a.b
iustitia quatenus colenda tribus. 106.1.a.b
iustitia ut includat in se actus trium virtutum 105.3.a
iustitia ut sit cibus spiritualis. 47.2.b
iustitia ut sit uirtus generalis. 127.2.b
iustitia ut sit uirtus politica, purgatoria, purgati animi, & exemplaris. 106.1.a.b
iustitiæ gradus quatuor. 105.4.a
iustitiæ species duæ. 105.3.b
iustitiæ uis quanta. 105.4.b
iustitiam præcellere inter virtutes morales duplici ratione. 105.2.a

L

Labia fidelis animæ quæ. 1.3.a
lac caperum quid. 83.3.a
languor animæ unde. 163.2.a,208.2.b
languor infernalis. 209 2.b
languor spiritus unde. 257.4.a.b
Lapis angularis cur dicatur Christus. 6.2.b
laquei occulti diaboli, 175.1.a.b.233.2.a
largitas Dei in Eucharistia. 177.2.b
lauria quid sit, eiusq; actus proprius quis 110.2.a
latus Christi cur apertum sit. 15.2.b
Leua sponsi sub capite sponsæ quid. 19.2.a
Libanus quid. 79.4.a
liberalitas unde quo quidsit. 150.1.a,195.3.a
libertio hominis a peccato quo per Christu facta sit. 28.2.b
liberatio hominis à potestate diaboli, 28.4.b
liberatio hominis à pœna peccati. 29.1.b
liberi arbitrii nobilitas. 145.1.b
lignum uitæ efferens fructus duodecim, ut die signet Christum. 76.2.a.79.4.b
liquefactio Spiritus quid. 257.3.a.b
liquefactio felix inter Deum & animam. 127.1.a
Longanimitas ut sit fructus. 79.2.a

Lucidi-

Luciditas corporis glorioſi unde 81.4.b
luciferi caſus 7.3.a.b
lumen diuinum ſuſcipere volenti quid faciendum 235.3.b
lumen gloriæ tria operatur 80.2.b
lumen increatum ſola comparatum. 169.3.b
luminis diuini triplex ſimilitudo 173.2.b
lux ſcintillans in ſpiritum 178.2.a

M

Macula animæ maiores debere eſſe & humiliores. 93.1.b
malitia quid ſit 32.4.a
mandatum nouum cur dixit Chriſtus 17.1.b
mandatorum deiſtudioſa obſeruatio in actuer ſis, ut ſit bonum ſignum 248.2.b
manere in ſolitudine quid 199.1.a
manſiones tres in homine 149.1.a.b
manſuetudo fructus ſpiritus 79.2.b
manſuetudo uera quæ 101.2.b
manus Chriſti quomodo oſculande 3.1.b
Mariæ beatiſſimæ perfectio quãta 244.2.a
mariæ & Anſelmi colloquutio de paſſione dominica 26.1.b
Matrimon ij carnalis & ſpiritualis differentia quæ 123.3.a
matrimonij ſpiritualis bona tria 125.2.b
matrimonij ſpiritualis initiatio, confirmatio & conſummatio quæ 124.1.b
matrimonio myſtico neceſſaria duo quæ 126.3.b
matrimonium inter Deum & animam quid faciat 123.2.a
Martyrium ſpirituale 102.2.b
martyrium utrum ſit actus maxime perfectionis, & quoſnam quatuor actus uirtutũ habeat 96.2.b
martyrij corona quibus præparetur 168.3.a.b
& deinceps
Meditatio quid ſit, eiuſq; tria genera quæ 61.4.b.67.1.b
meditatio ut tranſeat in ſpeculatiõem, & perficiatur per diuinam in ſpiratiõem 67.2.a
meditationis collectaneæ duæ 67.3.b
meditationis, cogitationis & contemplationis differentia 198.3.b.4.a.199.1.b
meditationes uitæ actiuæ duos fines habent. 147.3.a
meditationum gradus 193.2.b
memoria quã præparanda ad contemplatiõem 157.3.a
memoriæ quies & eleuatio unde 169.4.b. 170.1.a
mens contemplantis ut ſit ab omnibus expedita 236.a.2.b
Mens hominis ut bene ordinetur quinq; modis 76.2.b
mens præſentia ſui creatoris uiſitata ut ſe getat 255.3.b.4.a
mens ut lumine diuino illuſtranda 202.4.b 203.1.a.b.
mẽſuræ bonæ, conferre, cogitare & ſuperefluentis diſcrimen 183.3.b.4.a.b
meritum Chriſti tam angelos quàm homines beatificare 6.2.b
militia Chriſtiana perfecta quæ 56.2.a
militiæ Chriſtianæ inſignia quæ 17.2.a
miſereri quomodo ſit Deo proprium 107.3.a
Miſericordia cur merito uocetur Deus 107.2.b
miſericordia Dei infinita 107.1.b
miſericordia & Iuſtitia diuina ut ſimulin Chriſti paſſione concurrerint 28.3.a.b
miſericordia iuſtitiam ſemper comitem habere debet 108.1.a
miſericordia quid ſit 107.1.a
miſericordiæ uitioſa & iniuſta quæ 107.4.b
miſericordia ut exercenda in uita actiua. 147.2.b
miſericordia ut maxima uirtus, ſacrificiumq; acceptiſſimum 108.1.b
miſericordia ut ſit uirtus et beatitudo. 108.2.b
miſericordiæ & miſentionis differentia. 107.2.b
miſericordiæ humanæ excellentia & uirtus. 107.1.a
miſericordiam & ueritatem triplicem Deus requirit 105.4.b
Mititas ut pariat benignitatem 149.4.a 195.2.a
mititas uirtus & beatitudo 101.3.a
Modeſtia fructus ſpiritus 79.3.a
modeſtia uirtus qualis 90.1.b
Mori & uiuere in Deo quid 171.4.b
mors Chriſti quomodo toti humano generi uiuificauerit 28.4.a
mors quatenus eligenda pro iuſtitia 129.4.b
mortis Chriſti uirtus quanta 21.4.a
mortificatio incipientium, proficientium, & perfectorum

perfectorum 181.3.b.4.a
mortificationi propriæ summa vigilantia cur insistendum sit 246.2.a
motus diuini amoris 209.2.a
Multiloquium quam sit detestabile 62.3.b
mundi innouatio quale futura sit 82.4.a
murmuratio cuius sit filia 142.3.a
mutationes quales fiant in homine contemplatiuo. 134.2.b

N

Nardus mystice quid 92.2.b
natiuitas Iesu quam sit dulcis & mirabilis 5.1.a
natura amoris quæ 214.4.b.215.1.a
natura diuinitatis quinam consideranda 211 3.a
natura hominis duplex 200.3.a
natura humana quomodo deificata 4.1.b
natura ignis quæ 249.1.b.2.a.252 4.a
natura rationalis ad quid facta 201.3.b
natura uti paulatim cogenda 161.1.a
natura humanæ dignitas 4.2.b
natura humanæ dignitas per Christi passionẽ reparata 21.2.a
naturæ inconstantia quamdiu plerunq; duret. 162.4.a.194.1.b
Necessitas cauendi peccata homini indicta. 30.2.b
negligentia nostra culpanda, non gratia. 47.1.b
nequitia effectus 189.2.b
Nigredo interior, & decor eius interior quomodo imitanda 18.4.b
Nobilitas animæ quanta 122.1.b
nobilitas animæ summa in quo consistat 223 4.a
nobilitas hominis uere fidelis quanta 112.1.b
nobilitas status gratiæ excellentissima 244.4.a
nobilitas summa quæ 49.4.a
Nomen Dei ineffabile quod 8 4.a
nomen Dei quando sanctificetur in nobis 69 4.a
nominis Iesu uirtus quanta 9.2.b
nomina animæ diuersa unde 43.4.a
non facio bonum, quod uolo, quid significet. 259.4.b
Nouitas uitæ æternæ ineffabilis 82.3.b

O

Obdormitio Spiritus in Deo, quomodo fiat 219.4.a
obedientia Abrahæ 59.1.b.43.1.b
obedientia Christi 90.3.b
obedientia Hercules 42.4.b
obedientia in eduersis & prosperis qualis esse debeat 42.1.a
obedientia uoti quibus necessaria 145.2.a
obedientia quid sit 42.1.b.149.3.a.195.1.a
obedientia unde procedat 204 2.a
obedientia uti exemplo Christi seruanda sit. 42.3.b
obedientia ut sit usus bonæ uoluntatis 414.b
obedientiæ excellentia quanta 42.3.b
obedientiæ gradus triplex 43.1.a..45.2.b..3.a
obedientiæ gratia Christus mortem fuscepit triplici ratione 21.4.b
obedientiæ opera ut exercenda 145.3.b
obedientiæ necessaria quinq; 42.1.b
obedire diuinæ uoluntati quantum sit bonum. 39.3.a.b.
obliuio Dei & salutis unde 34.1.b
obstinatio peccatorum unde 34.1.b
Otium triplex detestabile & uitandum quod 62.2.1.b
ocium ne sit uitandum 32.4.b
oculus animæ quis 224.1.b
oculus simplex animæ quis 173.3.a
oculus triplex 143.1.b
oculo simplici duo necessaria. 55.1.a
oculum intelligentiæ tria cõfundunt 60.3.a
oculum simplicem quænam efficiant. 197.3.a
oculi animæ quando sint sani 72.4.a
oculi intellectuales uti mundandi. 202 2.b.3.a
Odiendum quidnam in homine 140.4.b
odium peccati necessarium 35.3.b
Offensa punitioq; ut remittenda 102.1.b
Operis boni prompti pseudo unde 246.2.a
opera bona ad salutem esse necessaria 33.1.a
opera bona quando Deo sint gratiora. 165.2.b.180.4.a
opera Dei quæ quomodo sint magna, mirabilia & iusta 20.1.b
opera exteriora quomodo exercenda 142.2.a.219 1.a
opera misericordiæ unde proueniant 150.1.b 195.3.b
opera uirtutum, cur dicantur fructus 76. 4.b
operationes hierarchiæ quomodo fiant 127. 4.b
Orare semper quis dicatur 68.2.b.69.1.b

orandum

orandum esse frequenter 69.1.b
oratio Deo gratissima quæ 68.4.a
oratio duplex 67.4.a
oratio quid sit 67.3.b
oratio vocalis uti fundenda in vita actiua. 152.1.a
orationis dominicæ commendatio, & explanatio. 69.3.a.b
orationis dominicæ septem petitiones ut respondeant donis spiritus sancti, & beatitudinibus 70.2.b
orationis gradus tres 68.2.b
orationi necessaria quatuor 67.4.a
orationi perfectæ necessaria quinq. 68.4.b
orationum iaculatoriarum utilitas 180.1.b
origo uitiorum superiorum quæ 171.2.a
ornatus uitæ contemplatiuæ & supersententialis. 235.1.a.b
Osculetur me osculo oris sui quid 256.4.a
osculum mysticum 229.1.a.b.256.4.b
osculum oris sponsi quod 3.2.b
osculum, osculans, osculatum mystice .1.3.a
osculum triplex mistice quod 2.4.a
osculo tria fieri 2.3.a
osculum non ab ore, sed oris cur petat sponsa. 2.2.a
os osculans mistice quod 2.2.b
ostium ut sit Christus tripliciter 64.3.b

P

Palma quare crucem designet. 21.2.b
panis quotidianus triplex. 70.1.b
paradisi ingressum tria præpedientia mystice quid 31.1.a
parænymphus animæ quid faciat 259.4.a
parentes quanta sint pietate fouendi. 109.1.a
Passio amoris quid 254.2.a
passio Christi quam sit amorosa 27.2.b
passio Christi quomodo omnem complectatur perfectionem 18.1.a
passio Christi ut præseruet hominem a peccatis. 30.1.a
passio dominica quo semper in memoria sit portanda per compassionem & imitationem. 17.4.b
passionis Christi effectus quinq. 28.2.b
passionis Christi grata recordatio. 27.4.a.b
passionis Christi instrumenta quomodo ueneranda 110.2.b
passionis Christi memoria ut sit amorosæ mẽti grata 18.3.b
passionis dominicæ memoria quam sit salubris 19.3.b
passionis dominicæ opus, modus, causa & fructus. 20,3.a
passionem Christi meditandi gradus 147.4.a.193.4.b
passiones animæ quid sint 32.1.b
Pater cœlestis ut operetur in Memoria. 178.4.b
pater noster triplici ratione dicitur Deus. 69.3.b
Patientia Christi, quanta. 20.3.a.30.4.b. 97.1.b.
patientia Dei triplex quæ 97.2.b
patientia excellentissima quæ. 104.2.b
patientia operis, oris & cordis quomodo tenenda 100.3.b
patientia uera & falsa quæ. 97.4.a
patientia unde 195.1.b.205.2.a
patientia ut dulce sit in passionis Christi recordatione. 97.1.a.b
patientiæ commendatio 96.4.b.100.1.b
patientia ut sit fructus spiritus, 79.1.b
patientiæ gradus tres scilicet incipientium. 101.4.b. proficientium. 102.4.a. & perfectorum. 103.4.a.b.144.4.b.149.3.b
patientiæ perfecto in ducbus 99.4.b
patientiæ uis quanta 99.1.a
patientia tribus modis exerceri 97.4.b
patientiam duobus modis obtineri 96.4.b
Pax quadruplex quomodo obtinenda. 103.4.b
pax spiritus uera quæ. 49.1.a. 127.2.b. 218.4.b
pacis fruitionem quomodo quis consequatur. 103.4.a
pacis gradus tres 103.3.a
pacifici qui sint 103.1.b
Paupertas spiritus quadruplex. 88.2.b
paupertas uera quid. 138.2.b.183.4.b.
paupertatis amorem quæ duo excitent. 89.1.b.
paupertatis Christianæ religionis gradus tres. 89.3.a.139.1.a.b
paupertatis exemplum in Iesu & Maria. 88.3.b
paupertati spiritus triplici ratione promittitur iudiciaria potestas. 88.4.b

Peccantes ex ignorantia uel passione qui 32.1.b
peccantes ex malitia qui sint. 32.2.b
peccatori pœnitere uolenti quid agendum. 188.3.a
peccatum Adæ quadruplex. 151.2.b. 244.1.b
peccatum detestandam maculam animæ imagini infligit. 25.1.b
peccatum diuinæ uindictæ prouocatiuum ipsi usq; Dei maxime iniuriatiuum. 25.1.b
peccatum mortale quid maxime uitare faciat. 244.4.a
peccatum mortale quinq; Christo uulnera infixit. 25.1.a
peccatum pœnæ obligatiuum æternæ. 25.2.b
peccatum quomodo fiat 32.1.b
peccatum ueniale quid faciat in charitatem. 245.2.b
peccati gradus septem qui 33.4.a.b
peccato duo quædam inesse 33.2.a
peccato ut quis possibile moriatur. 19.3.a
peccata obliua quomodo remittantur. 36.1.a
peccatorum confitendorum forma. 193.4.b
peccatorum remissionem attribui actui quo proximis indulgemus, propter tria. 102.2.b
peccatorum remissio quatenus per Eucharistiam fiat 16.4.a
peccatorum tam uenialium quam mortalium remissioni quænam sint necessaria. 36.3.b
peccatorum uenialium discrimen. 140.2.a.b
peccatorum uenialium nocumenta quæ 71.4.b
pedes animæ qui. 243.3.a
pedes Christi quomodo osculandi 2.4.b
pedes mystice quid. 53.4.b. 201.4.b. 202.2.a
pedum animæ inquinatio quæ 53.4.b
Perfectio Christianæ religionis quæ. 17.1.b
perfectio cuiuslibet rei in quo consistat. 1234.4.b
perfectio uera in quo consistat 99.4.b
perfectio uera quibusnam medijs obtineatur. 138.1.a
perfectio uiæ & patriæ quæ 120.2.a
perfectionis diuinæ similitudo quomodo obtinenda 223.2.b
perfectionis genera quinq; 130.1.a
perfectionis initium & finis quis 180.2.b
perfectionem uerum cur pauci acquirant. 221.4.a
perseuerantia donum Dei singulare. 61.2.b
perseuerantia filia unica regis æterni. 61.2.b
perseuerantia mentis 184.1.b
perseuerantia quid sit 61.3.b
perseuerantiæ conseruandæ quatuor necessaria. 61.4.a
personarum proprietates, quatenus in diuina tate considerandæ 211.3.b
petenda quænam à Deo. 164.3.a. 174.3.a. 180.3.b
Philosophia quid sit 56.1.b
philosophi quomodo mundum seipsos q; contemserint 55.4.b
Pietas & misericordia ut differant. 106.4.b
pietas naturalis quæ. 108.4.b
pietatis actus triplices 109.4.a
pietatis Christianæ summa in quo. 109.4.b
pietatis donum quid, eius q; effectus. 159.1.b. 204.3.a
pietatis uirtus & donum ut differant. 108.3.b. 109.2.b
piscina probatice quid mystice. 182.4.a.b
piscinæ porticus quid 183.1.a.b
Pœnitentia peccantibus post baptismum, necessaria. 29.3.a
pœnitentiæ uerè quatuor necessaria quæ. 35.2.b
pœnitentiæ uerè signa quatuor 37.4.b
pœnitentiam etiam de uenialibus necessariam 36.3.a
pœnitentiam exteriorem qui uitare maxime debeant 167.2.a
pœnitudo peccatorum ut exercenda. 148.1.b. 193.3.a b. 4.a
portæ tres quænam aperiantur animæ amorosæ à S. Trinitate 235.4.a.b
potentia rationalis 186.1.a
potentiæ cognitiuæ in homine 185.2.b
potentiarum animæ actus gratiæ & gloriæ tres 84.2.a
potentias diaboli quatuor Christus uicit in cruce. 30.3.b
præceptum Dei duplex, scilicet probationis & exequutionis 43.2.a. 98.2.a
præcepta primæ tabulæ emanantia à dilectione Dei 174.1.a
præcepta secundæ tabulæ à proximi dilectione emanantia ibidem
prælati spirituales quales esse debeãt, 219.2.a
prælia

præcium in cœlum quod 6.3.a
præsumptuosus quantum proficienti obsistat 191.2.b
Probationum ueritatis acquisitæ 165.1.b
probationis diuinæ gradus triplex 167.3.a 209.2.b 4.b.210.3.a
Processus in diuinis 135.1.b
Profectus continuus faciendus 62.3.a
profectus uitæ contemplatiuæ unde dependeat 160.3.a
profundatio spiritus nostri in Deum quid 212.4.b
Proles spiritualis inter Deum & animã quæ 125.4.b
Propositum cauendi peccata quomodo stabiliatur 244.2.b
proprietarij in sua uoluntate qui 233.b
Proximus noster quis sit, & quantione, & quomodo sit diligendus 131.4.a
Prudentia triplex 58.1.b
prudentia ut sit sustẽtatrix directrix & moderatrix aliarum uirtutum 57.3.a
prudentia ut sit uirtus purgatoria 59.2.b
prudentia ut sit uirtus politica 57.3.a
prudentiæ actus tres 57.4.a
prudentiæ partes tres 58.2.b
Psalmes quid significet 253.3.b
Pudicitia quomodo tuta seruanda sit. 86.2.a
pulchritudo animæ in quo potißimum consistat 45.4.b 49.2.b
pulchrum diei aliquid ex tribus 328.4.b
pulsus Dei ad ostium animæ 34.4.b
purgatorium quenam peccata purget, 36.3.a
puritas cordis in quo consistat 57.1.b
puritas cordis quomodo obtinenda 218.4.b
Pusillanimitas quid & unde 199.1.a.b

Q

Quadriga Aminadab quid mysticè. 31.3.a.57.2.b
Quam pauci ad uerum sui mortificationem electi sint 230.4.a
Quietis propria etiam in contemplatiua uita 224.3.a
quæstio propria unde proueniat 139.2.a
quæstio propria ut mortificanda 139.3.b
Quies ab affectionis & solicitudinis diligenda. 246.3.b
quies animæ in Deo quanta 219.3.b
quies animæ ut fouenda 198.3.a
quies animarum sanctarum sola quæ, 47.4.b
quies apud Deum quanta 711.b
quies & pax cordis uera quæ 103.2.a
quiescendum ut sit in Deo 78.4.b
quietatio cordis necessaria 71.4.b

R

Ratio quid sit 66.4.a
raptus ut sit supremus gradus contemplationis 258.1.b
Reatus totius deletio uti per Eucharistiam fiat 16.4.b
recollectio mentis ut faciendа 136.1.a
recti qui sint 38.1.b.39.1.a
reddendum tribus quæ sua sunt 105.1.a 4.a
redemptionis humanæ modus conuenientißimus 6.1.a.28.3.a
regnum Dei intra nos quod 121.4.a 127.a
regnum ut per tria bene disponatur 51.1.b
Religio quid sit & unde dicatur 109.4.b
religionis actus duo interiores & duo exteriores 110.1.b
religionis cultui tria necessaria 110.1.a
relinquenda quænam sint ad contemplatiuam uitam aspirantibus 225.3.b
Renouatio spiritus quomodo fiat, 65.3.b
Resignatio affectionis 161.2.b
resignatio indifferẽs quæ 136.2.a
resignatio omnibus necessaria quæ 69.2.b
resignatio per sectorum 164.2.b
resignatio quantopere necessaria 158.1.a 167.3.b
resignatio quorundam falsa 175.2.b.3.a
resignatio uti probanda 183.2.a
resignationis gradus 145.4.a
Reuelationem propheticam fieri quadrifariam 239.2.a
reuelationes falsæ unde 163.4.a.208.4.a
reuelationes fieri multifariam 163.5.a 208.3.a
Riuus diuinæ operationis in intellectum. 170.1.b
riuus diuinæ operationis in uim amatiuam unde 211.4.b
riuus diuinæ operationis in uoluntatem. 170.4.a
Rogerij raptus 158.2.b.167.2.a

S

Sabbatum cordis quod. 103.2.b
Sacramentum in generali quid sit. 14.3.b
Sacramentum matrimonij mystici quod. 126.1.b
Sacramenta duo ex latere Christi profluxisse 15.1.b
Sacramentorum ostium quod. 15.1.b
Sacramentorum effectus specialis qui. 14.4.b
Sacramentorum usus unde. 15.1.a
Sacrificio in omni quatuor consideranda quæ. 22.1.b
Salomon quid interpretetur. 1.1.b
Salutiouis æternæ signum manifestum triplex. 133.2.b
Salus animæ ex gratia & libero arbitrio. 4.4.a
Sanctificationis nostræ causa, forma & finis quæ. 14.4.a
Sanctitas nulla consistit in sensibili gratia. 166.1.b.
Sanctitas ubi quærenda. 151.2.b
Sanctitate ut nemo sibi arrogare debeat. 142.3.b 194.1.a
Sanctum aliquid dici quadrupliciter. 129.1.b
Sanctum proprie quid. 132.2.a
Sanguis & filix duæ quæ. 33.3.b
Sanitas cælica quid operetur. 209.3.a
Sapientia creata duplex. 60.1.b
Sapientia divina ut animam trahat. 223.2.a
Sapientia irrationabilis. 199.4.a
Sapientia mystica nobilissima quæ. 201.2.b
Sapientia quatenus à proficientibus exerceri debeat 201.1.a.7.a
Sapientia quænam sit ut reus & quæ donum. 61.1.b.73.3.a
Sapientia Sanctorum quæ. 74.4.a
Sapientia unde dicatur, eiusq; obiectum & actus quæ sint. 72.4.b
Sapientia ut fiducia & ignis. 223.1.b
Sapientiæ diffinitiva. 200.1.a
Sapientiæ divinæ præconia. 185.1.a
Sapientiæ donum eiusq; actus. 160.2.a.207.1.a
Sapor verus quomodo discernatur à falso. 71.1.b
Sarmentorum genera quinq; amputanda quæ. 88.2.b
Satisfactio peccatorum digna quæ. 37.4.b
Satisfactio humilis. 3.1.a
Scala amoris nouem gradibus distincta 243.3.a
Scientia & consilium prouè sunt virtutes & dens. 59.2.a.b
Scientiæ donum, eiusq; effectus 159.3.a 204.3.b.4.a
Scientiæ donum quomodo acquiratur. 204.4.b
Scientiæ effectus triplex 59.3.b
Scriptio Dei in anima quæ. 45.2.b
Scripturæ cibus animæ. 13.3.b
Scripturæ sacræ obscuritas quomodo intelligenda. 195.4.b
Scrupulositas quantum malum 197.3.a
Scrupulositatis origo 144.2.a
Secretum diaboli quomodo confractum 30.4.b
Secretum Dei imperfecti 190.1.a
Securitas vitæ æternæ quanta 81.2.a
Sensualitas in tribus consistit 140.1.a.b
Sensus bonitatis duplex 443.a.122.3.b
Sensus interiores quinq; 251.2.b
Sensus interiores exteriores q; quinque. 65.1.a
Sensus uis animæ quæ 65.4.b
Seruiendum nemini Deo propter mercedem. 130.1.b
Seruitutis discretio. 143.1.a
Seruus fidelis ut quis efficiatur. 188.4.a
Seruum mercenarium quæ efficiant 194.2.a. 188.3.b
Serui pigri qui 188.4.b
Seruorum infidelium farrago 148.3.b
Signum certum imperfectæ dilectionis. 165.3.b
Silentium internum seruandum quod. 219.2.b
Silentium mysticum 228.2.b
Silentium quantæ sit virtutis 62.1.a
Similitudines quatenus contemplandi uiâ demonstrent, quantumq; à uera Dei unione absint. 156.3.b & deinceps.
Simplicitas spiritus unde oriatur 206.2.b
Simplicitatis laus 206.4.b
Simplicium eruditio quid à Deo obtineat. 133.3.b
Simplicium recollectio ut inchoanda. 136.1.b
Sobrietas antiquorum quanta 87.1.a
Sobrietas quid sit 86.3.a
Sobrietatis commendatio 87.3.a
Sobrietatis & abstinentiæ gradus tres. 86.4.b

Societas beatorum quam sit amabilis 82.4.b
Solitudo & silentium ut sint meditationi necessaria 62.1.a.4.a
Solitudo mentis uera quæ 62.4.b
Solitudini corporali duo comites necessarij qui 63.1.a
Solis calori ut assimiletur actus Spiritus sancti 220.3.b
Solis effectus 207.3.b
Solicitudo qualis seruanda sit in peccatis uenialibus 148.2.a
Speculatio quid sit 72.4.b 239.3.b
Speculatio unde oriatur, utq; transeat in contemplationem 70.4.b
Spes animæ amantis secura 228.3.a
Spes quid sit 112.3.b
Spei uti nos Deo uniat. 153.2.b
Spei certitudinem oriri ex tribus 113.2.a
Spei obiectum quod 113.1.b
Spiritualis exercitationis gradus triplex 217.1.b.2.a.b
Spiritus Dei quid à nobis exigat 214.4.b
Spiritus diuinus ut Spiritui creato occurrat, 236.1.b
Spiritus humanus diuino amore succensus, ut igni similetur 258.4.b
Spiritus noster ut preparandus ad fruitionem gloriæ 176.4.b
Spiritus noster ut expiret per diuini Spiritus inuectionem 218.1.a
Spiritus sanctus cur in columba, & cur in nube declaratus sit 13.1.a
Spiritus sanctus datur in baptismo 12.1.b
Spiritus sanctus in columbæ specie propter tria apparuit 12.2.a
Spiritus sanctus ut sit amor 203.b
Spiritus sancti operatio in anima 47.3.b
Spiritus sancti præsentiæ signum euidens. 248.2.b
Spiritus & animæ distinctio 216.3.b
Spiritus illustratio unde 206.3.b
Spiritum amantem tangi à Spiritu diuino. 237.3.a
Spiritum esse in Spiritu & Spiritum esse suum Spiritum, Spiritumq; esse sine Spiritu quid 169.1.a.b 216.4.a.257.1.a
Sponsa Dei censetur amans animæ triplici nomine 123.4.b
Sponsa & soror cur uocetur anima 52.4.b
Sponsus animæ ut sit Deus 244.4.a
Sponsus cœlestis quam eminentissime intenadere dignatus est Sponsæ suæ tam in creatione quam recreatione. 122.1.a
Sponsi amore Deum sibi animam coniungere, unde intelligatur 121.2.b
Sponsi & Sponsæ quam sint dulcia nomina. 3.2.b.121.2.a
Sponsum cur se uocet Christus 3.4.a
Strenuitas & Temperantia unde 150.2.a. 195.3.b.4.a
Strenuitas, seueritas, & benignitas quid differant 189.3.b
Strenuitas ut exhibeatur in tribus 44.3.b
Suauitas æternæ gloriæ quanta 81.2.b
Suauitas diuini amoris 118.3.a
Subtilitas corporis glorioſi 82.2.a
Sudor Christi sanguineus unde 13.2.b
Superbiam & Inuidiam esse capita uitiorum Spiritualium 33.3.b
Suspendium mysticum eligendum quod 73.1.b
Susurrium diuinum quod 67.3.a.228.4.b
Syntereſis quid 187.a

T

Tactus Dei quid sit, & quid doceat. 219.3.a
tactus extrahens & intrahens, quid 213.1.a. 2.a.219.3.b
tactus mysticus 160.2.b.171.3.a.b.172.2.b.3.a
Tædium animæ amantis 228.1.a
temperantia quid sit 84.4.a
temperantiæ gradus quatuor 75.1.b
temperantiæ modus duplex 84.4.b
tempestas quadruplex 189.3.a
templum animæ quomodo mundandum, ornandum & sanctificandum sit 128.2.b
templi materialis consecratio quid mystice nobis insinuet 45.2.a.b
tendere ad Deum quid 53.4.a
tenebræ triplices ut expellantur ab anima, 112.1.b
tentationes uincendi modus quis 142.1.a
tentationũ quarundam importunitas quanta 167.4.a
tepidus, calidus, frigidus quis 33.1.a
tepor multorum quantus 2.1.a
Theologia mystica quæ sit, eiusq; excellentia quanta 74.3.a.b.150.4.a.196.2.a
theologia scholastica quid 150.4.b.196.2.b
thesaurus abscõditus ut sit passio Christi. 7.2.b
thesaurus cordis duplex 53.3.b

thymiama mystícum quod 207.4.*b*
thymiama mystícum quomodo conficiatur 245.4.*b*
Timendum esse semper subsse 112.4.*b*
timor domini radix sapientiæ & initium. 90.3.*a*
timor fœdus atq; damnabilis triplex, scilicet humanus, mundanus, & seruilis. 90.3.*b*
timor naturalis quando sit bonus aut malus. 91.2.*b*
timor pulcher & acceptabilis Deo triplex, scilicet initialis filialis & castus 91.3.*b*
timoris donum quid, eiusq; effectus. 158.4.*a.b.*204.1.*b.*2.*a.b*
Torcular mystice quid. 104.2.*a*
Tractus patris æterni 223.3.*b*
tractus filij Dei 221.4.*b*
tractus spiritus sancti 220.2.*b*
tractus spiritus sancti ut sequendus. 164.1.*a.b*
tractus S. Trinitatis quo animam trahit 63.2.*b.*205.3.*b.*220.2.*b*
tranquillitas æterne uitæ quanta 81.3.*a*
transfiguratio Christi quid fuerit 12.3.*b*
tribulationes eum à DEO permittentur. 144.3.*b*
tribulationum quanta utilitas 98.3.*a.b*
trinitas sanctissima ubi habitet 172.4.*b*
trinitatis cognitio 170.2.*b.*3.*a.b*
trinitatis ostensio in transfiguratione domini. 13.1.*a*
trinitatis mysterium in Christi baptismo. 12.1.*a*
trinitatis sanctissimæ operatio discreta. 177.4.*b*
tristitiæ malum 253.1.*a*

V

VAcuitas spiritualis ut distet à materiali 224.1.*b*
Vbera sponsæ duo mystice quid. 12.*b.*17.4.*a.*106.4.*a.*
Velle triplex 53.3.*a*
Verbum absconditum audire quid. 67.3.*a*
uerbum Dei quam sit necessarium 134.*b*
uerbum Dei quomodo custodiendum. 13.4.*a*
uerbum Dei utrum plus sit quã corpus Christi. 14.1.*a*
uerbum ociosum quod 62.3.*b*
uerbum patris ut humanam naturam assumpserit. 222.4.*b*
uerbi Dei operationes quatuor. 14.1.*b*
Verecundiã ut seruanda sit. 86.2
Veritatem diuinam mens hominis tribus modis contemplatur. 239.1.*a*
ueritatem in iniustitia detinentes qui. 31.4.*b*
Via ad perfectionem 179.3.*a*
uia omnium nobilissima quæ 155.3.*b*
uiæ contemplatiuæ progressus 156.1.*a*
uiæ domini quæ 185.2.*a*
Viatores cur dicamur. 243.2.*b*
Vigilia triplex custodienda 59.4.*a*
Vindictæ appetitus utrum sit licitus. 100.4.*b.*
Virginitas animæ in quo consistat 123.3.*a*
uirginitas in quo consistat. 85.4.*b*
Vir iustus cui similetur. 217.4.*b*
Virtus animæ amatiua ut trahatur à spiritu sancto. 220.3.*a*
uirtus affectiua uti formetur 230.1.*a*
uirtus intellectiua ut trahatur à filio DEI. 221.4.*b*
uirtus memoratiua ut trahatur à patre æterno. 223.3.*b*
uirtus quando uertatur in uitium. 52.4.*a*
uirtus quid sit. 38.1.*b.*49.4.*a.*51.1.*b.*52.1.*a*
uirtus quomodo probetur 123.3.*b*
uirtutem aliquam quando quis nouerit se adeptum. 180.4.*b*
uirtutes cardinales ut rectificent uires animæ inferiores 50.1.*a*
uirtutes cardinales cur uarijs appellentur nominibus. 50.1.*b*
uirtutes cardinales quando uocentur politicæ, purgatoriæ, purgati animi & exemplares. 51.4.*a*
uirtutes cardinales uti diuersimode possideantur. 51.3.*b*
uirtutes, dona, beatitudines & fructus quomodo differant 51.1.*a*
uirtutes gratuitas esse sibi omnes connexas. 50.3.*b*
uirtutes informes quomodo fiant formatæ. 51.2.*a.*
uirtutes principales septem 51.3.*a*
uirtutes quã finis necessarie 49.3.*b.*148.4.*b*
uirtutes Theologicæ uti nos Deo cõiungant 196.3.*a.b*
uirtutes Theologicæ uti per Sapientiem roborantur. 200.2.*a*

uirtutes theologicæ uti tres animæ uires reformant 44.4.a.49.4.b.111.1.a
uirtutes ut in medio consistant 50.3.b
uirtutes ut sint multiplices, & quomodo acquirantur 50.2.b.165.1.a.181.1.b
uirtutum ad amorem quid maxime moueat. 51.4.b
uirtutum cardinalium gradus quatuor 50.1.b 51.a
uirtutum commendatio 52.1.a.b
uirtutum genera quatuor 52.2.a
Vis irascibilis ut iugo seringenda 181.4.b
uires animæ quomodo impediantur & ad peccatum trahantur 32.1.b
uires animæ quomodo reformentur 252.1.b
uires animæ tres inferiores quomodo perficiantur 47.2.a.b
uires tres animæ ut per theologicas uirtutes reformandæ sint 44.3.b
uires inferiores animæ uti præparandæ & regendæ 161.1.a.182.1.b.2.a
uires tres superiores quomodo moueantur à spiritu sancto 47.3.b
uirium animæ deformatio 252.1.a
uirium superiorum subtilitas quanta 169.2.a
Visio spiritualis ad quid necessaria 192.3.a.b.4.a
uisionis intellectualis principium triplex. 32.1.a
uisiones mysticæ quænam dicantur 225.3.a
uisus interior quatenus reformandus 249.2.b
Vita actiua ut acquiratur 249.3.a,b
uita animæ duplex 44.3.a.122.3.b
uita beata quæ sit 80.3.b
uita contemplatiua pars melior unde 177.1.a
uita contemplatiua præsentis temporis, uti non pertingat ad uisionem diuinæ essentiæ, & è contrario 258.1.a
uita contemplatiua quid sit 72.2.b
uita contemplatiua quorumnam principaliter sit 250.4.a
uita contemplatiua spiritualis figurata per Rachel 153.3.a
uita contemplatiua supereſſentialis ut figurata per Mariam Magdalenam 174.1.b
uita creati amoris in quo consistat 164.4.a
uita & mors animæ quæ 117.4.b
uita interna ut acquiratur 141.4.a
uita spiritualis fidelium in quo consistat. 17.2.b
uita spiritualis quid 217.3.b
uita spiritualis ut augeatur per Eucharistiam 17.1.a
uita triplex 146.4.a
uita actiuæ & contemplatiuæ differentia. 141.4.a
uitæ contemplatiuæ spiritualis impedimenta. 153.4.b
uitæ contemplatiuæ supereſſentialis ornatui, sex necessaria 177.1.b.2.a.b
uitæ actiuæ quæ necessaria 147.1.b
uitæ internæ quinam aptiores 146.4.b
uitam contemplatiuam quænã iuuent. 154.3.a
Viuere & mori nostrum quid 215.2.b
Vitiorum omnium capita quatuor quæ. 33.3.a.b
Vitulus terrimus Abrahæ uti Euchristiam figuravit 16.2.a
Vmbra unde causetur 164.3.b,175.4.a
umbram causancia tria quid mystice 75.2.a.240.1.b
Vnctio Dei in anima quæ 45.3.a
Vnio deitatis & humanitatis in Christo qualis 4.2.a
uniri quinam Deo non possint 197.1.a
unitas Dei intrahens quid sit 219.4.b
unitas naturalis in homine triplex 194.2.a.3.a.b
unitas spiritus nostri ut se habeat cum unitate spiritus diuini 212.2.b
unitio spiritus nostri cum Dei spiritu quid efficiat 212.3.a
Vnio inter Deum & animam quanta. 3.4.b
unio sponsi & sponsæ quomodo mystice fiat. 126.4.b
Vnum necessarium quid sit 189.4.b
unum quatenus simus cum Deo 187.4.b
Vocationem diuinã septiariam fieri 188.1.b
Voluntas bona ad Deum quæ 40.4.b
uoluntas bona ad proximum quæ 41.2.b
uoluntas bona quid sit, & quãdo reputetur pro facto 39.2.b.40.4.b
uoluntas bona totum hominem rectificat 42.3.b
uoluntas dei Dei propria fons omnis boni. 41.4.b
uoluntas hominis propria origo omnis mali. ibidem

uoluntæ deuota & plene quæ 40.2.a
uoluntas hominis ut retrahatur à Deo 64.4.a
uoluntas mala unde oriatur 38.3.d
uoluntas nostra quando sit bona 70.1.a
uoluntas nostra ut se habeat in Deum et diabolum sicut mulier inter uirum legitimum & adulterum 41.4.a
uoluntas propria quæ sit 38.3.b
uoluntas propria quàm uenenosa res sit 162. 3.b.169.3.a.b
uoluntas quid sit 38.2.b,39.4.a
uoluntas qui præparetur ad contemplationẽ. 158 1.b
uoluntas recta & ualida quæ 40 1.a.b
uoluntas se & omnia mouet 54.1.b
uoluntas unde dicatur 39 1.a
uoluntas ut dirigatur, erigatur ac perficiatur per charitatem 117.1.b
uoluntas ut umbræ assimiletur 171.1.a
uoluntatis bonæ gradus quatuor 39.4.b
uoluntatis bonæ laus 39.1.b
uoluntatis coactio duplex 40.1.a
uoluntatis humanæ perfecta confirmitas ad diuinam, quæ 41.1.a
uoluntatis propriæ renunciatio quàm sit Deo grata 39.1.b
uoluntati propriæ resignatæ imperfectè 233.4.a
uoluntatem nostram quomodo diuinæ conformare debeamus 39.3.b.40.2.b
uoluntatẽ nostrã tripliciter moueri à deo 41.1.b
uoluntatẽ propriã habere solius deiesse 38.2.a
uoluntates in Christo quatuor, earumq; diuersitas & cõfirmitas in sua passione quæ. 22.2.b
Vota religionis ad quid conferant 138.2.a
Vox iungitur enuntiationi mentali, triplici ratione 67.4.b
Vulnera animarum tria ex originali peccato 6.1.b

Z

Zelator animarum Christus 84.1.a
Zelus erga proximos 254.1.b
Zeuci consulis iustitia quanta 106.1.a

FINIS.

ERRATA quæ per festinantiam calcographicorum in hisce Theologiæ mysticæ III. libris acciderunt, hoc modo restituantur.

Prior numerus indicat folium, Litteræ sequentes a.b.c d. ostendunt columnam primam, secundam, tertiam, quartam. Posterior autem numerus lineam. Deinde uerus sequitur lectio.

Folio.1.Columna a linea 34.*enim est.b.24.Ad audiẽdum d.37.quo ad uim.4 d.30.appro priate.7.b.4 quæ scilicet ecclesia, dicitur.9.b.3.7.quie Iesus interpretatur.12.c.17 carnis peccati ucnene.d.8.amisisse corporis ueritatem,& assumpsisse corpus spirituale.16.a.35.efficiuntur 18.b.28.odementis.19.d.6.in sensu crucis.28.d.50.ideo secundum.34.c.46.effectum.43.b.28.est deificari.47.a.25.tanquam artificis,35 tenorum operum.49.d.14.aut ita terram.27.Id solum.51.a.43.animam optimam facit.52.b.27.animum.53.a.26.per consequès intentio.58.a.34.subitum.59.est amor,ea b.3.in discretione.59.a.14.ad illum statum. 66, b 52 renititur.71.c.20.perfectum.75.c.34.sic ipsi.d.1.continent,delectabilem.76.b.47 .in bonis d.32.iusto.82.c.33.quæ sua specie.83.d 5.quam sol.87.d.12piscium esus.19 nti.89 b. 49 contubernio.92.d.31.cedere.94.c.46.inquit,uermis.d.12.animam pro te,42.in medietate.47.requiritur.98.a.49.requirens.99.c.25.pertulisse.100.a.4.omnium 102.c.15.in eis noueram.104.c.32.dominum.109.a.53.sursum agit in Deum.112.b.34.etiam hãc 116.a.53.ab alio.117.d.7.de te.120.d.24.dirigitur.121.c.4.rationalem.129.a 43 Et hoc.d.49.præsertim cum.130 d.3.charitatium.23.regat.132.c.16 proximorum, amicorum.142.c.40.protinus eb hoc.148.b.48.uisitatione.50. in memento.154.b 10.ipsam non succendunt.162.b.18. subtilius.30.instant.170.d.11.per Dei internam operationem.d.33.excitatio.173.a 36.impulsi.d.40.extrouertere.41.introuersione.174.b.35.sic faciat.d.15 nebulæ.180.c.42.affectu. 46.unitiui amoris.d.41.retractione.185.a.12 & per charitatis amorem b 5.duas uitas.188. a.34.attingat.Sicq; diuina uocatio ueluniuersitio a diuersis diuersimode susceptitur uel resputur.Quorum &c.189 b.45.desidiam.199 a.37.uiuificata 202.d.20.quod sicut.109. d. 30. potissima.211 a.36.mentalis.212.c.40.unificare.d.15.potentias.213.d.15 .infiniti 217.c.35. quoties uir.218.c.11.totalitate.34.essentiali.220.c.44.naturali.*

IN

IN D. HENRICI HARPHII THEOLOGIAE MYSTICAE primum librum ad pium candidumq; Lectorem.

PRAEFATIO.

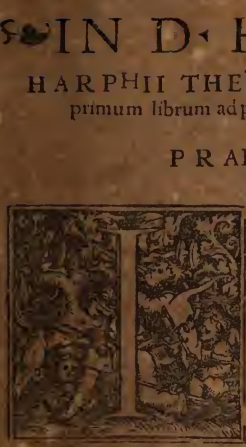

Nter alia multa, quæ ad posteros magna cum laude & vtilitate transmisit ingenij sui monimẽta vir eximius D. Henricus Harphius Christiane lector, tres libros scripsit de mystica Theologia: è quibus primus in duas secatur partes, quarum in priori succinctè, grauiter ac eruditè, ita vt decet Theologum, prosequitur Christi nostræ salutis instaurandæ causa incarnati, eiusq; sacrosanctæ vitæ & acerbæ passionis mysteria, simul etiam nonnulla alia excellentissima erga nos ingratos deploratosq; charitatis illius indicia ac documenta: quorum sedula & religiosa lectio ac commemoratio id efficeret in homine, nisi planè in caudicem & trũcum versus sit, vt feruenter redamare cupiat ac nitatur eum, à quo se sentit tantopere etiam cum adhuc inimicus esset, amatum, eiq; laudes gratesq; agat perennes ceu fidissimo animarum nostrarum sponso & amico. Hæc vero Christi vitæ & perpessionis beneficia Harphius noster in primo libro triginta & tribus capitibus absoluit, videlicet ad annos vitæ Christi sese accommodans, vt quot ille annis nostra causa vixit in terris, tot capitibus immensum erga nos amorem illius prosequatur. Nec debet vlli esse ambiguum, quin omnino nullum sit in vlla virtute progressum habiturus, quisquis in his Christi beneficijs commemorandis sedulo versatus non erit. Nihil enim æquè nostrum erga Deum amorem accendit, vt horum attenta meditatio. Quanquam non debet fideli Christiano satis esse domini sui beneficia ob oculos studiosè versare, nisi etiam vitæ eius sanctissimæ & omnigenis virtutibus conspicuæ exempla pro virili secretur. Qua re permotus, nisi fallor, Harphius noster, postquam diligenter Christi mysteria prosecutus est, mox ad virtutes graphicè depingendas se confert, multisq; capitibus non solum piè, sed etiam doctè in virtutum explicatione versatur, creberrimis

nedum

nedum Catholicorum patrum, sed etiam æthnicorum Philosophorum sententijs vtens. Habent enim & æthnici multa præclarè dicta, & quæ cum sanctorum virorum sententijs certare possint, quæ nos possumus ad morum informationem & alios pios vsus trãsferre, & ab iniustis possessoribus ablata, ad pietatis & virtutum ædificationem applicare, quemadmodum olim filij Israel ex Ægypto proficiscentes Domini iussu Ægyptios ipsorum opibus spoliarunt. Siquis autem diligentius Harphij nostri institutum perscrutetur, inueniet eum non nisi exactissimo iudicio & optima ratione in hoc opere, sicut & in alijs vsum esse. Cum enim præcipua illius mens atq; propositum sit homines ad summam perfectionem euehere, ea verò nullo pacto obtineri possit, nisi quis virtutibus bene instructus sit, virtutes autem assequi non possit, nisi qui eas cognitas habeat (multa enim sæpe vitia se virtutes esse metiuntur) vtilissimus certè labor ille censendus est, quem Harphius virtutibus describendis adhibuit. Atq; ipse etiam quodam loco hortatur, vt virtutum exactam habere cognitionem enitamur, vt agnitas perfectius adipisci queamus. Vbi autem animus virtutum ornamentis egregiè insignitus est, ad diuinorum contemplationē aptissimus est. Propterea etiam Philosophi gentiles, vt possent in veri inquisitione & contemplatione syncerioribus ac liberioribus vacare animis, maximam perturbationibus sedandis, & virtutibus assequendis nauabant operam: quanquam eorum virtutes omnes Deo gratæ non fuerint, quod informes essent, nec suos possent habere numeros ob fidei charitatisq; defectum. Sine fide enim placere Deo impossibile est, & absq; charitate nulla est virtus, quãlibet excellens sit. Quod autem Harphius in hoc opere frequenter aliorum sententijs sua dicta confirmat & illustrat, prudentiam ac multam lectionem suam eo ipso declarat. Non enim sat habuit virtutes describisse nisi etiam aliorum testimonijs sua scripta roborasset. Vbi certè multa vsus est arte & industria, dum plurium authorum sententias tam concinno & apto ordine connectit, vt vix agnoscas suis nè an alienis verbis vtatur. Multa tamen etiam ex suo ingenio deprompsit, quod fœlicissimum habuit vt nihil interim dicam de admirabili mentis illustratione, qua fretus etiam profunda Dei penetrare potuit. Verum quando tantopere in hoc incumbit optimus & pñstimus pater, vt ad virtutum studium nos prouocet, debemus obtemperare recta monenti. Nihil enim in hac vita iucundius est, quam virtutibus esse locupletem, quæ solę veræ diuitiæ sunt, solęq; efficiunt vt in honore & precio simus apud Deum.

Deum. Humana oĩa, vt verbis D. Basilij vtar, Epistola XLII. vmbra sunt obscuriora, & somnijs fallaciora. Iuuenta vernis floribus citius defluit. Corporis venustas aut morbo, aut tempore flaccescit. Diuitiæ sunt incertæ: Honoris splendor facile immutatur. Artium studia & labores, vna cum hoc tempore finiuntur. Quin & ipsa eloquentia, cuius studio passim omnes tenentur, gratiam habet, sed solum aurium iudicio & illici iucũditate. Virtutis autem studium, pretiosa quidem se habenti possessio est: iucundissimum vero spectaculum illis exhibet, quibus cum congreditur familiariter. Atq; vt idem Basylius alibi ait. Alia omnia non magis possidentium, quam quorumlibet sunt, velut in talorum ludorum huc illuc transpositа. Virtus autem sola possessio immortalis atq; immobilis, & viuenti & morienti permanens. Fœlices ergo illos qui virtutibus cognoscendis studioſe incumbit, cognitasq; exprimere conantur. Habet virtus immensa præmia, digna alioqui quæ gratis excolatur. Agẽ iam Christiane lector, accede feruenti spiritu ad lectitanda Harphij aurea scripta, disce viuere, dum adhuc licet viuere. Nunquam melius, nunquam verius viues, quam vbi omnis vita tua ex virtutis præscripto transigetur. Laborem qualemcunq; principio feres fortassis, quòd difficilis sit virtus inexpertis, sed vbi perseueraueris præfracto animo dulcissimos breuî laboris tui fructus carpes, & inter mediam licet Scyllam nauigans atq; Charybdim, tranquillissima ac securissima animi serenitate gaudebis, consolans teipsum, quod paulò post visurus sis bona Domini in terra viuentium.

D. HENRICI HARPHII THEOLOGI ERVDITISSIMI, THEOLOGIAE MYSTICAE, SIVE IN CANTICA CANTICORUM παραδρομη, aut certe diuini amoris spiritualium, que nuptiarum Epithalamium, Libri I.

PARS PRIMA.

Diuini Amoris inflammatiua potissimum complectens, videlicet, de filij Dei incarnationis, conuersationis, passionisque mysterijs ac fructu: de institutione vsuque sacramentorum.

Vbera sponsi quae? osculum quid? pater osculans. filius osculatum. spiritus sanctus osculum labia sponsae quae?

CAPVT I.

Desiderium animae ad Deū.

SCVLEtur me osculo oris sui, quia meliora sunt vbera tua vino.] Canticorū I. Dic quaeso nobis de quo, a quo, & ad quem dicatur: Osculetur me osculo oris sui. Aut quale est istud ita subitaneum, & factum repente, de medio sermonis exordium? Et quidem iucundum eloquium, quod ab osculo sumit principium. Et blanda scripturae facies faciliter afficit & allicit ad legendū: ita, vt quod in eo latet, delectet inuestigare, etiam cum labore: nec fatiget inquirendi forte difficultas, vbi mulcet eloquij suauitas. Verū, quem non attentum valde faciat, istiusmodi principium, sine principio: & nouitas locutionis in veteri libro? Cuius & titulus praenotatur, Cantica Canticorum Salomonis, qui interpraetatur pacificus, optime conueniens libri principio, qui similiter incipit a pacis signo, scilicet ab osculo: Simili congruentia innuens, quod ad hanc scripturam intelligendam mētes inuitat pacificas, quae sese tam a vitijs, quam a tumultibus alienare praeualent. Nimirum cum haec Cantica sola docet vnctio diuina, sola addiscit experientia. Non enim strepitus oris, sed iubilus cordis: nō sonus labiorū, sed motus gaudiorū: cōcordia volūtatum, nō consonantia vocū. Nec auditur foris, nec personat in publico: sed sola quae cantat audit, & cui cātatur. Est enim quoddā Epithalamium, id est, nuptiale carmen, castos exprimens iucundosque complexus animorum, concordiam morum & affectuum, consentaneamq; spirans & flagrans ad alterutrum charitatem, qua sponsa fidelis ad perfectam aetatem, & ad annos nubiles iam peruenit: annos dico meritorum, non temporum, vt ad coelestis sponsi complexus idonea iudicetur. Osculum igitur petit cum fiducia, memor vberum suorum cum subinfert: Quia meliora sunt vbera tua vino.

Salomon quid.

Vbera sponsi duo quae.

Hae vbera sponsi sunt duo quaedam argumenta mansuetudinis ingenitae. Nam gemina dulcedo suauitatis exuberat in pectore sponsi, scilicet in expectando longanimitas, & in condonando facilitas, iuxta illud Psalmi: Longanimis dominus, & multum misericors. In cuius geminae bonitatis experimento, se merito sponsa fatetur in eam excreuisse fiduciam, vt auderet petere osculum. Quid mirum, dicens, si sic praesumo de te o sponse, quae de tuis vberibus tantam experta sum suauitatis abundantiam? Ad audiendum ergo me prouocat dulcedo vberum tuorum, non meorum confidentia meritorum. En gratia tua multis iam annis caste, sobrie, pie, iuste viuere curauit: lectioni insisto, vitijs resisto, orationibus incumbo, contra tentationes frequenter vigilo, annos meos in amaritudine animae meae recogito: sed anima mea sicut terra sine aqua in illis. Vt igitur holocaustum meum pingue fiat, osculetur me quaeso tua benigna largitas osculo oris sui, vt imbibam spiritum intellectus, quo pertingam: & sapientiae, quo gustem illa, quae iā intellectu apprehenderim.

Psa. 102

Tit. 3

Psal. 38

Psal. 19

Et ficadipe & pinguedine replebitur anima mea,& labijs exultationis laudabit os meũ.
Psal 26
Est enim spiritus sapientiæ & intellectus, q ad instar apis ceram poetantis & mel, habet omninò vnde accendat lumen scientig,& vn de infundat saporem gratiæ. Neuter autem se putet oſculum percepiſſe, siue qui intelligit veritatem,nec diligit:siue qui diligit, nec intelligit.In isto nanq; oſculo nec error locum habet nec tepor, quamobrem geminæ gratiæ sacrosanctí oſculi suſcipiendæ deſiderio petit e regione sponſa duo labia, scilicet intelligentiæ rationem,& sapientiæ voluntatem,vt de pleno glorians oſculo,mereatur audire: Diffusa est gratia in labijs tuis, proterea benedixit te Deus in æternum. Sunt igitur labia fidelis animæ intellectus & affectus.Ex parte vero Dei,sunt labia lux veritatis, imprimens intellectui veram cognitionem,& dulcedo bonitatis imprimens affectui suauiſſimam delectationem. Vt tamen manifestius aliquid insequamur de oſculo, mihi videtur ineffabile quiddam,& inexperti omni creaturę per illud oſculum deſignari se,qui ait:Nemo nouit filium, nisi pater: neque patrem quis nouit , nisi filius, & cui voluerit filius reuelare. Illa nanque gignentis & geniti cognitio pariter & dilectio, qd nisi oſculum est suauiſſimum? sed secretiſſimum. Pater enim filium oſculans , eidem arcana suæ diuinitatis eructuat,& spirat suauitatem amoris. Cui nimirum sempiterno singulariterq; beato complexui, nulli penitus intereſſe donat creaturæ, solo vtriuſq; spiritu teste & conſcio mutuæ dilectionis & agnitionis,nisi cui voluerit filius reuelare . Si ergo recte pater oſculans, & filius oſculatus accipitur, non erit abs re spiritum sanctum per oſculum intelligi: vtpotę qui patris & filij pax est imperturbabilis,gluten firmum,in diuiduus amor,indiuiſibilis vnitas. Ipsum igitur sponſa petit infundi sibi sub oſculi nomine,in quo reueletur sibi filius &pater. Cũ autem patrem & filium veraciter cognouerit , vtriuſque bonitatem (qui spiritus sanctus est(non ignorabit. Huius igitur trinæ cognitionis & dilectionis sibi gratiam petit infundi,cum oſculum petit:non tamen oſculum præſumit petere ab ore,soli referuans illud patri. Audire vis oſculum de ore? Ego & pater vnum sumus.Et iterum: Ego in patre & pater in me est.Nam in patre filium esse,& in filio patrem , est oſculum ore ad os ſumptum. Oſculum,inquam , perfectæ cognitionis , dilectionis & pacis . Sed illa cognitio & dilectio supereminet omni scientiæ, & pax illa superat omnem sensum. Quapropter sponſa minus aliquod poſtulans: Oſculetur me, inquit, oſculo oris ſui. Vis audire nouam sponſam oſculum nouũ accipientem ab oſculo oris? Inſufflauit,inqt, in eis,& dixit: Accipite spiritum sanctum. Oſculum profecto fuit, non corporeus ille flatus,sed inuiſibilis spiritus, qui propterea in illo flatu dominico datus est , vt per hoc intelligeretur tam ab ipso quam à patre procedere,tanquam vere oſculum,quod oſculãti oſculatoq; commune est. Hæc igitur vox est animæ fidelis ad complexum totius Trinitatis per affectus amoris iugiter suſpirantis. Et iſte modus exponendi in intentione autoris videtur esse principalior ad legendũ, ad audiendumq; deuotior,ad prędicandum fructuoſior, & ad ædificandum efficacior. Quasi diceret animal fidelis: Oſculetur me, scilicet tota Trinitas, oſculo oris ſui, id est, delectabili vnione per spiritus sancti gratiam meo spiritui dulciter infuſam. Est enim spiritus sanctus gluten illud optimum, quo Deo conglutinamur in spiritu,vt spiritus noſter vnus cum eo spiritus fiat. Et hoc est oſculum feliciſſimum,quo felix anima fœcunda & impinguata,velut adipe & pinguedine deuotionis adimpletur. Vnde in verbis prædictis de tribus petit anima certificari, quæ pariter in oſculo poſſunt intelligi. Petit esse vt per patris potentiam securam habeat de offensis reconciliationem, quo ad vim irascibilem. Et per filij sapientiam,veram habeat de sua cognitione dilectionem , quo ad vim rationalẽ: Ac per spũs sancti bonitatem se refectam sentiat per diuinæ dulcedinis præguſtationem, quod ad vim cõcupiſcibilem. Sic pater euangelicus super collum filij prodizi cecidit,& oſculatus est eum.

Pſal. 4
Ioan. 20
Pſal. 62
Triplex rectificatio.
Luc. 15

Quomodo pater oſculans,os filij ſui, oſculatum humana natura , oſculum Chriſti perſona: Illud oſculum quomodo quis accipit.

Caput II.

OSCVLETVR me oſculo oris ſui.]Hæc est vox antiquorum patrũ, suſpirantium in carne Chriſti præsentiam, & clamantium ad Deum patrem , apud quẽ incarnandi,& filium mittendi resident principaliter autoritas , vt intelligatur pater oſculans , filius os eius , oſculatum humana natura , oſculum vnio filij DEI, ad humanam naturam in vna persona. Vnde dicit

Bernar

Pſa.44 Labia.
Oſculũ myſticũ.
Mat. 11
Oſculum ſpũs ſcti.
Ioan. 14 Ibidem.

Bernardus: Ardorem desiderij patrum suspirantium in carne Christi præsentiam frequentissime cogitans confundor & compungor in memetipso: & nunc vix contineo lachrymas, ita me pudet teporis torporisque miserabilium temporum horũ. Cui nanque nostrum tantum ingerit gaudium gratiæ huius exhibitio, quantum accenderat veteribus sanctis desiderium sola promissio: quorum piæ expectationis affectum, & flagrans desiderium mihi inspirat ista vox: Osculetur me osculo oris sui. Senserat nimirum in spiritu, quisquis tunc spiritualis esse poterat, quanta gratia foret diffusa in labijs illius, cupiens omnino tantæ participio suauitatis non fraudari. Propterea loquens in animæ desiderio dicebat: Osculetur me osculo oris sui. Quasi diceret: Nõ audio iam Mosen, eo quod impeditioris linguæ mihi factus est: Esaiæ labia sunt immunda: Hieremias loqui nescit, eo quod puer est, & omnes prophetæ sunt elingues: Sed ipse loquatur mihi, & aperiat voluntatem patris, ac in persona propria me erudiat, cuius gratiosa præsentia me reficiat, cuius admirãdæ doctrinæ fluenta fiant in me fons aquæ salientis in vitã æternam. Ipsum enim pater vnxit oleo lætitiæ præ participibus suis. Ex quo nimirum vberior effunditur mihi gratia, si dignetur me osculari osculo oris sui. Cuius sermo viuus & efficax osculum mihi est: non quidem coniunctio labiorum, quæ pacem aliquando mẽtitur animorum: sed infusio gaudiorum, revelatio secretorum, & indiscreta quædam cõiunctio superni luminis & illuminatæ mentis: sicut adhærens Deo, vnus spiritus efficitur. Et quidem congrue satis filius os patris dicitur, quia sicut per os aperiuntur secreta cordis, sic per filium pater nobis innotuit, & per filium suum pater voluntatem suam mundo aperuit. Neque enim patrẽ quis nouit, nisi filius, & cui voluerit filius revelare. Hanc ergo revelationem velut osculum à filio petit: quia filij est, cui voluerit, revelare. Felix osculum, per quod non solum agnoscitur Deus, sed etiam diligitur pater, qui neq; quaquam plene cognoscitur, nisi cum perfecte diligitur. Cum igitur anima quandoque sentit in secreto conscientiæ spiritum filij clamantem: Abba pater, ipsa paterno se diligi præsumat affectu, quæ se eodem spiritu, quo & filius, affectam sentit. Confidat quæcunque sit illa, nihil hæsitans, & in spiritu filij se filiam patris agnoscat, filiique sponsam & sororem: Sororem, inquam, quia ex vno patre: Sponsam vero, quia in vno spiritu. Nam si carnale matrimonium duos in vna carne constituit, multo magis copula spiritualis duos in vno spiritu jungit. Attende proinde, quod osculum quidem petit, nõ tamen ab ore (quod proprium est assumpti hominis vnicæ felicitatis & prærogatiuę singularis) sed humilius ab osculo oris sui se petit osculari, quod est commune multorũ, qui dicere possunt: Et nos omnes de plenitudine eius accepimus. Nam qui plenitudinem accipit, osculum ab ore sumit: sed qui de plenitudine, osculum de osculo recipit. Hac nimirum ratione nemo sanctorum dicere præsumpsit: Osculetur me ore suo, sed tantum, osculo oris sui, prærogatiuam istam illi seruantes, cui singulariter semelq; os verbi tũc impressum est, cum ei se corporaliter plenitudo diuinitatis infudit. Felix osculum, ac stupenda dignatione mirabile, in quo non os ori imprimitur, sed homini Deus coniungitur. Et ibi quidem contactus labiorum, cõplexum significat animorum: Hic autem cõfœderatio naturarum diuinis humana componit, quæ sunt in terris, & quæ in cœlis pacificans. Adhoc igitur osculum sanctus quisque temporis antiqui suspirabat, eo quod iucunditatem & exultationem thesaurizari super eum, & in ipso thesauros omnis sapientiæ & scientiæ absconditos esse præsentiebat, cupiẽs & ipse de plenitudine eius accipe. Et sic accipitur os osculans verbum assumens: osculatum vero caro, quæ assumitur: Osculum autem, quod pariter ab osculante verbo, & ab osculata carne conficitur, ipsa persona ex vtroque compacta mediator Dei & hominum, homo Christus Iesus accipitur. Hoc osculum sponsa petit, cum dicit: Osculetur me osculo oris sui, quasi diceret: Non angelos, non patriarchas, nec aliũ quemcũq; nuncium mittat ad reconciliandum genus humanũ, sed in propria persona mittat filium humanatum. Vnde sicut in osculo carnali oscultantium labia vniuntur, exteriores anhelitus inuicem spirant, & osculantium corpora sibi propinquant, sic in incarnatione filij Dei tria facta sunt, scilicet, Vnio duarum naturarum in persona verbi: conformitas spiritum diuini & humani (quia Deo adhærens, vnus spiritus efficitur) & communicatio idiomatum, id est, proprietatum (Dicit enim Ambrosius, quod quicquid dicitur de filio Dei per naturam, etiam dicitur de filio hominis per gratiam) & approximatio ad nos per assumptionem nostrorum defectuum: quia debuit per omnia fratribus assimilari. Nam cum tanta dignatione Deus descẽ-

Desiderium patrum suspirantium pro Christi aduentu. Tepor sæculi.

Psa. 44

Exod. 4 Esaiæ. 6 Hiere. 1

Ioan. 7 Hebr. 1 Hebr. 4

1 Cor 6. Filius os patris, Mat. 11

Osculum nõ ab ore sed oris petit Spõsa.

Ioan. 1

Colloss. 1.

Eccle. 15 Colloss. 2, Ioan. 1 Os osculans. Osculatũ osculũ

Præcipua in incarnatione Christi tria. Hebr. 2

dit in limum, & cum tanta dignitate limus ascendit in Deum, vt quicquid Deus fecit, limus fecisse credatur: & quicquid limus pertulit, Deus in illo pertulisse dicatur.

Osculo tria fieri

Deniq; ad nostram institutionem (vt dicit Adam de sancto Victo.) in osculo tria notãtur. Nam ibidem osculantium labia se conſociant, in quo figuratur coniunctio verbi & hominis, cum verbum caro factum est.

Ioan. 1

Et quia labia sunt instrumenta sermonum, ideo in eorum coniunctione designatur mutua vicissitudo fraternarum orationum (iuxta illud Iacobi: Orate pro inuicem, vt saluemini) ac maxime fraternarum institutionũ & admonitionum, ſicut vnicuiq; de proximo ſuo mandauit Deus. Hoc enim osculum ſponſa ſpiritualiter accipit, vt ſponſo ſuo fideliter fructificet. Naturales enim quaſdam columbas per osculum concipere ferunt. Quod osculum columbinum (vt dicit Augustin.) ſyncerissima ſuſcipit charitas, quæ fecundissima fideliter ei fructificat, à quo ſumit originem, non quærens quæ ſua ſunt. Ibidem etiam anhelitus interiores conſpirant, in quo notatur vnio ſpiritus diuini & humani, per quam vnionem omnes vnitate voluntatis vniuntur, qui Christo per charitatem ſpiritualiter incorporantur. Ideo multitudinis credentium erat cor vnum, & anima vna in domino. Ibi deniq; corpora fibi mutuo appropinquãt. In quo figuratur participatio paſſionum Chriſti & Chriſtiani: quia complantati ſumus cum Chriſto finilitudini mortis eius, & per conſequens indicat mutuam ſupportationem onerum fraternalium, ſecundum illud Apoſtoli: Alter alterius onera portate, & ſic adimplebitis legem Chriſti, dicentis: Hoc eſt præceptũ meum, vt diligatis inuicem, ſicut dilexi vos.

Iacobi. 1
Eccl. 17
Act. 4
Rom. 6
Galat. 6
Ioan. 15

Oſculum pedum ſponſi duplex; oſculumq; manũ ſponſi quod.

Caput III.

Aiorum affectus tres.

OSCVLETVR me oſculo oris ſui.] Tres ſunt animarum affectus ſiue profectus, expertis duntaxat ſatis noti & manifeſti, cum aut petunt de actis malis indulgentiam, aut de bonis agendis gratiam, aut ipſius etiam indultoris & benefactoris ſui præſentiam, eo modo, quo in corpore fragili poſſibile eſt, optant intueri. Quos nimirum affectus ſiue profectus trium oſculorum nomine placuit euidentius declarare. Nam in oſculo primo dedicantur primordia noſtræ conuerſionis. Secundum vero proficientibus indulgetur. Sed tertium ſola & rara experitur perfectio. Ab hoc autem ſolo, quod vltimo poſitum eſt, ſcriptura iſta ſumpſit exordium, quam tractare ſuſcepimus, & eius cauſa reliqua duo ſunt à nobis adiungenda. Primum oſculum ad pedes dominicos ſumendum eſt pro adeptione veniæ. Secundum ad manus pro gratiarum actione. Tertiũ ad os pro diuini amoris infuſione. Verum quia Deus ſpiritus eſt, & nullis illa ſimplex ſubſtantia membris diſtincta corporeis, habet tamen os Deus, quo docet hominem ſcientiam, & manum, qua dat eſcã omni carni, & pedes, quorum terra ſcabellũ eſt, ad quos peccatores conuerſi. & humiliati ſatisfaciãt. Habet, inquam, hæc omnia, ſed per effectum, non per naturam. Apud Deũ enim inuenit verecunda confeſſio, quo ſe humiliando deijciat: & prompta deuotio, vbi ſe innouando reficiat: & iucunda contemplatio, vbi excedendo quieſcat. Primum igitur oſculum proſequendo, ſciendum, quod ſi recte viſum eſt Apoſtolo referre Chriſti caput ad deitatem, nobis vtique non incongrue videri poteſt, pedes ad eius humanitatẽ pertinere, qui ſunt miſericordia & veritas, vel iudicium. Vniuerſæ nanque viæ domini miſericordia & veritas. Et iterum: Miſericordiam & veritas præcedent faciem tuam. Item quæ: Miſericordiam & iudicium cantabo tibi domine. Felix mens, cui ſemel dominus Ieſus vtrumq; pedem infixerit. Et à duobus ſignis eam cognoſcetis, quæ ſecum deferat neceſſe eſt diuinis impreſſa veſtigijs, & ipſa ſunt timor & ſpes: Ille iudicij, iſta miſericordiæ repræſentans imaginem. Merito beneplacitum eſt Deo ſuper timentes eum, & in his, qui ſperant ſuper miſericordia eius, cum initium ſapientiæ timor ſit, ſpes profectus. Vnde ſi dolore peccati & timore iudicij compungeris, veritatis iudicinq; labia impreſſiſti. Quod ſi tumorem & dolorem intuitu diuinę bonitatis & ſpe conſequendæ veniæ temperaras, etiam miſericordiæ pedem amplecti te noueris: alioqui alterum ſine altero non expedit oſculari, quia ſola recordatio iudicij in barathrum deſperationis præcipitat, & falſa ac aſſentatio miſericordiæ ſecuritatem peſſimã generat. Laceat igitur anima nuper conuerſa, ad pedes ſeuerißimi domini pauida, terram quæ cum publicano aſpiciat, non cœlũ. Nec ei locus ille vilis aut deſpicabilis videatur, vbi ſancta peccatrix peccata depoſuit, ſanctitatem induit, flendo, rigando, tergendo, oſculando pedes dominicos, ſicut amare, & de intimis viſceribus longa ſuſpiria trahens, & ſa-

Oſculũ triplex
myſtice quod.
Ioan. 4
Pſa. 93
Pſ. 135
Eſai. 66
Pedes dominiſeu Iudi qui ſint.
1. Co. 11
Pſal. 24
Pſal. 88
Pſ. 100
Pſ. 149
Luce 12
Luce 7

& salutaribus intra se succensa fingultibus, felleos humores euomuit, cui cœlestis medicus celerrime subuenit: quia velociter currit sermo eius. Cuius exẽplo pro sternere & tu misera, vt desinas esse misera, amplectere pedes, riga lachrymis & placa osculis, non tã corporalis coniunctionis, quã realis satisfactionis. Nã osculum est pacis indicium. Peccata vero nostra separant inter nos & Deum. Tollatur ergo de medio quod interest, & pax est. Cũ ergo satisfacimus, vt ablato de medio quod se parat, peccato reconciliemur, indulgentiã quam recipimus, quid nisi osculũ pacis, interim ad pedes sumendum esse dixerim? Humilis enim esse debet & verecunda satisfactio, qua emendatur superba trãsgressio. Non paruus est igitur fructus in hoc osculo primo, quod domini Iesu pedibus imprimitur, tantũ curemus vt neutro pedum illorũ fraudemur. Porro sumpto iam ad pedes osculo primo, nec statim prę sumendum est ad osculũ oris consurgere, sed gradus erit ad aliud quoque osculum medium, quod secundo loco manibus eius dulciter est imprimendum. Nã si dixerit Iesus: Dimittuntur tibi peccata tua, nec peccare desieris, qd proderit, quũ recidenti quã iacenti deterius erit? Qui ergo tribuit pœnitendi voluntatẽ, opus est vt addat tibi & continendi virtutẽ, ne pœnitenda denuo facias: fiantque nouissima tua peiora prioribus. Per manũ igitur illius sit tibi transitus, illa te prius tergat & erigat in spem audendi potiora. Erigat, inquam, dando vnde presumas, scilicet de corem continentiæ & dignos fructus pœnitentiæ, q sunt opera pietatis. Hæc erigẽt te de ster core peccatorũ in spem audendi potiora: si tamen manus largientis oscula ri studueris, non tibi, sed nomini eius gloriam dando. Da semel, da iterũ, tũ pro donatis criminibus, tũ pro collatis & cõseruatis virtutibus: alioquin si magis in te quã in domino gloriaris, proprias & non domini manus osculari conuinceris: quod (iuxta B. Iob sententiam) est iniquitas maxima, & negatio contra Deũ altissimũ. Cęterum has manus dominicas si distinctis vocabulis recipere placet, in tribuendo largitatem, & in conseruando fidelitatẽ, qd donatum est, eas esse memento. Tribuit enim omnibus affluenter, & non improperat. Nec patiẽ nos tentari supra id qd possumus, sed faciet etiam cum tentatione prouentum, vt possimus sustinere. Pro huiusmodi nimirum ei gratiarum actiones reddendæ sunt, eum bonorũ omniũ tam largitorem quam cõseruatorem recognoscendo & confitendo. Quantũ autẽ in gratitudine & gratiarum actione veraciter proficis, tantum & in fiduciam dilataris: & inde fit vt ames ardentius, & pulses fidentius ad oftiũ inuitantis amici & dicentis: Petite & accipietis. Quia non solum fecit te Deus tuus, sed etiam fecit multa propter te. Fecit & seipsum propter te, cum verbum caro factũ est propter te, & habitauit in nobis. Factus est tecum vna caro, teque faciet spiritum vnum, vt merito de eo magna præsumas, si veraciter amas. Hæc igitur non recedãt a corde tuo, nec desidant ab affectione tua: sed hæc cogita semper, & in his delectare iugiter, his quasi quibusdam stimulis vrgens solicita animam tuam, & his facibus eam inflãmare curato, ad redamãdũ eũ, q tã mul tipliciter tibi suũ erga te cõmẽdat amorẽ.

Psal. 1. 47.

Osculã quid. Esa. 59.

Satisfactio humilis.

Osculũ manũ. Mat. 9 Luc. 5. & 7.

Mat. 4 Gloria Deodata.

Iob 31. Manus Dei osculãde quæ sint. Iacobi 1 1. Co. 10

Gratiarum actiones Deo exhibendæ.

Luc. 11 Ioan. 16 Ioan. 1

Osculum oris sponsi qd? sponsus, sponsa, vnio sponsi & sponsæ quæ?

Caput. IIII.

Osculũ oris.

OSculetur me osculo oris sui. Quis hoc dicit? Sponsa. Quænam ipsa? Anima fitiens Deum. Ponamus igitur affectiones diuersas, vt illa, quæ proprie sponsę congruit, distinctius illucescat. Si seruus est, timet a facie domini: Si mercenarius, sperat de manu domini: Si discipulus, parat aurem magistro: Si filius, patrem honorat. Quæ vero petit osculum, amat. Excellit enim in naturæ donis hæc amoris affectio, præsertim cum ad suum recurrit principium. Nec sunt inuenta æque dulcia nomina, quibus verbi & animæ dulces exprimerentur affectus, quem admodum sponsus & sponsa. Quippe quibus omnia sunt communia, nil proprium, nil a se diuisum habẽtibus, vna vtriusque hæreditas, vna domus, vna mẽsa, thorus vnus, vna voluntas, & vnus spiritus. Nam si amare sponsis specialiter & principaliter conuenit, nõ immeritõ sponsæ nomine censetur anima, quæ amat. Amat aũt, quæ petit osculũ, nõ libertatẽ, nõ mercedẽ, nõ hæreditatẽ, nõ deniq; doctrinã, sed osculũ: more plane castissimę sponsæ sacrũ spirantis amorẽ, nec omnino valẽtis dissimulare flãmam quã patitur. Vide enim quale sumat sermõis exordiũ, ma

Sponsus & sponsa quę sint dulcia nomina.

Feruor sponsæ quatenus.

gnum quid à magno petitura, nullo(vt aſ
ſolet fieri)vtens fuco blanditiarum,nullis
verborum circumuolutionibus ambit ad
id,quod deſiderat,non facit proœmiũ, nõ
captat beneuolentiam:ſed velut amoris im
patiens, & ex abundantia cordis repẽte
prorumpens,nude frontoſeq; ſatis,Oſcu
letur me,inquit,oſculo oris ſui.Quaſi dice
ret:Gratias quidem ago de oſculo pedum,
gratias & de oſculo manuum, ſed ſi cura
eſt illi de me,non quieſco donec oſculetur
me oſculo oris ſui. Accepi, fateor,potiora
meritis, ſed prorſus inferiora votis: nec
ſum ingrata,ſed amo: deſiderio feror, non
ratione.Pudor ſane reclamat,ſed vrget af
fectio,ſuperat amor.Nec ignoro, quia ho
Pſal 98 nor regis iudicium diligit, ſed præceps a
mor nec iudicium præſtolatur, nec conſi
lio temperatur,nec pudore frenatur, nec ra
tioni ſubijcitur. Nonne tibi quaſi manife
ſte dicere videtur illud Pſalmi:Quid enim
Pſal.72 mihi eſt in cœlo, & à te quid volui ſuper
Philip.3 terram? Cum omnia velut ſtercora reputa
uerim,vt te ſolum lucrifacerem. Defecit cà
ro mea,id eſt,omnis delectatio carnalis &
pernitioſa,& cor meum,id eſt,omnis cogi
tatio vitioſa.Sed Deus eſt cordis mei refor
mator,eſt & inhabitator, qui tam caſtum
cor mihi dedit , quod eum ſolum iam gra
tis amo. Alij quidem eligant alia, ſed pars
Amor bonus qualis. mea Deus in ęternũ. Vides qa hæc amat ca
ſte quę ſolum eum quẽ amat quærit,nõ ali
ud quicquam ipſius. Amat ſanctè,quia nõ
in cõcupiſcentia carnis,ſed in puritate ſpi
ritus. Amat ardenter , vtpote diuino fic a
more inebriata,quod maieſtatem non co
gitet.Nam ille terram aſpiciens , facit eam
Pſa.103 tremere : nihilo minus tamen iſta fidenter
ſe ab eo petit oſculari. Ebria ne eſt? Ebria
plane,quia talibus inferius dicit ſponſus:
Comedite amici & bibite, & inebriamini
Cant. 5 Pſa. 35 chariſſimi.Et Pſalmiſta:Inebriabuntur ab
vbertate domus tuæ,& torrente volupta
tis tuæ potabis eos . O quanta vis amoris,
quãtaq; in ſpiritu fiducia libertatis. Quid
manifeſtius,quàm quod perfecta charitas
foras mittit timorem? Petit enim ample
xum & oſculũ, dicẽs: Oſculeturme oſculo
1.Ioan.4 oris ſui. Nõ emẽ eſt cuiuſuis hoim ex affe
ctu hoc dicere , ſed ſi quis ex ore Chriſti
oſculum ſpirituale vel ſemel acceperit,
hũc profecto proprium experimentũ ſol
licitat,& repetit libens. Arbitror enim ne
Apoc.2 minẽ vel ſcire poſſe qd ſit,niſi q accipit.Eſt
quippe manna abſconditum: & ſolus qui
edit,adhuc eſuriet:fons eſt ſignatus,cui nõ
cõmunicat alienus:ſed ſolus qui bibit,ad
huc ſitiet.Expertũ audi,quõadhuc requiri *Pſal.50*
Redde mihi,inqt,lętitiã ſalutaris tui,& ſpi
ritu principali confirma me.Ad qd:Profe
cto vt ſicut adipe & pinguedine repleatur
aĩa mea, & labijs exultationis laudabit os *Pſal. 26*
meũ. Tibi nanq; dñe Ieſu, tibi tanq̃ fideliſ
ſimo ſpõſo,dixit cor meũ, Exqſiuit te faci
es mea. faciem tuam dñe requram, vt adim *Pſal 26*
pleas me lętitia cũ vultu tuo. Nam ſpũs an *Pſal. 16*
te faciẽ noſtram Chr̃s dñs, cui fideliter ad *Thre. 4*
hærentes , in oculo ſcto ſpũs vnus ipſius
dignatione efficimur,ad oſculum oris di
gnanter admiſſi in feruore ſpũs,& plenitu
dine lucis. Nam ſi carnale matrimoniũ duo
os in carne vna cõſtituit, cur nõ potius co
pula ſpiritualis in vno ſpiritu glutino cha
ritatis adunit? Denique, quod nimium
eſt admirandum,& intima dulcedine cem *Sponſus quare Chriſtus*
plectendum,in humanitate dulcis Ieſus ve
nire diſponens,vt animam ad maiorẽ pro
uocaret amorem,more & noĩe ſponſi ſe li
beraliter repromiſit affuturum per prophe
tam dicentẽ: Et ipſe tanq̃ ſpõſus procedẽs
de thalamo ſuo,exultauit vt gigas ad cur
rendam viam,ſcilicet humanitatis aſſum *Pſal.18*
ptæ. Cur hoc,niſi quia purum ſpirat amo
rem,& amoris puriſſimi requirit viciſſitu
dinem? Dicit em̃ Gregorius ſuper Canti
ca,quod cum vult timeri,ſe dñm noĩatr cũ
vult honorari,patrẽ:cum vult amari, ſpon
ſum. Quantoergo dignior eſt amor quàm
timor,tanto plus gaudet Deus dici paterq̃
dñs:& quanto charior eſt amor quàm ho
nor,tanto plus gaudet dici ſponſus,quàm
pater. Cum enim ſe dominum nominat,
indicat quod creati ſumus : & cum ſe pa
trẽ noĩat,indicat cp adoptati ſumus . Cũ
autem ſe ſponſum nominat,indicat quod
coniuncti ſumus. Si igitur o fidelis anima
deſideras ei tanquam ſponſo digniſſimo
couniri,audi quomodo id fiet. Dicit em̃
ſanctus Thomas in libro de ætẽna beati
tudine,quod anima fidelis vnitur deo mo *Vnio animæ cum Deũ eſt animæ.*
rum & virtutum conformitate, voluntatẽ
identitate,& intima charitate. Sola nanque
perfecta charitas reddit voluntatẽ deifor
mem,& afficit ad perfectam eius imitatio
nem,alia cuncta penitus calcãs,vt ſoli Deo
dulciter inhęreat. Hæc,inquam, inter ſpon
ſum & ſponſam ſola perfectã cauſat vnio
nem. Quæ nimirum vnio figurata legitur
in primo libro Regum,vbi dicitur, quod
anima Ionathæ conglutinata eſt animæ *1.Re.18*
Dauid, & dilexit eum Ionathas quaſi ani
mam ſuam. Tunc enim anima ſic Deo cõ
iungitur,

iungitur, cum ei tam perfecte couritur, quod omne communicabile percipit per gratiam, quod DEVS habet per naturam. Vnde Dei filius ideo naturam assumpsit humanam, vt per eandem animam amorosa transiret ad vnionem diuinam, quam etiam Christus impetrauit, orans & dicens: Sicut & tu pater in me, & ego in te, vt & ipsi in nobis vnum sint. Est enim ibidem vnio consummata, vbi & pater & filius vnum sunt: filius autem existens caput ecclesiæ cum membris suis, id est, fidelibus, ad paternam transit vnionem. Et quamuis vnio quam hic ignita consequi potest anima, semper recipit interpolationem; tamen vnio fidelis animæ cum Deo in gloria, non habet interpolationem, dicente Christo: Iterum videbo vos, scilicet post mortem, & gaudebit cor vestrum: & gaudium vestrum nemo tollet à vobis. Nam videre Iesu Christi, nihil aliud est, quam fidelem animam inseparabiliter vniri Deo patri. Et gaudium animæ quod nemo aufert, est delectabiliter & totaliter vniri summæ Trinitati.

Ioan. 17

Ioan. 16

De dignatione diuina qua naturam humanam in vnitate personæ assumpsit, dignitas humanæ naturæ quanta. Caput V.

VIs mihi det te fratrem meū sugentem vbera matris meæ, vt inueniam te foris & deosculer, & iam nemo me despiciat?] Canticorum VIII. Quia, secundum beatū Dionysium, ad rationē sumini boni pertinet, quod se creaturis summo modo communicet, quod in eo maxime perficitur, cum naturam creatam sibi tam inseparabiliter coniungit, quod ex tribus vna fiat persona, scilicet ex verbo, ex anima & ex carne, sicut ait Augustinus 13. de Trinitate. Et ideo quamuis humanæ carni non erat conueniens secundum naturæ suæ conditionē vniri Deo in vnitate personæ, fuit tamen Deo conueniēs secundum infinitā excellentiā bonitatis eius, vt eam vniret sibi pro salute humana. Nec propter hoc aliquo modo Deus est immutatus à statu suo, in quo fuit ab æterno, sed creata natura quę secundū rationem sui mutabilis est, per assumptionem est immutata & quodammodo deificata, quia diuina natura trahit humanam naturam ab illam excellentissimam vnitatem diuinæ personæ, vt eadem sit ὑπόστασις naturæ diuinæ & humanæ: ita q̄d humana natura quodammodo fundatur & substātiat in diuino stipite. Vnde hæc vnio multum assimilatur vnioni quę fit per insertionem, cum ramus vnius arboris inseritur stipiti alterius arboris: tūc enim manet vnus stipes arboris vtriusq;, in quo fundatur & substantiatur vterq; ramus arboris. Vnus ramus est per naturam, & alius per insertionem, & fit arbor vna. Præterea sicut in vna arbore insita sunt fructus plures specie differentes, verbi gratia, quando pirum inseritur cum pomo, fit vnū suppositū existens scilicet arbor vna: tñ natura pomi non est natura piri, nec ecōuerso neq; natura pomi est in natura piri nec in natura alterius, cū tñ vterq; fructus sit p vnionē deesse arboris: Sic in vnitate psonæ Christi sunt aliæ proprietates diuinæ naturæ conuenientes, & aliæ naturæ cōuenientes humanæ. Vnde generaliter coniunctio diuinæ naturæ & humanæ habet hæc tria inserti onis vnioni similia, scilicet quod natura diuina non est humana, nec econuerso: sed vtraq; natura habet vnum suppositum cōmune, in quo scilicet vtraq; natura est substens. Et si quæris, Quid facit illud suppositum esse vtranq; naturam? Respōdeo, quod coniunctio vel vnio naturæ vtriusq; in illo suppositō. Nam vnio diuinæ naturæ & humanæ in psona Christi, facit Christum esse Deum & hominē. Agnosce nūc o hō dignitatē tuā, agnosce gloriā cōditionis humanę. Nā tāta est dignatio diuina in assumptione humanæ naturæ, q̄ est incōprehensibilis oīni intellectui humano, de qua nimiū stupet & oīs creatura cœlestis. Hinc hortat Leo Papa dicēs: Agnosce o hō Christiane dignitatē tuā, & diuinæ consors factus naturæ, noli in veterē vilitatē degeneri conuersatione redire. Memento capitis huius, & cuius corporis sis membrum reminiscere, quia erutus de potestate tenebrarum, translatus es in Dei lumen & regnum. Noli diaboli te iterū seruituti subijcere, quia præcium tuum sanguis Christi est. Hæc ille. Et in eo Deus potissime dulcedinem misericordiæ suæ demonstrauit humanæ naturæ, quod scilicet contemptus ab homine tanquam aduersario & inimico, nihilominus humanō generi taliter vniri voluit in Christo in vnitate personę. In qua scilicet vnione manifestatur mira Dei condescendentia, in eo quod ipse genus humanum sibi inimicum, tāta dignatione sibi coniungere voluit per indissolu-

Natura humana nō deificata.

Vnio deitatis & humanitatis.

Natura humana dignitas.

Dignatio Dei ad hominem.

bile vinculum, non solum amoris, sed etiam vnionis, ne saltem amplius homo fugeret ab eo. Quid enim mirabilius, quam quod Deus post tam detestabilē ingratitudinem nostram & lapsum, cum nihil in nobis inueniret nisi demeritum, etiam infirmiora nostra abundantiori gloria sublimare voluit, seseque maiestas illa cōtraxit, vt id quod melius habebat, id est, seipsum limo nostro coniungeret, vt in vna persona sibiinuicē vnirētur Deus & limus, maiestas & infirmitas, tanta sublimitas & tanta vilitas: Nihil enim Deo sublimius, & nihil limo vilius. Et tamen cum tanta digna tione Deus descendit in limum, cum tanta; dignitate limus ascendit in Deum, vt quicquid fecit Deus, limus fecisse credatur: & quicquid limus pertulit, Deus pertulisse in illo dicatur. Quanti ergo te fecit Deus o hō, ex his quæ pro te fecit, & q; pro te factus est agnosce, vt appareat tibi benignitas eius in humilitate. Quanto nanq; minorem se fecit in humanitate, tanto maiorem se exhibuit in bonitate. Et quanto pro me vilior, tanto mihi charior est. Aduerte o homo, quia limus es, & non fis superbus: Et quia Deo coniunctus es, & non fis ingratus. Nemo nanq; nouit, nec nosce re potest ad plenum, quid boni ad gratiā, quid congruentiæ ad sapientiam, quid decoris ad gloriam, quid commodi ad salutem penes seipsam contineat huius venerā di mysterij, scilicet humanæ redemptionis insc rutabilis altitudo. Ad hoc siquidē ars misericordiæ beatitudinem Dei & miseriā hominis temperauit in vnitatem mediatoris, vt operante sacramēto vnitatis, per virtutem resurrectionis beatitudo miseriam absorbeat, mortemq; vita glutiat, & totus homo glorificandus, in diuinæ consortiū naturæ transeat. Nec sane quis amplius dubitet magnum aliquid in causa fuisse, q; maiestas tanta, lucem inhabitans inaccessibilem, de tam longinquo in locum tam indignum sua dignatione descendere dignaretur, & claritatem suam infirmis oculis temperans, velut laterna quadam se induens, illo scilicet glorioso & ab omni labe purissimo corpore quod susc epit, exultauit vt gigas ad currendam viam, & quærendam ouem centesimam quæ errauerat & perierat. Mira quærentis Dei dignatio & solicitudo, magna dignitas hominis sic quæsiti, in qua si gloriari voluerit, non erit insipiens. Non quod aliquid esse videatur à seipso, sed quod eum tanti æstimauerit ipse qui fecit. Vnde dicit Apostolus: Misit Deus filium suum factum ex mulie re, factum sub lege, vt eos qui sub lege erāt redimeret, vt adoptionem filiorum reciperemus. Nam adoptio est actus legitimus, per quem qui filius non est, pro filio habetur. Ad cuius similitudinem Deus nos adoptare dicitur in filios, cū ex gratuita bonitate sua nobis confert gratiam, per quā in eterna beatitudine ius acciperemus: quę nulli creaturæ debetur ex sua natura, sed est super omnem creaturam. Specialiter autem nobis non competebat ratione naturæ corruptę: quia eramus natura filij iræ, inquantum originale peccatum, in nos per actum naturæ trāsfusum, excluſit nos à regno Dei. Vnde proprie pater adoptat nos in filios per filium, iuxta illud ad Galatas iam allegatum, quia Christus secundum hominem est causa meritoria nostrę gratiæ, qua adoptāmur. Causa meritoria est causa media inter principale efficiēs & effectum. De ratione nanq; adoptionis est, quod procedat per consensum filij naturalis, vt dicitur in Insti. de adopt. Si quis nę potis loco adoptat aliquem, filius consentire debet, ne eo inuito suus hæres agnoscatur. Adoptat etiam pater per spiritum sanctum, in quantum scilicet dona gratiæ quibus adoptamur, appropriata sunt ab ipso. Dicitur enī ad Romanos: Accepistis spiritum adoptionis. Quæ nimirum adoptionis filiatio fuisset in homine etiam in statu innocentiæ, quia nec solum est hominum, sed etiam angelorum, qui per naturam æternam hæreditatem attingere non poterant, sed eis tantum conuenit per gratiam. Vnde ad Iob dictum est: Vbi eras cum me laudarent astra matutina, & iubilarent omnes filij Dei?

Limus, Deus.

Galat. 4

Adoptio filiorum.

Ephesi. 2

Causa meritoria.

Rom. 8

Iob. 38

1. Tim. 6

Psal. 18

Luce 16

Condescensio humanationis diuinę vt fuerit ineffabilis, ac de ingratitudine, debitaq; gratiarū actione. Cap. VI.

QVis mihi det te fratrē meum sugentē vbera matris meæ? &c. Adueſtus tui, Dei in carne, & eius nomē, prophetica reuelatione prænunciata fuerunt, secundū Ambrosiū in Homilia sup illud Euāgelij, Elisabet Zachariæ impletū est tēpus pariēdi, Esaia propheta dicēte, prout habetur in antiq; trāslatione: Reuelabitur enim filius meus Iesus cum his qui cum eo iucundabunt, q; relicti sunt in annis ōdringētis. Et erit

Luce 2

erit post annos hos,& filius meus Iesus mo-
Nativitas Iesu dulcis & mirabilis Esaiæ 9. rietur,& conuertetur seculum. Videte fratres quantum fecit illa maiestas,& pro quolibet humanam naturam assumendo,& ingratos morte sua redimẽdo. Nobis enim filius Dei natus est,nobis datus est,& totus in nostros vsus expensus est. Nam quasi saccum plenũ misericordia filium suum Deus pater misit in mundum. Saccum , inquam,in passione
Psal. 29 concidendum,vt effundatur quod in eo latet precium nostrum. Saccum,inquam,paruum,sed plenum:vtpote in quo habitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter.
Colo. 2 Quid enim nobis gloriosius, quam quod nos tanti æstimauit Dei filius,vt homo fieret. & tali morte nos redimeret? O vere sacra & dulcis infantia dñi saluatoris,quæ veram humanis cordibus innocentiam infudisti,per quam omnis ætas in beatam redeat infantiam,tibiq; conformis fiat,non pusillanimitate memorũ,sed humilitate sensus,& pietate morum. O Bethleem ciuitas
Mich. 5 Luc. 2 Dei summi,& in te,& in suburbibus tuis visa sunt mirabilia. Deus pendet ad vbera, ponitur in præsepio,ligatur in cunis, pannis inuoluitur,& laxatis fasciolis, felices manus & sancta brachiola per cunarum paruitatem expandit,alludit virgini matri,arridet & blãdietes oculos ad Mariam intorquet. Stat perterrita tantis miraculis regina cœlorum, & miratur quod ille qui fic potuit ad nos veni-
Humilitatis exemplũ in puero Iesu. re,sic voluit subuenire. Obsecro fratres, non patiamini sine causa tam preciosum exemplar vobis exhibitũ esse, sed conformamini illi,& renouamini spiritu mentis vestræ. Studete humilitati, quæ fundamentum est, custosq; virtutum. Quid enim magis detestandum,quam vt videns Deum cœli paruulum effectum, apponat vltra magnificare se homo super terram? Ille semetipsum exinaniuit , vt pene videretur esse nihil, sine quo fa-
Psal. 9 Philip. 2 Ioan. 1 1. Cor. 4 Psal. 30 ctum est nihil:& tu in immensum gloriaris & inflaris,existimans te aliquid esse, cum sis nihil? O puer dulcissime, Iesu bone,quàm magna multitudo dulcedinis tuæ, quam abscõdisti timentibus te , & perficies sperantibus in te , quia tanta exhibuisti necdum scientibus te. Prorsus dulcedo incomparabilis & pietas ineffabilis,vt Deum qui creauit me, vi deam paruulum incarnatum pro me. Nam illa superbenedicta & summa Trinitas tam in effabili, quam incomprehensibili sacramento nobis exhibuit hanc Trinitatem, vt pro nostra salute verbum & anima & linius vilissimus conuenirent in vnam personam , quæ mediator esset Dei & hominum. Et hæc tria vnum,& hoc vnum tria sunt, non in confusione substantiæ, sed vnitate personæ . Absorpta videtur in deitatem humanitas , non quod mutata sit substantia,sed affectio deificata. Opus mirabile,opus singulare inrer omnia,& super omnia opera sua. Hinc Augustinus de catechizandis rudibus efficaciter ingerit,dicens: Ama amorem illius,qui amore tui amoris descendit in vterum virginis, & amorem suum amori tuo copulauit,humiliando se,sublimando te,coniũgendo lumen suæ æternitatis limo tuæ mortalitatis. Ecce homo,quanta tribuit dominus,& quã ta retribuit, vt prorsus merito deficiat spũs tuus in tantorum cõsideratione beneficiorũ. Et licet dignas non sufficias agere gratias, ingratitudinem tamen prorsus odiat anima tua,quia nihil ita displicet Deo, præsertim in filijs gratiæ,quemadmodũ ingratitudo: vias enim obstruit gratiæ:& vbi fuerit illa, iam non inuenit accessum gratia,cum iure perditum reputatur,quod ingrato donatũ est. Oportet igitur hominem esse gratum & deuotum,qui percepta tantorum beneficiorum gratiarumq; munera sibi salubriter profic ere & multiplicari desiderat. Gratias igitur age,& amoris vices repende tantæ gratiæ,&,si dici licet,plus quàm gratuitæ miseratione,quæ tantis beneficijs obruerit non modo immeritos,sed nimiũ male meritos & ingratos. Die proinde cum cordis iubilo: Quid retribuam domino pro omnibus quę retribuit mihi? Nam si mille millies me rependerem,quid sum ad dominum meum? O dulcissima reconciliatio,o satisfactio suauissima,o vere reconciliatio facilis,sed perutilis,quam nobis vita pariter & morte sua ex amore coemit hic paruulus: vtpote cuius liuore sanati sumus,cuius sanguine redempti sumus,cuius meritis reconciliati sumus adeo,vt quacunque hora homo peccator ingemuerit,omnium peccatorum suorum nõ recordabitur amplius iustus iudex in patrẽ transiens. O satisfactio parua,sed non parui pendenda. Nam quàm facilis modo,tam difficilis erit postea. Et sicut nemo modo est qui reconciliari non possit,ita post paulum nemo qui possit . Quia sicut nunc benignitas apparuit vltra omnem spem & æstimationem , similem expectare possumus iudicij districtionem : multus ad ignoscendum,multus ad vlciscendum. Noli ergo contemnere eius misericordiam & benignitatem , si non vis sentire iustitiam, sed iram , sed indignationem , sed æmulationem , sed furorem. Hinc misericordia sibi priora

Ingratitudo detestabilis.

Psal. 115

Esaiæ 53 1. Petr 2 Ezec. 18

Act 1. 9 Esaiæ 55

priora vendicat, vt fi voluerimus, diſtrictio inuenire non poſſit, in quem deſæuiat.

Inuidia diaboli ad hominem quanta fuerit, cum Deum incarnari præuidit: & incarnationis Dei ratio duplex.

Cap. VII.

Ionæ 2. QVIS mihi det te fratrem meum fugẽtem vbera matris meæ? Dicit Alexander de Hales in III. parte Summæ ſuæ, exponens illud Ionæ: Si propter me orta eſt tempeſtas de filio Dei, quod Lucifer præuidit rationalem creaturam aſſumendam in vnitatẽ perſonæ filij Dei, vidit & inuidit, cecidit & tẽtauit, eiuſq; inuidia mors intrauit in orbẽ terrarum. Vnde inuidia quæ fuit cauſa diaboli caſus, impulit ipſum ad tentandum hominem, cuius inuidebat felicitati, vt ſic natura humana per peccatum demereretur aſſumptionem & vnibilitatem ad Deum. Hæc ille. Ex quo ſatis videtur, quod diabolus præuidebat humanam naturam aſſumendam, etiã ſi non peccaſſet. Et hoc tenet opinio quædã catholica, quæ ſuſtinetur à veris catholicis, vtpote quæ iudicio rationis conſonare videtur. Dicit enim, q̃ de humana carne aſſumpta loqui poſſumus dupliciter, Vno modo, quantum ad ſubſtantiam humanæ naturæ ſimpliciter aſſumendam: & tũc præcipua dominicæ incarnationis ratio non erat hominis liberatio, qa Chriſtus incarnatus fuiſſet etiã ſi homo non peccaſſet. Nam incarnatio facit ad perfectionem ipſius hominis, & per conſequens ad perfectionem totius vniuerſi in hoc quod completion em dat humano generi ſecundũ illud, quod reſpicit tam naturã, quã gratiã, & etiam gloriam. In incarnatione nimirum homo qui eſt vltimus in creatione, coniungitur cum ſuo principio, vnione qua ſub DEO nulla maior eſt: & in hoc completus eſt totius humanæ naturæ appetitus, dum per opus incarnationis idoneitas nobiliſſima, quæ fuit in humana natura, ſecũdum quam vnibilis erat diuinæ naturæ, ad actum perfectum reducitur. Et ideo quamuis homo lapſus non fuiſſet, nihilominus Deus incarnatus fuiſſet, quia ſic competebat hominem perfectum eſſe ſecundum naturã, gratiam & gloriam, vt ſic humana natura potiorem ſuam dignitatem conſequeretur. Per hoc etiam quod humana natura aſſumitur & deificatur, per conſequens omnis creatura quodammodo exaltatur, dum in ſuo ſimili deitati counitur. Homo nanque compoſitus ex natura corporali & ſpirituali, quodammodo cũ omni creatura communicat. Vnde verus amator hominum Deus Dei filius purpuram ſuæ diuinitatis cilicio noſtræ mortalitatis operiens, pauper & mendicus venit in regionem noſtram, ſub dura & graui neceſſitate pro nobis ſeruiens examore, quo nimirum ſeruitutem ludum reputauit, dicens: Delectabar per ſingulos dies ludens coram eo, ſcilicet patre, cum carnem ex eius præcepto ſuſcepi. Ludens, inquam, in orbem terrarum fideli ſeruitio. Nunquid nõ ludus videretur infidelibus, ſi audirent filiũ Dei carnem, mortem, clauos & lanceam tolerare? Vera ludus erat taliter amanti, quo nos ſic luditur, vt illis illudatur. Et deliciæ meæ, inquit, eſſe cum filijs hominum, quibus vtique delicijs carere noluit creator hominum. Putabam ego domine IESV quod deliciæ tuæ eſſent potius cum choris angelorum, vbi diuinitatis gloria thronis & poteſtatibus admirandus, ſuperiorum naturarum oculos reuerberas, vbi lucem inhabitas inacceſſibilem. Sed illa tua clementiſſima pietas & benignitas adoranda, delicias ſuas dicit & oſtendit eſſe cum filijs hominũ.

Sapien. 1 *Incarnatio Chriſti.* *Holem cõmunis care cum omni cre atura.* *Prou. 8* *Ibidem.* *1. Tim. 6*

Alio modo de carne aſſumpta loqui poſſumus, quantum ad defectum paſſibilitatis & mortis: & tunc incarnationis præcipua ratio fuit humani generis redemptio, quia ſi homo non peccaſſet, ac de lapſu redimẽdus non fuiſſet, Chriſtus carnem paſſibilem & mortalem non aſſumpſiſſet. Nec qdem opus iſtud excellentiſſimũ impediri potuit lapſu parentum, quin natura humana per incarnationem eius exaltaretur ſuper omne creatũ. Quia ſic decebat diuinam benignitatem & ſapientiam, vt perfecte vinceret ipſam malitiam. Nam in tantum ſapientia vincit malitiam, quod non patitur malum aliquod, de q̃ non eliciatur maius bonum: alioqui non perfecte malitiam vinceret. Et propterea contra præuaricationem primi Adæ, qui totum genus humanũ * interfecit, ſtatuit rectitudinẽ ſecũdi Adæ, qui pro toto genere humano ſatisfacere poſſet. Cuius obedientia multo plus Deo placuit, quam inobedientia primi Adæ diſplicuit. Bonitas etiam diuina tanta eſt, quod ex ea Deus eſt plenus dilectione & miſericordia, adeo quod diligentibus ſe, qui ſecundum propoſitum vocati ſunt ſancti omnia cooperati, facit in bonum. Ex hoc enim nos obligauit ad maiorem dilectionem, humiliationem, gratiarum actionem. Nam ſi

Sapic. 7 *Alias in feeit.* *Bonitas diuina quanta.* *Rom. 8*

Nam si magnum erat Deum simpliciter incarnari, maius tamen erat carnem infectam, passibilem & mortalem assumi, ac pro genere humano vilissima acerbissimaque pœna mori. Hinc dicitur ad Ephesios: Deus qui diues est in misericordia, propter nimiam charitatem suam qua dilexit nos, cum essemus mortui peccatis, conuiuificauit nos in Christo, id est, in morte Christi: cuius gratia saluati estis, & conresuscitauit, scilicet in spe, & consedere nos fecit in cœlestibus in Christo Iesu, vt ostenderet in seculis superuenientibus abundantes diuitias gratiæ suæ in bonitate super nos in Christo Iesu. Ecce quomodo semetipsum exinaniuit illa maiestas, formam serui accipiens, & cum tota multitudine misericordiarum suarum de thalamo virginali prosiliens, Nec modum dulciorem habuit ad redimendum nos abyssus illa consiliorum Dei, quia quicquid in thesauro diuinæ pietatis inuentum est, totum in vtero virginis congestum est. Fuit enim iste modus reparandi conuenientissimus, vbi potissimum ostendebatur potentia, sapientia, & bonitas diuina. Quid potentius, quàm coniungere creatorem & creaturam? Quid sapientius, quam quod ad perfectionem vniuersi coniunctio fieret primi & vltimi? scilicet verbi Dei, & humanæ naturæ? Quid benuolentius, quam quod creator rerum sic se voluit communicare rebus creatis? Et hoc summe necessarium fuit humanæ naturæ, quæ per peccatum corruit in infirmitatem, ignorantiam & malitiam, per quæ fuit facta impotens ad virtutem diuinam imitandam ad veritatem cognoscendam, & ad bonitatē diligendam. Ideo Deus factus est homo, per quod se reddit homini imitabilem, cognoscibilem & amabilem, vt etiam in forma serui procuraret salutem serui per summam humilitatem, quæ maxime decet Deum, non solum vt tanta esset humilitas in redemptione, quanta fuit superbia in præuaricatione, scilicet vt homo vellet esse vt Deus: sed etiam vt se humiliaret vsque ad pœnas innocenter sustinendas, quod quia fieri non potuit in natura diuina, factum est in natura humana. Non me capio præ lætitia, quod summa maiestas naturam suam, natura carnis meæ & sanguinis subuelat, & me miserum in diuitias gloriæ suæ non ad horam, sed in sempiternum includit, & fit frater meus dominus meus: Hæc exinanitio tam dignatiua rapit affectum meum, & istorum memoria concalescit cor meum, quia viuus est huiusmodi sermo & efficax ac penetrabilior omni gladio ancipiti, medullas cordis mei valenter pertransiens. Profit nobis fratres tanta charitas, quam nobis DEVS maiestatis exhibuit: tanta humilitas, quam susceperit: tanta benignitas, quæ nobis per humilitatem Christi apparuit: & agamus gratias redemptori & meditatori nostro, per quem nobis innotuit tam bona erga nos voluntas Dei patris. Tale enim est cor Dei patris erga nos, quale nobis exhibuit, qui de corde patris processit.

Ephe. 2

Philip. 2

Modus reparationis humanæ dulcissimus.

Hebr. 4

Meritū Christi tā angelos quā homines beatificat. Iob. 38

Aierum saluator.

Mat. 21 Psa. 117

Lapis angularis

Mediatoris fides quæ? Angelorum bonorum confirmationis & malorum reprobationis ratio. Prælium factum in cœlo quod.

Caput VIII.

QVIS mihi det te fratrem meum sugentem vbera matris meæ? Vt latius prosequamur de casu Luciferi & suorum complicum, sciendum quod postquam creauit Deus angelos in libertate naturæ, reuelauit eis Deus incarnationem filij sui, quem dominatorem vniuersæ terræ constituit, & mediatorem fidelissimum tam angelorum quā hominum, vt per hæc si vellent, à natura ad gloriam per meritum Christi & gratiam ascenderent: & qui nollent, à natura ad pœnam æternam ruerent. Dicitur enim apud Iob: Quis dimisit lapidem angularem eius, id est, terræ, cum me laudarent astra matutina, & iubilarent omnes filij DEI? Quis concluſit ostijs mare, quando erumpebat quasi de vulua procedens? cum ponerem nubem vestimentum eius? Lapis angularis est Christus, de terrena materia corpus assumens, eodem de se dicente apud Matthæum: Nunquam legistis, Lapidem quem reprobauerunt ædificantes, hic factus est in caput anguli? Quem lapidem Deus pater dimisit, cum Christum in assumptione carnis mittendum ab initio creaturæ rationalis inter angelos reuelauit. Et dicitur lapis angularis, non solum quia Iudæos & Gentiles, sed magis quia angelos & homines in vnam cōmunitatem gratiæ & gloriæ (cuius ipse caput est) insimul copulauit. Rex enim est & mediator tam angelorum, quàm hominum, vtriusque beatitudinem æternam beneficio promerens incarnationis & passionis. Cui scilicet incarnatiōi quidā angelorū fideliter fauebāt, & gratiag actiōes reddebāt q nimirū in fide Christi ad æternam beatitudinem

Astra matutina quæ.

dinem intrare meruerunt merito dilectionis eius. Et hi vocantur astra matutina, quasi mane orientia per claritatem gloriæ: qui Deum laudabant, & interna mentis exultatione iubilabant de incarnatione Christi, de eius sapienti dispositione, in sua gratificatione iugiter collaudantes: Cæteri vero superbientes angeli, circumuentione Luciferi miserabiliter attracti, contemnebant inferiori naturæ subnixi: & ideo inuidebãt incarnationi Christi, & exaltationi generis humani. Quorũ multitudo significatur hic per mare, quia auersa dulcedine diuina, facti sunt amari ex inuidia. Hinc cum a vulua diuinæ prouidentiæ per creationem procederent, & a luce diuina se elatione propria auerterent, a Deo vestiti sunt nube, id est, mentis cæcitate, per superbiam propriam excæcati. Quos Deus ostijs conclusit, quia certis limitibus eorum malitiam sua dispositione coercuit, vt verificetur illud Apostoli: Fidelis Deus, qui non patietur vos tentari super id quod potestis. Et ex hac controuersia factum est prælium magnum in cœlo. Nam electi angeli sublimiter de Deo sentientes, ad eius gloriam afficiebantur, & pro facultate sibi tradita fideliter nitebantur. Angeli vero mali & superbi, de bonitate suæ naturæ sublimiter sentiebant, & ita ad propriam gloriam afficiebantur, totoque conatu in contrarium angelis electis ferebantur, & pugnabant sensu, iudicantes naturam gratiæ præferendam. Pugnabant etiam affectu, quo afficiebantur ad propriam gloriam. Pugnabant denique conatu, quo nitebantur beatorum angelorum obedientiam subuertere. Ignorabant enim donec experientia didicerant, quod in omnibus gratia sublimior esset & validior quã natura. Per naturam enim datur esse creaturæ quod in se est: sed per gratiam datur creaturæ esse quod in Deo habet. Vnde nec valuerunt resistere gratiæ per naturam, nec inuentus est amplius locus eorum in cœlo: sed proiectus est ille draco magnus, & angeli eius in terram, ita vt miraretur Esaias dicens: Quomodo cecidisti de cœlo Lucifer, qui mane oriebaris? qui dicebas in corde tuo: In cœlum ascendam, super astra cœli exaltabo solium meum, sedebo in monte testamenti, in lateribus Aquilonis, ascendam super altitudinem nubium, similis ero altissimo? Puto sane per Aquilonem reprobandos angelos & homines fuisse designatos, per sedem vero potestatem in illos: quos vtique im præsentia Dei quanto vicinior ei, tanto perspicacior cæteris prævidens, nullo sapientiæ radio coruscã-

Angeli mali per mare designati.

2. Cor. 1
Apoc. 12

Prælium in cælo.

Gratiam posteriorem naturæ.

Esai. 14

Aquilonem ricè ꝗd.

tes, nullo spũs amore feruentes, velut vacuum reperisti locum, & affectasti super illos dominum, quos quadam astutiæ tuæ charitate perfunderes, & malitiæ tuæ æstibus inflãmares, vt quomodo altissimus sua sapientia & bonitate cunctis obedientiæ filijs præerat, sic & tu super omnes filios superbiæ rex constitutus, tua eos astuta malitia, & malitio sa astutia regeres, per quod altissimo similis esses. Et prosequitur Ioannes in Apocalypsi, dicens: Et ipsi vicerunt eum, scilicet draconem, propter sanguinẽ agni: quod dicit propter meritum passionis Christi. Licet enim redemptor & reconciliator vnus est Christus, ex eo tamẽ redẽptor dicitur, quod Deo patri pro peccatis suorum integre satisfecit. Reconciliator vero, quia gratiam promeruit etiam ipsis angelis, quibus non fuit redemptor, quia non peccauerunt: nisi largeredemptio capiatur. Nam eisdem Christi meritis peccatores homines a peccatis sunt dimissi, & angeli ne peccarent præseruati. Vicerunt igitur angeli diabolum in sanguine agni, quia tam beati angeli, quam homines electi diabolum vicerunt in sanguine agni, non proprijs viribus, sed merito Iesu Christi, quod completum est in passione & morte Iesu Christi, vnde facta victoria. Subdit Ioannes ibidem dicens: Audiui vocem magnam in cœlo, dicentem: Nunc facta est salus, & virtus, & regnum Dei nostri, & potestas Christi eius. Vox autem ista est angelorum congratulãtium gloriæ Dei, paci Christi, & humanæ saluationi. Nunc, inquiunt, facta est salus, scilicet quantum ad declinationem a malo: & virtus, quantum ad operationem boni: & regnum, quantum ad spiritus libertatem, qua scilicet libere absque vlla contradictione summo Deo obediebant. Hoc enim superbiens angelus ex natura habere volebat, & gratiam contemnebat, per quam rationali creaturæ Deus gloriam offerebat. Et quantum valuit, electam illam multitudinem angelorum, qui se gratos oblatæ gratiæ reddebant, impedire conatus est. Non enim est verisimile electos angelos absque probatione tantum accepisse præmium, cum nec homines qui sunt infirmiores, sine probatione glorificari possint. Sequitur: Et potestas Christi eius, quia sicut Christus secundum diuinitatem dominum habet & potestatem vniuersalis præmij, sic secundum humanitatem qua suspensus in cruce meritum acquisiuit, potestatem habet vniuersalis meriti. Nec enim angelica, nec humana merita pondus aliquod æqualitatis iustitiæ possunt habere,

Iob. 41

Apoc. 12

Redẽptor Christus.

Reconciliator Christus.

Apoc. 12

habere ad illud infinitum præmium, ꝙd Deus est, nisi merito Iesu Christi fulciantur. Quod sicut rationem meriti habet ratione humanitatis assumptæ & crucis: sic rationem infiniti habet ratione cõiunctæ diuinitatis, ac per hoc secundum iustitiæ æqualitatem infinito præmio correspondet infinitum meritum, & infinito merito soluitur infinitum præmium. Potestate igitur huius meriti crucis Christi angeli electi releuati, gloriam diuinæ fruitionis intrauerũt, & angeli mali proiecti velut reprobi inuidẽtes, in chaos æternæ dãnationis proiecti sunt: atque ex tunc puta lere cœpit meritum crucis Christi per fidem, quæ in ipso erat. Cui humiliter angeli electi se subiecerunt secundũ formã volũtatis Dei. Et sic quæritur, Quomodo meritũ passionis Christi tunc angelis valere poterat, cum Christus nondũ meruerat? Breuiter respondeo, quod sic valebat angelis, sicut hominibus illis q̃ ante Christi aduentũ crediderunt in aduentu eius, ꝙ ecclesia sancta fideliter & veraciter cõfitetur. Vnde dicit Origenes: Tãta vis est mortis Christi, quod ad sanitatem & remedium non solum p̃sentis & futuri, sed etiam præteritorum seculorum: & nõ solum humano huic ordini, sed etiam cœlestibus virtutibus sufficiat.

Meritũ passionis Christi quõ valuerit angelis.

De fide mediatoris tam angelorum quã hominum, & de thesauro passionis Christi, q̃ profuit vtrisque: ac de casu Lucifer i & omnium malorum. Cap. IX.

QVIS mihi det te fratrẽ meũ sugentem vbera matris meæ? Deus pater ab æterno proposuit filiũ suũ incarnãdum, vniuersalẽ mediatorẽ inter se & creaturam rationalẽ, in cuius fide & dilectione oẽs saluarentur. Non enĩ fas est dicere plures esse mediatores, nec rationalẽ creaturã absque mediatore p gloriã ad Deum accedere posse, cum sup. peteren nõ possint merita angelorꝫ vel hominũ ad acquirendam gloriã æternã. Hinc merito dicitur in Apocalypsi, ꝙ agnus occisus est ab origine mũdi, qa propter fidẽ & dilectionẽ mediatoris Christi, eius passio & mors nõ solũ valebat ad meritũ & gloriã sempiternã hominũ, sed etiã angelorꝫ. Et ideo dicitur ad Ephesios, ꝙ ipsum dedit, scilicet Deus pater, caput supra omnẽ ecclesiã, scilicet triumphantẽ & militantẽ, angelicam & humanã: q̃ scilicet ecclesia, dicit corpus Christi, id est, q̃ sunt de ecclesia numero & merito, q̃ etiã ecclesia vna vocat in Cãticis: Vna est colũba mea, ꝑfecta mea. Ad quã nimirꝫ vnitatem etiam ptinent sancti veteris testamenti, q̃ fidem vnã nobiscũ habuerunt: quoꝫ vtiq; caput etiam fuit Christus incarnandus, qui p fidem huius incarnationis futuræ, tunc eis infudit gratiam. Ad q̃ etiam integritatem ecclesiæ cõcurrunt ecclesia militans & triũphans, de qua etiam sunt angeli conciues & cõfortes nostri. Et ideo omniũ illorꝫ caput est Christus, influens angelis illuminatiões, etiam secundũ q̃d ipse est homo, cum quibus ipse cõformitatẽ habet in natura intellectuali, quæ est suprema & nostræ naturæ cõpletiua, mediante qua refidua natura nostra Dei ẏbo est vnita, vt dicit Damascenus. Vnde dicit Apostolus ad Colossenses: Qui est caput oĩs principatus & potestatis. Per hæc em̃ duo, quæ sunt nomina dignitatis & excellentiæ, etiã intelliguntur alĩ chori angelorum, qa Christus, large loquẽdo, caput est angelorum propter influentiã gloriæ, sed proprie est caput hominũ, non solum propter gratiæ & gloriæ influentiã, sed etiam propter cõformem naturam. Agnus etiã occisus dicitur ab origine mundi, qa præcipue post lapsum protoparentum Christus singulariter ordinatus est mori pro nobis redimendis: & ideo ab origine mundi p sanctos suos cœpit mors eius figuris & mysterijs præmonstrari & prænunciari, ac in talibus figuris cœpit quodãmodo occidi: & præsertim in mẽbris suis ab initio cœpit occidi, sicut in Abel & similibus. Vnde passio Christi thesaurus est absconditus in agro, cuius merito regnũ celorũ cõparatur, & oẽs tam angelos quàm homines regnare facit. Hic thesaurus cõmunis est tam angelis quam hominibus, reconditus vtique in ipso summo angulari lapide, in quo omnis ædificatio constructa, scilicet tam angelica quàm humana, crescit in templum sanctum in domino.

Ephes. 1

Ecclesia quõ corpus Christi.

Canti. 6

Coloss. 2

Christus quatenus caput angelorũ & hominũ.

Apoc. 13

Gene. 4 Mat. 13 Thesaurus absconditus.

Ephes. 2

Vnde & sancti angeli post casum Luciferi, huius preciosissimi thesauri, virtutem experti, tanta dilectione ferebantur ad Christum, quod pro eius gloria liben-

Angelorum dilectio.

tissime mortem susc̃ipere voluissent, si eis possibile fuisset. Dicit em̃ de ijs sanctus
Apoc. 12 Ioannes in Apocalypsi, quod non dilexerunt animas suas vsque ad mortem, id est, sic Deum cordialiter dilexerunt, vt sibi necessarium æstimarent vitæ propriæ non parcere præ diuinæ dilectionis feruore, si diuinæ volũtatis beneplacitum fuisset. Quod quidem Deus ab eis acceptauit, ac si iam opere complessent: quia pfecta vo-
Luciferi casus. luntas pro opere reputatur. Lucifer aũt elatiõe tumidus, & affectu propriç excellẽtiæ cæcatus, electiua volũtate voluit hoc à Deo conseq, solũ ratiõe naturaliũ: ad q̃ etiã reprobatum huiusmodi gratia & meritum. Vnde vehemẽs affectus ad propriam excellentiã & potestatẽ ficiũ eo vnam considerationẽ inclinauit, q̃ excluſit aliã, scilicet sui casus considerationẽ. Nã secũdum Augustinum, factus continuo se à veritate auertit, propriæ potestatis elatiõe
Ezec. 28 delectatus. Vnde dicitur apud Ezechielẽ:
Ibidem. Tu signaculũ similitudinis, plenus sapiẽtia, pfectus decore, in delicijs paradisi Dei fuisti. Et iterum: Tu Cherub extentus & protegens, posui te in monte sancto Dei. In medio lapidum ignitorum ambulasti, pfectus in vijs tuis à die conditiõis tuæ, donec inuenta est iniquitas in te. Et eleuatum est cor tuum in decore tuo: peccasti, & eieci te de monte Dei, & perdidi te o Cherub protegens de medio lapidum
Esa. 14 ignitorum. Vnde miratur Esaias quomodo, inq̃t, cecidisti de cœlo Lucifer? id est, quàm irreparabiliter. Inflatus enim nobilitate naturæ, super omn em creaturam ex altari voluit, & in omnia inferiora dominari. Pro cuius solo cogitatu, nihil enim angelus ille fecit, non operatus est, sed tãtum cogitauit superbiam. & in ictu oculi proiectus irreparabiliter gehẽnalibus tormẽtis ęternaliter est addictus. Bernardus: Si sic actum est cum angelo, quid de me erit cinere & terra: Et si cuiquam mirũ videatur, quod Deus tam nob ilissimam creaturam sine spe reparationis sic perire permisit, respondet Bonaventura sup libꝝ II. Sententiarum: quod in hoc Deus ostendit terrificam & inflexibilem suam iustitiam, quæ tantum seipsam conseruat q̃d
Seueritas Dei quanta. ordinem instituit um nullo modo infringat: tantum peccatum odit: vt abijciat q̃s charissimos reputauit. Vnde tam spectãdum monstrum diuinæ seueritatis in angelo nobilissimo, & in homine primo, q̃rum vtrumq; propriis manibus psalmus
Gen. 3 uit & ornauit, nobis infirmis appositum, vt discamus, quantũ odit peccatũ q̃d pro vnico motu cordis nobilissima creatura æternaliter sine spe veniæ sit damnata, & pro esu pomi Adã cum omni posteritate sua duplici mortalitati, & multiplici pœnalitati sit subiectus. Vnde secundũ Gregoriũ in Moral. Lucifer fuit altior oĩbus angelis alijs, nõ solũ cadẽtibus: sed etiam stantibus. Et propter hoc eleuatũ est cor eius dominationẽ appetens sup oẽs alios. Non em̃ appetit æquari Deo simpliciter, cũ hoc sciret impossibile fore, sicut dictat ratio, q̃ creatura nõ potest æquari creatori: sed appetijt illã æqualitatẽ tantũ in q̃dam modo habendi illud, q̃ possibile fuit eum consequi, fi debito mõ illud appetiuisset. Voluit em̃ vt posset in oĩbus inferioribus se quicq̃ vellet, & hoc etiã accepisset. Sed appetijt eo modo q̃ non obtinuit, scilicet vt non haberet ea ex gratia, sed ex suis naturalibus: & ideo elatiõe tumidus, mox cecidit. Cui peccato protinus odiũ & inuidia successit, quæ duo secundum Augustinũ respectu Dei præsup ponunt in angelo voluntatis prauitatem. Optimũ em̃ q̃ in se nihil habet malitiç, non potest haberi odio, nisi ab affectu dissorto, cum ipsum ex se penitus sit amabile. Et secundum Damascenũ, cum eo ceci dit simul infinita multitudo angelorum, qui sub ipso ordinati erant: & hoc fugge ftione Luciferi, quæ nihil aliud fuit, quã infinuatio conceptæ malitiæ, oĩbus angelis vniuersaliter facta per loquutionẽ nutus, in quam illi consenserunt cum eo, peum, & sub eo beatitudinem & prælationem ac principatus autoritatem sibi proportionatam ex merito suorum naturalium obtinere conantes. Alij vero ab hac in
Apoc. 12 sania dissenserunt, & ad creatorẽ cõuersi, desideraban hoc ab ipso per eius bonitatem & gratiam obtinere. Et hoc fuit præ lium magnũ factũ in cœlo, cuius pugna specialiter attribuitur Michaeli, nõ grati a ordinis, cum ipse nõ sit de supremis, sed gratia nominis, q̃ interpretatur, qs vt Deus? Illi nanq; competit illis resistere, q̃ vo-
Michael quid. luerunt esse vt Deus, & esse similes altissimo. Vnde hæc quatuor simul erãt ad modum impetus fulgurantis, scilicet peruersus appetitus Luciferi, & eius ad angelos eloquutio

eloquutio, consensus malorum, & simul casus omnium. Sic & in perseuerantibus erat conuersio beatorum in Deum, infusio gratiæ, si in ipsa creati non fuerunt & confirmatio gloriæ.

Desiderium patrum sanctorum ad incarnationem filij Dei. Christus quare venerit vt Deus, Sponsus, Agnus: & cur anima vt sponsa iungatur ei, Cap. X.

De modo suscipiendi Deum incarnatum.

QVIS mihi det te fratrẽ meũ sugentem vbera matris meæ? [Quis inquit mihi det? Quasi diceret: Aliqs, cuius non debeo esse immemor. Nimirum ipsa charitas increata hoc fecit, cui vicem amoris reddere debemus, ne ingrati inueniamur: Te fratrem meum, id est, vt fis frater meus secundum carnẽ, sugentẽ vbera matris meæ, id est, virginis Mariæ quæ est mater nostra. Sequtur: [Vt inueniam te foris], id est, vt cognoscã te in natura humanitatis, ga interius nulli possibile est. Nã intus erat dilectus, dum in principio erat verbũ: foris aũt, dum verbũ caro factum est. Sequitur: [Et deosculer te], id est, facie ad faciẽ videns, & ore ad os loquens, tibi iungar fide charitate formata, strictius iũgenda nuptiarum tempore. De hoc desiderio dicit Bernardus super Cantica: Ardorem desiderij sanctorum patrum suspirãtium Christi in carne prætentiam frequẽtissime cogitans, confundor & compungor in memetipso. Et nunc vix contineo lachrymas, ita me pudet teporis torporisque miserabilium tempo- horum. Cui nanque nostrum tantum ingerit gaudiũ gratiæ huius exhibitio, quantum accenderat veteribus sanctis desideriũ promissio: Quid tu agis o vilis homuntio, qui præsentem dominum agnouisti qui laboriosam eius redemptionem profluentibus vulneribus recepisti: Quales amoris vices rependis: quales gratiarũ actiones exoluis: quales deniq; pro salute animæ tuæ tam precioso sanguine redemptę sollicitudines impendis? Cum & priores patres pro venturo domino tormentis & morti liberaliter se tradiderunt. Vnde merito conqri habet: Preciũ meum cogitauerunt repellere. Cũ tñ veniens tam dulcissimum atq; benignissimum se exhibuit in carne, vt etiã lapides scinderentur in eius passiõe, vt qui conuerti noluerint, merito audituri sint: Quid vltra debui facere & non feci? Nam tam ineffabilẽ charitatem ostendit in humanitate, vt violentissime traheret homines à peccatis, cũ inter oẽs affectus fortissima est dilectio. In charitate, inquit, ppetua dilexi te, ideo attraxi te, miserans tui. Vnde ait diuus Augustinus: Magnum diuinę dilectiõis indicium: Homo Deum contẽnens à Deo discessit, sed Deus hominẽ diligens, ad hominẽ venit. Venit ad te Deus homuntio, & totum ꝺd de Adã traxisti, totum ꝺd de tuis prauis moribus addidisti, totum Christus deleuit, totũ dimisit, orationẽ docuit gratiam promisit, certamen induxit, laboranti subuenit, & pro victoria coronabit. Hinc ait & Bernardus, in sermõe aduentus dñi: Sponsam venientis intueor, non capio excellentiam maiestatis. Si attendo ad quos venerit, dignationis magnitudinẽ expauesco. Si considero propter qd venerit, amplector quoad possum, inæstimabilẽ latitudinẽ charitatis. Venit em̃ Deus, cuius maiestas incomprehensibilis. venit agnus cuius mãsuetudo infatigabilis: Venit Spõsus cuius amor incomparabilis. Quid igit faciẽdũ putas o ania venientẽ fu sceptura? Deus est qui venit, reqrens mundiam: studе ornatui, nam Linceos habet oculos. Tetatur hoc Sapiens: In omni, inquit loco oculi dñi contẽplantur bonos & malos. Sed quo pacto? Alium quendã audi Sapientem: Omnia, inquit, opera eorum velut sol in conspectu domini, & oculi eius sine intermissione inspicientes in vias eor-. Et quo fine, prosegtur, dicẽs: Et retribuet illis retributionem, vniuscuiusque prauorum in caput eorum, & conteret interiores partes terræ. Vnde vt nihil credatur occultum, paulo post addit, dicens: Oculi domini, multo plus lucidiores super solem, circumspicientes omnes vias hominum, & profundũ abyssi & hominum corda intuentes in abscõditas partes. i. secretissimas cogitationes. Si igitur o anima non inuenis puritatem, adhibe confessionem, ama ob quam amaris. Ama confessionem, si affectas decorem, vt dicatur & tibi: Confessionem & decorem induisti. Secundo, venit agnus prę ferens mansuetudinem, sed exigens contritionem: Ecce inquit, agnus Dei, ecce q

Ioan. 1

Pſal. 16

Mat. 17

Cant. 8

Hier. 31

Deꝰ quõ ſuſcipien dus.

Pro. 15

Eccle. 17

Ezech. 2

Cõfeſſio.

Pſa. 103

Ioan. 1

Agnus Chriſtus

tollit peccata mundi. Cur enim agnus, nisi quia totus innocens? ex amore pœna crucis tulit peccata mundi: O agne Dei q tollis peccata mundi. Quãtis ea laboribus & pœnis exoluisti, quàm exiguis etiã suspiriis semp hominibus indulsisti. Stude igitur fidelis anima pastui. Nã fletibus nostris pascitur tanquam paruulus lacte caprarum. Lac enim de capris (quod est animal fœtidum) quid est, nisi lachryma propeccatis? In fletu, inquit, veniẽt ad me, & in misericordia reducam eos. Iucunda promissio. Tertio, venit sponsus, stude amplexui, vt vere dicas cum sponsa: Dilectus meus mihi, & ego illi. An nõ dulcis complexus vnum velle & vnum nolle? Et quid mirabilius, quam quod tam immensus ad pauperculam veniens more & amore sponsi, velut ex æquo se coniungit? Nescio quid delicatius, quid tenerius habet in se Deus sub ratione sponsi, quã sub ratione regis, nisi quod regi debetur reuerẽtia, quæ timoris aliquid habet? sponsus vero non nisi purum amorem requirit. Sed vnde persuaderi poterit animæ paupercu læ, quod Christo coniungenda sit more & nomine sponsæ? Profecto ex triplici ratione. Primo, ex cognatione, quantum ad imaginem. Secundo, ex assimilatione, quantum ad similitudinem: Faciamus, inquit, hominem ad imaginem & similitudinem nostram. Ex his enim cogitur non solum gratuita, sed etiam naturali quadã inclinatione diligere animam sicut pater filiam. Sunt enim multi cognati nec similes, & tamen propter cognationem se diligunt. Et sunt multi similes non cognati, qui propter similitudinẽ se diligunt. Sed vbi simul hæc duo concurrunt, necesse est vt maior excrescat vis amoris. Tertio, se nostra vestiuit natura, in quo maxima nobis ostendit dilectionis indicia. Et talis amor vigere debet inter sponsum & sponsam. Vnde ait Augustinus: O quàm stultum est amorem tam potentis non concupiscere? & quàm impium tam multum diligentem non redamare. Dilige ergo illũ propter se, dilige te propter illum. Dilige illum vt illo fruaris, dilige te vt ab illo diligaris. Dilige in donis illius, quæ tibi data sunt ab illo, illum tibi, & te illi, quia hæc est pura & casta dilectio, nihil habens fordidum, nihil amarum, nihil transitorium.

Lac caprarum quid. Hier. 31 Canti. 2

Sponsus Christus

Ad ut sponsa Christi. Gen. 1. 2

Dilectio pura quæ

Nomen Dei ineffabile quod Iesus quid sit, quibus sapiat. Cap. XI.

Leum effusum nomen tuum ideo adolescentulę dilexerunt (te.) Canticor. I. Dicit Esaias: Nomen tuũ dñe & memoriale tuũ in desiderio animæ. Quod vere est in vtraq; lege, quantũ ad illud nomen q̃ est sup omne nomen, ga secundum nomẽ tuum Deus, ita & laus tua. Nã in lege veteri nomen, q̃ erat super omne nomen, dicebatur nomen dñi πταγραμματον, id est, nomẽ quatuor literarũ. Scribitur em̃ apud Hebræos quatuor literis, q̃ ineffabile pronunciant: & ideo dicebatur nomen dñi in effabile, eo q̃ non licuit alicui hoc nomẽ proferre, nisi tantum summo sacerdoti: & hoc tantum in sanctuario in tempore iejunij, & in benedictiõe sacerdotali. In cuius prolatione fuit cura magna, & timida reuerentia. Significat em̃ nomen Dei q̃d dicitur ineffabile. non qa dici nõ potest, sed quia eius significatio ab humano cor de cõprehendi non potest. Vnde secundũ sapientes Iudæorum significat incommunicabilem & nudam Dei substantiam. Quod nomen Deus primo indicauit Mosi tam quantum ad vocem, q̃ etiam quãtum ad significationem, dicens: Et nomẽ meum magnum Adonai nõ indicaui eis, scilicet patribus. Quod scilicet nomen Adonai ponitur in Biblia, & pronuncia tur loco nominis tetragrãmatis: quod propter eius reuerentiã omnino subticetur. Nam hoc nomen in aurea lamina scribebatur, & super mitram vitta hyacinthina ligabatur, vt imminet erfronti summi põtificis. Et hoc solum in toto pontificis habitu fuit de solo auro, ad ostendendũ, quã tam charitatis eminentiam ei debeamus. Et (vt dicit Rabbi Salomon) ponebatur etiã nomen istud in Rationali iudicij, sub lapidibus Rationalis absconditum. Nam Rationale fuit de panno duplicato & inter duos pannos ponebatur, & portabatur ad pectus pontificis: cuius virtute ei manifestabatur de interrogatis, quando dñm consulebat, vt etiam sic impleretur illud Cantic. pone me vt signaculũ sup cor tuũ. Vnde nomẽ hoc figura fuit dulcissimi nominis Iesu, compositũ ex quatuor literis, quibus &

Esai 26 Philip. 3 Psal. 47

Exodi. 6 Adonai.

Canti. 8

gbus & nomen Iesu scribitur,scilicet Iod, q̃d est nobiscū litera I.He,id est,H.nobiscū.Vau quæ est nobiscū litera V.Chet, per q̃ intelliguinus E.Quæ nihilo minus quatuor literæ Hebraicæ effectū noīs Iesu cōuenienter exprimūt.Vnde He.i.iste. Iod.i.principium.Chet.i.passiōis.Vau.i. vitæ, nam Christus est principium vitæ in Adā amissæ , quam reparauit sua passione.Hæc etiam tanguntꝫ in Glosa sup Exodum. Ecce habes nomē patribus quidem manifestatū,sed nondū effusum,nōdum dulcescit charitate,qa paucꝫ sit potestate.Hoc em̃ reseruatū erat nouę legi.Cuius th effusionē & fragrantiā p̃senſit Abacuc Propheta,cum dixit:Ego aūt in dño gaudebo,& exultabo in Deo Iesu meo. Nimis: cum,vt dicit in actis,nō est in alio aliq̃ salus.Nec em̃ aliud est nomē sub cœlo datū hoibus,in q̃ oporteat nos saluos fieri.Vocabis nomē,inqt eius Iesum.Ipse em̃ saluū faciet populum suum à peccatis eoꝝ.Quid cōsolabilius peccatoriꝫ qd vtiꝫ tiq̃ q̃d Iesus Christus factus est pro nobis obediens vsq; ad mortē crucis:Hinc merito nomen tuū & memoriale tuū in desiderio aīæ,quia secundum nomen tuum,sic & laus tua.Sicut em̃ saluator diceris,sic & facto ostendis.Omnes enim prophetæ perhibent testimoniū remissionem peccatorum accipere per nomen eius.Dicat tamen humilis,non superbus:Oleum effusum nomen tuum.Non quod ille superbus non habet oleum,sed quodnō habet effusum,nec experitur eius fragrantiam.Habet quidem oleum,sed reconditū: habet in codicibus,non in cordibus ,foris habet in litera:contrectat manibus vas plenum & clausum,nec aperit vt vngatur. Intus est vnctio spiritus.Aperi & vngere. Quid facit oleum in vasis,si non sentis & in membris? Quid tibi prodest pium lectitare saluatoris nomen in librls,nec habere pietatem in moribus?Sed in hoc iudicium venit Iesus,vt non videntes videant,& videntes cæci fiant. Confiteor tibi, inquit,pater domine cœli & terræ,quia abscondisti hæc vnguenta,hoc oleū,à sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis.Ita pater,quia sic placitum est an te te.Veruntamen ecce Christus,ecce Iesus,vinumque infusum angelis, effusum in homines,vt ab vno nomine,quod est Christus,milia milium credentium Christiani dicantur,& in nomine Iesu per humilem sequelam salutem consequantur. O quàm chaꝫ nomen,& quàm vile.Vile quidē,sed salubre.Nam si vile non esset, mihi non effunderetur:& si salubre non esset,non me lucraretur.Particeps nominis,particeps sum & hæreditatis.Christianus sum,trater Christi sum.Si sum, q̃d dicor,hæres sum Dei,cohæres aūt Christi.Sed quid mixꝫ si sponsi nomen sit effusum,cum & ipse sit effusus & exinanitus, formā serui accipiens?Effusa est in sponso plenitudo diuinitatis habitans super terram corporaliter,vt de illa plenitudine omnes acciperemus,ac odore vitali repleti,diceremus: Oleū effusum nomen tuū. O nomen superbenedictū.O oleum vsq; quaque diffusum,nō solum cœlos,sed & terras,& inferos copiosę respergens,adeo quod in nomine Iesu omne genu flectat, cœlestium,terrestriū & infernoꝝ.Et quāuis Deus & homo,secundū Bernardum, tria habet nomina,scilicet Iesus,Christus, & filius Dei:Et,vt dicit Bonauentura sup librum III.Sententiarum in expositione literæ,quodlibet horum nomen est super omne nomen,tñ in nomine Iesu dūtaxat flectit omne genu:cuius causam assignat ibidem Bonauentura dicens, quod filius Dei nominat personam in diuina natura tantū. Christus aūt & Iesus nominat personam in duabus naturis,sed diuersimode. Christus em̃ nominat personam in humana natura,relata ad diuinam. quia dicitur vnctus.Sed Iesus nominat personam in diuina natura relata ad humanā,qa natura interptatur saluator.Et ideo in noīe Iesu debet oē genu curuari, in signū gratitudinis,cp nostrā naturā assumpſit,& in ea nos redemit. Hoc igitur nomen erit merito in desiderio animæ,qa per illud proprie constituitur sponsus animæ qui maxime regratiandus & diligendus est.

Exo. 28
Abac. 3
Act. 4
Mat. 1
Philip. 3
Esai 26
Psal. 47
Act. 4
Cant. 1
Ioan. 9
Mat. 11
Nomen Iesu.
Philip. 3 Col. 2
Ioan. 3
Philip. 3
Filius dei Christus Iesus.
Philip. 3
Esaiæ 6

Iesus nomen quō luceat, pascat, leniat, vngat: filium Dei effici quid. Cap. XII.

Virtus noīs Iesu quanta. Oleum

OLeum effusum nomen tuū,ideo adolescentulæ dilexerunt te. Iam fundamus oleum,vt sentiamus eius virtutem,& videamus cur oleo comparetur sponsi nomen. Nam oleum est lux,cibus & medicina. Lucet enim foucns ignem,

pascit vel cibat nutriens carnem,& vngit leniens dolorē.Sic nomen Iesus lucet p dictum secundum illud:Erat lux vera,quę illuminat omnem hominē venientem in hunc mundū.Nihil eñ sic iræ cōprimit impetum,superbiæ sedat tumorē,vulnus liuoris sanat,restringit luxuriæ fluxum, auaritiæ sitim temperat,& totius dedecoris pruriginem fugat,ficut nomen Iesu p dicatum.Dicit enim Bernardus:Cū nōio Iesum,hominē mihi propono mitē& humilem corde,benignū,sobrium,castū,misericordem,& omni denique honestate & sanctitate perspicuum:eundemq; ipsum Deum omnipotentē,qui suo me & exemplo prouocet,& adiutorio roboret.Nam in luce nominis huius Deus nos vocare desiderat in admirabile lumen suum,scilicet fidei,gratiæ & virtutum,vt in lumine suo videamus lumē.Fuistis,inqt Apostolus,aliquādo tenebræ,nunc aūt lux in dño. Secundo,nomen Iesu pascit recogitatum. Nihil enim sic mentem cogitantis confortat & impinguat,nihil sic excitatos sensus reparat,virtutes roborat, bonos mores & honestos vegetat,castas affectiones incorporat,ficut Iesus in vita & morte recogitatus.Aridus est omnis animæ cibus,si non hoc oleo vngatur:& insipidus,si non hoc sale condiatur.Iesus mel in ore,melos in aure,iubilus in corde.Hinc dicit Bernardus:O anima mea,reconditum habes electuarium in vasculo vocabuli huius,quod est Iesus.Hoc aūt electuarium confectum est ex omnibus beneficijs diuinitatis eius in creatione,& humanitatis eius in recreatione,& ex omnibus virtutibus eius in exemplum sequelę, præsertim ex illa ineffabili charitate nobis ostensa in mansuetissima tam horribilis passionis & mortis perpessiōe,quibus o anima reficiaris delectabiliter,quiescas dulciter,proficias vtiliter,& consummes feliciter. Tertio,nomen Iesu lenit inuocatum & vngit.Hoc enim & ipse desiderat in Canticis,dicens:Pone me vt signaculum super cor tuum,vt signaculum super brachium tuum.Habet igitur sponsa vbi medeatur & cordi suo & brachio,scilicet in nomine Iesu:habet,inquam,vnde sensus suos & affectiones seruet ne corrumpantur,vel sanet si corrumpantur Habet etiam vnde suos actus vel prauos corrigat,vel minus perfectos adimpleat.Inde est quod in Euangelio dicit Ioannes,q̄d dedit eis potestatem filios Dei, fieri.Quibus?His vtique,qui credunt in noīe eius. Igitur infideles nō habent hanc potestatē, nisi fidē huius nominis recipiāt:nec fideles propterea sunt filij Dei, sed dedit eis potestatē filios Dei fieri.Hoc eñ dicit secundū Chrysostomum.Primo ad ostendendū,q̄ multo studio opus sit,vt imaginem filiationis Dei in baptismo formatā, incontaminatā semp custodiamus:vt sic dilectus ponat super brachiū sicut signaculum.Secundo,ad designandū,q̄d hanc potestatē nullus potest nobis auferre,nisi nosipsi eam auferamus,ne quandoq; velamen excusationis p̄tendamus.Tertio,ad ostendendum,q̄ hæc gratia nō datur,nisi volentibus,& se ad hoc aptātibus,vt Christum vt signaculum sup cor suum ponāt. Hi enim soli adoptanī in filios per gratiā, sicut Christus est per naturā,de quo miratur in Canonica sua Ioannes,dicens:Videte qualē charitatē dedit nobis Deus pater,vt filij Dei nominemur & simus.Quibus dicit idem Ioannes:Scribo vobis filij, quia remittuntur vobis peccata propter nomen eius. Nunc ergo perscrutemur qbus medijs ad hanc adoptionē puenire mereamur.Et hoc prosequtur Euāgelista, dicēs:Qui sunt,scilicet nati,nō ex sanguinibus,neq; ex voluntate carnis,neq; ex voluntate viri,sed ex Deo nati sunt,scilicet p quandā affectionem diuinam,vel deiformen.Et propter hoc ẏ̄bum caro factum est,vt hanc adoptionē cōsequamur,& habitauit in nobis,vt ab eo modum huius filiatiōis cōsequendæ disceremus.Oportet eñ hanc adoptionis gratiā conseq per voluntatis & amoris in Deū debitā transformationē.Oportet eñ nasci denuo,non iā ex aqua,sed ex spū sancto:qa qui spiritu Dei agunt,ij filij Dei sunt.Veruntñ huiusmodi oportet suppeditare triplicem affectum inordinatū.Primo,inordinatū affectum naturalē amoris,vel timoris p sanguinē significatum,ptopter quem multa facienda omittuntur,vel omittēda fiunt, & sic Deus deseritur,& adoptio contemnitur.Non sic Apostolus,q̄ dicebat:Quis nos separabit à charitate Christi?Tribulatio,an angustia,an fames,an nuditas,an gladius?&c. Nimirum in corde gerebat nomen Iesu,quod amoroso corde gestum dulcoratiuum est,etiā omnium tribulationum.

Ioan.1 *Iesu nomē lucet.*

Mat. 11

1.Pet.2

Psal. 35 *Ephe.5* *Nomen Iesu pascit.*

Nomen Iesu lenit, Canti. 8

Ioan.1

Canti. 8

1.Ioan. 3

1.Ioan. 2

Adoptionis gratia. Ioan.3 *Rom .8* *Affectus inordinatus. Rom .8*

onum. Hinc ibant apostoli gaudētes à cō
Actor. 8 spectu concilij, qm̄ digni habiti sunt, pro
noīe Iesu contumeliā pati. Secundo affe-
ctū sensibilē inordinatū, q̄ qs abstractus
& illectus vincif, & ad peccandū rōne de-
uicta miserabiliter inclinat: qa caro cōcu-
piscit aduersus spm̄, & vincit, nisi spiritus
Galat. 5 amore diuino succēsus, efficaciter resistat;
1. Cor. 6 sciens qa caro & sanguis regnum Dei nō
possidebunt. Tertio, affectum naturalē i-
psius rōnis, q secundum Augustū dicif esse
vir in aīa. Huic em̄ plurimi sapientes in o-
culis suis pricioſe satis innituntſ, & deci-
piuntſ, cum ex q̄dam verecundia, vel infla-
Psaie. 5 ta fupbia cōsilijs alioꝝ acqescere nolunt.
Hier. 4 Cōtra q̄s dicit dns: Vę q sapientes estis in
oculis vestris, & apud vosmetipsos prudē
tes. Sapientes sunt, vt faciāt mala: bene aūt
facere nescierūt, nec informabiles, nec du
cibiles, sed læpra propriæ voluntatis, &
propriꝝ sensus lethaliter infecti. Illi aūt q
2. Co. 12 natus fuerat ex Deo, in tertium cœlum
Actor. 9 eleuatus concito dicebatur: Vade ad A-
naniam, & ibi dicetur tibi quid te oporte
at facere.

Candor & rubedo spōsi secun-dū diuinitatē qd. Amor spūs san cti quid. Cap. XIII.

Dilectus meus candidus & ru-
bicūdus, electus ex milibus.] Cant. V. Spōsa. i. anians aīa su
spirās in amorē spōsi cœlestis,
Cant. 5 ac inquisita: Qualis est dilectus tuus, sci-
licet secundum diuinitatem ex dilecto pa
tre, o pulcherrima mulierē? qa pulchritu-
do tua pulcherrimum ostendit, à q̄ tu pul
chra es. Qualis, inq̄, est dilectus tuus se-
cundum humanitatē, ex dilecto. i. ex ad-
iuncta dilecta diuinitate? Confidenter re
spondet: Dilectus meus in vtraq; natura
candidus & rubicundus, electus ex mili-
bus. Quia solus mediator exceptus ex om
ni numero tā angelorꝝ q̄ hoīn, de q̄ pater
Matt. 3. & 17. ait: Hic est filius meus dilectus, in q̄ mihi
bene complacui. Nam dilectus meus
Dilectus candidus. primo dicitur candidus secundum diui-
nitatem, quia candor est lucis æternæ, &
Sap 7 speculum sine macula Dei maiestatis, & i-
Hebr. 1 mago bonitatis eius. Hinc dicit Apostos
Filius Dei. lus: Qui cum sit splendor gloriæ, id est,
patris, scilicet coæternus patri vt splen-
dor soli. Ponit enim simile quale potest.

Nam cum in creaturis nihil sit æternum,
ponit simile in coæuis ad probanda æter
na. Filius enim procedit de patre sicut splē
dor de sole, qui splendor est soli coæuus,
& esset coæternus, si sol esset æternus. Est
em̄ filius fontalis radius, paternā gloriā
Sapie. 7 in se manifestans. Vñ dicit in libro sapiē
tiæ, q̄ est vapor virtutis Dei, & emanatio
quædam claritatis omnipotentis Dei syn
cera, & in se permanens oīa innouat, ac p
nationes in animas sanctas se transfert, &
amicos Dei prophetasq; constituit. Est e-
nim speciosior sole, & super omnē dispo
sitionem stellaꝝ inuenitur * purior. Hic
Alius prior. ergo dilectus tuus o amica amorosa.
De quo Bernardus: Quid est Deus? Ex q̄
omnia, per quem omnia, & in quo omnia.
Rom. 11 Quid est Deus? Quo nihil melius cogita-
Deus q̄d sit. ri potest. Quid est Deus? Volūtas omnipo
tens, beneuolentissima virtus, æternum
lumen, incommutabilis ratio, summa bea
titudo, inuisibilis & inaccessibilis in se, &
in suis spectaculis solus mirabilis. Secū
do dilectus meus est rubicūdus secundū
diuinitatem, & hoc propter illam eminē-
tissimam charitatem, qua nos participes fa
cere voluit omnium bonorum suorum.
Nam diuina pulchritudo & dulcedo in
se, vel in sua similitudine, finis est allicies
omne desiderium, qa Philosophus in cō-
Ethic. 10 templatione optimi diligibilis ponit vlti
mam felicitatem hoīs. Et ideo infinita bo
nitate sua Deus rationalem creauit spiri-
tum sua imagine insignitum, ac bonita-
tis suæ capacem, vt super oīa summam a-
met essentiam, sicut ipsa summū bonū est:
imo vt nihil amet præter illū, aut nisi pro-
pter illam. Si ergo (vt dicit Anselmus in
Monologion) Deus ex nihilo dedit ratio
nalem essentiam, vt amans esset, quid da-
bit amanti, si amare non cesset? Si tam grā
de est, quod amori famulatur, quam gran
de est q̄d amori recompensatur? Et si tale
est amoris fulcimentum, quale est amoris
emolumentum? Nam si rōnalis creatura,
quæ sibi inutilis est sine hoc amore, sic e-
minet in oībus creaturis, vt iq; nihil poteſt
esse præmium huius amoris, nisi quod su
perem inet in omnibus creaturis. Etenim
idipsum bonum, quod se sic amari exigit,
non minus ab amante se desiderari cogit.
Quid ergo summa bonitas retribuet amā
ti & se desideranti, nisi seipsam? Nam
quicquid aliud tribuit, non retribuit, qa

nec compensatur amori, nec cõsolatur amantem, nec satiat desiderantem. Hęc ille.

Diuinorũ nominũcc. 4. Trinit.

Porro, quia, secundum Dionysium, de natura boni semper est effluere, & ideo à patre æterno (qui fons est totius bonitatis) erit semper emanatio perfectissima, quæ est generatio. Erit & emanatio iucundissima, quæ est per modum benignitatis & liberalitatis, quæ scilicet emanatio est amor qui spiritus sanctus est, à patre filioq; procedens. Et sic confitemur in vnitate diuinæ naturæ Trinitatem personarum, ita quod Trinitas personarum non excludit ab essentia vnitatem, simplicitatem, immẽ sitatem, æternitatem, incõmutabilitatem.

Amor.

Amor autem, qui à patre filioque procedit, spiritus sanctus dicitur, quia amor est primum donum, quod à liberalitate procedit, cum sit donum intrinsecum in ipso dante, in quo scilicet omnia alia dona donantur.

Spiritus sanctus.

Pro quo notandum, quod spiritus sanctus est amor essentialiter, in quã tum cum patre & filio vnus est Deus. In quantum enim tres personæ sunt vnum in essentia, amore se diligunt essentiali, q spiritui sancto appropriatur. Est etiam amor personaliter, in quantum est nexus patris & filij. De quo dicit Anselmus: Ineffabilis quidem est complexus in illa Trinitate, non genitus, sed genitoris genitiq; suauitas, ingeniti, largitate perfundens omnes creaturas pro captu earum: Est etiã amor exemplariter, quia non solum est causa efficiens amoris gratuiti (qui in nobis est, sed etiam exemplar atq; finis. Vnde duplex distinguitur amor, scilicet increatus, & creatus: & vterq; est nobis necessarius ad salutem. Increatus, quo diligimur, & creatus, quo diligimus. Primus autem Deus est. & secundus Dei donum est, & vterq; simul infunditur animæ. Nam corpus mysticum viuificari non potest, nisi sit vnum per amorem. Oportet enim q prius vniatur vno amore increato, qui est spiritus sanctus. Et rursum totum bonũ hominis consistit in eo, quod eo fruatur quod fruendum est, & vtatur eo quod vtẽdum est. Ad quod requiritur præsentia fruibilis. i. præsentia spũs sancti, & etiam dispositio debita fruentis, id est, donũ sancti spiritus, scilicet amor creatus. De quo dicit Hugo de arca Noe, q̃d Deus creauit spiritum rationalẽ charitate, nulla necessitate: vt eum suæ beatitudinis participẽ effi-

Amor duplex.

Bonũ bonum.

ceret. Et vt aptus esset tanta beatitudine p frui, fecit in eo dilectionem spiritualẽ palatum, quodammodo per hanc illum sensificãs ad guſtum internæ dulcedinis, quatenus per ipsam dilectionem ei infatigabili desiderio inhæreret. Per dilectionem ergo copulauit sibi Deus rationalem creaturam, vt illi semper inhærendo ipsum q̃ beatificanda erat bonum, & ex ipso quo dammodo per affectum fugeret, & deipso per desiderium biberet, & ipsum per gaudium possideret. Fuge ergo fidelis anima tumultum seculariũ, quærens in solitudine dilectum, vt fugas & bibas dulcoris illius inenarrabilẽ suauitatem: immergere, replere, & inebriare, qa nescit ille desicere, si non incipias fastidire. Adhære denique fortiter et inhære suauiter, qa si gustus sempiternus fuerit, sempiterna quoque beatitudo erit. Ecce cur dictum reor: Dilectus meus candidus, & rubicundus electus ex milibus. Sed hic quæri potest: Vtrum principalior actus charitatis sit diligere dilectum huncamore amicitiæ vel concupiscentiæ, præsertim cum actus, q̃ Deus vt obiectum beatitudinis diligitur, est principalissimus, quia sub tali ratione est obiectum charitatis. Sed fic eum diligere est velle ipsum ad fruendum habere, cp est ipsum amore concupiscentiæ diligere. Ad hoc dicendum secũdum Richardum super librum Sententiar. III. q̃d Deum diligere vt obiectum beatitudinis, intelligi põt dupliciter. Vno modo, q̃d diligẽs ad hoc ipsum diligat, vt suãpfectionem p ipsum consequat. Et fic deum diligere nõ est actus principalissimus charitatis, nec est sub ista rõne charitatis obiectum principale. Alio mõ, quod ideo diligatur, qa in ipso sunt oẽs pfectiones simpliciter cp requirtur ad hoc, vt aliqd perfecte sit obiectum beatitudinis: & sic diligere Deum est actus charitatis principalissimus, & est dilectio amicitiæ: qa sic diligens principalius habere vult Deum oẽs perfectiones, quas habet, quam velit aliqd aliud. Nam q ex charitate vult frui Deo, q̃d est ipsum amore concupiscentiæ diligere, hoc ideo principaliter vult, vt Deus honorificetur & glorificetur in se, quod est ipsum amore amicitiæ diligere, quia sic amans, Deo principaliter vult gloriam & honorem. Per charitatem enim amor concupiscentię respectu nobilissimi amati (q̃d Deus est) ordi-

Amor ucrus.

ordinatur ad amorem amicitiæ sicut ad finem, & ideo simpliciter loquendo amor amicitiæ nobilior & principalior actus est charitatis.

Candor & rubedo in dilecto secundum humanitatem quid Agni cornua septẽ q̃. Ca. XIIII.

Dilectus meus candidus secundum humanitatem, omnimoda puritate & innocentia: & rubicundus, quia passus & sanguine pfusus ex charitate dicit Anselmus libro de Meditatione redẽptionis humanæ: Excute fastidiũ tuum o homo, & fac vim cordi tuo, intende in hoc mentem tuam, vt gustes bonitatem redemptoris tui. Accendere in amorem saluatoris tui. Mande fauum verborũ, fuge plus quam mellitum saporem, gluti salubrem decorem. Mande cogitando, fuge intelligendo, gluti amando & gaudendo. Dicit enim Linconniensis in sermone de pastoribus: Quod sicut cera mollis fortiter applicata sigillo recipit imitatoriam similitudinem omnium formarum & figurarum sigillo inscriptarum: sic anima per amoris copulam fortiter ad Deum applicata, nõ æquali, sed cum summa imitatoria similitudine ipsius pulchritudinis recipit conformitatem. Et cum apud summam pulchritudinem nulla desit pulchritudo, etiam in anima per amoris copulam à summa pulchritudine impressa, non erit alicuius pulchritudinis absentia, sed in illa refulgebit imitatorie pulchritudo, quæ super ipsam est impressa, vt ei veraciter sponsus dicere valeat: Tota pulchra es, amica mea, & macula non est in te. Primo igitur dilectus eius candidus est per innocẽtiam & puritatem. Quapropter à Ioanne vocatus est agnus Dei, quia innocens in se pie & mansuete tulit peccata mundi. O agne Dei qui tollis peccata mundi, quàm magnis ea laboribus, pœnis & angustijs exoluisti, quam exiguis suspirijs semper hominibus indulsisti. Omnes enim errauimus & vnusquisque in viam suam declinauit & dñs in eo posuit iniqtates omniũ nostrum. Sicut ouis ad occisionem ductus est, & quasi agnus coram tondente se obmutuit, & non aperuit os suum.

Cant. 4 *I candor dilecti.*, *Ioan. 1*

Esaiæ 53

Quem agnum petit Esaias, dicens: Emitte agnum domine dominatorem terræ.

Esai. 16

Nimirum hic agnus in Apocalypsi sponsus censetur: Veni, inquit, ostendam tibi sponsam vxorem agni. Et lucerna cœlestis Hierusalem. Sicut hic: Lux enim est il luminans omnem hominem venientem in hunc mundum. Lucerna, inquit, eius est agnus. Secundo vero dilectus eius est rubicundus, vtpote ex charitate passus, & sanguine persusus, quæ non rapuit exoluens. Vnde est illud B. Petri apostoli: Sequamini vestigia eius, qui peccatũ non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius. Vidit erñ Ioannes agnum stantem tanq̃ occisum, habentem cornua septem, scilicet cõtra septem peccata mortalia, & oculos septem, qui sunt septem spiritus Dei missi in omnem terram. Septem cornua sunt, humilitas contra superbiam, paupertas cõtra auaritiam, temperantia contra gulam, castitas contra luxuriam, patientia contra iram, charitas cõtra inuidiam, fortitudo contra acediam. His cornibus sicut Christus, ita Christianus diabolum debellare debet. Vide nunc quia fortis est vt mors dilectio, imo fortior morte, quia mortem mori coegit in mortem amantissimi redemptoris nostri. O insuperabilis amor charitatis, qui insuperabilem superasti, & cui omnia subiecta sunt, oĩbus quodammodo subiecisti, dum victus amore Deus seipsum humiliauit, serui formam accipiẽs: non modo inuentus vt homo, sed vt opprobrium hoĩn, & abiectio plebis. Vnde testatur apud Hieremiam: Reliq̃ domum meam, dimisi hæreditatem meam. Dedi dilectam animam meam in manus inimicorum eius. Quid vltra debui facere, & non feci? Quapropter dicit Chrisostomus de separatione lapsi, quod nemo amatorum carnalium, etsi sit in hoc supra modum insaniens, sic exardescere potest in amorem dilectæ suæ, sicut Deus effunditur in amorem animarum nostrarum. Quo scilicet amore deuictus, quam fœdam inuenit, balneo propri sanguinis emendauit. Inde miratur Bernardus super Cantica, dicens: Quàm dulciter domine Iesu cum hominibus conuersatus es, quam abundanter multa & magna bona hominibus largitus es, quam fortiter tã indigna, tam aspera & dura pro hominibus passus es: dura verba, duriora verbera, durissima mortis supplicia. O duri & indurati & obdurati filij Adam, quos non emollit tanta

Apoc. 21

Ioan. 1

Rubedo dilecti. *1. Petr. 2*

Apoc. 2

Cornua agni.

Cant. 8

Philip. 2

Psal. 21

Hier. 12

Amor Dei ad homines quãtus.

tanta benignitas, tanta flamma, tã ingens ardor amoris, tam vehemens amator, qui pro vilibus farcinulis tam preciosas margaritas expendit. O bone Iesu, quid tibi & morti? Nos debuimus, & tu soluisti: peccauimus, & tollis. Opus sine exemplo, gratia sine merito, charitas sine modo. Agnosce nunc o homo, quod nihil tantum ad illius amorem inflammat, sicut beneficiorum eius immensa donatio. Ex hoc enim quod ipsum tam liberalem cogitas ad largiendum, non solum sua, sed etiam seipsum secundum omnem affectum & modum, ipsum te nimium diligere cogitabis. Nihil autem ad amorem reciprocum tãtum excitat, sicut amari. Quod si diligis te, q te destruxisti, quomodo non diliges eum, q te redemit? Cõfidera quanta fuerit erga te dilectio Dei, quod vellet Deum hominem, & hominem Deum quodammodo fieri, & sic te post lapsum quærere, & post offensam plus quam prius exaltare. Nunquid exaltationem culpa meruit? Certe non. Sed ne ab eo amplius fugeremus, naturam nostram inseparabiliter sibi vnire voluit. Si ergo nos q nihil sumus, imo qui mali sumus, in tãtum diligit, cur eum, qui sum me bonus est, non diligimus? cum nihil in suo beneficio quæsuit, nisi vt amore suo nos inebriaret, ac sibi nos amoris vinculo inseparabiliter colligaret, ac æterna liter beatificaret. Merito ergo dilectus meus candidus & rubicundus, electus ex milibus. Merito, inquam, dilecto dilecta dicat: Trahe me post te, ne scilicet euagari incipiam, sed anima mea renuat consolari in alijs, & dicat: Memor fui Dei & delectatus sum. Hoc enim sequitur: Curremus in odorem vnguentorum tuorum. Quid putas vult sibi odor, iste potius quam sapor, aut visus, vel aliquid huiusmodi? Audi rationem: Cuncta (ni fallor) huius mundi delectamenta frequentata fastidium ingerunt. Solus odor suauissimus delectabiliter reficit, fastidium nescit, corpus non aggrauat, & appetitum renouat: per quem illa immensa beneficia creationis & redemptionis in apotheca memoriæ posita mire redolentia designantur: quorum odor suauissimus spõsam reficit, cuius refectio prouocat appetitum, appetitus refectionem ingeminat ac se inuicem in hac vicissitudine conseruant.

Cantic. 1 Psal. 86

Sic enim Euangelista Ioãnes refectus, ait: Odor tuus dñe Iesu excitauit in me cõcupiscẽtias æternas. Oodor, q̃ es effluens lõge, late q̃ diffluẽs, & ina morosis cordibus dulciter oia disponẽs ac suauiter adimplens:

Baptisma & circuncisio quare à Christo accepta: Circumcisio spiritualis quæ. Cap. XV.

Dilectus meus cãdidus & rubicundus. Candidus est dilectus baptismali ablutiõe, & rubicũdus legali circũcisione. Nõ qa indiguit, sed qa voluit præceptis legis & gratiæ subijci, & p oia fratribus assimilari, absq; pctõ. Nam primo Christus candidari & baptizari voluit, vt baptismum q̃ nos baptizaremur, consecraret. Quapropter ea demõstrari debuerũt in baptismo, q̃ ptinent ad efficaciã baptismi. Ad q̃ primo coopatur virtus quædam cœlestis: & ideo cœlũ est aptum baptizato Christo, ad ostendendũ q̃d de cætero virtus cœlestis baptismũ cõsecraret. Secundo, fides ecclesiæ, & eius q baptizatur. Nã baptizati fidẽ profitentur per se fi sint adulti, vel per aliũ si sint paruuli. Et ideo baptismus dicitur fidei sacramentũ. Per fidẽ aũt inspicimus cœlestia, q̃sensum & rõnem humanã excedũt. Ad q̃d designandum aperti sunt cœli, Christo baptizato. Tertio, per Christi baptismum nobis specialiter aperitur introitus regni cœlestis, q p peccatum homini primo præcluſus fuerat. Ideo baptizato Christo, cœli aperti sunt, vt ostenderetur quod baptizatis via patet in cœlum. Licet enim per Christi passionem & mortem cœlum hominibus aperiebatur, sicut per communem causam apertionis cœlorum: oportebat tamen hanc causam applicari singulis ad hoc, quod singuli introeant, quod fit per baptismum, secundum illud Apostoli: Quicunq; baptizati sumus in Christo Iesu, per mortem ipsius baptizati sumus. Et ideo potius fit mentio de apertione cœlorum in baptismo, quam in passione. Nam obstacula quibus prius obsistentibus animæ defunctorum cœlos introire non poterant, per passionem Christi totaliter sunt ablata, sed in baptismo sunt aperta, quasi manifestata iam via, per quam noies in cœlum erant intraturi. Cæterum summæ Trinitatis mysterium in Christi baptismo demonstrabatur, quia fideles

Hebr. 2

Baptismi effectus qui. Luce 3

Matt. 3 Baptismus Christi.

Rom. 6

fideles in inuocatione & virtute summæ
Trinitas Trinitatis baptizantur & sanctificant. Fi-
Lucæ 3 lius enim in humana natura baptizat. Spūs
sctūs in habitu columbæ descendit: vox
patris filio testimoniū phibentis auditur.
Vnde dicit Hilarius in Matthæū, q̄d sup
Iesum baptizatū descendit spūs sctūs, &
Matt. 3 vox patris est audita, dicentis: Hic est filius meus dilectus, vt ex ijs, quæ consumabātur in Christo, cognoscceremus, per aquæ lauacrum & de cœleſtibus partibus sanctum in nos aduolare spiritū, & pater
Ioan. 1 næ vocis adoptione filios Dei fieri. Nec q dē ſpecies columbæ, in q̄ demōſtratus eſt ſpūs ſctūs naturaliter fuit ſpūs ſctūs: nec ſpecies hoīs, in q̄ demōſtratus eſt Dei filius, fuit ipſa natura filij Dei: nec vox ipſa p tinet ad naturā verbi, vel patris loquētis, ſed ſicut ipſam columbā, & etiā humanā naturam à Chriſto aſſumptam, ſic etiam vocis formationem tota Trinitas operata eſt. Fuit autem conueniens, quod ſuper dominum baptizatum ſpiritus ſanctus deſcenderet, quia quod circa Chriſtum in eius baptiſmo factum eſt, pertinet ad myſterium omnium, qui poſtmodum ba-
Spūs ſanctus datur in baptiſmo. ptizandi fuerant. Omnes autem qui baptizantur Chriſti baptiſmo, ſpiritum ſanctum recipiunt, ſi non ficte accedunt.

Præterea (ſicut ait Auguſtinus II. de Trinitate) ſpiritus ſanctus deſcendiſſe dicitur ſuper Chriſtum corporali ſpecie ſicut columba, nō quod ipſa ſubſtantia ſpiritus ſancti videretur, quæ eſt inuiſibilis, necita quod viſibilis illa creatura in vnita tē diuinæ perſonę aſſumeretur. Nec enim dicitur, quod ſpiritus ſanctus ſit columba, ſicut dicitur, quod Dei filius eſt homo ratione vnionis. Non ergo ſpiritus ſanctus deſcendiſſe dicitur ſuper Chriſtum ratione vnionis ad columbam, ſed vel ratione ipſius columbæ ſpiritum ſanctum ſignificantis, quæ deſcendendo ſup Chriſtum venit, vel etiā rōne gratię ſpiritualis, quæ per modum cuiuſdam deſcenſus à Deo deriuatur in creaturam, iuxta illud
Iacob. 1 Iacobi: Omne datum optimum, & omne donum perfectum de ſurſum eſt, deſcendens à patre luminum. Spiritus enim
Ioan. 16 ſanctus, qui ſpiritus veritatis dicitur, vt nullā offenderet fictionem, formauit veram columbam, in qua appareret, licet ipſam in vnitate perſonæ non aſſumeret. Vnde dicit Auguſt. in li. de agone Chriſtiano, q̄d omnipotenti Deo, q creaturam vniuerſam ex nihilo fabricauit, non erat difficile verum corpus columbę, fine alia rum columbarum miniſterio figurare, ſicut non fuit difficile verum corpus in vtero Mariæ fine virili ſemine fabricare, cū creatura corporea, & in viſceribus fœminæ ad formandum hominem, & in ipſo mundo ad formandum columbam, imperio domini voluntatique ſeruiret. Nā propter tria deſcendit ſpiritus ſanctus in ſpecie columbæ. Primo, propter diſpoſitionem, quæ requiritur in baptiſato, vt ſcilicet non fictus accedat: quia ſpiritus ſanctus diſciplinæ effugiet fictum. Eſt enim columba ſimplex animal, aſtutia carens & dolo. Ideo dicitur apud Matthæum: Eſto te ſimplices ſicut columbæ. Secundo, propter effectum baptiſmi, qui eſt remiſſio peccatorum, & reconciliatio ad Deū: quia manſuetum eſt animal. Vnde Chryſ. Cū oportebat delictis ignoſcere, quod fit in baptiſmo, māſuetudo erat neceſſaria, quę demōſtratur in columba, ſicut in diluuio apparuit, oliuæ ramum ferens, & commu-
Gene. 8 nem orbis terrarum tranquillitatem annuncians. Tertio, ad deſignandum dona ſpiritus ſancti, quæ ſuis proprietatibus columba deſignat. Nā pro cantu gemitum habet, quod pertinet ad donum timoris.
Columbæ proprietates. Dona ſpiritus ſancti. Felle caret, q̄d ptinet ad donū pietatis, per q̄ ſcti carent ira & rācore cordis amaricati. Secus fluēta libēter reſidet, vt accipitre viſo fugiat, & ſic euadat: q̄d pertinet ad donū ſcientię, qa timorati libēter ſecus ſacræ ſcripturæ fluēta reſidēt, vt incurſum diaboli euadant. In cauernis petræ nidificat, q̄d ptinet ad donū fortitudinis, qaſan ćti in plagis mortis Chriſti tanq̄ in petra firma ponunt nidum, i. totā ſpē ſuā & refugium. Alienos pullos nutrit quod pertinet ad donum cōſilij, quo ſancti nutriūt alios exemplo & doctrina, qui fuerunt ali quando pulli diaboli. Roſtro non lædit: q̄d pertinet ad donum intellectus, q̄ ſcti ſanum intellectum habent, nō deprauatū erroneum, vel deceptum. Grana meliora ſemper eligit: quod pertinet ad donum ſapientiæ, qua ſancti viam regiam perfectionis incedentes, ſemper eligunt Deo magis placita & ſibi ipſis ſalutifera. Secundo, dilectus eſt rubicundus circunciſione legali. Voluit enim Chriſtus circuncidi pro pter multa. Primo, vt veritatem humanæ naturæ
Spūs ſanctus in columba *Sapi. 1* *Mat. 10* *Circūcisio Christi.*

naturæ oſtenderet contra Manichæum,
Luce 2 qui dixit eum habere corpus phantaſticũ: & contra Apollinarem, qui dixit Chriſti corpus eſſe diuinitati cõſubſtãtiale: & cõtra Valentinum, qui dixit Chriſtũ de cœlo corpus attuliſſe. Secundo vt approbaret circuncifionem olim inſtitutam, & oſtenderet ſe filium obedientiæ, & de genere Abrahę, qui circuncifionis mandatũ
Gen. 15. & 17. accepit in ſignum fidei, quam de Deo habuerat. Nam circa tempora Abrahæ vide
Idololatriæ exordium. tur idololatria exordium ſumpſiſſe. Volu it igitur Deus habere diſtinctionem inter fideles & infideles: quapropter Abrahæ dedit circuncifionem propter fidei eminẽtiam. Tertio vt qui in ſimilitudinem carnis venerat, remedium quo caro peccati mundari conſueuerat, non reſpueret, ſed
Hebr. 2 per omnia fratribus aſſimilaretur, & Iudæis excuſationem tolleret, ſi eum non reciperẽt. Quarto vt onus legis in ſe ſuſcipiens, à legis onere cæteros liberaret, iuxta
Galat. 4 illud Pauli: Miſit Deus filium ſuum factum ſub lege, vt eos, qui ſub lege erant redimeret. Vnde poſtea baptiſmũ ſuſcepit,
Circũciſio myſtica. vt ad illud nos prouocaret, quia in illo data gratia maior, tam ad operandum bonum, quam ad reſiſtendum malo: & etiam vtilitas communior, quia circuncifio determinatum habuit populum, ſexum & tempus. Vult tamen dominus nos ſpiri-
Hier. 4 tualiter circuncidi, dicens apud Hieremiam: Circuncidimini domino, & auferte
Deut. 30 præputium cordium veſtrorũ. Et in Deutero. Circuncidat dominus cor tuum, & cor ſeminis tui, vt diligas dominum Deum tuum in toto corde tuo, & in tota anima tua, vt poſſis viuere

Transfiguratio & agonia in Chriſto quid fuerint. Caput XVI.

Transfiguratio Chriſti. Dilectus meus candidus & rubicundus.] Candidus eſt dilectus claritate transfiguratiõnis, & rubicundus agonia prolixæ orationis: Pro primo notandum, quod ante paſſionem ſuam Chriſtus transfigurari voluit, vt gloriam ſuã omnibus hominibus notificaret, & ad eã deſiderandum omnes efficacius incitaret. Porro, quia per Chriſtum ad hanc perducuntur gloriam, tam ij, qui cum præceſſerunt, quam illi, qui poſt eum fuerũt: ideo de præcedẽtibus Moſen & Heliam teſtes aſſumpſit, & de ſequentibus Petrum, Iacobum & Ioannem, vt in ore duorum vel trium teſtium ſtaret omne verbum. De qua transfiguratione dicit Hieronymus ſuper Matthæum: Nemo putet Chriſtum phoc, quod transfiguratus dicitur, priſtinã formam & faciem perdidiſſe, vel amiſiſſe corpus ſpirituale, vel aereum: ſed quomodo
Mat. 17 transformatus eſt, Euãgeliſta demõſtrat, dicens: Reſpleduit facies eius ſicut ſol: veſtimẽta aũt eius facta ſunt alba velut nix. Vbi ſplendor faciei oſtenditur, & cãdor veſtium deſcribitur, non ſubſtantia tollitur, ſed gloria commutatur. Vnde claritas
Claritas Chriſti. in transfiguratione corporis Chriſti deriuata eſt à diuinitate ipſius, vt dicit Damaſcenus, & à gloria animæ eius. Sicut etiam claritas glorioſi corporis ab animæ claritate deriuatur, vt Dicit Auguſtinus in epiſtola ad Dioſcorum. Quod autem à principio conceptionis Chriſti gloria animæ eius non redundaret in corpus, ex quadam diſpenſatione diuina factum eſt vt in corpore paſſibili noſtræ redemptionis expleret myſteria. Non tamen adepta
Corpus glorificatum. fuit Chriſto poteſtas deriuandi gloriam animæ ad corpus, quod oſtendit in transfiguratione, quantum ad claritatem aliter tamen quam in corpore glorificato. Nam ad corpus glorificatum redundat ab anima claritas, ſicut quædam qualitas perma nens corpus efficiens. Vnde fulgere corporaliter in corpore glorificato, non eſt miraculoſum. Sed ad corpus Chriſti in transfiguratione deriuata eſt claritas à diuinitate, & ab anima eius, non per modũ qualitatis immanentis, & ipſum corpus efficientis, ſed magis per modum paſſionis tranſeuntis, ſicut cum aer illuminatur à ſole. Vnde fulgur ille tunc in corpore Chriſti apparens, miraculoſus fuit, ſicut & hoc
Ioan. 6 ipſum, quod ambulauit ſuper aquas, & quod exiuit de clauſo virginis vtero. Claritas igitur illa, quam in trãsfiguratione Chriſtus aſſumpſit, fuit quidem claritas gloriæ, quantum ad eſſentiam, non tamen quantum ad modum eſſendi. Fuit, inquã, claritas gloriæ, ſed non fuit claritas glorioſi corporis, quia corpus Chriſti nondũ erat immortale. Denique, vt dicit ibidem Gloſſa, bene conuenit myſterium ſecundæ regenerationis, quæ ſcilicet erit in reſurrectione: vbi corpus reſuſcitabitur,

cum

Deut. 17

Mat. 17

cū mysterio primæ,quæ est in baptismate. Nam in baptismate Christi opatio totius Trinitatis ostensa est. Fuit enim ibi filius incarnatus, apparuit in specie colūbæ spiritus sanctus, & pater fuit ibi in voce declaratus. Similiter & in transfiguratione(quæ sacramentū est secundæ regenerationis)tota Trinitas apparuit. Pater in voce, filius in homine, & spiritus sanctus in nube. Quod si cāritur, cur ibi spiritus sanctus in columba, hic in nube declaratus est. Dicendum quod dona sua per species declarare solet. Donat autē innocentiam in baptismate, qui per auē simplicitatis designatur. Daturus est aūt claritatem & refrigerium in resurrectione, & ideo in nube refrigerium, in fulgore nubis claritas resurgentium corporum figuratur. Et ideo conuenienter secundum Hieronymum, qualis futurus est tēpore iudicandi, talis tunc apostolis apparuit. Et Beda ait: Qualis tunc apostolis apparuit, talis post iudicium cūctis apparebit electis. Vnde merito dicebat Petrus, Domine, bonum est nos hic esse. Nec solum in transfiguratione, sed omni tempore vitæ mortalis fuit speciosus forma præ filijs hominū. Vnde Chrysosto. Certe fulgor ipse diuinitatis & maiestatis occultæ deitatis, quæ in humana facie relucebat, ex primo aspectu poterat ad se trahere omnes iam credentes. Nisi enim in vultu suo speciosissimo syderium quiddam & diuinum habuisset, nunquā eum apostoli statim ad primam vocem sequuti fuissent. Sequebantur etiam eum, & adhærebant ei populi, affatu pariter & aspectu illius delectati: vtpote cuius vox suauis, & facies decora, & iuxta vocē sponsæ, totus erat desiderabilis. Pro secūdo vero sciendū, q̄ Christus oraturus procidit in faciem suā super terrā, vt humilitatē mentis ostenderet habitu corporis, & orauit dicēs: Abba pater, si possibile est, salua cō gruētia redemptionis humanæ, q̄ mors moriatur, me secundum carnem non moriente, transfer calicem hunc. i. experimētum passionis, à me. Per quam scilicet orationem offerebat spiritum Deo patri. Et subiungens: Veruntamen nō mea sed tua voluntas fiat, offerebat voluntatem. In qua oratione transfigurat in se suos, & qui nihil aliud vult, quā pater, docet eos priuatam corrigere voluntatem, & diri

Luce 5

Ioan. 1

Luce. 9

Mat. 17
Psal. 44

Mat. 4

Ioan. 6
Cant. 5

Mat. 26
Mat. 14

gere iuxta diuinam. Et factus in agonia .i. in certamine contra mortē, vel in anxietate mortis quam quasi præsentē præuidebat. Vel dici potest certamen sensualitatis & rationis quia mirabili pugna certabant in eo: vna mortem abhorrens & recusans, altera diuinæ volūtati penitus ob temperare desiderans, & mortem pro humana salute zelans, quia virtute diuina q̄libet pars agere & pati permittebatur q̄d et propriū erat. Quod indicare volens, dixit: Tristis est anima mea vsque ad mortem: quia sua tristitia tantum erat intensa, quantū esse poterat citra mortē, & sic vsq; ad horam mortis durabat. Ex qua nimirum agonia factus est sudor eius feruentissimus, in modum sanguinis erumpēs, & in terram decurrens, ita quod ex apprehensione periculi iam imminentis, & ex anxietate vehementi sensualitatis, apertis poris efflueret copiose sudor sanguineus, qui fuit sanguis verus & naturalis de purissima carne Christi, licet miraculose effusus: quia (secundū Bedā) est contra naturam sudare sanguinē, sicut aqua & sanguis effluens de latere Christi iam mortui fuit aqua vera & sanguis verus, sed miraculose de mortuo corpore effluxerunt. Et quia nunq̄ aliquis mortalium legitur ob mortis horrorem sudorē fudisse sanguineum, satis claret, nunq̄ eius similem fuisse dolorē. O Iesu fidelis amator animarum, vnde animæ tuæ tā vehemens tristitia, tāi sudoris anxietas, & tam anxia supplicatio? Nōne penitus voluntarium Deo patri sacrificiū obtulisti & nihil inuitus ptulisti? Vtiq; dñe. Sed vt maioris ergate gratitudinis & amoris stimulos haberemus, sciens nos amore tuo beatos, naturalē infirmitatē carnis, & omnimodam promptitudinē spiritus, talibus indicijs in te expressisti, q̄bus doceremur, q̄ vere languores nostros portasti, & cum maximo sensu doloris passionū sentes percurristi & tñ libera voce subiunxisti, dicens: Fiat voluntas tua. Tantū eñ pronostra salute laborasti, quod sudorem sanguineū effudisti, nec solum oculis, sed omnibus membris fletum etiam sanguineum emisisti, vt totum corpus tuum mysticum (q̄d est ecclesia) totius corporis tui naturalis lachrymis purgaretur. Tanto nanq; deuotionis ardore, & humanæ salutis amore, spiritus tuus incalescebat, vt totus in cor

Luce 22

Mat. 26

Luce 22

Christi sudor sanguineus

Ioan. 19

Esaie 53
Mat. 26
Luce 22

C pore

pore sanguis velut alludês spiritui se pronum & promptum exhiberet ad exudandum. Electe puer domini mei, dulcis amator animæ meæ, quid tanta amaritudine, quid tanta confusione dignum commiseras? Prorsus nihil. Ego homo perditus, totius confusionis & doloris tui causa extiti. Ego sum, qui vuam acerbam comedi, & obstupuerunt dentes tui, in nocenter exoluentis, quæ nõ rapuisti. Amor tuus o dulcissime Iesu, & iniquitas mea, ficte fecerunt anxietate & miseria plenũ. Maledicta sit tanta iniquitas, pro qua delenda tanta sustinuit tua bonitas. Vñ ait Augustinus: Descendisti huc vita mea, & tulisti mortem meam de abundantia vitę tuæ, & insonuisti clamans dictis, factis, morte, vita, descensu, ascensu, clamans do minus Deus noster, vt redeamus ad te.

Hie. 31

Verbum Dei quomodo animam viuificet, confirmet, illuminet, oblectet.

Cap. XVII.

Cibus animæ qui

COmedite amici & bibite, & inebriamini charissimi. Cătic. V. Boni comedunt, dũ spiritualem consolationẽ pcipiunt, dũ amore Christi pascuntur, dũ in fide illuminantur, dũ in spe cõsolantur, dũ charitate accẽduntur, dũ iustitia, caſtitate, veritate, cæterisq; virtutibus delectantur. Quælibet enim virtus mentẽ pascit, dum hanc sua delectatione reficit. Cibus etiã bonus est sacra scriptura. dũ teritur & masticat, quia latent in ea spirituales sensus, q mentem erudiunt & pascuntur in qua tot inueniunt refectiones, qt spirituales sententias. Per hanc enim sciunt consolari in aduersis, humiliari in prosperis, faturari & efurire, abundare & penuriam pati. Et quãuis in Psalmo inimici dicantur, qui etiã ex adipe frumenti satiantur, mystica & interna percipientes, qa Deus, qd amoris est, etiã indignis sæpe facit, non tamen spiritualem cibũ in ea pcipiunt, sed morsum: nec sumunt ædificationem, sed inflationẽ, & dãnationis accumulationẽ. Nã huiusmodi velut ignari gratiæ sæpe mouentur carnali gaudio, vel naturali alacritate, cũ tñ arbitrantur se moueri spirituali iucunditate & cõsolatione, sæpeq; sentiunt aliqd ab inimico, vel à corde proprio, qd esse credunt à spiritu sctõ. Hunc dicit Bernardus: Solam animã, quam videris relictis omnibus, verbo Dei votis omnibus adhærere, verbo viuere, verbo Dei se regere, de verbo concipere, talem puto conjugem Dei esse. Alioqui (vt dicit Gregorius) cibus quidẽ mentis est verbum Dei. Et quasi cibus acceptus stomacho lãgue scente, reiicitur, qñ verbum auditũ in ventre memoriæ non tenetur. Quisquis autẽ alimenta non retinet, huius vita desperatur. Vñ denuo Bernardus: Sic igitur fer ua sermonẽ Dei, quõ melius seruare potes cibũ tui corporis. Nã ille panis vitus est, & cibus mentis est. Panis terrenus, dũ est in arca, potest à fure tolli, potest à mure corrodi, potest vetustate corrũpi. Vbi vero comederis, qd horũ times? Hoc mõ custodi verbum Dei: quia beati sunt, non qui audiunt, sed qui custodiũt illud, Tranciatur igitur in viscera quædam animæ tuæ, transeat in affectiones tuas, & in mores tuos. Comede bonum, & delectabit in crassitudine anima tua. Ne obliuiscaris comedere panem tuũ, ne cor arescat tuum, sed adipe & pinguedine repleatur anima tua, sicut ille, qui ait: Quàm dulcia faucibus meis eloqa tua sup mel ori meo. Et sicut vetus Adã est usus totũ hominem occupauit, ita Christus modo totũ hominem obtineat, q totũ creauit, totum suscepit, totũ redemit, & totũ glorificabit, vt p virtutẽ puenias ad gloriã: quia dñs virtutum ipse est rex gloriæ. Sicut enim ex escis carnalibus corpus alitur, sic ex diuinis colloquijs & orationibus interior homo pascitur, & nutritur, dicẽte dño: Nõ in solo pane viuit homo, sed in omni ỹbo, q procedit de ore Dei. Veruntã secundum Bernardum, aliter afficitur mens fructificans ỹbo, & aliter fruens ỹbo. Illic enim sollicitat necessitas proximi, hic inaitat suauitas verbi. Et quidem læta mater est in prole, sed in amplexibus lætior est sponsa. Chara sunt pignora filiorum sed oscula plus delectãt. Quam necessarius iste cibus est, indicat dominus, dicens: Non in solo pane viuit homo sed in omni verbo quod procedit de ore Dei, quia secundum Rabanum, sicut humanum corpus sine terreno cibo non viuit, sic anima sine Dei verbo viuere non potest, quod est cibus mentis. Hinc, secundum Augustinum, sicut nullum est maius signum æternæ pdestinationis, q Dei ỹba libẽter audire, sic nullum peius

Scriptura cibus

Philip. 4
Psal. 77
Psal. 146

Deuotio mentium

Verbum Dei quõ custodiendum.

Ioan: 6

Lucæ 11

Esai. 55
Psal 62
Psal. 118

Psal. 23

Deut. 8

Mat. 4

peius est signum, quã illa contẽnere Ideo
Pro. 18 dicitur in libro Prouerbiorũ: Qui declinat aurẽ suam ne audiat legẽ, ad hunc scilicet finẽ, vt inde regulet vitã, oratio eius erit execrabilis. Hæc enim auerſio cõtingit ex rerũ similium illectiõe, qua scilicet humanus affectus à diuinis auerſus ad inferiora, turpius infigitur. Cũ enim omnis humana cognitio trahatur à ſenſualibus, homines terreni & ſibi ipſis derelicti, ea frequenter hauriẽdo fic eis immergunt & illiciũtur, vt de intellectualibus, & ſpiritum de diuinis nec audire nec log curant, ſed
Ioan. 5 q de terra eſt, de terra loqtur. Inſup, vt dicit Petrus Rauẽnas, diabolus primordia ſanctitatis. ſ. loquelã & auditũ, quantũ in eo eſt, extinguere nitit, ſciens qa iã ea ſubuertere fundamenta nõ poteſt. Tam neceſſarium enim eſt animæ verbum Dei, quod dicit Auguſtinus, & habetur L. queſt. I. cã. Interrogo vos: Quid plus eſſe vobis videtur, verbum Dei an corpus Chriſti? Si vultis reſpondere veꝝ, hoc vtiq; dicere debetis, Quod nõ minus eſt verbũ Dei, q̃ corpus Chriſti. Et ideo nõ minus reus eſt qui verbũ Dei negligenter audierit, q̃ qui corpus Chriſti ſua negligẽtia in terrã cadere permittit. Quod ſane, ſecũdum Thomã, intelligendũ eſt, non referendo comparationem ad ipſa collata, ſed ad nos quo ad fructum, quem vtrumq; efficit in nobis, Et maxime verum eſt de verbo neceſſitatis. Et qa (ſecũdum Philoſophum) actus actiuorum ſunt in patiente prædiſpoſito, ideo verbũ hoc fructificat ſecundũ diſpoſitionem recipientium. Deus enim cũ humanam mẽtem occupauerit, vnãquanque iuxta proportionẽ ſui profectus inter nis inſpirationibus alloq nõ ceſſabit. Nã incipientibus vt iudex loquitur, dicẽs. Ve
Pſal. 33 nite filij, audite me, timorem dñi docebo
Pſal. 48 vos. Proficientibus vero, ſicut miſericors
Oſee 4 pater loquetur pacẽ in plebẽ ſuam, & ſuſ ſanctos ſuos, & in eos qui cõuertuntur ad cor. Perfectis aũt, vt ſponſus: Ducã, inqt, eã in ſolitudinẽ, & ibi loquar ad cor eius.

Verbum Dei ut ui ificet a nimam. Deniq; Dei verbum tãquam cibus ſpirituali s in nobis quatuor ſpiritualiter perficit. Primo viuificat affectũ hominis, peccati vulnera ſanans. Nam multi gratiæ vita carentes, ex guſtu panis huius concipiunt contritionis ſpiritum, & confitendi, ſatisfaciendi, acà peccatis abſtinendi verum propoſitum, & ſic Deus per gratiam intrans, animam viuificat & eius vulnera ſanat, iuxta illud Pſalmiſtæ: Eloquium
Pſal. 118 tuum viuificabit me. Hoc enim verbum, quaſi ſemen in intellectu ſeminatum, creſcit in cognitionem ſui, & inde dolor: qa vt dicit Eccleſiaſtes. Qui addit ſcientiam, addit & dolorem. In cognitionem mundi, & inde timor: quia totus mũdus in ma
Eccleſ. 1 ligno poſitus eſt. Et vt dicitur in libro Sa
1. Ioan. 5 pientiæ: Creaturæ Dei factæ ſunt in odi
Sapie. 4 um, & in tentationem animæ hominum & in muſcipulam pedibus inſipientium. In cognitionem quoq; Dei, & inde amor, qui eſt animæ vita. Nam quomodo poteſt cognoſci Deus & non amari, in quo concurrunt vniuerſæ cauſæ diligendi. Hinc ſecundum Auguſtinum, mentem hominis iuxta ſubſtantiam mentis nihil implere poteſt, niſi creatrix Trinitas ſolus Deus: quamuis ſecundum operationem & voluntatem vel affectionis inſtinctũ dun taxat, impletur anima quandoque etiam ab his quæ ſunt creata, ſicut implet Satanas cor alicuius nõ ingrediẽdo, ſed malitiæ ſuę virus infundendo, & fraudulentis deceptionibus ingerẽdo. Secundo confirmat cor hominis pœnitentis, iuxta illud Pſalmiſtæ: Et panis confirmat cor homi-
Verbum Dei ut cõ firmet a nimam. nis, ſcilicet ad ambulandũ cum Helia, de virtute in virtutẽ, vſque ad montẽ Dei, id eſt, pfectionem oĩm virtutum. Vnde ſicut bonũ ſemen in Euangelio, Dei verbo cõparatum, tẽrram in qua ſeminatur mũdat,
Pſa. 103 humores ad ſe trahens, qui conuerterentur in herbas malas & infructuoſas: ſic
Luc. 8 Dei verbum virtutem habet mundatiuã, viſcoſitatẽ inordinatoꝝ affectuum ad ſe trahens, ex qua naſcerentur actus mali & vitioſi. Vnde Apoſtolus ad Hebræos: Ver-
Hebræ 1 bo, inquit, veritatis ſuæ purgationem pec
Eccle. 16 catorum faciens. Et ideo cõparatur aquæ ſapientiæ ſalutaris: Cibauit, inquit, illum pane vitæ & intellectus, & aqua ſapientiæ ſalutaris potauit illum: vt ſic Dei verbum ſit eſca & potus, deſolatos dulciter conſolans, & tentationibus puſillanimitatibus que fatigatos, in bono concepto confortans. Tertio cor hominis proficientis illuminat, iuxta illud Pſal. Declaratio ſer-
Verbum Dei ue il luminẽ mentem. monum tuorum illuminat, & intellectũ dat pauulis. Illuminat enim mentes huſ
Pſal. 118 miles experimentali cognitione Chriſti formium virtutum, & omnium agendoꝝ rum, cauendorum & perferendorum.

Verbum Dei ut oblectat animam. Sapie. 16 Ioan. 6 Psal. 118

Quarto cor hominis perfectionem attingentis mirabiliter oblectat, in se continens omne delectamentum, & omnem saporem omne delectamentum, & omnem saporem suauitatis: Quem gustans Petrus, respondit: Domine ad quem ibimus: Verba vitæ æternæ habes. Et Psalmista: Quã dulcia faucibus meis eloquia tua super mel ori meo.

Sacramentum in generali quid: Quis eius effectus: Quatenus sacramenta susci pienda.

Cap. XVIII.

Psal. 47 Cant. 5 Fauus qd

COmedite amici & bibite, & inebriamini charissimi.] Hæc verba secundo possunt intelligi de sacramentali sumptione corporis & sanguinis domini nostri Iesu Christi, vnde musto inebriantur charissimi. In illorum namque corde secũdum Fulgentium, fontes gratiarum fluent & refluẽt in æternum, & fluminis impetus lætificat ciuitatem Dei. In quorum persona immediate præmittitur in Canticis: Comedi fauum cum melle meo. Vbi dicit Origenes: Fauus est cera virginea, distincta cellulis melle repletis. Quid est ergo, Comedi fauum cum melle meo nisi manducaui corpus virgineæ carnis, dulcissima diuinitate repletum? Et sic per gustum humanitatis peruenitur ad gustum diuinitatis. Et ille secundum Anselmum, plus manducat, qui plus amat, & plus amando rursum plus manducat & amat: licet huius amoris gustum in hac vita non nisi vt pignus q̃ddam capiamus, in futuro seculo plenitudinem eius in præmiũ expectantes. Quãtalibet enim noster spiritus abundantia pinguescat, non tñ pariiunditate sumitur cortex sacramenti, & adeps frumenti, fides & res, memorabilia & p̃sentia, æternitas & tempus, vultus & speculum, imago Dei & forma serui: quãuis in hac vita nunq̃ maius gaudium & re frigerium qs expertus fuerit, q̃ digne accedens in sumptione corporis & sanguinis Christi fideliter degustauit: qua sumptione deuota mens in Deum transmutat, & cor gratiarum fonte potat. Videndũ est igitur primo de sacramẽtis in generali. Nam sacramẽtum, secundũ Thomã, proprie dicitur, quod est signum alicuius rei sacræ pertinentis ad homines: vt scilicet proprie dicatur sacramentum rei sacræ signũ, tin quantum est hominem sanctificans. Ordinatur enim ad significandũ nostram sanctificationem, in qua tria notari possunt. s. causa sanctificationis nostræ, q̃ est passio Christi: forma sanctificationis nostræ quæ cõsistit in gratia & virtutibus: ac vltimus finis sanctificationis nostræ, q̃ est vita æterna: quæ oĩa habentur p sacramenta. Vnde sacramentũ est signum & rememoratio eius q̃ præcessit. s. passionis Christi, ac demonstratiuum eius, q̃ in nobis efficitur per Christi passionem. s. gratiæ & προγνωστικόν id est, prænunciatiuum futuræ gloriæ. Nam sacramenta nouæ legis per aliquem modum in nobis causant gratiã, quia p ea Christo incorporamur: quod fieri non potest, nisi per gratiam.

Sacramẽtũ quid sit,

Causa dagens.

Pro quo notandum, quod duplex est causa agens scilicet causa principalis, quæ operatur per virtutem suæ formæ, cui assimilat effectus, sicut ignis suo calore calefacit. Sed hoc modo non potest causare gratiam nisi Deus: quia gratia non est aliud, nisi quædam participata similitudo diuinæ naturæ. Et est causa instrumentalis, quæ non agit per virtutem suæ formę, sed solum per motum quo mouetur agente principali: & ideo effectus instrumento non assimilatur, sed principali agenti: sicut domus non assimilatur securi, sed artiquæ consistit in artificis mente. Et hoc modo sacramenta nouæ legis causant gratiam. Adhibentur enim hominibus ex ordinatione diuina ad gratiam in eis causandam. Gratia nanque sacramentalis aliqd addit supergratiam communiter dictam & super virtutes & dona quoddam diuinum auxilium ad consequendum sacramenti finem. Pro quo sciendum, quod gratia secundum se considerata perficit essentiam animæ, in quantum participat quandam similitudinem diuini esse. Et sicut ab essentia animæ fluunt eius potentiæ, sic à gratia fluunt quædam perfectiones ad potentias animæ, quæ dicuntur virtutes & dona, quibus potentiæ perficiuntur in ordine ad actus suos. Ordinantur ergo sacramenta ad quosdam effectus speciales in vita Christiana necessarios, sicut baptismus ad spiritualem regenerationem, qua vitijs homo moritur, & Christi membrum efficitur: qui. s. effectus est aliquid spirituale præter actus potentiarum animæ: & eadem ratio est in aliis sacra

Gratia quid.

Gratia sacramentalis.

Gratiæ effectus.

Sacramẽtorum effectus.

cramentis: Sicut igitur virtutes & dona super gratiam communiter dictã addunt quandam perfectionem determinate ordinatam ad actus proprios potentiarum, sic etiam gratia sacramentalis, vt dictum est. Cæterum, interiorem sacramentorum effectum Christus operatur in sacramentis, secundum quod est Deus per autoritatem: & secundũ quod est homo, operat efficienter & meritorie, sed operatur instrumẽtaliter, in quantũ humanitas est instrumentum ipsius diuinitatis: qa passio eius q̃ cõuenit ei secundum humanam naturã, est causa nr̃æ iustificationis meritorie & effectiue. Vnde virtus salutifera deriuat ãdi uinitate Christi p eius humanitatẽ in ipsa sacramẽta. Hæc ergo sacramẽta specialiter virtutẽ habent ex passione Chr̃i, cuius virtus q̃dammodo nobis copulatur p susceptionem sacramentoꝝ. In cuius signũ de latere Christi pendentis in cruce, fluxerũt aqua & sanguis. Quorum vnũ pertinet ad baptismũ, aliud ad Eucharistiã, q̃ sunt potissima sacramẽta. Ea ergo intentiõe & deuotione secundũ Chrysost. p̃cipere debemus ecclesiæ sacramenta, ac si nobis de latere Christi profluerent. Vulnus enim lateris Christi est ostium sacramẽtoꝝ: qa sicut de latere primi Adę formata est Eua, sic de latere secundi Adæ formata est ecclesia. Hinc secundum Augustinum, Euangelista vigilanti ẏbo vsus est, dicens: Aperuit, vt innuat q̃ ibi quodamodo ostium vitæ apertum est: qa inde ecclesiæ sacramẽta manauerunt, sine quibus ad veram vitã nõ intratur. Et præcipue de Christi latere duo sacramenta manauerunt, sine q̃bus vitã intrare non possumus. s. sacramẽtum redẽptionis & ablutionis. Primum pertinet ad sacramentum Eucharistiæ, q̃ significatur per sanguinem: imo est idẽ ipse sanguis quem quotidie sumimus, & qui de Christi latere fluxit. Secundum pertinet ad sacramentum baptismatis, quod significatur per aquã. Vnde dicit Augustinus: Ille sanguis effusus est in remissionẽ peccatorum. Aqua illa salutare temperat poculum. Hæc & lauacrum p̃stat & potum.

Sacramẽtorũ uis unde. Ioan. 19

Sacramẽtorum ostium. Gene. 2 Ioan. 19

Sacramẽta duo fluxisse ex latere Christi.

Voluntas ergo Dei sit in omnibus, & sup omnia nobis accepta, eo q̃ cor Christi sic vulneratũ sit amoris vulnere propter nos, quatenus nos per amorem reciprocum intrare possimus per ostium lateris ad cor eius, & ibi omnem amorem nostrum ad amorẽ suum diuinum conuire: & sicut metalla diuersa igne liquefacta, & cõunita in vnam formam appositam effluunt, sic omnia desideria sua debet homo fideliter amore Christi fundare & ordinare in Deum. Clamat enim clauis, clamat vulnus lateris, q̃d vere Deus fit in Christo, mundum recõcilians sibi. Patet arcanum cordis per foramina corporis. Patet magnũ illud pietatis sacramentum. Patent viscera misericordiæ Dei nostri, in quibus visitauit nos oriens ex alto. Maiorem enim miserationem nemo habet, vt animam suam ponat quis pro inimicis suis impijs & damnatis redimendis. Vnde dicit Alexãder de Hales super Cantica lib. 2. De corde dulcissimo Christi duos fontes emanare conspicio. s. sanguinis & aquæ. Fons sanguinis delicias feruẽtis amoris ministrat ecclesiæ. Fons aquæ mundat & refrigeriũ pstat cõtra incentiuum vitioꝝ. Aperiatter ra sanctæ matris ecclesiæ os suum, & suscipiat sanguinẽ Abel iusti, quia sanguis iste clamat pro nobis efficaciter ad patrẽ interpellãdo. Et Augustinus: Vulneratus est, inquit, propter delicta nostra. Tuta & firma reqes infirmis peccatoribus in vulneribus saluatoris: Patent mihi per vulnera misericordiæ viscera, & quicqd ex me mihi deest, vsurpo mihi ex visceribus domini mei: quia misericordia affluunt, nec desunt foramina per quæ effluant. Per foramen corporis mihi patet arcanum cordis. Vulnera Iesu Christi plena sunt misericordia, plena pietate, dulcedine & charitate. Per has rimas gustare mihi licet, quã suauis est dominus Deus meus. Hæc ille. Dicse nunc o fidelis anima, q̃ Iesus ardebat amore, cui cordis amplissima regio nõ suffecit, qn amoris flãma diffusius eua poraret p corporis aperturas. Fecit sibi fenestras ignis ille diuinus, vt effluendo me dullas hominũ penetraret. Voluit insuper aperiri latus illud sanctissimum, vt amica Christi quasi columba fidelissima nidificaret in ore foraminis, iuxta illud Canticorum: Veni columba mea in foraminibus petræ, in cauerna maceriæ: vt, inquã, quaſ turtur amoris castissimi bonorum operum suorum & exercitiorum pullos illic abscondat, ne prædę pateant. Surge nunc amica Christi, & os cordis appone vulneri laterali, vt fugas dulcedinem inenarrabilem, & haurias aquas salutares

Cor Christi quare vulneratum.

2. Cor. 5

Lucæ 11 Ioan. 15

Fons lateris Christi duplex Gene. 4 Rom. 8 Esaiæ 53

Psal. 33 1. Pet. 2

Fœßionis lateris Christi ratio. Canti. 5

omnium diuinorum charismatum & gratiarum.

Sacramentum Eucharistiæ triplicem habere significatiõem: conferre gratiam: tria quoq; contineri in eo, ac de ineffabili amore oste nso in hoc benedicto sacramento.

Cap. XIX.

COmedite amici & bibite, & inebriamini charissimi. Iam de sacramẽto Eucharistiæ prosequendum est, quod est potissimum inter omnia sacramenta. Dicit enim Dyonisius cap. 3. hierar. cœlestis, quod non cõtingit aliquem perfici perfectione hierarchia, nisi per diuinissimã Eucharistiam. Nimirum cum in eo Christus substantialiter contineatur, & in alijs tantum continetur quædam virtus instrumentalis à Christo participata.

Habet autem hoc sacramentum triplicem significationem. Vnam respectu præteriti, in quantum est commemorationium dominicæ passionis, quę fuit verum sacrificium. Et secundum hoc vocatur sacrificium. Nam quia non solũ est sacramentũ, sed etiam ecclesiæ sacrificium, in quantũ continet Christum passum, ideo non solum sacerdoti sumenti proficit, sed etiam toti ecclesiæ: imo & illis q̃ sunt in purgatorio. Aliã significationẽ habet respectu rei præsentis, scilicet ecclesiasticæ vnitatis, cui per hoc sacramentũ hoies congreganturi & secundũ hoc vocetur cõmunio. Dicitur enim cõmunio secundum Damascenum, qa cõmunicamus per ipsam Christo, & qa participamus eius carne & deitati: & qa cõmunicamus & vnimur ad inuicem per ipsam. Per eius enim peceptionẽ, quasi membra Christo feliciter incorporamur, & omnes vnum in Christo efficimur, ac per consequens spiritualiter viuificamur: qa sicut vita naturalis est in mẽbris, eo quod vniuntur capiti, à quo recipiunt influentiam sensus & motus, sic in fidelibus qui sunt membra Christi, vita spiritualis conseruatur, eo quod vniuntur capiti Christo per hoc amoris sacramentum. Tertiam significationẽ habet respectu futuri, in quantũ est p̃figuratiuum diuinæ fruitionis, quæ erit in patria: & secundum hoc dicitur viaticum, qa præbet nobis viam illuc pueniendi. Et secundũ hoc etiã dicitur εὐχαριστία, id est, bona gratia, quia gratia Dei est vita æterna, vel quia realiter continet Christum, q dicitur plenus gratia. Quamuis eñ omnia ecclesiæ sacramenta remedia sunt, per quæ quis in spiritualem creaturam regeneratur, fouetur & nutritur: de sacramento tamẽ Eucharistiæ peculiarius & excellentius emanare dinoscitur fluuius quidã gratiæ cœlestis, & radius diuini amoris, fideles animas feliciter incendens, & suauiter inebrians. Hoc igitur sacramẽtum ex seipso virtutem habet conferendi gratiam. Nec quis habet gratiam ante sacramenti huius susceptionem, nisi ex aliquali voto ipsius, vel per seipsum, sicut adulti, vel voto ecclesiæ, sicut paruuli. Ex efficacia namque virtutis ipsius est quod etiam ex voto ipsius gratiam aliquis consequatur, per quã spiritualiter viuificetur. Ex his etiam restat, quod per eius debitam frequentiam gratia augeatur, & spiritualis vita p̃ficiatur, scilicet per coniunctionẽ ad Deũ. In Græco vero dicitur μετάλημψις, id est, assũptio, qa secundum Damascenum, per hoc hi assumimur. Cæterum, dicit glossa Brixensis de consd. dist. 2. cap. Sicut in sanctificando, quod in sacramento Eucharistiæ tria continentur, scilicet forma visibilis panis & vini, veritas corporis & sanguinis Christi, & virtus spiritualis, scilicet vnitatis & charitatis, id est, a terna coniunctio & dilectio Christi ad ecclesiam. Primum est sacramentum tantum, & non res sacramenti. Secundum est sacramentum & res sacramenti: quia verum corpus Christi quod de virgine Maria contraxit, est res significata & in hoc sacramento cõtenta. Tertium est res sacramenti tantum, & non sacramentum: quia corpus Christi mysticum quod capiti per charitatem coniungitur est res in hoc sacramento nõ contenta, sed tantum significata.

Sacrificium.

Communio.

Viaticũ.

Eucharistia. Ioan. 1

Quantum igitur ad primum circa materiam huius sacramenti, multipliciter quidam errauerunt. Aliqui enim, vt dicit Beatus Augustinus libro de hæresibus, errauerunt, offerentes in hoc sacramento panem & caseum, dicentes à primis hominibus oblationes in fructibus terræ & ouium fuisse celebratas. Quidam vero de sanguine infantis, quem de toto eius corpore

Errores circa Eucharistiæ sacramẽtum.

pore minutis punctionum vulneribus extorquent, quasi Eucharistiã suam perficere perhibentur, miscendo eum farinæ panem inde faciẽtes. Quidam etiam aquã solam sub specie sobrietatis in hoc sacramento offerunt. Et in Canonibus, de con se. dist. II. can. Cum omne crimen, extirpantur quatuor errores qui fiebant circa Eucharistiam. Primus erat, quod lac pro vino in diuinis sacrificijs dedicant. Secũdus, quod intinctam Eucharistiam in sanguine populis pro complemento communionis porrigebant. Tertius, quod boum offerentes & sanctificantes, solum vinum se offerre credebant, ac post consecrationem vinum exprimebant. Quartus, quod pannum lineum musto intinctum per totum annum reseruabant, & in tempore sacrificij aqua partem eius lauabant, & sic offerebant. Omnes autem istos erro-

Materia sacramenti Eucharistiæ apta.

res Christus exclusit, cum hoc sacramentum instituit sub specie panis & vini: quę duo sunt materia conueniens huius sacramenti, vt pote quibus communius homines reficiunt. Oportet tñ vnũ aquæ miscere, tũ propter institutionẽ tũ propter dñicæ passiõis repræsentationẽ, de cuius latere profluxit vtrunq, tũ etiã propter signi-

Ioan. 19

ficationẽ effectus huius sacramenti, q est vnio populi Christiani ad Christũ: quia paquam populus, & per vinum Christus significatur. Vinum igitur aqua mixtum offertur, vt ostendatur q̃ caput & mẽbra, Christus & ecclesia, Deus & anima vnum efficiunt, non quidem q̃libet vnum, sed idipsum q̃d est Deus, eo modo quem dicit beatitudo requirit. Cæterum vt dicit glossa Brixensis, de consc. dist. II. ca. Cõperimus. Impossibile est corpus Christi fine sanguine sumi, & viceuersa. Nam siue speciem panis siue vini quis sumat, vtrun que sumit: & dicuntur duo sacramenta & vnũ. Vnũ qdem propter vnũ cõtenta. Nam accidentia panis sunt tantum sacramentum corporis Christi, & accidentia vini sunt tantum sacramentum sanguinis Christi: quamuis sub specie panis est totus Christus, simul & sub specie vini. Nec tamen est ibi duplex sumptio corporis & sanguinis Christi, nec superfluit hæc vel illa sumptio: quia species panis ad carnem, & species vini referetur ad animam, cum vinum sit sacramen-

Accidentia sacramenti.

tũ sanguinis, in quo est sedes aïæ: ideoque sumitur sub vtraque specie, vt significetur quod vtrunq; Christus assumpsit, scilicet carnem & animam, & quod tam animæ quam corpori participatio valet. Panis ergo tantum transubstantiatur in carnem, & vinum tantum in sanguinem, quamuis vbicunque sub specie panis est Christi corpus p transubstãtiationẽ vel conuersionem, ibi etiam est sanguis per connexionem, & anima per communionem, ac deitas per vnionem. Hæc enim quatuor non possunt diuidi, nec ab inuicem separari. Et eodem modo est dicendũ de sanguine. Huius autem sacramenti figura fuit vitulus tenerrimus, quem Abraham præparauit tribus angelis. In quo (vt dicit Bonauentura) considerat dulcedo paterni amoris, qui per Abraham intelligitur. Hic enim vitulum

Gene. 18

tenerrimum, id est, vnicum filium suum secundum carnem, occidendo summæ Trinitati præparauit, quæ per tres viros intelligitur, licet pater & filius ab ipsa Trinitate non distinguuntur. In hoc igitur apparet ineffabilis dulcedo diuinæ bonitatis, quod ad iustitiam DEO famescente, propter nimiam benignitatem proprium iudicium reflexit in assumptam humanitatem: alioqui iustitiæ fames totam deuorasset humanam naturam, quia nec homo, nec angelus illi appetitui satisfacere potuit, nisi tenerrimus iste vitulus, quem exposuit inexpressibili contemptui, passioni & morti, ad satisfaciendum pro filio prodigo, qui simul accedit ad coniuium cum ipsa Trinitate, qui fuerat reus in morte.

Trãssubstantiatio sacramẽti.

Figura Eucharistiæ.

Dulcedo bonitatis diuinæ in Eucharistia.

Contemplatio.

Considera nunc o anima meavisceroſam Christi dilectionem, qua maiorem ostendere non poterat. Nam ex quo corporaliter in passione precium exoluens pro nobis ad patrem recessurus erat, suis relin quere voluit corpus & sanguinem suum, vt nos vniret sibi vnione huius sacramenti, qua strictior non inuenitur in via. Vnde dicit Bonauentura: O quam admirabilis est tua dilectio domine Iesu, cum nõ possit ab hominibus separari. Nonne quia iam ascensurus eras ad dexteram patris tui, potestatem hominibus dimisisti, vt te cum velint, habeant in altaris? Et hanc potestatem antequam mori inciperes eis tribuisti, ne amittere te timerent. Nec

tibi suffecit ad oſtenſionem ardentiſſimi amoris tui quod ſemel corpus & ſanguinem tuum exponeres in precium noſtræ redemptionis, niſi quotidie denuo effundatur in ſacramento altaris, vt qui quotidie peccamus, in eo quotidie mundaremur. Et quod eſt ſummæ complectendū, ſeſe pro nobis exponit manibus cuiuſcūque ſceleratiſſimi ſacerdotis, duntaxat catholici: ita quod nec pro cuiuſcunq; malitia vel iniuria ſibi illata violari poſſit eius præſentia, quin ſemper ibi ſit, rite factis quæ circa conſecrationem fieri debent. Cuius ratio eſt, quia licet celebrans tanto ſe fecit indignum ſacramento, noluit tamen Chriſtus quod in aliꝰ fidelibus eius impediretur effectus, ſe potius eligens in iuriari, & iterum ſpiritualiter crucifigi, q̄ ſuos fideles tanti ſacramenti fructu fraudari. Vnde mille quadringentis annis, & eo amplius tantam elegit in hoc ſacramēto ſuſtinere contumeliam ab indigne cōficientibus & ſumentibus, vt vel ſic vnā fidelem animam ſatiaret, cui nihil ſufficit, quod Deo minus eſt. O quantum eſt hoc in effuſione diuini amoris.

Sacramentum Euchariſtiæ remittere culpam, delere reatum, augere vitam ſpiritualē, vnire corporí myſtico, vnire ſummo Deo. Cap. XX.

COmedite amici & bibite, & inebriamini charíſſimi. Iam de effectibus ipſius ſacramēti breuiter videamus, quos quintuplices diſtinguere placuit. Conſentiam tamen habēs peccati mortalis, hos effectus conſequi non videtur, nec eſt conueniens ſuſceptor huius ſacramenti, quia non viuit ſpiritualiter, & ideo nutrimentum ſpirituale ſuſcipere non poteſt, quod non eſt niſi viuentis, nec etiā vnire poteſt Chriſto. Nam ſicut paſſio Chriſti prodeſt ſe poteſt omnibus ad remiſſionem culpæ & adeptioem gratiæ & gloriæ, quantum ad ſufficientiam: tamen effectum non habet niſi in illis qui paſſioni Chriſti coniunguntur per fidem & charitatem. Sic & hoc ſacramentum vel ſacrificium (quod eſt memoriale dominicæ paſſionis) non habet effectum niſi in illis qui per fidem & charitatem huic coniunguntur.

Euchariſtia quinquplices.

Primus igitur effectus eius eſt, remiſſio peccatorum, quo ad culpam: quia ſumitur ibi ſanguis Chriſti, qui effuſus eſt in cruce in remiſſionem peccatorū. Vnde Chryſoſtomus ſuper illud Ioa. Exiuit ſanguis & aqua, dicit: Quia hinc ſacra myſteria initium ſuſcipiunt, cum accedit homo ad tremendum calicem, velut ab ipſa bibiturus Chriſti coſta, ſic accedit, vt ipſe dominus dicit: Hic eſt ſanguis q̄ pro vobis fundetur in remiſſionem peccatorum. Et ideo mūdatur ex hoc ab omni macula peccatorum, etiam mortalium oblitorum: ſi tamen quis fecit quod in ſe fuit, in debito modo confitendi & conterendi, ac in debito propoſito ſatisfaciendi. In cuius etiā argumentum ante ſumptionem huius ſacramenti facta eſt lotio pedum à domino Ieſu: quia pedes affectuū noſtrorum debent eſſe purificati. Hinc ait Apoſtolus: Probet autem ſeipſum homo, & ſic de pane illo edat, & de calice bibat. Qui eñ māducat & bibit indigne, iudicium ſibi māducat & bibit. Secundus effectus eius, deletio totius reatus, quia recipit animam Chriſti, præuentam omni benedictione cœleſti. Veruntamen adhoc requiritur feruens deuotio, & omnium peccatorū plena tam affectualis q̄ actualis deteſtatio. Nam (ſecundum Thomam in libro III. Sēten). tāta poteſt eſſe communicantium deuotio, quod ab omni ſcoria & reatu peccatorum reddantur immunes, licet admodū pauci tali deuotione ferantur in ipſum ſacramentum. Alij vero purgātur magis vel minus, ſecundum menſuram deuotionis in ſumente. Pro quo notādum, quod Euchariſtia rationem habet & effectum tam ſacramenti quam ſacrificij. Habet eñ effectum ſacramenti in eo q̄ ſumit, ad quē ſcilicet eſt inſtitutū, vt ſpiritualiter nutriat, p vnionē ad Chriſtū, & ad eius mēbra ſicut & nutrimentū vnit nutrito. Et hæc vnio fit p charitatem, ex cuius feruore q̄s conſequitur remiſſionem culpæ & etiam pœnæ, ſecundum modum ſui feruoris. Effectum vero ſacrificij habet in eo qui offert, vel in his pro quibus offertur, ſcilicet vt ſatisfaciat pro peccatis. Sed q̄a in ſatisfactione magis attenditur affectus oferentis, q̄ quantitas oblationis, ſicut dominus in Euangelio oſtēdit in vidua, quę obtulit duo minuta: ideo quamuis hoc ſacrificium ſufficeret ad ſatisfaciendū pro omni

Effectus Euchariſtiæ quinquplices.

Mat. 26

Ioan. 13

1. Cor. 11

Luce 21

omni pœna, tamen est tantummodo satis factoriũ secundum quantitatem deuotionis ipsius offerentis: vnde & de se virtutem habet à peccato præseruandi, quãuis non auferat homini possibilitatem peccãdi: sicut etiam charitas, quantum est de se præseruat hominem à peccatis, secundũ illud ad Romanos: Dilectio proximi malum non operatur. Et tamen ex mutabilitate liberi arbitrij contingit quod aliquis post habitam charitatem peccat. Tertius effectus eius est, augere vitam spiritualem in virtutibus, & præcipue in charitate: cui proprium est transformare amantẽ in amatum. Corpus enim Christi pro nobis expositum oĩbus aduersitatibus, miseriis, opprobrijs & pœnalitatibus ex infinita sua dilectione, dat in hoc sacramẽto tanq̃ memoriale perenne puri amoris, in quo se dulciter ad omnem familiaritatẽ, imo in cibum totaliter incorporandum, & p̃modũ cibi & potus frequentandum præstat, & ideo omnẽ effectum quem cibus & potus materialis facit, quantum ad vitã corporalem, s. sustentando, reparando, augendo, delectando: hoc etiã totũ facit istud sacramentum, quantumad vitam spiritualem, vt de eo verificetur illud Euãgelicum: Caro mea vere est cibus. In qua vtique totus Christus sumit, q̃ est abyssus quædam diuini amoris, & ideo sumentem manducando & rememorando, merito totaliter ignire debet & inebriare, & in ipsum crucifixum amoris vehementia totaliter transformare: quia nihil natius, dulcius & amabilius nobis relinquere potuit, q̃ seipsum. In vehementia nanq; charitatis perfectio consistit Christianæ religionis: quia per hanc Ecclesiæ membra coniunguntur ad inuicem, & capiti Christo summoq; Deo. Hinc etiam Christus in cœna dixit: Mandatum nouum do vobis. Nouum, inquam, non quantum ad substãtiam, sed quantum ad mandati formam, scilicet vt diligatis inuicem sicut dilexi vos. Hac enim via sequendus est Deus, vt ex dilectione pro fratribus animã nostram ponamus. Et bene dicitur nouum, quasi renouatum in Christi passione, qa nimis fuit antiquatũ, ita quod nulli sapiebat, sed iam renouatum renouat animas omnem verum Christianum nouum faciens: qui secundũ Deum creatus est. Pone me, inqt, sicut signaculum super cor tuum, & sup brachiũ tuum: q affectum pariter & effectũ, viscerose diligẽdo, & studio se imitando. Signaculũ enim formam suam imprimit rei quę sigillat. Et vera insignia militiæ Christianæ, sunt insignia charitatis Dei & proximi, non quæ ostenduntur verbo & lingua, sed opere & veritate. Nã sicut carbo mortuus igni appositus ignitus efficit, sic hoc sacramentum digne frequentatum, tanq̃ ignis verus charitatis animam totam igneam reddit sua virtute, non solum conferens habitus virtutum, sed etiam excitans eos in actum, iuxta illud: Charitas Christi vrget nos. Et inde est q̃ aia spiritualiter ex huius sacramenti virtute reficit, q̃ hoc q̃d aia in oĩbus bonis spiritualibus delectat, & in dulcedine diuinæ bonitatis inebriatur, q̃ etiã amara pro dulci sumit. Quartus effectus eius est, nos vnire spũaliter corpori Christi mystico, ita q̃ vnũ corpus multi sumus, omnes qui de vno pane & de vno calice participamus; cuius caput est Christus. Et hoc significat, q̃d panis fit e multis granis, & vinum confluit ex multis racemis & quia sumimus vitam cũ corpore, ideo spiritualiter viuimus, in mystico corpore vniti perfecte cum capite. Sicut enim vita naturalis est in membris, eo quod vniuntur capiti, à quo recipiunt influentiam sensus & motus, sic in fidelibus (qui sunt mẽbra Christi) vita spiritualis conseruat, eo q̃d vniuntur capiti Christo per hoc amoris sacramentum. Vnde Christus ait: Qui manducat me, viuit propter me. Dicit enim Cyrillus, quod viuificatiuum Dei verbũ vniens seipsum propriæ carni, fecit ipsam viuificatiuam, & ideo conueniebat eã q̃dammodo nostris vniri corporibus p sacramentũ, i. carnem & pciosum sanguinem, quem accipimus in benedictione viuificatiua in pane & vino. Ex his etiã sequitur cõmunis participatio omnium Deũ timentium, tam in vita gratiæ, q̃ gloriæ. Quintus effectus eius est, nos vnire summo Deo, & totaliter intimare, & vnũ cum eo efficere, sicut ad patrem Christus orãs dicebat: Oro pater, vt sint vnum in nobis sicut & nos vnum sumus. Vnde in hoc sacramento ostenditur excessus diuinæ largitatis in summo gradu. In omnibus enim aliis Dei donis inter donantẽ & eũ cui dat, semp aliqua diuisio remanet: Sed cum se dat in cibum & potũ, ad omnimodam

Rom.13

Insignia militiæ Christianæ.

2.Cor.4

Refectio aiæ.

1.Cor.10

Ioan.6

Vita animæ in quo.

Perfectio Christianismi in quo.

Ioan.13

1.Ioan.3

Ioan.6

Cant.8

Ioan.17

Largitas Dei in Eucharistia.

dam se confert vnionem, sicut cibus & cibans in vnione corporis vniũtur. Cibus eñ conuertitur in carnẽ & sanguinem cibati, vt iam vnius ad alterũ nõ sit aliqua separatio. Veruntñ iste cibus nõ cõuertitur in comedentẽ, sed ecõtra comedentem cõuertit in cibum, sicut ait dominus ad August. Cibus sum grandium. Cresce & mãducabis me. Nec me mutabis in te, sicut cibum carnis tuæ, sed tu mutaberis in me. In Christũ eñ aïa mutat, cũ Christo magis ac magis in gratia & charitate cæteris que virtutibus assimilatur. Factus est, inquam, cibus & potus ẽtidianus, in ẽtotũ ẽd ipse est & habet, cum spiritu suo nobis in summo cõmunicat: cũ tñ natura diuina totum ẽd est optimum in se natura liter habet. Et hæc offert quocunq; loco, quocunq; tempore, & à ẽcunq; sacerdote catholico, rite quod agendum est perficiẽte, vt sic summa Trinitas in hoc sacramento singulis animabus amorosis se totã ad fruendum sacramentaliter exhibeat, & eidem se veraciter vniat vnione qua strictior & gloriosior non inuenitur in via. In cuius argumentum Christus in humilitudine se dicit fermentum, & nos farinã, qa pasta post fermentationem est de natura fermenti. Dicit etiã se vitem, & nos palmites, non faciens gradum, sed vnionem.

Animæ mutãri in Christũ quid.

Ioan. 15

Passionem dominicam portandam semper in memoria, in imitatione: deq; amore Christi patientis. Cap. XXI.

Cantic. 1

Fasciculus myrrhæ dilectus meus mihi, inter vbera mea cõmorabitur.] Cant. I. Fasciculũ vocat totã congeriẽ dñicæ passionis, q̃ Christi vestigia veraciter imitãti inter vbera per iugem memoriam commorari debet, ne vagari tandem incipiat post greges sodalium suorum. Quasi diceret: Dei filius factus homo pro nostra dilectione, fasciculus myrrhæ factus est mihi in sua passione .i. exemplar omnis amaritudinis, & sustinendæ passionis ex amore illius. Omnes, inquam, quas in cruce passiones Christus sustinuit, quasi myrrhæ fasciculus inter vbera mea commoruntur per subtilem intelligentiam, per iugem memoriam, per amorosam compassionem & affectuosam complacentiam. Et bene dicitur fasciculus diminutiue propter amoris magnitudinem, eo quod amanti leuis est etiam amaritudo mortis. Et quia paruulus natus est nobis, & filius ad crucifigendum datus est nobis: Nec sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis. Est aũt fasciculus myrrhæ, q cõponit ex infantilibus necessitatibus ẽs in pse pio sustinuit, ex laboribus ẽs in pdicando pertulit, ex fatigationibus in discurrẽdo, ex vigiliẽs in orando, ex tentationibus in ieiunando, ex lachrymis in cõpatiendo ex insidiẽs in colloquendo: Insuper ex sputis, colaphis, verberibus, flagellis, & alijs innumeris, quæ pro salute generis humani pertulisse dinoscitur. Sed & myrrha potatus & vnctus est, vt nihil desit amaritudinis in operatione nostræ salutis. Hæc igit commorari debent inter vbera amorosæ cõpassionis, & studiosæ imitationis. De primo vbere dicit dominus: Recordare paupertatis & transgressionis meæ, absinthij & fellis. Et sponsa: Memoria memor ero, & tabescet in me aïa mea. De secũdo vbere dicit Apostolus: Hoc sentite in vobis ẽd & in Christo Iesu. i. eandẽ humilitatẽ, patientiã, benignitatẽ, &c. Christus eñ oĩa bona terrena contẽpsit, vt nobis cõtemnenda monstraret: & oĩa terrena mala sustinuit, quæ sustinenda præcepit, vt nos pctores patienter similia pateremur, vt nec in bonis terrenis quæreretur felicitas, nec in malis terrenis timeretur infelicitas. Vbi enim gloriatio nostra, spes nostra, & lætitia cordis nostri, nisi in præciosissimo thesauro dñicæ passionis, in q̃ balsamũ illud amoris diuini vbertim exprimitur? Delectet igit eam semp in corde retinere, semper in ea occupari, nec vnquã marcescat in cordibus nostris, sed rediuiua pullulatione noua semp existat. Nã q salutem æternam & meritorum affluentiã desiderat, qui cunctæ virtutum arcẽ exoptat, q scientiam & sapientiã obtinere desiderat, qui æquanimiter inter aduersa & prosperа stare securamq; viam inoffenso pede perambulare affectat, hunc fasciculum myrrhæ .i. passiõis dñicæ, iugiter portare studeat in pectore, non solum compatiendo, sed etiam imitando, Est eñ liber vitæ, continens oĩa saluti necessaria, proficiẽs efficaciter ad contẽptum mundi & sui, ac proficiens in amorem Dei. Hinc gloriosum illud lumẽ oĩm ecclesiarum diuinitatis

Fasciculus myrrhæ.

Esa. 9

Rom. 8

Mat. 27

Vbera duo quæ.

Thren. 3

Ibidem.

Philip 2

Passiodomini quatenus tuminanda

uinitatis arcanum tam singulariter attingens, ac diuinæ claritatis abyssum oculis purioribus intuens, verbaq; secretissima
2. Cor. 12 quæ nõ licet homini loqui, percipiens, nihilo minus ad ima mellito quodam affectu declinans, passionis huius præconiũ de thesauro cordis in medium eructauit, dicens: Nihil arbitratus sum me scire inter vos. nisi Iesum Christum, & hunc crucifixum. Et iterum: Mihi aũt absit gloriari, nisi in cruce domini nostri Iesu Chri-
1. Cori. 1 Galat. 6 sti. Nimirum cum secundum Augustinũ nõ solum qcquid boni gessit Christus in terra, sed etiam quicquid mali sustinuit, totum disciplina morum fuit. Passio nanque dominica complectitur in se cunctã perfectionem homini in hac vita possibilem, Et omnia perfectionis opera, quæ Christus in Euangelio verbo docuit, in sua passione perfectissime pariter exẽplo compleuit. Vide nunc, quid egerit vnigenitus Dei filius, vt multos Dei filios efficeret, vel fratres acquireret. Emit enim sibi fratres sanguine proprio, ne solus rediret in regnum. Probauit ille q fuit reprobatus, redemit ille qui fuit venditus, honorauit ille qui fuit iniuriatus, viuificauit ille qui fuit occisus. Et cum esset in forma
Philip 2 Dei, formam serui pro seruorum suorum salute suscepit: & in ligno crucis, cum esset ipse lignum vitæ, appensus est, quasi semetipsum pensaret in precium perditoꝝ. Vnde ait sanctus Bernardus: O indebita miseratio, o gratuita & probata dilectio, o inopinata dignatio, o stupenda dulcedo, o inuicta mansuetudo, regem gloriæ, dominum maiestatis pro tam despicatissimis vermiculis crucifigi. Pudeat mẽbra sectari gloriam, quibus caput suum tam inglorium exhibetur: pudeat sub spinato capite membrum fieri delicatum. Sed qd tibi domine respondeam aut retribuam, quia feciſti mihi de corpore tuo spectaculum animæ meæ, balsamum salutis meę, tabernaculum gloriæ & habitaculum perpetuæ vitæ? Si igitur o anima mea quietẽ desideras, si securitatem affectas, si cẽcun ditatem amas, pennas assume sicut columbæ, & volans in vulneribus Iesu nidifica, nusquam quies gratior, nusquã securitas tutior, nusquam cẽcunditas vberior. Ibi
Cant. 8 enim hauries, quod pullis ministres. Et sicut columba confugiens ad arcam salutis porta tecum oliuæ ramum virentibus foliis. i. amoroſam voluntatẽ bonis opibus plenã: Ibi nanq; sicut columba fœcunda nidificans in foraminibus petræ, secura parturis opera lucis. Vnde Bernardus sup illud Canticoꝝ: Fulcite me floribus, stipate me malis. qa amore langueo, dicit q̃d aĩa amorosa cernit regẽ Salomonẽ in dia demate, q̃ coronauit eum mater sua, cernit vnicum patris crucẽ sibi baiulantẽ, cernit cæsum & consputum dñm maiestatis, cernit autorem vitæ & gloriæ clauis confixum, lancea transfixum, faturatum opprobrijs: tandem illam dilectam animam suam ponere pro amicis suis. Cernit hæc, & suã magis aĩnimã gladius amoris trãsuerberat, & dicit: Fulcite me floribus, stipate me malis, qa amore langueo. Hi flores & hæc mala, qbus se fulciri postulat & stipari, sunt interiores virtutum pfectiones, & exteriores passionũ exercitationes, q̃s Christus ante mortem ostendit & sustinuit. Nã talis aĩa nõ solum malis exteriorum passionum, sed etiam floribus interioꝝ virtutum, quibus omnia volens sustinuit, de crucis arbore collectis. per memoriam & imitationẽ iungi cupit, q̃rum fragrãtia spõsum crebrius ad se reuiſcendum inuitet. Gaudet enim sponsus talibus adorna mentis, & cordis thalamum libenter ingreditur, q̃d istiusmodi reſpsum floribus, & refertum fructibus inuenerit. Hæc igit fidelis sponsa spiret inhianter, & in huius memoria regescat suauiter, ac donec idonea fiat Dei gloriam reuelata facie speculari, de crucis ac passionis eius ignominia
2. Cori. 3 glorietur, sponsum nudum in cruce pendentem amplectẽs, & cõsiderans eius abyssalem abiectionem, mansuetissimam patientiam, ac oĩm virtutum pfectionem vltra oĩm humanã æstimationẽ, pcipue tamẽ eius eminentissimã dilectionẽ q̃ diuinitatẽ suã nostræ naturæ tam inseparabiliter vniuit, ac omni refrigeratiõe diuini influxus semota, cunctas pœnalitates & iniurias amore nudo decertauit, glorioſe de omnibus amore nostri victoriam reportãdo, vt copiosam redemptionem tribueret ac perfectissimæ conuersationis nobis formam ingereret, dicens. Exemplum dedi vobis. Hanc igitur amoris imaginem tecum fer o fidelis sponsa, quocunque permanseris, in omni loco tempore, opere, otio & occupatione. Si comedis, intinge quamlibet buccellam in

Cant. 2 Cant. 3

Hier. 12 Ioan. 15

Flores virtutũ.

Ioan. 15 Peroratio.

cor-

corde illius. Si bibis cogita potum, quem tibi de suis vulneribus propinauit. Si dormis, pone caput tuum super spineam coronam, & corpus super crucis dimensionem. Talia charius amplectere, crebrius recole, & per affectum te totam immerge, cui te totam offerre, totam conformare, totamq; vnire desideras, à quo te totam transformari & incorporari exoptes feliciter.

Memoria passionis Christi vt grata sit menti amorosæ, qua tenusq; imitanda: de eiusq; nigredine exteriori, & decore interiori. Cap. XXII.

FAsciculus myrrhe dilectus meus mihi. De quo dicit S. Bernardus: Super omnia domine Iesu te mihi reddidit amabilem calix quem bibisti, opus redemptionis nostræ. Hoc enim amorem nostrum facile vendicat sibi: hoc, inquam, est quod deuotionem nostram & blandius allicit, & iustius exigit, & arctius stringit, & vehementius afficit. Multum enim in hoc opere laborasti: nec in omni fabrica mundi tantum fatigationis assumpsisti. In illa nanq; dixisti & facta sunt, mãdasti & creata sunt. In hoc autem opere sustinuisti in dictis contradictores, in factis obseruatores, in tormẽtis illusores, in morte exoratores. Et fide nihilo nos fecisti, non tamen de nihilo redemisti, quia triginta annis operatus es salutem nostram in medio terræ, laborasti sustinens, sustinuisti patiens. Plus igitur mihi contulisti redimendo, quam creando. Nam creando me mihi dedisti. Redimendo vero te dedisti, vbi me mihi reddidisti. Et ideo si me totum debeo pro me facto, quid iam addam pro me refecto, & refecto hoc modo? Necẽ tam facile sum refectus, quam factus. De omni nanq; quod factum est, dixisti, & facta sunt. Sed vt me reficeres, dixisti multa, egisti mira, pertulisti non solum dura, sed etiam indigna, Quid igitur gratiarum, quid retributionis digne pro his omnibus tibi retribuam puluis & cinis? Quid enim pro me facere debuisti & nõ fecisti? cum ab imo pedis vsq; ad verticẽ capitis te totum in aquas passionum demersisti, vt me totum de illis extraheres, & intrauerunt vsq; ad animam tuam, quam in mortem perdidisti, & me amper dita m mihi reddidisti, meque triplici debito obligasti. Pro eo nanque quod in creatione animam meam mihi dedisti, quam per me perditam in redemptione mihi reddidisti meipsum debeo, & bis debeo. Sed pro eo quod mei causa tuam animam perdidisti quid tibi reddam domine Iesu? Nam & si milies meam animam rependere possem, quid sum ad Deum meum? Reddam tamen quod possum, reddam totam animã meam, rependam totam dilectionem meam, Diligendus enim es mihi domine Iesu toto corde, tota anima, tota mente, tota virtute. Sed quomodo fiet hoc in me, nisi per te? Adhæreat anima mea post te, qa tota virtus eius pendet ex te: & ad passionis tuæ gloriosa insignia, quibus salutem meam operari dignatus es, me totum inclino: tuæ victoriosæ crucis regale vexillum in nomine tuo suppliciter inuoco: tuum spineum diadema, tuo rubẽtes sanguine clauos, immersam tuo sacro lateri lanceam, tua vulnera, tuum sanguinem, mortem & sepulturam, tuã victoriosam resurrectionem & glorificationem Christe, supplex adoro & glorifico. Odorem enim vitæ mihi spirant hæc omnia: Quorum odore vitifico domine Iesu, spiritũ meum à peccati morte resuscita, & eorum virtute ab astutijs Satanæ me custodi & cõforta, vt fiat mihi iugum tuum suaue, & onus leue, ac vestigia tua sequens, fideliter portem crucem tuam, quæ vitæ lignũ est his qui apprehenderunt eam. Hinc merito dixerat sponsa fidelis: Nigra sum. s. exterius tanquam crucifixo conformis, sed formosa. s. interius. Non enim erubescit sponsa nigredinem quam in sponso præcessisse non ignorat. Cui similari summæ gloriæ est. Nihil enim sibi gloriosius putat, quam Christi portare opprobrium. Inde vox illa prorsus exultationis & salutis: Mihi absit gloriari, nisi in cruce domini nostri Iesu Christi, per quem mihi mundus crucifixus est, & ego mundo. Grata est illi crucis ignominia, q crucifixo non est ingratus. Nigredo est, sed forma & similitudo domini. Niger erat, cui non erat species & decor. Niger quia vermis & non homo: & si homo, tamen opprobrium hominis & abiectio plebis. Nigrescebat enim candoris zelo & lucro pulcbritudinis alienæ. Multos enim candidos

Homo Dei debitor triplicatum.

Mat. 22
Psal. 62

Psal. 32.
& 148.

Mat. 11
Prou. 5

Psal. 73
Esaiæ 1

Cantic. 1
Nigredo imitãda.

Psal. 32

Galat. 6

Psal. 68
Esa. 53

Psal. 21
Esaiæ 53

didos facit vnius denigratio, cũ non culpa contingitur, sed cura afficitur. Expedit siquidem, ꝙ vnus denigretur pro omnibus similitudine carnis peccati, & non totagens condemnetur in nigredine peccati. Candor æternæ vitæ nigrescat in carne pro purganda carne, obscuretur in passione, turpetur in cruce, pallescat in morte.

Esaiæ 53 Ex toto non fit ei species neque decor, vt
Ephesi. 5 sibi speciosam & decoram sponsam acquirat, sine macula, sine ruga: nigredinem habeat, sed foris, non intus: Nam intus diuinitatis candor, virtutum decor, gloriæ splẽdor, innocentiæ puritas. Sed hæc interim tegat despicabilior infirmitatis color
Esai. 53 & velut absconditus vultus eius & despe-
Hebr. 4 ctus, dum tentaretur per omnia pro similitudine absq; peccato. Niger factus es domine Iesu, sed oculis insipientium. Fidelium enim mentibus formosus es valde in tua nigredine. Et beati qui te hominẽ inter homines conuersantem, in ijs qui te denigrauerunt diligenter obseruantes, seipsos imitatores tui pro viribus exhibent, vt internam formositatem consequantur.

Psa. 44 Omnis enim gloria talium abintus est, non
1. Cori. 1 foris, vt veraciter dicãt: Gloria nostra hæc est, testimonium cõscientiæ nostræ: vt cõscientiæ sit solus arbiter Deus, cui soli placere desiderant, & cui placere sola vera & summa gloria est, in qua dignatur gloriari rex gloriæ. Iam enim adhærent soli
1. Cori. 6 Deo, vt spiritus vnus fiãt cum eo: ac in diuinum quendam mutantur affectum, ita quod iam nec sentire, nec sapere cupiunt,
1. Ioan. 4 nisi Deum. Deus autẽ charitas est: & quã
1 Cor. 13 to coniunctiores sunt Deo, tanto pleniores sunt charitate. quæ suffert omnia, credit omnia, sperat omnia. Vis agnoscere interiorem sponsæ decorem? Rationalis enim quædam est sponsæ species ac spiritalis effigies, ipsaq; æterna: qa æternitatis imago, decor eius. Verbi gratia. Charitas
1. Cor. 13 est quæ nunquam excidit, & iustitia quæ
Psal. 111 manet in seculum seculi, sic patientia pau-
Psal. 9 perum nõ peribit in finem. Paupertas au-
Psal. 18 tem & humilitas, nonne altera regnum æternum, & altera exaltationem promeretur æternã? Sic timor dñi sẽtũs pmanet in seculum seculi. Sic prudentia, sic tẽperantia, sic fortitudo, & si q̃ sunt aliæ virtutes, inæternũ pmanent quæ non nisi margaritæ quædam sunt in ornatu sponsæ splendore ppetuo chorusc antes, qa sedes & fundamentum perpetuitatis haberi non potest, nec omnino locus est in anima perpetuæ beatæque vitæ, nisi mediis interiectisque virtutibus. Has igitur margaritas anima sibi diligenter colligat tanquam flores cœlestes de rosario dominicæ passionis, quibus suffulta confidenter dicat: Leua eius sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me. Super quo dicit Bernar- *Cant. 2*
dus in libro de diligendo Deum: Merito *Ioan. 14*
in his sponsa glorietur, in leua repræsentans recordationem illius charitatis qua nulla maior est, quam quod animam suã posuit etiam pro inimicis suis, vt amici fierent. Merito in leua admirabilis illa memorata, & semper memoranda dilectio collocatur, vt super eam sponsa requiescat donec iniquitas transeat, ne incuruetur & inclinetur ad carnalia & secularia desi- *Psal. 56*
deria, quæ militant aduersus animam. Me- *1. Pe. 2*
rito sit hæc leua sponsi sub capite sponsæ, super quam reclinata, caput suum, hoc est, intentionem mentis suæ sustentet. Quid enim aliud facient considerata tanta & tã indebita miseratio, tam gratuita & sic probata dilectio, tam inopinata dignatio, tam stupenda dulcedo, nisi vt considerantis animum ab omni prauo penitus veridicatum amore mirabiliter ad se rapiant, vehementer afficiant, perfectequecontemnere faciant, quicquid nisi in contemptu horum appeti non potest? Horum igitur vnguentorum odore sponsa currat alacriter, amet ardenter, & sibi parum amare fic amata videatur, etiam cum se totam in amore constrinxerit. Quid enim magnum si puluis exiguus se totum ad redamandum collegerit, quando illa maiestas in amore præueniens, tota in opus salutis eius intensa conspicitur?

Vt per memoriam passionis Christi potissime quis moriatur peccato, & viuit Deo, quantoque deformior, tanto nobis amabilior apparet. Cap. XXIII.

FAsciculus myrrhæ dilectus meus mihi. ¶Quam dulciter domine Iesu cum hominibus conuersatus es, quam abundanter multa & magna bona homini

bus largitus es, q̃ fortiter tam indigna q̃ aſpera pro hominibus paſſus es, ita vt liceat fugere mel de petra, oleumque de ſaxo duriſſimo: duro ad verba, duriori ad verbera, duriſſimo ad horrendæ mortis ſupplicia, qa in omnibus his ſicut agnus coram tondente ſe obmutuit, & non aperuit os ſuum. Vides igitur quam verum dixit ille qui ait, Dominus ſollicitus eſt mei: Pater vt ſeruum redimeret, filio non pepercit: filius ſeipſum libentiſſime tradidit: ſpiritum ſanctum vterque mittit. Ipſe ſpiritus pro nobis gemitibus inenarrabilibus poſtulat. O duri & indurati & obdurati filij Adam, quos non emollit tanta benignitas, tanta flamma, tam ingẽs ardor amoris, tam vehemens amator, qui pro vilibus ſarcinolis tam præcioſas mercẽs expendit. Non enim corruptibilibus auro vel argento, ſed præcioſo ſanguine ſuo nos redemit: quem effudit abunde, qa largiter vndæ ſanguinis de corpore Ieſu per quinque partes emanauerunt. Quid igitur à te requirit o homo, qui tanta ſollicitudine te qua fuit, teque redemit, niſi ſollicitum ambulare cum Deo tuo? Quod potiſſimè fit per iugem memoriam dominicæ paſſionis. Dicit enim Gregorius ſuper illud, Mortificate membra veſtra quæ ſunt ſuper terrã: Certum, inquit, eſt, quod vbi mors Chriſti circũfertur, non poteſt regnare peccatum. Eſt enim tanta ſuauitas crucis Chriſti, vt ſi coram oculis ponatur, & in mente fideliter teneatur, ita vt in ipſam Chriſti mortem intentus oculus mentis aſpiciat, nulla carnis concupiſcentia, nulla libido, nullus furor, nulla peccati poſſit inuidia ſuperari. Nã qui de morte Chriſti aſſidue cogitat, extinguitur in eo concupiſcentia carnis, & eſſugatur peccatum: & hoc modo dicitur quis mori peccato, & viuere Deo.

Quid enim eſt viuere Deo, niſi in pace, in patientia in iuſtitia, in ſactificatione, in charitate cæteriſque virtutibus, quæ omnia Chriſtus eſt? In his ergo quicunque viuit, ſimul cum Chriſto inæternum viuit. Quàm felix igitur & ſalubris dominicæ paſſionis memoria, quia carnem ſuam dedit in cibum, & ſanguinem in potum, animam in precium, vulnera in remedium, brachia in refrigerium, crucem in clypeum, ſudorem in medicamentum, clauos in ſalſamentum, coronam ſpineam in ornamentum, & cor apertum in amoris indicium, aquam lateris in ſuauc balneum, totam vitam & mortem in exemplum, ſcilicet cruciformis perfectionis, vt in cruce virtutum cor noſtrum ſit affixum, in ſenſu carnis delectetur, & ſpiritualiter impingueſcat noſtra affectio pariter & dilectio. In cruce denique humilietur ſuperbia noſtra, dilatetur charitas noſtra, prolongetur perſeuerantia noſtra, exaltetur ſpes & expectatio noſtra, totumq; cor noſtrum, os & opus illi cruciformiter conformetur: ſicut ex ſola ſua ſtupenda charitate pro nobis redimendis mori dignatus eſt. O ſumma dulcedo diuinæ bonitatis & benignitatis, o immenſa charitas diuinæ largitatis, o ſtupenda prodigalitas Dei & hominis Ieſu Chriſti apud quem eſt plena peccatorum remiſſio, pietatis exhibitio, meritorum augmẽtum, infirmorum remedium, lapſorum refrigerium, tentatorum refugium, ſanorum incolumitas, quietorum ſerenitas & fortunatorum felicitas. O ſpeculum mundiciæ, virtutum & gratiarum omniũ pulchritudinum obiectum, ab impijs crucifixoribus tam multipliciter deturpatum. Quis dabit cordi meo tam præcipuumcõ paſſionis affectum, vt immenſitate ſua omnium amore ſingulari flagrantium votiuas ſuperet compaſſiones? Nam quanto magnitudine doloris & amoris in morte paliens, obſuſcatione quadam mortifera deformior apparuiſti, tanto cordi amoroſo, & menti bene diſpoſitæ, amabilior fui ſti. Sicut enim amãs redamari naturaliter appetit, ſic & ab amato ſui amoris manifeſtationem requirit. Propter quod exterior in cruce tua deformitas, maxima reputatur formoſitas: quia non qualis apparuiſti, ſed q̃lis ſuſtinuiſti rememorandũ eſt vt tua deformitate nos formoſos efficeres præſertim cum ex charitate nimia cũcta pertuliſti, vt nos redimeres, & tuo liuore nos ſanares, tuaq; mortenos feliciter viui ficares. Hinc paſſionis tuę memoria tanta ſpũs deuotione diſtillat, q̃d mentes recolentium adipe & pinguedine replere vi deatur: quia charitatem tuam non tam ex paſſione pia mens humana penſare debet quam ex animo patientis. Sic enim ſemel paſſus es mortem pro nobis, vt paratus eſſes ſi oporteret mille millies mori pro nobis. Sic paſſus es mortem vt paratus eſſes

Deut. 32

Eſai. 53

Pſal. 22

Rom. 8

1. Petr. 1

Mich. 6

Coloſ. 3

Rom. 6

Paßiõ dominicæ memoria quam ſit ſalubris.

Ioan. 6

Sapie. 7

Eſai. 53

Dulcedo iu paßione domini.

Pſal. 62

1. Petr. 3

pœ

pœnam incomparabiliter morte grauiorem pro nobis mille millies sustinere: sed paratus non permisisti, quia non oportuit. Et ideo si millies moriamur, ac omnes vires tam animæ, quam corporis expendamus, nihil tamen adhuc dignum geri-
mus ad ea, quæ de tua dilectione percepi-
mus, gloriosa beneficia. Versemur ergo
Psa.126 iugiter in huiusmodi cogitatiõibus. Beatus enim, qui repleuerit desiderium suum ex ipsis: quia scribitur in libro de Mixtio nibus elementorum, quod si interfector illum videt, quem interemit, statim interfecti vulnera emanant sanguinem. Sic si deuotionis oculo Christum rursum à nostris scelleribus crucifixum, per memoriam passionis eius fideliter intueamur, sanguinem eius recentem per veram compassionem emanare sentiemus. Sicut enim ex reflexione radiorum solis in speculo concauo faciliter ignis incenditur in pano, sic ex reflectione humanæ intelligentiæ in speculum passionis dominicæ. Cõfiderando enim qualiter nos dilexit Deus, in affectione faciliter incenditur ignis diuini amoris, quia dicit Apostolus: Cõ-
Roma.5 mendat autem Deus charitatem suam in nobis, quoniam cum adhuc peccatores essemus, secundum tempus, Christus pro nobis mortuus est. De quo mirantur &an-
Apo. 15 gelici spiritus, dicentes: Magna & mirabilia sunt opera tua domine Deus omnipotens. Iustæ & veræ sunt viæ tuæ domine, rex * sanctorum. Eius enim operamagna fuerunt per potentiam: quia postquã
Aliæ se- *culorum.* omnia quæcunque voluit, fecit in cœlo &
Psa.134 in terra, in mari & in omnibus abyssis, addidit & illud opus magnum, quo mortale & immortale fecit idem, ac duo maxime distantia in vnius personæ simplicitatem sine compositione copulauit. Fuerũt
Sapien.7 etiam mirabilia per sapientiam: quia post quam cuncta, sicut voluit disposuit, addidit per sapientiam disponere omnia suauiter, mirabilem inueniens suæ passionis & humanę redemptionis conuenientiam, quę fuerat impossibilis ex parte creaturæ, quæ patiendo non sufficiebat ad redimendum: & etiam ex parte creatoris, qui inhabilis erat ad patiendum & moriendum. Fuerunt etiam iusta per æquitatẽ: quia postquam omnem inæqualitatem ab operibus suis exclusit, tandem iustitiam rigidissimam cum maxima tamen miseri-
cordia cunctis ostendit. Nam vt iniustitia humana non maneret inulta, nec diuina misericordia maneret vacua, iustum Dei filium vt seruum redimeret, tãtis supplicijs, opprobrijs & angustijs tradidit, crucisque suspendio tanquam genere mortis desp ectissimo, pro peccatis nostris abolendis accepit in sacrificium satisfactionis. Sic enim DEVS dilexit *Ioan. 3* mundum, vt filium suum vnigenitum daret in eius redemptionem & reconciliationem. Erige nunc oculos tuos o *Peroratio.* anima mea, ad fontem lucis huius ardentis, vt ignorantia tua indagatione passionis eius illustretur, & detestanda tepiditas incalescat. Quod si quid aduersi patimur, si persequutiones, si detractiones, infirmitates, vel alias angustias, & aduersitates quascunque iuxta Apostolum ad He-
Hebr. 12 bræos: Aspicientes in autorem fidei, & cõsummatorem Iesum, per patientiam curramus ad propositum nobis certamen, q̃ proposito sibi gaudio, sustinuit crucem confusione contempta. His, inquam, tetotam inimerge, quia frequenter his occupari, dixi sapientiam: alioqui est impossibile peruenire quempiam ad perfectam acquisitionem veri luminis virtutis aut diuini gustus, seu sensus & gratiæ singularis. Verbũ enim crucis sicut pereuntibus quidem stultitia est, sic his, q̃ salui fiunt, Dei virtus & sapientia est, Igitur anima mea conue-
1. Cori. 1 tere in requiem tuam, id est, in Deum tuum, affectione pariter & imitatione, vt in
Psa.114 te tanquam in speculo suam imaginem expresse repræsentet, & in te ineffabiliter delectetur, tibi familiariter congratuletur te eleuet innouando, te innouet decorando, te decoret amando, te amet inhabitando, te à casu futuro conseruet præcauendo, & te lætificet de conuersione gratias agendo.

Quod Christus commendat in passionis opere patientiam, in modo humilitatem, in causa charitatem, in fructu reparatam humanam dignitatẽ. Cap. XXIIII.

FAsciculus myrrhæ dilectus meus mihi.] Dicit S. Bernardus: In Christi

passione tria conuenit specialiter intueri scilicet opus, modum & causam: nos autem & quartum addamus, scilicet fructū illius. Primo nanque commendatur in o-
Patientia Christi. pere patientia singularis: quia cum supra
Psal.128 dorsum eius fic fabricarent peccatores, cū
Psal. 21 fic extenderetur in ligno, quod dinume-
Esai. 53 rarentur omnia ossa eius, cum fortissimū illud propugnaculum, quod custoditIsrael, vndique foraretur, cum foderentur manus eius & pedes, velut agnus ad occisionem ductus est, & tanq̄ ouis coram tondēte se, non aperuit os suum, non aduersus patrem murmurans, à quo missus est, nō aduersus genus humanum, proquo, quæ non rapuit, exoluebat, nec contra populū sibi peculiarem, à quo pro tātis beneficijs tanta mala recipiebat: sed econtra flagellis cæsus, spinis coronatus, clauis confossus, patibulo confixus, opprobrijs satiatus, o-
Luce 23 mnium tamen dolorum & iniuriarū immemor, Pater, inquit, ignosce illis, quia ne sciunt quid faciunt. O quam multus es domine ad ignoscēdum, & quam magna multitudo benignitatis tuæ, quando in ipsa eleuatione manuum tuarum, cū iam sacrificium matutinum transiret in holocaustum vespertinum: in ipsa, inquam, vir tute incensi quod cœlos ascendebat, terrā operiebat, inferos respargebat, exaudiendus pro tua reuerentia, lachrymis perfusus clamans dixisti: Pater ignosce illis.
Mat.27 Clamant illi: Crucifige, tu clamas: Pater ignosce. O quam longæ sunt cogitatiōes tuæ à cogitationibus nostris. Quàm firmata est etiam super nos impios misericordia tua. Hinc multæ miserię corporis, hinc multæ misericordiæ cordis, hinc dolores, hinc liuores, hinc plagæ, hinc gutte sanguinis decurrentis in terram. Sed vincant: misericordiæ tuæ antiquæ domine. Magna illorum iniquitas, sed multo maior per omnem modum pietas tua domine: quia charitas patiens est, vt inimicū sufferat, benigna est, vt etiam inimicū diligat, ac malū in bono vincat. Et si quæris: An non valuit opus suum reparare creatorem sine tali difficultate & iniuria sui? Di-
1.Cor.13 co vtique valuit: sed cum iniuria sui taliter reparare maluit, ne pessimum ingratitudinis vitium, occasionem de cætero reperiret in homine. Multum enim fatigatiōis assumpsit, q̄ multæ dilectionis hominem debitorem teneret, commoueretq; ad gratiarum actiones difficultas redemptionis quem minus deuotum fecerat facilitas cōditionis. Nam homo gratis est conditus sine grauamine vel labore autoris (Siquidem dixit & facta sunt) sed non gratis est redemptus: quia de dño seruus, de diuite pauper, de verbo caro, de Dei filio filius hoīs pro redēptione hoīs fieri non despexit, ac XXXIII. annis eius salutem operari dignatus est in medio terræ, in labore & siti, in frigore & nuditate, in ieiunio & oratione, in vituperio & obfuscatione. Sustinuit dura verba, duriora verbera, durissima mortis supplicia. Secundo vero commendatur in modo humilitas. Nam in humilitate iudicium eius sublatum est cum nec ad tantas blasphemias, quas sibi obijciebant, nec ad crimina responderet, sed potius illud propheticum reuoluebat: Ego autem tanquam surdus non audiebam, & sicut mutus non aperiens os suum, q̄n ego in flagellis paratus sum. Vnde in mō eius passiōis & nostræ redēptionis fuit oīmoda despectio, & extrema exinanitio, qua pro nobis seipsum exinanit vsq; ad carnem, crucem & mortē. Quis enim digne poterit æstimare, quantæ fuerit humilitatis & exinanitionis dñm maiestatis carnem indui, cruce turpari, morte mulctari? Vidimus, inquit, eum non habentem speciem neque decorem, nec speciosum forma præ filijs hominum, sed opprobrium hominum, & despectum tā-
Esaie 53 quam leprosum & nouissimum virorum,
Psal.44 virum dolorū & peritum à Deo, achumiliatum. O nouissimum & altissimū, o humilē & sublimē, o opprobrium hoīm & gloriam angelorū. Illo nemo sublimior, nemo humilior. Nihil ne mirebitur vel ista humilitas, q̄ hunc habet modū, imo q̄ tam est vltra modū: Sicut enī eius patiētia est singularis, sic & humilitas admirabilis vtraq; sine exemplo, digna tñ in redēptore humilitas tam admirabilis, & patiētia tam insuperabilis, vt sui ab eo pfecte discerent: quia mitis est & humilis corde. Ta-
Mat.11 libus adornamentis refoue viscera tua o fidelis sponsa, vt abundes his vnguentis non minus suauibus, quam salutaribus, vt dicere valeas: In odore vnguentorum tuorum currimus. Tertio, proinde cō-
Cantic.1 mendatur in causa diuina charitas: quia
Charitas Christi. videns Deus quod nec per amicos, nec per precium nosipsos redimere poteramus, se fecit

Humilitas Christi. *Esai. 53* *Psal. 37*

fecit fratrem nostrum, nostram naturam assumẽdo de purissimis sanguinibus beatæ virginis, dorsum accipiens, vt verberaretur pro peccatis nostris, qui secundum quod Deus erat, non habuit vbi verberari posset. Dedit & sanguinem effusum in pretium, vt nos redimeret, sicut petijt Psalmista dicens: Redime me domine & miserere mei, quia vnicus & pauper sum ego. Vnicus, non habens amicos, & pauper nõ habẽs denarios. Et cum liberare nos posset ex potentia, maluit tamẽ hoc facere potius ex misericordia, vt amore nos adstringeret, & eius iustitiæ satisfaceret. Vnde merito dicitur, quod propter nimiam charitatem, qua dilexit nos Deus, vt seruum redimeret, nec pater filio, nec filius sibi ipsi pepercit. Vere nimiam, quia mensuram excedit, modum superat, & supereminet virtutibus vniuersis. Maiorem, ait, charitatẽ nemo habet, vt animam suam ponat quis pro amicis suis. Tu tamen maiorem habuisti domine, ponens eam pro inimicis. Cum enim adhuc inimici essemus, per mortẽ tuã, & tibi reconciliati sumus & patri. Vix pro iustis qs moritur: tu pro iniustis ab iniustis & cũ iniustis passus es, moriẽs propter delicta nra, q venisti gratis peccatores iustificare, seruos facere fratres, captiuos hæredes, exules reges. O dñe Iesu, quid est homo, quia sic magnificas eum? aut quid sic apponis erga eum cor tuum? Redemisti enim eũ per supplicium, quo nullum iniustius: qa passus es iustus pro iniustis, cum iniustis & ex causis iniustis, sub iudicibus & pœnis iniustis. Redemisti eum, inquam, per opprobriũ, quo nullum vilius, vt vltra nunquam apponat se homo magnificare super terram. Redemisti proinde eum per precium, quo nullũ præciosius, scilicet anima & corpore, vita & sanguine, & quicquid precij fuerat in homine Deo. Redemisti nos etiam per mysterium, quo nullum est profundius, cuius nec longitudinem, nec latitudinem, nec sublimitatem, nec profunditatẽ humana capit intelligentia. Redemisti denique per exemplum, quo nullum perfectius. Passio namque Christi complectitur omnem perfectionem homini possibilem in hac vita. Hinc ait Petrus: Christus passus est pro nobis, vobis relinquẽs exemplum, vt sequamini vestigia eius.

Psal. 24

Galat. 4

Ioan. 15

Rom. 8

Rom. 5

Ioh. 7

1. Petr. 3

Psal. 9

1. Pet. 2

Passiõis Christi fructus.

Quarto commendatur in fructu humanæ naturæ reparata dignitas, propter quã reparandam summa sapiẽtia voluit à fructis illuditi: summa innocentia voluit ab impijs flagellari: & præ filijs hominum speciosus forma, voluit à vilibus conspui: vitaque nostra perpetua voluit tam pœnaliter mori, vt vel sic tandem plenum fructum suæ passionis consequeremur. Talem, inquam, fructum, qualem ipse promisit, dicens: Mensuram bonam, & confertam, & coagitatam & superefluentem. i. mensuram sine mensura: quã nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, cum Iesus glorificatus erit omnia in omnibus, vtpote ratione plenitudo veritatis, voluntati plenitudo charitatis, & memoriæ continuatio æternitatis. O veritas, o charitas, o æternitas, quando replebis in his bonis desiderium meum: vt vere dicam: Dilectus meus inter vbera mea commorabitur.

Lucæ 6

1. Cor. 2

Psal. 101

Cantic. 1

Quod Christus crucem ascendit sponte propria, ex charitate maxima, & ex patris obedientia: ex quibus passio redderetur summe fructifera. Cap. XXV.

DIxit: Ascendam in palmã, & apprehendã fructus eius.]Can. VII. Dixi, ait dñs, id est, ab æterno disposui ex intima charitate & spontanea voluntate, cp ascendam in palmam, id est, in crucem, cuius pars erat de palma, & erat in altum crux eleuata ficut palma, vt in ea Iesus exaltatus traheret ad se omnia. Antiquitas etiam victoria de signabatur in palma, quam glorioſe Christus in cruce triumphans, adeptus est. Et apprehendam fructus eius, qui sunt fructus humanæ salutis, vt scilicet ibidẽ pro te o anima mortem sustineam, aqua lateris mei te lauando pulchram efficiam, effusoque sanguine meo copiose, redimam. Apprehendam etiam fructus eius, qui sunt fructus corporis mei, scilicet illius glorificationem, resurrectionis accelerationem, ascensionis gloriosam ostensionem, nominis mei manifestationem, ac iudiciariæ potestatis adoptiõem. Dicat etiam fidelis Christianus: Ascendã in palmam, id est, in crucem, Christi passionem iugiter rememorando, dolenter

Palma cur crucẽ Christi designet. Ioan. 12

1. Pet. 2

1. Pet. 4

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

compatiendo, viuaciter inuiscerando, & fi
1. Pet. 2 deliter imitando: quia Christus passus est
1. Pet. 4 pro nobis, relinquens nobis exemplum,
vt eadem cogitatione nos armãtes, sequa-
mur vestigia eius. Et apprehẽdam fructus
eius: Non solum fructus nostræ redẽptio-
nis, gratus existendo, & gratias agendo,
sed etiam fructus exemplaris perfectionis
fideliter imitando perfectionem illam o-
mnium virtutum. Vnde Anselmus lib. de
Meditatione redemptionis humanæ: An
aliqua necessitas coegit Christũ, vt in pas-
sione se sic altissimus humiliaret, & omni
potẽs ad perficiendum opus salutis no-
stræ tantum laboraret, in doloribus, angu
stijs & opprobrijs? Sed omnis necessitas
& impossibilitas eius subiacet voluntati.
Quia pe quod vult, necesse est esse: ꝗd autẽ
non vult, impossibile est esse. Sola igitur
voluntate hæc fecit & pertulit. Et quia vo
luntas eius semper est bona, sola fecit hæc
bonitate. Non enim Deus egebat, vt homi
nem hoc modo saluum faceret: sed huma
na natura indigebat, vt hoc modo Deo sa
tisfaceret. Non indigebat Deus vt tam la-
boriosa pateretur: sed indigebat homo, vt
ita Deo reconciliaretur. Nec indigebat De
us, vt sic humiliaretur: sed indigebat ho-
mo, vt sic de profundo inferni erueretur.
Nam cum peccare est Deum inhonorare,
quod homo facere non debuerat etiam si
necesse fuisset perire, quicquid est, quod
Deus non est: ideo exigebat ratio, quod
peccans aliquod maius redderet Deo pro
honore ablato, quam sit hoc, pro quo il-
lum exhonorare nõ debuit. Quod qa na-
tura humana non habuit, ne iustitia Dei
in suo regno peccatum relinqueret impu-
nitum, Dei bonitas subuenit, & humanã
naturam in suam personam Dei filius as-
sumpsit, vt in ea psona esset Deus homo,
qui haberet, quod superaret, non solum
omnem essentiam (quæ Deus non est) sed
etiam omne debitũ, quod peccatores sol-
uere debebant. Et hoc cum nihil pro se de
beret, pro alijs solueret, qui, quod debe-
bant, reddere nõ habebant. Preciosior est
enim vita hominis illius, quam omne ꝗd
Deus non est, & superat omne debitum,
quod peccatores pro satisfactione debe-
bant, vel debere possent. Mors enim eius
superat omnem magnitudinem & multi
tudinem peccatoꝝ, quæ excogitari pos-
sent extra personam Dei. Quam quia non
debuit, eo quod peccator non fuit, sponte
tamen ad honorem patris passioni & mor
ti se obtulit, & inferri permisit, vt alijs o-
stenderet iustitiam Dei non esse deseren-
dam propter mortem, quam quandoque
soluere deberet ex necessitate, cum ipse, q
non debebat, illatam iniuste propter iusti
tiam sponte sustineret, vt hominem per-
fecte liberaret, & primæ dignitati restitue
ret. O fortitudo Dei abscondita, hominẽ
in cruce pendentem, æternam suspendere *Mortis*
mortem, genus humanum prementem: *Christi*
hominem ligno confixum, diffigere mũ *virtus*
dum perpetuæ morti affixum. O cælata *quanta.*
potestas, hominem damnatum cum latro
nibus, homines saluare damnatos cũ dæ-
monibus: hominẽ in patibulo extensum,
omnia trahere ad seipsum. O virtus occul
ta, vnam animam emissam in tormento,
innumerabiles extrahere de inferno: ho-
minem mortem corporis suscipere, & ani
marum mortẽ perimere. In his omnibus
non est humiliata natura diuina, sed exal
tata humana: nec illa immutata, sed ista
misericorditer adiuta. Nec humana natu
ra passa est aliquid vlla necessitate, sed sola
libera volũtate. Nec violentiæ succubuit,
sed ad honorem Dei & hominum vtilita-
tem, quæ illi mala voluntate sunt illata,
spontanea bonitate misericorditer sustĩ-
nuit: nec vlla cogente obedientia, sed po-
tenti disponente sapientia, quod patri pla
citum. & hominibus profuturum intel-
lexit, hoc sponte fecit, obedientiam patri
liberam exhibendo. Fuit igitur passio
Christi ex obedientia, & tamen ex volun *Obedi-*
tate spontanea. Nam ex obedientia patris *entia Chri*
mortem susc epit, iuxta illud Apostoli. Fa *sti.*
ctus est obediens patri vsque ad mortem, *Philip. 2*
mortẽ autem crucis: Et illud Ioannis: Po- *Ioan. 10*
testatem habeo ponendi animam meam,
& potestatem habeo iterum sumendi eã.
Et hoc mandatum accepi à patre meo, sci-
licet eam ponendi, & iterum sumendi. Et
hoc fuit conuenientissimum. Primo, hu-
manæ iustificationi: vt sicut per vnius ho *Roma. 5*
minis inobedientiam peccatores constitu
ti sunt multi, sic p vnius hominis obedi-
tiam, iusti constituantur multi. Secundo,
diuinę ad hoies reconciliationi, iuxta illud
Pauli: Reconciliati sumus Deo per mortẽ
filij eius, in quantũ scilicet Christi mors, *Ibidem*
Deo patri sacrificiũ erat acceptissimũ, se- *Ephes. 5*
cundũ illud: Tradidit semetipsum oblati
onem

onem pro nobis,& hostiam Deo in odorem suauitatis. Omnibus autem sacrificiis antefertur obedi-
1.Reg.15 ētia,quia dicitur 1.lib. Reg. Melior est obedi-ētia,quam victimę. Et ideo conueniēs erat,quod sacrificium passionis & mortis Christi procederet ex obedientia. Tertio,fuit conueniens eius victoriæ,qua de morte & autore mortis glorioſe triumphauit. Sicut enim miles, qui vincere desiderat,debet esse obediens duci,sic & homo Christus per hoc victoriam obtinuit,quod obediens Deo patri fuit,quia,vt dicitur in libro Prouerbior.:
Pro. 21 Vir obediens loquetur victorias. Nihilo minus tamen ex dilectione patris animā suam posuit,& ex dilectione nostra,vt obedientia voluntaria esset,& veraciter dicere posset: Voluntarie sacrificabo tibi. Nā
Psal. 53 secundum Augustinum X. libro de Ciuitate Dei: Verum sacrificiū est omne opus, quod agitur,vt sancta societate Deo adhereamus,relatum scilicet ad illum finem boni,quo veraciter beati esse possimus. Christus autem(vt subdit ibidem) in passione seipsum obtulit pro nobis. Et hoc ipsum opus,quo voluntarie sustinuit passionem,Deo maxime acceptum fuit,vtpote prouenies ex maxima charitate Dei patris & proximi. Vnde subdit Augustinus: Huius veri sacrificij multiplicia variaque signa,fuerunt prisca sanctorum sacrificia, cum hoc vnum per multa figuraretur,tanquam verbis multis res vna diceretur,vt sine fastidio multitudini commēdaretur, Et cum,vt dicit Augustinus libro IIII. de Trinitate,quatuor in omni sacrificio considerentur,cui scilicet offeratur,à quo offeratur,quid offeratur,& pro quibus offeratur,. Idem ipse qui vnus,verusq; mediator est,per sacrificium pacis reconciliauit nos Deo,vnum cum illo manens,cui offerebat,vt vnū in se faceret,pro quo offerebat,vnus ipse esset,qui offerebat & qp offerebat. Quod autem prompta voluntate,& ex charitate sacrificium suæ passionis offerebat,ostendit apud Ioannem,di-
Ioan.14 cens: Vt cognoscat mundus quia diligo patrem,& sicut mandatum dedit mihi pater,sic facio. Surgite, eamus hinc, scilicet ad locum passionis. Quod etiam ex dilectione nostra passionem illam assumpsit,
Ephe.5 ostendit Apostolus ad Ephesios dicens: Ambulate in dilectione,sicut & Christus dilexit nos,& tradidit semetipsum pro nobis. Tanto nanque charitatis affectu ferebatur in ipsam passionis & mortis ignominiam,quod diceret: Meus cibus est,vt
Ioan.4 faciam voluntatem patris mei,qui misit me. Eadem namque ratione Christus ex obedientia & charitate passus est,quia precepta charitatis non nisi ex obedientia impleuit,& ex dilectione ad patrem præcipientem obediens fuit.

Hæc igitur o fidelis sponsa mande & rumina: hæc sugat & glutiat cor tuum, cum eius carnem & sanguinem accipit os tuum. Recole quia captiua eras,& hoc modo redempta,ancilla & sic liberata,exul & reducta,perdita & restituta,mortua & resuscitata. Per hæc enim,& nō nisi per hæc manebis in Christo,& Christus in te. Cōfidera quid tibi erat,& quid tibi factum sit,& pensa quis tibi hoc fecit,quo amore dignus sit. Intuere necessitatem tuam,& bonitatem suam,& vide quas gratias reddas,& quantum eius amori,& sollicitudini debeas.

De quatuor voluntatibus in Christo,ac de earum diuersitate,& cōformitate in sua passione. Cap. XXVI.

DIxi: Ascendam in palmam,& apprehendam fructus eius.] Ad euidentiam eorum,quæ iam dicta sunt,sciēdum est secundum Richardū in libro III. Sententiar.,quod in Christo fuerunt plures voluntates: & si numerentur secundū naturas,tunc sunt duæ,scilicet diuina & humana: si vero secundum potentias,tunc sunt tres,scilicet voluntas diuina,voluntas animæ rationalis,& voluntas appetitiua sensitiua,quæ extenso nomine voluntas dicitur,quia mouetur post apprehensionem: quamuis proprie non iuueniatur voluntas,nisi in rationali parte. Si denique numerentur secundum modos volendi,sic sunt quatuor,quia sicut diuiditur voluntas rationalis in deliberatiuam & naturalem,quam Hugo vocat voluntatē pietatis in libello de volūtatibus Christi,vbi sic ait: Fuit in Christo voluntas diuinitatis,voluntas rationis,voluntas pietatis,& voluntas carnis: Voluntas diuinitatis per iustitiam sententiam dictabat: Voluntas rationis per obedientiam veritatem approbabat: Voluntas pietatis per

Voluntates quatuor in Christo.

compassionem in alieno malo suspirabat: Voluntas carnis per passionem in malo proprio murmurabat. Et sic comparauit Hugo voluntatem ad modum volendi. Si ergo quæritur: Vtrum in Christo fuit conformitas voluntatum. Dicēdum, secundum Bonauenturam, quod talis cōformitas in duobus consistit: Primo, consistit in volito, vt quando vnum & idem volunt: & hoc quandoque est de necessitate, quandoque de congruitate, quandoq; præter necessitatem & congruitatem: quia possibile est, q̄d voluntates sunt conformes, ita quod vna subsit alteri, & tamen non velint idem, quia voluntas superior nō vult inferiorem velle, quod ipsa vult, sed magis contrarium. Secundo, consistit in ratione, vel modo volendi, vt quando eodem modo volunt, vel altera vult illud eodem modo, quo superior vult eam velle: & hoc secundum est ad perfectam conformitatem.

Conformitas in nullus cōsistat.

Voluntatis diuersitas in Christo.

Conformitas igitur in modo vel ratione volendi, fuit in omnibus voluntatibus Christi, quamuis ex parte voliti non esset identitas, qa vnaquæq; voluntas volebat, quod suum erat. Nā diuina voluntas, q̄d iustum erat, volebat. Voluntas rationis iustitiæ consentiebat, & eā approbabat. Voluntas pietatis sine odio infimæ miseriæ condolebat. Voluntas carnis iustitiā non accusabat, sed pœnam recusabat: & sic vna quæq; voluntas, quod suum erat, operabatur. & quod ad se pertinebat, sequebatur. Voluntas diuina iustitiam, voluntas rationis obedientiam, voluntas pietatis misericordiam, voluntas carnis naturam: nec tamen istæ voluntates à diuina voluntate vel in minimo discordabant, quod sic patet: Nā voluntas deliberatiua rationis nunquam discordabat à voluntate diuina, nec in volito, quia volebat quicquid sciebat diuinam velle voluntatem: nec in forma vel modo volēdi, quia quicquid volebat, ex charitate volebat, & sic volebat, sicut eā Deus velle volebat. Ex hoc enim quod Christus ipsam passionem acceptauit grata nter & voluntarie, voluntate deliberatiua rationis, meruit & sibi & nobis omnibus, quod meritum fuit in actu voluntatis formaliter, & in passione materialiter, in quantum ipsa fuit voluntati materia merendi. Quamuis enim in passiōe Christus non meruit, in quantum comparatur ad causam suam efficientem, tamen multum meruit, in quantum comparatur ad Christi voluntatem, eam ex maxima charitate patienter sustinentem & acceptantem, quod sic patet: Quia ex alium modū, quam per suam mortem humanam naturam potuit liberare. Sicut enim nullis meritis præcedentibus per meram liberalitatem ita naturam humanam exaltauit, q̄d eam sibi vniuit in vnitate personæ: sic si voluisset, eam reparare potuisset absq; omni satisfactione. Sed per propriam mortē liberare & exaltare voluit, quia nullus alius modus ita conueniens fuit. Per hunc enim modum ad nos vim suæ dilectionis efficacius ostendit. Vnde Lucas dicit, q̄d in transfiguratione domini Iesu apparuerunt Moses & Helias, visi in maiestate, & dicebant excessum eius, quem completurus erat in Hierusalem. Nam ibi complete ostendit amorem excessiuum, quem ad nos habebat, propter quem assumpsit & sustinuit excessiuos dolores, angustias, pressuras, miserias, ignominias & confusiones. Quod enim tali vituperio tractatus, & tali morte damnatus est homo Deus, fuit stupēdæ humilitatis abyssus, & stupendæ dignationis excessus. Et hæc omnia susceptit & sustinuit ex amore propter electos. Vnde dicit Alexāder de Hales in libro III. Sententiarum, quod passio Christi propterea fuit meritoria, qa fuit in parte rationali sicut volitū & placitum. Erat autem inæstimabile gaudium, & delectatio in superiori parte animæ suæ, in qua fruebatur. Non enim fuisset virtuosus eius dolor, nec Deo gratus, si doluisset inuitus: quinimo sicut aliis fruebatur virtutibus, sic & ista virtutum suaꝫ summa fruebatur. Nam in illum dolorem, quem assumpsit & sustinuit, sicut in rem sibi placidissimam, & à se inæstimabiliter dilectā, toto mentis conatu ferebatur. Hæc ille. O inæstimabilis amor Christi, quo tanto affectu propter nos adhuc inimicos, & totis viribus repugnantes, tam defideranter cucurrit ad pœnas & crucem, vt diceret: Baptismo habeo baptizari: & q̄modo coarctor, donec perficiatur: Considerans enim meritum suæ passionis, & fructum suæ sanctissimæ crucis, paratus erat, si oporteret, in æternum cruciari, & infinitis doloribus angi, tam ob amorem paternū, quam etiam ob amorem & vtilitatē fraternam;

Amor Christi excessiuus ad nos.

Luce 9

Luce 12

ternam:ac per hoc tantum meruit apud patrem,ac si fuisset æternaliter cruciatus, qa per voluntatem & desiderium totam vitam suam dilatauit ad vnum quoddam infinitum,& ad toleranitiam infinitæ materiæ mortis,vt suo æterno perfectius patri satisfaceret,& nos perfectius cum Deo pacificaret. Et in hoc apparet ex parte circa nos incomprehenfibilitas immensissimæ suæ charitatis. Secundo, voluntas naturalis rationis in Christo,non discordauit à voluntate diuina in aliquo, quod patet: Primo,quia formalis ratio,sub qua voluntas naturalis in Christo mortem refugiebat,& illa ratio,sub qua voluntas deliberatiua mortem optabat,non discordabant,quia voluntas naturalis mortem refugiebat,in quantum erat aliquod malũ naturæ secundum se:sed voluntas deliberatiua volebat eam,in quantum apprehenderatur,vt vtilis ad redemptionem humani generis secundum ordinationem diuinam. Esse autem aliquod malum naturæ secundum se,& illud esse bonum in ordine ad aliquem finem,nullam importat repugnantiam. Secũdo,quia qui vult,quod alius vult eum velle,non discordat ab eo in volendo: sed illud,quod voluntas naturalis volebat in Christo,voluntas deliberatiua volebat eam velle,quia volebat,q̃d secundum motum suum naturalem moueretur. Et quia conformitas voluntatis ad voluntatem non solum attenditur secundum assimilationem,sed etiam secundum subiectionem,ideo Deus à voluntate naturalis rationis non requirebat conformitatem assimilationis,vt idem vellet, quod ipsa voluntas deliberatiua vellet. (Illam enim obtulit, cum in oratione dixit:
Mat. 26 Non sicut ego volo) sed conformitatẽ subiectionis,vt vellet illud,quod Deus ordinauit eam velle. Vnde Christus obtulit conformitatem subiectionis, ostendens, se velle diuinæ voluntati subesse,subdẽs: Sed quod tu. Similiter appetitus sensitiuus in Christo non discordabat à voluntate deliberatiua rationis in aliquo,quamuis non appeteret id,quod voluntas deliberatiua volebat,sed pœnam & mortem corporis refugiebat,quam illa volebat: qa quod refugiebat,ad imperium voluntatis deliberatiuæ refugiebat,& contrarium appetebat,quia per hoc in Christo maior pressura dolorum & angustiarum refugebat,nec tamen per talem motum contrarium voluntatis rationis naturalis,& appetitus sensitiui retardabatur in aliquo, vel impediebatur appetitus deliberatiuæ voluntatis. Hinc in Christo (secũdũ Bonauenturam super III. lib. Sentẽtiarum) dolor & tristitia non solum ad partem inferiorem rationis peruenerunt,sed vsque ad portionem superiorem se extenderũt: ita quod tota illa anima benedicta pateretur cum corpore,vt fic tota peccatrix anima curaretur,q̃uis etiam in anima Christi secundum supremam partem rationis fuerat gaudium fruitionis. Et hoc teneatur tanquam verum, quamuis difficile sit ad intelligendum,qualiter in anima Christi secundum eandem potentiam & eundem statum potentiæ fuerit immensus dolor, & immensum gaudium,nec dolor superueniens discontinuauerit gaudium, nec econtrario,vt videbitur infra.

De triplici dolore in Christo, scilicet in sensu exteriori, in appetitu sensitiuo interiori, & in ratiõe tam inferiori, quam superiori.

Cap. XXVII.

DIxi: Ascendam in palmam, & apprehendam fructus eius.] De dolore Christi, quem habuit in passione sua, prosequendo, Sciendum quod (secũdum Richardum super III. lib. Sentẽtiarum) in Christo fuit triplex dolor,& quilibet eorum licet non fuit maximus simpliciter,eo q̃d dolor damnatoꝝ sit maior (vt etiam sentiunt Thomas & Bonauctura,& alij) fuit tñ maximus inter oẽs dolores huius vitæ,& oẽs hi dolores vnã causam prouatiuam maioris intensionis habebãt, qa vires inferiores à superiori portione non recipiebant aliquam mitigationem, quæ multum in alijs sanctis alleuiabat dolores virium inferiorum,quod est diuina dispensatione factum. Nam quia Christus venerat ad curãdum dolores nostros,dolorem intensissimum assumere voluit,vt verificaretur illud propheticum: Vere dolores nostros ipse portauit. Cum enim, *Esai. 53*
secundum Hubertinum,in cæteris electis Dei propter amorem diuinum decertantibus,influxus diuini dulcoris fere totã supportauit & temperauit illati doloris

vehemen-

vehementiam, solus ipse Iesus, quantum ad hoc, præter cæteros in passionibus est derelictus, vt tã immense pateretur sine aliquo refrigerio, quantũ illa natura passibilis pati poterat. Et hunc sensum tangit
Leuit.16 Glossa super libꝝ Leuiticũ, loq̃ns de hirco emissario: Tẽpore, inq̃t, passiõis Christi, diuinitas in cœlũ abijsse dicitur, non qdem locũ mutans, sed virtutẽ cohibens, vt posset impij consummare passionẽ. Et hæc pœna derelictiõis fuit ei grauior omnibus alijs pœnis, quinimo sine hac nulla fuisset ei pœna. Quæ profecto derelictio
Lucæ 22 sumpsit initiũ, vt rationabiliter creditur, cũ præ angustia spiritus sudorẽ emisit sanguineum, in egressu animæ eius supbene-
Ma. 27 dictæ terminanda. Et hoc ostendit, cum dixit: Deus meus, Deus meus, vt qd me de reliquisti? Quod verbum, secundũ Hubertinum, excessiuum prætendit amorẽ, quia cum eadem sit derelictio & expositio patris & filij, non videtur aliud dicere patrit Vt quid dereliquisti me, quàm respecture ciproco super amorem conuerti, & admirari, ac alijs admirabilem proclamare suspendam sui expositionem ad tam horribile genus mortis pro sic impijs & ingratis, cuius nulla ratio potest assignari, quã sua inæstimabilis charitatis incomprehẽsa mensura. Primus igitur dolor Christi fuit in sensu exteriori, qui maximus fuit in genere suo, tum propter vehementiſ simum sensum læsionis corporis. (Nam propter magnam æqualitatem & nobilitatem complexionis, sensus tactus fuit in eo viuacissimus. Vnde sicut nullus potest ei æquari, nec in æqualitate complexiõis, nec in viuacitate sensus, sic illius dolor sensibilis tam exterior quam interior fuit omnium dolorum acutissimus) tum etiã quia patiebatur in membris maxime sensibilibus, scilicet in manibus & pedibus, vbi est magna neruorum abundantia, in qbus maxime viget sensus tactus. Mors enim in cruce confixi iudicatur acerbissima, quia talis configitur in locis maxime neruosis & sensibilibus, & pondus corporis pendentis auget continue vim doloris, quamuis illud genus mortem protra-
Esaiæ 1 hat pendentis. Cum deniq; propter vni-
Psal. 21 uersalitatem doloris, quia passus fuit per totum corpus, vt à planta pedis vsque ad verticem capitis non esset in eo sanitas, q̃ tandem erat in cruce sic extensum, quod dinumerari poterant oĩa ossa eius: qui dolor continuabatur per suspendium in cruce tribus horis, vt copiosa fieret redẽptio, & suæ charitatis perfectissima exhibitio. Cuius etiam doloris magnitudinem ex hoc colligere possumus, quia Christus ex sola memoria iam imminentis passionis, *Lucæ 22* præ cordis angustia sudorem emisit sanguineum. Vix cñ credibile foret alicui viũeti, quales anguſtias natura delicata mortem horrendo perſensit, cũ tã crudelia supplicia sibi iam imminere cognouit. In cuius argumentum dixit: Tristis est anima *Mat.26* mea vsque ad mortẽ: qa tristitia illa tantũ erat intensa, quantũ esse poterat. Vbi nunc es o fidelis sponsa, iam imagine Dei tui nobiliter insignata? Velis obsecro Christo Iesu pro tua salute suppliciter oranti, sudanti, gementi, lachrymanti & agonizanti, fideliter assistere. Noli dormire illi, qui nõ dormiuit tibi, sed in corde tuo colige guttulas sanguinis sui, quas pro te fudaudo copiosè fudit in terram. Secun- II.
dus ẏo dolor fuit in appetitu sensitiuo in *Dolor sensus interioris.* teriori, qui ſpeciali nomine tristitia dici debet, qui fuit etiam in eo maximus in genere suo: quia nimirum apprehendebat te *Lucæ 23* mori pro inimicis & ingratis etiam cruci fixoribus, qui passionem illã sibi iniuriosissime inferebant. Plus enim tristatur homo de passione sibi iniuste & iniuriose illata, q̃ de iuste & quasi compassiue illata: imo ipsa anima secundum oēs potentias eius & vires inferiores patiebatur, eo q̃d in singulis animæ viribus inferioribus, quæ circa temporalia operantur, aliquid inueniebatur, q̃d erat causa doloris Christi. Hic tamen sciendum, quod in Christo fuit verus dolor passionis & compassionis, & vterque dolor fuit intẽsissimus, quia multum in se doluit, & multum in nobis condoluit, & vterque dolor fuit in sensualitate & ratione, sed ordine permutato. Nam dolor passionis & carnis prius attingebat animam secundum sensualitatem, & deinde secundum alias vires. Dolor vero compassionis primo fuit in ratione, & ex ratione redundabat in sensualitate. Nam sicut ratione nostra dolen- *Cõpassio maior passione.*
te pro peccatis, gemit & lachrimatur sensualitas: sic & Christus quia multum pro peccatis doluit etiam de peccatis nostris fleuit. Veruntamen dolor compassionis in Christo fuit multum intensior, quã dolor

I. *Christi primus dolor sensus exteriorꝰ.*

dolor passionis: qa licet in eo magna fuerit causa dolendi in sensualitate, propter separationem animæ eius à carne, & magna dispositio ad dolendum propter optimam cõplexionem. (Nam corpus eius optime fuit complexionatum, vtpote sancti spiritus operatione miraculose formatum) ideo ficut illa, quæ per Christum facta sunt, miracula potiora sunt (vt dicit Chrysostomus de vino. in quod aquam Christus conuertit in nuptijs) sic etiam eius corpus: & ideo maxime viguit in eo sensus tactus, ex cuius perceptione sequitur dolor. In dolore tamen compassionis, amplior erat ratio dolendi propter inhonorationem Dei, & nostram à Deo separationem. Erat etiam maior dispositio ad condolendum propter dilectionis immẽsitatem. Nam quanto maior dilectio, tanto maiores sunt plagæ compassiõis. Hinc Christi compassio multo plus excessit alios omnes compassiones, quam passio passiones, sicut in eo fuit maior excellentia dilectionis, quam passionis, respectu alioꝝ, licet vtrobiq; multum excederet. Terti-

III. us deniq; dolor Christi fuit in portione partis intellectiuæ tam niferiori quam superiori, qui dicit dolor cõpassionis. Qui dolor (vt dictũ est) ex ratione redundauit in sensualitatem. Et in genere suo fuit dolor maximus, maioraq; prædictis omnibus doloribus. Pro quo notandum, quod secundum Bonauenturam super III. Sententiarum, Christi passio non tantum peruenit ad inferiorem rationem, sed etiam extendit se ad superiorem portionem. quia sicut anima nostra ex coniunctione sui ad corpus infectum tota corrumpitur & inficitur secundum omnẽ sui vim, & omnem partem tam superiorem, quã inferiorem: sic anima Christi ex coniunctiõe sui ad corpus patiẽs & afflictũ tota affligebat & patiebat, vt sic tota peccatrix aia curaretur. Hinc in Christo fuit dolor & passio, etiam secundum supremam partem rationis, quamuis & in ea fuit gaudium fruitionis. Et hoc teneatur tanquam verũ, quamuis difficile sit ad intelligendũ, qualiter in anima Christi secundum eandem potentiam & eundem statum potentiæ fuit dolor & gaudium. Nec dolor superueniens discontinuauit gaudium, nec cõtra: sed simul fuerunt, nec (quod maius est) dolor intentissimus fecerat gaudium minus esse perfectum: & hoc ideo, quia Christus viator erat & comprehensor, ita quod viatoris cognitio non impediebat cognitionem comprehensoris, nec affectio affectionem: quod erat in Christo singulare officium mediatoris, quo debebat experiri diuina & humana. Vnde sicut simul & semel perfecte conuerti poterat ad Deum & ad nos, ita quod est vna illarum conuersionum alteram non impediebat vel retardabat, sic secundum eandem partem animæ simul & semel gaudere potuit in Deo, & compati corpori suo, sic quod nec dolor à gaudio, nec gaudiũ à dolore pateretur aliquam diminutionem, vel remissionem. Sicut enim in pœnitente videmus, quod simul dolet, & de dolore gaudet: sic anima Christi secundũ naturã cõpatiebatur corpori patienti, quæ tñ de illa passione lætabatur. Et hoc maxime verũ est de gaudio fruitionis. Quãuis eñ oẽs animæ potentiæ ipsius Christi patiebant ex parte sui subiecti, quia potentiæ radicantur in essentia animæ, ad quam perueniebat passio corpore passo: tamẽ ratio superior in eo non patiebatur ex parte sui obiecti, scilicet Dei q nõ erat animę Christi causa doloris, sed delectationis & gaudiũ, ita quod tota anima Christi secundum essentiam fruebatur, in quantum erat subiectum superioris partis animæ, cuius est frui diuinitate, vt sicut passio ratione essentiæ attribuitur superiori parti animæ, ita econuerso, fruitio ratione superioris partis animæ attribuatur essentiæ. Veruntamen animo Christi nõn fruebatur tota secundum omnes eius potentias, nec quidẽ directe, quia fruitio non potest esse actus cuiuslibet partis animæ, nec per redundãtiam, quia cum Christus erat viator, non fiebat redundantia gloriæ à superiori parte in inferiorẽ nec ab anima in corpus, sicut econtra nec superior pars animæ per inferiorem partẽ impediebat circa illud, quod est sibi proprium, ita quod Christo patiente, superior pars aiæ pfecte fruebat.

Ioan. 2

Dolor in parte intellectiua

Vt magnus fuerit dolor Chri, propter magnitudinẽ & multitudinem nostrorum peccatorum: quia quodlibet mortale sibi fecit in corde quasi quinque vulnera. Cap. XXVIII.

Dixit

Dolor maximus in animâ Christi.

DIxi: Ascendam in palmã, & apprehendã fructus eius.] Quia Christus oẽs passiones & dolores assumpsit voluntarie propter finem humanæ liberationis à peccato, ideo tantã quantitatẽ doloꝝ assumpsit, quæ magnitudini fructus exin de sequẽtis esset proportionata. Nã qa nõ solum potestate, sed etiã iustitia genus humanũ à peccatis liberare voluit, ideo non solũ attendit, quantã virtutem eius dolor haberet ex adiuncta diuinitate, sed etiam quantus dolor sufficeret secundũ humanam naturã ad tantam satisfactionẽ. Verũtamen quãuis maximam assumpsit tri stitiam, non tñ excedentem ratiõis regulã, licet eius dolor & passio totã occuparet animam ratione suę essentiæ, eo ꝙ tota anime essentia corpori cõiungitur, ita q̃d est tota in toto, & tota in qualibet eius parte: & ideo corpore patiente & disposito ad separationẽ ab anima, patiebat anima tota. Et quia vnio naturæ diuinę & humanę facta est in psona & hypostasi, ac supposito diuino, manente tñ distinctione naturarum, vt scilicet sit eadẽ persona & hypostasis diuinæ naturæ & humanæ, salua tñ vtriusque proprietate naturæ, ideo supposito diuinæ naturæ attribuenda est passio, non tñ ratione diuinæ naturæ, quæ est im passibilis, sed ratione naturæ humanæ. Hinc dicit Cyrillus in epistola synodalit Si quis non confitetur Dei v̄bum passum carne, & crucifixũ carne, anathema sit. Et iterum dicitin quodã sermone Ephesini Cõcilij, ꝙ mors Christi tanꝝ facta mors Dei, scilicet per vnionem in psona, destruxit mortem, qa Deus & homo erat, q patiebatur. Nõ em̃ natura Dei læsa est, nec mutatione sua suscepit passiones. Cæteꝝ inexpressibilem illã pressurã doloris Christus sustinuit ex quinq causis cõcurrentibus, secundum Hubertinum. Prima causa fuit imaginatio, & inflictio crudelissimæ & pœnalissimæ mortis. Secunda fuit derelictio totalis, & expositio ipsius sensualitatis, quæ totaliter fuit derelicta & exposita passiõi & dolori: de qbus duobus iam visum est superius. Tertia causa fuit pro damnabili Iudæoꝝ obstinatione, & nimia niultorum ingratitudine: qa prçuidebat, quantum ad maximã redimendoꝝ partem, se Christus inuanum laboraturũ, & tam amaram mortem susceptur um. Vn detanta fuit eius mentalis passio, quantus extitit eius amor tam ad Deum, quam ad proximum. Tantum enim doluit de iniurijs Dei iniuriati, & hominis iniuriatis, quantũ dilexit Deum & homines. Ad quamlibet em̃ iniuriam & contumeliam summi patris singularem habuit aspectũ, & pro singulis ac omnibus satisfecit. Similiter & multum doluit humanã ingratitudinẽ, circa beneficium incarnationis suæ, de qua tm̃ dolorem in mente sua sumpsit, quantum erat humanitatis suæ beneficium, quod ingratis contulit, & quanta fuit in hoc charitatis suæ magnitudo, qua carnẽ assumpsit, & pro nobis redimendis crucifigi voluit. Nulla enim natura neque angelica, neque humana beneficij assumptiõis humanitatis nostræ magnitudinẽ, & immensæ suę charitatis incõprehensibi litatem circa genus humanum exprimere posset. Dolor igitur cum amore cõmensurari debet, vt quantus fuit amor Christi erga Deum patrem & proximum, tantus erat & dolor de patris offensa, & homine offendente. Sed Christus vnione diuina Deum inæstimabiliter amabat & proximum. Hinc hoc ipso, in quantum passibilis erat, inæstimabiliter dolere debuit, sicut absque mensura dilexit. Quod si Deus esset infiniti doloris, sicut est infiniti amoris, & ille Christo vniretur vnione personali, q̃ dolores illos infunderet, nõne in infinitũ doleret? Præterea Christus in anima sua tantum dolebat, quot & quã tæ fuerunt mortales culpæ, per quas eius membra præcidebantur ab eo, & quot & quantæ fuerunt infirmitates mentales & corporales præciforum membrorum suorum: quia posuit in eo pater iniquitatem omnium nostrum, & peccata tam facta ab initio mundi, quam facienda vsque ad finem seculi, non solum saluandorum, sed etiam damnandorum, ficut nõ minus doluit pro malis dæmonum (licet redẽptio non transiret ad eos) quam pro culpis electorum: imo tanto amplius, quanto maior malitia, maiorque iniuria Dei continebatur in illis, sicut ait ad patrem, loquens: Et omnes fluctus tuos induxisti sup me quia tunc omnia peccata in mente portauit, & eorum debita supplicia sustinuit. Et tantum pro qualibet culpa sumpsit dolorem, quantum erat grauis æterni patris iniuria, & quantum requirebat emenda. Cum igitur vnius peccati mortalis iniuria sit

Causæ dolorum Christi quinque.

I. II. III.

Ingratitudo hominum.

Grauitas doloꝝ Christi.

Esai. 53

Psal. 87

ria sit infinita, quanta putas tuncerat gravitas dolorisomniu mfimul in Christo, q̃ redimere voluit miseros à peccatorũ dispendio? Stupendum igitur excessum doloris assumpsit ex respectu gratiæ capitis, quo redemptor & emendator erat omnis mali, quod inflictum erat per peccatum. Vnde suscepit hæc omnia vt sua, nõ quidem ad committẽdum, qui peccatum non fecit, sed ad perfecte soluendum & satisfaciendum, ad quod venit. Et hoc Hubertinus ostendere volens, dicit: q̃ Christus in se recollegit omnia peccata perpetrata & perpetranda, tanquam expiaturus ea, quantũ ad sufficientiam: Quia cum vitor erat & comprehensor, illa omnia clarius & magis distincte cernebat, quam aliqua mens humana peccatum aliquod singulare videre posset: & vnũquodque peccatum mortale respectu animæ dulcissimi Iesu fuit quasi furca ferrea quinque dentibus armata, quinq; ferales aperturas vnoictu perficiens. In cuius argumentũ in corpore suo benedicto quinque vulnera retinere voluit, ostẽdens quod mortaliter peccans eũ spiritualiter denuo crucifigit, secũ dum illud Pauli: Iteꝝ crucifigentes sibimet filiũ Dei, & ostentui habentes. Primũ vulnus est, quia peccatũ est diuinę vindictæ prouocatiuũ. Et quia Christus erat mediator pacis, vtpote pax nostra, q̃ fecit vtraq; vnũ, ideo quantum dilexit pacẽ inter creatorẽ & creaturã, tm̃ doluit inimicitiam & iram diuinã ex peccato causatam. Hinc etiã pro suis crucifixoribus patrem tã efficaciter orauit. Secundũ vulnus est, quia peccatũ est maxime ipsius Dei iniuriatiuum, vtpote diuinũ mandatũ contemnens, diuinã maiestatẽ & postensam charitatẽ vilipendẽs, vt merito diceret: Preciũ meũ cogitauerũt repellere. Et qa filius Dei est, ideo quantũ amat diuinitatis gloriã, tã tũ dolet peccati dedecus & ignominiã, patrisq; iniuriã. Hinc Bernardus dicit in persona Christi: Nonne satis propter te vulneratus sum? Nunquid satis pro iniquitate tua afflictus sum? Cur addis afflictionẽ afflicto? Magis me cruciant vulnera peccati tui, q̃ vulnera corporis mei. Tertiũ vulnus est, quia peccatum est intra aĩæ imaginem inflictiuũ detestandæ mãculæ. Et qa Christus erat animarum spõsus fidelissimus, vt diceret de eo Chrysostomus, q̃d nemo amatorum carnaliũ, etiam si sit supra modum insaniens, ita exardescere potest in amorem dilectæ suæ, quantum Deus effunditur in amorem animarũ. Ideo quantum diligebat animę decorem, tantũ dolebat maculæ turpitudinem. Videẽs enim horrendam deformitatem, quã anima cõsequitur ex perpetratione mortalis culpę, tantum doluit de illius deformitate, quãta fuit nobilitas & formositas imaginis ipsius animæ, & quanta fuit in illa diuinę similitudinis excellẽtia. Et ideo tanq̃ verus animarum sponsus, earum decorẽ perfecte diligens, se totum in doloribus & angustijs ac tormentis reliquit, vt lauacrũ de se & de suo sanguine faceret, ad diluendam tantam animæ turpitudinem. Quartum vulnus est, quia peccatum est totius regni gratiæ & gloriæ destructiuum in agente. Et quia Christus erat restaurator animarum, ideo quantum diligebat totum regnum gratiæ & gloriæ, tantum dolebat de eiusdem destructiõe. Vnde Bernardus in persona Christi: O homo vide, quæ pro te patior, non est dolor sicut quo crucior. Ad te clamo qui pro te morior. Vide pœnas quibus afficior, vide clauos quibus confodior. Et cum sit dolor tantus exterior, tamen interius est planctus grauior, cum te tam ingratum experior. Quid enim tam ingratum, sicut in se tam dedecorose destruere, q̃d Christus in se studuit tam laboriose reformare? Quintum vulnus est, quia peccatum est æternæ pœnę obligatiuum. Et quia Christus omnium hominum redemptor erat, quantum ad sufficientiam, ideo quantum rationalis creaturæ quietem in autore suo diligebat, tantum de eius à Deo separatione, & æterna damnatione dolebat. Propter hæc, secundum Bernardum, si Christus tot membra habuisset, quot sunt stellæ in cœlo, & q̃dlibet membrum corpus habuisset, omnia illa corpora ad lignum crucis ex amore dedisset, antequam vnam animam damnandam (quantum in se est) reliquisset. O amor omnia vincens, quousque sæuies in tuam originem? quousque persequeris in fontem? quousque cunctis gratus, suauis & amplectendus, in eum qui te genuit, solum crudelis inueniris? cum nec dulcis Iesus tanto discrimine retrahatur, nec tanta pœnalitate dolorum & angustiarum mouentur, nec tanta opprobriorum irrogatione in concepto proposita tepescat, sed

Psal. 2 *Peccatũ mortale quinque vulnera Christo inflixit.* *Hebr. 6* *Ephes. 2* *Luc. 23* *Psal. 61*

I. II. III. IIII. V.

E inex-

inexpressibili quodam desiderio salutis animarū immobiliter perseuerat. Nullus enim vnquam sitiens potum, vel moriturus vitam cunctis mortalibus optatam sic affectauit, sicut ex amore sitiuit Christus peccatores saluos facere, & se eis amabilem exhibere.

Vt magnus fuerit dolor Christi propter pœnalitates quascunque, tam martyrum, quam aliorum iustorum, & præcipue suæ matris perveram cōpassionem: & de doloribus beatæ virginis Mariæ. Cap. XXIX.

Doloris Christi causa quarta. IIII.

DIxit: Ascendam in palmam, & apprehendam fructus eius.] Quarta proinde causa doloris & tristitiæ in Christo fuit, quia non solū omnia tormenta martyrum, sed etiā omnes labores, miserias, pœnalitates, dolores, angustias, confusiones, irrisiones & pressuras interiores & exteriores omnium iustorum (quos ipse caput erat) in se pœnaliter pertulit, compatiendo tanquam verus amicus, quos vtique sicut animam suam dilexit: vtpote pro quibus animam suam ponere paratus erat. Nec solum pro illis, & cum illis qui tunc fuerunt, sed etiam qui præcesserunt, & qui futuri sunt vsque in finem seculi, tunc simul patiebatur: & quod post resurrectionem non potuit, protunc adimplere voluit. In cuius argumentum ad Saulum contra suos sæuientem, ait: Saule, Saule, quid me persequeris? Ego sum Iesus Nazarænus, quem tu persequeris. Eū enim persequebatur in membris suis.

Ioan. 10 Cōpatio Christi erga suos.

Actō. 9

Magnitudo doloris Christi.

Omnes igitur & singulas aduersitates & pœnalitates omnium electorum suorum Christus clarius & magis distincte cognouit, quàm aliqua mens humana aliquod singulare posset intelligere. Et ex his in anima Christi tantus generabatur dolor, quantæ fuerunt omnium aliorum iustorum pœnalitates & anxietates. Omnium enim martyrum & aliorum iustorum dolores ita suscepit Christus per compassionem, quod eius cordi doloriosius infixe fuerant, quàm in martyribus & aliis electis qui illa supplicia sustinuerant. Et omnium dolores in corde suo non solum excepit in generali, sed etiam singulariter singulos multo distinctius & perfectius, quàm ij qui pro suo nomine illos sustinuerunt, vt sic in omnibus electis, & cum eis pateretur, & sua compassione omne pœnale & doloroſum fructuosius redderetur. In cuius argumentum cum iam sacrificium eius esset consummandum, tam efficaciter etiam pro crucifixoribus exorauit, vt etiam eis in professum & meritum cederet, dicens: Pater, ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt. Et quod maius miraculum hac benigna pietate: Hoc enim verbum magnæ patientiæ & mansuetudinis, magni amoris & indicibilis bonitatis, magni dulceris & veniæ fuit. Tantam enim mansuetudinē seruans in contumelijs, tantam patientiam exhibens in tormentis, tam ineffabilem benignitatem reddens impijs crucifixoribus, euidentius se declarauit esse filiū summi patris. Non ergo desperet amplius quisque pœnitens. Quid enim conuerso non ignoscitur, cum fusus Christi sanguis ignoscatur? Quis homicida desperet, si redditus est in ipē, à quo & Christus occisus est? Vnde ait beatus Anselmus: In his omnibus confidera pectus illud dulcissimum, quam tranquillitatē seruat pietatis. Non suam attendit iniuriam, nec reputat pœnam, nec sentit contumelias: sed potius à quibus patitur, illis compatitur: à quibus vulneratur, illis medetur: vitam procurat à quibus occiditur, cū qua mentis dulcedine, cum qua deuotione, in qua charitatis plenitudine clamat: Pater ignosce illis. Vnde Augustinus ait: Vide charitatis affluentiam, & mirabilem patientiam. Pro inimicis facit orationē, remittit & non expetit vltionem. Cur ergo formica, festuca, puluis & fauilla vindictam expetis, remissionem protrahis, cum videas regem gloriæ, dominum maiestatis remittentem iniurias, contumelias & blasphemias, & condonantem omnes pœnarum & crucis molestias?

Luc. 23

Ibidem.

Quinta denique causa doloris in Christo, fuit maternorum viscerum inexpressibilis dolor & angustia, propter nimiam compassionem. Stabat enim Maria iuxta crucem corpore, sed in cruce tota migrauerat mente, tota angustiata cordialiter vt ipse: nimis cum dilectio matris ad Christum excessit omnem dilectionem mortalis naturæ. Tum, quia sciebat certissime, quod eam

V. Doloris Christi causa quinta. Ioan. 19

quod eam maxime diligebat,quem & verum Deum in vtero suo incarnatum ex amore sciebat,& ab ea sola corpulentam subſtantiam ſpiritu ſancto cooperante ſuſcepiſſe gaudebat,quem etiam,vtpote plenum gratia & ſanctitate omnique virtute,ſumme diligendum eſſe cognoſcebat. Tum etiam,quia per triginta tres annos matri ſuæ per exhibitionem amoris & obedientiæ fideliſſime adhæſit,cui nunc vicem ſub cruce mater fideliſſima reddere volebat.Vñ dicit Chryſoſtomus:In paſſione videbis altaria duo:vnum in pectore Mariæ,aliud in Chriſti carne. Chriſtus carnem,Maria immolat animam.Optat quidem ipſa ad ſanguinem filij ſanguinem addere carnis ſuæ,& cum dominо Ieſu corporali morte redẽptionis noſtræ conſummare myſterium.Sed hoc ſolius erat ſummi ſacerdotis priuilegium, vt cum ſanguine intraret in ſancta ſanctorum,ideo nec angelo,nec homini potuit in recuperatione hominis eſſe communis autoritas.Vnde Anſelmus ad beatam virginem ait:Vere tuam animam pertranſiuit gladius doloris,qui tibi amarior extitit omnibus doloribus cuiuſuis corporeæ paſſionis.Quicquid enim crudelitatis inflictum eſt corporibus martyrum,leue fuit,aut potius nihil cõparatione tuæ paſſionis:quæ nimirum immenſitate ſua transfixit penetralia benigniſſimi tui cordis.Obſecro domina,indica animæ meę, vel potius me fac ſentire per amorem filij tui,quantus tibi dolor inerat,cum videbas filium tuum vultu lachrymabilem,facie deſpicabilem,in cruce diſtractis membris erigi,& hoſtiam illam precioſam in altari crucis pro nobis omnibus offerri. Videbas,inquam,vultum eius amabilem factum omnibus indecorum;genas & os eius glorioſum præ mortis eius anguſtia pallidum. Videbas caput illud tremendum deorſum inclinatum,& præ dolore fatigatum. Videbas eum denique pœnis & miſeriis multis obuolutum,nec ei præſtare valebas ſolatium vllum vel auxilium.In nullo prorſus ei aliqualiter ſubuenire potuiſti.Quantam ergo triſtitiam habuiſſe putamus te matrem eius ſecum per omnia participantem? Nam menſuram doloris vehementis naturam mortalem comprehendere poſſe non credo, quia ratio dictat,experientia probat, & vis magni amoris approbat,quod multũ dolebas,quia multum diligebas.Si enim ſola paſſionis filij tui memoria nonnullos deuotos ob magnam compaſſionem velut exanimes reddit,quid fecit præſentia crudeliſſimæ paſſionis & mortis in ea, quæ generauit ipſum mundi ſaluatorem patientem:Et ſi ſola memoria tantum fertur in mente peccatoris,quantum æſtuabat in mente ſanctiſſimæ matris? MARIA.Qui me humilem ancillam ex gratia eligere dignatus eſt matrem, ipſe cor meum ardentiſſimo amore conſtrinxerat,vt nuſquam niſi de ipſo & in ipſo ſpiritus meus ſummam lætitiam & triſtitiam recipere poſſet.In eo namque cuncta poſſederam,& eius dilectio fuit mihi totius orbis plena poſſeſſio. Anima mea ibi erat,vbi IESVS erat,ac magis in eo quã in meipſa viuebat. Inſpicere ſpecioſum formа præ filijs hominũ, erat cordis mei plenum gaudium. Nunc autem omnia mihi verſa fuerunt in amaritudinem.Pensa igitur quàm amaris eram repleta doloribus,quantisque vexabar in corde ſingultibus: tantis enim in mente vexabar anguſtijs, quod pro eo mori mihi fuiſſet ſolatium ſingulare. Aſpiciebam infelix & miſera filium meum in cruce pendentem,quem nimium diligebat anima mea:& de vultu illius omnis decor abſceſſerat.Ab eo videbam me deſeri,quem genu eram:quod erat mihi dolor maximus.Ide o vox mea perijt,omnis virtus mea euanuit,ſenſus receſſit,& immenſa me calamitas oppreſſit.Oculos lachrymoſos ſuſum leuaui,dilectum ſuſpenſum vidi,nec in aliquo illi ſolatium præſtare potui.Reſpexi deorſum,& cum immenſo dolore vidi eos qui theſaurum meum rapuerunt, & tam crudeliter crucifixerunt.Defeci pre dolore,corrui præ mœrore, corde priuata eram:quia ipſe mihi cor abſtulerat,& ſimul ſecum crucifixum tenebat.Non mulța verba promebã, ſed in corde talia voluebam:O gaudium & exultatio ſpiritus mei,lumen oculorum meorum,prius te vidi cũ immenſa lætitia cordis mei,nunc autem cum inexpreſſibili dolore & triſtitia.O dolor incomparabilis orbatæ matris,& deſtitutio deſolatæ genitricis.Mori video,in quo tota vita & ſalus mea conſiſtit.O fili mi,quis mihi dabit vt pro te moriar? Moritur vnicus filius meus,cur

Leui.30 Hebr. 9

Anſelmus ad beatam Mariã.

Dolor B. Mariæ quantus.

Luc. 1 Maria reſpõdet

Pſa. 44

Luc. 1

secum non moritur hæc mœstissima mater eius? O fili mi, vltra quid faciam? quo vadam? quo me vertam? Tu mihi pater & frater, tu mihi sponsus & filius, tu mihi oia eras. Nunc orbor patre, viduor sponso, prole desolor, omnia perdo. Fili mi, vbi est tantum gaudium quod in natiuitate tua habui? Væ mihi, in quantum dolorem versum est illud gaudium. O benignissime fili, desine nunc quæso durus esse matri, qui cunctis benignus semper esse consueuisti, & suscipe me matrem tecũ in cruce, vt qui vno corde viuunt & vno amore se diligunt, etiam vna morte pereant. Nam vita mea moritur, salus mea perimitur, & omnis spes mea de terra tollitur. Cur ergo mater viuit post filiũ in dolore? Tu enim mortem excipis pro peccatoribus, o spes mea & vnicum solatiũ ani-
Esaiæ 38 mæ meæ, & factus es mihi dolor & amaritudo amarissima, transfodiens cor meũ gladijs acutissimis, indicibilibus scilicet pœnis tuis & angustijs. Anselmus: Considerare nunc libet bona mater, optima genitrix, fidelissima nutrix & filia desolata, quis sit dolor tuus, qualis angustia tua vnigenitum videns crucifixum, & in nepotem mutans filium, magistrum in discipulum, regem in militem, dominum in ser-
Lucæ. 2 uum, omnipotentem in deficientem. Reuera viscera tua penetrat gladius, configunt animam tuam lancea & claui, laniant mentem tuam spinarum aculei, lacerat cor tuum aspectus amorosi filij tui, vulnera filij tui sunt vulnera tua, crux filij tui crux tua, mors filij tui mors tua. Nutrix quomodo amittis alumnum, mater filiũ, ancillam dominum? Vna die orbaris omnibus bonis, & repleris omnibus malis, pœnis, opprobrijs, angustijs & miserijs. Nã dolores quos in sua parturitione non sensisti, nunc centuplicantur in passione filij tui. Econuerso vero, cor filij transfigebatur gladio maternæ cõpassionis. Vnde dicit Bernardus: O bone Iesu, magna pateris exterius in corpore, sed multo maiora interius in corde ex cõpassione matris oia tecũ participantis. Vndique angustiæ, vndiq; tormẽta sentiri possunt narrari nõ possunt. Et Augustinus: Cruciat te dñe Iesu crux tua, sed nõ minus mater tua. Cruciat te dolor tuus, sed non minus dolor eius. Non est mirum, si doles & condoles, si pateris & compateris bone fili in desolatione matris, in separatione matris & in commendatione matris. Nunquam enim te deseruit, non in infantia, non in adolescentia, non in passione tua. Nunquam tibi defuit eius solatiũ, sed nec obsequium. Lactat infantem, sequitur prædicantem, videt & comitatur patientem, contemplatur opprobria, intuetur tua vulnera, audit tua verba. Igitur merito non obliuiscens angustiæ matris, caput inclinans, & eam in matrem Ioanni commendans, ac eum in filium ei adoptans. Item Augustinus: Matri suæ dominus in cruce iam anxius, oculis & vultu annuens, ait de Ioanne: Mulier ecce filius tuus. Et Ioannem intuitus ait: Ecce mater tua. Dum hæc pauca diceret, illi duo dilecti semper lachrymas fundere non cessabant. Tacebant illi duo martyres, quia præ nimio dolore loqui non poterant. Gladius eñ do-
Ioan. 19
Lucæ 2 loris Christi animas vtrorumque pertransiuit: sed seuerius in matrem sæuiebat, quæ plus diligebat. Nã sæui Christi dolores, in anima matris fuerunt sæui tortores. O si vidisses in illa hora lamentabili, miseriam matris filio compatientis, matrem pro filio morituro mœrentem, filium matrem desolatam dulciter consolantem, sine interno compassionis vulnere audire & videre non potuisses. Et (vt dicit Hugo) beata virgo nunc non solum in matrem Ioanni traditur, sed etiam toti ecclesiæ, peccatoribus scilicet vniuersis. Effecta est ergo mater Dei & hominis, mater rei & iudicis. Nec decet vt inter filios discordiam esse permittat.

Denique maxime dolor augebatur maternus, ad mortem appropinquante Iesu cum cœpit facie pallescere, oculos de primere, & caput ad matrem suam inclinare, quasi dans illi vltimum aue. Auc, inquã, doloris & omnis desolationis, quod nec verbo poterat exprimere præ nimia compassione & inæstimabili dolore, qua si commendans ei corpus suum tam crudeliter confossum, & patri spiritum suum commendans & dicens: Pater in manus tuas commendo spiritum meum. Cum
Lucæ 23 igitur vocem filij animam suam patri cõmendantis & morientis cor maternum percepit, angustijs vehementissimis æstuare cœpit & animam fidelissimæ matris gladius doloris pertransiuit. Manus suas sursum extendit, præ cordis desiderio tangere

Dolor matris ex morte filij.

tangere cupiens dilectum, vt vel sic dolori & amori melius consulere potuisset. Et cum aliud solatium non haberet, sanguinem ex eius vulneribus profluentem, & vsque ad terrani stillantem, nimia cum auiditate suscipiebat, illum crebrius deosculans, in tantū vt facies matris de sanguine occisi filij sanguinolenta redderetur. Manus erigebat sursum, amplecti cupiens filium, sed frustra manus extensæ redibant incōplexæ. O quàm male tunc erat pñtissimæ matri, grauius erat illi viuere vita tali, quam gladio mortis ab impio necari. Ideo plorans plorabat, & sine intermissione gemitus irremediabiles dabat. Interim Ioseph & Nicodemus occulti Iesu discipuli venerunt ad deponendū corpus eius. Quos dum dolorosa mater filium deponere volentes vidit, paululum reuixit spiritus eius, & quasi de morte cō surgens, prout poterat, eis adiutorium ministrabat. Vnus clauos extrahebat, alter ne caderet, corpus exanime sustentabat. Maria vero stabat in altum brachia leuans, caput dependentiaque brachia filij sui super pectus trahens, irremediabiliter flens & ea deosculans. Quot autem illic lachrymas, gemitus & suspiria fundebant vniuersi, quis explicet: In tantas enim prorūpebant lachrymas, quod vix eorum quisque verba formare poterat, Cum autem filij corpus in terra positum fuerat, ruens super illud electa mater præ doloris incontinentia, qui maxime tunc augebatur in amplexu & osculis filij (sicut ait Augustinus) faciem eius & vulnera tam copiose lachrymis perfundebat, vt carnem eius cum spiritu in lachrymis solui putares: sæpiusque deosculans illa felicissima mēbra, frequenter ingeminabat, dicens: O dulcissime fili, quid feci-sti? Cur te Iudæi crudelissimi crucifixerunt? Videbat enim corpus eius sic male tractatum ab impijs, ac laceratum, totumque cruentatum: & ideo tam copiose lachrymis illud irrigabat, quod super lapidem, in quo positum fuerat corpus, defluerent, vbi postmodū eius lachrymæ diu cernentibus apparuisse dicuntur. Nam hoc maximè doloris angustias augmentabat, quod illum videbat morientem, totum aflictum & derelictū, totum despectum & laceratum, totum anxium & stibundum, totum oppressum & violentatum: & sic perseuerans in indicibili dolore, paupertate pressa & necessitate coacta, sub alieno tecto cogitur dies lugubres ducere, ac alienis eleemosynis sustentari mater Dei, regina cœli, domina mundi.

Thren. 1
Mat. 27

Depositio Iesu.

Vt amorosa fuerit Christi passio, & quam rationabiliter eam sustinuit in cruce, ac de passionis eius grata recordatione.

Cap. XXX.

Ferculū Christi quod.

EFerculū fecit sibi rex Salomon de lignis Libani.] Canti. III. Quamuis per hoc ferculum, secundum Richardum, ibidē anima tancta potest intelligi, quæ Christum reficit, dū bonis operibus, studijs ac desideriis eius delectatur, sicut scriptum est, Populus meus saturauit me votis, impleuit me odoramentis: tamen secundum aliam significationē per ferculum intelligi potest, vel virgo gloriosa, in qua Christus nouem mensibus requieuit, cuius vterus virginalis fuit ferculū Salomonis, vtpote de quo dicitur: Beatus venter qui te portauit: vel ipsa crux beata, in quà Christus pro nostra salute pependit: cui & ex amore beata virgo fideliter se iūxit, vt de ea diceret Bernardus super Cantica: Tanta vis amoris mentem Mariæ repleuerat, vt cum lachrymis astans cruci, animam, etsi non posuit, tamen exposuit. O ferculum crucis felicissimū, quo Christus descendit ad nostra vilissima, vt nos traheret ad sua sublimia. Nunc enim hoc ferculo anima sancta fertur in Deum, quo & Helias receptus est in cœlū. Hæc enim est peccatorum scala, per quam Christus ad se traxit oīa, sicut prædixit: Ego si exaltatus fuero à terra, oīa traham ad meipsum. Hanc enim exintima charitate pro nobis amplectens, & sibi baiulans crucem, cum ea simul totius mundi (quantum ad sufficientiā) tulit offensam, cū infinitis opprobrijs exiens in eum qui dicitur Caluariæ locū. Occurre illi nunc aīa mea, & vide sponsum tuū pro te sibi crucem baiulantem, & sub eius onere curuū ac multū anxiū incedentē, ad locumq; vt pro te mortem sustineat, ex amore properantē, actua

Luce. 11

4 Reg. 2
Ioan. 12

Mat. 27
Mar. 15

crimina pœnis indicibilibus expiare cupi entem: Et quantum potes, in tantis angus
Ioan.12 tijs & ludibrijs renouationibus posito, toto corde cõpatere. Nec solum totus nudus in cruce dignatus est extendi, sed etiã cruce voluit affigi, & sic exaltari, vt oia traheret ad seipsum per eminentissimæ charitatis inditium: vt sic nobis suã ad nos commendaret, indissolubilem charitatẽ, qua cum tanto sui dispendio firmauit nostram salutem, Extensis enim neruis & venis, protensis ossibus & iuncturis, extensione violenta cruci est affixus, ac in manibus & pedibus crudeliter perforatus, clauis grossis cutẽ & carnẽ, neruos & venas ossiumq; cõpages dissipãtibus: & hoc ratione abiliter. Nã qa primus homo manus
Gene. 3 extenderat ad lignũ puaricationis ac pedibus accedendo cõfecerat chirographum nr̃æ damnationis: ideo Chr̃s vt chirographum illud deleret, manibus & pedibus ligno salutifer̃ crucis affigi voluit clauis inuict̃issimæ charitatis, per hoc chirographum decreti (q̃ nobis erat contrarium)
Colos. 2 de medio tollens, & illud cruci affigens. O quàm libenter crucẽ ascendit, & quanta dilectione cuncta pro nobis sustinuit, quàm gratanter obediuit, & quantum pater in eius obedi&tia delectatus fuit. Quia nimirum tantam mansuetudinem seruãs in cõtumelijs, tantam patientiã exhibens in tormentis, tam ineffabilem benignitatem reddens impijs crucifixoribus, pro quibus tam efficaciter interpellauit clementiam patris, euidentius se declarauit esse filium summi patris. Respice nunc &
Philip. 2 tu sanctissime pater in faciem Christi tui, qui tibi factus est obediens vsque ad mortem, nec ab oculis tuis recedant cicatrices eius, vt memineris, quantam pro peccatis nostris satisfactionem ab eo suscepe-
Iob. 6 Psal. 76 ris. Vtinam appenderentur in statera peccata, quibus iram meruimus, & calamitas, quam passus est innocens filius tuus. Hæc vtique grauior appareret, & magis digna, vt propter ipsam effundas misericordiam tuam super nos, quàm sint illa peccata, vt pro ipsius contineas in ira misericordias tuas. Gratias igitur tibi referat omnis lingua super abundantia pietatis tuæ, quia vnico filio cordis tui non pe-
1. Ioan. 3 percisti, sed vt eum coram te fidelissimum aduocatum haberemus, pro nobis illum in mortem tradidisti: quia licet secundum naturam impassibilis & immortalis fuit, eo quod passio vel mors est pœna peccati, ipse vero sine peccato venit, & sine peccato vixit: tamen secundum potentiam ex amore passibilis esse voluit & mortalis, vt nobis daret mercedẽ fuæ mortis, pro quibus omnia gratanter sustinuit. Dedit enim nobis pro passione impassibilitatem, pro morte immortalitatem, & pro peregrinatione æternam patriam.

Denicp in cruce Christus mortuus est, *Mors Christi.*
secundum Richardum, ex violentia afflictionum sibi illatarum, concurrente vehementia doloris compassionis, quæ mortem accelerauit. Hic paululum sistе anima mea Christi sanguine redempta, & vide si *Thren. 1*
est dolor sicut dolor eius, ac fixis oculis in illa vulnera dulcissimi Iesu diligenter interna pietate considera corpus illud teneritrimum & immaculatũ crudeli flagellatione & crucis extensione tam grauiter laceratum, Vide corpus eius doloribus innumeris quasi quibusdam amoris signaculis tam multipliciter consignatũ, quod in eo non inuenitur nec spacium vnius puncti, quod non dolore & amore singulari reluceat. Vide manus eius pulchras clauis acerrime confossas, brachia tã crudeliter extensa, pedes perforatos, crura violenta quadam cancellatione constricta, & omnia delicata corporis membra tam arctæ conclusioni mancipata, & sanguine perfusa. Corpus eius iuuenili decore venustum à suo decore decidit & emarcuit. Asperrimum crucis lignum fuit delicati dorsi reclinatorium: corpus eius pondero sum clauis confixum sua mole deorsum trahitur, & inde dolor vulnerum eius augetur. Quid plura? A planta pedis vsque ad verticem capitis, sæuissimis vulneri- *Thren. 3*
bus, & amarissimis doloribus repleuerũt *Esai. 53*
cum, deducentes in lacum mortis vitam eius. Et hæc omnia pro nobis cum magno desiderio cordis sustinuit, vt suo liuore peccatorum vulnera sanaret, & pro nobis miseris satisfaceret, ac omnes redire volentes talibus amoris sacrificijs patri cœlesti reconciliaret. Ideo licet non ignores o anima mea, quid illa passio boni cõferat ad salutem, si qua tamen in te sunt viscera pietatis & charitatis, illi toto affectu compatere. Sic enim extensus est in cruce dilectus tuus, vt omnia ossa eius dinumerari possent: & sic arctatus est vndiq; (id

Mat. 8 se mouere nullatenus posset. Nam in illo
Psal. 21 tempore flebili non habuit, vbi caput mi-
seri⁹ fessum reclinaret. Ecce Abel oc-
Gene 4. cisus est à fratre. Ecce Isaac occisus à
Gene. 22 patre. Ecce serpens æneus exaltatus à
Mose. Ecce agnus immolatus in lege.
Ecce DE VS crucifixus ab homine. Ec-
Num 21 ce sponsus pro te condemnatus in mor-
Exod. 12 te. Ecce rex tuus suspensus in cruce.
Luce 23 Ecce mitis & innocens totus perfusus
sanguine, totus nudus pendens in cruce,
& pallens in morte. Pendet quidem cor
pore nudus, sed patientia vestitus, & amo
ris incendijs inflammatus, intus & foris
atrocissime cruciatus. Nec solum mor-
Sapien. 2 te durissima condemnari voluit, sed etia
am vt maledictionem quam incurrera-
mus, amoueret, mortem crucis maledi-
ctam accepit, factus pro nobis maledi-
ctum, vt nos à maledictione paterna li-
beraret: quia maledictus qui pendet in li
Galat. 3 gno. Nihil enim inter omnia genera mor
tis illa morte peius fuit. Extremum i-
gitur & pessimum genus mortis elegit,
qui mortem omnium ablatorus, morte
pessima mortem occidit. Et congrue sa
tis tale genus elegit passionis, quod reatū
absolueret primæ præuaricationis: vt qui
per lignum vetitum cecideramus, per li-
gnum sanctæ crucis resurgeremus: & qui
per signum præuaricationis mortui fue-
ramus, per lignū reconciliationis ad vi-
tam reuocaremur, vt sic morbo conueni-
Psal. 68 enter medela responderet. Expandit in-
nocens Iesus in cruce manus immacula-
tas pro manibus incontinenter extensis,
& pro suaui cibo ligni vetiti susceptę escā
fellis & aceti, quæ non rapuit exoluens,
& mortem in se suscipiens, nostramque
mortalitatem auferens. Quid commi-
Contempla- sisti dulcissime Iesu? Quæ tua noxa?
tio. quæ causa damnationis tuæ? Ego certe
sum causa doloris tui. Quæ perpetra-
uit iniquus seruus, soluit pius dominus.
Ad illicita me concupiscentia traxit, ad
crucem te sancta charitas pro me traxit.
Ego peccati dulcedinem, tu gustas fel-
lis amaritudinem. O dulcissime Iesu, quo
tua descendit humilitas, qui pro me fa-
ctus es obediens vsque ad mortem cru-
Phil 2 cis? O quis mihi det, vt tecum totus carne
pariter & spiritu, gladio compassiōis trās-
figar, crucisq; patibulo cum dilecto con-
figar, nec aliud sentiam nisi dominum le-
sum, & hunc crucifixum? O quis mihi
det Deus meus, vt moriar amore tui, qui
tam affectanter mori dignatus es amore
mei? Interim sit mihi dulcis lectus lignū
tuæ crucis, in quo dulciter requiescam: sit
mihi corona tua spinea dulce cruical, vt *Rom. 8*
caput meum in ea suauiter reclinem, quia
si compatimur, & conregnabimus.

Quomodo per passionē Christi liberati sumus à peccato & à diabolica potestate. Cap. XXXI.

FErculum fecit sibi rex Salomon de lignis Libani. Ilam de effectibus do minicæ passionis succinctus sermo per currat, quos tantum ad numerum quina rium extendere placuit. Primus effectus est, quia per eius passionem à peccato li- *Effectus*
berati sumus, iuxta illud Apocalypseos: *passionis*
Dilexit nos, & lauit nos à peccatis no- *Christi*
stris in sanguine suo. Nam quia conueni *quinque.*
ens erat, quod reparatio humanæ naturæ *Apoca. 3*
fieret per cōdignam satisfactionem, ideo *1. Libe*
per alium moduni fieri non potuit, quam *ratio a*
per emendam factam ab illo qui esset De- *peccatis.*
us & homo. Peccatum enim hominis erat
contra bonitatem infinitam (quæ Deus
est) & infinito bono priuauit humanam
naturam. Corrupit insuper rem in poten
tia infinitam, quia si Deo placeret indiui-
dua humanæ naturæ, sine fine multiplica
re posset. Ad rigorem igitur iustitiæ requi
ritur, quod secundum quantitatem culpæ
sit quantitas emendæ, iuxta illud Deutero *Deut. 25*
nomij: Pro mensura peccati erit & plaga
rum modus. Sed homo purus emendam
infinitam facere non potuisset, nisi tantū
ille qui Deus & homo esset.

Et quia Christus non solum pote-
state, sed etiam iustitia genus humanum
à peccatis liberare voluit, ideo non solum
attendit quantam virtutem eius dolor
tam interior quam exterior haberet ex ad
iuncta diuinitate, sed etiam quantus eius
dolor sufficeret secundum humanā natu
ram ad tantā satisfactionem: vt recte de
eo dicit possit illud Esaiæ: Vere langue- *Esai. 53*
res nostros ipse tulit, & dolores nostros
ipse portauit. Hinc etiā, secundum aliqs,
Christus ex cōdigno pro nobis aliter satis
facere nō potuit, qa totum
genus humanū duplici morte fuerat obli

gatum scilicet naturæ & damnationis æternæ. Quapropter videtur aliquibus quod de illo peccato non potuit esse condigna satisfactio, nisi per mortem iusti venientem ex misericordiæ voluntate. Hinc dicit Bonauentura super III. Librum Sententiarum, quod ex parte Dei congruum fuit genus humanum reparari per mortem Christi: vtpote cuius omnes viæ sunt misericordia & veritas, sicut ipse summe iustus & misericors est.

Et ideo in reparatione generis humani, *Psal. 24* quæ fuit excellentissima viarum Dei, congruum erat vt simul concurrerent misericordia & veritas, siue iustitia. Hinc decēs fuit quod ab homine Deus pro iniuria sibi facta satisfactionem exigeret: quam si homo facere non posset, tunc ei diuina misericordia subueniret, quæ mediatorem fidelissimum constituit, vt pro eo satisfaceret. Et hic modus erat magis congruus, tā diuinæ iustitiæ, quam misericordiæ. Quia si Deus culpam non dimisisset eius misericordia non manifestaretur. Si vero sine satisfactione dimisisset, eius iustitia non manifestaretur. Nunc autem & vtrumque ostendit iustitiam, quia per passionem filij sui secundum rigorem iustitiæ, quantum ad sufficientiam, satisfactū est pro peccatis totius generis humani: & sic homo per Christi iustitiā liberatus est, quamuis proprie loquendo, Deus contra iustitiam non feciſſet, etiamsi sine omni satisfactione hominem à peccato liberare voluisset. Iudex enim salua iustitia fine pœna non potest dimittere culpā cōmissam in aliū hoīem, vel in totā rempu. seu in superiorem principem. Sed Deus est supremum & cōmune bonū totius vniuersi, & ideo si peccatū in se cōmissum *Psal. 50* dimitteret, iniuriam nulli faceret. Hinc Dauid misericordiā petens, diciti Tibi soli peccaui. Quasi diceret. Potes sine iniustitia mihi dimittere. Et etiam plenissimā exhibuit misericordiā, quia cum homo per se non posset satisfacere pro peccato totius humanæ naturæ, Deus illi satisfactionem credit vnigenitum filium suum, *Roma. 3* secundum illud ad Romanos: Iustificati gratis per gratiam ipsius, per redemptionē quæ est in Christo Iesu, quem posuit Deus propitiatore per fidē ipsius. Et hoc fuit abundantioris misericordiæ, q̄ si pec cata remisisset sine satisfactione. Hinc dicit Apostolus idem ad Ephesios: Deus qui diues est in misericordia, propter nimiā charitatē suā quā dilexit nos cum essemus mortui peccatis, cōuiuificauit nos in Christo. Et si quæris, Quō mors Christi prodesse potuit toti humano generi? Ex eo vtique, quia Christus caput ecclesiæ factus est, secundum illud Ephesiorū. Ipsum dedit caput super omnem Ecclesiam, quæ est corpus ipsius. Et ideo per passionem suā, quā ex obedientia & charitate sustinuit, nos tanquā membra sua, quasi per precium suæ passionis à peccatis liberauit. Sicut em̄ naturale corpus ex membrorū diuersitate consistens, vnum reputatur corpus, sic ecclesia tota tā militans quā triumphans vnū Christi mysticū corpus existens, velut vna persona reputatur cū suo capite, quod est Christus. Hinc in sua passione instituit Christus causam nostræ liberationis, ex qua cuncta peccata nostra tā præterita q̄ præsentia & futura remitti possent, sicut medicus medicinam faciens, ex qua quicunque morbi sanari possent, etiam in futuro. Sed quia Christi passio quædam est vniuersalis causa remissionis peccatorū, oportet quod singulis adhibeatur ad deletionem proprioꝝ peccatorum, quod fit per baptismum & pœnitentiam, & alia sacramenta, quæ virtutē habēt expassione Christi. Secundus aūt effectus est, quia per eam liberati sumus à potestate diaboli. Dicit enim Augustinus, quod Christus innocens occisus, diabolū iustissimo iure superauit, nosque liberauit à captiuitate facta propter peccatū, suo iusto sanguine effuso iniuste. Decuit em̄ vt Christus sua prudentia diabolum superaret, sicut hominem diabolus astutia sua deceperat. Et ideo secundum eundem Augustinum, venit redemptor, & victus est deceptor: qui tetendit illi muscipulam, crucem suā, posuit quasi escā sanguinē suum, quē sitiuit infernalis sanguilugа, & captus est crucis muscipula. Nam quia diabolus in passione Christi modum excessit à Deo sibi traditæ potestatis, scilicet in mortem Christi machinando, qui non habebat meritum mortis, cum esset absque peccato. Idem secundum Augustinum XIII. de Trinitate, iustitia Christi diabolus victus est eum occidendo, in quo nihil dignum morte inueniret. Iustum em̄ erat, vt debitores quos tenebat libere dimit-

Ephe. 2

Mors Christi quō modo humano generi valuerit.

Ephesi. 1

II.

Liberatio à potestate diaboli.

Iustitia Christi victus est diabolus.

mitterentur, credentes in eum quem occidit sine vllo debito. Et hoc fuit ad maiorem hominis dignitatem, vt sicut à diabolo fuerat homo deceptus & victus, sic etiam esset homo, quia diabolum vinceret. Et sicut homo mortem meruit, sic moriendo mortem homo superaret. Vnde Apostolus ait: Deo autem gratias, qui de dit nobis victoriam per Iesum Christū. 1. Cor. 15
Vnde potestas detinendi iustorum animas, nihil purgabile habentes, à diabolo totaliter est ablata, sed potestas tentandi & nocendi sibi est restricta, & virtus nostra multipliciter adiuta: quia gratia nobis infunditur abundantius, & veritas patet euidentius, & angeli nos custodiunt diligentius. Et licet possibilis fuisset alius modus hominem liberandi à potestate diaboli, quam per incarnationem & passionem Christi, non solum potentia absoluta, sed etiam potentia ordinata: secundū rationē iustitiæ tamen non fuit alius modus redemptionis possibilis, quia redemptio contractus est iustitię commutatiue, quæ cōsistit in æqualitate quantitatis: & ideo Christus hunc modum elegit ex obedientia summi patris.

Effectus reliqui passionis Christi, quomodo scilicet per passionem Christi liberati sumus à pœna peccati, & Deo reconciliati, ac aperta ianua cœli.

Cap. XXXII.

FErculum fecit sibi rex Salomon de lignis Libani.] Præmissis duobus primis effectibus dominicæ passionis, iam cæteros prosequamur. Tertius eius effectus est, quia per eam etiam à pœna peccati sumus liberati, tam directe quam indirecte. Directe quidem in quantum Christi passio fuit sufficiens & superabundans satisfactio pro peccatis totius generis humani. Exhibita enim sufficienti satisfactione, tollitur reatus pœnæ. Indirecte vero, in quantum Christi passio est causa remissionis peccati, in quo fundatur reatus pœnæ. Et in hoc ostenditur diuina seueritas, quæ peccatum sine pœna quamuis potuit, tamen inultum dimittere noluit, sed pro illo expiando Deus pater propriū filiū crucifigendū in carne tradidit, ei voluntatem patiendi pro nobis inspirando, & ad vindictā accinctus, proprio filio suo non parcendo. Patet etiam in hoc diuina bonitas, quia cū homo sufficienter satisfacere non posset per quancū que pœnā ab eo sustinendam, Deus ei filium proprium satisfactorem dedit, cū (secundū Apostolū) pro nobis omnibus illum crucifigendum tradidit. Nam ille proprie pro offensa satisfacit, qui illud exhibet offenso, quod æque vel magis diligit, quā offensam odit. Sed ex obedientia & charitate Christus patiendo, magis aliquid exhibuit Deo quam exigeret, tum propter dignitatem vitæ suæ, quam ponebat pro satisfactione, quę vita Dei & hominis erat, tū etiā propter generalitatē passionis, & magnitudinē assumpti doloris, tū deniq; propter magnitudinē charitatis ex qua pro nobis patiebatur: propter quæ tria Christi passio fuit pro nobis superabundans satisfactio, iuxta illud Ioannis: Roma. 8
Ipse eñ est propitiatio pro pctis nostris, 1. Ioan. 2
non aūt pro nostris tantum, sed etiā pro totius mundi. Et inde dicuntur miserationes eius super oia opera eius, quæ non Psal. 144
rapuit exoluens, & inimicos proprio sanguine ad amicitiā reducens. Nā magna fuisset misericordia, si rigorē iustitiæ tēperasset, maior vero, si reo pœnæ iudiciū penitus remisisset. Sed ex misericordia voluit Deus humano generi bonitatē suam in summo cōmunicare, vt nihil esset q̄d pro eius salute non acceptaret, nec iniuriaretur suæ iustitiæ. Et ideo ad subueniendū nostræ miseriæ, ad satisfaciendū suæ iustitiæ, proprium filium iudicare voluit, vt Psal. 68
nos reos absolueret: & in eo posuit iniquitatē omniū nostrę, vt sic peccatum vindictam sumeret, & peccator vindictæ dispēdium non sentiret. Veruntā vt hunc effectum felicissimū passionis Christi consequamur, oportet nos eidem in baptismo sacramentaliter configurari, & per conuersationem imitari secundū illud Apostoli: Consepulti eñ sumus cum illo per baptismū in mortē, vt quō surrexit Christus à mortuis per gloriam patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus. Hinc bapti Esai. 35
satis nulla imponitur pœna satisfactoria quia per satisfactionē Christi totaliter liberati sunt. Sed quia Christus semel tantū Rom. 6

III
Liberatio à pœna pcti.

pro

pro peccatis nostris mortuus est, vt dicitur 1. Petri. ideo non potest homo per sacramentum baptismi secundario configurari morti Christi. Oportet igitur ꝺd peccantes post baptismum, Christo patienti configurentur per aliquod pœnale, quod in seipsis sustineant, Christi satisfactione semper cooperãte, licet illud pœnale sit multo minus sufficiens, quam exigeret digna pro peccatis satisfactio, quod dicitur pœnitentia. 1. Pet. 1

IIII. Recõciliatio hominis cũ Deo. Rom. 5 Sapie. 14

Quartus autem effectus est, quia per eam DEO reconciliati sumus, sicut dicitur ad Romanos quinto: Reconciliati sumus Deo per mortem filij eius. Et hoc non solum quia Christi passio remouet peccatum, quo Dei inimici constituimur (secundum illud Sapientiæ: Simul odio sunt Deo impius & impietas eius) sed etiam quia Deo patri seipsum obtulit sacrificium acceptissimum: cuius proprium est placare Deum. Et iste modus reparandi & reconciliandi humanum genus, fuit accessptissimus ad placandum Deum. Quia dicit Anselmus, quod nihil asperius & difficilius homo pati potest ad honorem Dei, quam sponte & sine debito mortem, nec potest seipsum magis dare, quam cum se morti tradit ad honorem DEI, sicut dicitur ad Ephesios IIII. Tradidit semetipsum hostiam & oblationem Deo in odorem suauitatis. Fuit etiam modus cõgruentissimus ad morbum curandum: quia primus homo peccauit per superbiam, gulam & inobedientiam: sed quia contraria contrarijs curantur, ideo modus satisfaciendi congruentissimus fuit per abiectiõis humiliationem, & per supliciorum acerbitatem, ac per diuinæ voluntatis impletionem, quæ cuncta plene relucent in eius passione. Et nostra reparatio ad hoc erat, vt à culpa nos reduceret ad iustitiam, à miseria ad gloriam. Sicut enim humanum genus per culpam cadens, Deum inhonorauit per præuaricationem & inordinatam delectationem: sic à culpa rediens ad iustitiam, decens est vt Deum honoret sustinendo pœnam: & in hoc reparatur ad iustitiæ normam. Et rursus, sicut glorioſius est acquirere vitam æternam per merita, quam sine meritis: sic glorioſius est reconciliari Deo per satisfactionem, quam sine ea: ac in sua passione Christus vtrunque operatus est pro nobis. Et ideo Christus mediator noster & redemptor dicitur, quia solus nos Deo reconciliare potuit secundum diuersas proprietates, in quibus communicat cum Deo & cum homine. Habet enim iustitiam & innocentiam, in qua cum Deo communicat. Habet mortem, in qua cum homine communicat. Et dum in Christo mors iustitiæ coniungitur, homo peccator & mortalis DEO iusto & immortali reconciliatur. Vnde quod Christus ex obedientia & charitate voluntarie passus est, tãtum bonum fuit, quod propter hoc bonũ in humana natura inuentum, Deus placatus est super omnem offentam humani generis, quantum ad eos qui Christo passio coniunguntur per fidem charitate formatam, ac sacramẽta fidei. Vnde dicit Celestinus: Cum sancto id est, sanguine tincto, sancti, id est, sanguine tincti sunt, qui crucifixo cruci affixi sunt, dolori eius condolentes, amori eius congaudentes, sanguinem eius bibentes, carnem manducantes, crucem amplexantes, vulnera lingentes, & per latus apertum lanceæ, ad cor eius superdulcissimum intrantes, atque ci se clauo æterni amoris inseparabiliter conclauantes. Heb. 12

V. Apertio regni cœlorum. Heb. 10

Quintus siquidem effectus est, quia per eam ianua cœli nobis aperitur, sicut dicit Apostolus ad Hebræos: Habemus fiduciam in introitum sanctorum, scilicet cœlestium, in sanguine Christi. Duplex enim peccatum nos impediebat ab ingressu illius, s. originale, quod est totius humanæ naturæ: & actuale, quod per proprium actum vniuscuiusque hominis cõmittitur. A primo quidem liberati sumus Christo precium pro nobis soluente, & hoc per sacramentum baptismi. Quamuis enim vnusquisque sanctorum in lege veteri purgabatur à peccato, quantum pertinet ad emundationem propriæ personæ (secundum illud Pauli ad Hebrœos: Sancti per fidem vicerunt regna, operati sunt iustitiam) non tamen alicuius fides vel iustitia sufficiebat ad remouendũ impedimentum, quod erat per reatum totius humanæ naturæ: quod remotum est in precio sanguinis Christi. Hinc baptizato Christo, aperti sunt cœli, ad designandum, quod cœlum aperitur baptismo Chro baptizatis, q habet efficaciã à passio Hebr. 11 Luce 3

passione eius. A secundo vero, scilicet proprio peccato singulorum, liberantur ij, qui per fidem charitate formatam, & fidei sacramenta communicant eius passioni. Nam à peccato contracto ante baptismum, virtute baptismi mundantur. Sed à peccato post baptismum contracto, virtute veræ pœnitentiæ mundantur, tamen in virtute meritorum & passionum Christi. A peccatis denique perpetrandis, virtute passionis Christi misericorditer præseruantur, suffulti fideliter adiutorio multiplici. Primo, quia per eam nos non solum à peccatis liberauit, sed etiam gratiam nobis promeruit iustificantem. Licet enim nullus homo purus, nec sibi, nec alij (saltem merito condigni) primam gratiam gratum facientem mereri potest, Christus tamen ex maxima charitate passionē pro nobis gratanter acceptans, per eā nos liberauit ab omni culpa, tanquam per causam sufficienter & de condigno (quantū est ex parte sua) nos disponentem ad hoc, vt ab omni culpa liberemur. Et etiam nobis sufficienter promeruit merito condigni primam gratiam gratum facientem, & ad cœli ingressum nos præparantem, quamuis nō omnes propter indispositionem suam, istius meriti recipiant efficaciam. Quia Christus secundum Damascenum, super hominem quæ sunt hominum agebat humana. Non enim homo erat solum, sed & Deus. Vnde & huiusmodi passiones viuificatiuæ & salutares erāt. Propter dignitatem enim patientis, sua passio fuit condigna satisfactio pro peccatis totius mundi. Condigna vero satisfactio meretur merito condigni remissionem peccatorum. Et quia peccatorum remissio non fit nisi per gratiam gratum facientem, recte concluditur quod per suā passionem merito condigni quantum ad sufficientiā nobis omnibus meruit gratiam gratum facientem, qua deinceps peccatum cauere, & diabolo resistere, Deoque perseueranter inhærere valeamus. Secundo, quia per eius passionem cognoscimus quantum nos diligit deus: & ideo modus ille redimendi genus humanum fuit efficacissimus ad trahendum genus humanū ad amorem suum sicut prædixerat dicēs: Et ego si exaltatus fuero à terra, omnia traham ad meipsum. Nimirum quia dum taxat ijs passio valet ad salutem, quimera voluntate DEO per amorem adhærent: quia non decuit humanum genus saluari, nisi saluo libero voluntatis arbitrio. Nullo siquidem alio modo (saluo voluntatis arbitrio) DEVS hominem magis attrahere potuit ad amorem suum, quam pro eo sustinendo crucis supplicium. Vnde dicit Hugo de arra sponsæ: Vt ostenderet tibi quantum te diligeret, non nisi moriendo te à morte liberauit, vt nō tantum pietatis impenderet beneficium, verum etiam charitatis monstraret affectum. Nihil autem efficacius præseruat hominem à peccatis, quàm amor Dei feruidus, qui maxime incenditur per iugem memoriam dominicæ passionis. De qua dicit Origenes super Paulum ad Romanos: Tanta vis est mortis & crucis Christi, vt si ponas, ante oculos, & in mēte fideliter habeas, nulla concupiscētia, nulla libido, nullus furor, nulla sæpare potest iniuidia: sed continuo ad eius præsentiā totus ille peccati & carnis fugatur exercitus. Tertio, quia per eam homini maior est in dicta necessitas immunem à peccato se cō seruandi, iuxta illud primæ ad Corinthios: Empti enim estis precio magno, glorificate & portate Deum in corpore vestro: Et etiam in perfectione omnium virtutum Christi vestigia imitandi, quę sunt me necessaria sunt ad humanam salutem. Hinc ait Petrus: Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum, vt sequamini vestigia eius.

Passio Christi superfert omnia peccata.

Gratiā nobis promeruit Christus

Charitas Dei erga hominem.

Ioan. 12

Rom. 6

Necessitas dicta quæ

1. Cori. 6

1. Pet. 2

Gemmæ in cruce Christi spirituales quatuor quæ, deque cruce spirituali multiplici, qua vincitur diabolus mundus & caro, qua confi gitur cor & roborat spūs.

Cap. XXXIII.

FERCVLVM fecit sibi rex Salomon de lignis Libani.] Iam de cruce spirituali prosequamur, quam Apostolus cordibus Ephesiorum perfectius ingerere volens, scribit eisdem dicens: Flecto genua mea ad patrem domini nostri IESV CHRISTI, ex quo omnis paternitas in cœlo & in terra nomi-

Ephe. 3

ra noiatur, vt det vobis secundum diuitias gloriæ suæ virtutem corroborari p spiritum eius in interiori hoïe, Christum habitare p fidem in cordibus vestris, in charitate radicati & fundati, vt possitis comprehendere cum omnibus sctis, quę sit, id est, quanta esse debet, latitudo, lõgitudo, sublimitas & profundum. Nam secundũ Augustinum, in latitudine crucis opera bona

Latitudo. significantur in latitudine charitatis facta quia charitatis opera sunt generaliter extendenda etiam vsq; ad extremos inimicos: & hoc significatur in ligno transuersso, quo manus extenduntur, propter operum significationẽ, quæ fiunt in latitudine spiritualis hilaritatis, quia tristitia facit

Longitudo. angustias. In longitudine perseuerantia boni operis & sanctæ conuersatiõis significatur, quæ in tota longitudine temporis vsq; in finem est habenda. In altitudine significatur intentio rectissima, ex sola spe cœlestium, qua in Deum (anquã in finem vltimum sunt oĩa regerenda. In profun-

Profundum. do significantur inscrutabilia Dei iudicia, vnde venit in hoïes hæc maxima gratia, quia bona nostra de profunditate diuinæ gratiæ (quæ cõprehendi non potest) vniuersa procedunt, eo quod ex occulta Dei voluntate vocantur ad participationẽ tantæ gratię. Sequitur: Scire etiam charitatem Christi qua nos dilexit, supereminentem scientiæ nostræ, quia charitas illa excedit omnem humanã scientiã: vt sic impleamini in omnem plenitudinem Dei, id est, vt sitis pleni Deo, tam plenitudine viæ, q̃ patriæ. Et loquitur de intelligentia, vel in tusa scientia, quæ est inexperimentali gustu. Sunt autem quatuor gemmæ virtutum, quibus adornantur quatuor cornua

Gemmæ virtutum in cruce quatuor. crucis, de quibus ait Bernardus: Chrus in passione patiẽtiam exhibet, humilitatem commendat, obedientiã adimplet, & charitatem perficit. His virtutum gẽmis quatuor cornua crucis ornantur, & est super eminens pars charitas, à dextris obedientia, à finistris patientia, in profundo radix omnium virtutum, humilitas. Et his quatuor virtutibus Chrus in cruce vicit quatuor potentias nobis aduersantes, quas

Psal. 75 Obedientia. Arcus. notat Psalmista, dicens: Ibi scilicet in cruce, confregit potentias arcuum, scutum, gladium & bellum. Nam cum dextro cornu, scilicet obedientia, confregit potẽtias diaboli, quæ figuratur in arcu. Arcus eñ est crux Christi, tensus à diabolo mul- *Pro. 12*
tipliciter in mortem Christi, cuius sagittę *Psal. 36*
fuerunt oẽs contumeliæ & pœnæ Chri- *1. Cor. 15*
sto crudeliter inflictæ: quæ cuncta Christus valenter confregit, cum ex obedientia patris omnia patienter tolerauit, quia vir obediens loquetur victorias. Et hoc est q̃ dicit Psalmista: Arcus eoꝝ confringatur. Deo autem gratias, qui dedit nobis victoriam per dñm nostrum Iesum Christum qui mortuus est pro nobis. Nam sicut per *Rom. 5*
inobedientiam vnius hoïs pctores consti- *Colos. 2*
tuti sunt multi, sic per obedientiam vnius iusti constituuntur multi, vt dicit Apostolus. Ex hac eñ obedientia, vt idem testatur, deleuit Christus, quod aduersus nos erat, chirographũ decreti, quod erat cõtrarium nobis: & ipsum tulit de medio, affigens illud cruci. Alexander de Hales dicit, quod decretum dicitur diuinum præceptum, quod Adæ fuit datum: De ligno *Genes. 2*
scientiæ boni & mali ne comedas. Cuius præcepti violati memoriam & inscriptionem Deus deleuit, quando peccatum primi parentis aboleuit. Cũ finistro vero *Patientia Scutum diaboli.*
cornu, scilicet patientia, confregit peccatũ quod figuratur per scutum, quia omnis culpa mortalis scutum quoddam est diaboli, quo se protegit, ne de mentibus hominum expellatur, & ne de cordibus mũdanis per exteriores prædicationes, & interiores inspirationes eiiciatur. Dicit eñ *Iob. 41*
Iob: Corpus eius, scilicet diaboli, quod est peccatum, quasi scuta fusilia compactum squamis sese prementibus. Vna vni coniungitur, & ne spiraculum quidem incedit per eas. Vna alteri adhærebit, & tenentes se, nequaquam separabuntur. Ideo vt *Rom. 6*
dicit Apostolus: Vetus homo noster crucifixus est, scilicet cũ Christo, vt destruatur corpus pcti, vt vltra non seruiamus pctõ, sed scutũ illud pcti comburatur per passionẽ & mortẽ Christi, sicut ait Psa. Et *Psal. 45*
icuta comburet igni. i. ignita charitate & & feruida passione sua. Nam hoc igne cõbussit acediam, ad passionem properando iram mollia responsa dando: superbiam, contumelias & opprobria gratanter accipiendo: auaritiam, ab omnibus perfecte se denudando: inuidiam, efficaciter & lachrymose pro inimicis orando: gulam, fel & acetum potando: luxuriam, multas flagellationes & laceratione sustinendo.

Cum cornu proinde sublimi, scilicet cha-

charitate deuicit & aperuit paradisum, p gladium flammeũ versatilẽ mystice designatũ. Per paradisum aũt cœlum empyreum designatur, vbi fuerant tria impedimenta, nequis ingrederetur, ita quod non sufficiebat humana intelligentia, neq; voluntas, neq; facultas ad ingrediendum. Nam ante dominicam passionem aditum paradisi nesciebat homo: ideo Cherubin, qui plenitudo scientiæ Dei interpretatur, aditum paradisi præpedisse dicitur. Sed Christus per passionem & mortem, assistẽs põtifex futurorum bonorum, per proprium sanguinem introiuit in sancta, æterna redemptione inuenta, nostrum intellectum illuminans, vt per fidem noscat, quibus me dijs introire debeat. Similiter ex parte voluntatis. Nam sufficienti charitate non ardebat, & ideo flammeus gladius à charitate voluntatem diuidens, præpedisse dicitur. Sed Christus tão originale, quã actuale peccatum per mortem suam amore nostri valenter exterminans, quantum est in se, nostrum affectum inflammat efficacissime, vt feruide ad introitum regni labora re velit. Ignem, inquit, veni mittere in terram, id est, in terrena corda: Et quid volo, nisi vt ardeat? Ex parte deniq; facultatis cœlum ascendere non valebat, quia gladius versatilis ab hac facultate letaliter diuidens, præpedisse dicitur. Sed Christus facultatem roborans, nos cœlum violenter rapere docuit, dicẽs: A diebus Ioannis baptistæ, quo scilicet tempore passio Christi cœpit regnare, regnum cœlorum vim patitur, & violenti rapiunt illud.

Charlem. Gladius versatilis mystice quid.

Paradisi ingressũ præpedie tia triaq.

Heb. 9

Luce 12

Mat. 11

Porro cum infimo cornu, scilicet humilitate, confregit potentiam inferni, id est, mortem ęternam, per bellum significatam. De quo bello dicit dominus apud Lucam: Cum foris armatus, id est, diabolus, custodit atrium suum, id est, infernũ, in pace sunt omnia, quæ possidet, id est, in inferni spolia, quæ fuerat adeptus ante passionem Christi. Cum autem fortior illo, scilicet Christus, superueniens vicerit eũ, scilicet per crucem & mortem, vniuersa eius arma aufert, in quibus confidebat, & spolia eius distribuet. Christo igitur in carne passo, & vos eadem cogitatione armamini, cũ Apostolo dicente: De cætero nemo mihi molestus sit. Ego enim stigmata domini Iesu in corpore meo porto. Nam eius passio tanta spiritus deuotione distillat, quod mentes diligentium & eam ruminantium adipe & pinguedine replere videatur. Nec solum sedula cogitatione, sed etiam spirituali imitatione dominicã passionem complecti debemus, vt cõpatiendo in præsenti, conregnemus in futuro.

Humilitas.

Luce 11

Bellum.

1. Pet. 4

Galat. 6

Psal. 63

Crux Xpi vitualis multiplex.

Sapien. 1

Esaiæ 14

Iob. 41

Pro. 21

Apoc. 12

Nam crux qua diabolum velut latronẽ in sinistro pendentẽ crucifigere debemus erit syncera charitas in summo, contra suam inuidiam, qua mors intrauit in orbẽ terrarum. Erit humilitas in imo, cõtra suam superbiam, propter quam electus est à cælesti paradiso in momento, in ictu oculi, ita vt miraretur Esaias, dicens: Quõ cecidisti Lucifer, qui mane oriebaris? effectus insuper rex super omnes filios superbiæ. Erit à dextris obedientia prompta, contra suam inobedientiam & rebellionẽ qua vilis apostata effectus est: ga vir obediens loquetur victorias. Erit à sinistris grata patientia, contra venenatam iram suam, de qua dicitur in libro Apocalypseos: Væ terræ & mari: quia descendit diabolus ad vos, habẽs iram magnam. Crux vero, qua mundum calcabimus, erit abiectio plena terrenæ possessionis, non solũ effectu, sed etiam affectu: Erit abnegatio perfecta cuiuslibet mundanæ delectationis: Erit refutatio firma mundani fauoris & honoris: Erit despectio vera sniipsius, qua non solum seipsum contemnit, sed etiam se contemni ab alijs appetit. Crux proinde propriæ carnis, erit abstinentiæ zelositas, non solum ab oi superfluo, sed etiã ab oi gustabili delicioso & voluptuoso, quantũ admittit corporis valetudo? Erit vigiliarum studiositas, ne mens torpore dissoluatur, & ad illicita pertrahatur: Erit asperitatum rigorositas, quia nõ decet sub spinato capite corpus gerere delicatum: Erit laborum sedulitas, siue corporalium siue spiritualium, vt eum inimicus semper inueniat vtiliter occupatũ. Crux autem cordis, erit timor Dei, dolor peccati, compassio proximi, & passio Christi.

Crux denique mentis vel spiritus, erit iugis diuini amoris inhæsio, affectuosa sui ipsius humiliatio, syncera inimicorum dilectio, & perfecta iniuriarum remissio: quæ breuiter tetigisse sufficiat. Explicit pars prima.

F D. HEN-

D. HENRICI HARPHII THEOLOGIAE MYSTICAE

LIBRI PRIMI PARS II. DE ANIMARVM vulneribus quæ eis ex peccato originali inflicta sunt: de earundem creatione, pulchritudine, nobilitate, reformationeque per Christiformes virtutes.

Quod cæcitas mentis & ignorantia contingunt ex tribus, scilicet ex defectu intellectus, voluntatis, vel appetitus sensitiui. Caput I.

Quadrigæ Aminadab qd mystice.

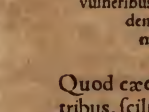

Escriui, anima mea cõturbauit me propter quadrigas Aminadab.] Canticorum sexto. Quasi diceret: Ad perniciosam ignorantiã deueni, quia anima litas, id est, sensualitas mea, totam me turbauit, quod non possum apprehendere lumen veritatis, & attingere amorẽ suauissimæ bonitatis. Et hoc propter quadrigas Aminadab, quod interpretatur populus meus spõtaneus, cursum scilicet propriæ voluntatis, & mundanæ vanitatis amplectens, cum his qui apud Hieremiam dicente domino: Reuertatur vnusquisque à via sua mala, & dirigite vias vestras, scilicet in bonis vos exercendo, & studia vestra, scilicet de talibus meditando, protinus eidem respondérunt: Desperauimus, contemnendo scilicet reuerti. Post cogitationes nostras ibimus, & vnusquisq; prauitatem cordis sui mali faciemus. Vnde quia nescierunt, neq; intellexerunt præterita, præsentia & futura, ideo in tenebris ambulant. Excæcauit enim eos malitia eorum, nolentes intelligere vt bene agant. Et hoc currus quatuor rotas habent, quibus vehuntur in profundum malos, quę sunt delectatio peccandi, spes diu viuendi, pudor confitendi, & timor satisfaciendi. Ad maiorem tñ euidentiam notandum, qd cæcitas mentis ex originali peccato traxit originẽ. Nã ante pctm̃ homo clarũ intellectũ habuit: sed hoc lumen intellectus post lapsum in nobis est obfuscatum propter delectationẽm inferiorum, qua natura corrupta miserabiliter allicitur & abducitur. Hæc enim delectatio in tentionem applicat ad ea, in quibus quis delectatur: & sic hoĩs operatio circa intelligibilia debilitat. Nã sicut cognitio sensitiua circa qualitates sensuales exteriores occupat, sic intellectiua cognitio penetrat vsque ad essentiam rei, quia intelligere est quasi intus legere. In primo natura corrupta miserabiliter occupatur, sed obfuscatur in secundo. Vnde lamentatur sapiens dicens: Solus nmodo hoc inueni, quod fecerit Deus hominem rectum, & ipse se in finitis misceuerit quæstiõibus. Vnde post casum humana natura retinuit intellectũ obfuscatum, & affectum corruptum, & ad omne malũ procliuũ. Hinc multi sunt, q, secundũ Apostolũ, veritatẽ Dei in iniustitia detinent, quæ (quantum in se est) semper est parata se manifestare: sed malitia hominum impedit in eis hanc manifestationem, & sic eam quodammodo detinent, sicut aquæ cursum impediens, dicitur eam detinere. Vnde dicit Alexander de Hales ibidem, quod ille veritatem in iniustitia detinet, qui operatur contrarium eius, qd habet in cognitione. Nam veritas cognita manifestatur in opere. Qui ergo non solum non operatur, quod cognitio suadet, sed ętiam operatur contrarium illius, veritatem cognitam detinet, & quasi violentat, ne in opus prorumpat. Et de talibus prosequitur Apostolus, dicens: Obscuratum est insipiens cor eorum, iusto scilicet Dei iudicio. Dicentes enim se esse sapientes, scilicet temporaliter ad faciendum malum, stulti facti sunt, spiritualiter ad faciendum bonum, nimirum cũ eos iã actualis malitia eos excæcat. Quæ cæcitas contingit ex voluntate auertente se voluntarie à cõsideratione primi principij.

Hier. 18

Psal. 80

Sapien. 2

Cæcitas mẽtis vnde.

Eccles. 7

Roma. 1

Ibidem.

Cæcitas mentis qd

Cæcitas enim mentis est priuatio eius, qd est prin-

Principiū intellectualis visionis triplex. Sapien.7

est principium mētalis seu intellectualis visionis,cuius est triplex principiū. Vnū est lumen naturalis rōnis, q̄d licet nō priuatur ab aīa,q̄nq; tñ impedif ab actu proprio p impedimenta virīū inferioꝝ, quibus indiget intellectus humanus ad intelligendum,vt patet in amentibus & furiosis. Aliud est lumen aliquod habituale, naturali lumini rationis superadditum, q̄d q̄nque priuatur ab anima, cæcitatem causans,iuxta illud: Excæcauit eos malitia eorum. Tertium est aliq̄d intelligibile primū, p quod intelligit alia, cui mens hois

Psal. 35

intendere pōt,vel nō intendere. Et quod ei non intendit, ex hoc contingit, q̄d habet voluntatē se spontanee auertentem à consideratione talis principij,iuxta illud: Noluit intelligere vt bene ageret: vel propter occupationē mentis circa alia,quęmagis diligit, quibus ab inspectione huius mens auertitur, iuxta illud: Supercecidit ignis, scilicet concupiscentiæ,& non viderunt solem iustitię. Vnde quamuis homo

Psal. 57

naturaliter habeat appetitum boni, tñ ecōtra læpius eius appetitus declinat ad malum: & hoc contingit ex deordinatione in aliquo principioꝝ hois. Pro q̄ nota,

Peccatū quō fiat.

secundum sc̄m Thomam prima Secundæ,q̄d principia humanoꝝ actuū sunt intellectus & appetitus,tam rōnalis(q̄ dicit voluntas) q̄ sensitiuus. Peccatū igit inhumanis actibus q̄nque cōtingit ex defectu intellectus, cum scilicet qs p solam ignorantiā peccat. Q̄nque vero ex defectu appetitus sensitiui, vt cū qs ex passione peccat. Est aūt passio qdam motus vehemēs

Passiōes animæ.

appetitus sensitiui, quam nos infirmitatē aīæ noīare possumus,sicut Tullius aīę passiones vocat ægritudines,qbus aīa præpeditur ab ordinatione propria propter inordinationem partiū eius: quia vis concupiscibilis & irascibilis extra ordinem rationis afficiuntur aliqua passione, qui bus ipsa voluntas impediri seu inordinate moueri potest, saltem indirecte in actu

Vires q̄ modo impediātur, & ad peccatū trahantur.

suo:& hoc dupliciter. Vno modo secundum quandam abstractionem. Cū enim oēs potētiæ aīæ radicētur in vna essentia aīæ necesse est quod q̄n vna potentia intēditur in actu, altera remittat, vel totaliter impediat in actu suo, qa oīs virtus ad plura diuisa fit minor: & q̄n intenditur circa vnum,minus potest ad alia dispergi,quia in operationibus aīalibus aīæ,quędam intentio requiritur, quæ dū vehementer ad vnū applicatur, alteri vehementer attende re non potest. Et secundum hunc modum per quandam distractionem,q̄n motus appetitus sensitiui fortificatur secundū quā cunq; passionem,necesse est q̄ remittatur, vel impediatur motus proprius appetitus rōnalis,q̄ est voluntas. Alio modo ex parte obiecti voluntatis,quod est bonū rōne apprehensum. Impeditur em iudiciū, & apprehensio rōnis propter vehementem & inordinatā apprehensionē imaginationis sensitiui,sicut iudiciū gustus sequitur dispositionem linguæ. Hinc videmus q̄ hoies existentes in aliqua passione,non faciliter auertunt imaginationē ab his,circa quæ afficiunt:& p consequens, iudicium rōnis plurimū sequitur passionē appetitus sensitiui,quia talis passio causat quandam immutationem corporalē,ex qua rātio quodammodo ligatur, ne libere in actū exeat,sicut etiam somnus vel ebrietas, facta quadam corporali transmutatione, ligant vsum rationis. Et quod hæc contingant ex passionibus,patet ex hoc,quod aliquando passiones,scilicet amoris, iræ, tristitiæ & similiū in tñ intendunt,quod hō totaliter vsum rōnis amittit, & in insaniam vertitur. Cū igitur iudiciū rationis sequitur passionē appetitus sensitiui, consequens est, vt etiā motus voluntatis, qui natus est sequi iudicium rōnis,sequatur etiam passionem appetitus sensitiui,sicut legitur apud Danielē de iudicibus inueteratis die& malorum: Concupiscentia

Dan. 13

subuertit cor tuum. Cui proprie cōuenit illud Prouerb. Circulus aureus in naribus suis,mulier,id est,anima pulchra cōditione naturæ,& fatua perpetratione cul

Prou. 11

pæ, comparantur: quia sicut sus naribus suis nullam immunditiam prætermittit intactam,sic diabolus in ea nullum peccatum relinquit intactū,cogitatione, delectatione,consensu,verbo vel opere. Tertio denique, peccatum contingit ex defectu volūtatis,quæ est inordinatio ipsius,cum scilicet minus bonū adeo diligit,quod maius bonum contemnit. Vnde inordinatus amor sui,includēs in se inordinatū appetitū boni,est causa oīs pcti. Et talis dicitur ex malitia peccare,id est,ex electione mali nō ex habitu vitioso q̄ illū cōpellat & ex praua cōsuetudine quodammodo cogat, sed ex spōtanea quadā electione mali: qa

non est timor Dei ante oculos eius, nec peccata ponderat, sed quasi vilipẽdit. Cui dicitur in Psalmo: Dilexisti malitiam super benignitatẽ, &c. Et sic accipit hic malitia pro q̃dã prauitate voluntatis ad malũ.

Psal. 15
Psal. 51

De ignorantia, quam pernicio-sa est, & vnde oritur: ac de o-cioso, desidioso & de macu-la animæ. Cap. II.

SI ignoras te o pulchra inter mulieres, egredere & abi post vestigia gregũ. Cant. 1. Quasi diceret cõsus: O sponsa, cuius pasum & qetem, alicqui times discessum & euagationem. Sed si ignoras te, id est, tuam nobilitatem, cũ quæris vbi habitem, quia apud te habito per gratiæ infusionẽ, & Eucharistiæ communionem. Si quidem delicioſum est mihi esse cũ filijs hominum, cum sis pulcherrima omnium creaturarũ. Pulchra quidem, peccata desecrendo, pulchrior mundum contemnendo, pulcherrima mihi amorose adhærendo. Pulchra per honestam conuersationẽ, pulchrior per cõscientiæ purificationẽ, pulcherrima per cœlestium contemplationem & amorem. Si ergo ignoras te, id est, tuam laboriosissimã acquisitionem, diligentissimam conseruationem & pretiosissimam redemptionem, eo quod aduersis probaris, non refutaris. Si ignoras te præsentem tribulationem magis in bonum promoueri, & te mihi fortius coniũgi, egredere, id est, egredieris & abijbis, primo à secreto mentis ad vitæ carnis, sicut filius prodigus, à solitudine clausträli ad tumulum seculi, sicut egressa est Dina filia Iacob: & à quiete contemplationis ad tumultum occupationis, sicut Semei egressus est Hierusalem. Nam in quolibet istorum amittit homo sui cognitionem. Egredieris ergo post vestigia gregum. i. post multitudinem bestialium motuum tuorum. Quid est autem hæc egressio, nisi amoris sui pernitiosa quædam immutatio & auersio ab incommutabili bono ad bonũ commutabile? De qua dicit Palmista:

Alia pulchritudo quæ sit.
Luce 15
Gen. 34
3. Reg. 2

Psal. 72 Ecce qui elongant se à te peribunt. Nam elongatio prima à suo creatore, est plus diligere creaturam, quam creatorem, licet actualiter eadem creatura non abutatur, sicut cũ quis habet animum ita dispositũ, q̃ potius vellet transgredi aliq̃d Dei præceptum, q̃ sustineret aliquod notabile damnũ, incõmodum, opprobrium, & sic de aliijs: Vel, vt econtra consequeretur aliquod notabile lucrum, commodũ, honorem, &c. Vñ dicit Glossa Brixen. de pœnitent. distin. I. in paragrapho, Nunqd Cain, super illo: Et scient omnes ecclesiæ, qm̃ ego scrutator sum renum & cordium: Dñs, inquit, inspicit voluntatem, anteq̃ producatur ad actum, tam bonam, vt eam coronet q̃ malam, vt eam damnet. Quid aũt est malitia, vel malignitas, nisi mala voluntas? Nam malitia est, secundum Ambrosium, mentis & animi deprauatio, à tramite veritatis deuia. Et Rhicardus sup illud Apostoli: Non in fermento malitiæ, dicit, q̃d malitia est ex proposito & deliberatione malo cognito prono animo consentire, quãuis necdum prodeat in effectum. Et quia omne pctm̃ obtenebrationem inducit, merito dicit: Si ignoras te. Sic adolescens audiens de obseruatione mandatorum, & seipsum ignorans fiducialiter respondit: Hæc omnia seruaui à iuuentute mea. Sic audiens: Vade & vende omnia, tristis abijt, quia terrena nimis amans, relinquere noluit, potius à Christo, quam ab eis eligens separari. Captus enim inordinato amore, quamuis dominica præcepta, quantum ad exteriorem actum, adimplere videbatur, non tamen intentione debita, quæ semper est ad seipsam incurua in Dei seruitio, proprio lucro tanq̃ mercenarius semper intendens: imo plerumq; mercedem iniquitatis exoptat, scilicet fauorem, laudem, complacentiam & similia, igneranter vel inaduerter tenterà Deo reprobus & auersus. Vnde quia transgressionem actualem non incidit, omnia sibi salua suspicatur, quousq; Hierusalẽ scrutabitur in lucernis. Et inueniuntur nonnulli Babylonij, qui ciues Hierusalem fore putabantur, dicente domino: Cum accepero tempus, ego iustitias iudicabo. Quid ergo fiet de seruo ocioso? cum Augustinus libro de vita Christiana dicat, quod non solũ à Christiano requiritur, vt malo careat, sed vt bona exerceat, tam opere, quam voluntate, & recta intentione. Quod si nihil male fecerit, nec tamen aliqd boni egerit, ad æternæ vitæ præmia non admittitur, sed gehennæ ignibus mancipatur. Nec enim arbor

Apoc. 2
Malicia quid sit.
1. Cor. 5
Mat. 19
Sappho. 1
Psal. 74
Mat. 25
Otiũ vitandũ.

arbor viriditatē retinet, niſi pariter ſuper-
Opabona ad ſalutē neceſſaria. c reſcat: nec animæ vitam homo retinet, niſi in bonis operibus & exercitijs pro-ficiat. Inſuper exigitur facere fructum bo-num, alioqui excidetur & in ignem mit-tetur. Fructus bonus eſt bonum opus ex
Mat. 7 conſcientia pura, charitate formata, volū-tate libera, fide non ficta, intentione recta.
Apoc. 3 O lignum aridum & infructuoſum, æter-nis ignibus deputatum, quod excidi iube-tur, ne terram occupet. Vtinam, inqt, cali-
Tepidus quis. dus eſſes, aut frigidus: ſed quia tepidus es, & nec cálidus, nec frigidus, incipiam te euomere de ore meo. Super quo verbo
Calidus quis. dicit Gregorius in Paſtoralibus: Calidus
Frigidꝰ quis. eſt, qui bona ſtudia & arripit & conſum-mat. Frigidus vero, qui conſummanda non inchoat. Et ſicut à frigore per teporē tranſitur ad calorem: ita à calore per tepo-rem reditur ad frigus. Et ſequitur: Et ſicut ante teporem frigus eſt ſub ſpe, ſic poſt frigus tepor eſt in deſperatione. Qui cū adhuc in peccatis eſt, conuerſionis fiduci-am non amittit. Qui vero poſt conuerſio-nem tepuit, etiam ſpem quę eſſe potuit de
Lucæ 15 peccatore, ſubtraxit. Hinc illud Lucę: Gau-dium eſt angelis ſuper vno peccatore pœ-nitentiam agente, quam ſuper nonaginta nouem iuſtis, qui non indigent pœniten-tia, Gregorius exponit de iuſtis, qui ſe ge-runt deſidioſe, & de peccatore ad pœnitē-tiam ferente. Omnis enim deſidioſus cuilibet commutabili bono faciliter inor-dinate per affectum inhæret. Vnde de cō-ſecrat. diſtinct. V. cano. Nunquam de ma-nu tua, ſuper illo: In deſideriꝭ eſt omnis ocioſus, dicit Gloſſa:

Quærit, Aegiſtus quare ſit factus adulter,
In promptu cauſa eſt, deſidioſus erat.

Hæc autem inordinata adhæſio deturpat & ream facit animam, ac perconſequens Deo reddit deteſtabilem. Pro quo no-
Macula animæ. tandum, quod macula proprie dicitur in corporalibus, qñ corpus nitidum perdit ſuum nitorem ex contactu alterius cor-poris. Sic in anima fit quidam contactus, quum per amorem inordinatum aliqui-bus rebus inhæret. Quod quia facit con-tra lumen rationis, & diuinæ legis, ideo delinquit, & maculam animæ contrahit: quæ macula non eſt aliquid poſitiue, ſed ſignificat priuationem quandam nitoris in ordine ad cauſam ſuam, q̄ eſt pc̄m̄, ꝙ interponit cauſans vmbrā quandā & ob-tenebrationē in aīa. Nā vmbra cauſata ex obiectu corporis alicuius ad ſpeculū, nō ſolū cauſat priuationē luminis in ſpecu-lo, ſed etiam cauſat in eo ſimilitudinē cor-poris vmbrā cauſantis. Hinc diuerſa pec-cata diuerſas maculas cauſant in anima. Cauſat inſuper in anima reatum pœnæ, in quantum tranſgreditur ordinem diui-næ iuſtitiæ. Nec ſolū facit eam ream pœ-
Pcātū duo ineſſe. na æterna ſecūdum durationem, ſed etiā pœna infinita ſecundum quantitatem: qa duo ſunt in peccato. Primum eſt auerſio ab incommutabili bono, quod eſt infini-tum, & per conſequens peccatum eſt infi-nitum. Cui peccatō correſpondet pœna damni, quæ eſt infinita ſecundum quanti tatem, quia eſt amiſſio boni infiniti. Secū-dum eſt, inordinata conuerſio ad bonum commutabile, cui correſpondet pœna ſen ſus, quæ erit infinita ſecundum quantita tem, ſed non ſecundum durationem, qa correſpondet durationi culpæ: non ex par te actus, ſed ex parte maculæ, qua duran-te, manet reatus. Perſeuerat autem macula quādiu perſeuerat voluntas, id eſt, quo-uſque voluntas iteꝝ conuertatur ad incō-mutabile bonum. Quæ voluntas in bo-num de cætero mutari non poteſt in dam natis, cum ſit in malo firmata. Voluntas e-nim in auerſione boni incommutabilis in morte perſeuerans æternaliter obſtina-ta, punitur. Iuſtum eſt enim ſecundū Gre-gorium, quod qui in ſuo æterno peccauit in æterno Dei puniatur. Ex hoc enim, ꝙ finem ſuum in peccato conſtituit, in æter num peccandi voluntatem habuit. Cui Chryſoſtomus: Dic, inquit, quanta tem-pora luxuriæ, quæ deliciarum ſpacia, com parare vis pœnis æternis? Centum annis (ſi placet) delicijs demus, adde & alios cē-tum, adde decies centum: quæ erit ex his ad æternitatem comparatio?

Ignorantiæ malum quod, & quatuor eius ſpeciebus, & de ſeptem gradibus recidiuationis in peccatum. Cap. III.

Ignoran tia & cæ citas dic unde.

SI ignoraste o pulchra inter mulieres, egredere & abi poſt veſtigia gregū. Canticorum I. Hanc ignorantiam & cę citatem in homine cauſat elōgatio à Deo. Sicut enim Deum accedimus amore bo-

no, fic ab eo recedimus amore malo. Qua re peccator longe abisse dicitur, non loco, sed dissimilitudine, scilicet mala vita, malis moribus, quo tendit per dilectionem malam. Et sicut accedentes illuminantur, iuxta illud Psalmistæ: Accedite ad eum & illuminamini: sic recedentes excæcantur, iuxta illud libri Sapientiæ: Excæcauit eos malitia eorum. Vnde Gregorius de excæcatione Samsonis dicit, quod prius intellectus obtunditur, & postea animus ad exteriora vagatur, vt cæca mens, quo ducitur, nesciat, & carnis illecebris se libenter subdat: sicq; paulatim egreditur ad pascendum hædos suos, id est, concupiscentias & passiones inordinatas.

Psal.35
Sapien.2

Ignorantia profluxus.

Quas ad numerum quaternarium redige re placuit, tanquam quatuor filias diaboli, quas omnibus suis prostituit, qa quatuor capita sunt & initia omniũ vitiorum.

Superbia.
Sapie. 2
Inuidia.

Primũ est superbia, quæ est initium oĩs peccati in Deum commissi, vtpote q̃ Deo similis esse voluit. Secundum est inuidia, initium omnis peccati in proximum cõmissi, quo mors intrauit in orbem terrarum. Et hæc duo diabolo videntur indita, non natura, sed corruptione, quasi duæ filiæ genitæ ex tam pessimo patre. Vnde complectentes easdem, non immerito filij diaboli nuncupantur, dicente domino Iudæis elatis & inuidis. Vos ex patre diabolo estis, & opera patris vestri facere vultis: quia tanquam ex appropriatis sibi vitijs in damnationem æternam regenerati, eandem hæreditatem consequẽtur, quæ licet parata legitur diabolo & angelis eius, propter conformitatem tamẽ spiritualis corruptionis condiuiditur etiam maleuolis hominibus. Alia vero duo scilicet cupiditas, quæ est initium omnis peccati in res exteriores: & voluptas, quæ est initium omnis peccati in seipsum sunt capita & initia vitiorum carnalium, sicut priora vitiorum spiritualium. Quæ licet extra diaboli naturam esse noscũtur, cum nec voluptatibus, nec cupiditatibus fruitur, sunt tamen eius filiæ fœdæ, quas ipso suggerente sibi, proh dolor, Eua mater infeliciter genuit, dum insipienter consensit, fructum vetitum cupiditate ducta rapiendo, & voluptate victa degustando, de quibus filiabus dicitur in Libro Prouerbiorum: Sanguisugæ duæ sunt filiæ, dicentes: Adfer, adfer: qa nec corpus voluptate, nec cor cupiditate satiari potest. His igitur incautus letali dispendio per gradus quosdam elongatur à Deo. Primo, plus diligendo creaturam, quam creatorem, quamuis actuali ter eadem creatura non abutatur, Sicut paratum habens animum potius velle trãsgredi diuinum mandatum, quam suscipere aliquod notabile incommodum, aut dimittere aliquod notabile commodum, boni, vtilis, honesti vel delectabilis. Sicut adolescens ille diues, qui domino respondit, à iuuentute se seruasse omnia mandata. Sed audiens: Vade & vende omnia, tristis abscessit, quia bona nimis dilecta deserere noluit: potius eligens à Christo, quam à bonis separari. Tales igitur licet quantum ad actum exteriorẽ adimplere præcepta videantur, non tamen quantum ad debitam intentionem finis, quæ propter priuatam dilectionem ad seipsam semper est recurua, nõ filij, sed mercenarij effecti, quorum oculus intentionalis est nequam, & ideo totum corpus bonorum operum est tenebrosum. Quamdiu nanque quis ex aliqua quantumcunque ardua suppositione se sentit velle peccare mortaliter, tam diu semper in peccato mortali remanet, licet tali suppositione non occurrente, actu mortaliter peccare non videatur. Secundo autem, abutendo creatura plus dilecta, quia miseri post quã à Deo sunt auersi, faciliter incipiunt creaturis, id est, seipsis, vt etiam alijs abuti. Nã auersione facta a bono incõmutabili, deperit in eis sapor spiritualis de merito peccati: quapropter ad sensualem gustum se conuertentes, sub mundana dulcedine veneni virus insumunt. Dicitur enim in Prouerbijs, quod sanguisugæ, id est, diaboli, duæ sunt filiæ, quas velut meretrices auersis mentibus prostituit, scilicet voluptas & cupiditas, quæ sunt in abusione creaturarum, dicentes: Adfer, adfer, quia nec corpus voluptate, nec cor cupiditate satiatur: &, vt dicitur in Prouerbijs, omnes qui ingrediuntur ad eam, id est, vnã ex duabus, non reuertentur, nec apprehendent semitas vitæ. Tertio, non tantum in criminibus delectando, sed etiam gloriando, ita quod plus superbit, quo plus peccat, sicut diabolus prius superbiens de natura (quæ fuit opus Dei) postea supbiuit de culpa, quæ fuit opus suũ.

Ioan. 8
Mat.25
Cupiditas.
Voluptas.
Pro. 30

Gradus elongationis à Deo septem.

I. *Voluntas peccandi.*

Mat.19
Mar.10

II. *Peccare actualiter.*

Prou.30

Prouer.2

III. *Gloriatio in peccatis.*

Simi-

Similem lapsum sortiuntur, qui peccant ex malitia, quibus ipsa peccati malitia placet, qui lætantur cum male fecerint, & exultant in rebus pessimis. Quibus imperatur in Psal. Dilexisti malitiam, id est, non tm̃ fecisti, sed etiam dilexisti (quod est maioris peccati) malitiam super benignitatem, quia etsi benignitas quandoq; tangit animum eius, statim tamen refugit ad malum: & tunc venit ad contemptum, de quo dicitur in libro Prouerbiorum: Impius cum in profundum venerit malorum, contemnit, qui contemptus consiPro. 2 Psal. 51 derare non sinit peccatorum enormitatem & grauitatem, nec futuram calamitatem. Vnde Augustinus in Enchiridio: Peccata quamuis, inquit, magna & horrẽda, cum in consuetudinem venerint, aut parua, aut nulla esse creduntur, vsque adeo vt non solum non occultanda, verum etiam prædicanda, diffamandaq; videantur.

Pro. 18

IIII. Studiositas peccandi. Quarto, proinde male agendi studiositatem quandam exhibendo, de qualibus dicit Psalm. Et nõ audiuit populus meus vocem meam, & Israel non intendit mihi. Et dimisi eos secundum desideria cordis eorum. Ibunt igitur secundum inclinationem fomitis ad malum, in adinuentionibus suis, id est, in peccatis enormibus ab ipsis adinuentis: quam adinuentionẽ cautat illa studiositas, quæ tantas abominationes adinuenire solet, quod eas nec nominare nec recolere fas est.

Psal. 53

V. Obliuio Dei & salutis. Gene. 3 Quinto, siquidem per hanc diutinam studiositatẽ subrepere solet obliuio Dei & omnium, quæ pertinent ad animæ salutem: quod notatur per illud Genesios: Super pectus tuum gradieris, eo quod per remissionem diuinarum miserationum quasi nunquam talis esset erigendus. Vnde nec bonum audire dignatur, iuxta illud Apostoli: Multi sanam doctrinam non sustinebunt, sed coacerua būt sibi magistros prurientes auribus. Et à veritate quidem auditum auertent, ad fabulas autem conuertentur.

1. Tim. 4

VI. Obstinatio. Sexto, perueniendo in peccatorum obstinationem & defensionem, quæ frangi potest, sed ad pœnitentiam flecti non potest, quia, vt dicitur in Ecclesiastico, nemo corrigere potest, quem ille, scilicet Deus, despexerit. Et sic malitiam defendit agnitam, & veritatem impugnat agniã, vt liberius peccet. Septimo,

Eccles. 7

VII. Eorum deniq; non contentus propria perditione, se pro posse constituit autorem perditionis alienæ, secum alios trahens in eandem damnationis voraginem. Gaudet enim inuenire sibi similes in malitia, virtuosis inuidens, persequens, deridens & detrahens. Quod à nobis auertat Iesus.

pere alios.

Quod iustificatio quatuor p ordinem requirit, & quomodo Deus pulsat ad ostiũ animæ. Caput IIII.

REuertere, reuertere Sunamitis, reuertere, reuertere, vt intueamur te.] Cãticor. VI. Quasi diceret: O Sunamitis, id est, aia misera, pro peccato captiuata (nam qui facit peccatum, seruus est peccati) reuertere primo à contemptu: secundo à cõsuetudine: tertio, ab opere: quarto, à cõsensu peccatorum: sicut e contrario peccata petrasti, procedendo à consensu in opus, ab opere in consuetudinem, à consuetudine in contemptum. Reuertere, inquam, sicut ancilla ad dominum, sicut filia profuga ad patrem, sicut ægra ad medicum, sicut adultera ad sponium. Reuertere deniq; per diuinæ gratiæ infusionẽ, per motum liberi arbitrij in Deum, scilicet per fidem charitate formatam, per motum liberi arbitrij in peccatum per detestationem, & per peccati expulsionem & remissionẽ. Quamuis enim impij iustificatio non est successiua, sed instantanea, tamen ordine naturæ primo requiritur infusio gratiæ, deinde motus liberi arbitrij in Deum p dilectionem, postea in peccatum per detestationem, eo quod sit contra Deum & tãdem sequitur culpæ remissio, quæ est finis motus in iustificatione, ad quam, sicut ad finem, illa transmutatio totaliter ordinatur. Vnde subdit: Vt intueamur te, scilicet oculo misericordiæ & veniæ, intuitu gratiæ in via, & gloriæ in patria.

Ioan. 8

Iustificatio quid? Rom. 8

Pro quo notandum, quod iustificatio, secundum Thomam, est transmutatio de statu culpæ ad statum gratiæ. Vel, vt dicit Glossa super illud Pauli: Quos præ destinauit, hos & iustificauit: iustificatio est remissio peccatorum, & consummatio bonorum. Vbi tangitur recessus à termino à quo, & accessus ad terminum ad quẽ. Hæc ergo iustificatio quatuor requirit.

Iustificationi quæ necessaria.

Primo requirit infusionem diuinæ gratiæ, quis accidentaliter infusio gratiæ via,

I.

Gratia.

Rom. 3

Pro. 10
1. Pet. 4

Iustificatio cur sit maximū opus Dei.

sehabet ad remissionem culpæ, ita quod potest esse infusio gratiæ sine remissione culpæ, sicut in statu innocentiæ, & in homine Christo, quantum ad primū instans conceptionis fuæ: Sed infusio gratiæ remissionē includit culpæ, eo ꝙd homo est in statu peccati, ad cuius iustificationē est remissio culpæ necessaria, & ante remissionem culpæ infusio gratiæ, sine qua non potest fieri remissio culpæ, hoc est: ex parte Dei iustificantis, prior est infusio gratiæ, quàm remissio culpæ, qa causa est prior suo effectu. Sed ex parte peccatoris iustificati, prior est remissio culpæ, quàm infusio gratiæ, quamuis hæc duo fiant in instanti, quia Deus infinitæ virtutis, in instanti mentē disponit, & gratiam infundit. Quod aūt primo requiratur gratia ad iustificationem, patet, dicente Apostolo: Iustificati gratis per gratiam ipsius. Nam quia culpa commissa in Deum est malum infinitum, & humana natura potentiā infinitam habere non potest, ideo requritur diuina gratia. Nullum etiā peccatum dimittitur sine charitate, quæ dicitur operire omnia delicta, sed sine Dei gratia, charitas haberi non potest. Vnde quamuis dilectio Dei (quantum est ex parte alicuius actus diuini) manet immutabilis & æterna, tñ quantum ad effectum, quem nobis imprimit, quandoq; interrumpitur, prout ab ipso quandoq; deficimus, & quandoq; resuscitamur: quia Dei dilectio non solum consistit in actu voluntatis diuinæ, sed etiam importat quendam affectum gratiæ causantem, ne homini peccatum imputetur à Deo: qua scilicet gratia fit dignus vita æterna, à qua mortale peccatum excludit. Cum enim charitas est ꝙdam participatio diuinæ vitæ, ideo excludit omnē mortē animæ, id est, omne peccatum mortale: alioqui sequeretur illud inconueniens, quod anima simul & semel esset digna vita æterna & morte æterna. Hæc autem iustificatio, & animæ viuificatio maximum opus Dei est, quia in iustificatione peccatoris Deo iustificanti repugnat inordinata voluntas peccatoris, & tamen ibidem acquirit peccator esse gratiæ, quod multo nobilius est, quàm esse naturæ. In creatione vero nihil repugnat voluntati creantis. Et ideo dicit Augustinus, quod maius opus est, vt ex impio iustus fiat, quam creare cœlum & terram. Hinc merito dicit Psalmista: Misera tiones eius, scilicet quibus iustificat impios, super omnia opera eius. Et iterum: In æternum non obliuiscar iustificationes tuas, quia in ipsis viuificasti me. Secundo, requirit motum liberi arbitrij in Deū per fidem charitate formatam. Non enim sufficit ad iustificationem cognitio naturalis, quia per eam homo non conuertitur in Deum, in quantum est obiectum beatitudinis, & causa iustificationis. Fides quidem ostendit homini Deum esse summū bonum, sed oportet eam esse charitate formatam, vt fidem habens, gressu amoris & boni operis tendat in Deum, affectanter acquiescens infusioni diuinæ gratiæ nec talis inuoluntarius, & per consequens indispositus inueniatur: quia, secundū Augustinum, qui creauit te sine te, non iustificabit te sine te, id est, qui creauit te sine te præueniente, non iustificabit te sine te cōsentiente, peccata detestante, & quod in te est, faciente. Et ad hoc dilectam hortatur animam in Canticis, dicens: Aperi mihi soror mea, amica mea, columba mea. In quibus verbis Christus animæ sponsus valenter pulsat tribus ictibus, sicut ait in Apocalypsi: Ego sto ad ostium, scilicet liberi arbitrij, eius expectando conuersionem: & pulso per internam inspirationē, exigendo voluntatis ad me conuersionē. Vnde generaliter facienti quod in se est, per gratiam gratis datam, concito Deus p gratiam gratum facientem occurrit, & ad suam familiaritatem dulciter trahit. Sicut principi publicanorum Zachęo Iesum videri cupienti quis esset, statim adfuit diuina clementia, quæ vocauit eum ad Christi familiaritatem, dicens: Zachæe, festinans descende, quia hodie in domo tua oportet me manere. Et hoc subdit in Apocalypsi, dicens: Si quis mihi aperuerit ianuam, scilicet voluntatis, introibo ad illum, scilicet gratiam gratum facientem in fundendo, & cœnabo cum illo, in eius fide, operibus & virtutibus delectando, & ipse mecum, de mea gratia & spirituali cōsolatione delectando. Primus autem ictus est: Aperi mihi soror mea. Quasi diceret: Adiuro te per amorem, quo propter te naturam humanam assumendo me fratrem tuum constituisti, ac annis XXXIII. pro tua liberatione & exaltatione tam laboriose defudaui, vt cor tuum mihi aperias, &

Pſ. 144
Pſal. 118

II.

Motus liberi arbitrij in Deum.

Canti. 5

Apoc. 3

Lucæ. 19

Apo. 3

Pulſus diuinæ gratiæ ad animam.

rias,& amorem reciprocum fideliter exhibeas. Sicut augustinus lib. de Catechizandis rudibus, dicit: Ama amorẽ illius, qui amore tui amoris descendit in vterũ virginis,& ibi amorẽ suum amori tuo copulauit, humiliando se, sublimando te cõiungendo lumẽ luæ æternitatis, limo tuę mortalitatis. Et S, Bernardus: Agnosce o homo, quod nihil tantum ad amorẽ illius inflãmat, sicut beneficiorum eius immensa donatio. Ex hoc enim, q̃ ipsum tam liberalem cogitas, ad largiendum non solũ sua, sed & seipsum secundum oẽm affectũ & modum, ipsum te nimium diligere cogitabis. Nihil autem ad amorem tantum excitat, sicut amari, Considera quanta fuerit ergo te dilectio Dei, quod vellet Deũ hominem, & hominem quodãmodo Deum fieri: & sic te post lapsum quærere, & post offensam plus quam prius exaltare. Nunquid exaltationẽ culpa meruit? Certe non. Sed ne ab eo fugeremus amplius, naturam nostram inseparabiliter sibi vnire voluit. Secundus ictus est: Aperi mihi amica mea. Quasi diceret: Adiuro te per dilectionẽ in passione mea tibi præostensam, qua maiorẽ nemo habet, vt tanta pœnalitate te redimerem, tanta humilitate te exaltarem, tanta sanguinis & aquæ effusione te mundarẽ, tanti sacramenti præparatione te spiritualiter saginarem & adornarem, vt huius beneficij memor, mihi cor tuum per dilectionem perfectam aperias. Vnde dicit S. Bernardus: O bone Iesu, quid tibi & morti? Nos debuimus, & tu soluis: peccauimus, & tollis. Opus sine exemplo, gratia sine merito, charitas sine modo. Si ergo te diligis o homo, quite destruxisti, quomodo non diligis illum, qui te redemit? Et si, qui nihil sumus, imo qui mali sumus, in tantum diligit Deus, cur eum, qui summe bonus est, nõ diligimus? cum in suo beneficio nihil quæsiuit, nisi vt amore suo nos inebriaret. Tertius, ictus est: Aperi mihi columba mea, id est adiuro te per spiritum sanctum, quem in specie columbæ præostensum, dedi tibi in baptismo, & te mihi in sponsam consecraui, vt huius beneficij memor, cor tuum mihi aperias, & me charitate reciproca constringas: quia deliciæ meę, esse cum filijs hominum. Hinc Bernardus: Habes dilectionis pignus spiritum sanctum, habes & fidelem testem Iesum Christum & hunc crucifixum. O geminum, ipsumque firmissimũ erga nos Dei amoris argumẽtum, Christus moritur, & amari meretur? spũs afficit, & amare facit. Ille facit cur amemur, iste vt ametur. Ille multam dilectionem suam in nobis commendat, iste dilectionem dat. In illo cernimus, quod amemus, ab isto sumimus vnde amemus. Et quia charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per spiritũ sanctũ, amati amentus, vt amantes amplius amari mereamur.

Amor Dei quõ maxime excitetur in homine.

Ioan. 15

Luce 3

Pro. 8

Roma. 5

De tertio necessario ad iustificationẽ impij, scilicet de pfecta pœnitentia, ad cuius quatuor requiruntur, & de attritiõe contritione, duplicique dolore contritionis. Cap. V.

III

REuertere, reuertere Sunamitis, reuertere, reuertere, vt intueamur te.] Reuertere, inquam, per plenum dolorem patratæ malitiæ, per veram amaritudinem perfectæ displicentiæ, per firmum propositum verę pœnitentiæ, & per debitam mortificationem inordinatæ concupiscẽtiæ. Merito namque dicit quater, reuertere, quia quatuor requiruntur ad perfectionem veræ pœnitentiæ. Primum est, pecata deplangere, vel saltem de eis dolere, & displicentiam habere, vt ad eorum agnitionem valeat plenius deuenire. Quia (secundum Gregorium) sæpe quod torpentibus latuit, flentibus innotescit. Et afflicta mens certius inuenit malum, quod fecerat: & reatum suum, cuius secura non meminit, hunc in se commota deprehendit. Et quo vberius culpa defletur, eo altior cognitio veritatis attingitur: quia ad videndum internum lumen, polluta dudum conscientia, lachrymis baptizata renouatur. Veruntamen non omnis dolor, & displicentia vel lachryma pro peccatis, delet peccata: quia dolor existens in voluntate (qui est displicentia peccati) quandoque est informis, & tunc dicitur attritio: sicut cum quis dolet de peccato propter sequens damnum & scandalum, vel incommodum temporale, vel æternum, & non propter diuinam offensam. Sed talis dolor non formatur de lege communi, nisi sit maximus in comparatione aliorum dolorum: quia quanto quid debet magis placere, tanto oppositum eius debet magis

Pœnitẽtiæ actus primus.

Peccata deplangere.

bet magis displicere. Et quia maxime placere debet summum bonum, à quo separatur homo per peccatum, i deo maior est sedebet displicentia de mortali peccato, q̃ de quocunq; alio malo. Ad maiorẽ autem euidentiam sciendum, q̃ sicut in materialibus durum dicitur, quod non cedit tactui: frangi vero dicitur, secundũ Philosophum, quod in magnas partes diuidit: comminui vero, quod redigitur in paruas partes: Sic etiam per quandam similitudinem in spiritualibus dicitur cor hominis durum, quàm diu diuinæ inspirationi se tangenti non cedit, sed obuiat, in affectu peccati persistendo. Frangi vero vel atteri dicitur, quando iam incipit à peccato recedere, sed ex timore seruili, quia nondũ ad Deum plene conuersus est. Conteri denique dicitur, quando totaliter in eo destruitur affectus peccati, quod est plene à peccato resilire: quæ resilitio dolor quidem est, non passio sensibilis appetitus, sed secundum quod dolor accipitur pro displicentia voluntatis, qui dolor voluntarie assumitur, vt sic meritorius reddatur, quia nihil meritorium, nisi fuerit voluntarium. Differunt igitur attritio & contritio. Nã attritio oritur ex timore pœnæ. Contritio autem ex consideratione diuinæ offensæ. Hinc elicitur attritio sine gratia à voluntate. Contritio vero à gratia voluntatẽ mouente. Et ideo contritio redditur intentior quam attritio, quia fit à motore fortiori, scilicet à gratia. Quod si quæritur: Vtrũ attritionem facientis, quod in se est, necessarium sit fieri contritionem? Dicendum, quod aliquo modo necessarium est tali dari gratiã gratum facientẽ à Deo, non quidem necessitate coactionis, nec necessitate immutabilitatis absolute, sed necessitate immutabilitatis ex præsuppositione ordinationis diuinæ, qua scilicet liberaliter & immutabiliter ordinauit, semper se daturum gratiam omni petenti, & quod in se est, facienti. Hoc enim ex mera sua liberalitate & bonitate repromisit, sicut orauit Manasses 11. Paralip. vltimo, dicens: Tu domine secundum bonitatem tuam promisisti pœnitentiam remissionis peccatorũ.

Secundum quod requiritur, est etiam peccata veraciter odire: & hoc solum, quia Deo sunt contraria, non propter aliud q̃d cunque damnum, incommodum vel scandalum exinde proueniens, sed ad ea verũ sentiat odium, vt sicut amor verus in præsentia vel memoria amati veram delectationem parit, sic etiam eouuerso, verum odium inimici vel peccati, ex præsentia vel memoria veram de ipso tristitiam pariat. Hinc dicit Ambrosius: Quãdo sic pœnites, vt tibi amarum in anima sapiat, q̃d ante dulce fuit in vita, & quod te prius oblectabat in corpore, ipsum te cruciat in corde: iam nunc bene ingemuisti ad Deum. Hęc ille. Vnde Chrysostomus ait: Contritio est humilitati cordis vera compunctio, magna agere, & humilia loqui, iuste operari, & super peccatis timere & tremere. Vel, contritio est dolor voluntarie assumptus cum proposito confitendi & satisfaciendi, si facultas ad fuerit. Et si quæritur: Vtrum pro quocunque peccato magno sufficiat quantacunque parua contritio, præsertim cum dicat Augustinus, quod in amissione rerum necesse est, quod tantum vrat dolor, quantum inhæserat amor, sed summum bonum, q̃d amittitur per mortale peccatum, est maxime diligendum. Hinc apud Hieremiam peccatori dicitur: Luctum vnigeniti fac tibi, planctum amarum. Ad hoc dicendum secundum Richardum, quod cum contritio dicat actum pœnitendi charitate formatum, & quantacunque modica charitas sufficit ad remissionem quantorumcunq; peccatorum mortalium, ideo quantacunq; parua contritio sufficit quãtocunque magno peccato, quantũ ad deletionem culpæ. Et hoc pro illis, qui naturaliter læti sunt, & ad sensibilem dolorem de facili peruenire non possunt. E contra vero, quantacunq; fuerit attritio, nullum peccatũ delere potest, nec mortale, nec veniale, nisi prius formata charitate conuersa fuerit in contritionem. Pro quo notandum, quod duplex est dolor contritionis. Vnus consistit in voluntate, qui est displicentia quædam peccati, qua scilicet sibi displicet peccatũ, in quantum est quædam transgressio legis diuinæ. Et ille dolor nõ potest esse nimis magnus, quia directe causat ex charitatiua Dei dilectiõe, quæ nimis intendi non potest. Cuius perfectio consistit primo in plena auersione & habituali displicentia omniũ peccatorũ tam venialiũ, quam mortaliũ: ac etiam in actuali detestatione omnium, pro tempore memoriæ occurrẽtium. Oportet enim, quod sin-

Cõtritio quid.

Hiere. 6

Attritio quid.

Dolor cõtritionis duplex.

Peccata odire.

Pœnitẽtiæ actus secũdus.

quod singula peccata cõmissa, quoꝝ habet memoriã, detestetur: & sic subsequet quãdã motus vniuersalis detestatiõis oĩm peccatoꝝ, q̃ cõmisit, vel etiã cõmittere potuit. Inter quæ etiam includuntur peccata obliuioni tradita, qa in illo statu sic est dispositus, vt etiã de his, q̃ nõ meminit, si ỏc currerent memoriæ, conteretur, & ex illa dispositiõe remitteretur etiã peccata obliuioni tradita. Secundus consistit in intẽtione deiforme dispicendi sibi ipsi, cuius ratio totalis erit offensa diuina. Igitur dolor contritionis esse potest quandoq; tam intensus, q̃, secundum Richardũ, propter eius perfectionẽ & sensibilẽ dolorem cautatum experfectione actus illius, mereretur pœnitens remissionem totius pœnæ peccato debitæ. Quod tñ non conuenit cuilibet contritioni, qa non semp cum remittitur offensa, remittitur emẽda satisfactoria. Et si obijcitur illud Sapientis: Per quæ peccat qs, per hæc & torquetur. Dicendũ, q̃ mẽbra corporis non peccant nisi instrumentaliter, ita q̃ (secundum Anselmũ de conceptu virginali) qcquid faciunt, totũ imputandũ est voluntati: & ideo verbũ illud intelligitur secundũ congruitatẽ, nõ secundum necessitatem. Veruntñ post quãtamcunq; contritionẽ necessario semper requiritur confessio, & alicuius operis pœnitẽtialis expletio, si facultas & opportunitas adfuerit. Et hoc propter obligationem pœpti ecclesiæ, qa reconciliari debet peccator non tantum secundum iudiciũ Dei, sed etiam secundum militantis ecclesiæ iudicium. Nec etiam contritio quantacunq; magna fuerit, pœnam vel culpam remittit, nisi fit cum proposito confitendi, & iudicium ecclesiæ subeundi, si facultas adfuerit. Alius autem dolor exiſtit in sensualitate, quæ est passio quædã sensualitatis ex dilplicentia peccati causata. Et hic dolor duplex distinguif, sicut quandoque causatur ex consideratione amissionis cuiusdã honestatis, seu gloriæ accidẽ talis per peccatum, sicut fit in mulieribus integritatẽ corporis amittẽtibus. Et talis dolor potest esse nimis magnus, sicut etiã cum qs pro peccatis nimis affligit corpus suum: qa neuter est ipsi pœnitentiæ essentialis. Quandoq; vero directe causatur p quandam redundantiã ex dilplicẽtia voluntatis: & sic videtur qbusdam, q̃ hic dolor non potest esse nimis magnus, etiam si corrumperet corporis harmoniam ad vitam necessariam, sicut de quibusdam legitur. Caueat tamen qs, ne ex intentione feratur ad procurandum talem passionem, sed in doloribus se temperet, ne ante tempus spiritualem profectum amittat.

Peccata oblita quõ remittãtur

Sapie. 11

Cõfessio & satisfactio necessaria.

De cõrto necessario adiustificationẽ impij scilicet, de remissiõe tã venialiũ, q̃ mortaliũ peccatorum, q̃ ad culpã & pœnã æternã & purgatoriã, & curecõtritioni specialiter ascribitur.

Caput. VI

IIII. Cantic. 4

REuertere, reuertere Sunamitis, reuertere, reuertere, vt intueamur te.] Merito dicit sponsa alibi in Canticis: Vadã ad montẽ myrrhæ. i. doloris cordialis, & dilplicentiæ mẽtalis: qa secudum Alexandrum de Hales in IIII. lib. Sententiarum, dilplicentia est auersio mentalis ab omnibus peccatis: ideo semper est necessaria, qa nunq̃ peccatum veniale vel mortale dimittitur, etiam quo ad culpã, affectu in illud remanente, cum affectus potius reputatur in peccatum, q̃ actus. Est enim affectus tã quam formale ipsius peccati, & actus materiale. Hinc sicut mortale nũq̃ in hac vita deletur manente voluntate, sic nec veniale, quod est maioris adhærentię respectu aĩæ, quia maior est pronitas animæ ad veniale, q̃ ad mortale. Nã sic adhærẽt animę venialia, q̃ non quacunq; gratia gratũ faciente tolluntur, q̃ diu voluntas infixa remanet. Licet enĩ gratia (simpliciter loquẽdo) potentior est q̃ natura, dicẽte Apostolo: Omnia possum in eo, qui me confortat, tñ quia ex prouidentia diuina, qua indita est humanæ voluntati volendi libertas hoc vel illud, prouisum est humanæ libertati, quod in voluntate plenã efficaciã non habet, ipsa contradicente: licet habeat ipsa obedientẽ. Hinc opus gratiæ non est ordinare voluntatem deordinatam, dummodo persistat in ptinacia ne ordinetur. Nec etiam est opus gratiæ delere peccatum deordinans ipsam voluntatem. Et si queritur: Quãdo tunc illud veniale peccatum dimittitur, cui scilicet affectus est infixus vsq; ad mortem: Respondit in IIII. librum Sententiarum Bonauentura, quod quædam venialia remitti possunt in purgatorio, quando quis tranſit cum venialibus,

Philip. 4

Purgatorium quænam peccata purget.

bus, pro eo quod gratia non fuit adiuta finaliter ad illa delenda: quia voluntas post hanc vitam, remoto iam fomite prohibente, potest esse conformis gratiæ, quis non potest esse adiutrix, pro eo quod cessauit tempus meritit & ideo indiget adiutorio extetiori. Et cum non sit locus sacramento, habet adiutoriū ignis punitiui, qui dicitur ideo purgatorius, quia purgatur aīa à peccati scoria, & à veniali culpa. Et hoc innuere videtur dominus in Euangelio,

Mat. 12

cum ait: Quicunq; dixerit verbū cōtra filium hominis, remittetur ei: qui aūt dixerit contra spiritū sanctum, non remittetur ei, neq; in hoc seculo, neq; in futuro. In quo videtur includere, quod aliqua peccata remittuntur in futuro seculo. Ex his patet, quod pœnitentia de venialibus etiā est necessaria, quia remitti non possunt sine pœnitentia, nec stare possunt cū gloria, cum voluntas p vnū motum obliquata, rectificari non potest, nisi per motum contrarium. Et hoc est verum secundum Richardum, quod quo ad eorum remissionem de lege cōmuni pœnitentia de venialibus est necessaria implicite & explicite, in speciali vel in communi, quia quàm diu voluntas actualiter inhæret inordinationi, tam diu oportet eam inordinatā esse. Sed ad remissionē venialis peccati necessarium est, quod voluntas inhærere desinat tali deordinationi. Nec tantum hoc sufficit de lege cōmuni, sed etiam requiritur quod inordinationem præteritā explicite vel implicite detestetur actualiter, vt illa detestatio sit totius emendæ solutio, vel radix & fundamentum totius solutionis. Licet autem ad remissionē venialium exigatur eorum detestatio, non tñ requiritur eorum confessio, quia simul stare possunt cum gratia, nec separant à regno militantis ecclesiæ nec triumphantis, & per solā contritionē deleri possunt, post hanc etiam vitam remitti possunt. Denique secundum Bonauenturā, per ipsam gratiā, per se loquendo, obediente tamen voluntate, dimittitur culpa: per gratiā vero cum diffensu perpetuo voluntatis & detestatione peccati sine fine, dimittitur reatus æternæ pœnæ, non tamen ex vi ipsius voluntatis, sed ex gratia cum hac voluntate. Sed gratia secundum quod adiungitur ei dolor sensibilis, delet pœnam purgatorij, sub conditione tamen, scilicet si dolor ille culpæ conuenienter correspondeat. Sed gratia, secundum quod ei coniungitur dolor cōpassionis siue misericordię, qua pœnitens effunditur circa opera pietatis & satisfactionis, quæ confiftunt in tribus, delet pœnam temporalem, etiam mortalibus debitam.

Pœnitentiam de venialibus necessariam esse.

Remissioni venialiū peccatorum necessaria quæ.

Veruntamen, licet in cōtritione de mortalibus requiratur firmum propositū nunquam peccandi mortaliter, tamen in contritione de venialibus non exigitur propositum non peccandi venialiter: sed sufficit quod ei peccatum præteritum displiceat, & infirmitas qua ad veniale peccatum inclinat, quāuis ab eo penitus immunis esse non potest, dicens cum Psalmista: Tota die contristatus ingrediebar, quoniam lumbi mei impleti sunt illusionibus & non est sanitas in carne mea. Et talis dolor contritionis præseruat infirmas mentes ne defluant in peccata. Vnde oportet quod voluntas determinate fixa, non maneat in aliquo veniali, cum illud sit retentum: nec dimitteretur in contritione generali, nec speciali. Nam licet omnia venialia vitari non possunt, eo quod ex infirmitate naturæ contingunt, tamen singula vitari possunt. Omnia vero mortalia vitari possunt per medium salutiferæ pœnitentiæ, quæ dicit secunda tabula post naufragium. Alioqui nisi pœnitentiam egeritis, omnes simul peribitis, vt dicitur apud Lucam. Nam, secundum Richardum super libr. IIII. Sententiarum, quāuis per pœnitentiam informem, siue accipiatur pro habitu, siue pro actu exteriori vel interiori, siue pro omnibus simul, non potest remitti peccatum nisi dispositiue, in quantum homo per ipsam disponitur ad susciendam Dei gratiam: tamen specialius & directius disponit hominē ad peccati remissionem, quā alia quæcunque virtus in formis: quia omnia peccata in hoc conueniunt, quod vnumquodque est quędam iniustitia contra iustitiam legis diuinæ. Pœnitentia vero specialiter & directe disponit hominem ad hoc, vt possit & velit pro illa iniuria debitam emendā facere. Et licet informis pœnitentia per se digna non est formari per gratiam, tamen de congruo meretur suam informationē, & ex consequenti peccatorum remissionem: quæ duo Christus meruit de condigno vnicuique pœnitenti, & quod in se est, fis-

Remissioni mortalis peccati necessaria quæ.

Psal. 37

Lucæ 13

est, fideliter facienti. Et licet bonitas nostræ pœnitentiæ sit finita, virtus tamen meriti Christi (sine qua per pœnitentiam mereri non possumus peccati remissionem) aliquo modo est infinita, in quantum scilicet fuit meritum illius, qui bonitatem habet infinitam: principaliter tamē in actibus pœnitentiæ remissio peccatorum ascribitur actui contritionis: & hoc ex eo secundum Gulielmum in suo Sacramentali, quia dæmon est initium omnis peccati, quod quidem peccatum sequens naturam illius à quo processit, possessorē suum, id est, peccatorem facit esse superbum, rigidum & durum, in diabolicam eum quodammodo transformās similitudinem. Hinc quam diu quis est in peccato, reperitur contumax, durus & elatus, sicut ait dominus de Pharaone: Ind urabo, id est, indurari permittam subtrahendo gratiam, quæ nata est cor hominis mollificare, cor Pharaonis, & non dimittet populum. Sed quia contraria contrarijs curantur, & contritio atq; humilitas quasi contraria sunt ipsi duritię & elationi, ideo huic actui deletio culpæ magis attribuitur, quia sacrificium Deo spiritus contribulatus. Ex hoc etiam apparet conueniens ratio, quare propter talem contumaciam & duritiem, tantum quis excommunicari debet & non alias. Bernardus in libro de Consideratione: Quid est, inquit, cor durum? Ipsum est cor durum, quod nec compunctione scinditur, nec pietate mollitur, nec precibus mouetur, nec minis cedit, sed flagellis indurat. Ingratum est ad beneficia, infidum ad consilia, fœuum ad iudicia, inuerecundum ad turpia, inhumanum ad humana, temerarium ad diuina, peccatorum præteritorum obliuiscens, præsentia negligens, futura non præuidens.

Tobiæ 4

Exodi. 4 & 7.

Psal. 50

Cor duū quid sit.

Confessio apud quos fit necessaria: quando possit differri; & quæ requirantur ad dignā satisfactionem: de signis quoque veræ pœnitentiæ.

Caput VII.

Pœnitentiæ actus verus.

REuertere, reuertere Sunamitis, reuertere, reuertere, vt intueamur te.] Vitis de duobus primis actibus veræ pœnitētiæ, duos vltimos iā prosequamur. Tertius igitur actus est laborare fideliter ad peccati destructionem per verā confessionem, & dignam satisfactionē. De confessione dicit Glossa Brixien. de pœnitentia distinctione quinta, in summa, Quod nihilus dicitur cam instituisse à quadam vniuersali ecclesiæ traditione, siue præcepto, quod ex noui vel veteris testamenti autoritate Ecclesiæ traditio, sicut præceptum, est obligatoria. Vnde dicitur undecima distinctione In his rebus, de quibus nil certi statuit diuina scriptura, mos populi Dei & institutа maiorum prolege tenendi sunt. Et sicut præuaricatores legum diuinarum, ita contemptores ecclesiasticarum consuetudinum coercendi sunt. Ergo necessaria est confessio mortalium apud nos, non autem apud Græcos: quia talis traditio non emanauit apud illos, sicut nec conficiunt in azymis, sed in fermentatis. Vnde, quia Christus potestatem resurrectionem discipulis potestatem dedit in foro conscientiæ iudicandi, dicens: Quorum remiseritis, & cætera, implicite dedit eis potestatem cognoscendi de iudicandis: quia nullus bene iudicat de his quæ ignorat. Hinc peccatores tenentur confiteri peccata sacerdoti tanquam iudici.

Sed Ecclesia confessionem circumstantionauit, quantum ad illum cui est confitendum, & quantum ad tempus confitendi, & quantum ad modum, extra de pœnitentia & remissione, cap. Omnis vtriusque sexus. Veruntamen quamuis ibidem ecclesia determinauit, quod semel ad minus in anno debet fieri confessio, quod tamē fallit in nigris monachis, qui saltem singulis mensibus confiteri debēt, vt patet in Clement. de statu monachorum, cap. Ne in agro, paragrapho, Sanè quam constitutionem quo ad hæc secundum Ioannem Andream ibidem ad alios religiosos dilatare satis honestum est. Quia tamen (secundum Philosophum octauo Physicorum) voluntas non retardat facere opus voluntum nisi propter aliquam causam rationabilem, ideo confessionis dilatio, si non est ex causa rationabili & meritoria, non videtur esse voluntas sufficiens ad deletionem peccati, quia tunc dilatio confessionis est ex causa periculosa vel etiam vitiosa.

Confessionis dilatio.

Nam eius dilatio primo est periculosa, propter incertitudinem vitæ, dicente

tio periculosa. dominō: Vigilate, quia nescitis diem neque horam. In Ecclesiastico quoque scriptum est: Quasi a facie colubri fuge peccata. Nam sicut veneno percussus, nisi cito quærat remedium, contemptor est suæ corporalis salutis: sic incidens in mortalia, si non cito quæsierit remedium, videtur contemptor salutis animæ suæ. Secundo, propter criminum accumulationem: quia quanto diutius remanet in confessus, tanto altiora & graviora peccata cōmittit. Peccatum enim (secundum Gregorium) ad quod pœnitentiam non diluitur, mox, suo pondere ad aliud trahit. Plurimi nanque desperāt peccata posse resistere, donec dolorosa confessione iam perpetrata fuduc sint ebluere. Tertio, propter elongationē à Deo: quia quanto plus peccator tardat confiteri, tanto amplius à Deo cōmuniter elongatur, & per consequens difficilius conuertitur, qa peccator cum peruenerit in profundum malorum, contemnit, scilicet conuerti. Hinc dicit Ouidius: Qui non est hodie, cras minus aptus erit. Et Psalmista: Ecce qui se elongant à te, peribunt. Quarto, propter indignationē iudicis renouatam, qa per hoc magnam ingratitudinem ostendit reus. De qua dicit Petrus Rauen. in quadam epistola: Nihil est qp ad deo prouocat indignationem altissimi, sicut ingratitudo. Ipsa est malorum prouocatio, beneficiorum exinanitio, meritorum exterminatio. Proinde satis timendum videtur, qp in anno semel tantū confitentes, non examore, sed ex timore, vel alia finistra intentione potius hoc faciunt, q si nō rediret tempus ieiunij cum eis, etiā non rediret tēpus confessionis peccati, ideo ex assida consuetudine potius q̄ ex vera pœnitudine illā perficiunt. Confessionis etiam dilatio potest esse vitiosa, cum ex tepida negligentia qa protrahit cōfessionem, ad q̄ tamen accelerādam obligatur de necessitate salutis, ex certis circumstantijs. Primo, ex parte periculi mortis verisimili terminentis, vtpote in bello, in mari, vel in alio mortis periculo, vt si mulier est in partu, & similibus. In quibus quis in mortali existens, obligatur ad confessionem, alioqui cōmitteret se diuersis discriminibus animæ, in arbitrio suo constituens tempus vitæ suæ, & miserationis diuinæ, quod esset Deum tentare. Secundo, ex parte sacramenti cuiuscunq; sumendi

Psal. 72

Confessio quādo sit necessaria ex accelerāda.

conficiendi, tractandi, ministrandi, vel in actu aliquo vt ministrum ecclesiæ se exhibendi, ad quos actus existens in mortali, nisi confessus accedere nō debet, copia sacerdotis oblata, & necessitate non vrgente. Tertio, ex parte stimuli conscientiæ, cum illa sibi dictat, quod statim confiteri teneatur, ex eo quod desperat se posse peccatis resistere, nisi per confessionē. Quam si nihilo minus differat, vt videtur, à mortali non excusatur, propter contemptum, quem potest incurrere duplici ratione Primo, cum confessio protrahitur, vt actus peccati sæpius iteretur. Secundo, cū actu aliter cogitat dispendium peccati, & offensam Dei, ac similia ad confessionem incitantia efficaciter, nec tamen cōfitendo pœniteret, sed illi motioni potius resisteret: quod esset resistere inspirationi spiritus sancti. Quarto, ex parte dubij, vt habens casum papalem, habentsque copiam confessorum domini Papæ, ac dubitare potest verisimiliter, si illum habebit in futuro. Hæc etiam tangit Alexander de Hales, & Thomas in IIII. librum Sententiarum.

Porro, ad dignā satisfactionem, primo requiruntur quædā vt fundamenta, sicut iniurię remissio, & alienæ rei restitutio. Secundo, quædā vt expedientia, sicut vitare proximas occasiones. Tertio, quædam vt satisfactoria, vt oratio, ieiunij & eleemosyna. Quarto, quædā vt proficientia, sicut supererogationis opera. Quartus denique actus veræ pœnitentiæ est, quod nullo honore vel scandalo, nullo lucro vel dā no, nullo commodo vel incommodo, nulla pœna vel miseria, nulla passione vel affectione, velit iterum plangenda admittere. Cuius firmi propositi, quatuor signa possunt assignari. Primum est, sic dolere de præteritis, sic cauere de futuris, quod potius subire vellet omnem pœnam, omnemque iacturam, quàm iterum scienter & deliberate peccare mortaliter. Nam quam diu ex quacunque suppositione quis paratus esset peccare mortaliter, semper in peccato mortali remaneret, licet actu mortaliter peccare non videretur. Secundum est, se semper inuenire paratum ad satisfaciendum læsis & iniuriatis in anima, corpore & fama, coniuncta persona, vel terrena substantia: & hoc iudicio proborum virorum.

Satisfactionis actus.

Pœnitentiæ actus quartus.

Propositi absolutę signa quatuor.

rorum. Quod si pro tunc non potest, vera citer doleat, semperque paratum animum ad hoc habeat, vt offerente se possibilitate, liberaliter satisfaciat. Insuper paratum se inueniat, & iniunctam pœnitentiam plenarie libera voluntate perficiat. Nam qui veraciter pœnitet, quicquid ei pro culpa destruenda (quam odit) iniungitur, cũ omni celeritate grataneter amplectitur. Tertium est, se semper exhibere paratum ad remittendum iniuriantibus, adhuc etiam actualiter iniuste persequentibus, ita quod rancorem, ex appetitu vindictæ procedentem deponere debet, prout latius vi debitur inferius. Quia secundum Augustinum, vnusquisque talem indulgentiam accepturus est à Deo, qualem & ipse dederit proximo. Quartum est, exhibere se paratum ad resignandum officio, negocio & artificio, quod raro vel nunquam exercere potest sine mortali peccato: ac generaliter proposse subterfugiat omnes proximas peccatorum occasiones.

De voluntate recta & propria, quomodo trahit adse rationem, & trahitur à ratione in bonum vel malum: & quid sit propria voluntas. Caput VIII.

Recti qui sint.

RECti diligunt te] Canticorum primo. Recti, id est, illi qui fide & opere sunt iusti, quia fides sine operibus mortua est. Vel, recti sunt, qui propter Deum (qui finis est & principium) omnia faciunt. Recti sunt, qui ab extremis non recedunt, ita pauperes manentes in medio sicut in morte & initio vitæ, tales propriæ diligunt te solum. Vel, recti sunt corde, ore, opere, qui non declinant à veritate. Hi diligunt te super omnia, voluntatem tuam implendo, & se voluntati tuæ conformando. Diligunt, inquam, te, sicut amicus verus amicum, quorum est vnum velle & nolle: omnes amici proprietates in te considerãdo, & fideles in dilectione tibi in omnibus acquiescendo. Vel, recti diligunt te, sicut sponsa sponsum, moribus tibi placere studendo. Cũ aũt virtus sit quædam rectitudo voluntatis, & conformitas, seu reductio ad diuinum beneplacitũ, de ipsa voluntate primo reor esse prosequendũ. Nã (vt dicit Hieronymus) voluit Deus rationalem creaturam voluntarij boni munere & liberi arbitrij potestate dotare, vt boni & mali capax, vtrumq; vniuersaliter posset, & ad alterum voluntatem deflecteret. Licet quippe nobis eligere, refutare, probare, respuere, nec est quo magis rationalis creatura cæteris præfertur, nisi quod cum omnia alia cõditionis tantũ & necessitatis bonũ habent, hæc sola habet & voluntatis: quæ tñ voluntas debuit esse subiecta creatori, quia secundum Anselmũ, solius Dei est habere propriã voluntatem, quæ nulli subiecta sit. Quicunq; ergo propria voluntate vtitur, ad Dei similitudinẽ per rapinam vtitur, ac Deum propria dignitate, singulariq; excellentia (quantũ in ipso est) priuare conuincitur. Hinc dicit Augustinus, ꝙ non potuit Deus perfectius demonstrare quantum bonũ sit obedientia, nisi cum prohibuit ab ea re quæ nõ erat mala. Sola ibi obedientia tenet palmam, sola inobedientia inuenit pœnam. Nullam eñ virtutem sic exegit Deus à primis parentibus, sicut obedientiam. Qua seruata, fuisset humana natura in gratia stabilita: qua contempta, multiplici miseria (diuina dictante iustitia) fuit condẽnata.

Virtus qd sit.

Voluntas propriã habere, solius Dei esse.

Voluntas igitur est potentia tam passiua q̃ actiua simul, in quantum est mouens & mota, sicut in III. de aĩa dicit Philosophus vniuersaliter de vi appetitiua. Mouetur autem à suo obiecto, quod est bonũ ratione appĥensum. Impeditur vero quãdoque iudiciũ & apprehensio ratiõis propter vehementẽ & inordinatã apprehensionem imaginationis, ac iudicium æstimatiuæ virtutis. Apprehensio proinde imaginationis, & iudiciũ æstimatiuæ virtutis, sequuntur passionẽ appetitus sensitiui, sicut dispositionem linguæ sequitur iudicium gustus. Hinc videmus q̃d hominẽs existens in aliqua passione, non facile auertunt imaginationem ab ijs circa q̃ sic afficiuntur: & per consequens, iudiciũ rationis plurimum sequitur passionẽ appetitus sensitiui. Talis enim passio causat quandã immutationem corporalẽ, ex qua ratio quodammodo ligatur, ne libere exeat in actũ, sicut somnus, vel ebrietas facta quadam corporali transmutatione ligat vsum rationis. Cum igitur iudicium rationis sequitur passionem appetitus sensit

Voluntas quid.

tiui,consequens est,vt etiam motus volū-
tatis,qui natus est sequi iudiciū rationis-
sequatur etiam passionem appetitus sensi-
tiui.Quod innuens Apostolus,dicit: Vi-
deo aliam legem in membris meis, repu-
gnantem legi mentis meæ,& captiuātem
me in lege peccati. Voluntas enim cum
in peccato perfistit,à recta confideratione
etiam intellectū auertit.Quia mala volun-
tas eligens oppositū rectę ratiōis dictami-
ni,non permittit iudicium diu stare in il-
lo recto dictamine,sed auertit ipsum ab
hoc,& conuertit ad oppositū,vel ad aliḋ
aliud impertinēs,ita quod tali malitia vo-
luntatis excæcati,plerique non aduertunt
se errare.Et hæc auersio contingit dupli-
citer.Primo,propter occupationem men-
tis circa alia,quæ magis diligit,quibus ab
inspectione huiusmodi mens auertitur,
secundum illud Psalmistæ: Supercecidit
ignis,& non viderunt solem,id est,super-
cecidit inordinata concupiscentia,& non
considerauerunt veritatem.Secūdo,ex eo
quod voluntas corrupta,& in profundū
malorum mersa,spontanee reuocat intel-
lectum à consideratione rectæ primæ ve-
ritatis,& omnium,quæ mentem ad illam
reducunt,iuxta illud Psalmistæ: Noluit
intelligere, vt bene ageret.Impius enim
postquam peruenerit in profundum ma-
lorum,contemnit:& ex hoc intellectus a
uertitur à recta consideratione & ponde-
ratione vitiorum,ita quod maxima vitia
reputat parua vel prope nulla. Talis autē
dicitur propria voluntas.De qua dicit An
selmus:Propria voluntas angeli vel homi
nis est,quæ contra volūtatem Dei est.Cū
enim vult aliquis quod Deus velle prohi-
bet,tunc nullū habet autorem voluntatis
suæ,nisi seipsum:& ideo non nisi propria
sua est.Nam licet huiusmodi voluntatem
suam aliquando subdat voluntati alteri-
us hominis, propria tamen est, si contra
Deum est.Quoniam cum non subdit nisi
ad aliquod,quod vult, attingat, ideo se
ipsum habet autorem, cur eam alij subḋ-
dat.Quapropter propria voluntas est,quę
nulli alij subdita est.Et sicut Deo nihil di
tius vel melius offertur bona voluntate,
sic nihil execrabilius possidetur propria
voluntate.Sola namque voluntas est,qua
peccatur,& qua recte viuitur.Nec est le-
pra detestabilior quàm lepra propriæ vo-
luntatis.Hinc dicit Bernardus: Cesset pro
pria voluntas,& infernus non erit.In quē
enim ignis inferni desæuiet, nisi in pro-
priam voluntatem?

Quod si quæris,quæ voluntas dicitur
propria,respondet Augustinus sup Psal-
mum trigesimum quintum,dicens:Iusti-
tia Dei est aliquando vt sis sanus, aliquan-
do vt ægrotes.Si quando sanus es,dulcis
est voluntas Dei,& quando ægrotas,ama
ra est voluntas Dei, non recto corde es:
quia non vis dirigere voluntatem tuam
ad voluntatem Dei,sed Dei vis curuare ad
tuam.Illa recta est,sed tu curuus voluntas
tua corrigenda est ad illam:non illa ad te,
& rectum habebis consortem,si aliquando
tu,in te voluntatem suam implebit Deus.
Quod ostendit Anselmus libro primo,
Cur Deus homo,dicens,quod ea quæ cœ-
li ambitu continentur,si vellent non esse
sub cœlo,aut elongari à cœlo,nullatenus
possent non esse sub cœlo,nec fugere cœ-
lum,nisi appropinquando cœlo, scilicet
in parte oppositā.Ita quamuis malus diui
næ voluntati & ordinationi subiacere no
lit, non tamen effugere poterit. Quia si
vult fugere de sub voluntate iubente,cur-
rit sub voluntate puniente.Et si quæris
qua transit?Non nisi sub voluntate per-
mittente.Et hoc ipsum quod peruersum
vult aut agit,ad vniuersitatis pulchritudinem
ordinem & pulchritudinem summa sa-
pientia conuertit.Hinc consulit Apostolus,dicens:Nolite conformari huic seculo,scilicet in peruersa voluntate,sed renouamini in nouitate sensus vestri,vt probetis,id est, experimentaliter cognoscatis,
quæ sit voluntas Dei bona,scilicet in prohibitionibus peccatorum,& beneplacēs, in præceptis virtutum,& perfecta,in consiliis supererogationis.

Rom.7 *Voluntas mala vitiat.* *Excæcatio spiritualis.* *Psal.57* *Ibidem.* *Pro.18* *Voluntas propria quæ sit.* *Rom.12*

Quod volūtas bona sola est meritoria,si fuerit plena.qa pro facto reputatur:& quantum bonum est obedire diuinæ voluntati. Caput IX.

Recti diligunt te,]Glossa super illud Psalmi. Gloriamini omnes recti corde,ait:Recti sunt,qui dirigunt cor suū secundum voluntatem Dei.Vir enim bonus(vt dicit Seneca)quicquid illi acciderit,quo animo sustinebit.Sciet enim hoc accidisse lege diuina,ex qua vniuersa procedunt. *Psal.* 31

Iob.1 Rectus quis.

cedunt. Gregorius vero super illud Iob. Erat vir simplex & rectus, dicit: Quod rectus est ille, qui in aduersis non frangitur, qui ad temporalia non inclinatur, qui ad superiora totus erigitur, q diuinæ voluntati totus subijcitur. Nam vt ait Sixtus Pithagoricus, qui tertio Christi anno floruit, libertatem arbitrij permisit Deus hominibus, vt pure sine peccato viuentes, fimiles fiant Deo. Templum Dei est mens pura, & altare optimum est ei cor mundum. Vir castus & sine peccato, potestatē habet à Deo esse filius Dei. Thales autē philosophus interrogatus: An facta hominū Deos fallerent: Nec cogitata, inquit, vt non solum manus, sed etiam mentes puras habere vellemus, cum secretis cogitationibus numen adesse crederemus. Hęc igitur rectitudo potissime consistit in voluntate. Volūtas autem à volatu, dicitur quia per voluntatem animus quo vult, nimia velocitate transfertur. Voluntas, inquam, est motus rationalis, sensui præsidens & appetitui. Quæ quocunq; se mouere voluerit, habet rationem semper comitem, & quodammodo pedissequam, non q̄ semper ex ratione, sed quod nunquam absq; ratione moueatur, ita vt multa faciat per ipsam, contra ipsam, hoc est, per eius quasi ministerium, contra eius consiliū siue iudicium. Est autem ratio data voluntati, vt instruat illam, non destruat. Hæc Bernardus. Qui addit, quod voluntati nec leges imperant, nec principes dominantur: libera est, & maxime si spiritu ducitur. Nihil peius mala voluntate, nihil melius bona voluntate. Hinc propriæ voluntatis renunciatio tam excellētis virtutis est apud Deum, quod alia quæcunque virtutum opera ex ipso solum meritoria redduntur, eo quod fiunt vt diuinæ voluntati complaceant, & erga Deum obedientiam veram ostendant. Sic enim Dei timor est initium omnium virtutum, sic bona voluntas est origo & mater omnium bonorū. Dicit enim Richardus, quod inter omnia bona principale bonum in nobis est bona voluntas, per quam diuinæ similitudinis imago reparatur in nobis. Sine bona voluntate saluari non potes: cum bona voluntas, cui non adest facultas operis, sufficit sibi ipsi, sufficit etiam Deo. Si nihil dare habes, da bonam voluntatem quam habes, & totum dedisti. Nihil enim tam facile est bonæ volūtati, quàm ipsa sibi: & hoc sufficit Deo, Quicquid vis & non potes, factum Deus reputat. Bernardus autem hanc voluntatem offerre Deo contendēs, ait: Non habeo nisi minuta duo, imo minutissima, corpus & animam, vel potius minutum vnum, voluntatem meam. Et non dabo illam ad voluntatem eius, qui tantus tantillum tantis præuenit beneficijs: qui toto se totum me cōparauit? Alio qui si illam retinuero, qua fronte, quibus oculis, qua mente, qua conscientia vado ad misericordiæ Dei viscera? Totum enim meritum hominis est in bona voluntate. Quantum crescit voluntas tua, tantum crescit & meritum tuum. Nam in eo redemptionem nostram posuit omnipotens Deus, in quo nullus nisi velit, egere potuit. Amare namque & velle diuites & pauperes possunt, quamuis æqualiter pecuniam dare non possunt.

Volūtas unde.

Voluntatis propriæ renuncia tio quam grata Deo.

Voluntatis bonæ laus.

Veruntamen proprie dicitur voluntas bona, cum fuerit plena. Non enim dicitur voluntas bona si non operatur, quod potest. Sed voluntas dicitur bona, cum affuerit intentio plena perficiendi, si facultas adesset: & illa pro facto reputatur, tam in præteritum, quàm in præsens & futurum. Verbi gratia: Si plenissimam in me reperio voluntatem in præteritum intrasse religionem, ad magis complacendum diuinæ bonitati, & adhuc eandem habeo voluntatem si facultas adesset, consideratis circumstantijs requisitis, tunc etiam habebo meritum, quia Deus potius præmiat voluntatem, quàm opus. Et est ratio, secundum Thomam prima Secundæ, quia si desit possibilitas, existente charitate perfecta, sic quod impleret & perficeret, si posset, tunc defectus perfectionis qui est ex actu exteriori, simpliciter est inuoluntarius. Inuoluntarium autem sicut non meretur pœnam vel præmium in operando malum vel bonum, sic non tollit aliquid de præmio vel de pœna, si quis inuoluntarie deficiat simpliciter ad faciendum bonum, vel malum: posset tamen voluntas per actum adiunctum melior & intensior fieri in bonis, & peior in malis. Concordat etiam illud Cypriani, quod ponitur de Pœnitentia distin. prima, paragra. Nunquid Cain cum domino munus offerret, peremerat fratrem suum: &

Volūtas bona quæ fit, & quā do pro facto reputetur.

tamen fratricidium mente conceptũ, Deus prouidus ante damnauit, & illic cogitatio mala & conceptio pernicioſa Deo prouidente proſpecta eſt. Ita & in Dei ſeruis apud quos cogitatur & mente concipitur martyrium, animus ad bonum deditus, Deo iudice coronatur. Aliud eſt enim animum martyrio deeſſe, & aliud animo deſuiſſe martyrium. Qualem te deus inuenit cum vocat, talem pariter & iudicat, quoniam ipſe teſtatur & dicit: Etſcient omnes ecclẽſiæ, quoniam ego ſcrutator ſum renum & cordium. Gloſſa Brixenſis ibidẽ: Deus inſpicit voluntatem, antequam perducatur ad actum, tam bonam, vt eam coronet, quàm malam, vt eam damnet. De mala probat per Cain: de bono per eum, qui vult pati martyrium, quia remuneratur, licet martyrium non ſequatur. Vnde ait Auguſtinus: Scrutans corda, ſcilicet quid quiſque cogitat, & renes, id eſt, quid quenque delectat. Studeamus igitur diligentiſſime voluntatem noſtram per omnia diuinæ voluntati conformare & ſubiicere. Nam ſi amicitia vera facit vnũ velle & nolle, multo magis vera dei charitas in homine cum deo facit vnum velle & nolle, vt libere ſe penitus offerat diuinæ voluntati tam in volito, quam in modo volendi, vt illius beneplacitum ſemper ſit ei ſummum deſiderium, tam in aduerſis quam proſperis, ſedulis precibus ac viſceroſa quadam dulcedine replicans cum Dauid: Paratum cor meum deus, paratum cor meum, ſcilicet tam in aduerſis, quam in proſperis. Quod eleganter Abraham oſtendit, iuſſus immolare filium, & ſine retractatione cordis, ſine mora temporis, media nocte conſurgens, ſe præparauit ad perficiendum voluntatem præcipientis. O quicunque es verus amicus dei, vade & fac tu ſimiliter. Hortatur enim ad hoc nos omnes Apoſtolus, dicens: Imitatores dei eſtote, ſicut filij chariſſimi, & ambulate in dilectione, ſicut & Chriſtus dilexit nos, & tradidit ſemetipſum pro nobis hoſtiam & oblationem deo in odorem ſuauitatis. Talis enim conformitas in dilectione cum Chriſto, maritat animam verbo, vt dicit Bernardus, quando ſcilicet anima cui ſimilis eſt per naturam, etiam ſe ſimilem exhibet per voluntatem, diligens ſicut dilecta eſt, vt ſic vnum velle & nolle faciat vnum ſpiritum e duobus.

Apoc. 2

Voluntas noſtra ue diuinę cõformãda ſic voluntati.

Pſa. 107

Obedięti a Abrahe. Gene. 22

Veruntamen (vt dicit Hugo) non ſecundum momentaneos affectus æſtimanda eſt talis vnio amoris & voluntatis cum deo, ſed potius ſecundum continuam voluntatis humanæ qualitatem. Suam enim voluntatem dei voluntati coniungere, vt quæ diuina voluntas præcipit, his voluntas humana inhæret, vt nulla ſit alia cauſa cur hoc vel illud velit, niſi quiahæc vel le deum cognoſcit: hoc vtique deum amare eſt.

Quod voluntas bona quatuor gradus habet & vt nos diuinæ voluntati conformare debeamus. Caput X.

RE cti diligunt te.] Hugo in tractatu de amore: Voluntas inquit, nihil aliud eſt, quã amor: nec alrud dicendæ ſunt bonæ vel malæ volũtates, quam boni vel mali amores. Voluntas autem bona charitate formata, ſecundum duo quidem eſt iudicanda, ſcilicet ſecundum paſſionem & actionem, vt ſi ea quæ deus intulerit vel inferri permiſerit, patienter, imo libenter ſuſtineat, & ea quæ iuſſerit, feruenter impleat. Hinc ſponſa in Canticis præuidẽs oblationẽ propriæ voluntatis deo quidẽ gratiſſimam, & homini vtiliſſimã, ſed difficilem, vt vnus cũ ſpõſo ſpiritus fiat, ſentiens cum eo vnũ velle & nolle, diuinũ petit adiutorium, dicens: Trahe me poſt te. Nã pauciſſimi ſic trahũtur, quod ſponſo perfecte coniunguntur. Sed ſecundum Bernardum, quatuor gradus bonæ voluntatis diſtinguuntur. Primus enim gradus dicitur voluntas recta. In quo gradu ipſa anima mente quidẽ legi dei conſentit, ſed adhuc carne repugnante bono q̃ diligit, ipſum bonũ perficere non inuenit. Sed e contra ſæpe malũ quod odit, p infirmitatem pficit, prout ad Romanos dicit Apoſtolus: Condelector, inqt, legi dei ſecundum interiorem hominem. Video autem aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captiuantẽ me in lege peccati, quę eſt in membris meis. Vbi rationabiliter quæri poteſt: Vtrũ in homine cadere poteſt coactio voluntatis, ſicut hæc verba ſonare videntur, vbi & additur. Nõ enim quod volo bonum illud facio, ſed quod nolo malum, hoc ago, Ad quod reſpondet Alexander de Hales in ſecunda parte

Voluntas q̃d ſit.

Cantic. 1

Gradus uolũtatis quatuor.

Voluntas recta.

Rom. 7

Coactio voluntatis duplex.

parte Summæ, quod duplex est coactio. Vna secundum quod pati vel agere dicimur aliquid, quarum passiua fit simpliciter absque voluntario consensu patientis. Est enim sic dictum inuoluntarium, per violentiam, cuius principium est exterius eo nihil conferente qui patitur. Et hoc tam ad bonum quam ad malum. Vnde hoc modo non potest esse meritorium ad bonum, nec demeritorium ad malum. Alio modo coactio respicit agere vel pati mixtum ex voluntario & inuoluntario. Et hoc modo potest esse coactio meritoria ad bonum. De qua scilicet dominus dicit apud Lucam: Compelle intrare. Hęc

Luc. 14

enim habet aliquid de voluntario ad bonum ratione cuius dicitur meritoria. Vnde inquit Bernardus: Hoc intendit Deus, cum terret aut percutit, vt faciat voluntarios, non vt saluet inuitos, quatenus dum de malo in bonum mutat voluntatem, transferat libertatem. Potest enim coactio talis esse demeritoria ad malum, si

Mat. 26

cut illa qua Petrus Christum negauit, habet aliquid de voluntario ad malum, ratione cuius dicitur demeritoria. Vnde de nuo Bernardus: Est compulsio quædam actiua, sed non habet excusationem, cum sit voluntaria. Cogebatur Christianus negare Christum, & dolens, sed tamen non nisi volens. Volebat enim gladium vitare ferientis, atque illa voluntas intus refidens, os aperiebat, non gladius qui foris

Iacobi. 3 Sapie. 9 Rom. 7

apparebat. Veruntamen illa coactio, qua dicitur aliquis abstractus & illectus à concupiscentia sua, & qua corpus quod corrumpitur, aggrauat animam, & qua quis facit quod non vult, sed quod odit, nō est coactio, sed quædam inclinatio voluntatis per pondus corruptionis concupiscentialis, qua captiuatur illa voluntas recta, vt agat, quod odit. De qua tamen dicit Bernardus: Bonas dico animas non solum perfectas, sed etiam incipientes, quæ licet vitium habeant, non tamen consentiunt, sed repugnant. Et tales animæ licet ex ignorantia vel infirmitate sæpe cadant, tamen per bonam voluntatē, quā habent, resurgunt. Hæc enim est quæ bonam facit animam. Hæc Bernardus.

Voluntas ualida.

Secundus gradus dicitur voluntas valida, qua scilicet animus non solum malum quod odit non facit, sed etiam bonum quod diligit, licet cum grauedine, fortiter tamen facit, dicens cum Apostolo: Omnia possum in eo qui me confortat. Vnde dicit Augustinus, quod victoria qua peccatum vincitur, nihil aliud est, quam donum Dei, in isto certamine adiuuantis.

Philip. 4

Tertius gradus dicitur voluntas deuota, cum scilicet iam corde dilatato per charitatem currit viam mandatorum Dei, & delectatur in eis sicut in omnibus diuitijs. Hæc enim voluntas non est tantum recta, volens bonum, & sancta, scilicet volens bonum propter bonum, sed etiam deuota, vtpote parata propterea subire omnia aduersa, vel incommoda. Vnde dicit Apostolus: Quis nos separabit à charitate Christi? tribulatio, an angustia? Et

Volūtas deuota. Psal. 118

Rom 8

iterum: Repletus sum consolatione, super abundo gaudio in omni tribulatione nostra. Quartus denique gradus, dicitur voluntas plena & perfecta: in quo gradu sunt angeli & beati, qui semper ea felicitate qua bonum volunt, plenarie perficiunt. Quem gradum anima quidē desiderare potest, sed ascendere non potest in corpore mortali, eo quod corpus quod corrumpitur, aggrauat animā. Qui igitur

2. Cor. 7

Volūtas plena.

Sapien. 9

nondum rectam habet voluntatem, sciat secundum Bernardum, quod impedit eū carnalis intentio. Qui autem habet rectā & non validam, sciat quod impedit eum mala consuetudo. Qui habet deuotam & nondum plenam, sciat quod impedit eum terrena inhabitatio. Hæc ille.

Voluntati Dei quō cōformemur.

Ad sciendum denique qualiter voluntatem nostram diuinæ voluntati conformare debemus, dicit Alexander de Hales, quod illa conformatio quadrupliciter attendi potest, secundum quatuor genera causarum. Primo, in volendo quod Deus vult, quæ est conformitas materialis & imperfecta, quia sic mali & etiam dæmones velle possunt quod Deus vult, sed intentione peruersa: vtpote Deus voluit probare Iob ad coronandum, eum probatum voluit & diabolus, sed ad decipiendum & vincendum per impatientiam. Secundo vero, in volendo quod scimus Deum velle, quæ est conformitas in ratione causæ efficientis, & est etiam imperfecta, quia scimus quidem Deum velle quod faciamus bonum & faciamus, sed in peccato mortali, & sic in peccato existētes, voluntatē suā volūtati diui

ne conformare possunt, non solum in volendo quod Deus vult, sed etiam in volendo quod sciunt Deum velle. Pro q̃ nota quod voluntate rationis tenemur velle quod scimus Deum velle, sed non voluntate sensualitatis. Sic enim Christus secundum voluntatem rationis voluit mortem suã, sed non secundum sensualitatem. Et beata virgo secundum voluntatem rationis voluit mortem filij sui, sed non secundum voluntatem sensualitatis, secundum quam plurimum doluit. Non enim ei cõgruebat non dolere de morte filij sui. Ratio tamen dupliciter considerari potest. Primo vt natura, & sic semper appetit bonũ æternum. sicut Apostolus cupiebat dissolui, quod tamen Christus non voluit. Secundo modo, vt ratio, & sic semper appetere debet Dei voluntatem, & ei se conformare, quia perfecta charitas semp vult voluntate deliberata rationis, quod scit Deum velle, si tamen congruit ei illud velle. Nam si ei non congruit, tunc non tenetur, etiam secundum deliberatam voluntatem rationis, quia Deus hoc non iubet eũ velle. Exẽpli gratia: Vult Deus mortẽ patris eius, non tamen vult Deus eum velle mortem patris sui. Nam motus charitatis secundum perfectionem quæ erit in patria, & à pauciſſimis comprehẽditur in via, est non velle cõtrarium eius quod scimus Deum velle, quia in patria nihil volemus nisi quod Deus volet. Sed charitas secundum debitum & conuenientiã in via, & si non velit quicquid Deus vult, tamen vult quicquid scit nos Deum velle. Tertio, in volendo vt Deus vult, quæ est conformitas formalis. Exempli causa: Deus vult quod exercentur opera pietatis cum pura conscientia, quod perficit in gratia constitutus, sed forte ex compassione naturali tantum: & sic nõ meretur, nisi quartum addatur. Quarto denique in volendo ad quod vult Deus, quæ est conformitas in ratione finis, quæ perficit conformitatem formalem, quantum ad intentionem finalem, vt faciat propter amorem Dei totaliter, vel principaliter. Quæ duo vltima sufficiunt ad conformitatem voluntatis. Sed omnia hæc quatuor quando concurrunt, tunc est conformitas perfecta cum voluntate diuina.

Velle q̃d.

Rom. 7

Quod recta voluntas omnia rectificat, & de perfecta conformitate voluntatis humanæ ad diuinam, tam in via, quam in patria. Cap. XI.

Recti diligunt te.] In omni creatura quæ sub cœlo mundanis vanitatibus occupatur, nihil humano corde sublimius, nihil nobilius, nihilque Deo finilius reperitur. Quapropter summe Deus ab homine cor humanum requirit, dicẽs: Præbe mihi fili mi cor tuum. Et Sapiens: Omni custodia, inquit, serua cor tuũ, quoniam ex ipso vita procedit. In corde vero Deus requirit animam ad eius imaginem & similitudinem nobiliter decoratam, quia summo desiderio ad eius dulcifluũ aspirat amplexum. in anima profecto requirit ipsam voluntatem, diuina charitate medullitus inflammatam. Ipsa enim est potior animæ portio & acceptior oblatio dicente Gregorio, q̃d nihil offertur Deo ditius bona voluntate. Dicit aũt Augustinus, quod recta voluntas est bonus amor & peruersa voluntas malus amor. Amor ergo inhians habere quod amatur, cupiditas est. Id autem habens eoque fruens, lætitia est. Fugiens autem quod ei aduersatur, timor est. Idq; si acciderit tristitia est. Et mala sunt ista, si malus amor est. Bona ꝙ̃o si bonus amor est. Vñ & q̃ secũdũ Deũ viuũt cupiũt, metuũt, dolẽt & gaudẽt. Sed quia rectus est amor eorũ, omnes istas affectiones habent rectas. Voluntas enim bona (vt idem dicit) est voluntas deo fideliter subdita, voluntas sanctitate superni amoris accensa, voluntas quæ diligit deũ & proximum propter deum. Siue amore, de quo respondit apostolus Petrus: Tu scis domine, quia amo te. Siue timore, de quo dicit apostolus Paulus: In timore & tremore vestram ipsorum salutem operamini. Siue gaudio, de quo dicit idem: Semper gaudentes, in tribulatione patientes. Siue tristitia, qualem idem Apostolus dicit se habuisse magnam pro fratribus suis, quæcunque amara & aspera sufferat, charitatis Dei est. Hæc ille. Nam voluntas nostra secundum quam, vt dicit Damascenus, homo factus est ad ima-

Prou 23

Prouer. 4

Volũtas bona quæ.

Ioan. 21

Phil. 2

Rom. 8

Rom. 9

imaginem Dei, ex sua natura conformis est ei cuius imago est, scilicet voluntati diuinæ: quæ tamen conformitas perficitur per habitum iustitiæ acquisitæ. Nostrum (secũdum Augustinum) est velle, sed ipsa voluntas admonetur vt surgat, sanatur vt valeat, dilatatur vt capiat, & impletur vt habeat. Et tunc regnum Dei est intra nos. Quid est hoc regnum, nisi sana & libera voluntas hominis ita se Dei voluntati cõformans, vt nihil velit quasi Deo displicere? Nam recta ordinatio secundum Bernardum, est omnimoda voluntatis ad Deum conuersio, & ex se tota voluntaria deuotaque subiectio: & sic cõformitas nostræ voluntatis perficitur per habitum iustitiæ acquisitæ, cõsummatur vero per similitudinẽ gratiæ in habitu charitatis, quæ est diuinæ bonitatis diuina similitudo. Vnde sup illud Psal. Rectos decet collaudatio, dicit Glossa: Recti sunt qui dirigunt corda sua secundum voluntatẽ Dei, quæ est regula voluntatis nostræ: quæ tamen conformitas aliter est in beatitudine, aliter in via. Ibi enim natura nostra imitatur modum Dei, & ideo est ibi perfecta cõformitas secundum omnia genera causarum. Est enim ibidem conformitas in materia vel obiecto volũtatis, id est in volito & in causa efficiente, scilicet quia volunt quicquid Deus vult eos velle, Et in forma, quia quicquid volunt, ex charitate volunt, sicut Deus. Et in fine, quia omnia volunt ad gloriam Dei, sicut Deus. In via vero gratia non mutat, sed perficit naturam: & ideo voluntati materiali bona voluntas conformari potest diuinæ voluntati, etiam oppositum eius volendo, quod Deus vult, dummodo in alijs tribus cõformetur. Bonitas enim actus voluntatis qua conformatur diuinæ voluntati, est in quantum exit ab humana voluntate mota & acta à voluntate diuina, vt à causa efficiente & exemplari.

Vnde iz Voluntas cõformis.

Voluntas seu motiui tripliciter.

Mouet aũt tripliciter: Vno modo effectiue, scilicet per confusionem charitatis, quę vniuersaliter inclinat ad omne bonũ: & sic est conformitas formalis. scilicet quia uolumus aliquid ex charitate, ex qua vult Deus omnia quæ vult. Vnde dicit Richardus, Quod sicut artifices liquefactis metallis, formam quamcunque voluerint, illis imprimunt: sic anima in illo statu diuini amoris constituta, ad omnem diuinæ voluntatis nutum facile se applicat, imo spontaneo quodam desiderio ad omne eius arbitrium seipsam accommodat, & cum xta diuini beneplaciti modum omnẽ voluntatẽ suam informat, vt cũ Christo vsq; ad mortem obediat. Secundo modo mouet per se, sicut desideratum mouet desiderium: & sic est conformitas finalis, qua scilicet bonum diuinum est finis nostræ voluntatis, sicut & suæ. Hinc (vt dicit Chrysostomus) bonæ voluntates sic apud Deum sunt suaues, quemadmodum apud homines sunt odoriferi flores. Haud dubiũ, qn & apud angelos. Et ideo, secundum Bedã cum illis angelici spiritus societatẽ habere festinant, quorum mentibus puritatem bonæ voluntatis ineſſe considerant. Tertio modo mouet p obiectũ. Et hoc nõ est p obiectũ secundum illud quod est, sed in quantum bonum est, qa fic solum est per se obiectum bonæ voluntatis. Bonitas autem obiecti est ex bonitate volũtatis sum me bonæ, quæ sicut fecit voluntatem diuersarum rationum, sic etiam bonitates diuersarum rationum indidit rebus, ita quod illud quod secundum vnam rationem est bonum, alia consideratione est malum, & econuerso. Et propter hoc diuersis voluntatibus conuenit appetere diuersa. Et hæc est conformitas quam vocamus materialem, quæ est in volito, in quãtum Deus proportionando vnamquamq; voluntatem obiecto suo, vult hanc voluntatem velle obiectum sibi conueniens, & ad hoc mouet ipsam. Et hæc est illa conuenientia, qua volumus quod Deus vult nos velle, etiam si hoc Deus nõ velit. Ideo bonitas & conformitas nostræ voluntatis ad diuinam non consistit in volito materialiter sumpto, sed formaliter. Est & alia bona voluntas erga proximum, de qua dicit Gregorius: Voluntas autem bona est sic aduersa proximi sicut nostra per timescere, sic de prosperitate proximi sicut de nostro profectu gratulari. Aliena damna nostra credere, aliena lucra nostra deputare, amicum nõ propter mundum, sed propter Deum diligere: inimicum vero & amando tolerare: nulli quod pati nõ vis, facere: nulli q̃d iuste tibi impendi desideras, denegare: necessitati proximi nõ solum iuxta vires succurrere, sed prodesse etiam vltra vires velle. Hæc ille. Quæ bona voluntas vsitatiori noie beneuolentia vocatur.

Voluntas ad proximum.

Beneuolentia quid sit.

vocatur. De qua dicit Hugo, quod beneuolentia est bona erga aliquem voluntas. Vel secundum Philosophum, beneuolẽtia est, qua alicui bonum volumus & optamus. Vnde per beneuolentiam sic aliquẽ amamus, vt ei bonum velimus, non propter bonum aliquod, quod inde nobis proueniat sed propter bonum suum ꝗd in eo exisitit, & nobis apparet. De qua dicit Ambrosius in libro de officijs: Beneuolentia quædam communis parens est, quæ amicitiam annectit & copulat, in cõiugis fidelis, in prosperis læta, in tristibus modesta. Tolle ex vsu hominum beneuolentiam, tanquam solem e medio tuleris, ita erit, quia sine ea vsus hominum esse nõ potest. Ipsa enim ex pluribus vnum facit, quia si plures amici sunt, vnum fiunt, & vnus spiritus, & vna anima.

Quod voluntas bona totum hominem rectificat, cuius vsus obedientia vocatur: & vt solus Deus vti debeat propria voluntate, quæ in homine pessima iudicatur: & quod obedictia vera quinq; reqrit. Cap. XII.

POne me signaculũ sup cor tuum, vt signaculũ super brachium. Cant. VIII. Pone me vt signaculũ super cor tuũ, ne scili cet aliquid intret, ꝙ illud ordinata passio ne vel affectione polluat, nec diabolus aliquid boni fraudulenter inde auferat, nec memoria meæ passionis exeat, sed sim signaculũ sempiternæ recordationis, consignationis, adhæsionis & omnimodæ conformationis, ad custodiendũ cor tuũ contra insultus inimicorũ, ad claudendũ contra pestes vitioꝝ, & ad insigniendũ cõformitate affectionum & voluntatũ: imo vt signaculum super brachium tuum, ad imitandum passionis meæ vestigium, ad recõpensandum tam ineffabilis pietatis beneficium, & ad perficiendum opere voluntatis meæ beneplacitum, vt quicquid agendo, cauendo, sustinendo facias, amore mei facias, & me dirigente perficias: quia probatio dilectionis, exhibitio est operis. Dicit etenim Anselmus libro VIII. de similitudinibus: Voluntas est illud animæ instrumentum, quo vult, & affectio eiusdem instrumenti, scilicet voledi. Nam voluntas quę dicitur affectio, est ad tempus quasi sopita. Est enim eorum, quæ mens non meminit, sed mox vt ea recolit, & instrumentum volendi appetit. Est autem hæc voluntas inter Deum & diabolum, sicut mulier inter virum legitimum & adulterum. Nam Deus imperat voluntati vt societur ei soli, diabolus autem, vt coniungatur ipsi. Si ergo soli Deo se coniunxerit, id est, sancti spiritus suggestionem velut semen bonum receperit, fit eius sponsa legitima, filios legitimos, id est, virtutes & opera bona generans. Mox enim aperiuntur omnes sensus animæ & corporis ad implendum quod præcipit Deus. Voluntas enim aperitur ad virtutum affectionem, & ad volendum optãda: memoria ad memorandum memoranda: cogitatio ad cogitandum cogitanda: intellectus ad discernendum quid sit volendum, memorandum vel cogitandum: animus ad charitatem erigitur, ad humilitatem disponitur, ad patientiam roboratur, & ad alias virtutes generãdas aperitur. Sic corporis sensus aperiuntur: Oculi ad vigilandum & plorandum: os ad confitendum, orandum & benedicendum: manus ad recte operandum: pedes ad vtiliter ambulandum. Sicque sola voluntas diuinæ voluntati coniuncta, tot virtutes generat & bona opera. Vsus autem huius voluntatis obedientia vocatur, quia diuinæ voluntati obediens, eam habet aduocatam: vt si dicatur, cur hoc vel illud velit, libere respondeat: Quia Deus velit sic velle; nec sit alia causa volendi, nisi diuinũ beneplacitũ, vt fiat gratissimũ sacrificiũ. Solus em̃ Deus qcquid vult, velle debet propria voluntate, ita vt aliã quã sequatur non habeat super se. Cũ igitur homo vult aliquid propria voluntate, Deo aufert quasi suam coronã, gloriã & maiestatem, & proprie volũtatis priuilegiũ, ac consequens multũ Deũ inhonorat. Quapropter in inferno nihil ardebit, nisi propria volũtas. Nã sicut propria volũtas Dei, est fons & origo boꝝ boni, sicut ipse summa bonitas est: ita propria voluntas hoꝝ mali totius exordium est, Voluntas itaque bona est quæ Dei voluntati subiecta est: quæ tunc voluntati Dei subiecta est, quando id vult, quod Deus

Voluntatis diuersitas.

Vsus voluntatis quis.

Voluntas propria.

Deus vult eam velle debere. Et tũc iusta si ue recta dicitur, qñ id q̃ vult eã Deus velle debere, ample dicitur. Vnde qui voluntatem bene operandi veraciter habet, maxima ex parte bonitati appropinquat. Veruntamen, sicut corpus sine frequenti ciborum vsu subsistere nequit, sic anima absq; virtutum frequentatione & vsu viuere non potest. Nec sufficit bona voluntas, dũ adest perficiendi facultas. Hæc Anselmus. Felix Paulus, qui diuina admonitione præuentus, statim respondebat: Domine, quid vis me facere? O verbum breue, sed plenum deuotione, sed viuum, sed efficax, sed dignũ omni acceptione. Quã pauci reperiuntur in hac forma perfectæ obedientiæ, qui suam ita abiecerunt volũtatem, quod nec ipsum quidem cor proprium habeant. Sic enim decet, sic omnino dignum est domine, non nostram à te sed à nobis tuam quærri & fieri voluntatẽ. Et ait dominus: Vade in ciuitatem, & ibi dicetur tibi, quid te oporteat facere. O vera sapientia, suauiter omnia disponens. Eum cui tũ loqueris erudiendum, de voluntate tua mittis ad hominem, vt homo discat hominem consulere, & homini subdi, exemplo Christi, qui subditus erat illis, scilicet Mariæ & Ioseph: vt commendaret obedientiam etiam hominibus exhibendam propter eum, qui propter nos obediens factus est vsq; ad mortem crucis. Est autem obedientia propriæ voluntatis subiectio, arbitrio superioris, ad licita & honesta. Cuius adimpletio tam necessaria est, quod nec studium bonæ actionis, nec ociũ sanctæ contemplationis, nec lachrymæ pœnitentis sine obedientia Deo poterunt esse accepta: nec omnino, quod propria fuerit inquinatum voluntate, gultabit is, qui pascitur in ter lilia. Hinc grande malum est propria voluntas, qua fit vt bona tua tibi bona nõ sint. Ad obedientiam igitur meritoriam quinque requiruntur. Primo requiritur operatio recta, quia non est obedientia contra Deum. Vnde ait Augustinus: Sic modus obedientiæ tenendus est, vt bonis in malo non consentias, nec malis in bonis contradicas. Secundo prompta voluntas, quia Deus non acceptat coacta seruitia. Vnde inquit Bernardus: Verus obediens, mandatum non procrastinat, sed parat aures auditui, linguam voci, pedes itineri, manus operi, & se totum intus colligit, vt mandatum peragat interantis. Nec attendit verus obediẽs, quale sit quod præcipitur, hoc solo contentus, quia præcipitur. Obedientia nanque perfecta legem nescit, terminis non coarctatur: nec angustijs contenta professionis, largiori voluntate fertur in latitudinẽ charitatis, & ad omne, quod iniungitur spontaneo vigore liberalis, alacrisq; animi modum non considerans, in infinitam libertatem extenditur: quia dicit Gregorius, quod obedientia non seruili metu, sed charitatis affectu seruanda est, non timore pœnæ, sed amore iustitiæ. Tertio, intentio pura, quia si oculus intentionis simplex fuerit, totum corpus bonorum operum lucidum erit. Ideo, secundũ Gregorium, obedientia in aduersis debet aliquid habere de suo, & in prosperis ex suo aliquid non habere: quatenus & in aduersis tanto fit gloriosior, quanto diuino ordini etiam ex desiderio iungitur: & in prosperis tantolsit melior, quanto à præsenti gloria, quam diuinitus accipit, mente funditus separatur: alioqui cum mundi successus præcipitur, is qui ad hęc obedit obedientiæ sibi virtutem euacuat, si ad hæc etiam ex proprio desiderio anhelat. Non enim sub obedientia se dirigit, qui ad prosperapercipienda libidini ambitionis propriæ seruit. Rursum, cũ aduersa mundi iubentur, nisi hæc ex seipso animus appetat, obedientiæ sibi meritum minuit, quia ad ea suscipienda nolẽs inuitusque descendit. Vnde, secundũ Richardum, duo sunt, quæ solent præpedire perfectionem obedientiæ, id est, ne cogamur vel amata deserere, vel aspera tolerare. Sed si semel amore abstinentiæ, vel patientiæ perfectę incaluerit animus, protinus ad omnem obedientiam absque vl la contradictione se subdit. Qui enim tam aduersa perpeti, quam in prosperis non delectari apud semetipsum statuit, quæ difficultas eius obedientiam vlteri us minuere poterit? Hæc ille. Quarto, discretio vera quia recte offerens, & non recte diuidens, peccat. Vnde secundũ Bernardum, omni virtuti discretio ordinem ponit, modum tribuit, decorem & perfectatem confert. Hinc, secundum Gregorium, plerunque cum virtus indiscrete tenetur, amittitur: cum discrete intermittitur,

Actor. 9

Lucæ 2 Phil 2 Obedientia qd sit.

Obedientiæ necessaria quæque.

Obedientia in aduersis & prosperis qualiesse debeat.

titur, plus tenetur. Quinto, finalis perseuerantia, quia nullum est bonum sine perseuerantia. Vnde Bernardus: In ipsa obedientiæ via tibi fortassis aliqua dura & aspera occurrere possunt, vt accipias interdum præcepta nonnulla, quæ licet salubria sint, minus tamen suauia esse videntur. Hæc si molestè cœperis sustinere, si dijudicare prælatum, si murmurare in corde, si etiam exterius impleas quod iubetur, non est virtus obedientiæ, sed velamen malitiæ.

De obedientia & eius excellentia, quæ in tribus gradibus distinguitur. Est enim obedientia professionis, conformationis & vnionis. Cap. XIII.

POne me vt signaculum super cor tuum, vt signaculum super brachium tuum.] Bernardus: Mors Christi, crux opprobria, sputa, flagella, quæ omnia caput nostrum Christus pertranſnt, quid aliud nobis, quam præclara obediẽtiæ documenta fuerunt? Christus enim factus est obediens patri vsq; ad mortem: vtique nobis relinquens exemplum, vt sequamur vestigia eius, id est, imitemur obedientiam eius. Et ex his, quæ passus est Christus, discimus quanta nos, qui puri hominis sumus, oporteat pro obedientia pati, pro qua & is, qui Deus erat, mori non dubitauerat. Disce ergo o homo obedire, disce puluis obtemperare. Deus se hominibus subdidit, & tu dominari gestiens hominibus, tuo te præponis autori? Si de digneris o homo hominis imitari exemplum, certe non erit tibi indignum sequi autorem tuum. Subijce ergo te totum propter Christum voluntati superioris tui, nõ solum verborum, sed & nutuum illius diligens obseruator & exequutor effectus, etiam si minus suaue, quod iniungitur, quandoq; redolere videatur: quia melior est obedientia, quam victimæ. Nam post tres virtutes theologicas, quibus inhæretur Deo, obedientia potissima virtutum est: quia tanto potior est aliqua virtus, quanto quis aliquod maius contemnit vt Deo inhæreat. Sunt ergo tria genera bonorum, quæ potest homo contẽnere propter Deum: quorum infimũ, sunt bona exteriora: medium, bona corporis: & supremum animæ bona, inter quæ voluntas est præcipua, in quantum homo per voluntatem omnibus alijs bonis vtitur. Et ideo per se loquendo, laudabilior est obedientiæ virtus, quæ propter Deum contemnit propriam voluntatem, quam aliæ virtutes morales, quæ propter Deum aliqua alia bona contemnunt. Nam alia quæcunq; virtutum opera sunt etiam ex hoc apud Deum meritoria, quia fiunt vt obediatur diuinæ voluntati. Vnde si quis etiam martyrium sustineret, vel cũcta sua pauperibus erogaret, nisi hoc ad impletionem diuinæ voluntatis ordinaret, quod ad obedientiam directè pertinet, non posset esse meritoria, sicut nec si fierent sine charitate, quæ sine obedientia esse non potest. Hinc etiam obedientia tanto magis est meritoria, quanto minus habet de suo, & magis de obiecto: quia obedientia (sicut quælibet alia virtus) habere debet prõptam voluntatem in suum proprium obiectum, id est, ipsius obedientiæ præceptum, quod scilicet procedit ex alterius voluntate, scilicet diuina vel humana, semper plus innitens præcepto, quam proprio volito, licet sit gratum & prosperum, quod iniungitur, alioqui obedientia vel minor esset, vel nulla: qa voluntas propria non videtur tendere principaliter ad implendum præceptum, sed ad assequendum proprium volitum. In aduersis autem & difficilius voluntas solum intendere videtur in præceptum, secundum ꝺd exterius patet: & sic obedientia perfectior iudicatur, si saltem intentione recta perficiatur. Vnde si superior ex passione, vel peuersa intentione, dura præciperet aut grauia dũmodo nõ sint mala simpliciter vel in aliquo casu, obedire debet inferior, & coronam duplicem merebitur, reuoluens obedientiam Abrahę, filium immolantis, & Ezechielis pœnitentiam durissimam acceptantis. Recolat etiam obedientiam Herculis, de quo legitur, quod Iuno vxor Iouis inuidens Herculi, quem ipse ex Alcumena genuerat, ei omnia difficilia & pene impossibilia præcipere solebat: quæ tamen Hercules compleuit, ita quod Iunocitius fuit fessa præcipiendo, quam Hercules obediendo. Sic sapiens subditus, prælatum

Philip. 2

1. Petr. 2

Obedientia exemplo Christi seruãda.

Obedientia potissima.

Genera bonorum.

Gene. 22

Ezech. 4

Obedientia Herculis.

latum habens pro nouerca, studeat nihilo minus in omnibus etiã grauibus obedire, & obediendo superiorem patientia fatigare. Denique, triplex distinguitur gradus obedientiæ. Primus est Christianæ religionis, quantũ ad seculares, & regularis professionis, quantũ ad religiosos. Omnes enim homines suo modo secundum differentiam status, obligantur ad obedientiã Deo & suis superioribus exhibendam. Est enĩ de iure naturali, ꝙ inferior obediat superiori, & minor maiori. Nam superiora virtute naturali siue gratuita eis collata, mouent & dirigunt inferiora, sicut angeli superiores dirigũt inferiores, & corpora superiora dirigunt inferiora: sic natura spiritualis dirigit & mouet corporalẽ, & spiritus regunt corpora. Vnde ait Gregorius: Si obedientes fuerimus ꝓpositis nostris, obedietDeus orationibus nostris. Citius enim exaudiet vna oratio obedientis, quàm decem milia contemnẽtis. Secundus gradus est obedientia conformationis, cum scilicet superioris volũtati se quis plene conformare nititur, non solum verbo, sed & nutuum illius diligens obseruator & exequutor effectus, in nullo prætendens excusationem, nec difficultatem causans, nec inuoluntarium se ostentans, etiam si minus suaue, ꝙ iniungitur, aliquando redolere videatur. Sic Abraham ex operibus obedientiæ iustificatus, & amicus Dei appellatus est. Primo terram suam egrediens: secundo cum posteritate circuncisionẽ amplectens, & tertio filium suum offerens: Tolle, inqt dñs, filium tuum vnigenitum, quẽ diligis Isaac, &cẽ. Considera præceptum quam graue, & quàm prompta sequuta est obedientia. Non replicauit, non excusauit, nõ murmurauit, non procrastinauit: nec quidẽ diem expectauit, sed eadẽ nocte consurgẽs, vsque in diem tertiũ ambulauit, nec tñ ad dictum oculi animum ab obedientiæ rigore relaxauit. Tandem à Deo demonstrato loco, ad illum concito properauit cum filio, qui ait: Pater mi, ecce ignis & ligna, vbi est victima holocausti? Audiens autẽ se futurum holocaustum, tanquam verus obediens ait patri (secundum Chrysostomum in opere imperfecto) Pater, liga manus meas, ne quando consurgam in impugnationem. O vere perfecta obedientia tam patris, quam filij.

Obedientia professionis.

Obedientia cõformationis.

Gene. 12 Obedientia Abrahæ.

Gene. 15

Gene. 22

Ibidem.

Pro quo notandum, quod duplex est præceptum Dei, secundum Alexandrum de Hales in primo scripto, scilicet probationis & exequutionis, Primum respicit voluntatem, secundum opus. Voluit ergo Deus quod præcepit, non vt fieret, sed vt facere vellet. Non vt ipse Deus sciret eius voluntatem, sed vt manifestaret eius obedientiam, ad sui & aliorum vtilitatem. Tertius gradus est obedientia vnionis, qua scilicet quis voluntatem suam in volito, quàm in modo volendi, ad deo diuinæ voluntati prælatorumq; dispositioni libere subijcit, quod illorum beneplacitum fit ei summum desideriũ, siue prospera sint, siue aduersa, nihil in voluntate sibi reseruans, sed totum ordinationi diuinæ committens sedulis precibus, ac viscerosa quadam dulcedine clamitans: Fiat voluntas tua, eo quod infatigabiliter fertur ad amplectendum id, ꝙd diuina disponente vel permittente prouidentia, circa se cõspexerit actitari. In quo completur, quod scriptum est: Qui adhæret Deo, vnus spiritus est cum eo. Vnde (secundum Bernardum) sic per amorosam vnionem voluntatis in Deum transfundi, & deificari. O quanta fruitur hic spiritus libertate, ac mentis tranquillitate altior cœlo leuatus, ac super dilectum innixus. Cui profecto, si fideliter, si perseueranter innititur, ab eius dulcedine quandoque totus absorbetur. Obedientia enĩ, secundum Hieronymũ, est ordo, quo omnium fidelium vita ordinatur, genitrix omnium virtutum, cibus omnium sanctorum, & virtus omnium viuentium. Quid enim est perfectæ obedientiæ exhibitio, nisi diuinæ similitudinis in nobis reparatio? à qua per inobedientiam prostoparentes ceciderunt. Vnde dicit Richardus de sancto Victore, quod inter omnia bona, quæ ad salutem hominis spectare videntur, primum & principale bonum diuina voluntas esse cognoscitur in nobis, per quam diuinæ similitudinis imago reparatur.

Præceptũ Dei duplex.

Obedientia vnionis.

1. Cor. 6

De animæ pulchritudine extrinsecus imagine Dei, & de eius fontali origine, ad quam naturaliter aspirat.

Caput XIIII.

PVlchra es amica mea, suauis & decora.] Cantic. VI. Quasi diceret sponsus: O amica mea, quã amo amore amicitiæ, nõ concupiscentiæ, q̃ pulchra es, per naturã ad imaginem & similitudinem Dei condita, quã suauis es per gratiam, vtpote per adoptionem diuinæ gratiæ, spiritui sancto oscula bilis iam effecta, & quam decora p virtutem, quasi perfecta Dei similitudine venusta, qa deiformibus virtutibus decorata: vel pulchra in agendo, suauis in contemplando, & decora in patiendo. Primũ igitur videndum est de naturali pulchritudine ipsius animæ, de q̃ dicit Augustinus libro de diffinitiõe animæ, quod anima est substantia creata, inuisibilis, immortalis, Deo simillima, nullam habens imaginem nisi creatoris sui. Triplicem autem in se gerit imaginem, scilicet naturæ, gratiæ & gloriæ. Primo, gerit in se naturalẽ imaginem, secundum quod homo naturalem habet aptitudinem ad deum intelligendum & amandum. Et hæc est imago creationis, quæ reperitur in omnibus hominibus, vt dicit Glossa super illud: Signatũ est super nos lumen vultus tui domine. Secundum hanc enim anima immediate & ex nihilo à solo Deo creata capax est ipsius Dei: & ideo quicquid deo minus est, animam implere non potest. Secundo, gerit in se imaginem gratiæ, qua scilicet Deum cognoscit & diligit, quæ dicitur imago recreationis, & reperitur tantum in iustis, in quantum scilicet per conformationem gratiæ Deum actu cognoscunt & diligunt, quamuis imperfecte, quia ex alio. Tertio, gerit in se imaginem gloriæ, qua perfecte Deum cognoscit & diligit immediate, & ex seipso: quæ dicitur imago similitudinis, & solum est in beatis per gloriæ conformitatem, in quantum Deum perfecte cognoscunt & diligunt in patria, qa immediate, & ex se, & in ipso. Nã ad hoc creata est, vt summum bonum intelligeret, intelligendo diligeret, diligendo possideret, possidendo frueretur. Vnde sicut anima vegetabilis appetit esse, & sensibilis appetit bene esse, sic rationalis appetit optime esse, nec vuquam quiescit, donec optimo coniungatur: quapropter vi amoris in deum tanquam in centrum propriũ mouetur, vt in ipso summe delectetur. Prædictæ vero tres imagines animæ in homine vna sunt in essentia, sed differunt in potentijs: nec obstat, quod in homine succesiue manifestantur. Hoc enim est à virtute formatiua, quæ ratiõabiliter prius ad vitam disponit, q̃ ad sensum, & prius ad sensum, q̃ ad rationem, cum natura non simul, sed paulatim operatur. Sed hic de anima rationali duntaxat dicendum est, quæ secundũ actus diuersos in scripturis multa sortitur nomina. Vocatur enim anima, quia corpus animat. i. viuificat: vocat animus, dum vult: mens, dum scit, memoria, dum recolit: ratio, dum rectũ iudicat: spiritus, dũ spirat, sensus, dũ aliquid sentit, &c. Vnde Augustinus in lib. de spiritu & anima dicit: cp anima in quibusdam motibus, vel actibus suis tota simul adest, nam tota videt, tota audit, tota sapit, tota odorat, tota tangit. Cum aũt tota meminit, tota est memoria: cum tota cogitat, tota est cogitatio: cum tota vult, tota est voluntas: & cum tota diligit, tota est dilectio. Per dilectionem enim sibi Deus rationalẽ creaturã copulauit, vt Deũ semp haberet, & in eo semp maneret, de eo & in eo semper delectans, gaudens & exultans. Per dilectionem nanq; suo creatori, & sibi inuicem rationalis creatura copulata est, solũque dilectionis vinculũ est, cp ligat vtroque in idipsum per amorẽ dei. Oẽs enim adhæremus deo p amorẽ, & adinuicẽ, nimirum cũ sola charitas est via Dei ad homines, & hoĩs ad Deũ, & per charitatẽ anima coniungit deo: siquidẽ est eius patria & habitatio, & fontalis origo, qa creata à deo, vita à vita, simplex, inumortalis vt nõ longe fit à creatore suo, cui appropiare videtur simplicitate essentiæ, & petuitate vitæ. Creata est enim anima, magna à magno, recta à recto, bona à bono: eo magna, quo capax est æternoz: eo recta, quo appetens est superiorum: eo bona, quo Deo vnita. Animam nanq; quam pietas Dei respicit, humilitas subijcit, pœnitentia reducit, iustitia deducit, obedientia conducit, pseuerantia perducit, deuotio introducit, puritas iungit, charitas vnit. Hęc Augustinus inter alia. Vnde anima ab omnibus liberã & efficaciter inflammata, amoreq; diui no inebriata, tam viuaciter afspirat ad suã vnde profluxit semel deguſtatam originem, vt quasi violenter attracta, quadam auiditate mirabili inhiare cogatur in idipsum, sanguinem & medullas hominis illius

Imago animæ triplex. Psal. 4

Aliæ nomina diuersa animæ.

illius sua vigorositate consumens. O anima mea, vnde profluxus tuus sumpsit exordium: Nonne ex illa abysso diuinitatis, velut essentia de essentia, vita de vita, intelligentia de intelligentia, lumen de lumine? sed creaturaliter, non essentialiter, non dea de Deo, sed deificanda à Deo. Cuius tanta est connexio, tam excellens counio quod nunquam est abolenda, nunquam in æternum separanda. Sicut enim sol in sua rota, lux quædam est essentialis, radios suos dispergens vbique sine sui diminutione: quæ licet radijs essentiam suæ claritatis non communicat, æternam tamen contiguitatem præstat, qua radios suos in esse cõseruat, ita quod eodem momento, quo contiguitas illa dissipatur, etiam esse ipsius radij penitus euacuatur: Sic anima profluxa ab ipsa diuinitatis abysso, quandam æternam contiguitatem, vnde conseruatur & alitur, cum origine sua retinet, quam super omnia complecti & frui concupiscit. Hinc (secundum Augustinum libro de spiritu & anima) tantæ dignitatis est humana conditio, quod nullum bonum præter summum sibi sufficere possit. Plenum itaque fuit miraculo, quod tam diuersa & diuisa, vt corpus & anima adinuicem coniungi potuerunt: nec minus mirabile fuit, quod Deus seipsum limo nostro coniunxit, vt sibi inuicem vnirentur Deus & limus, tanta sub limitas & tanta vilitas. Nec minus mirabile erit cum homo & angelus & Deus, vnus erit spiritus. Cum etiam & corpus istud, quod nunc est oneri, tunc glorificatum merebitur ad consortium bonorum spirituum, qui in sua puritate perstiterũt, exaltari, atque ad supernæ gloriæ participationem sublimari. Subijciatur ergo nunc corpus animo, & animus Deo, & vnus spiritus erit cum eo, si tamen in humilitate permanserit, & gratiam sui creatoris per gratitudinem agnouerit. Hæc Augustinus. Qui etiam in persona Dei loquens dicit ad animam: O anima mirabilis creatura, quo te dejcis? terram amas? melior es: solem miraris? pulchrior es: cœlũ contẽplaris? altior es: solo creatore tuo inferior es. Si vis ergo progredi in me, exi totaliter de te, & introduc me in te, & traham te in me. Et sic nec in te, nec in vlla creaturarum quicquam amabis; quicquã laudabis præter me.

Ai; conditio quã te sit dignitatis.

Vt anima est creata ad Dei imaginem & similitudinem, & quomodo reformatur ad illam virtutibus theologicis. Caput XV.

PVlchra es amica mea, suauis & decora. Augustinus: Tanta dignitas humanæ conditionis esse dignoscitur, quod cõsilio sanctæ Trinitatis, & opere diuinæ maiestatis creatus sit homo: creatus, inq̃, ad imaginem & similitudinem suam, q̃d nulli alteri ex creaturis donauit. Nã licet anima sit vnius naturæ, habet tñ in se tres vires, q̃ designantur in illo præcepto: Diliges dominũ deum tuũ ex toto corde tuo, ex tota anima tua, & ex tota mente tua. i. ex tota voluntate, & ex toto intellectu, ex tota memoria. Sicut eñ ex patre generatur filius, & ex vtroq; procedit spiritus sctũs: sic ex intellectu generatur voluntas, & ex his duobus procedit memoria. Nec anima potest esse pfecta sine istis tribus. Et sicut est Deus pater, Deus filius, Deus spiritus sanctus: non tñ tres dij sunt, sed vnus Deus & tres psonæ: sic anima intellectus, anima voluntas, anima memoria: non tñ tres animæ, sed vna anima, & tres vires, quibus diuinam imaginem gerit mirabiliter in sua natura. Et his iubemur diligere creatorem, vt quantum diligimur, diligatur, & semp in memoria habeatur. Nec solum ad imaginem, sed etiam ad similitudinem suam creauit illũ: qa sicut Deus conditor, est charitas, bonus, iustus, patiens, mitis, mundus, misericors, & sic de alijs sanctarum virtutũ insignijs, quæ de deo leguntur: sic homo creatus est, vt haberet charitatẽ, & esset bonus, iustus, patiens, &c. Quas virtutes, quanto plus in seipso quis habet, tanto propior est Deo, & maiorẽ sui conditoris gerit similitudinẽ. Nec maior honor esse potuit homini, quàm q̃d ad imaginem sui creatoris conderetur, & ad eius similitudinem, eisdem virtutum ornamẽtis vestiretur. Sed homo cum in honore esset, non intellexit, comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis. Respice igitur nunc o anima, & diligentius attende tui conditoris excellentiam, & in te ipsa cognosce venerandam sanctæ Trinitatis imaginem, ac in te diuinam honora similitudinem, ad quam creata es, no

Gen. 1

Imago Dei in ea, quæ. Deut. 6 Mat 28 Mar. 12 Luce 10

Similitudo Dei in anima quæ sit.

Psal 48

bilitate morum, exercitatione virtutum,
Coloſ. 3 dignitate meritorum: vt cum apparuerit
1. Ioan. 3 qualis ſit, ſimilis ei appareas in gloria, ſicuti eſt, feliciter eum intuendo, amplexãdo, fruendo. Nam omnipotens deus, cuius beatitudo nec augeri poteſt (quia pfecta) nec minui (qa ẽterna) ſola charitate, nulla ſui neceſſitate, creauit ſpũs rationales, vt eos ſuæ bonitatis participes efficeret. Ideo
Creatu- charitas eſt cauſa efficiens creaturę ratio-
ræ ratio- nalis, & participatio diuinæ bonitatis eſt
nalisque cauſa finalis. Et qa vita animæ duplex eſt:
cauſa. vna, qua viuit in carne: alia, qua viuit in deo: ac duo ſunt in homine ſenſus, ideo Deus homo factus eſt, vt vterq; ſenſus bonũ ſuum haberet, in quo reficeretur. Vnus interior, qui reficitur in contemplatione diuinitatis. Alius exterior, qui reficitur in contemplatione humanitatis, vt ſic totum hominem in ſe beatificaret, & tota cõuerſatio hominis apud ipſum eſſet, & tota dilectio eius in ipſo eſſet, cum à ſenſu carnis videretur per carnem, & à ſenſu mentis videretur per diuinitatis contemplationem. Hoc enim erat totum bonum hominis, vt ſiue ingrederetur, ſiue egrederetur in factore ſuo, paſcua inueniret. Anima
Ioan. 10 quidem capax eſt omnium, quia per rationabilitatem ad cognitionem, per concupiſcibilitatem ad dilectionem vniuerſitatis capax inuenitur (ſunt enim in anima, & ſunt id quod anima, ratio naturalis ſenſus cognoſcens omnia, & diudicans inter omnia naturalis affectus, quo ſuo ordine & gradu diligat omnia) veruntamẽ facultates, velut inſtrumenta, cognoſcendi & diligendi habet ex natura: cognitionem tamen veritatis, & ordinem dilectionis nequaquam habet, niſi ex gratia. Siquidem facta à deo mens rationalis, ſicut eius imaginem ſuſcipit, ita cognitionem & amorem. Vaſa namque, quæ creatrix ſapientia format vt ſint, adiutrix gratia replet, ne vacua ſint, ſi ſtrenuum operarium inuenerint. Et hæc ſtrenuitas exhibetur
Animæ vires. in tribus, ſicut anima tres habet vires, pro-
Ratio- ut comparatur ad finem ſuum. Habet e-
nalis. nim in primo vim rationalem, qua per fidem veram tendit in ſummę verum credendo, & firmiter aſſentiendo, quia in rationali conſiſtit cognitio veri. Per fidem enim ſancti vicerunt regna, operati ſunt iuſtitiam, adepti ſunt repromiſſiões, &c.
Hebr. 11 ex quibus liquet, quod vera fides ſtrenuum Chriſti militem efficit. Secundo, habet anima vim iraſcibilem, qua per ſpẽ tendit in ſummę arduum & æternum, fideliter imitando & expectando. Nam vis iraſcibilis naturaliter eſt appetitiua boni, & fugitiua mali. Quamuis enim ex defectu liberi arbitrij quandoque malum eligat, nihilo minus tamen ex natura malo remurmurat, vt dicit Auguſtinus, & hoc per ſyntereſim. Adiuta tamen vera ſpe æternorum, malum fideliter deſerit, & in arduum bonum viriliter tendit, quia dicit Gregorius, quod ſpes in ẽternitate animũ erigit, & idcirco nulla mala exterius, quæ tolerat, ſentit. Vnde Bernardus: Tu es, inquit, domine ſpes mea. Quicquid agendum, quicquid declinandum, qcquid tolerandum, quicquid optandum, tu es domine ſpes mea. Hæc vna mihi omnium promiſſionum cauſa, hæc tota ratio expectationis meæ. Nam tria conſidero, in qbus tota ſpes mea conſiſtit: ſcilicet charitatem adoptionis, veritatem promiſſionis, & poteſtatem redditionis. Veruntamen nõ eſt via ad regnum ſine primitijs regni, nec qs poteſt ſperare ccelcſte regnum, cui nec dũ ſuper propria membra regnare donatur.

Iraſcibilis.

Concupiſcibilis.

Locus animæ.

Tertio, habet anima vim concupiſcibilem, qua per charitatem tendit in ſummę bonum deſiderando & amando, ſicut in concupiſcibili conſiſtit deſiderium boni, quo fit vt nunquam quieſcat, donec cũ optimo coniungatur. Locus enim proprius tanquam centrum animæ rationalis eſt Deus, ad quem naturaliter mouetur, vt in eo quieſcat, non per diſtenſionem, ſed potius per deſiderium & amorem, vtpote vbi perfecte conſequitur ſuam puritatem & nobilitatem. Vnde dicit Auguſtinus libro de ſpiritu & anima, quod anima rationalis inter eas res, quæ ſunt à Deo conditæ, ſuperat omnia: & ideo Deo proxima, quando pura eſt, eique in quantum charitate cohæſerit, in tantum ab illo lumine intelligibili quodammodo illuſtrata, nõ per oculos corporeos, ſed per ſui ipſius principale, id eſt, intelligentiam, Deum cernit, in quo eſt perfectiſſima pulchritudo, & beatiſſima viſio, qua viſione fit beata. Qua nimirum viſione priuatum adhuc ſe lamentabatur Anſelmus in Proſologio, dicens: O ſumma & inacceſſibilis lux, o tota & beata veritas, quàm longe es à me, qui tam prope ſum tibi, quam remotus

ta es à conſpectu meo, qui ſic præſens ſum conſpectui tuo. Vbiq; es tota præſens, & non te video: in te moueor, & in te ſum, & ad te non poſſum accedere: intra me & circa me es, & non te ſentio. Adhuc domine lates animã meã in luce & beatitudine tua, & ideo verſatur illa adhuc in miſeria ſua.

Quod anima in iuuentute Deo eſt conſecranda, ſicut materialis eccleſia, præſertim per gnaque, vt Deo reddatur gratiſſima. Caput XVI.

PVlchra es amica mea, ſuauis & decora. Chriſtus in anima perfecta commendat duplicem decorẽ, vel pulchritudinem, quod ſcilicet foris pulchra eſt p ſanctam conuerſationẽ, & intus per ſimplicem intentionem & mentis humilitatem, cum in omnibus, quæ gerit, ſimplicẽ habet intentionẽ, non quærens laudem humanam, ſed diuinam tantũ: magna agens vel ſuſtinens, & ſibi ipſi vilescens: quæ vilitas tanto preciosior eſt, quanto de fonte amoris & feruoris radice procedit, quam habet anima perfecta, quæ tanto eſt humilior, quanto deuotior, quia vera gratia nõ extollit, ſed humiliat. Animã enim purga tam terrenis delectationibus, quæ ſpiritu alia tantũ deſiderare uouit, quæ tota in amorem cœleſtiũ & affectum virtutũ tranſit, humiliat amor Chriſti, q pro ipſa humiliatus eſt. Humiliat etiã amor ipſius virtutis, q̃ à Deo amplectitur, quia Chriſtus ſpecialiter hãc amauit & habuit. Dicit Hieronymus in quadã epiſtola, cp ſic erudiẽda eſt anima, quæ futura eſt templũ Dei, vt nihil diſcat audire vel loqui, niſi quod ad timorem Dei pertinet. Difficulter eñ eraditur, quod rudes animi perbiberunt. Rudis teſta diu & ſaporem retinet & odorem, quo primum imbuta eſt. Græca narrat hiſtoria, Alexandrum potentiſſimum regem, orbisq; dominatorem, & in moribus & inceſſu, Leonidis pædagogi ſui nõ potuiſſe carere vitijs, quibus adhuc paruulus fuerat infectus. Procliuis eſt enim malorum æmulatio. Et quorum virtutes aſſequi nequis, cito imitaris vitia. Sic in ætate tenera, facilius ſanctæ conuerſationis vſus inoleſcit, & ad inſtitutionem optimi, primi anni habent in ſe quiddam lentum ac molle, & quod facile formari queat, & ad arbitriũ voluntatis trahi: penitus inhærere ſolet ſenſibus, cp prius ſederit, ſiue bonũ ſiue malũ. Hinc animæ ſanctæ, Deo ſunt conſecrandæ, etiã in primæuo iuuentutis flore, ſicut materiales eccleſiæ, vtpote q̃ proprie fiunt tẽplum Dei. Nam animæ ſunt ſanctę per ſpiritũ inhabitantẽ, & corpora propter animas: eccleſia y/o materialis propter corpora. Sicut igitur templum materiale conſecrari ſolet p aſperſionem, inſcriptionẽ, inunctionem, illuminationem & benedictionẽ: ſic etiam (ſecundum Bernardũ) Chriſtus affliſtens põtifex futuros bonos inuiſibiliter & ſpiritualiter, ſed experimentaliter operaſ in anima, vt eam conſecret in habitationẽ ſibi. Hæc, inquit, requies mea in ſeculũ ſeculi, hic habitabo, quoniã elegi eã. Primo nanq; templum iſtud materiale aſpergit hyſſopo, quæ eſt herba humilis & purgatiua pectoris, id eſt, humili & vera contritione ſpargens aquam ſapientiæ ſalutaris, quæ eſt timor Dei, initium ſapientiæ & fons vitæ, vtpote lachrymarum imbrẽ euomens, & ſudorem pœnitentiæ; per hæc q̃ ſibi comparans aquam preciõſam & viuidam, de fonte pietatis quæ fluit de latere Chriſti, ac condimentum ſalis admiſcens, ne timor fit inſipidus, ſine ſpe, ſine deuotione. Vnde per actum contritionis maxime mundatur hoc templum, id eſt, deletur peccatum: quia dicit Guliel-mus in ſuo Sacramentali, quod ex quo dẽ mõ eſt initium omnis peccati, peccatum ſequens naturam illius, à quo proceſſit, facit poſſeſſorem ſuum, id eſt, peccatorem eſſe ſuperbum, rigidum & durum, in diabolicam eum quodammodo transformãs ſimilitudinem. Hinc quam diu quis eſt in peccato, reperitur contumax, durus & elatus. Sed quia humilis contritio duritiei & elationi contrariatur, huic actui maxime deletiõ culpæ attribuitur, quia contraria contrarijs curantur, iuxta illud Pſalmiſtæ: Sacrificium Deo, ſpiritus contribulatus, &c.

Anima cõſecranda Deo.

Eccleſiæ cõſecrandæ ratio. Hebr. 9

Pſal. 131 I. Aſperſio

Secundo, ſcribit in hoc templo Deus digito ſuo, in quo eijciebat dæmonia. Scribit, inquam, legem ſuam in tabulis cordis carnalibus, auferens cor lapideum; & conferens cor carneum, id eſt, pium, manſuetum, tractabile, flexibile, deuotum & humile: q̃d vtiq; fit in plena conuerſione; quæ principaliter & originaliter fit in cor

Lucæ 11 Pſal. 50 II. Inſcriptio.

de,id est,voluntate. Couertimini,inquit, ad me,sed in toto corde vestro. Nã corporis conuersio si sola fuerit,erit nulla. Forma siquidem conuersionis est,nõ veritas, vacuam virtutem gerens,& speciem pietatis,vt dicit Bernardus. Audi Psalmistã,in cuius corde scripta fuit lex diuina: Lex in quit,dñi immaculata,conuertens animas: testimonium dñi fidele, sapientiam præstans paruulis. Iustitiæ dñi rectæ,lætificãtes corda: præceptum domini lucidum,illuminãs oculos. Timor domini sanctus pmanens in seculum seculi. Iudicia domini vere iustificata in semetipsa, desiderabilia super aurum & lapidẽ preciosum multum,& dulciora super mel & fauum. *Psal. 18*

III. *Vnctio.* Tertio,ne sit anima sicut terra arida,sine aqua spiritualis dulcedinis, confert Christus vnctionem gratiæ spiritualis,adiuuans infirmitatem ipsius,cruces pœnitentiæ multiformis & obseruantiæ,tribulationumq; gratia dulcedinis suæ leniens(qa nec fine cruce Christũ sequi,nec sine crucis vnctione asperitatẽ ferre posset) vt cruce sic vncta per gratiam spiritus adiuuantis,suauis fiat pœnitentia,& amaritudo ipsa dulcissima. Hac igitur vnctione crux ipsa redditur preciosa& amabilis,habens exultationem,si fuerit qui sapiat. Est enim lignum vitæ apprehendentibus eã, & vitis germinans iucunditatem,& sudans balsamum spirituallium charismatum. Sed quid mirum,si dat cruci suauitatem,qui dedit & lapidi torrentis in Stephano,& igni in Laurentio? Sed cur nobis non sapit pro Christo tribulatio,nec abscondituꝫ manna degustare valemus, nisi quia gustum animæ nõdum perfecte adepti sumus? id est charitatem perfectã, quæ propriæ est gustus animę, vtpote cui soli sapit omne bonum omne arduũ,omne aduersum,omne laboriosum: nimirũ cum perfecta charitatis vnctio, mortem ipsam facit suauissimam. Nec mentitus est,qui dixit: Spiritus meus super mel dulcis,ita vt nec dulcedini eius amarissima mortis amaritudo prævalere queat. *Pro. 3* *Gustus animæ* *Eccl. 27*

IIII. *Illuminatio.* Quarto,Christus illuminat lucernam suam,nõ dimittens eã sub modio,sed ponens super candelabrum. Tempus enim est,vt luceat lux eius coram hominibus, vt videant opera eius bona,& glorificent patrem eius,qui in cœlis est,vt iam sanctificata Deo,luceat etiam mundo. Vnde ait Bernardus: Quis enim ambigit talem animam, iam sancti sanctorum sponsam effectam esse sanctam,erga quam apposi tum est cor diuinum? sicut infert Iob dicens: Domine, quid est homo, quia magnificas eum? aut quid apponis erga eum cor tuum? Si enim nihil fumus in cordibus nostris,aliquid tamen magni latet de nobis in corde diuino. O pater misericordiarum,quid apponis erga eos cor tuum? Scio,quia vbi thesaurus tuus,ibi & cor tuum. Etsi q̃si nihil sunt in iudicio veritatis tuæ,tamen aliquid sunt in affectu pietatis tuæ. Quid ergo sunt? vtique templũ Dei,imo sponsa Christi sunt in corde Dei, sua dignatione,non recta dignitate. Si nõ fecit ille,quod sponsus, si non tanquam sponsus amauit,si non zelatus est tanquã sponsus,noli acquiescere te sponsam arbitrari o anima mea. Hæc Bernardus. *Iob. 7* *Mat. 6* *Iob. 7*

V. *Benedictio.* Quinto,in fine anima sancta fideliter à Christo benedictionem expectet,ingressura domum non manufactam æternam in cœlis. Tunc enim perfecte eam Deus reddet ex omni parte perfectam habitationem sibi,quam ineffabiliter beatificabit inhabitans gloria maiestatis.

Quod animæ pulchritudo consistit in gratia & virtutibus,q̃ differunt,vt lumẽ & radius. Et de triplici gratia,& de libero arbitrio. Cap. XVII.

PVlchra es amica mea,suauis & decora.] Anima est vita perpetua,per memoriã,intelligentiam & voluntatẽ ad imaginem Dei facta,capax virtutis & gratiæ, vel vitii,susceptiua pœnæ vel præmii,arbitrii libera potentis,habitibus & affectionibus decorata,carens põdere,figura & colore passibilis & mutabilis: eo magna,q̃ capax æternitatis: eo recta,q̃ est appetens bonitatis: eo beata,quo particeps diuinitatis. Vñ rationalis aia,quantum ad essentiã suam,est imago diuinæ essentiæ. Et hæc imago est secundũ indistinctionẽ, cuius imaginis reformatiua est ipsa gratia diuina,secundũ q̃ anima ipsa dicitur esse suauis,qa in libro Sapientiæ spiritus dñi suauis dicitur,vbi legitur: O quàm suauis est spiritus tuus dñe in nobis. Gratia namq; perficit animam secundũ indistinctionẽ, quantum ad essentiam imaginis,sicut anima *Anima quid sit.* *Sapi. 12*

nima, quantum ad suas potentias, est imago Trinitatis, & illa est, quantum ad distinctionem imaginis. Vnde quãtum ad potentias, & secundum distinctionem potentiarum reformatiua huius imaginis est ipsa virtus, secundum quam anima dicitur decora, & efficitur charissima, vt vidébitur. Hinc etiam, secundum quosdam, quæ est comparatio ipsius animę ad suas potentias, eadem est comparatio ipsi us gratiæ ad virtutes: cuius exemplum patet de lumine & radio in ipso ære. Nam lumen & radius idem sunt secundum substantiam, quia lumen est substantia radij, quamuis secundum rationẽ esse differũt, quia lumen dicitur, quod perficit aerem indistincte: radius vero dicitur illud, q̃d perficit per distinctionem in partibus, quia radius ducit directionem ipsius luminis ad hanc vel ad illam partem aeris, lumen autem non. Simili modo lumen in anima est gratia: radius vero virtus est, præsertim infusa: quia gratia, quę est ipsa lux, perficit animam, quantum ad essentiam, & indistincte, quantum ad omnes potentias. Virtus vero animam perficit, quantum ad partes, quæ sunt potentię vel vires eius: quia fides in anima, radius quidem est dirigens vim rationalem in primam veritatem. Spes vero radius est, dirigẽs irascibilẽ in summã maiestatẽ. Charitas autem radius est, dirigens vim concupiscibilem in summam bonitatem. Sicut ergo radius substantialiter est in lumine, & sicut lumẽ est causa substantialis ipsius radij, sic virtus est in gra substantialiter & gratia est causa effectiua substantialis ipsius virtutis, Ideo, secundum Bernardũ, virtutes sunt ordinantes affectiones per gratiam, Et in his duobus consistit suauitas & decor ipsius animæ, vt non solum dicatur pulchra, sed etiam suauis & decora. De gratia tamen primo prosequẽdo sciendum est, quod gratia triplex distinguitur. Prima dicitur gratia generalis: & sic gratia est diuinum adiutorium creaturæ gratis impensum, quæ datur indifferenter ad quemlibet actum. Vnde sine gratiæ huius adiutorio nihil possumus facere, nec etiam in esse durare. Secunda dicitur gratia specialis, quæ dicitur gratia gratis data, quia datur ingrato & indigno, & est donum à spiritu sancto, sed nõ cum spiritu sancto, quo quis se præparat ad suscipiendum donum spũs sancti. Nã gratia gratis data, donum est infusum rationali naturę fine meritis, quantum in se est, disponens ad salutem propriam, vel alterius ædificationem, sine qua nullum opus bonũ à nobis perfici potest. Nam huius gratię est reuocare liberum arbitrium à malo, & excitare ad bonum, sine qua nullus sufficienter facit quod in se est, vt præparet se ad salutem. Veruntamẽ, quamuis liberũ arbitrium per se legem implere nõ possit, nec in se gratiam efficere: si tamen non facit, non est excusabile, quia gratia gratis data semper præsto est, cuius admiculo facere potest, quod in se est, scilicet consentire gratię commonenti, quo facto gratiam gratum facientem acquirat, qua adepta, diuinam legem & voluntatem ad impleat. Facere vero quod in se est, tria cõplectitur. Primo, dimittere actum peccandi: secundo, deserere voluntatem peccandi: tertio, conari in bonum, prout est sibi possibile. Nulli enim hæc tria facienti, gratia gratum faciens denegatur. Tertio, dicitur gratia specialissima, quæ vocatur gratia gratũ faciens, quia gratum facit hominem Deo. Et est à Deo efficiente, à gratia gratis data liberum arbitrium excitante & mouente, ac à libero arbitrio consentiente: sine qua nullus mereri potest, nec in bono proficere, nec in bono perseuerare, nec ad gloriam peruenire, vnde summe necessaria est ipsi libero arbitrio, quia sine ea non potest esse sufficiens ad bonum operandũ, & malũ cauendum. Quamuis enim liberum arbitrium ex se possit in bonum naturæ, quod suæ facultati proportionatur, non tamen potest in bonum, quod excedit naturæ suæ facultatem sine gratia ista. Dicit enim Glosa super illud Apostoli: Non enim, quod volo bonum, hoc ago, &c. quod homo naturaliter vult bonum, sed voluntas hęc semper caret effectu, nisi gratia Dei vele suum adiuuerit. Libertas autem arbitrij consistit in duobus, scilicet in libertate discretionis, vt possit iudicare, & in libertate electionis, vt possit eligere. Deus enim ab initio constituit hominem, & reliquit eum in manu consilij sui, id est, in potestate liberi arbitrij. Et in eo, quod incidit in peccatum, liberum arbitrium nõ est ablatum, quamuis in hoc sit debilitatum: quia quod prius ante peccatum fine

Gratia triplex.

Facere quod in se est.

Rom. 7

Libertas arbitrij. Eccles. 7

difficultate facere poterat, post peccatum sine difficultate & pugna perficere nõ potest, scilicet facere bonum, & fugere malum. Cæterum, secundũ Anselmũ, gratia & liberũ arbitrium sic se habent ad hominem, sicut pater & mater ad prolem: qui sicut sine patre & matre nasci non potest, sic sine gratia & libero arbitrio saluari nõ potest. Est autem liberum arbitrium secũdum Augustinũ, facultas voluntatis & rationis, qua bonum eligitur assistente gratia, & malum desistente gratia. Quæ gratia nos Deo gratificat, & per illam, & cũ illa Deus seipsum nobis donat: quæ cuncta bona nostra reddit meritoria, liberat à potestate diaboli, adoptat in filium Dei efficit sponsam Christi, constituit hæredem regni, & confœcrat in templum spiritus sancti. Cuius effectus est moue-

Gratiam mouere liberũ arbitrium.

re liberum arbitrium duobus modis. Primo modo, quia gratia dispositio quædã est ad quendam motum spiritualem. Nã sicut pondus in corporalibus disponit ad motum, sic suo modo pondus in spiritualibus disponit ad spiritualem motũ. Gratia vero quoddam spirituale pondus est datum animæ, per quod habet sursum tẽdere. Liberum autem arbitrium natum est seipsum mouere secundum actus in quos de se potest, sed cum adiutum est, & informatum gratia, tunc seipsum excellentius mouet: sicut pluma madefacta propter grauitatẽ aquæ citius descendit q̃ ficca. Et sic gratia mouere dicitur liberum arbitrium: per quem etiam modum amor mouere dicitur hominem ad opera ardua & magna, etiam delectabiliter facienda. Secundo modo dicitur gratia mouere liberum arbitriũ, quia gratia est sicut quædam influentia procedens à luce superna, quæ semper habet coniunctionem cum origine sua sicut lumen vel radius cum suo principio, i. rota solari. Et quia semper origini suæ cõiungitur, ideo non tantum attribuitur eidem operatio ratiõe subiecti in quo, sed etiam rõne subiecti à quo. Nam sicut lumen solare non solum operatur cum aere, sed etiam operatur in ipsum aerem ratione cõtinuationis à suo fonte: sic gratia non solum operatur cum libero arbitrio, sed etiam ipsum libe rum arbitriũ mouet, ita quod gratia proprium est instrumentum spiritus sancti ad mouendum liberum arbitrium.

Quod animæ salus pendet ex gratia & libero arbitrio: sed opera meritoria principalius sunt ipsius gratiæ, cuius præsentia per tria potest cognosci.

Cap. XVIII.

PVlchra es amica mea, suauis & decora.] Bernardus libro de gratia & libero arbitrio: Sine gratia & libero arbitrio salus fieri non potest. Deus enim autor salutis est, & liberum arbitrium tantum capax, nec dare illam nisi Deus, nec capere valet nisi liberum arbitrium: nec ergo salus fieri potest absque consensu tam gratiam accipientis, quam dantis, & sic gratiæ operanti salutem cooperari debet liberum arbitrium consentiendo. Consensus autem voluntarius, quo discernimur à bestijs, est habitus animi liber sui, qui nec cogitur, nec extorquetur. Non enim est consensus, nisi voluntarius. Vbi ergo consensus, ibi voluntas: & vbi voluntas, ibi libertas. Et hoc est liberum arbitrium, quod vtique solũ nos beatos efficit, vel miseros per consensum boni vel mali. Nam ille consensus ob voluntatis inamissibilem libertatem, & rationis (quod secum semper & vbiq; portat) indeclinabile iudicium, non incongrue dicetur liberum arbitrium. Ipse liber sui propter voluntatem, ipse iudex sui propter rationem. Et merito libertatẽ comitatur iudicium, vt vbi peccet, quod liberum sui est, ibi se iudicet. Sola ergo gratia Dei fit in nobis bonum meritorium, quæ præuenit & sanat liberum arbitrium. Et ex ipso arbitrio procreatur in anima bonus affectus, siue bonus mẽtis motus. Hinc dicit Gregorius, quod Deus cor humanum destruit cum derelinquit, ædificat autem cum implet. Vnde Iacobus vocat eam datum optimum, & donum perfectum, in Canonica sua dicens: Omne datum optimum, & omne donum perfectum desursum est, descendens à patre luminum. Illud enim donum perfectũ est gratia, per quam Deus omnipotens præ-

Cõsensus uoluntarius.

Iacob. 1

Gratia donũ est.

sine quo nihil possumus.

destinatos vocat ad salutem: quia necesse est vt spiritus rationalis fiat particeps influentiæ spiritualis, si debeat fieri dignus

ætemæ

æternæ beatitudinis. Ad influentiam autẽ gratiæ per se peruenire non potest, cum hoc non sit secundum limites naturæ, sed tantum secundum influentiam largitatis diuinæ. Nec homo sine gratia p propriam industriam Deum potest accedere, nec quicquam boni valet cogitare, quanto minus operari. Dicit enim Bernardus, ꝙ hæc tria, scilicet bonũ cogitare, velle, p ficere, Deus operatur in nobis. Primum si ne nobis, secundum nobiscum, tertium p nos facit. Nam immittendo bonam cogitationem nos præuenit, immutando malam voluntatem per consensum iungit, minis trando consensui facultatẽ per apertum opus foris, intra nos opifex innotescit. Vnde bona voluntas est instrumentum, spiritus sanctus est artifex. Artifex ergo primo instrumentũ operatur, deinde per instrumentum operatur. Sic spũs sanctus primo bonã voluntatem operatur secundo per bonam volũtatem operatur bona volunate consentiente. Hinc est ꝙ opera meritoria principalius sunt ipsius gratiæ, tanq̃ artificia, & non bonæ voluntatis, tanq̃ instrumenti, vt in bonis operibus homo non in se, sed in dño discat gloriari, qui dicit: Sine me nihil potestatis facere. Sine eo nanque pauperes sumus & miseri, multa quidem desiderãtes, sed modica perficientes. Siquidem ex propria ne gligentia frigida remanent corda multorum querulantium sibi deesse gratiam, cũ magis gratia ipsa conqueri habeat, se nõ habere factores bonorum. Vix enim est aliquis, vt dicit Bernardus, qui in his, quæ Dei sunt, experiri velit quid possit, etiam quod promptissime potest secundum carnem vel seculum. Multi nanque desiderium sanctitatis habent, sed ea, quæ sanctitatem efficiunt, nullatenus habent. Felices autem, qui peruenerunt ad humilitatem cordis, & strenuitatem boni operis: quibus peruenitur ad gratiam spũs sancti. Felices qui ad singula dona gratiæ redeunt ad eum, in quo est plenitudo gratiarũ: cui dum pro acceptis nos non ingratos exhibemus, locum in nobis gratiæ facimus, vt adhuc maiora pcipere mereamur. Præsentia vero diuinæ gratiæ (præsertim in perfectis) per tria potest etiam experimentaliter cognosci quã uis homo nescit an amore vel odio dignus sit, certitudinaliter & finaliter. Quæ tria tanguntur in Psalmo: Cum inuocarem, vbi dum in persona ignorantium quæritur: Quis ostendet nobis bona? id est, quis nobis dicet, vnde certi possumus esse, quod ex bonis operibus, quæ facimus, accepti sumus Deo? Protinus respondens denotat tria esse, per quæ scire possumus nos esse in gratia, quando veraciter sunt in anima. Primum ponit in vi rationali, dicens: Signatum est super nos lumen vultus tui domine, quod scilicet lumen perficit vim rationalem luce sapientiæ, sic vt nihil penitus desit in vlla scientia ad salutem necessaria. Sentit enim anima sancta & perfecta, lumen quoddã veritatis radiantis super vim rationalẽ, in quo ratio mirabiliter delectatur, quia tribuit illi quandam experimentalem discretionem virtutum, & omnium agendorũ quæ discretio conuenit per omnia sancto rum patrum dictis & exemplis. Secundum vero ponit in vi concupiscibili, cum subiungit: Dedisti lętitiam in corde meo. Quæ lætitia spiritualis est, perficiens vim concupiscibilem, & degustare faciens cibum spiritualem. Tribuens, inquam, saporem omnis boni in agendo, cauendo, & etiam in sustinendo. Nam sicut gustus bene dispositus, nescire non potest dulcedinem sibi coniunctam: sic & anima bene dispositа, non potest non sentire diuinã dulcedinem sibi coniunctam. Sed sensus diuinæ dulcedinis est per gratiam, & sic non potest ignorare quod habeat gratiã. Et si queris: Quis sit ille cibus spiritualis? breuiter respondeo, quod multiplex est, sed prout sufficit præsenti speculationi, tunc est iustitia, prout est virtus communis, scilicet declinare à malo & facere bonum. Beati enim qui esuriunt & sitiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur. Cũ em̃ sic impletur nostrum cõcupiscibile fonte iustitiæ, quod eam omnino ardentissime desideremus, & ea penitus repleamur, quod propter illam consequendam omnia facienda, omnia cauenda, & etiam omnia sustinenda, redduntur preciosa super aurum & topazion, & dulciora super mel & fauum, signum est vtique præsentis diuinæ gratiæ. Beati nanq; q sic esuriunt & sitiunt iustitiam, quia ipsi saturabuntur, cum nulla res alia præter huiusmodi iustitiam animæ desiderium potest implere, vel animam beatificare. Tertiũ deniq;

Deus ad etquõ operetur in homine.

2 Cor. 10
Ioan. 15

Negligẽtia nostra culpanda, nõ gratia

Præsentiã gratiæ Dei cognosci.
Eccles. 9

Psal. 4

Rõnalis

Ibidem.

Concupi scibilis.

Iustitia cibus.

Mat. 5

Psal. 118
Mat. 5

Irascibilis. *Psal.4*

denique ponit in vi irascibili, cum dicit: In pace in idipsum dormiam & requiescã. Quæ nimirũ pax perficit irascibilẽ, dum perducit ad affectatam patientiam. Quietat enim animam in omnibus etiam aduersis, ea complectens summo desiderio, quasi prospera, cum Apostolo dicente: Repletus sum consolatione, superabundo gaudio in omni tribulatione mea. Et hęc est gratia omnium perfecte contemplantium, ac præcipue perfectam charitatem habentium, quorum est etiã sustinere martyrium delectabiliter. Nam summo bono perfectissime & synceriſſime per amorem inhærentes, perfecta fruuntur cordis tranquillitate, & pace diuina replentur cũ summa iucunditate.

1.Cor.7

Quod gratia gratum faciens est duplex, scilicet increata & creata: & qualiter vtraque animæ coniungitur, & in ea mira operatur. Cap. XIX.

Spũs scti operatio in anima.

PVlchra es amica mea, suauis & decora.]Spiritus sanctus, secundum Bernardum, cor quod per gratiam intrat, si peccatis pollutum fuerit, ad pœnitendum & confitendum efficaciter inducit, nec qc quam maculosum residere patitur in conscientia, vt eo expeditius affectum erigere valeat ad diuina: deinde vires administrat ad bona prosequenda. Mouet enim memoriam bona suggerendo in cogitationibus sanctis, quibus ignauiam nostram torporemq; repellit. Quoties igitur cogitationem huiusmodi in corde senseris, da honorem Deo, & age reuerentiam spiritui sancto, cuius vox sonat in auribus tuis. Ipse enim loquitur iustitiam, operatur peccatorum remissionem, & ambulare facit sollicite cum Deo suo. Docet etiam rationem, scrutans abdita peccatorum & intentionum cordis, nec minimam paleam intra cordis habitaculũ residere patitur, quin statim igne subtilissimæ circum spectionis exurat spiritus ille dulcis & suauis. Mouet denique voluntatem, eam erigens & dirigens, vt ipsam veritatem intelligere, & feruenter diligere, ac efficaciter adimplere possimus. Nam quæ per naturam difficilia nobis vel impossibilia videntur, per suam præsentiam leuia facit, ac prope nulla. Spiritus enim sanctus est spiritus dulcis, amara dulcorans, infirma roborans, aspera planans, corda purificãs, & quicquid in seculo nequam difficile vidētur & angustum, leue facit & latum: vt quod impossibile tibi videtur per naturã, facile videatur per gratiam, in laboribus, vigiliis, maledictione & persequutione hominum, & vt in omnibus obseruantijs regularibus hilariter incedas, sicut in omnibus diuitijs. Deinde secundum Gregorium, mentem humanam contingendo subleuat, & temporales cogitationes deprimens, æternis hanc desideriis inflãmat, vt ei nihil iam nisi quæ superna sunt, libeat. Nimirum cum dicat Orosius super Cantica, quod nullus in hac vita poterit excogitare felicitatem veriorem, suauitatem dulciorem, quam dum mens sibi per gratiam spiritus sancti aduenisse senserit creatorem. Hæc est enim sola in hac vita requies deuotarum animarum, diuina gratia & dilectione feruere, ac per spem futuræ gloriæ prospera mundi simul & aduersa contemnere. Dicit enim Chrysostomus, quod spiritus sanctus per gratiã ingrediens animam, amplectitur, eã, & quasi muro quodam inexpugnabili circumit eam, & non permittit vt carnales concupiscentiæ præualeant contra eam. Non quidem facit vt caro non concupiscat, sed tenet animam vt ei non consentiat. Mentem enim spiritus sanctus quam replet, obumbrat & omnem tentationum furorem temperat, & quicquid noxij caloris sustinet, protinus exufflat.

Memoria.

Cant. 2 *Esai 60* *Mich. 6*

Ratio.

Voluntas.

Quies animarum sctarum sola q̃ sit.

Pro quo notandum, quod duplex distinguitur gratia gratum faciens, scilicet increata & creata. Nã increata gratia spiritus sanctus est, qui datur omni peccatum mortale non habenti. Et dicitur gratia secundum quod dicitur donum. Dicitur autem donum secũdum quod dicitur amor, quia secundum suam proprietatem est amor, & vt amor procedit à patre & filio. Nihil autẽ est donum proprie loquẽdo nisi ratione amoris: qa proprie donũ est q̃d datur ex amore & liberalitate fine omni coactione, sic quod in omni dono primo datur amor. Et hoc donum spiritus sancti eo nos facit gratos quo nos facit deiformes, quia amor est qui transfert amantem in amatũ. Hinc dicit Richardus de sancto

Gratia gratũ faciens duplex.

de sancto Victore, loquens ad animam suã: Scio anima mea, quod dilectio tua, vita tua est: & quicquid diligis, ipsa vi dilectionis in eius similitudinẽ transformaris. Cum ergo spiritus sanctus amor est, imo prima virtus amoris, hinc est, quod cum nobis spiritus sanctus datur in diuinam speciem nos transformat, vt sit anima Deo assimilata. Porro ex illa parte debemus intelligere gratiam creatam, quasi similitudinem & disposition em ex parte animæ rationalis, ex qua habet quod acceptа sit Deo & assimilata, quia ibidem est forma transformans, & hæc est gratia increata: & ibi est forma transformata, quæ derelinquitur in transformato, scilicet in anima ex ipsa transformatione, & hæc est gratia creata. Nam licet spiritus sanctus æqualiter se habet ad omnia, & omnia sufficienter facere potest, quantum est de se, nec ex eius parte gratia creata sit necessaria tamen ipsa est necessaria ex parte animæ recipientis, quia non potest se habere per immediationem ad gratiam increatã, nisi prius disponatur, & defectus est ex parte ipsius: quapropter gratia disponens ipsam, est ei necessaria. Sicut in naturalibus anima secundum se, est vita corporis sine medio, quia anima sine medio vnitur corpori, eo quod non est medium ex parte sua, ad hoc vt vniatur corpori, cum ipsa sit forma corporis, & forma se vnit per suam essentiam: nihilo minus tamen vnitur corpori per aliquod medium, quia est ibi quædam dispositio media ex parte corporis ad hoc vt anima illi vniatur: sic increata gratia sine medio vnitur animæ, nec requiritur mediũ ex parte ipsius informantis, sed ex parte recipientis animæ requiritur medium per quod vniatur, & hoc medium est gratia creata, quæ dicitur gratia gratum faciens, qua scilicet quis Deo gratus efficitur. Ponit enim aliquod donum in gratificato, quo fit gratus Deo, Illud autem quo fit Deo gratus, est illud quo deiformis, vel Deo assimilatus efficitur. Gratia nanq; gratum faciens, nihil aliud est, quam Dei similitudo in creatura rationali: quæ assimilatio est effectus Dei & non alterius. Hinc dicit Apostolus: Gratia dei sum id quod sum, eo quod illa sola nos efficit deiformes & beatos, sine qua nihil sumus, etiam si linguis hominum loquamur & angelorum, & cætera quæ ibidem prosequitur Apostolus. Et dominus in Euangelio: Qui manet, inquit, in me, & ego in eo, scilicet per gratitudinem & amorem, & ego in eo, scilicet per gratiam gratum facientem: hic fert fructum multum, quia sine me nihil potestis facere. Felix ergo qui dicere potest cum Apostolo: Et gratia eius in me vacua non fuit, sed semper in me manet. Ex his patet, quod homo tunc dicitur Deo esse gratus, quãdo per gratiam & virtutes est ei similis: sicut econtra Deo dicitur odiosus, quando per peccatũ Deo est dissimilis, quia peccatum est dissimilitudo ad summam bonitatem. Vnde sicut odiosum esse Deo, ponit dissimilitudinẽ ad diuinam bonitatem, & aliquid ponit per modum defectus & priuationis quo fit illa dissimilitudo, scilicet peccatum: sic gratia gratum faciens ponit similitudinẽ gratificati ad Deum, & ponit aliquid in ipso, quo dicitur assimilatus Deo, per quã assimilationem est dignus vita æterna, quę est impleta assimilatione creaturæ rationalis ad Deum, sicut dicit Ioannes: Charissimi, nunc filij Dei sumus: sed nondum apparuit quid erimus. Cum autem apparuerit, similes ei erimus, quoniã videbimus eum sicuti est. Et hæc similitudo ad Deũ opera nostra bona Deo facit grata & meritoria, sicut econtra dissimilitudo ea facit ingrata & infructuosa. Igitur gratia gratum faciens est nobis necessaria: quia cum gratia Dei sit vita æterna, eo quod opera nostra diuinæ beatitudini non sunt proportionata, nisi per gratiam fiant opera diuina, & per consequens secundum rationem iustitiæ non sunt alias meritoria: ideo homo in perfectionibus naturalibus cõstitutus, indiget etiam gratia qua per meritum perueniat ad perfectionem diuinæ beatitudinis. Porro gratia gratum faciens duplex distingui potest, scilicet operans & cooperans, secundum ꝙd isti sunt actus ipsius gratiæ. Nam per se loquendo, gratia operans facit hominem formaliter iustum & Deo gratum, eo ꝙd meritorie velit bonum. Gratia vero cooperans voluntatem coadiuuat in duobus: quorum vnum est, vt magis habilis & facilis sit ad bonum, quam sit ex sola sua natura. Secundum est, quod ipsis operibus merendi virtutem tribuat.

Gratia quid sit.

1. Cor. 15

1. Ioan. 15

1. Cor. 15

Gratus Deo uel odiosus quãdo ꝙs dicatur.

1. Ioan. 2

Gratia gratũ faciens.

Quod

Quod gratia comparatur ad animam vt vita, quæ est charitas: vt lux, quæ est prima veritas: vt motrix, quæ est prima potestas.

Cap. XX.

PVlchra es amica mea, suauis & decora.] Augustinus de baptismo paruulorum: Gratia cur ad istum veniat, & ad illum non veniat, occulta potest esse causa, iniusta esse non potest. Nam qui peccator est, sua malitia peccator est. Et cū vult non potest, quia quando potuit noluit, id est, per malum velle, perdidit bonum posse. Qui vero bonus est, gratia Dei bonus est. Vnde gratia Dei se habet ad cor humanum, sicut solis radius ad feneſtram domus, qui quocunq; momento feneſtram apertam inuenerit, ſtatim intrat & illam illuſtrat. Sic gratia quocunq; momento cor paratum inuenerit, ſubintrat, & hoſpitiolum ſua preſentia nobilitat & illuſtrat. Ego ſto, inquit, ad oſtium ſcilicet cordis, & pulſo, ſcilicet per inſpirationes vel preces dicationes, aut ſimilia. Vocaui, inquit, & renuiſtis, ſcilicet audire. Extendi manum meam, ſcilicet offerendo gratiam, & non erat qui reſpiceret. Deſpexiſtis omne consilium meum, & increpationes meas neglexiſtis. Ego quoque in interitu veſtro ridebo. Ad agnoſcendum igitur lucidius ea, quæ deus in nobis operatur per gratiam ſuam, ſciendum eſt quod in effectibus eius ordo triplex attenditur, ſecundum quod ad ipſam animam gratia tripliciter comparatur: ſcilicet vt vita, vt lux, vt motor. Nam gratia gratū faciens, quæ nihil aliud eſt quam ſimilitudo quædā animæ ad deum, primo comparatur ad animam, vt vita. Quia prior eſt configuratio, vel conformatio animæ, ad ſummam bonitatem, quæ eſt ſpiritus ſanctus. Spiritus enim ſanctus primo nos configurat ſibi, & deinde ex illa configuratione eſt nobis communicatio, vel cōmunio totius Trinitatis. Sed ex illa conformatione, vel cōfiguratione ad diuinam bonitatem, id eſt, ſpiritum ſanctum, qui eſt amor, ſumitur vita, quia per illam conformationem vel configurationem, quā dicimus gratiā, viuit anima deo, ſicut dicit Auguſtinus. Sic enim cōparatur ad animā vt amor: & iſte amor impreſſus animę, vita eſt qua deo viuit, ſicut dicit Richardus: Scio, inquit, anima mea, quod dilectio tua vita eſt.

Gratiæ compara tio ad ſolis radiū.

Apoc. 3 Prou. 2

Gratia ut vita.

Et ita ſecundum hunc modum, gratia tres habet effectus, quorum primus eſt viuificare, quia protinus cum attingit animā, confert illi ſpiritualē vitā. Nā ſecundum Auguſtinū, gratia ſpiritus ſancti, ſi triſtitiam inuenit in anima, diſſoluit eam, ſi deſiderium pernicioſum, conſumit illud, ſi trepidationē, abīcit illā, ſi deſperationē inuenit, calcat illā: ac animā reducit ad verā fiduciā & internam lætitiā. Ad dictū aūt effectū vel actum conſequitur anima ſecundū actum vel effectū, qui eſt trāsformare, quia protinus fit transformatio vel aſſimilatio ad deum. Hæc eſt em̄ vis amoris, q̄d transfert amantē in amatū. Vnde Richardus de arra ſponſi ad ſponſam dicit: Scio aīa mea, quod cū aliquid diligis, ipſa vi dilectionis in eius ſimilitudinem transformaris. Et ſic ſumitur ille effectus gratiæ, qui eſt animā ad Deū aſſimilare & transformare. Gratia em̄ ſecundū Auguſtinū, eſt quædā ſimilitudo diuinitatis participata in hoīe vel angelo. Ex hocaūt quod aīa eſt aſſimilata Deo, efficitur etiam grata deo: & ſecundum hoc ſumitur tertius effectus gratiæ, qui eſt gratificare, & ideo vocatur gratia gratum faciens, quia nos deo gratos efficit, imo quodāmodo deos efficit, quia gratia ſecundū Auguſtinum, eſt quædā participatio diuinitatis in creatura rationali.

Gratiæ effectus.

Secundo vero, gratia cōparatur ad animā, vt lux, quę eſt media comparatio eius ad aīam, quia hæc cōparatio vel configuratio eſt ad primā veritatē, quæ eſt filius dei. Dicit em̄ Chryſoſtomus, quod gratia rectas mentes diligit, & peruerſas deſerit. Similiter ſol radium dirigit rectum, & veritas non quærit angulum. Pro quo notādum, quod gratia, ſecundum quod eſt ſimilitudo ſummæ veritatis, quæ filio appropriatur, non inconuenienter ad animam comparatur, vt lux, quia ſicut lux in aere tria facit: Primo, purgans ipſum aerē à diſpoſitione ſibi contraria: ſecundo, diſponens ipſum aerem diſpoſitione ſibi cō ſimili (& tunc dicitur illum illuminare) tertio, ſeipſa informans ipſum aerem (& tunc dicitur illum perficere) Sic etiam gratia, in quantum vt lux comparatur ad animam,

Gratia ut lux.

Gratia purgans.

mã, quã increatæ luci nititur assimilare, tres illos effectus in aïa perficit. Nam assimilare nõ est aliud q̃ à dissimili ad simile mouere, ita q̃ aïa Deo assimilari dicitur, quando mouetur à dissimilitudine ad similitudinem, vel à similitudine ad maiorẽ similitudinẽ, secundũ Dionysiũ. Ergo purgare respicit ipsam dissimilitudinem eã ab aïa remouendã, & sic sumitur primus eius effectus, qui est purgare, idest, ab aïa dissimilitudinem lucis æternæ remouere. Quæ dissimilitudo maxime consistit originaliter in inordinatis affectionibus & passionibus: sed gratia quæ est sanitas mentis, & delectatio cordis, ipsam mẽtem rectificat & purgat. Vnde secundum Gregorium, rectæ mentis est Deũ non solum in prosperis benedicere, sed etiam in aduersitatibus collaudare. Secũdus actus est illuminare. Nam gratia cum disponit animã simili dispositione, vt esse possit simul in actu, tunc dicitur eam illuminare, quia iã incipit actus deiformes educere. Vnde dicit Bernardus, quod anima spiritu sapientiæ illustrata, & Dei pfusa gratia omnibus placet, ab omnibus adamatur. Sensus enim sanctorum virorum nouam quandam percipiunt, & pene quasi grati am spiritualem. Oculi enim eorum simplices, & aures obtemperantes, vultus corporis lætus, compositio vitæ honestæ morum & actuum, decor gratiarum, ita vt vniuersa corporis eorũ substantia, non sit eis nisi verum & sanctum bonorum operum instrumentũ. Tertius actus est pficere. Cũ em animam seipsa informat, tunc dicitur eam pficere, sicut forma naturalis primo remouet à natura dispositiones dissimiles, & tunc eam purgat: secũdo, introducit dispositiones similes: & tunc eam illuminare dicit: tertio, in materia seipsam introducit. Tertio deniq; gratia comparatur ad animã vt motrix, q̃ est vltima cõparatio eius, q̃ est ad diuinam potentiã, quæ est ipsius patris: & hoc proprie pcõparationem gratiæ ad liberum arbitriũ. Dicit em Augusti. q̃d voluntas humana non libertate consequitur gratiam, sed ex gratia potius consequitur libertatẽ, & (vt pleueret) delectabilẽ ppetuitatem & insuperabilem fortitudinem. Vnde secundum hãc comparationem gratia perficit tres effectus circa liberum arbitrium, quod est facultas rationis & voluntatis. Primus effectus gratiæ est, excitare liberum arbitrium, quo ad rationem. Secundus effectus eius est, iustificare liberũ arbitriũ, q̃ ad voluntatẽ, qa iustitia est rectitudo volũtatis, secundũ Anselmũ. De qbus effectibus dicit Augusti. Nemo nisi Dei gratia erigitur nemo nisi Dei gratia stabilitur. Dei est ergo voluntas, vt in bona volũtate quis maneat, Qui etiam Deus priusquam deseratur, neminẽ deserit, sed & multos deserentes suos ipse conuertit. Vnde Deus recessũ rum à se non deserit antequã ipse deseratur, & plerunq; facit ne quis eũ deseret: & si discesserit, sæpe facit vt redeat. Tertius effectus gratiæ est motus meritorios elicere, qui est effectus circa liberum arbitriũ, quo ad facultatẽ. De quo effectu dicit Bernardus de gratia & libero arbitrio, q̃d gra immittendo bonam cogitationem nos p̃uenit, quæ mutãdo malam voluntatẽ nos sibi per affectum iungit, & mirifirando consensui facultatem foris per opus apertum internus opifex innotescit.

Gratia illuminãs.

Gratia pficiens.

Gratia mouens.

Gratiæ effectus

circa libertum arbitrium.

Quod animæ pulchritudo consistit principaliter in decore virtutũ: & quid est virtus, & quõ plene reformat animam ad diuinam similitudinem.

Cap. XXI.

PVlchra es amica mea, suauis & decora.] Anima sancta sicut dicitur pulchra per naturam, & suauis per gratiã, sic decora dicitur p virtutes: quia virtutibus decorata, & maxime ipsa charitate, à qua ois virtus suam formam & decorem con sequitur. Vnde dicit Hugo de scriptura sacra: Ethicam scripserunt gentium Philosophi, in qua quasi membra quædam virtutum de corpore bonitatis truncata pinxerunt. Sed membra virtutũ viua esse non possunt sine corpore charitatis Dei. Hæc ille. Ex hoc igitur decore virtutum anima vocatur in Canticis charissima, vbi dicitur: Quam pulchra es & quam decora charissima in delitijs. Quasi diceret: Ocharissima, quia chara in creatione, charior in recreatione, sed charissima in virtutum omnium perfectione, quam pulchra es interius omnium virtutum merito, & decora exterius totius perfectionis exemplo. Vel chara propter operationem vitæ actiI uæ, cha-

Charitas ad diam. Canti. 7

uæ, charior propter qetem cōtẽplatiuæ vitæ, charissima propter pfectionem vtriusq; &hoc in delicijs spũalium charisma tũ, qa secundũ Basiliũ: Multæ virtuti hoïs multa debetur suauitas gaudij cœlestis & dulcoris. De q̃ dicit Hieronymus: Tute assero nunquam maiorem fore corporis & animæ voluptatem, q̃ dũ spũs sctũs per suam dulcissimã mẽti aduenerit charitatẽ. O quam inæstimabile gaudium in se cõspicit cor humanum, Christiformibus virtutibus adornatum, per spiritus sancti intra se dulcissimum felicissimumq; aduentum. Intrat enim animã eius omni voluptate dulcior, omni luce clarior, omni honore sublimior, & omni amore secreto interior. Quod affectans beatus Augustinus ait: Quis mihi det vt venias in cor meum o Iesu dulcissime, & inebries illud & obliuiscar oĩa mala mea, & amplectar te vnum bonum Deus meus? Deus eñ (q secundum Bernardũ virtutũ dãs dicit) ne quaq̃ thalamũ mentis ingreditur, si nõ fuerit conscientiæ lectulus virtutibus adornatus. Quantumcunq; te affligas, quantumcunq; te crucies, non sui copiam tibi tribuit, nisi fueris virtutibus adornatus.

Virtutes quam sint necessariæ.

Certũ est eñ Deo nihil acceptius esse sua imagine, si proprio fuerit restituta decori. Nam solæ virtutes gratuitæ animã promouent ad Dei pfectam assimilationem. Assimilatio vero Dei pficit vnionẽ. Vnio proinde dat homini Dei denominationẽ vt dij dicantur, sicut ipse Deus est: non quidem naturaliter, sed adoptiue. Nam sola virtus nos inhærere facit incommutabili bono. Ideo dicit Tullius: Si quid optimũ volumus adipisci, virtuti opera dãda est. Nihil eñ virtuti amabilius, nihilq; quod magis alliciat ad diligendũ, cũ propter virtutẽ & probitatem, etiam quos nunq̃ vidimus, diligamus. Virtus aũt à natura nobis non inest, saltem pfectæ & cõplete, sed tantum secundum aliquam inchoationem vel aptitudinem. Vnde contingit quod ex cõplexione bona vel mala, sunt hoïes magis vel minus apti, vel dispositi ad virtutes. Et ideo quod vnus est maior in virtute naturali quam alius, vel in vna virtute quam in alia, contingit in quantũ vnus naturali cõplexiõe melius est dispositus ad virtutẽ quam alius, vel ad vnam virtutẽ, q̃ ad aliã. Veruntñ vt illa virtutum imperfectio pficitur, vult ipsa virtus docere cum humilitate, quæri cum labore, & possideri cũ amore: qa secundũ Bernardũ, non natura virtutes, sed vsus .i. exercitiũ facit. Primum tibi importabile videbitur aliquid facere virtuosum: si assuescas, non iudicabis adeo graue, paulo plus minus senties, paulo plus nec senties, paulo plus etiam delectabit. Summa vero nobilitas apud Deum, est clarere virtutibus. Quia nimirũ aiarum pulchritudo vel deformitas, qualitate virtutum seu vitiorũ gignitur. Ex quibus color attractus, aut ita splẽdidam eam reddit, vt audire mereatur, Cõ cupiscet rex decorem tuum: aut ita terram fœtidam & deformem, vt fœtorem propriæ turpitudinis confiteatur, dicens: Corruptæ sunt cicatrices meæ à facie infipientiæ meæ.

Nobilitas summa quæ sit.

Psal. 44

Psal. 37

Virtus ergo (secundũ Auguſt.) est bona qualitas mentis, qua bene viuitur, qua nullus male vtitur, quã in hoïe solus Deus operatur. Est enim virtus quasi vis intus, & cõsistit in aggressione arduorum, in tolerantia aduersorũ, & in abstinentia placitorum. Dicit quoq; idẽ Auguſt. in epistola quadã, qp in hac vita virtus non est, nisi diligere q̃d diligendũ est. Id diligere prudẽtia est: nullis inde molestijs auerti, fortitudo est: nullis illecebris tẽperantia est: nullis fastibus, iustitia est. E x q̃ nimirũ humana natura p originale pctm̃ à sua rectitudine cecidit, diuinã vilipendens similitudinẽ, adeo qp in imagine sola ptransijt homo, necessariũ est, vt ad recuperandã primam dignitatem & rectitudinẽ, insistat homo virtutibus adipiscendis, q̃ lapsam naturã iterum rectificent, nobilitent, & mirabiliter adornent, vt decorẽ illius rex regũ concupiscat. Per virtutes igitur theologicas rectificare debet partem animę superiorem, vt debite dirigatur in Deum, tã quam in vltimum finẽ. In ea eñ parte cõsistit imago summæ Trinitatis. Quia sicut imago creatoris consistit in Trinitate personarũ & vnitate essentiæ, sic imago recreationis consistit in Trinitate habituum cũ vnitate gratiæ: per quos tres habitus virtutum anima fertur in summam Trinitatem, secundum tria appropriata tribus personis. Fides enim dirigit in summe verum, credendo & assentiendo: spes in summe arduum innitendo & expectando: charitas in summe bonum desiderando & amando.

Pſal. 38

Virtutes theologicæ.

Parro,

Virtutes cardinales.

Porro, ſicut virtutes theologicæ dirę ct mouent in finem ipſum, qui Deus eſt, ornando vires animæ ſuperiores: ſic etiam virtutes cardinales mouent ad ea quę ſunt ad finem, ornando vires inferiores ipſius animæ, vt debite parti ſuperiori ſubiciantur. Nam prudentia rectificat vim rationalem in eligendis & præcauendis: fortitudo irascibilem, in tolerandis & perferendis moleſtijs: temperantia concupiſcibilem, in vtendis ſcilicet, in coercendis à delectationibus prauis. Iuſtitia vero prout eſt virtus communis, rectificat omnes vires, ſcilicet prout actus eius pertinet ad debitum obedientiæ præceptorum, declinando à malo, & faciendo bonum. Si-

Virtutū cardinaliū nōia varia.

militer prout eſt virtus legalis, quæ eſt omnis virtus, prout actus ordinatur ad proximum. Dicuntur autem cardinales, quia ſicut oſtium vertitur in cardine, ſic his tota conuerſatio moralis vitæ (quæ tota eſt circa paſſiones hominis) vertitur. Vocantur etiam iſtæ virtutes quandoq; principales, quia principaliter & eſſentialiter faciunt ad felicitatem ciuilem. Hinc

Sapie 8

dicitur in libro Sapientiæ: Sobrietatem enim, id eſt, temperantiam, & ſapientiam docet, & iuſtitiam, & virtutem. i. fortitudinem, quibus vtilius nihil eſt in vita hominibus. Quandoque vocantur generales, quia virtutes alias includunt in ſe quæ vocantur ab aliquibus virtutes adiũctæ, ſeu comites principalium virtutum, aut partes virtutum integrales, vel ſubiectiuæ. Quandoq; vocantur morales, quia mores hominum informant. Quandoq; dicuntur humanæ, quia humano ſtudio conquiruntur. Dicuntur etiam conſuetudinales, quia non ex vno actu, ſed ex conſuetudine innaſcuntur. Veruntamen,

Virtutū gradus.

omnes huiuſmodi virtutes, quocunq; nomine cenſeantur, in ſe nudæ conſideratæ ſunt informes, & à fructu vitæ æternę ſteriles, ac infimum gradum virtutum habẽtes, donec formentur & perficiantur ipſa charitate: & ſic vocantur politicæ vel ciuiles, quia poliunt ſiue ornant hoiem in vita ciuili. In ſecundo gradu, ſcilicet in donis ſpiritus ſancti, per gratiam & charitatem hæ virtutes viuificantur, & meritorię nobis gratæque Deo reddũtur, ac per eas animæ purgantur: ſicque purgatorię vocantur. In tertio vero gradu, ſcilicet in beatitudinibus perficiuntur, & animã ducunt ad perfectionem virtutum ſiue primæ rectitudinis, velut ad primum ſtatum innocentiæ: & ſic vocantur virtutes purgati animi. In quarto denique gradu, id eſt, in fructibus ſpiritus, in quodam tranſcenſu ducunt ipſam animam ad omnimodam approximationem & aſſimilationem diuinam, ac per conſequens in quandam earundem virtutum ſyncerisſimam & ſuauiſſimam fruitionem: & ſic quodammodo vocantur virtutes exemplares, non ſolum prout conſiſtunt in mẽte diuina, ſed etiam in rationali creatura Deo coniuncta, præſertim in vita beata.

Virtutes, quæ ſunt multiplices, quomodo acquiruntur, in medioque conſiſtunt: & q̃d virtutes gratuitæ ſunt omnes connexæ.

Cap. XXII.

PVlchra es amica mea, ſuauis & decora.] Seneca: Nulli præcluſa eſt virtus omnibus patet, omnes admittit, oẽs inuitat, non colligit dominium, non cenſum, hoĩe nudo contenta eſt. Sed vt dicit Caſianus in collationibus patrum: Quidam ſic quærunt à paſſionibus tẽperari carnalibus, vt nequaquam velint dolores ſuſtinere martyrios, ſine quibus deſideria ſpiritus poſſideri nequeunt. Abſq; carnis caſtigatione obtinere deſiderant caſtimoniam ſine labore vigiliarum acquirere puritatẽ: cum requie carnis ſpiritualibus exuberare virtutibus: abſq; conuicij vllius exaſperatione gratiam poſſidere patientiæ: humilitatem Chriſti ſine mundani honoris exercere iactura: religionis ſimplicitatem cum ambitione ſeculi ſeruare: Chriſto cũ hominum laude & fauore ſeruire. Poſtremo, ſic volunt futura conſequi bona, vt non amittant præſentia. Quibus reſpondet Auguſtinus: Via noſtra Chriſtus eſt. Chriſtũ attẽde: pati venit, ſed & glorificari: contẽni, ſed & exaltari. Opus te terret; mercedẽ expecta. Quare vis puenire delicatus ad eã rẽ ad quã nemo perducit niſi labor? Nihil mirum ſi miſeri homines non adipiſcuntur quod volunt, id eſt, beatam vitam. Id enim cui comes eſt, & ſine quo nemo ea dignus eſt, recte ſcilicet vi-

I ij uere,

uere,non itidem volunt. Hæc æterna lex incommutabili ſtabilitate firmauit, vt in voluntate meritum ſit, in bonitate autem & malitia præmium atq; ſupplicium. Sic autem homo ab humanis in diuina dirigitur,cum humanæ voluntati diuina voluntas præponitur. Hæc Auguſtinus. Quiſquis ergo ſecundum Gregorium, aliqua virtute pollere creditur,tunc veraciter pollet,cum vitijs ex alia parte non ſubiacet. Nam ſi ex alia parte vitijs ſubditur, nec hoc eſt ſolidũ,vbi ſtare putabatur. Vana nanq; virtus ſine alia,aut omnino nulla eſt,aut imperfecta:nec quidem meritorie bonum agitur,niſi prius malum deſeratur. Pro quo notandum, quod multæ & variæ ſunt virtutes acquiſitæ vel innatæ,quæ non includunt neceſſario charitatem, nec tollũtur per actum peccati mortalis, quamuis ſint informes & ſteriles, & ſine merito vitæ æternæ, quæ tamen per charitatem formari poſſunt, & iteꝝ informes fieri: & illæ quidem non habent cõnexionem adinuicem,ſed haberi poteſt vna ſine alia. Virtutes autem infuſæ & gratuitæ ſemper ſunt per charitatẽ formatæ,& ſibi inuicem connexæ,ſicut quod vna non poteſt haberi ſine alia, ſed qui vnam habet,oẽs habet,quãuis omnes non appareant æqualiter in hoïe. Creſcente etiam vna virtute,creſcunt omnes aliæ, licet aliqs vſu vnius virtutis amplius polleat,quam alterius. Hoc enim contingit vel ex natura complexionis, quæ magis eſt conſona operibus vnius virtutis quã alterius,vel ex vſitatione qua magis vſitat ſe circa vnam virtutem quam circa aliam vel quia minus impugnatur à vitio contrario illi virtuti, ſiue quia maiorem habet diſcretionem in operibus vnius virtutis quam alterius,vel deniq; qa Deo (qui dator eſt virtutis) ſic placet. Virtus autem ac quiſita perfecte p continuatam exercitationem,excludit tandem in operatiõe ſua difficultatẽ & pœnam, & fit delectabilis. Nec verus virtuoſus in operatione ſua cõtriſtatur, quamuis moderate quandoque triſtetur de ijs quæ quocunq; modo virtuti repugnant. Cæterum, virtus conſiſtere dicitur in medio. Sed illud medium intelligitur in tribus. Nam in agendis illud medium eſt inter ſupra & citra modũ, Apoſtolo dicente: Rationabile obſequiũ veſtrum. In habendis autem vel vtendis conſiſtit inter ſuperfluum & diminutum. Hinc dicit Sapiens: Diuitias & paupertates ne dederis mihi, ſed tantum tribue victui meo neceſſaria, In ſuſtinendis denique conſiſtit inter eleuari in proſperis, & deijci in aduerſis, iuxta illud Pſalmographi: Cadent à latere tuo mille, & decem, milia à dextris tuis. Beata vero & benedicta à dño illa anima, cuius humilitas alterius ſuperbiam confundit, cuius manſuetudo alterius iram extinguit, cuius obedientia tacite pigritiam alterius increpat, cuius feruor alterius inertiam excitat, quæ fratris ſui interiorem oculum turbatum, gratia ædificationis & conſolationis illuminat. Nam inter homines quæ ſublimior & Deo gratior eſſe conuerſatio poteſt, q̃ eoꝝ qui ſe penitus vitijs abdicant, q virtutum ſtudijs animũ efficaciter dedicant? Qui cæteros exercitio quotidiano & exemplo ad gratiam autoris ſui conuertere ſtudent, qui crebra fidelium acquiſitione per doctrinam, lachrymas, orationes & exemplaritates patriæ cœleſtis gaudiũ ſemper multiplicant, vt egreſſuri de hoc mundo feliciter audiant: Euge ſerue bone, quia in paucis fuiſti fidelis, &c. Is itaque dicere poteſt: Gloria noſtra hæc eſt, teſtimonium conſcientiæ noſtræ: non vtique quod perhibet conſcientia, ſed quod loquitur ſpiritus veritatis in ipſa, teſtimonium perhibẽs, quod filij Dei ſumus. Cũ enim veritas applaudit, cum atteſtatur iuſtitia Dei, ſine dubio commendantis vox eſt. In quo teſtimonio gloriatur probatus & ſtrenuus miles, non tamen qui eſcit, ſed tanto virilius fideliuſq; decertat, ſciens illud Apoſtoli: Non coronabitur, niſi qui legitime certauerit. Vocat enim ibidem legitimum certamen, cõtinuum noſtri profectus incremẽtum. Nam verus & efficax ſpiritualis vitæ proceſſus in ſuis exercitijs ſemper augeri debet & proficere, nec vlla hora dici ſeruum inueniat ocioſum ſine ſpiritualis exercitij labore. Operetur cũ bona ſi poteſt, ſin autem, cõtemplationi inſiſtat vel ſaltem meditando ſuam deuotionẽ accendat. Quod ſi nec hoc facere poteſt, ſaltem diuinam bonitatẽ, ſeu propriam vilitatem recogitet, quod nulli eſt impoſſibile: quia noſtræ voluntati ſubiacet, & in omnibus rectam intentionem habeat. Denique, virtutes quædam dicuntur morales, quibus ſcilicet inferiores animæ

Pro. 30

Pſal. 90

Virtutes diuerſæ.

Virtutes gratuitæ & infuſæ

Matt. 25

2. Cor. 1

Rom. 8

2. Tim. 2

Mediũ uirtutũ.

Rom. 12

Virtutes morales.

animæ vires perficiuntur ad obediendū rationi. Quædam vero dicuntur intellectuales, quibus scilicet ipsa ratio perficiatur, quæ est motiua virtutum moralium: & sic virtutes intellectuales præferuntur virtutibus moralibus simpliciter. Dona proinde spūs sancti sunt, quibus omnes vires aīæ disponuntur ad hoc quod motioni diuinæ subdantur. Virtutes autem theologicæ sunt, quibus mens humana Deo coniungitur: & sic virtutes theologicæ præferēdæ sunt donis. Dona vero potiora sunt virtutibus intellectualibus. Beatitudines autem dicuntur solum opera perfecta, quæ ratione suæ perfectionis magis attribuuntur donis quam virtutibus. Fructus itaq; ministrant quandam ineffabilem & syncerissimam dulcedinē fruibilem virtutibus & earum exercitijs.

De virtutibus informibus & formatis: ac de quatuor gradibus virtutum cardinalium, & earum operationibus. Cap. XXIII.

PVlchra es amica mea, suauis & decora.] Virtus, secundum Augustinum, est habitus mentis bene institutæ, scilicet ad modum regni: quod tunc bene dicitur institutum, si in eo recte consolatur, impetur & obediatur. Sic etiam ratio si recte consulit, voluntas recte imperat, & vires recte obediunt, tunc virtus per hanc institutionem in mente totam perficit animā, secundum tres potentias eam ordinans & disponens. Rectum autem, secundū Augustinum est, quando voluntas in nullo dissentit ab eo quod ratio recte sentit. Vn de virtus est thesaurus in agro cordis absconditus, & datum optimum quod descendit à patre luminum. De quo dicit Augustinus libro de moribus ecclesiæ: Erit, inquit, hominis optimum quod animam facit: hoc enim est virtus charitate formata. Nam omnia alia bona communiter dantur tam bonis quam malis: sed bonis tantum datur virtus & gratia. Quamuis enim virtus homini naturalis est, secundum Bernardum: cui etiam cōcordat Philosophus, dicens: Virtus est habitus animi, modo naturæ consentaneus rationi: Et ideo virtutes dicuntur naturales, quia

Mat. 13
Iacob. 1

sunt innatæ quodammodo ipsi naturæ, sicut naturalis mansuetudo, magnanimitas verecundia, pietas, & sic de aliis: quæ tamen virtutes malitia vel bonitate complexionis impediuntur, vel adiuuantur quandoq; omnes, quandoque aliquæ, quandoque vna sola: & hoc in toto vel in parte. Multum enim læsæ sunt & sopitæ in auersione corruptionis originalis, ideo tardius exeunt in opus, nisi frequenter exercitijs congruentibus adiuuentur. Vndè quamuis huiusmodi virtutes naturales sint ipsius naturæ perfectiones, ita quod natura non habeat quod eis adiiciat, tamen respectu diuinarum virtutum, vel infusarum, sunt naturales & fundamentum à quo perfectio sumit initium: quorum perfectio & complementum est decus virtutum gratuitarum, quæ sunt in fine perfectionis secundum speciem. Appellātur tamen virtutes naturales, & earum operationes eisdem nominibus quibus virtutes consuetudinales & diuinales, ac earū operationes. Hæ tamen virtutes sunt informes & steriles, nec hominem Deo gratificant, nisi perficiantur virtutibus & donis infusis: sicut & virtutes consuetudinales, quæ scilicet ex operis frequentia conquiruntur, ita quod virtutes naturales per exercitiorum consuetudinem augmentantur, vtpote per quam exercitationem potentia liberatur, & quasi detumulatur ac detegitur velut ab emersione quadam & ita erumpit in opera maiora, vt quod prius erat angūstum & graue, iam per exercitationem incipiat fieri latum & leue: nec dum tamen huiusmodi virtutes sunt Deo gratæ, nisi addantur virtutes diuinales, vel theologicæ. De quibus dicitur prima Corinthiorum: Nunc manent fides, spes, charitas, tria hæc: maior autem horum est charitas. Quæ virtutes sunt alæ spirituales ipsius animæ diuinæ bonitatis artificio ordinatæ. Veruntamen (vt dicit Seneca) initium eundi ad virtutes arduum est, quia hoc primum imbecillę mētis & ægræ est, formidare inexperta. Itaq; cogenda est vt incipiat. Deinde non est acerba medicina, protinus enim delectat, dum sanat. Virtus autem in pace acquiritur, in pressura probatur, approbatur in victoria. Et secundū Augustinū, in tribus consistit ordinatio bonorū vel virtutum: scilicet in æstimando bonum de

1. Cor. 15

Virtus acquiritur

quolibet, in exhibendo bonū cuilibet, & in sustinendo patienter pro quolibet. Primum ordinat affectiones, secundū actiones, tertium inducit vltimas & supremas perfectiones. Cum igitur à principio fecit Deus hominem rectum imagine, ac etiam similitudine sua, scilicet naturali iustitia illum nobilitans, vt pars superior libere tenderet in Deum, & inferiores partes sensualitatis penitus essent subiectæ, nec in eis aliquid accidere posset, qd mentem à contemplatione diuinorum impediret, sed ab illa rectitudine cecidit per peccatum ad inferiora curuatus: oportet igit vt totus homo denuo rectificetur, & ad in hærendum libere summo bono penitus erigatur. Septem sunt ergo virtutes principales, quibus totus homo tam inferior quam superior ad pristinam rectitudinē reducitur. Quarum tres, scilicet fides, spes charitas, sunt theologicæ, quæ scilicet mouent in finem & obiectum, qd Deus est. Et quatuor cardinales, prudentia, fortitudo, temperantia, iustitia, mouēt ad ea quæ sunt ad finē. Et licet hæ virtutes sint gratuitæ per gratiam informantem, possunt tamen informes esse vel fieri per culpam: & iterum formari per pœnitentiam, adueniente gratia, quæ est habituum virtus, origo, finis & forma. De hac tamen lege charitas excipitur, quæ sicut cæteræ virtutes non potest informis esse, cum ipsa sit forma virtutum omnium. Nam cum habitus aliarum virtutum habentur sine gratia & charitate, in quibus consistit vita virtutum & meritum, tunc dicuntur informes, sicut carbones extincti, rami aridi, vel aurum obscuratum, seu membra mortua. Cum vero gratia superuenerit, & charitas, tunc viuificantur, formantur & decorantur, vt Deo gratæ, nobis autem meritoriæ reddantur. Virtutibus ergo bonum operamur, gratia vero bene & meritorie operamur, donis expedite operamur, beatitudinibus perfecte operamur, & fructibus Deo & virtutibus fruimur.

Eccles.7

Virtutes principales quot.

Virtutes cardinales uti diuersimode possidentur.

Quatuor sunt ergo virtutes cardinales & principales, per quas ad honestatem vitæ quis peruenire potest: quæ secundum Gregorium, solidum nostrę mentis ædificium sustinent, vtpote ex quibus tota boni operis structura consurgit, quibus anima secundum partem inferiorem regitur, & in suis viribus rectificat. Quia prudentia est in intellectu, iustitia in affectu, fortitudo in effectu, & temperantia in vsu: habent tamen gradus perfectionis in se. Nam aliter possident eas incipientes in quibus regunt vitam quo ad opera exteriora, prout scilicet pugnant principaliter contra vitia, & instruunt hominem in agendis: Nam per prudentiam instruitur quo ad seipsum, & per iustitiam quo ad proximum, per temperantiam autem armatur contra vitia in prosperis, & per fortitudinem in aduersis. Et sic vocantur virtutes politicę, quia poliunt hominem, vel ornant in vita ciuili. Aliter autem eas possident proficientes, qui sunt iam in victoria vitiorum, & partim consistunt in tus, & partim extra: tunc enim dicuntur virtutes purgatoriæ. In quo gradu prudētia valet in præcauendis insidijs: Iustitia in subueniendijs aliorum miserijs: Fortitudo in perferendis molestijs: & temperātia in coercendis prauis delectationibus. Aliter vero possident eas perfecti, qui iā deuictis vitijs & sopitis concupiscentijs, dulciter quiescunt in sponsi brachijs, ita quod raro iam insurgunt primi motus: & sic dicuntur virtutes purgati animi. In q̄ gradu, secundum Augustinum, prudentiæ succedit contemplatio, fortitudini firmitas adhærentiæ, temperantiæ mensura dilectionis: iustitiæ vero debita ordinatio ad Deum & ad proximum. Aliter denique consistunt in mente diuina: & sic vocantur virtutes exemplares, quia sicut rerum omnium exemplar est Deus, sic & idææ virtutum, quæ in Deo consistunt.

Politicæ

Purgatoriæ.

Purgati animi.

Exemplares.

Hoc autem maxime mouere debet hominem ad amorem bonitatis & virtutum quod sicut ipse quando bonus est, melior est omnibus creaturis visibilius, sic etiam quando malus est, peior est omnibus illis: quia nō solum malus est malitia pœnæ, sed etiam culpæ vnde fit debitor mortis tam temporalis quam æternæ. Et tamen adeo cæcitas inualuit, adeo homo interior obsurduit, vt omnia velit habere bona præter seipsum, quia cum in honore esset, non intellexit, comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis. Virtus autem in conspectu domini tam preciosa est, vt morti potius succumberet, quā veritati contrairet, vt vir tutes nobis æstimatione sua faceret preciosas. Nimirum, cum anima, quam, uis no-

Virtutes ad amorē quid maxime mouerat.

Psal.48

uis nobilissima creatura, vtpote diuina imagine insignita, quicquid pulchritudinis & decoris habebit, ab ipsa virtute tam excellenter relucebit, vt concupiscat rex decorem eius.

De commendatione virtutum, & de virtutibus cardinalibus, prout sunt politicæ purgatoriæ, purgati animi, & exemplares.

Caput XXIIII.

PVlchra es amica mea suauis & decora. Ars bene recteque viuendi, virtus à veteribus definitur. Diffinitio vero breuis & vera virtutis est ordo amoris, Nam in hac vita virtus est diligere, quod diligendum est. Id solum diligere, prudẽtia est: nullis inde molestijs auerti, fortitudo est: nullis illecebris auerti, temperantia est: nulla superbia, iustitia est. Nihil igitur aliud virtutem affirmauerim, nisi summum amorem Dei. Vnde temperantia, est amor integrum se præbens ei quod amatur. Fortitudo, est amor omnia facile tolerans, propter id quod amatur. Iustitia est amor soli amato seruiens, & propterea recte dominans & bene imperans cæteris, quæ sunt homini subiecta. Prudentia, est amor bene discernens ea, quibus adiuuatur, ab his à quibus impeditur, & ea sagaciter eligens. Non autem est virtus non posse peccare, sed nolle: & sic perseuerantiam tenere voluntatis per iustitiam consuetudinis, vt imitetur naturam, vel vt mutetur in naturam. Virtutes enim quibus recte viuitur, magna bona sunt. Sed animæ potentiæ fine quibus recte viuere nemo potest, media bona sunt. Minima vero bona sunt, bona corporalia. Mediis igitur & minimis bonis potest quis male vti, non autem magnis bonis: quia virtutibus nullis male vtitur, sicut nec recta ratione. Vnde omnis ordinatio, quæ etiam virtus nominatur, est fruendis frui, & vtendis vti. Cæterum, omnibus thesauris preciosiores sunt opes virtutum, quia felicitatis origo de virtute procedit. Dicit enim Socrates: Bonorum omnium & totius prosperitatis causam penes virtutem consistere, ipsamque solam esse, quæ res impossibiles ad possibilem redigit facilitatem. Hinc sola virtus potest fortunatissimum facere. Nam absque virtute ex alijs prosperis non potest felicitas inueniri.

Virtus quid.

Veruntñ de virtutibus cardinalibus hic agendũ est, quas solas multi philosophorum suspicabantur esse virtutes, & nullas alias. De qbus etiam dicit Hieronymus: Vis scire quales quærat dñs ornatus? Habeto iustitiã, temperantiam, prudentiam, fortitudinem: nihil his ornamentis pciosius, nihil hac gemmaꝝ varietate distinctius. Macrobius aũt super somnium Scipionis refert, quod Plotinus philosophus inter professores philosophiæ princeps & imitator Platonis in libro de virtutibus, gradus virtutum digerit & distinguit, dicens: Quatuor sunt genera virtutum. Primæ politicæ, secundæ purgatoriæ, tertiæ sunt animi iam purgati, quartæ vero diqũ tur exemplares. Et sunt politicæ quidem hominis, quia sociale animal est homo, secundum quas homo operatur inter ciues, & secundum quas homo politicum animal, id est, moribus ornatum, nuncupat. Prudentiæ igitur politicæ virtutis, est ad rationis normam quæcunq; cogitat vel agit vniuersa dirigere, ac nihil præter rectũ facere siue velle, humanisque actibus tanquam diuinis arbitris prouidere. Fortitudinis autem politicæ virtutis, est animi supra periculi metum agere, nihilq; nisi turpia timere, tolerareque fortiter prospera & aduersa. Temperantiæ vero politicæ, est nihil appetere pœnitendum, in nullo legem & modum ratiõis excedere, sub iugo quoque rationis cupiditatem corporis edomare. Iustitiæ autem politicæ, est vnicuique quod suum est, seruare.

Genera uirtutũ.

Politicæ

Secundum vero genus virtutum, sunt virtutes purgatoriæ, scilicet quę sunt ociosorum, vel contemplatiuorum, qui se seq̃strant ab actibus rerum publicarum. Quorum officia Plotinus philosophus sic dispensauit: Prudentiæ est, mundum, & omnia quæ in mundo sunt, diuinorum contemplatione despicere, omnemque animi cogitationem in sola diuina dirigere, & ad illa cuncta corporis opera regulare. Temperãtiæ est, derelinquere quæ corporis vsus requirit, in quantum natura patitur. Fortitudinis autẽ est, non terreri propter recessum animæ de corpore, vel propter aliquod periculum mortis, vt anima habeat liberum ascensum ad superna. Iustitiæ vero est, ad vniuscuiusq; virtutis

Virtus purgatoria.

obsequium consentire, vnicuiq; quod suum est, tribuendo. Tertium vero genus virtutum sunt virtutes purgati animi, quas prædictus Plotinus Philosophus appellabat purgati animi, quia in suis actibus iam quasi diuinam similitudinẽ assequuntur: ita videlicet, quod illic prudentiæ sit diuina non quasi in electione præferre, sed hæc sola noscere & iugiter speculari, & tanquam nihil aliud sic delectabiliter intueri. Temperantiæ vero sit, terrenas cupiditates non reprimere, sed penitus obliuisci. Fortitudinis autem sit, passiones ignorare, non vincere, vt irasci nesciat, nihilque cupiat. Iustitiæ vero sit, ita cum superna & diuina mente sociari, vt iam seruet cum ea perpetuum fœdus, illam insepărabiliter imitando. Quartum deniq; genus virtutum vocat Plotinus exemplares, quas in mente diuina cõstituit. De quarum exemplo reliquæ virtutes omnes per ordines defluunt, secundum id quod perfectionis & nobilitatis in cæteris virtutibus inuenitur. Motus est itaque Plotinus ex ideis Platonis, quas omnium rerũ creatarum causas & rationes esse voluit Plato. Si enim rerum creatarum, multo magis virtutum ideas esse in mente diuina credendum est, ita scilicet, quod ipsa mẽs diuina in Deo sit prudentia. Temperantia vero in deo est. s. quod ipsa mens eius in semetipsa perpetua intentione conuersa est: sicut & in nobis temperantia dicitur per hoc, quod concupiscibilis rationi cõformatur. Fortitudo vero Dei est immutabilitas, qua semper idem est, nec aliquãdo aliqualiter immutat. Iustitia vero Dei est, quod perenni lege à sempiterno operis sui continuatione non flectitur: quod est idem quod obseruatio legis æternæ in operibus suis. Deniq;, secundum Gregorium, prudentia, temperantia, fortitudo atque iustitia tanto perfectæ sunt singulæ, quantum vicissim sibi sunt cõiunctæ. Nã vnusquisq; tantum prudens est, quantum temperans, fortis & iustus. Et tantũ temperans est, quantum fortis, iustus & prudens. Et tantum fortis est, quãtum iustus, prudens & tẽperans. Et tãtum iustus est, quantum prudens, tẽperans & fortis. Propriè tamen prudentia est in pcauendis insidijs, fortitudo in perferendis molestijs, temperantia in coercendis delectationibus prauis, & iustitia in subueniendis miseris. Et sunt quasi quatuor scuta virtutum, quibus non solum regimur, sed etiam tegimur & luctamur cõtra hostes malignos. Sed vt dicit Auugstinus de Ciuitate Dei, virtutes qs sibi mẽs hominis habere videtur, per quas imperet corpori & vitijs, ad quodlibet adipiscendum vel tenendum, nisi retulerit ad Deum, etiam vitia potius sunt quàm virtutes. Nã qui de bono opere gloriatur, de virtute vitium facit, nec conscientiam serenat, sed obnubilat: quia secundum Chrysostomum, malitia etiam ante gehennam eos, qui hic eã percipiunt, cruciare consueuit. Et virtus etiam ante regnum cœlorum eos, qui hic eam operantur non ficte, cum optima spe & perpetua delectatione viuere facit.

Virtus purgati animi.

Virtus exemplaris.

Virtus quãdoque est in vitium.

De intentione bona & praua, ex qua semper opus qualitatem consequitur, & de hypocrisi: & quod ad triplex velle sequitur triplex intentio.

Caput XXV.

VInerasti cor meum soror mea sponsa, vulnerasti cor meum in vno oculorum tuorũ.] Cãticorum quarto. Vulnerasti, inquit, cor meum, vulnere amoris in incarnatione, & compassionis in passione: soror mea, per naturæ identitatem, per voluntatis conformitatem, & per regni cohæreditatem: sponsa, per fidei subarrationem, per lectuli communicationem, & per intimæ charitatis vnionem: in vno oculorum tuorum, id est, in vnica intentione & affectione æternorum. Quasi dicat: O anima, quę soror mea dici meruisti, ex quo carnẽ sumendo me fratrem tibi feci, & quam spõsam elegi, cum te mihi in amore & voluntatis vnitate coniunxi, in eo quod æterna potius, quàm terrena cordis oculis videas & quæris, tantum me lætificas, & grata efficeris, vt amor tuus cor meum vulneret, & nimietate sua penetret. Salus tua est cõtemplatio mei amoris, meæque fruitiõis. Hunc spiritualem visum, & salutis tuę de fiderium vehementer diligo. Hoc vno oculo, id est, vnica & singulari contẽplatione salutis tuæ & mei amoris, meæq; fruitionis cor meũ vulneras. Vocat aũt sponsu

Spõsa & Soror cur nocceatur dia.

sus animam recte intendentem, tam sponsam quam sororem: sponsam, inquam, non vxorem, quia sponsæ solent ardentius amari, coniugio adhuc recenti. Nam in posterum amor sæpe lentescit. Vt ergo sponsus amoris sui magnitudinem insinuet, qui tempore non decrescit, eâ sponsam appellat, vtpote cuius amor semper nouus est: vt tamen in amore sponsi nihil carnale sapias, sponsam suam sororem vocat, quia sorores nequaquam carnaliter adamantur. Vulnerasti ergo cor meum: quasi diceret, quia summe te diligo vt sponsam, & caste vt sororem, vulneratum est cor meum propter te: magnitudinem amoris erga dilectam, commemoratione vulnerati cordis exprimere volens. Hinc igitur videndum est de intentione quæ necessario sequitur qualificationem ipsius voluntatis. Sicut enim qualitas radicis ad ramos deriuatur, sic ex dispositione cordis & voluntatis, intentio suam qualificationem consequitur. Vnde cor cõuersum ad commutabile bonum, finaliter intentionem in omnibus deprauat & inficit, ac per consequens singulis imponit rationem principalem meriti vel demeriti. Bonitas enim vel malitia operum, loquutionum, & sic de cæteris, principaliter ex intentione dependet. Hinc dicit Matthæus: Si oculus tuus, id est, intentio tua, simplex fuerit, totũ corpus tuum, i. cõgeries operũ, loquutionum, & exercitiorũ virtuosorum, lucidum erit: si autem nequam fuerit, etiã totum corpus tenebrosum erit. Nam si fit opus de genere bonorũ, illud potiorẽ suam virtutẽ ab intentione sortietur: quæ est tanq̃ formale illius. Exempli gratia: Dare eleemosynã est opus bonũ, quo scilicet datur alicui indigẽti ex cõpassione: sed propter Deũ, vnde intentio illa in Deũ directa, dat illi operi rationem merendi. Nã si ex aliquo alio moueretur principaliter intẽtio, scilicet ex importunitate petentis, aut verecundia seu vana gloria, vel similibus, totam meriti rationem euacuaret. Aut etiam si principaliter moueretur ex compassione, propter amorem tamen naturalem, vel acquisitum, per intentionẽ principaliter complectens aliquod humanum, non diuinum, scilicet quod ad imaginem Dei factus, sanguine Christi redemptus, hæres regni constitutus, aut alias propter Deum non fieret Deo grata, nec danti meritoria ex intentione non debita. Nam intentio principium est operis & principale. Finis enim operis, licet vltimum fit in opere, primum tamen est in intentione: quia finis mouet agentem, vt dicit Philosophus, & finis dicitur esse causa causarum. Hinc dicit Hieronymus, quod opus commensuratur intentioni. Quantum intendis, tantum facis: & quicquid facere voluisti, sed non potuisti, coram Deo scias esse factum: Cor enim pensat Deus, non substantiam. Et si in facto non intendis principaliter aliq̃d diuinum, amen dico tibi, recepisti mercedem tuam. Quod si fit opus bonum intẽtione praua, tunc illud ab intentione sua prauitatem sortietur. Vnde dicit Ambrosius, & habetur I. quæst. I. ca. Vide quantum bonum est charitas: Si ita martyrium fecerimus, quod nostras ab omnibus velimus honorari reliquias, & si opinionem vulgi sectantes, intrepidi sanguinem fuderimus, & substantiam nostram vsque ad mendicitatem propriam dederimus, huic operi non tam præmium q̃ pœna debetur, & perfidię magis tormenta sunt, q̃ corona victoriæ. Dicit etiam Gregorius, quod si semel cor intentione praua corrũpitur, sequentis actionis medietas & terminus ab hoste secure possidetur, quoniã totam arborem sibi fructus ferre conspicit, q̃ veneni dente in radice vitiauit. Vnde summa cura vigilandũ est, ne bonis operibus seruiẽs mens, intentione reproba polluatur. Alioqui dicit Augustinus: Simulata æquitas, non est ægtas, sed duplex iniquitas: quia iniquitas est, & simulatio. Simulat enim se iustum, nec exhibet, quia totum fructum in laude hominum, vel alio commutabili bono ponit: & ideo vocatur ὑποκρισις, quod Latine dicitur simulator, q raptor perniciosus iudicatur: quia dum inique agens desiderat de sanctitate venerari, laudem vitæ rapit alienæ. Verum tamen (vt dicit Cicero lib. II. de Officijs) omnia ficta celeriter tanquam flosculi decidũt, nec simulatum quicq̃ potest esse diuturnum. Bonus autem vir, non mõ non facere, sed nec cogitare quidem audebit ea quam, quod non audebit prædicare. Nimirum cũ (vt refert Valerius libro VII.) Socrates expedita & compendiaria via eos ad cœlum venire dicebat, qui id agerent, vt quales videri vellẽt, tales & essent.

Intentio facit ŏa opera ut sint bona aut mala.

Mat. 5

Mat. 5 & 6.

Hipocrisis quæ iniquitas

Qua

Qua quidem demonſtratione apte demõſtrabat, vt homines potius ipſam virtutem haurirent, quam eius vmbram ſectarentur. Porro, ſi ſit opus indifferens, & ad bonum referibile, tunc opus illud ex intentione bonitatem, vel malitiam ſortiet.

Rom. 7

Velle triplex.

Vnde ſuper illud Apoſtoli: Non quod volo bonum, hoc ago, ſed quod odi malum, hoc facio, dicit Gloſſa, quod triplex eſt velle, ſcilicet naturæ, gratiæ & vitij. Velle naturæ per ſe impotens eſt, nec palmã meretur, ſed vincitur & trahitur ad velle vitij, niſi velle gratiæ ſubueniat, quod velle vitij vincat, & velle naturæ perficiat.

Intentio triplex.

Hoc autem triplex velle, ſequitur & triplex intentio, prout Alexander de Hales in III. parte Summę ponit exemplum, dicens: Velle comedere, vel aliquid aliud facere ſolum ad ſuſtentationem naturæ, eſt velle naturæ ſiue naturale, ex illa ſcilicet intentione. Velle vero comedere propter voluptatem, eſt velle culpæ, & per conſequens, vituperabile. Velle autem comedere ad hoc, quod in ſeruitio Dei ſuſtentetur, eſt velle gratiæ, & per conſequens laudabile & præmiabile. Vides ergo, quod bonus homo de bono theſauro cordis ſui profert bona. Et ſic eſt in his, quæ videntur eſſe indifferentia. Itaque theſaurus cordis bonus vel malus, eſt intentio bona vel mala, ex qua Deus iudicat opera eſſe bona vel mala. Ideo conſulit Apoſtolus, dicens: Siue manducatis, ſiue bibitis, ſiue aliud quid facitis, omnia in gloriam Dei facite. Si enim hæc rectè fiunt, laudes Dei ſunt. Nam (ſecundum Gregorium) ſomnus ſanctorum non vacat à myſterio. Ideo enim dormiunt, vt ad laudandum Deum fortiores exiſtant. Denique ſi malum ſit opus, nec ad bonum referibile, ad excuſandum tamen vel minuendum illud, maxime valet ſimplicitas intentionis.

Theſaurus cordis duplex.

Mat. 12

Lucæ. 6

1. Cor. 10

De pedibus animæ, & quod voluntas per charitatẽ ſe & oĩa tã interiora, cũ exteriora mouet, ac intẽtionẽ rectificat cuius ſigna interiora & exteriora ſunt multa. Cap. XXVI

VLneraſti cor meũ ſoror mea ſponſa, &c.] Auguſtinus lib. de ſpiritu & anima: Animus inuiſibilis eſt: nec; eñ aliter inuiſibilia cernere valeret. Viſibilia per corpus videt, & inuiſibilia per ſe, & in eo ſe videt, quod inuiſibilẽ ſe videt. Videtur tamen in corpore per corpus, ſicut ſenſus in litera manet, & per literam videtur. Animus in momento ſenſus ſuos per totius orbis fines & mundi ſecreta circumfert, deſcendit ad inferna, aſcendens inde, verſatur in cœlo, adhæret Chriſto, iungit Deo. Ipſe ſiquidem eſt eius patria & habitatio, ad cuius ſimilitudinem factus eſt. Quiſquis ergo ſe talẽ reddi deſiderat, qualis à Deo factus eſt. i. ſimilis Deo, redeat ad ſe, conſtet in ſe, & ſic intra ſemetipſum apud ſemetipſum quærat & videat, vnde conſtet homo, & ex qua parte factus ſit ad imaginem Dei, vt illi ſoli inhæreat, illi iugiter deſeruiat, illique ſyncerius intẽdat. Nam illi intendere, eſt ad Deum tendere. Hoc autem, ſecundum Hugonem, eſt ad Deum tendere, & ad ipſum ptingere, ſem per eum per deſiderium quærere, & per cognitionem inuenire, & per guſtum tangere. Nam, ſecundum Dionyſium, ſpiritus rationales ad interiora tendentes, cognitione & dilectione accedunt & proximi fiunt ſecundum excellentiſſimam collationem, quam habent iuxta Deum. Sed oportet huiuſmodi pedes cognitionis & dilectionis eſſe mundos, præſertim recta intentione. Quamuis autem impoſſibile eſt hominem aliquando non peccare veniali ter, & non habere aliquam inordinationem in ſua ſenſualitate propter continuam conuerſationem in terris, ex qua contrahitur aliqua macula impuritatis in affectu, & ex hoc, ruga obſcuritatis in intellectu: tamẽ qui legitimi diſcipuli domini ſunt, non indigent lotione capitis, quod eſt intelligẽtia, qũæ in viris ſanctis immediate coniungitur Deo ſaporoſa contẽplatione, & deifica intentione: nec lotiõe manuum, quia opera eoꝝ mũda ſunt propter munditiã capitis, ea in Deum ordinãtis: ſed tantum lotione pedum, qa dicit Origenes: Impoſſibile puto nõ contaminari extrema animæ & infima eius, quanq; qs quo ad homines perfectus reputetur. Hos pedes lotos inquinari timuit ſponſa, dicens: Laui pedes meos, i. cogitationes, quibus quandoq; terrã tangere ſolebã, & hoc ſletibus cõpunctionis. Pedes in ſcriptura, ſecundum Dyonyſium, ſignificant virtutem motiuam, & acute penetrantem, & velocem, i. ſemper tendentem in diuina.

Ad Deũ tẽdere, qd

Pedũ affectiõ ingnatio

Cant. 5

Pedes myſtice quid.

Non

Non enim solum ad ambulandum debent
Psal. 17 esse expediti, sed etiam per feruorem ad penetrandum acuti, cum Psalmista dicente: & in Deo meo transgrediar murum. Murus est omne quod itineri nostro obijcit, ne ad dilectum perueniatur: quem tunc transgredimur, cum præ amore dilecti cuncta mundi huius obiecta calcamus, vt ibi sit cor, vbi thesaurus eius. Vnde ait Euse-
Mat. 6 bius: Qui mente applicauit ad cœlestia, sic mente ibi habebit, vt solo corpore conuersari videatur cum hominibus, animo vero sit aggressus mansiones cœlestes. Quia habet anima amorem in se, quo cum Deo semper frate potest, nec aliqua creatura potest eam à charitate, quæ Deus est, separare, iuxta illud Pauli ad Romanos: Quis nos se-
Rom. 8 parabit à charitate Christi? tribulatio, an angustia, an persequutio? &c. Et infra: Neque angeli: quia secundum Augustinum, cum Deo inhæremus, non sunt angeli mentes nostræ superiores, imo toti mundo superior est, qui Deo inhærens. Cum igitur charitas omnia potest, omnia sustinet, &
1 Cor. 13 nunquam excidit, spiritus noster in fonte charitatis permanere potest, maxime cum charitas voluntates nostras ad Deum, qua si ad centrum proprium inclinet, & nos fibi incorporet, ac voluntates concordet, quæ maxime cohabitationem amantium conseruant & perpetuant. Hinc Augustini consilio: Veniamus ad eum recta intentione, intremus ad eum dilectione ignita, & incorporemur ei voluntate deifica, vt nos non faciamus voluntatem nostram, sed voluntatem Dei, & non ejcict nos foras in exilium tenebrarum & pœnarum.

Voluntas enim, secundum Anselmum, est instrumentum seipsum mouens,
Voluntas se ipsa mouet. & omnia alia instrumenta, quibus sponte vtitur, & quæ sunt in nobis, vt manum, linguam, oculos, pedes, & sic de alijs: & est tam quæ sunt extra nos, vt securim, malleum, & alia quæcunq; instrumentra, faciens omnes voluntarios motus. Ipsa vero se suis affectionibus mouet in finem desideratum. Et ideo sola voluntas elicit actum intentionis proprie dictæ principaliter, quamuis etiã est à ratione vel intellectu, vt à dirigente & dictante. Hinc est, quod quanto maior amor finis, tanto vehementior est motus intentionis in finem, ita q̃d amor mouet ad finem desideratum, sed intentio mouet omnia, per quæ amor potest consequi finem desideratũ, & disponit ad illius finis cõsequutionem. Nam intentio priusquam in actiõe se exerceat, hoc, quod iam appetit, contemplatur, & vnaquæq; actio suam intentionem, quasi intuentem oculum sequitur. Et sicut fabrica colũnis, columnæ basibus fulciuntur, sic vita nostra virtutibus, virtutes autem intentione recta subsistunt: alioqui etiam opera summaniter fiunt, si cordium intentiones extra rectitudinem æternitatis deflectuntur. Econtra, si recte intendimus, opus bonum efficitur, etiam si minus bonum extra videatur, vt dicit Gregorius. Hæc igitur intentio prout est à voluntate, per gratiam formata, non solum actualis, sed etiam habitualis, facit opus vel actum meritorium, si tamen ille actus ad bonum est referibilis, quamuis etiã in se sit actus indifferens. Veruntamen actualis intentio perfectior est habituali, magisque meritoria, quia nimirum addit aliquam bonitatem super habitualem intentionem.

Denicq; rectæ intentionis quinq; sunt signa exteriora, quorum primum est, detestatio laudis humanæ, & promotio laudis diuinæ, ne contingat audire: Amen dico vobis, receperũt mercedem suam. Et hoc docet dominus in Euangelio, dicens: Cũ feceritis omnia, quæ præcepta sunt vobis, dicite, quia serui inutiles sumus. Secundum est, continua & sobria mentis exultatio. De quo dicit Origenes: Non inueni verius signum boni cordis, q̃ si inter ærũnas feras dulcedinem mentis ex frequentia sobriæ exultationis. Tertium est, ordo correctionis, vt scilicet à teipso primo correptionem incipias, & alios postea corripias, ne tibi dicatur: Quid vides festucam in oculo fratris tui, trabem autem in oculo tuo non consideras? Quartum est, benignitas fraternæ compassionis, quia, secundum Gregorium, vera iustitia cõpassionem habet, falsa dedignationem. Et qa bonus est corde, benignus est compassione. Quintum est, immobilitas mentis in omni eventu, tam aduerso, quam prospero. Semper enim diligit qui amicus est. Et signa hæc breuiter Origenes tangit super illud Canticorum: Quàm pulchri sunt gressus tui in calceamentis filia principis, dicens: Si in operibus quæ agis laudem humanam vitas, si sobrie exultas, si priorte corripias, si alijs benignitatẽ exhibeas, si patientiam

Intentionis rectæ signa exteriora quinque. *Mat. 6* *Luce 17* *Luce 6* *Prou. 17* *Cantic. 7*

Intentionis rectæ signa interiora duo.

si patientiam in aduersis ostendas. Interiora vero signa rectæ intentionis sunt duo, scilicet charitas in intentione, & veritas in electione. Charitas intentionē ad omnia, quæ sunt ad finem principaliter intentum dirigit & extendit, ac per hoc actius vnit, cum in omnibus vnum intendit, & ad vnum tendit, & omnia, quantū potest, cum illo vnire quærit. Veritas in electione non finit eam circa finem errare intentum; ideo talis intentio merito dicitur recta fine obliquitate, & simplex sine admixtione: quæ per charitatem & veritatem adiuta, cuncta temporalia derelinquit, vt ad æterna pfeueranter assurgat, donec intentio tētio fiat. Si em̄, secundū Gregorium, semel in appetitione cœlestis patriæ forti stabilitate animus per intentionem figitur, minus rerum temporalium perturbatione vexatur. A cunctis quippe externis motibus eandem intētionem suam quasi quendam secretissimum secessum petit, ibiq; incommutabili bono inhærens, & cuncta mutabilia transcendēs, ipsa iam tranquillitate quietis suæ in mūdo, extra mundum est. Excedit enim omnia ima intentionc summorum. Et cunctis rebus, quas non appetit, libertate quadam superesse se sentit, nec tempestatē rerum temporalium intus sustinet, quam intuetur foris: quia terrena cuncta, quæ concupita mentem opprimere poterāt, despecta subteriacent.

Quod intentiōis bonæ tres sunt gradus, scilicet intentio rectificata, simplificata & deificata. Caput XXVII.

Rom. 11

VLuerasti cor meū soror mea sponsa. &c. Per oculum in scripturis intentio designatur, quæ præsertim est diuini cordis vulneratiua, dummodo fuerit per omnimodam conformitatem deificata. Dicit autem Ambrosius super illud ad Romanos: Si radix sancta, & rami: Intentio tua operi tuo nomē imponit, quia bonum opus ex intentione approbatur vel reprobatur, dicente Gregorio super illud Euangelij: Lucerna corporis tui est oculus tuus: Lucernam appellat intentionē, & corpus actionem. Lucerna ergo corporis est oculus, quia per radium bonæ intētionis merita illustrantur actionis. Vnde ergo caput tuum, in eum refundens, qui

Mat. 6

Ibidem.

supra te est, quicquid est in te deuotionis, dilectionis, affectionis, operatiōis, loquutionis vel cogitatiōis. Vnde caput tuum, vt si qua in te est gratia, referat ad ipsum: nec tuam, sed ipsius quæras gloriam. Dicit enim Augustinus, quod magna virtus est contemnere gloriam, quia contemptus eius in conspectu Dei est. Nam recte viuere & nolle laudari, quid aliud est, quam inimicum esse rebus humanis? Pertinet autem ad oculum mundum, in recte faciendo laudes hominum non intueri, sed illū solum, cui recte viuit, qui conscientiæ solus inspector est. Hæc ille.

Intentio recta.

Notandum autem ad maiorem euidētiam, quod tres gradus intentionis bonæ distingui possunt. Primus dicitur intentio recta vel rectificata. quæ scilicet principaliter ad Deum propter Deum dirigitur: & procedit ex voluntate affectiua, æstu diuini amoris calefacta, quæ voluntas ficæstuans, intentionem ad consequutionem æterni finis desiderati, operando impellit, liquefaciendo in Deum dirigit, nec eam sistere nisi in æterno Deo finit. Dicit autem Gregorius: Intentio priusquam se in actione exerceat, hoc iam, quod appetit, contemplatur, & vnaquæque actio suā intentionem quasi oculum intuentem sequitur. Ideo vigilanti cura per opera cuncta nobis est intentio nostra pensanda, vt nihil temporale in his, quæ agit, appetat, sed totum se in soliditatem æternitatis figat, ne si extra fundamentum actionis nostræ fabrica ponitur, totum opus in nihilum soluatur: quia summa etiam opera in aniter fiunt, si intentiōe cordis extra æternitatis rectitudinem deflectuntur. Signū autem efficax intentionis rectificatæ, est sobria lætitia & exultatio mentis, etiam in aduersis. Dicit enim Origenes sup Cantica: Non inueni verius signum boni hominis, quam si inter ærumnas fert dulcedinem mentis, ex frequentia sobriæ exultationis & lætitiæ. Hoc enim signum denotat immobilitatem mentis in aduersis & prosperis: quod est signum intrinsecū rectæ intentionis. Secundus gradus dicitur intētio simplex vel simplificata, quæ nimirum est Deo magis immediata, & odore finis dulcius allecta. Et est contemplatiuorum, sicut intentio rectificata est actiuorum, procedens experimentaliter ex affectiua voluntate. Experimentalis enim

Intentio simplex.

odor

odor vltimi finis, alia cuncta postponit, nec intentionem in aliquo alio quiescere finit, sed eam vltimo fini, quantū potest, immediate vnit, eo quod in tali experientia intentio non ambulat, sed currit, dicēs cum sponsa: In odorem vnguentorū tuorū curremus. Ad hoc aūt secundum Bernardum, vt interior oculus, scilicet intentionis, sit vere simplex, duo sunt illi necessaria, scilicet charitas in intentiōe, & veritas in electione. Cuius ratio est, quia charitas intentionem ad oia, que sunt ad finē intentum, dirigit & extendit, ac per hoc arctius vnit, cū in omnibus vnū intendit, & ad vnum tendit, & oia, quantum potest, cum illo vno vniri quærit. Veritas autem nō finit errare circa finem. Hæc ergo duo faciunt oculum simplicem, amor boni, & cognitio veri: quia charitas non finit intentionem ante finem intentum stare, nec veritas finit eam circa finem errare, quia non quærit angulos, nec ei diuersoria placent. Simplex intentio, decor, initiū, & finis est omnium virtutum, quas Deo semper offert in sacrificium laudis & gratiarū actionis. Illa simplex est intentio, quæ, nisi in ordine ad Deū, nihil complectitur extra Deum, oēm simulationem & cordis dupli citatem expellens. Est etiā interni spiritus amatoria quædā inclinatio, diuino lumine luminosa, spem, fidem & charitatē complectens, & totius vitæ spiritualis intimū fundamentum existens. Tertius gradus dicitur intentio deiformis, vel deificata, vtpote amore finis æterni totaliter attracta. Et est proprie beatorum in patria, qa jam intentio fit tentio æterna, & elicitur à voluntate affectata deiformiter: quam intentionem quidam inebriati feruore spiritus, etiam in statu viæ cupientes attingere, quotidie laborare non cessant, vt hanc felicem deificationem & perfectam diuinā assimilationem assequi mereantur. Deificatio vero, secundum Bernardum, in voluntate nihil relinquit admixtum, nihil proprium, sed totum per intentionem dirigit in Deum. O pura, inquit, & deifica intentio volūtatis: eo certe deificatior & purior, quo in ea de proprio iam nihil admixtum relinquitur: eo suauior & dulcior, quo totum diuinum est, quod sentit. Sic enim affici est deificari: quæ deificatio suam perfectionem consequitur in futura vita, vbi omnem in sanctis humanam affectionem, quodam ineffabili modo necesse erit à semetipsa liquescere & deficere, ac in Dei penitus voluntatem transformari. Alioqui, quomodo Deus erit omnia in omnibus, si in homine aliquid de homine supererit? Vñ dicit beatus Thomas, quod in æterna beatitudine anima fruetur Deo propter Deum. Hoc enim est proprie frui Dei amore, ei inhærere propter seipsum, non propter aliquod commodum. Nam delectatio, qua Deum anima cōprehendit, accendit eam ad desideradum multo vehementius diuinæ gloriæ manifestationem quàm propriam beatitudinem. Valde enim manifestatur diuina gloria, cum se fideli animæ Deus exhibet ad fruendum. Et tanta puritate afficitur anima circa Deum, quod multo vellet libentius æterna felicitate priuari, quàm Dei voluntatem in aliquo retardari. Magnam quippe reputaret beatitudinem, cū proprio detrimēto diuinam in omnibus implere voluntatem. Et illius intentionis deificæ sequelam, petit ab anima sponsus æternus, in signum fidelissimi amoris. Et prosequitur in eodem libro de Beatitudine B. Thomas, dicens: Ei a, quanta iucunditas animæ nascitur, quando creatori suo vicem rependit in amoris synceritate, quem nulla sanctitas, nulla bonitas in anima, vel vtilitas, traxit ad amorem animæ: sed innata bonitas, vt communicaret animæ beatitudinem æternam in seipso, pro qua conferenda maxima laborauit diligentia. Nam hoc est proprium bonitatis eius, vt vbique ad fruitionem sui alios associet, & se eorum malis portandis atque delendis omnino exponat. Tanta, inquam, bonitas Dei, cui non est mensura vel numerus, tantam requirebat societatis coniunctionem, vt de omnibus bonis suis nullum incommunicatum retineret, & de malis suorum nullum infusceptum relinqueret. Immensa quoque bonitas eius pro ipsa fontis abyssali copiositate fluxus habere debuit vsque ad vltimum & supremum, vt essent opera misericordiæ & beneuolentiæ ab ipso fluentia, vltra quæ & supra quæ quo se extenderet, non haberet. Et hoc erat indubitanter sui ipsius largitio, quo nihil maius in bonis habeat, vt conferat: & in rtis amicorum susceptio, quo nihil amicis in malis maius habent, vt ipse suscipiat. Hæc Thomas: O

Cant. 1

Oculo simplici deo necessaria.

Intentio deiformis.

1. Cor. 15

Bonitas Dei quā ea.

felix anima, intẽtione deifica dilecto con iuncta,quæ iugiter horum memoria ex omni virtute summæ Trinitatis se sentit amari,& Deum toto amore circa eam occupari,quasi omnium creaturarum sit oblitus,in quo tanta est iucunditas & amabilitas,ꝺd cognitus ab anima,statim ipsam ad se trahit,eamque vehementer in amorẽ suum absorbet,more adamantis,qui virtute sua fortiter ad se ferrum trahit.

De contemptu sui & mundi: exemplo philosophorũ, vt perfecte comprehendat Christi vestigia. Cap. XXVIII.

IN lectulo meo per noctes quæ sui,quem diligit anima mea.] Cantic.III. Sponsa loquit hæc verba,perfecte nõdum ab omnibus expropriata,ac propterea mentaliter adhuc obnubilata, diuersisque impugnatiõibus agitata. In lectulo,inquit,meo,tanquam proprium amplectens,quem cum sponso communem habere debuerat,cum illa perfecta,quæ dicebat: Lectulus noster floridus,de qualibus ait & diuus Augustinus: Illi non amant Christũ, qui plus aliquid amant quàm Christum, Si vis ergo tenere,quod non habes,dimitte quod habes,vt amor Christi sit in corde tuo. Ecce petis à Deo,& dicis: Domine da mihi. Quid dabit tibi,qui videt aliunde manus tuas occupatas? Ecce dominus vult dare quæ sua sunt,& non habet vbi ponat. Dimitte ergo quod tenes,& accipies quod quæris. Dimitte temporalia & caduca,& accipies æterna. Quod si habitat in te amor mundi,nõ est quo intret amor Dei. Vas es,sed plenum es. Funde quod habes,vt accipias quod non habes. Funde amorem seculi,vt implearis amore Dei, quia pariter in vno corpore habitare non possunt. Cœpisti Deum diligere, cœpit Deus in te habitare. Quantum in te crescit amor Dei, tantum crescit & pulchritudo. Et ipsa charitas est puchritudo animæ. Nec solum requiritur contemptus mundi,sed etiam contemptus sui,vt Deo iungatur,& ei fideliter seruiat. Vnde de se dicit Fortunatus: Ad hoc vt Christo digne seruiam,digne viuam,necesse est,vt pro Christo me viuaciter totaliter que contemnam: quia nemo Christum sequitur, nisi carnem suam crucifigat. Nemo autem hominum se crucifigit,nisi per sui ipsius felicem probabilemque contemptum. Quod si(vt dicit Chrysostomus de compunctione cordis) principibus seculi famulantes tantum requirunt,si quid lucri temporalis habeat vsus eius militiæ, quod si solum cognouerint, iam nullus refugitur labor, nullum periculum vitatur,officia seruilia non negabit,peregrinationes, contumelias, mutationes temporum,& omnem laborem sustinebit spe lucri: coniugis & liberorum absentiam tolerabiliter patitur,non patriæ non charorum mollitur affectu,sed cupiditate pecuniæ velut amens effectus,nil laboris sentit. Quid dicis o homo,qui regnum cœli paras inuadere,& interrogas,ne qua tibi difficultas occurrat,ne quid spernit tibi accidat? Si enim tibi omnia mala occurrerent,pericula,conuitia,gladius, ignis,ferrum,bestiæ,& omnia,quæ excogitari possunt,mala super te irruerent, nonne tibi pro tantis causis ridẽda potius quàm sperenda viderentur? Sic(vt refert Hieronymus ad Paulinum) Socrates quondam ditissimus,cum ad philosophandum Athenas pergeret,magnum auri pondus abiecit,quia non putauit diuitias simul & virtutes posse ideri posse.

Contemptus sui.

Contemptus mundi.

Socrates

Tu ergo propter virtutes & gloriam æternam possidendas,te & omnia cõtemnere,aduersaque cuncta sustinere recusas? Vtique tibi testis es,quod non es adeo cupidus virtutum,sicut & Socrates,qui diligenter in Philosophia desudans,& hominem probans posse fieri beatum: insuper considerans neminem, nisi summi boni participatiõe beatitudinem obtinere posse: similiter etiam intelligens, quod Deus non nisi purgatissimis mentibus videri valeat,quę non nisi optimis moribus mũdari possunt, omnem Philosophiam suam traxit ad mores: quibus mundatus in se summum bonum cernere posset. Quorum in tantum se studio dedicauit, quod (vt refert Aulus Gellius in lib. Noctium Atticarum) ita cogitabundus quandoque stare solebat,vt per diem vnum naturalẽ, à summo lucis ortu vsque ad solem alterum orientem immobilis perseueraret. Sic Plato quondam ditissimus, non solum reliquit patrimonium,sed etiam patriam,eligens villam Academiam deser-

Plato.

Gal 5

tam &

tam & pestilentem, vt cura & assiduitate morborum, impetus in eo libidinis fran-
Democritus. geretur, & aptior Philosophię studio red-deretur. Sic & Democritus ditissimus (vt refert idem Aulus Gellius) omne patrimonium relinquens, Athenas profectus est, & ibidem sibi oculos eruit, vt vegetatiores cogitationes haberet. Et Carnea-
Carneades. des laboriosus & diuturnus sapiens (vt refert Valerius Maximus) cum ad mẽsam sedebat, tantum cogitationibus inhæreb at, vt ponere manũ ad cibum obliuiscer etur. Sed eius vxor Melissa nomine (quã magis vitæ necessitate, quam carnali cõpula sibi iunxerat) temperato inter studia & inediam succurrendi officio, dexteram eius necessitatibus aptabat, ne vir nobilis & sapiens periret. Vnde expletis nonaginta annis, illi viuendi & philosophandi finis fuit: qui animę tantum vita fruebatur: corpore vero quasi alieno circundatus erat. Ecce quantam diligentiam adhibuerunt ij, quantamq; iacturam pro Philosophia adipiscenda voluntarie passi sunt.

Philosophia. Est autem Philosophia, secundum Alphraganum, humanarum & diuinarũ rerum cognitio, cum studio bene viuendi. Quid ergo tu agis o Christiane, qui Dei filium incarnatum, & pro salute tua collaborantem accepisti, qui laboriosam eius
Excitatio ad Christianum. redemptionem profluentibus vulneribus agnouisti? Quales amoris vices rependis? quales gratiarum actiones, quales deniq; sollicitudines exhibes pro salute animæ tuæ, tam precioso sanguine redẽptę? Merito ergo dicit Bernardus ad dominũ loquens: Ignosce domine ignosce. Excusamus, tergiuersamur, vix est aliquis, qui in his, quæ ad te sunt, experiri velit quid possit, etiam quod promptissime potest secũdum carnem vel seculum, siue timor impulerit, siue cupido traxerit. Delectat quidem cœlestis patria, sed peruenienti labor em refugimus. Cupimus quidem verbo cupimus affectu, sed operibus nos excusamus. In quorum persona dicit Apostolus: Velle quidem adiacet mihi, sed perficere nõ inuenio. Quia militia quidem est
Rom. 7 Iob 7 2. Tim. 2 vita hominis super terram, quam pauci legitime prosequuntur. Non tamen coronabitur, nisi q legitime certauerit. Sicut Paulus, qui cum omni fiducia & patientia militauit, vt etiam omnem tribulationẽ gaudium æstimaret & diceret: Non sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis. *Rom. 8* Nam (secundum Augustinum libro de moribus eccleſiæ) tanta est pulchritudo iustitiæ, tanta est iucunditas lucis æternę, vt etiam si non liceret in ea amplius manere, quàm vnius diei mora, propter hoc solum innumerabiles anni huius vitæ, pleni delicijs & circumfluentia bonorum temporalium, recte meritoque contemnerentur. Audi perfectam militiam Christianã in figura, in libro Iudicum dicente dominoad Gedeonem: Qui manu & lingua lãbuerint aquam vt canis, duc eos tecum in *Iudicũ 7* prælium. Et inuenti sunt apti in prælium tantum trecenti viri de triginta duobus milibus. Vbi dicit Glosa, quod similitu-
Canis fidelitas. dinem canis lambentis inducit, quia super omnia alia animalia canis dicitur amorem proprio domino seruare, nec terrore, nec iniurijs in eo fertur talis affectus obliterari, id est, simul deleri, vel obliuioni tradi, quod vtique necessarium est, in aduersis vt in prosperis perseuerare cupienti. Si enim cani venatico, via, per quam fera præcessit, complacet, tanquam grata & amœna, adeo vt illam etiam per aspera & spinosa velocissime sequatur, vestigiorum suorum odore delectatus, ita quod præ nimia auiditate nullas declinat asperitates viarum, sed profequens tramite rectissimo foueas transilit, pelleque propria contempta, medias spinas, vepres & tribulos ingreditur, vbique lustrans & perquirens, ac præcurrentis feræ tactus odore tenui gaudens, vociferatur, vt vel sic tãdem feram optatam comprehendat: quãto magis veri Christiani, Christi vestigia roseo sanguine respersa, per infinitas tribulationes, persequutiones & tentationes Christum sequi debent, pro nihilo ducentes, quicquid triste vel pœnale poterit euenire, dummodo Christum valeant apprehẽdere, exemplo eius, qui dixit: Quis nos separabit à charitate Christi? Tribulatio, an anguſtia an persequutio, an nuditas, an periculum, an gladius?

De mundo corde, quod solum est templum Dei, & de recto corde, ac de gaudio & suauitate spirituali.

Caput XXIX.

IN lectulo meo per nóctes quæsiui, quem diligit anima mea.] Anima quæ Deum quærit, & ad Dei dilectionem & cognitionem plenius pertingere cupit, in lectulo, id est, in quiete mentis hunc quærere debet. Nisi enim ab exteriorum cura & occupatione quieuerit, Deum quærere non poteſt, nec inuenire meretur. Per noctes etiam querendus est sponsus in lectulo conſcientiæ, id est, per aduerſitates tam exteriores quam interiores in quibus etiam ſponſa amore ſponſi quieſcere debet, omnia gratanter complectendo. Lectulus enim est pax & tranquillitas cordis, ſedatis anguſtijs etiam in omnibus aduerſis, quia iam ſponſa fertur latitudine charitatis. In quo lectulo ſponſa quieſcit, & ſponſum quærit, etiam per noctes, quando non ſolũ ſopita ſunt carnis deſideria, ſed etiam corde quieto & grato ſuſcipiuntur omnia impugnantia aduerſa. Siquidem in die laboratur, & in nocte quieſcitur. Prudentia igitur, ſecundum Plotinũ, prout est virtus purgati animi, est diuina, non quaſi in electione præferre, ſed hæc ſola noſcere, & iugiter ſpeculari, & tanquam nihil aliud ſit, delectabiliter intueri. Et hæc inter beatitudines conuenit cũ
Mat. 5 mundis corde, qui beati dicuntur, quoniam ipſi Deum videbunt. Dicit enim Cõpendium, quod munditia cordis est, qua cor clarificatur & mundatur, ad Deũ videndum & ardentiſſime diligendum. Non enim accipitur hic pro virtute, ſed pro ſta-
Mundi corde 3. tu quodam, qui est purgati animi. Mundi corde ſunt, qs non arguit conſcientia peccatorum, qui declinant à quolibet malo, & omne bonum faciũt quod poſſunt, bono fine & recta intentione. Cor enim mundum, ex quo malæ cogitationes non procedunt, Dei templum est, quia tunc totus homo mundus erit. Nam in corde peccata oriuntur, & radices figunt: quæ ſi ſuccifæ fuerint, non est vbi creſcunt. Dicit au-
Philip. 3 tem Auguſtinus lib. de perfectione iuſti-
Rectus corde. tiæ: Diſtat inter mundum corde, & rectũ corde. Nam rectus corde in ea, quæ ante ſunt, extenditur, ea quæ retro ſunt, obliuiſcens, vt recto curſu. i. recta fide & intentione perueniat, vbi habitat mũdus corde.
Pſal. 23 Quis eñ aſcendet in montem dñi, aut qs ſtabit in loco ſancto eius? Innocens manibus & mundo corde. Ecce, quia rectus & innocens corde aſcendet, ſed mundus cor deſtabit. Nec est maior iucunditas, q̃ conſcientiæ puritas, quia gaudium & exultatio deuotorum, ex bona conſcientia procedit, Apoſtolo dicẽte: Gloria noſtra hæc est, teſtimonium conſcientiæ noſtræ. Dicit etiam Cæſarius, q̃ dulcedo, pax & ſecuritas, ſunt tres ſorores germanæ, & frater earum est gaudiũ ſpirituale. Vis ergo nunq̃ eſſe triſtis, bene viue, quia vita bona ſemper gaudiũ habet. Quia, ſecundũ Bernardum, magnæ diuitiæ ſunt bona cõſcientia. Et reuera, quid dulcius in rebus creatis? aut quid ditius? Titulus religionis, ager benedictionis, hortus deliciarũ, arca Dei, gaudium angelorũ, theſaurus regni, habitaculum ſpũs ſancti, ſpeculũ animæ puræ & clarum, quo ſe cognoſcit & Deũ, est pura conſcientia. Splendorem eñ veri luminis, vt dicit Leo papa, ſordens acies videre non poterit. Et, quod erit iucunditas mentibus nitidis, hoc erit pœna maculoſis. Declinentur ergo terrenarum caligines vanitatum, & ab omni ſqualore iniquitatis interiores oculi tergantur, vt ſerenus intuitus tanta Dei viſione paſcatur. Mundus enim Deus mundo corde cõſpicitur, & templum Dei non poteſt eſſe pollutũ. Mundemus ergo corda ab omni ignorãtia, per inquiſitionem veritatis & ab omni mala concupiſcentia, per amorem virtutis, vt Deum videre mereamur hic & in futuro. Nam, ſecundum Chryſoſtomũ, q̃ omnem iuſtitiam facit & excogitat, mente ſua Deum videt: quia iuſtitia figura Dei est. Deus eñ iuſtitia est. Sic & bona actio, & humilitas hominem Deum faciũt ſuperari, vt dicit Abbas Iſaac. Secundũ igitur Auguſtinũ, magna virtus est actio bona cum humilitate, quia reddunt hominẽ quodammodo diuinum. Vnde ſumma perfectio videtur eſſe cordis munditia, &
incorruptio, quæ proximũ facit eſſe Deo: *Sap. 6* quia ad veram beatitudinem (quæ cõſiſtit *Cor mundum quæ ſit gratũ Deo.* in viſione dei) est immediata diſpoſitio. Dicit eñ Aegeſippus, q̃d omnis, qui voluerit eſſe maieſtati eſſentiæq; diuinæ familiaris, in mentis ſe exerceat puritate. Sed ex nimirum ab æterno extitit amica diuinitatis excelſæ munditia ac puritas mentis noſtræ. Sola namq; munditia mentis, ſecundum Ambroſium, in ſe deum recipere, eo frui, in eo quieſcere & gaudere poteſt, quia mens munditia pollens & virtute, ſola templum est maieſtatis excellẽs.

Gaudiũ cõſcientiæ bonæ.

2. Cor. 1

Ideo

Ideo cum summa suauitatis dulcedine Christus applicatur animæ mundæ, sed in infinitum elongatur à fœda mente, in damnatione corporis & animæ: quia nisi mens munda fuerit à scelere, nunquam ei deguſtare datur suauitas dulcedinis interiæ. Vnde S. Bernardus: Impossibile est, q̃ nisi mũdata fuerit domus animæ, liquor aliquis infundaſ cœlestis roris & gratiæ. Hinc cõsulit Augustinus dicens: Tu qui veram requiem, quæ poſt hanc vitã Christianis promittitur, desideras, etiam hic eã inter amariſſimas huius vitæ moleſtias dulcem & suauem guſtabis, ſi eius, qui eã promiſit, præcepta dilexeris. Cito enim ſenties dulciores esse fructus iuſtitiæ, quã iniquitatis, & verius atque iucundius gaudebis de bona cõſcientia inter anguſtias, quam de mala inter delicias. Nam etiam in homine mortali, lætitia conſcientiæ q̃dam Dei paradiſus est, quia suauiſſima & ſaluberrima requies est animæ conſcientia munda, ſecura & quieta. Et Ambroſius: Dico, inquit, beatam conſiſtere vitam in altitudine ſapientiæ, & ſuauitate conſcientiæ, & in virtutis ſublimitate. Deniq; illa conſcientia pura dicitur, ſecundũ Hugonem, quæ de præterito non habet iuſtam accuſationem, & de præſenti iniuſtam delectationem, ac de futuro falſam voluntatem. E contra, ſecundum Richardum, quam diu conſcientia in nobis aliquid imperfectionis inuenire poterit, eius nos reſpectus confundit & cruciat: cuius ſtimulus munquam finitur, donec omnis imperfectio de medio tollatur, & ad integritatis plenitudinem homo reformetur. Puritas etiam cordis in hoc conſiſtit, quod quis pure quærit gloriam & volũtatem Dei, ac vtilitatem & ſalutem proximi, vt in omnibus corde, ore, opere nihil aliud quærat, quam honorem Dei, vel proximi ſalutem, aut vtrumq;. Cor em̃, ſecundum Auguſtinum, niſi ſimplex fuerit, mundum nõ erit. Vna vero intentio æternorum purificat animum. Mutabilium autem amor obnubilat mentis aciem. Nihil autẽ ſic inclinat Deum ad pietatẽ & miſericordiam, ſicut mundus & purus mentis affectus ad ipſum. Deniq; munditia cordis conſiſtit in vtriuſq; hominis integritate, diuini amoris intuitu obſeruata, quæ conſiſtit in purificatione intellectus & affectus. Intellectus, vt ſciamus quid agere debeamus: affectus, vt ea, quæ diligimus, agere valeamus. Vnde omnis cogitationis origo, omnis delectationis ſcaturigo, & ois linguæ operisq; propago, conſiſtit in corde. Si ergo fons cordis purus est & mundus, tunc & fluuius exiens ab eo. Quam puritatẽ Bernardus affectãs, ait: O dñe, cur intermiſi vllo tẽpore verſari te in toto corde meo, te tota mente amplecti, in tua dulcedine delectari? Omnia interiora mea tunc vbi erant, quãdo tecũ non erant? cũ habeat in te omnis creatura, quicq̃d habet deſiderabile, laudabile & delectabile: Nimis; cum omnia caſta conſilia, & alta ſuſpiria, ac cœleſtia deſideria de fonte puritatis emanant, ſic & omnia ſuauia, dicente Ambroſio: Si non amas cordis puritatem, nõ guſtabis Dei ſuauitatem. Vbi em̃ puritas, ibi Dei ſuauitas deguſtatur.

Conſcientia pura quæ.

Puritas cordis.

Munditia cordis in quibus conſiſtat.

De prudentia, quæ est ſuſtentatrix, directrix & moderatrix aliarũ virtutũ, rationem rectificans. Caput XXX.

EQuitatui meo in curribus Pharaõis aſſimilaui te amica mea.] Cant. I. Quaſi dicat: Exercitui meo, ſcilicet Iſraelitico populo, ab exercitibus Pharaonis perſequutionem paſſo, ſed à me liberato, aſſimilaui te amica mea: quia ſic te liberare paratus ſum à diabolicis impugnationibus, & humanis perſequutionibus, tanquam amicam meam. Pro quo notandum, quod currus Pharaonis & exercitus, ſunt omnia vitia & peccata, quæ vocantur etiam in Euãgelio dæmonia, quibus vtique deducit omnes impios ad inferos. Vnde dicit alibi ſponſa: Anima mea conturbata eſt, propter quadrigas Aminadab. E contra vero, currus Dei ſunt virtutes, quibus animæ prouehuntur ad ſuperos: nimirum cum currus Dei dicatur, decem milibus multiplex, milia læta tium, ſcilicet angelorum. Rotæ vero currus Dei, ſunt IIII. virtutes cardinales, quæ ſunt quaſi quædam fundamenta primaria omnium virtutum moralium & intellectualium; etiã donorum & beatitudinum, ac fructuum ſpiritus ſancti. His ergo rotis in curru dei vehuntur animæ iuſtorum ad regna cœlorum. Nam ſicut populus Iſraeliticus currus Pharaonis fugiens & euadens, in deſerto poſtmodum annis XL. multas ſu-

Luce. 11
Cant. 6
Pſal. 67
Currus Dei rotæque eius.

ſtinuit tentationes & perſequutiones, ac tandem multos reges impugnans & deuincens, glorioſo triumpho terram promiſſionis ingreſſus eſt: ſic anima ſancta peccatis omnibus fideliter renuncians, poſtmodum tamen inter homines velut inter ſerpentes habitans, tentationes ac perſequutiones multiplices patitur: tandem vero feliciter de omnibus triumphans, promiſſam vitam æternam ad amplexum ſponſi victorioſa conſcendit. Inter has tamen virtutes cardinales, prudentia principatum obtinet: quia, vt dicitur IIII. Regum, non ſolum eſt currus Iſrael, ſed etiam auriga eius. Hæc enim virtus prudentia, non ſolum eſt ſuſtentatrix, præſertim aliarum virtutum intellectualium, ſed etiam eſt directrix & moderatrix omnium aliarum virtutum, quia rectificat vim rationalem, conferens in omnibus veram diſcretionem: quæ non tam virtus eſt, quã auriga virtutum. Nam prudentia, ſecundum Philoſophum, eſt recta ratio agibilium. Dicitur enim prudens quaſi procul videns, Perſpicax eſt enim, & incertorum præuidet caſus. Hinc prudentia non ſolũ eſt virtus, ſed etiam quædam libra virtutum. Sicut enim actus & ſermones ſuos, ita & mentis iram, ac omnes animi motus prudens examinat: nec ſolum, ꝙ ante oculos ſitum eſt, ſed etiam rei exitus prudentia metitur. Magni profecto ingenij eſt futura cogitare, & ante conſtituere ꝙd poſſet euenire, & quid agendum ſit cum occurrerit. Veruntamen, ſecundum Tullij, nemo iuſtus ac prudẽs eſſe poteſt, qui mortem, vel dolorem, aut egeſtatẽ timet, aut ea, quæ his contraria ſunt, æquitati anteponit. Nam ſi callidi rerum æſtimatores, prata quædam & areas quaſdam tam magni æſtimant, quia huic generi poſſeſſionum aliquis nocere non poteſt, quanti æſtimanda eſt virtus, quæ nec eripi, nec furripi poteſt, quæ nec incendio nec naufragio amittitur, qua qui præditi ſunt, ſoli diuites ſunt? Soli enim poſſident fructuoſas & ſempiternas diuitias, ſoliq; (quod eſt proprium diuitiarum, vel diuitum) rebus ſuis contenti ſunt. Hinc dicit Horatius: Non poſſidentem multa vocabis recte beatum, rectius occupat nomen beati, qui deorum muneribus ſcit ſapienter vti, duramque pauperiem pati. Et Seneca ad Lucillum: Nemo, inquit, illorum, quos diuitiæ & honores in faſtigio ponunt, magnus eſt. Quare ergo magnus videt? Quia cum baſi ſua illum metiris & ponderas. Omnes enim hoc errore laboramus, ꝙd neminem æſtimamus id, quod eſt. Si vis ergo veram hominis æſtimationem metiri, inſpice nudum: deponat patrimonium, deponat honores & alia fortunæ mẽdacia, corpus etiam ipſum exuat, & animum intuere, qualis ſit & quantus, alieno an ſuo magnus. Ad maiorem autem euidentiam virtutis prudentiꝫ ſciendum, ſecundum S. Thomam II. II. ꝙd tres ſunt actus prudentiæ. Primus eſt bene conſiliari. Conſilium autem eſt de his, quæ ſunt per nos agenda propter finem. Vnde dicit Seneca: Tunc aduoca tibi conſilia ſalutaria, cum vitæ proſperitas tibi arridet. Tunc enim te quaſi in lubrico retinebis & fixes. Secundus actus eſt bene iudicare de inuentis & eligere: quæ electio præſupponit conſilium. Eſt enim appetitus p̃conſiliati, vt dicitur III. Ethicor. Et Seneca: Propone animo tuo bona & mala, ille vt ſuſtinere poſſis, iſta vt moderari. Prudens homo nunq̃ marcet ocio: aliquando quidem animum remiſſum habet, ſed ſolutum nunquam. Tertius actus eius eſt p̃cipere: qui ſcilicet actus conſiſtit in applicatione conſiliatorum & iudicatorum ad opus. De quo dicit Iſidorus: Nihil iuuat, quod inter bonum & malum ſenſu prudentiori diſcernimus, niſi opere & mala cognita cauеamus, & bona neglecta efficaciter impleamus. Verus enim prudens tarda accelerat, pplexa expedit, dura mollit, aſpera lenit, ardua exæquat. Scit enim prudens, quid qua via debet aggredi. Et quia tertius actus prudentiæ finirationis practicæ propinquior eſt, ideó principalior actus eſt rationis practicę, ac per conſequens ipſius prudentiæ. Nam & mali bene conſiliantur, & recte iudicant, etiam de his, quæ pertinent ad totam vitam, ſed nõ perfecte, quia conſilium non perducunt ad effectum. Vera autem & perfecta prudentia ad bonum finem totius vitæ bene conſiliatur, & recte iudicat, efficaciterque deduci præcipitad effectum. Quæ ſicut in peccatoribus eſſe non poteſt, ſic nec iuſtis deeſſe poteſt, licet ſint ſimplices & iuuenes. Quamuis enim alieno conſilio dirigi indigent, in hoc tamẽ ſibi ipſis conſulere ſciunt, ſi gratiam habent, quod aliorum

4. Reg. 2

Prudentia ut ſit virtus politica.

Prudentiæ actus tres.

rum consilia requirant,& à malis consilia bona discernant. Vnde omnibus gratiã habentibus,industria sufficiens tribuitur ad ea, quæ sunt de necessitate salutis, vt pote ds vnctio docet de omnibus. Hinc etiam Macrobius inter partes prudentiæ ponit docilitatem, quia prudentia consistit circa particularia operabilia : in quibus cum sint quasi infinitæ diuersitates, non possunt ab vno homine sufficienter omnia considerari, nec etiam per modicum tempus, sed per temporis diuturnitatem, & ideo in his maxime, quæ pertinent ad prudentiam, quis indiget ab alijs erudiri, & præcipue à senibus, qui consilia circa fines operabilium adepti sunt. Hinc dicitur in Ii. Prouerbiorum: Ne innitaris prudentiæ tuæ. Sed, vt dicit Ecclesiasticus, in multitudine presbyterorum .i. seniorum prudentium, sta, & sapientiæ illorum coniungere. Nullus enim in his, quæ subsunt prudentiæ, quã tumcunq; capax fuerit, sibi ipsi sufficit, quantum ad omnia. Et loquimur hic de prudentia, prout est virtus politica, cuius est ad rationis normam, quæ cogitat & agit, vniuersa dirigere, ac nihil præter rectum velle vel facere. Facit enim hoiem in omnibus rationabiliter operari, & cum hominibus honeste conuersari. De qua dicit Seneca: Quisquis prudentiã sequi dederas, tunc per rationem recte viues, si omnia prius æstimes & perpenses, nihil tibi subditum sit, sed totum ante prospicies. Nam qui prudens est, nũquam dicit: Non putaui id fieri, quia non dubitat, sed expectat: non suspicatur, sed cauet.

1. Ioan. 2 Docilitas. Prouer. 3 Eccles. 6

Denique, triplex distinguitur prudentia. Prima dicitur cordis, quæ consistit in recognitione præteritorum, dispositione præsentium, & prouisione futurorum. De qua dicitur in Deuteronomio: Gens absque consilio est & sine prudentia : vtinam saperent & intelligerent, ac nouissima prouiderent. Secunda dicitur prudentia oris, quæ consistit in moderatione sermonum, iuxta illud Prouerbiorum: Qui moderatur labia sua, prudentissimus est. Prudentia nanque, secundum Augustinum, est amor eorum quibus adiuuatur eis quibus impeditur sagaciter eligens. Tertia dicitur prudentia operis, quæ consistit, secundum Tullium, in fuga mali, & in electione boni. Quia, secundum Isidorum, prudentia est docta à gratia, vitare studens contraria iustitiæ propter iustitiam. Et cautior est discretione vitiorum, speciem virtutum præferentiũ.

Prudentia cri plex. Deut. 32 Prouer. 10

Prudentiæ partes sunt, Memoria, Intelligentia, Prouidentia: & de discretione, quę sum me necessaria est in agendis, cauendis, sustinẽdis & discernendis. Cap. XXXI.

EQuitatui meo in curribus Pharaonis assimilaui te amica mea.] Profequendo de prudentia, prout est virtus politica, sciendum quod ipsa regere habet cęteras virtutes in actionibus suis, secundum omnes partes Philosophiæ moralis, quæ sunt Ethica, q̃ scilicet mores instruit quo ad seipsum: & monastica vel æconomica, quæ familiam disponit: ac politica, q̃ vrbes & regna disponit & regit. Et de his tribus dicit Seneca inter alia: Si prudentiã amplecteris, vbiq; idem eris, & prout rerum & temporum varietas exigit, te accommodes tempori, nec te in aliquibus mutes, sed potius aptes: sicut est manus eadem, & cum in palmam extenditur & cum in pugnum adstringitur. Cogitationes vagas, & velut somno similes non recipies. Quibus si animum tuum oblectaueris, cum omnia disposueris, tristis remanebis. Sermo tuus non sit inanis, sed aut suadeat, aut moneat, aut consoletur, aut præcipiat. De dubijs non diffinias, sed suspensam tene sententiã, & opiniões tuæ iudicia sint. Prudentis enim propriũ est examinare consilia, & non de facili credulitate ad falsa prolabi. Prudens enim fallere non vult, & falli non potest. Ideo nihil inexpertum affirmes, quia non omne verisimile statim verum est: sicut & sæpius, quod primum incredibile videbatur non continuo falsum est. Crebro fiquidem faciem mendaci veritas retinet: crebro mendacium facie veritatis occultatur. Nam sicut aliquando tristem faciem amicus, & blandam adulator ostendit, sic verisimile coloratur vt fallat. Cæterum ipsius prudentiæ tres partes distinguuntur, de quibus dicit idem Seneca : Si prudens est animus tuus, tribus temporibus dispensetur. Præsentia ordina, futura ꝓ-

Prudentiæ partes.

bet deuotio amantis, sic suos terminos, & fines ac regulas habere debet actio operantis. Hinc dicit Abbas Moses in Collationibus, quod omni conatu debet discretionis bonum, virtute humilitatis acquiri, quæ nos illæsos ab vtraque potest nimietate seruare. Vetus nanque sententia est, quod nimietates sunt æquales. Advnum enim finem nimietates ieiunij ac voracitas peruenit, eodemque dispendio vigiliarum immoderata continuatio somnium, quo grauissimi somni torpor, in uoluit. Nam per excessum continentiæ debilitatum quenque ad illum reuocari necesse est, in quo negligens quisque per incuriam detinetur. Hinc dicit Gregorius, quod plerunq; virtus cum indiscrete tenetur, amittitur: cum discrete intermittitur, plus tenetur: sicut arcus ex studio distenditur, vt in suo tempore cum vtilitate tendatur, alioqui audiat dominum dicentē: *Esai. 61* Ego dominus odiens rapinam holocaustorum. Nam holocaustum offert de rapina, q nimia ciborum egestate, vel somni pænuria immoderate corpus suum affligit. Cum igitur huiusmodi exercitia corporalia ex indiscretionis vitio sic agūtur, vt vel deficiente spiritu, vel languescēte corpore, spirituali impediantur, qui fit est, corpori suo tulit boni operis effectum spiritui affectum, proximo bonum exemplū, Deo honorem: & ideo sacrilegus est, & in Deum omnium bonorum reus. Vnde ait sanctus Bernardus: Dæmonium meridianum suggerit anticipare vigilias vt ad solennia fratrum illudat dormitanti multiplicare ieiunia, vt diuinis obsequijs inutilem reddat & imbecillem: nimium prosequi corporales exercitationes, *1. Tim. 4* quæ ad modicū vtiles sunt, vt obruat pietatem. Tertio, discretio necessaria *Discretio quid.* est indiscernendo, etiam aliena. Dicit enim Isidorus, quod discretio est in diudicandis rerum causis, prouida humanarum mentium ratio moderatrix. Hinc ait Bernardus: In cunctis nobis semper debet præesse discretio, & quasi moderando discernere voluntates, ne opinio verisimilis fallat, ne decipiat sermo versutus, ne q̄d bonum est, malum neq; quod malum est bonum esse credamus.

De scientia & cōsilio, prout sunt virtutes & dona: & de eorū actibus in speciali. Cap. XXXII.

QVæram quem diligit anima mea.] Canticorum tertio. In dilectione animæ notatur spiritualis & affectuosa dilectio, vt dicit Richardus super Cantica. Verumtamen talis affectuosa dilectio quandoq; plus afficit minus diligentem, & minus perfectum. Non enim tantum quisque diligit, quantum hanc dilectionem sentit, & quantum in illo statu sibi diligere videtur: sed quantum in virtutibus & charitate fundatus fuerit. Dulcis enim in Deum affectus, quodammodo carnalis est & fallax, & humanitatis interdum potius quam gratiæ, cordis quam spiritus, sensualitatis quam rationis: ita vt magis accēdatur aliquando ad minus bonum, & minus ad maius bonum, & ad aliquid quod sapit amplius, quam quod expedit. Vnde quandoque minus perfectius ad Deum magis afficitur, non quod valde diligit, sed quia dulcedinem gratiæ degustat. Viso igitur de primo gradu prudentiæ, prout est virtus politica, iam de secundo prosequamur, prout est virtus purgatoria. Tunc enim (secundum Plotinū, quem recitat Macrobius) prudentia est mundum, & omnia quæ in mundo sunt, diuinorum contemplatione despicere, omnemque animæ cogitationem in sola diuina dirigere, & ad illa cuncta corporis opera regulare. Et sic scientia & consilium, prout sunt dona sancti spiritus, fimilem actum habent cum prudentia, quamuis in agendi ratione differant: quia prudentia procedit ex principijs iuris naturalis, hæc autem ex principijs fidei. Pro quo notandum, quod scientiæ proprius actus est recte docere conuersari in medio nationis prauæ: & etiam caute, ne sub specie boni malum lateat, omnia opera dirigens ad normam ratiōis, & ad conformitatem diuinæ voluntatis, & habet regere pietatem. Nam scientiæ donum, est scientia faciendorum: & ideo ratiōe scientiæ, quæ consistit in cognitione, tūc nō est virtus, sed rōe faciendoꝝ q̄ cōsistit etiā in impio, tunc est virtus. Vt quia

Dilectio vera quæ.

Prudentia vt sit purgatoria vita.

Scientiæ actus.

quia scientia est circa bonum & malum, bonũ eligendo, & malum reprobãdo, felices sunt qbus exterior sciẽtia fit scala ascẽsiõis, nõ ruina deiectionis: & felices quibus illa scientia quæ inflat, non est ad inflationem eius quæ ædificat. Nam scientia quæ ædificat (quod primum est) in homine mores purgat (quod secundum est) verborum gratiam submi-nistrat, & ita vtroque beneficio mirabiliter ornatta citos & loquentes: cuius est facere de iratо beneuolum, de suspecto placatum, de austero mitem, & de aduersante propitium. Est enim donum scientiæ habitus infusus, quo certum habetur iudicium circa credenda & agenda, ita quod in nullo deuiatà rectitudine iustitiæ: & sacras scripturas, sanctorum vitas, operationesq; diuinas cum plenitudine scientiæ supernaturalis aspicit, ac de singulis vtiliter intelligit, ad proprium profectum omnia referens, rationabiliterque conuersari & operari faciens, cunctaque spiritualiter intelligere docens. Est enim lumen quoddam supernaturale, infusum homini supra vim animæ rationalem, quo vitã moralem, secundum omnem perfectionem, exerceat: ex quo vera diserетio prosluit, quæ est ornamentum & perfectio vitæ moralis, sine qua nulla virtus perseueranter consequi potest ex quo etiam procedit vera cognitio & despectio superbiæ & operum suorum, in quibus proprio iudicio tam parum proficit, & parum diligit. De qua sciẽtia dicit Bernardus: Quod sol iustitiæ Iesus, tanquam cereus immensi luminis venit in mundum, vt omnem hominem illuminet. Qui ergo voluerit illuminari, accedat ad illum, illique iungatur, vt nihil medium sit inter illum & ipsum. Nam peccata separant inter nos & Deum: quibus sublatis vero lumine illuminandi, & quasi incorporandi connectimur in idipsum. Sic lumen extinctum lumini lucenti & ardenti, sine medio coniungitur vt illuminetur, quatenus per exemplum visibilium, effectus rerum inuisibilium cognoscamus. Ad hoc ergo lumen præfulgidum illuminemus nobis lumen scientiæ, præsertim illius, quia veniet dominus scilicet ad iudiciũ. Quæ primo pœnitudinem operatur peccatoꝛ, vt qui addit scientiam, addat & dolorem, vt dolor subsequens argumentum sit veracis & sanctæ scientiæ. Secundo, correptionẽ operatur, ne scilicet amplius exhibeas membra tua arma iniquitatis, peccato. Tertio, solicitudinem operatur, qua discat ambulare sollicite coram Deo suo, fiatque lucerna ardens & lucens: deinde similis esse discat expectantibus dominum suum. Et custodiendæ sunt vigiliæ nostris supra gregem cogitationum, affectionum, loquutionum & actionum: vt si venerit in vigilia prima, secunda vel tertia, paratos nos inueniat. Prima vigilia est rectitudo operis, vt adhanc viam lucis æternæ, nos itinere recto perducat. Secunda, puritas intentionis, vt simplex oculus intentionis, lucidum reddat totum corpus bonæ actionis, quatenus quicquid fecerimus, pure propter Deum faciamus, in omnibus soli Deo gratias agentes. Vnde Bernardus: Tanta tribuit Deus, & tanta retribuit, q̃d prorsus deficit spiritus meus in tantorum beneficiorum consideratione. Et licet dignas nõ sufficiam agere gratias, tamen ingratitudinem prorsus odit anima mea. Nihil ita displicet Deo, præsertim in filijs gratiæ, in hominibus conuersionis, quemadmodum ingratitudo. Vias enim obstruit gratiæ: & vbi fuerit illa, iam non inuenit accessum gratia: cum iure perditum reputatur, quod ingrato donatum est. Tertia, est custodia vnitatis, vt non solum fine querela, sed etiam cum gratia animam bulemus inter fratres. Dicit enim Cicero libro de officijs, quod omnium societatũ nulla præstantior est, nullaque firmior, quam cum boni viri moribus similes, familiaritate sunt coniuncti. Consilium autem, prout est donum, est prudentia valde exercitata cõsistens in medio donorũ pertinentium ad vitam actiuam & contẽplatiuam: & deliberatio quædam tutissima de operibus arduis, an ad ea teneamur an non. Et sicut scientia est circa bonum eligendũ, & malum reprobandum, sic cõsilium est circa difficile & arduum, cauere docens pericula, quæ sunt in hoc exilio: & habet regere fortitudinem. Est enim donum consilij lumen quoddam supernaturale, infusum homini supra vim animæ rationalẽ, exigens ab anima vitare tumultus & occupationes extrinsecas, docens etiam declinare multiplicitates intrinsecas, & adamare spiritus vnitatem. Deniq; duplex in amatore vero diftinguit spũs con-

Scientia donum.

Aliss re ferens.

Ioan. 1

Esai. 59

Actus scientiæ. Eccl. 1

Rom. 6

Mich. 6

Ioan. 5

Luce. 12

Vigilia triplex

custodiendæ quæ.

Matt. 6

Ingratitudo.

Consilij donum.

consilij: Primus, quo sequens ordinem diuini consilij, via regia se & omnia citra Deum nititur deserere, ac in solo summo bono quiescere, ingeminans cum Psalmista: Renuit consolari anima mea, memor fui Dei, & delectatus sum. Secundus, quo diuino consilio perfectius innitens, propriæ voluntati penitus abrenunciare studet, cum eodem Psalmista dicens: Paratũ cor meum Deus, paratum cor meum, scilicet tam in aduersis quam in prosperis, tã in agendo, quam in cauendo & sustinendo. Hac enim conclusione Christus in agonia consilio sancti spiritus orationem suam terminauit: quod super omnia dilecto patri complacuit. Tunc enim humana natura summe supprimitur, & summe Deus exaltatur, cum diuinum beneplacitum summe amplectitur, tam in aduersis, quam in prosperis. Sicq; spiritum duplicem anima consequitur, scilicet agendi grandia actione strenua bonorum operum, & patiendi grauia mortificatione propria malorum impugnantium. Sicut enim donum scientiæ est bene iudicare secundum regulas legis æternæ nobis præscriptas, sic donum consilij est bene inuenire, quæ ardua per nos sunt agenda vel fugienda, quorum non est determinata regula præscripta, quia nõ vniformiter sunt fienda vel fugienda. Per hoc ergo donũ consilij erudimur ad recte discernendum quid vtile, decens & licitum: ac subleuamur ad eligendum quod licet, decet & expedit ad animæ salutem: & etiam expedimur ad prosequendum illud ad operationem virtuosam.

Spũs cõsilij duplex.

Psal. 76

Ps. 107

Luc. 22

De intellectu & sapientia, prout sunt virtutes & dona: & quomodo sapientia differt à virtute. Cap. XXXIII.

QVæram quem diligit anima mea.] Hæc tria anima Christiana nõ cessat inquirere: iustitiam tanquam viam in qua ambulet: & iudicium quasi cautelam qua ambulet: & locum habitationis gloriæ sponsi, ad quem ambulet. Et pulchre in sponsæ prærogatiuam omnia concurrunt pariter ad consummationem virtutum, vt de forma iustitiæ fit formosa, de noticia iudiciorũ fit cauta, de desiderio pẽsentiæ vel gloriæ sponsi casta. Talem enim decet esse sponsam Christi. Cæterum aduerte quam eleganter amorem spiritus discernit ab affectu carnis, dũ dilectum exprimere magis ipsa affectione q̃ noscere vult, nõ simpliciter quẽ diligo, sed quẽ, inquit, diligit anima mea, spirituale designãs dilectionem. Viso igitur de secundo gradu prudentiæ, quem currere diximus cũ dono scientiæ & consilij, iam tertium gradum prosequamur, prout scilicet prudentia est virtus purgati animi, quando scilicet virtus prudentiæ, est diuina, non quasi in electione præferre, sed hæc sola nosse & iugiter speculari, & tanquam nihil aliud sit delectabiliter intueri, quod proprie sit per dona intellectus & sapientiæ.

Trudentia sit virtus purgati animi.

Pro quo notandum, quod ex quo homo sit ordinatus ad beatitudinem tanquam ad finem supernaturalem, oportet ponere intellectum, & lumen aliquod intellectui superadditum, vt est virtus habitus supernaturalis principiorum supernaturalium, quæ sunt articuli fidei, & ex consequenti, quorundam operationum, quę ordinantur ad fidem quæ per dilectionem operatur. Et hoc lumen vocatur donum intellectus, & notat quandam excellentiã cognitionis penetrantis vsq; ad intimas rerum intelligendarum essentias & veritates, quod non fit ita complete ex virtute naturalis intellectus. Hinc dicitur in libro de Spiritu & anima, quod intellectus est ea vis animæ, qua de diuinis (quantum homini possibile est) cognoscitur ad arcana cœlestia penetranda: quæ penetrari non possunt nisi per spiritum eius, qui scrutatur etiam profunda Dei. Intellectus quidem, prout est virtus, inest homini naturaliter ex beneficio creatoris: sed obtenebratus per peccatum, reformatur, adiuuatur & perficitur ad lymphidius intelligendum per quandam virtutem & gratiam, quæ dicitur spiritus intelligentiæ, & est donum spiritus sancti, quod per gratiam mentibus fidelium infunditur. Vnde donũ intellectus ipsum intellectum perficit ad penetrandum spiritualia ad salutem necessaria, ad quæ lumen naturale intellectus attingere non potest: & se consequenter extendit ad quædam agibilia, in quantum in agendis æternis rationibus regulatur. Sicut enim sub accidentibus latet natura substantialis,

Galat. 5

Intellectus donũ

1. Cori. 2

lis,& sub vmbris latent signata, & sub similitudinibus & figuris latet veritas figurata: sic sub corporalibus latent spiritualia & diuina: ad quæ inspicienda & cognoscenda mens introducitur, & eleuatur supra modum humanum per donum intellectus. Nam sicut spiritus sanctus p donum charitatis ordinat voluntatem hominis, vt moueatur in quoddam bonum supernaturale: sic per donum intellectus mentem hominis illustrat, vt cognoscat quandam veritatem supernaturalem: in quam oportet tendere per voluntatem rectam. Veruntamen tria sunt quæ confundunt oculum intelligentiæ, & excludunt à veri luminis contemplatione, scilicet tenebræ peccatorum, quæ debent ejci per confessionem: recordatio peccatorũ, quæ debet ejci per puram orationem; & cura terrenorum, quæ debet ejci per elongationem & mentis quietem. Secundum vero donum pro nunc prosequendum, & supremum omnium donorum, vocatur sapientia. Quo habito, iam animus pacatus, tranquillusq; perfruitur, & delectatur in Deo, ga quod in dono intellectus recte intelligit, fit ei sapidum & dulcissimum in dono sapientiæ, solo rectitudinis amore sequens, quod intelligit esse sequendum. Est aũt duplex sapientia creata: Vna per humanum studium acquisita: & est virtus intellectualis, quæ dici potest aliqualiter sapientia, quia quidam in ea sapor inuenitur. Habet enim Philosophia mirabiles delectationes, vt patet quarto Ethicorum, licet iste sapor nõ sit oleo gratiæ conditus. De qua dicit Bernardus: Quod sicut sol non omnes, quibus lucet, etiam calefacit: sic sapientia multos quos docet quid sit faciendum, non continuo etiam accendit ad faciendum. Sed frustra in nobis diuinæ cognitionis abundantia crescit, nisi in nobis diuinæ dilectionis flamma augescat, quia vera sapientia causaliter præsupponit dilectionem, in quantum amor Dei est causa veræ sapientiæ, quia sapientia cognitionis diuinorũ, habet eminentiam per quandam vnionẽ ad diuina. Sed diuinis non vnimur, nisi per amorem. Et solus qui per amorem adheret Deo, fit vnus spiritus cum eo. Requirit etiam vera sapictia iustitiam præuiam, quia, secundum Gregorium, prima sapientia est vita laudabilis, & apud Deũ mẽs pura, per quam puri puro iunguntur, & sancti sancto sociantur. Hinc est quod sapientes homines esse volunt, pauci tamen sapientes esse possunt. Iusti autem omnes potuissent, si esse iusti perfecte voluissent. Sapientiam & multum diligere potes, & ipsa carere potes: sed quanto amplius, iustiusq; dilexeris, tanto iustior eris, & sapientiæ propinquabis. Alia est sapientia desursum descendens à patre luminum, quæ donum dicitur sancti spiritus, vtpote veri splendoris & boni saporis, cuius splendor dirigit intellectum ad veri cognitionem, & sapor erigit affectum ad boni saporosam delectationem. Obiectum enim doni sapientiæ Deus est, prout est exercitatiuum volũtatis ad saporosam delectationem. Actus autem sapientiæ est contemplari Deum, non quocunque modo, sed ex dilectione, cum quadam experimentali suauitate in affectu. Nam ille vere sapiens est, cuius anima amorosa adhæsione semper in Deo est, cuius interior oculus ad superna erigitur. Quia nemo beatus esse põt, nisi summo bono: quod in ea veritate quam sapientiam vocamus, cernitur & tenetur. Donum enim sapientiæ est habitus animę supernaturalis à spiritu sancto infusus, ad Deum cognoscendum & saporose diligendum. Habet etiã in se spiritualem dulcedinem inclusam, & hoc ex vnione, quia sapientia dicitur à sapore, quasi sapore virtutum condita sapientia. Nam in amore fit gustus, id est, experientia sapientiæ, quæ magistra est intelligentiæ, & consummatio. Vnde fi dicant omnes quod hoc gustabile dulce est, per hoc tamen non habetur experimentalis cognitio de illo, nisi prius attingat gustabile, vel attingatur ab illo. Sic fi gustus spiritualis attingatur à dulcedine diuina, dicere potest cum sponsa: Fructus eius dulcis gutturi meo. Veruntñ ista notitia spiritualis duntaxat perfectissimorũ est, dicente Bernardo: Quicquid de tuis occultis scimus o domine Iesu, aut scriptura docente, aut reuelante, aut certe (quod perfectissimorum est) gustando didicimus, id est, experientia. Nec secũdum Hugonem, perfectum facit cognitio virtutis, nisi etiam habitus virtutis in experientia subsequatur, quæ magistra est intelligendi. Nam virtutis cognitio in sola illuminatione intelligendi inchoatur, sed in experi-

Sapientia creata duplex.

1. Cor. 6

Iacob. 1

Sapientia donũ q̃d.

Cant. 2

perientia & habitu virtutis perficitur. Vnde ait sanctus Bernardus: Forte sapientia à sapore denominatur. Nec dixerim reprehendendum, si quis sapientiam, saporem boni diffiniat. Vnde sapientia vincit malitiam in mentibus ad quas intrauerit, sanans & reparans cordis palatum: quo sanato, sapit iam bonum, sapit & ipsa sapientia, qua in bonis nullum melius. Quam multa fiunt bona, quæ non sapiunt facientibus? Siquidem non sapore boni ad illa, sed aut ratione, aut quacunque occasione seu necessitate impelluntur. Beata mens quam sibi totam vendicat sapor boni, & odium mali. Nã in quo euidentius sapientia malitiam vincere comprobatur, quam cum excluso sapore mali, quæ non aliud quam ipsa malitia est, boni quidem intimus sapor, mentis intima occupare tota suauitate sentitur? Itaque ad virtutem spectat, tribulationes fortiter sustinere. Ad sapientiam autem, in tribulationibus gaudere. Non enim est idẽ virtute agi, & virtute frui. Nam quicquid virtus elaborat, sapientia fruitur. Vnde virtus est quoddam stabile fundamẽtum super quod sapientia sibi ædificat domum. Hinc ait Sapiens: Sapientiam scribe in otio. Ergo sapientiæ negocia sunt ocia: & quo ociosior sapientia, eo exercitatior in genere suo. Econuerso, virtus exercitata clarior est, eoque probatior, quo officiosior. Aliud est igitur animã virtute agi, & aliud sapientia regi. Aliud virtute domari, aliud in suauitate deliciari. Hæc Bernardus. Hanc igitur sapientiam oẽs adamare studeamus, tanquam impressionem quãdam diuinæ similitudinis, & emanationem à diuina sapientia. Qui nanque familiariter eam adamare didicerit, & ei sæpius vacare voluerit, iucundam valde reddet vitam, & maximam in tribulatione consolationem. Est enim pluuia sapientiæ salutaris, & manna spirituale, quod ingeniosis & eam quærentibus de cœlo infunditur, & irrigat mentes piorum hominum, & obdulcat fauces animæ illorum.

Sapie. 7

Sapientia quõ differat a uirtute

Eccle. 38

Quod perseuerantia est discretionis filia: ad cuius debitam conseruationem quatuor requiruntur. Cap. XXXIII.

INueni quem diligit anima mea. Tenui eum, nec dimittam. Canticorum tertio. In dilectione animæ notare possumus amorem spiritualem & affectuosum. Cum enim aliquem affectuose diligimus, hũc quasi animã nostrã diligere dicimur. Quasi dicatur: Quem affectuose diligo, & spiritualiter diligo, scilicet ad salutem animæ, non ad commodum temporale, vel corporale. Inueni, inquit, sed beneficio, id est exemplo, sed in Euangelio, quem inuenire non poterãt, nec creaturarum vestigio, nec naturali ingenio, nec scientiarum adminiculo. Inueni, inquam, cum dicentem in Euangelio: Ego sum via, veritas & vita. Via secundum humanitatem, sequendi præbẽs exemplum: Veritas secundum diuinitatem, illuminans intellectum: & vita, reficiens affectum. Hinc tenui eum, nec dimittam, sed eidem adhærebo fideliter, firmiter & perseueranter: quia lignum vitæ est ijs, qui apprehenderint eum: & qui tenuerit eum perseueranter, beatus erit. Solus enim qui perseuerauerit, hic saluus erit. Nam perseuerantia, secundum Bernardum, est vnica filia regis æterni, quam ei peperit vera discretio. Est, inquã, omnium virtutum finis, earumque consummatio, totiusq; boni repositorium; & virtus sine qua nemo videbit Deum. (Quia absque perseuerantia, nec qui pugnat, victoriam, nec palmam victor consequitur) vigor est virium, nutrix ad meritum, mediatrix ad præmium, soror patientiæ, filia constantiæ, amica pacis, amicitiarum nodus, vnanimitatis vinculũ sanctitatis propugnaculum. Tolle perseuerantiam, nec obsequium mercedẽ habet, nec beneficium gratiam, nec laudem fortitudo. Sola est cui æternitas redditur, vel quæ potius hominem reddit æternitati, dicente domino: Qui autem perseuerãuerit vsq; in finem, hic saluus erit. Pro quo notandum, quod ad consequendum finalem perseuerantiam, sine qua nemo coronabitur: primo considerandum est, quod perseuerantia non solum est virtus specialis, sed etiam singulare donum Dei. Dicit enim Augustinus libro de Perseuerantia: Asserimus donum Dei esse perseuerantiam, qua vsq; in finẽ perseueratur in Christo. Quod vtiq; donũ nec profecto

Ioan. 14

Prone & Perseuerantia. Mat. 10

Ibidem. Perseuerãtia donũ Dei.

fti receperant in paradiſo. Nam primo homini datũ nõ erat vt perſeueraret, ſed vt perſeuerare poſſet per liberum arbitrium: qa tunc nulla corruptio fuit in humana natura, quæ pſeuerandi difficultatem pberet. Sed pdeſtinatis pgratiã Chriſti non ſolũ datur vt pſeuerare poſſint, ſed vt pſeuerẽt. Vnde duplex perſeuerantia diſtingui poteſt. Accipitur em̃ qñq; pſeuerantia pro habitu perſeuerantiæ, ſecundũ qđ eſt virtus. Et contingere poteſt, quod habens habitum perſeuerantiæ, eligit quidem pſeuerare, & incipit exequi, aliquãdiu perſiſtendo, non tamen complendo actum, nec perſeuerando vſq; in finem operis virtuoſi, vel vſq; in finem humanæ vitæ. Et hoc modo perſeuerantia indiget dono habitualis gratiæ, ſicut & cæteræ virtutes infuſæ, nec eſt neceſſariũ, qđ habens habitũ virtutis, immobiliter vtatur eo vſq; ad mortem. Accipitur etiam quandoq; perſeuerantia pro actu perſeuerantiæ durante vſq; ad mortẽ, & ſecundũ hoc nõ ſolũ indiget gra habituali, ſed etiam gratuito Dei auxilio, hoiem in bono conſeruantis vſq; in finẽ vitæ: qa cũ liberum arbitrium de ſe vertibile ſit, & hoc ei non tollatur phabitualem gratiã vitæ pſentis, non ſubeſt poteſtati liberi arbitrij, etiam pẽr gratiam reparati, vt ſe immobiliter in bono ſtatuat, licet in eius poteſtate ſit quod hoc eligat. Nam plerunq; in noſtra poteſtate cadit electio, non autem exequutio. Perſeuerantia igitur, ſecundũ Tullium in Rhetorica, eſt in ratione bene conſiderata, ſtabilis & ppetua pmanſio. Et ſola pſeuerantia eſt quæ meretur palmam. Nam etſi inchoantibus pmium promittitur, ſolis tñ perſeuerantibus redditur: qa pſeuerantiæ virtus in bono æternitatis ſimilitudinem habet, p quam tanq̃ per noſtrum ęter num, merebimur æternũ Dei, qa vita æterna pſeueranti in bono penetrabilis eſt, vt dicit Seneca. In huius etiam argumentum tradunt antiquæ Romanorum hiſtoriæ, quod nullus Romanus Romam exiens, pro pugna contra inimicos Reipublicæ exercenda, Romam reintrare poterat, niſi prius victoriam de inimicis reportaret. Deuicti vero ſemper exules remanſerũt. Victores igitur redeunter, ſcuto rotundo coronabantur, quæ exeuntes ad bella in brachijs portabant. Ex qua conſuetudine mater eccleſia ſanctos victores ad ęter nam ciuitatem redeuntes, coronis admodum rotundi ſcuti factis, honorat, iuxta illud Pſalmiſtæ: Domine, vt ſcuto bonæ voluntatis tuæ coronaſti nos. Cæterum, ad virtutem perſeuerantiæ conſeruandam quatuor ex parte noſtra requirũtur. Primum eſt, bonarum operationum frequens exercitatio. De qua dicit Bernardus: Nulla vnquam ſeruum Dei, non dico dies, ſed nec hora inueniet ſine exercitij labore. Nequaq̃ enim ſufficit ſemel vel ſecundo quod bonum eſt operari, niſi inceſſanter addas noua prioribus: alioqui iacet & marceſſit flos primi operis, atque ex eo omnis virtus in breui teminatur, ſi non alijs & alijs ſubiectis pietatis operibus continuo reparentur. Non enim coronabitur, ſecundum Apoſtolum, niſi q legitime certauerit: vocans certamen legitimum, continuum noſtri profectus incrementum. Vera nanq; & efficax perſeuerantia ſemper in ſuis exercitijs augeri debet, & proficere: quia ſi vel affectus deuotionis, vel effectus operis remittit, ſeu ex negligentia attenuatur, incipit paulatim deficere, donec penitus extinguatur. Corporalis tamen exercitatio (quæ dicitur ad modicum vtilis) fieri debet cum debito moderamine diſcretiõis, iuxta valetudinem corporis. Nam corpus infirmum, ſi ſupra virtutem ad opera coegeris, obtenebrationem ſemper imponit animæ, & confuſionẽm magis inducit. Corpus vero forte, ſi ociоſitati & requici dederis, omnis malitia perficitur in anima habitante in eo. Secundum vero eſt interna deuotio. Nã ſi bona operari quandoq; non poteſt, ſaltem meditando deuotione ſuam accendat: quia meditatio parit ſcientiam, ſcientia compunctionem, compunctio deuotionem, & deuotio facit orationem. Meditatio eſt frequens cogitatio, curioſa & ſagax, occulta inueſtigare, & obſcura ad notitiam trahere: quæ deſeruire poſſunt ad ſalutem animæ, cuius ſunt tria genera. Vnũ in creaturis, & ſurgit ex admiratione. Secundum in ſcripturis, & ſurgit ex lectione. Tertium in moribus, & ſurgit ex circumſpectione. Circumſpectio in moribus duplici conſideratione diſcurrit: intus ad conſcientiã, & foris ad famã, vt qd expediat nobis ad meritũ, & qd deceat proximis ad exemplum. Veruntñ vera meditatio ſemp ſoli ſtudinem

Perſeuerãtia qd.

Pſal. 4

Perſeuerantiæ ſeruãdæ quatuor neceſſaria eſſe.

Exercitatio.

2. Tim. 2

1. Tim. 4

Deuotio.

Meditatio.

Circumſpectio.

tudinem saltem mentalem requirit, etiamsi corpore inter homines cõuersari cogitur. Et tunc secundum Gregorium, etiam qui rebus temporalibus occupantur, exteriora bene disponunt, cum sollicite ad interiora refugiunt, cum nequaquam foris perturbationem sfrepitus diligunt: sed apud semetipsos intus in tranquillitatis sinu requiescunt. Requirit etiam meditatio silentium, iuxta illud: Sedebit solitarius & tacebit, & leuabit se super se. Dicit enim Esaias: Erit opus iustitiæ pax, & cultus iustitiæ silentium. Quasi diceret: Tantæ virtutis est silentium, quod in homine conseruat Dei iustitiã, & inter proximos nutrit & custodit pacẽ. Tertium autem est sancta cogitatio. Nam si per meditationes deuotionem suam accendere non potest, saltem dominum suum recogitet, vt sic eum diabolus occupatum licite interius inueniat: quod nulli est impossibile, qa nostrę subiacet voluntati. Internas autem animæ cogitationes, secundum Augustinum, diabolum non videre certi sumus, sed motu eas corporis ab illo affectionũ indicijs colligi, & experimẽto didicimus. Secreta autem cordis solus ille nouit, ad quem dicitur: Tu solus nosti corda filiorum hominum. Quartum est, quod in omnibus rectam intentionem habere debeamus. Qui enim recte intendit, recte tẽdit ad eum quem quærit. De qua intentione dictum est supra.

Tbren. 3 *Silentiũ.* *Esai. 32*

Cogitatio.

3. Reg. 8 *Intentio.*

De detestabili ocio operis, oris, & cordis cauendo, ac labore triplici contrario amplexãdo. Cap. XXXV.

INueni quẽ diligit anima mea. Tenui eum, nec dimittam.] Tenetur sponsus deuotione orationum, importunitate desideriorum, memoria beneficiorum, & exspectatione exauditionum: nec dimittitur, si ab intentione non cessetur, nec vultus amplius in diuersa mutetur. Sequitur: Do nec introducam eum in domum matris meæ. Mater nostra est spiritus sancti gratia, quæ nos spiritualiter regenerat, cuius domus est humana mens, in qua suscipitur eadem gratia. Acceptam autem gratiã desiderat in se retinere, & in mores transfundere, ac in conuersationem transformare, sicq; Christum introducere, iuxta illud Apostoli: Induimini dominum Iesum Christũ. Manet eñ in anima illa Christus, quæ virtutes eius possidet, scilicet humilitatem, mansuetudinem, patientiam, obedientiam, charitatem, &c̃. Ne sit domus vacans, quam ingrediens diabolus assumit septẽ spiritus nequiores se. Et adhoc multum iuuat diligens cuitatio à triplici ocio, scilicet operis, oris & cordis. De primo ocio dicit Chrysostomus: Qui habent spiritum Dei, non sunt contenti sedere ociosi: sed ipse spiritus qui in eis est, vrget eos bonũ aliquod operari: quia grauius libido vrit, si quem ociosum inuenerit. Cedit autem labori bono voluptas, & animam ocio vacantem cito præcipitat. Ideo seruus Dei nunq̃ fit ociosus q̃is ad Deum sit feriatio diei. Et Isidorus: Fatiga, inquit, corpus tuum in laboribus tuis, & exerce cui uslibet operis studium. Si enim tempestates pelagi nautis, vulnera militibus, glacies & frigora agricolis lenia sunt & portabilia propter spem præmij tẽporalis, multo magis cui cœlum placet, nullũ debet sentire periculum. Hinc Hieronymus scribit ad Rusticum monachum, & habetur de Consecratione distin. quinta, ca. Nunquam de manu tua, aut oculis tuis liber Psalterij decedat. Et infra: Fiscellam texe iunco, canistrum lentis plectevi minibus, feratur humus, areolæ æquo limite diuidantur, in quibus cum olerum iactata fuerint semina, vel plãtæ per ordinem positæ, aquæ ducantur irriguæ. Et infra: Inserentur fructuosæ arbores vel gẽmis, vel surculis, vt paruo post tempore laboris tui dulcia poma decerpas. Apum discas fabricare aluearia, ad quas remittũt nos Salomonis Prouerbia. Monasteriorũ regularẽ disciplinam in paruis disce corporibus. Texantur & lina capiendis picibus. Scribantur & libri, vt & manus operetur cibos, & anima lectione saturetur. Indesiderijs enim est omnis ociosus. Sequitur: Aegyptiorũ monasteria hunc morem tenent, vt nullum absq; opere & labore suscipiant: non tã propter victus necessaria, quam propter animæ salutem, ne vagentur perniciosis cogitationibus, & ad instar fornicantis Hierusalem, omni trãseunti diuaricẽt pedes suos. Quotidianus tamen labor, & conatus spiritualis profectus maxime est nobis vtilis, & Deo gratus. De

Lucæ 11 *Ociũ vitiplex dese stabile.*

Ociũ operis quãto pere uitẽdum.

Ezec. 16

Gratia.

tus. De quo dicit Augustinus: Semper tibi displiceat quod es, si vis peruenire ad id quod nondum es. Nam vbi tibi placuisti, ibi deuiasti. Si aut dixeris, Sufficit, & peristi. Semper adde, semper ambula, semper profice. Noli in via remanere, noli retrocedere, noli deuiare. Remanet, qui non proficit: retrocedit, qui ad ea iterum vadit vnde recesserat: deuiat, qui apostatat. Ne ergo retrocedamus, continue nos ad bonum conari oportet. Qui conatus pro profectione reputabitur, qa talis conatus ad perfectionem consequendam maximi desiderij indicium est. Qui autem vehementi desiderio ad habendum aliquid æstuat, hoc iam habere probatur, dicente Augustino: Non quid sis, sed quid esse desideras attendit Deus: si tamen, in quantum potes, satagis, vt quod nondum es, esse merearis. Hinc dicit Bernardus: Sunt multi, qui tota vita sua tendunt ad perfectionem, sed nunquam pertingunt. Quibus tamen si pie perseuerauerint, statim cum de corpore exeunt, redditur quod in hac vita dispensatorie est negatum, illuc perducente eos sola gratia, quo prius tendebant cum gratia.

Profectus continuus.

Ocium cordis.

De secundo ocio, scilicet oris, dicit Augustinus ad fratres in eremo: Omne quod non ædificat, in periculum vertitur dicentium & audientium. Omne verbum ociosum quod loquti fuerint homines, reddent de eo rationem in die iudicij. Ociosum autem verbum est, quod aut ratione iustæ necessitatis, aut intentione pie vtilitatis caret. Dicit aut Sapiens, quod sicut vrbs patens, & absq; murorum ambitu, sic vir qui non potest in loquendo cohibere spiritum suum. Nam secundum Gregorium: Quia murum silentij non habet, patet inimici iaculis ciuitas mentis: & cum per verba extra semetipsam ejicit, apertam se aduersario ostendit: quam tanto citius fine labore superat, quanto & contra semetipsam per multiloquium pugnat. Multiloquium enim est argumentum infipientię, ministerium mendacij, manuductor scurrilitatis & leuitatis, potator detractionis, extinctor compunctionis, cõditor acediæ, dissipatio deuotionis, obscuratio orationis, frigefactio caloris & feruoris, extinctor pacis, & euersor totius rectitudinis. Ideo cum magna diligẽtia lingua refrenanda est. Amicus enim silentij Deo propinquat, & latenter colloquens illuminatur à Deo. Nam qui quietem animæ possidet, quasi ignem fugit multiloquium: & quietem solitudinis diligens, recludit os suum. Et qui nouit os dorem ignis altissimi, fugit homines quasi apis fumum. Vnde dicit Ambrosius, quod silendi patientia, & loquendi oportunitas, & contemptus diuitiarum, sunt maxima fundamẽta virtutum. Et iterum: Plures, inquit vidi loquendo peccatum incidisse, vix quenquam tacendo. Ideoq; tacere nosse difficilius est, quàm loqui. Rarum est tacere quenquam, cum sibi loqui nihil profit. Hinc, vt dicit Hieronymus, Socrates adiurabat discipulos, antequam eos docebat, & in verbis suis iurare compellebat, sacramentoque extorquebat silentium: sermonem, incessum, mansuetudinem, moresq; describebat: & vniuersam Philosophiam suam ad mores componendos reuocabat. De tertio ocio, scilicet cordis, dicit rursus Hieronymus ad Rusticum monachum: Sine intermissione vigilet sensus tuus, nec vagis cogitationibus patens sit. Corpus pariter & animus tendat ad dominum, nec vacet mens tua varijs perturbationibus: quæ si in pectore insederint, dominabuntur tui, & te deducent ad delictum maximum. Hinc consulit Seneca, dicens: Cogitationes vagas, & velut somno similes, non recipies: quibus si animum tuum oblectaueris, cum omnia disposueris, tristis remanebis. Sed cogitatio tua stabilis & certa sit. Ad quam stabilitatem maxime iuuat solitudo mentis. Ducam, inquit Osee, eam in solitudinem, & ibi loquar ad cor eius. Ad quam hortatur Bernardus, dicens: O sancta anima, sola esto, vt soli creatori omnium serues teipsam, quem ex omnibus tibi elegisti. Fuge publicum, & ipsos domesticos. Secede, sed mente, sed intentione, sed deuotione, sed spiritu. Deus enim requirit cordis, non corporis solitudinẽ. Solus es, si diuina cogites, si præsentia nõ affectes, si despicias quod multi suscipiunt, si fastidias quod omnes desiderant, si iurgia deuites, si damna non sentias, si non recorderis iniuriarum: alioqui nec si solus es corpore, solus es mente. Sedebit etiam solitarius & tacebit, quia leuabit se supra se. Solitudinem ergo quærit (vt dicit Seneca) qui vult viuere cum innocentibus. Veruntamen corporalis solitudo, vt fit

Ocium oris.

Mat 12
Luce 6

Pro. 25

Multiloquium.

Osee 2

Solitudo mentis vera quæ.

Thren. 3

Solitudo corporalis.

ut fit salutifera, duos comites habere debet, scilicet pudicitiam, & verecundiam.

Pudicitia. Pudicitia, secundum Augustinum, res est animi, sicut virginitas corporis. Nam animæ pudicitia magis est propter oculos Dei, quam hominum, omnia bona facere, omnia mala deserere. Est enim augmentum omnis interioris pulchritudinis, decus religionis, & arra futuræ beatitudinis: quæ conscientiam purificat, affectum inflammat, intellectum illuminat, & pium propositum in animo roborat. Vere-

Verecundia. cundia autem, secundum Gilbertum, est optimum in sponsa Christi decoramentum: vtpote qua plus verecundamur coram Deo de malis, quam coram hominibus. Cum scilicet verecundamur inutilibus occupari per rationem, inordinatis affici per concupiscibilem, & passionibus

1. Esdr. 9 agitari per irascibilem, sicut Esdras confundebatur coram Deo etiam de peccatis aliorum.

Quomodo anima non impedita inordinato amore, attrahitur à summa Trinitate, scilicet potentia, sapientia & bonitate. Cap. XXXVI.

TRahe me post te, curremus in odorem unguentorum tuorum.] Canticorum primo. Vox est animæ, mundanum amplexum fastidientis, & ad diuinum suspirantis. Nouit enim quia vim patiſ humana mens visibilibus assueta delicijs, dum se salubriter ad inuisibilium fruitionem transferre voluerit. Petit ergo trahi: qui tractus designat quandam violentiam fibripſi secundum naturam inferendam, ideo petit adiutorium, quod Deus exhibet per terroris incussionem, per fomitis repressionem & abundantioris gratiæ infusionem.

Quasi diceret: Si opus est, trahe me post te, aut terrendo minis, aut exercendo flagellis, aut alliciendo beneficijs & promissis, nunc illuminando, nunc reficiendo, nunc terrendo. Nouit enim quod nihil ascendere potest ad id quod est supra naturam, nisi per alium trahatur. Sicut enim lapis non potest ascendere sursum nisi per alterius motum, sic anima quæ gratur à corpore, sursum agi non potest, nisi à summo motore: quia voluntas inuenitur impotens ad subleuandum humanum affectum in diuina, nisi à superiori motore fuerit per gratiam adiuta. Et hic tractus fit à tota Trinitate, cuius opera sunt indiuisa, ita quod tractus iste fit adipſam à tota specie. Sicut enim magnes à tota specie ferrum attrahit, nisi præpediatur ab alio aliquo contrario, vtpote ab adamante, qui iuxta ferrum positus, illud à magnete non patitur attrahi, imo iam attractum per violentiam retrahit, & adignem applicatus non incalescit: sic Deus Trinitas per amorem sibi cor humanum attrahit, nisi violenter ab amore mundi & sui retractum fuerit. Qui scilicet amor, cor humanum ponderosum & frigidum reddit. Ipsa igitur summa Trinitas omnē animam non præpeditam attrahit per amorem, ita quod principium huius tractus est amor increatus. Traxit enim pater per amorem, cum propter nimiam charitatem qua dilexit nos, in Christo nos vnificauit. Traxit & filius, cum oblatus est quia ex charitate voluit. Traxit spiritus sanctus, amor patris & filij, quia charitas increata spiritui sancto specialiter appropriata, principium huius tractus fuit.

Tractus animæ.

Ephes. 2
Esai. 53
Rom. 5

Possumus tamen vnicuique in Trinitate personæ proprium assignare tractum. De patre nanque dicit filius: Nemo potest venire ad me, nisi pater, qui misit me, traxerit eum. Trahit ergo pater sua potentia, qui tractus dici potest violentus, vtpote in spiritu timoris fundatus. Hincingemi nat in lege veteri: Ego Deus, ego dominus. In qua traxit funiculo triplici. In malitia quidem obstinatos seueritate damnationis, vt patet in Dathan, & Abyron & Chore, cum suis complicibus. Præuaricatores vero, sed corrigibiles spiritualitate correctionis. Nam vsq; ad incarnationem filij, pater mundum in virga ferrea gubernans, nec parua reliquit in suis etiam electis inulta, vt patet in Mose, Aaron & Maria. Quis ergo non timebit te, o rex gentium, cum tantam exerces in præuaricatores vindictam, vt omnes cautos reddas & timoratos? Felix quem faciunt aliena pericula cautum. Perseuerantes autem in bono aut fortiter certantes & vincentes trahit fidelitate promissionis, iuxta illud Psalmistæ: Et quæ procedunt de labijs meis, non faciam irrita. Trahit proin-

Tractus patris.
Ioan. 6
Exo. 20
Funiculus triplex.
Leui. 19 & 20.
Nu. 16
Nu. 12
Eccle. 10
Psal. 88

Tractus filij.

de filius sua sapiẽtia. Qui tractus dici potest ex violento & voluntario mixtus.

Habet enim aliquid timoris & horroris, & aliquid amoris. Et hoc funiculo triplici. Primo, veritate instructionis, ad imbulandum in vijs mandatorum, & in semitis consiliorum Dei, prout Euangelia nobis luce clarius demonstrant. Vbi in summa perfectione depinxit virtutes, vt eas æstimatione sua redderet nobis preciosas & appetibiles, quo iam perfectio virtutum sapere nobis incipiat, ac paulatim alliciat. Est enim quædam cordis voluptas, cui dulcis est panis ille doctrinæ cœlestis, secundum Augustinum. Porro si poetæ dicere licuit, Trahit sua quenque voluptas, sic ramum viridem ostendis oui & trahis illam, puero nuces ostenduntur & trahitur, & quo currit trahitur, amando trahitur, fine læsione corporis trahitur, vinculo cordis trahitur. Si igitur hæc, quæ inter delicias & voluptates terrenas reuclantur amantibus, trahunt, quomodo non potiũs trahit Christus reuclatus, qui est veritas? Quid enim fortius anima desiderat gustare, quàm sapientiam, iustitiam, veritatem, æternitatem, quorum desiderio fauces auidas habere debet? Sic tractus fuit Petrus, cum respondit: Domine quo ibimus? Verba vitæ æternæ habes. Secundo vero, exemplaritate conuersationis, dicens, Exemplũ dedi vobis, vt quemadmodum ego feci, ita & vos faciatis: ne scilicet hominem vilem pudeat vel pigeat, sequi dominum suum, dicentem: Qui sequitur me, non ambulat in tenebris, sed habebit lumen vitę. Plus enim mouent exempla quàm verba, præsertim filij Dei pro nobis incarnati. Hinc dicitur in libro Iob: Si direxerit homo ad Deum cor suum, spiritum illius & flatum ad se trahet. Curuum enim est cor hominis, cum ima appetit: dirigitur autem, cum ad superna subleuatur. Spiritũ autem pro internis cogitationibus, & flatum qui per corpus trahitur, pro externis actionibus ponit. Ergo Deum hominis spiritum & flatum ad se trahere, est ad conuersionẽ sui desiderij, interiora nostra & exteriora cõmutare, vt omne quod est homo ad Deum interius feruear & exterius se edomando cõstringat. Tertio deniq; charitate redẽptionis. Hieremię XXXI. In charitate ꝑpetua dilexi te ideo attraxi te, miserãs tui. Et hoc vtiq; in funiculis Adã. De qbus dicitur in Osee: In funiculis Adã (vel vt habet alia translatio, in funiculis hominum) traham eos, in vinculis charitatis, id est, ea charitate qua mihi astrinxi Abraham, Isaac & Iacob, & cæteros electos, coniungã & istos mihi pietate & mansuetudine cõuersationis, charitate & solicitudine saluationis. O quem non traherent tanta charitatis indicia? vt merito diceret: Cum exaltatus fuero à terra, omnia traham ad meipsum .i. totum hoiem ad redemptionem, reconciliationem, glorificationem & intimum amorem. Sctũs aũt spiritus trahit sua bonitate: qui tractus est amoris, & ideo vocatur amor. Trahit igitur spiritus sanctus funiculo triplici, quo chorda quædã amoris diuini conficitur: qui scilicet amor spiritui sancto appropriatur. Et hac chorda genus humanum ad amorem reciprocũ allicitur & trahitur. Nam cum omnis amor virtutẽ vnitiuã habeat (vt dicit Dionysius VII. angelicę hierarchię) multo fortius tamẽ amor spiritualis, qui trahit efficacius amantẽ, vt vniatur amato. Vnio vero tractum amantis ad amatũ ꝑsupponit: ideo spiritus sanctus, qui dicitur amor patris & filij, trahit hominem ad Deum, vel Christum per impressionem gratiæ spiritualis, quæ est diuina sapientia, vel interior illuminatio. E contra vero, trahit Deum, vel Christum ad hominem, vt sui participio profectu virtutum homb perficiatur. Et præcipue Christum trahit ad hominem, vt sui participio per vitalis almę unię prouisionem incorporetur, quæ est ipsa Eucharistia, per cuius sumptionem homo recipere mereatur augmentum virtutis, & præcipue charitatis. Primus igitur funiculus est donatio veniæ ad sperandum, quia spiritus sanctus, secundum Apostolum, postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus, donec veniã impetrauerit, & plenam fiduciam inculcauerit. i. postulare nos facit. Secundus est exhibitio diuinæ gratiæ ad proficiendũ, qa sua bonitate promptior inuenitur ad augmentum gratiæ tribuendũ, quàm nos ad recipiendum. Stat enim semper ad ostium & pulsat, vt affectum alliceat, & gratiam conferat. Sed vbi vasa vacua non fuerint oleum stare necesse est. Hinc hortatur dicens: Petite & accipietis. Tertius est promissio

Funiculus filij.

Ioan. 6

Ioan. 13

Ioan. 12

Iob. 34

Osee 11

Ioan. 12

Tractus Spiritus sancti.

Punicus Spũs sancti. Rom. 8

Apoc. 3

4. Re. 4

Ioan. 16

missio gloriæ ad perfeuerandum. Solus
Mat.10 enim qui perfeuerauerit vsque in finẽ, hic saluus erit.

Quod Iesus sapiẽtia patris multipliciter trahit animam ab oblectatione sensualitatis ad sapidam degustationem spiritus. Cap. XXXVII

TRahe me post te, curremus in odorẽ vnguentoꝝ tuorum.]In hoc spõsa suam ostendit humilitatẽ & feruentẽ charitatem, exprimens desiderij sui feruidum affectũ, recognoscens suum proprium defectum, & petens consilij diuini salubrem effectum, & hoc p Christi prædicationẽ, quæ illuminat intellectum, ac eius cõuersationem, quę inflammat affectum, ciusq; miraculoꝝ operationem, quæ corroborat vtrumq;. Primum enim est sanatiuum errorum: secundum informatiuum morũ: tertium completiuum omnium bonoꝝ. Sic ergo sponsa trahi petit, vt currat in via pœnitentiæ, quam odoriferam Christus reddit in sua passiõe, sicut canis venaticus feram insequitur recto tramite. Vt, inquã, currat sic tracta in odorem operum bono
2. Cor. 2 rum, quæ velut vnguenta redolent: quia per hæc Christi bonus odor sumus Deo in omni loco & hominibus. Vt denique currat tracta per vitam actiuã in odorem vitæ contemplatiuæ, id est, donec per contemplationem saporosam liberis aliis affectuum omnia creata supergredi valeat, ad ulterinas consolatiunculas vberiori consolationis spiritu inebriata, penitus faciendo. Nam, vt dicit Hugo de arca Noe, Deus rationalẽ spiritum creauit sola charitate, nulla necessitate, vt eum suæ beatitudinis participem efficeret: & vt idem aptus esset tanta beatitudine pfrui, fecit in eo dilectionem spiritualem palatum, quo dandmodo per hanc illum sensificans ad gustum internæ dulcedinis, quatenus per ipsam dilectionem ei infatigabili desiderio inhæreret. Per dilectionem ergo copulauit sibi Deus rationalem creaturam, vt illi semper inhærendo, ipsum quo beatificanda erat bonum, & ex ipso quodammodo per affectum sugeret, & de ipso per desiderium biberet, & ipsum per gaudium possideret. Veruntamen, secundũ Bernardum, interiorem saporẽ perdidimus ab ipso pene exordio generis nostri. Exꝫ namq; cordis palatum, sensu carnis prævalente, virus infecit serpentis antiqui, cœpit non sapere bonũ, ac sapor noxius sub intrare, & insipientia mulieris. i. sensualitatis, boni saporem excluserit: qa serpentis malitia & astutia, mulieris insipientiã circumuenit: & ideo nũc visus spiritualis interior tenebrescit, auditus surdescit, olfactus tabescit, gustus amarescit, & tactus crascessit, vt merito clamet Psalmista, dicens: Oculos habent & non videbunt, au- Psal.113
res habent & non audient, nares habent & non odorabunt, &c. Hoc ergo magnũ bonum, quod homo habuit ex sensu tam interiori, quàm exteriori bene ordinato, sequutum est magnum malum: quia perdito bono quod intus erat, ingressa est anima ad aliena bona, & pactum fecit cum delectationibus regescens in illis. Et quãdo sensus carnalis exterior bono suo vtitur, interior sensus quasi obdormit, quia non cognoscit bona sensus interioris, ꝙ iucunditate bonorum exterioꝝ capitur: Intrans autem sapientia dum sensum carnis infirmat, intellectum purificat, & cordis palatũ sanat & reparat, quia paulatim vincit malitiam, i. concupiscentiã in mentibus, ad quas intrauerit, saporẽ mali, quẽ illa inuexit, sapore meliore exterminans, ita ꝙ sanato palato, iam sapit bonum, sapit & ipsa sapientia, qua in bonis nullum melius. Nã cum à delectatione carnis abstrahitur, necesse est vt statim iam aliquid spiritualis gaudij prægustare incipiat, ne si penitus à delectatione remanserit, alienus, quasi semen aridum sine humore, ad germen sapientiæ non conualescat. Illas tñ mentes singulariter internæ dulcedinis desiderium trahit, quas nullius concupiscentiæ carnalis affectus foris religauit.

Quod si q̃ris, qualiter ad istam gustus experientiã ptingere possis, breuiter respõ deo, quod Iesus Christus, qui est sapida sapientia patris, vtpote in qua est sapor omnis suauitatis & delectamenti, nobis efficaciter ingerit hunc gustum. Et hoc multipliciter. Primo, se manifestando in operibus suis, vt sic visibiliter videri possit inuisibilis per effectum suum visibilem, iuxta illud Psalmistæ: Delectasti me dñe in factura tua, & in operibus manuum tuaꝝ exultabo. Quia cuncta, quæ creasti bona valde, dicunt mihi, vt amem te, Illa tamen Psal. 91

Gustus dicitur esse Christo.

delectatio non fit semper ex gustu sapientiali oleo gratiæ cõdito, nec illa notitia est expimentalis, sed discursiua. Secũdo in in carnata natura se manifestando, in qua se exinaniuit incuruatus, & vt lumen in testa factus, vt sic nos illuminaret, & ad patrem reduceret. Quæ manifestatio merito causat in sensibus nostris interioribus notitiam quandam æternæ credibilem supernaturalem: quæ nobilior est manifestatione præcedenti: quia dona supernaturalia perficiũt naturam, vt dicit Dionysius. Nec tamen ista notitia experimentalis est, quia experientia repugnat fidei. Vel untamen ex firma fidei notitia multiplex habetur consolatio. Tertio, se quotidie manifestãdo, factus amoris cibus & refectio. Nam ideo carnem assumptam in edulium nobis proposuit in sacramento, vt per cibum carnis nos inuitaret ad gustum diuinitatis. Hinc incarnata sapientia videtur quasi panificata, vt veraciter dicere posset:

Ioan. 6 Ego sum panis vitæ, factus in sacramento verus cibus, & vere gustabilis, vt per gustum corporis suos duceret ad gustum diuinitatis, quia secundum humanitatẽ est via ad diuinitatem. Hinc se dicit ostiũ:

Christũ dici ostiũ & hoc primo sensui corporali per signa sensibilia monstratum in sacramento, *Ioan. 10* licet p sensibiles species panis & vini. Secundo, se dicit ostium intellectui per fidẽ perfectam referatum. Fides enim, secundum Chrysostomum, est lumen animæ, ostium vitæ, fundamentum salutis æternæ. Nam intellectus humanus sine radio fidei, circa diuina quasi cæcus est: sed per fidem intellectus illuminatus & confortatus, hanc veritatẽ indubitanter attingit, quod Christus veraciter est in sacramẽto, & deitas veraciter est in Christo. Tertio, se dicit ostium voluntati per charitatem feruidam apertum, gustatum & inhabita-

Ioan. 6 tum: quia qui manducat, inquit, carnem

Ioan. 10 meam, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in eo. Dicit ergo Iesus: Ego sum ostium, scilicet sensui per corpus assumptum ei obiectum, & intellectui per fidem referatum, ac voluntati per charitatẽ apertum: quia charitas inter se & dilectum non vult scire medium, sed acumine suo cuncta penetrat, donec ad dilectum & in dilectum veniat. Sequitur: Per me si quis ad meam intrinsecam diuinitatẽ introierit fide & charitate, saluabitur. Et ingrediendo ad contemplandam meam diuinitatem, ac egrediendo ad imitandam meã humanitatem, vtrobiq; pascua æternæ viriditatis & salutis inueniet. Vnde dicit Hugo. quod propterea Iesus carnẽ in edulium nobis proposuit, vt per cibum carnis nos inuitaret ad gustum diuinitatis. Quem cibum sponsa degustauit, dicens:

Cantic. 5 Comedi fauum meum cum melle meo. Fauus est cera virginea, loculis & cellulis distincta, q̃ sunt melle repleta. Fauus igitur est Christi humanitas, & mel eius diuinitas. Quasi diceret: Gustaui dulcissimam diuinitatem in cera virgineæ humanitatis absconditam. Verunth̃ si hæc non gustantur, nõ intelliguntur: & si nõ intelliguntur, vane audiuntur. In amore autem fit talis gustus experimentalis, qui est magistra intelligentiæ & consummatio. Hinc dictũ

Psal. 33 esse reor: Gustate & videte, quia in gustu

1. Reg. 14 mellis oculi Ionathæ sunt illuminati.

De tractu voluntatis, quæ secũ trahit totum hominem, & de sensibus tam interioribus, q̃ exterioribus: ac de renouatione spiritus secundum amorem, scientiam & operationẽ.

Caput XXXVIII

TRahe me post te, curremus in odorem vnguentorum tuorum.] Diuini amoris attractiuã virtutem alloquitur anima, voluntatem suam attrahi petens in vnionẽ diuinæ volũtatis, vt vnus spiritus cũ Deo fiat, sentiens vnũ velle, & vnũ nolle. Nã iste tractus principaliter in voluntate fit, & hoc per inhabitantẽ charitatẽ. Voluntas aũt vi quadam secum totũ hominẽ trahit. i. omnes vires, tam intellectiuas, q̃ affectiuas, tam inferiores, quã superiores.

Pro quo notandum, quod (vt dicitur in libro de spiritu & anima) duo sunt in homine sensus, & vterq; bonum suum habet in quo reficitur. Vnus exterior, qui reficitur in contẽplatiõe humanitatis Christi. Alius interior, qui reficitur in cõtẽplatione diuinitatis. Ideo nanq; Deus factus est homo, vt totũ hominem beatificaret, & tota conuersio hominis ad ipsum esset, & tota dilectio eius in illo esset, cũ à sensu carnis videtur p carnem, & à sensu mentis per diuinitatis contemplationẽm: Et hoc totum erat bonum hominis, vt siue ingredes-

Sensus exterior.

Sensus interior.

ingredereturſiue egrederetur, in factore
Ioan. 10 ſuo paſcua dulciſſima inueniret. Sicut enim in carne ſunt quinq; ſenſus, quos tamen diuinitas non mouet abſque animæ ſocietate: ſic anima quinque ſenſus habet ſuo modo, quia res ſpirituales non corporalibus ſenſibus, ſed ſpiritualibus rimandæ ſunt. Exempli gratia: Dicit dñs in Deuteronomio: Videte, quia ego ſum Deus. Ecce ſpiritualis viſus. Et in Apocalypſi: Qui habet aures audiendi, audiat, qd ſpiritus dicat eccleſijs. Ecce ſpiritualis auditus. Et in Pſalmo: Guſtate & videte, qñ ſuauis eſt dñs. Ecce ſpiritualis guſtus. Et Apoſtolus quoq; dicit, q̃ Chriſti bonus odor ſumus. Ecce ſpiritualis olfactus. In Euangelio deniq; dñs, fide mulierem ſe magis tetigiſſe, q̃ corpore demonſtrauit, dicens: Quis me tetigit? Ecce ſpiritualis tactus.

& ſuæ animæ ſing. Deut. 32 Apoc. 2 Pſal. 33 2. Cor. 1 Lucæ 8

Hinc obſeruandũ eſt cũ omni cautela, qd ad corporis ſenſus, & qd ad animæ dignitatem ptineat. Vnde, ſecundũ Bernardum, ſicut corpus quinq; ſenſus habet, q̃bus animæ iungitur mediante ſenſualitate: ſic anima ſuos quinq; ſenſus habet, quibus æternis ſiue Deo coniungitur, mediãte charitate. Per ſenſus corporis veteraſcimus, & huic ſeculo conformamur: p ſenſus mentis renouamur in agnitione Dei, ſiue æternorum. Et ſicut alij ſenſus corporales ſine guſtus ſenſu infirmantur. & hebetantur in operationibus ſuis: ſic alij ſenſus ſpirituales langueſcunt propter abſentiam guſtus ſapientialis. A cuius guſtu quanto diutius abſtinemus, tanto ſenſus interiores magis infirmantur, & deficiunt in actibus ſuis circa æterna. Adueniente autem guſtu ſapientiæ, dulcedo quædam ſaporis ſequitur, quam in interiori ſuo ſentiens anima, quodam ſingulari modo cuncta, quæ ſuſcipit, diſcernit & dijudicat, ſeque & omnes ſenſus vegetat & confirmat. Pro quo ſciendum, quod ſecũdum Alexandrum de Hales in ſecunda parte Summæ, ſenſus ſpiritualis fundatur in natura ſpirituali, ſecundum quod anima ſecundum intelligentiam dicitur ſpiritus. Et, ſecundum Bonauenturam, ſenſus ſpiritualis dicitur vſus interior gratiæ, reſpectu ipſius Dei, ſecunduꝫ proportionem ad quinq; ſenſus corporales. Et ſic accipiunt ſenſus Origenes & Bernardus, qui diſtinguunt quinque ſenſus interiores: quorum quilibet (vt vult Bernardus) radicem habet in intellectu & affectu, pro eo qd cognitionem dicant experimentalem, cũ tamen ſecundum rem ponere neceſſe eſt vnum ſenſum interiorem, licet per modũ comprehendendi plures eſſe dicantur, quia vna erit potentia, ſecundum quam erit videre & guſtare: & ita vnum erit in ſubſtantia videre & guſtare. Dicit enim Auguſtinus in libro Cõfeſſionum. Cũ amo Deum meum, amo lucem, vocem, odorẽ, cibum, amplexũ interioris hominis mei, vbi fulget animæ meæ quod non capit locus, vbi ſonat quod non capit tempus, vbi olet quod non ſpargit flatus, vbi ſapit quod non minuit edacitas, vbi habet qd non euellit ſatietas. Dicit tamen Bernardus, quod Deus nõ vniformiter ſapit omnibus. Oportet namque pro varijs animæ deſideriꝭ, diuinæ præſentiæ guſtum variari, & infuſum ſaporem ſupernæ dulcedinis, animi diuerſa appetentis aliter atque aliter oblectare paſatum. Multum enim differenter ſapit panis æternæ vitæ reprobis & electis: quia verba ſapientiæ reprobi ſolum audiunt, ſed electi etiam guſtãti & vnuſquiſque pro vitæ ſuæ merito guſtat. Ideo dicit Auguſtinus, quod voluntas habet vnum actum proprium, qui eſt actus tenendi ſeu amplexandi, & quaſi poſſidendi, quos actus intellectus habere non poteſt. Nam poſſeſſio non eſt intellectus cognoſcentis, ſed voluntatis habentis, ſicut ſanitas ſani non eſt medici cognoſcentis, ſed ſani habentis. Sic & actũ guſtandi, non habet intellectus, ſed voluntas: quia guſtus eſt in charitate. Charitas autem, vel dilectio eſt actus voluntatis. Nam ſicut Deus per memoriam auditur, iuxta illud: Audiam quid loquatur in me dominus Deus, & per intelligentiam videtur: ſic etiam per affectum tangitur, amplexatur & adſtringitur: quem tactum ſpiritualem experta fuit anima, cum dixit: Leua eius ſub capite meo, & dextera illius amplexabitur me. Vnde leuæ nomine, ſecundum Richardum, intelliguntur ſplendores intellectus ſpeculatiui, qui pertinent ad ſtatum viatoris: ſed dexteræ nomine, quæ patriam ſignificat, intelligitur vnitio ſuperintellectualis ad Deum, quæ ſpeculum neſcit, ſed quaſi præmium inchoat, tãquam arra & pignus ſpiritus. Nihil autem eſt, quod tam gratam mentibus præſtat refectionem, ſicut panis ſupſubſtantialis:

Pſal. 84

Cantic. 2

stantialis: quia talis refectio nō fit per speculum, sed per diuinæ dulcedinis experientiam, iuxta quod gustus & tactus non exercentur per speculum, sicut visus. Et in hac Dei participatione fundatur portio Mariæ, quæ non auferetur ab ea. Et cum, secundum Dionysium, Iesus Christus vera sapientia patris, sit fontana copia susceptionum diuinarum suauitatū, & refundat de plenitudine sua diuinissimas fragrantias siue odores, ac deiformes intelligentias: in quibus mētes suauiter delectatæ, & sanctis ac odoriferis susceptiōibus adimpletæ, vtuntur intelligibili alimēto, penetrante ad infimos sues intellectuales sinus, secundum diuinam participationē beneuolentium distributionum, planum est quod hi, quos sapida sapientia inhabitat, sacris susceptionibus fœcūdantur, habitibus virtutum, & fructibus bonorum operum perficiuntur, quibus deiformiter adornantur. Nam deiformis adornatio, secundum Linconiensem, est renouatio spiritus rationalis, & conformitas ipsius, prout est possibile, secundum amorē, scientiam & operationē ad Deum, ad quā deiformem adornationē attinget nostra possibilis assimilatio, vt amor referatur ad spiritum sanctum, scientia ad filiū, & operatio ad patrem. Est enim in nobis primo amor boni in genere, deinde scientia bonorum in specie: ex qbus proceditur in operationem singularium bonorum scitorum & amatorum: sicque rationalis creatura, quantū est possibile, Deo debet assimilari, secundum amorē, scientiam & operationem, & ad eius imitationem reduci deiformiter. Quod totum operatur in nobis gustus ille verus sapientiæ salutaris, qui cognitionem experimentalem nobis administrat. Et qa in amore fit huiusmodi gustus, constat, secundum Hugonem, quod qui ardentius diligunt, profundius prospiciunt, & subtilius discernunt. Et quia magis e vicino respiciunt, euidentius procul dubio cognoscunt. Ergo rectissime, quanto magis amantur æterna, tanto plenius gustantur, & perfectius cognoscuntur. Hinc super illud: Ego sum qui sum, dicit Vercellensis, id est, ego sum esse in se reflexum, vel entitas, quale nomen non percipitur, nisi ab apice principalis affectionis, quæ vnitur æternitati. Quasi diceret: Nemo me potest cognoscere, nisi per memetipsum. Nemo enim scit, nisi qui accipit per reuelationem vel experientiam, secundum Augustinum: Vel, vt dicit Haymo, qui ad hoc prædestinatus est vt cognoscat. Quod fit per vnitionem dilectionis, quæ est effectiua veræ cognitionis, qua vnitur Deo intellectualiter ignoto, & tamen cognito multo melius, quàm sit cognitio, in eo, quod intellectualis est, quia eo quod cognitionem intellectualē derelinquit, supra intellectum & mentem Deum cognoscit. Ex quo patet, quod reuelatio superintellectualis non fit per intellectualem cognitionem, sed per ardentissimam & supremam dilectionis experimentalem cognitionem.

Luce 11

Exodi. 3

Quod cōtemplationis sex sunt gradus; & de duobus primis, ac de duplici imaginatione & cogitatione, scilicet speculatiua & practica.

Caput XXXIX.

TRahe me post te, curremus in odorē vnguentorum tuorum. In libro Augustini de spiritu & anima tanguntur sex gradus, quibus ascenditur ad apicem contemplationis, quibus etiam feliciter ascenditur in Deū. Ad quos etiā reduci possunt gradus, quos Bernardus breuiter sup Cāntica enumerat, dicēs: Contemplatorē verū & iubilatorē certum te iudico, si primum te præcerit actio, si sensus ab exterioribus reuocas, si imaginabilia felici motu pertransceas, si rationabilia celeri motu pcurras, si intelligibilia illuminata fide cognoscas, si in primo, vero & summo bono, intelligentias & voluntatē tuam totam ponas, sugas vnde teneritudinē tuam enutrias, bibas vnde gaudeas, haurias vnde nunquā deficias. Vnde gradus istos in libro de spiritu & anima prosequens Augustinus primū gradum ascendendi per contēplationem in Deum ponit in operatione sensuum, per q̄ percipiuntur res corporales. Sensus autem est ea vis animæ, qua rerum corporearum corporeas percipit formas præsentes, quæ multipliciter & varie suum demonstrant creatorē, eo quod inuisibilia Dei à creatura mundi, per ea, quę facta sunt, intellecta conspiciunt, & sempiterna virtus eius & diuinitas. Et hæc est, secundum Augustinum, à tēporalibus ad æterna

Gradus contemplatiuis sex

Sensus.

Rom. 8

æterna regressio, & ex vita veteris hominis in nouum hominē reformatio, in creaturis scilicet quærere & considerare omnium creatorē. Vñ Bernardus ait: Quid enim hæc tanta formarum varietas, atq; numerositas specierum in rebus conditis sunt, nisi quidā radij, solem deitatis demonstrātes quidem, quia vere est, à quo sunt, nō tamē prorsus quid est, diffinientes. Itaq; de ipso vides, sed nō ipsum. Verum hoc genus videndi commune est. In promptu est enim omnj vtenti ratione, secundum Apostolum, inuisibilia Dei per ea, quę facta sunt, intellecta conspicere. Et pertinet ad vitam actiuam, cuius perfectio proprie non est gradus contemplationis, sed necessario præcedens, tanquam disponens potentias cōtemplatiuas ad actus suos non impeditos & perfectos. Dicit enim Gregorius, quod qui contemplationis arcem ascendere desiderant, prius necesse est, vt in opere actionis perfecte se exerceāt. Vnde Bernardus:

Cum anima in actione sua in aliud tēdit, quam in Deum, quamuis hoc faciat propter Deum, non est tamen Mariæ ocium, sed Marthæ negocium: quæ adhuc sollicita est, & turbatur erga plurima. Et non potest terrenorum actuum saltem tenui puluere non respergi: quem tamen cito facile que detergit in hora sanctæ orationis vel deuotionis casta intentio, quæ est intendere & q̄rere solum Deum, & propter ipsum solum, quod fideli sponsæ proprium est, de qua intentione sufficiēter præmissum est. Secundum vero gradum contemplationis ponit in imaginatione, quæ est ea vis animæ, quæ rerum corporearum in corporeas suscipit formas, absentium & præsentium, præteritorum & futurorum: vt sic ipsa inter sensum & rationem, velut ancilla inter seruum & dominam discurrat, & quicquid exterius per sensum carnis haurit, intus per obsequium rationis repræsentet. Imaginatio namq; simplicior & nobilior est potentijs sensitiuis, cum ipsa solas similitudines obiectorum sensuum in se recolligat, & quo ad aliquid ab hoc loco, & ab hoc tempore abstrahat: & ideo naturam humanam magis appropin quare facit æternis, quā sensus exteriores. Hinc dicit Richardus: Ad inuisibilium cognitionem ratio nunquam adsurgeret, ni si ei ancilla sua, scilicet imaginatio, visibilium formas repræsentaret: sine quarum cognitiōe ad cœlestium contēplationem nunquam ascenderet. Quapropter efficaciter ad contemplationem disponit, exteriores sensus ad interiora reducens: quod est greges, id est, sensus bestiales, minare cum Moseadinteriora deserti. Hunc etiā gradum Origenes ponit secundum gradum contemplatiōis. Vbi enim actiua vita terminatur, ibidem ordinare contēplatiua vita inchoat, & gradatim sursum ascendit, donec in visionem intuitiuam cōsum matur. Hic tamen notandum, quod duplex distinguitur imaginatio. Et quia cogitatio oritur ex imaginatione, ideo & per consequens duplex cogitatio distinguitur. Quædam enim imaginatio dicitur bestialis, qua scilicet circa ea, quæ antevidimus vel fecimus, sine vtilitate & absq; deliberatione versamur, vaga mēte discurrendo. Nec pertinet ad cōtemplationem, quia in illo gradu tantum res imaginamur. Sic quædam est cogitatio bestialis, de qua dicit Richardus: Cogitatio est improuidus animi respectus ad euagationē pronus, iuxta illud Gene. Sensus enim & cogitatio humani cordis, in malum prona sunt ab adolescentia sua. Et sic per diuersa quæque lento pede sine respectu peruentionis, passim huc illucq; vagatur, motu vago de vno in aliud transiens. Et si de omni verbo ocioso rationem reddituri sumus, multo magis tamen de omni cogitatione ociosa: qualis tamen cogitatio minima iudicatur in genere cogitationum, nihil vtilitatis conferens, sed animum tristē relinquens, & animam puluere venialiū maculans. Hinc dicit Seneca: Cogitationes vagas & inutiles ac velut somno similes non recipies: quibus si animum tuum oblectaueris, cum omnia dispositeris, tristis remanebis. Insup addit Cassiodorus super Psalm. Quocunq; tempore non cogitaueris Deum, puta tempus illud amisisse. Quod si quæritur: Vtrum in cogitatione praua sit peccatum? Respōdet Alexander de Hales in secundo, q̄ quædam est cogitatio speculatiua, & hæc non est peccatum, sed est occasio peccati. Quædā autē est practica, quæ scilicet procedit vsq; ad delectationē vel consensum, & illa est peccatum. Cum enim cogitatio prauapulsauerit animū, si mens remittitur, nō est peccatum: si vero per desiderium ducitur, est peccatū propter ipsam delectationem annexam.

Luc. 10

Imagina tio.

Exodi 3

Imagina tionem duplex.

Imagina tio bestialis.

Cogita tio.

Gene. 8

Mat. 12

Luc. 6

Cogita tio mala vtrum sit peccatū.

nexam. Et sic cogitatio iacere dicitur in anima, iuxta illud Isidori: Non est arbitrij nostri cogitationis prauæ suggestiõibus præuenire: iacere autem in aliqua cogitationum, nostræ attinet volũtati. Id ad culpam non redigitur: istud culpæ propriæ imputatur. Et si quidem est cogitatio de veniali, procedens ad delectationem vel consensum, est veniale peccatum. Si vero de mortali est, & procedit ad consensum operis vel delectationis, est mortale, non propter cogitationem principaliter, sed propter consensum.

Imaginatio rationalis.

Quædam autem imaginatio dicitur rationalis, qua scilicet aliqua rationabiliter imaginamur ex ijs, quæ videmus: & illa sæpius vtimur in contemplatione, quia tunc rationi famulatur. Nec solũ res imaginamur in hoc gradu, sed etiam rerum vtilitatem, rationem, ordinem, & cæteras conditiones rimamur, speculamur & miramur. Quæ contemplatio cõsistit in imaginatione secũdum rationem. Quamuis enim imaginatio ad rationem non ascendit, tamen (vt dicitur in lib. de spiritu & anima) remanens infra rationem, potest eam aliqualiter & quasi à longe deducere, & quædam ostendere, ad quæ non potest ipsa peruenire. Nam ratio multa concludit, ex imaginatione occasiõe accepta, quę continue adsistit rationi famulando, sensu absente vel quiescente. Sic quædam est.

Cogitatio rationalis.

cogitatio rationis ex hac imaginatiõe procedens, de qua dicit Psalmista: Quoniam cogitatio h minis confitebitur tibi, & reliquiæ cogitationum diem festum agent tibi. Et sic cogitatio tantum accipitur in bonum, vt pote à ratione directa. Vnde dicit Gregorius, quod cogitationes ad modum ancillarum rationi subiunguntur: ꝺ si à domo mentis ad momentum ratio discedat, quasi absente domina, cogitationũ se clamor velut garrula ancillarum turba multiplicat. Vt autem ratio ad mentem redierit, mox se confusio tumultuosa compescit, & quasi ancillæ ad iniũctum opus se tacite reprimunt. Sic cogitationes pro-

Psal. 75

Meditatio unde oriatur.

tinus cautis se proprijs ad vtilitatem subdunt. Deniq; si cogitatio fic ratione moueatur, vt ad cognoscendum aliquid ambiat, & ad hoc vehementer & fortiter insistat, iam non est cogitatio, sed modum cogitationis cogitando excedit, & cogitatio in meditationem transit.

De tertio gradu contemplationis, & de meditatione, qualiter terminatur in speculationem, & perficitur per diuinã inspirationem.

Caput. XL.

NVM quem diligit anima mea vidistis? Canti. III. Vigiles in operibus & exercitijs spiritualibus studiosaq; sedulitate fideliter aspirantes ad veram virtutum perfectionem, & cœlestium contemplationem, anima sancta desiderijs veri professus flagrans alloquitur, dicens: Num quẽ diligit anima mea vidistis? oculo mentali in creaturis, in scripturis, in flammigeris meditationibus & oratiõibus, seu in ignitis sursum actionibus, & internis inspirationibus. Vnde tertius gradus contemplationis in ratione consistit, quæ est ea vis animæ, quæ rerum corporearum naturas, formas, differentias, proprietates & accidentia cuncta percipit incorporea, sed non extra corpora: Abstrahit enim à corporibus illa, quæ fundantur in corporibus, non actione, sed considerationе. Et hæc ratio sensum mentis acuit, vera à falsis distinguit, & imaginem Dei in se conseruat: quia per rationem anima non solum Deum esse cognoscit, sed etiam eius capax fit: & ideo incomparabiliter tã sensum, quam imaginationem excellit dignitate, & excedit operatione. Per rationem enim anima de Deo meditatur, meditando contemplatur. Deus contẽplatus amatur, & amatus veraciter habetur. Hæc est enim vis naturæ diuinitatis, secundũ Augustinum, quod creaturæ rationali iam ratione vtenti, nõ omnino ac penitus possit abscondi. Verus ergo contemplator es, secundum Origenem, fi est in te tranfitus omnium imaginabilium, vt cum Psalmista dicas: Elongaui fugiens, scilicet omnẽ sensum & imaginationem, & manfi in solitudine. Super quo dicit Bernardus: Non fuit contentus exire, nisi longe se faceret, vt quiescere posset. Et si transiliſti oblectamenta carnis vt minime iam obedias concupiscentijs eius, nec tenearis illecebris eius, profeciſti & te superasti, sed nondum te elongasti, nisi & irruentia vndiq; phan-

Ratio.

Psal. 54

tasmata

tasmata corporearum similitudinum trā-
suolare mentis puritate præualeas: hucu-
sque noli tibi promittere requiem. Erras
si citra te inuenire æstimas locum quietis,
secretum solitudinis, solium luminis, ha-
bitaculum pacis. Nam, secundum Richar
dum, quando ex rerum visibilium simili-
tudine, in rerum inuisibilium speculatio-
ne subleuamur, prima speculatio consistit
in ratione, quæ solum his per intentionē
& inuestigationem insistit, quæ imagina-
tionem excedūt, quæ sunt inuisibilia. For
mantur tamen in ratione secundum ima-
ginationem, quia ex rerum visibiliū ima-
ginatiōe similitudo trahitur in huiusmo-
di speculatione, vnde animus adiuuetur
in rerum inuisibilium inuestigatione. Ad
cognitionem enim inuisibilium ratio nū
quam assurgeret, nisi ea ancilla sua, scilicet
imaginatio rationi per visibilium formas
repræsentaret: quamuis aliquæ cōtempla-
tiones formātur in ratione, & secundum
rationem, ita quod semoto omni officio
imaginationis, illis solum animus inten-
dit, quæ imaginatio non nouit, sed quæ
mens ex ratiocinatione colligit, vel per ra
tionem deprehendit, ita quod sensibili-
bus semotis, solum intelligibilibus inten
dit. Hic igitur videndū est de meditatio
ne, quæ secundum eundem Richardum,
est quidam animi intuitus, cum inquisiti-
one veritatis occupatus, scilicet eo, quæ
Deus fecit, pertulit, promisit, præcepit, pro
hibuit, conſuluit, &c. Meditationis studi
um, secundum eundem, est industriosæ
cognitionis labore, qualibet animi diffi-
cultate ardua quæq; apprehendere, obscu
ra irrumpere, occulta penetrare, donec ve-
ritatem diu quæsitam inueniat, & spiritū
ad veritatis contemplationem cum admi
ratione & exultatione adducat. Vnde duo
intentioni rectæ necessaria, meditatio san
cta suo feruore confortat & augmentat.
Psal. 38 Hinc dicit Psalmista: In meditatione mea
exardescet ignis, scilicet feruoris, quo sci-
licet intentionem ad Dei cognitionem il-
luminat, & quo ad desiderium finis inflā-
mat. Fit igitur meditatio cum labore &
fructu circa vnum aliquod incessanter in
cedens. Dicit enim Hugo. Quod si per
studium meditationis assiduæ cor nostrū
inhabitare cœperimus, iam temporales
quodammodo esse desistimus, & quasi
mortui mundo facti, intus cum eo viui-

mus. Et tunc quicquid fortuna extra mo-
litur, facile contemnimus, quia ibi fixum
est nostrum desiderium, vbi mutabilitati
non subiacemus. Ecce iam studiosa medi
tatio in tantum se exercuit & profecit, q̄d
in contemplationem transiuit, tāquam in
id, quod perfectius est, i. in aliquem gra-
dum contemplationis, qui dicitur specu-
latio, quæ non est perfectus gradus con-
templationis, licet vnum pro alio quan-
doque ponitur inueniatur, quia dicit Ri-
chardus: Quod sic veritatem per meditati-
onem diu quęsitam, & tandem inuentam,
memoria solet cū auiditate susc̄ipere, mi-
rari cum exultatione, & eiusdem admira-
tioni diutius inhærere. Et hoc est iam me
ditationem meditando excedere, & medi
tationem in contemplationem transire: si
cut cogitatio quandoq; transit in medita-
tionem. Cum enim æternorum meditā-
tio sit quædam inuestigatio & inquisitio
veritatis æternorum, quæ sit cum magna
animi industria, nec ab inquisitione desi-
stit, donec, quod quærit, inueniat, quantū
potest: ideo spiritus humanus per medita
tionem in æternis non figitur, nec quieta
tur, donec ei per contemplationem ostē-
datur, quod per meditationem quærebā-
tur. Quām cito vero quæsitum inuenitur,
& ille spiritus velut acqescendo cū admi
ratione cœpit inhærere, tam cito medita-
tio definit esse & incipit in contemplatio-
nem transire: quia proprium est meditati-
oni cum sua promotione semp ad vlterio
ra tendere, cotemplationi vero iucundita-
tis suæ spectaculo cū admiratione inhære
re. Cæterum, alloquutio diuina differt
à meditatione humana: quia diuina quæ-
dam inspiratio mentibus nostris suam ve
ritatem & voluntatem inuisibiliter ostēn-
dit, q̄ humana meditatio studiosa mentis
intentione diligenter inquirit. Nā aduēni
ente diuina alloquutione in interiori aspi
ratione, tota meditatio instruitur & verifi
catur, quia in inspiratione idem est dicere
& illuminare, & audire & videre: sicq; di-
uina alloquutio meditatiōem humanam
perficit & consummat, sicut secundū Dio
nysium, bona naturalia, per dona superna
turalia perficiuntur. Dicit enim Gregori-
us super illud Iob: Dictum est ad me ver-
bum absconditum, & quasi furtiue susce-
pit auris mea venas susurri eius, quod p
verbum absconditum, alloquutio intimæ

Medita-
tio quid sit.

Medita-
tio trāsit
in specu-
lationē.

Inspira-
tio diuina
quæ perficit
medi tati-
onem.

Iob. 4

inſpirationis intelligitur, quæ mentem ſi-
Verbũ ab ue ſpiritum contingens ſubleuat, & tem-
ſecondiũ. porales cogitationes de primens, hanc æ-
ternis deſideriis inflãmat, vt nihil nifi ſu-
perna iam cogitare ei libeat. Abſconditũ
ergo verbum audire, eſt loquutionem ſpi-
ritus ſancti corde concipere, quam mun-
dus audire non poteſt, quia ſpiritum ſan-
ctum accipere non poteſt, eo quod ad dili
genda inuiſibilia non adſurgit. Venas eti
Suſurriũ am ſupni ſuſurrij auris cordis furtiue ſu-
ſcipit, qñ ſubtilitatem loquutiõis intimę,
mens afflata raptim & occulte cognoſcit.
Vnde quandoq; huiuſmodi verba ſunt a
deo occulta, vt in intimis audita, extra di-
ci non poſſint. Nam riuuli donorum ſpi-
ritualium in amantis mente, ſic de cœleſti
bus ſubtiliter currunt, vt per os carnis ex
Apoc. 2 plicari non poſſint. Et nemo ſcit, niſi qui
accipit, ſcilicet per experimentalẽ degu ſta
tionem, vel per reuelationẽ. Vnde Pſalmo
Pſal. 118 graphus ait: Quàm dulcia faucibus meis
eloquia tua, ſuper mel ori meo. Cæterum,
animarum verba, ſunt inflammata deſide
Verba ria. Et magnus clamor, eſt magnum deſi
animæ. derium. Quoties igitur, ſecundũ Bernar-
dum, legis vel audis, æternum verbum & a-
nimam pariter alloqui, & ſe inuicem intu
eri, noli corporeas voces imaginari, vel
ibi corporeas imagines apparere: qa hæc
loquutio verbi eſt infuſio doni, & aiæ re-
ſponſio, eſt cũ actiõe gratiarũ admiratio.

De deuotione & oratione tam vocali, quã mentali, quę ſunt ipſius meditationis collectaneæ. Caput XLI.

NVm quem diligit anima mea vidi-
ſtis? Iam ordine congruo viden-
dum eſt de collectaneis ipſius meditatio-
nis, quæ ſunt deuotio & oratio. Nã deuo-
Deuotio tio, ſecundũ Anſelmum, eſt pius & humi
lis affectus in Deum. Humilis quidem ex
conſcientia proprię infirmitatis: pius aũt,
Oratio. ex cõſideratione diuinæ clemẽtię. Oratio,
ẏo ſecundum Raymundũ & Oſtienſem,
eſt pius affectus mentis in Deũ tendens,
& plerumq; ne pigritetur animus, in vocẽ
prorumpens. Nihil autem Deum in tantũ
inclinat ad pietatem & miſericordiam,
quãdmodum pius mentis affectus. Ex q
bus liquet, quod deuotio eſt quædã men-
talis oratio. Pro quo ſciendum, quod
duplex eſt oratio, ſcilicet vocalis & men-
talis, iuxta illud Apoſtoli: Orabo ſpiritu, *1. Co. 14*
orabo & mente. Vocalis oratio præcipue *Oratio*
fieri debet per miniſtros eccleſiæ, qui in *vocalis.*
perſona totius populi fidelis, Deo mune-
ra labiorum ſuorum habent offerre. Con
ueniẽs eſt enim, quod talis oratio toti po-
pulo, pro quo profertur, innoteſcat. Et i-
deo rationabiliter inſtitutũ eſt, vt eccleſiæ
miniſtri huiuſmodi orationes alta voce
pronuncient, vt ſic ad omnium notitiam
peruenire poſſint. De quali oratione dicit
Apoſtolus prima ad Timotheum: Obſe- *1. Tim. 2*
cro primum omnium fieri obſecratiões, *Oratio-*
orationes, poſtulationes, gratiarum actio *nes neceſ-*
nes. Hæc enim requiruntur ad comple- *ſariæ.*
tam orationem. Primo, vt orans accedat
ad Deum, quem orat: quod ſignificat no-
mine orationis. Quia, ſecundum Dama-
ſcenum, oratio eſt aſcenſus intellectus in
Deum. Secũdo, quod aliquid petat: quod
ſignificatur nomine poſtulationis. Ter-
tio, quod rationem impetrandi inducat,
quę quandoq; ſumitur ex parte Dei: vt eſt
eius ſanctitas, bonitas, charitas, & ſic de a-
liis, per quam petimus exaudiri: ad quod
pertinet obſecratio, quæ eſt per ſacra con-
teſtatio, vt cum dicimus: Per natiuitatem
tuam libera nos domine. Quandoq; ſu-
mitur ex parte petentis, & ſic eſt gratiarũ
actio, quia de beneficijs acceptis gratias a-
gentes, potiora meremur accipere. Et hæc
quatuor in collecta Trinitatis attẽdi poſ-
ſunt. Veruntamen oratio, quæ offertur à
ſingulari perſona in priuato, ſiue pro ſe,
ſiue pro aliis, non eſt neceſſe quod ſit voca
lis, dicente domino: Orantes nolite mul-
tum loqui: nimiæ cum oratio potius fit *Mat. 6*
actus cordis, q̃ oris. Nec enim verba de- *Vox ius*
precantis Deus attendit, ſed cor orantis *ſtæ ora-*
aſpicit: quãuis orationi mentali frequẽter *tioni quid.*
vox adiungitur, triplici ratione. Primo,
ad interiorem mentis deuotionem magis
excitandam, qua ſcilicet mens orantis fa-
cilius in Deum eleuetur, quia per exterio-
ra ſigna vocum, vel aliquorum factorum,
mouetur mens hominis ſecundum appre
henſionem, & per conſequens ſecundum
affectionem. Hinc dicit Auguſtinus ad
Probam, q̃ verbis & aliis ſignis ad augen
dum deſiderii ſanctum nos ipſos aliquo
ties excitamus. Sed quia quantitas cuiuſq;
rei debet eſſe proportionata fini, ſicut quã
titas potionis ſanitati, ideo tantum eſt
vocibus

vocibus & huiusmodi signis vtendum, quantum interius proficit ad excitandam mentem, ad interioris desiderij feruorem. Si vero per hoc mens distrahitur, vel aliter quomodolibet impeditur, tunc à talibus cessandum est. Quod præsertim in illis contingit, quorum mens sine signis huiusmodi sufficienter est ad deuotionẽ præparata, vt dicant cum Psalmista: Tibi dixit cor meum, exquisiuit te facies mea. Et iterum: Domine ante te omne desiderium meum, & gemitus meus à te non est absconditus. Tunc enim oratio vocalis ordinatur, quando ex deuotione gemitus, non verba compositia resonare. Secundo vero vocalis oratio adiungitur, quasi pro redditione debiti, vt sic homo seruiat Deo secundum totũ id, quod ex Deo habet, id est, non solum mẽte, sed etiam corpore, quod præcipue competit orationi vocali. Nõ autem oportet, quod talis oratio vocalis assidua sit secundum Augustinum, vbi supra, sed per certa interualla temporũ & horarum Deum verbis rogemus, vt vel rerum signis nosipsos admoneamus, quantumq; profecimus in hoc nobisipsis innotescamus, & ad hoc agendum nosipsos acrius excitemus. Et iterum Augustinus ait: Dicuntur fratres in Aegypto crebro quidem habere orationes, sed eas tamen breuissimas, & raptim quodammodo iaculatas, ne illa vigilanter erecta, quæ oranti plurimum necessaria est, per productiores moras euanescat, atque hebetetur intentio. Tertio deniq; vox adiungitur ex quadam redundantia ab anima in corpus ex affectione vehementi, iuxta illud Psalmistæ: Lætatũ est cor meum, & exultauit lingua mea. Dicit enim Bernardus, quod oratio est hominis Deo adhærentis affectio, & familiaris quædam ac pia alloquutio, & statio mentis illuminatæ, ad fruendum Deo quã diu licet. Nam orare, est Deum quærere. Nec recte oras, si in oratione præter Deum aliquid quæras, quia in ipso sunt omnia. Ibi remedia vulnerum, ibi subsidia necessitatum, ibi refartio defectuum, ibi copiæ profectuum. Ibi est quicquid accipere expedit, quicquid decet, quicquid oportet.

Psal. 26
Psal. 37

Orando bibitur vinum spirituale lætificans cor hominis, vinum sancti spiritus, quod inebriat mentem, & carnalium voluptatum infundit obliuionem, humectans & confortans interiora arentis conscientiæ, escasq; bonorum actuum digerit & deducit per quædã animæ membra, fidem roborans, spem confortans, charitatem ordinans & vegetans, ac omnes mores impinguans. Tanta ergo sit fides in oratione, vt firmiter speret: tanta deuotio, vt Deum cogere videatur: tantus amor, vt ea, quæ petit in oratione, se sentiat obtinere. Hæc Bernardus. Mentalis autem oratio, secundum Augustinum, est affectus animæ de terrestribus ad cœlestia, inquisitio supernorum, desiderium inuisibilium. Vel, oratio est pius mẽtis affectus in Deum directus. Hæc est enim velut vnica columba spiritus sancti, referens ramũ oliuæ, dum veram pacem renunciat deputatæ conscientiæ: quia spiritus sanctus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. O vere salubris huius orationis frequentia, cum in vnum familia mentis congregata ad laudem Dei sui, dulci affectu profluit in eius amorem. Hæc enim oratio fit merito fructuosior, conscientia serenior, & actu suauior, affectu amorosior & omni perfectione plenior. Vnde de hac præcipue dicitur apud Lucam: Oportet semper orare, & nunquam deficere. Nã oratio semper durare debet secundum virtutem & effectum suum: cuius virtus quãtum ad suum initium, manet in omnibus operibus bonis, quæ ordinate facimus: quia cuncta ad æternam vitam ordinare debemus. Et huiusmodi non cessat orare, cum ex pietate non cessat benefacere. Pietas enim, secundum Richardum, est dulce condimentum humanorum actuum, ita quod omnes actus & intentiones, affectiones dulciflua diuini amoris regerit in Deum, omniaque dulcescunt, quæ propter Deum fiunt, in agendo, cauendo & sustinendo, sola complẽs illud propheticum: Delectare in domino, & dabit tibi petitiones cordis tui. Veruntamem, quia (vt dicit Augustinus) à curis vitæ desiderium quodammodo tepescit, ideo certis horis orandi studio mentem reuocamus, ne desiderium, quod intepescere cœperat, omnino frigescat. Denique tres gradus in orationis exercitio distinguuntur: Quidam

Oratio qd valeat

Mẽtalis oratio.

Gene. 8
Rom. 8

Luce 18
Orare semper qs dicatur.

Psal. 36

Gradus orationis.

dam enim orando cogitant, permittentes
Esai. 29 euagare cor ad quæcunq; inutilia, quibus
improperat dñs, dicēs: Populus hic labijs
me honorat, cor aũt eorum lõge est à me.
Quidam vero meditantur, cor duntaxat
ad bona meditanda restringentes, quod
fit cum labore, quia cor ab affectionibus
& passionibus inordinatis nondum est
purgatum. Quidam aũt orando contem-
plantur, ad spiritualia perspicienda subleº
uati cũ magna delectatione gustus interi-
oris, eo quod cor eorum igne diuino ve-
raciter inflammatum, sine labore resistēn-
tium cogitationum, affectionum vel pas-
Ioan. 4 sionum, in dulcedine diuina congescit. Et
tales adorant patrē in spiritu & veritate.

Quod oratio perfecta quinq; requirit, quæ Christus in agone positus & orans exemplo plenius edocuit.

Caput XLII.

NVm, quem diligit anima mea, vidi
stis? Dicit Augustinus sup illud:
Mat. 7 Petite & accipietis: Non tantum hortaret
nos Deus vt peteremus, nisi dare vellet, q;
iuste peteremus. Erubescat igitur huma-
na pigritia. Plus enim vult dominus De-
us dare, quàm nos velimus accipere. Plus
vult ille misereri, quam nos à miseria libe
rari. Rogat te Deus vt tui miseriaris, & nõ
vis. Quid igitur te Deus exaudiet in tem-
pore necessitatis supplicantem, cum tu cũ
non audis pro teipso rogantem? Et qui
tuam orationem non attendis, qualiter
eam Deus intendet? Et quid mirum, si po
stulantes à domino non exaudimur, qui
dominum præcipientem non audimus?
cum citius exauditur vna oratio obedien
tis, quam decem milia contemnentis.

Notandum ergo, quod orans in agoº
nia Christus, exemplo suo quinq; nobis
Oratio abstracta Lucæ 22 imitanda reliquit. Primum est, vt oraturi,
penitus separemur ab omni creato, saltem
mentaliter, & inhæreamus Deo affectua-
liter: quia Christus etiam aululsus est à tri
bus electis discipulis, quantum est iactus
lapidis. Sicut etiam de anima fideliter orã
te, & Deo adhærẽte dicit dñs apud Osee:
Osee 2 Ducam eam in solitudinem, & ibi loquar
ad cor eius. Vt dicit Albertus Magnus, q;
loquutio domini in corde est de arduis
gratijs menti securitatem præstare. Vnde
dicit Abbas Ioannes montis Sinai, quod
oratio secundũ qualitatem est coniunctio
& vnio hominis & Dei: secundum vero
operationem est Dei reconciliatio, lachry
marum mater, peccatorum propitiatio, tẽ
tationum pons, tribulationum murus, an
gelorum opus, futura iucunditas, virtutũ
fons, deliciæ animæ, mentis illuminatio,
desperationis securitas, spei demõstratio,
tristitiæ solutio, diuitiæ monachoꝝ, the-
saurus quiescentium. Quid ergo, secun-
dum Bernardum, oratiõe preciosius? quæ
Deo est sacrificium, angelis organum, san
ctis conuiuium, orantibus præsidium,
contritis vnguentum, pœnitẽtibus reme-
dium, hostibus iaculũ, & omnibus tenta
tis fundamentum. Illa tamen est oratio
Deo gratissima, quæ offertur cum cando-
re puritatis internæ: quia si cor nostrum
non reprehenderit nos, fiduciam habe-
mus ad Deum, quod quicquid petieri-
mus ab eo, accipiemus. Quasi dicat: Si id,
quod Deus præcepit, facimus, tunc id,
quod à Deo petimus, obtinebimus. Hæc
enim apud Deum vtraque sibi necessario
conueniunt, vt oratione operatio, & ope-
ratione fulciatur oratio. Ea quoq; oratio,
quæ fit cum odore exemplaritatis exter-
næ, & cum feruore charitatis supnæ, Deo
est gratissima. Virtus enim veræ oratio-
nis est celsitudo charitatis: & tunc quisq;
quod rectè petit, adipiscitur, cum eius ani
mus in petitione nec inimici odio defu-
scatur. Secundum est, vt in oratione nos
humiliemus, sicut Christus oraturus in
faciem suam procidit, Deus & homo. Cu
ius exemplo Iacobus Minor, frater domi
ni dictus, oraturus in faciem suam proci-
dit, vt, secundum Chrysostomum, ex fre-
quenti genuflectione quasi callum came-
lorum obduxerit genibus suis pariter &
fronti. Et tu quãto magnus es, humilia te
in omnibus, præsertim in oratione, & co-
ram deo inuenies gratiã, cui humilium &
mansuetorũ semper placuit deprecatio,
vtpote qui superbis resistit, & humilibus
dat gratiam. Vnde ait Gregorius: Magna
vis orationis est, quæ fusa in terris opera-
tur in cœlis. Sed humilis oratio sola diui-
num promeretur auxilium. Sic illa fingu
laris oratrix diuinum inuocans auxiliũ,
per humilitatem se inuenisse gratiam gra
tulabatur, dicens: Qui respexit humilita-

Orõ cuius modi sit Deogra tissima. 1. Ioan. 2

Oratio humilis. Lucæ 18

Eccle. 3 1. Pet. 5

Iacobi 4

Lucæ 1

teman-

tem ancillæ suæ. Nimirum, quia sola humilitas est, quæ charitati locum parat, & à vanitate mentem euacuat. Et quanto tumore superbiæ fumus inaniores, tanto fumus diuina dilectione pleniores: quantumque humiliamur mente propria, tantum exaltamur æstimatione diuina. Hinc *Esther 14* merito Esther regina, petitura dominum Deum, exteriora superbiæ signa verebatur, quæ tamen necessitate compulsa, vt pote ad regem ingressura, sibi solebat assumere. Ad dominum enim orationem fundere deliberans, excusationem suam præmisit, dicens: Tu scis domine necessitatem meam, quod abominer signum superbiæ & gloriæ, quod est sup caput meum in die ostentionis meæ. Nimirum cũ omnes obsecrationes arduæ legis veteris, cum humiliatione cineris & cilicij factæ leguntur, eo quod humilitas sola misericordiam diuinam meretur & gratiam.

Oratio frequẽs. Lucæ 6 Tertium est, vt orationem frequentare studeamus, sicut Christus legitur frequenter in oratione pernoctasse. Et antequam caperetur, tribus vicibus in tribus locis distinctis inuenitur orasse, vt nobis orationum frequentiam commendaret. Orat misericordia, & nõ orat miseria? Orat charitas, & non humiliatur iniquitas? In terra prostratus orat medicus, & nec inclinatur ægrotus? Orat iudex & desiderat parcere, & non orat reus vt indulgentiam meretur accipere? Vnde raro pro peccatoribus orasse creditur, nisi cum abundantia lachrymarum, miserias eorum amplissimo quodam miseratus affectu. Cuius exemplo nos oportet semper orare, & nun- *Lucæ 18* quam deficere, vt dicitur apud Lucam, ꝙ exponens Thomas in IIII. libro Sententiarum dicit, quod per hoc non intelligitur, quod orationis actus non interrumpatur, sed quod oratio semper durare debet secundum virtutem & effectum suũ. Non enim cessat orare, qui non cessat bene facere vel cogitare. Sicut à simili, vir- *Orare semp̃ dicatur.* tus motionis lapidis manet, dum lapis ex vi impulsionis primæ mouetur, quamuis motio manus tantum durat per essentiam dum iactat lapidem. Et sicut virtus motionis lapidis paulatim deficit, nisi iterum impellatur, sic secundum Augustinum, à curis vitæ huius desiderium quodammodo tepescit, nisi orando mentem iterum excitemus. Nihil autem sic efficax est ad impetrandum, sicut oratio frequẽs, præsertim quæ fit per asperationes, quas Augustinus iaculatorias nominat, quia sua virtute penetrant intima cordis, tã diuini, quã orantis. Ideo quod apostoli non *Mat. 15* potuerunt, hoc mulier Chananæa tam frequenter & confusiuè repulsa, precum suarum instantijs & importunitatibus feliciter impetrauit, tam magnum quid est oratio frequens & pura. Quartum est, vt *Oratio feruens. Lucæ 22* intente & feruenter oremus, exẽplo Christi, qui tam viuaciter & attente patrem cœlestem exorauit, quod efficacia sua sudorem sanguineum sudauit. Cuius sudoris causa potuit esse ardor amoris excessiui, redundans in totũ corpus de Christi corde, qui soluebat illud humidum vaporosum. Nam diuinus amor in corde Christi dum timorem humanum euicit, totus eius sanguis exhilaratus commouebatur quasi pronus effluere ex vi amoris impelentis, ac si non posset expectare tempus, quo effunderetur. Sic tu fidelis Christi seruus, stude cor tuum in oratione tanto deuotionis spiritu & ardore succendere, ꝙ pro eius amore sanguinem tuum non verearis effundere, sed affectes, vt calescente spiritu totus sanguis in corpore quasi spiritui dulciter alludens, se promptum exhibeat ad exudandum. Sed proh pudor, sunt nonnulli, secũdum Gregorium, qui prolixas preces ad dominum habent, sed mores & vitam deprecantiũ non habent. Nam cœlestia promissa petitionibus sequuntur, operibus fugiunt: nec oratio põ dus virtutis habet, quam nequaquam perseuerantia continui amoris tenet. Quin *Oratio resignata. Lucæ 22* est, vt voluntatem nostram libere diuinæ volũtati subijciamus exẽplo Christi, qui sudans in agonia carnis & spiritus præ horrore pœnarum & dolore, cum *Mat. 26* non fuerat exauditus, libere voluntatem suam paternæ voluntati submisit, dicens: Veruntamen non sicut ego volo, sed sicut tu. Et quod coperat, deuote perfecit, vt & nos in omni pressura doloris, paupertatis, aduersitatis, infirmitatis, tentationis, persequutionis & desolationis, ad tutissimum orationis refugium recurrentes, diuino beneplacito nos per omnia submittamus. In voluntatis enim liberasubiectione totum consistit meritum, sine qua nihil offertur Deo gratum: quia est, quasi quoddam spirituale tributum, spon

te Deo de nostris visceribus offerendum.

Quod oratio dominica est excellentissima, in septem petitionibus comprehendens quicquid est congruum peti, & necessarium ad impetrandum.

Caput XLIII.

NVM, quem diligit anima mea, vidistis? Inter omnes orationes vocales oratio dominica primatum obtinet, & excellentissima iudicatur dignitate, breuitate & fœcunditate, vtpote ab ipso, cui oratur, prouide composita, vt sic illi adhibeatur maior reuerentia, diligentia & cõfidentia, præsertim cum paucis verbis in septem petitionibus comprehendit, quicquid est petibile & necessarium ad impetrandum. Et, secundum Thomam in secũda Secundæ, non solum in oratiõe dominica petuntur omnia, quæ rectè desiderare possumus, sed etiam eo ordine, quo desideranda sunt, vt non solum nos instruat postulare, sed etiam vt sit informatiua totius nostri appetitus. Et primo docet nos captare beneuolentiam illius, quẽ rogamus, dicens: [Pater noster, qui es in cœlis.] vt etiam ipsum fidelissimum, verissimum & pijssimum patrem nostrum esse recolamus, tum ratione creatiõis, qua nobis impressit imaginem & similitudinem suam (de ratione autem filij est, quod ei patris imago & similitudo sit impressa) tum ratione redemptionis, vt sicut in creatione suscepimus esse naturæ, sic in recreatione reciperemus esse gratiæ, incorporati Christo per sacramentorum susceptionem: tum ratione glorificationis, qua feliciter renascimur in gloria. Beatorum enim omnium pater erit per gloriam, qa quicunque spiritu Dei aguntur, ij filij Dei sunt. Quod si filij, & hæredes Dei, quia Deum pro hæreditate habituri, cohæredes autem Christi: quia sicut Christus in fruitione paternæ hæreditatis cõtinue nascit filius naturalis, sic & nos inilla fruitione continue renascimur filij adoptionis. Delectatur igitur à nobis vocari pater, vt amorẽ suum ad nos certius agnoscamus, & per hoc amorem nostrum ad eum efficacius excitemus, ac malum diligentius cauentes, quod bonum est, diligentius perficiamus, ne tanto patre tanquam filij degeneres indigni iudicemur. Prima igitur petitio est: [Sanctificetur nomen tuum,] id est, da domine intelligere per lumen fidei sanctitatem tuam, vt per hocte summum bonum toto affectu iam cognitum diligamus, ac omni conatu honoremus & colamus. Intellectus enim humanus primo per fidem ordinatur ad Deum, & hoc in prima postulatione dominus petere nos docet, cum dicit: Sanctificetur nomen tuum, id est, secundum Augustinũ, ita Deus innotescat hominibus, vt non æstimetur ab eis aliquid sanctius, vel magis sanctum. Nam secundum Bernardum, omnia nomina de Deo dicta, aut sonant potentiam maiestatis, aut gratiam pietatis, vt sic ingerant aut timorem reuerentialem, aut amorem paternum. Illud tamen nomen, quod sonat gratiã pietatis, vt est Iesus, miseris sapit dulcius, refocit vberius, consolatur plenius. Quod tũc in nobis sanctificatur, cum sanctitatem per nos in eo cognitam imitamur, vt sicut Christiani vocamur nomine, sic veritatẽ Christianitatis demonstremus in opere: alioqui fides sine operibus mortua iudicatur, nec in nobis Dei nomẽ sanctificatur, sed potius blasphematur.

Secunda est: Adueniat regnum tuum,] scilicet nobis premissum, & Christi sanguine conquisitum. Proprium enim est filiorum petere regnum & hæreditatem eis debitam: & ideo statim eos docet tanquam veros filios, petere regni & hæreditatis possessionem: quamuis primo potest intelligi de regno animæ pœnitentis, in quo regnat Deus, expulsis vitijs per virtutum bonam fragrantiam. Secundo, de regno animæ sapientis, quod aduenit per augmentationem gratiæ. Regnum enim Dei intra nos est, quod secundum Apostolum, est iustitia, pax & gaudium in spiritu sancto. Tertio, de regno ecclesiæ militantis, vt illud adueniat per sanctam operationem, sicut aduenit per fidem, ac ita regnum ecclesiæ militantis, veniat ad regnum ecclesiæ triumphantis, vt vnum regnum fiat, velut vnum ouile & vnus pastor. Hoc enim frequenter petimus, vt desiderium nostrũ ad illud regnũ excitemus, in quo Christus regnat cum omnibus sanctis. Tertia est, de voluntate diui-

Oratiõis dominicę quãta sit excellentia.

Mat. 6

Pater noster Deus ex plicatur ratione dicitur.

Rom. 8

Petitio prima.

Nomen Dei quãdo sanctificetur in nobis.

Secũda. Regnũ.

Luce. 14

Rom. 12

Ioan. 10

Tertia.

tate diuina in oibus adimplenda, cũ dicit: [Fiat voluntas tua] Quia nomen Dei sanctificare nõ valemus, nisi sancte viuamus: nec Dei regnũ obtinere possumus, nisi p merita bonæ actionis: nec ista adipisci valemus, nisi p impletionem diuinę voluntatis, quam impleri petimus à nobis, [in terra] existentibus, [sicut in cœlo,] id est, angelis & sanctis. In qua petitiõe summa omnis meriti & sanctitatis, breuissime & excellentissime exprimitur. Cum enim Deus fieri velit omne bonum, & deuitari omne malum, ideo voluntas nostra tunc sũ est bona, cũ innititur diuinæ volũtati vt principio mouenti & exemplari regulanti. Et dicit Abbas Isaac in Collationibus patrum, quod non potest esse maior oratio, quã optare vt terrena cœlestibus adæquari mereantur in perficiendo diuinum beneplacitum. De talibus enim ait
Mat. 12 Christus: Quicunq; fecerit, voluntatẽ patris mei qui in cœlis est, ipse meus frater, soror & mater est. Mater, inquã, qa Christus in eo spiritualiter operatione spiritus sancti concipitur: soror autem & frater, quia regni cohæres efficitur. Nam vtrunque nominat, ne sexum cõtemnere videatur. Quarta est: [Panem nostrum quotidianum da nobis hodie.] Quod primo intelligitur de pane quotidiano, sine quo ad præditas tres petitiones cõsequendas peruenire non possumus, quia per illum ad Dei seruitium secundum Dei voluntatem peragendum, necessarium est nobis robur sustentamenti corporis & animæ: vtpote in quo pane intelligitur omne necessarium ad victum corporis & spiritus. Includit enim trinam petitionem, secũdum quod triplex panis distinguitur.
1. Tim. 6 Prima petitio dicitur casta, postulans quic quid necessarium est humano corpori, vt habentes victum & vestitum, his contenti simus. Secunda castior, postulans spirituale nutrimentũ animæ, siue sit panis doctrinæ, siue gratiæ, siue spiritualis lætitię, vel Eucharistiæ: quẽ licet non teneamur ꝗdie sumere sacramentaliter, tñ spiritualiter debemus recipe, ꝗd est ipsi Christo p fidẽ & charitatẽ incorporari. Tertio castissima, postulans Deũ fruitione felicissima possidere. Et ideo dicit apud Matthæũ:
Mat. 6 Panẽ nostr̃ supsubstantialem, qa deus est panis sup omnẽ subst antiam creatam sustentans, & mentem nostram viuificans, sine defectu satians, sine fastidio delectãs & æternaliter sine morte viuificans.

Quinta. Quinta est dimissio debitor̃. Quasi dicemus: Tu pater, cui proprium est misereri semp est parcere, [Dimitte nobis debita nostra,] miserando & indulgendo, [sicut & nos dimittimus debitoribus nostris.] Per hoc enim Deũ cõpellimus ad miserẽdum, q repromisit, dicens: Dimittite & dimittetur vobis: qa eadem mensura qua mẽsi fueritis, remetietur vobis. De qua remissione plenius videbit infra. Sexta petitio est: [Et ne nos inducas in tentationẽ,]
Luce 6
Sexta. qua scilicet oramus ne inducamur in tentationem, eoq; diuinum adiutoriũ cooperatiuum ad bonũ, & à malo defensiuũ est nobis necessariũ. Inducimur in tentationẽ, secundum Augustinũ, qñ tales sustinemus quas ferre non possumus. Sed consolatur nos Apostolus, dicens: Fidelis Deus
Tẽtatio. 1. Co. 10 q non patietur vos tentari sup id ꝗd potestis, scilicet sustinere: sed faciet cũ tentatione prouentum, id est, virtutis incrementũ, vt possitis sustinere, quod fit per humilitatem. Vnde dicit Augustinus: illi non crepunt in fornace, q non habent ventũ supbiæ. Septima est, qua ab omni malo pœnæ & miseriæ mundi huius liberari petimus, dicentes: [Sed libera nos à malo.]
Septima. Vel malum hic vocat, secundum Chrysostomum, diabolum antonomatice, propter excellentiam suæ malitię, non quę ex natura est, sed quæ ex electione, qua in omnibus quæ possunt irretire vim animæ concupiscibilem, vel irritare irascibilem, vel obscurare rationalem, nos aggreditur ad deceptionem & supplantationem.
Quarta panis.
Petitiones ut ad tenturdo nis Spiritus sancti. Denique beatus Augustinus has septem petitiones adaptat septem donis spiritus sancti, & septem beatitudinibus, dicens: Si timor Dei est, quo beati fiunt pauperes spiritu, petamus vt sanctificetur in hominibus nomen Dei timore casto. Si pietas est, qua beati sunt mites, petamus vt veniat regnum eius, vt miteſcamus, nec ei resistamus: Si scientia est, qua beati sunt qui lugent, oremus vt fiat voluntas Dei, quia sic non lugebimus. Si fortitudo est, qua beati sunt qui esuriunt, oremus vt panis noster quotidianus detur nobis. Si consilium est, quo beati sunt misericordes, debita dimittamus, vt & nobis nostra similiter dimittatur. Si intellectus est, quo beati sunt mũdo corde, oremus ne duplex

cor habeamus, temporalia sectando, de quibus tentationes fiunt in nobis. Si sapientia est, qua beati sunt pacifici, quoniam filij Dei vocabuntur, oremus vt liberemur à malo. Ipsa enim liberatio liberos nos facit Dei filios.

De quarto gradu contemplationis, quæ est speculatio. Et de intellectu, prout est vis animæ vel virtus seu donum: Et de sapore spiritus.

Cap. XLIIII.

EGo dormio, & cor meum vigilat.] Canticorum quinto. Ratio vigilare semper debet super gregem cogitationum, locutionum & operum: quia neglecta mêsæcitatem incurrit, vt minus homo se cognoscat, minus videat qualis sit, vel esse debeat, quantum fallatur, quantum delinquat. Si ergo sollicite super gregem bonarum cogitationum vigilat, vt has nutriat, & malas reprimat, diuina gratia super eũ largius coruscabit: qua radiante & circum fulgente, vires contra malas cogitationes accipiet, vt eas sopiat & dormire faciat.

Cum ita principatur ratio & vigilat, tunc dormit sensualitas. Et huiusmodi vere dicere potest: Ego dormio, scilicet secundum hominem exteriorem, & cor meum vigilat, secundum hominem interiorem. Dum enim exercet spiritualia, corde vigilat ad salutem: sensualitate vero dormit: vigilant cogitationes bonæ, dormiunt malæ: sopiuntur desideria carnalia, excitantur spiritualia, totusque homo spiritualis ad cœlestia spirat & anhelat, quartum gradum cõtemplationis amplexans, qui est in intellectu. Et est ea vis animæ quæ percipit inuisibilia, sicut angelos, animas & omnem spiritum creatum. Nam intellectus sic acceptus, cooperatur ad contemplationem, quia quandam importat intimam speculationem. Dicitur enim intellectus, quasi intus legens, & penetrans vsq; ad essentiam rei. Obiectum enim intellectus est, quod quid est, vt dicit in III. de anima. Accipitur autẽ intellectus quãdoq; pro virtute intellectuali, prout est habitus principiorum naturalium, quæ lumini naturali subsunt. Et sic ostendit intellectus veritatem infallibiliter: quia, secundum Augustinum, intellectuali visione nunquam anima fallitur. Aut enim intelligit, & verum est: aut si verum non est, non intelligit: & ideo sic acceptus intellectus cooperatur ad contemplationem. Accipitur etiam intellectus quandoq;, prout est donum spiritus sancti: & sic est habitus supernaturalis supernaturaliũ principiorum, quæ sunt articuli fidei: & ficnominat quandam excellentiam cognitionis penetrandi ad intima cognoscibiliũ. Vnde de hoc gradu contemplationis dicit Origenes: Verus contemplatores, si transcendisti omnia rationabilia propter phantasmata & alia impedimenta, animã ad superiora properantium retardantia. De quo transcensu dicit Richardus: Nostra contemplatio tunc veraciter super omnem rationem ascendit, quando id animus per mentis subleuationem cernit, q̃d humanæ capacitatis metas transcendit, vt sunt illa quæ de diuinitatis natura, & simplici eius essentia credimus, & scripturarum diuinarũ autoritate probamus: quæ sola diuina reuelatione cognoscimus, nec vlla humana ratione comprehendere valemus, nec vlla ratiocinatione nostra intergre inuestigare sufficimus. Et hic gradus sublimior est, quia ista contemplatio supra rationem est, cui tamen humana ratio contraire non potest, quin potius facilĩter acquiescit, & attestatione sua alludit, nec etiam experimento, nec intellectu cõprehendi potest, quamuis ipsa credatur esse vera. Et hic gradus contemplationis dicitur speculatio, quæ non est perfectus gradus contemplationis, quamuis ponat aliquem gradum contemplationis de meditatione, quæ oritur ex ratione, proficiẽs in speculationem, quæ partim oritur ex ratione, partim ex intelligentia, & hæc vltra proficiens consummatur in perfectam cõtemplationem. Dicit enim Dionysius in principio angelicæ hierarchiæ, quod pater æternus lumen generat simplicissimũ in essentia, & ipsum vniuersale lumen ab ipso patre prodiens ad suicommunicationem & participationem non solum admittit cœlestes mentes, sed etiam ad nos pro distributione bonitatis suæ venit vt nos ab infimis separatos suscitet ad sui de fiderium & cognitionem, & remota mentis die

Intellectus.

Speculatio.

Ioan. 1 tis distractione conuertat nos ad patris conregnantis vnionem æternam. Et hoc est lumen quod illuminat, quantum in se est, omnem hominem venientem in hunc mundum. Porro diuina illuminatio est quædam Dei inspirata loquutio, cuius sermo viuus est & efficax, ac pene trabilior omni gladio ancipiti, pertingés Hebr. 4 vsque ad diuisionem animæ & spiritus. Vnde secundum Richardum, nihil in creaturis hac diuisione mirabilius cernitur, vbi quod est essentialiter vnum & indiuiduum in seipso, in quandam portionem diuiditur, vbi anima & quod animale est, in imo remanet. Spiritus autem & quod spirituale est, ad summa euolat, & ab anima scinditur, vt dilecto domino coniungatur, ita quod ad speculationem diuinæ gloriæ sublimatur, & in eandem imagi- 2. Cor. 3 nem transformatur. Pars autem inferior ad summam pacem & tranquillitatem cõponitur, cum superior pars ad gloriam & iucunditatem sublimatur. Vnde Au- Quies apud Deu quanta. gustinus: Quies est apud te Deus meus valde magna, & imperturbabilis vita. Qui intrat in te, intrat in gaudium domini sui & non timebit, sed babebit se optime in optimo. Quicquid ergo feceris o homo cito redi à corpore ad animum, & illum diebus ac noctibus semper exerce. Clamat enim Deus vt redeas ad eum: & ibi est locus quietis imperturbabilis, vbi non deseritamor, si ipse non deseratur. Epulatio enim plena iucunditatis & tranqllitatis est in Deo requiescere, & eius experi ri dulcedinem. De qua dulcedine dicit Psal. 30 Psalmista: Quàm magna multitudo dulcedinis tuæ domine, quam absconditi timentibus te, id est, seruasti illis, non negasti, vt soli ad eum perueniant. Est enim bonum quod iustis & impijs non potest esse commune, vt timendo perueniant. Quamdiu enim adhuc timent, nondum & ipsi peruenerunt, sed credunt se peruenturos, & à timore incipiunt. Nihil enim Prouer. 1 est dulcius immortalitate sapientiæ, sed in itium sapientiæ timor domini. Perfeciti aũt eis dulcedinẽ tuã qui sperant in te, in conspectu filiorum hominum, id est, qui totaliter, & semper in te sperant, non in hominibus, tam in aduersitate q̃ prosperita- Sapor ue te. Hictamen notandum, quod verus rus. sapor sic à falso discernitur: Non est vehemens vel impetuosus: carnem non tillat, sed carnis motus compescit, & mitigat: modestus est & tranquillus, lenis, dulcis & pacatus, spiritum roborat, carnem debilitat: mentem accendit & illuminat, non extollit, sed humiliat, nam suauitas eius desiderium excitat, desiderium dum ad ampliora accedit, de defectu sem per humilem reddit. Ecõtra, falsus sapor diuitem sibi hominem demonstrat, quia ad cognoscendum diuitias bonitatis Dei non penetrat. Verus sapor sic totum humanum affectum rapit, & diuinum, id est deiformem efficit, quod vero contemplatori nil graue, nil intolerabile videtur, sed agilis est ad omnia bona facienda, ac mala perferenda, etiam mortalia tormentorum supplicia. Dicit enim Augustinus libro de natura & gratia, quod gustus cœlestis gratiæ tantæ virtutis est, quod extinguit situm omnium mundanorum: & tantæ dulcedinis, quod in dulcedinem vertit supplicia tormentorum: tantæque suauitatis, quod animam excitat ad desiderium supernorum. Ecce quantum bonum confert diuina gratia, si non fuerit in vacuum recepta, sed diligenter conseruata, omnisque consolatio peregrina valenter refutata. Nam crebra Dei visitatio dat familiaritatem, familiaritas ausum, ausus gustum, gustus famem, fames contemptũ omnium, contemptus ocium, ocium Deum. Veruntamen licet semel perfecte fontem cœlestis gratiæ degustans, iam nesciat aliud quàm soli Deo firmiter & inseparabiliter adhærere, quantumlibet tamen firmius ex Dei gratia videatur, quàm diu portas vas terrenum in quo thesaurus Dei est, de ipso vase fictili semper est formidandum.

Sapor sui.

Gustus cœlestis gratiæ.

Quod cõtemplationem veram præcedere debent, suũpsius & omnium mutabilium contemptus, secura cordis & cõscientiæ quietatio, & ab omni aliena occupatione elongatio. Cap. XLV.

EGo dormio & cor meum vigilat.] Mens præsentia sui creatoris visitata, & ex eius amore dilatata propter feruentem DEI charitatem, quam in se sentit, vltra Te continere non valens, intuitu spiri-

spirituali sursum se librat, illum videre desiderans, à quo tam dulciter visitatur & consolatur. Cum igitur mens sic sursum eleuata per amorem feruidum Christo in hæserit, incipit aliqualiter inter eius brachia consopiri, vt non solum delectabiliter, sed & tenaciter Deo inhæreat, & quasi vi quadam abstrahitur ab omnium visibilium sensu & memoria, sic tamen, vt non plene fuimet oblita, nec tamen vere compos sui, Canticorum illud experitur: Ego dormio, & cor meum vigilat. Est enim talis iste somnus, sicut illorum qui dormire incipiunt, & tamen videntur sibi ea, quæ circa se fiunt, aliquo modo sentire & intelligere, sed præ sopore non aduertunt. Vnde Prosper de vita contemplatiua dicit: Quod vita actiua profectum habet, contemplatiua fastigium. Illa facit sanctum, hæc profectum. Illa suscipiendo peregrinum, vestiendo nudum, gubernando subiectum, redimendo captuum, tuendo violenter oppressum, se iugiter ab omnibus iniquitatibus emaculat, & vitam suam bonorum operum fructibus ditat: Ista facultatibus in vsus pauperum distributis, se mundo expoliauit, & cœlo totis viribus adhærens, res mundi de mundo proiecit, ac seipsum Christo deuota mente restituit. Cum igitur aliqui contemplationis arcem tenere desiderãt, prius, secundum Gregorium, in campo certaminis se per exercitium operis probent, vt sollicite sciant, si nulla iam mala proximis irrogant, si irrogata à proximis æquanimiter portant, si obiectis bonis temporalibus nequaquam mens lætitia soluitur, si subtractis eis non nimio mœrore sauciantur. Nam veram & perfectam contemplationem tria præcedere debent.

Contemplationẽ uerã quæ tria præcederede beant. Abrenũciatio.

Primum est, plena sunpsius, & omnis boni commutabilis abrenunciatio: quia secundum Chrysostomum, nemo eorum qui delectantur præsentibus & caducis, potest cœlestia vel spiritualia contueri. Nã et apud homines hic mos est, vt tunc thesauros suos, reconditasque diuitias patefaciant filijs, cum eos adultos iam viderint, & puerilis lasciuiæ vitia respuisse. Omnis enim qui vno pede claudicat, illi pedi soli innititur quem habet sanum: sic & cui desiderium terrenum iam arefactũ fuerit, in solo pede amoris Dei, tota virtute sese sustinet, & in ipso stat, quia pedem amoris seculi, quem in terra ponere consueuerat, iam à terra suspensum portat. Vnde dicitur in libro de Spiritu & anima, quod ex anima & carne constat homo & vtrunque bonum suum habet in quo gaudeat & existat. Bonum animæ DEVS est, cum affluentia dulcedinis suæ. Bonũ carnis mundus est, cum abundantia iucunditatis suæ. Sed mundus exterior, Deus autem interior est. Ab hoc ergo mundo reuertentes ad Deum, per nosmetipsos transire debemus: & non solum ad nos intrare, sed ineffabili quodam introitu in intimis nosmetipsos transire, ac intrinsecus penetrando nosipsos transcendere, & in Deum ascendere. Hæc est enim requies cordis, cum in Dei amore per desiderium figitur. Hæc est vita cordis, cum Deum suum contemplatur, & ipsa sua contemplatione suauiter reficitur, & dulce est illi semper etiam ad desiderandum & considerandum, semper suaue ad amandum & laudandum. Nihil enim ad beatam vitam præstantius videtur, quam velut claustris carnalibus sensibus extra carnem mundumque affectum intra semetipsum conuerti, alienatumque affectum à mortalium cupiditatibus sibi soli & Deo loquit vt sic per intimam contemplationem sui, perueniat ad sublimem contemplationẽ Dei, per quam nobilis conscientiæ thesaurus, secretis penetralibus mentis innascitur, fructus æternæ delectationis acquiritur. Hæc est sol per quem lumen diescit in tenebris, cordis oculus, animi deliciosa paradisus. Hæc in cœleste terrenum, in immortale caducum, hominem in Deum deificæ mutationis autoritate conuertit. Secundum vero præcedens est se-

Quies cordis.

cura cordis & conscientiæ quietatio. Nunquam enim, secundum Gregorium, commotioni contemplatio iungitur: nec præualet mens perturbata cõspicere, ad quod vix tranquilla valet inhiare: quia nec solis radius cernitur, cum commotæ nubes cœli faciem obducunt: nec turbatus fons respicientis imaginem reddit, quam tranquillus proprie ostendit, quia quo vnda eius palpitat, eo in se speciem similitudinis obscurat. Sic etiam (vt dicit Albertus Magnus de veris virtutibus) ex consuetudine venialium, securitas mẽtis, & Dei familiaritas amittit, & gratia multiformis negligitur, nec volare poterit penna, tali visco

Venialiũ pẽnarum nocumẽta Cant. 5

viſco linita. Vnde dicit Richardus ſuper illud Canticorum: Peſſulum oſtij mei aperui dilecto meo, quod per peſſulum ſera poteſt intelligi. Sera vera cum parua ſit & anguſta, latitudinem tamen oſtij claudit, vt niſi illa reſerata, patere non poſſit. Sic peccata minima niſi reſcindantur, dilectus ad animam venire non dignatur, ita vt perfecte ad eam intret, & perfecta gratia repleat. Paruę enim negligentiæ animam obſcurãt, & impedimentum amplioris gratię faciunt. Cum vero mens ab omni fece fuerit libera, maculisque dilu-
Cant. 5 ta, tunc ſe libentiſſime tenet in ſeipſa, & nihil ſibi metuit, nec vlla culpa ſua quicquã agitatur, ſed ingenti quadam fiducia pergit in Deum, id eſt, in ipſam veritatis con templationem. Hinc dicit Bernardus: Cũ veritas in mente fulget, & mens in veritate ſe videt, quod in nullo conſcientia erubeſcat præſentiam veritatis, quo cogatur auertere faciem ſuam, quaſi confuſam & repercuſſam à lumine diei: hoc plane bonum eſt, quod ſuper omnia bona animæ diuinos oblectat aſpectus. Anima igitur quæ ſentit aliquando in ſecreto conſcien-
Galat. 4 tiæ, ſpiritum filij clamantem, Abba pater, ipſa paterno ſe diligi præſumat affectu, quæ ſe eodem ſpiritu quo filius affectam ſentit. Confidat ergo quæcunque ſit illa, nihil hæſitans, & in ſpiritu filij filiam ſe patris agnoſcat, ſponſamque filij & soro-
Cantic. 1 rem. Sororem quidem, quia ex vno patre; ſponſam vero, quia ex vno ſpiritu. Et illa dicere poteſt: Indica mihi, quem diligit
Elõgatio mentis. anima mea. Tertium eſt, ab omni diſtractiuo tumultu perfecta elongatio. Dicit enim Gregorius: Ceſſationem dominus
Mat. 11 à mundi laboribus imperat, ſanctæ quietis dulcedinem perſuadet, dicẽs: Venite ad me omnes qui laboratis & onerati eſtis, & ego reficiam vos. Et tamen veſana mẽs iniquorum, plus ſe aſſequi aſpera carnaliter, quàm tenere blanda ſpiritualiter gaudet: plus acerbitate fatigationis, quàm quiete dulcedinis paſcitur. Et licet preſentis vitæ difficultas à mundi dilectoribus non ſine luctu agitur, tamen cum lachrymis amatur. Quia cum in hoc mundo plus honor quam deſpectio mentem occupat, & magis proſperitatis ſublimitas quam neceſſitatis aduerſitas, mẽs dum occupatione blanda premitur, libens ad exteriora deriuatur. Et ideo dicit Auguſtinus, quod iſte mundus periculoſior eſt blandus, quàm moleſtus. Et magis cauendus eſt, cum allicit ſe diligi, quàm cum ad monet cogi, cogitq; cõtemni: quia in hoc mundo non timere, non dolere, non laborare, non periclitari, eſt impoſſibile: ſed plurimum intereſt, qua cauſa, qua expectatione, quo termino quiſque patiatur. Ecce turbat hic mũdus, & amatur. Quod ſi tranquillus eſſet, formoſo ąmodo hęreres, qui ſic amplecteris fœdũ? Flores eius quomodo colligeres, qui manum à ſpinis non reuocas? Veruntamen cui Chriſtus
Galat. 6 incipit dulceſcere, neceſſe eſt mundum amareſcere. Sic Paulo crucifixus eſt mundus, & ipſe mundo, quia nec Paulus mundi gloriam quærebat, nec à mundi gloria quærebatur ſed ſe mundo, & ſibi mundum eſſe crucifixum, gloriabatur. Et quia ſancti viri nihil huius mundi appetunt, nullis procul dubio tumultibus in corde premuntur, & per hoc ad internam contemplationem magis apti reddũtur. Quia dicit Gregorius, quod vita cõ-
Vita contemplati ua quę ſit templatiua eſt charitatem Dei & proximi tota mente retinere, ab exteriori actione quieſcere, ſoli deſiderio conditoris inhærere, vt nil iam habere libeat, ſed calcatis curis omnibus, ad videndam faciem ſui creatoris animus inardeſcat.

De quinto gradu contemplationis, qui eſt in intelligentia, & dicitur proprie contemplatio quæ requirit quatuor contẽplantibus neceſſaria.

Cap. XLVI.

INdica mihi quem diligit anima mea, vbi paſcas, vbi cubes in meridie. Cantic. I. Eia nunc homuntio, fuge paululum occupationes tuas, abſconde te modicum à tumultuoſis cogitationibus tuis, vaca aliquantulum Deo, & requieſce in eo: cubiculum tuum intra, & exclude omnia præter Deum, & quæ te iuuent ad quærendum eum, ſcilicet per contemplationem ſaporoſam. Nam contemplatio, ſecundum Auguſtinum, eſt illa ſpecies, quæ rapit omnẽ animã deſiderio ſui, tanto ardentiorem, quanto mundiorẽ, & tanto

& tanto mundiorem, quanto ad spiritualia surgentem, & tanto ad spiritualia surgentē, quanto carnalibus desiderijs, & terrenis affectibus morientē. Qui cūm à domino Iesu didicerunt mites esse & humiles corde, plus cogitando, orando, & contemplando proficiunt, q̄ legendo & audiendo. Quintus ego gradus contemplationis est in intelligentia, quæ est ea vis animæ quæ immediate supponitur Deo. Cernit enim ipsum summum bonum verum & vere incommutabile bonum. Vel intelligentia est ea vis animæ qua de diuinis, quantum est homini possibile cognoscitur, ad arcana cœlestia penetrāda: quæ pauçorum hominum est vt dicit Boethius. Vnde intelligentia in actione sua excedit intellectum, & est in ea perfectior gradus contemplationis. Quia secundum Richardum, per intelligentiam sinus mentis in immensum expanditur, & contemplātis animi acies acuitur, vt ea pax sit ad multa comprehendenda, & per spicax ad subtilia penetrandā: nec contemplatio potest esse sine vivacitate quadam intelligentiæ. Nam quoties mens contemplantis ad ima dilatatur, quoties ad summa eleuatur, quoties acuitur ad scrutanda diuina, quoties agilitate mira & pene absque mora rapitur per innumera, ex quadam vi intelligentiæ hoc esse non dubitatur. Et iste gradus contemplationis perfectior est omnibus alijs præcedentibus, quia in eo pura intelligētia operatur, quæ ad contemplationem diuinæ maiestatis admittitur. In hoc igitur gradu humana mens ad perfectum gradum diuinę contemplationis admittitur. Nam contemplatio, secundum Richardum, est liberæ mentis perspicacia in sapientiæ spectacula directa, in admiratione suspensa. In qua descriptione quatuor innuuntur necessaria contemplantibus, per quæ contemplatio differt à cogitatione, meditatione, speculatione, & intuitiua cognitione, quæ quendam ordinem gradatim habent inter se, & gradatim dirigunt in diuinum aspectum. Nam cogitatio quæ oritur ex imaginatione, transit & terminatur in meditationem. Meditatio vero quæ oritur ex ratione, transit & terminatur in speculationem. Speculatio siquidem quę oritur partim ex ratione, & partim ex intelligentia, transit & terminatur in contemplationem. Contemplatio deniq; quę oritur ex intelligentia, transit & consummatur in intuitiuam cognitionem. Primum igitur necessarium contemplatiuis, est liber contemplationis motus à nullo impeditus: & ideo spiritus contemplatiuus debet esse sine peccato? quia qui facit peccatum, seruus est peccati, & eius vinculis ligatur, ne fursum feratur. Debet etiam liber esse à desiderio & cura inferiorum, quia contemplatio libero volatu, quocunque fert eum impetus spiritus, miraq; agilitate circumfertur: & sic differt à cogitatione, prout patet supra. Secundum cō templatiuis necessarium est, quod oculus contemplationis sit perspicax, id est, gratia fanatus. Pro quo notandum, quod oculus animæ mens est rationalis, vel apex mentis. Aspectus mentis est ratio. Intellectus autem est visio. Hos igitur oculos sanos habet, cum non solum à mortaliū culpis & cupiditatibus est mens purgata, sed etiam ab imaginibus remota. Aspicit vero, cum oculos in Dei lumine figit. Videt autem, cum in illa contemplatione cō spicit quanta sint gaudia, quanta lætitia, serenitas & iucunditas, & sic de cæteris. Sanitas ergo facit illam serenam, aspectus rectam, visio beatam, quæ est finis aspectus. Cum igitur contemplatio est mētis perspicacia, & perspicacia est actus intelligentiæ: quæ intelligentia, vt dictum est, ea vis est animæ quæ Deo supponitur immediate, qua de diuinis, quantum homini possibile est, cognoscitur. Ideo cōtemplatio meditationem excedit, quæ oritur ex ratione, quantum intelligentia rationem excedit. Tertium contemplatiuis necessarium est, quod oculus contemplationis in æternæ sapientiæ spectacula fit directus. Vnde patet hic non accipi contemplationem, vt præcise est actus intellectus sed etiam vt saporosam dilectionem includit. Nam à sapore dicitur sapientia. Et obiectum sapientiæ principale ac primarium est ipse Deus, sub ratione qua Deus est verum excitatiuum voluntatis ad eius saporosam dilectionem. Actus sapientiæ est contemplari Deum, non quocunque modo, sed ex dilectione, cum qua dam experimētali suauitate in affectu. Et per hoc contemplatio differt à speculatione: quia, secundum Augustinum, speculatio dicitur, cū aliquid non in se, sed per imagi-

Mat. 11

Intelligētia.

Motus liber. Ioan. 8

Oculus animæ.

Contemplatio.

Quatuor necessaria contēplantibus

Sapientia unde.

Speculatio.

imaginem suam videtur, vel ænigmatice .i. obscure. Vnde speculationē proprie dicimus, quando per speculum cernimus. Contemplationem vero, quando veritatē sine aliquo inuolucro, vmbrarumque velamine in sui puritate videmus. Hinc contemplatio clariorem habet aspectum, & sapidiorem gustum: mirum cum sapiētiæ spectacula sint cognitio veri, & amor siue sapor boni. Ex amore nanq; oritur sapientia, quæ prorumpit in lumen cognitionis & saporem gustationis: sicut ex calore prorumpit lux & flamma. Quartū contemplatiuis necessarium est, ex admiratione causata mentalis suspensio. Dum enim humana intelligentia (vt dicit Richardus) diuino lumine irradiata intelligibilium contemplatione suspenditur, & in eorum admiratione ad modum auroræ distenditur, quanto semper ad altiora vel mirabiliora ducitur, tanto amplius & copiosius dilatatur: & quanto fit ab infimis remotior, tanto in semetipsa purior, & ad sublimia subtilior inuenitur. De q̄ suspendio dicitur apud Iob: Suspendium elegit anima mea. Super quo dicit Vercellēn. quod suspendium est extensio mentis in æterna spectacula, vt cum fieri potest, nunquam ex intentione voluntatis, sed sola interpolatione necessitatis, acies mētis inde flectatur, vt dicat cum Psalmista: Oculi mei semper ad dominum. Per hanc igitur suspensionē contemplatio differt ab intuitiua cognitione: qa suspensio dicit quandam violentam eleuationem, dū anima natiuæ suæ passibilitatis terminos supergreditur, propter q̄d frequenter ad inferiora dilabitur. Dicit enim Gregorius, quod anima à contemplatiua vita, infirmitatis suæ pondere victa lassatur, & tā to celerius labitur, quanto carnis clausura supergrediens, super semetipsam ire conatur. Sed anima intuitiue Deum cognoscēs nunquam ad inferiora relabitur, sed sine intermissione & fatigatione Deum in æternum delectabiliter intuetur: quod in corpore corruptibili fieri non potest. Deus enim quia semper vniformis & æqualiter bonus & pulcher est, habēs in se simplicissime omnem speciem desiderabilem, & secundum omnia totus desiderabilis existens, intime & irreuocabiliter in se trahit oīm suorū comprehensorū desideria, vt dicit Dionysius. Oēs igitur prædictæ differentiæ sunt secūdum clariorē & minus clarum affectum ad Deū, & quodlibet prædictorum terminatur in sequens se, tanq̄ in perfectius. Vnde contemplatio proficiens tandem terminatur in intuitiuam cognitionem tanquam in suam perfectionem. Deniq; hic gradus contemplationis mirabiliter decorat animā, quia dicit Hugo, quod contemplatio est deifica similitudo. Dum enim per eum illuminati lucētes fiunt, quodammodo ipsius luminis lucentis similitudinem accipiunt. Vnde merito sunt annumerandi cum ordine Cherubin, eo quod habent omnimodam cognitionem intellectus attracti dignatione diuina, quo non valet ascendere per se, & affectus attracti, attractionem tamen & summitatem intellectus attracti non excedentis. Simul enim trahuntur, & quasi coambulant ipse affectus & intellectus vsq; ad nouissimum defectum intellectus, quē affectus attractus non excedit.

Iob. 7 Suspendiū mysticum.

Psal. 24

Sextus gradus contemplationis est in gustu sapiētiæ, sine quo gustu alij sensus spirituales languescunt, Et de duplici gustus spiritus. Cap. XLVII.

INdica mihi quem diligit anima mea, vbi pascas, vbi cubes in meridie.] Vbi pascas. i. à qbus pastum inuenies, qa in bonis actiuis: & vbi cubes. i. internam quietem inuenies, qa in veris cōtemplatiuis. Nā actiui sunt eius cœnaculū, & contēplatiui cubiculū: & hoc in meridie. i. in contēplationis feruore. Nā secundum Hugonem, tres sunt horæ contemplationis. Prima est cogitatio, quasi mane miqus habens splēdoris & feruoris. Psal. Mane astabo tibi & videbo, quoniā non volens Deus iniquitatem tu es. Secunda hora est meditatio, vel ut hora tertia, quando sol incipit ascendere & feruere. Vnde Psal. & in meditatiōe mea exardescet ignis. Tertia hora est prægustatio, quasi meridies, in qua sol tri pliciter exurit montes. Sextus ergo gradus contemplationis est in sapientia, q̄ sequitur intelligentiā: qa sicut visio mentis est intelligentia, sic gustus mentis est sapientia. Illa contemplatur, ista gustat & delectatur. Pro quo notandum, q̄d quædā est

Horæ cōtemplationis.

Psal. 5

Psal. 38

Eccl. 45

sapientia per humanum studium acquisita, quæ est virtus intellectualis per ratiõis inuestigationem, rectum iudicium inquirens de diuinis, & actus intellectuales ac omnes operationes animæ perficit secundum esse quantum potest: hinc dici potest aliqualis gradus contemplationis. Quædam autem est sapientia desursum infusa, & est donum spiritus sancti. Ad quam non solum pertinet diuina contemplari secundum rectum iudicium, sed etiam gustare & regulare actus humanos excellentiori modo, quam sapientia, quę est virtus intellectualis, tanquam magis de propinquo Deum attingens & experiens per quã dam spiritus vnionem ad ipsum, vt directa per regulas legis æternæ. De qua sapientia dicit Bernardus. Sapientia à sapore dicitur. Sapor autem in gustu quodam est quem gustũ nemo potest exprimere, nec is qui meretur degustare. Quo gustu gustatur Dei verbum, gustantur & diuitię futuri seculi. Qui gustus si solus defuerit, omnes alij quatuor sensus spirituales languescunt, de quibus dictũ est supra. Hũc autem gustum sequitur quædam dulcedo saporis intimi, quam in interiori suo sentiens anima, modo quodã singulari suscipit, cuncta discernit & diudicat, seque & omnes sensus interiores vegetat & confirmat. De hoc enim gradu cõtemplationis dicit Gregorius: Quod vita contemplatiua dulcedo valde amabilis est, quæ super semetipsam rapit animam, cœlestia aperit, corporalia abscondit, omnia terrena contemni debere ostendit, spiritualia mẽtis oculis patefacit: per eam diuidimur à mundo, eruimur à diabolo, exuimur à carnis inquinamento, eripimur ab inferno, collocamur in cœlo, inhęremus Deo, conungimur summo bono. Et tunc omnes alij sensus spirituales, sapore spiritus redunte, ad sanitatem & viuacitatem spiritus conualescunt. Quia tunc Deus (secundũ Bernardum) iustis efficitur forma speciosissima ad oculum, harmonia dulcissima ad auditum, odor suauissimus ad olfactũ, sapor dulcissimus ad gustũ, & amplexus delectabilissimus ad tactum. Vnde dicit *Cant. 5* Richardus super illud Canticorum: Gutur illius suauissimum & totus desiderabilis. Guttur sponsi est internus sapor illius, & consolatio spiritualis. Quasi diceret: Gustus qui gustantes suauiter afficit. Amoris enim eius gustus adeo suauis est, vt non solum mentem reficiat, sed etiam corporis cibum obliuisci faciat, & corporis labores, imo mortẽ amarissimam dulcem facit. Hoc est igitur guttur sponsi suauissimum, quod omnem suauitatem non solum excellit, sed etiam expellit. Cuius suauitas quo magis sentitur, eo magis desideratur. Tam dulcis enim est, vt semper desideretur: tam immensa, vt nunquã ad plenum comprehendatur. Vnde duplex gustus spiritus distinguitur, scilicet diuini amoris, & internæ dulcedinis. De quibus dicit sponsa: Quod meliora sunt vbera tua vino, scilicet intellectualis contemplationis. Et in contemplatione gustum vtrunque consequi, supremum beneficium est quod animę conferri potest. Habet enim annexas perfectissimas & vltimas delectationes, consequentes virtutes, dona, beatitudines & fructus, magnificatiuas, & contentiuas, & vnitiuas spiritus creati rationalis & increati Dei tanto felicius, quinto immediatius. Vnde super illud Canticor: Adiuro vos filię Hierusalem, ne excitetis dilectum, dicit Origenes: *Cant. 2* Coniurationem tuam dñe, nisi fallor, spõsæ tuæ status optimus, & actus præcellentissimus causabat, tibi incumbens sine medio, te videns sine nubilo, in te quiescens sine tædio, de te hilarescens sine modo, à te permanentiam accipiens sine termino. De primo igit gustu, scilicet diuini amoris, dicit Augustinus in libro Soliloquiorum: Quis est iste ignis qui calefacit cor meum? Nonne tu es domine? O ignis qui semper ardes, & nunquam extingueris, accende me. O lux, quæ semper luces, illumina me. O vtinam arderẽ ex te. Ignis sancte quàm dulciter ardes, quàm secrete luces, quàm desideranter aduris. Væ ijs qui nõ illuminantur ex te, væ ijs qui non ardent ex te, væ caligantibus oculis qui te videre non possunt, væ auertẽtibus oculos, vt nõ videant veritatem. Hæc ille. Deus etenim lux est & ignis. Lux splendorem emittẽs, intellectum illuminat ad cognitionem veritatis: ignis calorẽ emittens, affectũ inflãmat ad amorem virtutis. Vnde sicut solẽ non videt oculus nisi in lumine solis, sic Deũ, aut diuinum lumen videre non possumus, nisi in ipsius lumine, iuxta illud Psalmistæ: Et in lumine tuo videbimus lumẽ. Veruntũ sicut habitus charitatis ex *Gustus ßius duplex.* *Psal. 35*

cellit omnes habitus intellectus, vt fidem scientiam, &c. prout ostendit Apostolus I. Corinth. XIII. Vbi enumeratis aliquibus habitibus & actibus intellectus & voluntatis, tandem subinfert: Maior horum est charitas. Sic etiam actus dilectionis excellit & excedit actum cognitionis intellectualis in aliquo gradu. i. in attingendo Deum in aliquo gradu dilectionis: ad quē actus cognitionis intellectualis extendi non potest, quia superintellectualis est salutem in hac vita. Vnde dicit Hugo, quod amor præsumens de amato, acumine suo penetrat omnia, &, impetum sequens ardentis desiderij sui, nec dissimulare valens donec ad amatum peruenerit, & cum eo ipso amplius adhuc fitiens intrare ipsum, & esse cum ipso, & esse tam prope, vt si fieri posset, hoc idem ipsum sit quod ipse.

Amoris vis.

Per quod patet, quod amor immediatius vnit Deo quam intellectus, & ideo talis affectualis notitia superior est intellectuali. Nam tanta virtus est veri amoris, q̄ non solum facit homines & angelos excedere naturam propriam, vt in Deum ascendant sed etiam Deum quasi naturam propriam egredi facit, vt ad creaturas quasi intra naturam suam procedendo condescendat, vt dicit Vercellē. Et hoc secundum Dionysium audendum est dicere pro veritate, cum tamē sit incōprehensibilis à se, quamuis ipse suam immensitatem nostræ capacitati contemperet, eo immutato. Siccine cuncta perfiās interiora, spiritus amoris scrutari nititur etiam profunda Dei? Volūtas autem inflammata dilectione, perficere nititur intellectum contemplatiuum, appetens intellectui suam perfectionem: cuius signū est, quia voluntas imperat intellectui quærere & inuenire notitiam, quę est pfectio intellectus, & partus mentis. Hinc secundum Augustinum, quanto flagrantius Deum diligimus, tanto certius sereniusq; eum videmus. De secundo vero gustu dicit Richardus: O dulcedo Dei miranda, dulcedo singularis, & totius prę cordiąs adamanda, dulcedo tam magna, quod totam mundanam iucunditatem excedis, & tam parua, quod de illo pelago felicitatis æternæ, vix modicam stillā capis. O dulcedo, melliflua, dulcedo nimis admiranda, q̄ dulcis es in meditatione, dulcior in contemplatione, dulcissima vero semp in æterna beatitudine. Sed hanc dulcedinem, secundum Augustinum, tanq̄ syncerum bonum cōtemplatiui, nō actiui, amare & gustare possunt: ad q̄d gustandum necessarium est desistere à tumultu mundi. Fuge ergo fidelis anima, dilectum quærens in solitudine, vt fugas & bibas dulcoris illius inenarrabilem suauitatē: immergere & replere, quia nescit ille deficere, si non incipias fastidire. Adhære deniq; & inhære, fume & fruere, quia si gustus sempiternus fuerit, sempiterna quoq; beatitudo erit. Et hoc est illud vnum quod domi nus dixit necessarium, quod & Maria elegit, quæ optimam partem elegit. O vnum & vnicum, cui nec aliquid comparari, nec dicam æquiparari valeat in creatis, eligens amator iam in Deum adhærionem suis exercitijs frequentare, vt dicat cum sponsa: Tenui eum nec dimittam.

Gustus interne dulcedinis.

1. Cori. 2

Luca 10

Cantic. 5

Quod contemplatio in gustusapientiæ duplici via exercetur scilicet mystica & scholastica: & de excellentia misticæ theologiæ. Cap. XLVIII.

INdica mihi quem diligit ania mea, vbi pascas, vbi cubes in meridie.] Anima quæ primo in schola humilitatis sub magistro Dei filio ad semetipsam intrare, ac se cognoscere didicit, ac spiritu duce, de schola humilitatis ad cellaria charitatis peuenit, deinde suffulta floribus, & stipata malis, id est, virtutibus & bonis moribus ad regis cubiculum tunc admittitur, cuius amore languit: ibiq; modicum facto silentio suauiter inter amplexus desideratos quiescens, ipsa quidem dormit secundum hominem exteriorem, sed cor eius vigilat, donec interim veritatis arcana rimatur, quorum postmodum memoria statim reditura pascitur. Nam amor Dei cum intelligentia conditus, mentem inebriat, & ab exterioribus abstractā, sua virtute Deo conglutinat. Et quanto amor vehementior, & intelligentia lucidior, tanto validius mentem in se rapit, quousque tandem animus quę sub Deo sunt, abijcit, & in solo diuinæ contemplationis radio libere figitur, licet breuiter velut in quodam coruisco luminis cœlitus emicantis fulgore: qa corpus q̄d corrumpit, aggrauat animā, Et hic est locus vbi dilectus cubat in meridie, id est, contēplationis fer-

Cantic.1 uore. O vere locus quietis, & quem non immerito cubilis nomine censuerim, in quo Deus, non quasi turbatus ira, nec velut distentus cura prospicitur, sed probatur volūtas eius in eo bona, beneplacēs & perfecta. Hæc visio non terret, sed mulcet inquietam curiositatem sedat, non excitat sensus non fatigat, sed tranquillat. Transquillus enim Deus tranquillat omnia, & quietum aspicere, quiescere est. Hoc autem cubiculum anima fidelis ingredi studeat, potissimum per exercitium mysticæ theologiæ, de qua plura me dixisse memini in libro, qui intitulatur. Eden contemplatiuorum.

Theologia mystica. Est autē mystica theologia, quædam experimentalis cognitio de DEO habita per coniunctionem affectus spiritualis cum eodem, dum eidē adhæret, vt vnus spiritus cum eo fiat. Dicitur etiam hæc mystica theologia sapientia, prout inter dona reponitur, scilicet à sapore, quasi sapida scientia. Et vocatur à Dionysio irrationalis & amens sapientia, quia superat rationem & mentem, trāsiens in affectum, non qualemcunque, sed purum, ipsique mentali intelligentiæ correspondentem, quo scilicet affectu videtur Deus à mundis corde, id est, sentitur & gustatur, iuxta illud: Beati mūdo corde, quoniam ipsi Deum videbunt. Matt. 5

Vnde mystica theologia ad sui doctrinam innititur experientijs habitis ab intra in cordibus animorum deuotorum, sicut alia thelogia procedit ex his quæ extrinsecus ostenduntur. Et sicut hæc innititur experientijs perfectiori certitudine cognitis, ita perfectior & certior iudicari debet, vt videri potest plenius in Edē, Industria VI. & XVIII. per totum. Pro

Contemplādi modus duplex. quo notandum, quod duplex est contemplandi modus, quo duplici via ad ardorem amoris peruenire valeamus. Primus modus in Deum consurgendi dicitur mysticus & secretus, ac per hoc omnibus aliis modis vtilior, nobilior, & ad habendum facilior, quem modum à filijs suis dominus voluit frequentari, ac sensibilia fundituus ab eis amoueri, vt multo felicius & verius in secretiori thalamo affectus interius in amoris lectulo collocatū sentiāt, quē ludæi & Philosophi interius cæci per creaturas exteriores discurrendo mendicant. Hæc est illa mirabilis & occulta sapientia vnitiua, quæ per flammigeras affectiones consistit in amoris desiderio, ac fine omni meditatione & inuestigatione præuia, amantis affectum sursum trahit. De qua dicit Dionysius libro de diuinis nominibus. Sapientia est dignissima Dei cognitio per ignorantiam cognita, secundum vnionem, quæ est supra mentem, quando mens ab omnibus aliis recedens, postea seipsam dimittens, vnita est super splendentibus radijs, imperscrutabili & profundo lumine sapientiæ illuminata. Hæc est sapientia sanctorum à profluuio totius Trinitatis fidelibus infusa, ac deificā diffusione diuinitus illapsa, qua mētes amantium rore cœlesti perfusæ, non aliud emolumentum temporale, non dona, sed ipsū, q est totius deiformis emanationis principiū, scintillātibus affectiōibus, insatiabilibus desideriis, vnitiuis aspirationibus, ipsū inq̄ solū tāgere, & ipsi vniri desiderant. Hinc aīa fidelis, per eā desideriꝭ ignitis vsq; ad vnionem plenissimam aspirare languida non desistat, quia non tantum virtutes per eam perfectum obtinent principatū, sed & mens omni philosophiæ, omniq; rationis inuestigationi & inquisitioni omnis theologiæ speculatiuæ præponitur: nimirum cum principalis affectio, quæ est scyntilla synteresis, sola spiritui diuino vnibilis, non minus excedat intellectum, quā intellectus rōnem & ratio imaginationem: vnde & actionē suam ab intelligentia totaliter separatam habet, eidem mirabiliter supereminens: ficut ordo Seraphin, qui interpretatur ardens, est Deo vicinior, quàm Cherubin, q interpretatur plenitudo scientiq̄, & per cō sequēs vberius, perfectius, & prius à Deo recipit influentiam. Et hæc potentia, vt est supremum in spiritu, fere ab omnibus ignoratur, nisi quibus ab igne sancti spiritus, apex affectus immediate tangitur & mouetur. Secundus modus in Deum consurgendi & perueniendi ad ardorem amoris, scholasticus est & communis, in quo semper meditatio & cognitio præcedunt amoris affectionem, vtpote quo per creaturas vel intellectum cognoscitur Deus, antequam in ipsum affectus amoris ac cendat. Vnde dicit Richardus, quod duo sunt contemplationum excessus, vnus in intellectu, alter in affectu, vnus in lumine, alter in amore. Cuiq; horum copia datur, vere dicere potest: Introduxit me rex Cantic.1 in cel-

in cellam vinariam. Magna quippe sunt duo hæc bona, & non reperiuntur eis maiora, nec felicitati creaturæ rationalis magis accommoda, quàm lumen cognitionis, & dulcedo affectionis: & vtrunq; exigitur ad plenum gaudium diuinæ refectionis. Veruntamen, actus dilectionis præfertur actui cognitionis tanquam perfectior, eo quod eius actus est amantem cũ amato copulare. Verus enim amor immediatius vnit Deo, quàm intellectus. Dicit enim Vercellensis super Cantica, quod intellectus & affectus simul coambulant vsque ad nouissimum intellectus, vbi habet suæ cognitionis, & sui luminis consummationem. Affectus autem adhuc cõtinuat principalia in Deum suspiria & superintellectuales extensiones, intrans cũ
Exod. 19 Mose diuinam caliginem, quæ est inac-
Psal. 17 cessibile lumen, in qua Deus habitare dicitur, qui posuit tenebras latibulum suum: quam qui intrat, feliciter vnitur incomprehensibilitati diuinæ, quam non penetrat intelligentia, sed solus principalis affectus Deo per vnionem dilectionis vnibilis (quæ est effectiua veræ cognitionis) vnitur Deo effectualiter ignoto cognitione multo meliori, quàm sit cognitio intellectualis: quia, secundum Dionysium, perfectissimus modus quo noster intellectus Deo coniungi potest, est in quantum ei coniungitur vt ignoto, quamuis in patria coniungemur ei quasi noto. Sed hoc mysterium secretissimum est, & nemo nouit nisi qui accipit, nec accipit nisi qui desiderat, nec desiderat nisi quem ignis spûs sancti medullitus inflammat. Hic eñ nihil potest natura, modicum iuuat industria, parũ dandũ est inquisitioni, & multum vnctioni. Hoc denique pro certo tenẽdũ est, q̃d quisqs huius dilecti desiderio flagrat, quanto eum familiarius nouit tanto amplius amat, eoq; feruentius illius de-
Luce 10 siderio æstuat. Hinc dicit in Euangelio dilectus, quod vnum est necessariũ. Vnũ, inquam, in quo est omne bonum, imo quod est omne bonum, & totum & solum bonum. Cogita nunc o anima mea quantum sit illud bonum, & quàm delectabile, quod continet iucunditatem omnium bonorum, & non qualem experti sumus in rebus creatis, sed tanto differentem, quantum differt creator à creatura. O qui hoc bono fructur, quid illi erit, & quid illi non erit? Certe quicquid volet, erit: & quicquid nolet, non erit. Cur ergo per multa vagaris homuntio? Ama vnum bonum, in quo sunt omnia bona & sufficit tibi.

Fructus spiritus quid sit, & quo modo sub vmbra Dei proprie percipitur: & quod ad rationem fructus duo requirũtur. Cap. XLIX.

SVb vmbra illius quẽ desiderabam sedi, & fructus eius dulcis gutturi meo.] Canticorũ secundo. Ad huius intellectũ sciendum, quod tria sunt quę causant vmbram, scilicet lumen, medium & obiectũ. Christus igitur secundum diuinitatem, lumen est, à quo. s. vmbra Dei causatur. Medium autem ad cuius similitudinem hæc vmbra compingitur, est eius humanitas per suæ gratiæ plenitudinem, & meritorum suorum abundantiam. Obiectum vero luminis, quod & vmbra efficitur, est nostra voluntas, diuino lumini spontanea affectione subiecta penitus: vt sicut vmbra mouetur secundum omnem motum interpositi, à quo causatur, & ipsum quocunq; processerit, comitatur: sic illa voluntas vmbra Dei iam effecta, spiritũ eius ad directionem intrinsecus per omnia subsequit, & extrinsecus humanitatẽ dñi Iesu, eiusque doctrinam etiam in omnibus semitis perfectionis imitatur. Sic igitur nostra voluntas, vbi se diuino beneplacito funditus offert, ibi ipsa Dei & Deus eius vmbraculum efficiuntqa in alterutro suauiter requiescunt, & alter mirabili dulcissuaq; fruitione quadam alterius est cõplexus. Vnde fidelis anima sub hac vmbra tria se reperisse gloriatur: Primo, desideratam vmbram, id est, ab æstu vitiorum quo diaboli laqueos vitare possit, concupitam refrigerationem, quantum ad vim concupiscibilem. Nam mali ardent in suis concupiscentijs: imperfecti patiuntur æstum multimodæ tentationis: sed charitate perfecti refrigerium inueniunt in memoria dominicæ passionis, sicut Helias sub vmbra iuniperi. Ecce vmbram: Christo igitur in carne passo, & vos eadem cogitatione armamini. Secunda vero in vm-

Vmbram causans tria.

Vmbra animæ.

3. Reg. 19
1. Pet. 4

bra sessionem, id est, in omni auersitate p gratam patientiam, omnimodam mentis quietationem, quantum advim irascibilē. Vnde dicit Prosper in lib. de vita contemplatiua, & habetur de Pœnitentia distinctiõe II. ca. Charitas est: Illi vero plusq; se Deum diligunt, qui propter eius amorem ad tempus suæ saluti non parcunt, seipsos tribulationibus ac periculis tradunt, nudari facultatibus propriis, patriæ suæ extorres fieri, parentibus, vxoribus ac filiis renunciare sunt parati: & vt totū dicam, ipsam mortem corporis nō solū non refugiūt, sed etiā libenter excipiunt. Ecce sessionem: Elegi abiectus esse in domo Dei mei. Et iterum: Improperium expectauit cor meū & miseriam. Tertio fructus inuenit dulcedinem, id est spiritualē refectionē, tā in agendis, quàm in cauendis & sustinendis, ingeminans cū Psalmista: Quā dulcia faucibus meis eloquia tua super mel ori meo. Nec mentitus est, qui dixit: Repletus sum consolatione, supabundo gaudio in oñi tribulatione nostra, Et hic est fructus, de quo nūc loqui intendimus.

Psal. 83
Psal. 68
Psa. 118
2. Cor. 7

Fructus quid.

Fructus ergo nomen à corporalibus ad spiritualia translatum est. Dicitur enī fructus in corporalibus, quod vltimum ex plantis vel arboribus producitur, & cum quadam suauitate percipitur. Et, secundum hoc, fructus hominis dicitur vltimus hominis finis, quo frui debet. Si autē dicatur fructus hominis id, quod ex homine producitur, si ipsi actus humani fructus dicuntur. Operatio enim est actus sensus operantis, & habet delectationē si sit conueniens operanti. Vnde si procedit ab homine, secundum facultatē suæ rationis, tunc dicitur esse fructus rationis. Si vero procedit ab homine, secundum altiorem virtutem, quæ est virtus spiritus sancti, sic dicitur esse fructus spiritus, quasi eiusdē diuini seminis, sicut dicit Ioannes: Qui natus est ex Deo, peccatum nō facit, q̃ niam semen ipsius in eo manet. Vnde fructus spiritus proprie dicitur actus virtuosus, qui fit cum spirituali delectatione propter finem vltimum, etiam si in sensibili nihil habet delectabile secundum naturam vt patientia: nam in Deo solo qs delectari debet propter se, sicut propter finem vltimum, vt scilicet propter, dicat causam finalem. Sed in actibus virtuosis delectari debet, nō sicut propter finē, sed propter hoc

1. Ioan. 3
Fructus spiritus.

nestatē quā continet, delectabile virtuosis. Dicit enī Ambrosius, q̃ opera virtutū dicuntur fructus, qa suos possessores sancta & syncera delectatione reficiunt.

Ex iis elicitur, quod ad rationem fructus duo pertinent, scilicet quod sit vltimum expectatum, & quod cum quadam dulcedine vel delectatione getet appetitū. Est igitur aliquod vltimum simpliciter, quod scilicet ad aliud nō refertur, sed in q̃ delectatur aliquis sicut in vltimo fine: & hoc proprie dicitur fructus, & eo proprie dicitur aliqs frui. Est etiam aliquod vltimū secundum qd, qa est aliquorum vltimum habens in se quandam delectationem ad quā præcedentia referuntur: & hoc aliquo modo potest dici fructus, sed nō proprie, & secundū cōpletam rōnem eo frui dicimur. Et sic ea, q̃ ponit Apostolus ad Galatas dicens: Fructus autē spūs sunt charitas, gaudium, pax, &c̄, dicuntur fructus spūs, qa sunt effectus qdem spūs sancti in nobis, non ita tñ dicuntur fructus spūs, vt eis fruamur tanq̃ vltimo fine, sed tanq̃ quibusdam medijs ad vltimū finē, nec habēt perfectā & cōpletā rōnem fruitionis. Vel, secundū Ambrosiū, dicuntur fructus, qa per se petenda sunt, nō qdem ita, q̃ ad beatitudinem, non referātur, sed qa in seipsis habent vnde nobis placere debeant. Cæterum, frui quandam importat comparationem voluntatis ad vltimum finem, secundum quod voluntas habet aliquid pro vltimo fine. Habetur ergo finis dupliciter. Vno modo perfecte, quando scilicet habetur non solum in intentione, sed etiam in re, & sic perfecta fruitio est finis iam habiti realiter. De qua dicit Augustinus decimo de Trinitate, q̃ frui est cum gaudio veri. Et sic finis iam habiti, est fruitio propria & perfecta. Alio modo imperfecte, quando scilicet habetur tantum in intentione: & illa est fruitio finis necdum habiti realiter, sed tantum in spe, & intentione. De qua idem Augustinus I. libro de doctrina Christiana cąpite IIII. dicit, q̃d frui est amore inhærere alicui rei propter seipsam. Hoc enim fieri potest etiam de re nondum habita. Veruntamē huiusmodi fruitio finis vltimi nond um habiti, est quidem propria, sed imperfecta propter imperfectum modum habendi finem vltimum. Denique fruitio, quia deriuatur à fructu, ideo hoc modo fruitio ad similitudi-

Vltimum quid dicatur.

Galat. 5

Frui.

Finis.

tudinem fructus, est actus voluntatis & charitatis, cuius obiectum est vltimus finis & summum bonum, scilicet Deus: aut Dei visio. Simpliciter autē & proprie, fruendum est tātum vltimo fine scilicet Deo, per visionem habito & assequuto, ac etiā ipsa visione, in quantum ipsa visio est quędam Dei assequutio: principalius tamen fruendum est Deo, quam ipsa visiōe, quia ad istam complacentiam habendam, quæ fruitio dicitur, principalius mouet Deus, quā visio. Nam visio nos beatos facit formaliter, & Deus effectiue. Causa autē effectiua maior est, quam causa formalis, cum causa efficiens etiam sit causa causæ formalis: sicut ignis principalius mouet quātum ad calidꝰitatem, quam calor, qui imprimitur aquæ, licet ignis aquam non calefaciat, nisi mediante calore, quem sibi imprimit. Omnis igitur fruitio causat ex amore, qui mouet voluntatē ad actum, & reddit actum delectabilem, licet de ipsa natura amoris est, nunquam quiescere vel ociari, quantū tamen amori propinquat æterno, tantum ipsi fruitioni appropinquat, quæ vacare cogit. Nam amor etiam in incipientibus & proficientibus sicut in suis exercitijs consequitur suam practicam, sic & pro modulo suo quandā persentit fruitionem, id est, dulcifluam internam oblectationem. Dicit enī Origenes super Cāntica: De natura boni operis est, qꝰ ad ipsius multiplicationem multiplicatur & delectatio, & quasi quoddam spirituale condimentum est sibi hilaritas bene operantis. Hinc dicit Albertus Magnus: Quod bonum operatum facit dulcedinē in gustu, & gaudium in corde. Veruntā huiusmodi dulcedinem spiritualem in arduis, grauibus & pœnalibus, solus operatur amor Dei pfectus, qui est gustus spiritus.

Quofruendum.

Fruitio unde.

Quomodo mens bene disponitur cum XII. fructibus, & de multiplici subiecto fruitiōis, & quod aliquo fruimur multis modis.

Caput L.

Apoc. 22 SVB vmbra illius, quem desiderabam, sedi', & fructus eius dulcis gutturi meo.] De fructibus his dicit in libro Apocalypseos: Ostendit mihi dñs flumen aquæ viuæ, splendidum tanquam crystallum procedentē de sede Dei & agni, id est, spiritum sanctum, qui procedit à patre & filio, iuxta illud Ioannis VII. Flumina fluent de ventre eius aquæ viuæ. Hoc autem dixit de spiritu sancto. Sequit: Et ex vtraque parte fluminis lignum vitæ, afferens fructus XII. i. Christus, qui dat vitam cōmedētibus eum, nunc per fidē, postea per speciem. Duæ partes fluminis, sunt vita præsens & vita futura. Citra flumē ergo Christus est lignum vitæ, per sui corporis & sanguinis exhibitionem in sacramēto altaris. Vltra flumen est idem lignum vitæ, per suæ speciei tam humanæ, q̄ diuinæ exhibitionem. Citra flumen affert XII. fructus, quos enumerat Apostolus ad Galatas, dicens: Fructus aūt spiritus sunt charitas, &c̄. Fructus aūt vltra ripā sunt XII. fercula, quæ Iesus suis ministrabit in mēsa refectionis æternę. Quāuis aūt Apostolus enumeret XII. fructus, tñ secundū Augustinum, nō intendit docere quot sunt fructus spiritus, vel opera carnis, sed tantum vt ostendat, in quo genere illa sunt scāanda, & ista vitanda. Potuisset enim, vel plures, vel pauciores enumerasse fructus, quamuis omnis actus donorum & virtutum, secundum quandam conuenientiam ad hos XII. actus reduci possunt, vrpote per quos mēs hominis per processum, sancti spiritus bene disponitur in nobis, tam in se, quam ad id, quod est iuxta se, tam in bonis, q̄ in malis. Vnde sicut fructus corporalis ab arbore procedit, eo fine, vt eodem quis fruatur, & vescatur cum suauitate: sic actus nostri prōcedunt à spiritu sancto, vt mēs hominis bene ordinetur, & eisdem delectabiliter fruaf, sicut Stephanus lapidibus torrentis, qui fuerunt ei dulces gustus spiritus, sic Laurentius & Tiburtius carbonibus, sic Paulus carceribus, cum diceret: Repletus sum consolatione, su per abundo gaudio in omni tribulatione nostra. Ordinatur ergo, & bene disponitur mens hominis quinq; modis. Primo, disponitur bene in seipsa in nobis, ptria, scilicet per charitatem, quæ est prima dispositio mentis, & radix omnium affectionum, in qua datur spiritus sanctus, sicut in propria similitudine: & per gaudium, quod sequitur ad amorem charitatis, eo quod omnis amans ad præsentiam amati boni gaudet, quam scilicet præsentiā causat chari-

Lignum uitę Christi.

Galat. 5

Fructus duodecim.

2. Cor. 7

Mēs ordinatur.

1.Ioan.4 sat charitas, quia qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo: & per pacem, quæ consequitur amorem & gaudiū, quia nemo perfecte pacem habet cum aliquo, nisi diligat eum, & gaudeat de eo. Pax etiam gaudium perficit, quietans mentem ab exterioribus conturbantibus, & sedās interiora desideria inordinata. Secundo, etiam mens bene disponitur in malis, per duo, scilicet per patientiam, ne turbetur in tolerationē malorum præsentium: & per longanimitatem, ne inquietetur in dilatione bonorum futurorum. Tertio, mens bene disponitur ad proximum, per quatuor, scilicet per bonitatem, qua bonū habet animum ad proximum, vt ei velit bonum, vt dicitur dulcedo animi erga proximum: & per benignitatem, qua bene facit proximo: & per mansuetudinem, qua impeditur iniuriam facere proximo, sed illatam æquanimiter portat: & per fidem, id est, fidelitatē, qua remouet à proximo fraudem & dolū. Quarto, bene disponitur mens ad id, cp est supra se, & hoc per fidē, qua in Deum credit, per q̄ intellectum suum, & omnia, quæ sunt eius, Deo subiiciat, & etiā fidem suam debite bonis operibus exequat. Vnde Augustinus: Fides eñ dicitur, quia fit quod dicitur alioqui factis Deum negat, nec se fidelē exhibet. Quinto, mens bene disponitur ad id, quod est infra se, per tria, scilicet per modestiam, qua seruat modum in dictis & factis, & per continentiā, qua se abstinet, & appetitum refrænat ab illicitis, & per castitatem, qua bene & recte licitis vtitur. Cōtinens eñ est, qui fortis concupiscētias patitur: sed non vincitur. Castus vero, q̄ nec patitur nec vincitur. Ad maiorem autē euidentiam sciēdum, cp multiplex est subiectum fruitionis. Primo namq; fruitio includit quandā delectationem & quieta tionem cuiuscunq; naturæ: & sic conueni re etiā potest brutis, non proprie, sed abusiue. Brutum eñ quiescit in delectatione cibi, quia nescit aliā delectationem vlteriorē. Vnde ait Augustinus lib. LXXXIII. quæst. Frui q̄libet corporis voluptate, non absurde æstimātur bestiæ. Secundo, fruitio dicit delectationē voluptuosam naturæ rationalis, quacunq; re habita, licet improprie: & sic cōpetit etiam peccatoribus, q propter vehementiā delectationis in delectatione peccati quiescunt, qa ratio absorbetur ab eis, ita quod nesciunt aliā considerare delectationem, q̄ suam. Tertio, dicit delectationē in summo bono: & sic tm̄ competit iustis, qui quiescunt in summo bono per plenā spem & confidentiā, propter omnis boni affluentiam, cooperante gratia & suauitate spiritus sancti. Nā fruitio pertinere videtur ad amorē & delectationem, quam quis habet de vltimo expectato, quod est finis. Cū ergo frui proprie est vltimi finis, ideo solum in his, quæ cognitionem habēt, inuenitur fruitio finis. Vñ dicit Augustinus X. de Trinitate, q̄d fruimur cognitis, in qbus voluntas delectata quiescit: nec qscere potest proprie nisi in vltimo fine, quia q̄diu expectat aliquid, remanet motus voluntatis in suspenso, licet iā ad aliquid puenerit. Quarto, dicit fruitio delectationē, cum pfecta quiete ex coniunctione finis vltimi: & sic cōpetit beatis, qui perfectius Deo fruuntur, q̄ viatores, propter p̄sentiam æternæ beatitudinis. Quinto, dicit fruitio summā delectationem cum pfectissima quiete, & summa coniunctione ad summum bonum: & sic Deus fruitur seipso. Nam omnis boni affluentia, solum est in personis diuinis, quæ perfectissime fruūtur seipsis. Nos etiā quinq; modis aliquo frui possumus Primo namque fruimur aliquo, vt repræsentante & cooperante: & sic fruimur homine iuste per gratiam. Secundo, vt dispo nente, & sic fruimur virtutibus, quę dispo nunt nos ad beatitudinē obtinēdam. Tertio, vt perficiente & præmiū elicēte, & sic fruimur charitate. Quarto, vt mouēte aut imperante, & sic fruimur voluntate. Quinto, vt beatificante & sic fruimur solū Deo. Et dicitur proprie fruitio, qa fruitio duo importat, scilicet delectationem, & omni modam quietationem, propter affluentiā omnis boni, quo totus appetitus qetatur ex coniunctione finis vltimi. Fruendum est igitur proprie solo Deo, quia fruitiōis obiectum est summa bonitas, summa felicitas, summa sacietas, & finis vltimus, animæque centræ, in q̄ solum natura humana pfecte quietari potest. Dicimur tm̄ etiā frui virtutibus, & opera virtuū, propterea dicuntur fructus quadruplici ratione. Primo qa de spū quasi de ligno vitæ colligūtur. Secundo, qa propter se à spū rationali appetuntur. Nā secundum Augustinū, frui est amore inhærere alicui rei, propter se ipsam.

Cōtinēs quis.

Castus quis.

Fruitio multifariam dicitur.

Fruūtur homines diuersi modo.

Fruendū solo Deo

Fruuntur virtutibus,

ipsam. Tertio, quia cum spirituali delectatione & gaudio habentur. Dicit enim Augustinus, q̃d frui est vti cum gaudiot Quarto, quia spirituales humores. i. boni mores inde generantur. Deniq; secundũ Alexandrum de Hales in illa diffinitione Augustini, frui est amore inhærere alicui rei propter seipsam, amor communiter accipit ad omnes virtutes theologicas. Cõprehendit enim amorem summæ veritatis, qui est fidei: & amorem expectatæ beatitudinis, qui est spei: & amorem summi boni, qui est charitatis.

De differentia inter virtutes, dona, beatitudines & fructus secundum gradum & finem. Caput LI.

SVB vmbra illius, quem desiderabam, sedi, &c. Isti sunt fructus ligni vitæ, de quibus habetur in Apocalypsi, qui crescunt ex vtraq; parte fluminis. i. vitæ præsentis & futuræ. Sed in statu præsentis miseriæ profert fructus imperfectos & immaturos: in statu vero gloriæ, profert perfectos & maturos: quos non secludit ab inuicem, nisi fluuius mortalitatis vitæ præsentis. Citra flumen em̃ sunt iusti perfecti in præsenti vita, & vltra flumen sunt beati in patria. Est autem fructus iste dulcedo quædã in præsenti, vel refectio siue p̃gustatio ineffabilis delectationis vitæ futuræ, subsequẽs in anima beata, ex adeptione finis & vltimi expectati. Sicut enim fructus corporalis ab arbore procedit ad finem, vt quis eodem fruatur, sic actus nostri procedunt à spiritu sancto, vt mẽs hominis bene ordinetur, & eisdem delectabiliter fruatur: q̃uis in se nullo modo delectabiles sint, In quo fructu præsens miseria fit tolerabilior, & in operatione fit homo feruẽtior. qa coauget operationẽ propria delectatio, & fini fortius adhæret ab omni alio subtractus, eo quod anima sancta perfectioni suæ coniungitur, & in delectatiõem veriſimã immergitur. Quod autem amplius delectat, id feruentius operemur necesse est. Vnde sicut fructus spiritus sancti, est vltimum expectatum in vita spirituali, vt scilicet fruibiliter qs virtutes possideat, tam in agendo, q̃ in cauendo & patiendo: sic etiam in homine summã videtur exigere perfectionẽ: quia sicut donum potest in id, in q̃ non potest virtus, vt virtus, & beatitudo in id, in quo non potest donum secundum rationẽ doni: sic & fructus potest in id, in quo nõ potest beatitudo sub ratione beatitudinis, quia non semp beatus beatitudine viæ percipit fructus. Virtutes em̃ & dona & beatitudines sunt habitus, sed fructus sunt delectationes ex actionibus illoꝝ circa obiectũ proportionientes: virtutes etiam acquisitæ, vt acquisitæ, differunt ab eisdem vt gratuitæ, & etiam à donis ac beatitudinibus, non solũ secundũ gradum, sed etiam secundum finem. Pro quo notandũ, q̃ virtutes acquisitæ sam morales, q̃ speculatiuę finem habent boni operationem, vel veri cognitionem, vt est sistens intra limites naturæ, & modo naturali, quia, vt pure acquisitæ, finem habent actum perfectum. Virtutes aũt, prout sunt gratuitæ, finẽ habent operationem circa bonum, & cognitionẽ circa verum, super limites naturæ, & modo supernaturali: quia factæ per charitatem, quæ est forma virtutum, alium finem sibi præstituunt q̃ ex se habent, inquantũ puræ sunt acquisitæ, qa prout gratuitæ sunt, finem suum habent finẽ charitatis. Exempli gratia: In virtutibus moralibus, secundum virtutem prudentiæ, in operatione boni imperturbabiliter agentes, & nõ impediti, sedatis passionibus, beati sumus vt homines felicitate ciuili: & in virtutibus intellectualibus secundum virtutem sapientiæ in speculatione veri, imperturbabiliter, & non impediti, vacantes ab omni ope exteriori, beati sumus vt homines felicitate speculatiua, tanquam perfectionẽ illarum assequuti, prout sunt nudæ virtutes. Hic tamen non debet quiescere Christianus, finem scilicet virtutum ponendo in operatione boni, quo ad regimen vitæ, & in veri speculatione circa creaturas ex creaturis acceptas: sed finem earum ponere debet in dilectione boni illius, quod est summa omnis boni, & in veri illius cognitione, quod est summa omnis veri: nõ quantum naturaliter ex puris naturalibus debet diligi & cognosci, sed quantum per fidem & adiutorium diuinæ gratiæ. Et tunc virtutes, quæ dicuntur à Philosophis humanæ, dicũtur à Christianis gratuitæ per gratificationem spiritus sancti, cuius adiutorio sunt factæ. Et nõ differunt nisi fine, quem finẽ, vt sunt gratuitæ com-

Apo. 22

Fructus Spiritus quid.

Finis virtutum.

tæ communem habent cum donis & beatitudinibus: quibus cum homo fuerit perfectus, tunc fructum ex finis adeptione, & coniunctione cum ipso fine, quantum præsens vita patitur, percipit, tanquã vere beatus felicitate, qua felices sumus, non iã vt nudi homines, sed solummodo vt super homines cæteros excellentes, vtpote quasi iam dñ effecti, quia Deo coniuncti.

Ad maiorem autem euidentiam sciendum, quod sicut homo spiritualis carnẽ suam nutrit & fouet, vt Dei creatura saluetur: & eam in desideriis eius implendis negligit, ne diuina iustitia per hoc offendatur: sic econuerso carnalis homo cãrnẽ suam per vniuersa vitia finit effluere, diuinam contemnendo iustitiam, ne desideria illius offendãtur. Quod tam in viris spiritualibus, quam carnalibus quidam faciunt more humano, quidam mõ super humano, quidam vero modo inhumano. Et secundum hoc tanquã ex operibus nobis cognitis, secundum gradus perfectionum per ordinẽ distinctos, ponamus distinctionem secundum gradus & ordinẽ, tam in habitibus laudabilibus, q̃ in vitijs eis oppositis. Quod vt per exẽpla manifestius pateat, assumamus ad hoc vnũ habitum virtuosum, scilicet fortitudinẽ ex parte spũs, & vnũ viticsum, scilicet luxuriam ex parte carnis. Nam sicut homo carnalis humano mõ curam carnis habere dicitur in desideriis eius explendis, qñ modo naturali quærit eius delectationes, naturæ limites non exiens in fruendo venereis delectationibus: sic spiritualis humano mõ carnem suam in explendis eius desideriis negligit, eam periculo mortis exponens, ne diuinã offendat iustitiam: quod fit per fortitudinem, prout est virtus, p̃cisam habens rationem virtutis, q̃ curam carnis gerit, non exponens eã periculo mortis, nisi qñ & quõ oportet, & hoc ne offendatur diuina iustitia, & bonum virtutis, secundũ quod dicitur III. Ethicorũ: Fortis instupefactibilis est, vt homo timebit quidem vt oportet, & vt ratio dictat sustinebit boni gratia. Hic enim finis est virtutis, & in hoc consistit fortis dilectio: quia tamen secundum fortitudinem, quæ virtus est, cũ tristitia & dolore sustinet aspera carnis, & vellet non sustinere, & opportunitatẽ non adesse talia sustinendi: sed cũ ad sunt cõditionaliter mauult talia sustinere, q̃ bonũ virtutis offendere, q̃is hoc faciat cum tristitia & dolore. Secũdo, sicut carnalis suphumano mõ curam carnis habere dicitur in desideriis eius explendis, cum hoc facit modo supernaturali limites naturæ excedens per exquisitas malitias, venereas quærendo delectationes: sic spiritualis in desideriis spiritualibus explẽdis, carnẽ suam negligit, ne diuinã iustitiam & bonũ virtutis offendat, cum carnem suam suphumano modo mortis exponit periculo, qñ & quomodo oportet. Iam quidem non cũ anxietate & dolore, sicut fortis virtute fortitudinis, sed cum gaudio & exultatione, sicut fortis dono fortitudinis, iuxta illud Lucæ: Gaudete & exultate in die illa, &c. Tertio, sicut homo carnalis inhumano modo curam carnis habere dicitur in explendis eius desideriis, quando contra modum naturæ, & extra limites naturæ eam libidine commaculat, scilicet cum bestijs, vel masculus cum masculo turpitudinem operando: sic spiritualis inhumano modo carnem suam in explendis eius desideriis adeo negligit, quod eidem inhumaniter velut asino vix necessaria vitæ concedit, diuersis eam miseriis exponens, & quantum in se est, opportunitatem affectans, vt eam pro bono virtutis & iustitiæ, morti frequenter exponat, vitam habens in tædio, & mortem in desiderio: quod fit per fortitudinem, quæ est beatitudo. Et hic vocatur modus inhumanus, quia fit potius habitu diuino, quã humano. Hinc Philosophus vocat hanc virtutẽ heroicam, id est, diuinam, qua scilicet ex hominibus fiunt dñ propter virtutis excellentiam. Dicitur enim virtus diuina, cũ quis virtutem dirigit super omnem hominem & humanam virtutem, quia talis virtus ineſt hominibus iam Deo vnitis, & quodammodo deificatis propter nimiam approximationem & assimilationem ad Deum. Admirabilis quidem & supernaturalis est homo ille supremum virtutis attingẽs, & super omnes homines virtutem dirigens, quæ virtus homines quodammodo deos constituens, ineffabilem fruitionem diuinæ dulcedinis eis administrat. In quolibet ergo genere virtutis, dicitur esse opus virtutis, vt virtus est, cum illud agit vt homo, & humano modo. Dicitur autem opus esse doni, vt donum est, cum illud agit vt homo, sed superhumano

Fortitudo virtus

Fortitudinis donum. Luce 6

Beatitudo.

Virtus diuina.

mano modo. Dicitur autem opus esse beatitudinis, vt beatitudo, cum illud agit vt homo, sed vt iam deificatus, iuxta illud Psalmistæ: Ego dixi, dij estis. Ex his ergo patet, quod donum potest in id, in quod non potest nuda virtus: & beatitudo in id, in quod non potest donum secundum rationem doni: & fructus in id, in quod nō potest beatitudo sub ratiōe beatitudinis, quia non semper beatus, beatitudine viæ percipit fructus.

Psal. 80

De fruitione diuina in hac via & in patria: ac de primo fructu spiritus sancti, q est charitas, quæ tria in nobis operatur. Caput LII.

SVB vmbra illius, quem desiderabam, sedi.] Fructus isti spiritus, non dicūt in nobis nouos habitus, sed consolationum status, quibus spiritus iustorum consolantur, & in eis delectantur, quę delectationes consequuntur opera perfecta. Vnde, quia procedentes à spiritu sancto mentem delectant, sicut fructus materialis procedens de arbore, percipitur cum quadam suauitate, ideo nomine fingulorum fructuum intelligitur ipsum opus cum delectatione ex ipso consequente, vel ipsa delectatio consequens ex opere: quam delectationem Deus summe requirit in opere, dicente Psalmista: Delectare in domino, & dabit tibi petitiones cordis tui, Delectatio in domino, est delectatio bonæ conscientiæ, & sapor castitatis, humilitatis, patientię, charitatis, mansuetudinis, & aliarum virtutum. Quæ delectatio maior est omnibus alijs delectationibus corporalibus. Et cum in his delectamur, in domino delectamur. Amor enim verus, qui, secundum Gregorium, nunquam potest esse ociosus, sicut semp cogitad praxim, & opera bona, sic eidem semper quædam fruitio comitatur, vel quidam amor fruitiuus. Et quanto magis sui vehemētia, puritate ac perfectionc propinquat amori æterno, tanto magis & ipsi fruitioni propinquat, quæ quiescere cogit in dulcedine diuini amoris: quod dicitur iugum domini suaue. De quo Bernardus: O iugum amoris Christi, quam dulciter capis, quam glorioſe illaqueas, quam fortiter stringis, quam suauiter premis, quā delectabiliter oneras: quia nimis⁹ amor Christi est participatio quædam diuinæ naturæ in nobis, & per eā Trinitas habitat in nobis, sicut amans habitat in amato, & econuerso. Amor enim transfert amantem in amati similitudinem quantum potest, nō solum quantum ad substantiam, sed etiam quantum ad consimiles operationes arduorū & difficilium: & exinde redditur iugum domini suaue. Sicut enim, secundū Thomam in libro de Beatitudine, fruitio patriæ est delectatio proueniens ex perfecta coniunctiōe intellectus & affectus in Deum, vtpote cum anima figit intellectum in æternitatem, immēsitatem, bonitatem, largitatem, charitatem, & sic de cæteris attributis, statim affectus animæ delectatur in singulis intellectis, nec solum fruitur Deo in singulis, quæ in Deo sunt, sed etiam in singulis angelis & sanctis, ac in singulis virtutibus & donis eorum naturalibus, & sic erit Deus omnia in omnibus. Tanta namq; erit exinde delectatio, quod intrare non poterit in animam, sed anima tota intrabit in gaudium. Sic etiā suo modo pfecta fruitio viæ in Deum, est quidā amorosus & saporosus cōplexus dilecti in dilecto super omne desiderium: in quo cōplexu cogitur humanus spiritus expirare, liquare, defluere, & in fruitiōe vnum cum Deo fieri. Cui cū spiritus humanus perfecte coniunctus fuerit, iam non agit, sed agitur, & qui spiritu Dei aguntur, hi filij Dei sunt, Veruntā hæc fruitio paucissimorum est contemplatiuorū. Sed quanto magis huic cōplexui propinquamus, tanto magis de hac fruitione participamus, q̄ intimi Dei amici diuina dispensatione quandoq; deguſtant, dicentes cum Psalmista: Quām magna multitudo dulcedinis tuæ domine, quam abscondisti timentibus te. Perfeciſti eis, qui sperant in te in conspectu filiorum hominum. Quibus respondet Iesus in libro Apocalypseos: Nemo nouit nisi qui accipit, id est, experitur felici gustu. Nam amantibus est nota dulcedo, quæ timentibus est abscondita. Tanta namque iucunditas & amabilitas est in Deo, quod ab anima cognitus, statim eam ad se trahit, ad similitudinem adamantis ferrum attrahentis, vt eam in se vehementer absorbeat. Ad quam dulcedinem suspirans Bernardus, ait:

Fruitio patriæ.

1. Cor. 15

Fruitio viæ.

1. Con. 6

Psal. 30

Apoc. 2

Amabilitas in Deo.

Mat. 11

aiti: Non accessit cor meum o domine Deus ad multitudinem dulcedinis tuæ, quã absconditi timentibus te. Foris eius odo re vtcunque sustentor, quod est mihi super odorem balsami, cunctique generis suauis odoramenti. O domine Deus, si tã nobilis est odor, quã dulcis est sapor dulcedinis tuæ? Si tantæ virtutis est modica degustatio, quantum iucunditatis habet felix inebriatio? Hæc tamen fruitio præuiam requirit omnimodam pacem cordis, serenitatem mentis, & deificationem voluntatis. Oportet, inquam, à vitiosis affectionibus, ab inordinatis passionibus & tumultuosis occupationibus cor esse purgatum & liberum, quod hanc suauitatem gustare debeat: quia nisi syncerum fuerit vas cordis, non percipiet suauitatem spiritus, eo quod adhuc aceſcit ex fece voluptatis. Et hæc est fruitio, qua fruimur Deo, prout est possibile secundum modũ viæ: quam vtique fruitionem ordine congruo præcedere debet fruitio verarum virtutum, quæ nos disponunt ad obtinendã diuinam fruitionem, quas omnes Apostolus in numero duodenario fructuum breuiter comprehendit, quia omnes actus virtutum, donorum & beatitudinum, secundum quandam conuenientiam ad hos XII. actus vel fructus reduci possunt, vtpote per quos mens hominis per processum sancti spiritus per omnia bene disponitur secundum omnimodam diuinam conformitatem. Primus igitur fructus, *Charitas* & inter alios primatum obtinens, est charitas tanquam caput virtutum & fructuum. De qua dicit Hieron. Quæ alia virtus inter fructus spiritus habere debet primatum, nisi charitas? sine qua aliæ virtutes non reputantur esse virtutes, sine qua etiam nulla virtus spiritualẽ gustum consequitur. Nam qui charitatem non habet, huic tanquam infirmo virtutes non sapiunt, eo quod charitas est dispositio gustus spiritualis, cui sapiunt res, prout sapere debent. Charitas etiam sanat omnes *1. Pe. 4* infirmitates spirituales q̃si non fuissent, quia charitas operit multitudinem peccatorum: ex qua etiam vniuersa bona nascũtur, in quantum sunt meritoria, & omnes *Charitas habitus.* alij fructus gustum suum spiritualem ac fruitionem fortiuntur. Hæc autem charitas dum nominat habitum, est virtus theologicalis, & maxima virtutum, iuxta illud: Maior autem horum est charitas. De qua virtute apud Matthæum datur maximum & primum mandatum. Dum vero nominat actum, sic est opus virtutis, quod etiam tenet primatum cœlestium viarum, dicente Apostolo: Adhuc excellentiorem viam vobis demonstro. Dum deniq; nominat delectationem sequentem, tunc est fructus. Veruntamen charitas, prout est fructus, magnam in se requirit perfectionem. Et tria præsertim operatur in nobis. Primo, mentis omnimodam depurationem ab omnibus, quæ diuinum amorem non redolent, & quandam viuacissimam in Deum adhæsionem, nihil amplectens nisi diuinum beneplacitum, omnẽ iacturam in tempore & æternitate sustinere parata propter Deum, sine omni cordis retractione. Quæ nimirum adhæsio gratuita sic mentem Deo coniungit, quod inadhæsibilis fit omni creato. Hinc prima dispositio mentis ad bonum, qua summo bono fruibiliter adhæret, est per amorem, quæ est prima affectio, & radix omnium affectionum. Hinc merito prima ponitur inter fructus spiritus, in qua spiritus sanctus specialiter datur sicut in propria similitudine, cum & ipse sit amor. Porro duo alia, quæ charitas fructus operatur in nobis, vide prout immediate sequitur. *1. Cor. 13* *Mat. 22* *Charitas actus.* *1. Cor. 12* *Charitas delectatio.* *Charitas ex qua primatur.*

De duobus alijs, quæ charitas operatur, ac de vndecim alijs fructibus spiritus in particulari.

Caput LIII.

SVB vmbra illius, quem desiderabam, sedi.] Cum charitas fructus magnã perfectionem requirat, quæ tria principaliter operatur in nobis, quorum primum in immediate præcedentibus expositum est, duo sequentia prosequamur. Secundo vero charitas in eo, cui tam efficaciter adhæret, plenarie facit quiescere per quendam complexum vnitiui amoris, ex quo necessario sequitur secundus fructus, scilicet gaudium in spiritu sancto. Omnis enim amans gaudet ex coniunctione amati. Charitas vero Deum, quem amat, semper præsentem habet. Nam qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo. *Quies.* *Gaudiũ.* *1. Ioan. 4*

Sunt

Sunt enim duo, quæ diuinam causant præsentiam, scilicet charitas & cõscientiæ puritas, quæ sunt digna vt de eo homo spiritualis merito gaudere debeat. Dicit enim Tull. de Senectute, quod conscientia bene actæ vitæ, multorumq; beneficiorũ recordatio iucundissima est, fructus autem gaudij dulcissimus est, quia non est oblectamentum super cordis gaudium, & secura mens quasi iuge conuiuium. Tertio denique charitas pacem omnimodã operatur, quæ perficit gaudium, quia mentem quietat, etiã in quantumcunq; pœnalibus, iniuriosis, contumeliosis, & alijs diuersis: q̃ cuncta charitas etiam fruibilia reddit, sicut B. Stephano torrentis lapides, & beato Laurẽtio carbones. Est enim pax status virtutis, in quo est delectatio in Deo sine contradictione carnis, mundi & diaboli: vel si est aliqua, inefficax est, quia pax fructus est status animi purgatissimi, in quo fuit Paulus, cum dixit: Complaceo mihi in infirmitatibus meis, in contumelijs, in necessitatibus, in angustijs, in persequutionibus pro Christo. Est ergo pax præsentis gaudij, tum quantum ad quietationem ab exterioribus conturbantibus, quibus omnibus supereminet quies serenissima, tũ etiam quantum ad sedationem interioris desiderij: quia non perfecte gaudet, cui nõ sufficit, quod habet. Qui vero cor habet in vno pacatum, à nullo alio potest inquietari. Rursum, qui per desideria sua totaliter in vno quiescit, ad alia nõ fluctuat nec inquietatur. Nam vera pax est à voluntate Dei non diuidi, & in his solis, quæ Deus diligit, delectari. Et hi tres fructus quasi sorores sibi inuicem sunt cõbinatæ, quarum primogenita charitas est. Quartus fructus dicitur patientia, quæ bene disponit mentem in malis, sicut tres priores bene disponunt in bonis, ne scilicet mẽs turbetur in toleratione malorum præsentium: quem fructum veraciter obtinet, qui gratanter & delectabiliter cuncta aduersa complectitur, dicens cum Apostolo: Repletus sum consolatione, supabundo gaudio in omni tribulatione mea. Nunquam enim est perfectus amicus, nunqnam summa dilectio, nisi pro amico Deo quis aduersa cuncta non solum gratãter accipit, sed etiam horrendam mortem ignominiosa crudelitate iniuste inferendam, affectu plenissimo concupiscit, sicut dulcissimus amator Iesus dilectam animam suam laniãdam tradidit inimicis pro inimicis. Hanc enim solam de propriis repẽdimus pro vniuersis eius beneficijs, vtpote quam summe requirit à dilecta in spirituali copula: quia patientia existens quartus fructus est vltima virtutum, quæ rectificat hominem ad proximum suum, cum scilicet iniuriam pro amico Deo patienter accipit &, inferentes visceroſe diligit. De tali sponsa dicere potest sponsus: Sicut lilium inter spinas crescit, & punctum redolet, sic amica mea inter filias, id est, mentes puerſas proficit, & per iniurias puncta gratias agit. Quintus fructus dicitur longanimitas, quę bene disponit mentem, ne scilicet inquietetur in dilatione bonorum futurorum, sed in expectatione perseuerãter vnam se inuenit cum voluntate diuina, iuxta quod admonet Psalmista dicẽs: Expecta dominum, viriliter age, & confortetur cor tuum, & sustine dominum. Vnde in Ecclesiastico scriptum est ea: Cõiungere Deo & sustine, vt crescat in nouissimo vita tua. Nam sola perseuerantia, vel longanimitas coronam gloriæ consequitur. Sextus fructus dicitur bonitas, qua scilicet quis bonũ habet animum ad proximum, vt ei velit bonum, & est quædam animi dulcedo circa proximum. Est etiam, secundum Glosam, animi dulcedo, dulcorans omnem amaritudinem huius mundi, adeo vt non solum aduersa quęq;, sed & mortem quoq; faciat dulcissimam, nec quæcunque asperitas illi vnctioni resistere potest. Amor enim Christi bonitatem hanc in nobis efficiens, infinitæ suauitatis & dulcedinis est, omnem dulcorãs amaritudinem, omnem superans & expellens peregrinam dulcedinem. Septimus fructus dicitur benignitas, quæ bene facit proximo suo, etiam iniurianti & perſequenti. Dicuntur enim benigni, quos bonus ignis amoris feruere facit, non solum ad bene volendum, sed etiam ad bene faciendum proximis, etiam ingratis & inimicis: quæ virtus etiã dicitur liberalitas, & est virtus nobiliũm: & quanto benignior & liberalior, tanto nobilior. Octauus fructus dicitur mansuetudo, quæ scilicet impedit iniuriam facere proximo, & illatam æquaniniter portat: qua perficitur illud euangelicum: Si quis te percusserit in vnam maxillam, præbe ei & alteram.

Eccl. 30 Pax.

2. Co. 12

Pax uera quæ.

Patiẽtia

1. Cor. 7

Cant. 2

Longanimitas.

Psal. 26

Eccl. 2

Bonitas.

Benignitas.

Mansuetudo.

Mat. 5

Fides. Nonus fructus dicitur fides, qua quis in Deum credit, per quam intellectum suum, & omnia quæ sunt eius, Deo subnicit, etiam fidem suam debite bonis operibus exequendo, alioqui factis Deum negaret, nec se fidelem exhiberet. Per fidem etiam fidelitas intelligitur, qua remouet à proximo dolum & fraudem. Virautem fidelis multum laudabitur, vt dicitur in Prouerbijs. Et Ecclesiasticus ait: Si tibi est seruus fidelis, sit tibi quasi anima tua, & quasi fratrem tuum tracta illum. Decimus fructus dicitur modestia, quæ modum debitum obseruat in dictis & factis. Nam modestia, secundum Tullium, est scientia rerum illarum, quæ aguntur vel dicuntur, loco suo collocandarum. Vnde dicitur ad Philippenses: Modestia vestra nota sit omnibus hominibus, id est, rationabilis conuersatio. Hanc vult Apostolus notã fieri hominibus, vt eius odore si mortui sunt, viuificentur, si viui, confortentur. Et Seneca: Magni animi est magna contemnere & mediocria magis velle, quàm nimia, eo, quod superflua nocent. Sic segetem nimia frangit vbertas, sic & rami fructuum onere franguntur. Vndecimus fructus dicitur continentia, qua se mens abstinet, & appetitum refrenat ab illicitis, dicẽs cum Psal. Renuit cõsolari anima mea, memor fui Dei & delectatus sum. Hinc Tullius: Si cibis & potibus parce vteremur, & nos immaculatos custodiremus, frueremur consortia & affabilitate deorum, id est, angelorum. Non enim est digna põderatio continentis animæ.

Pro. 28 Eccl. 33 Modestia.

Philip. 3

Continentia.

Psal. 67

Duodecimus fructus est castitas, qua quis recte vtitur licitis, scilicet vxore & similibus, vtpote per quam tã perfecte superditatur libido, quod nec vincitur, nec impulsum patitur. De qua Sapiens ait: O quam pulchra est casta generatio cum claritate. Castitas enim sicut odor balsami odoriferi, quo cadauera condita in corrupta seruantur, sensus & actus continet, & constringit, statum quendam immortalis glóriæ repræsentans. De qua dicit Bernardus: Quid castitate decorius, quæ hominem facit angelum? Inter se quidem differunt homo pudicus & angelus, sed felicitate, non virtute. Nam si angeli castitas felicior, hominis tamen fortior esse cognoscitur.

Eccl. 27 Castitas.

Sapi. 4

De duodecim fructibus æternæ vitæ, quibus anima coronabitur, de tribus, quæ requirũtur ad perfectã beatitudinem.

Caput LIIII.

VEni de Libano sponsa mea, veni de Libano, veni, coronaberis.] Canti. IIII. Libanus mõs est Phœnicis, & interpretatur Hebraice candidatio, Græce vero thus, qa, secundum Richardum, Libanus mons est in quo crescunt myrrha, qua corpora incorrupta conseruantur, & thus deuotionis, orationis, & cõtemplationis, quo spiritus sustollitur ad diuinum amplexum. Nam omnimoda mortificatio, & intima deuotio reddunt animam candidam & dealbatam, & sustollunt ad intimam Dei familiaritatem. Talem enim animam vocat sponsus, quasi dicat: Veni. s. fide, spe & charitate, de candida cogitatione, oratione, contemplatione. Vel, de candida affectione, intentione & operatione: seu de cãdida virtutum, donorum & gratiarum perfectione: vel de candido statu incipientium, proficientium & perfectorum. Venire debet, inquam, de monte, ad quem prius accessit, dicens: Vadam ad montẽ myrrhę, & ad collem thuris, mortificando mẽbra sua, quæ sunt super terram, scilicet carnales affectus, proprias volũtates, & quicquid inferius delectare potest supergredi ens, & quæ sursum sunt, insatiabilibus desiderijs quærens, vbi Christus est in dextera Dei sedens. Porro triplicata hortatio vt veniat, & coronam accipiat, immensitatem amoris & desiderij ad eam habitã insinuat, ac vocantem Trinitatem trina repetitione denunciati & vt trina vocatione Trinitatis fruitionẽ exprimat. Nam ipsius animæ coronatio est, plena & æterna summæ Trinitatis fruitio. Est autem corona stellarum duodecim, vt dicitur in Apocalypsi: quia duodecim sunt fructus ligni vitæ, id est Christi, etiam in statu gloriæ, sicut duodecim sunt in statu gratiæ, de quibus supra dictum est. Et hi duodecim fructus sunt quasi duodecim fercula, quæ ministrabit Iesus electis suis in vita æterna. De qbus dicit Origenes sup Cãtica: Da mihi dñe fructum dulcem, fructũ vitæ

Libanus

Cant. 4 Col. 3

Ibidem.

Apo. 12

vitæ animæ meæ. Et respondens dicit: Altus est fructus, attolle desiderium: Benedictus est, sanctifica obsequium: imputribilis est, purifica affectum: suauis est, lætifica animum. Nunc igitur de fructibus futuræ vitæ, quibus anima fidelis corona bitur intratura in gaudium dñi, prosequamur. Ad quos nimirum sponsa suspirat, cum indicari sibi petit vbi cubet sponsus in meridie. Vnde Bernardus: Merito sponsa illo suspirat & inhiat loco pascue simul & pacis, sed quietis, sed securitatis, sed exultationis, sed admirationis. Laudato Hierusalem dominum, lauda Deum tuum Sion: quoniam confortauit seras portarum tuarum, benedixit filijs tuis in te, qui posuit fines tuos pacem, & adipe frumenti satiat te. Quis non illic vehementer pasci cupiat propter pacem, propter adipem, propter satietatem? Tuta habitatio paradisus, dulce pabulum verbum, opulentia multa nimis æternitas. Habemus & nos verbum, sed in carne, nobis apponitur veritas, sed in sacramento. Angelus ex adipe frumenti & nudo grano satiatur, nos oportet interim contentos esse sacramenti cortice, carnis furfure, palea literæ, fidei velamine. Et quantalibet abundantia spiritus pinguescat, non pari omnino iucunditate sumit cortex sacramenti, & adeps frumenti, fides & species, memoria & præsentia, æternitas & tempus, vultus & speculum, imago Dei & forma serui. Festinemus igitur ad locum tutiorem, ad pastum suauiorem, ad agrum fertiliorem, vt habitemus sine metu, abundemus sine defectu, epulemur sine fastidio. Indica mihi dñe vbi pascas, vbi cubes in meridie. i. tota die. Illa enim meridies est tota dies, nesciens vesperam, quæ melior est in atrijs tuis sup milia, quia nescit occasum. O vere meridies, plenitudo feruoris & lucis, solis statio, vmbræ exterminatio, paludum deficcatio, fœtorum depulsio. O perenne solstitium, quãdo iã non inclinabitur dies: o lumen meridianum, o vernalis tẽperies, æstiua venustas, autũnalis vbertas, & hyemalis quies. Hũc locum tantæ claritatis, pacis & plenitudinis indica mihi: & sicut Paulum duxisti in tertium cœlũ, vt oculis suis videret Iesum, ita me digneris introducere, vt te in lumine tuo, & in decore tuo per excessum mentis contemplari merear, pascentem vberius, & quiescẽtem securius. Hinc enim nec clara lux, nec plena refectio, nec tuta mansio, donec adimpleas me lætitia cum vultu tuo. Vultum tuum domine requiram, quia vultus tuus meridies est, vbi pascis & cubas. Hæc Bernardus. Veruntamen ad beatitudinem perfectam duo requiruntur. Primo requiritur diuini muneris influentia, quia ad videndum diuinam essentiam, in qua perfecta beatitudo consistit, nullus intellectus creatus naturali sua virtute potest attingere. Nam intellectus angelicus cum sit creatus, & per consequens finitus & limitatus, sua virtute non attingit, nisi ad ens creatum & finitum: quanto magis intellectus humanus cum in vmbra oriatur intelligentię vt dicit Isaac, non potest sua virtute propter suam imbecillitatem attingere ad claram visionem essentiæ diuinæ, in qua tenebræ non sunt vllæ, sed datur ex sola diuina gratia, secundum illud: Gratia Dei vita æterna, quæ scilicet vita consistit in Dei visione. Secundo, requiritur clari luminis refulgentia: quia Deus lucem habitat inaccessibilem, quam nullus hominum vidit, quia nullus ad eam ex se accedit, sed cui datur ex dono Dei: non quidem quod excellens sua claritas intellectum creatum corrumpat, sicut excellentia sensibilium corrumpit sensum, sed qa intellectus creatus sua virtute tantam essentiæ diuinæ claritatem videre non potest: & ideo necessarium est ei lumen gloriæ, non quidem ex parte diuinæ essentiæ, quæ secundum se absque alio medio est intelligibilis, sed ex parte nostri intellectus. Quia per hoc lumẽ primo intellectus noster habilitatur & disponitur ad visionem diuinæ essentiæ, sicut diaphanum vel transparẽtia quædam est dispositio corporis, ex qua corpus lumen suscipit. Vnde Psal. ait: Amictus lumine sicut vestimento. Per amictum luminis intelligitur lumen gloriæ, quo disponitur intellectus ad videndum Deum per essentiam. Secundo fortificatur, quia virtus naturalis intellectus creati adeo debilis est, quod ex se non sufficit ad videndum diuinam essentiam, quamuis essentia diuina maxime sit intelligibilis, sicut sol propter excessum sui luminis à noctua & vespertilione videri non potest. Hinc oportet quod virtus naturalis intellectus creati confortetur lumine gloriæ. Pro quo notandum, quod duplex est lu-

Cant. 1

Psal. 147

Cant. 1

Psal. 83

1. Cor. 11

Psal. 26 Beatitudini nec cessaria duo.

1. Ioan. 1

Rom. 6

1. Tim. 6

Lumen gloriæ tria operatur.

Psal. 103

Lumen duplex.

men creatum in intellectu cuiuslibet beati. Vnū est generale & naturale ipsi intellectui, quo. s. in specie suæ naturæ completur. Sed per hoc lumen intellectus beati non videt diuinam essentiam. Aliud est lumen supernaturale. s. lumen gloriæ, quo intellectus diuina visione beatificatur. Tertio, noster intellectus eleuat. Nam licet essentia diuina cuilibet rei præsens sit, sicut causa præsens est causato, non tamen est præsens cuilibet intellectui vt intelligibilis forma, vel sicut obiectum potentiæ præsens est, sed in infinitum distat à quolibet intellectu creato: & ideo indiget lumine gloriæ, quod non quidem ex virtute propria (cum sit etiam quid creatum) sed ex virtute, quam ex Deo fortitur, intellectum creatum beati Deo coniungit, non secundum esse, sed solum secundum intel
Psal. 35 ligere, iuxta illud Psal. Et in lumine tuo videbimus lumen, id est, in lumine diuinę gloriæ videbimus lumen diuinę essentię. Vnio namq; ipsius animæ ad corpus q̄ddam exemplum esse videtur illius beatę visionis, qua spiritus vnietur Deo. Sicut em anima per suam essentiam vnitur corpori, sic essentia diuina per seipsam vnitur intellectui, ita quod in patria diuina essentia est, quæ intelligitur, & qua intelligitur. Et sicut tota vita corporis anima est, sic beata vita animæ Deus est. De qua dicit Augustinus: Beata vita est amor & perfecta notitia summæ Trinitatis. Ipsa enim est summum bonum, inenarrabile gaudium, sera lætitia, purum & perfectum ac infinitum oblectamentum. O cœlestis mansio secura. O patria totum continēs quod delectat. O pax super pacem, & indeficiens exultatio totius voluptatis diuinæ. Nam ibi præmium nostrum erit videre Deum, viuere cum Deo, esse in Deo.

De quatuor fructibus primis gloriæ, q̄ assc̄ibuntur animæ beatæ, qui sunt claritas, securitas, suauitas & trāquillitas. Caput. LV.

Apoc. 3 VEni de Libano sp̄sa mea, veni de Libano, veni, coronaberis.]De q̄ profecto corona dicit dominus in Apocal. Esto fidelis vsque ad mortem, & dabo tibi coronam vitæ. Quæ. s. in futuro percipietur duodecim fructibus gloriæ, qui sunt duodecim gaudia, & vocantur à Psal. misti delectationes, cum dicit: Adimplebis me lætitia cum vultu tuo, delectatiōes in dextera tua vsq; in finem, id est, delectabiles fructus ligni vitæ, sunt in dextera tua. i. gloria sempiterna. De his eñ fructibus dicitur in Apocaly. Ostēdit mihi dñs Apo. 22 fluuium aquæ viuæ, splendidum tanq̄ crystallum, procedentem de sede Dei & agni, &c̄. Fluuius autem iste currens per mediū ciuitatis Hierusalem, significat affluentiā gloriæ cœlestis à Deo emanātis in omnes beatos. Nā fluuius à sede. i. maiestate Dei patris, & agni, id est, Christi, procedēs est spiritus sanctus, & tota subitantia charitatis tam gratiæ, quàm gloriæ, per quam & in qua tota subitantia summæ Trinitatis deriuatur, & omnibus in gratia & gloria paradisi existentibus communicatur: quæ nimirum ab agno, secūdum quod homo, meritorie & dispensatiue procedit. Et thu Psal. 45 ius fluminis impetus lætificat ciuitatem Dei, tam hic militantem per gratiam, quā ibi triumphantem per gloriam. Hæc est igitur corona stellarum duodecim, qua mulier illa mirabilis in Apocalypsi coronata legitur, quia comprehendit omnem gloriam paradisi, & cuius libet beati. Vn- Apo. 12 de Psalmista ait: Posuisti domine in capi- Psal. 20 te eius coronam de lapide preciosa, id est, de lapide topazio, qui vestitur colore omnium lapidum, significans totam gloriam beatorum, cuius per vinculum charitatis particeps efficitur quilibet beatus, dicente Grego. O felix hæreditas, quam cohæredum numerus non angustat, quæ & omnibus vna est, & singulis tota, quæ tanto longior extenditur, quanto ad hanc multitudo percipientium dilatatur. Viden dum est igitur de quatuor primis fructibus gloriæ, qui assc̄ribūtur animæ beatæ. Claritas Quorum primus est claritas, quam anima cōsequetur propter meritum fidei, qua. s. intellectus perficitur & glorificabitur in cognitione summæ veritatis. Nā merito fidei in vita gloriæ datur clara visio infallibilis veritatis, in perfecta intelligentia admirabilis excellentiæ Dei cognitæ in sua natura. Veruntamen quamuis essentia diuina videbitur ab omnibus in gloria, in illa tamen vnus alio perfectius videbit eam, lucet tamen essentię diuinæ, quantum est de se, in eadem dispositione permanente

te: sicut videmus quod exteriori luce eadē manente lympidiores & perspicatiores oculos habens, clarius eam videt, quam alius minus lympidus & perspicax in oculis. Et hoc cōtingere potest ex tribus. Primo, ex lumine clariori, qp est lumen gloriæ. Nam lumen gloriæ perfectius erit in vno, q̄ in alio: & hoc ex virtute gratiæ cōsummatæ, quæ proprie disponit ad videndum Deum: non qp sit immediata dispositio ad visionem Dei, sed quod per talē gratiam homo meretur sibi dari lumen gloriæ, quo Dei videat essentiam, & diuinam percipiat claritatem. Sicut enim corpora cœlestia sunt magis vel minus splendida, secundum quod magis vel minus participant de lumine solis: sic beati plus vel minus Deum vident, & claritate splendēt, secundum quod magis vel minus de lumine gloriæ participant. Secundo vero cōtingit ex ordine propinquiori. Nā secundū Diony. de cœlesti Hierarchia, superiores angeli tanquam propinquiores, Deum clarius vident quàm inferiores: quam propinquitatem caulat humilitas, quæ meretur exaltationem & gratiam. Vnde quanto quis fuerit humilior, tanto in regno cœlorum efficietur maior, & Deo propinquior: quia vbi maior concauitas, ibi maior capacitas, & per consequens maior felicitas. Tertio, ex virtute sublimiori, quia virtus est quædam dispositio mentis ad mensuram gloriæ percipiendam: quæ virtus proprie est charitas, cui soli ascribitur essentiale præmium, vtpote perficiens omne meritum. Et sicut charitas viæ distinguit mansiones per modum meriti, quia actus noster non habet quod ex subtilitatia actus sit meritorius, sed ex charitate, qua scilicet informatur: sic charitas patriæ distinguit mansiones per modum præmij, quia charitas patriæ quanto perfectior est in aliquo, tanto magis reddit beatum, diuinæ visionis & claritatis capacem. Nam vbi maior est charitas, ibi maius est desiderium. Desiderium autem quodammodo desiderantem facit patulum & aptum ad susceptionem boni desiderati. Et ideo qui de charitate plus habuit, Deum clarius videbit, & perfectior ac beatior apud eum in æternum manebit. Quilibet tamen beatus ita perfectè Deum videbit; quod eius capacitas totaliter implebitur, & perfectè quietabitur, vt nihil amplius velit imo propter abundantiam fraternæ charitatis quilibet beatus in alijs amabit, & sibi habere reputabit, quod alius habebit, quamuis illud in se non habebit, vt postea latius videbitur. Secundus fructus animæ est Securitas, quam ex merito spei memoria consequetur. Nam merito spei datur in vita gloriæ, secura possessio inamissibilis dignitatis & felicitatis, ita quod intelligentia & memoria sunt perfectè securæ de prædictæ tentionis perpetuatione. Si ergo, secundum Augustī. lib. de moribus ecclesiæ, tanta est pulchritudo iustitiæ, tanta iucunditas lucis æternæ, vt etiam si non liceret in ea amplius viuere quàm vnius diei mora, propter hoc solum innumerabiles anni vitæ huius, pleni delitijs & circumfluentia bonorum temporalium rectè meritoq; contemnerentur. O quid igitur erit de visionis illius inamissibilitate assecurari? O felix securitas, qua felicitas illa in æternum beatis communicabitur, vt fiducialiter dicant cum sponsa: Tenui eum nec dimittam, sed quem cognoui summum bonū, amplectar in perpetuum summe charum. Secuti. 2 am. Cant. 3

Tertius animæ fructus est Suauitas, eo quod propter meritum charitatis humana voluntas perficietur, & glorificabitur in suauitate diuina, & charitate consummata: quam suauitatem quidam vocant fruitionem: quæ nihil aliud est, quàm summo bono clare viso, & secure possesso propter seipsum inhærere perfecti amoris vinculo. Et hoc est essentiale gaudium, alia cuncta gaudia beatorum in infinitū excedēs. Sicut enim inter habitus viæ charitas est principalius donum: sic inter habitus patriæ, charitatis donum obtinet principatum. In patria vero nobilior habitus actū habet nobiliorem: ideo Deum perfectè diligere (qui. s. actus est charitas patriæ) nobilissimus actus est animæ, in quo principalissima beatitudo consistit, de qua charitate videbitur inferius. Vnde secundum Bonauenturam in IIII. Senten. Deum videre, tenere & amare in gloria beatorum omnino sunt coniuncta, vt qui Deum perfectè videt, etiam perfectè tenet & amat: tamen quia beatitudo animæ principalius est in actu voluntatis, quàm in actu intellectus, eo quod voluntas nobilior est intellectu, & obiectū suum respicit sub forma nobiliori, quæ est charitas, ideo in claritate patriæ beatitudo principalius consistit, Suauitas

sistit, licet merces beatorum visioni magis appropriet, eo quod in visione distinguitur status patriæ à statu viæ, qui est in fide, non in visione. Quartus animæ fructus est Tranquillitas, quam anima consequetur ex tribus prædictis. Nam videndo Dei pulchritudinem, & eorum quę in eo videbuntur, ac eum possidendo cum omnibus quæ in eo sunt, & hoc cum summa suauitate & consummata charitate, tãta in Deo tranquillitate & pace requiescit tota anima, quanta erunt tria præcedentia. Et hæc est pax quæ exuperat omnem sensum, vt dicat anima fidelis: In pace in idipsum, id est in pace æternitatis, quæ pax est in idipsum, id est immutabilis & inenarrabilis, dormiam in præsenti per spem, & requiescam, id est, perfecte quiescam in futuro. Pax enim præsentis temporis non est in idipsum, quia sæpe immutatur & variatur, sed in futuro, vt dicit Esaias: Sedebit populus meus in pulchritudine pacis, & in tabernaculis fiduciæ, & in requie opulenta.

Tranquillitas.

Phil. 4
Psal. 4

De IIII. secundis fructibus gloriæ, qui glorificato corpori ascribuntur, quæ sunt Luciditas, Impassibilitas, Subtilitas, & Agilitas.

Caput. LVI.

VEni de Libano sponsa mea, veni de Libano, veni coronaberis.] Inuestigemus, ait Gregorius, q̃ sit in beatis festiuitas visionis Dei, quæ lætitia sine defectu, quisardor amoris non crucians, sed delectans, quantum in eis desiderium sit, visionis Dei cum satietate, & satietas cum desiderio, in quibus nec desiderium pœnam, nec satietas fastidium parit, quomodo inhærendo beatitudini sint beati, quomodo contemplando semper æternitatẽ sint æterni, quomodo coniuncti semper vero lumini facti sint lux quædam. Nam illa visio Dei tantæ pulchritudinis erit tantoque amore dignissima, vt sine hac qbuslibet bonis præditum, ac abundantem, nõ dubitet Plotinus philosophus, infelicissimum dicere. Fugiendum est, inquit Plotinus, ad illam præclarissimam patriam, & ibi patebunt tibi omnia, vbi Deus erit omnia in omnibus. Quid enim est, quod per prophetam dicitur: Ego ero illis Deus, nisi ego ero illis vnde fatentur? & quæcũque ab omnibus honeste desiderantur, vita, salus, virtus, victus, copia, gloria, honor, pax, fatietas, & omnia bona. Sic etiam intelligitur quod erit Deus omnia in omnibus, quia finis erit omnium desideriorum nostrorum, qui sine fine videbitur, sine fastidio amabitur, sine fatigatione laudabitur: hoc munus, hic affectus, hic actus erit omnibus sicut æterna vita communis. O Deus magne, mirabilis & amabilis, Qui erunt oculi illi qui te videbũt: quàm sani, quàm decori, quàm valentes & constantes, quàm sereni & beati. Deus enim præclarissime contemplabitur in plenitudine diuinæ lucis, dulcissime amabitur in latitudine charitatis, & securissime possidebitur in continuatione perpetuæ hæreditatis. Verum, illud summum bonum quod purgatissimis mentibus cernitur, à quibusdam cerni comprehendique non potest, quia humanæ mentis acies mualida in tam excellenti luce non figitur, nisi prius per fidei iustitiam enutrita vegetetur. Præmissis igitur de IIII. gloriæ fructibus, ipsam animam concernentibus, iam prosequendum est de IIII. fructibus qui concernunt ipsum corpus, & vocantur dotes corporis, sicut iam dictum est de III. dotibus animæ, quibus anima vnitur Deo, sicut sponsa sponso: cuius gloria redundabit in corpus, præcipue quo ad IIII. dotes quas tangit Apostolus ad Corinth. dicens: Seminatur, scilicet corpus, in corruptione, id est, concipitur corruptibile, vel sepelitur, & in terram proiicitur vt corrumpatur, surget in incorruptione, id est, incorruptibile & immortale p impassibilitatem. Seminatur. i. cõcipitur, vel sepelitur in ignobilitate. i. sine honore, imo cũ multa vilitate, surget in gloria, id est, gloriosum & clarum dote claritatis. Seminatur, id est, concipitur in infirmitate, id est, fragilitate patiẽdi, vel sepelitur in impotentia se mouendi, surget in virtute se mouendi, quasi in ictu oculi per dotem agilitatis. Seminatur, id est, concipitur & sepelitur corpus animale & terreitre, surget corpus spirituale, id est, subtile, simile spiritui in aliquibus proprietatibus.

1. Cor. 15

Dotes corporis.

1. Cor. 15

Claritas.

Primus ergo fructus est luciditas vel claritas, quæ

tas, quę à luce vel lumine sumit originem. Nam sicut lux diuina, & Dei sapientia dilectam animam ineffabili claritate perlustrabit, sic animæ lux in luciditatem corporis redundabit. Quia beatitudo non est corporum, sed ab aïabus in corpora redundabit. Pro quo notandum, quod claritas quædam corporis canabitur ex redundantia gloriæ ipsius animæ in corpus: & sic in corpore glorioso cognoscetur animæ gloria, sicut in vitro cognoscitur color infusi liquoris. Et secundum q̃d ánima erit maioris claritatis secũdum maius meritum, sic etiam erit differentia claritatis in corpore, secundum illud I. Corinth. Alia est claritas solis, alia claritas lunæ, & alia claritas stellarum. Stella autem differt à stella in claritate: sic & resurrectio mortuorũ erit, quia alia erit claritas Christi, alia beatæ virginis, & alia cæterorum beatorum, qui different in claritate tã corporis quam animæ. Vnde tunc, vt dicitur apud Esaiam, erit lux lunæ sicut lux solis, & lux solis septempliciter. Et tunc non erit alicubi nox super terram, sed solum in centro terræ, quia tunc fiet remuneratio omnibus corporibus cœlestibus, & etiam elementis in præmium humanæ seruitutis, ita quod Deus totam machinam creatam, hominis amore faciet pulchriorẽ. Et quia propter hominem omnia præmiabuntur, ideo secundum eam proprietatem præmiabuntur, secundum quam gloriosis corporibus cõsona redduntur. Hoc autẽ est lux, & ideo in luce & splendore augebuntur. Corpora vero beatorum, secundum Thomam, tunc septies magis sole lucebunt, quamuis hoc nõ sit aliqua auctoritate vel ratione probatum: quamuis tunc erit lux lunæ sicut lux solis, & lux solis septem pliciter, sicut lux VII. dierũ. Et quia cp in aliq̃ nõ recipit per modũ influentis, sed modum recipientis, ideo claritas, quæ est in aïa spiritalis, in corpore recipitur vt corporalis: non tñ erunt eiusdem speciei lux elementaris, & lux gloriosi corporis, sed lux elementaris sicut & solaris erit illius quædam imitatio. Erit etiam, secundũ Scotum, in corporibus glorificatis color gratissimus secundum vltimam perfectionem suis complexionibus conueniẽtem, vt magis in eis sensus visus delectetur. Secundus fructus est Impassibilitas, quã anima consequitur ex tentiõe & fruitiua possessione impassibilis Dei. Sic enim ab vbertate domus Dei inebriabuntur, & torrente voluptatis eius potabuntur, immersi medullitus ineffabili quadã dulcedine, quod ex nulla parte patebit accessus passibilitati, etiã si in inferno ponerent, Vñ dicit Augustinus ad Diosco. Tã potentẽ fecit Deus animã, vt eius plena felicitate redundet in corpus sanitas ppetua ita q̃d corpus gloriosum à nullo exteriori agente valebit immutari. Vnde dicit Esdras: Gaudiũ dñi est fortitudo nostra. Hoc est, ab vbertate diuinæ gloriæ redundat impassibilitas nostra à Deo in mentẽ, & à mente in corpus nostrum. Impassibilis enim Deus animã tenentẽ & possidentẽ reddit impassibilem: & ex illa corpus erit impassibile. Tertius fructus est Subtilitas, qa resurget corpus spirituale. Spiritualia vero sunt corpora cuiuscunq; spissitudinis vel soliditatis penetratiua, quia sunt impassibilia, secundũ quod sunt instrumenta animæ gloriosæ, sic quod eis nullum corpus nõ gloriosum resistere possit. Erit em̃ corpus gloriosum subtile & impalpabile p̃ perfectum spiritualis potẽtiæ, sed palpabile p̃ virtutem naturæ. Vnde p̃ virtutem beatitudinis ipsius animæ, tanta magnitudo virtutis actiuæ tunc erit in gloriosis corporibus, cp̃ p̃ eam multo efficacius quęcunq; corpora penetrare potuerunt, quã aer vel ignis: nimirum cum secundum Anselmum, quilibet beatus erit tam fortis, quod etiam, si velit, totam terræ molem commouere possit. Quartus fructus est Agilitas. Ex quo enim spiritus extribus animæ gloriosæ dotibus erit ad tendendum in Deum promptissimus, ideo corpori suo, quod omnem inclinationẽ suam habebit ad animam beatificantem, communicabit eandem agilitatem, ita quod poterit tam velociter corpus suum mouere, sicut seipsam sine corpore. Dicit enim Augustinus quod vbicunq; erit volũtas, ibi statim erit & corpus. Vñ licet corpus gloriosum mouet in tẽpore, tñ in tempore imperceptibili propter breuitatem. Corpus enim glorificatũ per omnia subiectum erit animæ glorificatæ, nõ solum vt nihil in eo cp̃ resistat voluntati spiritus, sed etiam vt in eo fit aliqua perfectio effluẽs ab anima glorificata in corpus, per

1. Cor. 15

Isai. 30

Pſal. 35

1. Eſd. 8

Subtilitas.

Agilitas

Impaßibilitas.

quam habile redditur ad omnimodā subiectionem: quæ perfectio dos glorificati corporis dicitur. Anima autem corpori coniungitur, non solum vt forma, sed etiam vt motor: & ideo vtroque modo oportet vt corpus gloriosum aīæ glorificatæ sit summe subiectum. Primo modo per dotem subtilitatis. Secundo per dotē agilitatis. Et quia corpus gloriosum totā existentiæ suæ & nobilitatis & subtilitatis rationem trahit ab anima, ideo eius inclinatio sola est ad animā. Et ga agilitas sequitur inclinationem, ideo quàm potēs anima fuerit ad imperandum, tam potens erit corpus ad exequendum.

De duobus primis fructibus gloriæ, tam animam quàm corpus cōcernentibus, quę sunt ineffabilis nouitas, & amicabilis societas. Cap. LVIII.

VEni de Libano sponsa mea, veni de Libano, veni coronaberis.] Iā deniq; de IIII vltimis fructibus tam animam quàm corpus concernentibus prosequamur: quorum primus dicitur Nouitas. f. in reparatione vniuersi. Gaudebunt em̄ beati, quia specula, qbus in pſenti vita vſi sunt ad cognoscendū Deū, videbunt reformata & decorata in admirabilē pulchritudinē, & quodammodo beato rū corporibus conformata. f. solē, lunam, stellas & elementa, quæ sub specie & decore manifestant sapientiam facientis & gubernantis: à quorum magnitudine & pulchritudine cognoscibiliter potest eorum creator videri. Vnde verisimile est, secundum Thomam, quod in gloria beati quādoque mouebuntur pro libitu suæ voluntatis, vt illud quod habent in virtute. f. agilitatem, actu exercentes diuinam sapientiam ostendant commendabilem, & vt eorum visus reficiatur pulchritudine diuersarum creaturarum, in quibus Dei sapientia eminenter elucebit. i. corporā cœlestium, & etiam elementorum. Sensus enim non potest esse nisi præsentium, quāuis magis à longinquo corpora gloriosa sentire possunt quam non gloriosa, quia visus oculi glorificati, multo magis à remoto videre poterit, q̄ nō glorificati: minus tñ vident à remoto q̄ à propinquo. Et si obiicitur de Stephano, q̄d in terra positus, vidit in cœlo gloriā Dei, & Iesum stātem à dextris Dei, dicendum, q̄d à corpore Christi fuit immutatus oculus Stephani ad visionem humanitatis Christi, in cuius est potestate, cp corpus eius sic videat à longe sicut de prope. Sic ergo patet cp oculus carnis glorificatæ, quia non potest ad visionem essentiæ diuinæ pertingere, vt ei congruens solatium de visione diuinitatis præbatur, eam inspiciet in suis effectibus corporalibus, vt qbus indicia manifesta diuinæ maiestatis apparebunt, & præcipue in carne Christi, & post hoc in corporibus beatorum, deinceps in omnibus alīs corporibus. Hinc etiam alia corpora maiorem influentiam à diuina bonitate suscipient, non tamen variantē speciem, sed addentem cuiusdam gloriæ perfectionem. Sed quia corpora inferiora nō conueniunt cum cœlestibus, nisi in natura lucis & diaphoni (vt dicitur secundo de Anima) ideo perfici debent secundum claritatem qua vestientur, non tamen æqualiter, sed secundum suum modum. Erit em̄ terra in exteriori superficie sicut vitrum, aqua sicut cryſtallus, aer vt cœlum, ignis vt luminaria cœli. Et sic totus mundus in nouabitur, vt habitatori habitatio cōgruat, & ex hoc Deus hominem magis lætificet. Secundus fructus est societas: qa de consortio & societate tam immensa mirabiliter exultabunt, in qua beati se reperient. Nimiæ cum qlibet de quolibet in particulari singulares delectationes suscipiet vtpote de alterius pulchritudine, in splendore & colore, in decore & odore, imo & in voce, quod in Apocalypsi Ioannes præsensit, dicens: Post hæc audiui vocem turbarum multarum dicentiū Halleluia, id est, laudate Deum. Nam secundum Hieronymum IA est vnum de X. nominibus Dei, & communiter canitur in ecclesia cū magno neumate, i. vocum modulatione & grandi melodia, ad designandum illum ineffabilem iubilum diuinæ laudis qui à beatis fiet in daradiso, qui in vita pręsenti non potest exprimi. Nam IA interpretatur spiritus almus. Multum enim augebitur gaudium beatorum de societate immensa omnium electorū, tā angelorū q̄ hoīm, p̄cipue propter mutuā charitatem.

Pro quo sciendum, quod inter beatos erunt

Nouitas *Rom. 1* *Actor. 7* *Mundi innouatio.* *Societas.* *Apo. 19*

Beatorũ diuersimẽ

erunt III. differentiæ, s. æquales maiores & minores, nec tñ erit inter eos, secundum Augustinum, inuidia disparis claritatis, quia regnabit in oibus vnitas charitatis. Nam secundum Gregoriũ, tanta vis charitatis in illa pace beatos sociat, vt quod in se quisq; non accipit, in alio se accepisse exultet. Vna cunctis erit beatitudo lætitiæ quamuis non omnibus sit vna sublimitas vitæ quia quilibet beatus quemlibet alium electum angelum vel sanctum sicut semetipsum diliget, seu etiam plus vel minus, secundum maiorem vel minorem participationem diuinæ bonitatis, & æternæ beatitudinis. Cum enim proprie non sit diligibile nisi bonũ, ideo secundum quod quis plus habet de bonitate, plus etiam habet de diligibilitate. Et talis ordo dilectionis qui attenditur secũdum gradus & differentias boni, magis boni, & maximi boni manebit in patria, quia essentialis est ipsi charitati. Quidam igitur æquales erunt in gloria, qui dupliçabunt proquolibet alio gloriam suam, eo ꝙd æquali mensura se diligunt, & diligi se cognoscunt: ex quo sequitur, quod quilibet beatus de quolibet in gloria sibi coæquali tantum gaudebit, quantum de semetipso saltem extensiue, licet non intẽsiue, Et secundum Richardũ de similibus idem est intelligendum. Quidã aũt erunt maiores, qui similiter sibi duplicabũt gloriã, proquolibet eis minore in gloria: nõ tamen ex hoc quod tñ se videant ab eis diligi quantum diligunt, sed quia de gloria quorũlibet illorum tñ gaudent, quantũ de propria gloria, cũ quilibet secundũ capacitatem suam diligat alium gloriosum. Hinc est ꝙ Petrus plus gaudet de bono Lini, quàm ipse Linus: qa gaudium de dilectione procedit, & qui plus diligit plus gaudet. Non tñ ex hoc sequitur, secundũ Bonaventuram, quod tãtum gaudeat quãtum si ipse bonum illud haberet, quia tũc haberet charitatem maiorem, & per consequens intentius gaudendi potestatem. Quidam etiam erunt in gloria minores, qui toties gloriam suam duplicabunt, ꝙti es alios gloriosiores se esse cognoscent. Quoties igitur alios in gloria se maiores esse conspicient & intelligent, vtpote decies, centies, millies, seu centies millies, toties de eis gaudium suum duplicabunt: quia toties plus eis, quàm à seipsis diligi se cognoscent. Porro multum adhuc superemínet amor & gaudium tuiusmodi beati ad reginam cœli, quàm simul ad omnes alios tam angelos quam sanctos. Et hoc propter quatuor. Primo, ratione conceptionis, quia minimus beatus luce clarius cognoscet, quod beata virgo cum sit mater Dei, plus potuit pro humana salute, quàm tota rationalis creatura simul sumpta ponere potuit, considerata filij sui dilectissimi excellentia, qui fuit instrumẽtum nostræ redẽptionis, saluatiõis & glorificationis, consideratis etiam virginis meritis, suffragijs & exemplis. Secundo, ratione compassionis, qa minimus beatus aperte cognoscet, quod tota natura rationalis tantum doloremi & pœnam pro sua redemptione ponere non posset, quantum sola mater Dei sustinuit, considerata dilectione, qua filium suum intime dilexit. Qui tamen dolor sic virtute spiritus sancti superuenientis in eam, claudebatur in anima virginis, quod in nulla parte sensitiua corporis effundi permittebatur, ne scilicet ante tẽpus debitum delicata natura beatæ virginis moreretur. Tertio, ratione glorificationis, quia tantum excedit in gloria naturam tam angelicam quàm humanam simul iunctam, quantũ in magnitudine centrum suum excedit circumferẽtia firmamenti, cum intelligitur in filio suo, se velut alteꝛ ipsum diuinitate vestitam. Quarto, ratione dilectionis. Tantus enim est amor virginis ad quemlibet minimum beatum, ꝙd omnis amor quo natura tam angelica quàm humana diligit in regno cœloꝛ aliquem iã beatũ, est quasi centrum ad circumferentiam firmamenti, respectu amoris quo beata virgo minimum diligit beatum, considerato fontali principio, vnde talis amor originem habet. Videns igitur minimus beatus se tantũ à gloriosa virgine diligi, ac in ea propter ipsam tantam gloriam & gaudiũ augmentari, in illius amorẽ in tantũ inflammatur, & in tñ de eius gloria iucundatur quod quoties intelligit eã in gloria semet ipsum excellere, toties plus de illius gloria quàm de propria gaudens, lætificatur. Ex quibus omnibus rationabiliter concludi tur, quod amor & gaudium minimi beati ad beatam virginem, excedit amorem & gaudium omnium beatorum adinuicem actiue & passiue spiratorum.

Æquales.

Maiores.

Minores.

Mariæ virginis excessus.

De

De duobus vltimis fructibus gloriæ, qui sunt inexpressibilis iucunditas de Christi humanitate, & ineffabile gaudium de Dei bonitate.

Caput LVIII.

VEni de Libano sponsa mea, veni de Libano, veni coronaberis. Tertius proinde fructus æternæ vitæ concernens tam animam quàm corpus, qui est vndecimus inter fructus ligni vitæ instatu gloriæ, est iucunditas inexpressibilis de Christi humanitate. Amor em & gaudium quod de Christi humanitate minimus habebit beatus, excedit omnem amorem & gaudium quod ex inuicem habebunt omnes beati, amoris fonte considerato in Christo, vnde talis amor & tale gaudium originem habet.

Iucunditas de Christi humanitate.

Ad cuius euidentiam sciendum, quod Iesum Christum electi in cœlo tripliciter contemplabuntur. s. glorificatum, honoratum & coronatum, iuxta illud Psalmistæ: Gloria & honore coronasti eum, &c. Nam gloria proprie est in Christo ad creaturas intellectuales & rationales, quam .s. communicat omnibus beatis, sicut in sua passione prius omnibus æternam vitam promeruit. Et quamuis sibi ipsi, secundum communem opinionem doctorum non meruit glorificationem animę suæ. s. præmium substantiale, quia anima Christi non fuisset in principio creationis ad vnionem diuinam idonea, nisi fuisset beatissima & deiformissima, quod quidem fit per influentiam gloriæ, & ideo gloria in anima Christi præcessit omnia merita propter summam dignitatem, quæ fuit in anima Christi in sua creatione propter eius vnionem ad verbum. Meruit tamen sibi ipsi glorificationem corporis excellentissimam, tam in agendo, quam in patiendo, vt sic simul esset comprehensor propter suam dignitatem, partim existens in statu gloriæ, & viator propter nostram necessitatem, partim existens in statu miseriæ. In eo, inquam, statu in quo pro nobis mereri posset & satisfacere. Non enim solum pro nobis satisfecit, sed vtramque gloriam, tam corporis scilicet quam animæ promeruit nobis. Animæ, inquam, vt gloriæ lumen induat, & DEVM trinum & vnum ad fruendum veraciter comprehendat. Corpus autem, vt multo plus quam septempliciter fulgens, in gloria, luceat sicut lux septem dierum. Et quamuis omnes beati scilicet tam iustorum animæ quàm angeli, talem induent claritatem, excellet tamen corporis Christi, sicut noctem tenebrosam excellit dies clarissima. Et inde dicitur in Apocalypsi, quod illa ciuitas non eget sole neque luna, vt luceant in ea. Nam claritas Dei illuminabit eam: & lucerna eius est agnus. O quanta igitur gloria fulgebit anima eius superbenedicta. Et vtranq; gloriam meruit nobis æternaliter communicandam. Ex qua nimirum gloria Christi communicata prouenit ei honor ab omnibus beatis, qui scilicet honor, secundum Alexandrum de Hales, est protestatio præeminentiæ in aliqua exhibitione illi qui honoratur.

Apoc. 21

Christũ contẽplari in cœlo tripliciter. Psal. 20

Hæc autem exhibitio est amor, qui Christo homine ab omnibus beatis in regno cœlorum exhibetur: qui tantus est quod si statueretur ad partem vnam, omnis amor, quo se inuicem diligunt omnes creaturæ beatæ, inter eos etiam computando virginis Mariæ dilectionem, quã ipsa spirat in omnes, & omnes in eam, non posset attingere gradum amoris, quem minimus beatus spirat in Christum Iesum. Et hoc propter IIII. rationes. Primo, ratione donationis, quia clare cognoscet quod omnes beati simul iuncti, non tantum pro sua salute posuerunt, nec ponere potuerunt, quantũ solus Christus, qui corpus & animam liberaliter exposuit pro sua redemptione, & spirituali educatione. Secundo, ratione passionis quia manifeste sciet quod omnes beati nõ sustinuerunt, nec sustinere potuerunt tantum dolorem interiorem & exteriorem pro sua redemptione & reparatione, quãtum solus Christus. Cuius dolor est tantæ magnitudinis & multitudinis extiterunt, quod apud angelicam & humanam intelligentiam infiniti merito reputari possent, prout latius patuit superius. Tertio, ratione suæ beatitudinis, quia Christus, in quantum homo, quasi in infinitum excedit omnes beatos simul iunctos in ipsa beatitudine: & quanto plus eum videt

Amor beatorum ad Christum.

videt beatum, tanto plus diligit eũ. Quanto, ratione suæ dilectionis. Tota nanque dilectio qua se mutuo diligunt omnes beati, respectu amoris illius q̃ Christus in quantum homo minimum gloriosum diligit, est quasi centrum ad circũferentiam cœli, ipso fonte considerato, de quo talis amor originem habet. Ex qua nimirum dilectione pro quolibet sancto Christus ineffabiliter multiplicat gaudium suum. Et inde tam auidus animarum zelator erat, quod pro vna anima saluanda potius elegisset iterato subire crucis horrendum supplicium, quàm, quantum in ipso fuit eam descendere permisisset in infernum. Videns igitur minimus gloriosus à Christo se tantum diligi, inardescit adeo in amorem reciprocum, q̃d quanto illum plus quàm seipsum intelligit gloriosum, tanto plus eum diligens, magis de eius gloria, quam de propria iucundabitur. Ex quibus patet quod hæc quatuor, donatio, passio, beatitudo, & dilectio Christi erga sanctos exhibitæ sunt Christi gloria, quam beatis omnibus cõmunicat. Amor autem omnium beatorum ad Christum conceptus ex consideratione prædictorum, est honor omnium illorum ad Christum: quem honorem viscerosæ dilectionis etiam angelici spiritus Christo mediatori fidelissimo iugiter exhibent. Nam tanta vis dilectionis eorum mentibus est inserta, q̃d pro Christi gloria & honore libenter etiam mori voluissent, si eis possibile fuisset. Hinc dicitur in Apocalypsi: Et non dilexerunt animas suas vsque ad mortem, id est, sic dilexerunt Christum deum, quod licet mortales non essent, sibi tamen necessarium existimarẽt propriæ vitæ nõ parcere pro diuinæ dilectionis feruore. Quartus denique fructus concernens tam animam quàm corpus, qui & duodecimus est, Bonitas dicitur, id est, gaudium de Dei bonitate in sua natura perfecte cognita ab intelligentia, & de glorioso actu amoris diuini inspirato cõtinue in Deo: quę duo in æternum homini glorificato communicabuntur. Licet enim ineffabili gaudio de propria substantiali gloria futuri sunt pleni, tamen incomparabiliter amplius de eo gaudebunt, quod Deũ omni creaturæ tam incomprehensibilem videbunt, quàm de illo quod de Deo comprehendunt. Et hoc erit tertium, scilicet quo videbunt Christũ coronatum. Nã corona tum propter signum gloriæ, tũ quia debetur filio regis, tũ propter circulum in quo perficitur, infinitam deitatis substantiã significat, qua per personalem vnionẽ Christus Dei filius coronatur, quia qualis pater, talis filius, immensus, increatus, æternus. Et hic Deus trinus & vnus in essentia le præmium datur animæ beatæ. Nã tres potentias habet anima, tanq̃ fundamenta bonis omnibus spiritualibus, tam gratiæ quam gloriæ substernenda, à quibus elicituntur tres actus in vita gratiæ, quibus in præmium dantur tres actus gloriæ. Primus actus est credere, assentiendo summę veritati propter se, & super omnia, per quę gratificatur intelligentia: cui scilicet actui datur in præmium in vita gloriæ clara visio infallibilis veritatis in perfecta intelligentia, admirabilis excellentię Dei cognitæ in sua natura, qua scilicet intellectus eleuatur ad Deum clare videndum sicuti est & tunc efficitur anima deiformis. Secundus actus est sperare, innitendo summæ bonitati, largitati, &c. propter se & super omnia, per quem gratificatur memoria: cui datur in præmium tentio vel possessio per quam propter meritum spei memoria beatificatur in secura possessione inamissibilis dignitatis, ita quod anima pfecte securatur de tentionis prædictæ perpetuatione. Tertius actus est diligere, complectendo summam bonitatem propter se & super omnia: per quę gratificatur voluntas, cui datur in præmium immensa delectatio quædã infastidibilis bonitatis. Et hi tres actus in patria sunt omnino coniuncti & annexi. Nam qui perfecte videt, etiam perfecte habet & amat. Deniq; ex visione beatifica tanta dilectio cuiuslibet sancti respirat in Deum trinum & vnum, q̃d si ex vna parte ponerei amor Iesu, in quã tum homo, & etiam omnium beatorum, quem inter se spirant, & exalia parte amor quem minimus beatus spirat in Deũ, illius amor ineffabiliter excederet: quia talis amor est vnus de tribus principalibus actibus glorię substantialis. Ad quod etiã tres causæ principales assignari possunt. Prima, quia qlibet beatus à sumino Deo cognoscet se solũmodo beatificari & amplius diligi, q̃ sit oĩs alius amor ab oĩbus beatis mutuo spiratus. Secunda causa secundum

Zelator Christum diarum.

Apoc. 12

Bonitas.

Potentiæ diarum.

Actus gloriæ.

cundum Thomam, erit diuina humilitas qua se singulis beatis tunc subiiciet, quasi sit seruus emptitius singulorum, & qui libet eorum sit dominus suus. In cuius argumentum dicitur in Euangelio, quod transiens ministrabit eis. Tertia causa, Luc. 12 secundum eundem, erit cognitio diuinæ fidelitatis in creatione, recreatione, corporis & sanguinis administratione, gloriæ futuræ præparatione, in sustinendo peccantem, expectando contemnentem, reuocando resipiscentem, suscipiendo pœnitentem, promouendo proficientẽ, complectendo contemplantem, & beatificando perseuerantem.

De virtute temperantiæ ac duplici temperantia: de quatuor quoque gradibus virtutis temperantiæ: Et de continentia.

Cap. LIX.

INtroduxit me rex in cellaria sua.] Canticorum I. Quæ nimirum cellaria continent omnes thesauros internæ dulcedinis, & diuinæ contemplationis, quamuis & ipsa contemplatio, quę secundum Basilium, est cordis illuminatio, apotheca spiritus sancti, mentis iucunditas, hortus delitiarum, paradisus amœnæ suauitatis, lux & pax serenæ tranquillitatis, merito, secundum Origenem, cella omnium charismatum plenitudine referta censeri debet. Nam contemplatio veritatis intimæ, splendor est totius animæ. Est enim cella aromatica virtutum odore respersa, cella vnguentaria charismatũ spiritualium vnctione referta, cella olearia pinguedine gratiæ copiose saginata, cella thesauraria cœlestium delitiarum thesauro ditata, cella aquaria, aqua sapientię salutaris irrigata, cella balsamitica spiritualiũ delectationum & suauitatum delitiose imbuta, cella vinaria amore dulcissimo & cœli gaudio glorioſe inebriata. Omnes enim isti thesauri spiritus, cum cellis suis secure conseruantur in vniuersali apotheca virtutis temperantię quatuor cellariis distinctis adornata, quæ sunt castitas, respectu venereorum: sobrietas, respectu alimentorum, modestia, respectu dictorum & factorum: & paupertas, respectu rerum exteriorum. De quibus per ordinem disserendo, primo de virtute temperantiæ videamus. Est enim temperãtia, secundum Augustinum, affectio cohibẽs appetitum ab his rebus, quæ turpiter appetuntur. Vel tẽperãtia, secundũ eundẽ, est amor ab amore inferioris pulchritudinis nos remouens, & eleuans ad supna. Tãto nanq; gloriosius mens hominis ad superiora promouetur, quanto diligentius ab inferioribus concupiscẽtia prohibetur. Hinc ait Isidorus in omni re temperamentũ tene. Quæ enim cum temperantia sunt, salubria sunt: & bona quæ uis etiam cum immoderato vsu noxia sunt. Omnis enim nimietas in vitio deputatur. Vnde temperantia est modus vitæ in omni verbo vel opere. Hæc verecundiæ comes est, humili tatisq; regulam custodit, tranquillitatem animi seruat, continentiam & castitatem complectitur, foueq; decus & honestatem, appetitum restringit, iram reprimit, & contumeliam non admittit. Hinc merito dicit Cassiodorus, quod temperãtia est aduersus libidinem & alios non rectos impetus animi, firma & moderata dominatio. Pro quo notandum, quod duplex temperantiæ modus distinguitur, secundum quod nomen temperantiæ dupliciter accipi potest. Vno modo, secundum quod significat quandam temperiem. i. moderantiam, quam ratio ponit in humanis operationibus & passionibus: & sic est virtus generalis. Hoc enim est cõmune omni virtuti morali: & differt à ſortitudine, prout vtraq; sumitur vt virtus communis, quia temperantia retrahit abijs, quæ contra rationem alliciunt appetitum: fortitudo vero impellit ad ea sustinẽda vel aggredienda, propter quæ refugit homo bonum rationis. Alio modo accipitur temperantia specialiter & antonomatice, secundum quod refrenat appetitum ab ijs quæ maxime alliciunt hominem: & sic est virtus specialis, habens materiam specialem, quia consistit circa concupiscẽtias & delectationes tactus, respectu maximorum delectabilium, quibus ipsa natura conseruatur in specie, vel in individuo. Cum enim delectatio consequitur operationem connaturalem, tanto sunt aliquæ delectationes vehementiores, quanto con-

Temperantia.

Modus temperantiæ.

to consequuntur operationes magis naturales, maxime vero naturales sunt animalibus, quibus natura conseruatur indiuidui per cibum & potum, & natura speciei per coniunctionem maris & fœminæ: & ideo difficilius est ab eis abstinere, & earum concupiscentias refrenare: & ideo circa has delectationes est propriè tẽperantia. Cæterum, quia delectationes huiusmodi consequuntur sensum tactus, ideo temperantia principaliter est circa delectationes tactus: secundario vero circa delectationes gustus, olfactus & visus, in quantum sensibilia horum sensuum conferunt ad delectationem, siue ad delectabilẽ vsum rerum necessariarũ, quæ pertinent ad tactũ. Sed quia gustus est propinquor tactui, quam alij sensus, ideo temperantia est magis circa gustum, quàm circa alios sensus.

Gradus tẽperantiæ.

Huius autem temperantiæ gradus quatuor assignari possunt: quorum primus hominem ab excessu & defectu custodit, quia ei medium virtutis in omni tempore ostendit: & sic est virtus politica, quę est nihil appetere pœnitendum, in nullo legem moderationis excedere, sub iugo rationis cupiditatem domare. Virtus enim temperantię accipit necessitatem huius vitæ, sicut regulam delectabiliũ quibus vtitur, vt. s. tantum eis vtatur, quantum necessitas huius vitæ reqrit: q̃ necessitas non tãtum attenditur secundum illud, sine quo nullo modo res subsistere potest, sed etiã sine quo res conuenienter esse non potest. Dicit enim Philo III. Ethico. quod temperatus appetit delectabilia propter sanitatem & propter bonam habitudinem. Additq; Philosophus. quod temperatus etiam appetit delectabilia alia, quæ. s. non sunt necessaria ad sanitem, vel ad bonam habitudinem, non tamen existentia his impedimenta. Nam nullo modo temperatus vtitur his quæ sunt impeditiua sanitatis vel bonæ habitudinis. Respicit igitur tẽperantia necessitatem, quantum ad conuenientiam vitæ, non solum secundum conuenientiam corporis, sed etiam secundũ conuenientiam rerum exteriorum, puta diuitiarum, officiorum, ac multo magis secundum conuenientiam honestatis. Nã secundum quod in excęndo rationis actum plus vel minus corporali virtute quis indiget, secundum hoc plus vel minus vti corporalibus delectationibus habet. Dicit enim Ambrosius, quod hoc est viuendi pulchritudinem tenere, conuenientia cuique sexui & psonæ reddere. Hic ordo gestorum optimus, hic ornatus ad omnem actionem accommodus. Secũdus gradus temperantiæ mentem ad æterna perfecte dirigit, quia omnem superfluitatem rerum grauantium firmiter excludit: & sic est virtus purgatoria, quę est omnia relinquere, in quantum natura patitur, quæ corporis vsus requirit. Dignitas enim temperantiæ in hoc est, quod anima decoratiquia sicut in naturis forma decentior est, quam materia, sic etiam in moribus plus commendatur modus quã operatio. Tertius gradus mentem in æternis figit, quia concupiscentiam omnis inordinati concupiscibilis penitus extinguit: & sic est virtus animi purgati, quę est terrenas cupiditates non solum reprimere, sed penitus obliuisci: Quartus deniq; gradus est in Deo prædictos gradus inchoans, deducens, perducens, & perficiens: & sic est virtus exemplaris, quæ sic est, quod in se perpetua intentione conuersa est. Denique Seneca temperantiam sub nomine continentiæ ponit, dicens: Continentiam si diligis, circumcide superflua, & in arctum desideria constringe. Considera tecum quantum natura poscat, non quantum cupiditas expetat: palatum tuum fames excitet, non sapores: nec ad voluptatem, sed ad cibum accedas: nec præsentibus delitijs inhærebis, nec absentes desiderabis. Si continentiam diligis, turpia fugito antequam accidãt, nec quenquam vereberis alium plus quàm te: omnia tolerabilia præter turpitudinem crede. Hæc ille. Pro quo sciendum, quod continentia quandoque sumitur pro abstinentia ab omni delectatione veneream: & tunc omnis ponderatio non est digna continentis animæ, s. in genere castitatis, vt dicit Eccles. Quandoq; vero sumitur pro abstinentia ab omnibus illicitis: & sic omnis ponderatio non est digna continẽtis animæ, quia non recipit æstimationem auri vel argenti, quæ commutantur ad pondus: quia sic nominat quandam virtutem perfectam. Quãdoque autem dicitur esse continentia, per quam quis resistit cõcupiscentijs prauis, quæ in eo vehementes existunt & sic habet aliquid de ratione virtutis, in quantum. s. ratio firmata est contra pas-

Continẽtia.

Eccle. 26

tra passiones, ne ab eis seducatur: non tamen attingit rationem perfectam virtutis moralis, secundum quam etiam appetitus sensitiuus rationi subditur, sicvt in eo nõ resurgant vehementes passiones rationi contrariæ. Vnde comparatur ad temperãtiam, sicut imperfectum & perfectũ. Hinc dicit Philo III. Ethic. quod continentia non est virtus, sed quædam mixta, in quantum. s. aliquid habet de virtute, & in aliquo deficit à virtute.

De castitate generali & speciali mẽtis & corporis, & de virginitate, pudicitia & verecundia. Cap. LX.

INtroduxit me rex in cellaria sua.] Celhrium primum in quo se spõsa gloriatur introductam, est ipsa virtus castitatis.

Castitas. Nomen autem castitatis ex hoc sumitur, quod per rationem concupiscentia castigatur, quæ ad modum pueri refrenãda est secundum Philoso. Vnde castitas licet materiam habet in corpore, tamen in anima consistit, sicut in subiecto: quia ad eam pertinet, vt secundum iudicium rationis & electionem voluntatis, moderate quis vtatur membris, præcipue venereis. Vnde dicit Augustinus X. de ciuitat. Dei, quod animi proposito manente, per quod etiam corpus sanctificari meruit, nec ipsi corpori sanctitatem aufert violentia libidinis alienæ, quam seruat perseuerantia continentiæ suæ.

Castitatem accipi bifariã. Pro quo notandum, quod nomen castitatis dupliciter accipi potest. Vno modo metaphorice, quia sicut in corporum commixtione consistit delectatio venereorũ, contra q̃ proprie est castitas: sic etiam in quadam spirituali commixtione mentis ad res aliquas consistit, contra quã est spiritualis castitas metaphorice dicta, vel econtra spiritualis quædam fornicatio metaphorice dicta. Nam si mens hominis delectatur in spirituali coniunctione ad id cui coniungi debet. s. ad Deum, & abstinet se ne delectabiliter aliis coniungatur contra debitum ordinis diuini, dicet castitas spiritualis. De qua dicit Isido. Amanda est pulchritudo castitatis, cuius delectatio degustata dulcior inuenitur, q̃ carnis. Castitas enim est fructus suauitatis, inuiolata pulchritudo sanctorum. Castitas est mentis securitas, corporis sanitas, nihilq; valet esse mundum corpore ei, qui pollutus est, mente: quoniam incorruptio corporis ex animæ sanitate procedit. Sanitas autem animæ est inhærere firmissime incommutabili bono. Sin autem ecõtra bono commutabili mens inhæserit, dicetur fornicatio spiritualis. De qua dicit Hie- *Fornicatio spiritualis.* rem. Tu autem fornicata es cum amatoribus multis. Et hoc modo castitas accipitur vt virtus generalis, quia per quamlibet virtutem mens humana retrahitur, ne rebus illicitis delectabiliter coniungatur. Specialiter tamen ratio castitatis huius cõsistit in virtutibus theologicis, quibus mẽ- *Hiere.3* hois Deo coniungitur, & potissime in charitate, quæ summe depurat affectus, simplificat sensus, sedat concupiscentiarũ motus, vt de talibus diceret Esaias: Qui sunt isti, qui vt nubes volant, & quasi columbæ ad fenestras suas? Alio modo castitas accipitur proprie, & sic est virtus quædam specialis, materiam habens specialem. s. concupiscẽtias delectabiliũ, quæ sunt in venereis: & dicit à castigando, iuxta illud Apostoli: Castigo corpus meum, & in seruitutem redigo: quia corpus indiget castigatione, vt fulgeat castitate. Nam si cõsentitur concupiscentijs, ex hoc vis concupiscentiæ magis increscit, & virtus mentis deficitur. Triplex autem castitas distinguitur. s. virginalis, vidualis, & coniugalis. Virginitas autem est portio nobilior ipsius castitatis, quæ formaliter consistit in perpetuo proposito abstinẽdi à carnali delectatione, quæ consistit in seminis resolutione. Materialiter autem consistit in immunitate à delectatione, quæ consistit in huiusmodi seminis resolutione. Et est virtus specialis, quia immunem se conseruare ab inordinatione venereæ voluptatis. Vnde potissima virtus est in genere castitatis, cui fructus centesimus attribuitur. De qua dicit Cyprianus: Flos est Ecclesiastici germinis, decus atque ornamentum gratiæ spiritualis, illustrior portio gregis Christi: veruntamen hæc virtus coram Deo laudabilis redditur duntaxat ex fine, in quantum. s. virginitas conseruatur ad vacandum expeditius rebus diuinis. Dicit enim Augustinus, quod melior *1. Cor. 9* *Esa. 60* *Virginitas.*

lior est continentientia nuptijs: sed non si bi sola sufficit ad salutem, nisi pro solo pudicitiæ amore retineatur, & si causa vacãdi Deo eligit. Per continentiã em colligimur in vnũ, à quo in multa defluximus. Et iteꝝ dicit Augustꝰ. Nec nos in virginibus prædicamus quod virgines sunt, sed quod Deo dicatæ pia continẽtia virgines. Potest tñ coniugatus melior esse virgine secundum quid. i. si habet animum magis paratum ad conseruandam virginitatem, si oporteret, quàm actu virgo: vel si habet aliquam aliam virtutem excellentiorem. Nam virtutes theologicæ, & virtutes religionis, quarum actus est ipsa oc cupatio circa res diuinas, virginitati præferuntur. Martyres etiam vehemẽtius operantur ad hoc, vt Deo inhæreant, q propter hoc contemnunt propriam vitam, ideo etiam præferuntur. Similiter & in monasterijs viuentes, qui postponunt propriam voluntatem, & omnia quæ habent, vehementius operantur, quàm virgines, qui adhoc postponunt venereas voluptates, vt Deo inhæreant. Castitas tamen præcipue virginalis, singulariter commendatur, qa est quædam Dei proprietas & similitudo, secundum quod hominibus est possibile. Hinc, vt dicit Gregorius super illud, Qui pascitur inter lilia, Spõsus inter lilia pascitur, quia proculdubio animarum castitate delectatur, quæ carnis in se pudicitiam seruãt, & proximis exempla castitatis qua si suauitatem odoris donant. Ipsa namq; est ornamentum omnium virtutũ, vt ex ea gratiores Deo reddantur: nimirum cũ ipsa facta est gratissimum sacrarium filij Dei, quod elegit in habitationem sibi.

Cant. 2

Deniq;, duplex castitas distinguitur. s. corporis & mentis. De qua dicitur Cant. primo. Ecce tu pulchra es amica mea, scilicet castitate corporis: ecce tu pulchra, scilicet castitate mentis, quia oculi tui columbarum. Castitas autem mentis in conseruatione mentalis depurationis consistit, cum rectitudine intentionis. Mẽs autem castitati dedita, cœlestis est solaminis susceptiua: quia Christi Iesu domus est amabilis. Vnde castitas cordis maxime est necessaria in nobis, & Deo accepta: qa sicut cor est principium, radix & fons, à quo naturaliter fluit vita, sensus & motus in totum corpus: sic etiam est principium radix & fons à quo spiritualiter fluit puritas vel impuritas in cogitationem, delectationem & consensum, ac sensibiliter in linguam & actum. Et beati mundo corde, quoniam ipsi soli Deũ videbunt. Hæc autem castitas duas sorores habere debet. Primo, pudicitiam: quia secundum Augustinum, virtus pudicitiæ nos hominibus honorabiles, angelis desiderabiles, & Deo placentes ac amabiles reddit. In omni autem gradu & sexu, tenet pudicicia principatum, quæ est res animi, sicut castitas corporis. Veruntamen pudicitia non potest aliter esse tuta, nisi per abstinentiam. Secũdo verecundiam, quæ pudicitiæ comes est cuius societate ipsa castitas tutior est. Est autem in oculis verecundia, ita vt nec videre viros pudica fœmina, nec à viris videri velit. Est etiam in motu, incessu, gestu & verbo verecundia retinenda, quia mentis habitus in corporis statu cernitur: & speculum mentis in gestis refulget & verbis. Pudicitia vero quæ est res animi, est plus Dei oculos quàm hominis aspicere, & ap peritus omnium turpium cogitationum compescere, soliq; Deo pareffectum inhærere. Si ergo pro virtute castitatis tam cordis quàm corporis adipiscenda legimus Platonem philosophum obtissimum reliquisse patrimonium & patriam, & elegisse Academiam villam desertam & pestilẽtem, vt cura & assiduitate morborum impetus libidinis frangeret, & plures ex eius discipulis sibi ipsi oculos eruerunt: & si (vt refert Tertullianus) Democritus philosophus seipsum excæcauit, eo quod mulieres aspicere sine carnis concupiscentia nõ potuit: & si (vt refert Valerius) Lacedemonij libros Archilogi e sua ciuitate iusserũt exportari, eo quod eorum parum verecũdam ac pudicam lectionem arbitrabãtur, timentes ne plus moribus nocerent, quã ingenijs prodessent, quid ergo faciet Christianus ad angelicam vitam consecratus. Est em castitas res angelica, per quã singulariter homines angelis cõparantur, trahens originem de cœlis, quam à fontali principio virtutum omniũ angeli didicerunt, & indeclinabiliter seruauerunt. Vnde consulit Aegesyppus, dicens: Omnis qui voluerit esse mansiati essentiæq; diuinæ familiaris, in mentis se exerceat puritate. Semper enim ab æterno extitit amica diuinitatis excellsæ, ipsa munditia & puritas mentis nostræ.

Matt. 5

Pudicitia.

Verecundia.

Castitas mentis

De sobrietate generali, qualiter ponit moderamen in omnibus prosperis & aduersis: & de tribus gradibus sobrietatis proprie dictæ. Cap. LXI.

QVæ est ista quę ascendit per desertũ sicut virgula fumi:] Cantic. III. Anima per contẽplationem volens ascendere, petere debet aridum sobrietatis & abstinentiæ quod est secundum cellarium in quo spõsa gloriatur se introductam. Dicit enim Bernar. quod vbi curiosa ciborum diuersitas ventrem pascit, cœlestis panis ieiunã mentem deserit. Sobrietas igitur est virtus qua corporis alimenta cum moderamine admittimus in cibo, potu & somno. Sumitur etiam sobrietas pro moderamine ab omni superfluitate tãm corporis quàm mentis. Hinc etiam dicitur sobria mens, & sobrius sensus: sicut Apostolus ad Romanos, consulit nõ plus sapere quã oportet sapere, sed sapere ad sobritatem. Et in Ecclesiastico dicitur: Infirmitas grauis sobriam facit animam. Hortatur & Apostolus, quod mulieres sint in habitu ornato, cum verecundia & sobrietate se ornantes. Ergo sobrietas est mentis & sensus, omniumque membrorum & corporis, tutela castitatis, & pudicitiæ munimen, pudori proxima, pacis & amicitiæ serua, accomnium vitiorum profuga. Nam & in his omnibus Apostolus imbutus est, dicens: Scio humiliari, scio & abundare. Vbique & in omnibus instítutus sum, & satiari & esurire, abundare & penuriam pati. Omnia enim possum in eo, qui me confortat. Quæ verba tractãs Gregorius super Ezechielem sic dicit inter: Nunquid nam fratres ars est aliqua, humiliari & abundare, satiari & esurire, abundare & penuriã pati, vt pro magno se ista scire tantus prædicator insinuet? Ars omnino & mira disciplinæ scientia, quæ toto nobis cordis est adnisu discenda. Quem enim penuria sua non frangit, à gratiarum actione non retrahit, nec aduersus inferentem in amore tepescere facit, scit humiliari. Quem autẽ fortunæ prosperitas non extollit nec bonorum abundantia ad insolentiam ducit, nec ad vsum vanæ gloriæ inducit, scit abundare. Qui vero iam acceptis alimentis non ad ingurgitationem vtitur ventris, sed ad reparationem virtutis, nec plus carni tribuit quàm necessitas petit, scit satiari. Qui siquidem alimentorum inopiam sine murmuratione tolerat, nec pro necessitate victus aliquid agit, quo peccati laqueum anima eius incurrat, scit esurire. Quem denique rerum abundantia desiderio non accendit, nec extolli it, sed eas cum indigentibus misericorditer diuidit, scit abundare. Ad quod dominus per prophetam monet, dicens: Frange esurienti panem, & cætera. Et quem necessitas, nec ad cupiditatem, nec ad iniustitiam, nec ad impatientiam inflammat, scit esurire. Vere beatus Apostolus, qui sicut à Deo confortatus, omnia potuit, ita vero discretionis libramine fultus, secundum perfectum Dei beneplacitum in omnibus se exhibuit. Hæc igitur sobrietas, quæ cunctis moderamen indicit, tunc solum virtus est coram Deo grata & nobis meritoria, cum propter Deum fit, & secũdum Deum, hoc est, cum discretione, iuxta illud: Rationabile sit obsequium vestrũ: alioqui qui ab alimentis abstinent, & mala agunt, dæmones imitantur, qbus esca non est, sed nequitia semper adest. Non igitur omnis sobrietas est virtus: sed illa duntaxat, quæ fit causa religiositatis, vtpote pro obtinenda virtute, pro calcando vitio, pro agenda pœnitentia, pro ædificatione proximorũ, pro æterna gloria, pro arduo intellectu & ignito affectu in inquirenda sapientia. Sẽ per enim de abstinentia & sobrietate pro deunt castæ cogitationes, rationales voluntates, salubria consilia. Et per voluntarias afflictiones caro concupiscentijs mortitur, & virtutibus spiritus innouatur. Quia sobrius est corpore castior, lingua cautior, ad omne bonum agilior, ad deuotionem promptior, in affectu purior, & ad inquirendam sapientiam aptior.

Sobrietas.

Rom. 12

Eccle. 13

1. Tim. 2

Philip. 4

Esai. 58

Rom. 14

Præterea, ad maiorem euidentiam tres gradus sobrietatis & abstinentiæ distingui possunt. Primus est, patienter care re, cum haberi non potest cibus vel potus delectabilis, nec contristari cum desiderata non habentur. Exemplo Augusti Cæsaris, de quo legitur in gestis Romanorũ q̃d erat minimi cibi. Nam panẽ & pisciculos minutos, & caseũ bubalinũ manu pressum

Gradus sobrietatis.

preſſum,ac ficus virides appetebat. Nimirum,cum ſecundum Chryſoſt. exceſſus ciborũ cõſumat & cõputreſcere faciat corpus. Hinc dicit Galenus,pingues & obeſos,q mẽſurã excedũt ſobrietatis nec viure poſſe diu,nec ſanos eſſe,animosq; eos: nimio ſanguine & adipe inuolutos,quaſi in luto,nihil tenue, nihilq; cœleſte ſentire,ſed ſemp de carne & ventris ingluuie cogitare. Epicurus autem aſſertor voluptatis, oẽs libros ſuos repleuit, dicens oleribus & pomis,ac vilibus vtendum: qa carnes & epulæ exquiſitæ, cum ingenti cura & miſeria præparantur,maioremq; pœnam habent in quærendo, q̃ voluptatẽ in abutendo. Antiqui glandes quærebant ad eſum: & ſic ieiuinium non carnibus, aut deliciis,ſed ſola glande ſolebant, vt dicit Boethius. Et Poeta: Mortales primi ructabant gutture glandes. Vnde tota prima ætate fuit genus humanum ſine carnibus & variis deliciis ciborũ,& tñ diutiſſime vixerunt. Secundus gradus,eſt velle carere propter Deum etiam illis delicatis, quæ poſſunt haberi, propter amorem paupertatis, ſobrietatis ac boni exempli. Quod cõcernit illos ꝑcipue, q propter amorẽ Chriſti diuitias ſeculi contemnſerunt: quia qui pauper eſt rebus ſobrius eſt victu. Nam quia ſeũdum Hierony. abſq; guſtu impoſſibile eſt humanum corpus ſubſiſtere,ideo Deum timentes potius eligunt delicatis carere, ne guſtu eorum deſciantur. Hinc Seneca lib. de IIII. virtutibus, conſulit dicens. Ede citra cruditatem,bibe citra ebrietatem. Victus tuus ſit ex facili, nec ad voluptatem, ſed ad cibum accede: palatum tuum famẽ excitet, non ſapores, deſideria tua paruo redime: quia hoc tantum curare debes vt deſi-
Eccle.19 nant, non vt creſcant. Dicitur autem in Eccleſiaſtico, quod initium vitæ hominis panis & aqua. Et Seneca: Non eſt iucunda res aqua & polenta, aut fruſtum hordeacĩ panis, ſed ſumma voluptas eſt, ex his etiam capere poſſe voluptatem, & ad id ſe duxiſſe, quod eripere nulla fortuna poſſit. Quorum vitam imitati ſunt patres qui vitam ſolitariam in deſertis elegerunt. Quia (vt dicit Ambroſius) per ſobrietatem & abſtinentiam lux cœlica menti ingruit, dulcedo Dei influit, amor diuinus ſe ingerit, ſapor ſupernus ſe inſerit, totaq; diuinitas ſe immergit. Et, vt dicit Dionyſius: Nulli prorſus lucet diuinus radius, niſi quis abſtinentia & caſtitate fuerit ꝑditus. Vnde & ex viliſſimis cibis vitanda eſt ſatietas: quia nil ita obruit animum, vt plenus venter & æſtuans. Refert autem Vincentius, quod populus quidam Oriẽtalis Lydiæ, per calidam & deſertam eremi vaſtitatem habitans, locuſtis veſcitur. Et Ichthyophagi gens errãs in littore maris rubri, ſuper petras ardore ſolis feruẽtes, piſces aſſat: & hoc ſolo alimẽto victitat. Sic Chelonophahi gens, non alia quã te ſtudinũ carne viuit. De potu vero, iuxta Hieronymi ſententiam, taceo, cum & monachi languentes aqua frigida vtantur, & coctum quid acceꝑiſſe luxuria ſit. Tertius gradus eſt etiã abſtinere poſſe ſine difficultate à delectationibus habitis, & inde tantum ſumere puram neceſſitatem, nõ amore delectationis, ſed neceſſariæ recreationis. Pro quo ſciendum, quod quãuis, quo ad paupertatem, ſit maior virtus non habere quod cupias, tamen quo ad abſtinentiæ fortitudinem, maius eſt appetitum retrahere ab vſu vel delectatione ꝑſentis voluptatis, quàm abſtentem non deſiderare. Nam eſca ſecundum Apoſtolũ; 1. Cor. 8
nos non commendat Deo, videlicet ſumpta, vel non ſumpta, ſed modus & intentio ſumendi. Dicit enim Auguſtinus de doct. Chriſtiana: Quid locis & tempori ac perſonis conueniat, diligenter attendẽ dũ eſt, ne temere flagitia reprehendamus. Poteſt enim fieri, vt ſine aliquo vitio vora citatis, preciоſiſſimo cibo ſapiens vtatur: inſipiens autem viliſſimæ gulæ flamma in viliſſimum cibum inardeſcat. Debet ergo quiſq; prout vires corporis ſuppetũt & requirunt, tantum ſumere de alimentis quod nec ventrẽ ieiuniorum ariditate conſtringat, nec eſcarum nimietate diſtẽdat.

De laude ſobrietatis ꝓprie dictæ, de diſcreto ieiunio, & q̃d triplex diſtinguitur ieiuniũ:

Caput LXII.

QVæ eſt iſta, quæ aſcendit per deſertum ſicut virgula fumi? [Sobrietas ex ſuo noĩe moderatiõem alimẽtoꝝ ſignificat ſ̃ rõne regulata ſignificat actũ vel habitũ virtutis: q̃d fit q̃n quis ab alimentis

abstinet vt oportet, pro cõgruentia hoim, cum qbus viuit, & personæ suæ ac valetudinis suæ necessitate: & hoc in fidei & dilectionis virtute, ne. s. corpus ante tempus ex penuria vel labore deficiat, nec ex abũdantia vel quiete lasciuiat. Nã corpus creatum est proprer animã, vt illi seruiat, & copetur ad profectũ salutis & virtutis: aĩa nima propter Deũ, vt ei per amorẽ inhęrę at, & inhærendo fruatur illius suauitate, fruendoq; beata fiat. Dicit enĩ Hierony. q̃ sine quatuor sensibus viuere possumus. s. sine aspectu, auditu, oderatu & comple xu. Aſque gustu aũt & alimentis impossibile est corpus humanum subsistere. Adest se ergo debet ratio, vt tales ac tantas suma mus escas, quibus non oneretur corpus, nec libertas animæ pgrauetur. Vnde modica & temperata alimenta tam carni, quàm animæ sunt vtilia. Dicit enim Gregorius, quod per abstinentiam carnis vitia sunt extinguenda, non caro. Sæpe enĩ dum in illa hostem insequimur, etiam ciuem trucidamus. Et sæpe dum quasi ciui parcimus, ad prælium hostem nutrimus. Et ponit exemplum de chorda in cithara: quæ si minus tenditur, non sonat, si tenditur amplius, raucum sonat. Quia nimirum tanto quisque sibimet moderamine præesse debet, vt ad culpam caro non superbiat, & tamen ad effectum rectitudinis in opere subsistat. Nam, secundum Chrysost. sicut excessus alimẽtotum consumit & cõputrescere facit corpus, sic sobrietas mater est sanitatis & delectationis. Nihil enĩ sic iucundum est, sicut cibus bene digestus, nihil sic salutem, nihil sic sensuũ acumen operatur, nihil sic ægritudinẽ curat, sicut moderata refectio. Nam, secundum Hierony. q ægrotat, non aliter recipit sanitatem, nisi tẽperato cibo, & castigato victu. Quibus ergo cibis reficitur sanitas, his etiam proculdubio seruari põt.

Cæterũ, principalis actus ipsius sobrietatis, est ieiunium. De quo dicit abbas Isaac: Ieiunium est protectio virtutis, & initium certaminis, & corona continentiũ, & splendor castitatis, & principiũ vitæ Christianitatis, & mater oratiõis. Sicut enĩ inuitatur oculos sanos desiderium lucis, ita sequitur ieiuniũ, q̃ fit cum discretione de siderium orationis. Pro q̃ notandum, q̃ triplex distinguitur ieiunium. s. Ecclesiæ culpæ, & moderatæ abstinentiæ, Ieiuniũ Ecclesiæ est abstinentia victus secundum ordinationem Ecclesiæ, siue scripto, siue consuetudine approbatam: in qua erit sub tractio prandij à carnibus, & etiam ab omnibus, q̃ sementiuã trahunt originem à carnibus, præsertim in ieiunijs quadragesimalibus, vt patet IIII. dist. c. Denique vbi dicit: Par & æquũ est, vt q diebus his quadragesimalibus à carnibus animaliũ abstinemus, ab omnibus quoq; q̃ sementiuã trahunt originẽ carnis, ieiunemus, à lacte. s. caseo & ouis. Cæterum, piscium eius ita Christiano relinquitur, vt hoc ei infirmitatis solatium, nõ luxuriæ pariat incendium. Hæc ibi. Vnde ieiuniũ cadit in cõmuni sub p̃cepto legis naturæ. Quia cũ ieiuniũ sit vtile ad delectionem & prohibitionẽ culpæ, & ad eleuationẽ mẽtis in spiritualia, tenetur vnusquisq; tm̃ vt ieiunijs ex naturali rõne, quantum sibi necessariũ est ad prædicta. Veruntamen determinatio temporis, & modi ieiunandi, secundũ conuenientiam & vtilitatẽ populi Christiani cadit sub præcepto iuris positiui, q̃ est à prælatis Ecclesiæ constitutum. Sed quia præcepta, quæ sic per modum communis statuti proponuntur, nõ eodẽ modo obligant oẽs, sed secundum quod requiritur ad finem, quẽ legislator intendit: ideo q tale statutũ contẽnendo transgreditur, vel etiã q transgreditur hoc modo, q̃ finis, quẽ legislator intẽdit, impediatur, talis præcepti transgressor iudicatur, & mortaliter peccat. Qui vero ex aliqua rationabili causa & excusabili statutũ non seruat, & in eo casu p̃sertim, in q̃ etiam si legislator adesset, non decerneret esse seruandũ, talis transgressio nõ cõstituit mortali peccatum. Pro q̃ notandum secundũ Innocẽtium, q̃ oẽs sanæ mẽtis, & doli capaces, ac ieiunare potẽtes, secundum intentionẽ legislatoris ieiunare tenentur indicta ieiunia ab Ecclesia, qa tales possunt peccare, & ideo debent peccata deflere, & pœnitentiã agere. Multi tm̃ excusantur in parte, vel in toto: q tm̃ secundum modum suæ facultatis ieiunare debent. Oportet enĩ q̃ in ieiunio rõnabile sit obsequium nostrum, qa discretum ieiunium, secundum Augustinum entẽ purgat & subleuat, carnem spiritui subjcit, cor cõtritum & humiliatum facit, concupiscentiæ nebulas dispergit, libidinum ardores extinguit, & castitatis lumen accendit. Vnde veri Christiani ca-

Ieiuniũ.

Ieiuniũ Ecclesię.

Ieiunare qui teneantur.

Rom. 12

ani canibus Aegiptijs similari debent,qui secundum Solinū nunquam nisi currendo bibunt de fluuio Nili,eo quod timent à beluis,id est crocodilis in eodem existentibus,rapi ac deuorari. Fluuius est vita præsens:canes,homines pie viuere cupientes, qui tantum necessaria velut in transitu recipere debēt, iuxta illud B.Petri:Obsecro vos tanquam aduenas & peregrinos,abstinere vos à carnalibus desiderijs, quæ militant aduersus animam.

1. Pet. 2

Ieiunium culpæ.

Ieiunium vero culpæ potissimum est obseruandum, de quo dicitur de Consecrat.dist.V.c.Ieiunium magnum & generale,est abstinere ab iniquitatibus & illicitis voluptatibus seculi:quod est perfectum ieiunium,In hoc seculo,quasi quadragesimam celebramus, cum bene viuimus,cum ab iniquitatibus & illicitis voluptatibus abstinemus. Alio qui,vt ibidem dicitur,c. Nihil enim prodest homini ieiunare, & alia religionis bona agere,nisi mens ab iniquitate, & ab obtrectationibus lingua cohibeatur: nimirum,quia tempore ieiunij, præsertim quadragesimalis, vitijs omnibus medicina paranda est,& ideo peccata, quæ cæteris diebus venialia sunt, tunc plerumque mortalia iudicanda videntur. Nam quanto tempora sunt sanctiora, tanto peccata censentur grauiora,quia dicitur XXXIII. quæst.III.c.Irrisor est, & nō pœnitens,qui adhuc agit quod pœnitet,nec videtur Deum poscere subditus, sed subsannare superbus,canis reuersus ad vomitū,& pœnitens reuersus ad peccatū. Quibus ait dñs apud Esaiam:Nolite ieiunare sicut ad hāc diē, vt audiatur in excelso clamor vester. Nūquid tale est ieiunium,quod elegi, per diem affligere hominem animam suam? Nonne hoc est maius ieiunium,quod elegi? Dissolue colligationes impietatis, solue fasciculos deprimentes, &c. Ieiunium deniq; moderatæ abstinentiæ,etiā ab omni inordinato delectabili, valde congruū iudicatur & salutiferum diebus per ecclesiam Deo specialiter consecratis. Vtamur ergo parcius verbis,cibis & potibus, &c. Et Ioel:Conuertimini ad me in toto corde vestro,in ieiunio,& fletu,& planctu,& scindite corda vestra,&c. Et iterum: Egrediatur sponsus de cubili suo,& sponsa de thalamo suo:quia quæ sunt alijs temporibus licita,tempore quadragesimali & pœnitentiæ plerumque sunt fugienda.

Esai. 58

Ioel 2

Ibidem.

Dequadruplici pauptate spiritus,cui soli promittitur iudiciaria potestas, ad quam nos etiam duo alliciunt. Caput LXIII.

EXpoliaui me tunica mea, quomodo induar illa? Laui pedes meos, quō inquinabo illos? Cant.V. Hæc anima sancta loquitur,vehementer aspirās ad dilecti complexum,cui oīa alia versa sunt in fastidiū, cætera contēnens vt dilectū lucrifaciat,& per contemplationē iugiter inhæreat:sed vocatur à dilecto,dicente:Surge.s.ab ocio contēplationis ad laborem actionis:propera,ga mora surgendi proximis est periculosa:& ga amica mea, quantum ad charitatis latitudinē:columba mea,quantū ad intētionis rectitudinē:formosa mea,quātum ad conuersatiōis pulchritudinē:ideo veni,quia non sufficit surgere à quiete cōtemplationis,nisi pro salute animaꝝ veni as ad laborem actionis. Iam enī hyems in fidelitatis transijt,imber persequutionis abijt & recessit, flores bonorum operum apparuerunt in terra nostra,tempus putationis aduenit. Nam quinque genera sarmentorum sunt amputanda.s.corruptiones naturæ,operationes prauæ,intentiōis non rectæ,concupiscentiæ inordinatę,& passiones peruersæ. Et ad hæc vocatur dilecta,sed exteriorem horrens occupationem. Expoliaui,inquit,me.i.prorsus exui omnia impedimēta exteriora, quibus erā induta quasi tunica,quomodo nunc iterꝝ induar illa? Expoliaui,inquam,ad sollicitudinem vniuersam cum ea expoliādam, vt liberius dilecto inhærerem,ad dilecti notitiam plenius acquirendam,& ad plenam eius amicitiam cōquirendam. Laui etiam pedes meos affectuū,omnia peraffectum despiciendo,quæ ad amplexum dilecti fuerunt impedimenta. Quod egregie perficit anima virtute paupertatis q est prima inter beatitudines,& ipsa censetur esse tertiū cellariū,in quo se sponsa gloriatur introductā. Vnde dicit in Euangelio: Beati pauperes spū,qm̄ ipsorum est regnū celorū. Quod IIII. modis exponi potest. Primo modo:Beati pauperes spiritu.i.ex electione pauperiatem cōplectentes, tanquā summe amatā. Et sumitur paupertas

Mat. 5 Paupertas spūs.

P iiij pro

pro omnimoda abstinentia ab amore mũ
di. i. cor̃, quæ amor mundi cõplectitur, &
sic est quædã abdicatio plenaria & volun-
Iacobi 2 taria oim delectabiliũ, q̃ sunt in diuitijs,
delicijs, & honoribus. Et hæc pauptas bea
tum efficit, iuxta illud Iacobi: Nõne Deus
elegit pauperes in hoc mundo, diuites in
fide, & hæredes regni? Secundo modo: Be
ati pauperes spiritu secundum Chrysosto
mum dicuntur formidantes & trementes
Dei iussiones, qui se diuinæ subdunt au
toritati, timentes post hanc vitã ne pergãt
ad pœnam, etiam si forte in hac vita sibi be
ati esse videãtur. Et hic est sanctus timor,
quo spiritus de se diffidit, & in solo Deo
confidit: qui timor beatum efficit, iuxta il
Pro. 28 lud Prouerbiorũ: Beatus homo, qui sem
per est pauidus. Tertio modo: Beati pau
peres spiritu, id est, humiles, secũdum Au
gustinum, non habentes superbum vel in
flantem spiritum. Et Chrisostomus: Mul
ti sunt humiles spiritu nolentes, rerum ne
cessitate coacti. Sed illos hic beatificat, qui
seipsos ex electione humiliant: quia talis
humilitas beatificat, iuxta illud Prouer-
Pro. 29 biorum: Humilem spiritu suscipiet glo
ria. Quarto modo: Beati pauperes spiritu,
id est, secundum Hieronymum, qui propter spi
ritum sanctum voluntate sunt pauperes,
vtpote voluntatem suam in diuinum be
neplacitum, & suorum superiorũ plenarie
resignantes, de qua resignatione plenius
superius dictum est. Quantum igitur ad
primam expositionẽ beatificantur hi, qui
propter Deum voluntarie virtutem pau
pertatis charius amplectũtur. Quia nimi
rum primum locum obtinet inter beati
tudines, eo quod est prima perfectio sequi
volentium vestigia Christi, fundamẽtum
existens totius spiritualis ædificij, præser
tim cum facit hominem talia contemne
re, vt diuinæ contemplationi valeat libe
rius inhærere. Cum enim homines sibi
ipsis derelicti, naturaliter abhorreant pau
pertatem & declinẽt, fidelitatem nostram
Christus experiri volens, ipsam pauperta
tem amplecti venit, verbis consulere, & ex
emplis docere. Vide nunc quanta pauper
tas relucebat in Iesu superbenedicto, ac ei
us matre benedicta, quæ Bethleem veni
Luc. 2 ens, partu grauida diuino, non habuit vbi
declinaret, quo tenera mater filium suum
pareret, sed inedia cogente, vile stabulum
ingreditur mater Dei, regina cœli, domi-
na mundi, Mirum si non mirabantur an
geli de tam extrema paupertate matris &
filij. O vera sapientia, quæ de occultis tra
hitur, qua margarita paupertatis in agro
mundi huius abscondita quæritur. Pro Mat. 15
qua comparanda mercator ille non insi
piens ad terram descendere dignatus est,
vt eam à terrenis abiectam, sua faceret æ
stimatione preciosam, vt nec haberet vbi
caput reclinaret, sicut totalis decursus suę
peregrinationis plenius attestatur, vt vel
sic exemplo pariter & verbo, suis efficaci
us affectum ingereret paupertatis. Alios
qui nisi quis, inquit, renunciauerit omnis Luc. 14
bus quæ possidet, non potest meus esse dis
cipulus. Ecce ad quantam celsitudinem
perfectiõis suos vocauit, in arduo pauper
tatis. Cui nimirum soli debetur priui
legium iudiciariæ potestatis, dicente dño.
Vos qui reliquistis omnia, & secuti estis Mat. 19
me, in regeneratiõe cum sederit filius ho
minis in sede maiestatis suæ, sedebitis &
vos super sedes duodecim, iudicãtes duo
decim tribus Israel. Et Paulus ait: Nescis 1. Cor. 6
tis, quia & angelos iudicabimus? Et hoc
triplici ratione. Primo, ratione congruita- Potestas
tis, quia voluntaria paupertas cum debita iudicia-
sequela Christi, tantum est eorum, qui cũ ria.
ctis, quæ mundi sunt contẽptis, soli Chris
to tenaciter inhærent, nec restat aliquid,
quod eorum iudicium à iustitia deflectat:
& sic idonei redduntur, quasi veritatem iu
stitiæ præ cunctis rebus diligentes. Verun
tamen, nemo potest sequi Christum, ni
si contemnat omnia. Nemo vero perfecte
contemnit omnia, nisi contemnat & se
ipsum, inter omnia, carnem suam crucifi
gendo cum vitijs & concupiscentijs, sese- Gal. 5
que totum crucifigendo per sui ipsius fe
licem probabilemque contemptum. Se
cundo vero debetur eis per modum meri
ti & correspondentiæ, quia virtuti humi
litatis pro merito correspondet exaltatio.
Paupertas autem hominem maxime de
spectum facit, & ideo pauperibus volun
tarijs pro merito repromittitur excellen
tia iudiciariæ potestatis. Et licet maius sit
offerre Deo sacrificium de proprio corpo
re, sicut martyres vel virgines, quam de re
bus exterioribus, sicut volũtarij pauperes,
tamen soli paupertati talis excellentia re
promittitur, vt huius virtutis eminẽtia cõ
mendetur. Hæc enim virtus apostolica ra
rissimos appetitores inuenit, vt cum apo-
stolis

Actor. 4

stolis relinquerent omnia: quia multitudi ni credentium erant omnia communia, vt pote quibus nimis ardua videbatur tam excellentissima paupertas apostolica. Deinde quasi obliuioni tradita fuit, quousq; veniret alter angelus, signum habens Dei viui, scilicet beatus Franciscus. Vnde legitur in historia Romanorum, quod Romani, qui viros deificare consueuerant, cum in concilio disputarent, vtrum in numero deorum Christus esset recipiendus, cũ tot miracula esset operatus, tandem inter eos diffinitum est, quod inter deos recipi non deberet, quia cultores non haberet, cũ pauperem prædicauerit, quam naturaliter vnusquisque contemnit. Tertio denique debetur eis, quia volũtaria paupertas in progressu ad perfectionem vitæ prima ponitur inter beatitudines, velut ianua totius perfectionis, quæ perfectio disponit cor humanum, vt sit edoctũ omni diuina veritate, in quo decreta tenentur diuinæ iustitiæ, ex quibus homines iudicabuntur, sicut si liber, in quo continetur lex, iudicare dicatur. Hinc est quod non quibuscunque pauperibus voluntarijs hæc potestas promittitur, sed illis tantummodo, qui relinquentes omnia, Christum sequuntur secundum perfectionem vitæ. In quibus relucet omnium virtutum perfectio, quæ damnabit aliorum imperfectionem, eo ꝙ homines fuerunt sicut & illi.

timor paupertatis.

Ad amorem denique paupertatis duo nos mouere debẽt. Primum est, diuinum exemplum, quod est irreprehensibile. Fuit enim propter nos Iesus pauper nascendo, pauper conuersando, & pauper moriendo. Omnia namque terrena, secundum Augustinum, contempsit, vt omnibus cõtemnenda monstraret. Omnia aduersa sustinuit, vt omnia sustinẽda doceret, vt nec in illis quæreretur felicitas, nec in istis timeretur aduersitas. Audi quid Seneca gentilis loquitur Honesta res, inquit, & læta, paupertas. Quĩ cum paupertate bene conuenit, diues est, non qui parum habet, sed qui multa cupit; pauper est. Quæ sunt maximæ diuitiæ? non desiderare diuitias. Quis plurimum habet? is qui minimum cupit. Quæ maxima egestas? auaritia. Pecuniæ imperare oportet, non seruire. Hæc Seneca. Paupertas enim (vt dicit Ioannes Abbas) est sollicitudinum depositio, curæ vitæ prætereuntis priuatio, itineratio fine impedimento, fundamentum pacis, munditiæ semita. Et qui gustant superna, feliciter contemnunt interiora, qui vero terrenarum rerũ amore vincuntur, in Deo nullatenus delectantur. Secundum autem est diuinum promissum, quod est inæstimabile. Quis enim digne posset æstimare gloriam illam, quam Deus vere pauperibus, & mundi contemptoribus repromisit? Ideo dicit Bernardus: Ditior est Christi paupertas cunctis opibus, cunctisque thesauris. Vis obtinere cœlum? paupertatis vilitatem amplectere, & tuum erit. Nõ enim paupertas, sed paupertatis amor virtus reputatur. Non ergo solo habitu debet esse pauper, nihil habendo, sed etiam affectu, nihil horum, quæ in mundo sunt, cõcupiscendo, sed totum affectum ad superna subleuando. Vnde Gregorius: Anima sine delectatione esse non potest. Aut enim delectatur in infimis, aut in summis. Et quanto altiori studio exercetur ad summa, tanto maiori studio torpescit ad infima. Quanto acriori cura inardescit ad infima, tanto tepore damnabili frigescit à summis: quia vtraque simul & æqualiter amari non possunt.

De papertate Christianæ religionis, & de triplici gradu approbatæ religionis, ac de virtute modestiæ.

Caput LXIIII.

EXpoliaui me tunica mea, quomodo induar illa? Laui pedes meos, quomodo inquinabo illos? Dicit Titus Liuius in prologo de Roma, quod tẽpore paupertatis nusquam alter locus eo sanctior, nec bonis exemplis ditior fuit. Et quãto rerum minus habuit, tanto minus cupiditatis habebat. Sed depost diuitiæ auaritiam & luxuriam induxerunt. Hinc prospera mundi huius semper sunt timenda. Nã successus rerum temporalium, est æternæ damnationis indicium, vt dicit Gregorius, quia difficile est, vt præsentibus & futuris quis pfruatur bonis. Vnde Seneca: Mihi crede, nõ potest esse diues & felix: Multum est enim non corrumpi diuitiarum conturberio. Magnus est ille, qui in diuitijs pauper est. Scire autem vti papertate, maxima felicitas est. Veruntamen nemo

alius est

alius'est Deo magis dignus,quàm qui o-
Gradus paupertatis tres. Paupertas professionis. pes contemp serit. Ad maiorem autem euidentiam,triplex gradus paupertatis di stinguipotest.Primus gradus est pauper tas professionis in religione Christiana, vel etiam approbata.Paupertas enim professionis Christianæ religionis, quamuis non est perfecta,tamen sic debet esse moderata,quod dirigat effectum ad æquitatem iustitiæ,& affectum ad debitam metam concupiscentiæ. Sicut enim malum est iniusta possidere,sic & immoderate iusta diligere.Vnde consulit Xistus Philosophus:Si vis cum animi lętitia viuere,noli multa colligere.Omne ꝙ est plus homini,quam necesse est,inimicũ est illi. Non amplius possideas,q̃ vsus corporis poscit. Sufficientiam stude seruare,mediocribus contentus esse stude.Eodemq; affectu lo-
Pro.30 qui videtur Sapiens,cum dicit:Diuitias& paupertates ne dederis mihi, sed tantum tribue victui meo necessaria. Sunt enim nonnulli,secundum Gregorium, qui sic cœlestia appetunt,quod tamen à terreno rum possessione non auelluntur, qui tamen ab eisdem rebus,quas habent, alieni sunt:quia ad hæc ipsa, quæ possident, ex desiderio non tenentur. Et sunt nonnulli qui ad comprehendendum culmen perfectionis,dum interius altiora appetunt, exterius cuncta quæ inuite possident,vilipendunt cum Apostolo, nihil habentes,
2.Cor. 6 ac omnia possidentes, ac non pro libitu, sed pro sola necessitate vtentes. Mirabilius est autem non inhærere rebus possessis,quam omnia relinquere:quia rebus abundare,& penuriam pati, est quoddam genus martyrij, dicente Bernardo: Quid mirabilius,aut quod martyrij genus gravius est,quam inter epulas esurire? inter vestes multas & preciosas algere?pauperta te ꝓpũi inter diuitias,quas offert mundus, quas ostentat malignus,quas desiderat nostier appetitus?An non coronabitur si fic certauerit?Paupertas vero professionis approbatæ religionis, est qua quis profitetur nihil proprij possidere. De qua dicit Bernard.Felix voluntaria paupertas omnia relinquentium, & te sequentium domine Iesu. Quæ tamen professio in tepidis maculatur imperfectionibus diuersis, dum solum abstrahunt manum,non affectum. Qui cum censum habeant pauperis,volũtatem non abiiciunt diuitis. Qui cum omnes diuitias suas pro Christi amore diſperserint,pristiuum tamen cordis affectum etiam in rebus minimis retinent. O vere magna insania,quod qui maxima spreuerunt,minimis inuiscantur.Quid enim distat quæcunq; substantia desideretur,dum affectus æqualiter sit corruptus, nisi quod tolerabilius videtur,quæ pluris esse videntur plurimum desiderare? Hoc igitur cautius memoriæ commendent, quod quicquid affectu in corde concluserint, coram iusto iudice thesaurizasse & tanquam proprium possedisse, iudicabun tur. Secundus gradus est paupertas vsus, *Paupertas vsus,* cum scilicet appetitus restringitur ad ea duntaxat,quæ corpori videntur esse necessaria:quos superfluitas contristat,& curiositas cruciat,& sola necessitas prouocat,con filio Isaac Abbatis, dicentis: Esto liber à multa sollicitudine corporis,rerumq; perturbatione, vt delectabilem gustationem in anima tua gustes per dulcem confiderationem,quæ exuperat omnem sensum, & sensiat eam anima perseuerãdo in ipsa. Nisi enim destruat homo à corde suo sollicitudinem secularium rerum præter necessariumvsum naturæ,ac dimittat dominum curare de ipsis,spiritualis ebrietas in ipso non mouebitur,& consolationem il
Philip.3 lam non sentiet,de qua dicit Apost. Nostra conuersatio est in cœlis. Verunt hiusmodi contẽptores superfluitatum &curiositatũ,pleriq; nimis afficiuntur ad concessa & necessaria,eorum ablationem, vel mutationem æquo animo non ferentes: & in hoc p uritatem altissimæ paupertatis cõmaculant. Quia quantumcunq; vsus rei necessarius iudicatur, affectus tamen illius omnino denegatur. Vnde quanto quis perfectius Deum diligit,tanto perfectius & expeditius omnia, quæ sub Deo sunt, cõtemnit. Quanto vero quis est in amore Dei tepidior,tanto reperitur ad cætera cũcta contẽnenda negligẽtior. Si ergo,vt refert Hieronymus contra Iouinianum,plurimi philosophos leguntur diuitias non tantum contempsisse, sed etiam abiecisse velut impedimentum sapientiæ & virtutis,sicut fecit Socrates,quem omnium philosophorum sectæ tanquam sapientiæ& virtutis vnicum fontem venerantur,quid faciet Christianus ad hoc,vt increatam sapientiam pro modulo suo feliciter apprehendere,fruiq; felicius valeat? Tertius

gradus

Temperies affectionis.

gradus est paupertas affectionis, qua fidelis anima spiritu diuino inebriata, tanto fertur affectu paupertatis, quod nihil in infimis inuenit, quod mentem vel affectum etiam in minimo allicit: sed potius ea, quæ necessaria sunt cum tædio mentis, & nauſea quadam in subsidium & vsum naturæ mortalis admittit, vt sic liberis alis affectuum, inter nuda crucifixi brachia iugiter se subleuet, & experiatur feliciter illud diuinum promissum: Lactabo eam, scilicet spiritualium dulcedine, & ducam eam in solitudinem, id est, in abstractionem per affectum ab omni creato, & ibi loquar ad cor eius. Super quo dicit Albertus Magnus, quod loquutio domini in corde, est de arduis gratijs menti securitatem præstare. Sciunt experti quantas spirituales consolationes & cordiales oblectationes huiusmodi perfecta rerum abdicatio subministrat. Denique, videndum de virtute modestiæ, quæ censetur quartum cellarium, de qua dicit Augustinus. Modestia est cultum, & motum, & omnem nostram occupationem vltra defectum, & citra excessum sistere & ordinare: quia incompositio corporis, qualitatem indicat mentis. Igitur in incessu, statu, habitu & in omnibus motibus nihil fiet, quod cuiusquam aspectum offendat. Nihil enim tam præclarum & tam magnificum est, quod non moderatione desideret temperari. Vnde, sicut temperantia est moderatiua eorum, quæ difficillimum est refrenare, sic modestia est moderatiua eorum, quæ in hoc mediocriter se habent. Quamuis enim aliqs ex naturali dispositione aptitudinem habeat ad hanc, vel ad illam dispositionem exteriorum vel interiorum motuũ, quod tamen naturæ deest, suppleri debet ex rationis industria & diuina gratia, iuxta illud Ambrosij: Motum informet natura: si quid sane in natura vitij est, emendet industria. Præcipue tamen motus exteriores hominis sunt per rationem ordinabiles, & ideo ad imperium rationis exteriora membra moueri debent: quia motus exteriores sunt signa quædam interioris dispositionis, & vox quædam animi est corporis motus. Ex motibus enim corporis homo cordis nostri absconditus, aut leuior, aut iactantior, aut turpior, aut iracundior, aut contra grauior & constantior, aut purior, aut humilior, aut mansuetior existimatur, iuxta illud Ecclesiastici: Amictus corporis & risus dentium, & ingressus hominis annunciant de illo. Veruntamen, vt dicit Seneca, nulla res magis animos induit honestos, & in prauum inclinabiles reuocat ad rectum, quam bonorũ virorum conuersatio. Paulatim enim descendit, & vim præcepti obtinet frequenter aspici, frequenter audiri. Et quia, secundum Philosophum, ex origine quis contrahit dispositiones ad quasdam passiões, & deordinatiões ac vitia, sicut in VII. Physicorum refert, ꝙ ex iracundo patre quandoque nascitur iracundus filius, Ideo cõsulit Hieronymus, dicens: Nutrix, scilicet puerorum non sit temulenta, non lasciua, non luxuriæ dedita, propter lactis corruptionem, qua scilicet inficiuntur & pueri.

Ecclc. 4

Osee 2

Modestia.

Quod triplex est timor fœdus, scilicet mundanus, humanus & seruilis, & quomodo licitus est timor humanus. Caput LXV.

APERI mihi soror mea, amica mea, columba mea, immaculata mea, quia caput meum plenũ est rore. Canticorum V. Quasi diceret sponsus: O fidelis anima, existens soror mea naturæ conformitate, voluntatis vnitate, & hæreditatis participatione: amica mea, secretorum meorum reuelatione, fidei redemptione, gratiæ infusione: columba mea, donorum S. spiritus donatione, & bonorũ operũ fœcunditate: immaculata mea, cœlestium contẽplatione, & amoris mei cõtinua fruitiõe. Vel soror mea effecta in incarnatione, amica in passione, colũba. s. in spiritus S. missione, immaculata in baptismi susceptione. Aperi mihi cor tuũ, qui tibi aperui latus meũ in passione, cœlum in ascensione, vt. s. intrem per veniæ donationem, per gratiæ infusionẽ, per virtutũ & charitatis augmentationẽ, & pæternæ gloriæ promissionẽ, aperi, inquam, mihi cor tuum claue diuini timoris. Nã timor dñi prima virtus est, per quã peruenit ad alias virtutes. Hinc timor dñi dicitur initium sapientiæ: quia dicit Bernardus, quod sine timoris virtute, quæ gratiarum prima est, & totius religionis exordium, nullum bonum poterit pullulare, vel manere. Omne enim virtutũ ædificium,

Psal. 111

Prou. 1

cium, vergit in præcipitium, si huius gratiæ amiserit fundamentum. Nam timor domini expellit peccatum. Et qui fine timore est, non poterit iustificari, nihilq; sic nos à vitijs conseruat immunes, sicut timor domini. Per timorem quippe sanctũ ad bene operandum compungimur, & ad odium omnium visibilium & concupiscibilium, & propriꝝ corporis, & propriæ voluntatis incitamur, & ad agendum pœnitentiam, ad mundum relinquendum animamur. Sollicitudine quoq; & studio impelmur ad seruiendum Deo fine negligentia die ac nocte. Vnde timor domini dicitur esse radix sapientiæ & initium. Radix, inquam, quia timor domini comparatur ad totam vitam humanam per sapientiam Dei regulatam, sicut radix ad arborẽ. Ideo dicitur in Ecclesiastico: Radix sapientiæ est timere Deum. Rami enim illius longe ui. Vnde sicut radix virtualiter dicitur esse tota arbor, ita timor Dei dicitur esse sapientia. Etiam dicitur initiũ sapientiꝫ, quantum ad eius effectũ: quia sapientia ab ipso timore incipit operari, ab ipso timore suã operationem inchoans, sicut initium artis ædificatoriæ est fundamentum, quia ibidem incipit ædificator operari. Verumtamen ipsa fatetur in Ecclesiastico, dicens: Ego mater pulchræ dilectionis & timoris, vt fœdum timorem excludat. Pro quo notandum, quod triplex est timor fœdus, pulchritudine carẽs. Primus dicitur timor humanus, quo scilicet alicuius corporalis boni timetur amissio, sicut sanitatis, fortitudinis aut membrorum, vel etiã totius corporis: propter quæ conseruanda vel præcauenda quis malum mortale perficit, vel necessarium bonum deserit vel omittit. Quo timore Christum Petrus negauit, & Aaron dum fabricaretur & adoraretur vitulus aureus, hoc timore retractus, filijs Israel non restitit. Et quamuis timere pericula, damna, persequutiones & similia naturaliter ineſt homini, quasi pœna originalis delicti, tamen quod propter ista deuiet, àiustitia, hoc est contra rationem naturalem. Dicit enim Philosophus III. Ethico. quod quædã sunt, scilicet peccatorum opera, ad quæ quis nullo timore cogi debet, quia peius est homini talia committere, quam pœnas alias quascunque sustinere. In cuius argumentum electis suis in Euangelio dicit dominus: Timor domini. Eccle. 1. Ibidem. Eccle. 24 Timor humanus. Mat. 26 Exod. 32

co autem vobis quem timeatis. Timete eum, qui postquam occiderit, habet potestatem mittere in gehennam. Ita dico vobis, hunc timete. Cuius consiliũ cõplectentes sancti Dei, fide regna vicerunt & tyrãos: & ad supperditandum hunc timorem, etiã vltro se diuersis passionibus tradiderunt. Nam ludibria & verbera experti sunt, insuper & vincula & carceres: lapidati sunt, secti sunt, tentati sunt, in occisione gladij mortui sunt. Veruntamen Christus vt infirmis membris naturalem timorem esse licitum ostenderet, ait: Et si vos persequuti fuerint in vna ciuitate, fugite in aliam. Quod charius cõplectens Paulus primus eremita huiusmodi timore compulsus, fugam iniit & desertum petijt. Vidit enim inter alios duos martyres, agone mirabili concertantes. Vnum toto corpore nudo, melle perunctum in ardore solis apibus expositum: alium vero sub arbore frondosa super lectum delicatum totũ nudũ, meretricum contrectationibus expositum. Quæ cernens, nec propriæ constanttiæ cõfidens, potius elegit eremi squalorẽ & penuriam sustinere. Quem sequuti sunt innumerabiles. De qualibus ait Apost. Circumierunt in melotis, in pellibus caprinis, egentes, angustiati, afflicti, in solitudinibus errantes, in montibus & in speluncis, quibus dignus non erat mundus. Mat. 10 Hebr. 11 Mat. 10 Timor mundanus.

Secundus vero dicitur timor mũdanus, qui processum habet ab amore mundano. Amor autem mundanus proprie dicitur, quo quis innititur mundo tanquam fini, & sic semper est malus & damnabilis. Timor vero mũdanus ex hoc amore, tanquã venenata radice nascitur. Illud enim quis amittere timet, quod amat. Hinc timor mũdanus tanquam à mala radice procedens, semper est malus, quo scilicet adeo quisti met amissionem rerum temporalium, aut honorum, vel fauorum, seu amicitiꝫ, & sic de cæteris, quod propterea deuiat, vel fidaretur occasio, paratum animum habeat deuiandi à via iustitiæ, propter hunc timorẽ multa mala prohibita ꝓpetrando, seu multa bona saluti necessaria postponendo, vel etiam bona, quæ simulate agit, per malam intentionem ad humanam complacentiam retorquendo vt alijs complaceat, vel ne illis displiceat, aut communi infamiæ subiaceat. Ista timore numerauit Ioab ad præceptum Dauid populum domini, cõtra man-

2.Re.24 tra mandatum domini. Et isto timore Da
2.Re.11 uid mortem Uriæ procurauit, ac timore Ie
3.Re.21 zabel iudices Israel Naboth iniuste dam
1.Re.15 nauerunt. Saul quoq; pœnitentiam simu lauit, ne Samueli displiceret, & coram populo vituperio subiaceret: Peccaui, inqt, sed nunc honora me coram populo. O falsa pœnitentia, o geminata superbia: quæ nimirum sibi promeruit æternam reprobationem. Et Adam ne displiceret vxori,
Gene.3 contempsit præceptum domini. O quam infiniti, vel amore placendi, seu timore displicendi quotidie trahuntur ad similia, vel
Timor seruilis. pejora. Tertius deniq; timor fœdus dicitur seruilis, qui timor habet ex seruilitate quod malus est. Nam seruus est, qui nō sui causa operatur, sed quasi ab extrinseco motus. Quicunque vero facit aliquid ex amore, quasi ex seipso operat, quia ex propria inclinatione mouetur ad operandū. Et ideo contra rationem seruilitatis est, qp operetur ex amore: & ideo charitati contrariatur, in quantum seruilis est: & simpliciter malus est, quia timoris huius obiectum est pœna, quæ scilicet accidit eo ꝺd bonum, cui contrariatur pœna, ametur tā quam finis vltimus, & per consequens pœna timeatur tanquam principale malum, quod non conuenit in habente charitatē. Vnde dicit Gregorius: Cum quis timore pœnę bona adhuc agit, à malo penitus nō recessit: qa eo ipso peccat, quo peccare velet, si inulte potuisset. Quia talis non odit culpam, non amat iustitiam, sed cauet pœnam: sicut Achab rex ficte pœnituit, eo qp
3.Re.21 diuinam vindictam timuit. Vnde mala, quæ ex hoc timore non facit opere, perficit voluntate, quæ est formale ipsius peccati. Dicit enim Augustinus. Timor legis seruilis pædagogus præcessit in me, qui ad casum ducit, sed carnem non crucifigit: quia viuit peccandi voluntas, sequeteturque opus ni timeretur pœnalitas. Sic & bona hoc timore facta, coram Deo non reputantur bona, nec æternæ vitæ meritoria. Vnde cum timore pœnæ, non amore iustitiæ fit bonum, nō dum bene fit bonum. nec fit in corde, quod fieri videtur in opere, quando homo mallet non facere, si posset impune. Et hic timor proprie correspō det amori mercenario, qui diligit & seruit principaliter propter retributionem temporalem, vel æternam. Est tamē hic timor donum spiritus sancti, non tamē est cum spiritu sancto. Sicut aurora est à sole, non tamen cum sole: & spiritui sancto locum præparat, vt eum sicut seta filium introducat. Nam seta vt filium introducat, ipsum præcedit, sed cum eo non permanet.

De timore naturali, ac de triplici timore pulchro, scilicet initiali, filiali, & casto.

Caput LXVI.

APeri mihi soror mea, amica mea, columba mea, immaculata mea, quia caput meum plenum est rore. Quasi dicret: O fidelis anima, facta soror mea in incarnatione, per naturæ conformationem: amica mea in passione, per amoris inflammationem: columba mea, in spiritus sancti missione, per decorem simplicitatis: immaculata mea in baptismi susceptione per innocentem conuersationem, quia caput meum. i. diuinitas mea, plena est rore. f. misericordiæ & gratiæ. Vel, caput meum spinis coronatum, plenum est roseo sanguine pro tuo amore. Viso igitur de triplici timore fœdo, iam prosequendum est de triplici timore pulchro. Ad cuius cui- *Timor naturalis.*
dentiam sciendum, quod hominibus inest quidā timor naturalis, quo scilicet homo naturaliter timet quodlibet nocumentum vel incommodum incurrere, seu etiā aliquod commodum seu desideratum amittere: & est pœna peccati originalis. Nā *Gene 3*
Adam si non peccasset, timorem non habuisset, quo dixit: Vocem tuam audiui, sed timui, eo quod nudus essem: quia timor pœnam habet, quæ non debetur alicui, nisi propter culpam. Nunc autem, vt dicit Sapiens, cogitationes mortalium timidæ, & incertæ prouidentiæ nostræ. Ve *Sapl.9*
runtamen isto timore nec meremur, nec demeremur, quia non subiacet libero arbitrio, nisi quis se inordinabiliter haberet circa timorem illum. Non enim est malū timere pericula quęcunq; vel amissionem corporum, seu membrorum, aut famæ, vel rerum quarumlibet, dummodo timor sit ordinatus non trahens ad illicita: & tūc proprie dicitur timor naturalis. Quem timorem Christus in sua passione sustinere dignatus est in consolationem pusillorum, vt infirmis membris ostēderet hunc

timorem esse licitum, præ timoris angu-
Luc. 22 stia sudorem etiã sanguineum emittens. Nec tamen in aliquo timor iste suæ volũtatis & charitatis impetum ad humanam salutem perficiendam retardauit, quo minus ad tam horribilem mortẽ perferendã festinaret. Vnde q̃uis, secundum naturam corruptã, quodãmodo naturale sit, quod contraria cuncta quis timeat, & pro posse refugiat, tamen est contra naturalem rationem, quod propter hæc à iustitia recedat: quia sic efficitur timor fœdus. Si vero perseueranter nihilo minus in bono permaneat, efficitur timor pulcher & acceptabilis Deo, qui tripliciter distinguitur. Primus enim dicitur timor initialis, velut ini-
Timor initialis. tium nostræ salutis. Est enim illorum, qui iam incipiunt conuerti ad dominũ, quos domini timor ad veram sapientiã initiat, sicut dicit S. Bernar. Non immerito dicitur hic timor initium sapiẽtiæ, quia se primo opponit pesti insipientiæ. Et iterum: In veritate didici, nihil æque efficax esse ad Dei gratiam promerendam, retinendã & recuperandam, quam si omni tempore coram Deo inueniaris non altum sapere, sed timere. Cæterum, iste timor medium tenet inter timorẽ seruilem & filialem, ab vtroq; partem recipiens, ac per consequẽs duplicem respectum habẽs in bonis, quæ agit, & in malis, quæ dimittit. Timor em seruilis hunc timorem inducit, sicut fœta filium. Hinc habet & retinet aliquid de timore seruili adiunctum. s. subſtantiam eius, quæ manet etiam cum charitate, seruilitate remota. Est autẽ seruilitas, quæ mouetur ad malum præcauendum non motu proprio, sed alieno, id est, principaliter propter pœnam præcauendam. Sic etiam iste timor pœnam timet, propter quam tamen præcauẽdam non principaliter peccatum cauet, sed secundario habet etiã adiunctum actum eius, qui similiter manet cum charitate imperfecta: quia nõ solum mouetur ad bene agendum ex amore iustitiæ, sed etiam ex timore pœnæ, licet principaliter ex amore iustitiæ moueatur ad agendum bonum, & cauendum malum. A timore vero filiali recipit, quod timet diuinam offensam & indignationem: & hoc est principale propter quod vel mala dimittit, vel bona ꝑficit. Illud ergo quod respicit pœnam, charitas abnicit, quia charitas perfecta talem timorem tanquam inutilem foras mittit, quia partem illam habet ã timore seruili: cuius seruilitas à præ-
1. Ioan. 4 dominante charitate totaliter tollitur, licet secundum subſtantiam timor pœnæ remaneat, qui nihilo minus diminuitur crescente charitate, maxime quantum ad actum, & etiam quantum ad subſtantiam: quia quanto magis quis diligit Deum, tãto minus diligit seipsum: & quanto minus diligit se, tanto minus timet pœnam: tum quia minus attendit ad proprium commodum, siue bonum, cui contrariatur pœna: tum etiam quia seipsum despiciens vt inhæreat Deo magis confidit de bonitate diuina, & de futuro præmio, ac per consequens minus timet de pœna. Nãnimius timor futuri iudicij, vel inferni, sumit originem ex nimio amore sui, qui timorem pœnæ causat, & ex minore amore Dei, qui confidentiam plenam bonitatis suæ non administrat: quia quanto Deum plus diligimus, tanto plus in eo confidimus. Duobus igitur motoribus impellitur hic timor, quia respicit malũ pœnæ, quod refugit, & malum culpæ, quod abnicit, ne diuinæ misericordiæ & amicitiæ expers sit. Vnde & Philosophi scientes humanam fragilitatem à vitijs maxime cohiberi per timorem, elegerunt Academiam villam, scilicet Plato & sui sequaces: & hoc ideo, quia, secundum Papiam, fuit villa frequenti terræ motu concussa, non longe distans ab Athenis, vt timore terræmotus à libidine se continerent, & ab alijs vitijs cessarent, studioque vacarẽt & exinde dicti sunt Academici. Referunt & alij Platonem cum suis elegisse Academiam villam desertam & pestilentem, vt cura & assiduitate morborum impetus libidinis frangeret. Secundus vero timor *Timor filialis.* dicitur filialis, eo quod per charitatis amorem Deus talem timorem habentium pater efficitur: & ab eis vt pater dilectus colitur: cui potissime debetur amor & reuerentia, quæ plenius in nobis prompta declarat in omnibus obedientia, cum Psal. dicens: Paratum cor meum Deus, paratum *Psal. 56 107.* cor meum: quia per talem timorem omnino spiritui sancto se subnicit, & in nullo repugnat, prout est possibile in via. Est enim timor iste subiectio quædam votiua, obedientia non coacta, & vltro impensa reuerentia. De quo timore dicit Gilbertus Porretanus: Quid timor ille filialis, nisi amor

si amor esse conatur, & poenæ timor esse definit: quia omnem timorem poenâ habentem excludit. Et iterum: Quid enim timebit charitas veteres offensas, quia operit multitudinem peccatorum? Quid ergo? Infirmitatem conscientiæ? quia fortis est vt mors dilectio. Quid igitur? Temporales molestias finibiles? cum nec si æternæ fuerint, euanescere poterit dilectio cõsummata. Non enim amat charitas ne pereat, sed magis vult foris in æternum perire poenaliter, quam intimi amoris vsu priuari æternaliter. Sic ergo charitas foras mittit timorem inutilem, qui poenam habet, sed non timorem sanctum, qui nascitur de plenitudine charitatis. Veruntamẽ quamdiu quis ambulat in incerto, corruptili adhuc carni circundatus, & potens in vtramq; partem declinare statusviæ muta tabilis, timor iste aliquid poenæ habet adiunctum. Cum autem nulla mutabilitas erit, nec timor sanctus permanens in seculum seculi, poenam habebit, quamuis exhibere reuerentiam creatori non desinet.

Cant.8

Timor castus.

Tertius deniq; dicitur timor castus, quem rara perfectio in præsenti vita experitur, licet ab omnibus Deum intentius diligentibus desideranter appetitur. Et licet timor filialis & castus fere ab omnibus pro eodem reputantur, tamẽ timor castus plus aliquid perfectionis habere videtur. Dicitur enim timor castus metaphorice, scilicet in quantum Deus est animarum sponsus, super quo Cantica Canticorum specialiter sunt fundata. De quo dicit & Apostolus: Despondi vos vni viro virginem castam exhibere Christo, id est, integram castitatem, non solum corporis. s. in operatione, loquutione & delectatiõe, sed etiam mentis, in fide, dilectione, intentione, cogitatione, & omnimoda voluntatis vnione. Et ab ijs Deus proprie colitur vt sponsus, qui purum amorem spirat & requirit, quo sponsa sic inebriatur, vt maiestatem non cogitet. Vis audire sponsam timorem huiusmodi respirantem? Osculetur me, inquit, osculo oris sui. Sed talis timor castus, qui non est nisi amor castus, amor, inquam, placendi sponso, & timor displicendi, proprie non experitur in via, nisi cum per raptum, vel intimum tactum humanus spiritus immediate diuino spiritui counitur, vel à spiritu diuino potius absorbetur, vt tantillo tempore vnus spiritus efficiatur. In futuro vero timor castus ab omnibus colitur, quia timor domini sanctus permanet in, seculum seculi. Sic enim ibidem reuerentia diuina colitur, vt tamen nulla libertas diuinæ familiaritatis minuatur.

2. Cor. 11

Cant. 1

Psal. 18

Humilitas quanta laude digna, & quam necessaria ad salutẽ: ad quam duplici via quis peruenire potest.

Caput LXVII.

DVM esset rex in accubitu suo, nardus mea dedit odorẽ suũ] Canticor. primo. Mirandus ordo verborũ: Dum esset rex in accubitu suo. i. dum propter nimiam charitatem qua dilexit nos, fieri dignatus est filius virginis, & assumere suppliciũ crucis, tam viuens quàm moriens viã amplectens humiliationis, vt nos incitaret ad effectum imitationis: nardus mea, scilicet charitatis & humilitatis, dedit odorem suum. Est enim nardus quædam herba humilis, & calidæ naturæ, tam humilitatem quàm charitatem apte significans: quæ duæ virtutes semper mutuo complexu coambulant, & lectulum sponsi delicate coaptant: charitatem tamen regia via præcedit humilitas, & eam sicut feta filum ad cubiculum mentis inducit: nimirum cum per eã maxime remoueatur impedimentum humanæ salutis, quæ consistit in hoc, quod aliquis ad spiritualia & cœlestia non ficte, sed veraciter tendatiã quibus impeditur, dum in terrenis magnificari studet, omnia faciens vel dimittẽs, vt videatur ab hominibus. Hinc dicit Gregorius: Perit omne quod agitur, si non sollicite in humilitate custodiatur. Omnis namq; labor boni, & fuga mali sine humilitate vanitas est: quia talis semper seipsum quærit, non Deum. Sola humilitas est quæ mentem diuino accendit lumine, ac inflammat cœlesti desiderio & amore. Hinc humilitas est quasi quædam dispositio ad habendum liberum accessum in spiritualia & diuina bona. Vnde merito dicitur radix omnium virtutum, humorem gratiæ singularis profluesubministrans, cui competit illud Ecclesiasticis: Sicut aquæ ductus exiui à paradiso. Dixi, Rigabo hortum plantationum, & inebriabo partus mei fructum, nimirum

Nardus

Humilitas.

Eccle. 14

Iacobi 4

nimirum cum Deus superbis resistens, solis humilibus dat gratiam, sine qua virtus omnis arescit, cum qua virtus alia quæcunque coalescit & proficit. Quia (vt dicit Hugo de claustro animæ) sicut mel concordat in confectionibus medicinæ cum omnibus diuersitatibus specierum, sic exhumilitatis dulcedine condiuntur omnia genera virtutum. Nec ergo mirum, si virtutem hanc velut vnicam regis filiam Christus in mortali corpore tam euidenter exemplis exhibuit, & eam à suis amplecti docuit, dicēs: Discite à me, quia mitis sum
Mat. 11 & humilis corde, & inuenietis requiem animabus vestris. Ideo namque virtutem hanc Christus suis sequacibus tantopere studuit ingerere, quia sola humilitas reddit hominem Deo suo fidelem, eidem ascribens omnia bona, ac sibi ipsi omnia praua, nec insolescit aliquando in prosperis, nec deiicitur in aduersis. Sic beata virgo domini mater, ab æterno patre tam singulariter electa, à spiritu sancto in omni sua plenitudine superuenta, ab ipso Dei filio grauidata, ab angelo tam reuerenter salutata, à toto mundo beatificata, nihilo minus ad infima semper se inclinauit, vt ex illa
Mode ad humilitatem. motione propria maneret abiectissima, ac diuino iudicio foret humillima. De qua miratur Bernardus, dicens: Quæ est ista tam sublimis humilitas, quæ honori credere non nouit, insolescere gloria nescit? Dei mater eligitur, & ancillam se nominat. Non est magnum esse humilem in abiectione, magna prorsus & rara virtus humilitas honorata. Tanta namque virtutis huius est eminentia, quod de ea dicit Augustinus: Si quæris à me quid sit euangelicæ perfectionis summa. Respondeo, Humilitas. Et si secundo & tertio quæras, respondeo, Humilitas. Nimirum cum sine humilitate nec Mariæ virginitas, nec sanctitas DEO placuisset. Et sine humilitate virtus omnis in vitium vertitur. Irrefragabili quoque lege sancitum est: Qui se hu-
Luc. 14 & 18 miliat, exaltabitur. Et quantum quis se humiliauerit propria æstimatione, tantum exaltabitur diuina dignatione. Nec est efficacior virtus per quam potest hostis antiquus deuinci, quàm per humilitatem. Qui dum sibi humilitatem dominari conspicit, de vitijs alijs hominem tentare non præsumit. Hinc beatus Antonius, totum mundum plenum videns laqueis inimicorum, & inquirens quis illos euaderet, protinus responsum accepit, quod solus humilis. Cæterum ad hanc virtutem humilitatis duplici via peruenire quis potest. Prima per donum diuinæ gratiæ: quia nullus humilis esse potest, nisi Deus dederit. Postulet igitur fideliter à
Iacob 1 DEO, qui dat omnibus affluenter, & non improperat. Et tunc humilitas ab interioribus sumit exordium, ita quod ab interiori dispositione humilitatis procedunt signa exteriora humiliationis: & tunc sem per sunt vera, quia humilitas, prout est virtus, importat quandam laudabilem deiectionem ad ima: quæ deiectio principaliter in interiori mentis electione consistit, secundario in signis exterioribus. Secunda vero via qua peruenitur ad humilitatem, dispositiue paratur per humanum studium, per quod homo prius exteriora superbiæ signa & incitamenta cohibet, vt postmodum ad interiorem superbiæ radicem extirpandam perfectius pertingat: quia, secundum Bernardum, humiliatio via est ad humilitatem, sicut patientia ad pacem, & sicut lectio ad scientiam. Si ergo virtutem appetis humilitatis, viam non refugias humiliationis. Sicut autem prima via diligenter est obsequenda & expetenda per orationes, sic secunda per exercitationes: & vtrumque simul mul-
Humiliationis causæ. to melius. Denique, quantum ad vtramque naturam homo secum fert magnam humiliationis causam. Nam inter subitantias spirituales anima tenet infimum gradum & locum, inter quas natura diuina supremum, & angelica medium gradum obtinent: sic non solum ex infimo elemento, sed etiam exterræ limo corpus formatum est, vt nunquam sapere præsumat nisi infima, id est, humilia. Dicitur
Humilis quis. Eccl. 29 enim humilis, quasi humi acciuis, id est, imus inhærens. Est tamen, vt dicitur in Ecclesiastico, qui nequiter se humiliat, scilicet tantum exterius, non interius, vbi proprie residet humilitas in affectu: & interiora eius, scilicet intētio & desiderium, plena sunt dolo, scilicet simulata nequitia & hypocrisi. De qua dicit Bernardus: Hypocrita, ejice trabem de oculo tuo, vt videas.
Luc. 6 Trabes in oculo, grandis est superbia, quę quadam sua corpulentia vana, non sana, tumida non solida, mentis oculum obscurat, veritatem obumbrat, ita vt situam occupauc-

occupauerit mentem, iam te talem qualis es, vel qualis esse potes, sentire non possis: sed talem te ames, qualem esse te putas, vel fore speras. Amor enim sicut & odium, ne scit, veritatis iudicium. Sed huic dicitur. Ecclc.10 Quid superbis terra & cinis? Ideo confilio beati Hieronymi in epistola ad Celantiam, humilitatem sequere, non quæ ostenditur atq; simulatur gestu corporis, ac ficta voce verborum, sed quæ puro cordis affectu exprimitur. Aliud est enim virtutem habere, aliud virtutis similitudinem. Illa multo deformior est supbia, quæ sub quibusdam humilitatis signis latet. Nescio enim quo modo turpiora sunt vitia, cum virtutum specie celantur.

Quanto quis maior, tanto debet esse humilior: sed sola meretur gratiam humilitas læta, cuius est triplex differentia, ac de humilitate cognitionis.

Caput LXVIII.

DVM esset rex in accubitu suo, nardus mea dedit odorem suum. Nardus est humilis herba, pectoris purgatiua, vt manifestum sit humilitatem nardi nomine designari: cuius odor & decor gratiam inuenit apud Deum. Nimirum cum secundum Augustinum nihil nos Deo sic gratos efficit, sicut humilitas. Ideo consuluit Abbas Ephrem, dicens: Fili præ omnibus humilitati stude, quod est omniũ virtutum sublimius, vt ad perfectionis fastigium conscẽdere possis. Vir humilis Deo similis est, & templo pectoris sui gestat eum. Nec secundum Bernardum, est vlla splendidior gemma in omni præcipue ornatu pontificis, quàm humilitas: quæ si amittitur, virtutum congregatio non nisi Eccle.3 ruina est. Hinc dicitur in Ecclesiastico: Quanto magnus es, humiliate in omnibus, & coram Deo gratiam inuenies, quasi diceret: Secundum gradum magnitudinis in generis nobilitate, scientiæ sublimitate, honoris dignitate, vel vitæ sanctitate, gradus erit humilitatis. Nec dicitur maior, sed magnus, eo quod omnis comparatio maioritatis, scrupulum habet suspitionis & contentionis, vt patet apud Lucam: Facta est contentio, quis eorum videretur maior. Humilia, inquit, te, vt humilitas sit voluntaria, non coacta, & ab aliquo intrin

seco, non extrinseco. De qua humilitate Luc. 22
dicit Bernardus: Est autem humilis, qui cõuertit humiliationem in humilitatem. Et hic dicere potest Deo: Bonum mihi, quia Psal.118
humiliasti me. Nulli enim quod patienter 2.Cor. 9
fert, bonum est, sed molestum. Scimus autem quod hilarem datorem diligit Deus. Mat. 6
Hinc cum ieiunamus, iubemur vngere caput nostrum, lauare faciem, vt opus bonum gaudio spirituali condiatur, & hoc lauatum nostrum pingue fiat. Vnde sola gratiam meretur læta humilitas & absoluta, non extorta, non coacta, qualis est in viro patiente, qui possidet animam suam. Hæc enim etsi vitam obtinet propter patientiam, tamen propter tristitiam non habebit gratiam. Non enim sponte humiliatur, nec libenter, quamuis patienter. Libenter, inquit Apostolus, gloriabor in infirmitatibus meis, vt inhabitet in me virtus Christi, id est, virtus humilitatis, osten- 2.Cor.12
dens omnino non sufficere, quod animã suam possideat, tanquam patienter humiliatus, nisi & gratiam accipiat, tanquam sponte humiliatus. Non ergo qui humiliatur, sed qui sponte se humiliat, exaltabi- Luc. 14
tur: & hoc ob meritum voluntatis. Et idẽ iterum dicit de Semei maledicente Dauid: Nunquid in ore blasphemi est Deus, vt diceret Dauid, Dominus misit illum ad ma- 2.Re. 16
ledicendum Dauid? Absit. Sed eo vsus est Psa.118
ad humiliandum Dauid, qui dicit Domino: Bonum mihi, quia humiliasti me, vt discam iustificationes tuas. Vides quia nos humilitas iustificat, non autem humiliatio? Nam multi humiliantur, qui humiles non sunt. Quidam humiliantur cum rancore, & rei sunt: quidam patienter, & innoxij sunt: quidam libenter, & iusti sunt. Quamuis enim innocentia portio iustitiæ est, tamen eius consummatio apud humilem est. Qui autem dicere potest: Bonũ mihi quia humiliasti me, is vere humilis est. Hoc enim non potest dicere qui inuitus tolerat, & minus qui murmurat, ac neutri promittitur gratia quod humiliatur: quia non humiliatis, sed humilibus Deus dat gratiam. Hæc Bernardus: Hanc igitur humilitatis virtutem summo complectamur amore, summo prosequamur desiderio, vtpote quæ sola coelo inferre nouit requi- Mat. 11
em animabus nostris, dicẽte domino: Discite à me, quia mitis sum, & humilis in exteri

ori ostentione, & humilis corde, scilicet in interiori affectione: & inuenietis requiem animabus vestris. Nam qui studentRom. 12 non alta sapere, sed humilibus consentire, nullam inueniunt resistentiam. Non enim resistit humilis, quia humiles inter se non faciunt disconuenientiam: nec superbus, quia cum humili habet, quod quærit, scilicet super alios apparere.

Humilitas cognitionis.

Hæc igitur humilitas triplici differentia distinguitur. Est enim humilitas quædam cognitionis, quædam exhibitionis, & quædam affectionis. Humilitas cognitionis, secundum Bernardum, est virtus qua quis verissima sui cognitione sibi ipsi vilescit, ita quod ex recognitione proprio rum defectuum de se non præsumit, sed in infimis se tenet, ex hoc peruenies ad quandam displicentiam tam peccati quã sui. Vnde Richardus de S. Victore, ponit inter humilitatem cognitionis & exhibitionis differentiam, dicens: Humilitas est virtus qua quis sibi ipsi vilescit interius coram oculis DEI. Humiliatio vero, vel humilitas exhibitionis, est virtutis humilitatis effectus, quo quisq; abijcit seipsum exterius in oculis proximi. Aliud enim est humilem esse, aliud est humilem se habere. Illud pertinet ad disciplinam mentis, istud ad disciplinam corporis. Illud est humilitatis, istud humiliationis. Quomodo vero peruenire debeamus ad hanc humilitatem, ostendit in Moralibus libro nono capite decimoseptimo Gregorius dicens: Plerumque si scimus bona quæ agimus, ad elevationem ducimur: si nescimus, minime seruamus. Quis enim audita virtutis suæ conscientia, non quantulumcunque superbiat? Aut quis rursum bonum in se custodiat quod ignorat? Sed contra vtrumque quid superest, nisi vt recta quæ agimus, sciendo nesciamus, vt hæc & recta æstimemus & minima, quatenus ad custodiam sui sic sentiat animus conscientiam rectitudinis, vt in tumorem non eleuet humilitas æstimationis? ET quamuis humilia de se sentiat animus iustorum, ea tamen quæ agunt quomodo sint recta conspiciunt, sed de eorum rectitudine non præsumunt. Ille vero DEO veram orationem exhibet, qui seipsum, quia puluis sit, humiliter videt, qui nil virtutis sibi tribuit, qui bona quæ agit de misericordia conditoris esse cognoscit. Sed, vt dicit Bernardus, magna & rara virtus est, vt magna licet operãte magnũ te nesciãs, & manifestã oĩbus tuã te solum sanctitatem latere, mirabilem te apparere, & contemptibilem reputare. Hoc ego ipsis virtutibus mirabilius iudico. Fidelis reuera famulus es, si de multa gloria domini tui, & si non exeunte ex te, tamen transeunte pte, nil tuis manibus adhærere cõtingat. Tunc (iuxta prophetam) projcis auaritiam ex corde, & excutis manum tuam ab omni munere. Et tua lux lucet coram hominibus, ad glorificandum non te, sed patrem tuum, qui in cœlis est. Hæc ille. Vides, quia sicut superbia mentis oculum obscurat, & veritatem obumbrat, sic humilitas econtra mentis oculum illuminat, & in veritate propriæ cognitionis cõfirmat. Hinc dicit Bernardus super illud, Ego sum via, veritas & vita: Viam dicit humilitatem, quæ ducit ad veritatem. Confiteor, inquit, tibi, pater, domine cœli & terræ, quia absconditi hæc, scilicet secreta veritatis, à sapientibus & prudentibus, id est, superbis, & reuelasti ea paruulis, id est, humilibus: quia veritas quæ superbis absconditur, humilibus reuelatur, & in culmine humilitatis constituit cognitionem veritatis. Bona via humilitas, qua veritas inquiritur, charitas acquiritur, generationes sapientiæ participantur. Sicut enim finis legis est Christus, sic perfectio humilitatis est cognitio veritatis.

Esaiæ 33
Mat. 5
Ioan. 14
Mat. 11
Ro. 10

Quomodo quis peruenit ad humilitatem cognitionis, & de humilitate exhibitionis & affectionis.

Caput LXIX.

Via ad humilitatẽ cognitionis.

DVM esset rex in accubitu suo, nardus mea dedit odorem, suũ] Vtautem quis humilitatem propriæ cognitionis apprehendere citius valeat, qua sine simulatione maximum peccatorem se cognoscat, triplici respectu sese frequentius exerceat. Primum respectum sub quodã compendio dirigat ad enormitatem & multitudinem peccatorum suorum: deinde ad detestabilem ingratitudinem receptæ gratiæ, qua facillime peccatis resiste re potuis-

re potuisset: quoniam apud Deum multum ponderatur, opportunitas peccandi, facilitas resistendi, gratia concomitans, malitia inflammans, & similia. Secundum respectum dirigat ad cognoscendū sola gratia diuina, non propria resistētia vel industria reseruatum, ne cū multis in alia vitia maxima prolaberetur, subtractis etiam ex Dei misericordia multis occasionibus, opportunitatibus, diabolicis tentationibus, quibus plerique præuenti misere rabiliter ceciderunt, quas si sustinuisset, abominabilius omnibus cecidisset. Tertium dirigat ad liberalem munificentiam diuinæ gratiæ iam receptæ: quam si peccator maximus recepisset, magis gratus extitisset, cautius conseruasset, & fidelius effectui mancipasset. Ex quibus omnibus vilitatem propriam cognoscens, se iudicet omni reprobatione dignissimum, omni gratia prorsus indignissimum, vt in se penitus desperans, in solo Deo confidat.

Humilitati proprium. Hoc enim proprium habet humilitas vera, quod quantum in se dēsitur, tantum in Deum spe firma subleuatur, quantum deficit de sperātione sui, tantū proficit cōfidentia Dei. Nam absq; aliqua falcitate potest homo de se credere & pronunciare duo. s. se cunctis esse viliorem secundum defectus occultos quos in se recognoscit, & dona Dei quæ in alijs latent, & etiam esse se ad omnia inutilē. s. quo ad vires pro

2. Cor. 3 prias, iuxta illud apost. Non quod sufficientes sumus cogitare aliquid à nobis, qua si ex nobis. Ad hanc etiam humilitatē cōsequendam, piam & vtilem cautelam addit Gregorius, dicens: Non quibus iam estis supiores, sed qbus adhuc estis inferiores aspicite: qa sicut incentiuū est elatiōis respectus deterioris, ita cautela humilitatis est consideratio melioris. Secundavero

Humilitas exhibitionis. est humilitas exhibitionis, q̄. s. qs se vilem & abiectum exhibet, q̄ ad hoiem exteriorem. s. in vestibus, gestibus, moribus & operibus. Sicut ait beata Agatha: Christi ancilla sum, ideo ostēdo me vilem psonam. Et hoc consulit Isaac de Syria in libro suo dicens: In vestitu dilige vilia: qa q diligit splendida, humiles cogitationes habere non potest. Cor em̄ exterioribus configurationibus conformatur. Plures quoq; reperiuntur lupi in pelle lupina q̄ ouina, q̄uis aliqñ contrariū cōtingat. Et hæc humilitas etiam nutriri debet assiduitate vilitatis in operibus, exercitijs, & etiam assiduitate subiectionis. Radix enim & principium huius humilitatis esse debet reuerentia Dei, qa vera humilitas principaliter respicit subiectionem hoīs ad Deum, propter quem etiam alijs humiliando se subijcit. Et ideo reuerentia Dei est radix & principium, seu causa XII. graduū humilitatis, quos ponit in regula sua S. Benedictus, sicut latius declarat S. Thomas II. II. Talis igitur humilis sicut in exhibitione sipsum contemnit, sic & ab alijs contemni non refugiat: sciens q̄d nemo constructi elsitudinem bonorum operum & virtutis, nisi prius iaciantur fundamenta veræ humilitatis. Cum em̄ humilitas principaliter consistat in appetitu proprij contemptus, quo scilicet appetit se indignum indignificari à dignis, & se recondere in loco nouissimo, cū illo qui dicit in libro Prouerbiorum: Stultissimus sum virorū: ideo contemptus iste, secundum Gregorium, vt perfecta sit humilitas, esse debet hominis respectu sui ipsius corā Deo, vt semper coram ipso humilia sentiat, & etiam coram hominibus, vt ad obsequia contemptibilia se libenter exhibeat, & de contemptu sibi illato gaudeat, sicut quilibet virtuosus gaudet cum habet obiectum & occasionem actus virtutum: vnde quilibet virtuosus de alio potiora præsumit. Et ideo verus humilis virtutes aliorum considerat, defectus non iudicat, sed proprios considerat. Dicit enim Gregorius, quod humilitas est virtus, qua quis parua de se existimat, & bona alterius sine labore & inuidia commendat. Tertia pro inde dicitur humilitas affectionis, quia humilitas sicut cæteræ virtutes, principaliter in anima consistit. s. in electione voluntaria imorum, secundum illud: Elegi abiectus esse in domo Dei mei. Vbi dicit Augustinus: Humilis est, qui elegit abijci in domo Dei. De quo dicit Bernar. Verus humilis vilis vult reputari, nō humilis prædicari, gaudet contemptu sui. Hoc solo sane superbus, quod laudes contemnit. Et in hoc proprie consistit virtus humilitatis essentialiter. Quia dicit doctor S. Thomas II. II. quod cognitio proprij defectus pertinet ad humilitatem, sicut regula quædam directiua ipsius appetitus: sed in ipso appetitu consistit humilitas essentialiter: quem potissimū qs experitur,

Pro. 30

Humilitas affectionis.

Psal. 72

cum ex insperato contumelioſa & iniurioſa in verbis & factis affectanter amplectitur. Quia dicit Gregorius in Regiſtro: Non eſt grande iis nos eſſe humiles, à quibus honoramur, quia & hoc ſeculares qui libet faciunt, ſed illis maxime humiles eſſe debemus, à quibus aliqua patimur. Et vt alibi dicit Gregorius: Sicut ſuperbi honoribus, ſic humiles plerunque ſua deſpectione gratulantur, cumque ſe in alienis oculis viles conſpiciunt, idcirco gaudent, quia hoc iudicium confirmari intelligunt, quod de ſe & ipſi habuerunt. O vere virum ſecundum cor Dei, qui de ſpõtanea ſua vilitate illuſus, protinus reſpondit: Ludam, & vilior fiam plus quam factus ſum, & ero humilis in oculis meis. Ludam, inquam, vt illudar. Bonus ludus, quo Micol iraſcitur, & Deus delectatur. Nec quidem ſatis eſt vilificatio propria, niſi gratanter amplexetur & aliena. Hinc & idem Dauid maledictum accipiens à ſeruo ſuo Semei, cumulatam non ſenſit iniuriam, quia præſenſit gratiam. Noluit prohibere maledicum conuiciantem, quę ſtum æſtimans maledictum. Licet enim ſecundum Gregorium, vox maledicentis eſſet in auribus, animus tamen inclinabat ſe ad benedictionem, intendens quid in occulto faceret Deus: nimirum cum ſpiritu prophetico prænouerat hanc eſſe virtutem ſingularem noſtri redemptoris, cũ in eius perſona diceret: Improperium expectauit cor meum & miſeriam. Et iterũ: Ego autem ſum vermis & non homo opprobrium hoim, & abiectio plebis. O humilitas virtus Chriſti, quantum confundis ſuperbiam noſtræ vanitatis, cum in eius paſſione nihil fuit abiectionis, quod impoſſimi non irrogarent, nihil quod eius humilitas non affectaret: vt diſcamus ab eo quicunque ſpiritu intumeſcimus: quicunque grandia concupiſcimus quia mitis eſt & humilis corde. O domine leſu, quàm mitis & quàm humilis. Ego ſum, inquit, ſcilicet per abiectionem etſi homo per naturam, tamen opprobriũ hominis, quia omnes videntes me, deriſerunt me, Exemplum enim dedi vobis, vt & vos ita faciatis.

2. Reg. 6

2. Reg. 16

Pſal. 68

Pſal. 21

Ioan. 13

De fortitudine, prout eſt virtus generalis & etiam ſpecialis, & de infimo gradu eius: ac qualiter conſequitur delectationẽ in opere ſuo. Cap. LXX.

FOrtis eſt vt mors dilectio, dura ſicut infernus æmulatio.] Canticor. VIII. Quaſi diceret Chriſtus ad animam fidelẽ: Sicut mors animam ſeparat à corpore, ſic dilectio quæ te diligo fecit, vt aĩa ne pro te ponerem in mortem. Et ſicut mors nec prece, nec præcio, nec minis retardari poteſt ſic nec mors mea retardari potuit qua cunq; malitia vel iniuria. Fortis, inquã, fuit dilectio mea, cum te ad imaginẽ meam condidi: fortior cum naturam tuam induit: fortiſſima cum pro te mori volui. Dura etiam fuit æmulatio, id eſt, feruens dilectio mea, ſicut infernus. Quia ſicut in ferni pœna non remittitur in ardore, ſic nec dilectio mea in feruore quacunq; Iudæorum malitia ſequente. Vnde dicit Gregorius: Fortis fuit Chriſti dilectio in aggrediendo: ſed dura fuit eius æmulatio in ſuſtinendo conuitia oporobriorum: duri or in tolerando immunditiam ſputorum & duriſſima in patiendo acerbtatem tormentorum. Exemplum enim dedit nobis vt & nos ita faciamus: & hoc per virtutem fortitudinis, quæ eſt tertia virtus cardinalis, quam & Seneca magnanimitatẽ vocat per quam. ſ. vis iraſcibilis rectificatur in aggrediẽdis arduis, & in tolerandis grauibus. Eſt enim fortitudo virtus, medio modo ſe habens ſecundum rectam rationem circa timores & audacias. Eſt & fortitudo habitus, quo quis quandam animi firmitatẽ conſequitur, pquã animus ſtat immobilis, etiam contra timores periculorum mortis: & hoc inmediate, p quod fortitudo rationem habet virtutis, cuius eſt eſſe in medio, vel rationis, vel rei. Vnde quia voluntas humana poteſt impediri per aliquod difficile, quod incumbit, ne ſequatur rectitudinẽ rationis, ideo requirit fortitudo mẽtis, qua ſcilicet huiuſmodi difficultatibus homo reſiſtat, ſicut per corporalem fortitudinem impedimenta corporalia repellit & ſuperat. Sciendum tamen

Fortitudo.

Fortitudinem sumi bifariam.

tamen quod nomen fortitudinis dupliciter accipi potest. Vno modo, secundum quo importat absolute quandã animi firmitatem: & secundum hoc est virtus generalis vel potius conditio cuiuslibet virtutis: qa secundum Philosophum II. Ethicorum, ad virtutem regitur firmiter & immobiliter operari. De quo dicit Ambrosius I. libro de officijs: Non mediocris animi est fortitudo, quæ sola defendit ornamenta oĩm virtutũ, & iudicia custodit, & quæ in expiabili precio aduersus omnia vitia decertat, inuicta ad labores, fortis ad prælia, rigidior aduersus voluptates, & auaritiã fugit tanq̃ labem quandam, quæ virtutẽ efferminat. Et Gregorius: Fortitudo iustorũ est carnem vincere, propriis voluntatibus contraire, delectationem vitæ præsentis extinguere, huius mundi aspera pro præmijs æternis amare, prosperitatis blandimenta contẽnere, nietũ aduersitatis in corde superare. Alio mõ potest accipi fortitudo secundũ q̃d importat firmitatẽ animi in sustinendis & repellendis, in q̃bus maxime difficile est firmitatẽ habere, scilicet in aliqbus periculis grauibus: & sic ponitur virtus specialis, vtpote determinatã habens materiã. Habet etiã duplicẽ materiã vel obiectũ. Materia principalis est mors,

Materia fortitudinis.

secundaria vero pericula, quæ scilicet imminent, vel in aggressione, vel in ppessione. Dicit enim Tullius in Rhetorica, quod fortitudo est considerata periculoꝝ fusceptio, & laborum perpessio. Et tunc ponit virtus cardinalis siue principalis, vna de quatuor, quæ potissime sibi vendicat laudem firmitatis in arduis aggrediendis, & grauibus sustinendis. Nam tanto magis laudatur qui firmiter ſtat, quanto patitur grauius impellens ad cadendum & retrocedendum, sicut dolores & pericula, maxime quæ ducunt ad mortem, contra quæ fortis firmiter ſtat. Vnde Senecæ: Magnanimitas, quæ & fortitudo dicitur, si insit animo tuo vires cũ magna fiducia, liber, intrepidus, alacer. Magnum humani animi bonum est, finem huius vitæ intrepidum expectare. Est igitur obiectum fortitudinis proprie circa mortem & pericula maxima: quia proprie fortitudo dicitur quæ firmiter tenet hominis voluntatem in bono rationis contra maxima mala. Qui vero firmiter ſtat contra maiora, consequens est, quod etiam firmiter ſtet contra minora. Et ideo quamuis fortitudo bene se habet in omnibus aduersis tolerãdis, non tñ ex toleratiõe quorumlibet aduersorum reputatur qs simpliciter fortis, sed solum ex hoc q̃d bene tolerat maxima mala, sicut mortem & pericula mortis. Et tunc autem actus fortitudinis principaliter circa timores rerum difficilium, quæ retrahere possunt voluntatẽ à sequela rationis: & etiã circa audacias, quia non solum oportet impulsum huiusmodi difficilium firmiter tolerare, cohibendo timorem, sed etiam aggredi moderate, q̃n oportet ea exterminare ad securitatẽ in posterũ habendam, quod pertinet ad rationẽ audaciæ. Sicq; fortitudo est cohibitiua timorum, & moderatiua audaciæ. Cæterum fortitudo secundum quadruplicem eius gradũ, quadrupliciter diffinitur à Macro bio. Primus enim gradus facit hominem omnẽ metũ pro vtilitate Reipublicæ post ponere, & nihil nisi turpia formidare: & sic est virtus politica, siue ciuilis, quæ est animum supra periculi metum erigere, ni hilq; nisi turpia formidare. De qua dicit Seneca iub noie magnanimitatis. Si magnanimus fueris, nunquam iudicabis tibi cõtumeliam fieri. De inimico dices: Non nocuit mihi, sed animum nocendi habuit. Et cum illum in potestate tua videris, virdictam putabis vindicare potuisse. Scito enim magnum & honestũ genus esse vindictæ, ignoscere. Eris magnanimus si periculosa non appetas vt temerarius, nec formides vt timidus. Nã timidũ nõ facit animũ, nisi repugnabilis vitæ cõscientia mala. Ad magnanimũ etiã ptinet, vt dicit Tullius, neq; perturbationi, neque homini, neq; fortunæ succũbere, & ea quæ vident acerba, ita ferre, vt nihil a statu naturæ discedat, vel à dignitate sapientis. Veruntñ, vt dicit Seneca, animũ tam excellentem & moderatum, potentia cœlestis agitat. Nõ enim potest res tanta sine adminiculo numinis ſtare, quẽadmodum radij solis, terrã qdem contingũt, sed ibi sunt vnde mittuntur. Sic animus magnus ac sacer conuersatur quidem nobiscũ, sed hæret origini suæ. Nõ erũ mirum est in tranquillitate non concuti, sed illud mirare, ibi aliquem extolli, vbi omnes deprimuntur, ibi ſtare, vbi omnes iacent. Et si quæritur, Vtrum fortitudo, prout est virtus politica, causat in actu suo delectationem, præ-

Gradus fortitudinis.

fertim,

sertim, quia dicit Philosophus tertio Ethicorum, quod fortis in actu suo nihil delectabile videtur habere: & iterum dicit, quod à forti non requiritur quod delectetur, quasi delectationem sentiens, sed sufficit quod non contristetur. Ad hoc dicendum, secundum Thomam, quod duplex est delectatio. Quædam enim est corporalis, quæ consequitur tactum corporalem, & illam delectationem non cõsequitur fortis in actu suo principali, qui est sustinere, quia sustinere persecutiones, flagellationes, excoriationes, vulnera, membrorũ detruncationes vel mortem, est contristabile & dolorosum humanæ naturæ. Hoc enim negare, esset negare eos esse carnales, quia si habent carnem sensibilem, necessario sequitur, qđ læsura inferat eis dolorem. Alia vero delectatio dicitur animalis, quæ scilicet apprehensionem animæ consequitur. Et hæc delectatio proprie consequitur opera virtutum: quia consideratur in eis bonum rationis. Et secundum hoc fortis aliquam delectationem consequitur, licet etiam secundum apprehensionem animę habeat vnde doleat, eo scilicet, quod vitam corporalem amittit, quam virtuosus amat non solum in quantum est bonum naturale, sed etiam in quantum est necessaria ad opera virtutum, & quæ ad ea pertinent. Et sic fortis habet ex vna parte quo delectetur secundum delectationem animalem, scilicet de actu virtutis, & de eius fine: habet etiam ex alia parte vnde doleat, non solum corporaliter propter illatas pœnas, sed etiam animaliter propter amissionem vitę. Hinc dicebat Eleazarus: Diros corporis sustineo dolores secundum animum vero, propter timorem tuum libenter hæc patior. Verumtamen sensibilis dolor corporis ipsis facit non sentire delectationem animalem virtutis, nisi forte hoc faceret exuberans gratia creatoris, vt postea videbitur. Cuius ratio est, quia licet quædam sit delectatio virtutis in opere fortitudinis, propter dolorem tamen sensus impeditur mens fortis, ne in operatione propria delectationem sentiat, eo quod vehementia passionis vnius potentiæ, aliam impedit in actu suo, propter connexionem potentiarum ad inuicem: nihilo minus tamẽ virtus fortitudinis facit, vt ratio non absorbeatur à corporalibus doloribus, facit, in quam, quod delectatio virtutum superat animarum tristitiam, in quantum homo præfert bonum virtutis corporali vitæ, & quibusdam ad eam pertinentibus.

Delectatio duplex.

2. Ma. 6

De fortitudine prout est virtus purgatoria, & purgati animi, & de martyrio, in quo concurrunt quatuor actus virtutum.

Cap. LXXI.

FORTIS EST VT MORS dilectio, dura vt infernus æmulatio.] Secundus gradus fortitudinis mentem magis confortat, ita vt nulla pœna corporalis eam deterreat, quia ad sola æterna fortiter anhelat: & sic est virtus purgatoria, quæ est mentem non terreri contra quæque aduersa, nec etiam à corpore recedentem. Et sic, vt dicit Augustinus, fortitudo est amor facile tolerans omnia propter id quod amatur. Est enim affectio quæ nullas aduersitates mortemve formidat. Et hæc animi fortitudo (secundum Ambrosium) in duobus generibus spectatur. Primo, vt exteriora corporis pro minimis habeat, & quasi superflua despicienda magis quã expetenda ducat. Secundo, vt ea quæ summa sunt, omnesque res in quibus est honestas præclara cum intentione vsque ad effectum prosequatur. Hic incidentaliter quæri potest. Vtrum omne bonum sit optabile: quia si sic, tunc fortiter torqueri, & magno animo vti, & patienter agrotare, & similia essent optabilia. Ad hoc respondit Seneca epistola sexagesima octaua, dicẽs: Vt ista sint optabilia, distinguo: A me tormenta abesse velim, sed si sustinenda fuerint, vt me in illis fortiter, honeste & animose gerã, optabo. Velim non incidere bellum, sed si incido, & vulnera & famem, & omnia quæ bellorum necessitas affert, geram gratiose, optabo. Itaque non incommoda sunt optabilia, sed virtus, qua perferuntur incommoda, non pati tormenta optabile est, sed pati fortiter. Cæterum, secundum Albertum in secundo scripto Ethicorum, quod in re-

Gradus fortitudinis.

pen-

pentinis periculis quis se bene gerat, est euidens signum virtutis: quia si pericula sunt præuisa, potest quis (etiam si careat habitu fortitudinis) animum suũ ex diurna præmeditatione, contra pericula præparare, & sic in his ex iudicio rationis bene se habere: sed si in repẽtinis se bene habet, signum est q̃d secundũ habitũ fortis est, vel virtuosus, quo etiam operatur sine deliberatione per modum naturæ. Hinc dicit Thomas II. II. quod in operatione fortitudinis duo sunt consideranda. Vnũ, quantum ad eius electionem: & tunc non est circa iepentina, quia fortis eligit præuidere pericula, quæ possunt imminere, vt illis possit resistere, vel ea facilius ferre, ga secundum Gregorium, iacula præuisa minus feriunt. Secundum autem, quantũ ad manifestationem habitus virtuosi, & hæc maxime fit circa repentina pericula. Quia secundum Philosophum tertio Ethicorum, in repentinis periculis maxime manifestatur fortitudinis habitus, quia habitus agit in modum naturæ. Vnde q̃d aliquis absq; præmeditatione facit ea, quæ sunt virtutis, cum necessitas imminet propter repentina pericula, hoc maxime manifestat q̃d fortitudo sit habitualiter in anima confirmata. Fortitudo igitur, prout est virtus cardinalis, importat quandam animi firmitatem in arduis bonis faciendis, & malis perendis, ne deficiat propter difficultatem alicuius boni operis ardui perficiendi, vel alicuius grauis perferẽdi. Sed, secundum quod est virtus purgatoria, & donum spũs sc̃ti, mouetur vlterius ad hoc animus hoĩs à spiritu sancto, q̃d perueniat ad finem cuiuslibet boni operis inchoati, & euadat quodcunq; periculum imminens, quod excedit humanam naturam: quia non subest potestati hominis, vt finem operis sui consequatur, vel mala seu pericula euadat, quin quandoq; opprimatur ab eis in morten, sed hoc operatur spiritus sanctus dum eum perducit in vitam æternam, quæ finis est omnium operum bonorum, & euasio periculorum.

Gradus fortitudinis tertius.

Tertius proinde gradus mentẽ in æternis figit, & sic est virtus animi purgatiua: ius est non solum passiones corporis vincere, sed penitus ignorare, ita vt irasci nesciat, & nihil nisi æterna cupiat. De qua dicit Ambrosius: Iure fortitudo vocatur, cũ vnusquisq; semetipsum vincit, nam contra nullis illecebris inflectitur, aut emolitur, nec aduersis perturbatur, nec in prosperis extollitur: sed quasi vento quodam spiritus sancti variarum rerum circumfertur prouida mutatione. Et Lactantius libro de vero cultu: Timidi & imbecilis est animi dolorem metuere, aut egestatem, aut mortem: quæ omnia quisquis nõ horruerit, fortissimus erit. Qui autem Deum metuit, hæc omnia deridebit. Vnde secundum Cassiod. Sæpe latet sub otio laudabilis fortitudo, quæ dum non habet se probandi spacium, occulta est tota lux virtutum. Huius igitur fortitudinis actus potissimus est, sustinere martyrium pro Christo. Et beati qui persequutionem patiuntur propter iustitiam. Dicit enim Seneca, quod magnanimitas est iniurias portare in summa patientia. Magnanimi enim proprium est placidum esse & tranquillum, & iniurias atq; offensiones spernere. Facit enim sibi pacem, nihil timẽdo, facit sibi diuitias, nihil concupiscendo. Nam qui magnanimus est, nunquam sibi fieri contumeliam iudicabit, vt licad illã beatitudinem perueniat, de qua dicit: Beati pacifici, quoniam filij Dei vocabuntur. Hic igitur primo quæri potest, Vtrũ martyrii, quo quis ex charitate propter Christum sustinet mortem, sit actus maximę perfectionis, sicut dominus innuere videtur, dicens: Maiorem dilectionem hanc nemo habet, vt animam suam ponat quis pro amicis suis. Ad hoc dicendum, q̃d in martyrio cõcurrunt quatuor actus virtutum. Primus actus est fortitudinis, vt timorem excludentis, & actum elicientis. Et talis actus non est maximæ virtutis & perfectionis, sicut nec fortitudo, à qua martyrium elicitur, est excellentior inter virtutes. Secundus actus est fidei, vt in Deo tanquam in vltimo fine confirmantis: sic etiã non est actus maximæ perfectionis, sed finis, ad quem ordinatur, est perfectior martyrio scilicet bonum diuinum, vel fides Christi, siue dilectio. Nam fides proponit obiectum fortitudinis, id est, summum bonum, & in martyrio homo constanter confirmatur in bono, dum propter imminentia pericula mortis, fidem & iustitiam non deserit. Vnde si fortitudo ciuilis & acquisita firmat animum hominis in iustitia humana, propter cuius conseruationẽ picula mortis sustinet, non mi-

Actus fortitudinis. Matt. 5

Ibidem. Ioan. 15

Martyrij actus.

non mirum si fortitudo spiritualis & gratuita firmat animũ in bono iustitiæ Dei,
Rom. 3 quæ est per fidẽ Christi vt dicitur ad Romanos. Et sic martyrium comparatur ad fidem, sicut ad finem, sicut in quo quis firmat. In actu nanq; fortitudinis duo sunt. Primum est ipsa firmitas, qua quis non cedit contrarijs prohibentibus ab illo bono. Et in hoc consistit essentia fortitudinis. Aliud est bonum in quo firmatur, & hoc est fortitudinis finis, quod bonum ostendit illi fides.

Tertius actus est patientiæ vt sustinẽtis: & sic concomitanter in martyribus patientia commendatur, quamuis proprie martyrium attribuatur actui fortitudinis qui confirmat hominem in bono, malis resistendo, etiam vsque ad mortem inclusiue. Et sic etiam non est actus maximę perfectionis, sicut nec patientia qua talis tolerantia demonstratur. Quartus actus est charitatis, vt imperantis: & tunc inter omnes actus virtutum magis ostendit perfectionem charitatis, sicut ait dominus: Ma-
Ioan. 15 iorem hac dilectionem nemo habet, &c. Vnde charitas perfecta, omnia grauia, facilia & prope nulla facit: nimirum cũ di-
Ioan. 21 cat Glossa super illud Ioannis: Ducet te, q̃ tu non vis, quod quantacunque sit molestia mortis, vincit eam vis amoris. Cum igitur, secundum Philosophum, mors est vltimum terribilium, & maximum inter terribilia sustinenda, & illam infatigabiliter sustinere facit, quãto magis ea quæ sunt citra mortẽ: ita quod exuberans Dei gratia fortius animum eleuat ad diuina in quibus delectatur, quàm pœnis corporalibus afficiatur: sicut beatus Laurentius in craticula positus, dixit: Carbões isti refrigerium mihi præstant. Et de beato Stephano canit Ecclesia: Lapides torrentis illi dulces fuerunt. Et tunc fortitudo donũ perficitur & eleuatur ad beatitudinem septimam. Beati pacifici, quoniam filij Dei
Matt. 5 vocabuntur. Et vlterius ad fructum qui pax nominatur, mentem quietans in quãtumcunq; pœnalibus, iniuriosis & contumelijs, cunctaq; fruibilia reddens. In quo statu Paulus fuisse videtur, cum dicebat: Cõplacio mihi in infirmitatibus me-
2. Cor. 12 is, in contumelijs, in necessitatibus, in an-
2. Cor. 7 gustijs in persequutionibus pro Christo: Et iterum: Repletus sum consolatione, superabundo gaudio in omni tribulatione mea. Bernardus: Magna vis profusus amoris, quæ sic animas sanctorum martyrum introrsus rapuerat, quod ita sua corpora foris exponere, & tormenta contemnere valuerunt: at profecto doloris acerrimi sensus non potuit nisi turbare serenũ, etsi non perturbare. Quid ergo, iam solutas corporibus, & ex toto immersas immenso pelago æterni luminis, & luminosæ æternitatis consequutas credimus? Vtiq; perfectissimum illum amoris gradũ, quo se diligunt tantum propter Deum.

De patientiæ commendatione, quæ dulcessit in passionis Christi recordatione, & de triplici patientia Dei, ac de patientia Christi.

Cap. LXXII.

AQuæ multæ non potuerunt extinguere charitatem, & flumina non obruent illam.] Cãticorum VIII. Aquæ multę, id est, tribulationes mundanæ minores, influentes & refluentes ad modum aquę, nõ potuerunt extinguere charitatem, & hoc propter charitatis feruorem. Quis ergo nos separabit à charitate Christi? Tribulatio,
Rom. 8 an angustia, an fames, an nuditas, an persequutio, an periculum, an gladius? Nam sicut ignis flatu venti crescit, sic vera charitas in tribulationibus coalescit. Hinc dicitur in libro sapientiæ: Quod mirabile
Sapie. 16 erat, in aqua plus ignis valebat. Sequitur: Et flumina non obruent illam, id est maiores & apertæ tribulationes ad modum fluminum inundantes, non obruent illam, quantum ad essentiæ veritatem, quia dicitur Matthæi septimo: Venerunt flumina, flauerunt venti, & irruerunt in domum illam, & non cecidit. Fundata enim erat supra firmã petram, scilicet Christum, vel charitatem. Igitur ordine debito de virtute patientiæ prosequamur, quæ nos ordinat ad fruitionem summæ pacis: quam duobus modis apprehendere possumus, scilicet vel nullam molestiam sentiendo (quod tantum erit in patria) vel molestias non moleste ferendo, quod fit veram patientiam exhibendo. Hinc, vt dicitur ad Hebræos: Per patientiam curramus ad propositum *Patiẽtia* *Heb. 12*

positum nobis certamen, aspiciētes in au torem fidei & consummatorem Iesum, q propositō sibi gaudiō sustinuit crucem confusione contēpta. Vnde dicit Augusti nus, quod virtus animi, quæ patientia di citur, tam magnum donum Dei est, quod etiam ipsius, qui nobis eam largitur, patientia prædicatur. Cur ergo, vt dicit Hiero nymus, graue sit pro domino sustinere omnia quæ nobis aduenerint in hac vita, damna, derogationes, suspiciones, perse quutiones, pœnalitates & similia, quando ille, cum Deus sit & Dei filius, pro salute nostra cuncta opprobria, iniuriasq; sustinuit? Aut qualiter eum amare dicimur, si pro eo nihil sustinere parati sumus? Nihil enim nobis dignum pro eius amore irrogatur, si sententiæ illius memores sumus, qua dicit: Non est discipulus super magistrum. Et: Si patremfamilias Beelzebub vocauerunt, quanto magis domesticos eius? Ergo, qui hic sustinere non vult, nec discipulum eius se esse cōprobat, nec filium, nec seruum, nec domesticum. Si vero passio domini frequenter ad memoriam reuocetur, nihil adeo durum est, quod non æquo animo toleretur: quia sanat omnes amaritudines mētis recordatio dulcis in cruce pēdentis. Nihil enim, secundū Augustinū, dulcius in omni pressura tribulationum, quam memoria dominicæ passionis. Quantumcunq; præsentis vitæ premat afflictio, parum patimur, si recordemur quantū amaritudinis bibit ad patibulū, q nos inuitat ad cœlum. Omnis igitur Christianus attendat ad Christi passiōes: attēdat, inq, illū sine vllo pcto, quæ non rapuit exoluentem, attendat scripturam dicentē, Flagellat aūt omnē filiū quē recipit. Aut igit paret se flagellari, aut non quærat recipi. Nā si fuerit exceptus à passione flagellor, exceptus etiā erit à numero filior. Flagellauit eīm & vnicū filium, q non habebat culpam vt flagellaretur, & hoc tamē carne indutus est, vt sine flagello non esset. Qui ergo flagellabat filium vnicum sine peccato natum, putas quia relinquet sine flagello filiū adoptatū? Nec matrem propriam sine flagellis suscepit filius. Nam quis conflictus martyrum aliquorū, aut quæ laceratio quorumcunque membrorū, doloribus & tormentis Mariæ comparari potest, quando vidit vnigenitum suum in cruce morientem? In cor pore nanque nequaquam eius anima per seuerasset, nisi diuina virtus eam specialiter obūbrasset. Christus igitur, secūdum Gregorium, crucem tolerauit. Quid itaq; pro se pati debet homo, si pro hominibus tanta pertulit Deus? Quid ergo patientius, quid benignius dici potest, quia viuificatur etiam Christi sanguine, qui Christi sanguinem fudit? Talis enim & tanta fuit Christi patientia, quod cum ad crucem & mortem eius etiam confunderentur sidera, turbarentur elementa, contremisceret terra, sol quoq;, ne ludæor; faciens aspicere cogeretur, subtraheret radios suos: non tamen loquitur Christus, nec murmurat, nec mouetur, nec maiestatem suam sub illa passiōe maxima profitetur: nobis relinquens exemplum, vt & ita faciamus. Vnde & ipse Deus in mundo triplicem ostendit patientiam, cuius gratia dicitur, patiens & multæ misericordiæ. Prima nanq; eius patientia est, qua diu tolerat inimicos suos, diuinā eius iustitiam ad vindictam quotidie prouocantes, nunquam tamen conuertendos, sed in æternum reprobandos. De quibus dicit Apostolus ad Romanos, quod Deus sustinuit in multa patientia, vasa iræ apta in interitum: & hoc vt tandem cōuertantur, vel vt per eos boni exerceantur. Vnde dicit Augustinus quodā sermone, q̄d oīs malus aut ideo viuit vt cōuertatur, aut vt per illū bonus exerceatur. Quare dicit Beda: Non sunt condignæ passiones huius temporis ad pteritam culpam, quæ remittitur nobis, ad psentem gratiam & consolationem q̄ infunditur nobis, & ad futurā gloriam quæ promittitur nobis. Ideo merito dicit Apostolus: Cōplaceo mihi in infirmitatibus meis, in cōtumeliis, in necessitatibus, in angustiis, in psequutionibus pro Christo. Quia nimiæ maioris est meriti patiēter aduersa tolerare, q̄ bonis opibus insudare. Tam singularis eīm est hæc virtus, q̄d multi q videntur aliis virtutibus adornati, virtute patientiæ reperiuntur vacui. Et sicut vnguēta redolere latius nesciunt nisi cōmota, sic viri sancti omne qp de virtutibus redolent, in aduersitatibus innotescunt, ac donum q̄d in tranquillitate à dño pcipitur, in tribulationibus manifestatur. Secunda vero Dei patientia est, qua misericorditer expectat, ad vitam q̄dem æternā prædestinatos, sed adhuc à

Luce 6
Mat. 10

Patiētia Dei.

Rom. 9

Psa. 68
Heb. 12

2. Co. 12

Deo miserabiliter auersos, vindictam & vltionem eis debitam suspendendo, sicut Apostolus ait de semetipso, I. ad Timo. 1. *Tim.* 1 Qui prius fui blasphemus, & persequutor, & iniuriosus, sed misericordiam Dei consequutus sum, vt in me primum ostenderet dominus Iesus omnem patientiam, ad informationem eorum qui crediturí sunt illi in vitam æternam. Sicut ergo te diu sustinuit dominus in malitijs tuis antequam conuertereris, sic post conuersionem & tu patienter sustine dominum in suis flagellis. Quia nimirum sicut est cuidens signum reprobationis, quando mali semper prosperantur, sic etiã est euidens signũ electionis, quando boni flagellantur. Alioqui secundum Gregorium, cum valde occulta sint Dei iudicia, tunc tamen sunt occultiora, cum hic est bonis bene, & malis male: quia de bonis cum hoc fit incertum est, vtrum hoc fiat vt promoti in melius crescant, an latenti Dei iudicio hic remunerentur. Et cum malis male est, incertum est vtrum hic corrigantur, an hic eorum pœna incipiat, & in futura nunq̃ tempora terminetur. Nam pœna presens si afflicti animam conuertit, finis est culpæ præcedentis. Si vero ipsum ad Dei timorem non conuertit, initium est pœnæ subsequentis. Flagella vero bonorum, aut perpetrata mala purgant, aut quæ perpetrari poterant, futura deuitant. Vnde valde iniustum est, si de iusta passione vel afflictione murmuramus. Quisquis enim de percussione murmurat, quid aliud quã iustitiam ferientis accusat? Ad magnam enim vtilitatem diuino iudicio mens iusti diuersis passionibus & aduersitatibus agitatur, pro quibus si non murmurauerit, sed Deo gratias egerit, suæq; culpæ quotalia pati dignus sit, imputauerit, hoc q̃d ex passione tolerat, ei pro virtute magna & *Matt.* 5 meritorum cumulo reputatur. Tertia denique patientia Dei est, qua conuersis ad se misericorditer indulget spacium vitæ, vt agant dignos fructus pœnitentiæ, qua mereantur perfectam indulgentiam tam culpæ quàm pœnæ, vt de cætero non cõdemnet vlciscendo, non confundat improperando, nec minus diligat imputando. Quod quia perfectius & citius consequuntur mala perferendo quàm bona perficiendo, misericorditer eis indulget & patiendi copiam, & patientiæ virtutem, quæ est pars fortitudinis quasi potentialis, eo quod adiungitur fortitudini sicut virtus secundaria principali. Ad fortitudinem enim pertinet id sustinere q̃d est summe difficile, scilicet pericula mortis. Et ad patientiam pertinet sustinentia quorumcunq; malorum. Frequenter tamen vnum in sacra scriptura ponitur pro alio. Est igitur, secundum Augustinum, patientia hominis, qua mala æquo animo toleramus, id est, sine perturbatione tristitiæ, ne animo iniquo bona deseramus, p quæ ad meliora perueniamus. Mali vero multa patiendo, vt aliquod adipiscantur particulare bonum honestum, vtile, vel delectabile nõ habent veram patientiam, q̃a dicit Augustinus li. de patientia, q̃d patientes proprie dicunt, q malũ mala non committendo ferre, quam non ferendo committere. In illis autem qui mala sustinent vt mala faciant, nec miranda, nec laudanda est patientia, quæ nulla est: sed miranda duritia, nefandaq; patientia.

Patientia quid.

De experientia nostrę patientię, quæ exercitatur & probatur à Deo per tribulationes propter tres rationes.

Cap. LXXIII.

AQuæ multæ non potuerunt extinguere charitatem, & flumina non obruent illam.] Sicut dicit Gregorius Homil. XXV. Virtus patientiæ tribus modis exerceri solet. Alia nanque sunt quæ à Deo, alia quæ ab antiquo aduersario, alia quæ à proximo sustinemus. A proximo nanque persequutiones, damna & contumelias sustinemus. Ab antiquo aduersario tentamenta. A Deo flagella toleramus. Sed in his omnibus modis animo vigilanti semetipsum debet mens circunspicere, ne contra mala proximi pertrahatur ad retributionem mali, ne contra tentamenta diaboli seducatur ad delectationem, vel consensum delicti, ne contra flagella opificis proruat ad excessum murmurationis. Primũ igit̃ patimur, Deo disponente sustinemus: qui flagellat oẽm filium, quem recipit. August. Fili, noli repellere flagellum, si nõ vis pelli ab hereditate, noli attendere quam poenam ha-

Patientiæ modus.

Hebr. 12

nam habes in flagello, sed quem locum in testamento. Flagellat enim omnem filium, quem recipit. Si ergo exceptus es fes à passione flagellorum, acceptus esses à numero filiorum. Et Petrus Damianus: Cum homo bona facit, & mala tolerat, tunc proculdubio se numerari inter membra Christi confidat. Quisquis enim recte viuens flagellis atteritur, sicut Christi nunc in vtroque vestigia sequitur, ita post modum eius consortio non priuatur. Nã si compatimur, & conglorificabimur. Alio qui nõ glorificatur mẽs cũ Christo, ni si patiatur corpus pro Christo. Et si quæritur: Cur Deus etiam electis suis tot aduersitates & tribulationes euenire permittit. Ad hoc inter cæteras possunt tres rationes assignari. Quarum prima est, vt in eis probet verã amicitiam. Vnde Bernardus: Notãtibi fecit dñs dilectionẽ suam, expectauit & tuam. Non illum vicere peccata tua, teq; illius flagella non superent. Sustinuit te dilectus, sustine & tu dilectum. Alioqui quando redisses ad eum, nisi tibi ille perseueraret, nisi clamasset: Reuertere, reuertere Sunamitis? Esto igitur & illi pse uerans, vt nullis ab eo flagellis, aut laboribus auertaris: qa regnũ cœlorũ vim patitur, & violenti rapiunt illud. Cõsuli et iam Sapiens, dicens: Si possides amicum .i. possidere vis, in tentatione posside illum. Quia, vt dicitur in prouerbijs: Omni tempore diligit, qui amicus est, & frater in angustijs comprobatur. Non sic amicus fictus, sed vt dicitur in Ecclesiastico: Est amicus secundum tempus. s. prosperi tatis amicus, qui. s. vtitur amico ad lucrũ proprium: & non permanebit in tempore tribulationis. Et est amicus, qui conuertitur ad inimicitiam. s. inuidus, qui. s. amici prosperitate crescente, incipit dolere, & efficitur contrarius. Et est amicus fictiõe. s. vt alterius secretũ sciat & noceat. Et est amicus socius' mensæ, cuius. s. amicitia fundatur in bono delectabili. Omnes enim isti decipiunt amicitia ficta. Hinc merito Christus vera sapiẽtia patris, amicos suos per aduersa probare voluit in vera patientia, reqres ab eis, qꝫ solũ verã & perfectam ostendit amicitiam: quam vtiq; pro beneficijs eius vniuersis solã de propꝛijs rependimus, quã & in copula spũali signãter requirit, dicens: Fili accedens ad seruitutem Dei, sta in iustitia & timore, & præ para animam tuam ad tentationẽ. Et in Deuteronomio; Tentat vos Deus, vt sciat si diligatis eum. Et Tobiæ dixit angelus: Quia acceptus eras Deo, necesse erat vt tentatio probaret te, id est, probatum te tibi & alijs ostenderet. Hoc modo Deus tẽtauit Abraham, ei præcipiens vt immolaret filium suum. Quo parente, reuocauit Deus mandatum, & sic implicabat illud præceptum quandam contradictionem: quam soluens Alexan. de Hales super librum Senten. in fine dicit, qꝫ Dei præceptum est duplex, scilicet probationis & exequutionis. Primum respicit voluntatem. Secũdum opus. Voluit ergo Deus qꝫ præcepit, non vt fieret, sed vt facere vellet: nõ vt ipse Deus sciret eius volũtatem, sed vt manifestaret eius obedientiam ad sui & aliorum vtilitatem. Sic tentauit & patientiam Iob, & aliorum multorum, de quibus ludith ait: Memores esse debetis, quo modo Abraham pater noster tentatus est & per multas tribulationes probatus Dei amicus effectus est. Sic Isaac, sic Iacob, sic Moses, & omnes qui placuerunt domino, per multas tribulationes transierunt fideles. Vnde dicit Seneca, quod aduersitas non est malum, quod noccat bonis, quia nil mali potest accidere bono viro, sed eũ in bonis exercet, & à malo retrahit. Solinus autem inter mundi mirabilia eompu tat, ꝺd vix est aliquẽ dare, qn plura sustineat aduersa, quàm suscipiat prospera. Et exemplificat de Iulio Cæsare, cuius tanta fuit felicitas, ꝺd ei, qcquid libuit, licuit: q tamen cõsideratis oibus, plus habuit de re bus asperis, quàm prosperis. Nam tot & tanta reperiuntur in eius vita incommoda, quod non sit facile discernere qs calamitosior aut beatior fuerit. Quid igitur mirum, si Christianus pro Christo cogitur aduersa multa sustinere, cui iubetur crucem tollere quotidie, & Christum sequi? Vbi. dicit Basilius, quod appetitus mortis tolerandæ pro Christo & mortificatio membrorum, quæ sunt super terram. & viriliter disponi ad omne periculum sustinendum pro Christo, hoc est, tollere crucem suam: quã & quotidie tollere, & ea sumpta sequi dominum iubemur, q crucem propriã baiulauit. Deniq;, nunq̃ est verus amicus, nunq̃ plena dilectio, nisi pro amico Deo quis cuncta aduersa non solum gratanter suscipit, sed&

Rom. 8

Aduersitatum ratio.

Cãnti. 6
Mat. 11

Eccles. 6
Pro. 17

Eccles. 6

Eccles. 2

Deut. 13
Tobi. 12
Gene. 22
Præceptũ Dei.
Iob. 1. 2. 5
Iudith. 8
Iulius Cæsar.
Mat 10
Luce 9
Crucem ferre ꝺd.

mortem ignominiosa crudelitate fine demeritis inferẽdam, affectu plenissimo cõcupiscit & suscipit. Secunda vero ratio est, quia dicit Alexand. de Hales, secundũ statum, in quo natura humana reparatur à lapsu, magis proficit per aduersa, q̃ per prospera. Et Augustinus de natura boni: Melius, inquit, ordinatur natura vt iuste doleat in supplicio, quam vt impune gaudeat in peccato. Et iterum Augustinus. In fornace ardet palea, & purgatur aurum. Illa in cinerem vertitur, & illud foribus exuitur. Fornax mundus, palea iniqui, aurum iusti, ignis tribulatio, artifex Deus. Quod ergo vult artifex, facio, vbi me ponit artifex, tolero. Iubeor ergo tolerare, nouit ille purgare. Ardeat licet palea ad in cendendũ me, & quasi consumendũ me. Illa quasi in cinerem vertitur, ego foribus careo. Intelligat igitur, secundum eundem Augustinum, homo medicum esse Deum, & tribulationem medicamentum esse ad salutem, non pœnam ad damnationem. Sub medicamento positus vreris, secaris, clamas: non audit medicus ad volũtatem, sed audit ad sanitatem. Quod enim flagellum grano, quod fornax auro quod lima ferro, hoc tribulatio viro iusto. Nam flagellum tribulationis excitat torpentem, humiliat superbientem, purgat pœnitentem, & coronat innocentem.

Aduersitatum ratio.

Tertia denique ratio est, quia mirabiliter ad augct gratiam, virtutes, merita & præmia. Nã tribulatio nutrix est humilitatis, doctrix patientiæ, comparatrix æternæ felicitatis: rubiginem aufert peccatorum, vbertatem confert gratiarum, incrementum præstat virtutum, qua faginatur anima, sicut rore coelesti foecundãtur rosæ aut lilia. Ideo donum est Dei electum, amorosa virga, castigatio paterna, sapientiam tribuens, circunspectionem adducẽs & expertum reddens. Veruntamen (vt dicit Origenes) cuncta mala, quæ quis passus fuerit in hac vita, si absq; perfecta patiantur patientia, à coelesti præmio sunt penitus aliena. Hinc ait dominus: In patientia vestra possidebitis animas vestras. Quid enim est animam possidere, nisi perfecte in omnibus viuere, & cunctis mentis motibus ex virtutum arce dominari? Qui igitur patientiam tenet, animã possidet: quia inde contra cuncta aduersa fortis efficitur, vnde sibi semetipsum vincendo dominatur. Mens autem, secundum Grego. si in Deo forti intentione digitur, quicquid sibi in hac vita amarum fit dulce æstimat, & omne quod affligit, re quiem putat: quia vitæ præsentis amaritudines ardenter amat, & funditus in infimis extingui desiderat, q̃ verius ad summa conscendat.

Luce 21

De experientia nostræ patientiæ, quæ probatur & exercitatur à proximo per iniurias tam verborum quã operum.

Cap. LXXIIII.

SIcut lilium inter spinas, ficamica mea inter filias.] Can. II. Quasi diceret Christus: Sicut ego qui sum flos campi, & lilium conuallium, fui inter Iudæos, scribas & pharisæos multa passus, sicut lilium inter spinas, cum patientia tandem portans crucem, & coronam spineam: sic anima sancta, quæ vult esse amica mea, esse debet inter filias, i. fragiles peccatores ad bene operandum, & voluntarie sustinendum: quia, vt ait Gregorius, Abel esse renuit, quem Cain malitia non exercett & bonus non fuit, qui malos tolerare non potuit. Sicut ergo lilium inter spinas crescit, & punctum redolet, sic amica mea inter filias, id est, mentes seculares proficit, & per iniurias puncta, gratias agit. Nam, secundum Bernardum, spina est culpa, poena iniuria, falsus frater, & malus vicinus. Si tis spinis mundus est plenus: inter quas amica viriliter resistendo, seu patienter sufferendo, conuersari habet, vt ex vtroque crescat & redoleat. *Cantic. 2*

Patientia modus.

Hic igitur secundo loco videndum est de his, quæ malitia cooperante humana, boni patiuntur, vt quasi lilium inter spinas inueniantur, & in exhibitione patientiæ diuinæ dilectionis plenitudinem manifestius habere comprobentur. Nam etsi probatio dilectionis est exhibitio operis, probatio tamen multo validior est sustinentia tribulationis. Hinc eodem amoris affectu, q̃ misit deus pater vnigenitũ ad patiendum pro nobis, vult etiam adhuc pati dilectos suos, vt gloriæ filialis excellentiua

tius participes fiant. Quod si pati non fuisset maximum in merito, nũquam illlud ex obedientia impositum fuisset proprio filio. Tantam proinde philosophi iudicabant esse patientiæ virtutem, quod (vt legitur lib. III. de nugis philosophorum) Socrates negat sapientem posse offendi, sed aduersus omnem fortunam robore virtutis suæ manere immobilem. Verus igitur & perfectus patiens non solum obliuiscitur iniurias, sed etiam se recipisse iniurias negat: quia profecto sunt adiumenta potissima perueniendi ad culmen omnis perfectionis, & æterni honoris. Nihil enim sic induit hominem perfectam Christiformitatem, sicut amorosa & tranquilla in omnibus aduersis patientia: quæ cunctas virtutes ornat, & in tuto collocat. Est enim hæc vltima & suprema virtutum, quæ rectificat hominem ad proximum, cum .s. iniurias patienter accipit, & inferentes viscerose diligit. Notandum igitur, q à proximo quis suscipit iniurias duobus modis. Primo, verbis detractoris vel contumeliosis, quia Augustinus ait: Cum cœperit homo Christians cogitare proficere incipit pati linguas aduersantium. Quicunque illas nondum passus est, nondum proficit. Quicunque illas non patitur, nec proficere conatur. Et ideo dicit Seneca li. de morib. Nondum felix es, si te turba nõ deriserit. Si beatus vis esse, cogita hoc primum contemnere ab alijs contemni. Huius ratio est, quia malis semper odiosa est vita bonorum: & quem Deus commendat, prauorum sermo blasphemat. Hinc Diogenes, cum ei nunciasset amicus: Te cuncti amici vituperant: Oportet, inquit, sapientiam ab insipientibus feriri, esse enim meliorem indicat malalingua, quem carpit. Vnde dicit Petrus Rauẽneñ. quod virum fortem excitat ad exercitium virtutis alieni laboris aculeus, nec mẽtis oculos torpere permittit inuidia detractorũ. Et ideo, vt dicitur VI. quæst. I. ca. Oues, Ipsa detractio licet vitio detrahentium, tamen iusto Dei iudicio nonnunquam aduersus bonos excitatur, vt quos vel domestica præsumptio, vel aliorum fauor in altum extulerat, detractio humiliet, & magis cautos reddat. Sicut cũ dicit Alexander de Hales, per adulationem mentis oculi clauduntur & excæcantur, ita per detractionem aperiuntur & illuminantur. Diligenter enim perquirit, si quid in eo fit reprehensibile, quod emendet. Quapropter dicit Gregor. super Ezech. quod linguas detrahentium, sicut nostro studio non debemus excitare, ne ipsi pereant, ita per suam malitiam excitatas debemus æquanimiter tolerare, vt meritũ nobis crescat. Quod eleganter etiam compleuerũt plurimi Gentiels. Nam Antisthenes cuidam maledicenti respondit: Non curo, qa auditus debet esse robustior lingua, cum singulis hominibus singulæ linguæ sint, sed aures binæ. Et Xenophon philosophus: cuidam sibi maledicenti: Tu, inquit, maledicere didicisti, & ego, conscientia teste, didici maledicta contemnere. Theodosius autem Imperator legem statuit, dicens: Si quis nomina nostra crediderit esse maledicto lacessenda, nolumus cum poenæ subiacere: quia si verbum ex verbi leuitate processit, contemnendum est: si ex insania, miseratione dignum est: si ex iniuria & certa malicia, remittẽdum est, dicente Apostolo: Simus benigni inuicem remittentes. De eodem etiam refert Ambrosius, quod beneficium se reputabat accepisse, cum rogaretur ignoscere. Et tunc propior erat venia, cum esset commotio maior iracũdiæ: & optabatur in eo quod timebatur in alijs, vt scilicet irasceretur. Hoc erat remedium reorum: quoniam cũ haberet super omnes potestatem, quasi parens postulari malebat, quàm quasi iudex punire, æquitatis iudex, non poenæ arbiter: qui nunquam veniam petenti negauit nec indignationem tenere voluit. Pudeat fratres tantam patientiam non imitari, pudeat propriis passionibus vinci, pudeat ad vindictam protinus insanire, præsertim, quia dicit Gregorius: quod in omnipotenti Deo tunc certa fiducia est, quando cum bono opere aduersitatis aliquid in hoc mundo recipitur, vt plena merces in æterna retributione seruetur. Pia mens cum se aduersa perpeti ab hominibus cõspicit, tunc in diuinæ gratiæ consolatione requiescit. Nam aduersa tolerare sapienti virtutis est exercitium, insipienti vero præuaricationis occasio est. Et quia corporis aduersa sunt animæ remedia, ideo sancti viri plus formidant prospera, quã aduersa: quia Dei seruum prospera deijciunt, sed aduersa frequentius erudiunt.

Patientiæ vis.

Iniuriã fieri bifariam.

Rom. 12

Secundo, quis à proximo suscipit iniuri-

as facto, quia cum iniusti seuiunt, tunc iusti purgantur, & vtilitati innocentium militat vita prauorum, dum hanc & præmendo humiliat, & humiliando semper ad meliora format. Hinc recte per Salomonem dicitur: Qui stultus est seruiet sapienti. Nam sæpe conspicimus sapientes subesse, stultos autem arcem dominationis tenere: Sapientes seruiliter obsequi, stultos elatione tyrannica dominari. Stultus ergo sapienti etiam dominando seruit, cum eundem ad meliorem statum premendo prouehit. Sicque Deus omnipotens eos hic per disciplinã premit, quos ab æterna calamitate postmodum eripit. Hinc vnusquisque colligat, quid illic passuri sint, quos reprobat, si taliter hic cruciat quos amat. Ergo homo iuxta consilium Senecæ, noli mala & aduersa tua tibi ipsi grauiora facere, & te quærelis onerare. Leuis enim omnis dolor est, si nihil illi opinio adiecerit. Leuem enim dolorem facies, si leuem putes. Quod acerbum fuit, iucundum est retulisse. Naturale enim est mali sui fine gaudere. Vir autem bonus, quicquid ei accidit, æquo animo sustinebit. Sciet enim illud sibi accidisse lege diuina, qua vniuersa procedunt. Vnde refert Seneca de quodam philosopho capto: Qui cum interrogaretur: An aliquid perdidisset. Nil inquit, quia omnia mea mecum sunt: Cum tamen eius patrimonium in prædam cesserat, filios & filias hostis rapuerat, patria in alienam dominationem peruenerat, & tamen vrbe capta, non se victum, sed indemnem esse dicebat, quia vera bona sua vt virtutes & bonos mores secum habuerat. O si talis inueniatur gentilis, quid tunc faciet Christianus? cui consultum est exteriora cum seipso contemnere, & inimicos persequentes viscerose diligere? cum & huiusmodi persequutiones & tribulationes amicis suis Deus indulgeat: quia, vt dicit Abbas Isaac, tribulatio parua pro DEO patienter acceptа melior est magno opere, quod perficitur sine tribulatione.

Prou. 11

Patientiam perfectam efficiunt vera contemplatio, & perfecta dilectio conditoris, vt exẽplo B. Andreæ patet.

Cap. LXXV.

SIcut lilium inter spinas, sic amica mea inter filias. [Audi liliũ inter spinas: Cum his qui oderunt pacem, eram pacificus. Et iterum: Qui inquirebant mala mihi, loquuti sunt vanitates, & dolos tota die meditabantur. Ego autem tanquam surdus non audiebam, & sicut mutus nõ aperiens os suum. Et factus sum sicut homo non audiens, &c. Et hoc Seneca commendare videtur, dicens: Nemo videtur mihi plus æstimare virtutem, nemo magis illi esse deuotus, q̃ qui boni viri famã perdidit, ne conscientiam perderet. Felix proinde qui facit de necessitate virtutem, in aduersitatibus exhibendo patientiã, præsertim propter futuri præmij eminentiam: quia talis probatio patientiam operatur: patientia vero perfectum opus habet, qa vera perfectio consistit in plena mortificatione naturalium passionum, ad quas conculcandas maxime iuuant aduersitates. In cuius figura dicitur in Genesi: Multiplicatæ sunt aquę, & eleuauerunt arcam in sublime. In aduersitatibus enim homo sublimatur perfectione meritorum & cõtemplatione, si cum pleno fuerint affectu receptæ. Contemplatio vero potissime dulcorat omnem aduersitatem. Dicit enim Bernardus: Videbatur mihi si ille mentibus nostris veritatis fulgor appareret, aut non sensurum fuisse illũ dolorẽ, aut certe pro nihilo toleraturum. Nimirum cum in contemplatione charitas intensissima conquiritur, quæ cæca amara pro dulci sumit, amplectẽs iliud Iacobi: Omne gaudium. i. plenum gaudium, existimate fratres, cum in tẽtationes varias incideritis, scientes q̃d probatio fidei vestrę patientiã operatur. Quasi diceret in tribulatione existentes, gaudiũ reputare debetis, qa excellentiori gratia seu dono videtur perfusus, q nouit in aduersis gaudere, q̃ q didicit in ipsis non contristari. Minus enim est quo dolor excluditur, quam quo lætitia suadetur: sicut minus est ininicum patienter duntaxat tolerare, q̃ illum etiam vt amicũ amare.

Psa. 119
Psal. 37
Iacobi. 1
Geneſ. 7
Contemplatio in aduerſitate.
Iacob. 1

amare. Quam gratiam sensit Apost. cū ait
2. Cor. 7 Repletus sum consolatione, superabundo gaudio in omni tribulatione nostra. Quę scilicet gratia est oēm veraciter & salubriter contemplantium. Cuius ratio est, qa in viribus animæ fit redundantia superioris ad inferius: & secundū hoc delectatio contemplationis amorosæ (quæ est in superiori parte animę) redundat ad inferiora, ad mitigandum etiam dolorem in parte inferiori, scilicet in sensu: nimirum cum animum mœrore confectū, tristitiaq; dejectum, potissime demulcet & releuat diuinæ charitatis amplectata familiaritas, vt diceret Apost. Omnia possum in eo, q me
Philip. 4 confortat. Sicut enim magnes naturaliter ad se trahit ferrum, ita quod naturalem pō derositatem amisisse videatur: sic Deus infinitæ virtutis attrahit sibi supernaturaliter hominis voluntatem & desiderium, perfecta similitudine domino propinquare conantis. Qui quamdiu eidem adhæret, p grauitatem inordinatæ tristitiæ deorsum non descendit, sed in omni euentu spiritu alem præfert lætitiam. De qua lætitia dicit Orige. super Cant. Non inueni verius signum boni hominis, quam si inter ærūnas fert dulcedinem mentis ex frequentia sobriæ exultationis. Et hæc est patientia, quæ, secundum Cassiodo. omnia vincit aduersa, non colluctando, sed sufferendo: non murmurando, sed gratias agēdo. Ipsa est quæ fecē totius voluptatis absterg: ipsa est quæ lympidas animas Deo red
S. Andreas. dit. Vñ dicit Bernard. de S. Andrea, quod erat homo similis nobis, & tam vehemēti desiderio crucem sitiebat, tā inauditoà seculo gaudio tripudiabat, cum paratā sibi crucem eminus conspexisse. O crux, inqt, diu desiderata, & iam concupiscenti animo præparata, securus & gaudens venio ad te, ita, vt & tu exultans suscipias me, discipulum eius, qui pependit in te. Vides quia se non capit præ magnitudine gaMat. 6 dn? Ex abundantia cordis os loquutū est, & charitas, quæ feruebat in corde quasi quasdam scintillas ardentissimas emittebat in voce. Ita inquit, vt tu exultans suscipias me. Ergo ne est exultatio tanta, vt exultet & crux ipsa? Aut quid minus contra consuetudinem, supra rationem, vltra naturam, crucifixum exultare quam crucē? Illi sensum lætitiæ natura negauit. Huic si quid præualeret, omne gaudium exterminat, ingeritq; dolorem. Amator, ait, tuus semp fui, & desiderauit e amplecti. Fratres, ignis vibrans est, non lingua loquēs: & si lingua, certe ignea est, scintillas emicans desolatorias. Quales enim scintillæ sunt istæ, aut à quanto micant interiori incendio? Sed vnde putas in eo mens tā spiritualis, tam feruens charitas, animus tam robustus? Plane spiritus erat qui adiuuabat infirmitatem eius, per quem in corde eius diffūdebatur charitas fortis vt mors, imo fortior morte: cuius & nos participes vtinam inueniamur. Vides nūc quia crux est preciosa, & amari poteſt, & exultationem habet si fuerit qui colligat? Nō enim est arbor sylueſtris & sterilis, sed lignum vitæ apprehendentibus eam, vitam germinans, iucunditatem fructificans, & balsamum sudans spiritualium charismatum, vtpote exornata membris domini Iesu, tā quam margaritis. Vis audire vnde cruci
Eccl. 24 tāta dulcedo? Spiritus, inquit, meus super mel dulcis, ita vt nec eius dulcedini præualere queat ipsa amarissima mortis amaritudo. Quid non temperabit illa dulcedo, quæ & mortem facit dulcissimā? Quæ resistere possit asperitas illi vnctioni, quæ mortem quoq; facit suauissimam? Quam molestiam non expellet illud gaudium, quod mortem quoq; facit esse lætitiam? Nec mirum quod dedit suauitatem cruci, qui dedit & igni. Aut quo modo crux videatur insipida, vbi dulce sapit & flāma? Quid enim Laurētio sapiebat ignis, cum carnifices derideret, iudicem subsannaret? Sic Stephano lapides torrentis, Tyburtio carbones ignis. Sic Agatga delectabatur in pœnis & carceribus. Cur ergo nobis non sapit tribulatio fratres pro Christo, nec absconditum manna degustamus, cum sic omnino victus esset diabolus, nec haberet penitus quod auferret? Nam si nobis adesset gaudium in tribulatione, non haberet malignus vnde illiceret, vnde deiceret. Nihil enim in eo proficit inPsal. 88 micus, quem crux. Christi delectat, si carnalem suggerit delectationem. Nec filius iniquitatis apponet nocere ei. si ad exasperandum eius animum immittere tentauerit quamlibet amaritudinem. Altissi-Psal. 90 mum enim posuit refugium suum, vtpote quem hilaritas sua leuat & subleuat, vt
2. Cor. 12 saltus quosdam dare videatur in altum, id est, in Deum, sciens iam non solum glo-

riari in spe, sed etiam in tribulationibus. Prorsus sublime volat, quem non modo futurorum expectatio bonorum, sed præsentium quoque malorum exhibitio dele
Rom. 8 ctat, vt & in ea glorietur. Rogemus igitur
Eccl. 24 & nos fratres, vt spiritus sanctus, qui hæc
Rom. 8 omnia operatur in nobis omnibus, vtpote super mel dulcis, qui iam primitias præstitit, etiam in nobis dona sua multiplicet, multiplicata cõfirmet: ne molestus nobis sit pœnitentiæ labor, grauis afflictio corporis, iniuria prosequutoris, ne sit onerosa abstinentia, insipida disciplina, nec in vigiliis præ tædio dormitet anima nostra, fi
Ibidem. atq; voluntas consentanea rationi, dicenti: Non sunt condignæ passiones huius tẽporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis. Ad quæ consequenda, gaudium spiritus sancti nobis est summe necessarium: nec est certius testimonium eius præsentiæ, quam vehemẽs desiderium
Eccl. 24 amplioris gratiæ, sicut ipse dixit: Qui me edunt, adhuc esurient, & qui bibunt me, adhuc sitient.

De patientia operis, oris & cordis, & de clementia & mansuetudine, & vtrumne liceat appetere vindictam.

Caput LXXVI.

SIcut lilium inter spinas, sic amica mea inter filias.]Sicut ait Cicero, animum vincere, iracundiam cohibere, victoriam temperare, aduersarium non modo extollere iacentem, sed amplificare pristinam eius dignitatem: Hæc qui fecerit, non ego eũ summis viris comparo, sed DEO simillimum iudico. Ex quibus verbis elici potest triplex patientia, scilicet operis, oris & cordis, quæ potissime manutenetur tam virtute clementiæ, quum mansuetudinis: quæ duæ quamuis in eundem effectum concurrant, in hoc tamen differunt, quod ad clementiam directe pertinet, quod sit diminutiua pœnarum, ita quod punitionis exterioris est moderatiua secundum iudicium rationis: quæ moderatio prouenit ex quadam dulcedine affectionis, qua quis abhorret omne, quod potest alium contristare. Sed mansuetudo proprie diminuit passionem iræ & impetum: quia proprie respicit appetitum vindictæ, diminuens eum, & moderans secundum rectam rationem. De qua dicit Hilarius, qd per mansuetudinem mentis nostræ Christus habitat in nobis. Hinc consulit Eccle
Eccle. 18 siasticus: Fili in mansuetudine seruа animam tuam: quia nimirum mansuetudo maxime facit hominem sui compotẽ. Tamen pro eodem sæpe ponuntur. Pri
Patientia operis. mo igitur est patientia operis, quam Apostolus consulit, dicens: Videte ne quis malum pro malo alicui reddat, sed semper
1. Thes. 5 Rom. 12 quod bonum est, sectamini in inuicem, &
Hebr. 12 in omnes. Et: Nolite vinci à malo, sed vincite in bono malum, recogitãtes eum, qui talem sustinuit à peccatoribus aduersus semetipsum contradictionem, vt non fatigeminianimis vestris, deficiẽtes. Et hoc maxime fit per clementiam & mansuetudinem. Vnde dicit Greg. quod primus seruandæ mansuetudinis & clementiæ modus est, vt omnes, quas pati potest, contu
Clementia melias animus hominis sibi proponat, & redemptoris sui opprobria cogitãs, ad ad uersa se præparet. Qui enim improuidus ab aduersitate deprehenditur, quasi ab hoste dormiens inuenitur. Secundus modus est, vt cum aliorum excessus aspicimus, nostra delicta, quibus in alios excessimus, videamus. Erubescit enim non parcere, qui vel Deo, vel proximo se parcenda recolit commisisse. Dicit autem Seneca de clemẽtia, quod est temperantia animi in potestate vlciscẽdi: vel est lenitas superioris ad inferiorem. Omnes enim intelligunt clemẽtiam esse, quæ se flectit citra, quod merito constitui potest in exigenda pœna. Refert Valerius Maximus, qd Marcus Iubilus vir amplæ dignitatis, & summis honoribus functus, cum in Syria prouincia moraretur, duos indolis egregiæ filios suos à Gabinianis militibus Aegypti occisos cognouit: quorũ interfectores regina Cleopatra ad cum vinctos misit, vt grauissimæ cladit vltionem arbitrio suo exigeret. At ille, oblato beneficio, quo nullum maius lugenti tribui poterat, dolorem moderationi cedere coegit, carnificesque sui sanguinis intactos cuestigio ad Cleopatram reduci iussit, dicens: Potestatem huius vin dictæ non suam, sed senatus esse debere.
Vindicta Si hoc egit gẽtilis, qd faciet Christianus?

Hic ergo quæri potest: Vtrum appetitus vindictæ sit licitus, præsertim cum Tullius ponit eam esse partem iustitiæ, quam ita diffinit, dicens: Vindicatio est per quã vis aut
an exercenda.

vis aut iniuria, & omnino quicquid obscurum est, id est, ignominiosum defendendo, aut vlciscēdo propulsatur. Ad hoc dicendum, quod si vindicantis, vel vindictam appetentis intentio feratur principaliter ad aliquod bonum, ad quod per pœnam peccantis peruenitur, scilicet ad emēdationem, vel cohibitionem peccantis, ad aliorum quietem, ad iustitiæ conseruationem, & ad Dei honorem: tunc vindicatio, vel eius appetitus, potest esse bona & licita, seruatis debitis circumstantijs. Et ideo quamuis est nobis necessaria pœtientia in his, quæ contra nos aguntur, tamen præcepta patientiæ in his, quæ contra nos fiunt, non sunt semper ad implendum necessaria, sed habenda sunt in præparatione animæ, vt dicit Augustinus, illud exponens: Si quis te percusserit in vnā maxillam, præbe ei & alterā: vt scilicet homo sit paratus hoc facere si opus fuerit: nō tamen semper actu facere tenetur, quia nō semper expediret. Secunda vero dicitur patientia oris, de qua dicit Apostolus. Non reddentes malum pro malo, nec maledictum pro maledicto, sed econuerso benedicentes: quia in hoc vocati estis, vt benedictionem hæreditate possideatis, vt Deum æternaliter in futuro benedicatis, exemplo illius, qui cum malediceretur, non minabatur. Hic quæri potest: Vtrum melius est, conuitianti vel iniuriānti respondere, seu omnino tacere. Ad hoc respondit Aftaxanus. Quod si fiat comparatio in genere, tunc melius est tacere, quam respōdere ad victoriam obtinendam, Plus enim est vincere vitium, quam personam, iuxta illud Prouerb. Melior est sapiens viro forti, & qui dominatur animo suo, expugnatore verbium. Vnde Chrisostomus: Si vindicare, inquit, vis, file, & funestā ei dedisti plagam. Quod maxime verificatur in mulieribus ira commotis. Quod si fiat comparatio secūdum conditiones personarum, tunc (secundum Henricum Boyck extra. de iniurijs, & Alexandrum Anglicum) at tendendæ sunt conditiones conuitiantis, & conuitiati, & secundū hoc oportet conuitium sustinere, vel non. Nam si dicatur à prouocato, conuitium personæ pari, vel inferiori, vbi non est iniuria officij, & si præsumitur tunc emenda pro sustinētia,: tunc sustinendum est, & est meritorium vtpote inductiuum ad alterius recognitionem, vel saltem ad suīpsius humiliationem. Sicut refert Seneca, quod Titus Tacitus maledicēti sibi metello: Facile est, inquit, in me dicere, cum non sim responsurus. Tu, inquam, didicisti maledicere, & ego, conscientia teste, didici maledicta sustinere. Et sicut tu linguæ tuæ, sic ego auri um meaū sum dominus. Si vero dicatur superiori iniuria officij, vel alij corā ipso, tunc non est sustinendum, præsertim si de remedio temperantiæ nō præsumatur. Dicit enim Bernardus, quod impunitas insolentiæ mater, incuriæ soboles, radix impudicitiæ, transgressionum nutrix est. Et simile est de his, quorum vita posita est in exemplo imitationis, qui debent etiam detrahentium mendacia compescere, ne prædicationem eorum non audiant, qui audire poterant, & in prauis moribus immanentes, bene viuere contemnāt. Huiusmodi tamen repressio debet esse moderata, & propter affectum charitatis, non propter cupiditatem priuati honoris. Debent etiam argui furore iam sedato, quia tunc poterit eis prodesse. Vnde legitur, quod quidam Socratem intuens, dixit: O oculi corruptores puerorum. Cumque discipuli eius irruentes in illum, illatum magistro cō uitium dimittere nollent inultum, hac illos sententia repressit: Quiescite o sodales, quiescite. Etenim sum quod dicit ex natura: sed me reprimendo contineo. Sic refert Seneca de Antigono rege, quod cum audisset quosdam de eo male existimare, & obloqui, eo quod solus paries medius erat siue sola cortina, illam leuiter mouit, dicens in persona alterius: Discedite hinc, ne rex vos audiat. Audit enī vos ipsa cortina. Et ad Iulium Cæsarem cum quidam diceret: O tyranne: Patienter respondit: Si essem, non diceres. Tertia deniq; dicitur patientia cordis, iuxta illud Apostoli: Solliciti seruare vnitatē spiritus, id est, cordium, in vinculo pacis: quod proprie fit per mansuetudinem. De qua dicit Gregorius: Mansuetus nec irritat malum, nec irritatur à malo, nec aduersus eum prqualet causa peccati, nec aduersus alterum aliquando ex illo nascitur causa peccandi, sed magis contentus est iniuriam pati, quàm facere. Ille qui vere mansuetus est, tranquillus est in cogitatione, ac suauis in sermone, & dulcis in conuersatione.

Mat. 5

Patientia oris.

Rom. 12. 1. Pet. 3

Conuitio respōdēdū ne sit. Pro. 26

Patientia cordis. Ephe. 4

Mansuetudo.

Vnde

Vnde Chryſoſtomus: Mãſuetudo eſt bonitas malitiam vincens, nulli malum inferens, ſed omnia mala in bonum conuertens, omnem iniuriam tolerans, nec malũ pro malo reddens, nec maledictũ pro maledicto, ſed omnia portat æquanimiter: q̃ virtus alio nomine dicitur mititas, & eſt circa paſſiones iraſcibiles reprimẽdas, circa quas humano & communi modo quis bene ſe habet, quando ſic eas refrenat, q̃d non nimis excedat, quamuis aliqualem earum perturbationem ſentit. Sed prout eſt beatitudo, facit hoc excellentius, hominẽ reddens omnino tranquillum à motibus iraſcibilis per omnimodam ſubiectiõem ad regulam rationis, & diuinæ legis. De qua dicit Ambroſius: Mitis eſt ille, quem mentis aſperitas, vel amaritudo non affecit, ſed fidei ſimplicitas ad omnem iniuriam patienter ſuſtinendam inſtruit. Mitiga affectum vt non iraſcaris, aut certe iratus ne peccaueris. Præclarum eſt enim, iræ motum temperare conſilio. Nec minoris virtutis dicitur cohibere iracundiam, quã omnino non iraſci, cum plerumque iuſtud leuius, hoc fortius æſtimetur. Vnde ait S. Auguſtinus ſuper illud: Beati mites. Tũc, inquit, vere poſſidebis terram, quando in hæreris ei, qui fecit cœlum & terram. Hoc eſt enim eſſe mitem, non reſiſtere DEO tuo, vt in eo, quod tu benefacis, ipſe tibi placeat, non tu tibi. In eo autem quod mala iuſte pateris, ipſe tibi non diſpliceat, ſed tu tibi. Neque enim parum eſt, quia placebis ei, diſplicens tibi: diſplicebis enim illi, placens tibi. In cordibus mitium requieſcit dominus. Anima vero conturbans, conturbata ſedes eſt dæmonum.

Mititas

1. *Pet.* 3

Mat. 5

De primo gradu patientiæ, & quod in quatuor obligamur inimicis, & quod remiſſio peccatorum attribuitur remiſſioni iniuriarum propter tria.

Caput LXXVII.

Sicut lilium inter ſpinas, ſic amica mea inter filias.] Dicit Cyrillus ſuper illud Lucæ: Date & dabitur vobis. Quod ampliori manu recompenſationem accipiemus à Deo, qui largiſſime donat diligentibus eum, hoc eſt, pro eius amore proximo remittentibus, oſtẽdit. ſubdens: Mẽſuram bonam, ſcilicet veniæ, & confertã, ſcilicet gratiæ, & coagitatam, ſpiritualis lętitiæ, & ſuperefluentem, æternæ gloriæ, dabunt in ſinum veſtrum: quia ipſi, qbus remittis, erunt cauſa quod dñs dabit. Etſi prima facie videatur intelligi de eo quod ait: Date & dabitur vobis, multo magis tamen verificatur in eo quod præmittitur: Dimittite & dimittẽ vobis, ſcilicet quod mortifeꝝ eſt, & dabitur, q̃ ſalutifeꝝ eſt: qa nullum genus eleemoſynarum eſt maius, q̃ id quod ex corde dimittimus, quod qs in nos peccauit. Nec poteſt eſſe in homine maior expreſſio ſimilitudinis diuinę, quã propter Deum omnes iniurias animo grato ſuſcipere, ac in ſe peccantibus clementer indulgere, eosque ex intimo corde diligere: & ideo ſimilis altiſſimo, imo filius altiſſimi cenſetur in Euãgelio. Magnum eſt ergo præconium pietatis. Reddit enim hæc virtus nos DEO conformes, & quaſi quædam ſigna ſublimis naturæ noſtris imprimit animabus, vt dicit Cyrillus. Et tunc veraciter eſt anima inter filias ſicut lilium inter ſpinas, complectens perfectam patientiam, quæ tribus gradibus attingitur. Primus gradus eſt incipientium, de quo dicit Bernardus: Qui initiatur à timore, crucem Chriſti ſuſtinet patienter, ſed optaret omnino ſi fieri poſſet, quod in hanc horam non veniſſet. Verum tamen non deſperet qui eiuſmodi eſt, ſi moleſta ſibi videatur iniuria vel tribulatio, quam patitur, ſi deſideret vt calix ab eo transferatur, dummodo addat illud: Verumtamen non ſicut ego volo, ſed ſicut tu: nec tamen ſit ſalute contentus, ſed inquirat pacem, & perſequatur eã, ne ſalus ipſa ſit eidem in periculum. Pax autem iſta cõprehenditur ab hominibus bonæ voluntatis. Bona vero voluntas, eſt ordinata voluntas, quæ conſentanea eſt rationi dicenti: Quia non ſunt condigne paſſiones huius temporis ad futurã gloriam, quę revelabitur in nobis. Et ſic faciet de neceſſitate virtutem, patienter ſuſtinendo. Quæ dici poteſt patientia repreſſionis, qua. ſ. qs reprimit ab actu vindictæ manum, & animum à voluntate nocendi, quamuis offeſa maneat alta mente repoſita: ex qua erga inferẽtem refrigeſcit amoris affectio, nec in aduerſis compatiens, nec in proſperis cõgaudens, & alijs impfectionibus macu-

Lucæ 6

Ibidem

Mat. 5

Gradus patientiæ.

Mat. 26. *Pſal.* 33 *Lucæ* 2

Rom. 8

lata.

lata. Sunt enim, quoꝝ vindictæ repressio non procedit ex radice patientiæ, sed potius ex impotentia vindictæ, vel ex aliqua peregrina suppositione, non ex diuino timore, refrenantes manum, non affectum: nec est virtus patientiæ, sed velamen malitiæ.

Inimicis debemus.

Pro quo notandum, quod de necessitate salutis obligamur inimicis nostris in quatuor. Primo, tenemur eis remittere offensam nobis illatam, etiam nec dū veniam petentibus, sed adhuc in actu, vel affectu persequendi perfistētibus: hoc est, deponere tenemur rancorem ex appetitu vindictæ procedentem, ita vt diligamus eius naturam à Deo conditam, & hoc in

Eccl. 28 generali, sicut ait Ecclesiasticus: Relinque proximo tuo nocenti te, & tunc deprecantibus peccata soluētur. Homo homini seruat iram, & à Deo quærit medelam? In homine similem sibi non habet misericordiam, & pro peccatis suis deꝑcabitur? Veruntamen non tenetur illam remissionem ostendere signis exterioribus, q̄diu manet iniurians in actu persequendi vel iniuriādi: sed hoc esset perfectionis & supererogationis. Secundo vero de necessitate salutis tenetur veniam petenti, & persequi desistenti remittere etiam punitiōem, quæ fit ex zelo iustitiæ: si tamen præsumitur, q̄d hoc non ficte faciat, præterquā in duobus

Punitio an remittenda. casibus. Primus, si taliter iniuriatus, fuerit superior iniuriantis: tunc enim obligatus esset ad illius correctionem. Secūdus, si fuerit damnificatus in persona propria, vel coniuncta, fama, terrena substantia, &c. tunc enim esset licitum emendā petere propter illatam damnum, quia tunc petit q̄d

Mat. 6 suū est, sicut creditor petit debita sua. Hoc enim petit in oratione dominica, dicens: Dimitte nobis debita nostra. s. satisfacere paratis, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris, id est, iniuriantibus nobis satisfacere paratis. Veruntamen de illatis in iuriis, quæ sic inferuntur, quod reddi non possunt sine vindicta, non sunt debita repetenda: quia nihil prodesset, si percussus alium reperciteret, cum per hoc non restitueretur in corpore, q̄d læsum est, sed magis esset vindictæ solatiū. Possittū peti aliquod aliud recōpensatiuum iudicio proborum, nisi supererogationis affectu perfecte cuncta remitteret, exemplo sui creatoris, qui, secundū Bernar. tam liberaliter omnē donat iniuriam, vt iam nō damnet vlciscendo, nec confundat improperādo, nec minus diligat imputādo. Tertio, proinde de necessitate salutis ad familiaritatē non ficte, sed pure se ingerenti, tenetur familiaritatem exhibere, saltem communia & exteriora signa dilectionis eidem ostendendo, nisi verisimiliter ex illa familiaritate peior iactura timeretur. Hæc tñ ostendere adhuc actualiter persequentibus, per fectionis est. Quarto denique tenetur illis optare bona gratiæ & gloriæ: & etiam ad

Mat. 5 goc cooperari, pro loco & tempore. Dicit enim Glossa super illud: Orate pro persequentibus, &c. quod tria sunt, quibus maculaē Ecclesia. s. animus, lingua & manus. Sed contra malitiam animi diligit odientes: contra malitiam linguæ, orat pro inimicis, & contra malitiam manus, dat adiutorium nocentibus & persequentibns. Nō tamē quis obligatur ad orādum pro temporali vel corporali prosperitate inimici, sed sufficit quod non optet contrarium, nisi eo intuitu, quod per temporalem vel corporalem aduersitatem ei subtrahatur facultas nocendi proximo, vel manendi in peccato. Sicut sancta Anastasia scripsit B. Grysogono, vt oraret contra virum suum paganum, si Deus eum præuideret in malitia perseueraturum, quod eum de mū do tolleret, & pacem suis cultoribus daret. Sic etiam tenetur quis inimicis suis exhibere communia beneficia, cum cæteris Christianis corde, ore & opere impendenda. Hic quæri potest, Cur peccatorum remissio maxime attribuitur actui, quo

Mat. 9 proximis indulgemus, dicente domino: Dimitte & dimittetur vobis. Ad hoc dicendum, secundum Bernardinum Senensem de religione Christiana, quod hoc est propter tria, Primo, propter excellentiam illius actus, vt ostendatur eminentia virtutis eius, & quàm singulariter DEVS ipsum actum indulsionis præcepit, exigit & acceptat. In cuius mysterium simul & exemplum IESVS in cruce pendens cunctis alijs præposuit illud verbum melli-

Luce 23 fluum: Pater, dimitte illis, quia nescunt q̄d faciunt. Vnde virtus hæc, qua scilicet proximis indulgemus, tantæ reputatur excellentiæ, quod eam Gregorius amplectitur velut martyrium, dicens: Mori à persequēte martyrium est in aperto operiterre vero contumelias, & odientem diligere, martyrium est in occulta cogitatione.

Secundo

Secundo vero propter correſpondentiam actus illius, quia quandam habet condignitatem & proportionabilitatem mutuæ correſpondentiæ & decẽtiæ, eo quod indulgere & indulgentiam impetrare ſibi mutuo correſpondent, ſicut dominus in beatitudinibus ad merita varias correſpõdentias præmiorum aſſignauit, vbi pauperibus, regnum cœlorum: mitibus, terram viuentium: lugentibus, conſolationem: mundis corde, Dei viſionem: eſuriẽtibus & ſitientibus, ſaturitatem repromiſit: Sic etiam miſericordibus, ſingularem miſeri cordiam aſſignauit, dicens: Beati miſericordes, quoniam ipſi miſericordiam conſequentur. Vbi dicit Gloſſa: Merito miſericordibus impenditur miſericordia, vt plus accipiant, quam meruiſſent. Et ſicut plus recipit qui vltra ſaturitatem habet, q̃ ille qui tm̃ habet ad ſaturitatem, ſic maior eſt gloria miſericordiæ, quam præcedentium beatitudinum. Sic etiam magis profluat largitate Deus remittit remittentibus, vt eadem menſura, qua menſi fuerint, remetiatur eis: quia, ſecundum Auguſt. nullum genus eleemoſynarum eſt maius, quã id quod ex corde dimittimus, quod quis in nos peccauit. Cui ſingulariter in recompenſationem debetur menſura bona veniæ, conferta gratiæ, coagitata ſpiritualis lætitiæ, & ſuperefluens æternæ gloriæ.

Mat 5

Ibidem.

Luce 6

Tertio deniq; propter actus huius experientiam, vt per hunc actum oſtendatur quod actus amoris in p̃ſenti prout in Deum abſolute refertur, nõ eſt perfectus, nec per conſequens Deo perfecte gratus, niſi deſcendens ad dilectionem proximi ſe valenter extendat, vſque ad inimicos, & vſque ad gratam & liberam indulgẽtiam omnium offenſarum, non improperãdo, non rememorando, non minus diligẽdo. Cuius ratio eſt, quia Deus eſt inuiſibilis, proximus autem viſibilis. Cum igitur actus quidam diuini amoris ſæpius falſam habeant ſimilitudinem puri & ſynceri amoris, qui ab amore naturali non poteſt de facili à minus expertis diſcerni (Actus autem quo quis ex corde remittit iniurias, & per amorem amplectitur inferentes, faciliter eſt cognoſcibilis) ideo vult Deus, quod veritas ſui amoris in homine viſibili comprobetur, qui tanquam imago Dei nobis proponitur loco Dei, in quo ſenſibilius & infallibilius probari poteſt, ſi vere Deum diligat, ſaltem in illis actibus, q naturæ noſtræ ſenſibiliter repugnare noſcuntur. Hinc in Canonica Ioannis dicitur: Si quis dixerit, quia diligo Deum, & fratrem ſuum oderit, mendax eſt: quia dilectio Dei includitur in dilectione proximi. Qui enim non diligit fratrẽ ſuum quẽ videt, Deum quem non videt, qualiter poteſt diligere? Quaſi dicat, Non eſt probabile: quia dilectio proximi via quædam eſt ad dilectionem Dei. Et hoc mandatum habemus à Deo, vt qui diligit Deum, diligat & proximum, ſcilicet amicum in Deum, & inimicum propter Deum.

1. Ioan. 4

De ſecundo gradu patientiæ, & qui dicuntur veraciter pacifici, & de pace ac quiete cordis.

Caput LXXVIII.

SIcut lilium inter ſpinas, ſic amica mea inter filias. Secundus patientiæ gradus eſt proficientium, qui, ſecundum Bernardum, proficiunt in ſpe, & portant crucem libenter, dicentes cum Pſal. Lætati ſumus pro diebus, quibus nos humiliaſti, annis quibus vidimus mala. Nam iſti gratanter ſuſcipiunt aduerſa qualitercumque illata, ſiue à DEO, ſiue ab homine. De primo dicit Ambro. Iſtud eſt magnificum, ſi ſubiectus contumeliis iudicium Dei laudes, ſi vexatus ægritudine, iudicia Dei deprecẽris, ſi te inopia non reuocet, quo minus laudes iudicium Dei, cum Iob dicente: Dominus dedit, dominus abſtulit, ſicut domino placuit, ita factum eſt. Sit nomen domini benedictũ. De ſecundo dicit Gre. Hom. XXIX. Patientia eſt aliena mala æquanimiter pati, cõtra eum quoq; qui mala irrogat, nullo dolore morderi. Sed plerumque patientibus euenire ſolet, vt eo tẽpore, quo aduerſa patiuntur, nullo dolore pulſentur, & ſic patientiam exhibent, vt etiam cuſtodire cordis innocentiam curẽt; ſed cum poſtea, quę pertulerunt ad memoriam reuocant, manſuetudinem, quam tolerantes habuerunt, in retractatione ſua pdunt. Ille vero veraciter patiẽtiam ſeruat, qui & ad tempus aliena mala ſine dolore tolerat, & hæc eadem retractans, pertuliſſe ſe talia exultat. In præliis igitur aduerſitatum patientiæ clypeo mens debet eſſe munita, &

Pſal. 89

Iob. 1

nita,& gladio amoris accincta, vt ad per-
1.Cor.13 ferenda mala sumat fortitudinẽ,& ad red-
Mat.5 denda bona exerat benignitatem. Chari-
tas enim patiens est,vt aliena mala tolerẽt:
benigna est,vt etiam q̃s portat,amet. Hinc
veritas dicit: Diligite inimicos vestros.
Virtus namque coram hominibus est ad-
uersarios tolerare, sed virtus coram Deo
diligere:quia hoc solum Deus sacrificium
accipit,quod ante eius oculos in altari bo
ni operis flamma charitatis incendit. Ad
quod nos inuitat Augustinus,dicens: Ad
inimicorum dilectionem vos cõmoneo,
quia ad sanandam peccatoꝝ vulnera nul-
lum medicamẽtum vtilius esse cognosco.
Sicut enim in mandatis Dei nihil mirabi-
Luce 6 lius,quam quod præcipimur inimicos di
ligere,sic reuera nihil homini fructuosius,
nihil Deo acceptius, nihil diabolo mole-
stius. Vnde tales B. Greg. martyribus q̃i
parat,dicens: Sine ferro martyres esse pos-
sumus,si patientiã veraciter in animo ser-
uamus. Et iterum ait: Mori à persequente
martyrium est in aperto opere: ferre vero
contumelias,& odientem diligere,martyr-
ium est in occulta cogitatione. Difficilis-
us enim videtur in quotidianis iniurijs &
tribulationibus inconcussam seruare pa-
tientiam, & inferentium dilectionem,q̃
Psa.45 semel pro Christo susc ipere mortem. Qui
Rom.8 bus congruit illud Psal. Quoniã propter
te mortificamur tota die, æstimati sumus
sicut oues occisionis: Signum est enim ma
gnæ bonitatis,inimico optare bonum,&
illum veraciter diligere,ac benefacere cum
opportunum fuerit,vt merito filius altis-
simi cẽseatur. Nec enim est in homine ma-
ior expressio similitudinis diuinæ, quam
iniurias animo grato suscipere, inferentes
viscerose diligere,ac eis libenter indulge-
re. Licet enim sine charitate p̃fecta marty-
rium sustineri potest: tamen vera patientia
perfectum opus charitatis habet,dummo
do finaliter in ea perseuerat,quod est certũ
signum diuinæ gratiæ: quia natura talẽ pa
tientiam dare non potest,q̃ fugit tristitiã,
sed sola gratia. Hinc Grego. patientiã ma
iorem reputat signis & miraculis. Et iste
Mat.5 Pacifi- patientiæ gradus ascendit vsq; ad septimã
cus quis. beatitudinem,qua dicitur. Beati pacifici,
q̃m filij Dei vocabuntur. Vbi dicit Ludol
phus Carthusi. Pacifici sunt,qui primo in
seipsis pacem faciunt,& quicquid peruer-
sæ cogitationis,loquutionis,vel operis in
se deprehendunt, protinus expellunt,nec
aliquid turbationis in regno suæ domina
tionis esse permittunt: & si quid eis aduer-
sitatis occurrit,pacem tñ seruant, & cũcta
cum cordis sui tranquillitate disponunt.
Et Augu. Pacifici in semetipsis sunt,qui
omnes animi sui motus componentes,&
rationi subijcientes,carnalesq; cõcupiscen
tias habentes edomitas,fiunt regnum dei,
in quo sic ordinata sunt omnia,vt id q̃ est
in homine præcipuum & excellens,impe-
ret,cæteris nõ reluctantibus,quæ sunt no
bis,bestijsq; communia: & quod excellit
in homine,i. mens & ratio subijciatur po-
tiori. s. Deo. Et tunc attingit illam pacem,
quæ datur in terra hominibus bonæ volũ
tatis. Et quãto in homine vita perfectior, Luce 2
tanto datur pax maior,& quies interior ac
copiosior. Est autem quies quædam incer
fabilis Dei latria & assistentia,cui semper
comitatur spirituale gaudium: quia cum
mens per bonam cõscientiam à seruitute
peccati queuerit,in gaudio spiritus sancti
iucundatur. Dicit enim Grego. quod quasi
iugo quodam seruitutis premunt prospe
ra dum appetuntur,premũt aduersa dum
formidantur: ac si semel quis à dominatio
ne desideriorum temporalium colla mẽ-
tis excusserit,quadam iam etiam in hac vi-
ta libertate fruitur,dũ nullo desiderio ter
renæ felicitatis afficitur,nullo terrore ad-
uersitatis coarctatur,& tunc in eo sabba-
tum mentis celebratur. De quo dicit Au-
gustinus: Sabbatum indicit nobis Deus.
Quale illud? Intus est,in corde est sabbatũ
nostrum. Multi enim vacant membris,&
tumultuantur conscientia. Solus cui adest
bona conscientia, tranquillus est. Et ipsa
tranquillitas sabbatum cordis est, Secun
do vero pacifici sunt,qui non tñ in se pa-
cem custodiunt,verum etiam alios sibi di-
scordantes ad pacem reducunt,& semper
paci faciendæ,reformandæ & conseruan-
dæ tam in se, quam in alijs inuigilant,vt
cum Psalmista dicere valeant: Cum his, Psa.119
qui oderunt pacem,eram pacificus. Et Ri-
chardus: Pacifici sunt,qui cum à malis ma
la eis inferuntur,mala minime retribuũt,
sed cum his,qui oderunt paceni, pacifici
sunt. Vel,vt dicit Hierony. Pacifici dicun
tur illi,qui primum in corde suo, deinde
inter fratres dissidentes pacem faciunt, q̃-
rum beatitudo merces adoptionis est,quo
niam filij Dei vocabuntur. Parens enim

omnium, Deus vnus est, nec aliter tranfire in nuncupationem eius familiæ licebit, ni si in fraternæ charitatis inuicem pace viua mus. Bernardus vero breuiter distinguit III. gradus, dicens: Est homo pacatus, qui bona pro bonis reddens, quantum in se est, nemini vult nocere. Est & alius patiēs, qui non reddens malum pro malo, etiam potens & patiens est sustinere nocentem. Est & pacificus, qui bona pro malis reddens, habet in promptu prodesse nocenti. Primus horum est paruulus, & facile scandalizaf, nec facile qui eiusmodi est in hoc seculo nequam, & scandalis pleno, poterit obtinere salutem. Secundus in patientia sua possidet animam suam. Tertius autē, non solum suam possidet animam, sed etiam multorum animas lucrifacit. His autem pacificis magis attribuitur esse filios Dei, quàm alijs: quia, quantum ad opera interiora, magis assimilantur Deo. Hinc dicit Auguſt. quod pax est consummatio & finis omnium virtutum, & suprema beatitudo. Quamuis enim VIII. sunt beatitudines, quantum ad Ecclesiam, sunt tamen nisi VII. quantum ad distinctionem graduum, quia supra pacem nō est virtus alia. Sed hæc virtus, scilicet sustinentia per sequutionem propter iustitiā, est annexa paci, & sustinentia mortis pro Christo est in eodem gradu cum pace. Huic autem pacis tatim adiungitur persequutio propter iustitiam: quia habita pace, cordis q; tranquillitate post victoriam vitiorum & carnalium delectationum, naturaliumq; passionum, habilior fit & expeditior ad susciendas persequutiones: quia cor bene purgatum & mortificatum, quod nō quærit mundi prosperitatem & gloriam, nec metuit aduersitatem & contumeliam, patienter sustinere potest persequutionem propter iustitiam. Porro virtus hominis boni, quæ nobilissima est, & in perpetuū durare debet, primo probatur in cōtumelijs, iniurijs & aduersitatibus, si constans fit, & fideliter pseueret, vt patet in Tobia, cui dixit angelus: Quia acceptus eras deo, necesse erat vt tentatio probaret te. Secundo probatur, vt capax fiat maioris gratiæ, sicut obscurum vitrum tergitur vt capax fiat luminis amplioris. Tertio probatur, vt agilior & promptior fiat ad opera iustitiæ, & exercitia virtutum, quia in statu cō solationis sola quies mentis & studium deuotionis ei videtur sufficere ad summā perfectionem: quę propterea subtrahitur, vt etiam in alijs virtutum studijs exercere se discat.

Gradus pacis.

Virtus vbi probetur. *Tob. 12*

De tertio, gradu patientiæ, qui perfectorum est, ducēs ad fruitionem pacis: & qualiter illā consequi poterimus.

Caput LXXIX.

Sicut lilium inter spinas, sic amica mea inter filias,] Tertium de hinc gradum patientiæ prosequamur, qui perfectorum est, & in charitate perfecta cōsummatur, qua domini crucem ardenter amplectimur, vt cum B. Andrea dicere valeamus: Amator tuus semper fui, & desiderauit te amplecti o bona crux. Et tunc consequimur pacis fructum, de quo dictum est superius. Vnde sicut pax contra diabolum obtinenda est per prudentiam, ac maxime per orationum instantiam, & pax contra carnem est conquirenda per abstinētiam, pax quoq; quæ ad mundum est, conseruāda est per patientiam: sic pax quæ ad Deū est, adipiscenda est per omnimodam obedientiam. Hinc pax, prout est fructus, status est animi purgatissimi, qui totaliter p affectum mentis Deo coniungitur, & nihil extra ipsum quærit, sed in ipso quietatur & pacificatur. Hinc talis non immerito propter plenam assimilationem, Dei filius vocari meretur. Proprium enim est ipsius Dei seipso frui, & in seipso quietari. Sic etiā huiusmodi Deo fruitur in omnibus intima charitate, tam in aduersis, q̄ prosperis: nimirū cum in eo feruor amoris refrigerium qærat, etiam in tormentis. De tali namq; dicit Hugo: Quid tranquillitati diuinæ tam proximum est, quam ad illatas contumelias nō moueri, nullo supplicio nullave persequutiōe terreri, vnam mentis in prosperis & in aduersis habere constantiam, inimicum & amicum vno cordis oculo intueri, ad eius se similitudinem conformare, qui solem suum oriri facit super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos: Hæc simul omnia in charitate, & non nisi in charitate simul omnia, ac proinde in illa vera tranquillitas & suauitas: quia ipsa est iugum domini suaue, &

Mat. 5

Mat. 11

ue,& onus leue,ad diligendum amicos in Deum,& cum amore ſupportandum inimicos propter Deum. Vides quia per hãc regnum mentis penitus pacatur,& princeps huius mundi foras mittitur,qui perſuerſis & inordinatis mentibus dominatur? Nam hac pace mens cõfirmata intrinſecus,perſequutiões quaſcunq; vel aduerſitates hoſtis eiectus concitauerit foriſecus,auget gloriam quæ ſecundum Deum eſt,non aliquid in illo ędificio labefactãs, ſed innoteſcere faciens quanta firmitas à Deo ſit intus extructa. Veruntamen, ſecundum Bernardum,pauci replentur illo ſpiritu,quo contumeliam gloriam reputant, opprobrium gaudium, deſpectionem exaltationem,penurias affluentias,& iniuſtas amicitias,vt cum Apoſtolo dicere valeant: Complaceo mihi in infirmitatibus meis,in contumelijs in anguſtijs,in perſequutiõibus pro Chriſto. Et iterum: Repletus ſum conſolatione,ſuperabundo gaudio in omni tribulatione noſtra. Felix & ille,qui fiducialiter dicebat: Improperium expectauit cor meum & miſeriã. Vides quia quod imperfecta patientia refugit,perfecta tanto deſiderio requirit. Talis enim feliciſſima diſcit experientia,quã proflua dulcedo vini & olei, ſcilicet tam internæ iucunditatis, quàm feruentiſſimæ charitatis, ex hoc patientiæ prælo ſedule profuſius effluit,mentem feliciter inebrians,& corpus ad illatas etiam quaſcũque pœnas inſenſibile reddens, vt veraciter dicere valeat. Verberauerunt me & non dolui,traxerunt me & non ſenſi. Talium enim eſt non ſolum paſſiones vincere,ſed eas penitus ignorare, & irrogantes quaſi votorum ſuorum fideles coadiutores viſceroſe diligere. Sed ad hanc omnimodam pacis fruitionem in via nemo peruenire poteſt,niſi prius in torcularibus perfectæ patientiæ preſſus fuerit,quod oſten dit ille Pſalmus,qui ſic incipit: Quam dilecta tabernacula tua domine virtutum, qui nihil triſte habet,ſed omnia læta præfert,& inſcribitur,Pro torcularibus. Sed quia ſecundum Gloſſam,nihil ibidem dicitur de viſibilibus torcularibus,alia conſtat eſſe torcularia ſpiritualia, quæ nos hic intelligere voluit ſpiritus Dei,vt quid agatur in his torcularibus recordemur & videamus quemadmodum agatur in Eccleſia. Vua namq; pendens in vite,& oliua in arbore, fruuntur aeris libertate, nec ante preſſuram torcularium fit illa vinum,nec iſta oleum. Sic illi quos Deus ante ſecula præſciuit fieri cõformes imagini filij ſui, priuſquam accedunt ad ſeruitutem Dei, delicioſa libertate fruuntur in hoc ſeculo: Sed poſtquam acceſſerint,dicitur eis: Fili accedens ad ſeruitutem Dei, ſta in iuſtitia & timore, & prępara animam tuam ad tentationem. Ecce torcular in quo exuuntur vinacea hominis veteris,vt ſic velut muſtum dulciſſimum in apothecam Dei defluant. Concupiſcit,inquit,& deficit anima mea,tendens in atria domini,ſicut vua preſſa deficit & defluit in vinum. Vnde ſequitur: Cor meum,& caro mea exultauerunt in Deum viuum. Nam qui fideliter ad conformandum ſe paſſioni dominicæ,non ſolum aduerſa quæque patienter,ſed etiam affectãter adepta complectitur: necdum autem habita velut diu deſiderata dulcius inuitat,& viſceroſius expectat,hic in aduerſis exultare & gratias agere,ac inimicos iniuriantes & odientes diligere nouit,ſciens quod, ſecundum Bernardum, melius eſt odio haberi propter Deum,quàm amari propter Deum. Cum enim amamur propter Deum, debitores ei ſumus: cum autem habemur odio propter Deum,nobis eum reddimus debitorem. Vides ex his,quod vera patientia perfectum opus habet? Quia nimirum,ſecundum Gregorium,nulla deijcit aduerſitas, quem nulla corrumpit proſperitas. Qui enim veritati firmiter inhęret,vanitati nullo modo ſuccumbit: quia dum forti pede cogitationis intus intentionem fixerit, omne quod foris mutabiliter agitur, ad arcem mentis minime pertingit. Hinc nemo quantum profecerit,niſi inter aduerſa cognoſcit, eo quod vnuſquiſq; ſuperni doni gratiam in tranquillitate quietis percipit,ſed quantum perceperit,in aduerſitate perturbationis oſtendit. Nam electi dum aduerſitate deprimuntur, proficiũt, ſicut ignis flatu premitur vt creſcat,& vnde quaſi extingui cernitur, inde roboratur. Supereminet tamen illa patientia quæ proximis exprobrantibus, iniuriantibus & perſequentibus exhibetur, vbi bonum redditur pro malo, dilectio pro odio, & benedictio pro maledicto. Ad quem gradum patientiæ citius conſequẽdum, conſulit Gregorius, dicens: Tunc

2.Cor.12
2.Cor.7
Pſal.68
Pro.23
Pſal.83
Rom.8
Eccleſ.2
Pſal.83
Ibidem.
Iacobi 1

illata conuitia bene toleramus, cum in secreto mentis ad mala perpetrata recurrimus. Leue quippe videbitur quod iniuria percutimur, dum in accusatione propria consp icimus, quia peius est quod meremur. Sicque fit vt contumelijs gratia magis quàm ira debeatur, quarum interuentu Deo iudice, pœna grauior declinari possit confiditur. Sic Dauid à filio deiectus à 2.Reg. 15 regno recoluit priſtina peccata, quibus hoc meruit: nec cumulatam à seruo maledicẽte sensit iniuriam, quia præsensit gratiam: 2.Reg. 16 nec prohiberi voluit Semei maledicum conuitiantem, quæstum æstimans maledictum. Licet enim vox male dicentis erat in auribus, inclinabat se tamen ad benedictionem, intendens quid in occulto ageret Deus. Hæc igitur aduertentes, grates agendæ sunt debitoribus nostris. Fiunt enim nobis (si sapimus) causa indulgentię maximæ, vt pauca exhibentes, plura recipiamus. Insuper diuina clementia nobis quodammodo potestatem tribuit, qua tẽperare possumus sententiam iudicis, exemplo nostræ remissionis ipsum arctantes, cum dicimus, Dimitte nobis debita Mat. 6 nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris: ita quod securi huius orationis fiducia de commissis veniam postulamus. Hinc ait Cyrillus: Vult enim (vt ita loquar) patientiæ, quam homines colunt, imitatorem fieri domini, vt qualem ipsi exhibuerunt conseruis bonitatem, talem pariliance recipere petant à Deo, qui iuste recompensat, & nouit omnium misereri. Deniq; Christus, vt ait Ambrosius, ab Apostolo suo tradi voluit, vt à socio tuo tu Mat. 26 desertus, vt à socio tuo & à seruo traditus & cõfusus, patienter feras tuum errasse iudicium, & tuum perisse beneficium.

De triplici iustitia, scilicet generali, legali & particulari: & quod iustitia præcellit inter virtutes morales.

Caput LXXX.

Stende mihi faciem tuam, sonet vox tua in auribus meis.] Canticorũ secundo. Ostende, inquit, mihi faciem tuã, id est, conuersationem tuam, per quam cognosceris sicut homo per faciem cognoscitur, sicut ait Ecclesiasticus: Ab occursu faciei cognoscitur sensatus. Hæc autem conuersatio maxime relucet in ipsa iustitia, quæ triplex distingui potest, & in qualibet singulariter relucet humana conuersatio, sicut quælibet earum est quædam animæ pulchritudo, qua pulcherrimi efficiuntur etiam hi qui corpore sunt deformes. Veruntamen plena est tunc iustitia, cum est plena sanitas. Tunc autem est plena sanitas, quando plena est charitas. Tunc vero plena charitas erit, quando videbimus eũ quem diligimus, sicut est indutus iustitia. Eccles. 19

Prima igitur dicitur iustitia generalis, qua quis generaliter declinat à malo tam corde quàm ore & opere, & generaliter amplectitur omne bonum. Et hæc iustitia, virtutum splẽdor est maximus, ex qua boni viri iusti nominantur, de qua dicit Philosophus V. Ethicorũ. Iustitia est virtus, secundum quam aliquis vult & operatur recte. Omnes enim virtutum species vno iustitiæ nomine continentur, vt dicit Hieronymus. Secunda vero dicitur iustitia legalis, quæ est omnis virtus, prout actus eius ordinatur ad proximum, per q̃ scilicet homo concordat legi ordinãti omnes actus virtutum in bonum commune. De qua dicit Sen. Iustitia non nostra constitutio, sed diuina lex est, & vinculum societatis humanę. Quisquis ergo iustitiam sectari desideras, time prius Deum, & ama Deũ vt ameris à Deo. Amabilis eris Deo, si illum in hoc imiteris, vt velis omnibus prodesse, nulli nocere, & tunc te virum iustum appellabunt, omnes sequentur, vene rabuntur & diligent. Iustus enim vt sis, nõ solum non nocebis, sed & nocentes prohibebis. Nam nihil nocere non est iustitia, sed abstinentia alieni. Cum ergo iustitia virtus est, vnicuiq; quod suum est tribuens, si te iustum esse volueris comprobare, redde prioribus obedientiam & reuerentiam, paribus concordiam & amicitiam, minoribus doctrinam & disciplinam, amicis lætitiam & assistentiam, inimicis patientiam & beneuolentiam, omnibus charitatem & fidelitatem, miseris subuentionem & compassionem, tibimet innocentiam & sanctimoniam, mundo contemptum, & diabolo continuum bellum. Quæ latius prosequitur Bernardus, dicens: Iustitia virtus est, quod suum est vnicuique tribuens. Redde ergo tribus quæ

Iustitia generalis.

Iustitia legalis.

Reddendum cuiq; quod suum est.

quæ sua sunt. Redde superiori reuerentiam & obedientiam: quarum altera cordis, altera corporis est. Nec sufficit exterius obtemperare maioribus, nisi & ex intimo cordis affectu sublimiter sentiamus de eis. Et si manifeste vita eorum indigna in notuerit, propter eum tamen cuius locum occupant, quos modo tales nouimus, excelsos reputare debemus, non præsentibus meritis, sed ordinationi diuinæ & officij dignitati deferentes. Obedite, ait Paulus, præpositis vestris, & subiacete eis, etiam discolis. Aequali vero consilium & auxilium, qa hoc volumus ipsi-vt nobis impendant. Consilium, quo eruditur ignorantia nostra: auxiliū, quo iuuetur infirmitas nostra. Nullum autem melius consilium, quàm vt exemplo tuo fratrem tuū doceas, quid oporteat, quidve non oporteat fieri, prouocans eum ad meliora, & consulens opere & veritate. Nec auxilium efficacius vel vtilius est, quā vt ores deuote pro eo, culpas eius discrete arguendo, nullum ei offendiculum præbendo, & tanquam angelus pacis scandala de regno Dei quātum præuales, ne medio tollendo. Inferiori denicq; custodiam, qua possit cauere peccatum: & disciplinam, vt quod minus cauit, minime maneat impunitum. Et si nemini præesse videris, adhibe tamen custodiam corpori tuo, quod regēdum accepit spiritus tuus, vt non regnet in eo peccatū, nec eius membra arma fiāt iniquitati. Adhibe & disciplinam vt dignos faciat pœnitentiæ fructus, castigatum & subditum seruitutī: alioqui quid excusationis homo prætendet, si tam preciosum thesaurum, depositum quod Christus proprio sanguine preciosius iudicauit, negligentius custodire contigerit, vtpote pro quo mercator non insipiens sanguinem suum dedit? Tertia denique dicitur iustitia particularis, quæ scilicet hominem ordinat circa ea quæ sunt ad alteram singulare ē̄ personam immediate, sicut iustitia legalis hominem ordinat in his, quæ sunt ad alterū, quantum ad bonum commune mediate. Et sicut iustitia legalis est præclarior inter omnes virtutes morales, in quantum commune bonum præeminet singulari bono vnius personæ (aliæ namque virtutes solum perficiunt ipsas habentem: sed iustitia est etiam respectu alterius quod est nobilius & perfectius, sicut nobilius est esse bonum in se & ad alium, quàm solū esse bonum in se. Hinc dicitur quinto Ethicorum quod præclarissima virtutum videtur esse iustitia: & neque Hesperus, neque Lucifer ita admirabilis) sic etiam iustitia particularis duplici ratione præcellit inter virtutes morales. Prima ratio sumi potest ex parte subiecti, quia iustitia est in nobiliori parte animæ, scilicet in voluntate. Nam iusti dicimur ex eo quod aliquid recte agimus. Proximum autem principiū actus iustitiæ est vis appetitiua superior, scilicet voluntas. Fortitudo vero & temperantia sunt in appetitu sensitiuo, ad quem pertinent naturales passiones, Veruntamē quia bonum rationis est bonum hominis, quod bonum essentialiter habet prudentia, quæ est perfectio rationis, iustitia vero est effectiua huius boni. s. in quantum ad ipsam pertinet ordinem rationis ponere in omnibus rebus humanis: ideo prudentia dicitur esse potior quàm iustitia. Secunda vero ratio sumi potest ex parte obiecti: quia virtutes aliæ laudantur solum secundum bonū ipsius virtuosi, quia scilicet perficiunt ipsum habentem: sed iustitia laudatur secundum quod virtuosus ad alium bene se habet, quia iustitia est circa operationes quibus ordinatur homo, non solum in se vt bene se habeat in seipso, sed etiam respectu alterius, vt bene se habeat ad alterum. Quæ iustitia, secundū doctores, est constans & perpetua voluntas, ius suum vnicuiq; tribuens. Quam diffinitionem S. Thomas in debitam formam reducens, ait: Iustitia est habitus, secundum quem aliquis constanti & perpetua voluntate ius suum vnicuiq; tribuit, iuxta consilium Sapientis, dicentis: Pro iustitia agonizare pro anima tua, id est, propter salutē animæ tuæ, & vsq; ad mortem certa pro iustitia, & Deus expugnauit pro te inimicos tuos. Nam iustitia, secundum Cassiod. non nouit patrem, non nouit matrem, veritatem nouit, personā non accipit, Deum imitatur. Hinc Traianus mirabilis amator iustitiæ, proprium filium in seruum tradidit viduæ, quam diu ipsa viueret in humanis, eo quod miles qui viduæ filium equo suo calcauerat & interfecerat, filium non haberet. Vnde CCCCL. annis post mortem Traiani, caput eius B. Gregorio fuit ostensum, cuius lingua fuit ita recens ac si vixisset, eo

Mebr. 13

Iustitia particularis.

Iustitiæ præcellentia super virtutes morales.

Eccle. 4

quod ipſe cum lingua iuſtitiam loquutus fuiſſet. Iuſtum igitur vel ius, eſt obiectum iuſtitiæ. Hinc iuſtus dicitur qui ius cuſtodit. Et actus proprie iuſtitiæ eſt reddere vnicuique quod ſuũ eſt. Qui tamen actus vt reddatur virtuoſus requirit quod ſit voluntarius, firmus & rectus. Quinimo virtus iuſtitiæ includit in ſe actum trium virtutum. Primo includit actum iuſtitiæ, ſicut inclinantis ad recte iudicandum. Veruntamen actus iuſtitiæ non eſt meritorius, niſi fiat amore iuſtitiæ. Secundo vero actum prudentiæ, ſicut iudicium profe-
Prou. 8 rentis, iuxta illud Prouerbiorum: Per me, ſcilicet prudentiam & ſapientiam, regeſ re gnant, & legũ conditores iuſta decernũt. Tertio deniq; actum charitatis, qua ſcilicet homines ſpirituales omnia iudicant. Et quidem huius iuſtitiæ duæ ſunt ſpecies. Vna dicitur iuſtitia commutatiua, quæ
Iuſtitiæ ſpecies. ſcilicet eſt directiua diſtributionem eorũ, quæ mutuo fiunt inter duas perſonas adinuicem: & attendit medium ſecundum æqualitatem rei ad rem, vt patet in emptione, venditione, locatione, cõductione & ſimilibus. Alia eſt iuſtitia diſtributiua, q̃ conſiſtit in diſtributione bonorum communium ad ſingulas perſonas: & accipit medium ſecundum proportionem rerum ad perſonas, ſicut vna perſona excedit aliam: ita etiam res quæ datur vni perſonæ, excedit rem quæ datur alteri perſonæ: de qua poteſt accipi illud quod dicit Gregorius: Iuſtum eſt, inquit, homines propter iuſtitiam diligere, non autem iuſtitiã propter homines poſtponere. De prædictis igitur tribus iuſtitiarum differentijs in-
Pſal. 14 telligi poteſt illud, quod ait Pſalmiſta: Domine. quis habitabit in tabernaculo tuo? &c. Et reſpondet: Qui ingreditur ſine macula, ecce iuſtitia generalis: & operatur iuſtitiam, ecce iuſtitia legalis: qui loquitur veritatem in corde ſuo, ecce iuſtitia particularis in corde: qui non egit dolum in lingua ſua, ecce iuſtitia particularis in ore: nec fecit proximo ſuo malum, ecce iuſtitia particularis in opere.

Iuſtitiæ vis.

De quatuor gradibus iuſtitiæ, prout eſt virtus politica, purgatoria, purgati animi & exemplaris: & quod tria requirit Deus ab homine.

Caput LXXXI

OStẽde mihi faciem tuam, ſonet vox tua in auribus meis. Quia, ſecundum Plotinum libro de virtutibus, quatuor ſunt genera virtutum. Primæ, dicuntur politicæ, ſecundæ, purgatoriæ, tertiæ, purgati animi, & quartæ, exemplares: Ideo & ipſius iuſtitiæ quatuor diſtinguuntur gradus. Primus gradus hominem ab omni iniquitate cuſtodit, & cum omnibus pacifice conuerſari facit, & ſic eſt virtus politica, qua quis debet mundum iſtũ deſpicere, & vnicuiq; quod ſuum eſt tribuere, ſcilicet ſibi ipſi, proximo & Deo. Sibi ipſi tria, mundicium cordi, cuſtodiam ori, diſciplinam corpori. Proximo tria, obedientiam ſuperiori, concordiam pari, beneficentiam inferiori. Deo tria, honorẽ creatori, amorem redemptori, & timorem iudici. Et tunc implet omnem iuſtitiam. De qua dicit Bernardus: Studeamus omnem adimplere iuſtitiam. Ipſa enim eſt via per quam ad plenam peruenitur lętitiam. Nam lætitia præmiũ eſt: Iuſtitia vero meritum & materia gaudiorum. De qua iuſtitia dicitur in Euangelio: Primum quæ rite regnum DEI, & iuſtitiam eius, tanquam viam regiam quæ ducit ad regnum: vtpote quæ debite hominem ordinat ad ſeipſum, ad proximum & ad Deum, iuxta illud Michææ: Indicabo tibi o homo quid ſit bonum, & quid DEVS requirat à te: vtique facere iudicium, & diligere miſericordiam, & ſollicite ambulare cum Deo tuo. Primo requirit iudicium quantum ad ſeipſum, iuxta illud Pſalmiſtæ: Beati qui cuſtodiunt iudicium, & faciunt iuſtitiam, id eſt, iudicij exequutiõem, in omni tempore. Nam ſi noſipſos iudicaueri-
Pſal. 83 mus, non iudicabimur, ſicut ſancti fecerunt in ſolitudine degentes. Secundo requirit miſericordiam & veritatem, quantum ad proximum, iuxta illud Pſalmiſtę: Miſericordiam & veritatem diligit Deus. Miſericordiam, inquam, triplicem: Bona propria communicando, aliena mala participando, illata mala remittendo. Veritatem ſimiliter triplicem, ſcilicet vitę, doctrinæ & iuſtitiæ. Dicit enim Cicero libro de Officijs, q̃d tanta eſt vis iuſtitiæ, vt nec illi qui maleficio & ſcelere paſcuntur, ſine vlla eius particula viuere poſſunt. Nam

Gradus iuſtitiæ.

Quibus debeat

Mat. 6

Mich. 6

De regn. ẽ nobis.

Pſal. 105

princeps

princeps latronum, nisi prædam æqualiter dispertiat, aut interficietur à sociis, aut relinquetur. Nemo tamen iustus esse postet, qui mortem, qui dolorem, qui exilium vel egestatem timet, aut qui ijs contraria æquitati anteponit. Hinc refert Valerius, quod Zeleucus consul, vrbe Locrensium à se saluberrimis ac utilissimis legibus munita, cum eius filius adulterij crimine damnatus, secundum ius ab ipso constitutum, vtroque oculo carere deberet, ac tota ciuitas propter honorem patris necessitatem pœnæ adolescentulo remitteret, aliquandiu repugnauit: ad vltimum precibus populi victus, ne lex à se condita violaretur, suo prius, deinde filij eruto oculo, vtrique vno oculo vsum videndi reliquit. Sic Cambyses rex persarum, vt refert Helinandus, quendam iniustum iudicem, qui odij & iræ liuore percussus, æmulum suum iniuste damnauit, excoriari viuum fecit, & super sedem iudiciariam cute carnis eius coopertam, filium iudicis sedere fecit, vt filius pœnam patris & iudicium horrens, iustitiam æqua lance teneret. Et simile legitur de Traiano: qui & decreuit, quod pellis deponi non deberet, sed fic affixa sedi per annos ducentos ad futurorum memoriam permansit. Legitur insuper in Polycrate, ad rex Alexander, cum inter ipsum & aliquos milites esset deceptatio, & causa sua esset damnata in Castrensi iudicio, acceptum habuit illud iudicium, gratias agês iudicantibus: quorum in eo fidem probauerat, quod iustitiam omni potestati præferebant. Miranda fuit tanti regis æquitas, quod se subijcere voluit iudicibus cum suis subditis. Nunc vero proh dolor, impleri videtur illud Anacharŋ, q dicit leges similes esse aranearum telis. Sicut enim illa valentiora & maiora animalia transmittunt, infirmiora vero, vt muscas, retinẽt & nectũt: sic legibus infirmiores & populares ligari, maiores autem & potentiores legibus non adstringi videmus. Tertio, requirit DEVS, vt quis sollicite studeat ambulare cum Deo suo. Non enim tantum reuocat à malo timor supplicij, nec tantum allicit ad bonum consideratio præmij, quantum prouocat amor dilecti ad ambulandum sollicite cum Deo suo, corde, ore, & opere.

Gradus iustitiæ. Secundus vero gradus iustitiæ mentem ad æterna directe trahit, quia iusto ordini rationis perfecte consentit: & sic est virtus purgatoria, quæ est ad veram proximi viam cvnsentire, & vniuscuiusq; virtutis officium in suo vigore conseruare. Hic iam peruenitur ad illam beatitudinẽ, q̃ dicit esuries & sitis iustitię. Et est vehemens desiderium iustitiæ, vel summi boni: quæ potius beatitudo dicitur quã esuries aliarum virtutum cardinalium, quia per iustitiam immediate coniungitur DEO, quod non fit per alias virtutes cardinales: quia iustitia prout est virtus generalis, capi potest generaliter pro probitate, bonitate vel rectitudine vitæ, comprehendens etiam in se virtutes theologicas, quæ nos immediate Deo coniungunt. Et beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam, quia quanto quis magis habet esuriem iustitiæ, tanto maiorem habet lætitiam operandi iustitiam. Hilarem autem datorem diligit Deus. Hinc etiam amatoribus veri boni non est satis, quod iusti sunt, sed opus iustitiæ semper sitiunt nunquam se satis iustos existimantes, sed semper ardentes profectu iustitiæ quotidiano, cum omni desiderio, ad modum sitientis & esurientis, non solum in se, sed in omnibus alijs iustitiæ profectum appetunt. Nam licet iustitia, secundum quod est virtus politica, bene se habet in his quæ rationem habent debiti respectu proximi, puando reddet vnicuique quod sibi debetur, non nimis retardando, tamen hoc excellentius fit per beatitudinem, quæ dicitur esuries & sitis iustitiæ, scilicet cum fit ex quodam insolito, feruenti & vehementi desiderio. Et illi dicũtur beati. Quia (vt dicit Augustinus) qui perfecte iustitiã amat, iam iustus est, etiam si nulla exeat secundum eam forinsecus per membra corporis operandi necessitas. De tali nanque iustitia dicit Bernardus: Nunquam iustus arbitratur se comprehẽdisse, nunquã dicit, Satis est, sed semper esurit sititq; iustitiam, ita vt si semper viueret, semper, quantum in se est, iustior esse contenderet. Si ergo (vt refert Valerius) Charunda Syrius consul, vt seditiosas conciones ciuium pacaret, vsq; ad vim & cruorem legem constituens, vt si quis cũ ferro concionem intraret, continuo interficeretur, obseruationem huius legis in tantum sitiuit, quod interiecto tempo

Matt. 5

2. Cor. 9

re gladio cinctus e longinquo rure domum repetens, subito in dicta concione sicut erat in eam procedens, & solutæ à se legis suæ admonitus, statim ait: Et ego iam sentiam, protinusque ferro quod habebat districto incumbens, quod senatus doluit, manu propria se peremit. Et quamuis licuisset culpam vel dissimulare, vel error defendere, tamen pœnam repræsentare maluit, ne qua fraus iustitiæ fieret. Et si Brutus (vt idem refert) qui libertatem Romanam condidit, filios suos Tarquini dominationem à se pulsam reducentes, summum imperium obtinens comprehensos proque tribunali virgis cæsos, & ad palum religatos, securi percuti iussit, exuens patrem vt consulem ageret, orbumq; viuere, quã publicæ vindictæ desse maluit: quid ergo faciet iudex Christianus in iustitia politica, aut quilibet alius in reddendo vnicuique quod suum est? vt tandem veniat ad esuriem & sitim omnis iustitiæ, vt dicat cum Christo: Meus cibus est, vt faciam voluntatem patris mei. Cuius vtique voluntas erat passio pœnalissima & exprobratissima, in cuius consummatione clamauit: Sitio, vt ostenderet passionis illius desiderium.

Ioan. 4
Ioan. 19

Tertius proinde gradus mentem in æternis figit, quia illam cum Deo æterno perpetuo foedere sociat. Tunc enim iustitia est sic cum superna & diuina mente sociari, vt iam seruet cum ea perpetuum foedus, illam inseparabiliter imitando.

Quartus denique gradus in solo Deo est, qui omnem creaturam sua perpetua & inflexibili lege iuste regit: & sic est virtus exemplaris, quæ perenni lege à sempiterna operis sui consummatione non flectitur: quod est idem, quod est obseruatio legis æternæ in operibus suis.

De misericordia humana & eius excellentia, & de infinita misericordia diuina, cui nos ꝓ posse cõformare debemus.

Cap. LXXXII.

VÀm pulchra sunt mãmæ tuæ soror mea sponsa.] Cantic. IIII. Verba sunt sponsi, quasi dicere volentis: O soror mea per naturæ identitatem, per voluntatis conformitatem, & per regni cohæreditatem: & sponsa mea, per fidei subarrationem, per lecti communicationem, & per mutuæ charitatis vnionem, laudasti me in prioribus, dicens: Quia meliora sunt vbera tua vino, fragrantia vnguentis optimis quæ nimirum sunt in expectando peccatores longanimitas, & in condonando benignitas, quæ mentes deuotorum satiant & confortant, secundum illud: Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos: nunc eo nouerso te commendo, quia bonitati appropinquans, viscera pietatis accepisti, vt ficad alios ex charitate moueatis, sicut amare me didicisti. Nam qui Deum veraciter diligit, etiam ex charitate proximos complectitur. Inde tibi prouenerunt vbera misericordiæ & pietatis, vt iam nosces gaudere cum gaudentibus, flere cum flentibus, infirmari cum infirmantibus, vri cum scandalizatis. Dicit enim Ambrosius, quod omnis summa disciplinæ Christianæ est in misericordia & pietate quam aliquis sequens, si lubricum carnis patitur, fine dubio vapulabit, sed non peribit. Cæterum, vt dicit Lactantius, Iustitia quamuis omnes virtutes complectatur, duæ tamen sunt omnium principales, quæ ab illa diuelli non possunt, scilicet pietas & æquitas. Pietas nihil aliud est, quàm Dei notitia. Aequitas vero bene iudicandi peritia. Pietas autem & misericordia frequenter in sacra scriptura pro eodem ponuntur, vel vnum pro reliquo ponitur. Differunt tamẽ in hoc, quod misericordia studet ad releuandas miserias proximorum, ex eo quod proximi sibi sunt coniuncti, vel sanguine, vel familiaritate, vel saltem naturæ similitudine, in omnibus pro mensura sumens aliquod humanum. Sed pietas mouetur ad releuandas proximorum miserias ex aliquo diuino, scilicet in quantum sunt filij Dei, cohæredes regni, & diuina similitudine insigniti.

Mat. 11
Rom. 12
2. Cor. 11
Pietas quid.
Misert cordia.
Rom. 8

Est autem misericordia, secundũ Augustinum, humanæ naturæ preciosum ornamentum: cuius expers quilibet homo male degenerat: nimirum cum secundum Ambrosium, misericordia sit plenitudo virtutum. Et ideo cunctis hominibus est propositа sicut perfecta virtutis for-

Miseri cordia unde.

forma. Dicitur enim misericordia à miseRo corde, quia quilibet homo largiendo pauperibus tunc misericors existit, cum alterius cordis miseriæ cor eius compatiens, intimo mœrore tabescit. Hinc dicit Augustinus, quod misericordia est animi condolentis affectus, cum additamento beneficij, vt compatiamur proximo, & largiamur de proprio. Cuius virtus, vt dicit Leo Papa, tanta est, quod sine illa cæteræ virtutes etiam si sint, prodesse nõ possunt. Quamuis enim quis fidelis sit, cautus & sobrius, ac alijs maioribus ornatus insignibus, si misericors tamen non est, misericordiam non meretur. Nam in illo magno summoque iudicio tanti æstimabitur, vel largientis benignitas, vel tenacitatis impietas, vt pro plenitudine omnium virtutum, & pro summa omnium commissorum, & per vnum malum illi in ignem mittuntur æternum: & per vnum bonum isti introducuntur in regnum æternum. Vnde virtus hæc tanta est, q̃d ea præ cæteris Deo quasi propria attribuitur ab Ecclesia, cum dicit: Deus cui proprium est misereri semper & parcere. Et hominem in hac virtute exigit sui & patris imitatorẽ, dicẽs: Estote misericordes, sicut pater vester cœlestis misericors est. De q̃ dicit Psalmista: Miserator. s. effectu, & misericors. s. natura & affectu, dominus: & hoc super ijs qui iam pœnitent: patiens autem super ijs qui nondum pœnitent: & multum misericors, eos ad pœnitentiam expectando, & conuertentes ad veniam recipiendo. Hinc dicit Anselmus: Quid misericordius intelligi potest, quam cum peccatori æternis deputato supplicijs, & vnde se redimat non habẽti, Deus pater dicit: Accipe vnigenitum meum & da pro te? Filius dicit: Accipe me, præsto sum, & redime te? Nam vt dicit Augu. Quæcunque necessitas cogat peccatorẽ ad pœnitentiam, nec criminis quantitas, nec temporis breuitas, nec vitæ enormitas, nec horæ extremitas excludit à venia, si perfecta fuerit voluntatis mutatio: sed in amplissimos sinus mater charitas filios prodigos suscipit reuertentes. Dicit enim Bernardus, quod sic paratus est Deus recipere fugientem, vt videri possit relictis omnibus alijs ipsi soli operam dare. Nec enim reuertenti filio prodigo dixit, Vnde venis? vbi fuisti? vbi sunt quæ tuli-

Miseri cordia Dei quã sa.

Lucæ 6

Psa. 102

Lucæ 15

sti? quare tantam gloriam in tantam turpitudinem commutasti? sed, Proferte, inquit, primam stolam, & induite illum. Videtis quia delicta nõ videt vis amoris, tardam pœnitentiam pater nescit, vt merito de Deo dicatur: Suauis dñs vniuersis, & miserationes eius super omnia opera eius? Omnino propter mansuetudinem tuam currimus ad te domine, audientes quod nullum spernis pauperem, non abhorres peccatorem, non latronem confitentem, non publicanum exorantem, non Petrũ lachrymantem, non Magdalenam pedes osculantem. Et si milies despectus & iniuriatus fueris, clementer expectas, frequenter reuocas, exoratus condonas, inuocatus occurris vt protegas, amplexaris vt confidentiam veniæ tribuas. Hinc David te misericordiam vocans, ait: Suscepimus Deus misericordiam tuam in medio templi tui. Vocatur enim merito misericordia, qa (vt dicit Hugo) differunt misericordia & miseratio, sicut fons & riuulus. Misericordia enim quasi fons est in affectu: miseratio vero quasi riuulus in effectu. Dicitur igitur misericordia. Primo, quia datus est nobis ex excellentissima misericordia, quasi summæ misericordiæ donum. Secundo, quia plenus est misericordia, vt dicitur in libro Iob. Ab infantia cum eo creuit misericordia, magnam ostendens in incarnatione, maiorẽ in conuersatione, maximam in passione. Magnum enim fuisset, si misericordia rigorem iustitiæ temperasset: maius, si reo pœnæ iudicium omnino remisisset: sed aliquid maius pro reo misericordia sibi faciturum cogitabat. Et ad subueniendum nostræ miseriæ, ad satisfaciendum suę iustitiæ, vt reum absolueret, iudicem iudicari procurabat, in eo ponens iniquitatem omnium nostrum, vt peccatum vindictam sumeret, & peccator vindictæ dispendium nõ sentiret. Clamat igitur clauus, clamat vulnus, Quia misericordiæ domini non est numerus. Videsquia verum est, Deus cui proprium est misereri semper & parcere? punire vero delinquentem alienum est ab eo. Quia, vt dicit Alexander de Hales, ad completam rationem effectus misericordiæ Dei non requiritur actus, vel meritum nostrum, sicut ad rationem effectus iustitiæ requiritur exigentia meritorum. Sicut enim apis habet

Psa. 144

Miseri cordia Dei dicitur.

Iob, 31

Esai. 53

bet mellificare (quod est proprium eius opus) habet etiam pungere cum molestatur, quod est opus alienum ab ea, velut extortum quadam iniuria. Vnde dicit Bernardus: Si quæris, Quomodo proprium est illi misereri, cuius iudicia abyssus multa? Verum id quidem: sed quod miseretur, proprium est illi. Nam ex se sumit materiam, & velut quoddam seminarium miserendi. Quod autem nos iudicat & condemnat, eum quodam modo cogimus vt longe aliter de corde ipsius miseratio quàm animaduerfio procedere videatur. Audi enim eum dicentem: Nunquid voluntatis meæ est
Ezec.18 mors impij dicit dominus, & non magis vt conuertatur & viuat? Vnde non solum pater misericordiæ, sed pater misericordiarum dicitur Deus, quia mul-
2. Cor. 1 tæ sunt miseriæ nostræ, ideo multitudine miserationum indigemus. Si-
Psal. 25 quidem & corporis & animæ tribulationes multiplicatæ sunt nimis, & ab omnibus nos liberare venit. O quanta pietas, quantus affectus miserationis, & integritas ardentissimæ charitatis. Totus flagellatur, conspuitur, spinis coronatur, opprobrijs saturatur, crucifigitur & lancea transfigitur: & tamen multiplicem illum dolorem dissimulans, vicinæ mortis obliuiscitur, ac latitudinem charitatis aperiens, terminosque
Luc. 23 traditæ legis amplificans, Pater, inquit, ignosce illis, scilicet inimicis & persequentibus quia nesciunt quid faciunt. Iam non solum amicus amicis, sed velint nolint amicus pariter & inimicis, ex cuius orationis efficacia numerositas inimicorum ad numerum transiuit amicorum. Estote ergo misericordes, sicut
Luc. 6 & pater & filius cœlestis misericors est, vt similes altissimo pariter & hæredes eius effici mereamini.

De iniusta misericordia, & quod iustitiam semper comitem habere debet, & de misericordiæ differentia, prout est virtus, & prout est beatitudo.

Cap. LXXXIII.

QVàm pulchræ sunt mammæ tuæ soror mea sponsa.] Canticorum quarto. Expediti in præcedenti de eminentissima perfectione diuinæ misericodiæ, ex ea iam trahamus formam misericordiæ nostræ. Quia (vt dicitur in Ecclesiastico) miseratio hominis
Eccle.18 circa proximum suum misericordia autem domini super omnem carnem. De qua misericordia dicit Thomas II. II. quæst. XXX. quod misericordia dolorem importat de aliena miseria. Qui dolor nominare potest vno modo motum appetitus sensitiui, & secundũ hoc misericordia quædam passio naturalis est & non virtus. De qua dicit Hieronymus: Misericordia est affectio, quæ nec voluntate cohibetur, nec rationi subijcitur, sed ipsas pias mentes ad compassionem dolentium necessario cogit affectu: ita etiam vt si peccatum esset misereri, & si multum vellent, non possent tamen non misereri.

Vnde talis misericordia potest esse vi- *Miseri*
tium, si non fuerit ratione regulata. Hinc *cordia*
dicit Salustius: Omnes homines qui de re *vitiosa.*
bus dubijs consultant, ab ira & misericordia vacuos esse decet. Hinc dicit Ambrosius libro de officijs, & ponitur XXIII. quæst. IIII. ca. Est iniusta misericordia. Denique in lege scriptum est. Non misereberis illius: & in libro Regum legitur
Exod. 23 quod Saul contraxit offensam, quia misera- 1. Re. 15
tus est Agag hostium regem, quem pro hibuerat diuina sententia seruari. Itaq; si quis latronem, filijs deprecãtibus motus & lachrymis cõiugis eius inflexus absoluendum putat cui adhuc latrocinandi spirat affectus, nõne innocẽtes tradet exitio, qui liberat multorum exitia cogitantem? Certe si gladium reprimit, vincula dissoluit, laxat exilium, cur latrocinandi qua potest clementiori via non eripit facultatem, qui voluntatem extorquere non potest? Hinc consulit August. dicens: & ponitur XXIII. quæst. III. ca. Ne amisso iudicio fis pauperi in mala causa misericors, cuius si parcis saccello, percutis cor & tanto nequiorem reddis, quanto iusium scilicet iudicẽ sibi fauere videt. Non ergo suscipiamus peccatores propter hoc quod sunt *Miseri*
peccatores, sed tamen eo ipsos quia & ho- *cordia*
mines sunt, humana consideratione tra- *quatenus*
ctemus. Persequamur in eis ipsam iniqui *exercẽda*
tatem, misereamur communem naturam.

Meli-

Melius est enim cum scueritate diligere, quàm cum lenitate decipere. Vtilius esuri enti panis tollitur, si de cibo securus iustitiam negligat, quàm esurienti panis frangitur, vt iniustitiæ seductus acquiescat. Non ergo placet misericordia, nisi iustitiæ semp comitem habeat. Hinc dicit Psalmista: Misericordia & veritas præcedent faciem eius. Alio modo misericordia nominare potest motum appetitus intellectiui, secundum quod alicui displicet malum alterius, qui motus potest esse secundum rationem regulatus. Et potest secundum hunc motum ratione regulatũ, etiã regulari motus inferioris appetitus. Dicit enim Augustinus IX. de Ciuitate Dei, quod iste motus animi. s. misericordia, seruit ratioui, qñ sic præbetur misericordia, vt consequatur iustitia, siue cum indigenti tribuitur, siue cũ ignoscitur pœnitenti. Et quia ratio virtutis humanæ consistit in hoc, q̃d animi motus ratione reguletur, ideo consequens est misericordiã esse virtutem, & virtutum maximam, quantum in se, quia ad misericordiã pertinet quod aliis effundat, & eorũ defectus subleuet. Hinc (vt dicit Augustinus de Ciuitate Dei) lõge melius & humanius, & piorum sensibus accommodatius, Cicero in laude Cæsaris loquutus est, vbi ait: Nulla de tuis virtutibus, nec admirabilior, nec gratior est misericordia. Et LXXXVI. distinct. Non satis, in fine subditur: Misericordia communis est vsus: ideo commune præceptũ omnibus officijs, omnibus ætatibus necessaria, & ab omnibus est conferenda. Misericordia enim est plenitudo virtutum, & ideo omnibus est proposita pfectę forma virtutis, ne vestimẽtis, alimentisq; suis parcant. Veruntñ quo ad habentẽ non est maxima virtutum, nisi is qui habet eam sit maximus, q nullũ habet supra se sicut Deus, de quo dicitur: Miserationes eius supoña opera eius. Qui enim supra se habet aliquid, illi maius & melius est coniungi superiori, quàm implere defectũ inferioris: & ideo, quantũ ad hoĩem q Deũ habet superiorem, charitas p q̃ vnitur Deo, potior est quàm misericordia, p q̃ supplet defectus proximorum. Sed inter omnes virtutes quæ pertinet ad proximum, potissima est misericordia, sicut etiam est potior actus. Hinc ait dominus: Misericordiam volo, & non sacrificium. Quia per ex teriora sacrificia, vel munera, Deus non colitur propter se, sed propter nos & proximos. Non enim indiget sacrificijs nostris, sed ea vult sibi offerri propter nostrã deuotionem, & proximorum vtilitatem. Et ideo misericordia qua defectibus alio rum sub uenitur, est sacrificiũ magis Deo acceptum: vtpote propinquius inducens vtilitatem proximorum, iuxta illud: Beneficentię & communionis nolite obliuisci. Talibus enim hostijs promeretur Deus: nimirum cum (vt dicit Hieronymus) non memini mala morte mortuum, qui liben ter opera pietatis exercuit. Cæterum, duplex distinguitur misericordia. Quæ dam enim est misericordia virtus, quæ re spectu proximi bene se habet in ijs quę rationem habent doni, modo communi & humano per liberalitatem, quæ est virtus politica, in communibus & paruis donis: & per magnificentiam in magnis & excellentibus donis. Quam vtique misericordiam filio suo Tobias efficaciter suadet, dicens: Quomodo potueris, ita esto misericors. Si multum tibi fuerit, abunder tribue: si exiguum fuerit, etiam exiguum libenter impartire studę. Præmiũ enim bonum tibi thesaurizas in die necessitatis, quoniam eleemosyna ab omni peccato & à morte liberat, & non patietur animam ire in tenebras. Fidutia magna erit coram summo Deo eleemosyna omnibus, qui faciunt eam. Veruntñ excellentior exhibetur misericordia in eleemosynis spiritualibus q̃ corporalibus, qa spirituales corporalibus præeminent, sicut anima corpori, qbus. s. anima promouetur in bonum suum, vel spiritualiter subueniendo vel supportando seu remittendo. Quia dicit Rabanus, q̃d misericordia constitit in eleemosynis largiendis & malis tolerandis, in conuitijs remittendis, & vitijs corrigendis. Vnde refert Valerius de misericordia Pompei erga regem Germaniæ, qui contra populum Romanum multa bella gesserat, ita q̃d eũ victũ in conspectu suo supplicem iacere diutius nõ est passus, sed benignis verbis recreatum, diadema quod abiecerat, capiti imponi iussit, & in habitũ pristinæ fortunæ restituit, æque pulchrũ esse iudicans & vincere reges, & facere, & parcere. Refert etiã de quodã consule Paulo nomine qui cum ad se quendam captium audisset

Misericordia virtus.

Tobi. 4

Eleemosyna spiritualis.

Psal. 88

Hebr. 13

Ambro.

Psal. 144

Osee 6

Mat. 9

set adduci, occurrit illi, & illum volẽtem ad genua sua procũbere, de terra leuauit, & eum in consilio secum sedere fecit, nec indignum honore suæ mensæ iudicauit, dicens: Nam si & egregium hostem nos nouimus inimicis, etiam laudabilem & felicem nos noscamus miseris. Quæ-dam etiã est misericordia beatitudo, quæ scilicet excellentius hæc prædicta facit, alterius defectum totaliter accipiens quasi suum, pro quo reuelando nec proprium veretur subire dispendium. Et hæc misericordia primo est exhibenda super malo proprio eliminando per pœnitentiam, non refugiendo propter ea derisionis & persequutionis iacturam, secũdum illud: Miserere animæ tuæ placens Deo. Et hæc consequitur misericordiam in remissione omnis culpæ. Deniq; super malo proximi per beneficentiam eius defectibus condescendendo, subueniendo, vel eum supportando, seu remittendo, vel defendendo, cuius finis est propterea cuiuslibet adueritatis inimicitias nõ timere, vel etiam mortem subire exemplo Christi, qui pro nobis omnibus ex misericordia voluit mori, & hæc consequitur misericordiam in poenæ diminutiõe, & intercessorũ multiplicatione. Tertia est misericordia filialis ad Deum per compassionem, & hæc consequitur adeptionem gloriæ, quia si compatimur, & conregnabimus.

Miseri cordia beatitudo.

Eccl. 30

Rom. 8

De pietate, prout est virtus, & prout est donum spiritus sancti, quæ summe necessaria est in omni opere bono, vt fiat meritorium. Cap. LXXXIIII.

QVàm pulchra sunt mammæ tuæ soror mea sponsa.] Viso iam vtcũque de prima mamma, scilicet misericordiæ, iam de secunda, quæ est pietatis, pro sequamur. Pietas est ex benignæ mentis dulcedine grata omnibus auxiliatrix affectio, & diuini cultus religiosa deuotio. Et distinguitur duplex, sicut est differentia inter pietatem virtutem & donũ. Nam virtus moralis generaliter accipit aliquod humanum pro regula: sed donum accipit pro regula aliquod diuinum. Et istud patet quantum ad pietatem in communicationibus humanis, in quibus attendi potest quandoque humana ratio communicandi alteri, scilicet vel liberalitatis in paruis donis, vel magnificentiæ in magnis donis, vel iustitiæ in debitis, vel decentiæ in gratuitis: quia talia dare decet, vel vtilitas suadet, seu aliq̃d aliud humanum. Sed quia ratio communicatiõis his non clauditur terminis, vt homo tantum tribuat alteri quantum debet, vel quantũ expedit ei qui tribuit, sed quantum Deo est acceptum diuinum bonum q̃d in se, vel in proximo relucet: hoc supra modũ humanum est, & fit per pietatis donum.

Pietas.

Pro quo notandum, quod pietas (pro ut est virtus) secundum Tullium, est per quam sanguine iunctis, patriæque benemerentibus officium, & diligens tribuitur cultus. Ad pietatem ergo pertinet, prout est virtus, exhibere cultum parentibus & patriæ. In cultu vero parentum includitur cultus omnium consanguineorum. Ex hoc enim dicuntur consanguinei, quia ex eisdem parentibus processerunt. In cultu vero patriæ, cultus conciuium, & omniũ patriæ amicorum intelligitur. Et hic quidem cultus proprie refertur ad reuerentiã & honorem parentibus exhibendum. In quo etiam intelligitur omnis subiectio, quæ parentibus exhiberi debet, & hoc ex instinctu naturalis amoris, quo non solũ patri talem exhibet cultum, sed etiam omnibus sanguine iunctis, secundum quod pertinẽt ad patrem. Officium vero referendum est ad obsequiũ, quod debetur eisdẽ in omnibus necessitatibus & subuentionibus: puta, si sunt infirmi, vt visitentur, si pauperes, quod sustententur. Et hæc dicitur pietas naturalis quæ quibusdam naturaliter insita est ad parentes, cognatos, vel etiam alios, præsertim pauperes, ad quod etiam naturæ nos inducit instinctus. Refert enim Ambrosius in Hexameron de ciconijs, quod proprijs pennis parentes senio deplumatos tegmine plumarum fouent, & collato cibo pascũt, ac alarum fulcro subleuant, & sic ad volandum exercẽt. Et addit Ambrosius: Non est graue quod est plenum pietate, nec est onerosum q̃d soluitur naturæ debito. Nõ recusant aues parentes pascere, quas non lex scripta, sed innata constringit. Vnde Romanorũ vsu hæc auis pia vocatur, quia vera pietas in ea relucet.

Pietas virtus.

Pietas naturalis.

relucet. Et idem legitur de auibus coruini generis, & præcipue de cornicibus, & similiter de vpupis, ac quibusdã animalibus, vt erubescat homo suis parẽtibus debitum auxilium & subsidium non præstare. Vnde Hieronymus in epistola quadam: Exolue fili quod debes, & officia debita qualicunq; exhibe famulatu, quia parentibus nemo potest reddere quod debetur. Humilitas talibus oblata personis viuendi tempus extẽdit, & morte dilata multum uostram prorogat vitam, vicemq; facientibus reddens officia domino nostro viuenti commendat, qa tantum parentum nomen diligit, vt seipsum patrem dici iurarit. Et infra: Memento parentum esse ea talis es: quorum manibus incrementa sumpsisti: fauces tuæ necdum lactendo saporem perdiderunt, quem tibi pia mater infundens, linguam ipsam pauit potu corporis. Sit tibi grata salus ipsorum, quibus charior est vita tua q̃ propria. Senibus seruire perfacile est, quos nemo portat, nemo nutrit succo corporis sui. Foueatur itaque parentum senectus, & factis eorum vicissitudo reddatur. Habet enim quandã senectus infantiam. Imitamini filiũ Machabæum, qui matri mortem suadenti seruiuit, & durum imperium grataneter aggressus est, ne genitricem offenderet, maluit fratrum sociari funeribus, quã obsistere voluntati matris. Ita enim matris suadentis voluntas perfecta est, vt Deo filium faceret martyrem, & fratrum coronis cõparticipem. Quamuis autem officium & cultus debeatur etiam sanguine iunctis, & patriæ benevolis, non tamen æqualiter omnibus, sed præcipue parentibus: aliis autem secundum facultatem propriam, & personarum decentiam. Hęc autem pietas ponitur à Tullio pars iustitiæ, quia ad rationem iustitiæ pertinet, quod alteri debitum reddat: & vbi specialis inuenitur ratio debiti alicui personæ, ibi est specialis virtus. Debetur autẽ alicui aliquid specialiter, eo quod est connaturale principium in esse producens & gubernans, quod principium respicit pietas, in quãtum parentibus & patriæ, & his q adhoc ordinãtur, officiũ & cultum impendat. Pietas vero prout est donum spiritus sancti: deuotã animam impulsu continuo per deuotionem saporosam surgit in Deum, & per compassionem viscerosam eandẽ trãsformat in Christum, ac per condescensionem zelosam inclinat ad proximum. Per vniuersalem quoq; considerationem primi principii, singula reducit ad fontalem essendi originem: & sic in omnibus creaturis amoris brachijs omnium complectitur creatorem. Pietas enim, prout est donum spiritus sancti, cultum exhibet Deo vt amantissimo patri: quod excellentius est, quàm exhibere cultum Deo vt creatori & domino: & vlterius exhibet cultum & officium omnibus hominibus, in quã tum ad Deum pertinent, vt præferentes eius imaginem & similitudinem, expectantes etiam illius hæreditatem. Et hac sola via peruenitur ad veram inimicorum dilectionem, dum diligitur seruus propter dominum, filius propter patrem, creatura propter creatorem. Vnde dicit Bernardus: O clementissima pietas, quæ non desinit sua largiri beneficia, non solum ijs, vbi nullum inuenit meritum, sed etiã ijs, vbi totum videtur esse contrarũ. Dona nanque spiritus sancti, quædam habituales animæ dispositiones sunt, quibus est prompte mobilis à spiritu sancto. Sed inter cætera nos mouet spiritus sanctus ad hoc, quod affectum quendam filialem ad Deum habemus, iuxta illud: Accepistis spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus; Abba pater. Cum igitur ad pietatem propriè pertineat officiũ & cultum exhibere patri, consequẽs est, q̃d pietas, secundum quam cultum & officium exhibemus Deo, vt patri per instinctum spiritus sancti, sit donum spiritus sancti, sicut pietas, quæ officium & cultum exhibet patri carnali, virtus est. Hinc etiam sicut per pietatem, quæ virtus est, homo officium & cultum exhibet non solum patri carnali, sed etiam omnibus sanguine iunctis, secundum quod ad patrem pertinent: sic etiam pietas, secundum quod est donum, non solum cultum & officium exhibet Deo, sed etiam omnibus creaturis, in quantũ ad Deũ pertinent. s. honorando sanctos & bonos, & subueniendo miseris, &c. Vnde q̃uis hæc pietas p excellentiam nominatur cultus Dei, sicut & Deus excellenter pater nostet dicitur: tamen secundum Augustinum, vulgari more nomen pietatis etiam in operibus misericordiæ frequentatur. Quod ideo arbitratur euenisse, quia hoc præcipue man-

dat

2. Ma. 7

Rom. 8

Pietas donum.

dat fieri Deus, eaque sibi, vel pro sacrificijs
Deus pius. vel præ sacrificijs placere testatur. Ex qua
consuetudine factum est, vt & Deus ipse
1. Ti. 4 pius dicatur. Denique, secundum Apostolum: Corporalis exercitatio ad modicum
vtilis est, pietas autem ad omnia valet,
quia, vt exponit Hugo, visibilis actio est
quasi quoddam corpus, deuotio vero qua
si spiritus eius, quia actionem viuificat.
Sicut ergo sine anima corpus, sic & actio
sine deuotione pietatis mortua est in semetipsa. Dicit enim Richardus de geminо pascha: quod pietas est dulce condimentum humanorum actuum. Est enim quidam dulcis radius à sole summæ pietatis
menti medullitus infusus, quo nimirum
afficitur & reficitur in semetipsa profluens amorosa dulcedine ad Deum, vt patrem colendum: ad omnem proximum,
vt fratrem subueniendum: ad omnem inimicum, vt amicum amplectendum. Cuius summa consistit in interiori puritate
& tranquillitate. Non enim pie potest afLucæ 6 fici, nisi amet sanctitatem. Sequitur: Promissionem habens vitæ, quæ nunc est, i.
vitæ gratiæ in præsenti, cui retribuit mensuram bonam, confertam, coagitatam &
superefluentem: & futuræ, id est, vitæ gloriæ. Quia dicit ibidem Ambrosius, quod
pietatem sequens, si lubricum carnis patitur, vapulabit quidem, sed non peribit.
Quod, secundum Thomam in quarto, intelligitur de lubrico mortali. Quod autem dicitur, non peribit, non est intelligendum secundum necessitatem, sed secundum quandam dispositionem: quia per
hoc quod operibus pietatis vacat existens
in mortali, se disponit ad gratiam, quod
nō facile permittatur ire in perditionem.
Vnde Hieronymus: Non meminime legisse mala morte mortuum, qui libenter
exercuit opera pietatis. Habet enim multos intercessores: & impossibile est multorum preces non exaudiri.

De triplici actu pietatis, & de religione, cuius actus interiores sunt deuotio & oratio exteriores vero adoratio & sacrificij oblatio, & de adoratione latriæ, duliæ & hyperduliæ. Cap. LXXXV

QVàm pulchræ sunt mãmæ tuæ sor mea sponsa.] Vtcunq; iam expediti de virtute pietatis & dono, nũc de effectibus illius breuiter prosequamur. Habet enĩ hæc pietas actus triplices. Quorũ primus in cultu Dei cõsistit. i. in professione & amorosa reuerentia, ac omni subiectiõe diuinæ maiestatis, nõ propter debitũ, sed propter condignũ: qa Deus honore & reuerẽtia, ac omni subiectione dignissimus est: & ex eo sequitur, propter eius reuerentiã etiã honorare sctos eius, tanq; cõ participes bonitatis & beatitudinis eius. Secundus actus est in veneratione sacræ scripturæ, siue intellectæ, siue nõ intellectæ, vt ei propter reuerẽtiam, quã exhibet non contradicatur, sed firmiter credatur, tenaciter inhæreatur, sollicite custodiatur, & fideliter dispensẽt, & secundum eã sine offensiõe cõuersetur in medio natiõis prauæ & peruersæ. Tertius actus est in honoratione proximi, vt in reuerentia superiorũ, in conformitate æqualium, & in subuentiõe miserorũ. Et hi tres actus eandẽ regulam & mensurã habent, i. diuinã reuerentiã, qua Deus dignissimus est. De vltimis duobus actibus dictũ est supra: q nihilo minus in actu primo virtualiter includũtur: qa nemo potest pie affici ad Deũ, nisi amet sctitatem, nec amare potest sanctitatẽ, nisi foueat fraternã charitatẽ. Summa igitur Christianæ pietatis consistit in reuerentia veneratione diuinæ, sicut in Ecclesiastico dicitur: In diebus peccatorum corroborauit pietatem, id est, cultum diuinum. Secundo in custodia sanctitatis intrinsecæ, qa nõ põt homo pie affici, nisi amet sctitatẽ. Hæc aũt pietas, secundũ Bern. est iugis Dei memoria, cõtinentia intẽtionis, actio ad intelligentiã eius, indefessa affectio in amore eius, vt nulla vnquam seruum Dei, non dicam dies, sed nec hora inueniat, nisi vel in exercitij labore & proficiendi studio, vel in experientiæ dulcedine & fruendi gaudio. Tertio in affluenti a miserationis fraternæ, de qua dicit Bern. O pietas clementissima, quæ non desinit sua largiri, non solum his vbi nullum inuenit meritum, sed etiã ijs, vbi totũ videt contrarium. De primo igitur actu prosequendo, sciendũ est, q religio nõ quẽlibet cultũ, sed cultũ Dei significat, q est primus actus pietatis. Dicit enĩ religio à religando, in quantũ nos religat, Deo tanquã indefi-

Actus pietatis.

Pietas cõsistere. Eccl. 19

Religio unde

indeficienti principio. Vel dicitur ab eligendo, in quantū religiosus eligit ea, quæ melius in Deum tanq̄ in finem vltimum dirigunt. Seu dicitur à reeligendo, in quā tum religiosus reeligit & recuperat id q̄d peccando negligenter amisit. Est enim religio cultus vel honor Deo deditus, sicut dicit Tullius, quod religio est, quæ superiori quidem naturæ (quam diuinam vocant) curam cæremoniamq; .i. honorem & reuerentiam singularem affert: & hoc ratione creationis, gubernationis, conseruationis & saluationis, quæ quatuor habemus à solo Deo. Cæterum, in cultu religionis ad colendum Deum, tria requiruntur in hominibus. s. fides, spes & charitas: de quibus postea videbitur. In fide quid credendum, in spe quid sperandum, & in charitate quid amandum. Habet etiā hæc religio quosdam actus proprios & immediatos, quos elicit, & quosdam alios imperatos, quos mediantibus virtutibus producit & imperat, ad diuinam reuerentiam eos ordinans. Actus igitur immediate & proprij quos elicit, & per quos ordinatur homo ad solum DEVM sunt duplices. Sunt enim duo interiores scilicet deuotio & oratio. Duo vero sunt exteriores. s. adoratio & sacrificij oblatio. Quod sic patet. Nam ad deuotionē pertinet promptam habere volūtatem ad exequendum ea, quæ pertinēt ad diuinum cultum vel famulatum .i. ad Dei honorē & reuerentiam. Sed hoc est actus religionis. Per orationem similiter exhibetur honor Dei & reuerentia, quod est proprium religionis, in quantum homo se Deo per orationem subijcit, & orando profitetur se indigere Deo, sicut suorum autore bene ficiorum. Adoratio vero similiter ordinatur ad Dei reuerentiam: quia adorare est ad Deum, qui solus est adorandus, tota mentis intentione tendere. Deniq;, sacrificium Deo offerre ex hoc solum habet laudem, cp̄ fit propter diuinam reuerentiam. Et hoc etiam est actus religionis, co cp̄ sacrificium soli Deo est offerendum. Quia sacrificium exterius est signum interioris sacrificij, quo nos Deo offerimus, sicut nostræ principio creationis, & fini nostræ beatitudinis. Adoratio vero triplex est .s. λατρείας, δουλείας, ὑπερδουλείας, quia adoratio est quædam reuerentia, quæ debet alicui propter aliquā excellentiā. Est ergo quædam reuerentia, quæ soli Deo debetur, & incommunicabilis aliīs: qualis est adoratio λατρείας, eo cp̄ à Deo dependet vt à principio creāte, conseruāte & beatificante: cuius λατρείας proprius actus est oblatio sacrificij, quod offerri debet soli deo: quia omne sacrificium offertur propter remissionem culpæ propter infusionem gratiæ, & propter adeptionē gloriæ, quæ tria fiunt à solo deo: ideo talis honor est incommunicabilis oīi creaturæ. Est etiam alius honor communicabilis creaturę, qualis est adoratio δουλείας, quæ reddit honorem debitū homini, vel ratione dominij, vel alicuius excellentiæ à deo sibi communicatæ. Est & alius honor creaturæ cōmunicabilis excellēter & singulariter, q̄lis est adoratio ὑπερδουλείας quasi super duliā ad latriam accedens: quę creaturæ debetur ex vnione maxima, vel affinitate ad deum, vt patet in Christi humanitate, q̄ creata est tam pulchra, tā sancta, tā perfecta, cp̄ singulariter ei debetur adoratio hyperduliæ. Et etiā patet in beata virgine dei matre. Honor enim illi debitus est cuiusdam prærogatiuæ singularis: vtpote in qua habitauit plenitudo diuinitatis nouem mensibus. De adoratione deniq; crucis Christi sciendū, quod crux si consideretur à nobis vt res quædā insensibilis, puta lignū sculptū vel pictū, tunc ei nullus honor debetur, eo quod honor solummodo debetur creaturæ rationali. Si vero consideretur in quantū est res quædā Christi, tūc à nobis est adoranda, adoratiōe quidem hyperduliæ: tū honor maior tunc debetur beatę virgini q̄ cruci. Cum enim coniunctio ad Christum sit causa honoris: ideo vbi maior cōiunctio ad Christū, ibi maior honor exhiberi debet. Sed Christo coniunctior est mater Christi, q̄ crux Christi, ideo, &c. Si deniq; crux consideretur, vt est imago Christi crucifixi, tunc maior honor est exhibēdus cruci, q̄ beatæ virgini, quia tunc crux adorari debet adoratione latriæ: cū beata virgo solū adoratur adoratione hyperdulię. Alia autem instrumenta passionis & mortis Christi sicut claui lancea, corona spinea, & similia non adorantur à nobis adoratione latriæ, sicut crux Christi: q̄d est ex eo, qa non repræsentant imaginem Christi sicut crux, quæ dicitur signum filij hominis, quod apparebit in cœlo. Et quam

Religio quid.

Actus q. bus quis ordinatur ad deum.

Adoratio.

Latria.

Sacrificium.

Religio ni vegri.

Dulia.

Hype dulia.

Crux Christi quo uenerāda

Instrumenta passionis Christi uenerāda.

Mat. 24

 ius

uis huiusmodi arma passionis Christi ex cõtactu sacri corporis & sanguinis Christi decenter adoremus, vt dicit Damascenus, non tamen adoratione latriæ, sicut crucem adoramus. Et hæc quidem adoratio principaliter mente fieri debet: quia principaliter consistit in interiori Dei reuerentia, quæ ex speciali mentis deuotione procedit, & ordinatur ad eam habendam, conseruandam & augmentandam.

Ioan. 4 Vnde apud Ioannem dicitur: Veri adoratores adorabunt patrem in spiritu & veritate. Secundario vero fieri debet corpore, vt sic per ea, quæ per corpus exhibemus, affectus noster inflãmetur ad Deũ diligẽdum, & ei se subijciendum. Sic etiã oratio principaliter fieri debet affectibus, secundario debet exprimi verbis, iuxta illud Aposti. Orabo spiritu, orabo & mente. Deni-

1. Co. 14 que religionis actus imperati, quos producit mediantibus virtutibus, quibus imperat, tangit sanctus Iacobus, vbi dicit: Re-

Iacob. 1 ligio munda & immaculata hæc est, visitare pupillos & viduas in tribulatione eorum, & immaculatum se custodire ab hoc seculo. Vbi primo tangitur actus imperatus à religione & elicitus à misericordia, cum dicitur: Visitare, &c. Secundo tangitur actus imperatus à religione, & elicitus à temperantia, cum additur, & immaculatum se custodire ab hoc seculo.

De virtutibus Theologicis in generali, & in speciali de fide secundum tres actus eius interiores: quæ sunt credere Deum, Deo, & in Deum.

Cap. LXXXVI.

VAe est ista, quæ progreditur quasi aurora consurgens, pulchra vt luna, electa vt sol, terribilis vt castrorũ acies ordinata? Cant. VI. Quæ est ista. s. anima Christiana tam admirabilis, tam venerabilis, tam commendabilis, quę solet esse tam abiecta, tam vilis, quæ procul graditur sicut aurora consurgens, à tenebris ignorantię cæcitatis & infidelitatis ad lucem notitiæ veritatis ac credulitatis, & de virtute in virtutem proficiendo? Et hoc simul surgens intellectu pariter & affectu iuxta illud: Si

Colloss. 3 consurrexistis cum Christo, quæ sursum sunt, quærite, vbi Christus est in dextera Dei sedens, quæ sursum sunt sapite, non quæ super terram. Pulchra vt luna. s. in receptione luminis fidei & gratiæ, electa vt sol, per eleuationem spei, & perfectã imitationem Christi: terribilis vt castrorum acies ordinata. s. per charitatis vnionem, & firmissimam munitionẽ, vt dicere possit cum Apost. Quis non separabit à cha- *Rom. 8* ritate Christi? Tribulatio an angustia? &c. In quibus verbis tanguntur tres virtutes Theologicæ, de quibus iam vltimo loco prosequendum est. Primo igitur ꝯri potest, Vtꝝ sint aliquæ virtutes Theologicæ, pꝫsertim cum vt dicitur VII. Ethic. Virtus est dispositio pfecti ad optimũ. Dico aũt perfectum, q̃d est dispositum secũdum naturã: sed quod est diuinum, est supra naturã hoïs. Et iterum, sunt virtutes Theologicæ quasi diuinæ, vtpote quibus ordinamur in Deum, qui est primum principium, & vltimus finis rerum, Sed homo ex ipsa natura rationis & voluntatis, habet ordinem ad principium primũ, & vltimum finẽ. Nõ ergo habitus aliqui virtutum Theologicarum requruntur, quibus ratio & voluntas ordinentur in Deũ. Ad hoc dicendum secundum Thomam prima II. q. LXII. q̃ per virtutẽ homo pficitur ad actus, quibus in beatitudinem ordinatur. Est igitur duplex hominis bea- *Felicitas* titudo vel felicitas. Vna quidem humanæ *hoïs de-* naturæ proportionata, ad quã homo per- *plex.* uenire potest per principia naturæ suæ. Alia naturam hoïs excedens, ad quã diuina sola virtute peruenire potest secundũ quandam diuinitatis participationem, sicut dicit Petrus, q̃ per Christum facti sumus diuinæ naturæ consortes. Et quia *2. Pet. 2* talis beatitudo proportionem excedit humanæ naturę, hinc naturalia principia hominis, ex quibus ad bene agendum procedit secundũ suam proportionẽ, non sufficiunt ad ordinandum hominem in prædictam beatitudinem. Oportet igitur, q̃ superaddantur homini diuinitus aliqua principia, per quæ sic ordinetur ad finem supernaturalem, sicut per principia naturalia ordinatur ad finem connaturalem non tamen absque diuino adiutorio: & hæc principia dicuntur virtutes Theo- *Virtutes Theologicæ.* logicæ: tum, quia Deum habent pro obiecto, in quantum per eas recte ordinamur in Deum: tum, quia à solo Deo nobis infundun-

fundunturritum', quia sola diuina reuelatione huiusmodi virtutes in sacra scriptura tradūtur. Vnde quāuis essentialiter hæ virtutes excedunt naturam hominis, aliquo modo tamen participat homo, sicut lignum ignitum participat materiā ignis: & sic quodammodo fit particeps diuinæ naturæ, per quem modum Theologicæ virtutes homini conueniunt secundum naturam participatam. Et quamuis ratio & voluntas secundum proportionem suam naturaliter ordinantur ad Deum, prout est naturæ principium & finis: tamen ratio & voluntas secundum suam naturā non ordinantur sufficienter ad ipsum, secundum quod est obiectum beatitudinis supernaturalis. Vnde sicut virtutes intellectuales & morales perficiunt intellectū & appetitum hominis, secundum proportionem humanę naturę, sic virtutes Theologicæ supernaturaliter intellectum & appetitum hominis perficiunt. Anima nanque quantum ad partem superiorem, in qua consistit imago Trinitatis, per tres virtutes Theologicas rectificatur: quia sicut imago creatoris consistit in Trinitate personarum, & vnitate essentiæ, sic imago recreationis in Trinitate consistit habituum cum vnitate gratiæ, per ꝙs tres habitus virtutum anima fertur in summam Trinitatem secundū tria, tribus ꝓsonis appropriata. Fides em̄ dirigit in summe vez: credēdo & assentiēdo: & sic facit assentire Deo. Spes aūt in summe arduū imitando & expectando: & sic facit confidere Deo. Charitas aūt in summe bonum, desiderādo & amando: & sic facit diligere Deum,

Fides. Veruntamen fides est radix & origo nostræ salutis. De qua dicit Augustus. quod sicut in radice arboris nulla prorsus apparet pulchritudinis species, & tñ quicquid est in arbore pulchritudinis, vel decoris, ex illa procedit: sic ex humilitate fidei qcquid meriti, quicqd beatitudinis anima suscēptura est, ex fidei fundamento procedit. Nam vbi fides non est, spes esse nō po-

Hebr. 11 test. Accedentem em̄ ad Deū oportet credere, quia est, & ꝙ inquirentibus se remunerator est, alioqui quæ spes esse poterit? Vbi autem non est spes, charitas esse non potest. Quis enim amet, de quo nihil boni speret? Per fidē ergo promouemur ad spē, & per spem proficimus ad charitatē.

Ibidem. Est ergo fides, secundum Apost. substantia rerum sperandarum, argumentum nō apparentium. Est, inquā, substantia. i. fundamentum substans ædificio spirituali, ꝺd est gratia & gloria. Fides em̄ facit iām aliqualiter res sperandas in nobis subsistere per gratiā, & tandē faciet per gloriam. Est, inquā, rerum sperandarū, quia fides ꝓ assensum in nobis subsistere facit res sperandas. Dicitur etiā argumentū non conclusio, quia probat de non apparentibus quod sint, & non probatur. Additur etiā, non apparentium, quia fides sua luce & veritate manifestat ea, quæ non apparent, ꝓterita, præsentia & futura. Cæterū interior actus fidei triplex est, & ideo fides dicitur tribus modis, vt dicit Alexan. de Hales in III. Primus actus fidei est credere Deum. f. quod Deus sit: & tuc fides dicit habitus gratuitus, sed impfectus & informis, eleuans tantum intellectū supra se ad assentiendū primæ veritati propter se. Nam qui solum eleuat intellectū, & non mouet affectum per amorem, habitus informis denominatur: ex qua. f. fide, motus elicitur, qui est credere Deum, prout credendus est trinus & vnus creator & redemptor. Secundus actus fidei est credere Deo, i. credere vera esse, q̄ Deus dicit. Et tunc fides dicitur habitus acquisitus ex ratione vel testimonio: & ex ea potest elici motus, qui est credere Deo. i. dictis eius fidem adhibere. Tertius actus est credere in Deum. i. ꝓ charitatē tendere in Deū. Et tunc fides dicitur habitus gratuitus perfectus, & charitate formatus, eleuans intellectum pariter & affectum ad assentiendum summæ veritati & amandū propter se: ex qua motus elicitur, qui est credere in Deū. i. secundum Aug. credendo amare Deū, credendo in eum ire, credēdo ei adhærere, & eius membris incorporari. Et hic est actus fidei, quem à nobis exigit Deus. Veruntamē hi tres actus nō sunt actus diuersi, sed vnus & idem actus diuersum habēs respectum ad obiectū fidei. Nam credere deum est actus fidei & intellectus, qui terminatur in vnū. Credere Deo est actus fidei secundum quod ratio inclinat voluntatem ad assentiendum Deo. Sed credere in deum, est actus intellectus secundum quod determinatur à voluntate. Sicut enim amare simpliciter est actus voluntatis, sic amando credere est actus fidei per charitatem motæ

Actus fidei interior.

Credere Deum.

Credere Deo.

Credere in Deū.

ad

ad actum suum. Hinc dicit Bonauentura in Centiloquio: Ad hoc quod fides perfecte tendat in Deum, requiritur adiunctio charitatis, quæ ordinat ad amorem Dei & ad operationem boni, & ad perpessionem mali, & ad dilectionem proximi. Vnde secundum Apostolum ad Galatas, fides est operans per dilectionem, hæc scilicet quatuor: Primo affectionem vel dilectionem finis. Nisi enim quis Deum diligeret nunquam eum consequeretur: & sic credendo amat. Secundo, operatur inclinationem vel motionem: quia nisi quis Deū diligeret, nunquam moueretur, vel ad Deū iret: & sic credendo, ad Deum vadit. Tertio, operatur coniunctionem vel adeptionem: quia nisi quis inclinaretur, vel moueretur ad Deum, nunquam ei coniungeretur: & sic credēdo Deo adhæret. Quarto, operatur participationem vel communionem. Nam ex adeptione finis perducitur quis in participationem perfectionis finis: & sic credendo membris eius incorperatur.

Galat. 5. Fidei efficax.

De fide mortua ex defectu operis vel rectæ intentionis, & de fide viua, quæ suo lumine quinq; facit in homine & de articulis fidei.

Cap. LXXXVII.

QVæ est ista quæ progreditur quasi aurora consurgens, pulchra vt luna? &c. In his verbis notatur progressus virtutum Theologicarum, quæ prouehūt hoīem ad summam perfectionem. Theologicæ nanque virtutes sunt alijs supereminentiores, qa virtus infusa nobillor & eminētior est omni virtute acqsita. Nimirū cum vna & eadem virtus, prout est infusa, est alterius rōnis & maioris perfectionis. quā prout est acqsita, ficut patet de fortitudine acqsita, quæ est virtus politica, & eadem infusa, quæ est donū spiritus sancti: & sic differunt tam specie, quàm perfectione. Nam operatio virtutum tam moralium, quam etiam intellectualium est dirigere & ordinare hominem in finem naturalem. Sed operatio virtutum Theologicarum est dirigere & ordinare hominem ad finem supernaturalem, quæ est visio diuinæ essentiæ.

Duplex igitur fides distingui potest. Prima dicitur mortua tum propter defectum operis, quia sic latitat in corde, quod non erumpit in opere. Vnde est illud sancti Iacobi: Fides sine operibus mortua est. Tum ex defectu rectæ intentionis, quia non sufficit bene operari, nisi & opus bonum intentione recta perficiatur. Talium enim fides impotens inuenitur ad eliciendas debitas operationes, & rectas intentiones charitate formatas & viuificatas: sicut lux extinctæ candelæ propter sui modicitatem insufficiens est ad dirigendum gressus hominum, ad præcauenda pericula, ad discernendum per electionem quid formosum, quid deforme: etsi verbis Deum se confiteri gloriantur, factis tamen negant. Hinc ait Bernardus: Credis in Christum, fac opera CHRISTI, vt viuat fides tua. Fidem tuam dilectio animet, actio probet: terrenum opus non curuet, quem fides cœlestium erigit. *Fides mortua. Iacob. 2. ad Tit. 1*

Alioqui si te confiteris nosse Deum, factis autem negas, plane non recte, sed impie linguam CHRISTO, animam dedisti diabolo. Vides quod non facit hominem rectum fides recta, quæ non operatur ex dilectione? Quæ enim fine dilectione est, non habet vnde diligat spōsum: sed nec opera, quamuis recta, rectum cor efficere sufficiunt sine fide & dilectione, sine quibus impossibile est placere Deo. Qui non placet Deo, non potest illi placere Deus. Nam cui Deus placet, Deo non placere non potest. *Galat. 5. Hebr. 11*

Secunda vero fides dicitur viua, vtpote charitate formata, quæ est quidam viuificus radius in humanum intellectum, grati de fonte vitæ descendens iuxta illud Psalmist. Signatum est super nos lumen vultus tui domine. Lumen vultus est gratia iustificationis, qua pars intellectiua (quæ est imago creata) nobiliter infignitur. Hoc lumen est totum & verum bonum hominis, quo signatur vt denarius imagine regis. Et hic quidā viuificus radius sicut lux accensæ candelæ gestantem illuminat, procedēteni dirigit, & ad opta *Fides viua. Psal. 4*

ad optatum terminum fine offenſione pducit,torporẽ excutiens vitandis reſiſtẽs, exequenda & perficienda viſceribus amplectens,quia ne vacua maneat ab opere, nobis indicat hic eſſe locũ & tempus pugnæ.In mundo namq; ſecundum Bernardum,velut in ſtadio certaminis poſiti ſumus,vbi Chriſtus mortuus eſt. Qui ergo liuorem,vel plagam hic nõ ſuſceperit, in futuro iudicio miles inglorius apparebitt quia non decet ſub ſpinoſo capite nutrite corpus delicatum.Vnde principaliter hic radius quinq; in nobis operatur.Nam primo intellectum noſtrum illuminat,vt ſciat credenda,amplectenda,& fugiẽda,pellens ab anima triplices tenebras,ſcilicet ignorãtiæ,pfidiæ & mortalis culpæ.Quia fides.ſecundum Auguſtinum,eſt illuminatio mentis ad ſummam veritatẽ cognoſcendam & diligendam,& in ea omnem ignorantiam,perfidiam & culpam abhorrendam.Secũdo, fidei radius intellectum noſtrum vita gratiæ viuificat, qua ſcilicet attrahimur & incitamur ad omnia DEO grata viuaciter exequenda:quia per fidem deo copulamur, & per intellectum viuificamur,ſicut iuſtus ex fide viuere dicitur, credita non ſolum affectu complectẽdo, ſed etiam effectu exequendo:paratus non ſolum ad operandum ardua,ſed etiam ad ſuſtinendum grauia, vt deo ſuo perfecte placeat & fideliter inhæreat. Tertio, fidei radius totum hominem purificat, quantum ad affectum & voluntatem, iuxta illud:Fide purificans corda eorum. Ex hoc autem res impura dicitur,quia rebus vilioribus miſcetur, ſicut argentum plumbo mixtum, dicitur impurum: quod tamen auro mixtum,non dicitur impurum. Sic creatura dicitur impura,quando rebus caducis inordinate per affectum inhæret,& ſe per inordinatum amorem immiſcet, q̃ per fidem charitate formatam in Deum tendens,purificatur,& virtute charitatis perficitur. Oſtendit enim huiuſmodi fides Deum eſſe ſummum bonum,cui ſoli, deſpectis cæteris, per amorem ſemper & fideliter eſt inhærendum.Quarto,fidei radius hominem nobilitat,quia Dei filium eum conſtituit.Et ſine tali fide ſecundum Auguſtinum nemo poteſt ad filiorũ Dei numerum peruenire. Vnde ait Ioannes: Dedit eis poteſtatem filios DEI fieri, his qui credũt in nomine eius:nimirum cum & corda credentium Deus inhabitat. Cor autem eſt in pectore, Anima in corde. Mens in anima, Fides in mente, Chriſtus in fide.Hinc dicit Apoſtolus Chriſtũ habitare per fidẽ in cordibus noſtris. Vnde ſolum cor hominis eſt capax rationis, & ſuſceptibile myſteriorum Dei: quod fide purgatum atque politum etiam ipſam diuinitatis ſubſtantiam conſiderat,& ſi nõ comprehendit, & omnia myſteria fidei Chriſtianæ fide percipit inconcuſſa,nihil dubitans:licet rationem non videat. Vnde ſuper illud Iob:Non videbit riuos butyri & mellis,dicit Greg. Butyrum naſcitur ex cæte,& ſignificat Chriſti humanitatem:mel vero deſcendit ex aere ſiue rore,& ſignificat Chriſti diuinitatẽ. Ex his duobus fluunt riuuli contemplationis humanitatis & diuinitatis,quos ſolum fideles in tanta quandoq; plenitudine percipiunt,vt videant quæ dicere non valent. Nam quando Deo quis iungitur in vera fide,ipſe Deus non ſolum adeſt concupiſcẽtiæ ſuperandæ,ac moleſtiæ perferẽde, ſed etiam menti illuminandæ,ſic quod per fidem attingit inacceſſa,vt dicit Bernardus. Eſt enim ſapientia,qua fides ſaluberrima gignitur,nutritur, defenditur & roboratur. Qua quidem ſapientia non pollent plurimi fideles,quamuis ipſa fide plurimi polleãt,ita quod per fidem eorum intellectus illuminatus & confortatus attingit & iam hanc veritatem indubitãter, quod vere Chriſtus in ſacramento eſt, & vera deitas eſt in Chriſto.Quinto fidei radius hominem inuincibilem reddit.Hinc dicitur ad Epheſios:In omnibus ſumentes ſcutum fidei, in quo poſſitis omnia tela nequiſſimi ignea extinguere.Nam ſancti per fidem vicerunt regna,operati ſunt iuſtitiam. Denique de articulis fidei ſciendum eſt,quod ſi reſpectus habetur ad illos qui primo ſymbolum tradiderunt, tunc ſunt duodecim articuli ſecundũ numerum duodecim Apoſtolorum, qui vt fertur , in vna hora ſymbolum inſtinctu ſpiritus ſancti compoſuerunt: ideo vocatur ſymbolum, à συμ, quod eſt ſimul, & βολω, quod eſt morſellus, quia vnuſquiſque Apoſtolorum morſellum vnum , id eſt, partem appoſuit. Si vero reſpectus habetur ad ea, quæ radicaliter

Radius fidei.

Abb.2

Actor.15

Ioan.1

Ebeſ.3

Iob 20

Epheſ.6

Hebr.11

Articuli fidei.

 ſunt

sunt credenda, tunc sunt quatuordecim, quorum septem pertinent ad diuiuitatẽ, & septem ad Christi humanitatem, Et secundum Theologos, post tempus reuelatæ gratiæ, tam maiores, quàm minores tenentur habere fidem explicitam articulorum incarnationis Christi, præcipuæ quã tum ad ea, quæ communiter in ecclesia solennizantur, & publice proponuntur. Vnde, secundum Thomam in secunda Secundæ, licet omni tempore fides eadem fuerit de mysterio incarnationis Christi apud omnes, diuersimode tamen secundum diuersitatem temporum & personarum. Nã ante statum peccati fidem explicitam habuit homo de incarnatione Christi, secundum quod incarnatio ordinabatur ad consummationem gloriæ, non autem secundum quod ordinabatur ad liberationem à peccato: quia homo non erat præscius peccati. Post peccatum vero fidem habuit explicitam, non solum de eius incarnatione, sed etiam de eius passione & resurrectione, quibus humanum genus à peccato & morte liberarctur. Et quanto patres antiqui Christo fuerũt magis propinqui, tanto magis fidem explicitam habuerunt. Dicit enim Gregorius, quod secundum crementum temporum creuit scientia sanctorum patrum. Tempore vero reuelatæ gratiæ, tenentur omnes habere fidem explicitã de articulis incarnationis Christi, vt dictum est, & etiam fidem explicitam sanctissimæ Trinitatis, vtpote finc qua mysterium incarnationis Christi explicite credi non potest. Sufficit tamen quod minores alios articulos de diuinitate credãt implicite. Implicite vero credere, est credere quicquid Ecclesia credit.

De spe, cuius certitudo oritur ex tribus, & de triplici signo manifesto æternæ saluationis.

Cap. LXXXVIII.

QVAE est ista, quę progreditur quasi aurora consurgens, pulchra vt luna: & cætera.] Expediti de prima virtute Theologica, iam de secunda, scilicet spe, breui stilo prosequamur. Est autem spes expectatio certa futuræ beatitudinis, ex Dei gratia & meritis proprijs proueniẽs. Dicitur autem expectatio certa, quia prius actus spei est non solum sperare, sed etiam expectare futuram beatitudinem. Spes enim tendit in aliquod bonum possibile nobis adipisci: & hoc duobus modis. Vno modo secundum virtutem propriam: & hoc modo dicitur spes sperare tantum. Alio modo per virtutem alienam, & hoc modo proprie dicitur expectare velut ab alio expectare. Quæ duo tangit Apostolus ad Roma. dicens: Si autem quod non videmus, speramus, per patientiam expectamus. Et hæc expectatio dicitur certa: quia sicut fides innititur primæ veritati, quæ fallere nõ potest, ita spes innititur summæ liberalitati, quæ deficere non potest. Scio, inquit Apost. cui credidi, & certus sum, quia potens est seruare depositum meum in illum diem. *Spes.* *Rom. 8* *2. Tim. 1*

Spes beatitudinis

Hanc autem certitudinem consequendi beatitudinem electi primo concipiunt ex æterna Dei ordinatione, qua nos creando præordinauit ad eam consequendam. Secundo, ex auxilio diuinæ omnipotentiæ. Tertio, ex auxilio diuinæ misericordiæ. Quarto, ex infinita DEI liberalitate. Quinto, ex liberi arbitrij ad peccatum inflexibilitate, quia non ponuit supradictis obstaculum alicuius peccati. Veruntamen aliqui spem habentes futuræ beatitudinis, deficiunt à cõsecutione beatitudinis: non quidem ex defectu diuini auxilij, quod in quatuor primis cõstitit, sed ex defectu liberi arbitrij ponentis obstaculum peccati. Et ideo, secundum Gregorium, nihil nobis est securius, quàm sub spe semper timere, ne mens incauta desperando se in vitijs deiiciat, aut extollendo de donis ruat. Securitas quidem esse debet in spe, sed timor in conuersatione, vt & illa certantes foueat, & ista torpentes pungat: quia beneplacitum est domino super timentes eum, & in eis, qui sperant super misericordia eius. Sic enim sancti viri sub spe sunt certi, quod tamen semper sint de tentatione suspecti. Semper enim ad aduersarij certamen erigendus est animus, semper contra occultas insidias cautela prouidenda: quia tentatio est vita hominis super terram. Quidam tamen post conuersionem ad pœnitentiam, nimis indiscretum timorem & metum habent de peccatis: quibus consulit super Cantica Bernardus, dicens: Suadeo vobis amicis meis interdum flectere pedem ab anxia recorda- *Psal. 32* *Iob 7*

recordatione viarum veſtrarum,& arripere itinera planiora ſerenioris memoriæ beneficiorum Dei, vt qui in vobis cõfundimini, ipſius iutuitu reſpiretis, & experi-
Pſal. 36 amini illud Pſalmiſtæ: Delectare in domino,& dabit tibi petitiones cordis tui. Interpoletur ergo lætiori recordatione diuinæ benignitatis cor veſtrum,ne forte præ triſtitia magis induretur, & deſperatione plus pereat. Miſceamus abſynthio mel, vt ſalubris amaritudo ſalutem tunc dare poſſit cum immixto temperata dulcore bibi
Sapi. 1 poterit. Nam maior eſt Ieſu pietas, quàm quæuis iniquitas: & ſi ſenſitis de vobis in humilitate, ſentite tamen magis de domino in bonitate. Nemo namque benefaciens, de Dei pietate, miſericordiaque deſperare debet: quia ſi Deus peccatoribus parcit, quanto magis iuſtis clementer & miſericorditer condeſcendit? Et ideo, ſecundum Richardum, de exterminatione mali poſt dignam ſatisfactionem & concupiſcentiam edomitam, debemus conſolationem recipere, & ad ſpem veniæ, ſecuritatisque quietem animum reformare, plusque diligere ſecuram, & abſque timore in Dei pietate confidentiam, quam peſtilentem deſperationis deſidiam. Hinc, ſecundum Gregorium eſt, qui ſeruile æſtimat dominicam in iudicio formidare præſentiam ac ne in conſpectu patris metuat, illa agit, per quæ ſe filium recognoſcat. Diſcit iudicem tota expectatione diligere, ac ſalubriter timendo renuit timere: timet filialiter, vt non timeat ſeruiliter. Alioqui incaſſum de ſpe præſumit, qui timere Deum in ſuis operibus renuit. Quod ſi va-
1. Ioan. 4 cillat adhuc trepida conſcientia, de timore ſe penitus transferat in amorem: quia ſola perfecta charitas foras mittit timorem. Et tunc accipiet ſpiritum adoptionis filiorum, in quo clamabit: Abba pater. In
Rom. 8 eo namque, quod noſtra deuotio ſe habet ad Deum, non vt ad iudicem, vel dominum, ſed vt ad patrem vel ſponſum, in eadem deuotione ſtat ipſa atteſtatio, & nobis infunditur, quod filij dei ſumus: quod ſit per ſpiritum ſanctum.

Obiectũ ſpei. Deinde tangit obiectum ſpei, quod eſt futura beatitudo, quæ proprie cõſiſtit in Dei
Hebr. 6 viſione. Dicit enim Apoſtolus ad Hebræos, quod ſpem ſicut ancoram habemus animæ tutam, & firmam, & incedentem, id eſt, incedere facientem, vſq; ad interiora velaminis, id eſt, ad cœleſtem beatitudinẽ nobis velatam: quia beatitudo futura nobis in via eſt velata & occulta. Hanc autem firmam ſpem operatur ſpiritus ſanctus, præſertim in his, qui iuſtitiæ ſemitas ingredi non refugiunt, certiſſima ſigna cordibus eorum imprimens, quod remiſſionem peccatorum conſecuti ſunt. Et quanto perfectior & ſanctior eorum vita fuerit, tanto maior certitudo comitatur de peccatorum remiſſione, & æterna beatitudine. Vnde certitudo ſpei oritur ex tribus, *Spei certitudo.* ſcilicet ex abundanti infuſione gratiarũ, ex abundantia meritorum, & ex præguſtatione æternorum. Quæ tria ſpiritus ſanctus operatur in electis, gratiam infundens ad diligendum Deum, vires adminiſtrans ad bene operandum, & ſpiritualem dulcedinem donans ad cœleſtia præguſtandum. Hunc enim ſpiritum dat Deus intimis ſuis, quaſi quoddam pignus æternæ felicitatis, per quod ad interioris ſpei certitudinem roborantur. Vnde ſuper illud Apoſtoli: Qui dedit nobis pignus ſpi- *2. Cor. 1* ritus, dicit Gregorius: Ad hoc erit pignus accepimus, vt de promiſſione, quæ nobis fit, certitudinem teneamus. Donum ergo ſpiritus ſancti pignus dicitur, qa per hoc anima noſtra ad interioris ſpei certitudinem roboratur. Tandem ſubiungit *Modus ſpei.* modum, vel medium attingendi præmium illud, dicens: Ex gratia Dei & propriis meritis proueniens. Spes autem non præſupponit merita in actu, ſed in propoſito. Cum enim ſpes ſit habitus infuſus, ſicut fides & charitas, ex pura Dei gratia cauſatur. Sed ideo ſperat aliquis, quia per merita, quę proponit, ad beatitudinem ſe per uenire ſperat. Et quãuis opera noſtra non ſint meritoria, niſi ex Dei gratia, tamen ſine meritis aliquid ſperare non eſt ſpes, ſed præſumptio dici poteſt: nec quiſquam perfectus cõfidit de ſuis meritis, vt ſunt opera propria, ſed vt diuinæ gratiæ ſunt opera, dicens cum Apoſtolo: Gratia Dei ſum *1. Cor. 15* id quod ſum. Vnde, ſecundum Bernardũ in ſermone de ſeptuageſima, quædã ſunt ſigna ſalutis & indicia manifeſta, vt indubitabile ſit eum eſſe de numero electorum, in quo ſigna illa permanſerint. Tres *1. Ioan. 5* ſunt, inqt, qui teſtimonium dant in terra, ſpiritus, aqua & ſanguis. Chriſtus enim *Ioan. 19* proprium ſanguinem dedit in redemptionem, aquam ſunul de latere ſuo produxit in ab-

Rom. 8 inablutionem,ac ſpiritum ſanctum emiſit, qui noſtram adiuuaret infirmitatem. Quis autem habet teſtimonium effuſi ſanguinis,niſi qui continet à peccatis? Is enim abiicit iugum miſeræ ſeruitutis, quod eſt ſignum certiſſimum ſuæ redemptionis, quam operatur ſine dubio Chriſti ſanguis. Alioqui non eſt via ad regnũ ſine primitijs regni,nec ſperare poteſt cœleſte regnum, cui necdum ſuper propria mẽbra regnare donatur. Deinde ab aqua teſtimonium habet, qui dignos pœnitentiæ fructus agit,in gemitu ſuo laborãs,& lachry
Mat. 4 mis lectum conſcientiæ lauans. Addatur
Ezec. 18 & illud Ezechielis:In quacunq; hora peccator ingemuerit, omnium peccatorum ſuorum non recordabor amplius. Deniq; nouum ſuperueniſſe ſpiritum certiſſime noua conuerſatio teſtatur,amplectẽdo ardua,& ſuſtinendo grauia:quia,ſecundum Gregorium,beatorum mens, quo duriora pro veritate tolerat,eo certius æternitatis præmia ſperat. Nam in Deũ tanto ſpes ſolidior ſurgit,quanto proillo quiſq; grauiora pertulerit. Et quia vita vitæ mortalis,ſpes eſt vitæ immortalis:ideo ſic in æternitate animum figit,quod exterius nulla mala,quæ tolerat,ſentit.

De charitatis emptione & de amore naturali, & quomodo differũt amor,dilectio & charitas. Cap LXXXIX.

SI dederit homo omnem ſubſtãtiam domus ſuæ pro dilectione,quaſi nihil deſpiciet eam.] Canticorum VIII. Sicut dicit Gregorius, vbi abundat amor æternorũ, mox vileſcit poſſeſſio labentium. Et ideo ſi dederit homo,qui ſapientia regitur,omnem ſubſtantiam domus ſuæ pro dilectione diuina habenda & conſeruanda, ſcilicet omnem ſubſtantiam tam naturæ,ſeipſum abnegando propter Deum, quàm
Prou. 3 fortunæ,temporalia propter Deum con
Charitatis laus. temnendo, & mundanæ complacentiæ propter Deum vilipendendo, quaſi nihil deſpiciet eam,charitatis valorem conſiderando, Quia ſicut ſapientia,ſic & charitas precioſior eſt cunctis opibus: & omnia,quæ deſiderantur,huic non valent cõparari. Hinc Hugo charitatem hanc comparare cupiẽs: O charitas,inquit,ſi ſcirem quanti valeres,pro te precium appenderẽ. Sed forte exceſſis anguſtias meas,nec inuenire potero precium tuum penes me. Dabo tamen quod habeo,& totum quod habeo,& tota domus meæ ſubſtantia te cõmutabo:& cum totum dedero, quaſi nihil iam reputabo. Omnes delectationes carnis meæ, omnes iucunditates cordis mei propter te libenter impendam, vt te ſolam poſſidere valeam. Tu ſola mihi charior,tu ſola vtilior,tu ſola ſuauior,tu ſola iucundior,amplius delectans, amplius ſatians,tutius ſaluans, felicius conſeruans. Sed noli diffidere o homo. Omnes enim hac charitate ſatiare deſiderat,qui nos omnes ad hunc vitæ fontem dulciter inuitat, dicens: Omnes ſitientes venite ad aquas, Eſai. 55 ſcilicet tam gratiæ quàm charitatis:& qui non habetis argentum, properate & emite,ſcilicet vinum charitatis,& lac puritatis. Porro de propria moneta margaritam hanc comparare neceſſe eſt,nõ de his,quæ domini ſunt:cuius eſt terra & plenitudo Pſal. 23 eius, omnia ſcilicet temporalia, corporalia,ſpiritualia & æternalia. Intra nos latet precium huius margaritæ. Aperienda eſt ergo burſa noſtra,& moneta propria tradenda. Burſa noſtra cor noſtrum eſt, in qua moneta noſtra recondita latet,ſcilicet ſcelera & peccata:quæ per humilem contritionem,& veram confeſſionem tradita,dominus & fons amoris pro mercantia amoris libenter acceptat. Audi Dauid ſoluentem hoc precium: Dixi, Confite- Pſal. 31 bor aduerſum me iniuſtitiam meam domino. Audi margaritam diuinæ dilectionis recipientem: Et tu remiſiſti impietatem peccati mei. O pelagus amoris incomprehenſibilis,quid agis:quid ſuſtines? O ſublimitas ſapientiæ Dei, quæ exuperas omnem ſenſum, qualiter ex amore quodammodo ſtulta effecta videris,nummos ſcelerum noſtrorum affectanter acceptãs, & ampliſſimum tuæ charitatis donum clementer indulgens, vt amore tuo beatos nos in æternum efficias, Conſidera nunc o homo, quid das, & quid recipis. Quid carius eo quod emitur, & quid vilius eo quo emitur? Dicit enim Apoſto- Rom. 13 lus,quod plenitudo legis eſt dilectio:ga cuncta præcepta,& eorum adimpletio ſalutifera originaliter emanant à radice charitatis,tanquam à fontali ſuo principio,

& in ipſam vltime ordinantur, tanquam in finem & terminum completiuum. Nã præcepta primæ tabulæ, quæ ſunt tria, emanant à dilectione Dei, & finaliter nos in Deum ordinant. Itaq; perfecta Dei dilectio primo mentem vnit diuinæ poteſtati & vnitati: quia perfecta Dei dilectione ſic homo vnitur Deo, quod omnes actiones ſuas in Dei laudem ordinat & honorem, potentiam eius cum obſequio venerando, & vnum Deum fideliter credendo. Secundo vero per eam omnes loquuti ones ſuas refert in honorem deificæ veritatis: & ſic ordinatur in reuerentiam oris, quæ debetur diuinæ veritati. Tertio denique per eam omnes affectiones ſuas refert in honorem diuinæ bonitatis, eidem per amorem perfectum ſuauiſſime inhærendo, vt ſic faciat ſabbatum ſpirituale. Præcepta vero ſecundæ tabulæ conſequenter emanant à proximi dilectione, & finaliter nos ordinant reſpectu proximi. Quia conſtat, quod qui proximum veraciter diligeret, ipſum libenter honoraret, & eius neceſſitati ſtudioſe ſubueniret, & nunquam nocumentum aliquod illi inferret corde, ore vel opere. In quibus includuntur præcepta ſecundæ tabulæ, & omnia iam dicta præcepta per legem naturæ, ſunt in corde cuiuslibet hominis implicite naturaliter inſita. Præcepta vero de dilectione DEI & proximi continentur in illis decẽ præceptis, ſicut principia in concluſionibus proximis, ita quod omnia præcepta decalogi referuntur ad illa duo, ſicut concluſiones ad communia principia. Lex autem naturæ continẽt ipſa præcepta in genere, quum dicit: Quod tibi vis fieri, hoc alijs facito: Et non facias alijs, quod tibi fieri non vis. Et ius à tali ratione naturaliter pfoueniens, dicitur naturalis æquitas, ex qua ratione naturali iura poſitiua deriuantur. Ad maiorem autem euidentiam ſciendum, ſecundum Dionyſium, de diuinis nominibus, quod communiter & vniformiter vtendum eſt in diuinis nomine amoris, dilectionis & charitatis. Quamuis amor eſt proprie ſimplex operatio affectus: dilectio vero eſt ipſa operatio, in quantum includit in ſe actum rationis eligentis, & præponentis amatum omnibus alijs, ſecundum illud Canticorum: Dilectus meus candidus, & rubicundus, electus ex milibus: Charitas autem

Dilectio Dei efficit.

Tobia 4
Mat. 7

Capit. 4

Amor dilectio.

Canti. 6

Charitas

dicitur ab eo quod eſt charum, quando ſic amatum alijs intenſo affectu præfert, quod cum ſibi ineſtimabili precio ponit, cum ſponſa dicens: Si dederit homo omnem ſubſtantiam domus ſuæ pro dilectione, id eſt, ex dilectione, propter dilectũ, quaſi nihil deſpiciet eam, omnia cum Apoſtolo, quaſi ſtercora reputans, vt Chriſtum lucrifaciat. Charitas tamen non eſt niſi amor boni. Vnus igitur eſt amor increatus, ſecundum Dionyſium, qui ſua ſu perſubſtantiali & vniuerſali appetibilitate ingignit, amorem creatum omnibus rebus: qui ſcilicet amor eſt inclinatio quædam, & coordinatio amantis ad bonum amatum. Vnde quando nominamus amorem diuinum, ſiue angelicum, ſiue intellectualem, ſiue animalem, ſiue naturalem, amoris nomine deſignamus quãdam virtutem vnitiuam: quia amor eſt connexio & vinculum, quo rerum omnium vniuerſitas, ineffabili amicitia, inſolubiliq; vnione copulatur. Commentator quoq; vocat ibidem amorem naturalem quandam inclinationem ad bonum, quæ non præſupponit aliquam cognitionem. Et hæc inclinatio rebus omnibus eſt indita naturaliter à creatore, quod inclinentur ad conſeruationem ſui eſſe, quod eſt bonum eis. Hinc dicitur apud Iob: Frumentum deſiderat nubes, id eſt, ad hoc naturalem habet inclinationem. Vocat autem amorem animalem quandam inclinationem in bonum, quæ præſupponit cognitionem ſenſitiuam. Et hic amor tantum eſt in Ius, in quibus eſt appetitus ſenſibilis, ſicut in brutis & hominibus. Vocat etiam amorem intellectualem quandam inclinationem in bonum, quæ præſupponit cognitionẽ rationis, quæ eſt in homine. Et ſicut in homine triplex inuenitur appetitus, ſic etiam in eo hæ tres amoris differentiæ pariter inueniuntur. Amor enim dicitur illud, quod eſt principium, quo tendit appetitus in finem, id eſt, in bonum amatũ, vnde generaliter omne agẽs quodcunq; fit, quicquid agit, ex aliquo, amore agit. Et omnes animæ paſſiones ſecundum vim concupiſcibilem ex amore cauſantur, ſiue ſit gaudium de præſenti bono, ſiue dolor de præſenti malo, ſiue ſpes de futuro bono, ſiue timor de futuro malo. Et ſicut inordinatus amor ſui eſt cauſa oĩs peccati, ſic ordinatus amor ſui & verus amor Dei eſt origo

Capit. 4

Canti. 8

Philip. 3

Iob. 39

Appetitus naturalis.

est origo fontalis omnis boni. Primus igitur appetitus dicitur naturalis, quia nihil aliud est, quàm inclinatio naturalis in id quod est sibi conueniens: & est in omnibus rebus naturalibus, quia omnes appetunt, quod eis conuenit secundum suam naturam, nō per apprehensionem suam, sed per apprehensionem instituentis naturam: sicut sagitta fertur in signum nō cognitone propria, sed virtute sagittantis, & eam in signum dirigentis. Et iste appetitus dicitur amor naturalis, sicut etiam quod omne leue tendit sursum, & omne graue deorsum tanquam ad loca sibi connaturalia. Et hoc amore omnes diligunt Deum boni, & mali, & infideles. Quia dicit Augustinus in libro Soliloquiorum, quod Deum amat omne, quod amare potest, siue sciens, siue nescíens. Alioqui, secundum Bernardum, inexcusabilis est omnis etiam infidelis, si non diligit Deum toto corde, tota anima, tota virtute. Clamat enim intus ei innata & non ignota rationi iustitia, quod ex toto se illum diligere debeat, cui se totum debere non ignorat. Secundus appetitus dicitur

Appetitus sensitiuus.

sensitiuus, qui consequitur quidem cognitionem appetentis, non tamen ex iudicio libero, vel electione libera, sed ex quadam necessitate: & tunc ipsa complacentia boni sensibilis, per quā appetitus sensitiuus fertur in bonum sensibile, dicitur amor

Appetitus intellectiuus.

sensibilis vel sensitiuus. Tertius appetitus dicitur intellectiuus, qui consequitur apprehensionem appetentis secundum liberum iudicium, quia fit cum propria cognitione, & libera electione. Et talis appe-

Gradus amoris.

titus dicitur voluntas. Et hic amor dicitur intellectualis, habens, secundum Bernardum, quatuor gradus. Primus, est diligere se propter se. Secūdus, diligere Deum propter se. Terttus diligere Deum propter Deum. Quartus, diligere se tantum propter Deum.

De charitate increata & creata, vtrumne eadem dilectio sit respectu diuinarum personarum & creaturarum, & de nimia charitate eius ad nos.

Caput XC.

SI dederit homo omnem substantiam domus suæ pro dilectione, quasi nihil despiciet eam.] Charitas (vt dicit Prosper in libro de vita contemplitiua) est voluntas recta ab omnibus terrenis & præsentibus prorsus auersa, iuncta Deo inseparabiliter, & vnita, igne quodam sancti spiritus (à quo est & ad quem refertur) incensa, omnis inquinamenti extranea, corruptionis nescia, diuinæ contemplationis auida, in omnibus semper inuicta, salus morum, mors criminum, vita virtutū, virtus pugnantium, palma victorum, causa bonorum meritorum, præmium perfectorum: sine qua nullus Deo placuit, cum qua nullus peccare potuit, fructuosa in pœnitentibus, læta in proficientibus, gloriosa in pſeuerántibus, victoriosa in martyribus, opposa in omnibus fidelibus. Ex qua, secundum Augustinum, nascitur strenuitas morum, puritas affectionum, sublimitas intellectuum, sanctitas desideriorum, claritas operum, fœcunditas virtutū & dignitas meritorum. Hæc inquam, charitas, qua Deus super omnia, & in omnibus diligitur propter se, & proximus propter Deum & in Deo, ab Apostolo ponitur finis præcepti: quia omnia quę sunt in præcepto, tendunt ad charitatem, vt magis ac mágis augeat. De qua quæri potest, Vtrum sit aliquid creatum in anima, præsertim cum sit infinitæ virtutis, hominē perducens ad bonum infinitum, & ipſa animæ nostræ spiritualem vitam cōferens, secundum illud I. Ioannis: Nos scimus q̄ niam translati sumus de morte ad vitam, quoniam diligimus fratres.

Charitas encomium.

Galat. 5

1. Ioan. 3

Ad hoc respondet Magister Sententiarum libro I. dist. XVII. dicens, quod chari-

Charitas increata.

tas non est aliquid creatum in anima, sed ipse spiritus sanctus, mentem inhabitās, id est, ipse motus dilectionis est à spiritu sancto, non mediante aliquo habitu, sicut à spiritu sancto sunt alię actus virtuosi, mediantibus habitibus aliarū virtutū. Quod Magister dixit propter excellentiam charitatis. Et habuit huius opinionis sequaces. Communiter tamen hoc improbant doctores, & ponunt charitatem, quæ est habitus creatus, animam informans: quia charitas qua Deum diligimus, est virtus qua Deus non tantum cooperatur in nobis, sed etiam qua nostra voluntas Deo cooperatur. Adiutores enim Dei sumus, &

ideo

ideo neceſſe eſt quod ab illa ſumma charitate relinquatur in nobis aliquod exẽplatum in affectu noſtro, per quod moueatur illi conformiter. Volũtas enim libera eſt, & nata moueri ad oppoſita: & ideo in nobis ponit virtus charitatis creatæ, non propter defectum à parte Dei nobis cooperãtis, ſed voluntatis noſtræ ſibi cooperãtis, nec motus charitatis ita procedit à ſpiritu ſancto mentem humanam mouẽte, quod mens humana ſit mota tantum, & nullo modo ſit principium huius motus, quia hoc eſſet contra rationẽ voluntarij, cuius principium oportet in ipſo eſſe. Et quia charitatis actus naturam potentiæ voluntatis excedit, ideo oportet quod aliqua forma naturali potentiæ ſuperaddatur, per quàm ad actum dilectionis inclinetur: alioqui actus iſte eſſet imperfectior naturalibus actibus, & etiã actibus aliarum virtutum, nec per conſequens eſſet facilis & delectabilis: cum tamen nulla virtus ad actum ſuum tantam inclinationem habet, & tã delectabiliter operatur ſicut charitas: ideo neceſſarium eſt quod ad actum charitatis aliqua habitualis forma ſuperaddita, ſit naturali potentiæ ad actum charitatis ipſum inclinans, & delectabiliter operari faciens. Vnde licet effectiue Deus eſt vita animæ per charitatem, & corporis per animam, tamen formaliter charitas eſt vita animæ, ſicut anima vita corporis. Et ſicut anima immediate vnitur corpori, ſic charitas animæ: & formaliter operatur efficacia formæ ſecundum virtutem agentis qui formam inducit. Duplex ergo diſtinguitur charitas, ſcilicet increata, quæ Deus eſt, & creata, quæ Dei donum eſt. Vnde Bernardus: Recte dicitur charitas, & Deus, & Dei donum. Itaq; charitas dat charitatem, ſubſtantia accidentalem. Vbi dantem ſignificat, nomen ſubſtantiæ eſt: vbi donum, qualitatis. Et ſi quæritur, Vtrum ſit eadem dilectio diuina reſpectu creaturarum, quæ eſt reſpectu perſonarũ in diuinis, quia tunc eſſet ſumma, quæ nec poſſet intendi, nec remitti. Ad hoc breuiter dicendum ſecundum Alexandrum de Hales, quod ſicut dilectio perſonarum in diuinis adinuicem eſt ſumma, quia ibi eſt ſummum bonum tam ex parte voluntatis quam ex parte voliti, quia pater filio, & econuerſo, nõ poteſt velle maius bonum, quã vult: ſic dilectio diuina ad creaturas, etiam eſt ſumma per comparationem ad voluntatem diligentis, quia non poteſt eſſe maior, nec intẽdi, nec remitti. Et hoc innuit Chriſtus, dicens: Sicut dilexit me pater, & ego dilexi vos. Sed per comparationem ad ipſum volitum, quod ex dilectione Deus efficit in creatura, vel quod iam factum ei placet, tunc poteſt eſſe maior dilectio, quia poteſt ipſum facere melius, & ei maius bonum velle. Non tamen ſtat per eum, ſed per homines, quod exigente eorum ignauia & ingratitudine nõ fiunt meliores, & vbi vaſa vacua non ſunt, oleum gratię & charitatis ſtare neceſſe eſt. Vnde quanto meliores ſunt creaturæ in ordine & gradu ſuo, tanto magis ſunt diligibiles: quia bonum ratione boni diligibile eſt. Et ideo quantum eſt in qualibet creatura de bono, tantum eſt diligibilis, & ab eo plus diligitur qui voluntatem habet bene menſuratam & ordinatã, ſicut in Deo. Porro illa autoritas Hugonis qua dicitur, Ea vis amoris eſt, quod neceſſe eſt amantem eſſe talem, quale eſt id quod amat, ſecundum Alexandrum de Hales intelligitur proprie, vbi amans amato minus nobile eſt ſimpliciter, vel ſecundum quid. Quamuis enim amatum ſit minus nobile ſimpliciter ſicut nummus, tamen quia homo id affectat, ſeipſum illo tanquam amato ſupponit, & ſic quodãmodo transformatur in illud. Sic autem nõ eſt in Deo, quia verbum illud non intelligitur de dilectione, quæ eſt voluntas boni, qualis eſt dilectio Dei, ſed intelligitur de dilectione, quæ eſt affectio, quæ quodammodo transformat amantem in amatum. Amor autem diuinus non eſt amor affectionis inclinans ad alterum, ſed potius inclinans & trahens ad ſeipſum. Amor enim diuinus potius amata transformat & conformat ipſi amanti, quàm econtra, ita quod diuinum habens amorem, diuinam induit ſimilitudinem: imo manet in DEO, & DEVS in eo, & omnem amorem in creaturis dulciſſua charite regerit in DEVM, vt ſit Deus omnia in omnibus. Ad quem amorem nos trahere voluit Ambroſius ineffabilis amoris indicijs, de quibus dicit: Conſidera affectum diuini amoris paratum. Quaſi enim morituri filij ſuſcepit periculum, quaſi orbitatis auxit dolorem, ne tibi periret fructus redemptionis. Tantum enim Deo fuit ſtudium tuæ ſalutis,

Charitas duplex.

Ioan. 15

1. Ioan. 4

Amoris uis.

vt propemodum de sua periclitaretur, dū te lucraretur. Ille propter te dispendia nostra suscepit, vt diuinis te insereret, & cœlestibus consecraret. Deus enim summus omnium, propter te factus est minimus omnium. O vim amoris. Quis enim hoc fecit? Amor dignitatis nescius, dignatione diues, affectu pietatis potens, suasu efficax. Quid violentius? Triumphat de Deo amor. Deniq; seipsum exinaniuit, vt scias amoris esse quod plenitudo effusa est, q̄d altitudo ad æquata est, quod singularitas associata est, quod diuinitas humanata est, Nemo ergo se diffidat amari qui iā amat, Libenter enim amor Dei nostrum amorem quem præuenit, subsequitur. Nā quo modo redamare pigebit, quos sic amauit nondum amantes? Dilectiōis pignus spiritum sanctum habes, & fidelem testem le sum, & hunc crucifixum. O geminum ipsumq; firmissimum erga nos Dei dilectionis argumentum. Christus moritur & meretur amari: spiritus afficit & amare facit. Ille facit cur ametur, iste vt ametur. Ille multam dilectionem suam in nobis commendat, iste dat. In illo cernimus quod amemus, ab isto sumimus, vnde amemus. Charitatis ab illo occasio, ab isto affectio. Si igitur multum amati, multū amemus, vt multum amantes, plurimum amari mereamur. Quia nihil est quod mentem facit Deo chariorem, quàm si in ipso intime delectemur, quod fit per validam charitatem. Et qui Deum diligit, delectationem non perdit, sed mutat in melius & delectatur securius. Considera nunc o anima mea, si tantam tibi dilectionem ostendit Deus in via, in filio suo, pro tua salute offerens suam diuinitatem, & animam nobilissimam, carnemq; suam innocentissimā, ac in spiritu suo charitatem eminentissimam, o quantum tūc exhibebit in patria,
Psal. 15 vt merito diceret Propheta: Satiabor cum apparuerit gloria tua.

Caput XCI.

Quod charitas est radix & mater, fundamentum & summa, vita & forma excellentissima & regina omnium virtutum: & de impreciabili precio eius.

SI dederit homo omnem substantiam domus suæ pro dilectione, quasi nihil despiciet eam. Amor ipsius animæ si rectus est, dicitur charitas: si prauus, dicitur cupiditas vel libido. Charitas autem est motus animæ ad fruendum Deo propter ipsum, & sic ad proximo propter Deū. Cupiditas est animæ motus ad fruēdum se & proximo, ac quolibet corporeo, non propter deum. Et quantum destruitur regnum cupiditatis, tantum augetur regnū charitatis: quia venenū charitatis est cupiditas: nutrimentum charitatis, diminutio cupiditatis: perfectio, nulla cupiditas. Sic enim abhorret cœlestia, cuius dilectio spargitur ad infima, sic econtra libere se quis spiritualibus per amorem conglutinat, cum de terrenis affectibus nihil super est, quod eius mentem in aliena desideria conuertat. Ad quod hortatur Aug. dicēs: Discite amare in creatura creatorem, & in factura factorem, ne te teneat quod ab illo factum est, & amittas eum à quo & ipse factus es. Hæc igitur charitas dicitur radix & mater omnium virtutum, quia per illam omnes aliæ virtutes nutriuntur: nec habet quicquam viriditatis ramus boni operis. si non permanserit in radice charitatis. Et ex appetitu finis concipit actus omnium aliarum virtutum, eos imperando: quia sicut voluntas imperat omnibus viribus, sic charitas omnibus virtutibus, super eas illam habens eminentiam, quod licet earum proprios actus non eliciat, sed eliciuntur ab habitibus propriis, ipsos tamen imperat, & à propriis habitibus elicere facit, vt postea videbitur. Dicitur etiam fundamentum & maxima virtutum, quia omnes alias virtutes valenter sustentat, & in eis omne meritū causat. Nam, secundum Richardum, proprie loquēdo de merito, secundum quod consistit in actu remunerabili, de condigno in vita æterna, sic omne meritum est charitatiua dei dilectio. Per hoc enim quod voluntas per charitatem deum diligit propter se & super omnia, vult alios actus esse rectos propter illum, cui propter se & super omnia adhæret, quod est ipsos ad vltimum finem referre debito modo. Et sicut rectitudo est in actu ex sui conformitate ad regulam tuam,

Charitas quid.

Cupiditas quid.

Charitas radix virtutū.

Charitas fundamentum virtutum.

suam,quæ in naturalibus est natura, & in artificialibus ars,& in moralibus ratio recta,& lex diuina: sic etiam illud quod est in merito formale,sicut ipsa remunerabilitas,quæ in ipso est ex sui debita relatione in vltimum finem,& ex consequenti ipsa ratio remunerabilitatis,quæ in merito est formalis,ex charitatiua Dei dilectione causata est. Vnde omne meritum, quantũ ad illud,quod est in merito formale,consistit essentialiter vel causaliter in charitatiua Dei dilectiõe:& efficacia meriti per prius est attribuenda charitatis actui, quàm actui aliarum virtutum,eo quod ipsa completiua sit omnium virtutum,& in ipsius actu connectitur ipsum meritum. Et quia reddit omnia preciosa,ideo per aurum designatur in Apocalypsi:Suadeo tibi emere
Apoc.3 à me aurum ignitum,vt locuples fias. Et sicut aurum est precium omnium thesaurorum,& quicquid aliud est appreciabile,totum auri precio æstimabitur, sic etiam cuncta cogitata,affectata, loquuta & operata,charitatis precio coram Deo commensurantur,qui non ponderat effectum sed affectum. Hinc dicitur XXIIII. quæst. I.can. Odi, in fine: Dominus interrogat cor,non manum. Et quanto puriori feruentiorique amore placitum aliquod deo facimus,tanto redditur ei gratiosius. Inde
Mar.12 laudatur paupercula vidua,offerens duo
Luce 21 minuta,non quia multa & magna fecit, sed quia ampla charitate perfecit. Vnde Bernardus: Fidenter,ait, loquor, charitas faciet,vt ne illorum fructu frauder,quorũ instituta non sequor. Et fieri potest,quod bonum frustra operaris,quod autem diligam frustra bonum quod operaris,omnino fieri non potest. O quanta fiducia charitatis! alius operatur non amans,& alius amat nihil operans. Ille quidem opus suum perdit: Istius vero charitas nunquam excidit. Ratio horum est,quia cũctum obsequium Deo impensum,aut illi impenditur ex amore recto & puro,qui est amor gratuitus non quærens quæ sua sunt: aut timore pœnæ vel vindictæ,aut ex spe mercedis temporalis,vel æternæ,aut alia quacunque ratione,sese potius quam Deũ respiciente. Si impenditur amore puro,tunc illum credit esse bonum,& tali obsequio dignum,quia nulli rectus & purus amor impenditur ab illo,nisi credat illum merito suæ bonitatis amore huiusmodi esse dignum,& per consequens illud obsequium est mere gratuitum,ac,proprie loquẽdo,solum remuneratione dignum. Qui vero Deo non gratis reddit obsequium, sed ex quadam necessitate vel coactiõe cuiuscunq; suppositionis,non proprie dicẽdus est remuneratione dignus,sed magis illi precium operæ suæ elocatæ reddendũ est. Vides nunc quia thesaurus iste charitatis infinitæ est vtilitatis? tum, quia quolibet actu charitatis mercatur regnum Dei, dicente domino: Qui dederit calicẽ aquæ *Mat.10* frigidæ tantũ in nomine meo,non perdet mercedem suam. Nec solum opera de genere bonorum meritoria reddit charitas & aurea,sed etiam opera indifferentia reddit aurea,in dilectum ea per debitam intentionem regerens,ac etiam omnia alia siue prospera,siue aduersa,siue mixta, siue bona gratiæ,siue mala pœnæ,& etiam mala culpæ, cooperantur enim hæc in bonum charitatem habenti. Tam præciosa namq; & efficax est apud Deum charitas sancta,quod habenti cooperatur in bonũ etiam peccata,vt dicit Glossa super illud: Diligentibus Deum omnia cooperantur *Rom. 8* in bonum. Nec enim minor est in bono dilectio diuina,quàm in malo diuina ofensa. Si igitur arroganti bona conuertuntur in malum,quia non operatur ad DEI gloriam,sed ad laudem propriam, cur nõ magis charitas diuina sua virtute pristina mala cõuertet,& cooperabitur in bonum, quicuncta facit ad Dei gloriam? Tum etiam,quia sicut diues efficitur, cui omnes mercantiæ & contractus lucrofi redduntur: sic mille millies ditiores charitas efficit. in mercantijs omnium virtutum & operum virtuosorum, sicut ostẽdit Apost. dicens: Charitas patiẽs est,scilicet quãtum *1.Cor.13* ad habitum patientiæ in anima,& ideo non deficit in aduersis,sed pingue scit. Et sicut aurum percussum dilatatur,sic pressa charitas augetur. Charitas benigna est,id est,bene ignita, bonum pro malo reddẽs. Charitas non æmulatur, inuidendo alienæ felicitati,vel prosperitate,&c.

Charitas uita uitæ tuæ.

Dicitur tertio charitas esse vita & forma virtutum. Est inquam vita,quia in sola charitate cõsistit vita tam virtutum omnium quàm animarum. Sicut enim sola viuificat animas,sic & virtutes actionesq; virtuosas,eas meritorias reddens,ac viuidas,Deoq; gratas. Vnde Bernardus: Fons

vitæ est charitas, nec animam illam viuere dixerim. quæ de illo non hauserit. Haurire vero quomodo potest, nisi præsens sit ipsi fonti qui charitas est, quæ Deus est?

Psal. 68 *Philip. 1* Hinc Propheta ait: Quærite dominum, id est, amorem æternum, qui deus est, & hoc per amorem & viuet anima vestra. Audi Apost. vitam hanc expertum, cum ait: Viuo ego. s. vita naturæ, iam non ego, vita culpæ, viuit vero in me Christus, vita gratiæ per charitatem, sicut ignis ferrum trãsformat in igneam qualitatem: Est etiã forma virtutum, non quidem exemplariter, aut essentialiter, sed magis effectiue, quia formam omnibus virtutibus imponit, eas ordinans ad vltimum finem. Dicũtur enim proprie virtutes in ordine ad actus formatos. Quarto, charitas est excellentissima quidem, quia maxime nos deiformes efficit, tum ratione liberalis exhibitionis, quia sicut deus ex amore pure puro tribuit omnia dignis & indignis, sic charitas liberaliter exequitur omnia diuina obsequa & mandata: Tum etiam ratione cõformis vnionis, quia sicut fili nectuntur patri nexu amoris, & vniuntur, sic homo deo per charitatem adhærendo spiritus vnus efficitur. Vnde dicit Augustinus, quod charitas est virtus quæ animi nostri rectissima affectio est, quæ coniungit nos amicitia deo, qua ipsum diligimus. Hoc etiam orat Christus, dicens: Oro pater, vt in nobis sint consummati in vnum, sicut & nos vnum sumus. Tum denique ratione finalis quietationis, quia cum amor sit pondus spirituale, facit in deum tendere, & in deum quiescere, sicut corporalia per sua pondera firmari habẽt & stabiliri in locis propriis. Est etiam regina virtutum & imperatrix, quia quis charitas, sicut alia quæque virtus, proprium habet actum quem elicit, scilicet diligere deum & proximum, ita quod ab ea nullus alius actus eliciturr super cunctas tamen alias virtutes hanc habet eminentiam, quod earum actus à propriis habitibus elicere facit, & eos informat meritorios reddens & deo gratos.

Charitas forma virtutũ.

Charitas regina virtutũ.

Ioan. 17

De subiecto charitatis, quod est voluntas, quam dirigit, erigit & pficit; nec potest in ea charitas diminui, sed potest augeri.

Caput XCII.

SVrge Aquilo & veni Auster, perfla hortum meum, & fluẽt aromata illius.] Canticorum quarto. Verba sunt hæc vel dei imperantis, vel hominis instanter deprecantis, vt ab horto fidelis animæ procul Aquilo remoueatur aduersitatis, frigiditatis, & malignitatis. Siquidem ab Aquilone panditur omne malum, diabolica flante malitia. Et veni Auster, spiritualis prosperitatis, & intimæ charitatis: perfla hortum meum, id est, ipsam mentem, seu voluntatem, flatu spiritus sancti, id est, charitate Dei & proximi: & fluent aromata illius, scilicet charitatis, in omnes virtutes & virtuosas operationes, vt reddãtur deo gratæ, & hominibus odoriferæ. *Hiere. 1* *Subiectũ charitatis.*

Vnde nunc ordine debito videndum est de charitatis subiecto, quod per hortum apte significatur: vtpote quod semen charitatis efficit fructiferum & gratum Deo. Proquo notandum, quod hæc charitas, vt dicit Archidiaconus, nascitur in appetitu, scilicet cum quis appetit fieri voluntatem DEI super omnia. Nutritur autem in cogitatione, cum scilicet in hoc cogitat, & in hoc proficit. Roboratur autem in operatiõe, tandemq; perficitur cum ab hoc se non auertit propter aliqua mala, quæ sibi adueniunt. Sed quia propter defectus naturales & impedimenta corporalia hæc plene consequi non potest in hac vita, cupit dissolui, & esse cum Christo, vbi perfectius hoc adipisci sperat, vt dei voluntas in omnibus fiat. Veruntamen duplex est appetitus, scilicet sensitiuus & intellectiuus, qui dicitur voluntas: & vtrius que obiectum est bonum, sed diuersimode, quia obiectum appetitus sensitiui est bonum per sensum apprehensum, sed obiectum appetitus intellectiui est bonum sub communi ratione boni, prout est apprehensibile ab intellectu. Sed charitatis obiectum est bonum diuinum, quod solo intellectu cognoscitur. Et ideo charitatis subiectum est appetitus intellectiuus, id est, voluntas. Et quis liberum arbitrium non est alia potentia à voluntate, tñ charitas non est in voluntate secundum rationem liberi arbitrii, cuius actus est eligere, quia electio est eorum quę sunt ad finem: voluntas *charitatis.* *Philip. 1* *Appetitus duplex.*

voluntas autem est ipsius finis, vt dicitur III. Ethic. Hinc charitas, cuius obiectum est vltimus finis, magis dici debet esse in voluntate, quam in libero arbitrio. Et congrue satis, quia sicut charitas imperat omnibus virtutibus, sic volūtas omnibus potentijs. Cæterum q̄uis amor Dei q̄ fundatur super communicatione bonorū naturalium in nobis causetur naturaliter, qa secundum Dionysium omnibus diligibile & amabile est bonum diuinum, quod est obiectum charitatis, vel etiam acqritur ex bonis actibus præcedentibus: tamen amor Dei, qui charitas dicitur, & fundatur super communicatione bonorū supernaturalium, non inest nobis naturaliter, nec acquiritur per potentias naturales, quia naturæ facultatem excedit, & naturalis effectus suam causam non excedit: licet actus virtuosi præcedentes hominem disponant ad recipiendum charitatis infusionem, tamen acquiritur per gratuitam spiritus sancti infusiōem, qui est amor patris & filij, cuius participatio in nobis est ipsa charitas creata, quæ se habet in voluntate vt in subiecto. Quamuis enim actus charitatis, qui est diligere, est actus intellectus vt dirigentis, tamen est actus voluntatis, vt eligentis, imperantis & exequentis. Sicut enim vis rationalis aliquo habitu, scilicet fide perficitur, & vis irascibilis alio habitu. s. spe, perficitur: sic etiā vis concupiscibilis habitu charitatis pficitur, nō tamen illa vis concupiscibilis, cuius bonū est obiectum apprehēsum per sensum, sed solum bonum diuinum, quod solo intellectu cognoscitur, vt dictum est: & ideo solum habet esse in appetitu intellectiuo, scilicet in voluntate. In qua tria principaliter facit. Primo voluntatem dirigit, quia charitas est amor rectus & ordinatus, qui voluntatem & omnes eius affectiones facit rectas & ordinatas. Secundo, voluntatem erigit, quia pōdus charitatis sursum agit, deorsum se & omnia contemnens propter Deum. Vnde ait sanctus Augustinus: Pōderibus suis aguntur omnia, & loca sua petunt, leuia sursum, & grauia deorsum. Amor meus, pondus meum, eo feror quocumq; feror. Vnde sicut amor inordinatus mentem deflectit ad infima, sic amor charitatis erigit ad cœlestia. Tertio, voluntatem perficit, eam summo bono pfecte coniungens, & faciens vnum velle & vnum nolle. Sicut enim ex dilectione non conuenientis voluntas læditur & deterioratur, iuxta illud Oseæ: Facti sunt abominabiles, sicut ea quæ dilexerunt: sic ex contra ex dilectione conuenientis voluntas perficitur & melioratur, quia talis est dilectio Dei, quę regulat etiam secundum Deum omnes operationes, intentiones, affectiones, passiones, & similia, vt sic fiat de us omnia in omnibus. Et hæc quidem diuinitus infusa charitas in nobis diminui non potest, neque per actum peccati mortalis, quia mortale charitatem totaliter corrumpit tam effectiue, quia charitati cōtrariatur, quàm etiam meritorie, quia taliter peccans dignus est quod illi Deus totaliter subtrahat charitatem: nec etiam per actum peccati venialis, nec quidem effectiue, quia ad charitatem non attingit, sed tantum ad feruorem charitatis: nec etiam meritorie, quia Deus non plus vel prius se auertit ab homine, quàm homo à DEO. Similiter etiam diminui non potest per cessationē ab actu virtutis, directe loquendo, sicut virtutes ex actibus acquisitæ. Cuius ratio est, quia conseruatio vni uscuiusque rei dependet ex sua causa. Sed causa virtutis acquisitæ sunt actus humani, quibus cessantibus etiam acquisita virtus diminuitur, sed hoc in charitate locū non habet, quia solum infunditur à Deo. Et sic actu charitatis cessante, non diminuitur charitas directe, nec corrūpitur si desit culpa mortalis: quamuis indirecte loquendo, charitatis diminutio dici potest ipsa dispositio ad corruptionem ipsius, quæ fit per venialia vel etiam per cessationem ab exercitio operum charitatis. Sed per mortale totaliter corrumpi potest, quia subiectum charitatis est ad bonum & ad malum vertibile, secundum arbitrij libertatem. Sed ipsa charitas in nobis augeri potest, non quidem per hoc quod charitati charitas additur, sicut quidam volunt, sed per hoc quod charitas intenditur in subiecto, sic quod subiectum magis ac magis charitatem illam participat, secundum quod magis reducitur in actum illius, & illi magis subditur, sicut ferrum in igne positum magis ac magis ignitur. Nō tamen est intelligendum quod in quolibet actu charitatis ipsa charitas augeatur, sed quilibet actus charitatis disponit ad augmentum charitatis, in quantū ex vno

Oseæ 9

1. Cor. 15

Charitas potest non minui.

Charitas in suo esse tollitur et efficere.

Charitas temauge ri posse.

actu charitatis pronior redditur ad agendum secundum charitatem: & sic habilitate crescente, prorumpit in actum feruentiorem dilectionis, quo conetur ad charitatis perfectionem, & tunc charitas augetur in actu, cui augmento charitatis nullus terminus poni potest in statu viętum quia charitas secundum rationem proprię speciei terminum augmenti non habet, eo quod est participatio quædã infinitæ charitatis, quæ est spiritus sanctitum etiam, quia causa agens charitatem est infinitæ virtutis, scilicet Deus: tum deniq; quia crescente charitate, semper in subiecto supercrescit habilitas ad vlterius augmentandum charitatem: quia capacitas creaturæ rationalis per charitatem augetur, & per ipsam cor dilatatur, secundum illud. Dilatamini in charitate, & iterum: Cor meum dilatatum est. Et ideo semper remanet habilitas ad maius augmentum. Vnde ait sanctus Bernardus: Necesse est animam crescere & dilatari, vt sit capax DEI. Porro latitudo eius, dilectio eius, sicut ait Apostolus: Dilatamini in charitate. Nam si anima minime, cum sit spiritus, corpoream recipit quantitatem, tamen illi confert gratia, quod negatum est à natura. Crescit quidem & extenditur, sed spiritualiter crescit, non in substantia, sed in virtute. Crescit & in gloria. Crescit etiam in templũ sanctum in domino. Ergo quantitas animæ æstimatur de mensura charitatis, quã habet. O quanta est illi animæ beatæ beatitudo, quæ diuinam in se præsentiam, & digna inuenitur suscipere, & sufficiens capere: imo cui sufficiunt deambulatoria spaciosa, secundum illud: Inhabitabo in illis, & deambulabo. Deambulat enim in nobis præsentia maiestatis, si latitudinem inuenit charitatis.

8. Cor. 6

Ibidem.

Ephe. 2

2. Cor. 6

Leui. 26

De quinque donis charitatis, quibus anima consecratur, & dignissima Dei sponsa effici tur.

Caput XCIII.

SVrge Aquilo & veni Auster, pfla hortum meum, & fluent aromata illis. Dicit Augustinus de verbis domini: Magna est misericordia Dei nostri, dedit eñ dona hominibus. Quæ dona? Spiritum sanctum. Donum quippe dat æquale sibi, quia donum eius spiritus sanctus est, & vnus Deus tota Trinitas. Quid præstitit nobis spiritus sanctus? Audi Apostolum: Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per spiritũ sanctum, qui datus est nobis. Vt ergo ames Deum, habitat in te Deus, vt amet se det te. i. ad amorẽ suũ moueat te, accendat te, illuminet te, excitet te. Restat igitur vt intelligamus habere spiritũ sctm̃ qui diligit, & habẽdo mereri, vt plus habeat, & plus habendo, vt plus diligat. Hæc ille. Dicit etiã Chrysostomus, ꝙ omnes species iustitiæ quas habent serui Dei in veritate, possunt habere serui diaboli in simulatiõe: solam aũt charitatem spiritus sancti non possunt habere. Et ideo hanc priuatam speciẽ charitatis sibi seruauit spiritus sanctus, quia per nullum testimoniũ sic cognoscit vbi sit spiritus sanctus, sicut per gratiam charitatis. Vt igitur agnoscamus quæ charitatis dona nobis à Deo donata sunt, sciendum quod per insusam nobis charitatem quinq; dona deo gratissima pariter recipimus, qbus & ipsa anima consecratur & efficitur dignissima Dei sponsa. Primum donum est spiritualis vitæ veritatis. Sicut enim in charitate consistit omnium virtutum vita & forma, sic etiam in ea consistit ipsius animæ vita. Dicit enim Augustinus: Sicut vita corporis est anima, sic animæ vita Deus est: & sicut expirat corpus dum amittit animam, sic expirat anima dum amittit deum. Deus dimissus mors animæ, amissa anima, mors corporis. Et licet corpus nostrum mori possit, tamẽ id ipsum quo diligimus, scilicet anima, mori non potest, nisi cum non diligit deum, cui mors est non diligere deum. Vnde dicit sanctus Bernardus super Cantica: Videtur mihi dei dilectionem quasi aliarum dilectionem esse animam, quæ & in seipsa plenissime viuit, & alijs sui præsentia vitalem impartitur essentiam, absentia mortem inducit. Vt igitur homo se diligat, in ipso dei dilectio in choatur. Qui vero non diligit, manet in morte, vt diligat proximũ capaciori quodammodo sinu concipitur, vbi diuinus ille ignis paululum conualescens, cæteros tandem quasi scintillulas quasdam in sui plenitudinem miro modo absorbeat. Totam enim animi dilectionem ad illud sublime & ineffabile bonum adducens, vbi nec ipse à se, nec proximus diligatur, nisi in quan-

Psal. 68

Rom. 5

Dona charitatis.

Vita.

1. Ioan. 4

in quantū vterq; deficiēs à se toto penitus in Deū transferat. Deniq; aīa nīa quodam mō se habet ad Deū, sicut materia ad suam formā, & pfectibile ad suū pfectiuum. Nā ipsa materia ante susceptionē formæ est imperfecta, sine decore, sine virtute, sine actione. Habita vero forma, statim venit ad pfectionē, iuxta eiusdē formæ proprietatē. Sic & aīa Deo nondū vnita p viuificū amorē, in quadā morte spūali pmanet sine decore, sine virtute & sine actione, quantū ad actus viuificos meriti vitæ æternæ. Deo vero tangē fontali principio totius vitæ p charitatē cōiunctæ, daī vita q̄dam diuina, mediante amore tangē q̄litatiua & harmoniaca dispositione. Hinc vltima perfectio ipsius aīæ, Deus est, & centr⁹, locus q; naturalis oīnium defideriorū suorū. Secundū vero donū est amoris diuini cōnaturalitas. Nā diuina bonitas q̄ spūi sctō appropriat nullā aliā virtutē in humano corde collocat, sic illi cōnaturalē, sicut charitatē. Deus em̄ charitas est increata, à q̄ purus q; dem & infinitus actus amoris procedit. Et aīam humanā creans Deus, ad imaginē vtiq; charitatis & similitudinē infiniti actus amoris sui creauit illā. Ideo postq̄ ad vsum liberū rōnis puenerit, ex esse proprio quandā habet aptitudinē ad amandū, sine q̄ subsistere nequaq̄ pōt. Ipsa tñ p liberū arbitriū in medio cōstituta dinoscit, vt ad amādum q̄dcunq; voluerit: se diuertere possit. Et hæc in aīa aptitudo diligendi, q̄dam est imago Dei, à q̄ vlterius procedit q dam velox & efficax amoris actus, clarius in se repsentans illā similitudinē infiniti actus amoris diuini. Ex qbus relinquit q̄ nulla virtus ita cōnaturalis est in hoīe increatæ charitati, sicut ipsa charitas infusa. Tertium itaq; donum necessario sequitur ex secundo, q̄d est ipsius diuinitatis admiranda cōformitas. Sup oēs em̄ virtutes, felicē aīam ipsa charitas Deo cōformat: qua Deus charitas est, & ideo melius p charitatē, q̄ p q̄cunque virtutē aliam, tangē p Deo cōsimiliorem aīa cōformiter in Deum trās formatur. Si em̄ vt refert Philosophus II. Politicæ) dicit Aristophanes, q̄d amantes desiderāt vnum fieri ex duobus, & Tullius de Amicitia dicit, q̄d is est amicus, q̄ est tangē alter idem. Sed qa ex hoc sequeretur, aut ambos, aut alterum eorū corrumpi, ideo q̄runt vnionē q̄ conuenit & decet, scilicet vt in actibus amicitiæ adinuicē conIungantur. Hoctamen multo excellentius fit in creatura rationali cum suo creatore. Vñ dicit Hugo de arra aīæ, q̄d ea vis amoris est, vt te talem esse necesse sit, quale est illud q̄d amas, & cui p affectum coniungeris, in ipsius similitudinem ipsa quodāmodo dilectionis socictate trāsformaris. Et sic charitas trāsfert amantē in similitudinē amati, in q̄ntum potest, nō solum quantum ad voluntatē, sed etiā quantum ad opationes arduas & difficilium. Hinc dicit Ioānes Abbas, q̄ charitas secundum q̄litatem est similitudo, quantum hoībus est possibile: secundum opationem vero est aīæ ebrietas: secundum proprietatē est fons fidei, abyssus lōganimitatis, & mare humilitatis. Sicut em̄ ignis materiā in se cōuertit in q̄ agitific etiā amor diuinus animā in se cōuertit, q̄ accendit. Et hæc feliciter exptus, innuere voluit, q̄ dixit: Deus charitas est, & q manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo. Et beatus Augustin̄ q̄ nihil manifestius: Qualis, inq̄t, est hoīs dilectio, talis est hō. Si terrā diligis terra es, si cœlū cœlū es. Si autē diligis Deū, nō audeo dicere, Deus es, sed prophetā audi dicentē: Ego dixi, Dij estis, & filij excelsi oēs. Et hanc cōformtatē maxime talis opatur dilectio, q̄ plenissime & visceribus ame amarosum cōplexum inimicos extenditur. Talis em̄, Euangelio teste, censetur similis altissimo, & filius altissimi. Quartum proinde donum sequitur ex p dictis, q̄ est ipsius animæ formositas. Nam, secundum doctores, imago Dei in anima constitit in naturalibus proprietatibus & potentijs eius: similitudo vero consistit in gratuitis, id est, in virtutibus diuina charitate formatis & decoratis, præcipue tamen in ipsa charitate, sine qua deformis iudicatur omnis anima, quibuscunque virtutibus alijs florere videatur, quia reliqua gratiarum dona largitur Deus & his quos reprobat: solam autem charitatem quasi seipsum his tantum quos diligit, in præmium seruat. Creatura nanque rationalis & intellectualis carboni similis est, quo nihil fragilius, nihil ecōtra durabilius, nihil etiam obscurius dum extinctus fuerit, nihil igni similius dum ignitus fuerit. Si canima humana nihil fragilius mutabilitate, vel durabilius vitę ppetuitate, nihil obscurius extincta charitate, nihil formosius formata charitate. Quid

Cōnaturalitas. *1. Ioan. 4* *Cōformitas.* *1. Ioā. 4* *Ibidem.* *Psal. 80* *Ioan. 10* *Matt. 5* *Formositas.* *Animæ similari carboni.*

enim turpescit in diabolo nisi peccatum? vtpote cuius natura ineffabili pulchritudine & nobilitate condita, sed charitate priuata, & iniquitate deformata. Vnde ait
Hier. 4 Hieremias: Denigrata est super carbones facies eorum. Dum vero ipsa natura tam angelica quã humana, diuinæ charitatis igne fuerit succensa, protinus efficit pulcherrima, Deoq; simillima. Quid enim igni tus carbo nisi ignis censeri debet, cum iã iam ignis est effectus forma carbonis? Sic & ipsa anima charitatis igne decorata, ita vt iam charitas effecta sit eius forma feliciter. Quintum donum est amoris diui
Suauitas ni suauitas. Nulla nanq; virtus tantam facit experiri delectationem, complacentiã & suauitatem, sicut charitas, tam in Deo, quàm in creaturis: quia, vt dicitur in libro de spiritu & anima, hæc est requies cordis nostri, cum in Dei amore per desiderium figitur. Hæc est vita cordis nostri, cũ Deum suum contemplatur, & in sua contemplatione suauiter reficitur, & dulce est illi semper ad desiderandum, amandũ & laudandum. Vbi aũt est amor, secundum Bernardum, ibi non est labor sed sapor: qa amanti nihil est difficile, nec satiari potest desiderio, q non nisi desiderare cõcu-
Psa. 118 piscit, cũ Psal. dicente: Concupiuit anima mea desiderare iustificationes tuas in omni tẽpore. Hinc etiã anima Deũ amans amore non satiatur, qa Deus amor est, quẽ qui amat amorem amat. Amare aũt amorem, facit circulũ, vt nullus finis esse debeat amoris, vel mensura: quia, secundũ Dionysium, amor æternus ostenditur, sicut q-
Amorẽ esse circulum. dam circulus æternus, per optimũ ex optimo in optimum inenarrabili conuersione circumiens. Et in hoc circulo spiritus amans complectitur, & ad infinitũ amorẽ complectendũ inuitatur, & semper de copia facit inopiã: quia licet datur ei ad plenitudinem, nunquã tamen ad facietatem vt verificetur quod scriptum est: Qui edũt
Eccl. 24 me, adhuc esurient, & q bibunt me, adhuc sitient: O pelagus immensurabilis diuinę dulcedinis, cum te amare sit edere: quomodo te amantes sic reficis, vt magis esuriãt, cum repleti fuerint, nisi quia tu charitas immensa simul es cibus & esuries? Qui te non gustat, prorsus esurire te nescit. Ad
Luc. 1 hoc enim cibas, vt esurire facias. Esurientes, inquit, replevit, non satiauit, bonis. Amoris enim bona eo minus satiant, quo magis replent. Bona, inquã, quæ præparauit Deus diligentibus se, vt bona dilectionis esse non ambigas, quæ nimirum deliciæ sunt æternitatis, omnisq; suauitatis paradisi cœlestis, & quicquid iucundũ mente concipi potest, imo plus quàm concipi potest in infinitum. Hæc, inquam, amor æternus præparauit diligentibus se, sed abscondit timentibus se, donec perfecta charitas foras mittat timorem, mentis oculos obuelantem. Ex tunc enim felicis-
Rom. 8
Psal. 30
1. Ioa. 4
Psal. 30
ter experiri faciet, quàm magna multitudo dulcedinis diuini amoris sit in apotheca perpetuæ felicitatis.

Quod obiectum charitatis est summum bonum & qd est triplex causa amoris & qualiter etiam naturaliter Deus diligitur super omnia ab omni creatura.

Cap. XCIIII.

Electus ex milibus: caput eius aurum optimum.] Canticorũ V. Electus iste Christus est à patre pro nobis electus præ milibus angeloruni & electo-, in sacrificiũ nostræ reconciliationis, in preciũ nostræ redẽptionis, in medicũ nostræ curationis in magistrum nostræ eruditionis, & in exemplar nostræ eruditionis & in exemplar nostræ imitationis. Ac merito propter hoc à nobis eligendus præ milibus, in ducem nostræ cæcitatis, ac sponsum acceptissimum intimæ charitatis: præsertim quia caput eius .i. diuinitas (quia caput Christi Deus) aurum optimum: per quod
1. Cor. 11 intelligitur increata charitas, ad quam semper suspirare & inhiare debet dilectionis nostræ sedulitas. Ad prosequẽdum igitur ordine congruo de charitatis obiecto, sciendũ est, quod triplex est causa amoris. Prima est similitudo, quia, vt
Amoris causæ. dicitur in Ecclesiastico, omne animal diligit sibi simile. Ex hoc enim quod aliqui
Eccle. 13 duo sunt similes, quasi formam vnam habentes, sunt vnum quodammodo in forma illa, sicut duo homines sunt vnum in specie humanitatis: & ideo affectus vnius tendit in alterum, sicut in vnum sibi, & vult

vult ei bonum sicut & sibi: & ille modus
Similitudo. similitudinis causat amorem amicitiæ, vel benevolentiæ. Est etiam alia quædam similitudo, scilicet cum vnus habet aliquid in potentia & in quadam inclinatione, quod alius habet in actu: sicut non habens virtutes in actu, tamen eas habet in potentia & in inclinatione, & diligit ipsas virtutes in alijs. Licet enim non omnes homines huiusmodi virtutes habeãt secundum habitum completum, tamen eas habent secundum quædam semina rationis, secundum quæ qui non habet virtutem, diligit virtuosum, tanquam suæ naturali rationi conformem. Secunda vero causa amoris est cognitio, qa
Cognitio dicit Augustinus X. de Trinitate, quod nullus amare potest aliquid, nisi cognitũ. Cuius ratio est, quia bonum est causa amoris per modum obiecti, Bonum autẽ non est obiectum appetitus, nisi prout est apprehensum: & ideo amor requirit aliquam apprehensionem boni quod amatur. Et ideo, secundum Philosophũ. VIII. Ethicorum: Visio corporalis est principium amoris sensitiui: similiter & cõtemplatio spiritualis pulchritudinis, vel bonitatis est principium spiritualis amoris.
Bonum. Tertia denique causa amoris est bonum, quia amor pertinet ad appetitiuam potentiam, quæ est vis passiua. Et eius obiectum comparat ad ipsam, sicut causa motus, vel actus ipsius. Ex quo patet, quod oportet illud esse proprie causam amoris, quod est obiectũ amoris, sed proprium amoris obiectũ est bonum. Amor enim importat quandam connaturalitatẽ vel complacẽtiam amantis ad amatũ, & vnicuique bonum est id ꝙd est sibi connaturale & proportionatum. Ex his relinquitur quod amoris causa proprie est bonum simpliciter, vel secundũ quid. Dicit enim Augustinus VIII. de Trinitate: Non amatur certe nisi bonum. Verumtamen, quia charitas fundatur sup communicationẽ bonoꝝ supernaturalium, naturæ facultatẽ excedẽs, ideo eius obiectum formale est summum bonitas, vel summum bonum secundũ esse ꝙd habet in re, & ex consequenti est eius obiectum secundum esse ꝙd habet in nostra mẽte. Cuius ratio est, qa esse reale diuinæ bonitatis idẽ est cũ ipsa bonitate: sed esse suũ ꝙd habet in nostra mente ratione cognoscibilis, est ipsum esse nostræ mentis præsentari, vel aliquo modo ab ea cognosci, modo nostra voluntas per charitatem primo & principaliter tendat per dilectionem in ipsam summam bonitatẽ in suo esse reali, ꝙd est idem cum ea, & ex consequẽti diligit eam nostræ menti præsentari, & à nostra mente cognosci, quod est vita æterna. Principale igitur & formale obiectum charitatis est summum bonũ, *Obiectũ charitatis.* quo solo plenarie voluntas beatificari potest, vtpote in quo pleniſſime possidetur omne bonũ, in quo ola quæ in amato desiderari possunt, millesies millies supeminent omni verboꝝ eloquio & amantis affectu tantum attingi possunt, vt dicat: Secretum meũ mihi. Proximus autem licet ex *Esai. 24* charitate sit diligẽdus, nõ tamen est principale & formale obiectum charitatis, qa per charitatem ipsum non diligimus, nisi in Deum, vel propter Deum. Cæteri ũ, qa nõ est diligibile nisi bonũ, ideo secundũ quod res plus habet de bonitate, etiã plus habet de diligibilitate. Hinc in ordine diligibilium ipse Deus q summum bonum est, primatum obtinet. Vñ in actibus charitatis est ordo talis formaliter, qa cha- *Ordo charitatis.* ritatis actus respectu diligibiliũ sunt ordinati: & ideo charitatem habẽs, specialiter illud cõplectitur super oia, in quo principaliter est illud bonũ, super cuius cõmunicationem fundatur omnis amicitia charitatis, qa ab ipso principaliter illa communicatio dependet. Sed amicitia charitatis fundatur super ęternam beatitudinẽ, quæ per essentiam in Deo est, & in alio nullo, nisi per participationem. Deus enim est commune bonum & fontale, à quo solo pendet communicatio beatitudinis æternæ, & ideo principaliter & super omnia diligendus est Deus, & propter se. Est autem impossibile secundum legem charitatis, amare aliquid aliud plus, vel æqualiter Deo, quia charitas diligit Deum sicut summum bonum, & ideo diligit eum super omnia. Diligit etiam Deum sicut finem vltimum, & ideo diligit cũ propter se. Quod autẽ diligitur super oia & propter se, diligitur dilectione fruitionis. Quod vero propter aliud, diligitur dilectione vtus. Cum ergo charitatis sit omnia ad deum tanquam ad finem vltimũ referre, sicut põderis est corpus ad locum proprium inclinare, ideo charitas facit nos deũ plus ꝙd nosipsos diligere, imo, secũ

dum

dum Thomam II. II. diligere potest quis etiã amore naturali Deum super omnia, & plus q̃ se, quta naturæ bonum ab eo recipitur. Nam super communicatione bonorum naturalium nobis à Deo facta, fundatur amor naturalis, quo. s. homo nõ solum in suæ naturæ integritate Deum super omnia diligit, etiam plus q̃ seipsum, sed quælibet creatura suo modo, id est, vel intellectuali, vt angelus: vel rationali, vt homo: vel irrationali, vt bruta animalia: vel saltem amore naturali, sicut lapides, & alia quæ cognitione carent. Quia vnaquæque pars plus naturaliter amat bonum totius, quàm particulare bonum propriũ, quod manifestatur ex opere. Quælibet enim pars inclinationem habet principalem, ad actionem communem, & vtilitatem totius. Apparet etiam hoc in virtutibus politicis, secundum quas ciues pro communi bono dispendium rerum propriarum & personarum interdum sustinent, quanto magis creatura tam rationalis, quàm intellectualis Deum diliget super omnia, & propter se? Quia dicit Bernardus: Inexcusabilis est omnis etiam infidelis, si non diligit Deum toto corde, toto anima, tota virtute. Clamat nempe intus ei innata & non ignota rationi iustitia, quod ex toto se illum diligere debeat, cui se totum debere non ignorat. Nam & angeli dilectione naturali plus diligunt Deum, quàm seipsos. Dicit enim Augustinus, quod tales deus creauit angelos, vt illum præ se diligerent, cuius potestate tales se creatos esse cognouissent. Et hoc ideo, quia voluntas naturalis sequitur iudicium naturale ipsius intellectus. Sed omnis intellectus naturali sua rectitudine summum bonum iudicat esse summe diligendum, & præ omnibus, & propter seipsum. Hinc naturalis voluntas non solum angeli, sed etiam naturæ rationalis, hoc iudiciũ sequitur naturali motu suo, deum diligens super omnia amore amicitiæ. Amandus est enim deus, quia amore dignissimus est, nec esse debet respectus ad propriam vtilitatem, sed solum ad diuinam complacentiam. Talis enim amor purus & gratuitus est, per se sufficit, per se placet, ac propter se, ipse meritũ, ipse præmium sibi. Verus enim amor seipso contentus est, præter deum aliud amoris sui præmium non requirens, sponte afficit, & spontaneum facit, non requirens quę sua sunt. Non tamen sine prẽmio deus diligitur, quamuis absque intuitu prærnij diligendus sit, nec est amor vacuus, nec mercenarius. Habet quidem præmium, sed id quod amat, quod vtique meretur amando. Præmium sane, nec dum amanti proponitur, amanti debetur, & in amore perseueranti redditur. Vnde merito deus præ omnibus & in omnibus est amandus, & propter seipsum amandus, quia nihil iustius, nihilque fructuosius amari potest. Multum enim amari meruit à nobis, qui & immeritis dedit seipsum nobis. Sic enim deus pater nos inimicus gratis amauit, quod cum adhuc inimici essemus, per filium suum nos sibi reconciliauit. Causa igitur amandi deum, deus est, tam efficiens, quàm finalis. Nam ipse dat occasionem, ipse creat affectionem, desiderium ipse consummat: eius amor & nostrum præparat amorem, & remunerat. Præcedit benignior, rependitur iustior, expectatur suauior: se dedit in meritum, se seruat in præmium: se apponit in refectione animarum sanctarum, & se distrahit in redemptione captiuarũ. Cui laus & actio gratiarum inæternum.

Deus quatenus amandus.

Rom. 5

Quomodo diligitur Deus ex toto corde, tota mente, tota anima & tota virtute.

Caput XCV.

ELectus ex milibus: caput eius aurũ optimũ.] Caput Christi diuinitas, quod est aurum optimum, quia ipsa est in creata charitas, preciosior cunctis opibus, & omnia quæ desiderantur, huic non valent comparari. Hinc quærit Augustinus libro de moribus Ecclesiæ: Dic mihi quæso re, quis sit diligendi modus? Vereor enim ne plus minusve quàm oportet inflammer desiderio & amore domini mei.

Prou. 3

Modus amandi Deum.

Respondit Bernardus, quod modus diligendi deum erit sine modo, quia ipse prior dilexit nos, tantus & tantum, & gratis, tantillos & tales. Quis ergo finis nostri vel modus esse debet amoris? præsertim cum amor noster iam non gratuitus impẽditur, sed rependitur debitus. Amat immensitas, amat æternitas, amat supereminens charitas, amat deus, cuius magnitudinis

Ps. 144

Ps. 146

Phili. 4 tudinis non est finis, cuius sapientiæ non est numerus, cuius pax exuperat omnem intellectum, & vicem rependere volumus cum mensura? Talis ergo dilectio tendens in Deum tendit in infinitum, quia Deus infinitus & immensus est: & ideo dilectio nostra tendens in infinitum, debet esse sine modo, sine mensura, sine fine. Et hoc præcipit dominus, cum dicit Diliges dominum Deum tuum ex toto corde tuo, ex tota mente tua, & ex tota anima tua, & ex tota virtute, vel fortitudine tua. Ad euidentiam autem huius præcepti, quod vocatur mandatum magnum in lege, sciendum est quod dilectio est actus voluntatis, qui significatur hic per cor. Cor enim, secundum Philosophum decimo tertio de Animalibus, inter omnia membra prius formatur, & secundum Auicennam, est primum membrum in vita, & primum principium venarum & neruorum, à quo deriuatur per totum corpus animæ influentia, vitalium motuum causatiua, quia ab ipso est origo prima spirituum, qui sunt dilatatiui influentiæ ipsius animæ, & ideo cor est principium omnium motuum corporalium. Sic etiam spiritualiter voluntas est primum receptaculum vitæ spiritualis, id est, ipsius charitatis, ac per consequens est principium omnium motuum spiritualium, imperans omnibus viribus, sicut charitas imperat omnibus virtutibus. Primo ergo iubemur Deum diligere ex toto corde, id est, ex tota voluntate, vt scilicet per charitatem voluntas totaliter feratur in Deum, vt non remaneat in corde locus vacuus charitate Dei, quo intret amor inordinatus, quia non intrat diabolus quando cum Deo totus animus est occupatus. Diabolus enim vacantia corda diligit, mundata perquirit, sed vbi Deum reperit, cum magna confusione discedit. Omnia igitur referantur in Deum, vt eius honor & beneplacitum in omnibus præponatur. Totum etiam quod ad Deum pertinet, diligi debet, tam iustitia, quàm misericordia, & quæcunque alia Deo attributa. Per hoc enim præceptum intendit Deus, vt in omnibus euentibus homo per voluntatem totaliter vniatur Deo, q̃d perfecte fiet in patria, cum Deus erit omnia in omnibus. In via quidem implebitur, sed imperfecte, & alius alio perfecti us, quanto magis accedit per quandam similitudinem ad patriæ perfectionẽ. Hic vero totũ cor hominis, etsi non actu semper in Deum feratur, habitualiter tamen in Deum semper ferri potest, ita quod nihil contra Dei dilectionem cor hominis recipiat. Et hæc est perfectio viæ, cui peccatum veniale non contrariatur, quia nõ tollit habitum charitatis, cum non tendat in oppositum obiectum, sed solum impedit charitatis vsum. Vnde diuus Basilius sup illo: Ex toto corde tuo, dicit, q̃d dicitur, in toto corde, nõ recipit fixionẽ in cætera. Nam quãtulumcunq; dilectionis in infimis expenderis, hoc necessario tibi deficiet à toto. Quantũ em̃ anima ab eius dilectione emanauerit ad illicita, tm̃ interim minui necessarium est amorem ad Deum. Nullam ergo partem relinquat, quæ vacare & quasi locũ dare debeat, vt alia re frui incipiat: sed q̃quid aliud diligendũ in animã venerit, illuc rapiatur, quo totus dilectionis impetus currit. Tunc em̃ est optimus homo, cum tota vita sua pergit in incommutabile bonum. Hæcille, Sed quæri potest, Vtrum ad illum modũ diligendi obligamur, quem hic dñs videtur exprimere, quem tñ modum obseruare videtur impossibile: quia corpus, quod corrumpitur, aggrauat animam, ita quod in hac vita totaliter in Deum ferri nõ potest. Ad hoc respondet Bonauentura, q̃d doctores cũ aliquando dicunt hunc modũ dilectionis impleri posse, quandoq; vero dicunt impleri nõ posse in hac vita, ex hoc admonemur, q̃d vno modo ad dictũ dilectionis modum obligamur implendum, scilicet quod amor dei totum cor possideat, ita tamen quod non excludat omnem affectum extraneum, sed tantum affectũ ipsi deo oppositum, hoc est, quod nihil diligatur supra deum, vel æqualiter deo: & sic diligit deum ex toto corde, qui diligit eum propter se, & super omnia. Alio modo excitamur ad ipsum desiderãdum, vt quod sic deum toto corde diligat, q̃d omnem affectum extraneum excludat, & tunc plene perfectęq; cordi dominatur. Et hæc totalitas haberi non potest ante adeptionem gloriæ: & ideo modus ille diligendi non obligat viatores ad impletionem sui, sed exprimitur in præcepto, vt sciamus quo per amorem tendere debeamus, & vt nemo se perfectum arbitretur, quo

Deut. 6
Mat. 22
Mar. 12
Luc. 10
Mat. 22

Corbois.

Diligere ex toto corde.

Sapie. 9

quousque perfectionem illamassequatur. Interim autem, vt dicit Hugo, quantum potes, tantum diliges. Possibilitas tua erit mensura tua: quãto plus amas, tãto plus habes: & quanto plus habes, tanto felicior es. Extendere ergo & dilatare quantũ potes, vt totum impleatur quod in te est. Noli timere quasi deficere debeat ille, si nimis capax fueris. Si vas non deficit, oleum sufficit. Cor tuum vas est: Amor illius oleum est. Quamdiu habes vas, ille infundere non cessat. Hæc ille. Porro voluntas cum intense fertur per amorem in vltimum finem, tunc sunt alia tria actuũ principia, quæ mouẽtur vlterius à voluntate. Primo, mouetur vis intellectiua significata per mentem ad assentiendũ his, quæ sunt fidei, & ad meditandum de deo dilecto, carnem pro nobis assumente, prædicante, patente, moriente, resurgente & regnante, ac de aliis ineffabilibus charitatis eius indicijs. Vnde Psal. ait: Renuit consolari anima mea, memor fui dei & delectatus sum. Vnde sanctissimus Bernardus gratus esse volens: Diligam, inquit te domine fortitudo mea, firmamentum meum, refugium meum, liberator meus, & quicquid optabile & amabile dici potest. Diligam te Deus meus pro dono tuo, & modo meo, minus quidem iusto, sed non minus posse meo. Non enim possum vltra quàm possum: potero vero plus, cũ plus donare dignaberis, nunq̃ tñ prout dignus haberis. Vnde si Socrates, vt refert A. Gellius, amore sapientiæ, & præsertim virtutũ inuestigandarũ, ita cogitabundus stare consueuerat, vt p̃ diẽ natura lem immobilis eisdem vestigijs orare atque oculis in locum eundem directis, tanquam quodam secessu mentis atq; animi facto à corpore perseueraret: & Carneades amore Philosophiæ tantum cogitationibus inhærebat, quod manum ad cibum ponere obliuisceretur, animæ tantum vita fruens, velut alieno corpore circunda tus: quid igitur faciet Christianus ad illa ineffabilia charitatis indicia contuenda vocatus, quæ Deus multifarie, multisque modis exhibuit in creatione, recreatione, p̃seruatione, reconciliatione? &c̃. Vñ ait S. Augustꝰ, O anima mea, si cogitare potes q̃ & quales in comparatione tui sunt abiecti, qui gratiam, quæ data est tibi, conse qui non valebant. Audisti certe ab initio vsq; nunc, q̃ multæ generationes hominũ transierunt, q̃ omnes sine cognitione dei, & precio sui sanguinis in interitum æternum delapsæ sunt. Omnibus illis redẽptor tuus, amator tuus te prætulit, quando tibi gratiam largitus est, quam nullus illorum percipere meruit: tu sola præ illis electa es. Et cur illud in te factum sit, nullam præter tui amatoris charitatem aliam causam assignare poteris. Secundo, mouetur vis appetitiua inferior, quæ per animam significatur, vt parti superiori conformetur: quia sicut sphæra superior motu suo mouet inferiores, sic voluntas appetitum sensitiuum, vt dicitur III. de Anima. Et hoc propter vim amoris, præsertim diuini, mouentis efficaciter ipsam voluntatem, quæ carnalia desipere facit, & amara, laboriosa ac ardua reddit dulcia, grata & leuia: adornans amantis faciem in vi concupiscibili & irascibili, quæ sunt velut genę ipsius sponsæ. De qbus spõsus ait: Pulchræ sunt genæ tuæ sicut turturis, dum. s. vis concupiscibilis diligat ad purum amorem dilecti, quo desipit omnis inordinata concupiscentia: & irascibilis inenditur ad perfectam imitationem dilecti, qua complectitur etiam dulci affectu quodcunq; arduum, amarum, opprobriosum & iniuriosum. Tertio mouetur vis exequutuia exterior, quæ per fortitudinem vel virtutẽ significatur, vt etiã actus noster exterior obediat Deo ad operandum bona, cauendum mala, & patiẽdum iniuriosa ex dilectione diuina.

Diligere Deũ ex tota mente.

Psal. 76
Psal. 17

Diligere ex tota anima

Diligere ex tota virtute.

Sponsi & sponsæ colloquutio qualis intelligitur, & cur amoris affectio noĩe spõsi & sponsæ exprimitur.

Cap. XCVI.

Dilectus meus mihi, & ego illi.] Canticorum II. Nunc breui stilo perstringamus, illud dulcissimum epithalamium spiritualium nuptiarum, quia de eo plura tacta sunt in opusculo præsenti in diuersis locis: quorum tamen aliqua repetere non grauabo. Dicit Bernardus super Cantica: Spõsa loquuta est, & dixit sponsum intendere sibi. Veruntamen si quis horum, quæ dicun

Epithalamiũ spiritualiũ nuptiarum.

Dilectus meus mihi (scilicet intēdit) & ego illi. ¶ Videamus nunc quō sponsus, cui cura seculorū incūbit, sponsæ suæ singulariter intenderit, tam in beneficijs creationis, quàm recreationis, vt non immerito se dilectam sponsam eius esse confidat & glorietur, dicens: Dilectus meus mihi intendit, quia benignus & misericors est: & ego illi, quia non sum ingrata. Ille mihi gratiam ex gratia, & ego illi gratiam pro gratia. Ille meæ liberationi, ego illius honori. Ille meæ saluti, ego illius voluntati. Ille mihi amorem verum tam in beneficijs creationis, quam recreationis, & ego illi fidelitatis affectum.

Isa.

Beneficium creationis.

Vnde quantum ad beneficium creationis, anima primo facta est ad imaginem Dei. Dicit enim Augustinus lib. de diffinitione animæ, q̄d anima est substantia creata inuisibilis, immortalis, Deo simillima, nullam habens imaginem nisi creatoris sui. Vel, anima est vita perpetua, p memoriam, intelligentiam & volūtatem ad imaginem Dei facta, capax virtutis & gratiæ vel vitij, susceptiua pœnæ vel præmij, arbitrij libera, potentijs, habitibus & affectionibus decorata, carens figura, pondere & colore, passibilis & mutabilis: eo magna, quo capax æternitatis, eo recta, quo est appetens bonitatis, eo beata, quo particeps est diuinitatis, gerens in se naturalem imaginem, secundum quod homo naturalem habet aptitudinem ad Deum intelligendum & amandum. Et hæc est imago creationis, quæ repitur in oibus hominibus, vt dicit Glossa super illud: Signatū est super nos lumen vultus tui domine. Secundū hanc em̄ anima immediate & ex nihilo à solo Deo creata, capax est ipsius Dei. Et ideo qcquid Deo minus est, animam implere non potest. Sicut enim anima vegetabilis appetit esse, & sensibilis appetit bene esse: sic anima rationalis appetit optime esse, nec vnq̄ quiescit, donec optimo coniungatur. Quapropter vi amoris in Deum tanquam in centrum pro prium mouetur, vt in ipso summe delectetur & quietetur. Deus enim est eius patria & habitatio, ac fontalis origo, quia creata à Deo, vita à vita, simplex, immortalis, vt non longe sit à creatore suo, cui appropiare videtur simplicitate essentiæ, & perpetuitate vitæ. Creata est enim anima magna à magno, recta à recto, bona à bono: eo magna, quo capax est æternorum, eo recta, quo appetens est superiorum, eo bona, quo deo vnita, vt sic fœliciter redeat vnde profluxit. O anima mea, vnde sumpsit exordiū profluxus tuus? Nōne ex illa abysso diuinitatis? velut essentia de essentia, vita de vita, intelligentia de intelligentia, lumen de luminet sed creaturaliter nō essentialiter, non dea de Deo, sed deificanda à Deo. Cuius tanta est connexio, tā excellens communio, quod nunquam est abolenda, nunquam in æternum separanda. Sicut enim sol in sua rota lux quædā est essentialis, vbiq; radios suos dispergēs sine sui diminutione: qui licet radijs essen tiam suæ claritatis non communicat, æternam tamen contiguationem præstat, qua radios suos in esse conseruat: ita quod eodem momento, quo contiguatio illa dissipatur: etiam esse ipsius radij euacuatur. Sic anima profluxa ab ipsa diuinitatis abysso, quandā retinet æternam contiguationem, vnde cum origine sua conseruatur & alitur, quam super omnia complecti concupiscit ac perfrui. Præterea sciendum, quod rationalis anima quantum ad essentiam suam, est imago diuinæ essentiæ. Et hęc imago est secundū indistinctionem, cuius imaginis reformatiua est ipsa gratia diuina, quę reducit ipsam imaginem etiam ad diuinā similitudinē. Sed aīa, quantum ad suas potentias, est imago ipsius Trinitatis. Et hæc est imago secundum distinctionē, cuius imaginis reformatiua est ipsa virtus, quæ reducit ipsam imaginem ad diuinam similitudinē. Nā sicut Deus vnus est in essentia, trinus in p sonis, sic anima est vnius naturæ, tres habens vires, scilicet intellectum, voluntatē & memoriam. Et sicut ex patre generatur filius, & ex vtroque procedit spiritus sanctus: sic ex intellectu generatur voluntas, & ex vtroque procedit memoria. Et ficut est Deus pater, Deus filius, Deus spiritus sanctus, non tamen tres dij sunt, sed vnus Deus, & tres psonæ: sic anima intellectus, anima voluntas, anima memoria, non tamen tres animæ, sed vna anima, & tres vires quibus imaginē diuinam in sua natura gerit mirabiliter. Et his iubemur diligere creatorem, vt quantum diligimur, diligatur, & in memoria semper habeatur.

Anima quid sit.

Anima ad imaginem Dei.

Psal. 4

Anima nobilitas.

Imago Dei in anima & similitudo.

Anima creata ad Dei similitudinē.

Secundo facta est anima ad Dei similitudinē, quæ similitudo consistit in gratui

tis, scilicet in diuina gratia nobis collata, & virtutibus, maxime in charitate: gratia perficit naturam. Pro quo notandum, quod est gratia increata, scilicet spiritus sanctus, qui se tribuit iis, qui sunt sine peccato mortali. Et dicitur gratia secundum quod dicitur donum: & dicitur donum secundum quod dicitur amor: gratia secundum suam proprietatem est amor, & vt amor procedit à patre & filio. Quum ergo spiritus sanctus est amor, imo prima virtus amoris, hinc est quod quum nobis spiritus sanctus datur, in diuinam speciem nos transformat, vt sit anima Deo assimilata. Porro ex illa parte debemus intelligere gratiam creatam, quasi similitudinem & dispositionem ex parte animæ rationalis, ex qua habet, quod sit accepta Deo & assimilata. Nam ibi est forma trãs formans: & hæc est gratia increata. Et ibi est forma transformata quæ derelinquitur in transformato, scilicet in anima ex ipsa transformatione: Et hæc est gratia creata, quæ etiam est necessaria, & ex parte animæ recipientis, quæ se non potest habere per immediationem ad gratiam increatam, nisi prius disponatur, vt latius patet superius. Denique ratio, cur ad diuinã similitudinem imprimendam animæ sanctæ, maxime requiritur diuina gratia, & virtus gratuita charitate formata, est ista: Quia, secundum Linconiensem, sicut cera mollis fortiter applicata figillo, recipit imitatoriam similitudinem omnium formarum & figurarum figillo insculptarũ: sic in anima per amoris copulam à summa pulchritudine impressa, non erit alicuius pulchritudinis absentia, sed in illa refulgebit imitatorie pulchritudo, quæ super ipsam est impressa, vt ei veraciter spon sus dicere valeat: Tota pulchra es amica mea. Quantum etiam ad beneficiũ creationis, primo pro nobis humanã naturam assumpsit: quia duplex est animæ nostræ vita. Vna, qua viuit in carne, alia, qua viuit in Deo. Duo quoque sunt in homine sensus: & ideo Deus homo factus est, vt vterque sensus bonum suum haberet, in quo reficeretur. Vnus interior, qui reficitur in contemplatione diuinitatis: alius exterior, qui reficitur in contemplatione humanitatis, vt sic totum hominem in se beatificaret, & tota conuersatio hominis ad ipsum esset, & tota dilectio eius in ipso esset, cum à sensu carnis videretur per carnem, & à sensu mentis videretur per diuinitatis contemplationem. Hoc est enim erat totum bonum hominis, vt siue ingrederetur, siue egrederetur, in factore suo pascua inueniret. Confidera nunc o homo, quanta fuerit erga te dilectio Dei tu, quod vellet Deum hominem, & hominem quodammodo deum fieri, & sic te post lapsum quærere, & post offensam te plus, quàm prius exaltare. Nunquid ex altationem culpa tua promeruit? Certe non. Sed ne amplius ab eo fugeremus, no strã naturam inseparabiliter sibi vnire voluit. Hinc merito dicit Chrysostomus: quod nemo amatorum carnalium, etiam si sit in hoc vltra modum insaniens, sic ex ardescere potest in amorem dilectæ suæ, sicut deus effunditur in amorem animæ nostrarum. Secundo vero in assumpta natura pro nobis redimendis, abluendis, adornandis, instruendis, alliciendis, & ad imitationem instigandis, mira gessit & sustinuit, sicut locutus est per Hieremiam: Reliqui, inquiens, domum meam, dimisi hæreditatem meam: dedi dilectam animam meam in manibus inimicorum eius. O insuperabilis amor charitatis, qui insuperabilem superasti, & cui omnia subiecta sunt, omnibus quodammodo subiecisti, dum victus amore Deus seipsum exinaniuit, formam serui accipiens, non modo inuentus vt homo, sed vt opprobrium hominum & abiectio plebis. Vidimus, inquit, eum tanquam leprosum & nouissimum virorum, virum dolorum, & percussum à deo & humiliatum. O nouissimum & altissimum, o humilẽ & sublimem, o opprobrium hominum & gloriam angelorum. Nihil ne merebitur tanta vilitas, imo & tanta charitas, quæ habet hunc modum, imo quę excedit omnẽ modum? Propter nimiam enim charitatem, qua dilexit nos Deus, vt seruum redimeret, nec pater filio, nec sibi filius ipse pepercit. Vere nimiam, quis mensuram excedit, modum superat & supereminet vniuersis. Vix pro iusto quis moritur. Iste moritur ex amore pro inimicis & iniustis ab iustis & cum iniustis, vt inimicos faceret intimos, seruos fratres, captiuos cohæredes, exules reges, diaboli prostitutas proprias dignissimas sponsas. Propterea nanque tam diu exulauit, tam fideliter in labore

Gratia increata.

Gratia creata.

Cant. 4

Vita animæ duplex.

Sensus bois duplex.

Ioan. 10

Hier. 12

Philip. 2

Psal. 21

Esai. 53

Ephesi. 2

1. Pet. 4

labore defudauit,tam valenter hoſtem de bellauit,tam potenter ſpõſam eripuit,& in bello tandem occubuit,eam redimens per ſupplicium,quo nullum iniuſtius,per opprobrium,quo nullum vilius,per pretium,quo nullum pretioſius,per myſterium,quo nullum profundius,& per exemplum,quo nullum perfectius.

Sponſus dat & petit totum cor ſponſæ,& qualis eſſe debet anima vt dicatur merito Dei ſponſa. Ca. XCVIII.

Oſee 2

Sponſus unde.

Spõſalia.

Cor Deo offerendum.

Prou. 23

Pſal. 72

Ioan. 12

DIlectus meus mihi & ego illi.] Dilectus meus mihi ſpiritualis deſpõſationis fidem indulget, dicens per Oſee: Sponſabo te mihi in fide, ſponſabo te mihi in iuſtitia & iudicio,in miſericordia & miſerationibus:ſponſabo te mihi in æternum,& ego illi grataner conſentio. Pro quo notandum,quod hæc nomina ſponſus & ſponſa,dicuntur à ſpondere,qa mittebant olim ſibi mutuo cautiones, qbus ſpondebant in iura matrimonij ſe cõſentire,& fideiuſſores dabant, quibus id ſe ſeruaturos obligabant, vt patet ff. de ſpõſa:l. 2. Et quædam ſunt ſponſalia de futuro,quædam de præſenti: & in vtriſque ſponſalibus requiritur conſenſus voluntatis & animorum. Vnde dicitur XXVII. quæſt: II. c. Sufficiat ſolus ſecundum leges conſenſus eorum, de quorum quarũque coniunctionibus agitur: qui ſolus ſi defuerit,cætera etiam cũ ipſo coitu rite celebrata fruſtrantur. Matrimonium enim non facit corpus, ſed voluntas. Hæc ibi. Hinc ſponſus Chriſtus cor ſponſę ſuę petit in matrimonio ſpirituali dicens: Fili præbe cor tuum mihi. Nullique fructuoſius, iucundius & honorabilius ſponſa cor ſuum præbere poteſt. Tali nanq; ſpõſo cor dare conuenit, qui ſolus cordi ſufficere poteſt,vt ſponſa cum Pſalmiſta dicat:Deus cordis mei, & pars mea Deus in æternum. In ſolo nanq; Deo cordis eſt ſufficientia. In omnibus aliꝭ cordis egeſtas. Cum igitur o anima ſponſus tuus de tetotum ſuum fecit,dicens: Cum exaltatus fuero à terra,omnia, id eſt, totum cor humanum,traham ad meipſum, ſcilicet per dilectionem,in quo totum ſuum habere teſtatur,vt verſa vice de ipſo totum tuum facias,ipſum laboris tui finem conſtituendo,pro eius amore cuncta bona perficiendo,& mala patienter perferendo: alioqui qua fronte de ipſo totum tuum facere denegabis,q de te totum ſuum tam dignãter effecit:Et hoc fit per verum amorem, per quem cordis dominum transfertur in amatum. Amor enim non finit ſuos eſſe amantes,ſed amatorum. Hinc illi,quõ diligimus,vulgariter cor noſtrum dediſſe dicimur. Et ſolus amor Dei,qui eſt cõiunctio conuenientis cum conuenienti, facit matrimonium ſpirituale. Charitas enim, quæ ſecundum Apoſtolum, perfectionis eſt vinculum, in Deum perfecte facit conſentire:& ideo perfectum facit matrimonium inter Deum & animam, iure quodam matrimonij Deum cordi,& cor Deo ligans,ac in tantũ Deo conſtringens vt qui ſic adhæret Deo,ſpiritus vnus efficitur cum eo. Vide nunc o anima, ſi tuus amor eſt ad donandum,vbi melius illum collocare poteris, quàm in eo,qui eſt ſpecioſus forma præ filiꝭ hominum,in quo ſunt omnes theſauri ſapientiæ & ſcientiæ reconditi:Si vero ad vendendum, nonne & ipſe emit precio magno ſui ſanguinis, dulciter amore te præueniens, & fideliter redimens:Eſt enim pro amore tuo precium ſui ſanguinis iam perſolutum,& tibi venale liberaliter expoſitum, cui nulla merces æquiparari poteſt. Imo Deus trinus & vnus in amoris tui ſe precium expoſuit,vt vel ſic cordis tui, bonæque voluntatis tuæ dominum plenius conſequatur. Si deniq; tuus amor eſt ad auferendũ, quę violentia maior ad amorem tuum obtinẽdum inferri poteſt,q̃ mori taliter pro amore?In hoc enim Chriſtus comm̃edat charitatem ſuam, quod ex amore pro nobis mortuus eſt, cum adhuc inimici eſſemus. Vnde dicit Bernard. Nulla eſt maior dilectio,nullus amor ſyncerior, nullus affectus ardentior,nulla charitas ſanctior,q̃ quod mortuus eſt pro nobis innocẽs, nihil quod in nobis amaret,inueniens. Hoc aũt totũ fecit,vt dura corda noſtra emolliret,& inſenſibiles ac mortuos affectus noſtros quaſi excitando ſuſcitaret. Veruntñ iſte ſponſus eſt virgo, virginiſq; filius, q̃ ſponſam virginem habere deſiderat. Et ſecundum legem, ſummus ſacerdos virginem ducit vxorẽ. Hinc ait Apoſtol: Deſpõdi vos vni viro, virginem caſtam exhibere

Matrimonium ad nimæ cũ Deo.

Coloſ. 3

1. Cor. 6

Pſa. 44

Coloſ. 2

Leui. 21

1. Cor. 11

Christo. Quod dicit ad animã, quã Christo vult exhibere, & virginẽ, & castam virginem. Sed nc paueas anima, quia quoties per gratiam mundata fueris, virgo reputaris. Anima nanq; virgo censetur, quę redditur à pcti corruptione libera, & per dilectionem integra, vnum petens, quærens & diligens, & illud vnum, quod est necessarium quod facit charitas, cuius officium est vnire. Hoc est enim interesse matrimonium carnale & spirituale, quod in carnali virgo corrumpitur, sed in spirituali anima corrupta virgo efficitur. Vnde di cit beata Agnes: Quem cum amauero, casta sum, cum tetigero, munda sum, cum accepero, virgo sum. Porro, secundum Bernardum, audi qualem te esse oportet, si vis esse sponsa Dei: Da mihi inquit animã nihil præter Deum amantem, & ꝙd propter Deum est amandum, cui viuere Christus non tantum sit, sed & diu fuerit, cui studij & ocij sit prouidere dominum in conspectu suo semper, cui sollicite ambulare cum Deo suo, non dico magna, sed vna sit voluntas, & non desit facultas. Nã quia multi sunt cognati, quamuis non similes, & ex cognatione se diligunt: sunt etiam multi similes, quamuis non cognati, & ex hac similitudine se diligunt. Vbi vero simul hæc duo concurrunt, necessarium est vt vehementior sit vis amoris. Nunc vero & identitate naturæ vestitus ipse Deus, maiora signa dilectionis ostendit, & maxima suis operibus exhibuit. Quid igitur, non plurimum sponsus redamabit sponsam, id est, fidelem animam, qui eam intentissimum & fidelissimum amorem spirantem iam agnouit? Deus enim, cum sit summus, decet eum habere summum amorem ad suum diligibile, qui vigere debet inter sponsum & sponsam. Licet igitur sponsa suo sponso est multum inferior, tam genere quã specie & dignitate, tamen eo affectu se diligi non dubitet, quo sponsa diligitur à sponso: cum ex longinquo filius patris cœlestis aduenit, vt hanc sibi sponsam assumeret, & quam tantum adamauit adhuc fœdã, necdum redamantem, vt pro illa carne in dui, & taliter mori non dubitaret, vt vel sic sua morte, suoq; sanguine redderet eã pulchram & gloriosam, non habentem maculam neque rugam. Putasne dealbatam & exornatam, ac plurimum redamantem non diligeret, tanquam sponsam dignissimam? Vnde ergo tibi o anima gratia tam inæstimabilis, vt eius sponsa dici merearis & esse, cuius pulchritudinẽ sol & luna mirantur? Ad cuius nutum vniuersa mutantur, in quem desiderant & angeli prospicere. O quid retribues Deo tuo pro omnibus, quæ retribuit tibi, vt sis socia mensæ, socia regni, socia thalami, vt introducat te rex in cubiculum suum? Vide nunc qd de Deo tuo sentias, vide quantũ de eo præsumas, vide qbus brachijs vicariæ dilectionis redamandus & amplectẽdus sit, qui tanti te æstimauit, imo qui tanti te fecit. De latere suo te formauit, cũ in cruce pro te obdormiuit. Propter te à Deo patre exiuit, & eadem natura se induit, vt adhærens ei spiritus vnus efficiaris cum eo. Audi ergo filia, & vide, & considera quanta sit dignatio Dei tui erga te, & obliuiscere populũ tuũ, & domũ patris tui, desere carnales affectus, dedisce mores seculares, obliuiscere consuetudines noxias: sciens quia iſtæ sunt nuptiæ desponsationis, nõ copulationis, pparationis, nõ consummationis. Deniq;, cur aĩa Deũ amãs censetur Dei sponsa, triplex subest ratio: Prima, qa talis anima Deo sociatur amore casto. Nam amor ipsius animæ nunquam quiescit, nisi in illo solo. Quantumcunq; ipsa cum creaturis adulterat, nunq; quietari potest, donec in illo solo casto amore cõ quiescat, qui, secundũ Augusti. intrat in animam omni voluptate dulcior, omni luce clarior, omni honore sublimior, omni amore secreto interior. Et iterũ: Quis mihi det vt venias in cor meum o Deus meus, & inebries illud, & obliuiscar oia mala mea, vt amplectar te solum vnum bonum Deus meus? Secunda ratio est, quia fidelis anima non potest ab aliquo fecũdari fructu boni operis, nisi à solo Deo. Solus enim vehemens amor Dei complecti tur omnia grata in Deum, & omnia ingrata propter Deum: per charitatem complectens inimicum vt amicum, confusionem vt honorem, pœnam vt oblectationem, mortem vt vitam, & sic de aliis, vt sic in nullis prosperis insolescat, in nullis aduersis charitas tepescat, sed semper respondeat dilecto: Paratum cor meum Deus, paratum cor meum, scilicet tam in aduersis, ꝙ in prosperis. Tertia ratio est, quia ab eo solo donis virtutũ subarratur quæ nullus da

Anima virgo. *Luce 10* *Agnes.* *Anima sponsa Dei.* *Psal. 15* *Mich. 6* *Ephesi. 5* *Psal. 118* *Psa. 44* *Cõmuñ mystici ratio.* *Psal. 56* *147.*

lus dare poteſt niſi ſolus Deus. Anſelmus aũt in Proſologio addit quartam rationem, dicens: Quatuor ſunt, propter quæ fidelis anima ſponſa Chriſti dicitur: Dona gratiarum, quibus ſubarrata eſt in baptiſmate: caſtus amor, quo illi ſociata eſt in vnctionis chriſmate: proles virtutum, quibus fœcũdata eſt diuini verbi dogmate: thorus immaculatus, quo illi in æternum ſocianda eſt, omni ſemoto procul ænigmate.

Matrimonium ſpirituale inter Chriſtum & animam, quomodo initiatur, confirmatur & conſummatur, & de recordatione beneficiorum Dei.

Caput XCIX.

Dilectus meus mihi, & ego illi.] Sicut matrimonium carnale inter virum & mulierem initiatur per verba de futuro, & confirmatur per verba de præſenti, perficiturq; per copulam mutuam ſubſequentem: ſic etiam ſpirituale matrimonium inter Chriſtum & animam, initiatur per fidem in baptiſmo, confirmatur in profectu virtutum, & perficitur in gloria, quando inſeparabiliter coniungitur anima Chriſto. Initiato vero matrimonio, iam dicuntur ſponſus & ſponſa, quia ſe ſibi alterutrum ſpondent, vt nec ille, nec illa alteri nubat. Inter diem vero deſponſationis & nuptiarum ſpacium interponi tur quo conuenire debeant. Quod quidẽ ſapienter & vtiliter ſtatutum eſt, vt interim viſitatio mutua frequẽtetur, & amor mutuus creſcat & augeatur, ac impatiens deſiderium cupitæ copulæ, quo magis differtur, amplius ignoſcat. Et quia, ſecundum Saluſtium: Animæ cupienti nihil ſatis feſtinatur: diem nuptiarum indictã properantius adeſſe deſiderant.

Matrimonij myſtici initiatio.

Sic & tu o anima, Chriſti ſponſa iam effecta, dum dies cupitæ copulæ tardat, ardeas amore, æſtues deſiderio, & anheles ſuſpirio: & ſicut ait quidam: Palleat omnis amans: & in te pallor & macies certiſſima ſigna ſint amoris. Nam ſi te ſponſus marceſcere viderit inpatienti deſiderio, copulæ diem accelerabit, offeret oſcula, iunget amplexus, vt cantare valeas in iubilo: Ecce quod concupiui, iam video, quod amaui iam teneo. O lætum diem talium nuptiarum, & felicem ſponſam tali coniugio dignam. Interim ſponſa diligenter attendat, qualem ſponſus exhibet amorem, vt condignam amoris illius reddat vicem.

Veraciter enim amans in amato ſingula reuoluere ſolet, quæ dilectionis affectũ excitare & augere valeant, ſcilicet ipſius amati conuerſationem, pulchritudinem, dulcedinem, beneuolentiam, fidelitatem, & in multis exhibitam charitatem: quiat ſecundum Auguſtinum, ad Dei dilectionem in nobis excitandam, nutriendam & augmentandam, nihil ita valet, ſicut beneficiorum eius frequens & diligens conſideratio. Quod & ipſe perficiens, ait: O anima mea, ſi cogitare potes, qui & quales in comparatione tui abiecti ſunt, qui gratiã, quæ data eſt tibi, conſequi non valebant. Audiſti certe ab initio vſque nunc, quàm multæ generationes hominum tranſierunt, qui omnes ſine cognitione DEI, & precio ſui ſanguinis in interitum æternũ delapſæ ſunt: omnibus illis redemptor tuus, amator tuus, te pertulit, quando tibi gratiam largitus eſt, quam nullus illorum percipere meruit. Tu ſola præ illis electa es. Et cur id in te factum ſit, nullam præter amatoris tui charitatem aliam cauſam aſſignare poteris, nec aliud habes, niſi ꝺd ſaluam te fecit, quia voluit. Et iterum: Miſer ego, quantum deberem diligere DEVM, qui me fecit cum non eram, & redemit cum perieram? & de nihilo fecit me, non lapidem, non arborem, non auem, nõ aliquod deanimalibus, ſed hominem eſſe me voluit. Dedit mihi viuere & diſcernere. Perieram, & ad mortalem deſcendit, mortalitatem ſuſcepit, paſſionem ſuſtinuit, & mortem vicit, & ſic me reſtaurauit. In peccatis meis venundatus eram: venit ille poſt me vt redimeret me, & tantum dilexit me, vt ſanguinis ſui precium impenderet pro me: & tali pacto reduxit me de exilio, & redemit me de ſeruitio, & nomine ſuo vocauit me, vt memoriale ſuum ſemper eſſet mecum. Vnxit me oleo lætitiæ, quo ipſe vnctus erat, vt ab vncto eſſem vnctus, & à Chriſto vocarer Chriſtianus. Sic gratia eius & miſericordia ſemper puenerunt me: nec pro his omnibus quid illi rependam, habeo, niſi tantum, vt dili-

Beneficia Dei ad animã

Actor. 13

Pſal. 44

Pſal. 17

gam eum ex toto corde meo. Non enim melius aut decentius, quàm per dilectionem rependi potest, quod per dilectionem datum est. Erit ergo mihi dulce de ijs semper loqui, semper cogitare, semper gratias agere, vt eum pro omnibus beneficijs suis valeam semper laudare & amare. Olim enim computrui in oculis tuis domine, mihi placens, & hominibus complacere cupiens, Et quid erat quod me delectabat, nisi amare & amari? Et exhalabantur nebulæ de limosa concupiscentia carnis, & obfuscabant cor meum, vt non discerneretur serenitas dilectionis tuæ à caligine libidinis, cum nihil blandius sit tua charitate, nec amatur quicquam salubrius, quàm illa præ cunctis formosa & luminosa veritas tua, vbi requies certa reperitur. Tu enim es plenitudo, & indefi-ciês copia incorruptibilis suauitatis. Quies est apud te, & imperturbabilis vita. Qui intrat in te, intrat in gaudium domini sui, & nõ timebit, & habebit se optime in optimo. Hæc ſparsim Augustinus. Hinc hortatur Anselmus, dicens: Considera nunc anima mea, intendite omnia intima mea, quantum illi debeat tota substantia mea. Certe domine, quia me fecisti, amori tuo debeo me totum: quia me redemisti, debeo me totum: quia tanta promisisti, debeo me totum. Imo tantum amori tuo debeo plus quàm me, quãtum tu es maior me, pro quo dedisti te. Fac me domine prece cor gustare per amorem, quod gusto per cognitionem. Trahe me totum in amorem tuum, & fac totum tuum dilectiõe, quod tuum est conditione. Hęc ille.

Amoris uim cõsistere in tribus.

Hugo vero dicit in tractatu de amore, quod tota vis amoris nostri consistit in tribus. Primo, quod mens aliquid ad fruendum eligat, scilicet summum bonum, alioqui quicquid aliud mens ad fruendum præter DEVM in seipso, aut proximum in DEO, vel illecta, vel decepta elegerit, metas veræ dilectionis exit: Secundo, quod ad id quodam interno desiderio sese extendat, dicendo cum Propheta: Omnia ossa mea dicent: Domine quis similis tibi: Tertio, quod id agat, quod ad desideratum peruenire valeat. Et tunc sine dubio amare dicendus est. Et hæc quãto quis feruentius, instantiusque peregerit tanto magis & diligit: quam dilectionem debita forma sponsa studeat exequi exemplo sponsi, de quo dicit Bernardus super Cantica: Quod DEVS nos dilexit tam dulciter, quod carnem induit: tam patienter, quod culpam cauit: tam fortiter, quod mortem sustinuit. Et quos in carne visitauit, non carnaliter amauit sed in prudentia spiritus, æmulans nos çmulatione Dei, non hominis. Et quos quæsiuit in carne, dilexit in spiritu, redemit in virtute. Plenum prorsus omni suauitatis dulcedine, videre hominem hominis cõditorem. In carnis assumptione condescendit mihi, in culpæ vitatione cõsuluit sibi, in mortis susceptione satisfecit patri, amicus dulcis, consiliarius prudens, adiutor fortis. Huic securus me credo, qui saluare me velit, nouit, possit. Carnis quidem assumpsit veritatem, exhibens in illo cõsolationem infirmo: sed peccati similitudinem in ea prudenter abscondens laqueum deceptionis diabolo. Porro, vt patri nos reconciliaret, mortẽ fortiter subijt & subegit, fundens precium nostræ redemptionis sanguinem suum. Ergo nisi dulciter amasset, in carcere nos non requisisset. Iunxit affectioni sapientiam, qua tyrannum deciperet: iunxit & patientiam, qua patrem offensum placaret. Sic à Christo Christiane disce, quemadmodum diligas Christum. Disce amare dulciter: & ne illectus à mundi gloria, seu carnis voluptatibus, ab amore domini abducaris, Dulcescat tibi præ his sapientia Christus. Disce amare sapienter: & ne deceptus spiritu mendacij & erroris seducaris, lucescat tibi veritas Christus. Disce amare fortiter: & ne oppressus aduersitatibus fatigeris, confortet te virtus Dei Christus. Zelum tuum inflãmet charitas, vt sit feruidus, ne teporem habeat: informet scientia, vt sit circũspectus, ne discretione careat: firmet constantia, vt sit inuictus, ne sit timidus. Hoc enim præcepit dominus, dicens: Diliges dominum DEVM tuum ex toto corde tuo, id est, ex toto & pleno cordis affectu: & ex tota anima tua, id est, ex tota rationis vigilantia & circumspectione, & ex tota virtute tua, id est, vt nec mori pro amore eius pertimescas: quia fortis est vt mors dilectio. Sit ergo suauis & dulcis dominus Iesus affectui tuo, contra malę dulces vitæ earnalis illecebras, vt vincat dulcedo dulcedinem, quemadmodũ clauũ clauus expellit. Sit nihilo minus præuia lux intellectui, & dux

Deus quomodo dilexerit

2. Cor. 11

Deus quõsit e damãdus

Deut. 6
Mat. 22
Mat. 12
Luce 10

Psal. 34

Canti. 8

& dux rationi, vt cautus sis in tua conuersatione vitare nimiam & indiscretam vehementiam. Sit etiam fortis & constans amor tuus, nec cedẽs terroribus, nec succũbens laboribus. Amemus ergo affectuose, circumspecte, valide, scientes amorem cordis, quem & affectuosum dicimus, absque eo, qui dicitur animæ dulcem quidẽ, sed feducibilem: illum vero absque eo, qui est virtutis, rationabilem sed fragilem esse. Hæc Bernardus inter alia. Eadem tria etiam tangit Hugo in tractatu de amore, dicens: Interest sane, quantum quis in dilectione fuerit affectuosus, discretus & fortis: tãtum enim erit & perfectus. Affectus enim prodest contra aduersas dulcedines, discretio contra deceptiones, fortitudo contra persecutiones. Si quis autem noscitur in his tribus esse perfectus, non solum fœliciter. sed & suauiter amat. Sane si non poterit esse affectuosus, sit tamen discretus & fortis: & si non ad præsentem suauitatem, non minus proficiat ad futuram fœlicitatem.

De matrimonio confirmato, & comparatione amoris sponsi & sponsæ, ac de duobus bonis matrimonij, quæ sunt fides & proles, & quomodo hæc spiritualiter sint inter Deum & animam.

Caput C.

Matrimonij mystici confirmatio. 1. Pet. 5

Dilectus meus mihi & ego illi.] Secundo vero matrimonium spirituale confirmatur in profectu virtutum, vt verius iam dicere possit sponsa: Dilectus meus mihi, scilicet intendit, & ego illi. Quid sibi vult inter tam dispares ista comparatio, vt sponsa dicat: Dilectus meus mihi & ego illi? Ita ne huic intẽta est illa maiestas, & cui cura seculorum incumbit, ad sola trãffertur negocia, vel potius ocia amoris & desiderij huius? Ita plane. Nã etsi prouidentiam cæteris creaturis non negamus, curam tñ sponsa vendicat sibi apostolo Petro dicente: Omnem sollicitudinem vestram proiicientes in eum, quoniã ipsi cura est de vobis. Quasi diceret: Intendite illi, qa intẽdit vobis. Quid mir? si curam illius habet, quam adeo dilexit, quod pro illa semetipsum liberaliter obtulit? Vides quomodo non solũ de amore suo te certum reddat, si tu diligis eum, sed etiã de sua sollicitudine, quã pro te gerit, si te sensserit sollicitum tui? Vigilas tu, vigilat ipse. Et quantumcunq; accelaueris ipsas anticipare vigilias, eum inuenies, non preuenies. Ego, inquiens, diligentes me, diligo: & qui mane vigilauerit ad me, inueniet me. Nam magis amat, & ante. Amor ẽm illius amorem animæ parit, & illius præcurrens intentio animam facit intentam, sollicitudo q; sollicitam. Si hęc anima scit, imo quia scit, miraris, quod illam maiestatem, quasi cætera non curantem, soli sibi glorietur intendere: cui soli, postpositis curis omnibus, ipsa tota deuotione intẽdit. *Prou. 8*

Amor sponsi ad sponsam.

Mirum dico quidem, sed verum, animam Deum videntem haud secus videri, quàm si sola videatur à Deo, moxq; Deo conformatur, & in eandem imaginẽ transformatur. Ea ergo fiducia dicit illũ intẽdere sibi, seq; illi, nihil præter se & illum intendens. O quàm bonus es domine animæ te quærenti, affectuose, discrete, fortiterq; diligenti, te sponsum exhibens, occurris & amplecteris. O felix anima, quæ tantæ dulcedinis benedictione meruit p̃ueniri, cui tantæ suauitatis complexum donatum est experiri. Vides quàm magna res est amor, si tamen ad suũ recurrat principium, si suæ origini redditus; si suo refusus fonti, semper ex eo sumat, vnde iugiter fluat. Merito siquidem cunctis alijs renuncians affectionibus, soli & tota incũbat amori, quæ ipsi amori respondere habet amore in rediligendo. Nam & cum se totam effuderit in amorem, quantum est hoc ad illius fontis perenne profluuium? Nõ enim pari vbertate fluere possunt amans & amor, anima & verbum, sponsa & sponsus, creator & creatura, non magis quàm fitiens & fons. Quid ergo? Peribit propter hoc, & ex toto euacuabitur nupturæ votum, suspirantis desiderium, amantis ardor, & præsumentis fiducia? Non. Nam si minus diligit creatura, quia minor est, tamen si ex tota se diligit, nihil deest vbi totum est. Propterea sic amare, nupsisse est. Hæc Bernardus inter alia. *Tbre. 3*

Matrimonij bona quæ sint.

Cæterum, iam prosequamur de bonis matrimonij, quæ sunt fides, proles & sacramentum, quæ tangit dominus apud Osee, dicens: Sponsabo te mihi in fi- *Osee 2*

Fides inter Deū & animā Iob.6

detvbi tangit primum bonum, quod est fides, id est, fidelitas, quam sibi inuicē debent exhibere coniugati. Conseruatur autem fides inter Deum & animam, quando cor Dei & animæ sibi inuicem subiiciuntur & obsequūtur. Apponat igitur anima Deo cor suum, sicut & animæ deus apposuit cor suum, ita vt miraretur Iob, dicēs: Quid est homo, quia magnificas eum, aut quid apponis erga eum cor tuum? Vnde sponsus ex amoris vehementia, non curauit quid de se fieret, dummodo spōsam dilectam consequeretur & possideret. Sic curare non debet sponsa quid fiat de ea, dum modo sponsum suum consequi & possidere valeat, propter sponsum seipsam, & omnem aliam creaturam nihili pendens, sicut sponsus seipsum & sua penitus neglexisse visus est, dicens: Reliq domū meam, dimisi hæreditatem meā, dedi dilectā animam meam in manus inimicorum eius. Et hæc fidelitas in tribus cōsistit. Primo, vt sponsa soli sponso intentione recta ac deifica dulciter & perseueranter intendat. Amor enim vehemens semper sur sum vult agi nec vllis infimis rebus retineri. Vult esse liber & alienus ab omni affectione extranea, quia amore nihil dulcius, nihil fortius, nihil altius, nihil latius, nihil iucundius, nihil melius inuenitur, quia nasciturex deo, nec potest nisi in deo super omnia quiescere, perfecte contemnens omnia prospera, & complectens omnia aduersa, vt in dilecto quiescat sup omnia. Secundo, vt in dilecti amore duntaxat delectetur. Et hoc significatur per anulū desponsationis. Sicut enim digitum anulus nec excedit, nec exceditur, sed eidem adæquatur, sic cor ei, cui desponsatum est, debet adhærere, nec amorem alienum quē cunq; recipere. Quia sicut anima duo cor pora simul inhabitare non potest, sic nec duos amores diuersos, scilicet dei & mūdi, simul susc ipere potest. Ideo, secundum Augustinum, totum exigit te, qui fecit te. Vnde sicut ignis, qui simpliciter leuis est, secundum Philosophum, fertur ad locū, qui simpliciter est sursum, & eum transcēdere non valens, contra naturam motus recti, circūuoluitur in sphæra circa ipsam. Sic semper amor dei purus, ad altissimum deum eleuat, & tamen ad eius comprehensionem conscendere non valens, mouetur semper circa diuina, sub ratione diuina cuncta contemplando & amando, vt sic Deus omnia sit in omnibus. Semper enim amor dei mouetur sursum in amatum, cætera contemnendo, in quantum in in suis naturis subsistunt, quæ reputat Apostolus vt stercora, Deum diligens ex toto corde, cogitando omni industria qua potest, quomodo Deo placeat: & ex tota anima, collocādo in eo tāquam in vltimo fine cuncta desideria sua & ex tota mente, in Deum directa, & eidem ex amore vnita, sic delectando in operibus bonis ex eo rum cōnaturalitate, quod nulla fatigatione, quā nec pcipit, ab eis dē deflectatur vt pote cui nihil dulcius, quā respicere in mādatis dei, q̄ sunt ei desiderabilia super aurū & lapidem pcio sum, & dulciora sup mel & fauum. Et hoc est tertium, in quo consistit fidelitas, quod soli dilecto placere studeat. Secundū bonū matrimonij est proles spiritualis in agēdo, cauēdo & sustinēdo: quæ proles procedit ex femine diuinæ gratiæ, & libero arbitrio, quibus filij spirituales procreantur. Et hoc bonum matrimonij notat sponsus, cū adiungit: Spōsabo te mihi in iustitia & iudicio, in misericordia & miserationibus. Vbi tāgit primo iustitiam, quā sibi ipsi debet: secundo misericordiam, quā debet proximo. Hæc autem est iustitia, qua generaliter declinat ab omni malo, & facit bonū: quæ tñ faciēda sunt cū iudicio discretionis, præsertim quantum ad opera satisfactionis & pœnitentiæ: misericordia vero & miserationes spectant ad proximos, vt misericordia in donando vel condonādo: miseratio vero in compatiendo. Vnde dicit D. Chrysostomus: Qualem vis vt tibi se deus exhibeat, talem te proximo studeas exhibere, scilicet charitatiuū, beneuolum, mitē, māsuetum, pronum ad indulgendum, & in omnibus gratum, patientiaq; decoratum. Nā in cōfirmatione matrimonij per verba de p̄senti, solent in quibusdam locis astātes se liberare mutuo, dicētes, Tene de nuptijs: sic sponsus tuus in nuptiarū cōfirmatione. s. passiōis tempore, cum tota animi promptitudine de nuptijs opprobria, liuores susc epit & vulnera, ne partem suam de nuptiarum ictibus portare grauetur & sponsa. Vnde Bernardus: Notā tibi fecit deus dilectionē suam, experiatur & tuam. Non illum vicere peccata tua, teq; illius flagella nō superent: sustinuit, te dilectus, sustine &

Hier.12

Fidelitas spōsæ in tribus.

Philip.3

Deut. 6

Psal.18

Proles mystica.

Osee 2

Iustitia.

Miseri cordia.

perfectibili sic coniunctus, statim quietatur, satiatur & stabilitur, tanquam suam perfectionem adeptus, & finem suum, vel centrum consequutus. Secundum autem est felix quædam liquefactio, de qua dicit sponsa: Anima mea liquefacta est, vt dilectus loquutus est. Vbi dicit Bernardus: O dulcis confabulatio Dei in anima, & cum anima, quæ sine lingua strepitu q; labiorũ formatur, & in silentio sine aure percipitur: solus audit cui loquitur, & alienus excluditur: quorum virtute & auditu corda liquescunt, liquescendo deficiunt ab eo q fuerunt, & deficiendo perficiuntur in eo in quem fluunt, scilicet in amatum interna aspiratione colloquentem. Sicut enim ignis materiam in se conuertit, in quam agit, sic etiam amor diuinus animam in se conuertit, quam accẽdit. Et sicut varia metalla igne resoluta pariter in vnum confluunt, sic Deus & anima à se diuersa per amoris ignem liquescendo in vnum spiritum confluunt, dum per felicem liquefactionem in illam vnitatem anima dulciter effluit, quam à patre spon sus exposτulans, ait: Rogo pater, vt vnũ sint in nobis, sicut & nos vnum sumus. Vnde dicit Origenes super eodem verbo, quod diuinæ consolationis felicissimus effectus est liquefactio. Liquescit enim mens, dum deuotione mollescit, vt sponsus in ea suauiter cubet, & nihil duri ei obsistat. Liquescit, dum deuotione calescit vt dilectus in ea calorem diuini amoris inueniat, & quasi quidam contactus spiritualis fiat, qui maximam delectationem generat. Liquescit, dum deuotione supereffluit, vt Deus solus in ea solum dominum & plenum obtineat τũc omnis motus, omnis visus, omnis impetus eius, feliciter in æternitate terminatur.

Liquefactio. *Cant. 5*

Ioan. 17

Quod Deus inhabitat animam tanquam regnum per iustitiam in rationali, per pacem in irascibili, & per gaudium spiritus in concupiscibili: & de triplici hierarchia mentis.

Caput CII.

EGO dilecto meo, & ad me conuersio eius.] Canticorum septimo. Quasi diceret: Quia dilectus meus ascendit in palmam, vt me sibi acquireret, & totum amorem meum sibi vendicaret, ego dilecto meo me totam offero ad regendum me tanquam regnum, totam me præparo ad inhabitandum tanquam habitationis locũ, domum vel templum: quia ad me à peccatis liberandam, à peccatis mundandam, gratia decorandam, virtutibus adornandam, gloria sublimandam, & æternaliter inhabitandam, conuersio eius. Deus enim animam fidelem velut imperiale regnum opτime disposτam, regere & inhabitare dignatur. Et ideo dicit dominus: Regnum Dei intra vos est, quod scilicet regnum dei Apostolus ad Romanos specificat, dicẽs: Non est regnum Dei esca & potus, sicut Epicurei asserebant, qui voluptatem carnis summum bonum esse dicebant: sed iustitia & pax, & gaudium in spiritu sancto. Et sic regnum dei tres habet ciuitates principales, quæ sunt, iustitia rectificans iudicia rationis: pax tranquillans imperia facultatis: gaudium adimplens desideria voluntatis. Iustitia in rationali, pax in irascibili & gaudium in concupiscibili.

Regnũ Dei in nobis quod. *Luc. 17* *Rom. 14* *Ciuitas Dei triplex.*

Et hæc tria sunt velut imago quædam & arra perennis lætitiæ futuri seculi. Prima ciuitas dicitur, iustitia charitate diuina formata, quæ est virtus generalis in declinando malum & faciendo bonum. Quæ iustitia licet primo perficitur ex quodam timore, & cum quadam difficultate, tamẽ in augmento gratiæ dilectionisq; diuinæ redditur non solum facilis, sed etiam delectabilis & saporosa, iuxta illud Psalmistæ: Viam mandatorum tuorum cucurri, cum dilatasti cor meum scilicet charitate. Et sic amor Dei, qui & Deus est, regnat in nobis per iustitiæ libertatem quasi in regno proprio. Hoc eñ quotidie petimus, dicentes: Adueniat regnum tuum. Secunda ciuitas vocatur pax, quæ fundata est in quieta tolerantia aduersitatum. Tunc eñ quis veram pacem inuenit, cum iniurias & aduersitates ardenter requirit, habitas gaudenter suscipit, & irrogantes velut intimos diligit. Et sic Deus in nobis regnũ pacis libere possidet. Tertia ciuitas dicitur gaudium in spiritu sancto, quæ fundata est in cõscientiæ puritate, & in certa spe futurorum, iuxta illud: Gloria nostra hæc est, testimonium conscientiæ nostræ. Super hanc ergo triplicem vim animæ, totũ eius regnum fundatum est, quàm Philo-

Iustitia. *Psa. 118* *Mat. 6* *Pax.* *Gaudiũ. 2. Cor. 1*

sophi partes animę vocauerunt,nõ qdem integrales,sed virtuales, qa potentiæ eius sunt. Per hoc em̃ regnũ anima deiformẽ vitam hic inchoare debet, vt in cœlo feliciter consummare valeat,dicente dominus:

Mat. 5 Estote perfecti,ficut & pater vester cœlestis perfectus est.Sicut enim imaginẽ Dei gerimus in mente,sic etiam vt veri filij dei teneré debemus eius similitudinem in operatione:quia cuius opera facimus, eius filij sumus,vt dicit Ioannes. Nam perfecta deiformis imitatio & adornatio,secũdum Linconiẽsem,est renouatio spiritus rationalis,& conformitas ipsius,prout est possibile secundum amorem,scientiam& operationẽ ad Deum,ad quam deiformẽ adornationẽ attinget nostra possibilis adornatio,vt amor referatur ad spiritũ sanctum,scientia ad filium,& operatio ad patrem.

Ioan. 8

Hierarchiæ mentis,

Est enim in nobis primo amor boni in genere,deinde scientia bonorum in specie,ex quibus proceditur in operationem singularium bonoꝝ scitorum& amatorum.Rationalis ergo creatura,quantum est possibile,debet secundum amorem,scientiam & operationem assimilari Deo,& ad eius imitationem reduci deiformiter. Dicit etiã Dionysius,quod vniuscuiusq; hierarchiæ,id est,bene ordinatæ personæ perfectio,est ad imitationem dei secundũ propriam operationem esse reductam,& fieri Dei cooperatricẽ:quod efficacius omnibus diuinam ingignit conformitatem, & repræsentare facit diuinam operationẽ in seipso,secundũ quod est possibile.Porro ne diuinarum operationum illuminationes confusæ & indistinctæ videantur, ideo tam angelici quàm ecclesiastici gradus diuisi sunt in primas, medias & vltimas vel infimas sanctas ordinationes,virtutes & sursum actiones, secundum quas vnusquisq; tam angelus,quàm homo hierarchicus,id est, bene ordinatus, percipit secundum propriam capacitatem Dei purgationem, illuminationem & perfectionem,quæ sunt deiformes operatiões Deo nos conformantes,scilicet cum ad Deum bene sumus ordinati secundum operationes supremas, & ad nosmetipsos secundum operationes medias, & ad exteriora secundum operationes infimas.Et sic deiformes erunt operationes nostrę.Deoque acceptæ,quia per eas purgamur, illuminamur & perficimur. Et hanc hierarchicam imitationem in se sponsa conuenienter ostendit,cum dicit:Manus meæ distillauerunt myrrham. Quod exponit Vercellensis,dicens:Per manus stillantes myrrham,significantur operationes hierarchicæ,id est,bene ordinatæ. Nam sicut DEVS instillat dona gratiarum,& perfectionem operationum primæ angelicę hierarchiæ,& illa instillat mediæ,& media vltimæ,sicut patet per totam angelicam hierarchiam:sic anima in suo supremo recipiens à DEO perfectionem operationum suarum circa superiora,vlterius illa stillat in mediam perfectionem operationum suarum,respectu interiorum:ac illa vlterius stillat in vltimam mentis hierarchiam perfectionem suarum operationum, respectu exteriorum.Et hæc est distillatio gratuitæ myrrhæ,quæ præseruat operationes à vanæ laudis putredine,& ab humani fauoris fœtore,vt pater cœlestis honorificetur,& proximus ædificetur. Tunc enim(vt dicit Haymo) opera nostra plena sunt coram Deo quando virtutes datæ & exercitatæ vitijs non maculantur,& exterius humana gloria non quæritur.

Cant. 5

Operationes hierarchicæ qui fiũt.

Cæterum,quia, secundum Linconiensem, intellectus humanus gratia adiutus in suo supremo,habet vt amare feruet cum Seraphin,scientia luceat cum Cherubin, spiritualis effectus omnia iudicet cum Thronis,ideo vt deiformiter operetur,quo ad DEVM,ad similitudinem supremæ hierarchiæ angelicę,necesse est,vt, in quantum potest,DEVM vt summum bonum diligat,vt summam veritatem cognoscat,& vt summam æquitatem in se teneat:sicq; tunc bene ordinatus ad DEVM per deiformes operationes.Secundo vero,si secundum medias operationes bene circa nosmetipsos ordinati esse voluerimus, oportet, secundum Linconiensem,quod in media hierarchia nostra dominemur cum Dominationibus:omne scilicet impediens participationem diuinæ dominationis dominatiue spernendo & suppeditando.Et vt fortes simus cũ Virtutibus,omnium scilicet virtutum opera secundum gratiam nobis datam,studiose prosequendo cum effectu.Et vt ordinati simus cum Potestatibus, omnibus scilicet motibus & impulsionibus inordinatis potestatiue resistẽdo, prædictaq;(vt possumus)

possumus) inferioribus communicando: & sic erimus bene ordinati per deiformes operationes circa nosmetipsos. Tertio de nicq; si secundū infimas operationes ad exteriora bene voluerimus esse ordinati, oportet, secundum Linconiensem, cp in infima hierarchia nostra principemur cum Principatibus, oia. s. alia ad primum principium reducendo, vt. s. ad primum principium exēplariter omnia reuocemus, & vt cum Archangelis veritatem reuelemus, lumen veritatis alijs verbis & factis ostendendo, & vt cum angelis indigētibus pie assistamus, pietatis opera deuote cū ctis indigentibus exhibendo: & sic erimus quo ad exteriora, bene ordinati per deiformes operationes. Vnde, secundum Bernardū, homines huiusmodi, sicut in sanctitate vitæ, & interioris hominis contemplatiōe, ac diuinitatis fruitione iā futuræ vitæ beatitudinem in hac vita prælibare videntur & imitari: sic etiā de corpoꝛ suorum glorificatione, quam ibi plene pcepturi sunt, in hac vita nonnihil percipiunt. Accepta enim illa gratia qua habitantes in vnū, seipsis in Deo, & Deo in seipsis fruuntur, ipsius carnis sic sentiunt se vicissē oēs contradictiones, vt vniuersa substātia carnis non sit eis nisi instrumētum boni operis. Nam etsi ipsius miserijs & infirmitatibus contabescunt, sed ex hoc in ipso interiori homine fortius conualescunt, dicentes cū Apostolo: Quando enim infirmor, tunc 2.Cor.12 fortior sum. & potens. Sensus etiam nouā quandam percipiunt & proprie spiritualem gratiam, oculos simplices, & aures ob temperantes, & aliquando in feruore operationis tanta odoris ignota quædam fragrantia spirat, tanta gustus (etsi non gustādo) tantum per mutuum tactum spiritualis charitatis incentiuum fit, vt sibi videantur intra seipsos spiritualis cuiusdam voluptatis gerere paradisum. Vultus etiam & totius corporis compositione, vitæ & morum & actuum decore, mutuæ etiam seruitutis in deuotionis exhibitionibus, & pijs susceptionibus cuiusdam gratiæ beneplacito sibi inuicem conueniunt & & conuiuunt, vt vere sint cor vnum, & Act.4 anima vna in domino. Corporum enim suorum gloriam iam hic initiant, & puritate conscientiæ, & gratia conuersationis mutuæ, & perfecte eam habituri in perenni vita prænunciant.

Anima est templum Dei, quod est mundandum, ornandum & sanctificandum: Et de amore pulchro ex tribus.

Caput CIII.

EGO dilecto meo, & ad me conuersio eius. Quasi diceret: Ego dilecto meo cœnaculum, habitaculum vel templum mundum præparo: & ad me inhabitandum, adornandum & sanctificādum, conuersio eius, Vnde dicit diuus August. in libro Soliloquiorum: Mundum cœnaculum decet te Deus, qui nunquam nisi à Rom.8 mundis cordibus videri potes: multo magis nec haberi. Quos autem prædestinasti, Pros. 8 ipsos & vocasti, mundasti & sanctificasti, vt dignum habitaculum sint tuæ maiestati, cum quibus & in quibus tu delectaris, habitans cum eis & in medio ipsorum, id est, in memoria & cogitatione. Anima em̄ nostra fic capax facta est tuæ maiestatis, cp à te solo, & à nullo alio possit impleri. Cū autem habet te, plenum est desiderium eius, nec aliud exterius restat quod desideret. Imples autem eos qui præter te nihil Philip.3 aliud desiderāt, & facis eos dignos te, sanctos, beatos, immaculatos & amicos deis qui omnia vt stercora reputāt, vt te solum lucrifaciant. Quis mihi det vt venias in cor meum domine, & inebries illud, vt ob liuiscar mala mea, & vnum bonum meum amplectar te Deus meus? Fecisti em̄ nos, Templū dic mun dandum. & inquietum est cor nostrum, donec in te requiescat. Primo igitur habitaculū dei, vel templū mundari debet, exemplo Tarquinij senatoris Romani, q; vt refert Augustinus libro quarto de Ciuitate Dei capite vigesimo tertio) volens Romæ Capitolium dedicare & cōuertere in templum ad honorem summi Dei, tanquā locū digniorem & aptiorem, vidit eum à dijs occoccupatum, nec audens aliquid attentare contra eorum consensum, per augurium requisiuit omnes deos magnos & paruos, quod inde vellent recedere, summoq; deo locum dare. Tunc respondit Iupiter, qui de dijs magnis erat, quod sic, & per consequens omnes dij magni & parui dixerūt, q̄d essent parati recedere, & magno summoq; Deo locum dare. Veruntamen tres

dñ parui, scilicet Terminus, Iuuentas & Mars recedere nõluerunt. Quod aduertẽs Tarquinius, propter istos templũ summo Deo adaptare non obmittebat, eos etiã ponens in templo, sub figuris tamen occultissimis, ita quod à paucissimis etiam peritis, agnosci poterant. Capitolium est anima peccatis variis velut dñs alienis occupata, quæ mundanda est, & præparanda in templum sanctum domino, vt de ea dicatur: Templum domini sanctum est, qd estis vos. Enciendi sunt igitur dñi magni. & parui per veram contritionem, confessionem & satisfactionem, sicut Marcus dicit, quod de Magdalena dominus eiecit septem dæmonia. Sed tamen tria sunt genera concupiscentiarum, veluti tres dñ parui, quæ aboleri penitus non possunt. Primus dicitur Terminus, qui semp esse vult in termino, scilicet supremo, & significat superbiam vitæ, vel appetitum dominandi. Hic enim spiritus elationis nõ vult eici, quamuis possit deprimi. Secundus dicitur Iuuentas, qui, secundum Huguitionẽ, erat Deus luxuriæ, & significat concupiscentiam carnis, & appetitum voluptatis: qui similiter non potest eici, sed tantũ reprimi per fugã. In cuius argumentũ Tercoboles, secundum Philosophum, sunt lapides formam humanam habentes, & in sexum vtrumq; se distinguentes, qui reperiuntur in monte quodam Orientis, & quàm diu fuerint separati, sine igne mane recomperiuntur: si vero casu masculus fœminam contigerit, continuo ignem euomunt, & inuicem inflammantur. Tertius dicitur Mars, qui fuit Deus belli, & significat concupiscentiam oculorum, id est, rerum exteriorum, vel appetitum congregandi. Nam propter meum & tuum bella sumunt initium. Vel, Mars significat appetitum rancoris cuiuscunque, scilicet operis, oris, vel cordis. Tali namque succo nutritur diabolus. Et hi tres dñi, quamuis non possunt eici, debent tamen taliter occultari, quod nec per opus vel signum, nec per verbum vel consensum, aliquatenus valeant dinosci: & sic in nobis diuinum Dei templum mundabitur. Vnde, secundum Augustinum, Xistus Pytagoricus, qui scilicet floruit anno Christi tertio, dixit inter alia, quod libertatem arbitrij permisit deus hominibus, vt pure sine peccato viuentes, similes fiant deo. Templum Dei est mens pura, & altare optimum est ei cor mundum: vir castus & sine peccato, potestatem accipit à deo esse filius Dei. Hæc ille. Secundo, templum debet ornari & decorari variis virtutibus charitate formatis. In cuius figura legitur tertio libro Regum, quod Salomon postquam in templo fieri fecit & sculpi Cherubin, & palmas, ac picturas varias, & tornaturas, cælaturasque quasi prominentes de pariete, & egredientes ad ornandum templum: omnia decorauit auro purissimo, & vestiuit: nihilque fuerat in templo quod non tegeretur auro. Per quod ipsa charitas denotatur, quę sola præstat perfectum decorem omnibus virtutibus & animabus. Vnde dicit sponsus ad sponsam perfecta charitate decoratam: Tota pulchra es amica mea, & macula non est in te. Nam quæ veraciter amat anima, vera amica est. Et solus amor essentialis, purus & intensus, omnimodam pulchritudinem confert, multitudinem peccatorum operiens & abolens, omnes virtutes informans, omnia bona meritoria reddens, & soli dilecto fideliter inhærens. Est igitur dilectio quædam pulchra, quæ redditotam animam pulchram, Deoque gratissimam. Pro quo notandum, quod aliquid dicitur esse pulchrum ex tribus. Primo ex puritate, sicut vitrum, vinum, aqua, & similia dicuntur esse pulchra, quando sunt pura. Secundo ex ordinabilitate, sicut homines, imagines, animalia, & similia dicuntur esse pulchra, quando partes, vel membra sunt adinuicem proportionabiliter ordinata. Tertio ex nobilitate, sicut quæcunque ex auro vel argento facta, magis dicuntur pulchra, quàm ex schemate vel lapide facta. Quæ tria pariter in dilectione pulchra concurrere debent, vt illa dilectio dicatur pulchra. Primo, quæ procedit ex puro subiecto, id est, ex anima pura, ab omni inordinata affectione & passione defecata, in nullo se quærens, sed in omnibus diuinum beneplacitũ amplectens. Alioqui modicum fermẽtum totam massam corrumpit. Secundo, quæ procedit ex ordinato affectu, seruans ad sua diligibilia debitum ordinem diligendi. Quare ait Bernardus: Ordinauit DEVS in rebus diligendis charitatẽ, vt sciamus quid prius, quid posterius, quid minus, quid magis, quid per se, quid per aliud diligatur.

1. Cor. 3

Mar. 15

Tercobo les.

Templũ animãdum.

3. Reg. 6

Cant. 4

Pulchrũ qd dici.

Dilectio pulchra.

1. Cor. 5

Solus

Solus enim Deus propter se diligendus est, omnia alia in Deum, vel propter Deum diligenda sunt: & quãto magis de bonitate Dei participant, tanto magis diligenda sunt. Tertio, quæ dirigitur & fertur in obiectum nobile, & quanto nobilius obiectum, tanto pulchrior dilectio. Sed quæ fertur in summum bonum, summe nobilitat animam. Vnde sicut animã omnis peregrina dilectio degenerat, sic eam sola diuina dilectio nobilitat & deificat. Quia, secundum Augustinum, talis est anima, quale est illud, quod amat. Si terram amat, terra est: si cœlum, cœlum. Et si Deum diligit, dicit ei Propheta: Ego dixi, *Psal. 80* Dij estis, & filij excelsi omnes. Nam intime diligenti, & in amore languenti, nihil satisfacere potest præter vnum, sicut & ni- *Vnum.* hil sapere potest præter vnum. Vnum amat, vnum sitit, vnum concupiscit, ad vnũ anhelat, in vnum spirat, ad vnum inardescit, in vno quiescit, & vnum solum est ex quo satiari potest. Nihil dulcescit, nihil sapit, nisi hoc vno condiatur: quicquid aliud se offert, cito reijcitur & conculcatur, quod suo affectui non militat, vel huius desiderio non deseruit. Nam omne desiderium expellit, omne studium excludit, omne exercitium violenter opprimit, & quæ concupiscentiæ deseruire non prospicit: ac totum videtur intolerabile, quod in vnum desiderij sui finem non cõcurrit. Et hic quidem agitatur amore, de quo dicit Bernardus: O amor sanctus & castus, o affectio dulcis & suauis, o pura & defecata intentio voluntatis, eo certe defecatior & purior, quo in ea de proprio iam nihil admixtũ relinquitur, eo suauior & dulcior, quo totum diuinum est quod sentitur. Sic enim affici, deificari est. Tertio templũ *Templũ aliæ sanctificandum.* Dei oportet sanctificari, iuxta illud Leuiticit: Sancti estote, quoniam ego sanctus sum. Et quatuor modis, secundũ quadruplicem expositionem huius nominis sanctus. Nam sanctus primo idem est, quod *Leui. 11* sine tinctura, id est, peccato: quia sicut tinctura panno colorem aufert naturalem, totum penetrans pannum, sic peccatum animæ baptismalem aufert innocentiam, & penetrat totum hominem. De qua sanctificatione dicit Apostolus: Mundemus nos ab omni inquinamento carnis & spiritus, perficientes sanctificationem in timore Dei. Secundo sanctus idem est, quod *Sanctum dei.* *1. Cor. 7* sine terra. ἅγιος enim Græce, sanctum est Latine, vel, ἁγίῳ idem est quod sine terra. Et sic nos sanctificare debemus inferiora cuncta contemnendo, cum Apostolo dicente: Omnia arbitratus sum vt stercora, vt Christum lucrifacerem, vt sic in Deum amore puro viuaciter erecti simus. Tertio, sanctus est idem quod sanguine tinctus. Olim enim hostiæ sanguine tingebantur & purificabantur, & omnia pene in sanguine mundabantur. Sic etiam nos *Exod. 12* sanctificare debemus respergendo vtrum que postem, scilicet concupiscibilis & irascibilis, & superliminare rationalis. Vnde beata Agnes ait: Sanguis eius ornauit genas meas. Quarto sanctus idem est quod firmus & sancitus: & ideo leges dicuntur sanctæ, quia firmæ. Sic etiam nos sanctificare debemus per patientiam, sicut Apostolus ait: Pacẽ sequimini cum omnibus: Glossa, etiã cum persequutoribus, & sanctimoniam, id est, perfectionem & perseuerantiam in bonis operibus, fine qua nemo videbit Deum. Hanc firmitatẽ & sanctitatem assequutus fuit Apostolus, quando dicebat: Certus sum, quod neq; mors, neq; vita, &c. *Philip. 3* *Agnes.* *Heb. 12* *Rom. 8*

Quod charitas virtualiter in se continet omnes virtutes, & vtrum obligat ab subeundum mortẽ, & ad perfectionis opera, & an diligit propter mercedem. Caput CIIII.

EGO dilecto meo, & ad me conuersio eius. Jam de effectibus ipsius charitatis quædam breuiter prosequamur. Est enim charitas, secundum Rabanum, ignis in meditatione mentem purificans à sordibus vitiorum: lux est in oratione mentem irradians claritate virtutum: mel in gratiarum actione, mentem dulcorans dulcedine diuinorum beneficiorum: vinum est in contemplatione, mentem suaui sopore inebrians, & iucunda dulcedine: sol est in æterna beatitudine clarificans serenissimo lumine, & suauissimo calore, exuberans ineffabili gaudio, & perenni iubilatione. Charitas enim, vt dicitur in tertio Sententiarum, est virtus gratuita, voluntatem in esse suo perficiens in

ordine ad actum diligendi prompte & faciliter propter se,& super omnia summũ bonum. Vnde sicut vnum simplex, summum & perfectissimum bonũ est,in quo perfecte est omne bonum, & cui nullum bonum deest,sic charitas est vna virtus in se continens omnes virtutes: sed propter diuersos effectus eius ex diuersis extrinsecis occasiõibus vel causis illatis, quibus se vel contra malum opponit, vel ad bonum extendit, diuersa sortitur officia & nomina. Virtus enim secundum Augustinum est amor ordinatus, vt scilicet amet quod debet,& sicut debet,& quantum debet. Quantum vero amas aliquid,tantum odis & fugis eius contrarium vbi potes.

Charitas virtutũ.

Charitas ergo cum se extendit ad Deum, dilectio Dei dicitur:cum ad proximum,dilectio proximi dicitur: cum eius miseriæ compatitur,misericordia nuncupatur: cum æquanimiter aduersa tolerat, patientia vocatur:cum odientibus benefacit,benignitas nuncupatur:cum non ex tollitur in prosperis, humilitas vocatur:cum obtemperat superioribus, obedientia dicitur,& sic de aliis:sicut etiam spiritus sanctus dicitur vnicus,scilicet in se,& multiplex,scilicet in effectibus. Cuius ratio est,quia licet charitas, sicut quælibet alia virtus, proprium habet actum quem elicit,qui est diligere Deum& proximum, ita quod ab ea nullus alius actus eliciatur. Sicut etiam proprius actus fidei quem elicit est credere,& actus spei sperare, actus prudentiæ recordari præterita, ordinare præsentia,præuidere futura:actus iustitię, reddere vnicuique quod suũ est:actus fortitudinis, animum firmare contra aduersa:actus temperantiæ, animum moderare contra illicitos motus,& sic de aliis:nihilo minus tamen charitas hanc habet eminentiam super cũctas alias virtutes,quod licet earum proprios actus non eliciat,sed eliciuntur à propriis habitibus, tamen ipsos actus imperat,& à propriis habitibus elicere facit, ac meritorios reddit: Quod ostendit Apostolus,dicens:Si habuero omnem fidem,& si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, & si tradidero corpus meum ita vt ardeã, nihil mihi prodest. Habent enim omnes virtutes connexitatem & fertilitatem in charitate,& omnes actus virtuosi vel ab ea eliciuntur, seu virtualiter imperãtur. Hinc in præcepto charitatis tota lex pendet & prophetæ. Sola namq; charitas est quæ nõ deficit in aduersis,quia patiens est: quæ nõ repredit iniurias,quia benigna est: quam non cruciat aliena felicitas qa non æmulatur:quàm conscientia mala non pungit, quia non agit perperam: quæ honore nõ extollitur,quia non inflatur: quæ præesse non nititur,quia non est ambitiosa:quam cupiditas non coartat,quia non quærit ꝙ sua sunt:quam aliena mala non lętificant, quia non gaudet super iniquitate:quam errores non excęcant,quia congaudet veritati:quam persecutiones non frangunt, quia omnia suffert: quam pusillanimitas non cõfundit,quia omnia sustinet: quam perfidia non indurat, quia omnia credit, & si non omnibus credit:quam desperatio non absorbet,quia omnia sperat: quæ morte non vincitur,quia charitas nunquã excidit,& fortis est vt mors dilectio. Hinc merito dicit Apostolus: Certus sum eũ, quia neq; mors,neq; vita, neq; angeli,neque Principatus, neq; Virtutes,neq; instãtia,neq; futura,neq; fortitudo,neq; altitudo,neq; profundum,neq; creatura alia poterit nos separare à charitate Dei.

Mat.22

Cant. 8

Rom. 8

Sapie. 7

1. Cor. 13

Mors quatenus eligenda ꝓ iustitia.

Hic ergo primo quæri potest, Vtrũ charitas quælibet obliget ad subeundũ mortem pro Christo,sicut ille pro nobis animam suam posuit. Ad hoc dicendum,ꝙd pro loco & tẽpore vbi datur talis optio, quod vel iustitia deseratur,vel vita ꝓdatur, ibi omnes quantumcunq; sint imperfecti, tenentur subire mortem,& præeligere magis Deo dilecto mori quã ipso offeso viuere. Sed vbi nõ imminet talis necessitas, nec talis optio datur,sed tantũ effert se opportunitas manifestandi diuinam gloriã, & ædificandi ecclesiam,tunc si se morti ꝙs exponit,talem mortẽ subire, supererogationis & perfectiõis est,ad quam non oẽs tenentur,quia citra dictam necessitatẽ positus subterfugere potest, & seipsum occultare,dicente domino:Si vos persequuti fuerint in vna ciuitate, fugite in aliã. Secundo quæri potest. Vtrum charitatem perfectam habentes,teneantur ea quæ perfectionis sunt adimplere, præsertim secundum Gregori. crescentibus donis rationes etiam crescunt donorum, & cui plus cõmittitur,etiam plus exigetur ab eo. Ad hoc dicendum,quod secundum Bonauenturam V. sunt genera perfectionis. Primũ est ius

Mat.19

Genus perfectionis.

est iustitiæ, & sufficientiæ, quę consistit in Dei mandatoꝝ adimpletione. Et ad hoc oēs obligant, etiā impfecti. Tū pfecti ad hoc eo magis obligant, q̄ magis bonum pcipiunt, p q̄d diuinum mandatū adimplere possunt. Secundum est religionis, quæ perfectio consistit in obseruatiōe cō siliorum Dei, ad quæ regula professa obligat. Et ad hoc genus perfectiōis soli professi obligant. Tertium genus est, perfectio prælationis, quæ consistit in regimine subditoꝝ, & ad illud obligatur officium illud suscipiens, & non alius. Quartum genus est perfectio operationis, q̄ consistit in ostensione exemploꝝ, ad euitandum scandalum pusillorum. Vnde licet qs non obligetur ad aliqd simpliciter, vel secundum se, tū q̄cq̄ obligatur ad illud propter scandalum pusillorum euitandum.

Hinc dicit Apostolus: Omnia mihi licēt, sed non omnia expediunt. Quintum genus est perfectio tranquillitatis, quæ cōsistit in cōsummatione difficillimoꝝ optimoꝝ, sicut perfecta charitas foras mittit timorem. Et Philosophus dicit, quod perfecta virtus optimoꝝ est operatiua. Sed ad hoc quis non obligatur, nisi secundum conscientiæ dictamen. Vnde generaliter ad quatuor vltima perfectionis genera quis non obligatur, existens in charitate perfecta, quantum est ex obligatione diuini mandati, nisi supinducatur aliqua noua obligatio ad huiusmodi genera pfectionum adimplenda: q̄uis quis teneatur semp proficere in bonoꝝ operꝝ multiplicatione, & iustitiæ exercitatione. Tertio quæri potest, Vtrum Deus dilig̃endus & seruiendus est propter mercedē, p̄sertim ga charitas diligit Deū sicut summū bonū, & ideo diligit Deū sup oīa: qa quantum res habet de bonitate, tm̄ etiam habet de diligibilitate, cū nihil diligendum sit nisi bonum. Sed Dei bonitas in infinitū excedit bonitatē totius creaturæ. Charitas etiā diligit summū bonū sicut finem vltimum, & ideo diligit illud propter se. Quod autem diligitur propter se & super oia, diligitur dilectione fruitionis, & p cō sequens nō debet diligi propter mercedē. Ad hoc dicendū, secundum Richardum, quod Deum diligere, & ei seruire propter mercedem, tripliciter accipi potest. Vno modo pro mercede increata, quę Deus est sicut dicitur in Genesi: Noli timere Abraham, ego protector tuus sum, & merces tua magna nimis. Et tales sunt mercenarij boni, de quibus dicit Glossa super illud Lucæ: Quanti mercenarij, & cætera. Qui futuræ mercedis intuitu digna operari satagunt. quotidianis supernæ gratiæ reficiuntur alimentis. In qua mercede recipienda, secundum Thomā, de æterna beatitudine, non attendit anima principaliter, quod est sibi vtile, sed pure super oia, q̄d est Dei magnificū. Nam Deo valde honorificum & magnificum est hoiem vniri Deo in illa beatitudine, sic quod in illa vnione obliuiscetur anima naturæ suæ, hoc est, quod super se non flectetur, propriam non quærens voluntatem & gloriam, sed tm̄ quod erit laudabile creatori, Deum iugiter laudans & glorificans ex omnibus viribus suis, vtpote ad quam laudem creata dignoscitur. Et licet in Dei laude non potest esse sine magna delectatione, nullo modo tamen propter commodum proprium cum laudare desiderat, sed pure propter Deum, qui creauit hominem ad laudandum eum æterna liter, non propter Deum, qui creauit hominem ad laudandum eum æternaliter, non propter suam sed propter nominis beatificandam ampliandam. Ideo quanto quis in Dei seruitio proprium commodum hic minus respicit, & diuinum beneplacitum plus quærit, tanto famulatus eius erit Deo gratior, communi vtilitati fructuosior, sibi ipsi suauior, & in æternū apparebit gloriosior. Alio modo potest accipi pro merce de creata, quæ tamen nobilior est q̄ motus charitatis viæ, cuiusmodi merces est clara Dei visio, & eius perfecta fruitio: & sic etiā Deus diligi potest ex charitate propter mercedem, sicut propter finem, nō in quo quiescitur (qui proprie finis vltimus est, & bonum increatū) sed q est ipsa quies, quæ vltimus finis non est, q̄uis sit in fine vltimo. Tertio modo potest accipi pro mercede temporali, & sic Deus nō est diligendus propter mercedem, sicut propter finem, quia res omnis temporalis est minus digna, quàm motus charitatis.

1. Cor. 6

1. Ioan. 4

Seruiendum Deo ob mercedem.

Luce 15

Genes. 15

Honori fieri quid Deo.

Quod duplex est ordo charitatis & de his q̄ sunt ex charitate diligēda, & cp alius erit ordo charitatis patriæ quam viæ. Cap. CV.

Intro-

INtroduxit me rex in cellã vinariam, ordinauit in me charitatem.] Canti. II. Sicut cella apuaria significat pœnarũ memoriam, ex qua timor exoritur, qui lauat à peccatis, iuxta illud Sapientis, Timor domini expellit peccatum: sic cella vinaria significat beneficiorum Dei memoriã, de qua scilicet elicitur amor qui inebriat, per quam, scilicet memoriam, ordinauit in me charitatem. Beneficiorum enim eius memoriam mihi iugiter & efficaciter ingerit, q̃d eum diligam sup omnia, & etiã in omnibus creaturis, secundum quod de illius bonitate participant. Sciendũ est igitur quod duplex est ordo charitatis. Vnus, quo crescit in seipsa: & sic quinque sunt gradus charitatis. Primo nanq; charitas concipitur in bona voluntate, sicut in subiecto. Secundo, nascitur in exteriori operatione, maxime pietatis & misericordiæ. Tertio, nutritur in deuotione. Quarto, roboratur in patientia, & præmij expectatione. Quinto, perficit in cœlestis dulcedinis prægustatione. Secundus autẽ ordo attenditur in comparatione ad dilectã, vbi, secundum Augustinum, eleuatur natura à gratia, vt super omnia diligamus quod est supra nos, id est, Deum. Secũdo, quod est intra nos, id est, animam propriam. Tertio, quod est iuxta nos, scilicet angelum & animã proximi. Quarto, quod est infra nos. s. corpus nostrum. Quinto, quod est extra nos. s. corpus proximi. Et in his ordinat in nobis charitatem, id est, facit nos eam habere bene ordinatam.

Pro quo nota, quod prima ratio diligendi ex charitate, est ipsa summa bonitas, propter quam omnia diligenda sunt, quæ ex charitate diligenda sunt. Et quia charitas est pondus inclinans ad summum bonũ, & perfectam beatitudinem, ideo omne illud diligere facit quod est beatum & beatificabile. Contingit igitur aliqd esse beatum tripliciter. Primo, per essentiam, sicut solus Deus, qui est commune & fontale bonũ, à quo solo dependet cõmunicatio beatitudinis æternæ: & ideo principaliter ex charitate diligẽdus est. Cum enim nõ sit diligibile, nisi bonum, ideo secundum quod res plus habet de bonitate, plus etiam habet de diligibilitate. Et quælibet amicitia specialiter illum respicit, in quo principaliter est illud bonum, super cuius communicationem fundatur amicitia, eo quod ab ipso principaliter dependet illa communicatio. Ideo anima per charitatem amorem ordinate mouetur ad diligibilia, sic quod hic ordo fit per ipsam charitatem inclinatiue, quia voluntatem inclinat ad diligibilia, secundum plus & minus, secundum quod plus vel minus participant de illa summa bonitate, cæteris paribus. Secundo, contingit aliquid esse beatum per primam influentiã, sicut spiritus intellectualis vel rationalis. Sunt igitur angeli tanquam summi boni participes ex charitate diligendi: nimirum, cũ nos cordialiter diligant tam affectu, q̃ effectu. Nam de vtroq; dicit Origenes super librum Numerorum: Agũt angeli dei festum lætantes super his qui refugientes consortia dæmonum p exercitia virtutum festinant angelicis se sociare consortijs. Et iterum: Adest vnicuiq; nostrũ etiã minimis qui sunt in ecclesia, angelus bonus, qui vrgat, qui moneat, qui gubernet, qui pro nostris actibus corrigendis & miserationibus poscendis, quotidie videat faciem patris. Similiter & homines æternæ beatitudinis capaces, ex charitate diligendi sunt. Charitas enim vera non est, nisi quis diligat omne diligibile. Diligibile vero à charitate est omne illud quod est possibile peruenire ad æternam beatitudinem. Et ideo non habet aliquis charitatem, nisi diligat omnes illos qui sunt in statu viæ, siue sint amici, siue inimici: qa sicut longitudo mandati se extendit ad omnem differentiam tẽporis, sic latitudo ad omnem personam hominis viatoris, optã do illi profectum spiritualem, & ẽternam beatitudinem, sicut Deus nihil odit eorum quæ fecit, quamuis dicatur in libro Sapientiæ: Similiter odio sunt Deo impius & impietas eius. Nam homo, in quã tum homo, non oditur à Deo, sed impietas sua per se, & homo per accidens oditur ratione impietatis suæ. Si ergo Dei inimicus à charitate Dei excludi non potest, quanto minus inimicus proprius: cum plus ponderanda est diuina iniuria, quam propria. Veruntamen si quis obstinatus fuerit in malitia (quod dico propter Antichristum) tunc non esset hoc modo diligendus, sed eo modo diligendus est quo diabolus. Pro quo sciendũ, q̃d diabolus est nomen naturæ in malitia

Eccles. 1

Charitatis ordo.

Gradus charitatis.

Diligendi modi.

Diligendi ratio.

Beatũ dici trifariam.

Angeli amandi.

Diligibilia quæ nam.

Sapie. 11

Sapi. 14

Diabolus

ltia obſtinatæ:& ideo diligi non debet ex charitate,niſi rõne ſuæ naturæ,q̃ bona eſt, & à Deo eſt: non tñ natura eius diligenda eſt ex charitate amore amicitiæ,q̃ rei dilectæ vitã æternã optamus, ſed ex charita te Dei iuſtitiã diligere debemus in eius æterna punitione,iuxta illud Pſal. Lætabitur iuſtus cum viderit vindictam.Sed illam naturã ex charitate diligere debemus, volendo conſeruari eam ad Dei gloriam: ſicut etiam diligimus creaturas irrationales,non q̃d velimus eis bonũ æternę vitæ, ſed in quantum eas permanere volumus ad Dei gloriam,& hominum vtilitatem. Tertio contingit aliquid eſſe beatificabile per quandam redundantiam, ſicut corpus humanum,in quod gaudium gloriæ redundabit per cõiunctionem ſui ad animam beatam.Nam quia corpus cum anima agit,& patitur ea quæ Deo ſunt placita,non mirum quod & cõregnabit. Hinc eſt etiam quod corpus noſtrum ex charitate eſt diligibile.Dicit ergo ſponſa: Introduxit me rex in cellam vinariam, ordinauit in me charitatem , quod eſt neceſſariũ, Nam ſcire quid facias,& neſcire ordinem faciendi,non eſt perfectę cognitionis modus.Ordinis nanque ignorantia, conturbat meritorum formam,vt dicitur III. Sẽtentiarũ.diſti. XXIX. Ordinem dilectiõis illi peruertunt,qui aut mundum, qui contemnendus eſt,diligunt, aut corpora ſua minus diligenda, plus diligunt aut proximos non ſicut ſe diligunt,aut Deum plus quàm ſeipſos non diligunt. Item corpus noſtrum,quia pars noſtri eſt,ideo à nobis eſt diligendum,vt ſaluti eius & fragilitati naturaliter cõſulamus, & agimus quatenus ſpiritui ordinate ſubiectum, ad æternam beatitudinem perueniat.De dilectio ne proximi habes in Cap. ſequenti, & de pœn. diſtinct. ſecunda,c. Charitas. Cęterum alius erit ordo charitatis in patria, quàm in via.Pro quo nota, quod duplex eſt ordo charitatis. Vnus, qui reſpicit charitatem ſecundum ſe,quæ ſcilicet attenditur ſecundum gradus & differentias boni,magis boni & maximi boni. Et ille manebit in patria,quia eſſentialis eſt charitati. Et in ſtatu beatitudinis erit perfecta obedientia naturæ, reſpectu gloriæ , ita quod tunc omnino natura gloriæ conformabitur,vt ſicut efficietur corpus ſpirituale,& obtemperabit per omnia ſpiritui, q̃uis nunc oporteat ſpiritum condeſcendere corpori, ſic per omnia natura cõformabitur ordini gratiæ & gloriæ, q̃ ſecundũ boni differentias attenditur. Erit etiã ibi perfecta conformitas noſtræ voluntatis reſpectu diuinæ: & ideo non magis diligemus illud quod nobis magis erit proſ.57 pinquum,ſed illud quod erit domino magis beneplacitum. Erit etiam ibidem affluentia perfecta,& redundantia cõmunis lætitiæ, quia multiplicabitur gaudiũ hominis multiplicatione perfecta,vt tũ gaudeat de bono vniuſcuiuſq; proximi, quãtum de ſuo;quod eſſe non poſſet, niſi proximum ſicut ſeipſum diligere. Vnde Anſelmus in Proſologio ait:In illa perfecta charitate innumerabilium angelorum, & hominum bonorũ,vbi nullus minus alium quàm ſeipſum diligit,non aliter gaudebit quiſq; pro ſingulis alijs , quã pro ſe ipſo. Alius eſt ordo qui attenditur ratione naturæ ſubſtratæ , vtpote ille qui eſt ſecundum differentias boni proprij & alieni,propinqui & remoti.Et hic ordo non remanebit in patria , pro eo quod illi ſtatui non competit, vt dictum eſt , ſed tamẽ habetur in via,quia Deus vult quod hic in diligendo ſeruet homo rectam inclinationem naturæ, quamuis non velit q̃d ſeruet inclinationem corruptam . Dictat igitur iudicium rectæ rationis ,& inſtructio naturæ, quod ſecundum ordinem charitatis amor ſalutis propriæ præponẽdus eſt amori ſalutis alienæ.Nam ſicut appetit natura ſuam inclinationẽ, ſic & charitas ſuam perfectionem: ſed natura magis appetit conſeruationem ſui in ſe, quàm in ſuo ſimili:ſic per conſequens, & charitas.Nam vnumquodq; plus appetit perfectionem in ſeipſo,quàm in ſuo ſimili. Et quodlibet pondus plus trahit corpus in quo eſt ad ſitum ſibi debitum, quã trahit ad corpus ſibi annexum. Hinc eſt quod charitas prius appetit Deum vnire nobis, & in nobis habitare, noſque in ipſum tendere,ac in ipſo quieſcere, quã appetat in aliquo alio, qui nobiſcum habet aliquam ſimilitudinem. Vnde ſicut eſſentiale eſt naturæ appetere eſſe, ſic etiam eſt eſſentiale gratiæ appetere Deo complacere,& Deo adhærere . Et ideo Deus à nobis exigit, quod magis diligamus ſalutẽ propriam,quàm alienam. Alioqui,qui ſibi nequam eſt, cui bonus erit? Et ſi obiciatur,

Capti. 2

Charitas patriæ.

Eccle.14

ciat q̃d Deus non magis diligit nos, q̃ proximos, sed magis diligit proximos nobis meliores, cuius dilectioni nos cõformare debemus. Ad hoc dicendũ, q̃d magnitudo actus diligendi ex charitate, non tm̃ pẽsatur secundũ magnitudinẽ boni diligibilis: sed cum hoc etiã secundum proximitatẽ diligẽtis ad diligibilitatem, quia actus charitatis non tantum est ab habitu charitatis, sed est à virtute diligentis, quæ est voluntas. Ille em̃ actus elicit à voluntate p charitatẽ. Vñ qa nullius proximi bonitas tm̃ excedit bonũ diligentis ex charitate, q̃ntum proximitas diligendi ad seipsum excedit approximationẽ sui proximi ad eũ: ideo debet homo magis diligere seipsum minus bonum, quam quẽcunq; alium proximum magis bonum.

De p̃cepto, diliges proximũ tuũ sicut teipsum, ad q̃d requiritur vt sit amor verus iustus & sanctus. Cap. CVI.

INtroduxit me rex in cellã vinariã, ordinauit in me charitatẽ.] In nullo actu charitatis diligitur proximus, q̃ nõ diligitur Deus explicite, vel implicite. Rõ est, qa nullus actus elicit ab habitu, nisi in virtute sui principalis & formalis obiecti. Sicut em̃ secunda mouentia nõ mouent nisi in virtute primi mouentis, sic inferiora obiecta nõ mouẽt nisi in virtute obiectorum primoꝝ & formalium. Primũ aũt & formale obiectum charitatis, est deus, sub rõne, qua est summum bonum, in q̃ solo plene voluntas beatificari potest. Et ideo qcquid voluntas ex charitate diligit, diligit in virtute summi boni, nõ tm̃ mouentis p modum causæ efficientis, sed etiam per modum finis & obiecti. Explicite quidem, cum actu de ipso cogitamus. Implicite vero, cum ex charitate proximum diligendo, non nisi implicite te Deo cogitamus, scilicet cogitando de aliquo bono honesto, propter q̃ ex charitate mouemur ad diligendum proximum. Cum em̃ voluntas mouetur in illud, q̃ est ad finẽ propter finẽ, tunc actu mouetur ad vtrunque. Ideo quocunq; charitatis actu diligit proximus, illo eodẽ explicite vel implicite diligitur Deus, nec potest ex charitate diligi proximus, nisi in ordine ad Deũ. Et ita q sanctè & spiritualiter diligit proximum, q̃d in eo diligit nisi Deum? sicut & in seipso nihil diligere debet nisi Deum. Hinc conuenienter de dilectione proximi præceptum daf, cum dicit: Diliges proximum tuum sicut teipsum. Vbi tangitur & diligendi ratio, & dilectionis modus. Ratio quidem diligẽdi tangit in eo, q̃d proximus noĩatur. Propter hoc em̃ ex charitate debemus alios diligere, quia sunt nobis proximi, tam secundum naturalẽ Dei imaginẽ, quã secundum æternæ gloriæ capacitatẽ. Nec refert vtrum dicatur proximus vel frater, vt habetur 1. Ioannis, vel amicus vt habetur in Leutico: qa p oĩa hæc eadẽ affinitas designatur. Oĩs em̃ homo censetur noster proximus, frater vel amicus. Modus vero dilectionis tangitur cum additur: sicut teipsum, q̃d non est intelligendum q̃ aliqs proximum æqualiter sibi diligat, sed similiter sibi. Et hoc tripliciter. Primo quidem ex parte rõnis dilectionis vt scilicet proximum nõ diligat propter propriam vtilitatẽ, vel delectationem, sed ea rõne quod velit proximo bonum, sicut sibi ipsi vult bonum: vt sic dilectio proximi fit vera. Est enim de natura veri amoris, quod homo velit ei bonum, quem amat: & sic diligit eum sicut seipsum. Exempli gratia: Cum homo naturaliter seipsum diligat, motus ipsius amoris in duo tẽdit. Primo, in seipsum, cui vult bonum. Secundo, in bonum, quod optat sibi ipsi. Et quamuis vtrumq; dicatur amare, tamẽ amore vero diligit seipsum, cui bonum illud optat, ac illud bonum quasi per accidens amare comprobatur, & abusiue propter proprium vsum: & sic nõ amore vero diligit illud, sed in illo proprie seipsum amore vero diligit. Sicut em̃ exteriora alia sumere potest in vsum suum, sic & homines quos sic diligit, quia sunt vtiles sibi vel delectabiles, & ideo eos non amore vero diligit sicut seipsum, sed sicut vinum & similia. Vnde dicitur de peni. dist. 2. c. Proximos diligimus sicut nos, si nõ propter aliquas vtilitates nostras, non propter speranda beneficia, non propter affinitates, vel consanguinitates, sed propter hoc tantum, quia sunt naturæ nostræ participes, diligimus. Alioqui (vt dicit Cicerolib. de Offi.) si amicitiam ad fructum nostrum referimus, & non ad illius commodum quem diligis, non est amicitia, sed mercatura quædam vtilitatum nostrarum, prata, arua, & pecudes hoc modo diligun-

Obiectũ charitatis.

Charitas ad proximum.

Mat. 22

1. Ioan. 4

Leuit. 19

Diligendus proximus.

liguntur, quod ex eis fructus capiuntur.

Secundo vero ex parte regulæ dilectionis, scilicet vt non condescēdat proximo in aliquo malo, sed solū in bonis, sicut & suæ voluntati satisfacere debet solum in bonis, vt sic dilectio proximi sit iusta. Nā hoc iustitia de iure requirit, vt minori bono maius, & maiori maximum pponatur. Sunt igit in nobis tria gradata bona. Supremū est aīa, mediū corpus, & infimū terrena substantia. Quē gradatū amorē naturaliter insitū habet ois homo, vt minus diligat terrenam substantiā, q̄ corpus proprium, & corpus, q̄ animā: licet qdam reperiātur ita miserabiliter obcæcati, quod hunc dilectionis ordinem in se peruertūt propter corpus animam contemnentes, & propter terrenam substantiam diuersis periculis corpus exponentes. In q̄bus patet manifeste, quod ad semetipsos esse nō potest iustus ordo dilectionis, sed potius
Psal. 10 semetipsos odiunt, iuxta illud Psalmistę: Qui diligit iniquitatem, odit aīam suam. Quod si se iusto ordine non diligit, quō proximū ordine iusto diligere potest? Venūtiā, vt dicit Cicero lib. de Offic. nulla est excusatio peccati, si peccaueris amici causa. Nam cū conciliatrix amicitiæ virtutis opinio fuerit, difficile est amicitiam pmanere, si virtute defeceris. Vnde refert Valerius libro sexto, quod Polla Rutilius cum amici cuiusdam iniuste rogationi resisteret, ac is p summam indignationē dixisset, Quid ergo opus est mihi amicitia tua, si q̄d rogo non facis? Respōdit: Quid mihi tua, si propter te inhoneste aliquid facturus sum? Et concludit ibi Cicero, dicens: Hæc, inquit, lex in amicitia sancitur, vt neq; rogemus res turpes, nec rogati faciamus. Aequum enim est primū ipsum vig. esse bonum, ac seipsum per se diligere deinde alterum sibi similem quærere, cuius animum ita cū suo misceat, vt pene vnum efficiatur e duobus. Si deniq; qs ordine iusto se diligit, tunc proximum sicut se ipsum diligere debet, vt primo & principaliter exoptet sibi bona spiritualia: secundo bona corporalia, & tertio loco bona tēporalia. In his tri tribus gradibus, semper seipsum proximo suo præponere debet, vt intelligi datur in ipso præcepto: Diliges proximum sicut teipsum. Tertio denique ex parte finis, vt quis proximum diligat propter Deum, sicut & seipsum propter Deū diligere debet, vt sic dilectio proximi sit sancta. Pro quo sciendum, quod illud proprie sanctum esse dicitur, q̄ ad Dei gloriā ordinatur: Sicut altare dicitur sanctum, & templum, eo quod est Deo dedicatum. Sic amor sanctus dicitur, quando Deo sanctificatur, hoc est, quando in ipsum vt in summum bonum pure refertur. Cum enim Deus fons est omnium bonorum, ad ipsum diligendum tanq̄ ad commune bonum quilibet naturaliter inclinatur, sicut flumina à mari egredientia, ad mare reuertuntur. Quodam etiam instinctu naturali commune bonum particulari præfertur, & vnaquæque pars ad bonum totius inclinatur & ordinatur. Hinc manus percussionibus exponuntur vt cor & caput à periculis conseruentur, cum ex eis humani corporis vita dependeat. Simili modo quodam instinctu naturali quilibet semetipsum in Deum ordinat tanquā in beatitudinis fontem, sicut pars in bonū totius naturaliter ordinatur. Sed hoc plenius perficitur per virtutē charitatis, qua diligit homo seipsum propter Deum. Et quia Deus præcipit proximum diligere sicut seipsum, ideo salutem animæ proximi sui debet q̄rere, ac eum sicut seipsum debet ad eum dirigere, in agendis, in cauēdis & in sustinendis. Et hic amor proprie dicitur sanctus. Est enim quidam amor naturalis inter sanguine iunctos, cum se diligunt, eo quod ex eisdem parentibus geniti sunt: sed hic non est amor sanctus, nec ad salutem sufficiens, quia secundum Gregorium, aliud est quod sponte impēditur naturæ, aliud quod præceptis dominicis ex charitate debetur obediētię. Hi mirum & proximum quidem diligunt, & tamen illa sublimia dilectionis pmia non assequuntur, quia amorem suum nō spiritualiter sed carnaliter impēdunt. Est & alius amor ciuilis, sicut inter illos, qui propter hoc se diligunt, quia municipes sunt eiusdem ciuitatis, vel sub eodē principe constituti, legibus eisdem gubernantur, aut quia sunt eiusdem officij, negocij, studij, militiæ, societatis, conuersationis, & sic de aliis, ex quibus contrahitur amor amicitiæ. Veruntamen licet huiusmodi duas primas conditiones attingere possunt. vt sint amores veri & iusti, non tamen tertium nisi per charitatem ordinentur in Deum.

Affectus

Affectus sextuplex dilectiõis erga proximos exhibendus. Cap. CVII.

Eccle. 25

IN troduxit me rex in cellam vinariam, ordinauit in me charitatem.]Dicit Ecclesiasticus: In tribus beneplacitũ est spiritui meo, quæ sunt probata corã Deo & hominibus. Quoꝝ primũ est, cõcordia fratrũ, vel cohabitantium, seu ꝙtidie simul cõuersantium, Cõcordia proprie dicit, quæ ex charitate causat, in quantũ charitas multorum corda cõiungit in aliq̃d vnũ, quod est principaliter bonũ diuinũ: secundario vero bonũ proximi, de qua in libro Iob dicitur: Qui facit concordiã in milibus suis: Secundũ est amor proximoꝝ. s. in Deũ, & inimicoꝝ propter Deũ. Hoc em̃ est iugum dñi suaue, & onus leue. Illud em̃ iugum est suauis cõbinatio fraternæ dilectionis in Chſo, quantũ ad amicos: & onus istud est amorosa supportatio fraternæ defectionis, vel inuectionis propter Chriſtũ, q̃ntum ad inimicos: vtrumq; suaue & leue, proximum veraciter amantis: qa vtrũque pacificũ, & diuinæ tranqllitati proximum. Alioq; (secundum Greg.) nemo, cũ quẽpiam diligit, habere se charitatem putet, nisi prius vim ipsam dilectionis suę examinet. Nam vera charitas est, cum in Deo diligitur amicus, & propter Deum diligitur inimicus. Ille em̃ propter Deum diligit eos, q̃s diligit, q ĩã & eos diligere scit, ą̃ gbus non diligitur. Probari em̃ charitas p̃ solã odiꝝ aduersitatẽ solet. Ille ergo securus amat, q propter Deum & illum amat à q̃ intelligit se non amari. Alta sunt hęc, & multis ad exhibendum difficilia, sed tamẽ est ista vestis nuptialis. Hæc Greg. Tertiũ est, vir & mulier sibi bene consentientes, hoc est in bono non in malo: vel, p virum rõnem, & p mulierẽ sensualitatẽ intellige re possumus: q̃ dum in bono sibi inuicem consentiunt, pacẽ verã q̃ singuloꝝ cordiũ est, inueniunt. Vñ ad implendum pfectius dñicum p̃ceptum de dilectione fraterna, sextuplici affectu se qs erga proximum exercere debet. Primus est affectus cordialis vnionis, vt q̃ntum in se est, & quantũ secundũ Deum poteſt, cum alijs vnum se sentiat, ac omnium velle rectum pro suo reputet. Et hoc opatur charitas, q̃ liquet humana corda cũ in cor hoĩs diffusa fuerit, & illud humile ac puꝝ inuenerit: tunc em̃ oĩa alioꝝ bona transformans in se, facit sua. Solum nanq; liqdum est, q̃d oñi formæ cõgruit, q̃d optime cordi veracitер amantis cõuenit: Factũ est, inqt Psalmista, cor meũ tanq̃ cera liquescẽs in medio ventris mei. Sed charitas liquescẽs cordis puritatẽ exigit: Et beati mundo corde, qñ ipſi Deum videbunt. Hi em̃ sunt mundi corde, q simplici oculo & mundo corde in Deum intendentes, inter immunda mundi, mundum habẽtes aspectũ, proximum in deo duntaxat charius amplectuntur. De q̃ oculo dicit in Canticis: Vulnerasti cor meum soror mea sp̃osa, in vno oculoꝝ tuoꝝ. Hinc multitudinis credentium erat cor vnum, & aĩa vna in dñm: qa puritas eos mundauerat ab humano cõtagio, & charitas p transformationẽ eos colloca uerat in vno cordis amoroſi glutino. Secundus est affectus proprie humiliationis & fraternę honorationis, q̃ scilicet affectu qs oẽs reuereat & honorat, oẽs sibi p̃ferat, omnibusq; tanq̃ dñis suis humili corde se subdat, iuxta illud: Oẽs honorate, fraternitatẽ diligite. Et: Honore inuicẽ p̃uenientes, Nec solum affectu, sed etiã actu proximo secundum Deum in oĩbus cõdescendendo, honorẽ ac gratitudinẽ, ad q̃dlibet humilitatis obsequium gratanter impendẽdo, & se p̃optum exhibendo, tã in condonandis iniurijs, q̃ in supportãdis miserijs & defectibus, eo ꝙ se viliorẽ multum & talibus dignissimum reputat, iuxta illud: Nõ alta sapiẽtes, sed humilibus cõsentientes. Tertius est affectus tranqllæ supportationis. Difficilimum q̃ppe est in humana cõuersatione nõ oriri scãdala, tum ex fragilitate, tum ex ignorantia, tum ex malitia, q̃ regnat in hoc seculo nequã. Igitur Ille commendandus est, q alioꝝ nõ solum impfectiones, sed etiã inuectiões magnanimo & tranqllo corde sufferre nouit: cũ hoc tanti meriti sit & virtutis, vt in eo cõplectantur oẽs leges & prophetæ, iuxta illud: Alter alterius onera portate, & sic adimplebitis legẽ Chriſti. Et hæc fraterna charitatiua supportatio fieri debet opere, ore, & corde. Primo fieri debet opere iuxta illud: Noli vinci à malo, sed vince in bono malum. Et iterum: Videte ne quis malum pro malo alicui reddat, sed semp q̃d bonũ est, sectamini in inuicẽ, & in omnes. 1. Thes. 5. Quod vt facilius pagatis, secundũ ꝙ dicit ad Hebræos: Recogitate cũ, q talẽ sustinuit à

Iob 25

Mat. 11

Psal. 21

Mat. 5

Cant. 4. Act. 4

Affectus humiliationis.

1. Pet. 3 Ro. 12

Ibidem.

Affectus supportationis.

Rom. 12

Affectio unionis.

Gal. 6

Supportãdus pro ximus.

Rom. 12

Hebr. 12

it à peccatoribus aduersus semetipsum cõtradictionem, vt non fatigemini animis vestris deficientes. Et vt dicitur alibi: Induite vos sicut electi Dei, scilicet per æternam prædestinationem, & sancti, scilicet per sacramentorũ participationem, & dilecti Dei, scilicet per præsentem iustificationem, viscera misericordiæ, scilicet benignitatem, id est, animi dulcedinem ad benefaciendum etiam inimicis, humilitatẽ, qua maiora pati vos dignos recognoscatis, modestiam, scilicet ad seruandum modum in omnibus agendis & sustinendis, patientiam cum æquanimitate, supportãtes inuicem, scilicet onera, imperfectiones & similia, & donantes iniurias, & alia iniuste illata, pure & integre, si quis aduersus aliquem habet quærelã: sicut & Christus donauit nobis, non vlciscendo, non improperando, non minus diligendo, Secundo fieri debet ore, iuxta illud: Nõ reddentes malum pro malo, nec maledictum pro maledicto, sed econtrario benedicentes, quia in hoc vocati estis. Nam & Christus passus est pro nobis, vobis relinquẽs exemplum, vt sequamini vestigia eius: qui peccatum non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius. Qui cum malediceretur, nõ maledicebat, cum pateretur, non comminabatur, tradebat autem se iudicanti se iniuste: qui peccata nostra tulit in corpore suo super lignũ. Tertio etiam fieri debet corde per benignitatem: quæ est quidam animi dulcor, excludens omnem amaritudinem, inuidiam. & nequitiam, & homi nem habilitans ad internam lætitiam & beneuolentiam, ac in exteriori conuersatione reddens hoiem affabilẽ & benignũ. Dicunt etiam benigni, quos bonus ignis amoris feruere facit ad benefaciendũ proximis, etiam aduersarijs. Dicit enim Augu. in Enchiridio: Magnum est erga eum, qui tibi nihil mali fecit, esse beneuolum & beneficũ. Illud vero multo grandius & magnificentissimæ bonitatis est, vt & tuum quoque diligas inimicum, & ei benefacias. Quartus affectus est pñssimæ cõpassionis in aduersis, quo mens aliorum mala sentiat sicut sua: principaliter tñ in malis aliorũ spiritualibus tam pœnæ, quàm etiam culpæ: secundario vero in corporalibus & temporalibus aliorũ aduersitatibus & iacturis, sicut Apostolus de se dicit: Quis infirmat, & ego non infirmor? Quis scandalizatur & ego non vror? Hac compassione lachrymatus est Iesus videns ciuitatem Hierusalem, & dixit: Quia si cognouisses, & tu, vtiq; fleres. Præuidit enim iacturam illam grandem animarum & corporum, ac etiam rerum exteriorum. Nimirum cum de lege naturæ, si quid patitur vnum membrũ, compatiuntur ei omnia membra. Quintus affectus est piæ congratulationis in prosperis, quo scilicet gaudet de alieno bono lætatur sicut de suo: præsertim de profectu spirituali, deinde de profectu corporali & temporali, in quantum non est contrarius saluti, iuxta illud: Gaudere cum gaudentibus. Et quia bonus homo de bono thesauro cordis sui profert bona, hinc oportunitate quoque se offerente cordialis congratulationis affectum etiam verbis & signis ostendere debet: sicut cum gratulatur vnum membrum, ei congaudent oia membra, vt dicit Apostolus. Sumus enim inuicẽ mẽbra in corpore mystico. Sic Moses cũ ægre ferret Iosue, quòd in populo prophetarent Heldad & Medad, respondit: Quid æmularis pro me? Quis tribuat, vt omnis populus prophetet, & det eis spiritum suum Deus? Sextus affectus est Christiformis oblationis, vt scilicet exemplo Iesu Christi paratus quis inueniatur, pro omnium & singulorum etiam inimicorum salute ponere animam suam. Tunc enim vere diligit proximum suum sicut seipsum. Vnde Ioannes ait: In hoc cognouimus charitatem Dei, quoniam ille pro nobis animam suã posuit: & nos debemus animas ponere pro fratribus nostris: sicut plus tenemur diligere animam proximi, quàm corpus proprium: quia bonitas animæ proximi, bonitatem nostri corporis excedit, eo quod directe est capax Dei per cognitionem & amorem, quod nostro corpori non conuenit.

Colloſ. 3

1. Pet. 3

Affectus compaßionis.

2. Cor. 11

Luce 19

1. Cor. 6

Affectus congratulationis.

Rom. 12

Luce 6

1. Cor. 1

Num. 19

Affectus oblationis.

1. Ioan. 3

Theologiæ mysticæ Libri primi
FINIS.

D. PETRVS BLOMOVENNA CARthusianus huius sequentis secundi libri Mysticæ Theologiæ interpres candido Lectori S. D.

IRECTORIVM HOCCE, PIE LEctor, contemplatiuorum sub vulgari Teutonico ante aliquot annos quasi sepultum reperi. Et cum perpauci laici tam nobilem spiritualem materiam capere prævaleant, & rarissime in vsum vel praxim trahere, literati vero cum tædio vulgare idioma perlegant & audire communiter cõtenant, ego Petrus Blomovenna Leydensis Carthusianus, literatorum minimus, primam huius Directorij partem in Latinam linguam vtcunq; transferre studui. Cumq; hoc nedum religiosis, sed & doctissimis atque laudabilis vitæ sacræ Theologiæ professoribus quibusdam gratum fuisset, ita vt etiam transscribi sibi procurarent, tãdem tactus tractusq; in memetipso, & aliunde admonitus, residuũ, quod difficillimũ erat, opitulante Deo, non sine magno labore transtuli, & prout potui emendaui. Materia etenim, quum sit maxime ardua, difficultatem præbuit, & mendositas exemplarium laborem non minimum superaddidit & in causa fuit quod nõ tam plane, clare & emendate traductio ipsa facta fuit. Vnde illis alias impressis libellis, & vsquequaque dispersis, & diuersorum statuum Christifidelibus cum magno affectu petentibus communicatis, reperto exemplari quodam Teutonico impresso, dedi operam, vt plerisque mutatis, nonnullis etiam secundum exemplar repertum correctis, planior fieret aliquantulum ipsa translatio, magis interdum sensum e sensu (vt beatus Hieronymus docet) quam verbum e verbo (vt prius) interpretando. Fructus enim dulcissimi atque vtilissimi mihi, alijsque profuturi, facile omnem laborem contemnere persuaserunt. Siquidem liber iste de suprema hominis tractat perfectione & præsentis viæ felicitate, per quam ad æternam beatitudinem citius peruenitur. Melius est autem, id est, honestius, vtilius & delectabilius, aliquid scire, possidere & degustare de rebus nobilissimis (quanquam imperfecte & cũ minore certitudine) quã multa de rebus vilibus etiam cũ magna certitudine. Sapientia hic tradita, nõ solũ deuotissimis atque doctissimis, verumetiã omnibus quantũcunque simplicibus bonæ voluntatis commune est, sic quod interdum attingunt simplices deuoti, quod obtinere non prævalent literati. Etsi omnimodam perfectionem ac felicitatem hic descriptam, paucissimi forsan consequentur, tamen nemo est, qui vero corde accedat & non ficto, quin secundum modum suum aut vires assequatur nobilissimum quiddam tam in illuminatione, quam in amorosa degustatione, ꝙd huius seculi precio comparari non possit. Porro ficti & curiosi & discoli in hac arte, id est sapientia, cuius magisterium sibi spiritus sanctus reseruauit, non proficient: quia spiritus sanctus disciplinæ effugiet fictum, & subtrahet se à cogitationibus, quæ sunt sine intellectu, nec habitabit in corpore subdito peccatis. Non enim in maleuolam animam introibit sapientia. Carnalibus & animalibus, qui secundum Apostolum, non sapiunt quæ spiritus Dei sunt, hæc spiritualia atque angelica communicanda non sunt, secundum domini Iesu rectissimam prohibitionem, dicentis: Nolite sanctum dare canibus, neque mittatis margaritas vestras ante porcos, ne forte conculcent eas pedibus suis, & conuersi dirumpant vos. Doctor etiam Christianissimus Ioannes Gerson, in suo de mystica Theologia libro dicit: Sicut multis, qui clerici vel literati aut sapientes, vel Philosophi, aut Theologi nominantur, occultandus est sermo de mystica Theologia sic

Materia libri sequẽtis.

Sapien. 1

1. Cor. 2

Mat. 7

sic plurimis illiteratis & simplicibus, fidelibus tamen tradi potest. Beatus etiam Dionysius plerumque obtestatur suum Timotheum, vt nullus imperitorum hæc audiat: imperitos vocans eos qui vel non sunt fideles, vel qui tumentes iam Philosophia, maleque viuentes, conculcant pedibus suis sordidis quicquid non sapiunt, quicquid etiam non intelligunt, canino dente lacerant. Hac autem prohibitione consulitur nedum ipsis spiritualibus, sed etiam carnalibus, ne peiores efficiantur. Sunt enim infirmi, & ideo talis cibus fit eis venenum & mors. Hinc est quod bonum illud, quod commendare & admirari debuerant, incipiunt persequi & denigrare. Verum est tamen aliqua hic sub talibus verbis tradi, ex quibus possent eiusmodi malitiæ suæ velamen ali quod prætexere. Dicitur enim in hoc libro, quod spiritus noster annihilatur, consumitur, expirat, moritur & huiusmodi: & quod Deus animæ coniungitur vt forma materiæ, & anima corpori, prout habetur, vbi agitur de ornatu vitæ contemplatiuæ sue peressentialis. Et circa finem libri dicitur de spiritu nostro: Mortuus in se, & viuens in ipso lumine. Et post pauca: Efficitur idem lumen, quod recipit, scilicet gloriæ. Et plura alia habentur, ex quibus pusillus posset scandalizari, & detrahendi occasionem sumere calumniator. Est igitur sciendum, quod intentio autoris non est, dubia exponere, aut de articulis fidei disputare, vbi summa diligentia circa proprietatem verborum, & loquendi modum requiritur, sed profunda quædam arcana, quæ contemplanti animæ eueniunt, insinuare. Ideoque modo vtitur loquendi quasi hyperbolico, vt eorum excellentiam indicet, sciens quousque credatur sibi. Norunt omnes, qui sacram scripturam & doctores legerunt, hunc scribendi modum esse vsitatissimum. Vnde Augustinus super illo verbo: Nec ipsum arbitror mundum posse capere eos, qui scribendi sunt libros, dicit sic: Non spacio locorum credendum est mundum capere non posse, sed capacitate legentium comprehendi fortasse non possent. Quamuis salua rerum fide, plerumque verba excedere videantur fidem. Quod non fit, quando aliquid quod erat obscurum vel dubium, causa & ratione reddita exponitur: sed quando id quod apertum est, vel augetur vel extenuatur, nec tamen à tramite significandæ veritatis erratur: quoniam sic verba rem, quæ indicatur, excedunt, vt voluntas loquentis nec fallentis appareat, qui nouit quousque credatur, à quo vltra quam credēdum est, vel minuitur loquendo aliquid, vel augetur. Hunc loquendi modum Greci ὑπερβολὴν vocant. Hæc Augustinus. Igitur pro aliqua & breui defensione eorum, quæ hoc in libro sub verbis dubijs traduntur, expedire videtur, vt similia ex sacra scriptura atque catholicorum patrum dictis, quæ vel piam intelligentiam requirunt, vel per hyperbolē ponuntur, assignentur. Et primo occurrit illud Psalmistæ: Ad nihilum redactus sum, & nescivi. Et Paulus ait: Viuo autem iam non ego, viuit vero in me Christus. Item quæ: Mihi viuere Christus est. Et iterum: Qui adhæret Deo, vnus spiritus est. Et Gregorius: Nisi quis à seipso deificat, ad eum, qui supra ipsum est, non appropinquat. Nec sine admiratione auditur, quod Ioannes Euangelista ait: Verbum caro factum est. Sanam etiam intelligentiam requirit quod canitur: Tu ad liberandum suscepturus hominem, non horruisti virginis vterum. Et Augustinus: Vita corporis anima est, vita animæ Deus est, & cætera. Idē Augustinus in libro confessionū narrat q̄si dñs sibi dicentē: Cibus sum grandiū: cresce & māducabis me: nec tu me mutabis in te sicut cibū carnis tuæ, sed tu mutaberis in me. Et Alanus loquēs de sapientia, ait: Hoiem in Deum deificæ mutationis autoritate conuertit. Et dñs ad patrē: Vt sint vnū, inq̄t, sicut & nos vnū sumus. Ex hoc posset hæreticus inferre: Pater & filius sunt vnum in natura & essentia, ergo fideles erunt vnum cum Deo in essentia. Deficeret tempus pariter & papyrus, si huiusmodi allegationibus insistere vellemus. Si cui placet, legat libros de itineribus æternitatis, & de septem donis spiritus sancti, qui asscribuntur sancto Bonauenturæ, in quibus materia p̄sentis libri (q̄uis alio modo) pulcherrime traditur, munitos per totū diuersis diuersorum & antiquorum doctorum autoritatibus, & inueniet ibidem loquendi modum mirabilem. Nunc restat vt ad dubia catholica interpretatione aliquid respondeamus. Christus dominus ait: Ego & pater vnum sumus. Et tamen alibi in eodem Euangelio ait: Pater maior me est. Sacra scriptura seipsam per seipsam exponit & defendit, dū in vno loco vnam, & in alio ponit veritatem aliā. Sic est in proposito. Licet enim autor

Intentio autoris libri sequenti.

Psal. 72
Galat. 2
Philip. 1
1. Cor. 6
Ioan. 1
Ioan. 17
Ioan. 10
Ioan. 14

cat spiritum annihilari, tamen in alio loco eiusdem libri dicit, manente naturali essentia. Est etiam nimis stultum credere, quod autor libri huius (vir doctissimus, de quo inferius aliquid referam) voluerit per talia verba superius expressa, asserere animam rationalem annullari vel in Deum conuerti, quum secundum sit omnino impossibile & primum absurdissimum, vt videlicet quum quis beatus fieri deberet, oporteret eum in nihilum redigi, quum vtique qui non est, beatus esse non possit. Quomodo enim cognosceret & diligeret Deum, & frueretur eo (in quibus beatitudo consistit) qui non esset? Igitur talia verba intelligenda sunt de annihilatione dissimilitudinis spiritus nostri ad Deum, & etiam propriè actionis, à qua quodammodo cessat spiritus noster, dū in actionem, hoc est, internam spiritus Dei operationem, patitur. De qua ait Apostolus: Qui spiritu Dei aguntur, hi filij sunt Dei. Et de annihilatione dissimilitudinis dicit Gregorius super illud Prouerbiorum: Verte impios, & non erunt. Non quia omnino non erunt in essentia, sed scilicet non erunt in impietatis culpa. Quod autem dicit autor, quod Deus animæ coniungitur sicut forma suæ materiæ aut anima corpori, non est similitudo adæquata & propinqua, sed remota. Pro tanto vero hæc similitudo ponitur, vt quantam anima perfectionem in eo quod Deo coniungitur, recipiat, innuatur. Sicut enim forma est perfectio materiæ, & corpus vitam, & omne bonum ab anima accipit, sic Deus per excellentissima sua dona, est perfectio animæ & vita eius & finale bonum. Hic etiam loquendi modus in scripturis habetur. Vnde Paulus ad Galatas dicit: Donec formetur Christus in vobis. Et Ambrosius super illud: Dum intraret Iesus in domum cuiusdam principis Pharisæorum sabbato manducare panem, dicit sic: Nam & qui compositi nunc sumus, vnum erimus, & in animæ substantiam transformabimur. Quæ transformatio vtique intelligi non potest de naturali aut essentiali transformatione corporis in animam, sed solummodo de glorificatione corporis per redundantiā gloriæ animæ glorificatæ in corpus. Ego vero illo in loco ob vitandū scandalum sic transfuli: Deus animæ coniungitur quodammodo sicut forma, licet (quodammodo) in Teutonico non habeatur. Et quod dicitur, anima efficitur idem lumen, quod recipit, scilicet gloriæ, vel quod fiat Deus, non est intelligendum essentialiter, sed participatiue, sicut de speculo illuminato dicitur, quod sit lumen, & quod carbo ignitus sit ignis. Chrysostomus etiam de sancto Paulo dicit: Vt missum in igne ferrum totum profecto ignis efficitur, sic Paulus charitate succensus, effectus totus est charitas quum tamen solus Deus charitas sit. In Psalmo quoque dicitur: Ego dixi: Dij estis. Hęc ad tollendum scandalum dicta sufficiant, quum prologus non sustineat declarationem prolixiorem, sed lector benevolus sit, & inueniet quod propter pauca quædam verba in hoc libro per hyperbolen dicta, non est hic liber reiiciendus, sed ipsa verba sunt catholica interpretatione intelligenda, quum ostensum sit, quod scriptura & dicta sanctorum huiusmodi verbis sunt plena.

Rom. 8
Prou. 12
Galat. 4
Luce 14
1. Ioan. 4
Psal. 81

De hoc vero quod dicitur, in consurrectione vitæ spiritualis contemplatiuæ, quo ad vires animæ inferiores, quod videlicet fiunt mirabiles mutationes in homine contemplatiuo, nemo dubitet. Ego vidi innumeris vicibus, imo fere quotidie, immutationem totius hominis exterioris fieri in quodam fratre, talem, qualem nunquam credidissem, nisi vidissem. Hoc dico, non est multum mirabile, si corpus mutetur, dum anima tantam patitur permutationem, quum experientia doceat, quod passionata anima quacunque passione, puta ira, odio, gaudio, & cæteris, statim corpus conspicue alteratur. In vita sanctæ Catharinæ Senensis, de hac immutatione corporis mira leguntur.

De hoc vero, quod præcipue tractatur in vita contemplatiua supereſſentiali, quod Deus videlicet essentialiter à quibusdam in hac vita per raptum videatur, dico quod apertum est non esse contra catholicam fidem, Deum videre in raptu in vita præsenti, quum de Mose & Paulo Apostolo hoc Augustinus & cæteri doctores aperte fateantur: & de beata genitrice Maria idem asseratur & teneatur. Gregorius quoq; de sancto Benedicto hoc ipsum innuere videtur in tertio Dialogorum libro, vbi ad argumentū, quod sibi ipsi quasi per Petrū obijcit, respondet, dicens: Aiæ videti creatorē angusta est oīs creatura, &c. Et nisi de visione essentiali sua dicta intelligant, nō videt oppositio satis facere argumento. Vtrum aūt alijs videre Deū in raptu concedat, nolo nec affirmare nec negare.

negare. Sufficit quod hoc concedere alicui, Deo impossibile non est, nec sit contra catholicam fidem.

Methodus succincta in vitam internam & contemplatiuam, qua cognita facilior in sequentes libros captus pio lectori præstabitur, eiusdem interpretis.

SEd ne terrorem inexpertis, & adhuc forte carnalibus incredulitatem res ista excellentissima incutiat & desperationem, volo aliqualem viam demonstrare, per quam possint in via contemplatiuæ vitæ inchoare ambulare: quã quũ ingressi fuerint, reperiant modos meliores, secundum quod eos spiritus sanctus docere dignabitur. Plures enim audientes de vitæ contemplatiuæ iucunditate & perfectione, ambulare gestiunt: & ignorantes omnino quid sit vita contẽplatiua, inanes remanent: & narrantes aliis qualiter soli sederint, & tamen contemplãdo nihil viderint audientes in visum conuertunt: & propter hoc vitam contemplatiuam dimittunt. Est etiam alia causa, quia si bene inchoant & sapienter, non tamen perseuerant, eo quod ipsis gratia in primis non arridet, vel etiam propter laborem mortificandi seipsos, & cætera. Quicunq; vero (quantumcunque hebes & indoctus) fecerit quod monetur pro præparatione facere, aliquid recipiet secundum modum suum, quod nobilius erit omnibus rebus transitorijs. Veruntamen bene vtentibus multum prodest perspicacitas ingenij & lectio sacræ scripturæ atque doctorum. Pro simplicibus ergo & ignorantibus hæc mihi videtur formula congruere, vt scilicet volens contemplari, oculos interiores aperiat, & credat Deum esse spiritum, & vitæ intellectualis, & infinitæ maiestatis, & sine compa ratione omnem præcellere creaturam. Sciat quoque quod DEVS seipsum solus comprehendat, plenissime seipsum cognoscendo, diligendo & fruendo. Et quia infinitus est Deus, sapientia sua infinita est & amor & gaudium. Hoc est etiam sciendum quod nulla est in Deo commutabilitas, & nullum accidens: sed quicquid de Deo dicitur, aut in Deo est, hoc est, ipsemet Deus. Non enim accipit esse aliunde, sed ipse est sua essentia & suum esse. Ideoque nunquam potest Deus esse in potentia ad intelligendi actũ aut diligendi, sed est vnicus perpetuus actus substantialis. In quo actu necessario procedit vnicus perpetuus consubstantialis conceptus diuinæ mentis, qui dicitur Verbum aut filius Dei, nihil aliud existens, quã Deus immensæ maiestatis. Veruntamen procedit à Deo intelligente seipsum in seipso, & hæc processio, generatio appellatur, & verbum sic procedens, filius, eo quod de ratione filiationis sit, quod viuens procedat à viuente secundum rationem similitudinis in identitate naturæ. Non tamen est verbum aliud esse, vel substantia, vel natura, q̃ est ille à q̃ procedit: sed in hoc solum differt, quod scilicet procedit. Deus cñ vnico actu intelligẽdo seipsum & oĩa pfectissime, naturali necessitate (nõ aũt necessitate coactionis) producit hoc verbũ, coĩcans illi oĩa sua, eo ꝙ intelligere diuinũ sit natura diuina. Vnde quicquid est in illo actu intelligendi, est necessario de natura & substantia diuina, alias esset actus ille imperfectus. Verum Deus intelligendo nõ procedit, verbum autem mentis suæ ab eo procedit: & hoc secundum rationem similitudinis, quod nulli est communicabile: idcirco est persona distincta. Esse enim incommunicabilem, personam distinctam facit in natura intellectuali. Est ergo verbum Dei, persona distincta ab eo, à quo procedit vel generatur: quia illi generari aut procedere ab alio, competere nunquam potest. Et sicut verbum dicitur filius, ita ille à quo generatur, & ad quem refertur, dicitur & est pater. Quia vero Deus est bonum & amabile infinitum, in eo quod seipsum perfecte cognoscit, procedit per similitudinem amorosæ inclinationis secundũ modum voluntatis amor, & spiritus sanctus appellatur: qui amor aut quæ amorosa inclinatio (vt ita loquar) in Deum, non est ibi accedens, sed eadẽ substantia & essentia cum patre & filio: quia Deus est perpetua, substãtialis & gaudiosa suĩ ipsius fruitio. Vnde nihil est aliud quam pater & filius: sed quia ab vtraque persona procedit, quod non est illis communicabile, propterea est etiam persona distincta. Quapropter sancta Trinitas non est nisi vnus spiritus intellectualis vel superintellectualis, i. tel

Formula contẽplatiuæ vitæ.

Deus.

Verbũ.

Processio diuinis.

ligens & amans in actu incommutabiliter. In quo actu est aliquis generans & spirans, non tamen generatus nec spiratus: & aliquis generatus & spirans, non tamen generans neque spiratus: & aliquis nec generans nec generatus, nec spirans, sed spiratus. Sic tamen hæc omnia sunt vnum, quod tota Trinitas non est nisi simplicissima vnitas: quia sic vni cuiq; personæ conuenit sua proprietas, vt tamen quicquid est vna, hoc sit & alia. Quia vero delectatio ex coniunctione boni conuenientis cogniti oritur, & summa delectatio ex coniunctione summi boni, quæ coniunctio si inamissibiliter fiat, est beatitudo: hinc colligitur quod Deus est sibi ipsi beatitudo infinita. Est enim Deus bonum delectabile, infinitum & vnitum sibi ipsi permaxime & perpetue, quia non est nisi vnicus actus. Vnitus autem est Deus sibi ipsi per amorem proportionatum scilicet infinitum, ex quo resultat gaudium infinitum: alias amor esset imperfectus, si non corresponderet tali amabili atq; fruibili. Quia vero ad imaginem Dei homo conditus est, potest hæc quis in seipso aduertere. Quando enim intellectus noster reflectit se super se, concipit verbum mentis de seipso actualiter intelligente, & se cognoscendo diligit gaudiose. Sed imperfecta est nostra cognitio etiam in minimis rebus, nec plura simul cognoscimus, & verbum nostrum cito corrumpitur. Amor etiam noster valde vilis est, & gaudium modicum & mixtum, &c. In contemplatione vero incipit spiritus noster ab illa infinita sapientia in hac vita illuminari, & ab illo immenso nobilissimo amore inflammari, & verum gaudium prægustare, & sic renouari & nobilitari, donec ad illam plenitudinem Dei posthanc vitam perueniat, vbi replebimur in omnibus bonis, sed non comprehendemus, eo quod Deus bonum sit infinitum, ad quod finietas nostra nullam habet comparationem. Prætactas vero illuminationem & dilectionis inflammationem, atq; futuræ beatitudinis prægustationem totis viribus optare debemus, vt ad veram atq; perfectam beatitudinem digne præparemur. Verū, necesse est quod homo disponat se vt talia pcipere dona valeat & mereatur: quod fit per mortificationes & exercitia, & cætera quæ in hoc libro & cōsimilibus traduntur. Qui vero se mortificare nolunt, & exercitare non norunt, aut certe in speculatiuis scientijs gloriantur, & hanc mysticam sapientiam ignorant, vitam contemplatiuam apprehendere non possunt. Sciendum præterea, q; nō solum seipsum Deus pfecte & immutabiliter cognoscet, diligit atq; pfruitur, sed cognoscit etiam omnia in seipso plenissime: qui vocat ea quæ non sunt, nec fuerunt, nec erunt, tanquam ea quæ sunt. Dicit Psalmista: Non est similis tui in dijs domine. Si esset aliquid quod deus nesciret, etiam quātumcunq; minimum, vel quod ab eo non esset conditum, esset vtiq; aliquid deo simile, scilicet quod illud sine Deo sciret aut sine Deo produxisset. Et sic Deo dici posset: Multa quidem scis & produxisti, sed tamen illud te latet aut illud à te non est. Sunt ergo omnia à Deo cognita & producta, in quem nulla cadit imperfectio. Oēs arenas & pluuiæ guttas, & oēs cogitationes & intentiones cordiū, & oīa minima & maxima, vilissima quoq; ac nobilissima perfectissime considerat à seculo & in seculū, nec vnq̄ obliuiscitur. Et oīa gubernat sine sollicitudine & labore, semper & vbique totus præsens per essentiam, præsentia atque potentiam. Nouit etiam omnes respectus & comparationes creaturarum. Capiatur vnus lapis: hic respectū habet ad oēs & singulas creaturas, scilicet ad oēs & singulas arenas, stellas, guttas, &c. mutato lapide parum, statim sunt oēs respectus mutati, hos oēs sine labore nouit Deus. Cogitet vnusquisq; penes se hæc & alia innumerabilia, & inueniet q̄d de Deo digne miretur. Post hæc generalia homo ad se reuertatur, & fidei oculis videat quod summa intelligentia, scilicet Deus, in ipsum oculos suos dirigat, quod omnes cogitationes & intentiones cordis sui, verba pariter & facta, totam animam & corpus penetrando considerat. Et ex prædictis omnibus concipiat imaginem Dei tanquam continue eum attendentis. Et hanc considerationem frequentet & cogitet, vel etiam ore promat, cum reuerentia & timore dicens: Dominus videt me. Concipiat ergo propositum in animo suo, quod velit illi summo domino vniuersorum, reuerendissimo, optimo, amorosissimo & amabilissimo, ac b̄fi factori maximo cōplacere, & inuenire gratiā in oculis eius dicēdo: O vtinā in oculis summi Dei gratiā inuenire possem. O vtinā illi placerē. O vtinā puro corde diligerē eū, & cætera huiusmodi innumerabilia. In tertia pſona iaculatoria hæc formet, q̄ posito modū in secūda pſona fiēt, dū se in dñi familiaritatē sēserit admissū.

Delectatio in diuinis.

Anima rōnalis.

Perfectio Dei.

Psal. 85

Præsentia Dei in anima

Faciat

Faciat etiam semel in die breuẽ vel longam recollectionẽ, prout vnctio docebit, & secũ dum quod tempus pmiserit, in quiete aut in labore manuũ (tñ difficilius fit huiusmodi in labore) & concepta in mente diuina pſentia, quod consuetudine facillimũ est, cõpoſito quasi quodam fasciculo principalium beneficiorũ, scilicet creationis, redemptionis, conseruationis, promissæ glorificationis & similium, Deo pro his gratias agat. Postea de peccatis (in generali propoſitis) doleat & veniam deprecetur. Deinde gratiã petat & illuminationẽ & pœnitentiã, atq; in virtutibus profectum, &c. & studeat se in pſentia domini, eius sanctissimæ voluntati conformare coſde non ficto, quia Deus intuetur cor, sed & corde hanc recollectionẽ facere debet & non ore. Habeat firmissimũ propoſitum nunquam peccandi, nec venialiter quidẽ ex propoſito ac deliberatione, sed potius doleat de eis sicut de vere & pure malis. Insuper consilia saniora & quæcunq; ad pfectionem perducunt, præeligat in pſentia dñi, & omne beneplacitum dñi proponat pro poſſe velle adimplere. Quod si natura immortificata reluctata fuerit, ratione cõtradicat eidem quantum poteſt, & domini auxilium poſcat humiliter. Confundatur quoque in præſentia domini, quod sanctum suum beneplacitum nõ diligit toto corde, & ꝙ propoſitum suum, scilicet velle diuinum beneplacitũ pficere, non seruat propter alia tranſitoria, q̃ magis diligit. Sic contẽplatio sua incipiet (iuxta consiliũ Bernardi sup Cãtica) à suiipſius notitia, dum scilicet cõsiderabit q̃ immortificatus fit, quã ingratus, quã tepidus, quam carnalis, quã vilis in anima & in corpore, & diſplicere incipiet sibiipſi, &c. Simpliciores aũt, & qui exercitatos necdum habent senſus, poſſent hoc, aut simili modo incipere. Omnipotens sempiterne Deus conditor cœli & terræ, vniuerſoꝝ dñs & conseruator moderatorq; omnium infallibilis, quem nulla latet cogitatio, qui me ad imaginem & similitudinẽ tuã creaſti, & ad pſens tempus in eſſe tam nobili conseruas, per vnigenitũ filium tuum laboriosissime ex mera charitate liberaſti, ad agnitionem benedicti nominis tui, & ad tam sanctam religionem & dignitatem, scilicet sacerdotĩ, peruenire fecisti, à multis animæ & corporis malis & periculis atque tribulationibus, ab innumeris quoq; peccatis peccatorumque voraginibus, & à damnatione perpetua fæpissime liberaſti, & ad æternam beatitudinem elegisti, prout me confidere de tua misericordia feciſti. Pro his & innumeris alĩjs bonis quæ operatus & operaturus es in me & in omni creatura, tibi sit honor & gloria, gratiarum actio, cordiale seruitium, castus timor, & syncera dilectio in omnia secula, Amen. Optime domine fac me tandem eſſe gratum, & peſſimis ingratitudinibus & peccatis meis infinitis tibi (non mihi) perfecte cognitis clementer ignoſce. Vince malitiam meam clementia tua. Dona mihi humilem & diſcretam recognitionem, veram pœnitentiam & emendationem. Fac me amplius te nunquam offendere, sed amicitiam tuam prædulcissimam & gratiam tuam preciosissimam affectuosissime diligere, studiosissime requirere, statim inuenire, cum perseuerantia per tuam infinitam dignationem & misericordiam. Fortifica me in anima & corpore ad seruiendum tibi. Fac me debite vti creaturis et sobrie tantummodo pro tui nominis gloria.

Collectio mentis in beneficijs Dei.

Contẽplatio ad patrem.

Piissime Ieſu tibi et sancto ſpiritui gratiarum actiones refero æqualiter, sicut æterno patri. Qui voluisti de eodem ſpiritu sancto cõcipi, nasci de purissima virgine MARIA & homo fieri. Quid tantæ charitati & misericordiæ rependam. Quid mortali vitæ & pœnitentiæ, quam pro nobis exhibuisti, & quod te totum nobis impendisti, scilicet teipſum tam gratiosum & virtuoſum ac glorioſum exhibendo in familiari conuerſatione cum hominibus, maxime pauperibus atque simplicibus, in exemplari vita omnis perfectionis, in dulcissima prædicatione regni DEI, & glorioſissimorum miraculorum oſtenſione? Quid obſecro benigniſſime Ieſu & veriſſime amator, reddam propſequutionibus, infidĩjs, triſtitĩjs, sanguineo sudore, derelictione, captione, iniurĩjs totius noctis, nudatione, flagellatione, coronatione, crucifixione, tormentis crucis, crudeli morte, & tanta charitate atque dulcissima affectione, nec non & pro tam suaui ſpirituali corporis & sanguinis tui refectione? Gratias ago quantum valeo optime domine, & rogo fac me participem omnium meritorum & bonorum tuorum, & fac me gratum exiſtere & redamare ac vicem rependere. Et rogo vt circa hoc

Ad filiũ & ſpiritũ ſanctum.

reuerendiſſimum Euchariſtiæ ſacramentum indignitati meæ, vilitati, irreuerentijs, & negligentijs meis clementer ignoſcas. Et piiſſime Ieſu, tu qui es æterna patris ſapientia, doce me ſapientiam, vt tu ſolus mihi ſapias & alia omnia deſipiant, prudentiam, recta conſilia, diſcretionem in conſcientia mea, & ſancto ſeruitio tuo. Fac me ſtrenuum, adiuua me contra puſillanimitatem, errores, phantaſias, ſcrupulоſitates, aperi mihi intellectum in ſacra ſcriptura, non pro curioſitate, ſed pro vera ſapientia & charitate tua conquirendis. Fac me intelligere beneplacitum tuum & gaudioſe adimplere. Fac me reuerenter ſtare in oculis tuis, & ſicut oportet. Libera me à cura & ſollicitudine aliorum, vt valeam tibi magis placere & ad te ſecurius & citius peruenire. Conforma me tibi in moribus, dona modeſtiam, humilitatem, obedientiam, patientiam, ſobrietatem, caſtitatem, paupertatem, & quæcunq; ſunt ad ſtatum meum neceſſaria. Benigniſſime domine, viuifica me, vt odio habeam quæ odis, & diligam quæ diligis. Fac me fortiter in virtutibus proficere. Confirma me in ſancta fide catholica debite intellecta, in certa ſpe vt innitar ſuper te: & fac me bene de te ſentire, & dona mihi tui fiduciam. Dona mihi ſemper te colere pura mente & ſecura conſcientia, te caſte reuereri atq; diligere, ardenti affectu ad te anhelare, à te nunquam ſeparari, ſed citius ad te peruenire. Occide omnes carnales & ſeculares ac creaturales affectiones in me. Et fac me filium gratiæ & gloriæ
Trinitas tuæ pro tua dignatione & maxima liberalitate. Te vnice domine Deus trinum in perſonis confiteor patrem, & filium, & ſpiritum ſanctum, & vnum in eſſentia. Et tibi domino Deo meo, ex cuius bonitate & in cuius poteſtate omnia ſubſiſtunt, quem nihil latet, qui præſens es & cor meũ nunc & ſemper intueris, me totum commendo, & te ſecũdum quod in teipſo es, ſuppliciter veneror & adoro, ſubdendo me optabiliſſimo bene
placito tuo iugiter. Hic debet voluntas plene manere Deo ſubiecta ſine vlla cunctatio-
Laqueus cauendus ne aut retractione. Paratur tamen hic laqueus indiſcretionis, ſcilicet quod quandoque quis putat neceſſarium ſibi vt in aliquo reſignet ſe, in quo tamen non oportet vel non expedit: & iſtud fruſtra ſeu irrationabiliter impedit animi libertatem & guſtum diuinum, prout etiam ſupra tactum fuit. Quia ſi repugnauerit animus, quando merito ſe deberet reſignare, ſcilicet tenendo in ſe quod nõ valet ita prompte & gaudioſe propter Deum dimittere, hoc vtiq; tollet omne gaudium ſpirituale in iſta cordis effuſione. Debet ergo ſe homo ponere cõtra ſe, auxilium domini implorare nec deſiſtere donec vincat ſemetipſum. Ad hanc victoriam obtinendam multum valet aſſumere vigorem animi & etiam propoſitum firmum, ſcilicet velle nedum omnia peccata ſiue mortalia ſiue venialia relinquere, & domini præcepta ſeruare, ſed etiam omne beneplacitum eius adimplere pro poſſe. Conſiderare etiam debet dominum Deum ſuum eſſe præſentem & conſiderantem expectantemq; victoriam, quam coronet. Aduerſarium etiam ſuum aduertere debet qualiter conetur vt eum deiicere poſſit à ſancto propoſito, & digne deridere. Confundi etiam debet animus in ſe propter teporem ſuum, & vires aſſumere. Impacabilis ſit ſibi hæc pugna nec tædio vincatur, ſi ſtatim victoriam non obtinuerit, vel cœleſtis conſolatio non arriſerit: ſed cogitet & omnino confidat, quia non erit inanis labor eius. Purgatur interim animus, vt cœleſtis dulcedinis capax fiat: & exercitatur, vt
Effuſio cordis. firmius teneat, quod per laborem poſtea receperit. In iſta effuſione exhibita ſanctiſſimę Trinitati & in hac adoratione latriæ dicitur cor potiſſime effundi & relinqui potius, quam in præcedentibus effuſionibus exhibitis ſingulis perſonis: quia illæ fiunt pro modum petitionum quibus quis gratiam vel donum aliquod impetrare nititur, per quod ſe diuinæ valeat voluntati conformare: iſta vero fit per modum plenariæ iam oblationis ſuiipſius & perfectæ reſignationis & quaſi iam adeptæ reformationis & cõformationis quoad omnia. Quia tamen omnes iuſtitiæ noſtræ ſunt quaſi pannus menſtruatæ, & omnia bona noſtra permixta ſunt multis imperfectionibus (nobis etiam ſæpe
Eſai. 64 incognitis) ideo facta prædicta effuſione etiam quantumcunq; deuote, humiliato corde veniam deprecetur, his vel ſimilibus verbis, corde & non ore: Ignoſce optime domine imperfectionibus meis, & cætera & dignare mihi donare veram effuſionem cordis & reformationem, & doce me colere & diligere te in veritate. Tunc in feruore ſpiritus aliorum etiam memor fit mentaliter loquendo Deo miſerere optime domine

omnibus

omnibus, quos infinitæ tuæ bonitati specialiter consueui committere, & pro quibus teneor specialiter orare, & quos bonorum meorum spiritualium participes fecit & viuis & defunctis vniuersis, quæ possunt esse participes gratiæ tuæ. Miserere hereditati tuæ pretiosissimo sanguine redemptæ, ordini nostro, domui nostræ, illi causæ, atque afflictis. De his conscripsi tractatum de effusione cordis, vbi latius hæc declarantur: hic autem tantillum tetigisse sufficiat. Quamuis vero ad prologum hæc non pertinent, tamen hæc omnia percurrere dignum duxi, ne incipientes velle contemplari, & ingressum non inuenientes ignotæ viæ, totaliter recedant: & ne ingredientes idola in corde suo de fabricent, quasi tres homines, pro tribus personis, & vnam horum naturam pro vno Deo, aut aliquid tale ridiculum cogitent. Sciant autem qui, sicut præmissum est) de diuina præsentia & qualicunque propósito mortificandi se & proficiendi in diuino beneplacito exercitare se voluerint, quod paulatim videre incipient, quę nunquam viderunt, non tamen corporalia, sed spiritualia, & gustare quam suauis est dominus, & cætera quæ in hoc libro traduntur, experiri, secundum vniuscuiusq; capacitatem, si tamen perseuerauerint & affectum in opus perduxerint. Multæ occasiones occurrent retrahentes à propósito, & cogitationes suggerent, quod contemplatio amissio sit temporis, cum tamen nunquam vtilius tempus expendatur, & quod destructio sit capitis. Verum quilibet considerare debet statum suum & vires pensare, & tota diligentia discretionem seruare. Alias non poterit perseuerare. Quando enim diabolus aliquę à bono retrahere non potest, tunc fraudulenter bonam voluntatem iuuat & ad meliora impellit, vt sic talis periculosius corruat, quam si feruens non esset. Vnde etiam nonnulli in furiam vertuntur, qui difficulter interdum totaliter curantur. Tria autem sunt quæ ad amentiam inducunt, scilicet nimia scrupulositas, indiscreta corporis austeritas, præsertim in subtractione somni & cibi, & ipsius intellectus nimia curiositas in intelligendo, ratiocinando, & cæt. Cum autē Deus dat dona sua prout vult, nec omnes vult esse æquales, vires suas & mensuram propriam vnusquisq; pensare iubetur, ne supra quam potest se extendendo, risui pateat, & potius stultus fiat, quam cōtemplatiuus aut sanctus. Non omnes possumus quod Ioannes Baptista, aut Apostoli, aut Anthonius, &c. Beatus quippe Gregorius dicit, quod quidam apti sunt ad vitam contemplatiuam, alij ad actiuā: qui si ad contrariā vitam applicantur, destruuntur. Hoc tñ intelligendum est, quado totaliter applicantur ad vitam sibi penitus disconuenientē. Quia qui in his, in quibus nullum periculū est, se exercitauerit, scilicet in mortificatione aperto⁹ peccatorum & defectuum, & in profectu veraꝝ virtutum, cp totum ad actiuam vitam pertinet, & in amorosa eleuatione mentis in Deum, inueniet vtique secundum modulū suum de contemplatiua vita quod contentabitur, nec à Deo suo vacuus redibit. Nemo facile singularem se exhibeat aut reuelationibus credat, nisi fit omnino certus q̄d à Deo trahatur & illuminetur. Ibi necessaria est discretio spiritū.

Psal. 33

Amenti am inducant quæ nam.

Sciendū vltimo cp cuiuscunq; sciētiæ, speculatiuæ videlicet aut practicæ, aut etiā artis aliquis fuerit, si sciuerit simplificare mentem suam in præsentia domini, poterit semper contemplari. Omnia quippe in cognitionem & amorem Dei ducunt, etiā in quocū que loco & tempore occurrentia. Sic Christus dominus fuit viator & comprehensor, & angeli qui sunt ministratorij spiritus, quantumcunque tranſitoria dispensant, nunquam tamen ab intimis recedunt. Hos pro modulo nostro imitari possumus, diuina nos gratia adiuuāte, vt in omnibus & p omnia quæ videmus aut tractamus, in Deum amorose ducamur. Vnde Gregorius in sexto Moralium: Si vigilāter, inquit, exteriora conspicimus, per ipsa eadem ad interiora reuocamur. Vestigia quippe creatoris nostri sunt mira opa visibilis creaturæ. Tñ in hoc pfectos, magis terrestres angelos, q̄ hoīes dixerim. Porro autor huius libri fuit frater Henri. Herp, ordinis fratꝝ minorū de obseruātia, quodā Guardianus in Mechlinia. Hic cuidā viduæ benefactrici eiusdē ordinis, filiæ cōfessionis hūc libꝝ in vulgari suo. i. Teutonico tradidit, prout patres infra scripti mihi dixerūt. Inter cętera ẏo Latina opuscula sua quendā egregiū librū cōscripsit, quē Edē siue paradisum contēplatiuoꝝ intitulauit, q̄ sic incipit: Amice, ascende superius. Et habet totus liber ille sermōes triginta vnū eiusdem thematis, in q̄ egregie agit de oībus quæ

Hebre. 1

quæ tractantur in libro isto, sed multo diffusius. Mortificationes vero ibidem ordinate non ponuntur, sicut in isto libro: sed sparsim in diuersis locis aliqua de ipsis tanguntur. Et ideo quo ad simplices, hic liber vtilior apparet: quia ad mortificationes & actiuã vitam atq; spiritualem contemplatiuam, quo ad vires animæ inferiores, plures attingere præualent, quæ hic latius declarantur, quam quo ad vires superiores aut ad vitam contemplatiuam supereſſentialem, quæ hic succinctim traduntur: ad longum autem in præfato libro tractãtur. In transferendo frequenter oculos habui ad librum Latinum prædictum, quẽ Eden contemplatiuorum appellari iam dixi: & plura ex illo in istum de verbo ad verbum posui, vbi vtrumq; per omnia cõcordare reperi, quod etiam iam amplius seruatum est. Multas etiam proprias dictiones Latinas Teutonicis aptas inueni in ipso Latino libro, quas per meipsum forsitan non inuenissem: qua propter non potest facile hic liber iterum corrigi, nisi Latinus præfatus liber adsit & legatur. Autoritates insuper allegatas interdum prout Teutonicum sonuit, transtuli: interdum vero vt in scripturis aut doctoribus habentur, cum scilicet ipsas inuenire in originalibus potui, adnciendo etiam nomen libri seu autoris. Habui in seculo duos confessores, patres venerabiles ordinis Minorum de obseruantia, qui præfati patris Henrici discipuli fuerunt, & mira quidem mihi de eodem retulerunt. Inter cætera dixerunt mihi, q̃d interdum in Missa ad quinque aut sex horas stare consueuit totus præ sudoribus madidus, etiam in vestibus. Veruntamen talem singularitatem postmodum dimisit, eo q̃d diabolum se decipere volentem aduerterit. Diuiditur autem hic liber secundus in quinque partes principales. In prima agitur de XII. mortificationibus: in secunda de vita, actiua: in tertia de vita spirituali contemplatiua, in quarta vero de supereſſentiali contemplatiua vita. Et vnicuique assignatur præparatio, ornatus, & consurrectio, vt patet in singulis. Veruntamen in vita spirituali contemplatiua est triplex consurrectio, scilicet quo ad vires animę inferiores, & quo ad vires superiores, & quo ad vnitatem essentialem animæ. Quinta pars est quasi præcidentium epitome, per tres collationes summam paucis complectes. Qui autem mortificationes legit, potest statim legere nouem resignationis gradus valde notabiles, qui ponuntur in pparatione vitæ contẽplatiuæ supereſſentialis. Quia vero modica est scientia nostra, & vident oculi quod non videt oculus, cum diffensionis aut erroris autores esse nolumus, hunc librum & translationem eius pro venerabili autore eius & pro meipso, correctioni sanctæ matris ecclesiæ & omnium melius sentientium libenter submitto. Quod autem ipse autor se submittat, patet in ipso libro, vbi commendat eos, qui se obedientiæ sanctæ matris ecclesiæ submittunt.

Introductionis in vitam contemplatiuam interpretis
FINIS.

D. Henri-

D. HENRICI HARPHII THEOLOGI PROFVNDISSIMI

ORTHODOXAQVE PIETATE PRAESTANTISSIMI

in mysticę Theologiæ librum secundum,

PRAEFATIO.

RATIA dñi nostri Iesu Christi, charitas patris, & cõmunicatio sancti spiritus sit cũ omnibus nobis, Amen. In Christo dilecta filia, vt satisfiat, secundum posse meũ, ingenti, humili ac deuoto tuo desiderio, q̃ multipliciter optasti accipere à me doctrinam breuẽ & instructionem, quõ quis peruenire possit ad veram, perfectam vitã, qua aliquis Deo simillimus, & in spiritu vnitissimus effici possit, scias duo ad hoc principaliter esse necessaria. Vnum, est pfecta mortificatio & separatio ab omnibus rebus, quæ possent aliquod impedimẽtum p̃stare, quo minus Deo appropinquare, & ipsi vniri possimus. Alterum, q̃ oportet nos habere notitiam, quõ acquirere debeamus amorosam permanentẽ vnionem, sine vllo medio inter Deũ & vires animæ nr̃æ. Prosequendo ergo primũ, scias q̃ oportet esse in nobis pfectam mortificationẽ, p̃cipuæ in duodecim. Primo, mortificationẽ omniũ affectuum erga res tẽporales. Secundo, omniũ affectuum, ppriæ q̃sitionis in agendo, q̃libet opera virtuosa, & in dimittendo mala. Tertio omniũ affectuum propriæ sensualitatis. Quarto, omnium affectuum amoris sensualis, naturalis & acqsiti. Quinto, omnium affectuum erga cogitationes & imagines rer̃ creaturar̃. Sexto, omnis curæ, quæ nõ est de iusta necessitate, ppter spiritualem vtilitatẽ vel propter obedientiã. Septimo, omnis amaritudinis cordis. Octauo omnium affectuum vanæ gloriæ, & propriæ cõplacentiæ, honoris mundani & superbiæ. Nono, omnium affectuum, oblectationũ internar̃, spiritualium vel sensualium. Decimo, oĩs scrupulositatis cordis. Vndecimo, oĩs inquietudinis & impatientiæ cordis in omni exteriori aduersitate. Duodecimo, oportet fieri mortificationem oĩs propriæ voluntatis, in totali voluntaria resignatione ad omnem internã derelictionem sufferendam propter amorem dei. Istæ sunt duodecim portæ spiritualis paradisi cordis nostri, q̃ est paradisus deliciarum Dei, quemadmodum ipsemet loquutus est: Deliciæ meæ sunt esse cum filijs hoĩm. Quæ portæ, sicut Ioannes in Apocalypsi ait, constructæ sunt ex singulis margaritis virtutum, q̃bus aĩa reformatur & ponitur in statum innocentiæ, ita vt inferiores hoĩs vires nõ præpediant superiores, quin fluere valeant ad Deum & in Deum.

Prou. 8
Apoc. 21

Theologiæ

THEOLOGIAE MYSTICAE LIBRI SECVNDI, QVI DIRECTORIVM AVREVM CONTEMPLATIVORVM INscribitur pars prima, complectens in se MORTIFICATIONES XII.

De omnium rerum temporalium contemptu, & de tribus paupertatis gradibus. Cap. I

PRIMA est mortificatio omnium affectuum rerum temporalium. Hic quæri posset, vtrũ ad statũ perfectionis fit necessariũ, facere votum voluntariæ paupertatis & resignationem rerum temporalium, cum dominus noster dicat in euangelio: Si vis perfectus esse, vade & vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & sequere me. Ad hoc respondet sanctus Thomas de Aquino, quod perfectio nõ consistit essentialiter in pauptate siue in tribus votis, sed in sequela Christi secundum interiores virtutes. Sed voluntaria paupertas & alia vota sunt instrumenta, adiumenta & exercitia melius velociusq; perueniendi ad perfectionem. Paupertas enim deponit impedimentum quod in rebus temporalibus est, puta sollicitudinem & amorem earundem rerum, & superbiam quæ ex ipsis oritur & nascitur, sicut de panno tinea. Veruntamen peruenire potest ad perfectionem sine his tribus votis: quia Abraham perfectus erat, qui tamen diues erat & habebat vxorem. Similiter omnes episcopi sunt in statu perfecti oriquàm quicunq; religiosi, & tamen habent bona propria: & intelligitur istud etiam de alijs votis. Ex qbus verbis duo sunt notanda: Primum est, quod qui omnia bona sua perfecte resignare valet quieto corde in Dei beneplacitum, siue ea abeo auferat siue conferuet, nec illis vti vult nisi ad suam necessitatem, & maiorem honorem Dei atque beneplacitum eius secũdum omnem suum intellectum, ac consideratis statu suo, conditione, natura, alijsque punctis in hoc considerandis, si sciret Deo magis placere vt omnia sua vẽderet, daretq; pauperibus, ad hoc paratus esset, ille habet perfecte voluntariam paupertatem. Quia Deus non desiderat in tantum exteriorem temporalium rerum paupertatem, quantum interiorem in abstractione affectuum & occupationum, quia hæc est essentia & forma veræ paupertatis. De qua dicit Paulus. Nihil habentes (scilicet in affectu) & omnia possidẽtes. Et hoc fit quãdo adeo liberi ab omnibus rebus temporalibus sumus, quod si nobis (permissione diuina ad probandum nos) auferrentur, voluntatem nostram libere nihilo minus valeremus cõformare voluntati Dei. Et esto quod fragilitas naturæ parum in illo recalcitraret, quia homines sumus, secundum hoc tamen Deus nos non iudicaret, dummodo deliberata voluntas rationis se paratam præstaret ad illud, & quieta in hoc permaneret, dicens cum Iob: Dominus dedit, dominus abstulit, sicut domino placuit, ita factum est: sit nomen domini benedictum. Ista est essentialis paupertas, quam omnes electi perfecti quærere debent & appetere, quo melius cor suum imperturbatum, quietum, ac nudum Deo semper offerre valeant. Et si huiusce modi homines regnum possiderent, tamẽ veri volũtarij pauperes essent. Et licet quãdoq; sentiant in inferioribus ac bestialibus viribus oblectationem aliquã in prosperis, vel tristitiam in aduersis, hoc tamẽ non minuit perfectionem, dummodo in deliberata voluntate rationis se libere resignent diuino beneplacito, & in superiori ratione quieti perseuerent. Secundo, ex his verbis notandum est, q̃ illi qui voluntariam paupertatem cum alijs votis vouerunt, propter hoc nõ sunt perfecti, sed obligauerũt se secundum posse suum tẽdere perfectio-

Matt. 19

Vota religionis.

Paupertas quid.

Paupertas vera quæ.

2. Cor. 6

Iob 1

ad perfectionem. Sunt autem notandi tres gradus voluntariae paupertatis.

Paupertas professionis.

Primus est paupertas professionis vt est nihil proprium possidere: quae paupertas valde imperfecta est, quando trahitur ad solam exterioris boni possessionem. Nam multi id quod non habent, eo auidi eius affectant, sicut superfluitatem comedendi & bibendi, curiositatem vestium: & his similia. Affectus enim paupertatis est principale voti & virtutis: propterea non sunt ipsi pauperes spiritu, hoc est, voluntate coram Deo, sed tantum coram hominibus. Consequenter id teneas pro regula, quod quocunq; vtuntur, etiam in necessitate, naturae, in vestibus, peplis & huiusmodi: id possident cum affectu cordis, ita vt si hoc ab eis per superiores suos auferretur, male contentarentur, imo et murmurarent: hoc coram Deo cū proprietate possident, oportebitq; eos de illo magnam rationem reddere.

Canon.

Paupertas vsus.

Secundus gradus est paupertas vsus temporalium rerum, eorum scilicet, qui nihil desiderant nisi quod est eis de iusta necessitate, dolentq; de superfluis, curiosis et pretiosis. Isti in hoc laudabiles sunt, quod ex suis affectibus eiecerunt omnia quę ipsis de iusta necessitate non sunt: sed in illo defectuosi sunt, quod nimis magnum affectū habent ad res quae sibi necessariae sunt. Quia quantęcunq; necessitatis esse appareat aliqua res, et si vsus illius nobis concessus sit, tamen penitus nobis interdictum est, affectionem ad illam habere, vel in ea cum affectu requiescere.

Paupertas affectionis.

Tertius gradus est paupertas affectionis, quando fidelis Dei seruus in tantum trahitur ad affectum paupertatis, vt nulla res fit in creaturis vel in rebus temporalibus, ad quam cor et affectus inclinentur: quin etiam ipsa naturae necessaria cum tædio et nausea suscipit in subsidiū et vsum mortalis naturę, vt eo melius libero ac nudo affectu subuolare valeat intra nuda brachia crucifixi amati Iesu Christi. Omnes ergo qui taliter temporalia possident, et tam liberi sunt in affectu, ac si ea non possiderēt, sunt voluntarij pauperes spiritu. At omnes qui sic paupertatem vouerunt, vt tamē in rebus temporalibus cum affectu quiescant, stant in proprietate coram Deo.

Mat. 6

De sui ipsius quæsitione euellenda & de triplici intentione.

Caput II.

SEcunda est perfecta mortificatio omnium affectuū proprię quæsitionis in agendo quælibet opera virtuosa, & in dimittendo mala. Nam ista propria quæsitio ex seruili amore prouenit, quo seipsos nimis amant quidam, atq; in omnibus plus suam vtilitatem & commodū quærunt, quā beneplacitum diuinum: & ob hoc à Deo contemnuntur eorum bona opera, & ipsi iuste condemnantur. Hic scire debes, qd amor filialis & amor seruilis omnino sunt fimiles in suis operibus, sicut fibi similes sunt duo pili vnius capitis, ita vt nō bene possint discerni: attamen valde sunt dissimiles in intentione. Nam principalis intentio filialis amoris, in faciendo quod habet bonum, vel in dimittendo malum, est Deum placare, cognoscere, placere, laudare, gratias agere, honorare, eius beneplacitum voluntatē adimplere. Amor autem seruilis cognoscit potest ex tribus. Primo, quod seruiens in omnibus peccatis quæ dimittūt, & in omnibus virtuosis operibus & exercitijs quæ studeant implere, principaliter semetipsos quærunt, hoc est, vel vitare proprium incommodum, puta confusionem, redargutionem, amissionem temporalium, remorsum cōscientiæ, pœnam inferni vel purgatorij, & similia: vel consequi proprium commodum, vt laudem, honorem & gloriam humanam, temporalia bona, spiritualia bona, sensibilē gratiam, deuotionem, dulcedinem, visiones, & similia, aut etiam vitā æternam: in omnibus his amplius vtilitatem propriam q̄ rentes quam beneplacitum Dei. Et propterea vitia cuncta dimittūt, magna quoque voluntarie, strenue atq; hilariter operantur, despiciunt mundum, carnem propriam, amicos & affines: agunt pœnitentiam grauem, ingrediuntur monasteria, stricte obseruant regulam suam, statuta, silentium, ieiunium, disciplinas & similia: & frustra agunt omnia, eo quod non norunt neq; obseruant præceptum dilectionis DEI. Secundo sciri possunt in hoc quod bona opera sua & exercitia magna

Amor filialis.

Amor seruilem cognoscit triplicē.

reputant,potius in ſpe & merito ſuorum bonorum operum requieſcentes, quàm in libertate filiorum DEI, quos CHRISTVS IESVS ſuo benedicto ſanguine redemit,in qua tamen ſolum requieſcere deberent. Idcirco mox vt acquirunt aliquam ſenſibilem gratiam, deuotionem, dulcedinem vel viſionem,ſtatim illis abutuntur in peccatum. Nam cadunt in ſuperbiam propriæ complacentiæ & vanæ gloriæ,putantes ſe aliquid eſſe cum nihil ſint in veritate. Conſequenter in auaritiam cadunt,ſemper affectantes maiorem dulcedinem,deuotionem, reuelationes & viſiones. Tertio,cadunt in ſpiritualem guloſitatem,prædictis ſcilicet fruendo in voluptate naturæ. Vltimo in adulterium decidunt ſpirituale,ſcilicet quod in tantum ſe dant ad acquirenda iſta à DEO, & ad fruendum,quieſcendumq; in ipſis, vt dei & beneplaciti ipſius penitus obliuiſcantur. Et iſtud notare poteris in hoc, quia ſubtracta deuotione, ſunt valde impatientes, inquieti, tædioſi, inuoluntarij atq; perueriſi: & quærunt hunc ſolatium ſuum in creaturis, in actibus, verbis, affectibus, vel cogitationibus. Tertio in hoc cognoſci poſſunt, quod nunquam tam fideliter deo ſeruirent, ſi ſcirent ſe nullam à Deo mercedem temporalem pariter & æternam recepturos: puta ſenſibilem gratiam, deuotionem, conſolationem, atque futuram gloriam. Iſtiuſmodi homines valde male ſtant. Nam omnibus donis Dei abutuntur in ſuam maiorem damnationem.

Rom. 8 Apoc. 1

Galat. 5

Quæſitionem propriâ mortificandi modus.

Intentio recta.

Rectus quis.

Vt ergo omnis propria quæſitio mortificetur, oportet intentionem in faciendo quodlibet bonum, & in dimittendo malum, rectificari: & hoc in tribus gradibus: Quia eſt aliqua intentio recta, aliqua ſimplex, aliqua deiformis. Intentio recta operatur quodlibet bonum, & malum dimittit principaliter propter Deum de qua loquitur Gregorius in Moralibus: Rectus eſt ille, qui in aduerſis non frangitur, qui ad temporalia non inclinatur, qui ad ſuperiora totus erigitur, qui diuinæ voluntati totus ſubijcitur. Intentio autem iſta quamuis recta ſit, non tamen eſt ſufficiens ad perfectionem, quia ſimplex non eſt, ſed ſtat in actiua vita ac multiplicitatem circa multa quoque diſtrahitur atque turbatur, quanquam Deus omnium operum finis ſit & intentio, Intentio ſimplex plus animam ornat, quia ſine medio plus Deo appropinquat, & ſpectat ad contemplatiuam vitam: quoniam non ſolum agit vel dimittit omnia principaliter vt Deo placeat, ipſum honoret, collaudet & confiteatur, ſed ordinat etiam omnia opera & exercitia in Deum, hoc eſt, ad fruendum deo ſemper præſentialiter * cum omnibus ſuis viribus, in amoroſo quodam effluxu. Et dicitur ideo ſimplex, quia non ſolum eſt recta, vt propter Deum virtuoſus actus perficiat, ſed etiam ſimplex ad quieſcendum ſimpliciter in DEO, & ad deuitandam omnem multiplicitatem. Nam ipſa eſt amoroſa quædam inclinatio interni ſpiritus in Deum, illuminata agnitione diuina, ornata fide, ſpe & charitate: & eſt internum fundamentum vitæ ſpiritualis. Iſta ergo intentio immediate tranſit in Deum, quantum poteſt, principaliter ad deo placendum, ad amandum eum & honorandum: ſed iſtud non eſt tantum propter Deum, nam ſeruat adhuc aliquid proprium, vt eſt quod etiam in ſuo exercitio habere affectat ſpiritualem conſolationem ac deuotionem. Et ſunt nonnulli qui hoc proprie non requiruntattamen non ſunt tam voluntarij recipere omnem deuotionis & dulcedinis ſubtractiõem, ficuti eandem gratiarum affluentiam: omnem aduerſitatem, ſicut proſperitatem: confuſionem, ſicut honorem: & ſic de alijs, niſi ad gradum tertium perueniant, qui deiformis intentio appellatur, quia hæc adeo ſe Deo vniuit & aſſimilauit, vt quærat dun taxat & affectet honorem, voluntatem, gloriam & beneplacitum Dei, tam in aduerſis omnibus, quam in proſperis. Beatus qui hoc à Deo adeptus eſt. Nam Bernardus dicit, quod taliter affectũ intentionis diſponere, eſt deificum atque deiformem fieri, & vnum cum Deo, deo quoque cum deo perfrui.

Intentio ſimplex.

** alias præſens*

Simplex.

Intentio deiformis

Senſualitatem tribus mortificandam modis, & de venialium peccatorum differentia.

Caput III.

Tertia

TErtia est perfecta mortificatio omnium affectuũ propriæ sensualitatis. Hæc sensualitas consistit principaliter in tribus. Primo in voluptate, quæ fouetur in appetitu delicatorum cibariorum & potuum, mollium indumentorum, lectorum & similium. Attamen prædictis vti vnumquemq; secundum statum suum, conditionẽ, naturam & infirmitatem, non est prohibitum, sed vti ex appetitu sensualitatis, quemadmodum Paulus dicit: Carnis curam ne feceritis in desideriꝭ. Voluptas etiam consistit in omni lasciuia cogitationum, affectuum, verboꝝ, operum, gestuum, ac variarum cum alijs personis conuersationum ex sensuali amore. Secundo consistit in vanitate appetitus mundani & humani honoris, gloriæ, laudis, fauoris, societatis: & in appetitu fruendi in omnibus vanitate sensuum, videdi pulchra, nouos rumores audiendi, & huiusmodi. Tertio consistit in curiositate & aptitudine exquisita, domorum, camerarum, & omnium vtensilium, vestium, mundorum peplorum, & similiter omnium rerum quæ in vsum venire possunt vel haberi, quas sensuali quidam possident affectu, ac pleno corde in eis quiescunt. Istas & omnes alias sensualitates in ridendo, fabulando, omnem etiam commoditatem & solatium naturæ, quæ ex sensuali affectu quæruntur, oportet penitus mortificari: quia præpediunt ne homo in virtutibus progressum habeat, sed semp amplius retrocedat. Et causa huius est, quia spiritualia exercitia difficilia reddunt, & omnem deuotionem insipidam, sicut dicit Apostolus: Animalis homo non percipit ea quæ sunt spiritus Dei. Et licet huiusmodi homines aliquando videantur habere deuotionem & dilectionem DEI, tamen ficta & deceptoria est, seu naturalis quidam affectus deuotionis & amoris, quemadmodum videmus homines natura lætos & amorosos, quocunque se vertant, facile incendi amore & desiderio. Et qnamuis spiritus sancti bonitas huiusmodi hominibus aliquando larga sua gratia condonet deuotionem, lachrymas, sensibilem amorem, & similia, vti tamen his donis vtiliter, ordinate & salubriter non norunt. Magis vero inutilia sunt eis, quamdiu in sensualitate sibijpsis mori non addiscunt: quoniam initium proficientis vitæ est mortificatio omnium affectuum venialium peccatorum.

Sensualitas voluptatis.

Rom. 13

Sensualitas appetitus.

Sensualitas curiositatis.

1. Cor. 2

Vitæ proficientis initium.

Hic notandum qnod magna differentia est inter labi in venialia ex propria affectione, & labi ex infirmitate vel occasione. Nam propter naturæ nostræ infirmitatem omnia venialia peccata cauere non possumus, tamen omnes affectiones venialium in nobis mortificare bene valemus. Illi ergo ex naturæ fragilitate & occasione duntaxat delinquunt, qui ante & post quando soli & liberi apud semetipsos sunt, non desiderant aliquid quod peccatum sit, vel sensuale, vt vaniloquium, vanam societatem, bene manducare & bibere, complacentiam suijpsius & aliorum, vanam gloriam, & huiusmodi: dum tamen ad hæc aliquam occasionem acquirunt, cito ex naturæ fragilitate in venialia cadunt: sed quàm cito ad se redeunt, dolent inde, & sentiunt perfectam auersionem & displicentiam eorum omnium quæ à Deo elongare possunt: & hoc venialе paruum est, statimq; à DEO per displicentiam remittitur. Illi vero ex propria affectione delinquunt, qui ante & post dum liberi ab omni peccatorum occasione existunt, desiderant occasiones habere, non propter peccatum, sed propter oblectationem vt quod affectant habere vanam societatem ad ridendum, confabulandum, ludendum, quod affectant bene manducare, bibere, nouos rumores audire, curiosas vestes habere, & similia in centum modis. Tales quamdiu affectum venialium non mortificant, non dimittuntur ipsis peccata, licet sæpe ea confiteantur. Et quãuis nonnunquam videantur pro eis dolorem habere, tamen ille non prouenit ex vero syncero fundo cordis: neque tantus est, vt peccatorum affectiones penitus ex corde eradicare valeat. Istiusmodi etiam nunquam poterunt habere profectum in virtutibus, omnia bona opera eorum multis imperfectionibus sunt permixta, & omni gratia atque deuotione quam à deo suscipiunt, abutuntur & peccant in ea. Ea propter, quemadmodum Caiphas prophetauit de Christo, Expedit vt vnus moriatur homo pro populo, & non tota gens pereat: sic etiam expedit vt sensualitas sibijpsi moriatur, sentiendo scilicet perfectam auersionem ab omnibus, in quibus sensualitas assuecuit quiescere, vt tota mul-

Peccare ex infirmitate.

Peccare ex affectione propria.

Ioan. 18

titudo operum virtuosorum, pœnitentiæ, misericordiæ, bonorum exercitiorum, cõfessionis, & huiusmodi, non pereat. O si agnosceremus quàm multi frustra absque vlla vel modica vtilitate operẽtur magna, profecto multum miraremur: quia sæpe quod coram hominibus magnum apparet, coram Deo fœtet.

De mortificatione omnis inordinati amoris erga homines, & de varijs amorum differentijs.

Caput IIII.

QVarta est perfecta mortificatio omnium affectuum secularis, naturalis & acquisiti amoris. Cuius hæc est ratio, quia omne quod aliquo amplectimur amore, cor imaginibus depinget, præsertim tempore quo nos ad Deum conuertere voluerimus, & cor tunc distrahitur atque turbatur, & impurum ineptumque redditur ad Dei seruitium. Si autem solum Deum amauerimus, atque amore eius omnibus creaturis & nobis ipsis renunciauerimus, diuina imagine depingemur, eiusque amore sursum trahemur, ac in abyssо sui amoris absorbebimur. Vt ergo habeatur distinctio moriendi omni amori, sciendum in primis, quod est amor quidam mũdanus, qui mundo placere desiderat, & eidem timet displicere. Amor iste multa opera defectuosa & vitiosa facit ad mundo complacẽdum. Facit & multa bona opera magis pro mundano honore conquirendo, aut confusione vitanda, quàm ad placendum Deo. Omnia autem ista opera perdita sunt: Vel si huiusmodi opera propter Deum faciunt aliqui, placet tamen ipsis vt inde laudentur ac honorentur, plus propter gloriam propriam & laudem, quàm propter amorem Dei, aut ædificationem proximorum. Similiter econtrario committunt aut committere parati sunt defectus multos & peccata, virtutes quoque omittere plurimas & profectum earum, ad euitandam amissionem bonorum temporalium, honoris, fauoris, amoris, vel potius quàm paterentur confusionem, irrisionem, reprehensionem atq; contemptũ. De omnibus istis Dauid ait: Qui hominibus placent, confusi sunt, quoniam Deus spreuit eos. Secundo, est amor quidam naturalis, quẽ gerimus ad nosipsos, ad patrem, ad matrẽ, ad fratres & sorores, & cæteros cõsanguineos. Amor iste à Deo prohibitus non est, quia ipsum in cor nostrũ non sinere peruenire, naturæ nostræ non est bene possibile, sed ipsum bene regere secundum rationem rectam sub diuino amore, vna est summarum virtutum: quia natura nostra subtilis est, & in omnibus q̃rit seipsam. Naturalis etiam amor ad cognatos, quanto magis licitus est, tanto difficilius vincitur. Propterea in isto probabatur Abraham à Deo iubente, vt filium suum ob amorem sui immolaret. Et quia diuinus amor superabat omnem naturalẽ amorem (nam paratus erat Isaac filium suum ob amorem Dei necare) idcirco amicus Dei appellabatur. Si volumus ad hoc felix nomen etiam peruenire, oportet nos in homine nihil aliud diligere quàm Deum, & quod Dei est, hoc est, virtutes & gratiam. Similiter nihil in ipso odire debemus præter vitia: & hoc sine omni personarum acceptione, siue sit pater, siue mater, amicus, aut consanguineus, vicinus vel hostis, ita quod nullum quis adeo familiarem habeat amicum, in quo quemcunque amet defectum, vel cui suis vicijs aut defectibus applaudat, seu aduletur, aut cuius præsentiam, conuersationem & familiarem societatẽ desideret, nisi in quãtum propriæ, vel alterius vtile fuerit salutи. Nullum etiam tam magnum hostem habebit, vt in eo naturam aut virtutes odiat, vel eius salutem secundum suum posse affectare, petere & cooperari refugiat aut attedietur, quamdiu spem emendationis habere poterit, exemplo CHRISTI IESV, qui cum lachrymis & valida voce pro inimicis suis cœleſtem patrem rogauit pro venia. Accipe generalem regulam, quod omnis amor (sit naturalis aut alius) qui homini in corde facit inquietudinem & imaginationes, præsertim tempore orationis, vel etiam anhelare facit ad videndum, ad alloquendum, vel ad habendum præsentem eum, qui diligitur & abest, nisi esset solum propter animæ salutem & instructionem spiritualem, amor talis inordinatus est & defectuosus

Psal. 52

Amor naturalis.

Gene. 22

Diligendũ deũ in homine.

Odiendũ quidnã in homine.

Amor mũdanus.

Luce 23

Cauea.

ctuosus coram Deo, magnumq; impedimentum generat proficienti vitæ.

Amor accessus.

Tertio, est amor quidam acquisitus: & hoc duobus modis. Primo, frequenti præsentia & conuersatione mutuo habitis. Secundo, donis, seruitijs, subsidijs & amicitijs alterutrum exhibitis. Ambo isti amores liciti sunt, sed periculosi, quia facile ducunt homines in amorem inordinatum, per quem ad peccata vel defectuositatem pertrahuntur, vel à virtutibus aut proficiente vita retrahuntur. Quarto,

Amor rationalis

est amor quidam rationalis, qui crescit & oboritur ex consideratione virtutum aliorum hominum vel sanctorum, aut certe domini nostri, ita quod ratio nos trahit & cogit amare virtutes, & earum opera. Et fic contingit quod aliqui ex ingenita natura, vel ex studiosa exercitationis frequentia magnos habent affectus amorosos ad summum bonum (quod est Deus) diligendum, in tantum vt semetipsos paratos inueniant ad mortem tolerandã propter Deum: & tamen contingere potest, quod totum proueniat ex natura sine virtute charitatis & sine gratia Dei. Idcirco nemo confidere debet in deuotione & sensibili amore, quia quantum sibi ipsi propter Deum quis moritur, & præcepta eius atque consilia sequitur, tantum habet de charitate, & non plus.

De mortificatione vanarum & noxiarum cogitationum omnium, deq; earundem nocumentis.

Caput V

VInta, est perfecta mortificatio omnium affectuum ergà cogitationes & imagines rerum creaturarum, & affectuosa quædã conuersio ad omnimodam solitudinem, non tantum secundum corpus, sed multo amplius secundũ cor & cogitationes, prout Seneca dicit in libro de quatuor virtutibus: Cogitationes vagas & somno similes non recipies: quibus si animum tuum oblectaueris, cum omnia disposueris, tristis remanebis. Notandum quod triplices

Cogitationes vanæ.

sunt cogitationes. Primæ sunt cogitationes vanæ, quæ homini in affectu non adhærent, licet incidant multipliciter cordi

** Alias*

* instar maris fluctuantis & auium volantium, & similium. Et cogitationes istæ quamuis in seipsis malæ non sint, nec magna peccata, tamen magnum impedimentum præstant proficienti vitæ: sunt q; indicia vacui cordis & tepidę deuotiõis. Quia vbi cor humanum plenũ est diuino amore, ibi cedere oportet omnem vacuitatem & tepiditatem, sicut clauus clauo pellitur.

sicut & mare fluitq; aues volãt, & similia.

Cogitationes nocuæ.

Aliæ cogitationes nociuæ sunt, vt cum homo trahit in cor suum imagines creaturarum aliquas vel peccatorum cum sensuali oblectatione, licet ad mortalis peccati consensum non pueniat. Cogitatiões istæ ingens in corde damnũ efficiunt, quia vel de diuinæ gratiæ inactionem siue internã operationem præpediũt, spiritum sanctũ contristant, lectulum dilecti cõmaculant, infipidum omne spirituale exercitiũ, reddunt. Si tamen huiusmodi cogitationes & imaginationes inciderent nobis importune contra voluntatem nostram, & nos diligenter resisteremus, earum onus pro spirituali martyrio tolerãdo, tunc ad magnum nobis meritum prouenirent, ni si occasionem huiusmodi cogitationibus atque tentationibus præberemus per immortificata desideria sensualitatis, vt suprà dictum est. Quia isti præfati duo modi cogitationum communiter veniunt ex

Cogitationũ malarũ causa.

incuria & immortificatione nostra, puta quia studiosi non sumus ad trahendũ cor nostrum violẽter ad bonas cogitationes, sed ex consuetudine effluere permittimus ad superfluas, inutiles & noxias cogitationes, & in negligentiam tempus bene ex pendẽdi. Quia specialiter dum nobis gratia & sensibilis deuotio subtrahuntur, tædium habemus ad omne spirituale exercitiũ: & tunc ab extra, solatiũ requirimus in vacando, in loquendo, irridendo, & in omni vanitate. Cum autem iteræ nos introuertere volumus ad solitudinem, cor innumeris cogitationibus & distractionibus oneratum est & occupatum: ideoq; in virtutibus proficere non valemus. Nam

Cogitationes inquietantes cor.

solitudo, silẽtium & arcta obseruatio cordis nostri, sunt principium & fundamentum proficientis vitæ. Tertius cogitationum modus est earum quæ in seipsis bonæ sunt, sed mẽtem inquietant, siue sint de temporali cura licita, siue sint de spirituali cura, vt in scrupulosis & pusillanimibus & similibus: siue sint de cœlestibus & æternis, sicut in curiosis & subtilibus per-

scrutationibus mysteriorum Dei & æternæ vitæ. Homines subtilis ingenij, & ex natura actiui, difficilius quàm alij à cordibus suis huiusmodi cogitatiões valẽt abigere. Attamen oportet eas penitus à corde repelli, in quantum ꝓdiunt simplicem cordis quietem, quæ maxime nutrit amorosum in Deũ effluxum. Nam quia Deus vnus est, melius simplicitate cordis inuenitur: & quia amor æternus est, melius desiderio & amore conquiritur. Non tñ volo quod sine omni imagine & cogitatione esse debeas, sed propono tibi imaginẽ Iesu Christi: qui est splẽdor vel fulgor æterni luminis, & speculum sine macula, vt Sapiens ait. Hanc imaginem amoroso desiderio imitandi portabis in exteriori homine tuo, secundum humanitatem eius in cruce pendentem: imprimesq; tibi formam suæ abyssalis humilitatis, abiectionis, patientiæ, mititatis, & omnes alias abyssales virtutes vltra omnium hominũ capacitatem. Imaginem hãc accipe in omni loco, in omni hora, in omni ẏbo, in omni opere, in omni * occupatiõne, intus ac foris, in prosperis & aduersis. Si comedis, intinge singulas bucellas panis in vulnera eius. Si bibis, cogita potum quem in cruce potauit. Si lauas manus, vel corpus, cogita sanguinem quo animam tuam lauit. Si vadis dormitum, cogita lectum crucis, & reclina caput tuum super cerueical spineæ coronæ. Et in his cogitationibus debes nutrire amorosam compassionem & desiderium imitandi vestigia eius. In interiori autem homine portabis imaginem abyssalis charitatis suę, ex qua cuncta creauit, humanam naturam assumpsit, formam cunctarum virtutum dedit, amaram mortem sustinuit, vitam ęternam parauit, & seipsum totum promisit. Et hoc modo cogitationes commutabuntur in affectiones, & cognitio in amorem perfectum: quia amor operatur mortificationem naturæ, vitam spiritus, operationem superiorum virium, influxumq; in DEVM, & separationem ab omni creatura.

Simplificatio cordis.

Imago Christi in corde portãda. Sapi. 7

** Alias ciuitate*

De cura omni non necessaria reiscienda, atque de rerum externarum administratione.

Caput VI.

SEXTA, est perfecta mortificatio exterioris curæ, quæ non est de iusta necessitate, propter spiritualem vtilitatem, vel propter obedientiam. Hic sciri potest vera differentia actiuæ vitæ, quæ fideles seruos Dei efficit: & contemplatiuæ, quæ familiares amicos DEI facit. Nam quidam in sua conuersione eligunt obedire DEO, sanctæ ecclesiæ & suis superioribus: exercitantq; se in virtutibus, in bonis moribus, in statutorum & ordinationum diligenti obseruatione, quærentes in omnibus honorem Dei, & non seipsos. Sed altiorem perfectionem constituunt in exercitijs vitæ actiuæ, & in orationibus vocalibus, vel in recogitando peccata sua, mortem, iudicium, aut etiam passionem domini, duntaxat ad compatiendum: peruenireque non valent ad cognoscendum exercitia veræ vitæ contemplatiuæ. Ratio est, quia in actiua vita magis ipsis complacet, & videtur eis magis meritoria esse: & hæc est causa, cur in cordibus eorum magis sunt depicta opera quæ faciunt, quàm DEVS ipse propter quem illa faciunt. Idcirco in corde diuisi sunt, distracti & instabiles: quoniam passiones naturales adhuc viuunt in eis, qbus faciliter commouentur, quamdiu nõ perueniunt ad contemplatiuam vitam, quæ emori facit omnibus passionibus naturalibus, scilicet inordinatæ letitiæ, tristitiæ, complacentiæ, vanæ gloriæ, impatientiæ, vanæ spei, inordinatæ verecundiæ, & similibus: propter quod etiam non possunt peruenire ad interiorem hominem & quietem, nisi prius ex toto intrinsecus recollecti, & DEO totaliter vniti sint: quia tunc primum eis reuelantur internæ, familiares, occultæ, amabiles viæ Dei, loquiturque Iesus in anima eorum: Iam non dicam vos seruos, quia seruus nescit quid faciat dominus eius: sed dicam vos amicos, quia omnia quæcunque audiui à patre meo, nota feci vobis. Igitur qui internam vitam habere cupit, necesse est, vt eam feruenter desideret & petat à Deo, atque ad eam studiose se applicet: quia dominus noster gratiam suam & opem (siue ad opera exteriora virtutum, siue ad interiorem hominem & exercitia dilectionis) elargitur,

Ioan. 15

Vita interna quo modo acquiratur

Opa exteriora quō exercenda.

clargitur, secundum quod vnusquisque ad huiusmodi se disposuerit, suamque diligentiam aut operam adhiburit. Si ergo homo internus, & illuminatus dei amicus fieri vis, oportet vt cor tuum adeo purifices, vt nihil citra Deum in eo quiescat: & omnia exteriora opera & occupationes quas dictante ratione vel obedientia perficies, absq; multiplicitate & sollicitudine cordis agere discas, cū eleuato intellectu atque affectu ad Deū: quia tametsi labor qui in silentio fit, valde laudetur: tñ multiplicitas, sollicitudo & distractio cordis reprobatur: quia infrigidant affectum amoris, exponuntq; hominem multis tentationibus & insidijs inimici, natura & sensualitas potentiores fiunt, atq; magis seipsas quærunt in oblectationibus, in vanitatibus & voluptatibus, ex qbus intellectus obfuscatur, spiritus insensibilis efficitur, & omne spirituale exercitium insipidum.

Sollicitudinis superfluæ malaque.

Tētationes oēs vincendi modus.

Si igitur volueris vincere omnes tentationes diaboli, carnis & mundi, omnes fragilitates ac imperfectiones tunpsius, omnesq; naturales passiones, labora omni tempore gestare internum & eleuatū animum & desiderium in Deum, semper magis sequendo internum amoris exercitium, quàm exteriora opera virtutum. Nā distractiua occupatio cordis, etiam in licitis sua consuetudine quandam superinducit animi distemperantiam, vel in dispositionem & cuagationem cordis, quæ amputari etiam orationis tempore nequeat: & etiam non finit inferiores animæ vires peruenire ad aliquam quietam recollectionem sui. Ad istud autem nemo perfecte peruenire potest, nisi affectus suus liber sit ab omni re infra Deum existente, & adeo in Deum raptus, vt seipsum contemnere sciat in omnibus propter amorem Dei: quoniam purus amor facit spiritū purū, simplicem, & ab omnibus liberum, in tātum, vt sine labore semper se conuertere in Deum possit. Nam vbi amor, ibi est oculus memoriæ, & cor affectus, ita vt tā paratum se inueniat ad suam introuersionem, quàm ad extrouersionem.

De omni cordis amaritudine tollenda, per amoris diuini dulcedinem.

Cap. VII.

Septima est perfecta mortificatio oīs amaritudinis cordis. Notandum q̄d amaritudines istæ cordis ex quintuplici origine procedunt. Primo ex præsumptione proprioru virtuosorum operum in multa pœnitentia, aut exercitijs, & alijs operibus quę bona coram hominibus apparēt: sed ex proprio, superbo, immortificato corde prodeunt, & appellantur falsæ iustificationes, fœtentq; coram Deo: quia tales homines seipsos in huiusmodi exaltant, multumq; proclives sunt ad aspernandū & iudicandum alios corde, vel etiam verbis, dicētes cum Pharisæo: Non sum ficut cæteri hominum, raptores, iniusti, adulteri: vel ut etiam hic publicanus. Nec aliqui homines periculosius istis stant, quia de propriis virtutibus peiores fiunt, & faciles sunt ad alijs indignandum, male de eis suspicandū, falsę iudicandū, quemadmodum beatus Gregorius dicit: Vera iustitia cōpassionem habet, falsa vero indignationem erga homines fragiles & peccatores. Et istud est signum amaricatæ, elatæ & inquietæ conscientiæ, quia sanctus Ioannes Chrisostomus dicit: Qui seuere discutit aliena, i. aliorum defectus, nunquam proprium reatuum veniā merebitur, quam diu scilicet se de hoc non emendauerit. Si autem istud in consuetudinē duxerit, vix est spes habenda q̄ se emendabit. Secūdo, amaritudo ista venit ex sui ipsius acedia ossa immortificatione. Et hæc amaritudo maxime habetur cōtra ꝓlatos siue superiores regentes, dum nolunt taliū (scilicet immortificatoꝝ & amaricatoꝝ hominū) desiderijs acquiescere, sed magis ipsos exercitant in his, q̄ cōtraria sunt eoꝝ desiderijs. Nam tunc murmurare atq; susurrare incipiunt cōtra superiores suos, & alios etiam ad indignatiōem superioꝝ suorū trahere desiderant. Hinc certo certius scias, nihil homini damnabilius esse coram DEO murmuratione, præsertim contra prælatos & superiores. Quia, vt sanctus Augustinus ait, in nullo populus Israel in veteri testamento Deum in tātum offendit, sicut quod murmurauerunt aduersus Deū, hoc est, aduersus superiores quos deus ordinauerat, videlicet Mosen & Aaron, quemadmodum

Amaritudinis cordis origo.

Luce 18

In murmuratores.

modum Moſes dicit in Exodo: Nec contra nos eſt murmur veſtrum, ſed contra dominum. De huiuſmodi hominibus etiam vix ſpes eſt quod proficient in virtutibus: quia murmuratio eſt vnica filia dæmonis infernalis, cui cuncta paſcere, monaſteria commiſit, quam iſti ſibi deſponſarunt. O maledictum peccatum, o odibilis beſtia. Nam omnia opera bona tu deuoras. Tu prænuncia es æternæ damnationis. Tu fomentum es ignis infernalis. Tu pauperem animam non deiformem, ſed dæmoni formem efficis. Ob tuam odibilitatem Dathan & Abiron cum ſua progenie oportuit viuentes deſcendere in infernum in corporibus ſimul & animabus. Propter te Chore cum ducentis quinquaginta viris * infernali igne comburebantur & occidebantur, ac corpore ſimul & anima ad inferna deducebantur. Tertio, amaritudo iſta oritur ex inuidia, quam aduerſus alios habent propter aliqua ſibi facta in verbis, factis, ſignis vel geſtibus. Iſti grauiter excedunt Deumque offendunt valde, omnia in peius interpretando & iudicando, quãquam in ſe mala non ſint: & hoc ipſum proueniat ex eo q̃ optãt in alio repire, q̃ poſſint vitupare vel diffamare, aut q̃ alteri nocumentũ inferre valeãt. Et iſtud valde cauẽdũ eſt, qa ex odij atq; inuidiæ fundo procedit. Quarto, amaritudo iſta oritur ex deſiderio propriæ complacentiæ, quia ſcilicet volunt videri, amari, laudari, pro deuotis haberi à ſuis ſuperioribus, & ab his cum quibus conuerſantur, vel etiam à ſecularibus. Qñ ergo vident quod alius melius ſe habet emendareq; nouit, pluſq; amatur, exaltatur vel laudatur, quam ipſi. Protinus adhoc inuident illi, nituntur que ipſum minorare, & auferre famam eius per detractiones, & ſimilia.

Exod. 16

Murmuratio filia infernalis.

Nu. 16

* Alias cœleſti,

Quinto, amaritudo hæc oritur ex propria peruerſitate & malitia: & hoc duobus modis: Primo, ex mala, inquieta & amaricata conſcientia, in qua adeo redditur talis faſtidioſus, vt omnibus cum quibus conuerſatur, ſit oneri, & efficitur vas omnibus plenum peccatis. Et quia in ſeipſo iniquus eſt, eiſdem oculis cæteros intuetur, ac in peius cuncta interpretatur, inſtar baſiliſci, qui omnibus hominibus quos videre poteſt, venenum infundit & necat. Nam tales de alijs non norunt aliter iudicare, quàm quales ipſimet ſunt. Secundo ſciendum eſt, quod iſtiuſmodi homines ex quo ipſimet adeo iniqui & immortificati manent, inuident quod diuina gratia tantas virtutes in alijs operatur, & vellent quod alios deuotos, humiles & virtuoſos homines inde retrahere poſſent in eandem, in qua ipſi ſunt iniquitatem. Et quia id agere nequeunt, ideo derident ipſos & perſequuntur verbis, operibus vel corde, peccantque in ſpiritum ſanctum.

Inuidentia diuinæ gratiæ.

Omnes has amaritudines oportet tam perfecte vinci ac conſumi in ſuauitate diuini amoris (ſi aliquem virtutum profectum habituri ſumus) vt noſtros etiã inimicos ac perſecutores amplectamur in corde tã pleno amoris affectu, ac ſi eſſent meliores amici quos habere poſſemus, prout etiam reuera ſunt ſecundum opera, licet non ſecundum ſuum affectum. Quia qui nos pſequuntur, ad ſublimius meritũ nos perducunt, & ad altiorem gloriæ coronã.

Peroratio.

De omni vana gloria & ſuperbia calcanda, deque deſiderio contemptus ſui.

Cap. VIII.

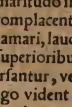

Octaua, eſt perfecta mortificatio affectuum vanæ gloriæ & propriæ complacentiæ, honoris ſeculi atque ſuperbiæ, in perfecta cognitione & deſiderio omnis contemptus. In his verbis duo ſunt principaliter proſequenda. Primum eſt, quod oportet omni vanæ gloriæ & cõplacentiæ, quã alis quis in ſeipſo habere poteſt de aliquo virtuoſo opere, aut gratia Dei ſeu dono, totaliter mori in perfecta agnitione ſuæ abyſſalis vilitatis. Quia nihil tam nociuum homini ſpirituali, nec aliqd Deo plus diſpliceat, quã vana gloria & propria complacentia. Hinc legimus de ſancta quadam virgine nomine Clara, quod propter exiguam tentationem vanæ gloriæ, ſubtractus ei à Deo fuerit annis quindecim influxus diuinæ dulcedinis ac ſpiritualis illuminationis: nec prius potuerit redire ad ipſum in fluxum, etiam cum multis lachrymis, multo labore, & multis precibus. Nec hoc mirum videri debet, cum hoc ſolo fideles ſeruiab infidelibus fecerunt. Quia ſicut ſeruus

Gloria vana nihil Deo odibilius.

Seruitutis discretio.

seruus iustus potest ieiunare, vigilare, orare, eleemosynam facere, & alia opera virtuosa perficere in veritate? ita potest & infidelis secundum exteriorem apparentiam: hoc solo excepto, quod non potest domino suo esse fidelis, vt scilicet propter eum duntaxat hæc agat, & eius gratiæ tantummodo assc̃ribat: quia sibi ipsi assc̃ribit, ac cum oblectatione in his gloriatur, exaltando se & magnum reputando, vbi tamen se deberet humiliare: alias gratia se reddit indignum: eaque abutitur ad suam damnationem potius, quàm ad salutem. Igitur satagere debet & recognoscere sine fictione omni gratia se indignum, & peccatorem præ cunctis viuentibus viliorem. Et ad hoc perueniendum, tres oculi consideration is haberi debent. Primus considerabit multitudinem, turpitudinem & magnitudinem suorũ peccatorum, ingentem etiam ingratitudinem de diuina gratia, quam accepit (in auxilium virtutum, & auersionem à peccatis) donatam sibi à DEO. Secundus oculus considerabit quod à multis peccatis præseruatus fit sola diuina gratia, & non sua resistentia: & quod à Deo subtractæ sibi fuerint occasiones & tentationes magnorum peccatorum, in quibus præ omnibus alijs grauius cecidisset, si in ipsum diuina gratia (sicut alios plurimos) dereliquisset. Tertius oculus considerabit diuinæ gratiæ profluam largitatem, quam sine meritis suis accepit: & quod maximus in mundo peccator si recepisset gratiam talem, Deo gratior existeret, meliusq; ipsam custodiret, & fidelius exerceret in opus, q̃ ipse. Etiam licet alius quilibet hodie maximus peccator existat, crastino die conuerti poterit & viuere sanctissime, sicut Paulus, Magdalena, & cæteri. Ex istis pũctis peruenire poterit per gratiam Dei, ad cognoscendum veraciter (quantum in eo est) se maiorem totius mundi peccatorẽ: quia si bonus est, hoc est sola gratia dei. Et sic poterit Deo gratus fieri ex vna parte, & humiliare seipsum ex altera.

Oculus humilitatis vere triplex.

Laus humana.

Secundum est, quod omni inordinato affectui humanæ laudis, honoris, fauoris & complacentiæ, quis perfecte moriatur, desiderando ab omnibus contemni, illudi, confundi, abijci. O quàm parum hæ virtutes quæruntur ac desiderantur, & multo minus acquiruntur. Nam etsi reperiantur, qui non concupiscant honorari vel alijs placere: attamen valde pauci sunt qui ex fundo cordis desiderent despici, confundi, illudi, & abijci. Et si appareat eis sæpe quod seipsos contemnant ex fundo cordis, & desiderent contẽni, tamẽ quamdiu hoc sensibiliter experti non fuerint, puta improuise magnam despectionem & confusionem accipiendo, & in primo ictu oculi illas recipiendo pleno affectu sine cordis retractione, tamdiu sibi ipsis in hoc non confidant. Quia si dixeris, quod talis tibi confusio & despectio non acciderit, ego tibi respondeo, quod te Deus necdum satis fortem & mortificatum ad hoc cognoscit. Nam ad nihil est Deus paratior, quàm ad mittendum vere mortificato cordi omnem confusionem, despectionem, & exteriorem aduersitatem: quia nouit summa in hoc consistere merita, ad quæ suos charissimos amicos perducere cupit. Hoc Iesus in semetipso ostendit, quando mortem turpissimã suscepit, & in virginea matre sua stante sub cruce, in sancto Ioanne Baptista, & in omnibus dilectis apostolis suis.

Despectio sui.

Notandum tamen hic est, quod nemo propter desiderium despectionis alteri debet dare occasionem probabilem se confundendi, ne sibi occasio fiat mortalium peccatorum. Sed si confusio aliqua vel despectio sibi præter sua demerita superuenerit, illam amore Dei pleno corde & affectu suscipere debet: quia hæc est via compendiosior ad magna merita & vitam æternam.

De mortificatione omnis inordinatæ internæ dulcedinis cuiusitatisque intellectus.

Cap. IX.

NONA EST PERFECTA mortificatio omnium affectuum erga oblectationes internas spirituales vel sensuales. Notandum quod per sensuales internas oblectationes hic intelliguntur omnes sensibiles gratiæ, deuotio, dilectio, & internæ dulcedines, quæ recipiuntur, & quibus fruimur in inferioribus viribus animæ, ita quod natura & sensualitas hoïs

participes efficiantur. Ista etiam interdum accipiunt in peccatis mortalibus existentes & permanentes: sed communiter illi suscipiunt, quos à mundo & à peccatis Deus vult retrahere. Modo sunt nonnulli, quorum omnis labor & oratio ad Deum est ad habendam sensibilem istam gratiam deuotionem atq; dulcedinem, & quã diu illam nõ habuerint, non libet eis aliquid boni operari: videturq; eis nullius esse valoris quicquid agunt: & hoc ideo, qa putant sensibilem deuotionem & amorẽ esse veram charitatem Deiin quo multũ errant. Nam solum est donum Dei, adiumento existens homini ad melius seipsum mortificandum & retrahendum ab omni creatura & seculari lætitia, ac se totaliter resignandum in beneplacitam Dei voluntatem. Affectantibus ergo talia, vt sibiipsis eo melius in omnibus moriantur ac studiosius diuino amori se mancipari possint, licitum est istam sensionem gratiæ, deuotionis atq; dulcedinis quærere & à Deo petere. Sed qui ipsam quærunt, affectant & petũt, quia delectabilis est, & qui escere in ea volunt ad fouendam oblectationem suam, grauiter contra Deum delinquunt. Et qui propter hoc mundanũ & carnalem delectationẽ relinquant, hoc tñ non est alicuius valoris: qa interna delectatiões externas cũctas exupant, ita vt externis pro internis libẽter velint carere. Vbi autẽ internæ ipsis subtractæ fuerint, rursum ad externas se cõuertunt, qa fine delectatione esse nolunt. Consequenter scire debes, quod nemo sibiipsi videri debet esse alicuius sanctitatis, ex eo quod multum habeat sensualis amoris, deuotionis & suauitatis, ac sæpius sibi gratia affluat: nam communiter huiusmodi nobis propter infirmitatem nostram & immortificationem eueniunt, vtpote qui alias Deũ diligenter non quæreremus, nec seruiremus ei, neque nosipsos totaliter à seculo abstraheremus. Et istud ex hoc notari poteſt, quia in initio conuersionis suæ sentit homo cõmuniter magis huiusmodi deuotionem. Etiam frequenter sunt inna ti appetitus naturæ: quia vsque ad annum quadragesimum est natura multum instabilis, inclinabilis & affectuosa, quærens in suo exercitio solatium interni saporis & oblectationis, ita quod exercitia quæ multi pro magnis & sanctis reputant, ex naturali affectione & dilectione veniant duntaxat: quemadmodum in tuemur quotidie, quod multum occupans se cum alio homine naturali in tantum amore inflammatur, vt sibi videatur cor suum rumpendum. Similiter isti frequenter nudam naturalem affectionem fouent, vbi se putant magno diuino amore inflammatos. Quantum vero sibiipsis mori discunt in duodecim mortificationibus istis, quas prosequor, tantum de diuino amore & vera sanctitate habent, & non plus. Et scire debes pro generali regula, quod omnia quæ à Deo quærere & desiderare possumus, quæ non ordinantur ad nudam mortificationem & relictionẽ sui propter amorem Dei, permixta sunt cum natura & propria quæsitione. Et in isto potes notare, quàm cito natura seipsam quærat, etiam in illis quæ multum diuina esse videntur. Et licet diligenter ab vna parte propellatur & contemnatur, nihilo minus occulte reuertitur ex alia parte quærens seipsam, ita vt hoc perpendere vel deprehendere non valeamus, & idcirco etiam pauci sunt, qui seipsos vere cognoscant, & perfecte deuincant.

Deuotio sensibilis ad qd deseruit homini.

Canon.

Instabilitas naturæ.

Secundo, per internas spirituales oblectationes intelligũtur delectationes, quas quis in viribus intellectualibus recipit, vt in visionibus, imaginibus, formis & similitudinibus, vel in essentialiter Deum contemplando & cognoscendo. Hic ergo notandum est quod quidam seipsos duntaxat exercitant in viribus intellectualibus, & non affectiuis: neque finis eorum est, vt ex hoc ardenti amore succendantur, sed vt notitiam habeant curiosam quocunque modo sciendi fiat, puta quomodo Christus est conceptus, natus, crucifixus: quomodo resurrexit, ascendit: & de omnibus ordinibus & gaudijs æternæ vitæ, & de distinctione sanctæ Trinitatis & similibus: in quibus internas spirituales suas oblectationes constituunt, quas vocant contemplationes, putantes hoc modo se ducere vitam contemplatiuam. Sed isti multum valde aberrant à vera vita contemplatiua, quam proprie fundari oportet in ardenti abyssali amore Dei, in quo vnusquisque cum suo amore & affectu desiderare debet vniri & absorberi, vt in illo omnis dissimilitudo Dei subincendatur in perfecta suiipsius mortificatione

Curiositas intellectus.

Cur nemo sibi arroget sanctitatem.

Contemplationis fundamẽtũ quod.

tione. Nam istiusmodi homines indagare cupiunt, & etiam à Deo adipisci multorum secretorum notitiam, puta nunc naturali ingenio cõprehendere, nũc vero à Deo notitiã aliquam inde recipere in exterioribus sensibus vel in interioribus viribus animæ siue sint inferiores, siue superiores.

Laqueus diaboli. Exempli gratia: Affectant oculis exterioribus videre angelos, æternam vitam, insantulum in sacramento & similia, vel cantantes angelos audire, aut externam in sacramento dulcedinem sentire & similia in omnibus sensibus. Et idem optant intrinsecus in omni notitia, quæ recipi potest in visionibus, in imaginibus, in formis, in similitudinibus, in spirituali intelligentia, & in essentiali agnitione Dei. Ista autem in his suas affectiones & oblectationes constituentes, multum gratis laborant, at que in periculoso sunt statu deceptionis. Nam frequenter inimicus quando hoc notat, permittente Deo, ipsos decipit multiplici apparitione tã exterius in sensibus, quàm etiã interius, aut etiam in somno.

Exercitiũ sui. Ipsi vero cum desiderio & oblectatiõe hęc suscipiunt, cum proprietate possident, gloriantur q; in huiusmodi & se exaltant, magna de seipsis sentiunt, sibi sapientes fiunt in suo sensu obstinati efficiuntur, & dæmonis filij. Idcirco, qui secure & fructuose se exercitare vult, omnia sua exercitia ordinare debet ad valde in se excitandũ amorem Dei, & non ad obtinendam altam notitiam eorum quæ sibi necessaria nõ sunt. Et si aliquam cognitionem à Deo acceperit, tamen non debet in ea requiescere, vel nimiũ credulus esse, nisi prius studuerit sapienter & humiliter super hoc consulere illos, q discretionem omnium spirituũ habẽt. In illo vero dũtaxat reqescere debet

Quies. ad propter amorẽ Dei se semp paratũ inueniat ad standum in omni relictione.

De scrupulis conscientiæ nimijs rescindendis, & de origine scrupulositatum.

Cap. X.

DEcima est pfecta mortificatio is scrupulositatis cordis cũ pfecta cõfidentia in Deũ. Hic sciendum est, quod sunt aliqui, qui conscientiam suam quietare non valent amara contritione, sæpe confitendo, aut magnam pœnitentiam faciendo, quin semper permaneant in tremebunda anxietate & timore, ac corde inquieti, sine vera spe & confidentia in Deo. Et quã tumlibet magnum conscientię scrupulũ habeant, & quamlibet sæpe confiteantur, tamen non fideliter laborant emendare defectus, de quibus conscientiæ remorsum habeant & anxiantur. Et istud est signum, scrupulositatem hanc non ex amore iustitiæ, sed ex timore diuinæ vindictæ descendere. *Scrupulositatis ortus.*

Facit etiam ista conscientiæ scrupulositas sæpe aliqua esse peccata, quæ in seipsis peccata non sunt: venitque ex duplici origine. Prima est inordinatus amor suiipsius, quia ex illo venit inordinatus timor, scilicet quod aliquis nimium formidat, quicquid naturæ contrarium est. Et ergo licet appareat exterius istos seruare præcepta Dei & sanctæ Ecclesiæ, tamen præceptum charitatis non custodiunt: quia quic quid agunt, non ex charitate, sed ex timore & coactione, ne damnentur, perficiunt: ac per hoc non ex amore Dei, sed suiipsorum id faciunt. Ea propter in Deo confidere nequeunt, quia Deo fideles nõ sunt: sed tota vita eorum interior pauor est & formido, labor & miseria. Et quicquid agunt in orando, in laborando, in pœnitentijs, in operibus misericordiæ, totum faciunt ad expellendum istum timorem, sed nihil eos hæc iuuare possunt. Nam quanto amplius se diligunt, tanto mortem, iudicium ac pœnas infernimagis metuunt. Notari ex isto potest, in ordinatum timorẽ venire ex amore suiipsius, quo vnusquisque appetit esse beatus, quamuis ei qui cum beatum facere potest, sit infidelis. Alia origo scrupulositatis est ex hoc, quod amor eorum ad Deũ modicus est: quia paruus amor paruam causat confidentiam. Et solus amor Dei perducit hoiem ad veram spem & confidentiam diuinæ misericordiæ, bonitatis, liberalitatis & gratiæ: quam confidentiam nulla virtus, quantumcunque magna appareat, nec vlla pœnitentia sine amore Dei potest dare. Nihil autem tam necessarium est volenti ad vitam perfectam peruenire, ficut magna spes & confidentia in Deo. O sancta spes o beata in Deo confidentia *Timor inordinatus unde.* *Confidentia in Deum.*

dentia,dummodo non pertrahat aliquem ad incuriam & acediam suæ emendationis, sed magis excitet ad digniorem gratitudinem, & ad diligentiam acquirendi perfectius diuinam gratiam & charitatẽ, atque ad omnem virtutum perfectionem, ad abiciendum omne quod sensuale est, & ad profequendum quicquid ad suũpsius mortificationem deseruit, ad sufferendam quoque hilariter omnem aduersitatem: tunc huiusmodi spes sibi valde necessaria est & salutifera. Nam quanto plus sperat,tanto magis gratus est; seipsumque amplius emendat.

quia nescíunt quid faciunt. Nec poterant illi tot pœnas & contumelias inferre, quin affectaret multo plura pati propter amorem patris sui & omnium hominum salutem. Omnibus etiam quos dominus noster trahere disponit ad supremũ statum meritorum, multa vult toleranda transmittere. O si sciremus ex quanta charitate afflictionem mittat dominus noster quocunq; etiam modo veniat, multum eã affectuose peteremus & expectaremus,amoroseq; susciperemus. Nam afflictiões sunt dona charissima, quæ Deus secretis seu familiaribus amicis suis tribuit ad ornandas animas eorum,& perducendas ad veram Dei similitudinem. Quia nunquam tam subtilis imaginum sculptor extitit, q tanta diligentia ac sollicitudine lineamenta imaginis ad exemplaris (secundum ꝺd eam formabat) perfectionem trahere elaborauerit,quemadmodum Deus omnipotens ab æterno sua sapientia immensa præuidit atque præordinauit de secretis amicis suis,quemodo mediantibus huiusmodi afflictiõibus ipsos perduceret ad perfectissimam similitudinẽ Christi Iesu, Proptera dicit Augustinus super Psalterium: Cum cœperit homo Christianus cogitare & disponere vt perfecte proficiat in virtutibus & suũpsius mortificatione, statim incipit pati linguas aduersantium. Quicunq; illas nondum passus est, nondum profecit. Quicunq; illas non patitur, necdum conatur proficere. Notandum est autem tres esse patientiæ gradus. Infimus horum est,compescere seipsum à vindicta inferenda manibus vel desideranda corde,qui gradus valde imperfectus est, quia sæpe ibi remanet cor amaricatum: de quo consurgunt murmurationes, susurrationes,detractiones,inuidiæ,sulpiciones malæ,& similia. Ista sunt signa immortificati cordis atque inordinati amoris ad seipsum: quia omnis inordinata anxietas, tristitia & inquietudo, ex inordinato oritur amore. Propterea dicit Gregorius: Qui ęquanimiter aliena mala & persecutionem non tolerat, ipse sibi per impatientiam testis est, quia à boni plenitudine, id est, virtutum & gratiarum perfectione longe distat. Medius gradus est, cum aliquis non solum manus & desideria à vindicta cohibet, verum etiam cor suum purificat & mundat ab omni amaritudine & inuidia.

Aduersitates donũ Dei.

Gradus patientiæ.

De impassibilitate in aduersis habenda,& de tribulationum vtilitate.

Cap. XI.

Vndecima, est perfecta mortificatio omnis inquietudinis & impatiẽtię cordis in omni exteriori aduersitate, siue sit diffamia,derisio,detractio cum mendacio, aut damnum rerum temporalium,amicorum & affinium, siue alia qualicunq; persecutio,quæ alicui permissione diuina accidere potest. Hic scire debes, ꝺd illi qui se ad suũpsius mortificationem dare volunt, sæpe à domino nostro multifarie tribulatione exteriori probantur,an perseuerare valeant in suo bono proposito, quemadmodum angelus dixit ad Tobiam:Quia acceptus eras Deo,necesse fuit vt tẽtatio aduersitatis(exterior) probaret te.In hunc modum etiam Iob probabatur, qui similem fibi non habebat in terra. Nam cum omnia fibi ablata,vxorq; sua & amici illi fuissent contrarii,nec non & ab hoste percussus fuisset à plãta pedis vsque ad verticẽ, nihilo minus permansit quietus & patiens corde neq; peccauit labris suis,sed dixit: Dominus dedit,dominus abstulit:sicut domino placuit,ita factum est. Sit nomen domini benedictũ.Similiter Christus Iesus post omnem persecutionem Iudæoꝝ, in captiuando, in percutiendo, in illudendo, in falsos testes producendo, in flagellando, in crucifigendo,quieto corde & amoroso affectu in cruce pendens, clamore valido & abũdantibus lachrymis pro suis inimicis rogabat, dicens: Pater, ignosce illis,

Tobi.12

Iob 1.2.

Iob 1

Mat.26 27.

Mar.15

Luce 23

Et

Et quamuis desideranter non patiatur, tamen tolerat humiliter, recognoscendo se dignum illud (imo etiã multo plura) patiẽ & paulatim percipiens vbertatẽ gratiæ, quæ per hoc acquiritur, voluntatem suam parat ad patienter sufferendam omnem futuram aduersitatem: & hoc modo incipit sibi ipsa tolerantia fieri valde meritoria. Supremus gradus est patiẽtia affectionis, quæ vt cõformis efficiatur dominicæ passioni, & omnibus quæ in ipsa contigerũt, omne contrarium quod sibi obuiare potest, cum magno desiderio susçipit, & plura semper pati desiderat, dicendo cum Da-
Psal. 63 uid: Improperium expectauit (scilicet eũ desiderio) cor meum & miseriam. Et istiusmodi homines sentiunt magnam abundantiam amoris Dei & dulcedinis, quæ ex ipsa tolerantia exprimitur, fluens per omnes vires animæ, per quam in tantum inebriantur in Deo, vt nullum videantur externum conuitium, damnum vel pœnã sentire. Nam omnem persecutionem quã patiuntur, reputant pro adiutorio venien di ad dilectum, & omnes persecutores diligunt tanquam veros adiutores ad vitam æternam. O felix anima quæ adistud peruenit, quia æternaliter in brachijs IESV CHRISTI requiescet.

De perfecta propriæ voluntatis abnegatione, atque de obedientiæ gradibus.

Caput XII.

Liberi arbitrij nobilitas.

DVodecima, est perfecta mortificatio omnis propriæ voluntatis in totali voluntariaq; resignatione, ad omnem internã derelictionem sufferendam propter amorem Dei. Notandum quod nobilissimum eorum quæ Deus homini contulit, est liberum arbitrium, per quod solum peccata committit, aut virtutes perficit. Et ideo nihil homini tam nociuum est, quàm per
Voluntas propria. frui sua viciata propria voluntate. Nã ipsa est quasi fundamentum, super quod omnis inordinatio peccatorum congregatur & quiescit: ised si euerterimus hoc fundamentum, corruent omnes muri Iericho,
Iosue 6 id est, omnis vitiosæ affectionis. Attamẽ istud non sic intelligas, quasi necessariũ sit homini obedientiam vouere, vt ad pfectionem valeat puenire: sed sicut supra dictũ est de volũtaria pauptate, sic etiã hic dico, qa illis necessarium est sub obedientia sta re, qui exercitari ab aliꝭ indigẽt, vt ad perfectionem pueniant, eo q; seipsos non bene valeant vincere & mori, propter modi cum amorẽ Dei & tractũ, quem in se debilem adhuc sentiunt & magnũ tractũ immortificatiõis & irresignationis, quẽ adhuc habent. Itaq; quãdo huiusc emodi homo bonæ voluntatis est, necesse est vt ad obedientiã se obiiget, vt cæteris quoq; tẽporibus dum iterũ rebellionẽ & immortificationem naturæ suæ senserit, ab aliꝭ cõpellatur seipsum relinquere. Sed q pfecti sunt, aut si adhuc pfecti nõ sunt, tñ spiritu Dei & gratia eius atq; amore sic agũtur, vt oporteat eos totaliter mori voluntati propriæ eamq; relinquere, & seq; ab intra tractum ac placitissimã Dei volũtatem: istis non est necessarium sub obedientia stare & regi, quia sub diuina obedientia stant ad semetipsos relinquendum, & voluntatem domini secundum omne eorũ nosse in omnibus sequendum: præsertim tẽporibus istis, in quibus communiter omnes superiores qui alios regunt, magis ad exteriora, quàm ad interiora proni sunt, ita vt valde parum aut nihil de interna vita percipiant: & ideo subditis suis qui à Deo ad internam vitam trahuntur, potius impedimento sunt quàm auxilio. Et hæc est causa, quare inter quosdam religiosos a deo magna accedia est & immortificatio, qregimen suũ non ordinant vt interna ac proficiens vita exigit. Veruntamen necessarium est eis (scilicet perfectis prædictis) habere promptam voluntatem standi sub obedientia aliorum, si cirent Deo id magis placere. Propterea qui extra religionis statum remanet, nõ propter libertatem naturæ & sensualitatis, sed solummodo ob retinendam libertatem spiritus ad die noctuque propinquius meliusque coniungendum se Deo in omnibus exercitijs spiritualibus, in hoc laudandus est, & non vituperandus: sed oportet ipsum diligenter cauere, ne abutatur libertate sua, sed Dei obedientiam assumat in omnibus modis, vti iam prosequar.

Obedientia gẽus necessaria.

Tres itaq; sunt obedientiæ gradus. Primus est obedientia voti, quod factum est in professione. Sed multi inueniuntur, qui quamuis operibus ab extra votum obedientiæ impleant, tñ ostendunt multis

Obedientia voti.

signis se adhoc inuoluntarios: nec superioris voluntatem perficere cupiunt, sed vt superior iuxta voluntatem eorũ iubeat, exoptant: alioqui rebelles sunt & murmurãt atque se excusant. Et istis esset multo melius obedientiam nõ vouisse, eo quod votum ipsis laqueus damnatiõis factum sit: quia Bernardus dicit, quod qui occulte vel aperte fatagit, vt quod ipse vult, hoc ei placitus iniungat, ipse se seducit, & frustra sibi blanditur de obedientia prælatorũ. Non enim in ea re ipse prælato, sed magis ei prælatus obedit.

Obedientia cõformationis

Secundus gradus est obedientia conformitatis, cum quis non tantum operibus foris obedit, sed etiam voluntatem suam perfecte sui superioris voluntati conformat, in nullo se inuoluntarium ostendendo vel excusando, vel quærulando sibi esse nimis graue vel durum factu, etiam si quandoque appareat contrarium esse sensibus & naturæ. Istos tamen oportet diligenter aduertere, quod obedientia talis, licet in operibus perfecta sit, in intentione tamen frequenter imperfecta est, vt cum ex timore obediunt, ne reprehendantur, confundantur, non amentur, vel ne indignationem superiorum incurrant, Aut econtra obediunt, vt superioribus placeant, ab ipsis caripendantur, laudentur, exaltentur, vel amentur, ita quod pure Deus solus finis eorum non est, sed quiddam humanum in illo quærunt, de quibus Deus locutus est: Amen dico vobis, receperũt mercedem suam. Et ob hoc fatagit inimicus intentionem deprauare, dum opus bonum non potest impedire, vt ipsum per intentionem malam valeat possidere, quia dicit Gregorius: Si autem semel cor in ordinatione prauæ intentionis inficitur, sequentis operis medietas & terminus ab hoste callido secure possidetur. Quoniam totam sibi arborem fructus ferre conspicit, quam veneni dente in radice prauæ intentionis vitiauit. Igitur omnia obedientiæ opera quisque adhoc perficere solummodo debet vt perueniat ad maiorem misericordiam, complacentiam gratiam, & familiarem vel secretam dilectionem Dei. Et cum totum posse suũ fecerit, nihilo minus semper debet velle contemni & abnici à suis superioribus & omnibus cum quibus conuersatur: quia hoc est signum verax, quod propter Deum dũtaxat omnia agat.

Mat. 7

Obedientia cooperatiua quatenus exercida

Tertius gradus est obedientia vnionis hoc est: Vt aliquis non solum obediẽs existat opere & voluntate, verum etiam omnis modus & causa voluntatis suæ vnitus sit voluntati præcipientis aut desiderãtis. Ista obedientia proprie dunta xat ad Deũ est, quia hæc illi à charioribus, familiaribus seu secretioribus amicis suis exhibetur: quorum voluntas tam perfecte resignatur & vnitur voluntati Dei in omnibus modis, vt vna voluntas sit facta, ita quod quicquid circa eos Deus fieri permittit, totum ex ordinatione abyssalis amoris & misericordiæ Dei prouenire fatentur, & summo affectu suscipiunt, quantumcunque etiam confusiuum, damnosum, tædiosum vel pœnosum sit. Notandum est tamen, in hac resignatione voluntatis acrelictione, multos esse gradus: quia reperiuntur qui parati sunt suscipere quicquid circa eos Deus forinsecus fieri permiserit, dummodo interna gratia, sensibili amore, & spiritus dulcedine frui eos permittat, quo solatio interno facile omnem sufferre possunt aduersitatem. Isti adhuc sunt infirmi milites in amore Dei. Breuitatis gratia cæteris gradibus omissis, scias quod suprenius gradus resignationis voluntatis in placitissimam voluntatem dei, est quod voluntatis libertas perfecte moriatur propter amorem dei omni proprię affectionis sentimento, & tam cito & perfecte diuinam voluntatem sequatur in omnibus, quæ sibi euenire possunt in tempore vel in æternitate, quemadmodum vmbra sequitur medium vnde causatur. Et ista est summa libertas rationalis creaturæ, diuina voluntate per frui duntaxat: quia per ipsam est homo æternus & inmutabilis factus in omni quod citra deum contingere potest, etiam si solus omnes inferni cruciatus ferre deberet, paratus esset propter amorem dei sine omni cordis retractione. Insuper, per multiplices amorosas affectiones in deum, inuenit se paratum nedum ad suscipiendum à deo tam hilariter omnem internam derectionem aut subtractionem sensibilis gratiæ, deuotionis, amoris, atque dulcedinis, sicut ad suscipiendum omnem affluentiam eorũdem donorum dei vt eius placitissimæ voluntati vnitus esse possit: verumetiam tam vehementer accensus est ardore essentialis diuini amoris, qꝫ ex intimo cordis sui exoptat fiare

Obedientia vnionis.

Resignationis gradus.

Libertas suprema rationalis creaturę

stare toto tempore vitæ suæ sine omni sensibili amore & gratia, cum solo nudo essentiali amore in omni interna derelicti one & cordis angustia sibi euenire possi bilibus, non affectando quamcunq; internam consolationem de DEO, quamlibet spiritualis existat: quia super omnia
Mat. 26 Luc. 22 desideratur in derelictione Iesum imitari, qui est status perfectissimus. Sic enim Iesus dum maximam perfectionem opere adimplere deberet, adeo derelictus erat ab illo tempore quo in horto orabat ante quam caperetur, vsq; ad mortem suam, ab omni affluentia sensibilis amoris, gratiæ atq; dulcedinis (stans duntaxat in nudo essentiali amore) ac si non amicus, sed inimicus Dei fuisset: & hoc ideo, vt sua pœna & merita maiora essent, & essentialis suus amor magis probatus. Nam istud est excellentissimum virtutis opus, quod in terris CHRISTVS ostendit, & quod pos sit aliquis homo imitari. Ea propter nimis sunt inconsiderati, qui se adeo inuoluntarios ac tædiosos exhibent & contristantur valde, cum ipsis subtrahitur internus diuinus influxus: quia lætanter hoc propter DEI amorem sufferre, signum est puri amoris, & est sola via quæ ad veram perducit perfectionem. O felix anima, quæ hoc modo moritur sibi ipsi, o quàm nuda ab affectionibus efficitur peregrinis, quàm quieta corde, quàm pura à peccatis, quàm libera à pœnis, quàm aliena ab omni timore, ornata omni virtute, clarificata in intellectu, eleuata in spiritu, vnita DEO, & æternaliter beatificata.

Hactenus de primo, qualiter scilicet fieri oporteat perfectam mortificationem omnium, quæ aliquod impedimentum possent præstare, quo minus Deo appropinquare & cum eo vniri possemus, dictum sufficiat.

D. HENRICI HARPHII PIISSIMI ERVDITISSIMIQVE THEOLOGI, MYSTICAE THEOLOGIAE LIBRI secundi pars secunda, in se vitæ actiuæ præparationem ornatumque complectens.

De amorosa animæ ad Deum conuersione. Caput XIII.

SECVNdum nũc prosequẽdũ, est instructio q̃ modo acquirere valeamus p̃ seuerantẽ amorosã vniõem, absq; vllo medio inter Deum & animæ nostræ vires. Licet autem hoc ex parte docuerimus in illis mortificationibus quas supra dixi mus (nam quemadmodum naturale est lapidi deorsum cadere, sic naturale est animæ mortificatæ ab omnibus inordinationibus, & liberæ existenti, sine medio in Deum fluere & eleuari in ipsum: quia Deus est naturalis locus animæ, ad quem creata est ad æternaliter requiescendũ & fruendum beatitudine) nihilo minus necessarium nobis est alia quoq; agnoscere. Nam quemadmodum oportet nos mori nobis ipsis, si in Deo viuere debemus, ita oportet nos etiã paulatim discere in Deo viuere & requiescere per practicum effluxum amoris dei, qui nos deo vniat, vt possimus vere discere mori nobis ipsis, atq; ita oportet nos vnum adipisci cum altero. Et quanto in vno plus profecerimus, tanto etiã in altero amplius proficiemus: qa vnum sine altero veraciter & vtiliter habere nõ possumus. Nã duo sunt termini: Vnus est, deus, alter sumus nos, & voluntas nra in medio stat. Si ergo se voluntas p̃ amorẽ ad deũ cõuerterit, p̃ amorẽ se à nobis auertit: & quanto amplius se ad deũ conuertit, tanto plus à nobis se auertit, adeo vt tandẽ

se tam perfecte, ad Deum conuertat, vt etiam totaliter se à nobis auertat per cõtemptum perfectum nostri ipsorum. Et similiter econtra, dum se volũtas per amorem ad nosipsos conuertit, auertit se à Deo, ita quod ipsa conuersio ad nosipsos, tandem tam magna efficitur, vt DEVM omnino contẽnat. Sic ergo auersio ab omni creatura & nobisipsis, & conuersio ad deum, in vna pariter actione cõplentur, licet nos voluerimus in duobus punctis prosequi, vt melius intelligeretur. Prosequendo igitur secundum, sciendum cp Deus est origo ex qua omnia creata effluxerunt, sed singulari modo rationalis creatura: ipse q̃que Deus est propter quem omnia creata sunt, & postremo etiam finis ad quem omnia creata sunt, scilicet vt reuertãtur in suam originem, vna quæque creatura vt sibi competit. Nam cæteræ creaturę omnes ad hominis indigẽtiam ordinatæ sunt, vt diuersis modis sint in adminiculum & exercitium hominem conuertendi ac perducendi ad Deum, puta ad corpus pascendũ, vestiendum, castigandum, vel ad hominẽ instruendum variis modis, & dandam de Deo notitiam in ipsarum creatione, videlicet de eius infinita magnitudine, sapientia, pulchritudine, dulcedine, subtilitate, bonitate, & similibus innumerabilibus, in quibus natura & exteriores sensus ac etiam ratio interior exercitari possunt. Cõsequenter sensus exteriores ordinati sunt, vt seruiant & subiecti sint viribus interioribus: similiter animæ vires & potentiæ inferiores, vt seruiant & subiectæ sint superioribus: superiores vero, vt semper amorose in Deum fluant. Nam quemadmodũ solares radios semp vnitos soli esse oportet, atque in sole iugiter pendere inseparabiliter, si in esse permanere debeant tita etiam nobilis anima essentialiter dependet in sua origine, hoc est, in deo. Propterea si peruenire debet ad fiatum perfectum, oportet eam discere similiter in deum fluere, & dependere in ipso cum tribus suis potẽtijs per medium gratiæ Dei & nostri amoris. Et istud est proprie quod volo hic docere, quõ adhoc pueniré possimus.

Deum.

Creaturæ quare facte sint

Sensus externi potentiæ

De triplici vita hic tractanda, & quis ad vitam contemplatiuam aptus.

Caput XIII.

SCiendum quod triplex est vita, scilicet actiua, per Liam designata, quæ lippos habebat oculos: spiritualis cõtemplatiua, in Rachele figurata, quæ pulchra erat, sed infœcunda: & supessentialis contemplatiua, in Maria Magdalena signata, quę optimam partem elegerat. Iu qualibet autem istarũ triũ, oportet nos facere præparationem, ornatum, & profectũ, si eas pfecte possidere & deo salubriter offerre volumus. Primo oportet vt nos præparemus ad vitam actiuam, si fideles serui inueniri volumus, sicut vni dicitur in Euangelio: Euge serue bone & fidelis, intra in gaudium dñi tui. Sciendum cp ille dicitur bonus & seruus, q eligit in omnibus obedire ꝑceptis dei & sanctæ ecclesiæ, exercitare se in opibus bonis, sanctis moribus, in virtutibus & exercitijs actiuæ vitæ, in nullo seipsum quærendo, sed honorem & voluntatẽ dei duntaxat, aut proximorum emendationẽ & salutẽi: & propter ista dicuntur huiusmodi heies, boni. Sed qa omnem suam pfectionem in exercitijs actiuę vitæ cõstituunt, & dñs huiusmodi introsum non trahit, sed foris stare permittit in exercitijs actiuę vitæ, ideo adhuc serui dei & nõ amici appellantur. Nam familiares esse oportet & dei secreta cognoscere, qui dei amici vocari debent, quemadmodum suis apostolis dominus loquebatur: Iam non dicã vos seruos, qa omnia quæcunq; audiui à patre meo, nota feci vobis. Hic tamen sciendum est, quod Deus gratiam suam, opem atq; subsidiũ elargitur cuiq; secundum quod seipsum prꝑarauerit & exercitauerit, siue ad exteriora exercitia actiuæ vitæ in exterioribus virtutum operibus, siue ad exercitium internum amoris. Et ad istud multũ facit conditio naturæ, qa graues, amari, aut melancholici ex natura, seu etiã scrupulosi vel inflati, valde difficulter ad internã spiritualẽ vitam per uenire possunt. Et q læti, amorosi vel compassiui sunt, vel compũgibiles corde, multas habent dispositiones ad internã contẽplatiuam vitam, si tamẽ discere voluerint

Gene. 29
Ibidem.
Luce 10
Vita triplex.
Vita activa.
Matt 25
Seruus bonus.
Ioan. 15
Vita interna quę nam ipsa ores.

mori

mori sibi ipsis & obseruare gratiam Dei, atq; omnes res creatas totaliter contẽneret: quia nemo ad internum exercitium veraciter peruenire potest, nisi prius cuncta de spexerit, etiam seipsum, & ita totus Deo cum omnibus viribus & affectibus fuerit applicatus. Alioqui corde diuisus semper permanet instabilis & inquietus: quia in desideria frequenter extrahitur, & dissemperatus efficitur in passionibus naturalibus, quæ adhuc in eo viuunt. Et idcirco intrinsecus minime illuminatur, nec quid sit internum exercitiũ agnoscit, sed in eo contentus est, quod scit & sentit se Deum quærere & intendere non ficte, videnturq; sibi externa exercitia esse multo vtiliora qualibet exercitatione interna. Et ea magis exercet opera exteriora propter Deum, quàm colat cum interiori affluxu dilectionis, propterea in corde eius magis depicta sunt opera quæ propter Deum perficit, quàm ipse Deus propter quem agit.

De præparatione vitæ actiuæ per veram pœnitẽtiam, atque de spe diuinę misericordiæ.

Cap. XIIII.

NVnc ergo vt se homo præparet ad veram felicem actiuã vitã, quæ tandem ipsum ad contemplatiuam perducere valeat, assumere sibi debet illum Psalterij verficulum: Misericordia & veritas præcedent faciem tuam, beatus populus q scit iubilationem. Duo enim in actiua vita necesse est exercitari, vt ad contemplatiuam perueniatur: Primũ est veritas, puta veram habere de peccatis suis recognitionem, cõtritionem, confessionem, non tantum in sacramentali confessione, verum etiam in suæ emendationis initio ire debet quotidie in sua exercitatione (cum abyssali humilitate, suipsius contemptu & voluntate prompta ad omne bonum faciendum, & malum dimittendum & tolerandum) ad tribunal Dei, & recogitare confitendo illi maiora peccata sua præterita cum contritione & lachrymis ante ipsum magnis gemitibus suam malitiam accusando, & Dei bonitatem extollendo & laudando cũ deprecatione veniæ. Et ad hoc ordinare debet oratiunculas breues cum ignitis suspiriis & desideriis, quæ ipsum excitare valeant ad contritionem, amorem & sensibile deuotionem. Quia sicut lima operatur in ferro, & qualibet confricatione aliquid rubiginis auferrtita quodlibet affectuosum cordis suspirium vel gemitus, aliquid absumit rubiginis peccatorum, & paulatim purgat animam, intelligentiæ oculũ clarificando, voluntatemq; excitando ad amorem Dei & suipsius contemptum atque ad desiderium emẽdationis. Attamẽ cauere debet, ne carnalia peccata quotidie recolat, nisi in generali, ne iniusto modi rememorationem trahat hostis in carnalem delectationem & tentationẽ. Contritionem suorum delictorum taliter ordinare debet, vt scilicet magis defleat quod Deũ contempsit & offendit, quã quod seipsum perdidit & condemnauit.

Psal. 88
Vitæ actiuæ necessaria.

Suspiria amoris et contritionis.

Contritio ordinata

Secundum est misericordia Dei, circa quam exercitare se debet in vita actiua hoc modo: Congerere debet in vnum & conterere in mortario memoriæ suam malitiam, & dei immensam bonitatem: suam ingratitudinem, & dei immensam benignitatem & largitatem: suam studiositatẽ ad propriam damnationem, & diuinam diligentiam ad suã æternã saluationẽ. Tunc consequẽter percurret beneficia dei in creatione, quod condidit nos ad imaginem & similitudinem suam: in assumpta humanitate, qua seipsum dedit in imagine & similitudine nostra: & omnia quæ in mortali natura gessit & passus est: considerando ex his immensam charitatem, bonitatem ac clementiam, & ex hoc concipiet veram perfectam que confidentiam ad deum. Deinde excitabit seipsum ad faciendam vindictam coram deo de peccatis propriis in perfecta contritione & odio peccatorum, in vera confessione & pœnitentia: excitabit etiam seipsum ad abstrahendum se ab omnibus peccatis & creaturis, conuertendum que se ad omnes virtutes & ad totaliter se offerendum diuino beneplacito, cum effluxu quodam amoroso & gratiarum actione ad deum. Et hoc modo spiritualiter regenerabitur in nouum quendam statum gratiæ, Deoque vnietur in vinculo amoris: & ex hoc proprie consurget ad veram spem & confidentiam ad deum. Nam solus amor dei perducit homi-

Beneficia Dei.

Amor Dei.

nem ad veram ſpem & confidentiam diuinæ miſericordiæ, bonitatis, largitatis & familiaris amicitiæ, ad quæ nulla virtus ſeu virtuoſum opus miſericordiæ vel pœnitentiæ, quantumcunque magnum ſed neque paſſio quantumlibet grauis, perfecte & veraciter hominẽ perducere poteſt.

Confidẽtia. O ſancta ſpes & beata confidentia, duinamodo non prouocet hominem ad ignauiam & acediam, ſed ad gratitudinem, ad amorem, ad ſtudioſitatem omnium virtutum, ad aſperitatem pœnitentiæ, & volũtariam ſuũpſius mortificationem.

Meditationum varietas & efficacia, & de ſex gradibus earundem.

Cap. XV.

CONſequenter, ad diſcernendum inter exercitia actiuæ vitæ eſt ſciendũ, quod meditationes exercitiorum duos fines habent, timorem videlicet & amorem: ſiue timorem ſeruilem, metuentem pœnam purgatorij aut inferni atque vindictam: & timorem filialem, qui formidat Deum offendere aut ingratus eſſe. Meditationes ergo, quanto ſeruili timori magis approximant, tanto minoris ſunt meriti: & quanto filiali timori ſeu amori propinquiores extiterint, tanto Deo acceptiores ſunt & meriti maioris, purificantque animam peramplius à peccatis, & ad proficientem vitam magis adiuuant. Ideoque meditationes illæ minores reputãtur

Meditationes. in merito, quæ timorem ſolum incutiunt vt ſunt meditatiões de morte, iudicio, purgatorio, inferno, & huiuſmodi. Sunt tamen nobis neceſſariæ pro excitamento feruoris contra vitia. Ideo ſanctis olim eremitis ſolebant eſſe valde familiares. Poſt has ſunt meditationes de vita æterna, quia meditationes æternæ vitæ in homine incipiente plus quærunt ſuũpſius commodum & vtilitatem, quàm diuinum honorem ac beneplacitum. Exercitium vero æternæ vitæ in homine proficiente & perfecto, multo nobilius eſt & vtilius in gratia & meritis. Supra has ſunt meditatiões de contritione & pœnitudine peccatorum de pudore coram Deo, de auerſione à peccatis & à mundo, quæ præueniunt ex præteritorum peccatorum recordatione cum amaritudine cordis, quemadmodum rex Hezechias dicebat: Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ mæ. *Hez.38*

In hac autem contritione & amaritudine plus homo ponderare debet peccatorum deformitatem, indignationem Dei amiſſionem gratiæ & gloriæ, quam diſpendium proprium, confuſionem, periculum, amiſſionem temporalium, & ſimilia. Vltra has in quarto gradu meditationum ſunt exercitia paſſionis dominicæ ad habendum compaſſionem. Bernardus nanque in Sermone feriæ quartæ poſt Palmarum, ponit tres gradus exercitandi ſe circa paſſionem domini, quos appellat opus, modum & cauſam. Primus gradus eſt, vt recogitemus opus paſſionis ad habendam compaſſionem, vt participes efficiamur paſſionis eius & gloriæ: & iſtud ſpectat ad homines actiuos & incipientes. Secundus gradus eſt, recogitare paſſionis ſuæ modum, videlicet qua humilitate abyſſali, patientia manſuetudine & deſidio paſſus ſit, ita quod in eius paſſione inuenire poterimus perfectionem omnium virtutum, quas ad imitandum in ipſa conſiderare debemus, & iſtud reſpicit proficientes. Et iſte eſt quintus gradus meditationum, exercitare ſcilicet virtutes ad aſſumẽdum ipſas & imitandum. Tertius gradus eſt, recogitare cauſam propter quam Chriſtus paſſus eſt, hoc eſt, immenſam charitatem, quam in hoc nobis voluit demonſtrare: & hanc meditari debemus, vt vice verſa eius amore vehementer inflammemur, quod proprie pertinet ad perfectos. Attamen hunc amorem in omnibus exercitationum gradibus exercitari oportet, ſi in bona vita quis proficere voluerit. Iſte autẽ gradus in paſſione domini ſe exercitandi, incluſus eſt in ſexto & ſupremo meditationum gradu, qui eſt, meditando ſeipſum in Dei amore exercere, quamuis ſint adhuc alia ſublimiora exercitia nudi amoris, vti poſtea audiemus.*.

Medi di paſſiõe Chriſti gradus.

Opus.

Modus.

Cauſa.

Spiritus

Spiritualium exercitiorum practicæ, quibus proficiendum.

Caput XVI.

PRosequendo igitur materiam nostram, postquam se quis exercitauit tribus mensibus, aut sex, aut anno vno, do nec in se sentiat desiderium mortificationis sui ipsius, mundi contemptum, carnis subiugationem, inflammationem spiritus ad Deum & ad virtutes vniuersas, si tunc vult progredi in actiua vita, ad perueniendum in contemplatiuam, tria debet assumere. Primum est quod non occupet se nimis, neq; deijciat in pusillanimitatem, nec se etiam nimis perturbet vetera sua peccata recogitando, neq; etiam quotidianos suos defectus discutiendo, deflendo, confitendo: sed omnes retractationes vel discussiones peccatorum, quibus miscetur vitiosa delectatio aut formidolosa desperatio & pusillanimitas, vel conscientiæ scrupulositas, rescindendæ sunt confestim, alioqui impedimento sunt in vita proficiente, Nam bonos affectus extinguunt, animum & libertatem cordis deprimunt, atq; familiaritatem Dei elongant, veram confidentiam extinguunt, animãque à vita contemplatiua reuocãt. Succinctam igitur faciet recogitationem & confessionem de punctis tantummodo notabilioribus: reliqua vero proficiet in abyssalem Dei bonitatem & amorem, vbi consumẽtur velut vna gutta aquæ in magno igne. Cæterum, contritionem, displicentiam & pœnitudinem peccatorum exercebit non cum conuersione ad ipsa & remoratione: quia hoc elongat hominem à Deo, faciẽdo medium inter deũ & ipsum, sicquod pro tunc non habet liberum, nudum, & amoro sum accessum, nec etiã certam confidentiam vniendi se Deo: sed cõtritionem, displicẽtiam & pœnitudinem peccatorum suorum exercere debet cum quadam plenaria amorosa confidentia & conuersione ad Deum, & præcipue in diuinum amorem. In qua conuersione homo displicentiam habet de omni eo, quod medium & impedimentum facit, ne affectiones suæ fluant in Deum & quietẽtur. Et in isto etiã includitur displicentia peccatorum suorũ, qa maximum impedimẽtum inter Deum & hominẽ efficiunt. Hoc autem certũ habeas, venialia peccata multo efficacius & plenius deleri amorosa quadam & vigorosa conuersione in DEVM, quàm conuersione ad ipsa peccata per contritionem. Sed hoc est occultum quoddam exercitium, quod à paucis inuenitur. Secundum est, quod sit multum sollicitus in omnibus peccatis venialibus, mori affectibus eorundem peccatorum: quia ista est emendationis semita & via compendiosa Deo gratissima. Hic est sciendum quod multum interest inter labi in venialia peccata ex infirmitate & occasione, & cadere ex affectionibus fixe in venialibus stantibus. Sed quia de ista mortificatione dixi in prima parte libri huius, idcirco nunc prosequi omitto. Tertium est. quod homo incipere debet eleuare cor suum, animam, affectus & vires suas, continuis affectuosis aspirationibus in diuinum amorem & vnionem, quem admodum postea latius audiemus. Nam sicut in sumptuosis structuris videmus, si fieri debeat ædificium arcuatum aut lapidea testudo, oportet supponere arcus ligneos, super quos lapideus arcus superædificetur: & cũ factus fuerit, subtrahuntur lignei arcus, & per se subsistit tita etiam est in ædificio spirituali, in quo oportet fieri arcum diuini amoris, qui totum contemplationis opus portet: & qa homo primo imperfectus est in Dei amore, si hunc amoris arcum construere debeat, oportet vt in primis potissimum se exercitet in talibus meditationibus, quæ cor suum ad desiderium Dei accendere valeant, vt arcum istũ amoris superædificare possit. Cum autem sic se inflammatũ inuenerit in affectu, excitare debet seipsum in ardorem amoris & vnionis Dei magis aspiratiuis desideriis quàm meditationibus. Et cum se hoc modo continuis exercitiis & aspiratiuis desideriis frequẽter cõpulerit in amorem Dei (vniuersas animæ vires coadunantẽ) affectus hominis adeo vigorosi in ipso efficientur visitatione ignearum exercitationum huiusmodi amoris (hominem cum deo venientis) quod se momẽto sub mersum inueniet in abyssali amore Dei, & separatum ab omnibus creatis, mox vt per præfatum exercitium se ad deum conuerterit. Et istud proprie est origo, fun-

Exercitium actiuæ vitæ.

Confessio succincta.

Pœnitudo peccatorũ quũ exercẽda

Venialia peccata quõ abluantur.

Fundamentũ uitæ contẽplatiuæ.

damentum & instrumentum vitæ contẽplatiuæ,quod quicunq; in actiua vita inuenire potuerit, cito proficere valebit in virtutibus & suũpsius mortificatione,ac peruenire ad vitam contemplatiuam. Et vocatur istud instrumentum, gratia operans,de qua adhuc multa audiemus. Cæterum,quid intelligi debeat per verba illa, aspirare ad amorem vnitiuum, in consequentibus declarabo in vita contemplatiua. In ijs autem quæ dicta sunt, habetur plena præparatio ad vitam actiuam,& origo vitæ contemplatiuæ.

De mercenarijs & seruis infidelibus. Cap. XVII.

Seruorũ infidelitũ farrago.

FST tamen hic notanda vna regula generalis deseruiens cuilibet ex his tribus statibus,scilicet quod tria sunt quę homines in diuino seruitio faciũt seruos nõ fideles,sed mercenarios,dignos à deo contemni & condemnari. Primum est,ꝺ quis in omni exercitio quærit seipsum & propriam vtilitatem consequi:puta sensibilem gratiam,deuotionem, meritum & gloriam,vel etiam incommodum proprium euitare,puta temporale damnum,confusionem,pœnam vel plagam,purgatorium,infernum & similia. Imo est inuenire nonnullos,qui contemnant omnia & stricta religionem aut pœnitentiã assumãt, omnemq; gaudenter sustineant aduersitatem,ad acquirendam vitam æternã vel euadendam pœnam æternam, & tamen non stant in gratia,nec etiam in charitate Dei. Nam taliter egit Platonis discipulus, qui audiens Platonem disputantem de futura felicitate,illamq; desiderans,se præcipitem dedit & fregit cerui̇cem,vt peruenire posset ad felicitatem quam audierat cõmendari,& tamen condemnatus fuit, qa ipse & Plato ambo erant infideles. Pariformiter Iudæi atq; hæretici volũtarie suscipiunt mortem pro sua fide in spe vitæ æternæ. Secundum est,quod opera sua & exercitia valde magna reputat, & inde cõplacentiam habet plus in seipso quàm in Deo. Et cum ista fiducia quiescit magis in operibus suis,exercitijs atque virtutibus, quàm in libertate filiorum DEI, quam dulcis Iesus suo præcioso sanguine multum amorose mercatus est. Tertium est,ꝙ nunquam tam fideliter Deo famularetur, nisi speraret bonum præmium se inde recepturum,vel si sciret non esse infernum, purgatorium vel iudicium extremum:qa talia plus metuit,quam Deum offendere. Istiusmodi homines sunt mercenarij,nec digni peruenire ad vitam æternam,aut pcipere gratiam & amorem Dei.

De ornatu vitæ actiuæ, per virtutes morales.

Caput XVIII.

PRO secundo considerandum est,qualiter homo ornari debeat ad congruã vitam actiuã agẽdam. Sciendum itaq;,quod ornatus vitæ actiuæ proprie consistit in virtutibus moralibus,quas tñ aliquis possidere potest extra & sine gratia gratum faciente,quemadmodum legimus philosophos gentiles adeo mortificatos fuisse naturalibus passionibus,& ornatos naturalibus virtutibus,vt in hoc vix inferiores fuerint multis sanctis,prout notare possumus,quo ad contemptum bonorum tẽporalium & desideriũ paupertatis in Dio gene ostensis,quando sedebat in dolio,& abijciebat scutellam suam,considerans ꝙ manu sua haurire aquã posset. Simili modo etiã in patientia philosophi Sabbon,& ita de cæteris virtutibus moralibus. Quãuis autem nulla virtus moralis sine gratia Dei fit salubris,aut conferre possit beatitudinem,tamen nemo potest salubriter vti diuina gratia sine moralibus virtutibus: & ideo oportet hominem in principio emendationis suæ laborare pro virtutibus moralibus adipiscendis,ipsasque Deo acceptas efficere per impetrationem gratiæ Dei. Idcirco in his tribus statibus præcipue satagere debet pro ipsis virtutibus semper plenius obtinendis:ad quod peruenire non poterit,nisi cum magno labore,diligentia & orationibus. Nec mirum, cum virtutes quid nobilissimum citra Deum sint,& similes nos Deo efficiant,imo faciant homines deos,hoc est,deiformes: & ipsæ solæ,quantum est ex nostra parte, Deo sine medio nos vniant,hic in gratia, & postmodum in gloria. Primo ergo locare debemus verum fundamentum humilitatis,ex quo omnes virtutes sument originem,si deo gratæ esse debent.

Virtutes morales,

De tribus manſionibus, quas in cõtemplatiuo exornari oportet.

Cap. XIX.

PRO ampliori tamen intellectu de iſto habendo, ſciẽdum quod in homine ſunt tres manſiones, quas poſſideri & ornari oportet triplici vnitate, ſi in ipſis parari debeat Deo habitatio. Infima manſio eſt in corde, quod eſt origo, principiũ & radix totius vitę & ſenſualitatis hominis: & ideo omnes potentiæ ſenſitiuæ (quibus anima coniuncta eſt corpori, vt ipſi viuere & ſentire tribuat) colliguntur & coadunantur in corde vt in ſua origine. Si ergo in iſta manſione reperiri debeat vera requies, pax & vnitas ſenſitiuarũ potentiarum, oportet hoc fieri per acquiſitionem virtutum moralium, quibus homo diſcit mori omnibus naturalibus paſſionibus & inordinatis deſideriis vel affectibus. Et iſtud erat pro quo multum laborabant gentiles philoſophi, vt peruenirent ſcilicet ad veram & iugem ſtabilitatem, quietem, vnitatem, pacem & libertatẽ cordis, per quæ ad veram ſapientiam conſequenter peruenire poſſent. Hoc igitur modo oportet nos eniti ad acquirendum in actiua vita morales virtutes, vt poſſidere poſſimus manſionem cordis in vera gete & pace per mortificationẽ viriũ ſenſitiuarum, ſi volumus domino congruum parare thalamum ad quieſcendum in eo.

Manſio bois infima, Cor.

Manſio bois media, mẽs.

Media manſio eſt mens hominis, quæ eſt naturalis origo virium intellectualium, ex qua ipſæ vires intellectuales oriuntur: hoc eſt, memoria, intellectus & voluntas, quibus omnes actiones ſpirituales perficiuntur, vti poſtea plenius declarabimus. Secundum iſtas tres vires appellatur anima, ſpiritus: quia iſtæ vires ſunt ſeparatæ & impermixtæ ac liberæ ab omni organo corporis, ipſisque efficitur homo ſimilis ſuæ originis: hoc eſt, ipſi Deo, & memoratur, agnoſcit ac diligit eum, ita quod iſtæ vires totaliter in Deo ſuſpenſæ manent, vnusq; ſpiritus cum ſpiritu DEI efficiuntur. Ideoque ſicut Deus vocatur ſpiritus, ita & iſtæ tres vires animæ ſuperiores ſpiritus nominantur: quia proprie ordinatæ ſunt vt Deo ſine medio vniantur, ipſoq; in gloria æternaliter fruantur.

Anima ſpiritus.

1. Cor. 6

Ioan. 4

Iſtam ergo manſionem oportet nos præparare in vita contemplatiua, vt poſſideamus ipſam in vnitate ſpiritus. Et iſtud fit per plenam acquiſitionem gratiæ Dei & donorum ſpiritus ſancti, quæ perficiunt, nobilitant & eleuant omnes virtutes morales, quæ in actiua vita acquiruntur: & ergo dona ſpiritus ſancti ſunt ornatus vitæ contemplatiuæ, prout poſtea melius audiemus. Suprema manſio eſt nuda animæ eſſentia. Quomodo autẽ illam in vnitate poſſidere debeamus, hoc excedit omnem capacitatem humani intellectus: qa ſpectat ad tertium ſtatum hominum, hoc eſt, ad ſupereſſentialem contemplatiuam vitam, de qua in fine ſecundum poſſe noſtrum loquemur.

Manſio bominis ſuprema, eſſentia animæ.

De virtutibus moralibus, humilitate, obedientia, patiẽtia, mititate, benignitate, ſtrenuitate, ſobrietate, caſtitate, &c̃.

Cap. XX.

PRoſequendo igitur ornatum actiuæ vitæ per virtutes morales, volumus inchoare à fundamento humilitatis. Humilitas ſta eſt profunda cordis in conſpectu diuinæ maieſtatis inclinatio. Quod vt obtineatur, diligenter conſiderabit humilis amator Dei, quàm fideliter & humiliter immenſa maieſtas, altitudo, ſapientia, diuitiæ & bonitas Dei in extrema pauperitate, tam vili pauperiq; hominũ ſeruierit in aſſumpta humanitate. Qua conſideratione continuata, tanta excreſcet in eo reuerentia erga diuinam maieſtatem, q̃ non poterit plene manifeſtari verbis aut ſignis. In tantum quoq; efficietur eſuriẽs, ſitiens & cupidus ediuerſo domino ſeruiendi & exhibendi honorem, atq; deſpiciendi, ſubijciendi & humiliãdi ſeipſum, quod non poterit in huiuſmodi, vnquam ſatiari. Proponet namq; ſibi omni tempore hoc ſuaue verbũ Chriſti. Diſcite à me, quia mitis ſum & humilis corde. Et p iſtam humilitatẽ ſubijciet ſe pfecte Deo & pręceptis eius, atq; omni creaturæ propter amorẽ eius, reputãdo ſe peccatorẽ viliſſimum totius mũdi & velut pulueremterræ, q̃ pedibus calcatur, ſe æſtimãdo, dicet cum Dauid in pſona Chriſti. Ego autem ſum

Humilitas.

Mat. 11

Pſal. 21

tem ſum vermis,& non homo,opprobrium hominum & abiectio plebis.Ex iſto venit quod homo ad nutum ſubiicitur voluntati Dei. Quia autem beneplacita Dei voluntas eſt, ſapientiam mundi contemnere,&Dei ſapientiam imitari in omni perfectione virtutum, ideo parit humilitas primogenitam filiam ſuam non minus obedientiam,quia ſolum per obedientiam perfectam humilitas vera commẽ datur atque probatur.Obedientia autem eſt flexibilitas ſubmiſſæ voluntatis& prõptitudo ad omne bonum,quæ nunquam fatigatur exequendo voluntatem DEI, ſubiicit q; carnem ſpiritui,& ſpiritũ Deo, & omni creaturæ propter amorem DEI, dummodo hoc rationi conſonũ eſſe conſiterit & virtuoſum.Iſta obedientia compellit hominem conſequenter renunciare propriæ voluntati & ſentimẽto,& nemo perfecte poteſt reſignare propriam voluntatem,niſi priùs vberibus obedientiæ ſit educatus.Poteſt tamen bene deforis in exterioribus actibus ſe applicare ad voluntatem alterius faciendam, & intus propriæ voluntati non renunciare.Multo namq; ſublimius eſt(quo ad perfectionem)ab intus propriæ renunciare voluntati, quam deforis obedientem eſſe vel apparere.Per abnegationem propriæ voluntatis,habet voluntas Dei plenũ dominum in nobis, & volũtas hominis adeo in voluntatem Dei attrahitur vel transfunditur, vt contrarium velle vel optare nequeat,ita vt ex ipſa profluat voluntaria tolerantia omnium pœnarum & triſtitiarum,quæ homini poſſunt accidere.Spiritus enim dñi,ſpiritum humilis hominis contingens attrahit & intrahit ipſum, & totũ ita in ſe conſumit,q̃d tam plene renũciat propriæ voluntati in voluntatẽ Dei, vt ſibi videatur non aliam ſe voluntatem habere aut vti, quàm Dei. Et tuncreddit ſpiritus Dei teſtimonium ſpiritui eius q̃ filius Dei ſit,coniunguntur; tunc in homine illo ſumma libertas & ſumma obedientia, ſumma ſecuritas & ſumma humilitas. Iſta abdicatio propriæ voluntatis,generat filiam quæ patientia dicta eſt, & hæc tolerat omne quod ſibi accidere poteſt. Nam vere patientem non contriſtat quicquid ei infra Deum in tempore vel æternitate acciderit;quin potius omni tempore ſe totum proiicit in placitiſſimã voluntatem Dei,qui hæc omnia permittit ſuper eum.Et per iſtam virtutem mirifice decoratur & acceptus Deo efficitur, quia voluntaria patientia in pœnis cum beneuolentia ad eos qui ipſas inferunt, fuit veſtis nuptialis Chriſti,in qua ſponſam ſuam, id eſt, ſanctam Eccleſiam, in cruce deſponſauit. Patientia conſequenter generat filiam quæ appellatur mititas,quæ poſſeſſori ſuo pacem de omnibus pollicetur,q̃ manſueti hereditabunt terram,& delectabuntur in multitudine pacis,ſicut dicit Propheta. Mititas autem eſt in patientia tranquillitas,per quam vis iraſcibilis quaſi ſilentio quodam immobilitatur,& concupiſcibilis in virtutibus ſublimatur:quod rationalis aduertens lętatur,& conſcientia tantæ dulcedinis guſtu pacemirifica trãquillatur.Pœna enim eſt torcular, vnde profluit vinum dulce ſpiritualis conſolationis:& tunc cum lætitia ſuſtinet homo dura verba, duriora verbera & duriſſimam mortis pœnam. Mititas etiam gignit filiam quæ vocatur benignitas,& hoc ex amore Dei, quia ſolus mitis,benignus eſſe poteſt. Benignitas iracunda corda dulci affabilitate, verbis blandis & piis actibus emollire nititur,vbi ſpem habet virtutibus prædiuſa.Anima benignitate dotata,eſt quaſi lãpas oleo plena,errãtibus lucens bonis exemplis,defolatos vngens blãdis alloquiis,iracundos medicans piis obſequijs,& virtutibus pingues accedens ardore diuini amoris. Benignitas iſta amabilis parit etiam filiam,nomine compaſſiõem, quia benignitas amoroſa quadam compaſſione ſe participem facit paupertatis,neceſſitatis & afflictionis omnium hominum.

Compaſſio enim eſt,ad omnem affli-ctionem & neceſſitatem aliorum hominũ pia cordis commotio. Principaliter autẽ verum Dei ſeruum domino ſuo compati facit,qui tam amarã & ignominioſam mortem paſſus eſt in cruce, imprimitque menti eius tam neceſſariam mortis cauſam,piam & promptam patiendi volunta tem, quorum recordatio pium cor cum CHRISTO ſpiritualiter & etiam ſenſibiliter crucifigit cruce amoroſæ compaſſionis.Secundo compaſſio diligenter attendere facit propriam negligentiam propri as culpas & vitia,item,teporem, pigritiam, preciofi temporis amiſſionem, & tantam

Obedientia.

Mititas Pſal.36

Abnegatio voluntatis propriæ.

Benignitas.

Rom.8

Patitola

Cõpaſſio

tantam in omnibus virtutibus, virtuosisque operibus pauperiem. Tertio suadet proximorum erratus multiplices perpendere, proprię salutis paruipensionem, & beneficiorum Dei tantam ingratitudinem, quorum intuitu compungitur compassione in condolendo, & affectuoso ardore salutis omnium inflammatur. Quarto considerare facit corporalem necessitatem, infirmitatem, culpas & vitia & miseriam aliorum, & per hoc cor hominis crucifigit in compatiendo. Compassio hæc consequenter filiam parit, vocatam largitatem vel liberalitatem, quæ est liberalis effusio cordis charitatiua compassione permoti. Et solus compassione misericors, proprie etiam largus vocatur, in communi quodam ardenti fauore charitatis ad omnes homines sine personarum acceptione. Considerans enim ineffabilia beneficia bonitatis Dei, & excessiuam pœnam passionis Christi, tanta se largitate pro qualicunque vicissitudine tam mirandæ charitatis dei submittit ac dedicit quod pro singulis articulis tam amaræ passionis Deo laudem, honorem & reuerentiam impendere desiderat corde, verbis & operibus. Recolens consequenter propriam miseriam, negligentiam, ingratitudinem & tepiditatem ex vna: diuinamque patientiam, clementiam, longanimitatem & fidelitatem ex altera parte, furium assurgit in spiritu obuiam diuinæ largitati, & voluntate perpetua liberaliter offert quicquid habet & potest: imo quicquid ipse met est, in agendo, dimittendo & in patiendo. Deinde considerans errores proximorum innumeros, riuulum suæ largitatis ad locum vnde profluxit, refundit: & pijs clamoribus benignitatem diuinæ bonitatis interpellat pro omnibus. Postremo attendens multiplicem corporalem necessitatem & indigentiam in proximis, vnicuique iuxta omne posse suum & facultatem subuenire quærit. Et fluunt ex ea septem misericordiæ opera, quæ à diuitibus & fortibus implentur cum temporalibus bonis & obsequijs: à pauperibus vero & impotentibus, implentur pijs fauoribus & bona voluntate. Per hanc etiam virtutem largitatis præcipuę multiplicantur virtutes, & animæ vires decorantur: quia qui corde largus est, communiter etiam lætus est & iocollicitus, bonis affectibus abundans, & in omnibus pijs operibus communi amore beneficus.

Largitas.

Opera misericordiæ.

Largitas hæc filiam parit, quæ vocatur diligentia seu strenuitas in bonis operibus, exercitijs & virtutibus. Est autem strenuitas ista, stimulatiua quædam cordis diligentia ad omne bonum, & vestigiorum CHRISTI impigra æmulatrix, optans corpus & animam esse & viuere, vires & opes expendere ad potissimum honorem & laudem Dei. Per istam strenuitatem animæ vires ad susceptiõem diuinæ influentiæ late expanduntur & vegetantur, hoc est, vigorem recipiunt ad omnes virtutes, quantumcunq; sublimes sint & nobiles. Ab ista etiam strenuitate exhilaratur conscientia, augmentatur gratia, virtutes delectabilius & iucundius exercentur, & opera exteriora decorosius venustantur

Strenuitas.

Strenuitas ista generat filiã nomine sobrietatem vel temperantiãquæ virtus omnes potentias intellectuales, animales & corporales coercet, & ab omni superfluita te restringit, ita vt etiam in intellectu nolit scire vel sapere quæ non licent. Ipsa nõ vult curiose indagare secreta Dei, nec ratione cõprehendere articulos fidei, scripturas non querit detorquere ad suũ sensum, sed iuxta vitam & doctrinam Christi & sanctorum fideliter intelligere. Ex scripturis etiam creaturisq; solummodo trahit id quod ad salutem deseruit: & hæc est sobrietas in viribus intellectualibus. Simili modo ponit sensitiuas ac bestiales vires sub ratione, ne extrà vagentur per inordinatas passiones irascibilis aut concupiscibilis. Hęc sobrietas seruanda est in omnibus verbis, actibus, locutionibus, silentijs, auditu, odoratu, gustu, tactu, in sentiendo, & in omni quod per corpus & sensus exercebitur. Sobrietas filiam parturit, appellatam castitatem corporis & animæ, quam veraciter nemo possidet nisi qui sobrius est. Sunt autem tres gradus castitatis. Primus gradus est castitas corporis, quæ docet diligenter cauere ab immundis seu lasciuis actibus, verbis, gestibus, nutibus & attactibus, quæ quouis modo ad luxuriam prouocare possent. Hæc castitas assimilatur candido lilio propter angelicam puritatem, & etiam rubicũdæ rosæ, qa dignitati martyrij coæquatur propter laboriosam resistentiam,

Temperantia.

Castitas.

Corporis

Cordis.

quam

quam quotidie fieri oportet. Secundus gradus castitatis consistit in corde, dū scilicet homo in tentationibus & naturalibus motibus carnis suæ statim sine mora, integra voluntate castitatis, exerit vigorosam conuersionem ad Deum, in nullo penitus moram faciendo in tentatione. Et tunc tentatio est valde vtilis, quia promeretur augmentum gratiæ qua omnes virtutes stabiliantur, extollantur, exornentur & nobilitentur. Ista castitas gubernat, custodit, & stabilitat omnes sensus exteriores, ipsa castigat & restringit appetitus bestiales, ipsa efficit vt homo nullum medium permittat inter Deum & se, quantumcunque spirituale hoc esse videatur. Verbi gratia: Non vult habere priuatum amorē & amicitiam etiam cum spiritualibus personis, nec vult à quocunque singulari fauore, amore vel amicitia colliquia talia mi ro modo retrahunt à via Dei pura, in qua gloria, honor & beneplacitū Dei dūtaxat queri debent. Tertius gradus castitatis est *Mentis.* in mente hoīs, hoc est, in inti mo animæ, & collocat hoīem supra sensum, supra intellectū, & supra omnia dona q̄ anima à Deo recipere potest, possessioremq; suū finem medio Deo conglutinat. Ipsa pertransit nititur quicquid creatura comprehēdere potest, & solum in incomprehensibili bono regescere: quia valde impurus spiritus est, qui adhuc requiem querit in quibuscunque denis Dei, quantumlibet sublimia, nobilia, arcana vel appetibilia sint, prout latius postea declarabo. Ista castitas ad sacramentum corporis Christi non accedit, vt fruatur delectabili spirituali sapore, vt satisfaciat spirituali desiderio, aut etiam vt habeat inde fomentum pacis & quietis, vel propter aliam aliquā causam, sed solum propter honorem, gloriam & beneplacitum Dei, & vt secundum professum virtutum & mortificationis sumpsius possit obtinere. Hæc est nobilis illa castitas, quæ animam ab omni quod Deus non est, liberam reddit: & continuo sursum effluxu amorosi affectus in increatū bonum animam salubriter deiformem efficit, hic in gratia, & postmodum in gloria. Et in hoc succincte explicatū est, qualiter homo in actiua vita satagere debeat se virtutibus ornare, si felicem profectum in ipsa habere voluerit, & accessum ad contemplatiuam.

De profectu vel consurrectione actiuæ vitæ per fidem, dilectionem & spem.

Caput XXI.

TErtio principaliter ostendendum est, qualiter homo proficere debeat in actiua vita, & consurgere in perfectione obuiam *Cant. 3* Deo, dicendo cum sponsa: Surgam & circumibo ciuitatem, per vicos & plateas quæram quem diligit anima mea. Hic est sciendum, quod huius consurrectiōis duplex est modus. Primus est mysticus & *Via mystica.* occultus, vocaturq; à Dionysio mystica theologia, quia est occultissima sapientia, quam immediate solus deus in spiritu homine docet: aliæ autem scientiæ à moralibus magistris docentur. Hæc sapiētia tantum in corde scribitur diuina illuminatione & cœlesti influxu. Et quanquam non possit propter suam excellentem nobilitatem ab vllo hominum perfectè tradi & doceri, quilibet tamen quantumcunq; simplex fuerit & indoctus, si fideliter frequentauerit scholam diuinam, hoc est, virtutum, & virtuosarum exercitationū, hāc nobilem sapientiam à Deo immediate recipere poterit supra omnem intellectū per amorosos affectus atq; influxus in deum. Et hic est vnus modus consurrectionis p vim concupiscibilem, de quo parum tetigi in præcedentibus, sed latius postea prosequar. Hæc mystica theologia in omni gradu proficientis vitæ exercitari debet: sed quanto altius ascenditur, tanto magis exercitatur. Secundus modus consurrectionis est scholasticus secundum humanam eruditionem, & de illo nūc loqui intendimus, quia communiter exercetur in vita actiua. Est ergo sciendum, quod sicut in æterna vita anima Deo spirituali connubio coniungitur per tria dona, quæ à Deo recipit & possidet tanquam dotes, hoc est, visione clara, dilectione pura, & fruitione securā: sic in huius vitæ via per gratiam æternæ beatitudinis gloriam prælibantes, appropinquamus Deo exercitiis trium virtutum theologicarum, tribus animæ dotibus correspondentium. Et per istas tres virtutes meretur homo præfatas tres dotes animæ recipere in gloria: per *Via scholastica.*

ipsas

ipſas etiam in tempore iſto coniungimur Deo in actiua vita pariter & contemplatiua, ſed multum differenter, prout poſtea audiemus.

De intentione triplici, recta, ſimplici & deiforme, deq; oratione vocali.

Caput. XXII.

Intentio recta.

IN actiua vita, de qua nunc loquimur, conſurgimus ac Deo cõiungimur, primo recta intentione fidei lumine illuſtrata: quod fit, quando homo in cunctis quæ agit vel patitur, cupit aut vitat, ſimplicem intentionis oculum habet ad Deum duntaxat, quærendo ſcilicet in omnibus pure ipſius honorem, gloriam dilectionem ac beneplacitum ex charitate, & nihil aliud habet in intentione. Hæc intentio maxime attendenda eſt in omnibus: quia quantumlibet bonum ſit opus, aliena intentio facit ipſum vanum & ſine fructu: & econtrario, intentio bona, opus quod in ſe nec bonum eſt nec malum, fructuoſum efficit & acceptum. Et quia pauci valde homines puram intentionem habent, & tota ſalus noſtra & profectus conſiſtit in intẽtione, idcirco notandũ eſt tres eſſe gradus intentionis bonæ. Primus eſt intentio

Gradus intentionis bonæ.

recta, quæ ordinat omnia ad Deum & prõpter Deum. Iſta intentio procedit ex volũtate affectuoſa, æſtu diuini amoris calefacta. Quæ voluntas ſic amore æſtuans, intẽtionem ad conſecutionem æterni finis deſiderati operando impellit, nec hominem quieſcere niſi in æterno bono ſinit. Hic ergo ſecernuntur filij adoptionis à filijs reprobationis: quia omnes qui in exercitijs ſuis & operibus virtuoſis perficiendis nõ attrahuntur amore diuino, ſed impellun-

Naturę recurruis ad ſeipſam.

tur aliunde, Deo vniri non poſſunt. Cauſa huius eſt, quia cũ natura recurua vel inclinata ſit ad ſeipſam, ideo qui diuinũ, gratuitum, ſupernaturalemq; non habẽt amorem, in omnibus naturali amore ad ſeſe reflectuntur, quærentes ſeipſos, & affectantes in exercitijs virtuoſorum operum ſenſibilem amorem, ſpiritualem dulcedinẽ, & ſimilia. Sed verus amator ſeipſum contemnit, & ſolum deũ quærit in omnibus, quia charitas nexus eſt amoris, nos in Deum tranſuehens, per quam vnimur DEO, nobiſipſis renũciantes, & deus vnitur nobis. Et quãuis naturalis amor in actibus exterioribus tam ſimilis ſit diuinæ charitati, vt non facile valeant ſecerni, tamen in intentione valde diſſimiles ſunt: quia charitas in nullo ſeipſam quærit, naturalis vero amor ſeipſum in omnibus quærit. Et ſicut Adam in paradiſo ſeipſum quærendo in quatuor prolabebatur peccata, videlicet in ſuperbiam, quia mandatũ Dei contempſit in auaritiam, quia ſapientiam dei concupiuit: conſequenter in guloſitatem, quia quæ fuit illiciti ſaporis delectamentum: & poſt hæc accendebatur luxuriauita etiam qui ad exercitium trahitur naturali amore duntaxat, quantumcunque altum & nobile illud eſſe videatur, etiam ſi homi-

Gene. 3

Quæſitio priuata.

nem in mentis exceſſum faciat peruenire, licet etiam magna videre & viſiones habere ſibi videatur, tamen totum eſt ad ſuam damnationem, quia cadit etiam in prædicta quatuor peccata. Primo in propriam complacentiam & inanem gloriam, putans ſe aliquid eſſe cum nihil ſit. Secundo in cupiditatem, quia ex curioſitate inarde ſcit ad recipiendum à Deo notitiam in ſpiritualibus, & illuminationem per reuelationes, viſiones & intellectum internum. Tertio in gulam, quia per deſiderium voluptatis quærit in affectu ſenſuali experimentales & ſenſuales ſapores ac dulcedinem ad quieſcendum in ipſis & eiſdẽ fruendum: & ad hunc finem ordinat omnia ſua exercitia & ſtudium deuotionis. Poſtquãm aũt hæc adeptus fuerit, cadit in ſpirituale adulteriũ: quia in huiuſmodi ſenſuali oblectatione & voluptate ponit finẽ ſuæ deuotionis, & illic requieſcit. Ex iſto potes aduertere, multos eſſe in actiua vita pariter & contemplatiua, quibus apparet quod ad magna exercitia & ſanctitatem peruenerint, & tamen per amorem naturalem miſerabiliter decepti manent & ſuf-

Galat. 6

Sanctitas ubi quærida.

focati, ignorantes & non aduertentes hæc ſpiritualia peccata. Idcirco debet homo quærere ſanctitatem non in ſenſibili deuotione, nec in frequenti exercitatiõe, ſed in contemptu & mortificatione ſuiipſius, ſicut ſuprà edocui, & etiam in recta intentione, quæ ſola diſcernit inter veros & falſos Dei miniſtros. Signum intentionis rectificatæ eſt ſpiritualis lætitia in aduerſis, ſicut dicit Origenes ſuper Canticã: Nõ

inueni verius signum boni hominis, quã si inter ærumnas & aduersa fert dulcedinem mentis ex frequentia sobriæ exultationis & lætitiæ. Hoc enim signum denotat immobilitatem mentis in aduersis & prosperis: quæ immobilitas est signum in trinsecum rectæ intentionis, quæ in nullo seipsam quærit, sed tantum Deum: & tam bene (imo magis) inuenitur in aduersis, quàm in prosperis. Vnde beatus Gregorius dicit super illud verbum Iob, Erat vir simplex & rectus: Rectus est ille, qui in aduersis non frangitur, qui ad temporalia non inclinatur, qui ad superiora totus erigitur, qui diuinæ voluntati totus subijcitur. At ista intentio licet rectificata fit, ad perfectum tamen decorem nondum peruenit: quia adhuc in actiua vita confitit, & circa multa est occupata, quamuis solum propter Deum. De quo Bernardus super Cantica dicit, quod in aliud tendere quàm in Deum, & tamen propter Deum, non est ocium Mariæ, sed Marthæ negocium. Absit autem vt quæ huiusmodi est, quicquam illam dixerim habere deforme, nec tamen ad perfectum affirmauerim venisse decorem, quippe quæ adhuc sollicita est, & turbatur erga plurima, & non potest terrenorum actuum vel tenui puluere non respergi: quem tamen cito, facilecq; deterget vel in hora sanctæ * deuotionis casta intentio & bonæ conscientiæ interrogatio in Deum. Secundus gradus dicitur intentio simplex, quæ est Deo magis vnita sine medio, & dulcius allicitur & trahitur odore boni increati. Et spectat ad hominem contemplatiuum, procedens, ex actiua voluntate per experimentalem gustum spiritus: quia experimentalis gustus vel odor æterni boni facit hominem cuncta contemnere, nec in aliquo alio intentionem eius quiescere finit, præterquam in solo Deo sine medio: quoniam in tali experientia intentio non ambulat, sed currit. Dicit autem Bernardus libro de Præcepto & dispensatione, quod ad hoc vt intentio sit simplex, duo requiruntur, scilicet amor boni in intentione, & veritas in electione. Et ratio huius est, quia charitas dirigit intentionem ad omnia quæ deseruiunt ad desideratum finẽ, qui est Deus ipse, & illi arctius vnitur, cũ in omnibus vnum finem intendit, ad vnum finem tendit, & omnia, quantum potest, cum illo vnire quærit. Veritas autem in electione, non finit hominem errare in quærendo hunc finem: alias (prout inquit Bernardus) quomodo oculus intentionis esset simplex cum ignorantia veritatis, cũ qui bonum diligit, malum nescius agit? Quando vero ista duo simul sunt, amor boni & cognitio veri, tunc est intẽtio simplex: quia veritas non finit hominem extra viam errare, & charitas non finit eum quiescere, antequam seipsum & omnia eleuauerit (per intentionem) in finem qui DEVS est. Hæc intentio est oculus ille simplex, qui totum corpus bonorum operum lucidum reddit. Ipsa est amorosa inclinatio spiritus in Deum, illuminata diuino lumine, in se retinens tres virtutes theologicas, fundamentum internum existens totius vitæ spiritualis, distractas animæ vires omnes recolligens in vnitate spiritus, & spiritum Deo vniens in vnitate amorosi influxus. Hæc est differentia inter intentionem rectam & simplicem, qa recta intentio omnia facit propter Deum, sed non * quærit in omnibus Deum, hoc est, eius exercitium magis est externum in exterioribus virtuosis operibus, quàm internum tendens in Deum, quamuis propter eum omnia faciat: idcirco in corde ipsius magis impressæ sunt imagines operũ, quam deus propter quem ipsa facit. Intentio vero simplex quærit etiam in exterioribus operibus simplicitatẽ cordis, puta habere semper, sine imaginatione operũ, simplicem amorosum influxum in Deum, supra omnem multiplicitatem, distractionem & inquietudinem. Et istud contingit in exterioribus pariter & interioribus exercitijs. Exempli gratia, de interiori exercitio, in quo, quia subtilius est, difficilius istud notari vel intelligi potest: Sint duo homines, vnus in actiua vita cum recta intentione, alter in contemplatiua vita cum simplici intentione, & orent ambo pro amicis, cognatis, viuis & defunctis, & pro tota sancta ecclesia: Ille qui est in vita actiua cum intentione recta, inter orandum non valebit se perfecte nudare ab omnibus imaginibus, præsertim illorum, pro quibus orat: sed ille qui est in contemplatiua vita cum simplici intentione, amicos, cognatos, viuos, defunctos & totum corpus sanctæ ecclesiæ vnico simplici intuitu amorose in cor suũ trahet, & q̃si vnico

Iob 1 *Rectus quis.*

Luc. 10

Alias dormitionis. *Intentio simplex.*

Intentionis simplicis duo necessaria.

Mat. 6

* *Alias tendit in Deum.*

vnico contuitu mille millia hominum in momento comprehendet: & hoc ideo, ne sensus sui dispergantur, aut ad extraneas cogitationes trahantur. Quo facto, statim eundem oculum simplicem diriget in deum tanquam in diuinum speculum, in quo omnes homines contemplabitur, vt in origine vnde effluxerunt: & hoc modo orabit pro eis, quia tunc creaturæ nullum medium inter deum & animam efficient, præsertim si anima didicerit & exercitata sit in amorosa illa aspiratione, de qua infrà loquar. Hic est etiam sciendū, quod orationes vocales quæ magis frequentantur in actiua vita, effundi debent vigoroso affectu Deum laudandi, confitendi, gratias agendi, honorificandi, & petendi virtuosa quæque pro se & cæteris hominibus, quousque ignis amoris accēdatur in vi concupiscibili, & tunc oratio vocalis est relinquenda, ratio nudanda ab omni multiplicitate, ne impediat spiritualem ascensum, & spiritus continuis spiritualibus sursum actionibus in deum est eleuandus. Quia sicut triticum cum palea in vno aceruo pariter congregantur, quousque triticum trituratione purgetur, & palea prōciatur in pabulum iumentorūm ita oratio vocalis reputata est vt palea, & tam diu seruari debet, quousq; vera deuotio instar tritici excutiatur: quo facto, totaliter proijcienda est pro indigentia & in pabulum virium nostrarum bestialium. Vltimo est etiam notandum, quod quamuis deus sit finis intentionis simplicis in omnibus, & vltra hoc tendat in dominū solum immediate quantum potest, & hoc propter ipsum, attamen deus non est totaliter finis eius, sed etiam propter seipsam facit, quærens spiritualiter consolari multis modis, quamuis deus sit principalis intentio. Et si forte quidam sint qui videantur istud non quærere, paucissimi tamen tam voluntarij sunt ad derelictionē, hoc est, ad diuinæ consolationis & internæ sensionis subtractionem, sicut ad affluentiam earundem grātiarum: quia nondum plenæ sibīpsis mortui sunt ad perferenda quæcunq; aduersa, nisi consurgant ad perfectiorem intentionis gradum.

Oratio vocalis quō fiat.

Intentio deiformis.

Tertius gradus vocatur intentio deificata: quia totaliter est amore finis æterni attracta, absorpta & deiformis effecta. Et hæc proprie est beatorum in gloria, & elicitur à voluntate affectata deiformiter. Quidam tamen in statu viæ in tantum amore inebriantur in spiritu, quod totis præcordijs intētionem hanc attingere cupiunt, & elaborare non cessant, vt in hac lachrymarum valle felicem hanc deificationem seu deiformitatem assequi mereantur, de qua dicit Bernardus libro de diligendo Deum: Deificatio, id est, amor vel intentio hominem deificans, hoc est, deiformem faciens, nihil relinquit in voluntate admixtum vel proprium, sed totum per intentionem dirigit in Deum. O pura & * deificata, id est, deiformis, intentio voluntatis, eo certe defecatior & purior, quo in ea de proprio iam nihil admixtum relinquitur: eo suauior ac dulcior, quo totum diuinum est quod sentitur: sic cīm affici, deificari est, Sed hæc deificatio hic poterit inchoari, in æterna vero vita perficietur, vbi sic omnem in sanctis humanā affectionem quodam ineffabili modo necesse erit à semetipsa liquescere & deficere, atq; in Dei penitus transfundi voluntatem. Manebit quidem propria substantia, sed in alia forma, alia gloria, aliaq; potentia. Alioqui quomodo omnia in omnibus erit Deus, secundum quod Paulus dicit, si in homine de homine quicquam supereret?

** Alias defecata*

1. Cor. 15

De vera dilectione, qua Deo per tres gradus in actiua vita vnimur.

Cap. XXIII.

SEcundo principaliter consurgimus & vnimur Deo dilectione præcipua, charitatis igne inflammata. Quod fit, cum quis in omnibus actibus suis rectam intentionem habens, seipsum totaliter per amorem inclinat super pectus dñi. Vnde S. Dionysius in libro de diuinis nominibus dicit: Vnus est amor increatus, qui sua supersubstantiali & vniuersali appetitione ingignit amorem creatum omnibus rebus: qui amor creatus, est quædam inclinatio & coordinatio amantis ad bonū amatum. Est enim amor connexio & vinculū, quo Deus & spiritus amans ineffabili amicitia, insolubiliq; vnione copulantur. Cum igitur amorē nominamus, siue diuinum, siue angelicum, siue intellectualem,

Caput 4

Amor quid.

siue animalem, siue naturalẽ, designamus nomine amoris quandam virtutem vnitiuam & communicatiuam, mouentem superiora ad prouidentiam & curam inferiorum, & inferiora ad conuersionem superiorum, & facientem ordinatam quãdam eorum mutuam habitudinem vel cõmunicationẽ. Iste amor nouẽ gradus habet, quia nõ patitur vllum remanere medium inter Deum & se, sed omnia vult penetrare, donec perueniat ad dilectum: & ergo oportet ipsum hos gradus ascendere, quorum tres inferiores pertinent ad consurrectionem vitæ actiuæ. Primus gradus est amor incomparabilis, quo in tantum homo Deum diligit, quod nullus amor cuiuscunq; rei infra Deum in eo amori Dei comparetur, non amor patris, non matris, non vxoris, non filiorum, nec suiipsius: imo non solum quælibet creaturæ infra deum sunt amandæ, verũ etiam amor ipsarũ ordinandus est in deũ, scilicet vt vel ipsas in Deum reducere possimus: & hoc modo homines diligere debemus: vel quia cooperantur & adiuuant nos ad Deum, vel quia per creaturas homo dirigitur & manuducitur ad Deum, per earum. s. considerationem pulchritudinem, dulcedinem, subtilitatem & similia, & ficalias creaturas potemus diligere. Iste amor docet hominẽ, vt non patiatur se abstrahi à Deo propter aliqđ infra deum existens aut contingens, sicut Paulus ait: Quis nos separabit à charitate Christi? Tribulatio? an angustia? an persecutio? an fames? an periculum? an gladius? Et per hunc amorem anima deo desponsatur, quia dicit Richardus, quod DEVS verus sponsus est animæ. Quem tunc nobis veraciter vnimus, quãdo vero amore eidem adhæremus: & tunc nos sibi vnit, quando interna mercatura dandi & exigendi ad suum amorem nos strictius ligat: & tunc incipimus valde diligere eum, quem prius valde cõsueuimus pertimescere. Secũdus gradus est amor ardens, de quo dicit Gregorius: Operatur etenim magna * vbi est: si vero operari renuit aut non operatur, amor non est. Iste amor est sapidus appetitus cordis, ad deũ fluens tanquam in summum bonum, in quo omne bonũ inclusum est. Hic amor valefacit omnibus creaturis, ne earum abusu foueat sensuales appetitus: & facile contemnit omnia, vt acquirat quod diligit: quia proprium opus huius amoris, est semper pugnare contra inordinata desideria & naturales passiones. Et ideo etiã appellatur amor incõtaminatus, eo quod * hominem per desideriũ à mundana conuersatione & occupatiõe abstrahat, ne cor suum nimis occupetur per venialia peccata, aut maculetur affectibus eorundem, & per hoc ardor amoris ab opere suo impediatur, aut etiam naturalibus passionibus conculcetur. Et tunc peruenit consequenter ad hoc, vt super omnia diligat quietẽ solitudinis, abstrahendo se ab omni societate nedum per affectum, verum etiã cum effectu. Ratio huius est, quia amor iste fastagit separare ab amante omne dissimile amato, ita vt amans ab amato abstrahatur in solitudinem quandam ab amore omnium creaturarum (sicut acus trahitur à magnete) vt spirituali dulcedine ipse amans repleatur. Tertius gradus est, & dicitur amor inexsabilis vel infatigabilis, hoc est, amor qui non cessat seipsum augmentare: quia sicut ignis nullum modum ponit in sua actione, sed semp ad augmentum tendit, quamdiu materiam inuenit in qua valeat se multiplicare, ita etiam se habet natura huius amoris. Et quia quæ diuina sunt, fine mensura diligibilia sunt, ideo semper inuenit amor in Deum fusus, materiam se extendendi, & amor dei, eiusque profectus, modum nõ habet nec finem. Quia ergo opus istius amoris proprie est, hominem purgere ad profitientem vitam, propterea semper pugnat contra acediosam tepiditatem.

Amoris gradus nouem.

Amor incomparabilis.

Rom. 8

Amor ardens.

** Alias, si.*

Alius affectũ hominis.

Amor infatigabilis.

** Alias carnalis.*

DE amore, deuotione eque sensibili.

Caput XXIII.

NOtandum tamen est hic, sicut dicit Richardus super Cãtica, quod est dilectio quædam affectuosa, quæ interdũ minus diligentem & minus perfectum plus afficit. Non enim tantum quisq; diligit, quantum hanc sentit, & quantum in illo statu sibi diligere videtur, sed quantum in virtutibus & charitate fundatus fuerit, & in seruandis mandatis fidelis habetur. Dulcis in deum affectus, quodammodo * sensualis est fallax, & humanitatis interdum potius quàm gratiæ, cordis quam spiritus, sensualitatis quã rationis, ita vt

ita vt magis accendatur aliquando ad minus bonum, & minus ad maius, & ad aliquid quod amplius sapit, quàm quod expedit. Hoc affectu discipuli errabāt, & carnaliter Deum diligebant, cuius præsentia carere nolebant. Vnde etiam non diligere arguebantur, qui quod delectaret magis, quàm quod expediret, amplectebātur: Si diligeretis me, inquit, gauderetis vtiq; quia vado ad patrem. Sic etiam errant, qui tam inordinatum impulsum habent accedendi ad venerabile sacramentū, frequētandi deuotionem, & similia. Sic affectuose interdum carnalis aliqs & impfectus ad deum afficitur, non q̄ valde diligat, sed quia dulcedinem gratię degustat. Quæ quantū durat, tantū iuuat: quādiu enim durat dulcedo, durat & dilectio: sed nō agnoscetur in bonis iste amicus, quia interdum hanc sensibilem dilectionem vel dulcedinē gratiæ, magis sentit leuis corde & inops gratiæ, quàm verus amator. Facilius cū mouetur, qui leuior corde fuerit, & expers * gratiæ delectabilius oblatam recipit. Huius enim dulcis affectus causa interdū est non gratiæ copia, sed mentis inopia: exigua enim lætificant pauperē, sicut est haustus vini, quo non lætificaretur ebriosus.

Quando igitur Deus vocat per affluentiam gratiæ, debet homo viuidus esse ad respondendū per impletionem diuinæ voluntatis, iuxta illud Iob: Vocabis me, & ego respondebo tibi. Quia vocatio nemi-nem p̄cctum facit, sed bene obligat ad pfectionem, eum præcipue, qui ingratus inueniri refugit: sed responsio per impletionem diuinæ voluntatis iustificat hominem, & ad pfectionem perducit. Fit etiam aliquoties dulcis iste affectus à maligno spiritu, vt ad debilitatem corporis homo pducatur, dum per spiritualem gulam in illa voluptate * nimis confidit, requiescit, & indiscreta exercitatione prosequitur, vel vt per illius occupationem ab vtiliori opere reuocetur: & item vt eius abundantia fretus, perfectum se aliquis credat, & ad profectum minus excitetur & exercetur virtutum: Vel etiam vt principaliter in exercitijs intentio feratur ad habēdam sensibilem deuotionem, vel abusiue fruendum hac defectuosa voluptate, & ita à iudice iustitiæ, qui corda omnia nouit & intentiones) æternaliter condemnetur.

Ioan. 14

* Alias consolati, onis.

Gratiæ diuinæ quō nos præparemus. Iob 4

Gulæ spiritualis.

* Alias dū nimis ei creditur, eique dū nalde delectat, inhæretur. 3. Reg. 8

Nunc vero restat inquirere vbi verum amorem debeamus inuenire. Verus amor iacet occultatus in fundo virtutum, & manifestat se in omni aduersitate. Exempli gratia: Fundamentum humilitatis est desiderare contemni: & si habuerimus hoc desiderium proprie vel pure propter amorē Dei, scilicet vt illi placeamus, accepti & chari efficiamur, tunc amor est verus. Similiter fundamentum patientiæ est desiderium patiendi propter Deum omne, q̄d possibile est hominem sustinere in tempore aut æternitate: & similiter est videre de fundamentis aliarum virtutum. Et tunc iste amor se manifestat, quando homo in actuali tolerantia seu passione requiem inuenit, & hoc propter Deum, sicut Laurentius super prunas iacens, dicebat: Isti carbones mihi refrigerium præstant. Ardor enim amoris patiendi pro Christo, magnus erat in corde ipsius, & refrigerabatur per p̄sentem tolerantiam in eo quod desiderium suum adeptus fuerat, hoc est, pati pro Deo.

Amor verus vbi quærendus.

DE adhæsione quieta, qua Deo vnimur per spem.

Caput XXV.

TErtio consurgimus & Deo vnimur per adhæsionem quietam, solidatam ancora spei, vt scilicet quis omnes tā morales quàm spirituales exercitij motus, omnemq; interne suauitatis (etiam diuinitus infusæ) sensibilē saporē, velocitate intētionis & dilectionis penetrabili acumine transcendat, & in deo tanq̄ in motus sui finali termino immobiliter quiescat. Nam quando homo se eleuat supra omnē creaturam, supra semetipsum, & supra oīa dona dei, & ita in dilecto amore viuifico requiescit, illic anima in Deo, & Deus in ea manet, & amoris complexu vicario requiescunt. In his ergo p̄fatis tribus pūctis proprie consistit cōsurrectio vitę actiuæ, quia oēs morales virtutes & virtuosa opera, & etiā exercitia exteriora & interiora, p̄ ista ordinātur, purgātur, nobilitātur, & in merito augentur. Cū ergo puenerit homo ad rectā intentionē, ad actuosum impellentem amorē, & valet se supra oīa eleuare, in solo deo reqescendo, ornatus moralibus virtutibus, tunc ad veram vitam actiuam peruenit. Hęc igitur est prima pars de spirituali profectu ad laudem Dei.

D. HENRICI HARPHII THEOLOGI PROFVNDISSIMI, CHRISTIANAQVE PIETATE PRAESTANTISSIMI,

Mysticæ Theologiæ libri secundi pars III, in se complectens Vitam contemplatiuam spiritualem.

Quinam ad hanc vitam apti sint auspicandam, & de quatuor impedimentis in ea.

Cap. XXVI.

Gen. 29

SECVNda vita bonorũ hominũ appellatur spiritualis cõtemplatiua, et figurata fuit in Rachele, quę pulchra erat, sed infœcunda in principio sui matrimonii, sed postmodum fœcunda efficiebatur. Sic etiam vita contemplatiua sæpe sterilis est in initio propter immortificationem & imperitiam seu insciti am hominis, qui ipsa in primis vtiliter nescit vti, sed abutitur multipliciter, inordinate requescendo in donis Dei: Ad istam autem vitam nemo veraciter & salubriter applicatur, præter familiares amicos Dei, & fideles seruos oportet foris stare, donec vocentur intro ad familiarem amicitiam, vbi discant contemnere omne externum solatium & quietem: & duntaxat omne gaudium intrinsecus quærere, in tantum vt sensus exteriores suam amittant actionẽ: qa huiusmodi homines efficiuntur videndo cæci, & audiendo surdi, dicuntq; cũ sponsa: Ego dormio, scilicet in sensibus exterioribus, & cor meum vigilat, scilicet in actione interioris exercitij, quæ adeo vigorosa est, vt sensus mei exteriores non recipiant aliquid, vnde cor meum possit remanere depictum: quia interna amorosa consurrectio & accessus ad Deum, continuaq; permanens inhæsio in Deo, sibi tã sapida & desiderabilia efficiuntur, vt crucẽ deputet omnem externitatẽ. Et huiusmodi tam profunde in * vnitatem cordis trahuntur, ac si centum miliaribus ab omnibus hominibus separati morarentur. Vt ergo habeatur instructio aliqua de ista vita, oportet nos etiam ponere præparationem, ornatum, atque profectum seu consurrectionem eius. Primo, inquam, oportẽt, vt nos ad spiritualem contemplatiuam vitam præparemus, si cupimus ad Dei familiaritatem peruenire. Sciendum autem quod sicut Bernardus super Cantica docet quatuor impediunt vitam contemplatiuam. Primum est, quando corpus aliquem defectum patitur naturæ lxfiuum atque pœnosum: quia anima ita corpori inclinata est naturali vinculo dilectionis, quod quando ipsum in aliquo membrorum aut sensuum defectum patitur notabilem aut pœnam, tunc non libet animæ contemplari, vt quando homo habet esuriem magnam, sitim, frigus, calorem, ægritudinem, nisi secus contingeret per specialem superefluentem gratiã Dei. Et propterea docet Deus hominem, quem ad veram contemplatiuam vitam vult vocare, corpus suum in discretione regere, vt robustum permaneat, ad seruiendum spiritui in omnibus. Secundum est occupatio in sollicitudine rerum exteriorum, licet bonæ sint & virtuosæ: quia sicut pulvis in-

Cant. 5

* Alias solitudinem.

Vitæ contemplatiuæ impedita.

uis iniectus oculis visum adimit exteriorem, sic sollicitudo exteriorum oculum intelligentiæ excæcat, & excludit à contemplatione veri luminis. Tertium est remorsus conscientiæ peccatorum, quando in anima est per opera vel per recogitationem. Licet enim in amaritudine fiat plerunque huiusmodi recogitatio peccatorum, nihilo minus reddit animam tenebrosam, & aufert contemplationem, ad quam præcipue requiritur puritas animę. Et ideo quamuis semper debeamus nos reputare peccatores, tamen eo tempore quo volumus contemplari, non debemus nobis formare cogitationes de peccatis, quia contemplari est coniungere spiritum nostrum spiritui DEI recogitationes autem peccatorum medium inter Deum & nos efficiunt. In primis tamen bene possemus nos humiliare, cogitando nos indignos omni bono, & admirari immensam DEI bonitatem, & nostram abyssalem vilitatem, & post hoc cum expedito desiderio & fedula aspiratione nos erigere in Deum: & tunc peccata interim à memoria excluduntur, alias recordatio peccatorum animæ influeret, & impediret contemplationem, quemadmodum feruens sanguis visum adimit exteriori suffusus oculo. Quartum impedimentum sunt phantasmata corporalium imaginum, quæ se imprimunt cordi, & difficillime possunt repelli, quousq; homo ad hoc perueniat, vt fit audiendo surdus, & videndo cæcus, hoc est, vt adeo sit introrsum tractus, quod exteriores sensus suum plenum visum non habeant, ex hoc quod ipse intrinsecus tam occupatus est diuinis rebus. Et tunc speculum animæ efficitur clarum & purum sine imaginibus.

Conſidera-ri quid.

De triplicibus nociuis imaginibus in contemplatione, & item de vtilibus.

Cap. XXVII.

SCiendum vero quod triplices sunt imagines: Primæ sunt nociuæ, sicut imagines quas recipimus cum quodam inordinato affectu vel oblectatione, quæ uis non sint mortiferæ. Et istæ imagines impediunt valde inactionem Dei & contristant spiritum sanctum, fœdãtes lectulum dilecti sordibus peccatorum. Si autem huiusmodi imagines nobis irruunt contra voluntatem nostram, & nos eis fideliter totis viribus resistimus, tunc reputabitur istud nobis pro spirituali martyrio, si tamen pro posse etiam vitamus occasiones talium imaginum. Secundę imagines sunt vanæ, & sæpe incidunt mẽti, sed ipsæ non succedunt inordinatis desideriis. Et quanquam non sint valde nociuæ quo ad peccatum, retrahunt tamen valde à profectu, nisi multum diligenter & continue ipsis resistatur: quia qui vere proficere vult in virtutibus, illum eniti oportet vt continue suspendatur in Deo affectuoso quodam & amoroso influxu spiritus, sicut radios solares oportet semp[illegible]dere in sole, si debeant permanere esse. Et quando aliquis hoc non facit, ignauia est vacui cordis & tepidi feruoris: quia vbi cor plenum est diuino amore, ibi cedere oportet omnem * vacuitatem, quemadmodum videmus quod clauus clauo pellitur. Tertiæ imagines in seipsis bonæ vel vtiles apparent, sed impediunt etiam veram contemplationem, sicut occupatio curæ temporalis, quæ licita aut etiam meritoria est: vel curæ aut sollicitudinis spiritualis, vt videmus in illis qui nimis sunt scrupulosi vel formidolosi, & in similibus: vel etiam occupatio cœlestium, quæ non est vtilis, nec inflãmat ad amorẽ Dei, sicut qui curiose indagare volunt de cœlestibus aut æternis, de sancta Trinitate, de nouem choris angelorum, & similibus ad fidem solummodo spectantibus, quæ isti volunt sua intelligentia perscrutari seu ratione inuestigare. Et quia istud apparet esse deificum, ideo secure se dant ad huiusmodi, appellantq; vitam contemplatiuam: sed solum est quædam curiositas, & fomentum immortificatæ voluntatis eorum & idcirco non proficiunt in mortificatione sui, nec in profectu virtutum & amore DEI. Quapropter homo solum imaginibus illarum rerum depingere se debet, quæ ipsum excitent ad agendas gratias DEO, ad eum laudandum, diligendum & imitandum secũdum suam humanitatem, rescindẽdo omnem curiosam & inutilem inquisitionem, de qua non melioratur & exercitare se magis in affectibus, quàm in meditationibus, prout

Imagines.

** Aliàs vanitatẽ.*

Imagines bonæ necessariæ.

infra docebo. Hæc ergo paucis tetigisse sufficiat de impedimentis vitæ contẽplatiuæ, pensatis etiam illis quæ superius tractauimus de mortificationibus & vita activa. Nunc vero prosequi volumus ea, q̃ nos oportet præparare pro ipsa obtinẽda.

DE præparatione vitæ contemplatiuæ spiritualis per intellectus affectusq; copulationẽ reformationemque.

Cap. XXVIII.

Pedes animæ duo qui.

Affectus quid.

Affectus naturalis quis.

Affectus sensualis.

Affectus officialis.

Affectus rationalis.

Affectus spiritualis quis.

Scire igitur est sciendum q̃ ad vitam contemplatiuã duo nobis sunt necessaria, vt perfecte ambulemus viam vitæ huius hoc est, duos habere oportet pedes spirituales, qui sunt intellectus & amoros affectus, q̃s pariter coambulare necesse est, vt illa secreta contemplationis itinera attingere valeant. Alioqui intellectus sine amoroso affectu claudus est, nec potest progredi affectus etiam sine intellectu cæcus est, & vitã ignorat, sed errat in ea. Itaq; necesse est, vt intellectus affectui viã demonstret, & affectus intellectum (impetu suo) per viam deportet. Ad præparandum igitur pedẽ amoroſi affectus, sciendum q̃d, sicut dicit Hugo de sancto Victore in libro qui incipit, Accipe frater chariſſime, affectus est quædam spontanea ac dulcis ipsius animi ad aliquid inclinatio. Et quia secundum variam affectionem & inclinationem animi nostri variatur, ideo subtilius est inquirẽdum, quem amorem respuere, quem amplecti debeamus. Primus affectus est naturalis, vt est affectus quem quis habet ad corpus suum, ad cognatos & amicos. Quem affectum sicut non admittere est impossibile, ita nõ sequi, nisi in quantum secundum Deum est, summæ virtutis est: Quia iste affectus suggerit nobis sequi mollia, suauia, commoda, iucunda, voluptuosa: & sic inclinat ad sensualia desideria. Quod autem naturæ cõtrarium est in tempore aut æternitate, refugere optat, sicut infernum, iudicium, purgatorium, & amplecti omne quod naturæ conueniens est in tempore aut æternitate; Et in omni quod impendit deo, seruitijs, operibus bonis & exercitijs, quantumcunq; nobilia, sancta & perfecta esse videantur, non quærit principaliter Deum, sed seipsum, sicut supra tetigi. Idcirco in exercitijs, quæ ex naturali affectu nude proueniunt, non cõsistit aliquod meritum. Ex isto in primis oritur affectus sensualis, qui nociuus est, quando ei non resistitur. Secundo ex isto oritur affectus, dictus officialis, qui homini imprimitur ab his, qui sibi amicitiam ostendunt, dando munera, præstando obsequium & auxilium. Et iste amor admittendus est, ne homo ingratus inueniatur periculosus tñ est his, qui timorem Dei perfecte non habent. Cauẽdum est autem ne propter hominem peccatis faueatur, aut vitia vel vitiosa foueantur. Ab isto affectu multum differt affectio charitatiua: quia iste in omnibus quærit quæ sua sunt: charitatiua autẽ affectio in nullo quærit quæ sua sunt, sed solummodo honorem & beneplacitum Dei. Quarto est quidam affectus rationalis, ad quem nos ratio trahit ex consideratione virtutum, operum virtuosorum, honestatis, & similiũ, quæ in aliis vidimus, audiuimus, aut aliàs percepimus. Hoc affectu suauiter inclinamur ad sanctos martyres, qui strenue decertarunt & multa tolerauerunt, & ad alios sanctos propter bonam vitam ipsorum auditã vel lectam: & generaliter ad omnes honestos ac virtuosos. Iste affectus omnibus præfatis nobilior est (quia gradus quidã virtutis est, habere amorem ad virtutes) tñ multum differt ab affectiõe quæ oritur ex charitate (quia hic affectus (ratione mediãte) oritur & excitatur ab exterioribus bonis exemplis: affectio vero charitatiua à spiritu sancto originem habet, inflammaturq; ad amãdum etiam peccatores, & ex bonorum exemplis multo dulcius afficitur. Quintus affectus dicitur spiritualis, quia ab inspiratiõe spiritus sancti infunditur. Iste hominem voluntariũ efficit ad relinquendũ seipsum in omnibus propter Deum, ad pponendum in omnibus honorẽ dei, ita vt in hoc etiã seipsum nõ q̃rat. Huiusmodi tamẽ spiritualis affectus nõnunquam nobis imprimitur à spiritu nostro, quod quibusdam euenit ex innata natura, quæ inclinata est ad amorem: vel etiam ex studiosa exercitionis frequentia, quæ iam in consuetudinem versa est, ita quod siue ex natura, siue ex consuetudine exercitationũ facile possunt habere amorosos effluentes

effluentes affectiones ad Deum diligendũ laudandum, ad illi gratias agendum & ad hærendum, sic quod iste eorum affectus multum similis est affectioni, quæ à spiritu sancto venit. Sed iste affectus solũ probari potest in derelictione, mortificatione & aduersitate, in quibus verus spiritualis affectus seipsum voluntarie refignat, & exhibet tã paratum ad quamcunq; aduersitatem, sicut ad prosperitatem, vt Deus per hoc honoretur. Iste igitur est vnus pes, quo anima progredi debet in vita contemplatiua.

Viæ duæ, humana videlicet & mystica, p quas affectus gradit.

Caput XXX.

SED quia rationalis creatura cõstat ex duplici natura, scilicet corporali & spirituali, quarum vtraque sibi correspondẽtia habet obiecta, quibus secundũ cuiusli bet capacitatem æternam veritatem (quæ Deus est) percipere vel participare potest, ideo duplex assignatur contemplandi modus, quibus tanquam via duplici ad ardorem perfectę charitatis puenire valeamus: & propter hoc etiam oportet spiritualem hunc pedẽ duobus modis pparare ad currendam hanc viam. Primo constat homo ex corporali subsłantia & natura, & huic obiecit Deus omnia quę cognosci possunt exterioribus sensibus, vt rudes & sensuales homines (quorũ sensus & intellectus obtenebratus est, & affectus ad se reflexus, ita vt non possint diuinã bonitatẽ & veritatem, prout in seipsis sunt, sentire) in sensibilibus creaturis contemplari valeãt immẽsam maiestatẽ, sapientiam, artificiositatem, pulchritudinem, suauitatẽ & amorem inuisibilis creatoris. Hic est vnus modus & via perueniendi ad vitã contemplatiuam, scilicet cum homo attendit opera creationis, & considerat magnitudinẽ pulchritudinem, subtilitatem, ordinationem, nobilitatem & suauitatem creaturarum, & inuenit in omnibus immensitatem quæ Deo asscribitur. Consequenter attendit propriam vilitatem, ingratitudinem & malitiam, quam erga Deum ostẽdit. Et qualiter Deus immensus dignatus sit humanam naturam susc ipere, & nos ex amore per amaram & confusiuam mortem & preciosum sanguinem liberare, & similia. Et huiusmodi exercitia primo locanda sunt in fundamento contemplationis: & cum aliquanto tempore istud vigorose exercitatum fuerit imprimetur ex hoc cordi admiratio quædam diuinæ immensitatis ex considerationc creaturarum: nec non & deuotio quædam plena confidentiæ ex considerationc diuinæ dignationis ad nos viles & vitiosos, quam exhibuit humanitatem assumendo: & denum etiam magna lætitia amoris plena, considerato quod amor eius ad nos, ipsum coegerit talem mortem sustinere. Hæc autem tria prædicta (excitando affectum) trahũt exteriorem hominem introrsum, & interiorem hominem sursum, vbi paulatim magis & magis in his tribus instruitur. Et ita præcedit intellectus, & trahit post se affectum introrsus, quoadusque affectus adeo violentus & impulsiuus efficiatur, vt omnes vires in fuum seruitium compellat. Et ex tunc quandocunque se ad exercitium dare voluerit, non erit necessarium sibi à principio exercitationem inchoare, sed semper parata inueniet tria præfata, tã quam fundamentum super quod collocet exercitia contemplatiuæ vitæ secundum tractum spiritus. Sed primus labor suus erit, accendere amoris ignem vt fornacem ardentem, cui statim Deus associabit gratiam suam tãquam operarium, cuius instrumentum erit amor. Sed hic amor per istã viam acquisitus, non est tam actiuus, vigorosus aut impetuosus, quin intellectũ præcedere permittat & ipse sequatur: & ideo tantum non proficit in vita contemplatiua, aut in virtutibus, vel etiam in suipsius mortificatione, sicut amor acquisitus alia via. Et in hoc præparatus est pes affectionis ad ambulandum per istam viam, quæ magis frequentatur ab hominibus, & præsertim ab illis, qui ingenio subtiles & actiui sunt.

Via humana per creaturas in de uotos sensus.

Via mystica, per amorosum affectum in Deum tendens, atque de eam iuuantibus.

Caput XXXI.

SEcundo constat homo ex spirituali substantia & natura, cuius obiectum sunt omnia quæ exterioribus sensibus non possunt apprehendi: & illa ratione com-

comprehendit, aut fide contemplatur. Sũt aũt nonnulli, & præsertim q sensibus quieti sunt & intellectu non actiuo, aut etiam simplices & non multum capaces, pleni tamen naturali amoroso affectu & corde hilares: isti in fua ad Deum conuersione non sunt actiui in exercitio virium intellectualium, sed sentiunt se magis inclinatos & dispositos ad exercitandum se in vi concupiscibili: quia in illa statim inflammantur ardenti amore Dei, & istiusmodi homines Deus ad aliam vitam trahit. Nihilo minus quando hæc secunda via hominis nota est, potest se in ea exercitare & ipsam perambulare: quia quãuis communiter gratia operetur secundum dispositionem naturæ, ipsam ad spiritualem eius perfectionem perducere optans, tamen etiam sæpe operatur gratia Dei secundum qualitatem exercitationum quas assumimus: & Deus vnicuiq; largitur gratiam secũdum quod se præparauerit, & idoneũ exhibuerit ad ipsam recipiendam & ea vtendum.

Gratia quõ operetur.

Hæc igitur via est diuina & occultata ab omni humana sapientia, & docet eam Deus (immediate) paruulos, humiles & amantes, sicut dixit Iesus: Confiteor (& gratias ago) tibi pater domine cœli & terræ, quia abscondisti hæc à sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis, id est, humilibus. Hæc etiam via est multo vtilior & nobilior: quia Deus magister est omnis perfectionis, ita quod rudis laicus aliquis aut vetula fi trahitur aut ambulat per hanc viam, intra breue tempus recipere potȩrit maiorem experimentalem cognitionẽ de Deo & veris virtutibus, & similiter de omnibus salutem humanam concernentibus, quàm omnes doctores totius mundi cognoscere possint per suam naturalem sapientiam aut scientiam acquisitam. Est in super ista via compendiosior ad obtinendam perfectionem, & facilius acquiritur, non requirens ingeniositatem aut subtilitatem intellectus: quia in affectu negocium hoc agitur, & non intellectu, donec homo in affectione tam ardens efficiatur & abundans in omnibus spiritualibus diuitijs, omnes potentias animæ replentibus, quod tandem fibi aperitur pura quædam simplexque cognitio cum illustratione diuinæ claritatis, ita vt naturalis intelligentia eius tantum eleuetur vltra omnem naturalem cognitionem, quãtum claritas solis excedit claritatem lunæ. Ad hanc viam hortatur nos Dauid, dicens: Gustate & videte quoniam suauis est dominus, beatus vir qui sperat in eo. Inchoationem huius viæ supra tetigi, vbi etiam apposui similitudinem de ædificio arcuali. Quando igitur spiritualem huiusmodi arcum aliquis ædificauit, prout ibidem tetigi, id est, acquisiuit studiosum impellentem amorẽ dotatum gratia Dei, tunc habet spirituale instrumentum ad operandum per illud spiritualiter in via contemplationis: vocaturq; istud instrumentum amor aut gratia operans: & hoc ideo, quia valde agit & perurget hominẽ ad omnia quæ Deo placere putãtur. Vocatur etiam sensibilis gratia vel sensibilis amor, quia valde sapidus & sensibilis est. Est itaq; istud instrumẽtum quoddam ad omnem spiritualẽ profectum in vtraq; via, pro illis dũtaxat qui ipso bene vtunt, sed væ illis q eo abutuntur. Nemo vero debet præsumere aut se extollere propter istud instrumentũ adeptũ: quia potest obtineri per exercitia venętia ex puris naturalibus, & possessor remanebit in statu damnationis: sed solerter attendere debet opera, quæ isto instrumento operatur. Et si inuenerit seipsum studiosum & sollicitum ad mortificationem & resignationem suæ voluntatis in beneplacitum Dei, prout supra tetigi, signum est, istud instrumentum gratia Dei dotatum esse. Si autem non curat multum proficere in mortificatione & abnegatione sui ipsius, & in cremẽto seu augmento virtutum, studiosus vero est exercitare semetipsum * ad quiescendum in saporositate & sensibili dulcedine, etiam si quotidie septies reperetur in spiritu, nihilo minus stat in puris naturalibus, & abutitur gratia Dei ad suam damnationem: quia diligentior est ad satisfaciendum suæ spirituali gulositati, quàm ad exequendum beneplacitũ Dei. Instrumentum itaque istud est impellens aut perurgens gratia seu amor: vtrumq; ipso in vtraque via: sed in priori via præcedit intellectus, quærens materiam amoris quam affectui offerat, sicut apis volans super flores ad colligendum mel: & affectus sequitur vt ab intellectu pascatur. In ista autem via affectus præcedere vult, & intellectus sequi non potest nisi à longe: quia affectus non vult quod cogitetur de vita æterna, de angelis, vel etiam de Deo, quantumlibet

Psal. 33

Instrumentum concupiscibile.

Mat. 11

Vita facilis & nobilissima.

** Alia via quiescendi.*

tumlibet nobiles sint tales cogitationes, sicut de eius immensa magnitudine potestate, bonitate, clementia, misericordia, amabilitate, & similibus: sed ipse solus opus hoc agere vult in simplicitate affectionū, puta cum aspirationibus, hoc est, desideriis stimulantibus, perurgentibus, inhiantibus ad vnitionem Dei. Quàm nobilis autem aspiratio ista in homine perfecto sit, sentiri potest, sed non scribi. Qualiter vero ad hanc se applicare debeat, q in hac via progredi vult, & peruenire ad vitā cōtemplatiuam, exprimere & eloqui conabor, prout melius potero.

De aspirationibus & eiaculationibus. Cap. XXXII.

AD progrediēdum igitur in hac via, oportet hominem in duobus se exercitare, scilicet in aspirationibus & in vnitiuo amore: quorum vnum est corpus istius contemplationis, alterū anima seu spiritus. Vnum consistit in inferioribus viribus animæ, alterum in superioribus. Cū ergo aliquis peruenerit ad instrumentum contemplationis, & ire vult per istam viā quam Dionysius appellat diuinam & mysticam, dimittere debet meditationes suas & exercitare se duntaxat in affectionibus: habere etiam debet ad hoc in memoria sua paratas multas breues oratiunculas, quæ excitēt istam aspirationem, quas Augustinus vocat iaculatorias, quia sunt iacula amoris, quibus iaculamur in cor domini nostri, de quo ipse ait in Canticis Cāticorum: Vulnerasti cor meum soror mea sponsa. Istas oratiūculas ferre debet in corde & etiā ore loqui ad deū, ac si præsens esset, & hoc semper quando potest, eundo, stando, sedendo, iacendo, comedendo: & non tantum quando orationes statutas dicere habet, sed consuetudinem sibi faciet, vt habeat eas semper præsentes ad minus in corde. Poterit autem huiusmodi oratiunculas vel aspiratiōes formare hoc modo: O domine, quando te diligam perfecte? O dñe, quando te nude amplectar brachijs animæ meæ? O domine, quādo meipsum & vniuersum mundum contemnā propter amorem tuum? O domine, quando anima mea cum oībus viribus suis tibi vniet? O dñe quando anima mea totaliter & perfecte in te mergetur & absorbebit? O domine, ego te totum possidere & me totū tibi offerre desidero, & vnus in vno æternaliter & inseparabiliter requiescere. Et in hunc modum absque numero formari poterunt, vt gratia Dei sua inactione docebit: dicit aut cogitari debent cū impetuoso æstuanti desiderio, vt vnum fieri possit cum Deo, in ardore dilectionis liquefactus. Et huiusmodi aspirationibus amoris affectio semper magis inflammabitur in amando, & spiritus præparabitur ad subleuationem contemplationis. Cum ergo spiritus hominis per frequentes, ingeminatas, aspiratiuas exercitatiōes confirmatus fuerit in vnitiuo amore, seu amore qui vnit animam Deo, tūc affectus hominis adeo impetuosus æstuansq; effi cietur & instar fulguris velox, vt quoties se ad Deum conuerterit, sine cogitatione præuia, in momento spiritum vehat in abyssalem amorem Dei, cum ineffabilibus impulsibus & desideriis ad Deum solum possidendum, ita quod vacabit ab omni quod infra Deum est. Et istud poterit facere centies, imo millesies in die, si volucrit, & natura sua sufferre potuerit: quia oportet istud exercitium cum magna discretione fieri, ne homo destruat naturam suam, vt postea declarabimus: quia exercitium istud efficitur adeo vigorosum in plerisq; cum se vigorose ad deū cōuertunt, vt sibi appareat quod cum anima & corpore absscedere debeant, aut quod cor sibi ex magna violentia rumpi debeat: & propter hoc in momento omnes animę vires sunt collectæ & liquefactæ in ardore dilectionis, ficq; in deum cadunt. Et isto modo in strumentū vitæ contemplatiuæ in ista via multo acutius & aptius redditur ad operandum cum ipso, scilicet in consurrectione in deum, in profectu virtutum, in mortificatione sui ipsius, & in omni quod spectat ad vitam perfectam.

Cant. 4

Iaculatio nū amoris exempla formula.

De vnitiuo amore aīam puram in Deum transformante. Cap. XXXIII.

IAM CONSEQVENTER secundum posse nostrum agemus de vnitiuo amore, vt saltem parua de hoc notitia & informatio habeatur. Dionysius dicit de amore in libro de diuinis nominibus: *Cap. 4*

Vnus

Vnus est amor increatus (qui est ipse Deus) qui ingignit omnibus creaturis amorem creatum. Cum igitur amorem nominamus, siue diuinum, siue angelicum, siue intellectualem, siue animalem, siue naturalem, designamus nomine amoris quandam virtutem vnitiuam, quę de amante & amato appetit vnum efficere. Sed quia nō est possibile quod duo totaliter secundū omnem modum possint vnum fieri, nisi vnum penitus annihiletur, propterea, sicut Aristophanes philosophus dicit & etiam Aristoteles, quærit amor proximiorem & aptiorem vnionem, quam amans ad amatum habere potest. Et qa vnio quā cum Deo in gloria habebimus, & ex largitate Dei etiam nonnulli interdum sentiunt in tempore isto, nobis incognita est, idcirco parumper tangere volo obiecta, supra quæ affectuosa amans anima oculos intellectuales dirigere possit ad exercitandum vnitiuum amorem: quandoquidem dilectum suum (hoc est, Deum) videre non potest nec imaginari, quia spiritus est deus, & qui veraciter illi adhærere vult, adhærere debet in spiritu & veritate.

Ioan. 4
1. Cor. 6

Quamuis autem similitudines aliquo modo homini viam demonstrare valeāt, tamen sunt tantum dissimiles veræ cum Deo vnitioni, quantum Deus ipse longe excedit omnem creaturam. Primo potest accipere similitudinem de arbore, cui furculus inseritur, vbi furculus vna arbor efficitur cum trunco per nutrimentum terræ: sic etiam anima per nutrimentum gratiæ & amoris vius spiritus fit cum spiritu Dei. Sed in tempore hoc non sentimus istam vnionem, sicut in gloria sentiemus, quibusdam tamen datur etiam in hoc tempore sentire. Hanc vnionem Christus nobis promittit, dicens: Ego sum vitis vera, vos palmites. Manete in me, & ego in vobis, vt fructum plurimum afferatis. Secūdo potest accipere similitudinem de vino, cui gutta aquæ infunditur. Aqua illa in vinum mutatur, & amittit propriā naturam, assumēdo naturam vini in colore, odore, sapore, & in omni virtute. Sic etiam cadit anima in immensitatē Dei sicut gutta aquæ in magnitudinem maris, seruatque ipsa duntaxat essentiam suam, sed omnes vires eius sunt deificatæ, hoc est, Deo perfusæ, quemadmodum stella quæ tenebrosa est in substantia, perfluitur claritate solis. Et tunc anima nostra erit materia quasi corpus, & Deus forma eius, anima eius & vita eius, sicut nunc anima est forma animæ, & vita corporis. Horum autem duorum vnio erit tam iucunda & nobilis quod si alicui bene cognita esset & ipsam sensisset, & postmodum per attentionē circa ipsam quietus immoraretur, non facile se continere posset, quin in spiritu raperetur. Idcirco frater Aegidius tertius discipulus sancti Francisci, postquam spiritus suus semel fuerat vnitus essentialiter spiritui Dei (ita vt Deum essentialiter videret) adeo paratus erat idem spiritus eius sursum rapi, vt si veniſſet per viam ambulando, sibiq; dictum fuisset duntaxat hoc verbum, Paradisus, statim raptus fuisset, si solum cogitationes suas direxisset ad excessum mentis, in quo anima eius transformata fuerat cum Deo. Ista similitudo signatur in missa, quando vna gutta aquæ ponitur in vinum consecrandum. Tertio potest accipere similitudinem de ferro, qđ ponitur in ignem ardentem, quod totum candescit à magnitudine caloris: & cum extrahitur, tunc ignis & ferrum sunt eiusdem quantitatis: quia secundum quantitatem ferri, cernitur etiam ignis. Ferrum autem suam substantiam retinet, sed mutatum est in colore & natura, quia de natura eius est frigiditas, & nunc calet, & sic de alijs. Sic anima quando transformatur in Deum, efficitur etiam secum vna altitudo, vna profunditas, vna longitudo, & vna latitudo, amittitque omnem suam actionē: sed vires eius aguntur à Deo, qui est vita eius, sicut corpus mortuum est in seipso, & omnis vita eius, motus & operatio ab anima sunt. Quarto potest accipere similitudinem subtiliorem de duobus speculis: quia quando duo specula contra se inuicem tenentur, tunc vnum recipit in se totaliter imaginem alterius, cum imagine sui ipsius alteri speculo iam impressa. Sic etiā fit in istis speculis intellectualibus, scilicet æternitatis Dei, & humanæ mentis: qa quando impletur illud libri Cantici Cā-

Similitudo amoris vnię cum Deo.

Ioan. 15

Frater Aegidius.

Cant. 7

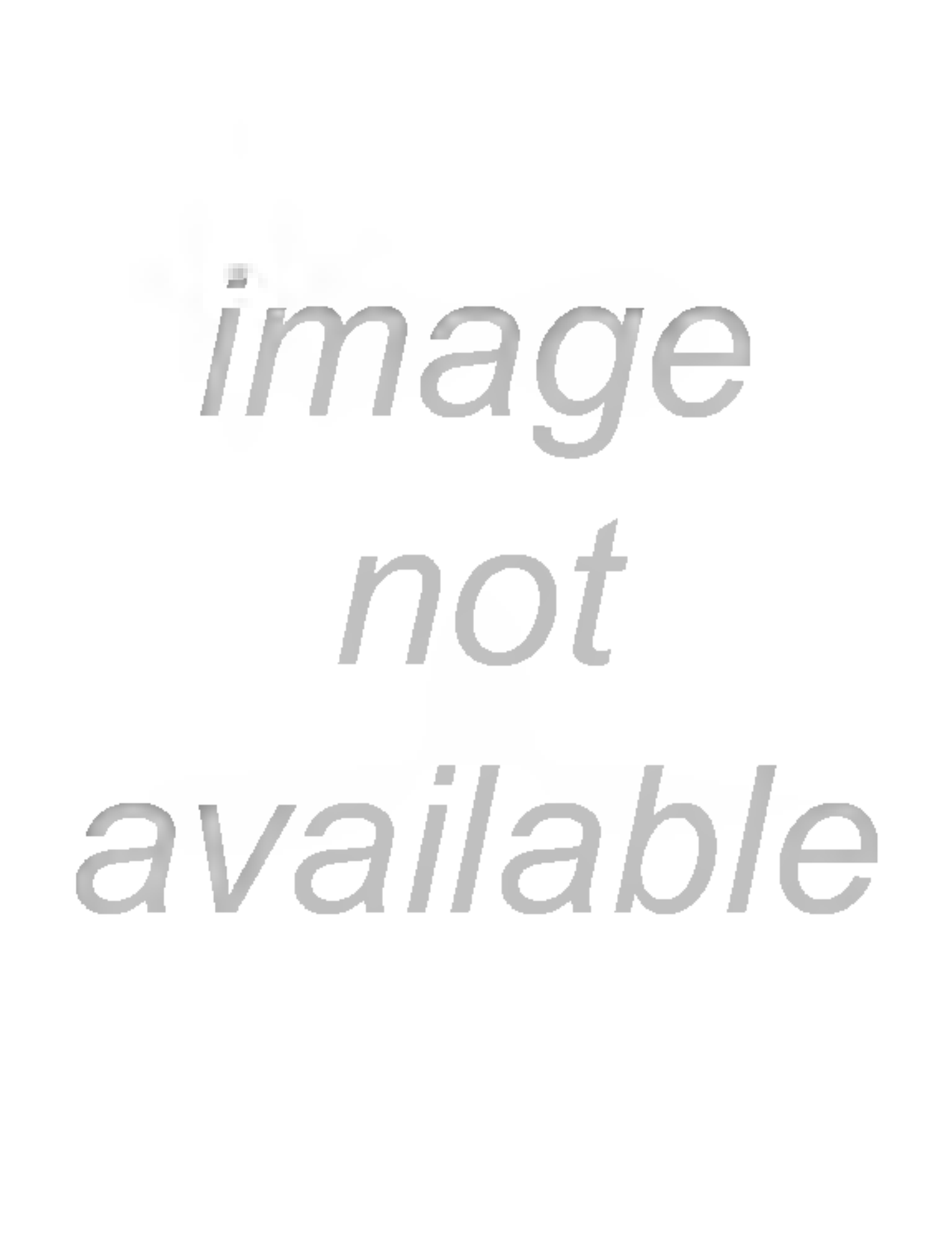
image
not
available

Cap. XXXV.

NVnc procedendū ad præparandam alterā viam, seu alterū pedem contemplationis. i. virtutē intellectiuā. Hæc ꝓparatio perficitur, cū tres superiores potentiæ (quæ appellātur vires intellectiuæ, vel etiā spiritus hominis (bene ordinatæ fuerint, ꝙa secundū illas dicitur anima spiritus. Primo ergo oportet memoriā præparari, ita ꝙ in se non permittat hærere aut figi vllas cogitationes, quæ hominē deorsum trahere possunt, ad inferiores scilicet animæ vires. i. vim concupiscibilē, irascibilem aut inferiorem rationalem: hoc est, oportet vt caueat sibi ab omni impressione cogitationū, quæ trahere possunt ad in ordinatas affectiones cuiuscunq; infra deum existentis, quantumcunq; nobile, sanctum aut vtile in se esse videatur: quia inordinatio affectionis illud pro tunc reddit inutile, imo nociuū. Similiter à cogitationibus quæ trahere possunt ad iracundiam, inuidentiam, amaritudinē aut murmurationem, detractiōem & similia, quæ dulcedinem spiritus inficiunt: & etiā ab omnibus cogitationibus, in quibus ratio nimis occupatur cum exterioribus rebus, licet in se malæ nō sint. Sed semper seruare debet memoriam suam liberam, inoccupatā & ociosam ab omni impressione imaginum & cogitationum, quocunq; modo incidentium, quæ nō prosunt ad amorosum influxum in Deum, & per hoc oēs potēntias animæ suæ optime seruabit recollectas, Deoque coniunget. Pro isto quoque obtinendo non est melius consilium, quàm vt assuescat sedule cor suum erigere in Deum amorosa effluenti affectione, & breuibus ignitis oratiunculis, prout suprà tactum est. Quia candela recenter extincta, quandiu fumigat, potest citius reincendi, si teneatur, etiā à longinquo, sub alia candela ardente, & fumus eius tangat flammam candelæ ardētis: quia tunc flamma descendens, incendit etiam candelam ipsam fumigantem. Ita pariformiter fit in anima sæpe se erigēte per amorosum effluxum in Deum: quia quàm cito se mouet ad Deum, descendit in eam flamma diuini amoris, per quam allicitur Deo semper inhærere amorosis aspirationibus: & istud seruat cor adeo liberum, vt nullæ in ipso imagines possint figi aut hærere, sicuti postea latius audiemus.

Memoria præparetur.

Cor quō erigendū ad Deū.

Intellectus q̄modo purificetur.

Cap. XXXVI.

SEcundo oportet intellectum præparari & debite ordinari ad operandum in intellectuali lumine diuinæ claritatis. Ad hanc autem præparationem non tantum requiritur puritas quæ acquiritur per lachrymas & gemitus oculum lauantes & mundantes, sicut Dauid dicit: Lauabo per singulas noctes lectū meum, hoc est, mūdabo cor meū, quo Deus cernitur, lachrymis meis ab omnibus peccatis meis (quia aliàs non posset congrue vel debite recipere influxum diuinæ claritatis, sicut speculum humanam faciem clare nō recipit, cum fuerit anhelitu alicuius aut aliunde obtenebratum) sed oportet ipsum etiā esse purum, in hoc videlicet, quod in sua cōtemplatione nulla curiositas, præsumptio nouitatum, aut etiā vanitas vel infructuositas lateat, sicut contingit quando exercitium vitæ contemplatiuæ in solo intellectu fit, & affectio ibi opus suum nō habet, puta excitationis diuini amoris, propriæ emendationis, & præcipue mortificationis suipsius: sed aliud obiectum habet ipsam excitātem, scilicet curiositatem & similia. Præterea, vt potentia intellectiua debite præparetur & apta efficiatur, oportet vt in prima irradiatione diuinæ gratiæ & claritatis aut veritatis, ad seipsam se conuertat, vt sciat si omnia idonea facta sint in se, ad recipiendam nobilem illam internam operationem DEI de hoc dicit Bernardus super Cantica sermone octogesimo quinto: Cum veritas in mente fulget, & mens in veritate se videt, in nullo consciam sibi quod erubescat præsentiam veritatis. Hoc est illud decorum quod super omnia bona animæ, diuinos oblectat aspectus. Attamen istud non sufficit, sed oportet vt intellectus duo in homine inueniat, si liberum & inconfusibilem accessum ad Deum habere debeat in contemplatione. Primum est, vt nihil notabile de peccatis inueniatur in cōscientia, quod non sit deletum per veram contritionem, confessionem & ✻ pœnitentiam. Secundum est, vt non possit inuenire in tempore vel æternitate aliquid tam graue, durū, pœnale aut naturæ contrarium ad acceptandum, quin se ad hoc semper paratum inueniat.

Psalm.

Intellectus qui præparetur.

Puritas et intellectus duo necessaria

*alias satisfactionem. Resignatio.

uenia*, siue fit confusio, persecutio, iniuria, amissio bonorum temporalium, aut amicorum infirmitas vel pœna. Et generaliter in omnibus q̃ excogitari possunt in tempore isto aut æternitate, oportet vt se voluntarie resignet in beneplacitũ Dei, vt illud erga se fiat, etiam si deberet æternaliter facere in pœnis inferni. Hæc volũtaria resignatio generat liberum accessum ad Deum, libertatemq; petendi omne q̃d Deus dare potest, imo quod ipse deus est. Alioqui quomodo posset homo rationabiliter petere omne quod Deus est & dare potest, si non prius ipse Deo offerat largo corde & amoroso affectu omne quod ipse est & dare potest, agere aut pati? Et tũc primum homo proprie est totus conuersus ad Deum, & idoneus effectus ad recipiẽdum omnem influxum gratiarum dei, & debet istud semper præcedere in conuersione ad Deum.

Volũtas quõ præparetur.

Includitur etiam in isto secundo puncto præparatio voluntatis, quæ se tam perfecte transfundere debet in voluntatem Dei, vt in nullo hæreat in se ipsa: & hoc faciet hominem liberum, ita quod nusquam in inferiori homine impedietur offerre se nudum intra brachia nudi amoris Dei. Et secundum quod se præparauerit in his tribus, secundum hoc exspectare poterit diuinum & spirituale influxum multiformium donorũ & illustrationum dei. Quando igitur intellectuales istæ vires hoc modo paratæ sunt, tũc secundus pes, scilicet intellectus, præparatus est ad currendum, per cognitionem, in occultis vnius spiritualis contẽplationis, quia hæc tria prædicta visum spiritualem causant. Et quemadmodum amor vnitiuus, est obiectum ad quod pes amorosæ affectionis tendit in via illa, qua affectus præcedit: ita radius diuinæ intellectualis claritatis obiectum est, ad quod pes intellectus tendit, quando ipse præcedit.

operari potest. Assignandi tamen sunt de isto tres gradus, ad similitudinem solis, cuius claritas ab exterioribus oculis nostris recipitur tribus modis, scilicet in obiecto aliquo, puta ligno, lapide, terra, sole splendente super aliquod horum? secundo in radijs solaribus, & tertio in subsstantia vel essentia solis. Sic etiam in tribus gradibus recipiunt homines irradiationem diuinæ claritatis. Vt autem non eres, semper nomine fulguris aut luminis, vel diuinæ claritatis, intelligendum est intellectuale lumen, præbens nobis occultam cognitionem de rebus diuinis aut spiritualibus, & non claritas aliqua, quæ similis sit exteriori claritati. Primo ergo potest æterni solis claritas recipi in obiectis, id est, in scripturis sacris, vbi sub cortice literæ per donum intellectus inueniunt tamsublimem, cœlestem atq; diuinam cognitionem & profundos sensus, quod huiusc̃modi non possent ab aliquo doctorum inueniri: quippe cum ineffabilia sint ea, quibus nobilis mens illustratur. Imo intellectus plerunq; in tantum cognitione ditatur, quod anima recipit tot & tam multiplices occultos & profundos sensus in scripturis quot sunt verba in Veteri & Nouo testamento, & illos omnes trahit aut refert ad fomentum amoris. Per istud spiritus valde eleuatur, prout frater Rogerius ordinis S. Francisci de seipso ait: Sciohominẽ q centies in vno matutino, & forte in q̃libet versu, sursum tractus fuit ad altissimam intelligentiam diuinorum secretorum, & tñ ipse tractui illi resistebat totis viribus. Interdum etiam cogitur sibi ipsi tantam violentiam inferre, ad subterfugiendum secretum amplexum Dei, quantũ vix aliquis sibi infert ad appropinquandum deo: quia nonnun quam Deus ei tam superefluenter expandit sinum diuinæ suæ bonitatis & gratię, quod pro certo agnoscit, si vigorose figeret in huiusmodi oculum intellectus sui, tam profunde mergeretur in abyssum diuinitatis cum spiritu suo, q̃d inde viuens nunquam exiret. Ecce, hæc sunt verba fratris Rogerij. Secũdo potest recipi in suo radio, quando spiritus hominis suspẽsus contemplatur æterna: & in his adeo eleuatur, vt spiritus magis agatur à spiritu sancto quam agat, rapiaturq; supra seipsum, vbi mirabilis claritas cognitiõis recipitur

Lumẽ intellectuale.

Frater Rogerius.

De tribus gradibus diuinæ cognitionis.

Cap. XXXVII.

Claritatẽ solis recipi triariam.

HIC consequenter est sciendum, q̃d influxus diuini claritatis intellectualis quibus homines illuminantur ad cognitionem, fieri possunt mille modis: quia spiritus sanctus innumeris modis

de ſancta Trinitate,de æterna generatione filij,de mirabilibus operationibus ſpiritus ſancti,& de ſimilibus. De hoc dicit Dionyſius ad Titum: Verte te ad diuinũ radium:quaſi diceret:Non quæras alium doctorẽ nec aliud exemplar, ſed teipſum conuerte introrſum, & eleuando omnes vires tuas,verte te ad lumen diuinum,vbi immediate à DEO doceri & ſpiritualiter poſſis nutriri.Per huiuſmodi continuam introuerſionem ad Deum, cognitionem de Deo,& ſpirituale nutrimentum homo plus in cœlo conuerſatur quàm in terra, manetq; ſuſpenſus in Deo,ſicut radius in ſole. Huiuſmodi etiam ſpiritualibus radijs anima ſpiritualiter cibatur, nutritur, & iugiter in Deum trahitur:poteritque in hoc per perſeuerantiam vel continuam exercitationem adeo habituari,vt ſibi labor ſit & tædium iterum deſcendere, & crux inferioribus occupari, ſicut legimus de
S.Clara. quadam ſancta virgine quæ Clara dicebatur.Iſta omnes cogitationes & affectiones ſuas ita in amorem Dei iactauerat,& cum omnibus viribus ſuis tam continue in Deum fluebat,quod anima eius ſeu ſpiritus ſemper in Deo ſuſpenſus eſſe videbatur.Reuelabatur autem cuidam deuotæ perſonæ,quod ſine intermiſſione ſemper in eam fluebant radij diuini, quibus ipſa nutriebatur.Et iſte influxus trahebat omnes vires eius ſurſum in Deum,in tantum vt vſum naturalium virium ſuarum amitteret.Accidit ſemel in die Epiphaniæ, ipſam valde vigoroſe trahi ſurſum,adeo vt triginta diebus ſequentibus rapta maneret,ita vt nullam haberet memoriam ſecularium rerum,nec vllam intelligentiã eorum quæ circa ſe fiebant.Non ſumebat cibum vel potum, nihilque ſentiebat in corpore ſuo.Poſt hoc,quando ad ſe rediit,videbantur ſibi triginta illi dies nõ niſi tres fuiſſe.Quatuor etiam menſibus poſt præfatos triginta dies,quando ſe terrenorum cura occupare cogebatur, quia Abbatiſſa erat cuiuſdam monaſterij, non potuit cor ſuum deorſum deducere aut de temporalibus cogitare:& putabat quod ſemper ſic permanſiſſet,niſi ſedule coacta fuiſſet cor ſuum occupare curis temporalibus. Tertio claritas iſta poteſt recipi in ſua origine, de quo tertium gradum deſcribam.Sic ergo habemus præparationẽ vitæ contemplatiuæ.

De ornatu vitæ contemplatiuæ ſpiritualis per ſeptem dona ſpiritus ſancti.

Cap. XXXVIII.

PRoſequendo ſecundum,qualiter iſta vita contemplatiua ornari debeat,ſciendum quod immenſa liberalitas dei (poſtquã ſe homo fideliter præparauerit(continere ſeipſam nõ valet,quin ipſum dotet nõ ſoluni ſenſibili gratia & amore, verum etiã vult oẽs morales virtutes ornare,& ſublimare pfectis donis ſpiritus ſancti,quibus totus homo decoratur,& deo acceptus efficitur,imo deſponſatur deo & immediate plerunque vnitur:quia ſpiritus ſanctus tunc venit cum tribus theologicis virtutibus,& veluti fons ſeptẽriuulis pfluit oẽs vires animæ,& replet eas donis ſuis. Vt *Timor.* aũt habeamus notitiã iſtorum donoꝝ vitam contemplatiuã ornantiũ, ſciendũ ꝙd primũ inter ipſa vocatur timor filialis q hoc modo animam ornat.Sanctus Thomas dicit quod dona ſpiritus ſancti pficiunt potentias animæ per hoc,ꝙd ipſas reddunt prõpte mobiles à ſpũ ſancto,ita ſpiritus poſſit in eis operari quæ voluerit,qa talem efficiunt animã,quod in ea nullum remanet obſtaculum inactionẽ dei impedire valens,ſed pfectẽ ſubſternitur in proſperitate pariter & aduerſitate.Et iſtud primo facit timor filialis,imprimẽs cordi er *Timoꝝ effectus.* ga deum paternam amoroſamq; reuerentiam,& voluntatẽ propriã cum gaudio & deſiderio totaliter ſubdens voluntati dei. Imprimit etiam cordi nobilem erubeſcentiam coram DEO, quando aliquid facit quod Deo diſplicere poſſet : quæ erubeſcentia cor humiliat,& excitat ad contemptuni & diſplicentiam ſuiipſius. Conſequenter etiam reijcit omnem ſeruilem timorem,puta de inferno,purgatorio iudicio,morte & ſimilibus,& etiã temporalẽ timorem.ſ.de pœnis,cõfuſionibus,amiſſione temporalium,pſecutione hominũ, & ſimilibus:quia reſignat ſe in beneplacitum dei,& relinquit duntaxat in homine timorẽ,qui eſt ad deũ,videlicet eum offendendi in eius amore tepeſcendi,familiaritatem eius amittẽdi,& ſimilium,ita quod generaliter eijcit omnem timorẽ qui pœnam facit, ſatagitque ſe tranſformare in

amorem

amorem: pressuram etiam cordis ex timore pœnali venientem, cõuertit in dulcedinem, sicut Dauid dicit: Quàm magna multitudo dulcedinis tuæ domine, quam abscondisti timentibus te. Timor iste excæcat oculum sinistrum, hoc est, mortificat in exercitijs & operibus virtuosis omnes alienas intentiones, in quibuscunque moralibus virtutibus latere possibiles, quas frequentant homines qui proprie aut principaliter Deum non quærunt: & eleuat intentionem in Deum solum, quia origo operum ex Deo venit, hoc est ex spiritu sancto. Et hoc modo dona spiritus sancti ornant, nobilitant & exaltant virtutes morales per amorosam intentionem quam in Deũ vehunt, & operantem reddunt voluntariam & anhelantem ad bonum faciendum & malum * dimittendum. Hictimor subiectum, reddit hominem omni creaturæ secundum suum sentire & etiam affectum, puta quod se reputat, sine fictione, viliorem peccatorem totius mundi, & desiderat etiam talis ab alijs reputari, gaudens in omni sui despectione. Tales appellantur in Euangelio pauperes spiritu, hoc est, humiles affectione. Secundum donum spiritus sancti vocatur pietas, & est sancta quædam liquefactio animæ in virtute pietatis. Ista pietas est spiritualis quædã deuotio ad omnia seruitia Dei, & affectuosus impulsus ad auxiliandum & obsequendum oĩbus hoĩbus, veniens ex influxu diuini amoris. Et sicut intẽtio misericordiæ, prout est moralis virtus, in exercitijs operum misericordiæ est naturalis seu humana, ita intentio pietatis in exercitijs operũ misericordię est solũmodo deificata, qa deus in omnibus finis eius est. Cõsequenter sciendum q̃ exercitium pietatis cõsistit in triformi actu. Primo, in honorando, regratiando & laudando Deum cũ magna dilectione & desiderio: itẽ in mortificando seipsum iuxta beneplacitũ Dei, & in ampliando diuinum cultum secundum posse suum in oĩbus hoĩbus: qa Bernardus sup illud Pauli: Exerce teipsum ad pietatẽ, dicit in epistl. ad fratres de Mõte Dei, ordinis Carthusiensis: Pietas istiusmodi est iugis Dei memoria, continua intentionis actio ad eius intelligentiã, & indefessa affectio ad eius amorem, vt nulla vnquam inueniat seruum Dei, nõ dicã dies, sed & hora, nisi vel in exercitij labore & proficiendi studio, vel in experiẽdi dulcedine & fruendi gaudio. Et istud est valde contra tepidos spũs, q in suis exercitijs multã sensibilẽ gratiam recipiunt, & in se inueniunt promptam voluntatem ad omne bonum: sed istiusmodi dono sunt multum ingrati, multumq; tẽporis ociose expendunt sine necessitate, cum tamen nulla exteriori cura necessario sint onerati, & tam magna commoda vel dispositiones commodosas habeant sine intermissione fluẽdi in Deum. O quàm districtam rationem de hoc reddere habebunt propter ingratitudinem donorum Dei, videturq; eorum deuotio magis venire ex natura, quã ex Deo, ex quo propter modicam causam vel etiam sine causa, tam ociose aut vane tẽpus suum consumunt. Amor enim semper trahit hominem ad originẽ, vnde ipse amor effluxit: si ergo amor istorum esset ex Deo, tractus ipsius tam vigorosus esset ad Deum, quod secum non compateretur * ociosum spiritum. Secundo pietas operatur custodiam sanctitatis, sicut Salomõ dicit in Prouerbijs: Omni custodia serua in cor tuum, quoniam ex ipso vita procedit. Et istud præcipue necessarium est hominem proficere volenti in vita contemplatiua: quia non poterit pie affici, nisi sanctitatem amet. Idcirco cum Iesus contemplatiuam animam vocaret ad exteriorem hominem in subsidium aliorum in operibus misericordiæ, respondit ipsa in Canticis Canticorum: Expoliaui me tunica mea, hoc est, exteriori occupatione, heu quomodo iterum induar illam? laui pedes meos, hoc est vim intellectiuam & affectiuam, heu quomodo iterum inquinabo illos? scilicet imaginibus creaturarum, quia cum se homo extrouertit, impossibile est quin cogatur interdum mediante sensualitate terram tangere, & pati inordinationem aliquam in sensualitate. Tertio operatur abundantiam compassionis fraternæ erga omnes homines sine personarum acceptione in subdijs spiritualibus vel corporalibus: quia educit hominem cum amorosa compassione, quæ cor compungit, & compassiuum efficit in omni necessitate quorumcunque hominum: & hoc modo generat in ipso generalẽ quandam amorosam inclinationẽ & effluxum ad omnes creaturas propter earum creatorem, reddit q̃ eum benevolum, obsequio-

Psal. 30 *In tepidos spũs.*

** Alias colerandum.*

Matt. 5

Pietas.

Pietatis effectus.

1 Tim. 4

Pietas quid.

** Alias tepidum.*

Prou. 4

Cant. 5

sum & promptum in quibuscunq; subsi-
Scientia. diis, salua discretione. Tertium donum est scientiæ, id est, noticia credendorum, agendorum vel dimittendorum, ita vt non deuiet homo à via iustitiæ. Est enim scientia hęc supernaturalis quædam notitia infusa rationi, per quam exercere valeat oēs virtutes morales in vera pfectione, dans veram notitiam & discretionē oīm virtutū. Istud
Scientiæ effectus. bonū illustrat & ordinat exteriorē hoīem sicut donū intellectus illustrat & dirigit ad interiorem & ad cœlestia, Qui igit hoc donū scientię salubriter accipere voluerit, necesse est vt in se quandam internam diligentiam habeat moriendi omnibus peccatis & impfectionibus, viuendiq; perfecte in omnibus virtutibus, & semp clarius perfectiusq; virtutes intelligendi, & pro earundē notitia habenda diligentē pscrutationē adhibeat, & Deū exoret i qa ad ista donū istud nos instigat. Hæc tria præfata dona proprie deseruiunt actiuæ vitę, sicut
Fortitudo. subsequentia vitæ contēplatiuæ. Quartum donū vocatur fortitudo, prosequendis cilicet omne opus bonū & exercitium. Et quemadmodū tria pcedentia dona exornant hoīem ad pfectionem vitæ actiuę, ita donū istud fortitudinis incipit ipsum ornare in vita contēplatiua. Sciendum tñ ꝺ duplex fortitudo spiritualis distingui-
Fortitudo simplex. tur. Quædā erū dicitur fortitudo simplex, quæ facit hoīem tā validū & potentē, ꝺ oīa hæc inferiora poteſt deuincere, & pręcipue ad tria donatur. Primo, ad pficiendas operationes viriles, qbus superentur peccata & oēs tentationes, contēnanturq; omnia hæc inferiora, & omnia virtutum ornamenta conseruentur. Secundo, ad fortiter pugnandum contra tentationes diaboli, carnis & mundi. Tertio, ad sufferendam omnem tribulationem, afflictionem & aduersitatem per veram patientiam, de qua dicit Cassiodorus super Psalterium:
Patiētia Patientia vincit aduersa, nō colluctando, sed sufferendo non murmurando, sed gratias agendo. Ipsa est quæ feces totius voluptatis abstergit, ipsa est quę animas Deo lympidas reddit: & tunc totus homo exterius & interius perfunditur sapore quo
Psal. 90 dam mellifluo: quia (sicut Dauid dicit, Cum ipso sum in tribulatione) homo pro tunc est in præsentia altissimæ Trinitatis à qua recipit mellifluum saporem interiorem suauitatis & consolationis, cuius tractu contemnit omne quod mundi est, liber ab omni inordinatione affectionum vel occupationum, & præ ebrietate spiritualī non sentit vllam pœnam, tribulationem aut aduersitatem. Alia nun-
Fortitudo duplex. cupatur fortitudo duplex, quæ facit hominem superando transcendere omnem spiritualem consolationem, sensibilē gratiam, & omnia dona Dei, quantumlibet magna, nobilia & multiplicia, ita quod nullo modo quiescere consentit in aliqua spirituali consolatione, dulcedine, relatione, aut in quocunq; alio donoꝛ sed omnia nititur pertransire, vt eum quem solum super omnia diligit, ad votū valeat inuenire. Quintum donum dicitur
Consilii. consilium, hoc est, consulta & certa autem tacta electio eorū quæ Deo placita sunt. Istud proprie est donum cōsilij, quo erudimur ad discernendum recte ad dictamen rationis, quid vtile, decens & licitum sit: quo subleuamur ad eligendum quod licet decet & expedit, quo denique expedimur ad prosequendum illud ad operationem virtuosam. Datur etiam nobis donum
Consilij effectus. istiusmodi, ad consulendum in istis alijs hominibus: differtque à dono scientiæ, quod docet bene iudicare secundum regulas æternæ legis nobis scriptas: sed istud donum docet secundum regulas æternæ legis bene inuenire, quæ difficilia, ardua & pfecta sunt, per nos agenda aut fugienda, de quibus determinata regula nobis præscripta non est, quia non vniformiter à singulis quibusq; sunt agenda vel cauenda. Donum istud docet nos non solum vitare exteriorem multiplicitatem, verum etiam quaslibet intrinsecas multiplicitates docet transcendere in vnitatem spiritus, operaturq; in nobis similitudinem quandam & iucundum præambulum supessentialis vnitatis amoroſę fruitionis Dei. Magnum consilium soli Deo vniri velle in affectu: sed maius consilium, Deo velle vniri per voluntatis conformitatem, etiam in omni aduersitate. Tali nanq; voluntatis vnione Christus orationem suam terminauit ante passionem suam, quando dicebat: Pater, non mea voluntas, sed tua fiat, quod super omnia pa-
Matt. 26 tri cōplacuit. Tunc diuinum beneplacitū fideli amatori fit summū gaudiū secundū spiritus sensionē. Tunc etiā primo aptus efficit omnia dona Dei in se suscipere, qa se ipsum

ipsum & propriam volũtatem, & omnia penitus propter Deum sine retractione abnegauit. Tunc denique cum Helisæo duplicem spiritum consilij recipit, videlicet agendi ardua & grandia, & cum desiderio grauia & dura patiendi. Sextum donum dicitur intellectus, & est lumẽ quoddam supernaturale, intellectum nostrum illustrans & subtilians ad comprehendendum internum, spiritualem profectum vitæ contemplatiuæ. Quærit autem lumen istud hominem internum, transitum sensuum & omnium imaginum sensualiũ, & vt naturæ penitus moriatur, & in spiritu viuat. Quanto enim in nobis amplius mortificamus naturam, hoc est, naturales passiones quæ præcipue sunt causa obtenebrationis intellectus nostri, tanto magis dono intellectus illustramur, & acquirimus etiam ex hoc spiritualem quendam sursum impellentem appetitum ad Deũ, qui facit hominem viuacem & vigilãtem & perseueranter se conuertentem in Deum. Istud donum habet tres gradus. Primus gradus operatur in homine simplicitatem & vnitatem spiritus & claritatem intellectus, ita quod spiritus in seipso simplificatur, clarificatur & repletur gratia, donisq; Dei: similis etiam DEO efficitur per gratiam & deificam charitatem, & stabilitur in vnitate cum spiritu Dei. Secundus gradus docet vitam contemplatiuam absque omni errore ordinare, conuersari in spiritu, de cœlestibus & diuinis profundam habere intelligentiam, atque ex omnibus creaturis & operibus Dei, intimum ac profundum capere intellectum, & per hoc consurgere in Deum, ei gratias agendo, laudando & amãdo in omnibus. Tertius gradus docet perfectam notitiam in sublimi contemplatione, qua deum speculatur in spiritualibus similitudinibus, quæ eleuato eius intellectui offeruntur, vt in huiusmodi non erret aut decipiatur. Hoc etiam donum dat nobis notitiã de similitudine Dei, quam in nobis per gratiam, charitatem & virtutes habemus: & de vnitate, quam in DEO possidemus per fruitiuum amorem, vbi anima potius agitur quàm agat, sicut postea audiemus.

4. Reg. 2 Intellectus.

Intellectus gradus.

Sapientia

Septimum donum vocatur sapientia, hoc est, sapida scientia, de qua Augustinus dicit libro XIIII. de Trinitate, quod hæc est vera differentia sapientiæ & scientiæ, quod ad sapientiam spectat intellectualis cognitio æternorum, quæ recipitur cum spirituali experimentali prægustatione cœlestium & diuinarum deliciarum: ad scientiam vero, prout est donum spiritus sancti, spectat cognitio rationalis temporalium rerum aut virtutum moralium. Hæc sapientia dat veram cognitionẽ, quæ intellectum dirigit in omnem veritatem, & spiritualem saporem, qui affectum nostrũ erigit ad summi boni saporosam dilectionem. Actus autem eius est, contẽplari Deum, non quocunq; modo, sed ex dilectione, cum quadam experimẽtali suauitate in affectu. Sapientia in gradu suo altiori est increata, dicitur q; sapientia increata, & proprie est filius Dei aut sapientia patris, quæ semper optat intellectuali creaturæ infundere sapientiam creatam, qua trahatur ad summum bonum agnoscendum, diligendum, fruendum & adhęrendum. Nobilissimum autẽ quod in homine spiritualiter operatur, est tactus quidam qui fit in vnitate spiritus, & est nouissimum medium inter Deum & nos, inter agere & frui vel agi, inter viuere & mori seu expirare. Quid sit iste actus aut tactus proprie, sentiri quidem potest, comprehendi autem aut explicari nunquã, sed generatur ex eo desiderium tam vehemẽs seu ineffabile fruendi summo bono & cõprehendendi bonũ immensum, quod inexpertis omnibus incredibile esset. Verũtamen de hoc tactu in subsequentibus plura tangemus. Hæc ergo tetigisse sufficiat, quomodo oporteat eum ornatũ esse, qui in spirituali contemplatiua vita verũ profectum voluerit habere.

Sapientia sapida scientia.

Tactus mysticus

De consurrectione & profectu vitę contẽplatiuæ spiritualis, iuxta tres hominis partes.

Cap. XXXIX.

QVmodo in spirituali contemplatiua vita proficere & cõsurgere vsq; ad perfectũ quis debeat, nunc prosequendo est sciendum, q; nemo verum profectũ habere potest in vita contẽplatiua, nisi argumentosa pseuerantia satagat seruare se in exercitationeinterioris hominis. Inueniũtur proh dolor multi deuoti hoies, q bona q̃dã simplici-

plicique intentione se conuertunt ab interiori homine ad exteriora quædam minus vtilia vel necessaria, vel etiam supflua & inutilia, aut etiam nullius reputationis existentia, per naturalem quandam aut sensualem inclinationem ad talia allicientem. Cumque taliter extrouersi fuerint ex custodia incauta, paulatim oberrare per cordis distractionem incipiunt, ita quod non curant se ad interiora conuertere, vt ante consueuerant: & tunc in ipsis rursum crescit inordinatio hominis inferioris, qua citius capiuntur aut inuiscantur, puta in multiloquio, rumorum nouitate, societate amicorum, lubricitate aut euagatione sensuum, obliquitate affectionum, & similibus: per quæ appetitus spiritualis incipit fieri insipidus, conatus aut studiositas spiritualis incipit tepescere, & exercitium dissuescere. Cum autem iterum se introuertere voluerint, non inueniunt in corde suo requiem, sed inueniunt se obtenebratos, distractos, & à diuina familiaritate multum elongatos. O quàm modicum & leue est, quod in nobis contristat spiritum sanctum, & impedit inactionem Dei, præcipue postquam vocati sumus ad internum amplexum, & spiritualem fruitionem, sicut legimus de quadam sancta virgine nomine Clara, quod post internam vocationem Dei (qua specialiter dotata erat) quodam tempore habuit parvum quendam motum propriæ complacentiæ, & propter hoc XV. annis influxus diuini luminis & suauitatis sibi subtrahebatur. Ideoq; oportet hominẽ facere vniuersalem separationem ab omni creatura, omni occupatione, distractione, ab omnibus cogitationibus & affectionibus vanis, naturalibusque passionibus, ita quod nulla res permaneat quę inter deum & amantem animam medium aliquod efficere possit: & tunc plena fiducia poterit arripere iter vitæ contemplatiuæ spiritualis. Vlterius est hic notandum, quod cõsurrectio ista habet fieri secundum tres portentias hominis, scilicet secundum inferiores animæ vires, secundum superiores, quæ dicuntur intellectiuę aut spiritus hominis, & secundũ essentiam animæ. Quãlibet aũt istarũ oportet secundũ modũ suum & exigentiam deo vniri, & in hoc totius contemplatiuæ vitæ finis cõsistit. Exempli gratia: Inferiorum virium perfectio in hoc consistit, quod vis concupiscibilis eleuata sit supra omne quod infra Deũ est, ita vt in nulla creatura quiescere consentiat, sed in Deo solo, cum assiduo amoroso influxu in ipsum, dicẽdo cum Dauid: Renuit consolari anima mea, scilicet in creaturis, memor fui DEI, & delectatus sum. Consequenter vis irascibilis eleuata sit supra omnem tribulationem, nusquã requiescendo præterquam in exhibitione patientiæ propter Deum, & in amicabili remissione offensæ: & hoc amanti animæ fiet multum lene auriculare, super quod etiam Deus caput suum optabit reclinare. Postremo, vim rationalem eleuari oportet supra omnem sollicitudinem, multiplicitatem, scrupulositatem & similia, & dirigi vel transfundi in simplicem vnitatem cogitationum in Deum aut cœlestia, prout in sequentibus audiemus. In hunc modum etiam oportet superiores animæ vires suo modo, essentiamq; animæ modo suo eleuari & deo vniri, vt totus homo nobilitetur & beatificetur in vnitate Dei in quam subleuabitur.

Extrouersio.

S. Clara

Abstractio mentis.

Virtũ inferiorum perfectio

Psal 76

Cõsurrectionis gradus.

De cõsurrectione vitæ contemplatiuę spiritualis, secundum inferiores vires animę p quatuor gradus, quorum primus est, intractio sensuum, & eleuatio cordis. Cap. XL.

COnsurrectio vitæ contemplatiuæ, quæ exercetur secũdum inferiorem partem hominis, hoc est, secundum inferiores vires animæ adunatas & collectas, ad inchoandum & prosequendum internum exercitium contemplatiuæ vitæ, nũc est discutienda. Hæc autem exercitatio aut cõsurrectio perficitur quatuor gradibus, inferiorem hominem semper ad altiora subleuantibus, exercitiaq; eius nobiliora & fructuosiora reddentibus. Primus gradus est, cum gratia Dei instar riuuli influit in sensitiuas animæ vires, mouens, stimulans & excitãs hominem, vt toto corde, totisq; viribus sursum se erigat ad cõsiderandum cum Deo amatoriam quandam vnitatem: quam excitationẽ sentit in corde, vbi sensitiuæ vires vnitæ sunt, & præcipue in vi concupiscibili. Negociũ cũ huius

Excitatio amoris.

huius amorosæ excitationis & motionis agitur primo in inferioribus viribus animæ, quas prius parari & aptari oportet, & superponi ignē ardentis amoris, quo inferiores vires sursum agantur, priusq̃ homo ad exercitium superiorū virium peruenire possit. Nemo enim potest veraciter exercitium possidere in interioribus viribus, nisi prius exteriores sensus fint introrsus tracti, liquefacti & annihilati: similimodo nemo potest vere habere exercitium in superioribus viribus, nisi prius inferiores vires in superiores traxerit, liquefecerit & annihilaucrit, ita quod pro tunc à propria operatione destituantur. Istud autem multo facilius potest fieri in exercitijs aspirationis & vnitiui amoris, quā in alijs. Aspirationem vero hanc oportet nonnunquā exercitari etiam cum magno pœnalicq; labore, quando sensibilis gratia nullū subsidium præbet: in quo falluntur multi, in hac spirituali arte adhuc inexperti, putantes hominem in sursum actione spiritus ad Deum, per aspirationum exercitiū multipliciter dotari spirituali dulcedine, cum econtrario plerunq; necesse fit cor eleuare cum magno labore & extensione spiritus, ficut fit cum per violētiam aliquid extrahitur e terra, adeo vt ex impetu conatus huiusmodi sæpe natura magnam pœnam & læsionem recipiat, nisi affluēs sancti spiritus gratia abūdantia sua pœnam alleuiet, & cor indulceret. Posset autē aliquis interrogare, quę fit causa istius pœnosæ exercitationis & violenti impetus spiritus, vnde natura ita alteratur & commouetur. Ad quod respondendum est, quod

Natura quomodo cogenda.

natura in se animalis & carnalis atq; indomita, spiritum semper deorsum trahit: & ideo necesse est vt assiduis vigorosis exercitationibus sursum impellatur, & ad spiritualia habilitetur, ne impediat spiritum nimis, sed voluntarie sequatur: quemadmodum animal indomitum assiduis violentis exercitationibus ad hoc pducitur, vt voluntarie currum trahat aut onus portet. Cumque huiusmodi exercitijs naturam ad hoc pduxerimus, vt exteriores sensus prompti aut parati sint ad introuersionem, & vires inferiores ad cōsurrectionem promptæ sine magno conamine p assiduitatem aut vsum exercitandi, quemadmodum legimus multos fuisse naturales, seculares aut etiam gētiles magistros, qui se adeo exercitauerant in ratione & intellectu, ad obtinendam naturalem Philosophiam, vt nullis sensibus exterius vti viderentur, & plerunq; extra se raperenturi quanto magis hoc impetrare aut obtinere poterit homo Christianus, per exercitium vis cōcupiscibilis amore diuino inflammatæ? Cum ergo hoc modo cor paratū fuerit, spiritu Dei potenter influente, tunc spiritus noster cum spiritu Dei cito ac facile sursum trahitur, ad cognoscēdas & sentiendas voluptuosas incōprehensibiles diuitias & delicias Dei. Hic tamen prudenter obseruādum est, vt in huiusmodi vigorosa, violentaq; affectionum sursum actione semper stet resignatus in superiori voluntate & ratione, ita scilicet q̃d semper suam voluntatem studeat resignare in beneplacitam voluntatem DEI, siue sensibilem gratiam vel deuotionem conferre voluerit, siue nō: quia interdum cum æstuans affectus quæritur maiori impetu & violentia quàm decet, libertas cordis opprimitur & conculcatur, & cor ipsum inquietum, perturbatum & deiectum in seipso efficitur, ex quo sequitur maior obcæcatio & elongatio à DEO. Propterea, quantuis spiritum suum pene semper debeat sursum agere non sine aliquali violētia, tamen semper manere debet in quiete cordis, & prudenter discernere quando se ad exercitationem dare debeat, præcipue, scilicet, cum auxilium gratiæ sentit. Quādo autem se nudatum gratia notabiliter sentit, descendere debet ad considerandos defectus suos in contemptu suiipsius, ad

Resignatio affectionū.

Exercitia sale cōdienda

considerandas veras virtutes, vt ipsas obtinere possit, ad considerandas necessitates viuorum & mortuorum, vt pro ipsis oretve l ad meditandam vitam & passionem IESV CHRISTI, ad se illi conformandum: & similia quæ exercēda sunt in extrouersione hominis. Cum igitur vires inferiores, gratia Dei influente, inflammantur magno impulsu affectionum per ignem diuini amoris, mox oēs vires quasi liquefcentes in amoroso quodam & stimulatiuo defiderio concurrunt in vnitatem cordis, vbi anima tanquā in regali lectulo suauiter requiescit, expectās dilectū suum. Ex hac autem vnitate compunctio generatur nō doloris, sed amoris: quia to-

Compunctio amoris.

to corde inardescit ad redamandam diuinam liberalitatem, ad laudādum, benedicendum,

cendum,& ad gratias agendum, in tantū vt iam sibi incipiat dulcescere, quod ante amarum & laboriosum videbatur: & displicens,tædiosumq; efficitur,q̄ sibi ante iucundum erat& desiderabile. Inuenit enī in se sapidum quēdam cordis appetitū in Deum,tanquam in summum bonum omnis boni cōtentiuum,per quem omnibus rebus creatis valefacit,ne scilicet earum abusu foueat sensuales cōcupiscentias. Sed quia iste gradus hominem necdum perfecte stabilitat in Deo,licet interdum peruenire valeat ad vnitatem virium sensitiuarum,& etiam quia affectio eius adhuc magis stimulat ad acquirendam sensibilem gratiam & deuotionem,quæ affectio valde adhuc impura est & permixta propria quæsitione,quiescendo in donis Dei:idcirco sæpe sibi subtrahitur sensibilis gratia,& permittitur stare nudus:& ideo etiā iste gradus exercitatiōis affert & aufert, pauperem facit & ditat,humiliat & sublevat,lætificat & contristat, sperare facit & desperare,& alia in hunc modum inenarrabilia homini in hoc gradu contingunt: quia quando Deus amantem animam relinquit,substrahendo se & abscondendo, ita vt cum quodam arido affectu sterilis efficiatur,tunc se pauperem inuenit & tepidam,derelictam à Deo & desolatam,sic quod omnis suauitas in tædiosam amaritudinem conuertitur,apparetque homini quod sit à Deo derelictus,quia nōdum didicit adorare eum in spiritu & veritate, sed tantummodo in sensibili deuotione.

Ioan.4 Ignorat etiam istud familiare opus & consuetudinem esse spiritus sancti,per huiusmodi hominem volentis docere nōquiescere in donis Dei,sed tantum in Deo,& exercere se ad Deum in aduersis,sicut in prosperis. Præterea,in isto gradu cum anima fuerit dotata sensibili gratia & deuotione, consurgit in ea ex confideratione immēsorum beneficiorum à Deo receptorum,desiderium aut affectio quædam ardens Deum laudandi,honorandi & gratias agendi. Ex desiderio autem gratitudinis geminus consequenter nascitur dolor:vnus ex defectu, quod scilicet Deum non præualet sufficienter laudare, honorificare & gratias agere:alius consurgit ex desiderio profectus & incrementi virtutum,in quo se semp deficere dolet, & ista duo stimulant eum ad proficiendum.

Dolor desiderij gratitudinis duplex.

Secundus consurrectionis gradus per spiritualem ebrietatē.

Cap. XLI.

SEcundus gradus istius consurrectionis,perficitur in sapida voluptate deliciarum spiritualium: quarum suauitate gustata,repente cor & omnes sensitiuę potentiæ tanto torrente diuinæ voluptatis profluuntur, vt se spiritus amans æstimet ineffabilibus diuinis amplexibus penitus inuolutum. Quæ deliciæ spirituales sunt maiores omnibus mundi voluptatibus in vnum conflatis,etiam si omnes pariter capere posset vnus homo. In cuius voluptatis insusione Deus per dona sua cordi sic affecto pariter illabitur,magno ardore sui amoris ipsum inflammans,secumq; ferens tantæ suauitatis saporem & spiritualis iucunditatis consolationem, vt cor ipsum melliflua faciat voluptate exundare,homoq; se continere nequeat,quin voluptas illa erumpat:quia repente inde oritur spiritualis ebrietas, de qua dominus noster in Canticis dicit:Bibite amici, & inebriamini charissimi. Sed ista est adhuc grossa ebrietas,tanquam si rusticus ebrius esset à vino,q̄d non esset assuetus bibere.

Deliciæ spirituales. *Isa.* *Cantic.5*

Ebrietas spiritualis.

Sciendum vero q̄d spiritualis ebrietas est verior affectiui saporis & internæ voluptatis in corde receptio,quā cor ipsum possit exoptare aut digerere:qua humanū cor tanto stimulo diuini amoris & desiderio diuinæ fruitionis tam valide inflāmatur,apertisq; arteriis & meatibus in se ipso in tantum dilatatur,vt sibi appareat pectus nimis paruum fieri, secq; ibi ita angustatum,vt necesse sit vbertatem spiritus cum violento ardore erumpere. Flammam etiam amoris magna abūdantia voluptatis confotam,cogitur signis exterioribus manifestare,velit nolit:quia sua violenta impetuositate commouet totum hominem, quemadmodum Apostoli dotati spiritu sancto,videbantur ebriī esse musto: quia huiusmodi feruor infusus cordibus inexpertis & inexercitatis, in primis non potest compesci quin erumpat insuetis gestibus quos foris ostendūt: sicut vinum nouum recenter infusum vasi ebullire necesse habet,quod tamen postmodum non ebullit,sed ab omni operati

Act.2

one

one vel feruore quiescit: sic etiam ista superabundans gratia erumpit foras in gestibus exterioribus variis modis, in quibusdam per cantica diuina & iubilationes in alijs copiosis lachrymis & gemitibus, in alijs diuersis insuetis vocibus aut sonis, quos edunt, sicut frater Massæus, qui in sua iubilatione aliud non loquebatur nisi v.v.v. Alij membris omnibus tremūt aut quibusdam membris adeo inquieti sunt, vt cogantur currere, quemadmodū legimus de fratre Bernardo, primo filio spirituali sancti Francisci, quod plerumque multis diebus currere consueuit per montes & valles. Alij coguntur saltare: alij manibus plaudere: alij interius magni tudine voluptatis liquescunt: quidam etiam habent adeo vigorosos impulsus, vt eis videatur se præ abundantia voluptatis rumpendos instar vasis absq; spiraculo musto pleni. Et istis similia contingunt modis innumeris, quibus omnibus abundantia spiritus manifestatur. Et hæc est declicatior vita, quam recipere possumus secundum inferiores animæ vires, collectas in vnitate cordis.

Frater Massæus.

Frater Bernardus.

Pericula in isto exercitio contingi solita.

Cap. XLII.

CONsequenter in isto gradu duo considerāda occurrunt: Primum est de exercitio aspirationis, de quo in præcedentibus tetigi, quod scilicet illud in hoc gradu adeo violentum & impulsiuum efficitur, quod homo in sua ad Deum conuersione statim sentit circa cor magnum validumque motum: quia cor saltat in pectore velut piscis in aqua: & tunc repente sensitiuæ vires colliguntur in vnum, & in vna affectione liquefiunt, ita vt omnem distractionem oporteat cedere. Illis autē qui in ista via se bene aut fideliter exercitauerunt, istud continget, quoties & statim vt se ad DEVM conuertere voluerint etiam millesies in die. Quando igitur aliquantūlper circa istam introuersionem perseuerare vult, tantam violentiam cor suum ab affectionibus sustinebit, quod exteriora membra sua compescere non valebit, quin exterius bene aduertatur ab eo, qui huius rei intelligentiam aut experientiam habuerit. Cor etiam in corpore non solum saltabit, verum etiam aperiet se & claudet in modum ianuæ, ita vt plerunque etiam audiri possit. Ex hac magna cordis agitatione sæpe venit in caput ascendendo magnus ventus, ac si gladio caput ipsum percuteretur: quia impulsus cordis adhuc sursum ascendit, & si habuerit caput debile, diu durabit iste ventus: si vero fortis capite fuerit, peribit mox vt ex ercitium dimiserit: imo nō recipiet ipsum nisi cum punctionibus quæ statim recedent. Et secundum hoc necesse est vt vigorosa stimulatiua exercitia moderetur, ne caput suum nimis debilitet, sed expectet (moderata exercitatione) donec exercitium per se subtilis efficiatur, quia quāto diutius se homo in isto exercitauerit, tanto aptior semper efficitur spirituales impulsus recipere & vti sine læsione. Simili modo contingit ex isto magno vigoroso, impetuoso aut stimulatiuo exercitio, quod sanguis circa cor propter ingentem calorem & pressuram bullire incipit, præsertim in illis, qui natura impetuosi & studiosi sunt, & affectione stimulatiui aut impulsiui, qui licet sentiant præfatum calorem circa cor aut sanguinis ebullitionem, nihilo minus instante se per suum exercitium semper perurgendo fine discretione: finaliter autem sæpe seipsos perducunt in magnam tribulationem, quia sanguis ex continua ebullitione circa cor, valde ingrossatur & inhabilitatur. Et cor hominis quod naturaliter se aperit in omni iucunditate & affectuositate, in omni actuosa deuotione & sensibili amore) naturaliter se claudit, eo quod non vult recipere grossum sanguinem iacentem circa cor, ingrossatum ex nimio calore, qui euenit in exercitatione: & tunc spiritualis incunditas vertitur in mœrorem, quia naturale est vt clausum cor contristetur, & triste claudatur. Hæc autem clausura cordis frequenter tam firma efficitur, vt nullo modo iterum velit aperiri: & tunc priuantur omni deuotione, sensibili aut experimentali gratia, & sensibili amore: tunc conqueruntur se à Deo derelictos & in pusillanimitatem deueniunt, & pene, in desperationem, cum tamen vere hoc sibi ipsis fecerint per indiscreta exercitia, quibus naturā inhabilē fecerūt ad seruiendū spiri-

Exercitia fortia quæ nos exercenda.

Cordis clausura

Cordis impetus.

spiritui. Et quanto amplius laborãt cum violentia pro deuotione recuperanda, tanto magis ab ea elongantur. Etiam per impatientiam & inquietudinem cordis magis indispositi efficiuntur, obtenebrãtur, obdurantur & peruertuntur in seipsis, per ducuntq; ad ineffabilem angustiam & tribulationem, de quo postea tangemus.

Propriam quæsitionem & volũtatem summo studio esse necandam.

Cap. XLIII.

SEcundo in isto gradu est prudenter aduertendum, quod ad fidelem amatorem spectat instar apis argumẽtosæ circumuolare rationis & considerationis alis super omnia dona dilecti, tam præterita quàm præsentia, charitatiuaq; discretionis aculeo sic singulas suauitates diuinæ consolationis deliberare & gustare, vt in nullo dono moras contrahat quiescendo, sed ex quolibet materiam assumat spiritualis mellis, hoc est, spiritualis laudis & gratiarum actionis: illoq; onustus reuolet cũ affectu ad diuini amoris vnitatem, in qua cum Deo manere desideret inꝯternum. Et isto diuino amore voluntatem suam tam firmiter obligabit, omnem proprietatem suæ voluntatis tam plene in diuinum beneplacitum resignando, vt nullam aliam in se voluntatem sentiat quam diuinam. Et tunc vere contrahit spiritualia sponsalia cum deo, animam suam desponsans in electam sponsam Christi. Ecõtra autem, quamdiu voluntas sua non est conflata amoris igne in beneplacitum Dei, tamdiu argentum à plumbo non est depuratum, hoc est, voluntas nostra nondum purgata est à proprietate, qua nosipsos quærimus & intendimus. O venenosa proprietas, q̃ magnum impedimẽtum facis in his, qui desiderant proficere in virtutibus. Tu em̃ omnia bene acta hominum inficis, & efficis ea Deo minus placita: tu abuteris omnibus donis Dei, facisq; ea hominibus inutilia. Et ideo nemo facile debet arbitrari se aliquam sanctitatem adeptum, cum datur sensibili gratia & amore: quia multę affectiones & sensiones plerunq; consurgunt in homine, quæ magnæ reputantur, cum tamen nil aliud sint, quam innati appetitus naturæ aut volũtates propriæ, pro prij sensus, nouitates & curiositates, & à plerisq; reputantur magnæ sanctitatis indicia. Nam præsertim infra XL. annum natura multum inclinabilis est, inconstãs & affectuosa, quæritans seipsam frequenter in suis exercitijs, commodum videlicet spiritualis saporis & oblectationis vel solatij, ipsa tamẽ natura ignorante: & vbi se homo putat souere spiritualem vitam, pascit naturam propriam cum voluptate: & fortificat propriam immortificatã voluntatem, nisi desiderio potiori & diligentia fideliter insistat propriæ mortificationi in omnibus & relictioni, & secundum exteriorem & interiorem hominem perfectæ assimilationi Christi, tam secundum humanitatem, quam secundum diuinitatem eius, purum & intensum amorẽ semper in Deum subuehendo, & in solo largitore omnium donorum quiescendo. Et ad ista propriè deseruit quartus gradus amoris, cuius tres primos gradus tetigi in consurrectione vitę actiuæ, qui appellatur amor calidus: quia est illorum, qui in tantum appropinquat dilecto, vt igne amoris eius valde incalescant: quod inde accidit, quia nullum medium patiuntur inter se & Deum, ita quod amor eorum oritur ex amore dei, nihil in amando aliud quærens, quam pure & nude solum Deum. Vt autem melius ad istud perueniatur & in eo perseueretur, debet homo assumere cõsuetudinem offerendi Deo sedulam oblationem affectuosæ & amorosę gratiarum actionis, & eniti statim reuehere in Deum amoroso effluxu, omnia accepta dona, gratias, virtutes & spirituales consolationes, recognoscendo perfecte, se ista nõ ex se vel suis meritis recepisse, sed duntaxat pure ex abyssali larga bonitate Dei: fatendo etiam se indignum omnibus donis à Deo receptis, ex intima recognitione propriæ vilitatis, & hoc modo poterit idoneus fieri ad plura dona recipienda.

Quiescẽdũ in nullo dono Dei.

Resignatio voluntatis.

Voluntatis proprietas.

Amor calidus.

Reuelt de omnia in Deum

Incõstantia naturæ &c.

Tertius gradus consurrectionis omnia penetrans creata, & animam vulnerans.

Cap: XLIIII

Tertius

TERTIVS gradus istius consurrectionis sit in quadam excitatione & inuitatione aut allectione cordis ad altiorem, & puriorem complexum diuini amoris in vnitate cordis. Hæc inuitatio super omnes priores delicias & consolationes cor amantis replet: quia ficut cognitio hominis in isto gradu subtilior efficitur, ita etiam affectio, sensio, inactio gratiæ, intentio & amor multo sublimiora, dulciora, nobiliora & puriora fiunt. Hæc enim excitatio siue inuitatio, est quædam æterni solis illuminatio, dans homini cognitionem & desiderium omnia dona Dei, suauitatis videlicet & consolationis prætereundi, atque fine dilatione consurgendi in nuda brachia nudi diuini amoris: quia in isto gradu Deus trahit hominem & omnes vires eius ad se, & omne quod infra Deum est, fit ei nimis modicum & vile ad quiescendum in eo. Isto diuino tractu cor ineffabili dulcedine & iucunditate dilatatur atq; expanditur, ita vt non facile humana virtute valeat claudi: omnesq; vires animæ præparant & ornãt se ad requiescendum in vnitate spiritus dum dilecto in lectulo amoris & pacis, cor etiam ipsum, eo quod tam late apertum est, læditur & vulneratur. Quamuis autem læsionem amoris patiatur, tamen tristitiam non habet: quia amoris vulnera tio, est dulcissima passio & grauissima pœna. Nec hoc mirum est, cum scriptum inueniatur, nonnullos propter tantam cordis adapertionẽ mortẽ incurrisse. Et istud accidit ex gaudio, voluptate vel amore, prout in libro apum legitur, quod Brugis deuota quædam fœmina in sermone moriebatur præ magnitudine amoris. Similiter legimus de quodã milite, qui moriebatur in loco, de quo dominus noster cœlos ascendit. Ista læsio est etiam signũ post futuræ spiritualis sanitatis atq; diuinæ visitationis: quia Christus splendidus sol iustitiæ infundit secũdo & tertio, imo multis vicibus huiusmodi vulnerato cordi radios diuinæ claritatis, dulcedinis & charitatis, excitando multoties animam ad amplexum suæ vnitatis, sicq; cordis vulnus renouat & aggrauat: veruntamen eo tempore vulnus hoc vnctum est superabundantissimis delicijs, quas cor ipsum recipit. Dum igitur Christus fluẽti sua gratia cor tam dulciter inuitat, & cor ipsum totis viribus se erigit ad osculum diuinæ vnionis, & tamen consequi non valet cõcupitam spiritus vnitatem cum DEO in plenitudine deliciarum, mox in languorem incidit spiritualem, ita vt anima bene dicere possit: Annunciate dilecto meo, quia amore langueo. Et sic vnus feruidus impulsus additus alteri, adurit, consumit & exiccat humidum radicale naturæ. Sed ne palleas o amorose spiritus: nam languor iste non est ad mortem, sed pro gloria Dei & hominis salute, si discrete se in isto regere voluerit. Cum itaq; anima spirituale osculum consequi non valet, & eo care re non vult, amoris exinde impatientia generatur, totum hominem interius, exteriusq; intolerabili æstuatione perurgens & premens, adeo vt nullum citra Deum solatium admittere possit, omniaq; paratus fit sustinere, vt id quod amat, obtinere valeat. Hic impatiens amor cor amantis consumit, & sanguinem eius ebibit, totam corporalem naturam absq; exteriori labore debilitans & conterens, fructusq; spiritualium virtutum & exercitiorum decoquens & perficiens. Ad hunc tertium gradum consurrectionis pertinet quintus gradus amoris, qui dicitur amor acutus. Dicit Hugo de sancto Victore super septimum cœlestis Hierarchiæ Dionysij, quod amor iste idcirco dicitur acutus, qa facit quendam amoris impetum & vehementiam desiderij ardentis, ferentis se in amatum, & intrantis & penetrantis, vt ibi sit, vbi est ipsum quod amatur, cum ipso & in ipso: & non solum calidus efficitur ab amato, sed instar acuti penetrat omnia, vt in dilecto solo requiescat. Et quia anima vere amans magis est vbi amat, quàm vbi animat, hinc est quod oculos intellectuales continue dirigit in eum, quem diligit, contemplaturque cum gloria & honore coronatum, torrente voluptatis suæ inebriantem vniuersam cœli militiam: se vero conspicit tanquam exulem, proscriptam à patria, innumerabilibus calamitatibus circundatam: hinc iterum interdum nascuntur multi gemitus, lachrymæ & anhelosa desideria. Lachrymæ autem huiusmodi vel in modico refocillant & reficiunt, & sunt vtiles eo tempore ad conseruandam valetudinem corporalem, quia facilius amor impatiens sustineri possit, & naturæ sanitas conseruari.

Inuitatio interna.

Cordis apertio.

Amor acutus.

Cantic. 1

Psal. 8

Psal. 32

Læsio amoris.

Reuelationes quomodo à Deo fiant.

Cap. XLV.

CAEterum, quia ibi est oculus, vbi amor requiescit, præsertim iste acutus & penetratiuus, omnes animæ vires in solum Deum trahens, idcirco frequenter contingit, quod spiritualis oculus animæ in dilectum directus, recipit multas illuminationes arcanæ diuinæ veritatis: quia amor est principalis causa, propter quam amici mutuo sibi sua secreta reuelant. Vnde dicit Richardus libro IIII. de contemplatione: Ex magnitudine dilecti onis dependet modus diuinæ reuelationis. Et ideo huiusmodi amator interdum

Reuelationes fiunt multifariam.

surſum rapitur, eiq; reuelantur veritates sibi aut alijs necessariæ, aut in imaginibus corporeis, aut similitudinibus spiritualibus edocetur, vel etiam de futuris aliqua reuelantur, quæ visiones aut reuelationes dicuntur, & plerunq; in figuris imaginarijs ostenduntur. Interdum etiam recipiũtur veritates intellectuales vel similitudines aliquæ spirituales, quibus seipsum de us vtcunq; (secundũ quod sibi placuerit) imprimit oculis intellectualibus hominis: & ista adhuc ex parte possunt verbis depromi. Aliquando in mentis excessum rapitur amator impatiens, licet non penitus extra se, in quoddam incõprehensibile bonum agnoscendum aut fruendum, iuxta mensuram & modum, quibus Deo concedere placuerit: sed hoc non potest explicari aut plene comprehendi, eo quod Deus subitis spiritualibus intellectualibusq; fulgoribus coruscat in spiritu instar fulguris, quod subito splendet & disparet. Et quãuis splendor iste spiritũ hominis velut in momento supra se rapiat, mox tamen vt splendor ille transierit, spiritus ad se reuertitur: & hæc est operatio Dei, amantẽ spiritum valde clarificans lumine intellectuali. Interdum deniq; recipit spiritus irradiationem cuiusdam lumi nis, in q̃d appetitiua cordis affectio adeo intrahitur, quod æstuanti impetu se erigit obuiam præfato lumini, statimq; in huiusmodi occursu cor inebriatur torrente in solitæ voluptatis, in tantum q̃d ob angustiam cordis ipsam oporteat erumpere, sicut vinum nouũ crumpit ex obturato vase: & vocatur in scripturis iubilus, hoc est, gaudiũ cordis, quod nec verbis explicari potest, nec occultari. Interdũ etiam natat interior homo in delicijs spiritualibus, veluti piscis in aqua: & pariformiter mille modis Deus visitat impatientem amatorẽ spiritualibus delicijs & cognitionibus.

Iubilus.

Reuelationes fiunt quomodo fiant. 2. Cor. 12

Sed hic oportet decepta corda, nec non & curiosos atq; immortificatos amatores valde diligenter cauere, ne falsis reuelationibus decipiantur. Nã quando huiusmodi homines habent curiosum desiderium recipiendi dona interna, experimentales dulcedines, reuelationes & similia, venit frequenter angelus tenebrarum, transformans se in angelum lucis, infunditq; intrinsecus aut oſtẽtat foris in cordibus vel sensibus plenis vanitate & vacuis charitate, deceptorium quoddam lumen, aut imagines, aut similitudines, & etiam immittat cogitationibus hominis quasi sit inspiratio diuina, & hoc etiam de futuris, quæ aliquãdo sunt vera & interdum falsa. Istiusmodi vero curiosi, falsiq; amatores recipiunt talia (vtpote homines inexperti) cũ magno desiderio, & venerantur tanquam à Deo venerint, delectanturq; in huiusmodi intimo cordis gaudio efficiuntur etiã ex hoc præsumptuosi, sapientes in oculis suis, à nemine consentiunt instrui, omnia sua magna reputant, intus depascuntur ab inani gloria: taliq; virulento pabulo animæ, diuini amoris affectum inficiunt. Sed verus amator in omnibus donis, quæ recipere potest, efficitur humilior, magis gratus, in propria voluntate magis mortificatus, ad implendũ diuinũ beneplacitũ studiosior, non quiescẽs in aliquo dono, sed duntaxat in datore omnium donorũ.

Esaiæ 9

Amator uerus.

Nobilissimum aspirationis, vnitiuiq; amoris exercitium quadriforme.

Cap. XLVI.

EST etiam considerandum, quod exercitium aspirationis & vnitiui amoris, maxime & vigorissime in hoc tertio gradu consurrectionis practicatur, licet posset eius exercitium etiam in actiua vita inchoari: & ideo ipsum hic prosequemur, quia per hoc exercitium omnes tentationes & media inter Deũ & nos statim amo-

amouentur: ipsum etiam est introitus ad altissimam perfectionem, quia magno impulsu perurget hominem festinare ad altissimã Dei assimilationẽ, in perfecta mortificatione omnium vitiorum, adeptioneque omnium virtutum. Ipsum deniq; est altissima cedrus in mõte perfectionis, quę quatuor ramis adornari debet, id est, quatuor exercitijs: quia quamuis istud exercitium perurgendo penetret omnes tentationes & occupationes, omnemq; multiplicitatem, imo omne quod citra Deum est, etiam in momento, & ante nudã præsentiam Dei constituat exercitantem, Deo immediate se vnire desiderantem, attamen oportet eum diu pro foribus stare, antequã eum Deus velit intromittere. Et tũc necesse habet discere pulsare q̃tuor modis exercitationum, quibus dilectũ susciteț ad intromittendum in vnitatem spiritus. Aduertere tamen & diligenter cauere debet, ne aliquod exercitiũ possideat cum proprietate, sed in sua introuersione obseruabit tractũ spiritus sancti, qui diuersis modis spiritum hominis post se trahit, & inflammat ad amorem suum, nũc per istud exercitium, nunc per aliud. Igitur quãdo aliquis præsentit se iam iamq; impellẽdum interna operatione spiritus sancti ad aliq̃d exercitium, relinquere debet omnẽ proprietatem suorum exercitiorũ, & sequi affectuosa promptaq; voluntate tractum spiritus sancti & se secundum illũ exercitare: sed quãdo nõ inuenit aliquẽ specialẽ tractum spũs sancti, nec etiã ingressum ad deũ plenarie obtinere potest, tunc oportet vt seruet se in Dei ſsentia per aspirationẽ vnitiui amoris, in qua quatuor modi exercitãdi principaliter cõtinentur (velut quatuor mallei, qbus pulsetur ante ianuã istã pro ingressu ad fruẽdum simplici vnitate cũ Deo & in Deo) qui sunt, offerre, exigere, cõformare, & vnire. Primo in sua ad Deum cõuersione liberaliter offerre debet omnia quæcũq; spũs dei per inspirationẽ suam exigere potest, specialiter perfectam abnegationẽ et contemptum suiipsius, abscisionem omnium sensualium oblectationum, quibus inordinate posset cor maculari, licet sint res paruæ, puta verba ociosa, vana societas, ociositas, leuitas, curiositas & similia. Offert etiam se in mortificatione naturalium passionum, vt sunt inordinata lætitia, tristia, amor, timor & vana spes, etiam in voluntaria resignatione ad carendum omni sensibili seu experimentali gratia, deuotione & variis donis Dei, ad salutem propriæ non necessariis: similiter in prompta voluntate tolerandi omnem aduersitatem propter DEVM, siue sit amissio amicorum, cognatorum, temporalium bonorum vel honoris: sufferendi quoq; ægritudinem, confusionem, pœnam, tribulationem, pressurã cordis: & generaliter omnia, quæ cuiquam in tempore accidere possunt resignando se in his hilariter & cupide. Etiam liberaliter se debet offerre diuino beneplacito, etiam si Deus eum ponere vellet ad æternaliter tolerandum propter honorem & amorem suum omnes pœnas infernales, quanquam non liceat se resignare ad hoc, vt à Deo separetur per volũtatem & amorem, prout sunt damnati. Et quamuis istud videatur impossibile, quod voluntas se resignare ad tolerandas æternas inferni pœnas, quia natura hoc omnino refugit, tamen per multiplicata desideria ad hoc formata, & superefluentem infusionem gratiæ DEI, tandem ad hoc peruenire potest, quod tam plena voluntate sine cordis retractione liberaliter se offeret Deo, ad tolerandum æternaliter omnes pœnas inferni propter amorem eius, quam paratus esset ad recipiendum omnia gaudia æternæ gloriæ: quia amor Dei tam purus in eo efficitur, & contemptus sui tam magnus, vt sibi indifferẽs sit quicquid de se fiat, dummodo potissimum diuinum beneplacitum in se perficiatur. Et quamuis sit impossibile Deum talia posse exigere vel desiderare, tamen vult quod homo propter amorem suum sit paratus resignare se in omnibus, quantumcunq; importabilia & grauia sint. Et ideo amicis suis familiaribus ista ante oculos ponit, vt scire possint quantum fibripsis mori velint propter deum, sicut fecit Abrahę, quando præcepit vt Isaac filium suum dilectũ occideret & offerret, quod duntaxat ad eum tentandũ fecit. Cum autem se voluntarium inuenerit ad perfecte in his se resignandum, tunc poterit plena fiducia transire ad aliud exercitium, quod est exigere aut desiderare, quia Christus dicit: Petite & accipietis. Secundo igitur debet exigere, & petere à Deo non solum omne, quod habet, sed etiã omne quod ipse est.

Exercitia quomodo possideãtur.

Tractus spũs sancti quomodo sequẽdus.

Oblatio.

Resignatio perfectorum.

Gene. 22

Desiderium.

Luc. 11

Exigend quæ nũ à deo.

Ante omnia ergo petere debet nudum dilectum Deum, ad fruendum eo solo in suo immenso nudo amore: quia nulla re proprie licet homini frui, hoc est, finalem requiem constituere, præterquam in solo Deo: quia nunquam potest homo fruitiue requiescere in aliquo dono DEI sine peccato, quantumlibet magnum, nobile, virtuosum, aut diuinum sit: sed duntaxat vti debet ipsis donis ad hoc, vt perueniat ad maiorem perfectionem. Et ideo quicquid Deus dederit citra seipsum, non sufficiet vero amatori, quin potius semper remanebit famelicus ad fruendum summo bono in nudo amore: statim enim vt amator quiescere inceperit in aliquo dono dei aut in experimentali gratia & deuotione, incipit refrigescere & remitti à desiderio proficiendi: Post hoc exigere debet à Deo purissimam intellectus illuminationem ad cognoscendum plenissime: Primo, potissimum diuinum beneplacitum, ad perfecte ipsum exequendum, ad quod tam paratum se offerre debet in omnibus sine omni retractione cordis, sicut vmbra motuetur sine omni retractione ad motum corporis, vnde causatur. Tria enim quædam sunt, videlicet lumen solis, lunæ vel candelæ, mediũ, aut interpositum corpus vnde vmbra causatur, & ipsa vmbra. Diuinitas igitur lumen, humanitas Christi corpus interpositum, & voluntas nostra erit velut vmbra, & mouebitur fine omni retractione cordis ad confirmationem vitæ Christi, sicut vmbra mouetur ad motum interpositi vnde causatur: ad quod implendum petere debet perfectam notitiam diuini beneplaciti. Secundo ad cognoscendum plene seipsum, hoc est, ab hyssalem suam vilitatem, ingratitudinem & indignitatem omnis boni, vt per hoc se possit perfecte contemnere & humiliare.

Lumen Mediũ. Vmbra.

Tertio, ad habendam perfectam notitiam omnium verarum virtutum & præcipue satagere debet magna orationũ instantia pro ipsis veris virtutibus perfecte acquirendis, recipiendis & possidẽdis: sed sup omnia pro nudo Dei amore in se multiplicando, licet istud desiderium proprie inclusum sit in prima petitione, qua desiderat solo DEO, hoc est, increato amore frui, & ex illo in nobis amor creatus crescit & multiplicatur. Istud aũt exigere erit in nobis tam seriosum, quod æstuãs illud desiderium semper augmẽtandi amorem, fruendi q; increato amore per nostrũ amorem, erit velut coruscatio impetuosa inter Deum & nos. Et iste impulsus tam continuus debet esse in nobis, quemadmodum anhelitus noster sine cessatione semper intrat & exit, si homo debeat vitam seruare. Sic etiam vita creati amoris consistit in sedula reuersione, cum æstuanti desiderio in suum originem, id est, increatum amorem, vt illi vnice inhæreat & fruatur, sicut radij in sole depẽdent. Sunt præterea multa alia, quæ vtilia videntur, scilicet liberatio ab omnibus tentationibus spiritualibus vel carnalibus, ab omnibus pressuris cordis, ab omni derelictione, insensibilitate, ariditate, vel etiam orare pro sensibili gratia, deuotione, amore, spirituali dulcedine, reuelatione aut raptu: & multa his similia, quæ proprie necessaria ad salutem non sunt, vnde nihil ex his exigere debemus aut petere, nisi in quantum honor Dei in ipsis consistit & salus animarũ nostrarum: & sitque à Deo non exaudiamur, non debemus propter hoc pusillanimes aut inquieti corde fieri, sed in DEO plene confidere, quod huiusmodi nobis iam daret, si esset nobis salubre accipere.

Vita amoris creati.

Tertium exercitium est, quod fidelis amator iugiter laborabit se dilecto semper magis & magis conformare, & hoc isto modo: Cum ignis amoris in corde fuerit accensus, debet primo in ipso exurere omnem dissimilitudinem, hoc est, omnia vitia & defectus, omnes naturales passiones & immortificationem, omnes sensuales inclinationes & impatientiam: non tamẽ debet huiusmodi dissimilitudines singillatim per partes recolere, sed in vno fasciculo sumet omnes suas imperfectiones, & proiciet in immensum ignem diuini amoris, vt ibidem consumantur. Deinde consurget ardẽti desiderio deiformitatis, & scintillantibus, perurgentibus expostulationibus, exiget à dilecto, vt eisdẽ virtutibus nudam animam suam adornare dignetur, quibus Christus ornatus est. Et quamuis diligenter attẽdere debeat spirituale suum exemplar, hoc est, Christum in omnibus eius perfectionibus, tam secũdum diuinitatem eius, quàm secundum humanitatem, ad hoc vt se conformiter exornet: attamen pro illo ornatu plus instare debet per orationes, quàm per

Confirmatio.

Deiformitas quo modo acquirenda

proprium

proprium laborem: quia virtutes & dei formitas multo citius per flammigeras assiduas orationes, quàm per aliqua alia exercitia acquiruntur. Specialiter vero debet se conformare humanitati Christi in omnibus virtutibus, quæ præcipue in suis perfectionibus relucent in despectissima, dolorosissima & acerbissima morte. Et super omnia desiderabit Christo cõformari in affectu profundissimæ vilitatis, abiectionis & humilitatis. Cum autem se exercet pro aliqua virtute obtinenda, puta abiectione suipsius, vel pro acquirenda humilitate vel abnegatione sui in omnibus, in mortificatione propriæ voluntatis & affectionis: si tunc scire voluerit, vtrum virtutem illam plenarie acquisierit, & Christo in illa conformis factus sit, perpendet an ad huiusmodi virtutem tam feruenter affectatus sit, vt se sine omni retractione cordis, id est, naturæ & sensualitatis, in volũtate rationis liberaliter resignet (etiã tempore subtractæ experimentalis aut sensibilis gratiæ) in virtutem, in qua probatur, tunc sciat se virtutem illam in summa perfectione diuino munere assecutum. Verbi gratia: Exercet se ad acquirendum desiderium vel affectum contemptus & patientiæ, contingit q; postea ipsum stare valde derelictum à sensibili amore & gratia, & eam hoc subito euenire, vt sibi imponatur aliquid multum cor. fusiuum, & iniuriæ propterhoc grauiter valde castigetur, si tunc primus & vltimus motus cordis sui fuerit desiderium recipiendi, sine retractione cordis, huiusmodi confusionem et pœnam, ac si eam diu cum magna anhelatione expectasset, quomodo superbus honorem, & auarus lucrum temporalium cum desiderio recipere solet, virtutem illam perfecte habet. Ista vero Christus perfecte habuit, quia Dauid dicit in persona eius: Ps. 21. 68 Ilmproperium expectauit cor meũ (id est, desiderium meum) & miseriam. Sed si voluntas rationalis ita se voluntariam in isto offerat, vt tamen voluntas naturalis adhuc contradicat & inuoluntaria sit, signum est, virtutem necdum sufficienter exercitatam ingeminatis flammigeris affectionis impulsibus & orationibus, per quæ potissime Deus consueuit dare plenitudinem suæ gratiæ & essentialis amoris.

Probatur virtus acquisita.

Quantum exercitium est vnire & transfundere voluntatem in diuinum beneplacitum, quia sicut exercitium aspirationis, & vnitiui amoris frequentatur propter quiescere in solo Deo, & flammigero desiderio vnum in spiritu cum eo fieri, ad quod nos perducit practicus & experimẽtalis amoritita in isto exercitio vnionis homo eniti debet penetratiuis, æstuantisq; desideriis tã plenissime (sine omni cordis retractione) voluntatem suam vnire atq; transfundere in potissimum diuinum beneplacitum, ita quod ex impulsu nudi amoris ipsum diuinum beneplacitũ semper erit sumnum suum desiderium, iucunditas & solatium in omnibus, siue sint exteriores aduersitates, sicut est ægritudo, persecutio, oppressio, derisio, detractio, confusio & similia: siue interiores, vt subtractio gratiæ, deuotionis, spiritualis consolationis, obnubilatio mentis & sensuum, infrigidatio spiritualium affectuũ, tentatio & similia. Et in tempore, quo Deus hæc super eum permittit, sataget DEO magis fidelis inueniri, & sollicitius cauebit effluxum sensuum, in quærendo solatium in rebus vanis, aut in extrouersione sensuum per leuitates & inutiles occupationes: caubit etiam ne efficiatur vitiosus in ocio, sed semper, in quantum potest, in bonis exercitijs se teneat, vel ad minus in bonis operibus extrinsecus. Licet enĩ pro tunc bona opera vel exercitia non sint fæpida, sunt tamen Deo magis accepta & nobis magis meritoria, si facimus quod in nobis est, quàm illa opera, quę facimus in tempore experimentalis deuotionis, quia seruimus pro tunc domino nostro fideliter quodanimodo sumptibus propriis. Et ad istud magis voluntarie perficiendum, formabit seu statuet in corde suo certitudinem quandam & plenam confidẽtiam, quod Deus omnem suam aduersitatem sibi mittit, vel erga se permittit ad probandam suam fidelitatem, & ad ditandum donis suis diuinis & gratijs iam fidelem inuentum, prout latius audiemus in sequenti consurrectionis gradu. Ad istum gradum spectat sextus gradus amoris, qui vocatur feruidus, de quo ait Linconiensis: Feruere dicuntur amore, qui per ardẽtem amorem interdum supra se sursum feruntur, sed statim proprio naturali pondere recidunt, sicut aqua bulliens à calore sursum exilit, sed subito recidit. Tetigi autẽ in isto gradu exercitationis, de hac spiri-

Vnio cũ diuino beneplacito

Opera quando Deo grata.

Amor feruidus.

tuali,in potentijs animæ, eleuatione,quæmo tam pauperem inuenit & tepidum, d e
prouenit ex viuido quodã amoroſo certa relictum à Deo ac deſolatum,ac ſi nullum
mine aut lucta inter ſpiritum noſtrum & vnquam ſaporem aut notitiam de Deo re
diuinum,hoc eſt,quod vires noſtræ amo cepiſſet, cum tamen paulo ante tam opu
roſo æſtuanti impulſu erigunt ſe obuiam lentus extiterit in omnibus animæ poten
ſpiritui Dei, ita vt interdum aliquãtulum tijs, pereſſluẽs ſuauitate & ardens amore.
eleuentur ſupra ſeipſas, adhærentes ſpiri Igitur in primis eſt hic ſciendum,quod
tui Dei,ſicut acus magneti adhæret. Et ex multis de cauſis Deus ſubtrahit homini *Gratiæ ſenſibilẽ ſubtrahit multifa riam.*
hoc efficiuntur vires ipſæ valde viuaces et ſenſibilem gratiam, deuotionem & amo
actiuæ, dirigentes omnem cognitionem rem. Primo ex quadam amoroſa indigna
& affectionem tam valide in Deum,quod tione,quæ ſæpe contingere ſolet inter du
videtur homo non vti ſenſibus exteriori os amantes, propter indicium amoris ab
bus,niſi velut in ſomno. Vnde dicit ſpon altero eorum peregrino amatori often
Cant.5. ſa ſeu amans anima: Ego dormio,ſecun ſum,de quo alter putat amorem mutuum *Zelotypus Deus*
dum exteriorem hominem, & cor meum qui inter ipſos eſt,poſſe refrigeſcere. Sic
vigilat,ſcilicet dilectum meum, quem in etiam contingit inter Deum & amantem
corde clauſum habeo. Quia tũc anima fata animam:quia Deus valde zelotypus eſt &
agit perducere dilectum ad intimum cor tenet,nec poteſt ſuſtinere, quod anima in
dis ſui, & collocare in nobiliſſimo loco, aliud per amorem tendat,vt recreationem
ex intimo affectu oĩnia contemnere, & ſo ſiue conſolationem quærat præterquam
lum dilectũ puro amore amplecti. Aliàs in eo ſolo,vel etiam aliquod indicium a
(ut dicit Richardus libro quarto de con moris offendat, ſicut eſt quieſcere inali
templatione,capitulo decimo ſexto) quã qua inordinatione ſaltem ad ſpaciumvni
diu poſſumus ex aliena qualicunq; re con us orationis dominicæ: quia tunc often
ſolationem vel iucunditatẽ cõcipere, non dit furorem ſuum per ſubtractionem gra
audeo dicere dilectum intimum ardentiſ tiæ ſuæ,vt eo melius anima veniat ad reco
ſimi amoris ſinum tenere. Si ergo non ſat gnitionem culpæ ſuæ,& reprehenſionem
agis introducere eum in intima tua, quo aut correptionẽ infidelitatis ſuę, promittẽ
modo credam te velle vel poſſe ſequi eum do magnam emẽdationem, ne furor Dei
ad ſublimia ſua? Et ideo dicit Richardus perſeueret,qui ſolus amari deſiderat. Et
conſequenter: Certum ergo ſignum tibi hoc pro certo ſcias, quod quanto DEVS
ſit,quacunq; es anima,quod dilectum tu hominem profundius poſt ſe & in ſe tra
um minus diligis,vel ab illo minus dilige hit, tanto puriorem amorem exigit, ali
ris,ſi ad theoricos illos exceſſus (quibus oquin iraſcetur ſuper recipientis ingratitu
mo trahitur ſupra ſeipſum in modo, quo dinem:quia cui multum datur, multum eti
Deo placuerit) nondum vocari,vel vocan am quæretur ab eo,& cui minus datur,mi
tem ſequi nondum meueris:quia ex quo nus ab eo exigetur.
Deus trahit in theoricos illos ſeu ſpiritua Secunda cauſa ſubtractionis huius eſt, *Lucæ 12 Gratiæ ſenſibilẽ dat gra tis.*
les exceſſus multas animas,quę tamen nõ vt amatrix anima diſcat recognoſcere, ſe
peruenerunt ad perfectum amorem, non deuotionem ſenſibilem & amorem practi
negabit hoc eis, qui ad verum amorem pa cum non meruiſſe propriis exercitijs aut
uenerũt:quia ſemper plura præbet, quàm bonis operibus,ſed ex ſola liberali boni
poſſimus mereri. tate Dei ſibi concedi & offerri,ne in præ
ſentia gratiæ inſoleſcat per propriam ſu
Quartus gradus conſurrectionis,qua anima fidelis peraduerſa probatur,& de cauſis ſubtractæ gratiæ. Cap. XLVII.

am complacentiam, vel etiam per incuri
am reſoluatur,putando ſe de cætero non
oportere in ſollicita diligentia proficere;
quin potius ſemper manẽs in fundo hu
militatis, inceſſanter cum perurgente dili
gẽtia conetur proficere in oibus ỹtutibus.

QVartus conſurrectionis iſtius gradus,originaliter conſiſtitin ſubtractione ſpiritualis cognitionis & ſenſibilis gratiæ, deuotionis & amoris, vbi ſe ho

Tertia cauſa eſt, vt ſic amatrici animæ
innoteſcat propria tepiditas & accidia in
exercitijs amoris, virtutis & bonorum o
perum,ſi Deus ſibi ſenſibilem gratiam de
uotio

uotionem & amorē non largiretur, & vt ex hoc solicitior fiat ad petendum à dilecto gratiā & auxilium recognoscēdo sesine saporosa deuotione & expimentali aut practico amore proficere non posse in virtutibus, in amore aut spirituali exercitio, nec etiam in acquisitis perfistere.

Quarta causa est, vt quia natura interdum nimis debilitatur per sensibilem deuotionem, gratiam atque amorem practicum, præsertim quando influxus spiritus est multum violentus, & cor multum defiderat satisfacere in fuenti gratiæ: tūc enim natura valde debilitatur & læditur, & præsertim circa cor, vbi impulsus desideriorum magis ebullire facit vitalem sanguinem cordis, & etiam in capite illorū, qui non sunt fortis capitis. Et tūc spiritus sanctus moderatur ardorem & impetum diuinæ influētiæ (quia ipse est artifex disceretionis) vt natura refocilletur aut repareť, et fortificata rehabilitetur ad nouam influentiam spiritus sancti recipiendam.

Quinta causa est, vt amorosa anima discat & cognoscat quod in sensibili gratia, deuotione & amore non consistit vera sanctitas, nec vera charitas, imo ex puris naturalibus possent huiusmodi prouenire. Idcirco non sunt sanctiores, nec magis diligunt, qui maiorem sensionem secundum sensualitatem videntur habere in gratia, deuotione & amore: sed qui virtutem suam amatiuam sciunt eleuare in omnibus, supra omnem sensionem & sensualitatem in nudum essentialem amorem. Isti autem probantur in prompta quadam voluntate seipsos resignandi, & in omnibus abnegandi propter amorem Dei, illo secūdum tractum nudæ naturæ frui cupientes, ita quod veri amatores secundum diuinum beneplacitum norunt velle esse pauperes, omni etiam interna consolatione, tactu, sapore & sensione priuati: & in hoc solo posse consolari, quod DEVM amant purissime amore intellectuali, qui solus est amor verus, & quod omnes virtutes, & omnem iustitiam perficere norunt ad honorem & beneplacitum Dei, nullam aliam spiritualem experimentalem oblectationem aut dulcedinem quæritantes. Et in quantum hæc voluntaria paupertas accrescit in homine, in tantum & vera sanctitas, & pura charitas conualescit. Isti cum Paulo sciunt abundare & pœnuriam patiquia cum spiritus sanctus animam et corpus perfruit amorosa sensione & mellifluo sapore, hoc ipsum tāexpedite cum gratiarum actione recipiunt, & tam prudenter ad Dei laudem & honorem, ac propriæ salutis vtilitatem expendunt, desideratēs etiam liberaliter in amorē diuinum regerere, ac si magnis æstuantibus & flammigeris desideriis illud à DEO postulassent. Tanta tamen quietudine & tranquillitate superioris affectus dona hæc recipiunt, quasi nihil inde curarent. commēdantes diuino beneplacito siue dare huiusmodi volwerit, siue nō, veletiam cōcessa retrahere, nec in aliquo contristarī, sed dicunt cum Iob: Dñs dedit, dñs abstulit, sicut domino placuit, ita factum est. Sit nomen domini benedictum: & in hoc ostendunt se in nullo donorum Dei requiescere: quia illud, in quo aliquis quiescit, generat sibi tormentum in separatione. Iob 1.

Sexta causa est, vt amatrix anima probetur per experientiam, si iam ad tantam structuitatem exercitiorum profecerit, quod in suo profectu sensibili spirituali consolatione carere possit, & seruire Deo, stando in nudo amore. Et in isto fundatur gradus istius consurrectionis, in quo DEVS probare aut ostendere vult fideles amatores suos plus sibi adhærere & seruire ex nudo amore quàm propter aliquod donum. Etquoniam vera fidelitas nusquam melius probatur, quàm in aduersitate, ideo subtrahit Deus amorosæ animæ omne subsidium sensibilis auxilij, permittitq; eam stare in seipsa nudam & in omnibus miseram. Poteſt autem istud appellari lāguor infernalis, in quo decumbit anima non præ amore, sed præ angustia & afflictione, nusquam inueniens consolationem, neque in Deo, neque in creaturis: quia postquameam Deus in tantum in se traxit, vt omnis consolatio eorum, quæcitra Deum consolari possunt, cruxibi effecta sit, tūc Deus eam abnegit, & nudam à se reponitt & tunc sedet famelica inter duas mensas, hoc est, inter delectationes spirituales & sensuales. Sensuales ipsa contemnit, & spirituales ille negat: cuius causa est, quia vult vt anima discat stare animo voluntario de relicta sine omni adiutorio, & ita gratias agere & laudare Deum, atque in omnibus fidelis esse, in nullo propriam quæritando oblectatiōem & quietem, præterquam

Sensionē non facere sancti tatem.

Amoris veri probamentū.

Derelictio animæ amatoriæ.

Philip. 4

in solius diuini beneplaciti adimpletiõe: discat etiam de sua derelictione stare contenta, imo in hoc quietem suam constituere, considerando hoc Deo placitum esse, & sibi valde meritorium, profectuique suo spirituali multum vtile, si tamẽ in istis nõ efficiatur acediosa aut negligens, sed fideliter faciat quod potest.

Quomodo amici infideles se gerant, quando ad tempus de relinquuntur. Cap. XLVIII.

Amici infideles.

AD istud non poterunt amici infideles peruenire, sed in ipsa derelictione statim ostendunt propriã quæsitionem & hoc multis modis. Inueniuntur multi, qui quàm cito derelictionem aut subtractionem gratiæ & deuotionis sentiunt, si mul etiam refrigescunt in affectu exercitiorũ & proficientis vitæ, conuertentes se rursum ad carnis molliciem & corporis quietudinem: extra regulam discretionis optant diuina frui consolatione, sed fine labore: quæ si eis negatur, quærunt solatium in creaturis, & hoc interdũ magno animarum suarum periculo: apparent in Ecclesijs angeli, sed in societate hominũ sunt laquei inimici. Suntaliq; qui pusillanimes in derelictione existunt, reputantes se teneros & delicatos: & ideo quicquid solatij & commoditatis suo corpori quierint exhibere, totum sibi necessarium suspicantur. Sed meminisse debent quod sapientia Dei, impellens gratia & amor ardens, non habitant in terra hoc est, in corpore suauiter viuentium. Et quantuis isti statim mortale peccatum non incurrant, ardor tamen deuotionis in ipsis minuitur, & internum cordis exercitiũ præpeditur, virtutumq; & diuinæ suauitatis sapor ipsis insipidus efficitur. Sunt præterea aliq; qui postquam ipsis interna sensio subtracta fuerit tã fastidiosi in seipsis sunt & graues, vt etiam onerosi sint his, cũ quibus conuersantur, quasi infernali quadam stimulo vrgerentur. Nemo potest ipsis acceptabiliter loqui vel respondere, ambulare, stare, aut aliud quicquã facere: imo pro parua re nullius valoris adeo conturbantur, quasi valeret mille auri talenta. Adhuc sunt præter hos aliq; qui post receptionem sensibilis gratiæ, deuotionis aut amoris, rursus post hoc aliquantulum à Deo relinquuntur ad tempus: & tunc in magnam deueniunt instabilitatem, & impelluntur ad crebro mutandum propositum puta nunc vnum modum viuendi assumentes, nunc alium. Cuius ratio est, quia non quærunt Deum propter ipsum solum sed etiam extra Deum in suis exercitijs aliquid desiderant acquirere, quod pariter in eodem exercitio sub eadem intentione (quasi aliqd iuxta positum) quærit: & hoc modo natura occulte quærit seipsam sub bona specie: quia quãuis videatur solũ deum quærere ad recipiendum & fruendum hoc tamen hac intentione volunt, scilicet vt fruantur eo repleti gloria, experimentali gratia, deuotione & amore: non autẽ desiderant ei vniri in cruce afflictionis, pœnarum, infirmitatum, contemptuum, & similiter omnis aduersitatis & derelictiõis. Surdi enim sunt ad vocẽ Christi, qua ait: Qui vult venire post me, abneget semetipsum (in nullo scilicet seipsum quærẽdo) & tollat crucẽ suam, non solum pœnitentiæ, sed etiã oĩs aduersitatis, & sequatur me, oĩa aduersa cum desiderio tolerando propter me, sicut ego amarã mortẽ ex desiderio & amore voluntarie suscepi. Et quoniam istiusmodi hoĩes hoc in sua intentione non habent, propterea efficiunt incõstantes in sua derelictione, quærentes aliquem viuendi modum, p quem suam experimẽtalem deuotionem possint recuperare: videturq; eis hoc esse bonum: sed est: quæs rere naturam ad quiescendum in sensibili aut experimẽtali deuotiõe. Et quia summum studiũ suũ adhibẽt magis ad opera virtutum, & exteriora exercitia pœnitentiæ, in vigilando, ieiunando, ciliciũ portãdo, & similibus, quã ad sibi ipsis plene moriendũ, & in nullo se quærendum, vel ad Deũ nudo amore amplexandum, idcirco quærunt per vitam exteriorẽ experimenta lem recuperare gratiam, mutanteq; crebro propositum, nunc hoc modo, nuncalio viuere eligentes, sed nusq; stabiles manẽt. Similimodo quærunt diuersa cõsilia & confessores, sed sicut impetuosi & importuni sunt in quærẽdo cõsilium, sic etiã (imo & amplius) sunt incuriosi in exequendo vel acquiescendo consilio dato: quia sibi vitu perata volunt excusare, defendere, & laudare, consulta vero & laudata vituperare. Cum igitur cõsilia diuersa perquisierint, nullum

Quæsitor naturæ.

Luce 9

In teplidos & inconstantes.

Amici delicati.

Iob 28

Amici fastidiosi

Amici instabiles.

nullum omnino sequuntur, sed videntur sibi in causa pruderiores cæteris: quod inde prouenit, quia seipsos nimis diligunt, & adhuc præsumptuosi & inflati sunt cor de (hæc enim duo fomenta potissima sunt huius inconstantiæ) stantq; periculose, quo ad animæ salutem. Quia ergo præfati homines nō sunt veri fideles amici Dei, neq; vere grati gratiæ eius, nec etiam quærunt nudum Deum, sed nimis requiescūt in donis ipsius, nimis proprio commodo inhiantes, in isto gradu consurrectionis debite probantur & reprobantur, ita quod non valent salubriter ingredi profundius in secretum Dei cubile. Et si contingat aliquem ex his trahi à DEO profunde & alte in spiritualem cognitionem ac voluptatem in breui tempore, timendum est huic, ne forte hic receperit mercedem suam, quemadmodum legimus de comite Iuliacensi Guilelmo, qui erat malus tyrannus, quod nocte quadam natiuitatis Christi bis aut ter tantam receperit spiritualem suauitatem, vt postea diceret, si posset adhuc semel huiusmodi sentire dulcedinem, dimidium territorij sui pro hoc dare vellet. Et tamen reuelatum fuit post mortem eius, quod cum Maxētio Cę sare malo, deputatus esset in eandem damnationem. Sunt insuper alij, qui in experimentali gratia, deuotione & amore se tā indiscrete exercitant, non solum in conuersione ad Deum, verum etiam in exteriori pœnitentia facienda vltra posse naturæ, quod natura penitus pessundatur & destruitur. Et quia in affluentia gratiæ naturæ infirmitatem non sentiunt, suspicātur sibi licere quicquid naturæ valent imponere, nec volunt recipere informationem. Cū igitur tam diu istud tractauerint, q̄d natura totaliter conculcata est, ita vt gratiæ Dei de cætero non valeat adesse aut assistere propter suam infirmitatem, tunc amittunt sensionem gratiæ, deuotionis & amoris: & tunc primo percipiunt, quā infirma ipsa natura effecta sit. Tunc cor seipsum claudit & natura deficit, adeo vt sensio gratiæ nullum accessum vltra habere possit: decidunt; in grauem angustiā, tribulationem, pusillanimitatem & desperationem, replentur phantasijs, & habēt terrestrem infernum omnibus diebus vitæ suæ. Sed Deus non permittet eos damnari, nisi scienter se cōuerterent ad mortalia peccata: eorum tamen pusillanimitas, scrupulositas, desperatio, tentatio de fide & huiusmodi, erūt eis pœna temporalis super terram, sed non in damnationem. Ideoq; qui à Deo introrsus trahitur ad vitam cōtemplatiuam, & peruenit ad practicum amorem vigorosè exercendum, oportet vt à magna exteriori pœnitentia agenda sibi caueat: quia internus impulsus naturā satis debilitat & cōsumit, imo oportebit sæpe etiam moderari cum discretone ipsos vigorosos impulsus: quia si ipsos semper pleno corde sequi vellet, naturam nimiū debilitaret. Sed qui non habet vigorosam internam operationem, ille poterit tanto amplius exterius pœnitētiam agere. Hinc legimus de fratre Rogerio (de quo suprà dixi) quod postquam ser fit vigorosam interna operationē gratiæ & amoris Dei, timuit magnam pœnitentiam & abstinentiam facere, licet multū optabile sibi fuisset hæc agere. Dicere em̄ solebat, quod maior labor, quem faciebat, esset comedere & dormire, quia quando comedere volebat, satagebat ad quemlibet morsellum, quem sumebat, superiores vires animæ tam alte in Deum eleuare & Deum benedicere, q̄d saporem cibi videbatur quasi non sentire. Quando autem sic non potuit sursum rapi, consueuit saporosum cibum totaliter dimittere. Ideo autem non egit pœnitentiam, quia sciuit per experientiam, quod per abstinentiam minuebatur interna deuotio & operatio in qua mirabiles gratias & Dei dona recipere consueuerat, vnde noluit præbere occasionem, qua interna operatio Dei impediretur.

Discretio in cō templatione.

Frater Rogerius.

Amici indiscreti.

In destructiones naturæ.

Quomodo amici fideles probātur triplici myrrha tribulationum. Cap. XLIX.

NVnc prosequendum de amicis, qui fideles permanent in omni aduersitate, quos tamen Deus probare vult propter ipsorum vtilitatē & profectum, quia expedit eis, sicut angelus dixit ad Tobiam: Quia acceptus eras Deo, necesse erat vt tentatio probaret te. O beatū virū Iob, qui grauiter probatur, & tñ dicebat: Dñs dedit, dñs abstulit, sicut dño placuit, ita factum est. Sit nomē domini benedictum. Et alio loco dicit: Etiam si occiderit me, in

Tob 12.

Iob 1.

Iob. 13.

Gradus probationis diuinæ triplex.

in eum sperabo. Sic oportet etiam probatum amicum voluntatem suam totaliter subdere voluntati diuinæ, & semper plene confidere in Deo, quod omnis aduersitas sibi superueniat ad salutem suam. Scie-

A Deo probari.

dum aũt, tres esse gradus diuinæ probationis, & possunt intelligi p triplicẽ myrrhã, de qua legimus in scripturis. Primũ gradum operatur Deus p seipsum, qñ subtrahit homini omnem experimentalẽ gratiam, deuotionẽ & amorẽ, & pmittit cũ stare tam nudũ sine omni sensione, ac si Deũ nunq̃ cognouisset vel amasset, sed semper

Mat. 26

inimicus eius fuisset. Hoc modo Christus stetit nudus, quando cœlestẽ patrem suum orabat, dicẽs: Si possibile est, transeat à me calix iste: sed tamen se volũtarie resignauit, dicendo: Veruntñ non mea volũtas, sed tua fiat. Quę resignatio voluntatis cœlesti patri super omnia accepta erat. Sic

Relictio voluntatis.

etiam debet fidelis amicus renunciare, & mori suæ voluntati in omni derelictione, & offerre eam Deo amorose: quia tunc renascitur spiritualiter à spiritu sancto, & vere liber efficitur: eleuatur cñ tunc spiritus suus supra suum naturale esse seu supra naturam propriam, hoc est, supra omnem derelictionẽ, laborẽ, pœnalitatẽ, angustiam, sollicitudinẽ, timorẽ mortis, iudicij, purgatorij vel inferni: qa consolatio & desolatio, dare & accipere, viuere & mori, & similia omnia, remanent subter amorosam illam libertatẽ voluntatis siue spiritus ita vniti spiritui diuino, vt maneat ipse liber stans & immobilis etiã in omni derelictione. Sed ad istud facile homo nõ potest peruenire, nisi per subtractionẽ affluentis gratiæ, quẽadmodum etiã omnes virtutes melius acquirũtur in aduersitate, vt patientia in patiendo, humilitas per cõtemptum seu contemptui haberi, vel in faciendo opera contemptibilia, dilectio inimicorum in psecutionem patiendo: & sic consequenter de omnibus virtutibus. Et

Cant. 5

iste gradus figuratur per myrrhã amaram quæ in Cãticis Canticoꝝ dicitur prima, quia ibidem scribitur: Labia eius (.s. dilecti) distillantia myrrhã primã. Quia hæc est prima myrrha vel amaritudo, qua probatur anima, q̃ sibi valde vtilis est (quãuis hoc nõ agnoscat) ad præseruandũ totum corpus virtutũ, ne fœteat, quemadmodũ mortuorum corpora myrrha condiũtur.

Secundus gradus probationis venit ab impugnatione & tentatione dæmonũm, Deo permittente, ad probandum grauiter dilectum: quia deus non solum subtrahit illi omnẽ spiritualem influxum, verum etiam exponit eum omni tẽtationi, denegãdo fere cunctum diuinæ protectionis refugiũ vel auxilium. Sicut enĩ Iob tradebatur satanæ flagellandus & plagandus in omnibus bonis, quæ habebat in prolibus suis, seruis, ancillis, & similiter in cunctis membris suis à capite vsq; ad pedes, tñ vt vitã ipsi non auferret, ita etiam isti amici à Deo exponuntur ineffabilibus spiritualibus tentationibus, etiam inhumanis, sed tantũmodo diabolicis, in obstinationẽ vi delicet cordis, blasphemias, infernalẽ inuidentiam, in odium Dei & similes, de quibus vix credi posset, aliquem Christianũ ipsas habere aut pati posse. Et ista tentatio efficitur in eis tam vigorosa, vt eis videatur omni momento, q̃d in eam consentiant: in superiori autem parte intellectus ac voluntatis duntaxat sentiunt resistẽtiam, & quod non consentiant in ipsam, licet adeo contenebrentur per pressuram, quam patiuntur, vt nullam in se resistentiam notare aut aduertere valeant. Ignorant siquidem sibi hanc tantam angustiam & pressuram cordis solummodo venire ex præsilio, quod habent in superiori parte mentis contra istam tentationem, quamuis homo inferior videatur penitus consentire. Quia si omnes vires animæ consentirent in tentationem, non haberent tantum conflictum aut pressuram, & etiam leuiter ad alia grossa peccata declinarent, & singulariter ad oblectationes & commoda carnis: quia naturale est vt in tribulatione cõsitutus, quærat libenter exteriorem consolationem, nisi à spiritu suo prohibeatur. Est igitur istud specialis probatio Dei, quia Deus scit dilectis suis nihil salubrius esse, quàm pati. Cum ergo confiderat, se charissimos suos amicos nulla aduersitate aut tribulatione (quantumlibet magna & multiplici) contristare posse, vt pote ad multo plura propter Deum tolerãda semper paratos, nisi dũtaxat in his, quæ obdurationem & inuidentiam contra Deum ingerunt, hinc est quod in eiusmodi impugnationibus etiam eos proba re vult occultissimo suo iudicio, quod nemo comprehendere potest: quia interdum potest fieri solum ad pducendam animam ad fun-

Probari per dæmonem.

Iob 1

Tentationum importunitas.

ad fundum omnimodæ mortificationis: & tunc consistit in isto magna salus seu spiritus vtilitas. Interdum etiam contingit ex indiscretione aut defectu qui in nobis est. Exempli gratia, de indiscretione: Qui natura multum actiui & corde impulsiui sunt, in vigorosa ad Deum conuersione impulsus eorum adeo impetuosus efficitur & cor tam late aperitur, saltans in corpore, quod inde valde læditur & vulneratur, prout supra tetigi. Quando ergo contingit, sensibilem gratiam à Deo ipsis subtrahi propter aliquam ex causis superius assignatis, tunc irruunt hic valde indiscrete, volentes per vim recuperare subtractam gratiam: & quanto amplius pro ipsa hoc modo laborant, tanto ab omni spirituali sensione magis elongantur, sic quod tandem deueniunt ex quadam impatientia ad tam magnum impulsiuum violentumque impetum, quod ex hoc totum cor in tantum lædunt & indispositũ reddunt, vt post hoc non possit reformari (sicut in cithara fides tantum extenduntur, vt rumpantur) & appareat eis quod amodo non habeant potestatem supra inseriores vires animæ (quæ in corde radicantur) nec vllam resistentiam in vi irascibili vel concupiscibili, ita quod sibi videntur in omnibus consentire. Et ex isto oritur magna tribulatio, desperatio, obduratio, obcæcatio, peruersitas, infernalis inuidentia, quæ in inferiore homine videntur regnare: verum in superioribus viribus dũtaxat est resistentia, quia illæ sunt liberæ ab omni vinculo corporis. Ideo quãto cognitio & amor ad Deũ maior extitit tẽpore gratiæ affluentis, tanto etiam maior est in superioribus viribus displicentia & pressura animę, propter peruersitatẽ & malitiam regnantem in inferioribus viribus sine quotidiana resistentia: quia vires intellectiuæ horrent & nauseant cum ineffabili pressura super hoc, quod inferiores vires taliter iacent victæ in huiusmodi fœtidis, odibilibus, diabolicisq; tentationibus, quibus consueuit à cæteris omnibus hominibus etiam in inferioribus viribus resisti. Et istud solũ venit ex hoc, quamodo non habent potestatẽ sup cor adeo indispositũ p indiscretionẽ exercitioꝝ, vt non valeat redire in naturalẽ habitudinẽ siue dispositionẽ & tranqllitatem. De defectuositate etiam ponamus exemplũ

Indiscretio.

Inueniuntur aliqui superabundantes sensualibus affectionibus, & quando effundunt se supra aliquam rem per affectionẽ aut amorem, effusio ipsa est adeo vehemẽs vt facile aut cito deficiant in alijs viribus vel etiam in corporali natura. Quãdo igitur tales se introuertunt ad Deum (vbi immensæ, magnæ & multę inueniuntur causæ amandi, qui & largus remunerator est oblati amoris, pśertim in tribus aut quatuor prioribus annis conuersionis) inueniunt duplex instrumentũ sensibilis amoris & deuotionis, Vnum est natura affectuosa, aliud affluens sensibilis gratia, deuotio, amor: quæ redduntur à Deo, vt à largo remuneratore seruitij sibi impensi: ex quorum abundantia istiusmodi homines adeo inebriantur, & etiam adeo gulosi efficiuntur ex sensione, qua quotidie perfruuntur, vt se nulla alia re velint occupare, nec discere vel laborare curent quomodo sibipśis moriantur, & virtutes acquirant, aut diuinum beneplacitum cognoscant ad ipsum exequendum, sed paulatim magis ac magis requiem suam constituunt in sensibili deuotione: & per hoc reddunt se Deo valde ingratos, licet diu differat subtrahere ipsis sensibilem illam gratiam si forte possent ad recognitionem & emẽdationem peruenire. Sed quanto diutius Deus præstolatur, tanto gulosiores & inordinatiores fiunt ad requiescendũ præcipue in huiusmodi sensione: quia natura corrupta semper magis auide quiescit in his quæ prohibita sunt: sicut videmus cõiugatum aliquem multo vigorosius à desiderijs impelli ad mulierem cũ qua in adulterio viuit, quã ad propriam vxorem. Cũ ergo Deus videt huiusmodi infideles homines semp quiescentes potissimũ in sensibili gratia, subtrahit eis ipsam: & tunc gaverum fundamentum non habent virtutũ aut mortificationis, facile deueniũt ad impatientiam, volunq; violenter sensionem illam recuperare: non autem veniunt ad veram recognitionem nec recogitant, ne forte demeruerint istud per suam defectuositatem, vt inde se emendent: quantoq; amplius laborant pro recuperanda præfata sensione, tanto minus proficiunt, magisque impatientes fiunt. Inde iam oritur in ipsis amaritudo cordis & tædium ita quod sibipśis & omnibus cum quibus conuersantur, efficiuntur valde onerosi, sicq;

Gula spiritualis.

Anxietudo cordis.

si,sicque paulatim incipiunt oberrare in peruersitate,obstinatione,impatientia,ob cæcatione & inuidentia contra Deum,& stant valde periculose quo ad animã. Præcedentes vero recipiunt pœnam pro sua indiscretione,& poterunt multum in illo mereri,si quiuerint patienter ac longanimiter sustinere. Et quãuis videantur non habere potestatem suæ rationis in impetu illius magnæ pressuræ aut infernalis inuidentiæ atque malitiæ,nihilo minus post quam ille transijt,dolere debent secundũ superiorem rationem de omnibus,& voluntatem suam refignare in voluntatem Dei,orando eum vt sibi ignoscat de præteritis,& defendat ab imminentibus seu futuris. Adhuc sunt alij,qui proprie non dant causam derelictionis & peruersitatis istius:sed deus permittit talia circa eos, duntaxat ad probandum funditus amicos fideles. Istis mirabilis corona martyrij in æterna vita præparatur: quia non potest martyrium grauius ista derelictione sustineri,quæ tam importabilis est, vt eã Augustinus & Bernardus assimilent infernalibus pœnis. Et isti sunt proprie,de quibus loquor,quod sint Deo valde accepti. Iste gradus probationis figuratur per secundam myrrham,quæ in libro Iudith nominatur myrrha optima,qua se perunxit,quando interficere intendebat Holofernem hostem Iudæorum,qui figura fuit hostis infernalis. Tertius gradus probationis accidit homini,quãdo vltra omnes has tentationes etiam ab hominibus despicitur,deridetur,& velut insanus atq; obsessus reputatur,etiam ab illis qui honesti, virtutibus præditi, sancti & docti esse videntur:quia per hoc magis consternatur in pusillanimitatem & quandã desperationem. Istud accidit beato Iob,quãdo illi tres amici qui venerant ad consolandum eum,instinctu inimici in tantum obcæcabantur,vt omni cõsolatione postposita,cõtumeliose improperarent ei,q̃d à Deo propter peccata sua esset plagatus: & per hoc ei maximum dolorem intulerunt. Sic etiã contingit circa istos,quia dũ propter pressurã magnã foris ostendunt aliquos gestus singulares, exprobrantur, contemnuntur,deridentur,detrahitur eis, & reputantur tanquam obsessi ab hoste infernali. Et hoc permittit DEVS,vt ipsi charissimi amici sui extreme probentur & purgentur: quia per huiusmodi intendit eos perducere ad perfectissimam similitudinem Christi Iesu,quem in cruce proposuit velut exemplar:ideo homo in corde suo statuere debet,quod nunquam tam in dustrius pictor fuit, qui tanta diligentia omnia lineamenta exemplaris exprimere studuerit,in longitudine videlicet,latitudine,ordine & etiam in similitudine colorum superducendorum,quemadmodũ Deus ab æterno sua immensa sapientia p̃uidit atq; præordinauit de huiusce modi præelectis amicis, quomodo ipsos istis medijs fideliter feliciterq; perducturus esset ad perfectissimam similitudinẽ Christi. Iste gradus signatur per tertiam myrrham,quæ in Canticis Canticorum vocatur probatissima,dicente sponsa: Surrexi vt aperirem dilecto meo,quia manus meę distillauerunt myrrham: digiti mei pleni myrrha probatissima. Pessulum ostij mei aperui dilecto meo, hoc est, voluntatem meam refignaui in potissimum beneplacitum DEI,etiam in omni aduersitate & tribulatione,& per hoc aperui ei introitũ animæ meæ ad requiescendum,qui thalamum suum duntaxat locare vult in corde quieto. Hæc ergo tetigisse sufficiat de consurrectione secundum inferiorẽ hominẽ.

Martyrium mentis.

Iudith 10

Probari per boues.

Iob 2

Cant. 5

De consurrectione secundum vires superiores in vita contemplatiua spirituali,& de separatione animæ & spiritus.

Cap. L.

CONsurrectio vitæ contemplatiuæ,quæ exercetur secundum partem hominis mediam, hoc est,secundum superiores animæ vires,hinc est prosequenda. Sciẽdum ergo quod anima in tres partes dividitur in scripturis,& vnaquæque habet suum speciale nomen. Pars inferior quæ est secundum vires inferiores vocatur anima: quia secundum illam partem vnita est corpori,dans illi vitam. Media pars dicitur spiritus,& accipitur secundum tres vires superiores,quibus homo in tantum valet appropinquare Deo per iugem contemplationẽ, vt vnus spiritus cũ eo efficiatur.

Anima

Spiritus

Supre-

Mens

Suprema pars animæ vbi istæ tres vires originaliter vnitæ sunt, vnde & effluunt sicut radij ex sole, & quo iterum influunt, vocatur mens: & est centrum animæ, impressam seruans imaginem sanctæ Trinitatis. Est autem tam nobilis, vt proprium sibi nomen dari non possit: sed diuersis appellatur nominibus, prout melius potest, & est supremum in anima. In consurrectione ergo spiritus, hoc est, superiorum virium, oportet præcedere diuisionē quandam animę, scilicet in animā & spiritum, quia hanc consurrectionem oportet fieri in spiritu penitus libero. Hanc autem diuisionem iuxta verba beati Pauli, operatur in nobis sermo Dei viuus & efficax, penetrabilior omni gladio ancipiti, vt spiritus ab omnibus liber, prosequi valeat propri um suum opus contemplationis: & sicut dicit Augustinus libro de Spiritu & Anima, nihil mirabilius est ista diuisione inter animam & spiritum, quia essentialiter vnū sunt. Sed ideo fit vt in imo remaneat, quod in homine animale vel sensuale est, & libere sursum euolet ꝗd spirituale est, vtaptum fiat sublimari vsque ad speculationem diuinæ glorię, sicque vniri Deo & in eandem imaginem transformari: quia qui adhæret Deo, vnus spiritus cum eo efficitur. Interdum autem spiritus hominis in tātum abstrahitur à corpore & anima, vt spiritus dicatur esse in spiritu: quod fit, quando vires superiores sic sursum tractę sunt, quod homo omnium exteriorū obliti us est, etiam illorum quę in corpore suo corporaliter agūtur, & solummodo in illa per memoriam vel intellectum tractus est, quæ in spiritu aut per spiritum fiunt. De quo Ioannes in Apocalypsi dicit: Fui in spiritu in dominica die. Quod exponens Haymo, dicit: Ioannes sic fuit in spiritu, quod tamen ipsam carnem funditus non deseruit, sed spiritui æternitatis adhę fit mens eius, & à spiritu docente assumptus fuit spiritus docendus, ideo tam mirabilia & profunda vidit. Quandoq; etiam spiritus hominis tāto impetu seu amoris feruore supra se rapitur, vt merito spiritus supra spiritū esse dicatur, cum scilicet non solum omnia alia, sed etiam seipsum transcendit, & miro modo fit, vt per dilectionis ignem supra se sustollatur in illū qui est super omnia, & per vim amoris cō pellatur etiam exire à se, ita vt nihil fit in eo, hoc est, in sua memoria, intellectu, & amore, præter solum æternum amorem, qui est ipsemet Deus, in quo totus spiritus nudę submergitur. Tertio, humanus spiritus intantum à seipso plerunq; diuiditur, vt spiritus sine spiritu esse dicatur, quando scilicet incipit à semetipso omnino deficere, & à suo esse annihilari, & in superessentialem quendam statum tranſitum facere, vt quando introducitur ad Deum essentialiter contemplandum, quemadmodum Paulus rapiebatur ad videndū Deum essentialiter, sicuti eum libenter videremus in æternū, de quo in fine latius tangemus.

Animæ à spiritu diuisio.

Hebr. 4

1. Cor. 6

Spiritū esse in spiritu.

Apoc. 1

Spiritū esse supra spiritum.

Spiritū esse sine spiritu.

2. Cor. 12

Virtūs superiorum subtilitas.

Consequenter est hic notādum, quod cōsurrectio virium superiorum valde difficulter potest exprimi, propter eius subtilitatē: sed & hoc ipsum quod exprimi potest, non potest perfecte intelligi, nisi ab illis qui per experientiam hanc notitiam receperunt: & ideo paucis hic verbis intendo de hoc scribere: quia in ista consurrectione magis rapitur anima, quàm per seipsam ascendat: & potius agitur, quàm agat. Isthęc autem spiritus sancti interna operatio siue numero multipliciter fit, nostra vero operatio, quam in hac consurrectione agere habemus, non est tam multiplex, sed similis est fere operationi nostræ in consurrectione virium inferiorum, tamen actio ista vel operatio tantum nobilitate excedit, quantum aurum terram: tantum subtilitate, quantum aer terram, & tā tum claritate in cognitione, quantum sol stellas: & ideo inexperti, etiam si subtiles ingenio sint, ex istis scriptis non poterunt comprehendere eius nobilitatem, donec hoc ipsi experiantur: quia quamuis ingenio suo bene capiant, necesse esse vt sit aliquod intellectuale increatum lumen, vnde omnia intellectualia creata lumina efluxerunt, tamen non possunt intelligere quomodo increatum lumen in spiritu nostro operetur, aut in spiritu nostro nascatur, nisi duntaxat experiendo. Et hoc est quod dixit Christus patri suo: Confiteor tibi pater domine cœli & terræ, quia abscondisti hæc à sapiētibus & prudentibus huius seculi, & reuelasti ea paruulis, id est, humilibus, mortificatis. Et ad discipulos suos: Beati, inquit, oculi qui vident quæ vos videtis. Dico vobis quod multi reges & prophetæ voluerunt videre quæ vos videtis. Per reges intelliguntur, qui natura

Matth. 11

Luc. 10

Reges.

fortes sunt & exercent se multum in iciunijs, vigilijs, disciplinis, cilicijs, orationibus vocalibus, & similibus, quibus natura castigatur: & in his pœnitentiæ operibus confidentiam habent, & inde præsumptuosi efficiuntur, plærunq; etiam contẽnentes alios qui non sunt tam fortes ad agendam pœnitentiam. Per prophetas in telligimus eos, qui habiles sunt subtiles sunt naturali ingenio, & nitũtur per illud peruenire ad contemplationem æternorum: sed talium oculi non beatificantur, quia licet velint videre diuina, tamen non potest eis contingere, eo quod immortificati maneant in propria voluntate.

Prophetæ.

Voluntas quædam cæca.

Et hoc scias pro vero, quod causa istius obcœcationis spiritualem lumen præpedientis, est immortificata voluntas, sicut supercilia operiunt oculos exteriores. Si igitur peruenire volueris ad veram, spiritualem & intellectualem contemplationem, denuda & euacua perfecte voluntatem tuam ab omni velle & nolle: quia voluntas propria, quæ nõ est tracta aut transfusa in diuinum beneplacitum, est sicut columna sustentans omnes muros inordinationis: & quando ista columna tollitur, tunc corruunt omnes muri Iericho. Ipsa etiam est sicut sentina nauis, congregãs in se omnẽ immunditiam peccatorum. Cæterum, vt habeatus maior notitia, potest istud increatum lumen seu claritas assimilari exteriori soli, qui simplex est in claritate sua: & tamen claritas illa recipitur secundum magis & minus, scilicet secundum dispositionem & aptitudinem obiecti, in quo recipitur: quia aliter recipitur in vitro nigro, aliter in glauco, & aliter in albo, & tamen vna est claritas, sed propter dispositionem vitrorum, vnum magis illuminatur quàm aliud. Sic etiam est in istis tribus gradibus seu partibus, quos in anima assignauimus. Hæc illustratio intellectus potest etiam conuenienter accipi aut intelligi per similitudinẽ aurore, de qua angeli in Canticis Canticorum dicunt: Quæ est ista quæ progreditur quasi aurora cõsurgens? Lux siquidem auroræ paulatim eleuatur, eleuando dilatatur, dilatando clarificatur, & tandem definit tota aurora, mutata in clarum diem seu solarem splendorem. Sic etiam est intellectuale lumẽ in homine primo paruum & bassum, quando scilicet est in inferioribus viribus, in quibus homo se exercet: & quando progreditur in exercitijs, tunc etiam paulatim eleuatur & dilatatur in intellectu: quemadmodum videmus quod quãto altius stamus, tanto plura possumus prospicere: & tandem intantum intellectus suus eleuatur & dilatatur, vt excedat humanam capacitatem & intelligentiam, permutaturq; in clarum diem, in quo contemplari possit æternum solẽ. Et secundum istam eleuationem & dilationem, etiam omnia alia exercitia hominis eleuantur, dilatantur atque nobilitantur.

Iosuæ 6.

Lumen increatũ soli comparatũ

Cantic. 6 Aurora

De eleuatione memoriæ, vltra omnia creata, in Deo fixæ, & de tribus animæ viribus. Cap. LI.

Fontium comparatur anima.

IGitur istam consurrectionem, quæ in superioribus animæ viribus per plenitudinem diuinæ gratiæ peragitur, cooperante propria industria & conamine, assimilare possumus fonti tribus riuulis diffluenti: quia & anima tribus potentijs effluit. Est autem fons iste plenitudo gratiæ in vnitate spiritus, infusione diuina scaturiens in star fontis: sed tamen essentialiter in vnitate spiritus nostri se tenens immanendo, tribus riuulis diuinæ operationis diriuatur in tres intellectuales animæ vires, ibidem se diffundendo.

Riuus diuinæ operationis in memoriam.

Memoriæ quies.

Primus riuulus ab vnitate spiritus defluens in primam vim, scilicet memorationem, est quædam spiritualis, simplex, vniformis, iucunda & quieta serenitas aut claritas, velut aer quãdo quietus est ab omnibus ventis, purus ab omnibus nubibus & nebulis, serenus aut clarus à radijs solaribus. Sic efficitur memoria per influentiam istius riuuli quieta in seipsa, clara, & serena in conuersione ad diuina, pura ab omnibus peregrinis imaginibus: quia isto riuulo eleuatur super omnia sensitiua, imaginaria, ac vniuersa ipsam præpedire valentia, & redditur stabilis & firma in vnitate spiritus: quia quando iste riuulus defluit, replet omnes animæ vires inferiores cum superioribus, & instar marini refluxus trahit secum in ipso refluxu omnes vires ad suam originem vnde effluxerũt, & sic sustolluntur supra omnem multiplicitatem & occupationes, velut si homo eleuatus esset vltra nubes in veram claram tranquilli-

tranquillitatem, vbi nec vētus, nec nubes, nec grando, nec pluuia, nec vlla fit permutatio: memoriaque ipsa peruenit in tam admirabilem claram tranquillitatem & quietitudinem, quod incomprehensibile esset homini qui non sensisset. Per quam claram infusam lucem & tranquillitatem inuenit se recollectum, stabilitum, penetratum & ancoratum in vnitate sui spiritus, quam etiam veluti propriam quādam possidet mansionē: ac vnitas ipsa per Dei consequenter inclinabitur ad illam excelentissimam vnitatem, in qua pater & filius & spiritus sanctus, cū omnibus sanctis & angelis vniti sunt. Et istiusmodi homo adeo priuatur memoria inferiorū, ac si esset homo cœlestis, & non terrestris. Vnde legimus de quodam sancto patre, quia adeo eleuatus fuerit per memoriā suam, vt nullam memoriam rerum terrenarum posset retinere. Accidit vt frater quidam veniret ad cellam eius, & peteret aliquid sibi accommodari. Respondit pater: Maneas hic frater, volo intrare & afferre tibi. Sed antequam intro venisset, oblitus fuit, non solum rei quam afferre debebat, sed etiam fratris quem prę foribus prę stolari iusserat. Fratre autem secundo pulsante, exiuit pater & interrogauit quid peteret, oblitus quippe fuerat omnium quæ frater ei antea dixerat. Iuit secundo pro re afferenda, sed iterum penitus obliuiscebatur. Cum tertio frater pulsasset, & ille exiuisset, ait: Dilecte frater ingredere tu ipse & accipe quod petis: quia imaginem aut memoriam illius rei non valeo tā diu retinere, quod possem tibi afferre.

Memoria eleuatio.

Paradigma.

De eleuatione intellectus in abyssum diuini luminis. Cap. LII.

Riuus diuinæ operationis in intellectū.

SEcundus riuulus defluens in secundam vim, scilicet intellectum, est interna quædam apparitio Dei, hoc est, intelligentia quædam ex Deo fluens, internitatem nostram apertam conseruans ad omnem influentiam Dei, intellectumque nostrum eleuans ad cognoscenda profundissima sacræ scripturæ arcana, excedens omnem naturalem intellectum, eleuaturq; intantum in Deum, vt internum Dei susurrium recipiat, imo multa illi occulta intellectualia lumina aperiūtur, quibus semper magis ac magis istis tribus viribus supra se eleuatur, & in Deo profundatur. Ex empli gratia de sancto Francisco, qui erat homo simplex: Stabat aliquando in contemplatione sua, & ad Deum loquebatur, audiente fratre Leone: Quid es tu dulcissime Iesu: & quid sum ego tuus vilissimus vermiculus? Post hoc interrogauit frater Leo, quid istis verbis prætenderet. Qui respondit aperta fibi fuisse duo lumina cognitionis. Primum de incomprehensibili immensitate Dei in magnitudine, maiestate, sapientia, bonitate, misericordia, & sic de omnibus alijs quæ Deo possunt asscribi. Secundum intellectuale lumen fuit notitia suæ abyssalis vilitatis: & his duobus luminibus amor Dei & contemptus suiipsius in eo augebantur. In hunc modum etiam istiusmodi homines tam profunde rapiuntur in omnimodas occultas cognitiones, quod incredibile foret inexperto. Primo quidem intellectuales oculos atto lentibus in Dei excelsam naturam, datur plerunque ipsis notitia de Deo, quod scilicet sit quædam incomprehensibilis, simplex puritas, in sua essentia, inscrutabilis profunditas, inaccessibilis altitudo, incōprehensibilis latitudo, æterna longitudo, tranquilla & silens aut quieta caligo, lata & vasta solitudo, requies æterna sanctorum, commune fruibile suiipsius & omnium sanctorum, & multa his similia, quæ cōsiderari possunt in abyssali pelago deitatis. Et quamuis homines non intelligāt quid in istis verbis inclusum sit, quamdiu ipsis non fuerit concessum experiri, scire tamen debent quod intellectus illorum, qui se frequenter ad ista conuertunt, intantum in huiusmodi sustollitur in admirationem, vt omnes vires animæ sequi cupiant, vnaquæque cum operatione sibi debita ad gratias agendas Deo, ad ipsum honorandum & amādum, adeo quod totus homo habituatur in eleuatione omnium virium animæ.

S. Francisci contemplatio.

Cognitio duplex.

Contemplatio Dei.

Nunc ergo prosequendo de ista notitia, secundo oculus intellectualis eleuatur & instruitur de sancta Trinitate, videlicet quomodo filius à patre æternaliter generatur, & spiritus sanctus procedat à patre & filio: quomodo tres illę personæ sint vnus Deus & vna essentia, qualis potētiæ, sapiētiæ & bonitatis: & generaliter quicquid Deo asscribitur, hoc istis tribus per

Trinitatis cognitio.

æqualiter attribuitur, & duntaxat distinguit eas sua personalitas. Sed ista notitia & apparitio sit penitus in spiritualibus imaginibus aut similitudinibus in isto gradu consurrectionis, & non essentialiter, quia de hoc tangemus in vltimo statu. Attamen ista notitia est etiam inaccessibilis, quia nemo potest eam adipisci propria industria & subtilitate ingenij, sed sicut supra adduxi similitudinem de aurora, quæ in diem permutatur, sic oportet intellectū à Deo eleuari, dilatari, & supra omne suū naturale lumen clarificari: & tunc demum poterit in intellectu doceri, vt cognoscat

Pater proprietates quæ attribuuntur tribus personis, patrē scilicet esse immensam, omnipotentem maiestatem, creatorem, conseruatorem, motorē, principium, & causam primariam vel originalem omnium creatorum. Filium autem eius vnigenitum, in

Filius. uestigabilem esse sapientiam & veritatem, vitam & exemplar omnium creaturarum artis paternæ infallibilem regulam vel mēsuram, deitatis oculum abdita cuncta prævidentem, splendoreni paternę gloriæ, electes iuxta singulorum merita perlustrantem. Tertio spiritum sanctum esse incom-

Sanctus Spiritus. prehensibilem largitatem charitatis, nisi se ricordiam inæstimabilis pietatis, pelagus abyssale immensę bonitatis, torrentem vehementem, totam cœlestem societatem in comprehensibili voluptate inebriantem, flammam igneam omnes amātes spiritus in diuina vnitate liquefacientem, nexum & complexum patris & filij & omnium beatorū spirituum, quo vniti sunt ad fruēdum immensis delicijs & diuitijs Dei, infinitaque similia, quæ animæ imprimuntur cū imaginibus seu similitudinibus, quia pro tunc agitur à spiritu Dei, de quo dicit beatus Paulus: Qui spiritu Dei agūtur, hi

Rom. 8. filij Dei sunt. Quamuis autem omnes huiusmodi impressiones in admiratione operum diuinorum animam sustollant, super omnia tamen reddit hominem attonitum largissima communicatio diuinæ naturæ, qua seipsum liberaliter effert fruendum cunctis creaturis, vnicuique iuxta suam dispositionem vel aptitudinem, præcipue tamen beatis spiritibus in fruitione gloriæ & gratiæ suæ. Ex hac admiratione acquirit singularem in diuina bonitate cōfidentiam, & quoddam internum spiritus gaudium, cunctas animæ potentias & ipsam spiritus vnitatem penetrans.

De inflammatione voluntatis ignę amoris ardentissimi. Cap. LIII.

TErtius riuulus ab vnitate spiritus in superiorem desluens voluntatē seu vim amatiuam, est infusio quędam ignis spiritualis, id est, charitatis, volūtatem penetrans trāquillo & quieto amore qui nō erumpit sicut amor practicus, qui homini inferiori infunditur, sed amor iste recipitur in viribus intellectualibus à corpore separatis, & est filens, purus, ac perfecte depuratus vel excoctus, instar olei quod nū superefluit cum sufficienter fuerit bullitum. Hic amor nobilior est alio sicut aurum terra, & subtilior sicut aer aqua, trahens semper superiores vires ad suam originem, quanteq; spiritualior fuerit, tanto minorem ingerit laborem. Calor autem huius amoris tam vehemens est, quod totum hominem videtur comburere atque cōsumere, & quasi in ignitum seu viuum carbonem transferre, atque in immensum illum diuini amoris ignem trahere & annihilare, adeo vt amans spiritus diuinum amorem inuocare compellatur sine intermissione, vt se intrahat, deuoret & annihilet in abysso immensę suæ magnitudinis: ecōtra vero diuinus amor intellectuali impressione clamat incessanter in spiritu, vt amet illum amerem, qui ipsum æternali teramauit. Hæc autē vox est exercitio quędam interna seu motio in spiritu nostro, omni exteriori materiali tonitruo terribilior & violentior, ita vt corusc atio eius spiritui cœlum aperiat, ac lumen illi æternæ veritatis ostendat: quia amor nunquam quiescit quin se semper cupiat multiplicare. Et quanto spiritus plus amat, tanto ardentius concupiscit, sic quod tandem ardor amoris tam intemperatus & vehemēs efficitur, vt ipsum amoris exercitium inter Deum & spiritum vadat & redeat more vehementis fulguris spiritū penitus cōsumere volentis. Causa huius est, quia amor practicus & fruitiuus efficiuntur æque fortes, quod nusquā in gradibus præcedentibus contingit, nisi forte interdum ex speciali dono Dei, sed hic partim æquales iudicantur.

Riuus diuinæ operationis in vnitatē.

Amorē Dei clamare in nobis.

Et vt intelligas, tunc proprie dicitur amor

Amor practicus.

mor practicus, quãdo spiritus noster suo creato amore agit & impellit ad Deum, & ad omne quod Deo placitũ esse potest: sed tunc dicitur amor fruitiuus, quando spiritus noster fœliciter agitur à spiritu Dei, in qua inactione Dei omnes apparitiones & eleuationes mẽtis consistunt, & omnis omnino perfectio. Attamen in omni diuino amore est aliqua fruitio, sed in præcedentibus gradibus secundum communẽ cursum præualet amor practicus, & fruitiuus cogitur cedere: in sequentibus vero præualet amor fruitiuus in cõuersione ad Deum, & cogitur amor practicus cedere: quia tunc spiritus magis agitur à spiritu diuino, & annihilatur adeo, vt in seipso expiret, liquescendo in spiritu diuino, vt venus spiritus fiat in ardore charitatis. In præsenti autẽ gradu cõfligunt æquali * violentia, ita vt interdum spiritum nostrum cedere oporteat, interdum diuinũ. Et quia æque vehementes aut potentes sunt, & insuper spiritus noster adhuc non est habituatus ad expirationem, naturaque hominis naturaliter vigorose resistit expirationi, idcirco agitur in homine tantus cõflictus, quia neuter horum spirituum vult cedere, sed vterq; præualere desiderat. Spiritus nanque humanus omni momento desiderat absorbere immẽsitatem Dei, & putans absorbere vel deuorare, deuoratur: sicut piscis putans escam deuoraturũ, extrahitur hamo intus latente.

Amor fruitiuus.

Amor superfruitiuus.

*Alias potentia

Ad istum gradum consurrectionis pertinet septimus gradus amoris, qui in scripturis appellatur amor superferuidus, id est, amor qui prę nimio calore ebullit. De hoc dicit Hugo cap. septimo cœlestis hierarchiæ: Notitia enim quomodo id quod feruet quadã incendij sui violẽtia iactatur extra se, tollitur supra se, & facit motionẽ magnam ex inuisibili æstuatione: sic etiã amor superferuidus magna vi proijcit spiritũ supra seipsum & extra seipsum. Hic amor propter magnum suum feruorẽ potenter expellit ab homine omnes inordinatas affectiones, omnes occupationes & solicitudines, aut studia, omnia deniq; exercitia quæ non congruunt eius affectui & impulsui: quin, vt dicit Bernardus sermone XXXV. super cantica, Anima quæ semel à domino didicit & accepit intrare ad seipsam, & in intimis suis Dei præsentiam susurare, & ex parte frui, talis inquã anima nescio an vel ipsam gehennam ad tempus experiri horribilius pœnaliusve ducat, quàm post spir itualis studij huius gustatã semel suauitatem exire denuo ad illecebras vel potius molestias carnis explendas. Sic ergo valde succincte transcurrimus istam cõsurrectionem superiorum virium: quia nihil dignum inde loqui possumus, respectiue ad id quod est in veritate. Etiam filemus de operationibus quæ à spiritu sancto in huiusmodi hominibus aguntur, quia multiplicari seu variari possunt supra numerositatem capillorum capitis: sed principale opus eius est extractio & intractio, de quibus tangam in sequenti gradu ad laudem Dei.

De consurrectione vitæ contemplatiuæ spiritualis, quæ celebratur in vnitate essentiali animæ. Cap. LIIII.

Consurrectio, quæ fit in suprema parte animæ, hoc est, in essentiali animæ vnitate, quæ est fons & origo virium superiorum, nunc tandem absoluenda. Hæc vnitas, in quantum vnitas, non operatur: attamen ab ipsa accipiunt omnes vires, virtutem & potestatem operandi. In hac vnitate omnino necessarium est, vt vel Deo similes efficiamur per gratiam & virtutes, aut dissimiles per peccata. Sine hac similitudine iam dicta, Deo supernaturaliter vniri non possumus: quia peccatum quod in nobis causat dissimilitudinem quandam ad Deum, efficit quoque abyssale mediũ nostrum inter nos & Deum, verum etiam inter potentias animę & essentiam eius, quã Deus inhabitat, ita vt vires ipsæ, id est, spiritus noster, essentiæ suæ nequeant vniri in quo vtique requies spiritus consisteret, si non exularet in regione dissimilitudinis per peccata & immortificationem. Sed quando anima perfecte ornata est diuina similitudine in virtutibus & gratijs, tunc spiritus noster fœlici submersiõe demittit se in amorem fruitiuum. Et ex hoc ipso fit quædam vnio supernaturalis cũ Deo per mediũ virtutum & gratiarum. In qua scilicet vnitate nos à spiritu sancto susscipimur, & versa vice nos cum spiritu sancto susscipimus patrem & filium, imo totã deitatis naturam. Porro in hoc summa no-

Beatitudo summa hominis quæ.

stra beatitudo consistit, quod per similitudinem virtutum, & medium luminis gratiæ vel gloriæ, spiritus noster introducatur in requiem essentialis vnitatis suæ, cui Deus cum omnibus diuitijs suis se liberaliter infundit. De ista vnione hic intendimus loqui, quia consurrectio ad istam est nobilissima, prouehens spiritū nostrum ad summum exercitium sub increato lumine exercitari possibile, profundatq; nos semper magis ac magis in Deum. Quæ profundatio similis est torrenti aut fluuio impetuoso, sine reuersione in mare defluenti, vbi penitus absorbetur.

Tactus Dei in spiritu hominis.

Ad maiorem autem euidentiam, scien dum quod ista consurrectio excitatur & mouetur tactu quodam aut tactu, quem Deus in intimo spiritus nostri facit. De quo amorosa anima gloriabatur, dicens:

Cant. 5

Dilectus meus misit manum suam per foramen, & venter meus, id est, homo inferior, intremuit ad tactum eius. Hunc tactum spiritus nostri patitur aut recipit sine co operatione: quia sola diuina operatione superiores potentiæ hoc tactu in vnitate spiritus adunantur, ita vt oporteat omnem operationem omnemq; rationē deficere: sed ratio illuminata, & multo magis superior amatiua vis, sentit hunc tactum, sic tamen, vt ratio modum eius comprehendere non valeat. Quid autem sit iste tactus in sua origine, vel quid sit amor in seipso, inuestigare nō possumus, sed tactus iste est vltimum medium inter Deum & spiritum nostrū, inter operari & quiescere aut agi, inter viuere & mori vel expirare: subleuatq; nos ad altissimū exercitium sub increato lumine exerceri possibile: quia tactus iste excitat & eleuat intellectum ad cognoscendum Deum in sua essentiali claritate, & trahit superiorē vim amatiuā ad fruendum Deo essentialiter & immediate. Negocium istius tactus proprie in hoc consistit, quod amātem spiritum trahit ad externum exercitium & ad internū: quia spiritus Dei sua aspiratione extrahit nos ad amandū practice, & ad operandum virtuose: & rursum intrahit spiritum nostrum ad amandum fruitiue, quiescēdumque fœliciter. Et hæc duo potest purus amator per inactionem spiritus sancti omni tempore & momento pariter exercere, ita vt vnum per alterum non impediatur, sed potius confortetur: hoc est, omni tempore totaliter in Deo fruitiue quiescere, & in se totaliter practice amare. Per fruitiuum amorem possidet vnionem cum Deo, & per amorem practicum sentit separationem: & hæc est vita æterna, quam nunc prælibare poterimus. Exemplum de isto accipere possumus in aere exteriori intra nos existente, quem corporaliter expiramus, vt rursus nouum aut recentem attrahere valeamus, in quo vita naturæ in nobis continuatur. Oculos etiam corporales assidue aperimus ad videnda extrinseca, & iterum in momento recludimus & rursum aperimus, ita vt subita reclusio oculorum nos non impediat in videndo, quin potius oculi videntur semper remanere apertii: sic etiam morimur seu expiramus in Deo per amorē fruitiuum, & subito iterum per amorem practicū viuimus in nobis: eximus ex Deo ad virtuosa quæque opera & exercitia, & iterum nos introuertimus in Deum vt expiremus: & tam firmiter adhæremus Deo, ac si nunquam experiremur aliquam extrouersionem, vel extrouersio adhæsionem & expirationem non impediret. Fœlix qui istud assidue per gratiam Dei sentire potest, sed expressius eloqui non valeo. Est autem omnium hæc nobilissima sensio, & vtilissima exercitatio, infra increatū lumen in spiritu nostro recipi possibilis, licet sint alij gradus altiores medij, anteq; perueniatur ad Deum essentialiter videndum: sed illi gradus fundati sunt supra spiritum in vnitate spiritus seu essentia animæ, ad quæ istud exercitium stimulat vel impellit, sicuti hic pro posse nostro libenter explicaremus.

Negocium tactus diuini quod.

Mors & vita vnde quid.

De nominibus amoris, practico, fruitiuo, eleuato, quieto, puro & essentiali. Cap. LV.

Amor practicus

ANtequam tamen istos duos tactus prosequamur, pro ampliori instructione habenda, aliquid tangemus de amore (eo quod plura nomina habeat) qd per nomina intelligatur. Primo ergo amor dicitur practicus, quia operatur in nobis sensionem gratię, deuotionis & amoris: operatur in nobis practicam & diligentiam

ligentiam ad omnia virtuosa opera & exercitia,ad oēs virtutes acquirendas,& ad moriendū omni inordinationi. Dicitur etiam amor fruitiuus,cum amori diuino perfecte noster amor vnitus est;quia vnitio fruitionem efficit,ita q̄d in essentiali vnione celebratur etiā essentialis fruitio, in qua spiritus nullā discretionē seu medium percipit inter se & dilectū:qa spūs à se dilatatur in quandā essentialis amoris latitudinē,cuius ardens flāma spiritū nostr̄ subuehit in ignem amoris diuini, qui est infinitæ magnitudinis:& sic vnū amorem ac fruitionem efficit,quia amor Dei & amor noster semper similes sunt. & vnū in fruitione,vbi spiritus diuinus spirit um nostrum deglutit cū seipso in vnam fruitionē & vnā beatitudinem. Et licet de natura amoris sit, nunquā ociari, sed semper operari,tamen quātum appropinquat æterno amori,tantum etiam appropinquat fruitioni quæ vacare cogit: & hoc ideo, quia cum amor noster diuino amori perfecte coniunctus est, tunc nō agit amodo sed agitur & à spiritu diuino transformatur, sic quod in fruitiōe solus Deus operatur, vbi omnes amorosos spiritus expirare facit,& in vnitatem spiritus sui trās format. Fruitio autem,de qua hic loquimur, est complexus dilecti in dilecto,super omne desideriū in quendam simplicem nudum amorem, vbi pater cum filio dilectum suum comprehendit in vnitatem fruitiuam spiritus sui: in quo cōplexu cogitur spiritus humanus expirare,liquescere,desfluere,& in fruitione vnum cum Deo fieri. Et quāto magis huic complexui propinquamus,tāto magis etiam de hac fruitione participamus. Hic ergo amor proprie dicitur fruitiuus, licet in omni quoq; gradu diuini amoris sit aliqua fruitio.

Amor fruitiuus

Fruitio

Tertio,amor dicitur eleuatus,quia eleuatur & etiam eleuat spiritū supra omnē operationem in nudam quandam intelligentiam,nudumq; amorem.

Amore leuatus,

Quarto,amor dicitur nudus, quietus & ociosus:quia ab omnibus intermedijs se denudat, & nude se transfert in amorē essentialem,& ociosus ab omni operatione vacat, nec in eo viuit accessus aut recessus,nec impetuositas amoris vel virtutum, sed vacans permittit se agi à spiritu diuino. Viuit etiam quietus in Deo & Deus in eo,nutriens & pascens omnes virtutes: nullū sumit nutrimētum nisi in Deo,sicut fons semper effluit,& tamen in se ipso quietus immotusq; permanet.

Amor nudus.

Quinto,amor dicitur purus, quia ab omnibus alienis affectibus est depuratus & indepictus. Sexto,amor dicitur essentialis,quia in ipsa animæ essentia cōstitutus est & firmatus,in quē spiritus subleuatur supra omnem practicū amorem & supra omnē rationem, vbi vnus spiritus & vnus amor cū Deo efficit. Sic ergo habes ex parte quid significēt nomina amoris.

Amor purus.

Amor essentialis

1. Cor. 6

De amoroso extrahente tactu. Cap. LVI.

PRosequēdo igitur negociū aut exercitium tactus huius, est sciēdum quod spiritus noster isto tactu primo extrahitur ad quoddam exercitium externum per effluxum spiritus sancti, quo omnes vires animæ implentur spirituali ter indelicijs atq; diuitijs,& per hoc exteriores vires in momēto introrsum impelluntur,& vires internę inferiores sursum actæ,in superiores trahuntur:ita vt ab omni operatione quiescere cogantur:superiores vero,hoc est,intellectuales vires in propriā suam operationem collocantur: sic q̄ memoria ditatur & ampliatur abundanti influentia rerum cœlestiū & diuinarū: intellectus clarificat̄ sublimibus intellectualibus illustratiōibus & voluntas incipit ardere liquescētibus desideriis

Tactus extrahēs

Preterea hic extrahens tactus facit nos in spiritu viuentes, replēs nos gratia sua ac in Dei præsentia nos statuens:tam potenti deniq; virtute nos conseruat,vt omnem saporem & sensionem vniuersaq; affluentia Dei dona sine defectione sustinere valeamus. Vnde ex hoc tactu effluntoēs rituli diuinę bonitatis, & omnes vires hinc late expādunt, precipue excessiuus appetitus voracis desiderij: quia anima sentit Deū seipsum cū vniuersis suis delicijs & diuitijs ꝛcsignare velle,vt in eā veniēs fœliciter permaneat. Et quāuis tactus spiritum intrahens, excitet in nobis exercitium multo nobilius isto,quia nos intrahit ad vnionem Dei & nostrā expiationē vtile tamē & necessariū est,vt fidelis amator vtrumq; tactum fatagat exercitare & sequi, magis tamen ex necessitate, quā ex affectu: qa optabilius semper est

Tactus intrahēs

intractionem exercitare in qua spiritus immediate in DEO requiescit : sed hoc exercitium oportet interdum ex necessitate dimittere.

Exercitium inchoatis tactus quando in termitte dum.

Primo, vt desiderium suum in intracti one plenius consequatur, necesse est vt diuinam perfectionem secundum possibili tatẽ imitari studeat, præsertim in his quæ nobis pro exẽplo reliquit in assumpta natura: ideoque necesse est, vt illa mente pia recolat ad stimulandum seipsum ad assimilationem. Secundo, quia naturæ fragilitas non potest sustinere continuationem huiusmodi vigorosę intractionis: idcirco necesse est, vt seipsum vtiliter extrouertat ad reuelandam naturam. Tertio, vt amator dilectionẽ sumẽs in spirituali requie, non incipiat acediari & negligens fieri in profectu virtutum & operum virtuosorum. Quarto, vt spiritus vberiori fœcunditate reuolet in dilectum: & hæc oportet vt fit semper in extractione intentio sua, nõ solum principalis, sed vnica: quia sicut apis euolat ad mel ex floribus colligendũ, alueoloque inuehendum, sic etiam anima euolare debet illuminata ratione, per omnia mirabilia & amabilia quæ Deus fecit ex infinita sua potentia, sapientia & bonitate in omni creato, præcipue tamen in Iesu gloriosissimo & amabilissimo speculo, sanctissima scilicet humanitate domini nostri Iesu Christi, & per omnia quæ in humana natura tam gloriose, dignanter & amorose egit & passus est, vt tanquam apis argumẽtosa ex his sugere valeat mel spirituale, quo excitetur ad gratias agẽdũ Deo, ad laudandum eum, honorãdum & diligendum, & isto onerata, concite reuolare possit in proprium alueolum, hoc est, in dilectum suum, per dulcedinem fruitiui amoris late & profunde fluitãdo in increatum amorem, velut in abyssum quandam, dimissa foris illuminata ratione, donec ipsa iterum excat. Cumque mel suum effundendo, summam operationem suam consummauerit, hoc est, spiritũ suum ad expirationem impulerit, & aliquantisper à diuino spiritu acta, cõfota & circumplexa fuerit, denuo illuminata ratione euolare debet ad colligendum plus mellis, & pari fœcunditate reuolare in dilectum. Et in his charitas debite ordinatur, cũ mens humana supra singula quæque requiescere nouit, secundum quod vtile fuerit spirituali profectui, ex omnibus sugẽdo mellifluam dulcedinem diuinæ potentiæ, bonitatis, magnitudinis, largitatis & similium, qua iterum reuolet in proprium aluearium, hoc est, in amabilem illam originẽ, vnde omnia profluxerunt. Ad hoc enim hæc euolationis vicissitudo proprie celebratur, vt semper maiori vberiorique fœcunditate in dilectum reuoletur.

Apis spiritualis quomodo fiat anima.

Ordo charitatis.

De tactu intrahentẽ. Cap. LVII.

SEcundo, præfato tactu spiritus intrahitur in intimum animæ, imo in intimum diuinæ fruitionis, exigẽs nos liquefieri in nobis, & ad nihilum redigi in diuinam vnitatem, ac mori funditus in æternam fœlicitatem: hoc est, in amorẽ illum vnissimum ac simplicissimum, qui patrẽ & filium in vna fruitione complectitur, vbi amorosus spiritus in suauissimo amplexu diuini amoris baptizatur, ita vt omnes vires nostræ deficiant. Hæc intractio quidem internus contactus est, ex superessentiali vnitate Dei procedẽs, in quo amorosi spiritus in vno amore cum Deo quodammodo amplexu efficiuntur penitus liquefacti. Nec mirum, quia super hunc tactum in ipsa silenti tranquillaque spiritus essentia, incomprehensibilis quædam claritas emicat: & hæc est excellentissima Trinitas, habitans in intimo spiritus, ex cuius diuitiarum & delitiarum profluuio tactus iste causatur. Et quamuis ratio illuminata & intellectus cupiant prospicere in intimum spiritus ad cognoscẽdum de isto tactu, tamen non potest ipsis cõtingere: quia diuina claritas tunc superemicans, hũc tactum causans, sua claritate obtenebrat omnem visum & intellectum creato tãtum lumine illustratum, sicut præsentia solis obscurat lunam & stellas, cum tamen à sole ipso lumen suum recipiant. Quamuis ergo ratio & intellectus præ foribus stare seu gradum sistere compellãtur, virtus tamen amatiua superior (quæ sicut intellectus ad notitiam, sic ad gustum ipsa diuinitus inuitatur aut trahitur) amoris sui impetum prosequi cupiens, progredi non omittit. Nam ipsa magis delectatur in amplexu diuinæ fruitionis, quę potius ad gustũ pertinet, q̃ ad visum. Sic igitur ratiõe & intellectu prę nimia claritate excęcatis aut caligan

Intractio spiritus.

Exo.19. caligantibus & in ianuis excubantibus, a matiua vis cum Mose intrat caliginem impetu magno: quia quendam spirituale insatiabiliter esurientem impulsum cõprehendendi bonum increatum acquirit, veluti si totum pelagus glutire minimus conaretur piscículus. In hoc impetu tres vires superiores sua vigorosa operatione sciptas exercendo funditus extenuant, annihilant & in propriam deficientiam perducunt, vt feliciter effluentes absorberi valeant in immensa diuinitate sanctæ trinitatis. Exemplum horũ capere possumus in Gene.2. Deo, cui in omnibus assimilari debemus, nõ solum secundum humanitatem, verũ etiam secundum diuinitatẽ, cumad suam similitudinem etiam nos creauerit.

Effluxus & influxus diuinus.

Quemadmodum ergo Deus suum habet effluxum & influxum, quia effluxit naturaliter veritate & amore: quia veritas æterna à patre generatur, & amor æternus ab vtroq; procedit: ita etiam super omnia exercitia debemus effluere notitia quadã veritatis omnium rerum, quæ nos in Deum ducere possunt: & amore, quem colligere debemus ex creaturis, veluti mel ex floribus, ad subuehendum in increatum amorem. Etiam influit Deus naturaliter sua vnitate & essentia: quia vnitas diuinæ naturæ intrahit tres personas in nexu aut vinculo amoris, & diuina essentia consequenter comprehendit atque cõplectitur vnitatem naturæ circumplexu quodã frui tuo in essentiali amore. Sic pertinet etiam ad vinculum aut nexum nostri amoris, impulsu amore diuino, intrahere vires nostras in vnitatem spiritus nostri secũdum modum quem præfatus sum: sicque vlterius in simplicem vnitatem essentiæ nostræ superascendimus, vbi diuinam vnionem suscipimus, & eius dulcissimam fruitionẽ Canti.2 præguſtamus. Et sic incipit amorosa anima quiescere ab omni operatione sub vmbra illius quem desiderauit, ita vt fructus vmbræ dulces fiant gutturi suo. Ipsa etiã peruenit ad lectulum dilecti sui, vt suauiter ibi dormiat, ociosa ab opere, submersa in diuino amore: ibique diuinam patitur intra se operationem (sed hæc passio dulcis est) transformata in claritatem & amorem Dei, sicut ferrum in igne transformatur in claritate & calore, cum sit de natura sua nigrum & frigidum.

Hæc est via regia, qua anima veniat à creato lumine in lumen increatum, vbi suam veram habet originem, ad quam vt per ueniatur, omnes eius impulsus à principio ordinari debẽt. O anima mea, vbi profluxus tuus sumpsit exordium? Nonne effluxisti ex abysso diuinitatis velut essentia ex essentia, vita de vita, lumen intellectua le de lumine intellectuali, sed creaturaliter non essentialiter? Tu nõ es Deus de Deo, sed es deificanda à Deo. Tam fortis autem connexio & tam excellens coniunctio est inter vos, quod nunquam abolenda est, nũquam in æternum separãda. Vnde sicut sol iste materialis in sua rota lux quædam est essentialis, radiosusos vbiq; dispergens: qui radij licet nõ recipiãt partem de essentiali claritate solis, attamen æternam inhæsionem cum sole habent, per quam in esse conseruãtur, ita quod eodem momento, quo inhæsio illa dissipatur, essentiã esse ipsius radij euacuatur: sic etiã anima ab infinita diuinitatis abysso profluxa, æternam quandã cõtiguationem, vnde cõseruatur & alitur, cum sua origine retinet: quia si huiusmodi contiguatio intercideretur, eodem momẽto anima ad nihilum redigeretur. Sicut igitur quis per radiũ in rotam solarem ducitur, sic à sensibus exterioribus & viribus ad interiores, ab interioribus inferioribus ad superiores, & à superioribus ad vnitatẽ essentię ipsius animæ, & ab ea consequenter in primam originem ducimur.

Animæ essentia.

Animæ profluxus.

De triplici manifestatione luminis. Cap. LVIII.

COnsequenter pro clariori informatione de ista intractione habẽda, est sciendũ, q̃ postquam vires intellectuales intractæ fuerint in vnitatem spiritus, & vnitas spiritus se immediate præsentauerit & collocauerit coram Deo, tunc ex diuina vnitate irradiat lumen quoddã in eleuata vnitate spiritus nostri sub triplici se simili tudine manifestans. Primo, vt caligo, de qua infra dicam. Secũdo, vt serena trãquillitas ab omnibus formis depurata, veluti cœlum serenum absque omnibus formis nubium, qua homo omnem consideratio nem & differentiam rerum & imagines amittit, simplici quadam vniformique claritate circumfulsus & perfusus.

Istam intellectualẽ claritatẽ possumus appellare

Oculus simplex animæ quis.

appellare oculum simplicem, ad quem pertinet hoc modo. Intellectus & superior affectus aut amatiua vis pariter gradiuntur ad perueniendum in Deum, vsque ad extremũ quo intellectus pertingere potest. Tunc intellectus cum omni consideratione manet foris, & vis amatiua sola ingreditur, & se eleuat ad nuditatem cogitationis, quæ est simplex oculus animæ seu cor animæ, quo Deus videtur, sicut Christus ait: Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt. Iste simplex oculus late apertus est, & habet intuitum simplicẽ sine cõsideratione aut inquisitione: quia in nuda cogitatiõe lux quædã intellectualis effulget, quã nec sensus, nec ratio, nec natura, nec cõsideratio capere ꝓualet: quia claritas immẽsa lucis illius reuerberat & caligare facit vel cæcutit oculos rationales: supra vero rationẽ simplex oculus nescit in apice intelligẽtiæ solus manet apertus, cõtemplans & spectans hanc lucẽ irreuerberatus. Hæc autẽ lux nobilior est, & superior omnibus in natura creatis: quia naturæ perfectio est, clarificatumq; medium inter nos & Deum, libertatẽ nobis ad Deum tribuens & fidẽtiam. Nostra vero simplex nuda cogitatio, viuidum speculũ est, in quo lux ista relucet: & ergo vocatur oculus simplex. Tertio, manifestat se lumẽ istud velut quoddam nihilum, cuius nobilitate ab omni opere sabbatizare homo cõpellitur, eo quod vincatur diuini amoris operatione, quæ est supra omnem operationem quieta ociositas, & supra omnia desideria & impulsus fœlix quædam trãquillitas. Hæc tria in vnum conueniunt, prout scire poterit, non qui hęc scribit aut legit, sed qui sentit.

Luminis manifestatio.

Caligo diuina.

Prosequendo igitur de primo, hoc est, de caligine, sciendum quod ipsa non potest ratione aut intellectu cõprehendi: quia in ea spiritus expiat, & vnum cũ Deo efficitur: tunc & Deus est fruitio, requies & pax eius. Quæ fruitio vacat ab omni operatione, quia dilectus dilectũ supra omne desiderium per nudum simplicem amorẽ cõplectitur: & claritas tanta est, quod in ea intellectus reuerberatur & cæcutit, quomodo in rotam solarem intendere volens excæcari solet. Vocatur etiam caligo, quia amorosa anima experiri incipit, quod omnis illa contẽplatio & intuitiua cognitio, quę præcessit in imaginibus & similitudinibus, & etiam omne quod per intellectũ humanum, & cogitationem nudam imaginari valet, ab ipsa veritate diuinæ essentiæ in infinitum sua dissimilitudine distant. Hinc intellectualem oculum denudans à corporalibus, spiritualibus, & etiã diuinis imaginibus, quantumlibet subli mes aut nobiles sint, sursum ascendit in caliginem: vbi nimirum in quandam Dei perfectam ignorantiam constituitur, vel ut inter duas mensas, ibique fame potius perire eligit, quàm descendere ad mensam inferiorem, vbi Deus in imaginibus & similitudinibus cognoscitur: ad mensam vero superiorem, vbi Deus in sua nuda essentia cognoscitur, adire nõ permittitur. Sic igitur manet sedens in nuda caligine, vacuitate & nihilietate cogitationis suæ, immediate coram igneta gloriosæ diuinitatis præsentia, suam ibi constituens inhabitationem, eo quod illic sine medio lumen illud glorioſum in ipsam caligine infulgere non cessat, licet tenebræ lumen ipsum comprehendere non possint. Cuius ratio est, quia caligo illa nondum est glorificata: si autem aliquando glorificare tur, tunc lumen in lumine comprehenderet, & vnum cum ipso lumine fieret: tunc denique anima ad mensam superiorẽ sublevata resideret, vbi Deum cognoscere & amare in nuda sua essentia posset. Sic ergo necesse est animam vestiri lumine gloriæ, vt possit essentialiter contemplari ipsum glorioſum increatum lumen. Interim debet inhabitationem suam constituere in ipsa caligine, quia si in hoc lenganimiter perseuerauerit, dulci fructu sub hac caligi nosa vmbra perfruetur, velut catulus micas de mensa decidentes, sumens. Et licet interdum se debeat introuertere, prout supra tetigi, tamen in sua contreuersione conari debet isto modo in Deo se profundare: quia in hoc inueniet mirabiles familiaritates, cõmunicationes, & complacẽtias in Deo & cum Deo: miranda insuper gaudia, delicias & spirituales diuitias, excedẽtes omnem apprehensionem creatorũ spirituum, videlicet agnoscere, diligere, contemplari, adhærere & frui.

Anima inter duas mẽsas.

Ad hunc censurrectionis gradum pertinet octauus gradus amoris, qui in scripturis appellatur: mor liquidus, per quẽ spiritus Dei & amantis fœliciter in vnum confluentes vniuntur: quia in isto liquido amore

Amor liquidus.

amore anima trahitur in abyssum diuini amoris,& ideo absorbetur, vt seipsam & omnia relinquens, à se diffluat in amorē æternum:ibiq; ita circundatur & perfluitur, vt amoris flamma omnino accendatur,sicquod (salua sua essentia duntaxat) exuit omne,quod humanum est,& induit quod diuinum est,cum omnibus viribus suis fœliciter transformata in Deum & acta à Deo:quia omnes vires inferiores submersæ sunt,& tres superiores in Deū sunt eleuatæ,vnitæ, nobilitatæ & transformatæ. Exemplum de ferro, quod natura nigrum & frigidum est: sed quando in igne ponitur,paulatim amittit nigredinem,duritiam & frigiditatem,induens similitudinem ignis, scilicet calorem, molliciem & claredinem,& efficitur sibi ipsi valde dissimile. Sic per ardorem diuini amoris insuflationeq; assiduę aspirationis accenditur anima:quæ antea erat frigida:clarificatur, quæ prius erat tenebrosa: & mollificatur, quæ prius erat obdurata, adeo vt in seipsa liquefacta,totaliter fluat in dilectū, & illi sine omni medio vniatur, vnum spiritum faciens cū Deo, sicut aurū,argentum,metallum,& plumbū simul cōflata, vnam massam substantiamq; efficiunt. De hoc dicit Origenes,quod liquefactio animę in Dei amore,est fœliciſſimum opus diuinę consolationis, quod impendit animæ istote pore in vita cōtemplatiua: quia, sicut dicit Gregorius,istiusmodi in tantum amāt, vt ardeant amore, in ipso amoris ardore solummodo quiescētes. Quid ergo istos nisi Seraphin dixerim,quorum corda totaliter in ignem diuini amoris sunt conuersa? Hic amor adeo impellit hominem ad placendum Deo, vt omnis propter Deum tribulatio, requies sibi fiat & desiderium.

Liquefactio animæ.

Animæ accensio.

D. HENRICI HARPHII THEOLOGI PROFVNDISSIMI

ORTHODOXA QVE PIETATE PRAESTANTISSIMI libri secundi mysticæ Theologiæ pars quarta, in se complectens vitam spiritualem supereſſentialem.

De dignitate huius vitæ,& ratione petendi à Deo dona. Caput LIX.

Rose quen doter tiam & supremam vitā hominis, quæ vocatur supereſſentialis contemplatiua, figurata per Mariam Magdalenam,quæ optimam partem elegerat,est sciendū,quod sicut(iuxta traditionem omniū scripturarum)homines creati sunt vt angelis in gloria associentur,ita etiam secundum quod hic in vera virtutum perfectione proficerint, illic prouchētur altius in choris angelorū, & etiā hic plerunque in cognitionibus diuinis illuminātur. Cum ergo supereſſentialis contēplatiua vita diuinarum illuminationum altissimū gradum obtineat, ideo oportet hominem multos virtutū gradus & præcipue veræ mortificationis conscendere,vt sic fiat quod in se est,perficiendo in se dignam præparationem præuiā ad percipiendam à Deo salubriter & vtiliter eminentissimam illam influentiam supereſſentialis contemplatiuæ vitæ. Licet enim donum istud quandoq; concedatur ſtātibus adhuc in vita proficiēte, aut etiam illis qui primum se applicant ad laborandum pro vita perfecta obtinēda, siue etiā iam primū se conuertentibus à peccatis suis, sicut habemus de Apost. Paulo, cp in principio suę cō uersionis raptus fuit in tertiū cœlū & essentialiter Deū vidit, sicut eū libenter videremus

Luc. 10

Actor. 9 1. Cor. 12.

videremus in æternum, huiusmodi tamen (vt frequenter) consueuerũt post superemínentem illam contemplationem indicibilibus tentationibus, angustijs, peruerfitatibus, & inuidia quoque cõtra Deum probari, de quo supra tetigi. Nec mirum, cum nõdum perfecti sint in virtutibus & mortificationibus.

Petenda quæ nã a Deo dona.

Deus præcepit vt petamus & liberalis vult esse donator: sed vnusquisq; videat sibi vt non petat aliqua dona, quæ esse possent supra mẽsuram suæ perfectionis: sed illa solum petat, quæ necessaria sunt ad salutem, aut etiam ad obtinẽdam perfectionem: quia Deus qui ad dandum liberalis est, nonnunquam concedit petenti quod desiderat, ad verificandam promissionem suam, qua ait: Petite & dabitur vobis, & tamen petenti non est expediens illud recipere, quia necdum nouit illo vti salubriter: Sic ergo frequenter huiusmodi postea traduntur in incomprehensibiles pressuras angustiæ, [illegible]ccationis, induerationis, peruersitas & inuidiæ infernalis, quemadmodum Christus dixit de Paulo ad Ananiam Ego ostendam illi, quanta oporteat eum pro nomine meo pati. Igitur ad istud præcauendum oportet nos in hoc statu etiam constituere præuiam quãdam præparationem & ornatum, vt post hoc possit sequi salubris consurrectio.

Luc. 11

Act. 9

De præparatione vitæ contemplatiuæ supersessentialis per abnegationem voluntatis. Cap. LX.

HAec præparatio exigit in primis duas illas præuias præparationes in duabus præcedentibus vitis descriptas. Et consequenter fundat se in perfectissima ac nobilissima mortificatione naturę, per quam amorosa anima se abstrahere debet ab omnibus dissimilitudinibus Dei, & ingredi ad perfectam similitudinem eius, ad videndum Deum deorum in Sion, quam similitudinem nunc maxime oportet nos quærere in purissimis affectibus proprię mortificationis aut refrigerationis.

Gradus abnegationis propriæ voluntatis.

Ad hos autem affectus plenius cognoscendos, assignare hic volumus nouẽ gradus, & vnicuiq; deputare propriam illius mortificationem, quę sibi à Deo secundũ cõmunem cursum debetur. Primus gradus abnegationis, est illorum, qui sunt fundati in timore Dei, ita quod propter Deum dimittere volũt omnia mortalia peccata. Hic est primus accessus ad similitudinem Dei: quia sicut dissimilitudine peccatorũ à Deo recedimus, ita rursum similitudine suę gratię & nostrarum virtutũ ad ipsum accedimus. Hoc consulit Dauid, dicẽs in Psal. Accedite ad eum, hoc est, ad Deum, & illuminamini, & facies vestrę non confundentur. Sed horum pauci sunt, respectiue ad numerum peccantium: & illuminatio eorum est etiam valde nubila in sua nubilæ, ita vt adhuc vix mortalia discernere & cauere prævaleant. Vita eorum est adhuc valde periculosa, conscientia timida, sensus eorum circundati multis inclinationibus ad tentationes, saluatio eorũ valde dubia, & de eorum ruina ac damnatione diabolus multum confidit: quia videtur eis sufficere mortalia peccata vitare, dicuntq; cum Prophetæ: Illumina domine oculos meos, ne vnquam obdormiam in morte, ne quãdo dicat inimicus meus, prævalui aduersus eum. Et sic in sua illuminatione remanent adhuc frigidi & de fides, in multis adhuc naturæ cõmoda & sensuum fomenta quærentes, omnisq; eorum cõuersatio super orã inferni & mortalium peccatorum constituta est. Et quãuis perseuerent vsque in finem extra mortalia, tamen horribile atq; diutinum purgatorium sustinebunt, eo quod affectus venialium peccatorum rescindere non curauerint. Bona etiam opera eorum coram Deo modici fructus erunt, vtpote peracta impura quada affectione & intentione.

Cauere sola mortalia.

Psal. 35

Psal. 118

Secundus gradus abnegationis, est illorũ, qui diuinas inspirationes subsequẽtes, à seculi huius vanitate se diligenter abstrahunt, quærentes consilium & societatẽ bonorum, per quos meliorari possint, sicut Dauid dicit: Cum sancto sanctus eris, & cum innocẽte innocens eris. Cum electo electus eris, & cũ peruerso peruerteris. Hi clariori luce perlustrantur, vtpote qua incitantur omnes peccatorum occasiones declinare, frequentare ecclesias, sermones, & loca in quibus possint meliores effici, ita vt dicere possint cum Dauid: Lucerna pedibus, hoc est, affectibus meis, verbum tuum domine, & lumen semitis meis, quas quęro vt pertingam ad perfectionem

Psal. 17

Laqueidiaboli occulti.

fectionem. Hi tamen sæpe impugnantur à diabolo, qui cupit eos reddere molles & negligentes in arduis virtuosis operibus & exercitijs, in quibus sæpe seducũtur: & hoc ideo, quia solum mortalia peccata ac notabiliora venialia deuitant, idcirco diaboli laqueos prouide & solicite non cauẽt in minoribus aut occultis defectibus, dissolutionibus & immortificationibus, nec fatagunt se dare ad strenuitatem virtutum, quia diabolus dulciter ac deceptorie ingerit eis complacentiam ac nociuam securitatem de diuina bonitate, eo quod propter Deum multa videntur sibi reliquisse, per quæ ducuntur in propriam complacẽtiam & vanam gloriam, putãtes se aliquid esse, quæ complacentia tam subtilis est, vt nec ipsi aduertere queant. Ex isto etiam sibi scioli efficiuntur, quasi nullius egeant auxilio vel consilio, ficq; repẽte in multos spirituales defectus labuntur.

Pœnitẽtiæ opera corporalia dura.

Tertius gradus est illorum, qui adhuc magis quàm prædicti vicerunt mundum, carnem, sensus & desidiam, tradentes seipsos ad dura & aspera opera atq; exercitia pœnitentiæ secundum corpus, vt euitare possint infernum, alleuiare purgatorium, & gloriosius ad æternam vitam peruenire, sicut dicit Dauid: Inclinaui cor meũ ad faciendas iustificationes tuas in æternum propter retributionem, scilicet, æternæ vitæ. Hi merentur illam illuminationẽ percipere, pro quo orat Dauid, dicẽs:

Psal.118

Ibidem.

Faciem tuam illumina super seruum tuum, & doce me iustificationes tuas, scilicet in exterioribus corporalibus exercitijs & operibus virtuosis perficiendis. Veruntamen à diabolo detinentur in obcœcatione: sicq; spiritualium exẽcitiorum excellentiam non agnoscunt, sed summum eorum exercitium consistit in tolerando famem, sitim, frigus, in ieiunando, vigilando, portando cilicia, & in vocalibus orationibus: de internis vero exercitijs & propria mortificatione secũdum interiorẽ hominem, nihil omnino sciunt. Et propterea patiuntur adhuc, & portãt naturalem tractũ & amorem carnalium aut etiam spiritualiũ amicorum & cognatorum, & hunc amorem licitum putant, non cognoscẽtes magnum spirituale dispendium inde prouenire: quia per illum in superflua solicitudine & * inquietudine cordis remanent, qua inuoluũtur propter multimodas causas, ipsis occurrentes ex parte talium amicorum & cognatorum, ita quod ad hominem interiorem peruenire nõ queunt, sed quotidie quatiuntur innumeris, immortificatis, impuris acinquietis affectibus, curis & solicitudinibus, procedentibus ex naturali amore, licet bona virtuosaq; esse videantur.

** Alias immortificatione*

Exercitia spiritualia.

Quartus gradus est illorum, qui nõ solum exteriora corporalia exercitia & opera frequentant, verum etiam interiora & spiritualia, orationes mentales, gemitus & amorosas compassiones, amorosa desideria, & similia in omnibus pertinẽtibus ad interiorem hominem secundum inactionem spiritus sancti. Sed à diabolo detinentur in hac obcœcatione, quod, scilicet, omnia sua exercitia frequentant ad acquirendum sensibilem amorẽ & deuotionem, & in ipsis exercitijs plus cupiũt, quęrunt & intendunt proprium oblectamentum in deuotione, quàm purum, nudum, diuinum beneplacitum. Isti etiã sæpe gloriantur & quiescunt in sua illuminatione & spirituali dulcedine, & deridẽt eos, qui sub sarcina tentationum deficiunt, præsumptuose dicentes aut cogitantes illud verbum Psal.. Signatum est super nos lumen vultus tui domine, dedisti lætitiam in corde meo. Hinc etiam manẽt fibi ipsis sapientes, & proprietarij in propria voluntate, non refignantes se vere in voluntatẽ Dei: quia licet contingat, quod tẽpore sensibilis gratię & deuotionis se videantur refignare & offerre Deo plenis affectibus in omni quod sunt & possunt, videlicet ad voluntariam paupertatem, despectionem, passionem, exilium, mortem & similia: tamen quando ipsis sensio seu sensibilis gratia subtrahitur, & in desolationem permutatur, & cum hoc super eos venit cõfusio, persecutio, aduersitas vel iniuria, tunc ostendunt suam immortificationem per impatientiam, inquietudinem, tristitiam, murmurationem & similia: quia habẽt adhuc in se latentem priuatum inordinatumque amorem sui, quo infernalis hostis trahit voluntatem, quam Deo in omnibus obtulisse videbantur, ficq; per occultum naturæ tractum semper remanent proprietatẽ in sua volũtate, quamuis hoc ipsi ignorent, potius affectantes quod Deus eorum voluntatem, quam ipsi nude diuinum beneplacitum exequãtur in prosperis & ad-

Psal.4.

uersis,in sensibili deuotione & derelictione. Quintus gradus est illorũ, qui in omnibus operibus,exercitijs & conuersationibus propriæ voluntati in diuinũ beneplacitum renunciant:sed qa in hoc propositonondum sunt diu exercitati & habituati,ideo inuchiunt semetipsos semper valde infirmos & vacillãtes in ipso eodem propositoto,licet de hoc doleant. Et hoc inde prouenit,qa affectus mortificationis nondũ est in eis radicatus per frequentiã exercitioꝝ,ficq; spiritum incon stantiæ adhuc sentiunt,nunc scilicet omnem propriã volũtatem abdicantes,nũc rursus in hoc proposito velut dubij vacillantes.In horũ persona dicit Dauid. Et dixi,Forsitan tenebræ,hoc est,aduersitates,conculcabunt me, & nox illuminatio mea in delicijs meis. Hoc est dicere: In delicijs affluentis gratiæ nox.i.recogitatio aduersitatis,in quam me voluntarie tũc resigno,est mea illuminatio, hoc est, proprie meus ad Deũ accessus,in quo illuminor.Quia si huiusmodi homines resignarent deo omnẽ proprietatẽ sine cordis retractione,etiam in quacunq; aduersitate cum cõplacentia cordis & humilitate spiritus,diuinæ se voluntati per oĩa subijcientes,fructũ inde copiosum perciperent,illuminarenturq; ad cognoscendas occultissimas semitas virtutũ, cũctis fere ignotas. Sextus gradus est illorum, qui ex ingeminatis desiderijs,& frequentis exercitijs pfecte resignant omnem proprietatem cum plena,fine omni retractione,perseuerandi constantia in diuinum beneplacitũ:quia plenius illuminãtur in intellectu,& cognoscunt,qđ bonis omnia cooperantur ad profectũ animarum in quacunq; etiã aduersitate, & ideo dicunt cum Dauid: Dominus illuminatio mea& salus mea,quem timebo? Dominus protector vitę meæ,à quo trepidabo? Attamen vnum defectũ habent, scilicet quod nimis auide quærunt spiritualem consolationem, per quam omnẽ aliam aduersitatem facile poterunt sustinere,ita quod spiritualem hanc consolationem solummodo possidẽt,atq; à Deo desiderant ex quadam proprietate,& intentio fruendi ipsa nondum est pura atq; diuina:quod ex eo aduertere possunt,qa non sunt corde quieti,donec iterum sensibilem consolationem pro voto recipiant.Hic est etiam sciendum, quod istam sensibilem deuotionem & consolationẽ à Deo petere & exigere cum debita & recta intentione,licet in se malum non sit aut vitiosum,tñ in hoc ostenditur quædam imperfectio,à puritate propriæ resignationis deficiens,licet à paucis aduertatur aut cognoscatur, scilicet quod homo seipsum non resignat absq; retractione cordis,nec Deum in se secundũ omnisarium diuinum beneplacitum(etiam in derelictione & aduersitate) operari permittit.Et licet dignũ esse cognoscat vt ita fiat,tñ non sluctet voluntarie se plene resignare & ideo nec in alijs exercitijs atq; virtutibus proficit,eo qđ occultas naturales inclinationes,& subtiles inordinatas affectiones ad plenũ nequat agnoscere & discernere. Septimus gradus illorũ est, qui salubriter vti norunt vtraq; manu, hoc est,dextra prosperitatis, & sinistra aduersitatis,dicentes cum Dauid:Paratum cor meũ Deus.s.ad vtendum prosperis iuxta beneplacitum tuũ: paratum cor meum,ad sufferendaaduersa propter beneplacitum tuum:qa isti diuino beneplacito per omnẽ modũ satisfacere cupiunt,tã in introuersione,quã in extroversione,tam in intentione quàm in amore, sicut vmbra per omnia segtur motũ intermedij seu corporis à quo causat. De hoc dicit amatrix anima:Sub vmbra illius,quẽ desiderabã,sedi,& fructus illius dulcis gutturi meo.Hic est sciendum,qđ Deus ipse lumen est,& humanitas Christi corpus,vnde vmbra causatur,& sua assyssalis pfectionis vita vmbra,sub qua pimitationem sedere satagere debemus:et tunc spirituales fructus abundantes & dulces erunt,qa Deus istiusmodi hoies illuminat,ac dotat multis occultis spiritualibus donis & agnitionibus, nec obnubilantur à nocte aduersitatis & derelictionis,quia stant fundati supra nudũ amorẽ, in quo non solũ agere grandia, vez etiã pati ardua didicerunt. Ad istos loquitur Dauid:Tenebrę.i.aduersitates, nõ obscurabunt à te lumẽ gratię,sed nox aduersitatis in te illuminabitur sicut dies prosperitatis aut sensibilis gratiæ,sic qđ tenebræ tuæ erunt sicut lumen tuum. Hi nanq; in aduersitate spiritualem requiẽ sibi inueniunt & profectum,ideoq; debito ordine recipiunt diuinas illustrationes.

Abrenũciatio propr. uoluntatis impey fecta.

Ffa.138

Consolationis in terna gula. Rom. 8

Psal. 26

Aduertat pro sperantia qualiter suscipiat.

Psal. 59 107.

Cantica

Psa.138

tiones & spiritualia dona, quibus memoria ditescit in mirandis occultis incidentijs, intellectus clarificatur, & virtus amatiua, seu voluntas ardore diuini amoris in flammatur. Sed quia incautis omnis abūdantia periculosa est, contingit interdum vt donis tam frequenter susceptis (per subtilissimam occultam ignorantiam obfuscati) partim abutātur, videlicet in eis plus quàm expedit quiescentes, & diligentes propriam sensionem amoris ac donorum Dei, ita vt hoc nec ipsi agnoscant, nec aduertant. Et hoc inde accidit, quia non affectant inordinate reacquirere subtractā gratiam, ideo non aduertunt vtrum oblatis donis incaute perfruantur. Quamdiu vero istud non mortificant, non possunt pertingere ad arcem perfectionis.

Abnegatio pura.

Octauus gradus est illorum qui se pure resignant in diuinum beneplacitum, quid de eis facere disposuerit in tempore vel æternitate, nil proprietatis in se reseruantes, nec vllum viscum amoris, aut attractionis in creaturis aut donis dei relinquētes. Quod si terrena possident, ab illis tam ociosi sunt & liberi, tanquam non habeant. Et similiter constituunt se adeo ociosos, quo ad dona, quæ à Deo recipiunt, se in huiusmodi non extollētes aut magnos reputantes, quasi illa non reciperent. Isti communiter à Deo plus cæteris visitantur magnis & occultis ipsius donis, ita quod frequēter ipsis in formis, imaginibus aut similitudinibus multa admiranda reuelātur: quia Deo valde propinqui facti sunt, licet contingat interdum quosdam imperfectos recipere reuelationes eodem modo quo isti, in periculum animarum suarum, nisi gratos se exhibere curēt, cum magna diligentia proficiendo in virtutibus & mortificationibus. Hominibus tamen istius gradus secundum communem cursum occultatur eminens illa supersensentialis reuelatio, quæ sine imaginibus, imo supra omnes imagines & similitudines recipitur, sic quod suprema eorum in spiritu māsio, est altissima illa caligo supra om-

Psal. 17

nem considerationem, de qua supra dixi, clamantq; cum Dauid: Quoniam tu illuminas lucernam meam domine, hoc est, intellectuales vires spirituali notitia, o domine, illumina etiā tenebras meas in quas eleuatus sum essentiali contemplatione vultus tui. Sed ista contemplatio eis non conceditur, eo q̄d sic reuelationes ac Dei dona recipiant, vt tamen ipsis semper videatur aliquid sibi deesse in donis & reuelationibus: & huiusmodi à deo petunt, cum tamen non sint eis necessaria ad salutē aut profectum in virtuosa vita. Etiam ipsis reuelationibus & donis quæ recipiunt, non tam voluntarie ac desideranter carere velent, sicut ea affectuose recipiunt: & ibi latet occulta quædam proprietas, quę coram Deo reputatur vitiosa, eo quod ab illis tā ociosi & liberi in corde manere deberent, quasi huiusmodi nō recepissent, & solum modo in ipsis admirari Dei + largam clementiam, ad gratias agendum, & laudandum ac honorandum eum, quod dignatus fit dare vilibus, indignis peccatoribus occulta sua dona: & cōsequenter versa vice se deo resignare debent paratos, nedum ad carendum donis & reuelationibus, verum etiam ad standum in omnimoda derelictione & aduersitate, cum in donis & reuelationibus vita perfecta propriè non consistat, sed sint Dei amabilia dona, quibus suam largam bonitatem ostendit, qui busq; multos infirmos secundum spiritū allicit ad perfectam vitam sectandam. Ex his iam perpendere possumus, quam perfecte omnem proprietatem mortificatam esse oporteat in eo, qui ad supereſſentialē contemplatiuam vitam debito ordine peruenire desiderat. Nonus gradus est illorum, qui vigorosis suis exercitijs & sursum actiuis desideriis propter amorē dei, carnem & sanguinem & medullam corporis sui pene consumpserunt, nec videntur vltra habere quicquā viriuni, nisi quantum viuacitas spiritus subministrare potest: quia sanguis eorum decoctus est in calore diuini amoris & deficcatus, quamuis ipsi hoc non sentiant propter exceden tem ardentem feruorem, qui perfectum habet dominum, & facit etiam naturā supra naturam agere & pati. Hi sunt charissimi occulti filij Dei, quibus plenitudinē donorum suorum & gratiarum infundit, etiam quandoq; eleuat ad contemplā, dam suam diuinam essentiam, de quo istū tertium statum describere volumus. Nihilominus ipsi adeo sunt mortificati, vt in talibus non requiescant tanquam propter se, quia pessundederunt omnem propriā vtilitatem, omnemq; oblectationem: gloriātur vero solum in pfecta sequela crucis

+alios dignaciuā largitorē

Transformatio p fidē in Deum.

domini noſtri Ieſu Chriſti, plus exoptantes omnẽ derelictionem ſeu deſolationẽ, omnem deſpectionem & paſſionem, quã omnem conſolationem & exaltationem: qa fundamentum ſuum & cõſolationem in ſola fide, nuda charitate formata poſuerunt, qua omnem aduerſitatem ſine omni fulcimento diuinę cõſolationis ſuſtinere deſiderant, quemadmodum Paulus poſt quã Deum eſſentialiter viderat dixit: Mihi autem abſit gloriari, niſi in cruce domini mei Ieſu Chriſti. Et ad iſtud trahuntur iſtiuſmodi homines propter duas cauſas:

Galat. 6

Abnegationis per fectæ cauſa duplex

Prima eſt, quia Chriſti humanitatem in omnibus ſequi & eidem ſe totaliter conformare deſiderant in ſubtractione omnis conſolationis, & ſufferentia vniuerſę deſolationis, corporalis & ſpiritualis, dicentes cum Chriſto: Improperium expectauit cor meum, id eſt, affectio mea, & miſeriam. Secunda cauſa eſt, qa fundati ſunt in tanta humilitate, quod omni deſolatione ſe dignos reputant, & ſine fictione vniuerſæ creaturę ęſtimatione propria ſe ſubſternunt in cognitione & affectione, cupientes ab omnibus vilipẽdi & iniuria affici in omnibus modis, tradi etiã à Deo in omnem tribulationem, afflictionẽ, anxietatem & deſolationem, vt ſic Ieſum in omnibus ſequi poſſint etiam vſque ad abiectiſſimam & pœnoſiſſimã mortem crucis. Hic tamen ſciendum, quod licet huiuſmodi homines didicerint in ſola cruce domini noſtri gloriari, tñ nunquam præſumunt ſua negligẽtia atq; incuria quoq; modo impedire multiplices diuinas viſitationes, influentias, operationes, ſpirituales attractiones & illuminationes, ſed oſferunt ſe pro poſſe & noſſe voluntarium ac viuidum inſtrumentum ad omnia opera ſpiritus ſancti, quæ in ipſis actitari poſſunt, ne gratiæ Dei ingrati inueniantur, qa de eis loquutus eſt Dauid: Inebriabuntur ab vbertate domus tuæ, & torrente voluptatis tuæ potabis eos. Cæteris vero temporibus, ſicut quantum ad hominem exteriorem ſemper quærere debent abiectiſſima & miſerabiliſſima, hoc eſt, ab omni humana conſolatione deſtituta: ſic quantum ad hominem interiorem, ſuper omnia deſiderare debent puram charitatem nudam ab omni ſenſibili conſolatione, circundatam aut onẽratam omni deſolatione & preſſura cordis, ita quod nunquam tantum pati poſſint, quin ſemper maiora propter amorem Dei pati affectent, iugiter recolentes illam inexpreſſibilem anguſtiam deſolationemq; ſpiritus domini noſtri, quando præ nimia preſſura ſanguineum ſudorem effudit in ſua oratione. Nam ibi nudo amore colluctabatur ſine omni ſubſidio aut refrigerio ſpiritualis cõſolationis, & triumphauit tam magnifice in illa horribili colluctatione ſpiritus & naturæ, vt per hoc hominem redimeret, & doceret eũ vt per eãdem viã ſequi cõtenderet, quia in ipſa cõſiſtit fundamentum omnis perfectionis.

Luce 22

De ornatu vitæ contemplatiuæ ſupereſſentialis per ſex.

Cap. LXI.

SEcundum ad hanc vitã pertinens iam breuibus verbis proſequi volumus, ſcilicet qualiter oporteat nos in hoc ſtatu ornari. Hic eſt ſciendum quod ſanctus Thomas dicit in tractatu de viſione diuinæ eſſentiæ, quod perfectio cuiuſlibet rei conſiſtit in coniunctione eius cum ſuo fine. Finis autem intellectus creati, eſt ineratum intelligibile lumen, ſcilicet diuina eſſentia: idcirco ſuprema perfectio intellectualis creati luminis ſeu ſpiritus noſtri, eſt coniunctum eſſe Deo in eſſentiali contemplatione & fruitione eius: quia tunc Deus animæ coniungitur, quodammodo, ſicut forma ſuæ materiæ aut anima corpori: veꝝ non poteſt forma alicui materiæ vniri, niſi materia ad hoc ſit diſpoſita ſecundũ exigentiã formæ, ac per hoc ſiat receptibilis formæ, ſicut, exẽpli gratia, corpus humanũ non vnitur animæ, niſi ipſum corpus prius conuenientẽ diſpoſitionem habeat ad ipſam animã ſuſcipiendam. Similiter nõ poteſt ſpũs noſter Deo eſſentialiter vniri in fruitione gloriæ, niſi prius ad hoc diſponatur. Iſta diſpoſitio noſtro intellectu ſeu ſpiritu, eſt lumen gloriæ quo intellectuales vires perficiuntur, ad Deũ eſſentialiter contẽplandum & fruendũ. Et ideo licet diuina eſſentia ab omnibus beatis ſpiritibus in æterna vita fruitiue videatur, tñ vnus alio perfectius Deũ videt: & hoc propter maiorẽ diſpoſitionem, quã vnus ſpũs recipit præ alio: quam

Felicitas animæ.

Lumen gloriæ.

Pſal. 68

Pſal. 35

quam tamen disfpositionem aut facultatē spiritus seu intellectus non habet per naturam suam, sed per lumen gloriæ, per ꝗd spiritus in quadam conformitate Dei cōstituitur. Ideoq; qui plus receperit de illo lumine gloriæ, perfectius etiam Deū con templabitur. Plus vero de lumine gloriæ recipiet, qui plus habuerit de nuda & pura charitate, & sic deum clarius cōtemplabitur. Hinc vita cōtemplatiua in hoc tempore commendatur tanquam pars melior quia iugis contemplatio dilecti & assidua pura delectabilis fruitio rei dilectæ, vehementer incendunt actum diligendi: dilectio autem desiderium hominis auget, & desiderantem spiritum patulum facit & aptum ad perfectius suscipiendum lumē gloriæ, quod vnusquisq; iuxta suam aptitudinem in æterna vita recipiet: in hoc autem tempore est inaccessibile hominibus mortalibus. Idcirco nemo putet quod ad hanc supereſſentialem contemplationem peruenire possit profunditate scientiæ aut subtilitate intelligentiæ, vel quibuslibet exercitationibus quantumcunq; arduis, sed solum quem Deus sua abyssali largitate sibi suo spiritu vult vnire, aclumine gloriæ, hoc est, semetipso dignatur illumi nare, is deum essentialiter cōtemplari poterit, & non alius. Sed ad istud perpauci perueniunt propter eorum ineptitudinē, quia non satagunt se disponere & ornare ac facere quod in se est, & etiam propter latibulū luminis, in quo diuina essentia videtur. Et propterea nemo ad plenum ea quę dicturi sumus, intelligere poterit per aliquam scientiæ doctrinam vel ingenij subtilitatem & perspicaciam: quia quicquid humanitus de isto intelligi potest vel doceri, longe est à vera sensione. Cæterum, licet lumen istud gloriæ inaccessibile fit omnibus mortalibus, tamen semper quod in nobis est, facere debemus, ne ingrati inueniamur: & studere, vt semper debite adornati appareamus in præsentia Dei, & parati à parte nostra secundum posse nostrum: quia vbicunq; debitam inuenit disfpositionem, ibi solet communiter sua liberalitate adijcere ipsam perfectionem. Ad hanc autem disfpositionem & ornatum sex requiruntur, vt sic homo faciat quod in se est, ad deum fruitiue & essentialiter contemplandum. Primum est, habere veram quietam pacem inter deum & se: quam qui in se recipere voluerit, necesse est quod in tantum Deum diligat, vt animo liberrimo propter amorē & honorem eius renunciare valeat omnibus, quæ prius inordinate consuecuit diligere & vti, ac cordiali amore viuacicq; animo omnes vires suas eleuare in deum, & in simplicem mentis nuditatem (supra omnem multiplicitatem & indisfpositionem cordis) vbi lex amoris consummatur. Et hoc modo debet continue conari internum eleuatum animum gerere cum pura intentione, quia hoc præ omnibus cor hominis collocat in quandam deliciosam quietam pacem. Secundum est, internum silentium, hoc est, denudatio virium intellectualium ab omnibus imaginibus, formis & similitudinibus, quæ dilectum non repræsentant: quia nudam ac ociosam ab omni consideratione rerum stare oportet mentem, qua homo solum deum possidere in ardentibus affectibus cupit. Et istud facile factu est his, qui solum deum in seipso diligunt & omnia in deo: quia purus & indepictus amor, spiritum simplicem & ab omnibus expeditum efficit, & sustollit hominem supra omnia & supra seipsum in deum. Tertium est quædam amorosa adhæsio ad deum, & hæc est ipsa fruitio: quia qui ex amore puro deo adhæret, non quærendo propriam vtilitatem, ille fruitur DEO in veritate, scilicet secundum gratiam, & nō secundum gloriam. Et hæc est adhæsio gratiosa & fœcunda, quæ nos adeo dilecto vinculo charitatis coniungit, vt amodo rebus creatis adhærere nequeamus: ganemini placere desideramus, nec aliquis nobis placere potest. Istam adhæsionem docet nos tactus ille de quo suprà tetigi. Quartum est quiescere in dilecto quo fruitur. Nam vbi dilectus à dilecto vincitur, & in puro nudo essentiali amore possidetur, ibi dilectus in dilecto cum dilectione prolapsus est, alterq; in alterius possessione & quiete mutua totus est. Quintum est felix obdormitio, in qua spiritus liquescit & à se defluit, nescions vbi vel quomodo: quia fluit in abyssalem profunditatem diuini amoris, nō sciens seipsum nec deū nec aliquā creaturam, sed solum amorem quē gustat & sentit, à quo possidet in quadam simplici & nuda ociositate omnium aliarum rer- Et quemadmodum oleū

purum ea eleuatū.

Silētium internū.

Adhæsio amorosa ad Deū.

Quies in Deo.

Obdormitio liquescens

Ornatui huic necessariū est cor

in panno,& gutta aquę in vinũ prolapsa, dilatantur:sic diffluit spũs à se & dilatat seipsum in quandã immensitatẽ,vt dilecti possit esse capax,& cũ æterno amore fieri vna longitudo,latitudo,sublimitas et profundum:nũc tñ amor sine mẽsura est. Sextum est quædam contemplatio caligi nis,quæ non potest ratione cõprehendi seu finditus inuestigari, in qua caligine spũs sibiipsi mortuus est & viuit in Deo: quia sine discretione vnum cum Deo effectus est,vbi Deus pax,quies & fruitio eius est. Et in ista continue ipse expirat & transformatur in Deum supra operationem & desideriũ. Cum ergo homo sex ista præscripta in se senserit,tunc erit ei in sua introcersione tam prõptum & facile contemplari & frui,sicut viuere in natura & anhelitum emittere atq; attrahere,ornauitq; se ad supereſſentialem contemplatiuam vitã:quia factus est viuidum voluntariumq; instrumentum Dei,quo operari potest quod vult,quomodo vult,& quando: nec huius operis efficaciam sibi homo adscribit,& ideo voluntarius manet & promptus ad agendum quodcunq; deus præceperit, validus & fortis ad tolerãdum quodcunq; Deus permiserit, paratus deniq; est ab vtraq; parte.

Caligo transfor mans.

Exercitium quo simpliciores in Deum tendant. Cap. LXII.

CAEterum, vt huiusmodi hominibus simplex detur instructio,qualiter quotidie ire debeant in istud secretũ Dei cubiculum,& se disponere ad recipiendum lumen gloriæ, faciendo scilicet quod in se est:Primo debet se talis vilior em cunctis hominibus reputare per abyssalẽ humilitatẽ,& ex corde omni creaturæ se substernere ac funditus mori,& abrenunciare omni proprietati. Consequenter seipsum totaliter subdere vel coaptare debet in omnibus diuino beneplacito,sicut vmbra sequitur motum corporis vnde causatur, vt Deus in ipso libere & impedite opus suũ in prosperis & aduersis valeat operari. Deinde vires suas superiores,& præsertim virtutem amatiuã, affectibus penetratiuis sursum agere debet,& per quandam violentiam impellere ad influxũ sui principij,vbi perseueranter importuna quadã pulsatione desiderio-

rum velut ad amici ianuã cõfidenter excubabit,donec intromittatur, & à seipso deficiens,à spũ diuino feliciter agatur:qa aliter nõ potest peruenire ad supereſſentialem contẽplationem,nisi nude à spiritu dei agatur:quia vires,qbus operatur,sunt velut pedissequę,animã ad suũpsius suprmum ante regis æterni cubiculum deducentes. Cumq; anima cũ suis viribus fuerit subleuata in supremũ supra omnia creata,suauiterq; à dilecto suo amplexata, tunc vires oẽs cedere compelluntur,& ab omni actualitate quiescere,& anima spũ Dei perfluitur,feliciterq; agitur diuersis, imo mille modis. Et tunc sentit in virtute amatiua tactũ quendam spũs sancti,veluti fontem viuidum fluentẽ riuulis æternæ suauitatis. In virtute intellectiua percipit superfulgentes illuminationes intellectuales æterni solis cum veritate diuina. In memoria sentit quandam denudationem ac puritatẽ ab omnibus imaginibus,inuitaturq; & trahitur ad ineffabilẽ amplexũ eminentis & supereſſentialis visionis cum Deo. Et hæ sunt tres portæ, quas ipsa sancta Trinitas animæ amorosæ aperit ad contẽplandum & cognoscendum ex parte infinitum thesaurũ Dei. Et in isto finimus ornatum istius vitæ.

De consurrectione vitæ contẽplatiuæ supereſſentialis & operatione spiritus sancti. Cap. LXIII.

VLtimo ppaucis agemus de cõsurrectione istius vitæ seu status,quia nihil dignum de hoc scribi potest, respectiue ad id quod est in veritate & hoc propter incomprehensibilem,nobilem subtilitatem tractus sanctæ Trinitatis,& propter innumeros modos suæ sanctæ inactionis,iuxta suam ordinatissimam voluntatem & nostram præparationẽ. Hic sciendum qđ ista consurrectio duntaxat fit per inactionem Dei,qa hic anima stat eleuata supra omnẽ propriam operationem. Et licet operatio sanctæ Trinitatis sint indiscreta, tñ vnicuiq; personæ in diuinis appropriatur actio sua propria in tribus superiori bus viribus animæ:quia spiritus sanctus suo tractu operatur in voluntate seu virtute amatiua superiore:filius in vi intellectiua:pater in memoria:Et tunc anima apta

Operatio num diuinarũ in anima di scretio.

apta efficitur ad contemplandum Deū essentialiter Cęterum quia spiritus sanctus nobis propinquior est secundum effluxū sanctæ Trinitatis, eo cp procedat à patre & filio, idcirco amatiua vis primo agitur & trahit, deinde intellectus & memoria. Ista cōsurrectio vel ascēsio figurata est in Mose, qui à Deo vocabatur ad ascendendum in montē Sinai. Moses iste cum omnibus filijs Israel videbat Deum à lōge, eratq; species gloriæ Dei super montē Sinai quasi ignis ardens in conspectu filiorū Israel, quo figurantur qui egressi sunt de seculari vita in desertum pœnitentiæ. Sed præcepit Deus Mosi vt se à cōmuni populo sequestraret, & parum pedem mōtis ascenderet cum Nadab & Abihu & septuaginta duobus senioribus, qui ordinati fuerāt cum Mose iudicare populū. Et tunc vidit Moses sub pedibus domini, opus quoddam ex coloribus factum quasi de lapide sapphiro fuisset, vel quasi cœlū cum serenum est, quo ascensu designatur inactio & tractus animæ, qui fit à spiritu sancto. Sicut enim ibi fiebāt tonitrua magna, & fulgura, & terræmotus, priusquā Moses vocaretur ad ascendendum, ita etiam fiunt in hominibus vigorosę inactiones spiritus sancti, ignea flammæ ardētis amoris, & motus magni corporis: & tūc venit spiritus Dei, influens quasi profluus viuidus, superdulcis fons, in quo amorosus spiritus baptizatur atq; immergitur, ineffabiliterq; eleuatur in quendam secretum amplexum diuini amoris, vbi exercitia perfecti amoris discit, hoc est, mutuā contemplationem & aspirationem, mutuam familiaritatē & amplexationē, mutuam sensionem & degustationem, placere & complacere, in amorem liquescere & desiuere in dilectum. Et hi Deum contēplantur velut ignem ardentem, id est, bonitatem Dei sentiunt veluti abyssalē quendam & incomprehensibilem ardorē ęternī amoris, qui ipsis infundit & stabilit in eis ineffabilem quandam, dulcem, diuinam sensionem in amore fruitiuo, & sic liquescunt in deum, qui est amoris ignis infinitæ magnitudinis, & vnusquisq; beatificus & amans spiritus, est veluti carbo ignitus, quem Deus suo igne totaliter incendit, ita quod vniuersi spiritus beatifici adunati cum patre & filio in vnitate spiritus sancti, hunc ignem immensum efficiunt, vbi diuinæ personæ in vnitatem essentiæ suæ per amorem conflantur in vnam infinibilem abyssum simplicis beatitudinis, vbi nec pater, nec filius, nec spiritus sanctus, nec creatura aliqua est, sed duntaxat simplex quædam essentia, id est, sanctæ Trinitatis simplicissima substantia, vbi cunctæ creaturæ in superessentiā suam absorbētur, vbi denique omnis fruitio consummatur & perficitur in essentialem beatitudinem.

Exo, 19.

Exo, 24

Exo, 16,

Deus ignis.

Cum igitur homo introuersus, didicit libere, pure, totaliter & efficaciter se dimergere in immensum diuinum amorem, vt ab illo absorbeatur, tunc à facie diuini amoris scintillat lux quædam intellectualis (sed tam repente & momentanee, quasi fulgur de cœlo egrediens) in spiritum, qui late expansus est ex vigoroso impulsu & mirando, sed amoroso cōflictu inter spiritum diuinum & humanum, donec supra omnem conflictū mutuo se amoroſe complectantur in nudo fruitiuo amore.

Lux scintillans in spiritum

Ponamus grossum exemplum de isto pro informatione simplicium per similitudinem: Accipe speculum concauum, quod vocatur ardens vel incendēs, & pone illud ex oppositio solis, quando valde clarè lucet, deinde accipe papyrum immersam sulphuri, & tene ipsam in spatio duarum palmarū à speculo in acie reflexionis procedentis à speculo, & cū tenueris ibi immobiliter ex oppositio ad spatium vnius Miserere, accendetur ab ipso pūcto reflexionis. Sic etiam spiritualiter contingit, quando nos introuertimus, & animā nostram ab omnibus purgatam peccatis, cum magno desiderio, ardenti amore, & deuota reuerētia, ad Deum subleuamus: tunc, inquam, illucet claritas diuinæ gratiæ in speculum animę, & tam efficaciter ibi operatur æterno amore, cp mens seu apex animæ nobilissimus amore accenditur & illuminatur simplici quadam claraque notitia supra omnes intellectuales vires: & spiritus in æternum amorem collabitur dimersus, sibi moriens, in Deo viuens, ita vt vnus amor cum æterno amore effectus, nihil aliud sentiat quàm amorem: quia liber & ociosus ab omnibus exercitijs & actibus amoris efficitur, patiens duntaxat & recipiēs diuinum simplicem amorē, eius spiritum consumentem,

Speculū.

Vtpote in amorẽ liquefactũ, ita vt nec sciat, nec sentiat seipsum, neq; Deum, nec creaturam aliquã, nisi solum amorem quem gustat & sentit, à quo possidetur in quadã simplici & nuda ociositate fœliciter.

De operatione filij in intellectu. Cap. LXIIII.

Exo. 33. SEcundo operatur filius tractu suo in virtute intellectiua. Ista operatio signata fuit in Mose, quando secundo vocabatur à domino ad altius ascẽdendum super montem, tunc Iosue tantum assumpto, cæteris dixit vt se ibidem expectarẽt, ipse autem in montis celsitudinem ascendit, nubesq; tenebrosa operuit montem, expectauitq; Moses cum Iosue, donec à domino vocaretur. Quo facto, reliquit Iosue in vallicula vel montis quadam planitie, & ascendit in caliginem, vbi solus sex diebus manfit, antequam à domino iterũ vocaretur. Hic ascensus designat spiritualem illam actionem & tractum in intellectu, qui adscribitur filio: & proprie dicitur speculatio, hoc est, videre in speculo, quia spiritus hominis iam factus est tanquam viuidũ spirituale speculum, in quo Deus format spiritum veritatis, in quo & ipse per plenitudinem gratiæ suæ inhabitat. Ostendit etiam se Deus in illo speculo viuido, non sicut est in sua essentia, sed in eminentissimis & nobilissimis imaginibus ac similitudinibus, adeo vt illuminatus subleuatusq; intellectus, sine omni error clare cognoscat in imaginibus intelectualibus omnia quæcunq; audire potuit de Deo, de fide, & de omni occulta veritate, videlicet quomodo Deus est summa maiestas, veritas, bonitas, sapiẽtia, misericordia, iustitia & amor: deinde quomodo sit differẽtia personarum, & quod vnaquæq; persona est Deus omnipotens. Cognoscit etiam vnitatem diuinę naturę in sancta Trinitate, & Trinitatem in naturæ vnitate, & vnamquamq; personam esse Deum in vnitate essentiæ. Agnoscit insuper esse fœcunditatem in diuina natura, & simplicem ociositatem in eius essentia, quia intellectus ita subleuatus & clarificatus spiritu veritatis, Deum videt in proprio speculo, in tam multis modis, formis & imaginibus, sicut excogitare potest aut videre desiderat. Nihilo minus tamen intellectus eleuatus semper inclinatur ad videndum quid sit Deus essentialiter in seipso. Quanquam vero essentialis imago Dei subleuato clarificatoq; intellectui proponatur, tamen non potest eam comprehendere aut contemplari propter immensam claritatem, qua intellectualis oculus reuerberatur & caligat: & hæc est proprie caligo seu vmbra, sub qua anima in Canticis sedere gloriatur.

Specula-tio.

Cant. 2.

Amor sine intellectu.

Vsque hucambulauit Iosue cum Mose, hoc est, intellectus ambulauit cũ amatiua virtute, sed hic intellectus cogitur remanere, & virtus amatiua sola progredi: tur: quia magis amplexum quàm cõtemplationem requirit. Cum igitur fuerit intrograssa ad incomprehensibilem claritatem, in qua eleuatus intellectus caligat, sicut oculus à claritate solis, tunc recipit anima supra virtutem intellectiuam simplicem oculum apertum in operatione amatiuæ virtutis: qui oculus simplici contemplatione in diuina claritate intuetur Deum vniformiter. Sed quid tunc spiritui hominis eueniat, & quid pro tunc cognoscat, hoc non est explicabile, nec ipse met hoc perfecte cognoscit postquam ad se redierit. Intellectualis oculus interdũ sequitur oculum simplicem, & in eodem lumine scire cupit & inuestigare, quid sit Deus, & quis sit: sed oportet ibi omnem intelligentiam & considerationem deficere: & oculus simplex amatiuam virtutem simpliciter post tractum Dei deducit, adeo vt mens hominis de cætero suũpsius potens non sit. Et istud toties contingit, quoties sol iustitiæ oculũ nostrũ simplicẽ post se trahit in suam immensam claritatẽ, vbi Deum & omnia sine discretione & confideratione, simplici intuitu in diuina claritate contemplamur.

De operatione patris in memoria. Cap. LXV.

VLtimo operatur pater cœlestis in memoria suo tractu. Et ista operatio designata est in Mose, qui nõ fuit cõtẽtus sedere in caligine, sed septima die cũ vocaretur à domino, & ei appropinquaret, loqueretur q; cum eo familiariter, sicut amicus cum amico, nihilo minus orabat dicens: Domine si inueni gratiam in oculis tuis, ostende mihi faciem tuã. Et dominus respondit: Ego ostendã tibi omne bonum

Exo. 33.

bonum, id est, me ipsum, sed non in mea vera essentia, quia non videbit me homo & viuet: sed posteriora mea videbis, hoc est, ostendam tibi de me notitiam imperfectam. Attamen postea obtinuit Moses Deum essentialiter cõtemplari. Et in isto figurata est spiritualis interna operatio & spiritualis tractus, quẽ recipit spiritus noster à patre cœlesti: quia quando amoroso liberali cœlesti patri quodã perseueranti impellente spiritu adhæremus, tunc à se descendere facit in intimum nudæ elevatæ cogitationis nostræ incõprehensibilẽ quandam claram intellectualem lucem, quã nec intellectus, nec natura, nec consideratio capere valeat. Lux autem ista non est Deus, sed quoddam clarificatum medium inter Deum & amantem spiritũ, nobilius existens omnibus à Deo in natura creatis, quo natura nobilitatur & perficitur. Nostra vero simplex nuda cogitatio speculum viuidum est, in quo lux ista refulget, exigens à nobis conformitatẽ & vnionem cum Deo. Præterea, lumẽ istud dicitur candor lucis æternæ, & requirit speculum sine macula omnium aliarum imaginum. Dicitur etiam spiritus patris, in quo se Deus simpliciter ostẽdit sine differentia personarum, sed in sola nuditate suæ naturæ & substantiæ. Veruntamen non ostendit se Deus sicuti est in sua inæffabili gloria, sed ostendit se vnicuique iuxta modum collati luminis, quo oculus ipsius spiritus clarus & aptus factus est. Tribuit tamen lumen istud contemplatiuis spiritibus veram agnitionẽ, quod Deum vident sicut in hac vita videri potest. Et istud proprie dicitur contemplari, hoc est, Deum videre simpliciter & vniformiter, ita ꝙ simplex oculus nudæ cogitationis, nullam aliam imaginem recipit, sed solummodo & integre imaginem diuinam, quam agnoscit per seipsam, vbi eam suscipit: quia per præsentiam huius imaginis speculum clarificatur atq; disponitur ad cõtemplandam imaginem diuinã.

Tractus patris.

Sapi. 7

Contemplatio proprie.

Hæc quoq; imago Dei (quæ est quædam immensa claritas) est spiritui nostro tam vehementer sapida, quod seipsum semper profundans in mergit essentialiter in illã claritatem, & vnum cum eodem immẽso lumine efficitur, mortuus in se, & viuens in ipso lumine. Et tunc hoc lumen sine aliquo intermediante suscipit, ita ꝙ spiritu sine dilatione efficitur idẽ lumẽ quod recipit, & fit videns in deiformi lumine, hoc est, anima clarificatur lumine gloriæ, quo Deum essentialiter contemplamur. Et quoniã istud lumen in absconditio spiritus semper sine intermissione renouatur, etiam anima nostra in æterna nouitate semper fœliciter & glorioſe cum filio Dei generatur. Vbi omnes deliciæ, diuitiæ, agnitiones, & omnia desiderabilia à glorificato spiritu sine omni mensura possidentur, imo incomprehensibilia miranda, q̃ in infinito thesauro huius occultæ gloriæ reseruantur, excedunt sine omni mensura intellectum omnium creaturarum, quę lumine gloriæ in fruitiuam Dei cognitionem non trahuntur. Idcirco magnę esset presumptionis de istis velle scribere, quia licet aliquis hoc cum Paulo essentialiter vidisset, tamen non liceret sibi hoc eloqui, eo quod nullo modo valeret hoc per aliquam similitudinem exprimere. Hoc igitur modo iuxta possibilitatem meam demonstraui tibi viam ad ingressum supereſſentialis contemplatiuæ vitę, sed quid recipiat anima, cum ibidem intracta fuerit, hoc cõmitto ruminãdum illis, qui hoc experimẽtaliter agnoscũt, & cũ Paulo rapi meruerũt in tertium cœlũ.

2. Co. 12.

Ad hunc statum deseruit nonus gradus amoris qui vocatur amor inaccessibilis, quia ducit hominem ad contemplandum inaccessibile lumen, si homo ad hoc se pro posse suo disposuerit & præparauerit. Impetus nanq; huius amoris tam vehemens est, quod eum quem semel perfecte inflammauerit, extra se ponit in Deum, & iugiter inebriat sapore dulcedinis incomprehensibilis boni, sic quod exteriores & inferiores vires per hoc trahuntur in superiores, & superiores in suam originem, hoc est, in supremum mentis. Et sic spiritus noster consequenter inclinatur in spiritum DEI, & in eo penitus liquescit, vt sic consequenter fluere valeat in immensam abyssum, vbi semper renouatur & fœliciter generatur, ita vt cœlestis pater ad eum dicere possit: Filius meus es tu, ego hodie genui te. Quod nobis in hoc tempore & in futuro audire concedat amabilis maiestas, sapientia & bonitas patris & filij & spiritus sancti, Amen.

Amor inaccessibilis.

Sapor de una imagine.

Psal. 2

D. HEN.

D. HENRICI HARPHII THEOLOGI PROFVNDISSIMI,

ET ORTHODOXA PIETATE PRAESTANTISSIMI, libri secundi mysticæ Theologiæ pars quinta, quæ est præcedentium quasi Epitome, summamq; libri præcedētis tribus collationibus perstringens.

Quomodo per ignitas aspirationes atque alia quædam media ad perfectissimum Dei amorē perueniatur. Collatio I.

VIcunq; post rudimenta vitæ actiuę decursa, post adeptā etiam aliqualē sensualitatis mortificationem, vitæq; præsentis & omniū, non solum mundanorum, sed etiā inutilium occupationum affectatam elongationē, peruenire voluerit ad internam cōtemplationē, & vitæ perfectionē, considerare debet duas esse vias in idipsum deducētes. Vna est scholastica & cōmunis fere omnibus sed laboriosissima & longa nimis, quorū est ascēsus ab exercitatione virtutū moralium ad charitatem, quorū, inquam, contemplatio est quasi penitus in parte intellectiua, vt sic inuisibilia Dei per ea quæ facta sunt, intellecta cōspiciantur, & ex creaturis creatorem syllogizent. Alia vero via mystica est, & fere omnibus ignota, sed lucior, breuior & vberior, de qua D. Dionysius. Et hæc aliarum virtutum perfectionē, vtens in operatione sua principaliter parte affectiua, consurgensq; potius per aspirationes, quàm per meditationes.

Via ad perfectionem.

Romā.1

Amoris fasciculus.

Et huiusmodi quidē viæ licet multæ sint semitæ, tamē (gratia breuitatis) ad habendū quoddam breuissimum directorium in hanc viā proficiendi, in principio debet sequis habilitare ad hoc exercitium exequēdum in hunc modū, quod fere per medium annū vel plus aut minus, secundum q̄ se proficere conspexerit, in principio suarum exercitationum recolliget fasciculum diuini amoris, recolligendo omnia vel specialis amoris insignia, quæ Christus secundū diuinitatē vel humanitatē nobis ostendit, ad inflammandū scilicet cordis ignículum, & præcipue recolendo passionē dominicā, & hoc quātum ad tria, secundum Bernardum. s. inspiciendo opus ad habēdum compassionē, quod est incipientium: & modum ad excitandum in se verā imitationem, quod est proficientium, quia in modo patiendi inuenimus speculum omnium virtutū, scilicet abyssalem humilitatem, incōprehensibilem māsuetudinem, patientiam autē vltra omnē humanam æstimationem, & sic de singulis virtutibus, quæ potissime claruerūt in illius passione. Tertio, inspiciēdo causam scilicet illam eminentissimā charitatem, quæ coegit illum subire tā horribile genus mortis. Vnde considerabit ipsam diuinitatem tanquam internum motorem, omnia illa pro amore generis humani perficientem: & hoc est perfectorum. Et ideo ad perfectionem proficere volens, in his exercitationibus principaliter diriget intentionem & cōsiderationem ad causam, vt sic inflammetur: sed secundario ad modum, vt ad sequelam incitetur: & vltimo ad opus, vt etiam compatiatur. Veruntamen in omnibus exercitijs diligenter intendere debet, q̄ nullum exercitium cum proprietate sua frequētet, sed solicitus aduertere debet in sua introuersione, vt in suis exercitijs tractum spiritus sancti iugiter obseruet, qui multifarie multisq; modis nunc per vnū exercitiū, nunc per aliud spiritum humanum magis inflāmat, quo vas-

Passionis Christi memorandus.

Modus.

Causa.

Proprietas cauenda.

quo valeant omnes vires eius recolligi & in dilectum trahi. Et ideo quaq; versum liberalissima diuina bonitas illum traxerit, ad sequendum in exercitijs se totis nisibus adaptabit, quia omne illius exercitium erit ad inflammandum cordis igniculum, quod in principio sine præmeditationibus & considerationibus diuinis amoris in primo reflexu cordis ad Deum incendi non potest, sicut videmus in ædificijs arcuatis, quod primo supponuntur ligna, vt sic muri firmitas superædificetur: cumq; fuerit superædificata, tunc subtrahuntur ligna supposita: sic etiam postquã hoc amoris exercitium sic fuerit per tempus aliquod exercitatum, tunc tandem sine præmissa meditatione quotiescunque

Aspiratio ad vnitiuum amorem

voluerit, in ipso primo reflexu mentis, affectus in Deum immediate inflammabitur, & hæc inflãmatio est vnicum instrumentum & radix istius viæ mysticæ, vn de consurget virgula & stipes, de qua crescit arbor totius perfectionis, quę dicitur aspiratio ad amorem vnitiuum, qua scilicet fidelis anima aspirat flãmigeris desiderijs per amorem vniri infinito amori, qui Deus est, & ab eo penitus absorberi. Et hæc aspiratio vnitiui amoris exercitanda est cum maxima violentia spiritus, ita quod corpus exinde plerunq; nauximam pœnam sentiat, eo quod nondũ est habili tatum ad tale exercitium sustinẽdum. Vn de vix credibile esset inexpertis, quid in corpore necdũ aptificato tunc contingat, præsertim in his qui vigorose hoc exercitium amoris vnitiui prosequũtur, de quibus tamtn breuitatis gratia supersedeo.

Praxis

Præterea ad perueniendum ad consuetudinem exercitandi amorem hunc vnitiuum, debet fidelis anima in quouis loco & tempore, ambulando, sedendo, iacẽdo, etiam comedendo assuescere semper ad dilectum aspirationes mentales & etiã vocales emittere, formando ad hoc orationes debitas, quas Augustinus iaculatorias vocat, vtpote dicendo: O amor meus, o

Orationes iaculatoriæ.

sola spes mea, o totum refugium meũ & omne desiderium meum, amantissime, vtinã dignus inueniar vt anima mea tuo dulcissimo fruatur amplexu, imo vt tu in ea, & ipsa in te vicario complexu recreetur, vt sic eius tepiditas ab immenso tui amoris incendio valenter incalescat. O anima aiæ meę, o vita aiæ meæ, te totũ desidero, me totũ offero, totũ toti, vnũ vni, vnicũ vnico. O vtinam impleatur in me illud oraculum tuum ad patrẽ, quo dicebas: Pater rogo vt sint vnum, sicut & nos vnum sumus, Ego in eis, & tu in me, vt sint consummati in vnum. Et infinita similia, quę crebrius format & reuoluit deuota anima, & dicuntur proprie aspirationes. Et hoc erit principale exercitium in omni via proficiendi. Et quando se sentit cordialiter inflammari & sursum trahi, tunc in parte intellectiua imagines vniuersæ ocyus sunt relinquendæ, quantumcunq; nobiles & vtiles ad inflammãdum esse videantur, siue sint diuinę misericordię, lar

Ioan. 17.

gitatis, bonitatis, sapientiæ, potentię, &c. quas mens ipsa viuaciter pertransire contendet amoris igne penitus inflammata, donec peruenerit ad intimum silentium suiipsius, vbi non est humana operatio, quia ibi solus Deus operatur, ita quod se spiritus humanus habet passiue, & Deus actiue. Et licet tunc diuersæ exercitationes consuetæ & vtiles irruerint, omnes tamẽ pro tunc rescindere debet & abscere, simpliciter duntaxat & nude ad intima sua progrediens, & vltra in Deum intrare contendens. Et quoniam ex tunc spiritus sanctus docet de omnibus, de ijs quæ aguntur inter spiritum diuinum & humanum omitto prosequi. Hoc igitur exercitium amoris vnitiui à multis occultatum, est initium & finis omnis perfectionis, quia per illum amorem omnis tentatio cõsumitur. Hinc dicit Petrus Rauennãs: Teneræ militiæ delicati conflictus est, solo amore de omnibus vitijs rẽportare victoriam. Est enim amor ille scaturigo omnium virtutum, quantum ad eminentissimam perfectionem, quia cogit hominem aspirare ad omnimodam diuinam similitudinem in plenissima mortificatione omnium vitiorum, & plenissima adeptione omnium virtutum.

Silentiũ

Mens nudanda ab exercitijs ꝙ.

Hæc est igitur arbor fœliciss̃ima & altissima in perfectione viatorũ, quę quatuor ramis adornari debet. i. quatuor exercitijs concomitantibus, quę sunt dare & exigere, cõformare & vnire. Primo debet dare oĩa quęcunq; spũs diuinus per inspirationẽ internã spiritualiter exigere potest, & specialiter abnegationẽ & elongationẽ sensualium oblectationum, quibus inuiscatur & maculatur inordinatus affectus in multis

Arbor perfectionis.

Dare.

in multiloquio, vaniloquio, ociositate, humana societate, in cibo, in potu, &c. ac per fectam mortificationem naturalium passionum, scilicet inepta lætitia, in inordinata tristitia, in inordinato timore, in vana spe, &c. semper gerens cor supra omnem multiplicitatem & occupationem, tanquã stabilitum in Deum & elongatũ ab omni vicissitudine humanarum rerum, nulla ti mens aduersa, nulla affectãs prospera. Ad hoc laborauerũt gentiles philosophi, quã to magis Christiani & præcipue religiosi?

Et sic secure veniet ad secundum exercitium, quod est exigere. Vnde debet fiducialiter exigere à Deo, nõ solum omne quod habet, sed omne quod est. Verũtamẽ quic quid exigit à Deo, nunquam debet exigere aliqua ad fruendum, sed tantum ad vtẽdum, hoc est, nunquam quiescere debet in donis Dei quantumcunq; magnis, sed tan tum debet eis vti ad maiorem perfectionẽ cõsequendam. Et ideo quicquid Deus dederit sine seipso, semper minus reputabit, semper famelicus remanebit. Nam multi quiescentes in adeptis donis vel gratijs, à desiderio magis proficiendi refrigescũt.

Et ideo securius est ea tantum petere, quæ deseruiunt ad veram perfectionem, scilicet, diuinam gratiam & virtutes, & præcipue nudam & intensissimam charitatem. Et vt diuina liberalitas illuminet intellectum eius ad cognoscendum verissime seipsum. i. suam vilitatem & nihileitatem, & etiam Deum. i. præcipue potissimum diuinum beneplacitum ad exequendum.

Porro tertium exercitium est assimilare, scilicet quod se conetur assimilare Christi humanitati in omnibus virtutibus, quæ præcipue relucent in illius despectissima, doloro sissima, & acerbissima passione, & præsertim illum imitari totis viscerib⁹ desideret in effectu profundissimæ vilitatis & humilitatis. Nec tamen putet quod per exercitia propria ad illas virtutes pertingere poterit, sed eas in principio consurrectionis huius amatiui amoris à Deo ardentibus affectibus expostulet.

Quartum vero est, vnire tam plenissime voluntatem suam voluntati diuinę fine re tractione cordis, quod scilicet cum quadã complacentia mẽtali medullitus, in omnibus etiam aduersis quæ cõtingere possunt in tempore vel æternitate, se Deo liberaliter offerat, vt sic tandem diuinum beneplacitum fiat ei summum desiderium, siue sint aduersa exteriora vt persecutiones, infirmitates, derisiones, obloquia, scandala & similia, siue interiora, vt sunt subtractiones gratiæ, diuinæ influentiæ, consolationis æternæ, siue obnubilationes mentis & sensuum, vel infrigidationes affectuũ, vel etiam tẽtationes & similia. Et in hoc tempore magis solicitus erit inueniri dilecto suo fidelis, certus quod dilectus hęc facit vel permittit ad probandum illius fidelitatem, & ad ditandum donis suis & gratijs iam fidelem inuentũ. Et ideo tũc maxime se cauere debet, ne defluat nec quærat solatium in vanis & inutilibus occupationibus, vel ne ocio torpeat: sed semper, in quantum poterit, in bonis exercitijs & operibus se teneat: quia licet pro tunc bona opera vel exercitia non sint sapida, sunt tamen Deo magis accepta & nobis meritoria, si facimus quod in nobis est. Similiter, quantum ad æterna, se liberaliter offerat diuino beneplacito, etiã si illum ponere vellet æternaliter in infernum, quãtum ad pœnalitatem, sed nõ quantum ad charitatis & voluntatis separationem. Et licet hoc difficile videatur, quia natura hoc omnino refugit, per multiplicata tamen desideria & per diuinam gratiam affatim superefluentem tandem ad hoc peruenire potest, quod tam prompte & liberaliter se offeret ad sustinẽdum totius inferni pœnalitatem, quàm ad suscipiendum æternam gloriam. Hic etiã notandum, quod quando se quis exercet in aliqua virtute adipiscẽda, scilicet in abiectione sui per humilitatem, vel in resignatione sui ad æternam pœnalitatẽ propter diuinum amorem & similia, cum se sentit ad illam virtutem ita affectatum, cp sine omni intractione cordis, id est, naturæ vel sensualitatis, se liberaliter offerat in illam voluntas rationis etiam tempore subtractæ gratiæ, tunc sciat se virtutem illam diuino munere plenarie assecutum. Si vero voluntas rationis volũtarie se offerat, ita quod voluntas naturalis adhuc contradicat, signum est virtutis adhuc minus per flammigeras affectiones exercitatæ. Et ista quatuor pro tempore vicissitudine exercitari debent, imo frequenter cum exercitatione amoris vnitiui cõcurrere debent: & hoc in hunc modum, vt practica detur simplicibus.

Exigere

Fidelitas amatori seruãda.

Petenda quæ nam

Conferuare.

Quãdo quis nouerit uirtutem aliquam se adeptum

Vnire.

Cum

Praxis interni exercitij

Cum enim primo senserit inflammatum cordis igniculum, primum subincẽdere debet omnem dissimilitudinem, id est, omne vitium, non tamen curr endo per singula vitia, sed vno fasciculo sumẽs omnem suam imperfectionem, proiciet in illum infinitissimum ignem diuini amoris, vt ibi omnia consumantur. Deinde offerat liberaliter omnia quæcunque DEVS ab eo exigere poterit in tẽpore vel æternitate: etsi in principio sensualitas contradicat, nihilo minus tamen cum voluntate rationis offerat. Deinde exigat

Petenda à Deo.

à Deo quod est & habet, hoc est, primo exigat & petat ab eo purissimam illuminationem mentis ad cognoscendum veraciter seipsum, id est, propriam vilitatem & nihilitatem: ad cognoscẽdum, inquam, plenissime diuinum beneplacitum ad fiendum deliter exequendum: ad quod se offerat tam paratum in omnibus sine retractione cordis, sicut vmbra mouetur ad motũ

Voluntas ad umbrã

interpositi. Nam diuinitas lumen est, humanitas autem est interpositum, & volũtas nostra erit vmbra: ita quod sicut vmbra mouetur ad motũ interpositi, sic voluntas nostra mouebitur ad conformitatem vitæ Christi, quod est assimilare. Et in hac vmbra fructus dulcissimus ipsius spiritus degustatur. Sub vmbra, inquit, illius quem desideraueram, sedi, & fructus

Cant. 2

eius dulcis gutturi meo. Et ideo summopere aspirare debet ad conformitatem vitæ Christi in virtutibus, scintillantibus desiderijs expostulando, vt eisdem virtutibus animã suam Deus adornare dignetur: ga virtutes multo citius perfiãmigeras orationes, quã per exercitia cõquiruntur. Et his breuiter præmissis ac velut in quendã fasciculum pariter collectis, vlterius cõscendere debet per amorẽ vnitiuũ in ipsam charitatem increatam, quę Deus est, vt sic ibidẽ anima feliciter liquefacta, omnium eorũ quæ petijt à dño, quasi sigillatiuam quandã impressionem recipere mereatur. Et qui hæc frequentauerit & his perseueranter inhæserit, impossibile erit, quin ad vitæ perfectionem pueniet.

Virtutũ acquirendarũ modus.

Quomodo tam exteriorem quã interiorẽ hominẽ ad vnionẽ Deo præparare possimus.

Collatio II.

Præparatio ueta.

TOllite iugum meũ super vos, & discite à me quia mitis sum & humilis corde. Matthęi XI. Cum rerum omnium opifex in omnibus quæ sunt in cœlo sursum & in terra deorsum, sui beneplaciti plenissimum obtineat principatum, in sola creatura rationali cui libere ex ingenita nobilitate contulit arbitrium, vt assentiendo meritũ, vel dissentiendo demeritum sortiretur) temerariæ resistentiæ iacturã patitur, ne opus illud mirabilissimum & omni acceptiõe dignissimum, ineffabilis cõunitionis diuini humanique spiritus ad salutem nostram debite perficiatur. Quod adeo proflua dignatio diuinæ communicationis in nos adimplere desiderat, velut si in hoc ipso tota salus ipsius dependeat. Hinc enim potissimum illius desiderium ad hoc iugiter flagrare dinoscitur, vt centrum illud nobilissimũ, in humano spũ concreatum, semper purum, auidũ ac paratum inueniat, vt opus illud mirificum libere prosequi valeat, dicens illud Apocalypsis: Ego sto ad ostium & pulso. Surge amica mea, soror mea, sponsa mea, & veni, scilicet mihi obuiam per debitã propriæ voluntatis resignationem. Nam vnde surgendum est, nisi ab omnibus creatis per affectus eleuationẽ, & à seipso per veram sui abrenunciationem, & ab omnibus multiplicitatibus per simplicem ac nudam dilecti contemplationem? Tales enim proprie seipsos abnegant, et intima sua à Deo libere præparari sinunt, in omnibus diuino beneplacito sese liberrime resignantes, ac promptissime se sub omnisaria dispositione diuina tam in aduersis quàm in prosperis funditus collocantes, quibus solum sapit diuinum beneplacitum: non inquirentes tempus beneplaciti, quo dilectus indulgere velit spiritualem saporem, oblectationem vel illuminationem, sed in omnibus aduersitatibus mente liberi & pacati & quieti remanentes, ac præceptum illud veræ perfectionis adimplentes. Tollite iugum meum super vos & cætera. In quibus verbis, gratia breuitatis, iugum duplex intelligi potest, secundum duplicem hominis portionem, scilicet interiorem & exteriorẽ. Hinc etiam subdit: Discite à me, quia mitis sum, scilicet quantum ad hominem exteriorem, & humilis corde, quantum ad

Apoca. 3
Cantic. 5

Mat. 11

hominem interiorem. Et tandem adiungit: Iugum enim meū suaue est, & onus meum leue. Nā onus ad hominem exteriorē pertinet, sed iugum ad interiorē. Ad maiorem aūt euidentiam, sciēdum, quod iugum exterioris hominis erit ipsa Christi humanitas per veram imitationem assumenda. Boues autem hoc iugum assumētes, erunt vis concupiscibilis & irascibilis. Iugum autem hominis interioris erit ipsa Christi diuinitas, per puram cōtemplationem frequentanda. Boues vero hoc iugum assumentes, erunt cognitio & dilectio. O felix nimis qui dicebat: Vt iumentum factus sum apud te, & ego semper tecum. Iugo igitur humanitatis Christi submittenda sunt colla virtutis tā irascibilis quàm concupiscibilis, vt. s. concupiscibilis mortificet ab omni oblectatione non bona in affectu propriæ vilitatis & humilitatis. Expedit enim vt vnus homo moriatur pro populo, id est, sensualitas vel naturalis voluntas: quæ nisi spiritualiter moriatur, totā cōgeriem vtiusq; hominis mori necesse est. Quæ. s. mors tripliciter in nobis perfici debet. Nā incipientes quibus adhuc mundana sapiunt, mortificare se debent exemplo Christi et ficaciter ea suppeditando, qbus se occupare voluntas naturalis vel sensualitas p oblectationem assolet, siue sint exteriora vel interiora, in vestibus, cingulis, diuersis clenodijs vel alijs oblectationibus in sensibus exterioribus: ac etiam in incautis conuersationibus, societatibus, leuitatibus, priuatis affectionibus, vnicuiq; scilicet proprium remedium diligenter obscicientes, & eorum præsertim occasiones subtrahentes. Et hoc est initium veri profectus. O mors quam amara & insipida es tepidis. Sed regnum cœlorum vim patitur. Et, Dulcia non meminit, qui nō gustauit amara. Proficientes vero non solum inuigilare debent mortificationi sensuum exteriorum & virium interiorum ac affectuum erga mortales creaturas: oēs & oblectationes earundem, sed quādam resignationem facient suiipsius in omni oblectatione spiritualium donoꝝ & gratiarum, scilicet in actuali amore, spirituali sensione & degustatione, nude duntaxat amore nudo, nudo DEO fideliter & dulciter innitētes: nec in donis qbuscunque, sed in omnium largitore quietem requirentes. Et hic facile quis inuenit, qualiter in omnibus se natura queritat, etiam in diuinissimis exercitijs. Quod si propellitur ab vno, concite cæteris se fraudulenter immiscet, ita quod vix in hac parte inueniatur Deo fidelis. O quantæ in futuro reperientur occultæ fallaciæ naturæ, pro eo quod ipsa non fuerit in intentione, & amore purificata ac deiformis effecta.

Iugū exterioris hominis.

Psal. 72

Ioan. 11

Mortificatio in incipientiū

Mat. 11

Mortificatio proficientiū

Mortificatio perfectorum

Perfecti aūt inuigilare debent plenissimæ abnegationi naturalis voluntatis in liberam DEI voluntatem, præsertim in omni subtractione diuinarum gratiarū & influentiarum quietamente sine omni anxietate diuinam visitationem reexpectantes, æque contenti, siue dare voluerit, siue non. Sed hæc mors difficilis est, sine qua nullus verā perfectionem attingere valet. Alioqui si in te pœnas omniū martyrum susceperis, si te millies rotari permiseris, si omnium hominum pœnitentiam egeris, nisi teipsum sic in voluntate morti ficaueris, & affectu plenissimo te abnegaueris, veram perfectionem nō obtinebis. Expedit igitur vnū hominem mori pro populo. Submitti debet etiam vis irascibilis iugo humanitatis Christi, quantum. s. ad omnia aduersa. Nam velit nolit homo natus de muliere breui viuens tempore, repletur multis miseriꝭ. Nimirum oportebat Christum pati, & ita intrare in gloriam suam. Cuius exemplo doctus vim suam irascibilē omnino resignare debet in diuinum beneplacitū in omnibus aduersitatibus, angustijs, tentationibus & pressuris, cum eodem repetens, Si possibile est, transeat à me calix iste: Veruntamen non sicut ego volo, sed sicut tu. Similiter anima in omnibus defectibus spiritualibus, quos extirpare non poteſt, quantumcunq; laborauerit, & tunc ei defectus illi cooperabuntur in bonum, scilicet propriam vilificationem & despectionem. Vnde sicut equus in stabulo finium fœtidū parat, quem suo tempore (cum labore qui dem) extrahit & in agrum dispergit, de q̄ fructus vberrimus frumenti, vini & olei consurgit: sic fimus spiritualis sunt tribulationes, tentationes, angustiæ, miseriæ, & defectus, quos nulla industria deuincere possumus. Sed hos in principio oratiōis in plena humiliatione & abnegatione eſferentes, in agrum fertilissimum diuini beneplaciti dispergemus, ex q̄ consurget fructus

Ioan. 11

Irascibilis iugo humanitatis Christi subijcienda.

Iob 14

Luc. 24

Mat. 26

Elimus mysticus

fructus admirabilis omnimodæ noſtræ ſubiectionis in omnibus aduerſitatibus, proferens dulciſſimũ quendã refluxũ ſpi ritualis hilaritatis in omnibus euentibus aduerſis, quantũcunq; arduis, qbus ſe dignum iudicat. Nimirũ cum ex tunc dilectus cuncta fere ſupportet, vtpote qui totum hominẽ induit. In cuius argumentũ dicebat Apoſtolus: Viuo aũt iam nõ ego, viuit vero in me Chriſtus. Porro ſecundum iugũ. ſ. hominis interioris, eſt diuinitas ipſa per purã contemplationem frequentanda: in qua. ſ. cõtemplatione capti uabitur nra cognitio & dilectio, ſicut cõ ſulit Apoſtolus dicens: Renouamini ſpũ mentis veſtræ, & induite nouũ hominẽ, qui ſecundum Deum creatus eſt. Ad cuius euidentiã ſciendum, ꝙ anima dicitur ſpiritus ſecundum vires ſuperiores, qbus tantum Deo proximatur & coniungitur per intimã contemplationem, ꝺd quando que cum eo ſpũs vnus efficitur. Nam ſpiritus diuinus quendam continuũ & æternum reſpectum habet in intima ſpũs noſtri. Et eccõtra ſpũs noſter naturaliter æternum reſpectum habet in ſuam originẽ. i. in ſpiritum diuinũ, q nec deſinet etiam in dãnatis, & hunc qdem reſpectum, quãdo pactualem cõtemplationem pfecte proſecutus fuerit, tunc cum ſpiritu diuino ſpiritus noſter vnus erit. Dicitur etiam quandoq; mens, quæ. ſ. ipſis viribus interior eſt & ſupereminet: quia vires in mente ſicut in origine ſua ſunt counitæ, ex qua ſcilicet effluunt vt radij ex ſolari rota, & in quam refluunt. Et eſt illud centrum in anima, in quo vera Trinitatis imago relucet: & tam nobile, quod nullũ illi nomen proprie conuenit, licet in multis nominibus circumlocutiue manifeſtatur. Hæc igitur mens vel apex mentis aut centrum ipſius animæ vt feliciter renouetur, ipſæ vires quæ dicũtur ſpiritus, ad interiorem ſinum mentis ſunt reflectendæ, & mens ipſa ad intimum ſuum regerenda, ſcilicet ad Deum ibidem ſuauiter recubantem: & hoc per ſimplicem intentionẽ, puram dilectionem, & nudã vel impermixtã actua lem intuitionem. Ad quod perficiẽdum, captiuandæ ſunt vires exteriores, & ergaſtulo virium interiorũ includendæ, ac vires inferiores in cubiculum virũ ſuperiorũ introducẽdæ, & ſuperiores in ipſam vitium vnitatẽ vel mentis apicem reflectẽdæ, vt ſic ad ſancta ſanctorũ cum mẽte valeant ingredi ac feliciter renouari. Sic fic ſpiritus noſter in ſuam originem. i. mentis apicem ſeſe conuertens, & vltra in ſpiritum increatũ ſe reclinans, feliciter mere turrenouari. Quia dum increato ſpiritui ſe totũ immergit vt liqueſcat, et in illam abyſſum infinitam diffluat denuo, ſemper illius imago renouatur, vt audire feliciter mereatur: Fl ius meus es tu, ego hodie genui te. In quam feliciſſimam introuerſionem, immerſionẽ & abſorptionem, velut minimus piſciculus in immenſam pelagi huius vaſtitatem, vnuſquiſq; cum ſpiritu ſuo natare ſtudeat, longe lateq; diffluens ſupra ſe & omne creatum, in illam diuinam caliginem, nil interrogando vel ratiocinando, ſed tantum ipſum ſummũ bonum amando & intendendo, ac in eãdem diuinitatis abyſſum omnia proficiendo peccata, defectus, tribulationes, angustias, & quæcunq; pro tunc in amore practico occurrere poterũt. Nec aliquem modum certum exercitiorum in amore practico frequentabit, ſed actioni & voluntati diuinæ ſe pure reſignabit, voluntarium & viuidum inſtrumẽtum ſummi opificis ſe duntaxat exhibens, & irreuerberata acie in illã diuinitatis abyſſum ſimplici contuitu ſemper proſpectans.

Galat. 2

Iugũ interioris hominis.

Ephes. 4

Anima ſpiritus.

Anima ſens.

Cẽtrum animæ.

Vires quem tegendæ.

Overe iugum domini ſuaue, quo ſic intellectus & affectus, vel agnitio & dilectio feliciter captiuantur, in illud vnum, verum & ſummum bonum, quod tanta efficacia ſuæ dulcedinis hominem attrahit, & in idipſum inhiare facit, quod totum fere ſanguinem & medullas eius ſua vigoroſitate conſumit præ imcomprehenſibili auiditate, qua fœlix anima viua citer aſpirat ad ſuam (vnde profluxit) deguſtatam originem. O anima mea, vnde profluxus tuus ſumpſit exordium? nonne ex illa abyſſo diuinitatis velut eſſentia de eſſentia, vita de vita, intelligentia de intelligentia, lumen de lumine? ſed creaturaliter non eſſentialiter: nõ dea de Deo, ſed deificata à Deo. Cuius tanta eſt connexio, tam excellens counitio, quod nunquam eſt abolenda, nunquã in æternum ſeparanda. Vnde ſicut ſol iſte materialis in ſua rota lux quædam eſt eſſentialis, radios ſuos vbiq; diſpergens, qui licet eſſentiam ſuæ claritatis non communicat æternam tamen cõtiguationem præſtat,

Cognitiõis et dilectionis captiuatio.

Nobilitas eius

qua scilicet radium in esse conseruat, ita quod eodem momento, quo contiguatio illa dissipatur, etiam esse ipsius radij penitus euacuatur. Sic anima ab infinita diuinitatis abysso profluxa, quandam æternam contiguationem vnde conseruatur & alitur, cum origine sua retinet. Sicut igitur quis per radium in rotam solarem ducitur, sic à sensibus exterioribus & viribus ad interiores, ab inferioribus ad superiores, à superioribus ad vnitatem essentiæ ipsius animæ, & ab ea in primam illius originem recto tramite ducitur. Et qui per illam viam feliciter gradiuntur, ab omnibus imaginibus & intermediis citius expediuntur. Vnde legitur de quodam qui tam exercitatus erat in denudatione mentis quod fere nullam imaginẽ creaturalem retinere poterat. Hinc factũ est quod alter frater superueniẽs & pulsans aliquid ab eo commodandum expeteret: cui se allaturum quod petierat, respondit: sed antequã intraret, hoc ipsum quod afferret, & fratrem foris expectantem oblioni tradidit. Cum igitur frater denuo pulsaret, alter omnium oblitus ad ostium reuertitur, & quid frater velit scisciatur, quod factum est ter. Tertia igitur vice cũ pulsasset frater, reuersus est senex ad ostium, et ait: Ingredere & accipe quod petis, quia imaginem illius rei tamdiu in me retinere non valeo. O quàm dulciter hic captus erat & subditus iugo diuinitatis per contemplationem æternorum. Quod si quæris, cur ad illam denudationem cordis vel mentis peruenire nõ præuales, breuiter respõdeo, quod sicut naturaliter minima proxima subtrahuntab oculis nostris remota maxima, vt patet in rota solari & nubecula interposita, sic spiritualiter minima terrena subtrahunt à nobis maxima cœlestia & diuina. Vnde sicut speculum aquæ impositum & soli diametraliter subiectum, totam in se rotam solarem recolligit, quæ tamẽ octies tota terra maior esse fertur, quod si medium quã tumcunq; paruum interuenerit, speculũ illud imagine solari penitus denudabit: sic anima licet minima virtualiter, respectiue scilicet, totius tamen Trinitatis capax est, quod si medium quantumcunq; paruum interuenerit, eminentissimum illum diuinæ claritatis influxum prohibebit. Non solum dico de peccatis quantũcunq; minimis, sed etiam de formis, imaginibus et similitudinibus, quantumcun que puris & nobilibus in contemplatione susceptis. Quæ cuncta medium constituunt inter solem iustitiæ & speculum animæ, ne claritatem illam rota solaris, id est, ipsa diuina essentia immediate valeat imprimere. Hinc oportet animam ab omnibus esse nudam, quam nuda diuinitas sua claritate perluſtrare debeat.

Impedimenta.

Medium inter Deum & animam

Qnomodo per quinq; virtutum exercitia ad Dei contemplationem pertingamus.

Collatio III.

ERat autem Ierosolymis probatica piscina, quinq; porticus habens. Ioan. V. Sicut ait Apostolus, illa autem quæ sursum est Ierusalem, libera est mater nostra: de qua nimirum ejicienda est ancilla & filius eius quia non erit hæres filius ancillæ id est, timoris seruilis, cum filio liberæ, id est, timoris filialis. In hac ergo Ierusalem est probatica piscina, in qua lauantur hostiæ Deo in æternum consecrandæ, & præsertim cuium innocentum, quia dicitur probatica, à προβατον, quod est ouis & est nomen Græcum, quod interpretatur Hebraice bethsaida, id est, domus ouium. Quæ est igitur piscina cum suis porticibus, nisi dulcissimus Iesus cum suis vulneribus? Aqua nãq; piscinæ huius est preciosus sanguis de illius vulneribus profluens, & spiritualiter languidos sanans, à peccatis sordidos emundãs, sicut scriptum est de martyribus & omnibus sanctis: Isti sunt qui venerunt ex magna tribulatione, & lauerũt stolas suas in sanguine agni. Sed quando piscina hæc parata est, nisi quando Iesu in cruce pendente, rupti sunt omnes fontes abyssi magnę misericordiarum DEI, & cataractæ cœli apertæ sunt, & facta est pluuia magna gratiarum super terram: Et in his immorari conuenit omnibus in via DEI proficere volentibus: quia beatus vir qui impleuit desiderium suum ex ipsis.

Piscina.

Piscina mystica quid.

Ioan. 5

Apoc. 7

Gene. 7

Psa. 118

Piscina humanitas Christi.

Veruntamen iuxta sensum quem nũc prosequi intendimus, per piscinam intelligimus ipsam humanitatem Christi, quam

quam in cœlestem quidem Ierusalem gloriosius intulit, licet vsque ad finem seculi eandem nobiscum permansuram reprom̃isit. Aqua vero piscinæ huius est abissus diuinitatis incomprehensibiliter humanitati coniuncta. Quinq; proinde portic̃us sunt quinque aditus per quinq; virtutum exercitia, quibus per humanitatẽ Christi feliciter ad eius diuinitatem contuendam pertingere valeamus. Hinc etiam ait dominus: Ego sum ostium, per me si quis introierit, ingredietur, scilicet ad diuinitatem contemplandam, & egredietur ad humanitatem contuendam, & pascua, scilicet spiritualis refectionis vtroq; reperiet. Prima ergo porticus est abyssalis humilitas, quam in assumpta humanitate nobis ostendit ipsa diuinitas dicens: Discite à me quia mitis sum & humilis corde. Ad quid, nisi vt sic nos allicere t ad sequelam? Porro duæ sorores sunt, mititas & humilitas, nec vna sine altera potest adipisci, licet humilitas magis in prosperis, & mititas in aduersis exerceri soleat. Mitis est enim qui in omni aduersitate sine cordis retractione se diuino beneplacito libere subijcit. Humilis autem, qui in prosperis sub omni creatura se veraciter sine fictione ponit. O vere-porticus salutis & perfectæ sanitatis accelerata, citius quam credi potest, in aquam huius piscinæ submergens & imaginem ipsius animæ felicissima transformatione renouans. Hinc legitur de quadam inclusa, quæ semel eleuata supra se, videre meruit Deum & B. virginẽ, omniumq; sanctorum frequentiam: à qua societate tam amabili se vidit nimium elõgatam. Hinc dolor & gemitus ac angustia spiritus infernali pœnalitati coæquãda. In qua pressura se conuertit ad beatam virginẽ exorãdam & omnes sanctos, vt eor̃ precibus tam iucundæ societati meretur associari. Cum igitur ineffabili gloria inebriati, nullam aduertentiam siue audientiã ipsius precibus adhibere viderentur, tandem se conuertit ad Christi vulnera diligenti vs imploranda, vtpote quæ ad delinienda m quotidie paternam indignationem pro nobis sunt reseruata. Quid multa? Statim responsum increpatorium audiuit, cur ad illa exoranda se cõuerteret, quę vix vnquam debitis exercitiis vel gratiaꝝ actionibus, prout decet, honorasset. Tũc omni fiducia patrocinij destituta, subiunxit dicens: O amantissime dñe, quia nullũ aliunde mihi sperãdum est adiutorium, tu infinita bonitate & liberalitate tua feci me factura mtuam & ne me despicias, quia Deus meus es tu. Ecce libere me offero tuo diuinissimo beneplacito: quod si tibi placuerit, me exiliari, etiam in illam æternam pœnalitatem propter amorẽ tuę dulcissuæ voluntatis, gratanter accepto, & me funditus ad hoc ipsum trado. Sicq; se reliquit abiectã per suũpsius omnimo dam abnegationem corã præsentia diuinæ maiestatis. Tunc diuina beneficentia subito trahebatur per longissimum illud mediũ, & absorpta concite feliciter in abyssum diuinitatis, oĩm sanctor̃ consortio felicissimo coniũcta est. Meruitq; postea frequenter in sancta sanctor̃ per eãdem viam introduci, propter illam humillimã sui abnegationẽ, despectionẽ, & resignationẽ. Descẽde igitur cum Iesu in abyssum humiliationis & abnegationis, si vis immergi feliciter in profundũ suæ diuinitatis. Veruntũ ne quisquam æstimatione falsa se putet ad hoc peruenisse, sciendum est, quod omnis humiliatio, abnegatio, & suũpsius in diuinum beneplacitum resignatio, quæ nondum per experientiam in omnibus aduersis frequentata dinoscitur, suspecta & deceptoria iudicatur, nisi prius tam opere q̃ veritate sine omni cordis retractione cõpleatur. Multi namq; cæteris quidem hominibus extrinsecus sibi ipsis vero intrinsecus, mortificati videntur, qui tamen necdum ad istum oculi ad veram sui abnegationem peruenerunt, tanto desiderio complectentes quæq; aduersa, vilia, opprobria, scandolosa, iniuriosa, quanto mundani suscipiunt prosperа, lęta, magnifica & similia. De hac ergo virtute dixit dominus: Nisi granum frumenti cadens in terram, mortuum fuerit, &c. Secunda vero porticus est vera & plena contritio peccatorũ, non tantum sensualis & superficialis, quę lachrymis & suspirijs demonstratur in sensualitate vel inferiori parte rationis, & cito plerunq; finitur: sed ista contritio est ipsius superioris partis rationis, & est dissensus voluntatis ab ipso peccato cum actuali vel habituali detestatione peccati sine fine. Nec solum cum detestatione ab omni peccato mortali & venitali, sed etiã

Mat. 28
Aqua piscinæ.
Ioan. 10

Porticus piscinæ.

Mat. 11

Mitis quis
Humilis quis.

Abnegatio & resignatio quæ

Ioan. 12

Contritio peccatorũ uera.

ab omni illo quod est impediens, vel non pure ducens in DEVM, aut cuius conuersionis in DEVM pura & totalis causa Deus non est, solum amplectens purum & amabile bonum quod DEVS est, vel ad Deum purissime ducens, illi per seueranter inhærendo per amorem purum & deiformem intentionem, paratus semper ad depurandum omnem affectū minus ordinatum, & omnem intentionē ad seipsam reflexā. Hæc igitur perfectissima contritio, quæ per detestationem refugit omnia nō solum nociua, sed etiam vel in minimo impeditiua veri profectus, depurat omnem affectum, intentionem, amorem, exercitationem: & sic nudam & liberam reddit animam, amplexuiq; diuino præparatam. Et sicut in prima porticu resignat omnia diuino beneplacito, sic in secunda purificat omnia offerenda Deo, vt audire mereatur: Date & dabitur vobis. Date vestri plenam abnegationem, vosipsos in omnimodum diuinum beneplacitum, tam in aduersis quàm in prosperis. Date vestra per purissimam oblationem, omnem scilicet sensionem, oblectationem, intentionem, dilectionem. Et dabitur vobis. Quid dabis domine: Mensuram bonam & confertā & coagitatam & supereffluentem. Pro quo sciendum, quod mens nostra mensura est, in qua Deus sese mensurare dignatur, quicquid ex seipso nobis cōicare dispsouit. Quæ mensura (vt dictum est) purificata & à Deo aptificata, Primo capit mensuram bonam, scilicet hostorio adequatam, quia pro depuratione cordis ab omni creato & affectu inordinato, recipit creatorem lumine gratiæ partem intellectuam vera discretione perornātem in omnibus agendis, consiliandis & contēplandis, quę separat omne preciosum à vili, sucem à tenebris, vitium à virtutibus. Sed hanc discretionem non percipimus, quia mentem nostrā vili stercquilinio deturpatam relinquimus, nec creatori verū aditum indulgemus. Hinc orationes redduntur insipidæ & vires animæ dispersę. Tædio est orationis exercitium: anhelatur ad exitum. Quapropter quisq; mentē in omnibus terræ finibus captiuatam liberare studeat, ab omni amore, intētione & affectione vitiosa retrahat, vt sic illam suo creatori offerre valeat. Quia nunquā erit tam naturale ignem sursum ascendere, sicut mentem à creatis euacuatam in Deum properare. Secundo vero recipit mensuram confertam, id est, supra mensuram eleuatam in diuina illuminatione & vera discretione, qua scilicet non solū deponit omnia exteriora suæ internitati contraria, in amore, intentione, sensuali oblectatione, temporali possessione vel occupatione, in amicorum & cognatorum frequentatione, in locutione, cogitatione, operatione & similibus: sed etiam qua probat exteriora exercitia, quæ magna videntur in ieiuniis, abstinentijs, vigilijs, cilicijs, orationibus & similibus. Quæ si reperiuntur interni profectus retardatiua, cencite sunt reiscienda, eo quod sunt melioris boni impeditiua. Nam quę cunq; proficere volentem impediunt ad semitas summæ perfectionis, siue sint exteriora, vt exercitia corporalia, vel interiora, vt recordatio peccatorum, mortis, infernivel iudicij, postponenda sunt. Et qui discretionem illam susceperit, et prosequutus fuerit, ad debitam perfectiōem cito perueniet. Tertio recipit mensuram coagitatam internæ lucis & discretionis, quam scilicet experitur in subtractione omnis gratiæ & diuinæ influentiæ, cum in eo consurgit tanta pressura & anxietas, quod omnibus inexpertis esset incredibile, & tunc cum vero lumine discretionis comprimit seipsum in diuinum beneplacitum cum pace, quiete, & coma placentia cordis, etiam maiora sustinere paratus in tempore & æternitate. Et hæc mensura discretionis, est nobis vtilissima & DEO gratissima. In qua quanto fuerit purior & plenior resignatio, tanto postmodum erit intimior ipsius diuinitatis fruitio. Quarto recipit mensuram supereffluentem, cum seipsum in experimentali plenitudine tribuit, ita quod non solum mentem, sed etiam sua redundantia omnes vires animę et corporis adimplet: & tunc mensura fit mensuratum, qa tunc spiritus eius transitum facit & effluxum, in illam diuinitatis abyssum immersus et absorptus, intus plenus & foris supereffluens, ac si vasculum minimum prouceretur in profundum maris. Tertia vero porticus est voluntaria paupertas, id est, plenissima resignatio bonorum temporalium licite possessorum, quantū ad affectum

Mensura mens hominis.

Mensura bona.

Mensura confer.

Exercitia tam interiora quam exteriora, quatenus exercēda

Mensura coagitata.

Mensura supereffluens

Paupertas voluntaria

Luce 6

Iere. 15

ctum possidentium. Non enim in tantum nobis exterior & realis paupertas cõsulitur in abdicatione rerum, quãtum interior in abdicatione & purificatione affectuum, quæ est essentia veræ paupertatis, & vocatur paupertas spiritus, ad quã omnes amici Dei vocati sunt. De qua dicit Apostolus: Nihil habentes & omnia possidentes. Nihil habentes, scilicet per vitiositatem affectus, & omnia possidentes, quod sit cum nil terreni sic per affectũ possidemus, non patrem, non matrem, non sororem, aut fratrem, aut vxorem, aut filios, nec terrenã substantiam, si Deo permittẽte nobis ablatum fuerit, propter diuini beneplaciti vnicordiam, nihil turbationis, desolationis vel cordis inquietationis nobis ingereret. Quod si naturæ fragilitas in minimo recalcitrare conuincit, quia homines sumus secundũ hoc tamen Deus non iudicat, dummodo deliberata voluntas rationis se paratam præstiterit, & quieta permanserit, sicut Iob cum dicebat: Dominus dedit, dominus abstulit, &c. Et hæc est vera & essentialis paupertas, quam omnes electi Dei totis præcordiis appetere debent, vt sic liberam, imperturbabilem, quietam, & nudam mentem Deo præsentare valeant. Et si tunc regnum terrenum possiderent, tamen veri pauperes essent, quamdiu illos terrena substantia inquietare non posset, quo minus ad superiora quotidie (sine omni impedimento ac difficultate aliqua) conscenderent. Et licet in inferioribus & bestialibus viribus aliquam oblectationẽ in prosperis, vel tristitiam in aduersis sentiant, hoc tamen non derogat perfectioni, dum modo in deliberata voluntate rationis libere se diuinæ voluntati resignant, & mẽte quieta perseuerant.

Mat. 5.

2 Cor. 6

Iob 1.

Paupertas spiritus vera.

Perseuerantia mentis.

Quarta proinde porticus est quædam argumentosa perseuerãtia circa cordis intima, quæ summe nobis est necessaria proficere volentibus. Nam multi deuoti reperiuntur, qui in bona quadam simplicitate & intentione se conuertunt ab interioribus ad quædam exteriora minus vtilia vel necessaria, aut etiam ad quædam superflua licet minima, propter quandam inclinationem naturalem seu sensualem. Qui sic in exterioribus cõstituti, ex incauta custodia paulatim oberrare per distractionem incipiunt, ita quod ad interiora sicut prius, de cætero conuerti nunquam possunt: quia nimirum ex tunc appetitu quodam inordinato facilius inuiscantur, scilicet verborum ociositate, rumorũ nouitate, amicorum societate, sensuum lubricitate & similibus; ita quod appetitus spiritualis incipit in eis deficere, conatus tepescere, & exercitium dissuescere, præsertim quando quis sic ex it motu sensualitatis & non rationis: quia tunc facilius capitur & inuiscatur, sicque in regressu illius ad intima requiem non inuenit, sed obnubilationem, distractionem, & à diuina familiaritate quãdam cõgationem, ga in lectulo dilecti prius florido reperit quãdam diuersarũ immunditiarũ deturpationem. O quãm leue est quod in nobis contristat spiritum sanctum, & impedit opus illud diuinũ, sicut legitur de beata Virgine Clara de Monte Falcone prope Fulginium (quæ fuit sanctitate vitæ mirabilis) quod in principio suæ conuersionis post degustatos mirificos complexus diuinæ consolationis & illuminationis, propter leuissimum quẽdam motum propriæ complacentiæ quindecim annis elõgata fuit ab omni influxu diuini luminis & interne dulcedinis. Et ideo in hac quarta porticu fiet quædam abnegatio vniuersalis omnium occupationum, distractionum & cogitationum minus vtilium, ne inter dilectã & dilectum fiat aliquod minimum intermedium.

S. Clara

Quinta denique porticus est quædam indefessa ac sedula gratiarum actionis oblatio, ac omnium operum, exercitiorum, & spiritualium oblectationum in suum principium (vnde sumpserũt effluxum) fidelissima reductio, id est, in Deum, qui cuncta bona soluus operatur in nobis, nihil ibidem de suo fore cognoscens, sed totum gratuita largitate diuina fuisse collatum & operatum. Et in hoc secernuntur sei ui fideles & infideles. Nam omnia quæ iusius facere potest veraciter, & impius facere potest apparenter, ieiunare, vigilare, orare, se humiliare, &c. Sed impius nunquam suo domino potest esse fidelis, illi scilicet omnia asscribendo, nihilq; sibi reseruãdo, sed in summam spiritualem paupertatem & propriam nihileitatem, cum summa vilificatione & abnegatione suiipsius sese dimittendo. Sed in his proprium bonum constituunt, in quo student

Oblatio omnium donorum pure in Deum.

oblectari & gloriari, inflari & eleuari, magna de se sentientes, etiam & humano iudicio magna perficientes, in quo relucet diuina largitas & humana ingratitudo. Et hoc ideo, quia Deus qui præsentem iustitiam respicit, talibus remunerando magna dona largitur. Sed in quibus sese magis agnoscere, abnegare, vilipendere, & diuinæ voluntati resignare debuerant, in his potius affectu proprietatis, inordinati amoris & oblectationis se commaculant, & diuinis donis abutentes, sibijpsis maximam iacturam inferunt. Verus autem amans spiritus, tanta in dilectum argumentositate & auiditate ferri deberet, continue cuncta dona in illum per gratiarum actionem regerendo, vt in eius donis nunquam vel in minimo quiescere, sed in omnium largitorem sedulis affluentijs gauderet aspirare. Ad laudem domini nostri Iesu Christi, qui est DEVS benedictus in secula,

AMEN.

Secundi libri Theologiæ mysticæ, finis.

D. HEN.

D. HENRICI HARPHII THEOLOGI PROFVNDISSIMI, ET CATHOLICA PIETATE PROFVNDISSIMI, in Theologiæ mysticæ librum tertium Præfatio.

Erum omniū opifex Deus, solo suæ bonitatis intuitu in esse cuncta producēs, naturalem amorem boni cunctis indidit creaturis: vt dum vna quæq; res bonum sibi cōueniens naturaliter amat & appetit, mirabili quadam conuersione in autorem suū recurrere demonstretur. Sed in hoc cæteris præfertur creatura rationalis, quod ipsum vniuersalem bonitatis fontem per sapientiam intueri potest, & p suauitatis amorē suauiter degustare. Vnde fit vt sapientię bonū, quo ad ipsum fontē bonitatis accedimus oībus humanis bonis secundū rectę rationis iudiciū p̄feratur. Hęc est enim quæ fastidiū nescit, ita vt qui cā edit, adhuc esuriat, & qui cā bibit sitire nō cesset. Hęc est, inquā, quę in tantū peccato repugnat, vt qui secundū ipsam operātur nō peccēt. Hęc est deniq; quę fructū indeficientē suis ministris elargitur, vt qui eā elucidāt, vitā æternā possideāt. Præcellit etiā dulcedine sua voluptates, securitate sua regna & sedes, vtilitate sua diuitias vniuersas. Quā nimirū singulari priuilegio supcreaturā rationalē diffuderat, postq̄ propriā imaginē animabus hominū impresserat, diligētius tamē expresserat eā in cordibus ipsum efficaciter amantiū, secundum muneris sui largitatē. Veruntamen homo cū tam singularē celsitudinē sortitus esset, nō intellexit, & ipsa sapientię lux infusa sibi diuinitus, per peccati tenebras & terrenarū occupationū caligines adeo fuit obtenebrata, vt fere mundus vniuersus ad idola vana procliuus, in sensum reprobum laberetur. Hinc diuina sapiētia multiplex ad pietatē, artifex ad salutē, quę profluabonitate ad sui fruitionē hoīem cōdiderat, eundē diuinitatis eius expertem esse nō sinēs, in naturam humanā se totam cōtulit, seseq̄ humiliando, eam exaltādo, mirabilibusq; formulis inseparabiliter vniendo, vt errātem reduceret, ignorantem instrueret, cōtemnentē alliceret, ac per obiectū illud visibile tam ingratum in inuisibilium amorem sustolleret. Cuius vestigia securius insequens de fœlici cōductu contemplatiuorum in semitis iustitiæ & perfectionis, aliquid institutionis gratia prosequi statui: quas vtique nemo mortalium perfecte consequitur, nisi prius desideriosis suspirijs eius anima

Eccl. 24

Ibidem

Psal. 48

est

post perfectionis exemplar dulcissimum Iesum frequentius sublevetur. Hinc merito Dauid postquam præmiserat in Psalmo: Ad te domine leuaui animam meam, Deus meus in te confido, nō erubescam, postea subiunxit: Vias tuas domine demonstra mihi, & semitas tuas edoce me, Et quidē optime: Nam in his verbis duas vias luculenter expressit, actiuam scilicet & contemplatiuam, quia viæ sunt institutiones de ordine actiuæ vitæ & exterioris, quæ conueniunt omnibus. Semitæ vero sunt occultæ viæ & angustæ, sicut sunt mysteria vitæ contemplatiuæ. Nam semita proprie via est duorum pedum in latitudine, per quos intelliguntur intellectus & affectus, qui pariter in hac vita coambulant: sed affectus vt domina, intellectus autem vt ancilla. Cæterum ex quo in vtraque vita sunt infinita deuia & insidiæ multę, præsertim in secunda, processum hunc diuersis industrijs distinguere placuit, vt præmoniti fideles CHRISTI cautius ambulent, ne vnquam offendant ad lapidem pedem suum, sed ad optatum finem gressu fœlicissimo perueniant. Verū, quia intellectus eius (præsertim rudibus & simplicibus) difficilior forte videbitur, ideo ad maiorem euidentiam eorum quæ dicenda sunt, sciendum, quod in homine sunt tres potentiæ cognitiuæ, & vnicuiq; potentia quædam affectiua correspondet, ac secundum vnamquamq; potentiam, diuersi diuersimode rapiuntur, vel raptū quendā patiuntur. Nam prima & infima potentia cognitiua dicitur sensualis, quæ est vis quædam animæ, vtēs in operatione sua organo corporeo, tam exteriori, quā interiori ad ea quæ sensibilia sunt, per se vel per accidens cognoscenda. Quæ potentia, si motiones obiectales rerum exteriorum immediate recipit, dicitur sensus exterior quinquepartitus, scilicet visus, auditus, gustus, odoratus & tactus. Si vero recipit immediate sensationes factas in his quinque iudicans inter eas, sic est sensus communis. Si autem consequenter ex iudicijs vel sensationibus factis in sensu communi, componit & diuidit, sic dicitur imaginatio vel phantasia vel virtus formatiua, alias cogitatiua. Quod si ex sensatis elicit insensata, dicitur virtus æstimatiua, quæ de proficuo vel nociuo dijudicat, Præterea adhuc duæ sunt vires sensitiuæ in absentia specierum retentiuæ: vna pro sensu communi, quę aliquando dicitur imaginatio: alia pro formatiua & æstimatiua, cui memoriæ nomen inditum est. Cæterum, vis ista cognitiua sensualis, dicitur aliquando animalitas, aliquando sensualitas, aliquando cœlum primum vel infimum, aliquādo imaginatio, quandoq; vero vmbra rationis. Cui correspondet appetitus animalis vel sensualis, qui est vis animæ affectiua, apta moueri immediate solum ab apprehensione sensitiua. Porro, præter hunc appetitum ponere conantur quidam

Vię domini.

Semitæ.

Ratio institutionis huius.

Psal. 90

Potentiæ cognitiuæ in homine tres.

Sensitiua

Cōmunis.

Imaginatiua.

Æstimatiua.

dam sensum naturæ, siue ad bonum siue ad malum, ex hoc saluantes multos effectus mirabiles in animantibus respectu talis vel fugæ vel prosecutionis, qualismodi causa reddi non potest ex apprehensione cognitionis sensualis: Vt, quod hoste præsente, nec tamen viso, horrescunt pili cum tremore quodam, quod econtra fit amico præsente. Item, quod formica futurę prouidens hyemi, farris ingentem aceruum comportat & colligit: & sic de similibus. Sed quid mirandum est de talibus secretis instinctibus seu impulsibus, ad fines suos consequendos, cum & naturales tractus inuenimus in corporibus minus organisatis & insensatis, scilicet ferri ad magnetē, maris ad lunam? qui scilicet instinctus & tractus, lex naturę vocari potest, vel inclinatio naturalis, aut directio intelligentię non erratis. Denique raptus ipsius sensus in actu suo super inferiores se potentias, fit per amoris affectionem, quæ potest tanta fixione rapere virtutem imaginatiuam, quod inferiores potentiæ sensuum exteriorum obiecta propria eis appositа, non attendant: quod ab experientia propria philosophus sumpsit. Quem raptum causat vel facit feruidum desiderium rei per imaginationem repræsentatæ. Secunda vero & media potentia cognitiua, dicitur rationalis, & est vis quædam animę cognitiua, deductiua conclusionum ex præmissis, & elicitiua insensatorū ex sensatis, ac abstractiua quiditatum, nullo organo in operatione sua egens. Hæc autem descriptio per vltimam particulam notat differre rationē à sensualitate, quę scilicet vtitur organo. Per alias vero particulas, ab intelligentia simplici secernitur: cuius operatio magis attenditur in receptione cognitionis simplicis à superiori luce Deo, quàm à deductione conclusionem ex principijs, quod est proprium rationis, siue principia sint ab experientia sensus, vt quod ignis est calidus, vel illa sibi præsentauerit ab alto simplex intelligentia. Et secundum istam præsentationem, vocatur portio rationis superior, quæ nomen habet viri. Prima vero præsentatio vocatur portio rationis inferior, quæ nomen habet mulieris. Quia tantum viuacitatis & virtutis habet ratio, dum superioribus intendit, respectu illius quam trahit ab inferioribus, quantum vir à muliere differt in virtute & fortitudine. Et hæc quidem potentia, quandoque dicitur cœlum medium in anima, vel in vmbra simplicis intelligentiæ, sicut intelligentia simplex est in vmbra angeli, & angelus in vmbra Dei. Cui potentiæ correspondet appetitus vel affectus rationalis, qui est vis quædam affectiua ipsius animæ, apta moueri immediate ab apprehensione cognitiua rationis. Et hic quidem appetitus si est respectu rerum possibilium & impossibilium, dicitur volūtas. Si vero consideratur, respectu actus iam eliciti, dicitur libertas. Si, in-

Sensus naturæ.

Potentia rationalis.

Affectus rationalis.

quam

quam: est respectu obiectorum non finalium & possibilium, dicitur electio, vel appetitus electiuus. Si autem respectu actuum imperatorum est, dicitur appetitus dominatiuus vel executiuus. Si denique voluntas est exequendi ea quæ iam electa sunt, dicitur propositum: sed inclinatio ad hæc exequenda, dicitur conscientia: nisi dicamus quod cōscientia duo simul importat, scilicet iudicium & affectionem comitem. Raptus autem rationis in actu suo super inferiores potentias, fit per volūtatis amorem, vt patet in eis, qui volūt & quærūt deducere ac ratiocinari ex notis incognita. Quos aliquādo voluntarius huiusmodi appetitus ociari fecit à suis operationibus non solum sensuum exteriorum, vt nescirent quid extra fieret: sed etiam virtuti phātasticæ vel imaginariæ sua denegabatur actio, ita quod corporeum phantasma nōirrueret, aut irrumpere volēs, superiore virtute rationis & voluntatis premeretur. Quod patuit in quibusdam de quibus apud Valerium Maximum nota est historia. Tertia demum & suprema potentia cognitiua, dicitur intelligentia simplex, quæ est vis quædam animæ cognitiua, naturalem quandam à Deo lucem immediate recipiens, in qua & per quam prima principia cognoscuntur esse vera terminis apprehensis. Et hæc prima principia nominantur aliquando dignitates, aliquando communes animi conceptiones, aliquando respectus primi, aliquando regulæ incommutabiles & impossibiles aliter sese habere. Verbi gratia: Quod totum maius est sua parte, quod intellectiuum perfectius est suo nō intellectiuo, quod spirituale (cæteris paribus) præstantius est corporali, & sic de singulis. Quod si quæratur, Qualis sit illa lux, dici potest, quod sit ipsamet anima, lux quædam existens intellectualis naturæ, deriuata ab infinita luce primæ intelligentiæ, quæ DEVS est, secundum illud Ioannis: Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Et Psalmista ait: Signatum est super nos lumen vultus tui domine. Porro quia secundum Dionysium VII. de diuinis nominibus in progressu rerum à DEO fit cōcatenatio quædā, vt infimum supremi sit primum inferioris: angelus, à quo minoratus est homo, quia est intelligentia simplicior homine, hoc habet in sua natura infimum, quod homo habet in sua natura supremum: vt secundum hanc vim intelligentiæ cōiungantur absq; medio alterius speciei duo, scilicet intellectus angelicus & humanus. Quod tamē non est ita intelligendum, vt aliquod medium sit inter Deum & animam, cum dicat Augustinus: Nihil esse superius mente nostra, præter Deum. Verum id quidem est, quoniam vterque à Deo æque immediate tria suscipit, quæ sunt natura, gratia, & gloria. Sed in reliquis, sicut est inter angelos ordo hierarchicus, sic etiam angelorum

Potētia cognitiua.

Anima lux.

Ioan. 1

Psal. 4

Psalm. 8

lorum ad homines est ordo, secundum tres actus hierarchicos, quos nominat diuinus Dionysius, purgare, illuminare, & perficere, Et hoc quidem respectu gratiarum & perfectionum secundarū. *Mens* Præterea vis ista simplicis intelligentiæ quandoq; mens dicitur in scriptura, quandoq; vmbra intellectus angelici, quādoq; vero tertiū cœlum, siue cœlum supremum ipsius animæ, quandoq; lumen intelligētiæ, quandoq; lux diuina, quandoq; scintilla vel apex ipsius rationis. Cui potentiæ correspondet proportionalis quædam virtus affectiua, quæ dicitur synteresis, quę est vis quædam appetitiua ipsius animæ, ā Deo suscipiens immediate quandam naturalē inclinationem ad bonum, per quā trahitur in sequi motionem boni ab apprehensione simplicis intelligentiæ sibi præsentati. *Synteresis.* Hanc autem synteresim aliis nominibus appellare solemus habitum practicum principiorum, vel scintillam intelligentiæ ratione cuiusdam suę euolationis & ardoris ad bonum, vel apicem mentis, aut instinctū indelebilem, vel portionem virginalem ipsius animæ, vel stimulū naturalem ad bonum, aut supremum cœlum in affectiuis potentijs, aut dicitur virtus amatiua superior: & ita ꝓportionabiliter ad ea quæ dicta sunt de suprema potentia cognitiua. Porroraptus ipsius mentis, supra potentias inferiores se, fit per affectionis scintillam menti cognatam vel appropriatam, quæ scilicet amor extaticus vel mentis excessus nominatur. Manuducimur autem ex prioribus raptibus (qui sicut crebriores & faciliores sunt, sic intelligibiliores inueniuntur) qualiter scilicet mens nostra in actibus suis taliter efferri potest & figi, quod eā nulla potentiarum inferiorum interturbet. Sed plerunq; per vim effectiuam ita seipsam actuabit, quod vis intellectiua, neque se, neque alia quæcunque recogitabit, sicuti clarius in processu præsentis speculationis eluceret. Cæterum lectores vniuersos exhortor in viscribns IESV CHRI STI, ne præsentia mordaci dente, vel inuidia tabescente reuoluant: sed si qua videntur vtilia, diuinæ gratię duntaxat adscribant: quæ vero nondum sapiunt, vel etiam non intelligunt, quieto silentio transcant: quia pro his tantummodo scripta sunt, qui non in sapientia verbi, sed in mortificatione animi, ac in eleuatione spiritus propositio vel affectu coambulant. Vnde processum hunc quem Eden, id est, paradisum contemplatiuorum, appellare decreui, nemo perfecte comprehendere potest profunditate scientiæ, vel subtilitate intelligentiæ, vel quibuslibet exercitationibus: sed sola felicissima perducetur experientia, cui diuina liberalitas hanc ipsam sua bonitate communicare placuerit. Hęc est enim illa doctrina prę celsa, quam increata sapientia sibi soli reseruare voluit, ac digne se præparantibus duntaxat largiflue communicare, vt sic confundan

Operis præsentis ratio.

tur omnes mundi sapientes, consolentur & exultent humiles, cum vetula simplex & rusticus pascualis ad hoc consurgere cum animi puritate & spiritus viuacitate prequalent, quod omnes sapiẽtia mundana tumentes, nulla industria, nulla intelligentia, quantumcunq; perspicua, penitus attingere queant. Hinc merito dulcis IESVS exemplar humilium, oculis in cœlum erectis, exultans in spiritu dicebat ad patrem: Confiteor tibi pater domine cœli & terræ, quia abscondisti hæc à sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea parvulis. Ita pater quoniam sic fuit placitum ante te. Vnde necessarium est, si hæc ipsa velint experimentaliter intelligere, quod omni proprietati suæ morientes, soli DEO viuant: ac vultum suum in profundo spiritus æterno lumini iugiter obijciant: vbi nimirum occulta veritas sese nullo intercedente medio manifestat.

Mat. 11
Luc. 10.

D. HENRICI HARPHII VIRI ET CHRISTIANA ERVDITIONE ET DIVINORVM CONTEMPLATIONE conspicui, Theologiæ mysticæ libri tertij, qui EDEN, hoc est, Paradisus contemplatiuorum inscribitur, pars prima.

Vti diuersi homines diuersis modis medijsq; ad Deum vocentur, quomodoq; quidã diuinæ vocationi resistant. Caput I.

BOnitas diuina cũ sit bonum vniuersalissimũ, creaturis omnibus rationabilibus ingenita liberalitate cõmunicare sese desiderat, vniuersos advnionem suam sine differentia personarum inuitans & dicens: Venite ad me omnes qui concupiscitis me. Et iterũ Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati estis: & ego reficiam vos. Cuius profecto vocationis emolumentum ostendit ad patrem orans & dicẽs: Pater sancte serua eos in nomine tuo, quos dedisti mihi, vt sint vnum, sicut & nos vnum sumus. Et iterum: Vt oẽs vnũ sint, sicut & tu pater in me, & ego in te: vt & ipsi in nobis vnũ sint, vt. s. sicut pater in filio, & filius in patre est: ita per vnitatis formam in patre & filio vnum omnes essent conflati per charitatis ignem. Vnde Augustinus ibidem: Ita est pater in filio, vt vnum sint, quia vnus substãtię sunt. Nos vero esse quidẽ possumus in eis vnũ, sĩ vnum cum eis esse nõ possumus: quia vnius substantiæ nos & ipse non sumus. Præterea I. ad Corinth. dicitur: Quod is, qui adhæret Deo, vnus spiritus efficitur, scilicet participatione beatitudinis in futuro, vel vnus spiritus copula

Ecc. 24
Mat. 11.
Ioan. 17.
Ibidem.
1. Cor. 6

pula dilectionis in præsenti, quia secundum Augustinum, Humilitas nos Deo subijcit, puritas iungit, charitas vnit. Dicitur autem vnus spiritus, quasi in vnum spirans per concordiam gratiæ, non vnus simpliciter per identitatē substantiæ, quā vnitatem operatur charitas, quia transfert amantem in amatum. Hæc enim sicut Deum inclinat ad terram, sic hominem subleuat in cœlum: & sicut Deum cogit humanari, sic hominem cogit deificari, dū suis impulsibus & aspirationibus, in superessentialem quandam absorptionem, verum contemplatiuum cogit expirare & annihilari. Sed væ væ dēfidiæ temporis huius: quàm pauci proh dolor audire fatagunt vocem inuitantis amici, nec est qui retractat dicens: Quid feci? Sed omnes fere mundanis affectibus & inutilibus curiositatibus distenduntur. Quin etiā inulti religiosi, virique sanctitate famosi, qui diuersis scientijs curiosis, aut inuentionibus industriosis mentem occupant, etiam pro terrenis coacerandis & conseruandis, aut diuersis laxationibus, dissolutionibus, murmurationibus, recreationibus cōfouēdis, mūdanis etiā fauoribus & adulationibus frequentandis, miserabiliter abducuntur & prepediuntur: ita quod diuinis inspirationibus & influentijs liberum aditum non indulgent: nec restat spiraculum aliquod, quo creatorem suū anima fidelis per flammigeras affectiōes attingat. Quorum differentiam in numerum septenarium redigere placuit.

In desides.

Vocationem diuinū fieri septisfariam. Hier. 18

Nam primo sunt quidam inuitationi huic semper inobedientes, sicut duri & indurati ac obdurati filij Adā, illud propheticum dicentes: Desperauimus, post concupiscentias nostras ibimus. Et hi quamdiu diuinam inuitationem nō obaudiunt, necesse est, quod reliquis Dei donis careant, quæ nimirum ad exauditionem vocis ipsius inuitantis essent continuo secutura. Et horum quidem multa sunt genera.

Genera peccātiū quinq.

Primum est illorum, qui de bonis operibus curam non habentes, viuere volunt secundum delectamēta corporis, ac secundum libitum in impeditionibus & multiplicitate cordis volutari. Quod si quandoque quædam opera de genere bonorum actitare videntur, sola quadam arrida consuetudine ducti perficiunt. Et hi sunt inhabiles ad recipiendum Dei gratiam. Et quanquam receperint ad horam contriti, eam tamen retinere non possunt, eo quod ad tempus credunt, & in tempore tentationis recedunt. *Luc. 11.*

Secundum genus est illorum, qui teste conscientia lapsi sunt in mortalia, & nihilo minus opera de genere bonorum perficiunt, Deum timētes, bonos diligentes, eorum precibus iuuari cupientes, in eorū suffragijs spem suam constituentes, iciunantes, vigilantes, orantes, eleemosynas facientes. Sed quàmdiu auersio & vitiorum delectatio, dilectionem & conuersionem ad Deum conculcant, & illi præponderāt, tam diu semper Dei gratia sunt indigni.

Tertium genus est hereticorum & perfidorum aliquatenus in fide aberrātium, qui quæcunque bona fecerint, vel quemcunq; modum religionis assumpserint, sine fide Deo placere non poterunt: quia fides omnis sanctitatis, & omnium virtutum solidissimum est fundamentum.

Quartum genus est hypocritarum, qui bona quidem opera faciunt, non propter honorem Dei, vel propriam salutem, sed propter nomen sanctitatis, aut cupiditatē vanæ laudis, aut propter res tranſitorias consequendas: & intrinsecus falsi sunt, & à Deo auersi, licet extrinsecus boni cæteris appareant. De quibus ait dominus: Amen dico vobis, receperunt mercedem suam. *Matt. 9*

Quintum genus est illorum, qui sine timore & verecundia perseuerantes in mortali, de Deo non curant nec de bonis eius, sed vitam spiritualem hypocrisim reputant, & quicquid eis de Deo vel virtutibus dicitur, inuite audiunt aut potius irridēt. Statueruntenim in animo suo quasi non esset Deus, cœlum vel infernus: & ideo nihil scire volunt, præter id quod præsentialiter sentiunt. Et hi peccant in spiritū sanctum, Veruntamen adhuc conuerti possunt, licet difficulter & raro cōtingat. Ecce quinq; peccantiū genera distinximus, qui quidem omnes ad vnionē à Deo vocantur: sed quamdiu peccator se paratum exhibet in obsequium vitiorū, surdus & cæcus permanet, ac ineptus deguſtare & sentire diuinum bonum, quod in eo Deus operari desiderat. Quod si diuinæ vocationi veraciter obsecūdare voluerit, ne-

cessariũ est vt libere proponat peccata deferere, pœnitentiam agere, virtutibus insistere, vt vel sic Deo concors & vnanimis fiat, & eius gratiam recipiat. Ad quod vt efficatius induci mereatur, tria præcipue consideret. Primo, sic illam infinitam liberalitatem diuinam inspiciat, quod proprio bonitatis instinctu, omnes homines ad suam vnitatem sine personarum acceptiõe misericorditer vocat & inuitat. Nimirum cum vult omnes homines saluos fieri, & ad agnitionem sui neminis peruenire tam malos quàm bonos. Secundo sic de bonitate & diuina largitate sentiat, quod cum gratia sua profluere non cessat in omnes eius vocationi obsecundare volentes: quia tribuit omnibus abundanter & non improperat. Tertio, tandem in se veraciter intelligere debet & experiri, nos posse fieri vitam vnam, vnumq; spiritum cum Deo, si nobis ipsis penitus renuntiantes, subsecuti fuerimus Dei gratiam in ex cellentissimo secretario suo, quo nos ducere velit, obedientes dominicæ voci dicẽti: Qui mihi ministrat me sequatur, & vbi ego sum, illic & minister meus erit. Hæc autem sequela prosectus ordinato semper gressu perficitur, quia gratia Dei semper ordinate agit in quouis homine iuxta modulum vnius cuiusq; capacitatis.

Peccator quid faciat

1. Tim. 2

Iacobi. 1.

Ioan. 12.

Serui mercenarij qui.

Secundo principaliter sunt quidã hãc inuitationem quasi serui mercenarij recẽptantes & amplectentes. Et huiusmodi licet exterioribus operibus Deo obsecũdare videantur: contrarij tñ sunt in intentione, dilectiõe, sensione, & in omni interna exercitatione. Tam inordinate namque seipsos diligunt, quod non ob aliud, nisi ob proprium lucrum, & mercedem Deo seruire quærunt, in oĩbus exercitijs sibimetipsis intẽdẽtes, eo q̃ inordinate sibimetipsis coniuncti sunt & ad seipsos reflexi, quia vera & filialis dilectio illis deest, quæ esset eos Deo & electis omnibus vnitura. Quare merito serui mercenarij conuincuntur, hæreditate diuina priuandi. Nõ enim manet seruus in domo in æternũ. Quia mercenarius amor nõ modo nõ meretur, sed demeretur, non constituendo Deum principalem suæ dilectionis finem. Vnde licet ipsi mandata Dei sanctęque matris ecclesiæ seruare videantur, legem tamen charitatis ignorant: quia quicquid agunt, necessitate cogente, nõ ex charitate, faciunt, ne scilicet cum reprobis damnentur in æternum. Cum igitur intrinsecus infideles sint, in Deo perfecte confidere non possunt, sed tota eorum vita interior est formido & pauor, miseria & labor. Omnes eorum precs, labores & opera quæcunq; facere poterunt, ad expellendum hunc timorem, nullum eis prorsus effectum auxilij præstant: quia quãto magis inordinate se diligunt, tanto plus inferni tormenta formidant. Ex quibus liquet quod propria dilectio, qua homines seipsos emulantur, timorem parit infernalem: qui timor oritur ex inclinatione naturali, quã quisq; naturaliter appetit esse beatus. Vnde licet Deo quis infidelis extiterit, se tamen ex se sentit ad beatitudinem, quæ Deus est, inclinatum: quã vtiq; timet amittere, quia se magis quã Deũ amat, & ipsam beatitudinem abstrahendo propter seipsum zelat: quapropter infidelis esse cõprobatur. Iste tamen est timor, qui dicitur sapientię principium & lex in fideliũ seruorum Dei: quia cogit hominẽ peccata deserere, virtutes concupiscere, opera bona perficere, quæ præparant hominem intrinsecus ad gratiam dei suscipiendam, & ad efficiendum seruum fidelem. Nam in eo momento quo vincere potest auxilio Dei propriam voluntatem, & sic abijcere zelum suiipsius inordinatum, q̃ Deo de omni necessitate sua audeat confidere, in hoc tantum deo cõplacet, quod ei gratiam suam elargiri nõ differt, per quã veram sentit dilectionem, omnẽ expellentẽ ambiguitatem & timorem seruilem. ac plenarie confidere facientem: & sic efficitur seruus fidelis, Deũ in cunctis actibus suis incipiens intendere & diligere.

Amor priuatus

Prou. 1. 9

Seruus quomodo quis fiat fidelis.

Tertio sunt quidam hanc inuitationẽ fideliter suscipientes, sed segniter admodũ prosequẽtes. Et ideo dicuntur serui defides & pigri, qui scilicet gratiã iam acceptam vilipendunt, & quasi pedibus cõculcãt: Quibus Apostolus ait: Hortamur vos ne in vacuum gratiam Dei recipiatis. Nã illi gratiam dei in vacuum recipiunt, qui secundum illam diligẽti solicitudine nõ operãtur. Et hæc est ingratitudo maxime detestanda, operanti domino non cooperari, qui dicit: Sine me nihil potestis facere. Vnde sicut generatio fieri non potest in materia generabili & corruptibili siue corporali secundum rationes seminales, nisi be

Pigritia in seruiẽdo Deo

2. Cor. 9

Ioan. 15

nisi beneficio luminis corporum cœlesti um, quæ procul elongantur à generatione & corruptione: sic anima rationalis o pera viua facere non potest, nisi recipiat à sole Christo beneficium gratuiti luminis gratiæ, & nisi sequatur ipsius lunæ, i. Mariæ patrocinium, & imitetur aliquorũ ex empla sanctorum, ex quorum cõcursu cõ gregetur in eo viuum opus & perfectũ.

Vitã aiæ tria cauſantia quæ.

Et sicut natura corporalis animæ non po test vniri, nisi mediãte humore, spiritu & calore, quæ tria carnẽ disponunt, vt ab anima vitam recipiat: sic Deus non præ stat animæ vitam, nec vnitur eidem nisi sit humilis per gemitum cõpunctionis & pi etatis, nisi sit spiritualis per contẽptum o mnis terrenitatis, & nisi sit calida per desi derium patriæ cœlestis. Aliequi melius

2. Pet. 2 esset illi non agnoscere viam iustitiæ, quã post agnitionem retrorsum cõuerti, ab eo quod illi traditum est sancto mandato.

Pro. 26 Apoc 3 Contigit enim ipsi illud veri prouerbij: Canis reuersus ad vomitum, & sus lota in volutabro luti. Cui bene dominus ait in Apocalypsi: Vtinã calidus esses aut frigidus: sed quia tepidus es, incipiã te euomere de ore meo. Et tales numerantur in statu deficientium. Ad cuius euidentiam est sciẽdum, q̃ tria sibi inuicem succedũt,

Negligẽtia pro ſicendi triplex. quæ maxime à profectu retrahũt. Primũ, est negligentia mater tepiditatis. & origo totius deficientiæ, quæ triplici funiculo texitur. Est enim negligẽtia cordis custodiendi, dum vagari permittitur, circa superflua, inutilia & nociua. Vnde dominus

Cordis. Vsque quo morabuntur in te cogitatiões noxiæ? Ideo sapiens consulit: Omni custodia serua cor tuũ, quoniã ex ipsa vita procedit. Est secundo negligentia tẽporis ex

Hier. 4 pendendi, cum. s. subtracta gratia deuotionis tædium incurrit omnis exercitij virtuosi. Hinc male cauti spiritualis amoris

Prou. 4. iura non agnoscẽtes, cũ sine delectationibus esse nolunt, protinus ad sensualia defluunt, ociosæ curiositantes & in fabulis tẽpus dilapidãtes. Tales præ cæteris non possunt, sed deficere cogũtur: quoniã diligẽs custodia sui & amor scientiæ dinis atque silentij, totius profectus initium sortiuntur & finem.

Tẽporis.

Finis

semp ad perfectiora exercitia. Ex qua negligentia secundum egreditur. s. cõcupiscentia, quia in desiderio est omnis ocio sus & remissus, quæ similiter triplici funiculo cõtexitur. Est enim cõcupiscẽtia voluptatis, q̃ fouet in appetitu dulciũ cibariorum, mollium indumẽtorum & lasciuarũ oblectamentorũ, quorũ primum metum pro posse subterfugere debet, qa lubrica sunt, & maxime maculãtia. Est II. cõcupiscẽtia vanitatis in appetitu fauoris, laudis honoris, & familiaritatis, quę hoiem cuiscerant & vanum efficiunt, quia oĩa opera faciunt vt hoĩbus pareant. Est III. cõcupiscentia curiositatis, cũ inordinate quis appetit scire occulta, q̃ mentẽ inquietãt, vide re pulchra, quæ sensus alliciunt, & mentẽ excæcãt, trahere carã, quæ affectum inficiunt, & amorẽ dei infrigidãt, & sic hoĩem semp ad deteriora detrahunt. Nam ex hac cõcupiscentia, quę sic conscientiã amaricat & cõturbat, egreditur tertiũ. s. nequitia quæ sentina oĩm vitiorũ est, quia primo torporẽ inducit acedię, quo sibi ipsi grauis & aliis intolerabilis efficit in conuersatione, incorrigibilis in admonitione, profluens in amaricationes iræ, inuidiæ & rãcoris, & infinitas fouet suspiciones, detractiones, temeraria & peruersa iudicia & similia, cunctaq; toruo lustrat oculo, vnde lætaturtandem vel aliquos suæ maliciæ cõplices inuenire, cooperatores diaboli & cohæredes æterni supplicij: quod à nobis auertat Christus Iesus sapientia patris.

Cõcupiſcentia triplex.

Voluptatis.

Vanitatis.

Curioſitatis.

Nequitiæ effectus.

Vticertamina difficultatesque variæ Deo seruire inchoantibus obueniunt. & quonam pacto quisq; dei seruus domino Deo suo fidelis consistere debeat.

Cap. II.

INterrogatus dominus, si pauci sunt q̃ saluantur, respõdit: Contendite intrare per angustã portam, qa dico vobis, multi

Luc. 13 quæret intrare & nõ poterunt: & hoc propter eos dissidiam, vt patuit in tribus generibus seruorũ infidelium, de quibus iam dictum est. Nimirum cũ intrare volentibus indicitur labor cõtinuus & cõflictus quotidianus, q̃ sine magna animi industria & diligentia suppeditari non potest, vt verificet illud Iob: Militia est vita hoĩs super

Iob 7. terrã. In cuius figura diuturna fuerat cõcer-

1.Re.18. 19.20.11 Psal.90 Psal.10 Psal.63 3.Re.18 Exo.32. Serenitas. Seueritas. Benignitas. Serui fidelesfortes sanctes. Philip.2

tatio inter domũ Dauid & Saul, qa ſpũs & caro ſibi inuicẽ aduerſant. Et hinc ſpi-ritui noſtro quotidianę decertatiõcs incũbunt & ſ̃pliæ timore nocturno, à ſagitta volãte in die, à negotio perãbulante in tenebris, ab incurſu & dæmonio meridiano. Parauerũt, inquit, ſagittas ſuas in phãretra, vt ſagittent in obſcuro rectos corde. Inſup narrauerũt, vt abſcõderent laqueos, dixerũt: Quis videbit eos? Deniq; tẽpeſtas ingruit à quatuor vẽtis cœli, q̃ ſunt: Spes, timor, gaudiũ & mœror. Ignis etiã & grãdo, nix, glacies, ſpũs procellarũ, & oĩa ſimul cõtra miſeꝝ cõiuraſſe vident. Quod ſi liceat aliqñ vel modicũ in lucẽ reſpirare miſerationũ dñi, ac in animi tranquillitate dulcedinẽ q; tenuiſſimę deuotionis, ne penitus in via deficiat vel in laboribus ſuc cũbat: fateor vobis, qa fœlix hora, ſed breuis mora. Rurſum q; patent inſidię, ſ̃mũt anguſtię, foris pugnę, intus timores. Tu ergo ſerue dei, q fidelis inueniri deſideras inſurge & toto conamĩe in prophetas Baal aciẽ inſtrue, & audacter interfice ne interficiaris à dño. Conſecra manus tuas, vt benedictionẽ cõſequi merearis æterni ſacerdotii. Vñ cõtra tres hoſtes prędictos, acies belli ſpũalis pręcipue dirigi debet, ſ. cõtra negligentiã cõcupiſcentiã, & nequitiã. Nã ſtrenuitas, quę eſt qdam animi vigor excutiens oẽm negligentiã, & diſponens ad faciendũ opera virtuoſa vigiliãter & eleganter, cõtra primum hoſtẽ emittenda eſt. Seueritas aũt quę eſt quidam vigor mentis oẽm reſtringẽs cõcupiſcentiã, atq; ad auſteritatis habilitans amorẽ, ſecundũ hoſtẽ debellare conſueſcat. Benignitas denique, q̃ eſt qdã aĩ dulcor, oẽm excludens a maritudinẽ & nequitiã, & habilitãs ad beneuolentiam, tolerantiã & interiorem lętitiam, hoſtẽ tertium potenti virtute deuincat, vt ſic veluti verus amicus dei ſuperius aſcendat. Quarto ſunt quidam hanc inuitationẽ recipientes quaſi ſerui fideles in gaudiũ dñi ſui cõſtituẽdi. Qui prędictũ in oĩbus diuinis obedire mãdatis & eccleſiaſticis inſtitutis, ſeipſos exercitantes in bonis moribus & virtutibus ac exercitijs actiuæ vitę nõ q̃ ſua ſunt quærentes, ſed q̃ Ieſu Chriſti. Veruntñ, qa in opibus actiuę vitæ pfectionem vniuerſaliter cõſtituit, ideo necdũ eos ad interiora dñs introducit, ſed eos foris relinquit exterioribus implicandos, vt ſibi ſuę q; familię iugiter in omni obſequio exterioꝝ exercitioꝝ ſint fideles. Quia gratiã ſuã & opẽ Deus clargitur, ſecundũ vniuſcuiuſq; fidelis aptitudinẽ & operã, vel in exterioribus virtutũ operibus, vel in interioribus dilectionis exercitijs. Vñ nemo poteſt interna vſitare exercitia vel ſentire, niſi prius deo ſe totus & totaliter applicatus. Quãdiu nanq; cor de diuiſus & diſtractus fuerit, tã diu effuſus & inſtabilis aĩo pmanebit, & à paſſionibus naturalibus, q̃ adhuc in eo viuũt, facile cõmouebitur. Et q̃uis viuẽdo de mãdata teneat, minime tñ intrinſecus illumi-nat, nec qd ſit internũ exercitium, vel quõ fieri debeat, erudit: cõtentus in eo, q̃d ſcit & ſentit ſe deum intẽdere, ac eius placitiſſimã voluntatem in oĩbus velle proficere. Nã qa ſe ſentit in intentione non ficta, & in diuino ſeruitio fidelẽ, in his ſibi cõplacet, & videnti ei exteriora opera virtuoſa, facta cũ intẽtione recta, eſſe ſanctiora & vtiliora, qualibet exercitatione interna, qa vitę modũ extra cuntẽ auxilio diuino pię elegit: & ideo magis frequẽtat exteriora opera cũ diſcretione, q̃ deũ propter quẽ operatur, cũ intima dilectione. Et hęc eſt cauſa potiſſima, cur in eius corde magis depicta ſunt & ꝓfuntur opera quę pficit, q̃ ipſe Deus, propter quẽ agit. Hinc nimirũ actiuus remanet, & exterioribus deditus, neceſt aptus ſatisfacere cõſilijs dñicis, eo q̃ eius exercitiũ eſt potius externũ q̃ interñ, ſenſuale q̃ ſpũale. Sicq; adhuc tanq̃ ſeruus à diuina familiaritate remanet alienus, qa neſcit qd faciat dñs eius in interioratione aĩæ, q̃d vtiq; pſentiunt amici Dei, qbus ait in Euãg. Iã non dicã vos ſeruos, qa ſeruus neſcit quid faciat dñs eius. Vos aũt dixi amicos, qa oĩa quę audiui à patre meo, nota feci vobis. Et ideo multi rudes ad exteriora conuerſi, de ſpũalibus inexperti, ſemp internos arguunt & iudicant, veluti ocio vacantes ſicut Martha de Maria conquerebatur, quod in obſequio tam ſancto, tam pio non ſe miniſtrare iuuaret. Videbatur enim ei, quod obſequio grandi & magnæ vtilitati deſeruiret, & ſoror ſua Maria velut inutili ocio ſuperflue vacaret. Sed dominus ſuper vtranq; diffinitiuam protulit ſententiam, & arguit Martham, non de ſuo miniſterio, q̃d vtique bonum erat, ſed de nimia ſolicitudine, qua diſtenta atque diſtracta turbabatur: deinde laudauit Mariam de interna ſua exercitatione, dicens: Porro vnum eſt neceſſarium: & ideo Maria optimũ patẽ elegit

Diuiſio cordis.

Luc.10

Vnū cui unice inhærendū quod.

eligit, que non auferetur ab ea. Hoc autem vnum est vnitiuus amor diuinus, cui iugiter inhærere est sapientia cōsummata. O vnū cui nec aliquid cōparari, ne dicam adæquari valet in creatis. Maria plane optimam partē elegit, cum amatoriā in deum adhæsionem suis exercitijs frequentauit. Quā partem veri amici Dei, veluti diuinorum secretorū conscij, sibi nūc etiam eligunt. Sed alterā partem & bonam elegit Martha, scilicet actiuam & exteriorē vitam, licet non adeo perfectam: quā adhuc eligunt serui fideles ob amorem Dei sui vt & ipsi audiant in die iustæ necessitatis. Euge serue bone & fidelis, qa in pauca fuisti fidelis, supra multa te cōstituam. Qui vero pfectus in vtroq; fuerit, hic beatus in facto suo erit. Quinto vero sunt quidam hanc inuitationem recipientes, vt amici Dei secreti, qui. s. iugiter ante DEI conspectū cum interna exercitatione sunt erecti, licet hāc internitatem cum propria te quadam possideant, eo quod eligunt ipsam amatoriam adhæsionem pro excellentissimo, ad quod peruenire queunt aut volunt: & ideo nequaquam valent se vel opera sua pertransire in quandā ociosam nuditatem: sed sui, operumq; suorū imaginibus intrinsecus obuelati sunt & depicti. Quamuis aūt in amatoria sua adhæsione cum Deo sentiāt vnionem, in ea tamen vnione experiuntur inter se & Deū differentiam & alteritatem: quia simplex excessus in nuditatem & modipriuium abeis incognitus est & indilectus. Et ideo sublimissima eoꝝ vita adhuc in ratione & modo permanet. Vnde licet intellectum lympidum habeant, & omnium rationabilium virtutum discretionem, ipsa tamen simplex speculatio patenti memoria in claritate diuina permanet eis penitus incognita & occulta. Quamuis, inquam, ad Deum erectos se sentiant in vehementi dilectionis ardore, proprietatem tamen sui retinent, nec ad nihilum in amoris vnitatem consumuntur aut comburuntur. Præterea, licet in Dei seruitio semper eligant viuere, & aeternaliter illi complacere, non tamen in Deo mori cupiunt omni proprietati spiritus, & vniformem cum Deo gerere vitam. Denique, quamuis omne solatium, & omnem reqem deforis accidentalem paruipendant, Dei tamen dona & opera sua intrinseca magna reputant: consolationem & dulcedinem, quā intrinsecus sentiunt, nimis dirigunt, & sic in itinere requiescūt, nec propter præguſtandū summā felicitatē in amore nudo, modo carente, plene morium tur. Et ideo licet exercere possent, & cū discretione cognoscere omnē amatoriā adhæsionem, ac singulos internos ascendentes aditus, quos in conspectu Dei possibile est exerceri, remanet tñ eis ignotus excessus ipse modo carens, ac illud opulentum deuiū in amorem supereſſentialem, vbi nunq; reperiri poterit principiū, vel finis, ordo vel modus. Nihil eñ aliud amicī secreti sentiunt, q̄ amatoriū viuidū ascendentes in modo: sed quō super omne exercitium per amorē nudum Deus in ociosita te possidetur, minime sentiunt, sed semp ascendentes sunt ad Deū in fide vera, expectantes ęternā beatitudinē spe recta, ornati in Deo charitate pfecta. Certificati tñ non sunt de vita æterna, qa nondum in Deo sibi ipsis & omni proprietati mortui sunt. Quod si in cūctis opibus omni proprietati renunciarent, vniuersa spū nudo puroq; transirent: in qua puritati fine medio agerentur à spiritu diuino, certitudinem quandā capientes, sd essent filij Dei: qa qui spiritu Dei aguntur, filij Dei sunt.

Mat. 25

Fidelitas secretarij imperfecti.

Amici secreti dei.

Sexto, sunt quidā hanc inuitationē cōplectentes sicut filij dei occulti: q̄s vtiq; nec cessarium est, non solū virtutibus viuere & vigilare, sed etiam super oēs virtutes in Deo mori et conspiri, vt felicius in eo renascantur. Pro quo sciendū est, q̄ licet homines cū nascuntur ex spū S. tunc gratiæ filij sunt, & eoꝝ vita virtutibus decoraf, ac vniuersa Deo contraria vincunt secundum illud Joan. Omne q̄ natū est ex deo vincit mundū: hi tñ hic serui dicunt, quia necdum in Deo stabilitos se sentiunt, nec de vita æterna certificatos. Sed cum nesipsos excedimus, & in ascēsu nostro ad deum tā simplices efficimur, q̄ amor purus & nudus apprehendere nos quiucrit in ipsa sublimitate sua, vbi semetipsum exercet super omne exercitium virtutum in nostra scilicet origine, vbi spiritualiter nascimur, ibi transformamur, & in DEO nobis vniuersæq; proprietati morimur ac filij DEI occulti efficimur nouam vitam in nobis reperientes, iuxta illud Apostoli: Mortui estis, & vita vestra abscondita est cum Christo in Deo. Quod

Rom. 8

Filij dei occulti.

1. Ioan. 5

Coll. 3

Mortui quasi eiecti spiritu.

vt experiri mereamur in accessu nostro ad Deum, gestare debemus nosipsos, & ante nos operare nostra, velut æternã oblationem Dei, in cuius præsentia cuncta deseremus, & in amore moriendo, omne creatum excedemus, vsq; in superfubstantiales Dei diuitias, & ibi Deum in sempiterna nostri mortificatiõe possidebimus.

Apo. 14

O beati mortui, qui sic in dño moriũtur, quia permanent feliciter mortui, & à seipsis in fruibilem Dei vnitatem dimersi, semper in amore de nouo morientes per intractiuam superinformationem vnitatis eiusdem. Vnde in accessu nostro cum virtutibus ad Deum, manet Deus in nobis & ex Deo nascimur, sed in ipsa transitione nostri ac rerum omnium, nos in eo manemus & morimur. Vbi autem in amore cuncta transimus omni consideratioui morientes in quandam inscietiam & caliginositatem, ibi agimur & superinformamur ipso æterno verbo, quod est imago patris tac in ociositate spiritus nostri claritatem incomprehensibilem accipimus quæ nos circumplectens, perfluit velut aer vel stella solari claritate perfunditur. Quæ claritas est intuitio quædam & speculatio termini nescia. Deniq; ꝺd sumus, aspicimus: & quod aspicimus, id ipsum sumus, versantes in lumine deiformitquia vita, mens & esse nostrum simpliciter eleuatum est, & vnitum veritati quæ est Deus. Cui contemplationi semp adhæret exercitium modi nescium, id est, vita tendens in nihilum. Quia cum simplex radius diuinæ claritatis in qua fundati sumus illuxerit, continuo nos à nobisipsis in ipsam supereressentiam & amoris absorptionem attrahit. Cui absorptioni iuge exercitium amoris modo carens adhærendo subsequitur: eo quod amor ociosus esse non potest, sed scitu & gustu scrutari nititur inscrutabiles diuitias in suo fundo viuentes. Et sic inhiare iugiter incomprehensibili, quid aliud est, quàm obnatare fluuio decurrenti: cũ deseri non potest nec apprehendi. Eo carere est intolerabile, consequi impossibile. Nec potest ad plenum fari, nec silentio penitus occultari. Nam nosipsos inspicientes, sentimus spiritum Dei nos impellentem in hoc insatiabile desiderium ifted supra nos suspicientes. percipimus Dei spiritum trahentem, & ad nihilum redigentem in ipso substantiali amore, cui vniti sumus & quem rebus omnibus profundiùs possidemus. Hæc autem possessio est simplex quidam infinitæ profunditatis sapor omnis boni, in quo absorpti sumus in ipsam profundissimam diuinitatis tranquillitatem. Cuius rei veritatem sola docet experientia, ita quod nec ratio nec exercitatio illud scrutari possunt, vel apprehendere. Et ideo subsequens exercitatio nostra mentis erratica & modi nescia, quia bonum illud infinitum quod gustamus, comprehendere non possumus vel exercitio nostro attingere. Hinc in nobis pauperes sumus & famelici & sitibundi, in Deo vero diuites, saturi & ebrij. In nobis operosi, in Deo ab omnibus ociosi, sicq; semper manebimus, quia fine amoris exercitio Deum nunquam possidere vel retinere valemus.

Quænam impediant quemcũq; ne perfectionis gradum attingat,

Caput III.

Mat. 11

Lucæ 13

Si regnum cœlorum vim patitur, & soli violenti rapiunt illud, non immerito admonuit nos dominus interrogatus, si pauci sunt qui saluantur, dicens: Contendite intrare per angustam portam, quia dico vobis, multi quærent intrare & nõ poterunt: nimirum eo quod minime cum omni diligentia quærunt: quibus licet ad est velle naturæ, sed tamẽ velle gratiæ nõ ita, quod solũ velle vitia excludere nouit. In quoꝝ persona dicit Apostolus: Velle quidẽ adiacet mihi, perficere autẽ nõ inuenio. Hinc Christus suis prædixerat: Sine me nihil potestis facere. i. sine spũ meo: qa teste Iob. Spiritus eius ornauit cœlos, & obstetricante manu eius eductus est colubertortuosus, id est, peccatum. Sed væ desidiæ temporis huius, cui potissime conuenit illud Actuum Apostolorum: Vos incircuncisi corde & auribus semper spiritui sancto restitistis, ne scilicet peccatũ eliminare valeat, quanto minus in omnẽ vitæ perfectionem deducere? Sicut enim in lege veteri spiritus domini semper, ductor fuerat filiorum Israel ex Aegypto migrantium in terram promissionis, sic etiam

Rom. 7

Ioan. 15

Iob 26

Actu. 6

Ezech. 13

Deu. 1. 8

etiam in profectu spirituali, nunc ductor existit vniuersæ Christianitatis. Sed sicut redundantia profluæ largitatis illius, à fragilitate naturæ, digeri vel regi non potest, in his qui plenissima voluntate tractui illius fideliter adhærent (sicut dicit Ecclesiastes, Non est in hominis ditione prohibere spiritum) sic etiam effectū illius impediunt, qui voluntati eius libero arbitrio, liberaliter non obsequuntur, aut segniter famulātur. Et ideo tam multi, licet à Deo misericorditer vocentur, & à dulcedine spiritus eius ad omnem perfectionem suauiter inuitentur, misere desipiunt in infimis prostrati, retro respicientes & circa minima languentes.

Ecclē. 8

Impedimēta pro ficiendi septem.

Ad cuius euidentiam sciendum, quod præcipue septem reperiuntur quæ profectum debitum tam multorum impediunt ne spiritus septiformis in eis plenū & liberum effectum fortiatur, & ad infrà scriptam perfectionem anima tam efficaciter inuitata perducatur. Primum igitur vitæ perfectionem impediens est nimia sensualitas, licet tantum in affectū venialium ipsa consistat. Hæc enim omnia naturæ commoda & solatia quæritat effectu si potest, vel saltem affectu si aliter non potest, in cibis & potibus delicatis, lectulis mollibus, vestibus curiosis, colloquijs fabulosis, cenuitijs gaudiosis, & similibus oblectationibus & naturæ sensuali commodis, vt in sermone præcedēti de concupiscentia dictum est. Quę profecto spiritualia exercitia difficilia reddunt & insipida: quia carnalis homo nō percipit ea, quæ sunt spiritus Dei: nec inueniuntur in terris suauiter viuentium, sed potius muscæ morientes, id est, sensuales oblectationes, perdunt suauitatem vngēti, id est, spiritualis exercitij. Nec mirum, cum etiam mens ipsa vel corporali molestia, vel etiam aliqua de causa spirituali prepedita, si non in amoris motibus vnitiuis in die semel ad diuinum oculum aspirando toto desiderio se extenderit, vix erit quin in seipsa tepida reddatur, & de perfectione mentalis contemplationis aliquid amittat: Quia sitat spontus ad esitum & pulsat sine intermissione, dicens: Surge, propera amica mea & veni. Si ergo in expectatione nimia dilectum attædiat, quid mirum si velut offensus ad tempus se subtrahat: Et licet tam intenso habitu sicut prius eum diligat, suæ tamen desidiæ pœnam sustinens, cum dolore prosequitur, dicens: Quæsiui per noctes, quem diligit anima mea. Et bene per noctes quærere se dicit, quia hac de causa niens in suis sursum actionibus impeditur, vt in quem primo lucide & expedite sine tenebris mouebatur, nunc inuolutā caligine quadam se sentit, ita quod affectus à cogitatione phantastica in illo in quem mouetur, separari vix valeat. Vnde prosequitur: Quæsiui & non inueni illū, in tanta. s. agilitate affectionum ardentium, vt solebam. Quanto magis cum per inordinatiōes virium interiorum aut inceptas delectationes sensuum alibi requiem quærit à fonte bonitatis mens obliquatur, & obliquata dispergitur: & anima per venialia semper aliquantulum offuscatur, & à desiderio, quærens alibi delectari, infrigidatur. Quod si tales aliquā do videntur habere spiritum deuotionis, fictus tamen est & deceptorius, aut potius affectius naturalis, quo quidam facile se applicant ad quodlibet diligibile. Leniq; si spiritus Dei largitate profluat tales visitare dignatur, sciant huiusmodi se recepisse mercedem in præsenti. Nec enim talibus visitationibus vti salubriter norunt, in omnibus propriuni commodū & oblectationem quærentes. Et hi quidem contrarij sunt dono spiritus timoris domini. Non, inquam, illi timeri, qui pœnam refugit, sed illi qui refugit culpam & paternam indignationem. Primus nāque licet aliquando manum cohibet, non tamen affectum. Et ideo vt dicit Ecclesiastes, Non satis, id est, non multum recordabitur dierum vitæ suæ, cum Deus occupauerit cor eius delicijs. Quorum infinitus est numerus, qui scilicet ad perfectionem aspirare videntur, sed fine labore & mortificatione.

Sensualitas cōtrà timorem.

1. Cor. 2
Iob 28
Ecclē. 10

Cantic. 5

Ecclē. 5

Secundum est nimia præsumptuositas in his, qui iam curam carnis & oblectationes abiecisse videntur, in exercitijs virtutis sæculi, in castigationibus corporalibus austeri. Sed ex hoc efficiuntur vanę gloriosi, ita q̄d in conscientia præpriatę periuntur elati, & in alienis conscientijs dijudicādis prœni, dicentes cū Pharisæo: Non sum sicut cæteri hominū, raptores, adulteri, & velut hic publicanus. Et exinde (vt in pluribus) reddūtur passionibus tenebris

Præsumptuositas.

Apoc. 3
Cantic. 2

Luce 18

Temerarii iudicium contra proximum.

rancoris dediti, indignabũdi, suspicioſi, temerario iudicio pleni: quæ cuncta ſunt indicia cauteriatæ, perturbatæ, amaricatę & elatæ conſcientiæ. Et, vt dicit Chryſoſtomus, Nec facile reperies quenquã, nec patremfamilias, nec clauſtralem, expertẽ huius erroris. Sunt enim hæ diabolicæ tentationis inſidiæ. Nam qui ſeuere peccata diſcutit aliena, nunquã propriorũ reatum veniam merebitur. Hęc ille. Vnde merito dicit Gregorius, q̃d vera iuſtitia cum paſſionem habet, falſa dedignatiõem. Et ſic contrariatur dono ſecundo ſpiritus ſancti, quod dicitur pietas. Quia falſa iuſtitia tumorẽ prouocat, indignationẽ excitat, & ſua malitia poſſeſſorem efficit peiorem, vana complacentia plenum, humanæ gloriæ cupiduni, & in omni conuerſatione proprij ſenſus & capitis, vaneque ſciolum. Pietas autem non docet temeraria ſouere iudicia, & aliorum vitæ detrectare, ſed pie compati in omni anguſtia, tam ſpirituali quã corporali, vt plenius vi debitur infrà.

Scrupulositas cõtra ſcientiam.

Tertium vero eſt nimia ſcrupulositas in iis qui duo prædicta impedimenta conati ſunt ſuppeditare. Quorum conſcientiam nec frequens confeſſio, nec doloroſa cõtritio, nec rigoroſa ſatisfactio pacificare poteſt: ſed quotidie remanent quaſi vulnerati dormientes in ſepulchris, ſemper trepidi, nũquam ſecuri. Nam ipſa ſcrupulositas ducit ad continuam cordis inquietudinẽ, quandamq; melancholicam paſſionem, humanam naturam ſqualore corrodentem & tabeſcere facientem. Et hoc propter modicã in diuina bonitate confidentiam. Neq; id mirum, quia licet ſemper ſcrupulositate conſcientiæ & ſedulæ confeſſionis laborent, nunquam tamen fideliter ab his quæ conſcientia redarguit, ſe emendant: & hoc eſt ſignum euidens, quod non amore iuſtitiæ, ſed magis timore vindictæ cuncta perficiunt. Vnde ſcrupulositas iſta quandoque deducit hominem etiam ad conſcientiam erroneam, quod eſt periculoſiſſimum. De qua dicit S. Thomas ſuper libruin II. Sententiarum, diſt. XXXIX. q̃d obligat hominem ad peccatum per accidens, cum ſ. dicitat aliquid faciẽdum eſſe bonum neceſſario, quod tamen ſecundũ ſe conſideratum fieri non eſt bonum neceſſarium ad ſalutem, ſed conſcientia erratitunc ligatur voluntas ad hoc perficiẽdum per accidens, ſcilicet ratione apprehenſionis, qua iudicatur bonum illud faciendum ad ſalutem eſſe neceſſarium. Si vero talis conſcientia dictat aliquid eſſe faciendum, quod tamen ſecundum ſe eſt malum, tunc ſi illud apprehenſum vt bonum fiat, peccatum incurritur, quia ſecundum ſe malum eſt: ſi vero non fiat, peccatum tamen non euitatur, quia ratione apprehenſionis voluntas ad illud perficiendum obligatur, virtute diuini præcepti, quo putat illud eſſe neceſſario faciẽdum. Nam plus obligat dictamen conſcientię, ratione diuini præcepti, quã mandatũ prælati. Deniq; ſcrupulositas iſta ex duobus originem ſuam ſumit. Primo, ex inordinato ſui ipſius amore, qui timorem inordinatum incutit. Secundo, ex remiſſo & exiguo diuino amore, quia amor Dei cõfidentiam ingerit: à quo qui deficit ac deſipit, puſillanimitatem incurrit. Et hi dono tertio ſpiritus ſancti, ſcilicet ſcientiæ, contrarij ſunt, ex quo nobis profluit vera diſcretio, quæ potiſſimum eſt ornamentum humanæ vitæ: ſaltem exterioris, tam in agendis, quàm in credendis, & qualiter vnum quodq; ponderari debeat.

Scrupulositatis pericula.

Pſal. 87

Quartum eſt affectus inordinatus humani fauoris, laudis, complacentię, vel amoris: propter quæ conquirenda, conſeruanda vel recuperanda, quidam plus quã oportet ſolliciti ſunt, vel ea faciẽdo vel in his condeſcendendo, quæ minus expediunt, aut ſaltem à via perfectionis retrahunt: vel ea rurſus proſequendo, quæ cõſcientiæ puritatẽ inficiunt, eo q̃d deſpici, derideri, non reputari, non diligi, vel ab aliorum familiaritate abĥci refugiũt. Nec imitantur illud Apoſtolicũ. Mihi mundus crucifixus eſt, et ego mundo. Et iterũ: Si ad huc hominibus placerẽ, Chriſti ſeruus non eſſem. Et recte quidem, quia qui hominibus placent, confuſi ſunt, quoniã Deus ſpreuit eos. Quod ſi aliqui inueniũtur qui placere non cupiunt, pauci tñ admodum ſunt, qui deſpici deſiderant. Vnde multi propter humanã amicitiam non ſeruandam, veri profectus infinitã patiũtur iacturam. Qui profecto quarto dono ſpũs ſancti, ſ. fortitudinis cõtrarij ſunt, quo quis omnia extrinſeca conculcare & ſupergredi feſtinat, vt patebit infrà.

Gloriæ vanæ affectus cõtra fortitudinem.

Galat. 6

Galat. 1

Cõſcientia erras

Pſal. 53

Quintum eſt immortificatio ſui ipſius, cum ſcilicet omnia prædicta quis ſuppeditauc-

Immortificatio cõtra conſilium.

peditauerit,exterioraq; cuncta reliquerit, sed nondum semetipsum abnegat in omnibus studens propriæ mortificationi,& diuinæ voluntatis omnimodæ subiectioni. Vnde dominus,Nisi,inquit,granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit,ipsum solum manet:quia nondũ aptificatum est ad recipiendum diuinã inactionem. Sed qui vult venire post me,ait dominus,abneget semetipsum,omnia quæ sunt contraria naturæ viuaciter complectendo,& eius appetitum secundum moderam vere diserctionis in omnibus frãgendo:& tollat crucẽ suam,tam spiritus, quàm carnis mortificationem exercitando, & aduersa singula pro nomine IESV gaudenter amplectendo:& sequatur me, sine cordis retractione,per quascunq; viarum semitas se trahi sustinendo,vt sic vere dicat cum Psalmista:Paratum cor meũ Deus,paratum cor meum.s.tam in desolatione,quàm in cõsolatione,tam in gratiæ subtractione,quàm in interna deuotione vel sensione,superabundare & penuriam pati. Alioqui quãdiu ad hoc ipsum se paratum non inuenerit,alicui Dei donovel aliquantulum inniti cõprobatur, & esse contrarius dono quinto spũs sancti.s.diuini consilij indicatur,quo.s.quis omnem propriam voluntatẽ amoris valetudine superat,& dulciflua reuerentia iugiter ad Deum loquitur,dicens:Non mea dãs,sed tua voluntas fiat in omnibus:ficque fideli & humili amatori diuina volũtas fit summum gaudium & delectatio maxima secũdum spiritus sensionem.Et sic in nobis natura summe supprimitur, & Deus summe exaltatur,& ad suscipiendum omnia Dei dona spũs amans aptus efficitur,ac prouectius plerunq; sublimatur,tã in humili patientia aduersor.q̃ in affluentia delectabili operum magnorum,æquali vti obiq; charitate vigente.

Ioan. 12

Luce 9

Psal. 56 & 107

Philip. 4

Mat. 26

Occupatio cordis in licitis nimia cõtra Intellectum.

Sextum est in rebus etiã licitis distractiua cordis occupatio,quæ sua cõsuetudine quandã superinducit animi distemperantiam,& euagationem,etiam tempore quo vel orationis ineuitabilẽ. Et ideo licet approbetur in scriptura labor fructuosus,reprobatur tamẽ nimia sollicitudo cordis,eo quod finit inferiores animæ vires,ad cordis tranquillitatẽ & vnitatẽ peruenire:quãto minus à peregrinis impressionibus vires animæ superiores sustinet denudari,vt ipsam mentis serenitatẽ valeat attingere? Hinc scriptum est,quod nemo militans Deo implicat se negocijs secularibus. Et: Qui minoratur actu,percipiet illam,scilicet sapientiam. Vnde dicit Ecclesiastes; Vidi afflictionem quam dedit Deus filijs hominum vt distendantur in ea.s.per sollicitudinẽ. Cuncta fecit Deus bona in tempore suo,& mundũ tradidit disputationi eorum. Sicq; sensus humanus infinitis se immiscet quæstionibus & inuestigationibus,quæ sunt ad inuestigandum vtiliora,relinquens. Agitq; contraria dono spiritus sancti sexto , ipsius scilicet intellectus,de quo videbit infrà.

2. Tim. 2

Eccle. 3 8

Eccle. 3

Septimum deniq; est,pura intellectualis exercitatio,quę virtutem amatiuam veluti dominam suam prę̃iam non habet. Tunc enim (vt in pluribus) intellectus noster exercitatus , ipsam curiositatis & nouitatis aut vanitatis oblectationem comitem habet.Nec huiusmodi exercitatio veram redolet diuinam allectionem aut aspirationem ad diuini complexus vnionem,sed potius semper quandam expetitur à DEO separabilitatem & alteritatem , eo quod flammigeras aspirationes hanc felicissimam vnionem præcurrentes penitus ignorat. Vnde cõqueritur Ecclesiastes,dicẽs:Solummodo hoc inueni, quod fecerit Deus hominẽ rectũ,& ipse se infinitis miscuerit quæstionibus. Et ideo quãto tales plus proficiunt in contẽplatione,tãto plus deficiunt in capitis euacuatione.Nam tria sunt quæ præcipue deducunt hominẽ ad amentiã. Primum, est nimia scrupulositas in sua vel aliena consciẽtia,reuoluendo,& iudicando,suspicando, male interpretando, protinus indignando:de quibus iam dictũ est.Secundum,est indiscreta corporalis austeritas,præsertim in nimia subtractione seminis vel cibi. Quare dicit Apostolus:Rationabile obsequium vestrum. Tertium , est ipsius intellectus nimia curiositas in inuestigando & ratiocinãdo:Quia qui scrutator est maiestatis,opprimetur à gloria. Si igitur occupatione salubri vim suam intellectiuam exercitare voluerit , faciat ipsam velut pedissequam vim amatiuam subsequi,vt nihil in sua contemplatione requirat,nisi quod inflammationem mẽtis ac vnionem spiritus redolcat & excitet. Alioqui cõtraria erit dono septimo spiritus sanc.

Curiositas intellectũ cõtra sapientiam.

Eccle. 7

Amentia quam decentia.

Rom. 13

Prou. 25

tus sancti, scilicet dono sapientiæ, quæ sicut intellectus ad agnitionem, sic ipsa sapientia ad degustationem aspirat: non vtique quamcunq; degustationem, sed ipsius charitatis, quæ palatum est ipsius spiritus, vt postea videbitur.

De præparatione actiuæ vitæ & moralis.

Cap. IIII.

INcreata sapientia licet super vniuersa creata radios suos, veluti quædam indicia sapientiæ suæ diffuderit, ampliori tamen prælegio propriam imaginem animabus humanis eleganter impressit, secundum muneris sui largitatem. Sed homo cum in honore esset, non intellexit, quinimo & sapientiæ lux infusa diuinitus, per peccati tenebras & caligines occupationum temporalium obtenebrata fuerat, eo quod excæcauit illos malitia eorum. Vnde ad præparationem debitam actiuæ vitæ, visio spiritualis est nobis necessaria, ne cæcitate mulctemur æterna. Ad cuius visionis excitantiam, sicut ad corporalem tria præcipue requiruntur. Primum, est lumen medium visionis, aerem scilicet illuminans: per quod intelligitur infusio luminis gratiæ gratis datæ vel præcurrentis. Et hæc omnibus communiter datur, vt sic omnibus excusationis velamen auferatur. Vnde, sicut pater cœlestis solem suum oriri facit super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos: sic in omnes gratiam gratis datam diffundere nō cessat, licet in omnibus æqualiter non operetur. Quidam enim, vt arbores malę, fructus agrestes afferunt, eo quod surculos & ramulos malos, id est, vitia amputare non curant, vt bonorum fructuū surculi inserantur, & gratia gratum faciens acquiratur. Dum autem hæc gratia præueniens ad introductionem gratiæ gratum facientis efficaciter negocium suum exequitur, tunc anima prauis desideriis resistere coacta, veluti diuino timore trepida, reatuq; propriæ conscientiæ pauida, cogitat quid agere debeat: & in ea protinus nascitur peccatorum displicentia, ac naturalis quædam bencuolentia. Ibique præcurrens gratia summis innixa viribus gradum sistere cogitur: attritoq; corde & omnifarie quod in se est faciente, nec progredi propria virtute valēte, restat diuinæ bonitati negocium, vtcunq; inchoatum consummandum. Quæ scilicet præclarum illud lumen gratiæ gratū facientis, animæ sic attritæ, nullis dignis meritis præcedentibus infundit. Nam hoc lumen Deus, quem nulla attingunt merita, per semetipsum infundit, cognitiuas & affectiuas animæ vires illuminans & compungens. Et hic est cōsummatio gratiæ præcedentis, & initium subsequētis. Et hoc est lumen supernaturale, quod diximus ad visionem requiri spirituale. Secundum autem, est voluntas videntis speciem visibilem in oculis imprimi permittens, per quod intelligitur motus liberi arbitrij in Deum. Secundum, inquū, non tempore, sed natura. Quia cū animæ gratia infunditur, simul etiam subito liberū arbitrium in Deum mouetur: ex qua scilicet vnione animæ cum DEO charitas oritur, quæ vinculum amborum est & nexus amoris. Tertium deniq; est oculorum puritas, vt eis materialium rerū species intentionaliter seu spiritualiter imprimi possint. Per q̄d intelligitur emundatio conscientiæ, quæ fit per motum liberi arbitrij in peccatum per detestationem. Nam nata charitas, nullam patitur in conscientia peccati maculam residere, quia solum sua existentia multitudinem operit peccatorum, & informem attritionem commutat in perfectam contritionem. Nata vero contritio mox lachrymis & dolore conscientiā abluit, & odio peccati, beneq; viuendi propositio, nuda, simplici & non ficta confessione, vitiorū virus euomere festinat, bene recolens illud Psal. Misericordia & veritas præcedent faciem tuam, beatus populus qui scit iubilationem. Hæc duo præcipuæ fidelis ter exequi non fastidit, vt ad tertium tanto perfectius peruenire mereatur. Ad cōfidentiam ergo diuinæ misericordiæ sic peruenire debet, vt in se primo diuinum iudicium exequatur, & quantū prius per delectationes vitiosas defluxerat, tantum nunc de eisdem peccatis doleat: & quantum auertendo se prius à creatore suo per mortale peccatum ipsum contemnendo recesserat, tantum eidem humiliter se substernens

Psal. 48

Sapien. 2

Visioni spirituali triane cessaria.

Mat. 5

Arbitrium liberum.

Cōscientiæ mundatio.

Prou. 10

Psal. 88

Confidentia.

sternendo secundum sui totalitatem libe raliter efferat, vt sic in nouum quendam gratiæ statum renascatur, ac illi qui summa maiestas est, & indeficiens bonitas, p vnitiuum amoris glutinum sensim vniatur. Nam solus amor illum ad spem veram & firmam confidentiam erigit, diuinæ misericordiæ, bonitatis, largitatis & familiaritatis, quem nulla virtus alia, nul la quantumcunque ardua pœnitentia perfecte erigere potest. Et nihil vtiq; tam necessarium ad perfectionem proficere vo lenti. Vnde Sapiens. Sentite, inquit, de do mino in bonitate. O spes sancta, o fidelis confidentia, dummodo non prouocet ad incuriam vel ignauiam, sed magis aspiret ad diuinam gratiam, confurgat ad beneuolentiam, incitet ad amorem, excitet ad gratitudinem, alliciat ad perfectionem, deferat grata, arripiat ardua, sustineat ad uersa. Veruntamen, ipsam veritatem iusti tiæ sic exequi conuenit, quod licet de diuina misericordia & peccatorum venia firmiter sperct & confidat, in se tamen iu stitiæ veritatem prosequi nō omittat, seq; coram omnipotentia diuina quotidie vel lut reum & indignum humillimæ prosternendo, præteritam ingratitudinem dolorose confitendo, diuinam longanimitatem exaltando. Ibique totis præcordijs omnem voluntatem suam transfundat in Deū, tam in aduersis quàm in prosperis, in omnibus se lætum & pacatum exhibens, & ad omnes se flexibilem, man suetum & beneuolum ostentans.

Sapie, 1

Discussio spei

Cæterum, vt incipientibus & simplicibus formula detur, discat gerere cor flexibile ad omne bonum & in abyssali humilitate fundatum: quo pro quotidianis exercitijs tribunal illud diuinum adeat, & delicta præterita recolendo, defleat peccata præsertim maiora, generaliter saltem, prout potest, coram DEO, quasi colloquendo recitet, & enumerando suspiret, debitoque tempore nuda & pura confessione detegat, Deum in omnibus exaltando, se vero in omnibus deprimendo, accusando & veniam exorando, formans ad hoc orationes debitas ac iaculatorias, suspirans & lachrymans. Quia sicut lima operatur in ferro, ita quod in qualibet sua confricatione aut derasione de ferri rubigine modicum quid deradit: sic nimirum quodlibet suspirium aliquid de rubiginē peccatorum efficaciter demit & eliminat. Sicq; magis ac magis se purgās ad percipienda, quæ ratio non inuestigat, & intellectus non speculatur, diuino subsidio sustollitur. Peccata tamen carnalia magis succincte recolat, ne ei diabolus id regerat ad delectationem, vnde debuisset accipere medicinam. Porro dolorem pro peccatis sic ordinet, quod potius defleat diuinam offensam & inhonorationem, quàm proprium dispendium & perditionem. Congerat pariter diuinam largitatem & propriam ingratitudinem, diuinam diligentiam & propriam negligentiam. Deinde diuina recolat beneficia tā ingrato ex sola liberalitate collata: In creatione qua nos fecit ad imaginem & similitudinem suam: In incarnatione, qua se dedit in imaginem & similitudinem nostram: In conuersatione, qua laborauit ad instructionem nostram: In passione, qua desudauit ad redemptionem nostram. In mansuetissima longanimitate, qua tam patienter expectat emendationem nostrā & sustinet perturbitatem & excæcationē nostram. Et in his omnibus eius infinitam bonitatis clemētiam attendens, consurgat ad veram confidentiam sine hæsitatione diuinam postulando gratiam.

Incipientibus deo seruire forma.

Suspiria pro peccatis.

Deflendum quidnam in peccato.

Beneficia Dei.

Verum, vt omnium meditationum discretio vtcunque habeatur, sciendum est, quod quanto meditationes ab ipso tiamore per dolorem & displicentiam procedentes in purissimam & intentissimam charitatem profecerint, tanto sunt nobis vtiliores, propria virtute efficaciores, diuina gratia vberiores, ipsi DEO gratiores, ad purgationem aptiores, & ad perfectionem viciniores. Et ideo illæ meditationes iudicantur infimæ quæ solum timorem incutere solent, sicut mors incerta, purgatorij pœna, districtum iudicium, & infernale supplicium, quibus occupari debent, qui nondum gloriari dicerunt, & in quibus concupiscentia mundi nondum extincta est, quibus denique minima respiratio lætitiæ occasio fit ruinæ. Et horum quidem timor plerunque seruilis est & ad modicum vtilis, cōprimens quidem manum, sed non affectum, quos liberet adhuc peccare, si liceret impune. Displicet quidem ad gratiā, sed insufficiens est ad veniam. Ad timorem enim initialem deducit qui principis

Meditationum gradus.

Timor seruilis.

um est omnium donorum, subinde tamē imperfecto diuinum amorem introducens. Secundus vero gradus meditationum in his consistit, quæ dolorem, pudorem, humiliationem & auersionem inducunt, sicut recordatio peccatorum, in qua se in principio occupare debet, cum Psalmista dicente: Lauabo per singulas noctes, id est, iniquitates, lectum meum. Et cum Ezechia: Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ. Quem tamen dolorem & lachrymarum effusionem, per intentionem rectam * ordinare debet, non tantum ponderando proprium dispendium, proprium periculum, exteriorem confusionem, temporalium amissionem, aut felicitatis suæ dilapidationem, quantum diuinam indignationem, gratiæ amissionem & ingratitudinis maculam. Et hæc ita continuare debet in principio, quousq; superradiante diuino lumine, sibi videbitur expedire. Postquam enim in propria mortificatione se senserit proficere, mundum sibi vilescere, carnem deficere & spiritum surgere aspirare, paulatim incipiet animum suum erigere, & ad diuinam dilectionem ac vnionem dulciter & fortiter anhelare. Sicut enim videmus in ædificijs arcuatis, quod ligna prius supponuntur, vt fic muri firmitas superædificetur: quo perfectæ ædificato ac cōsummato, ligna supposita penitus amouentur: sic & mens nostra, cum in amore primo imperfecta consistat, per diuersas meditationes ad amorem vnitiuum consurgere debet, & id aspirando potius quàm cogitando, prout postea videbitur. Cum autem per continuum exercitium in amorem vnitiuum confirmata fuerit & vsitata, ac per multas flammigeras affectiones supra se dextera dilecti sui subleuata, tunc citius quàm excogitari potest, sine cogitatione præuia vel concomitante, quotiescunque placuerit in Deum afficietur, innumerabilibus desiderijs ad ipsum solum possidendum aspirando. Et huius ædificij salutiferi fundamentum in principio substernendum est, vt omnis perfectionis semita, compēdiosa inueniatur. Postquam igitur aliquā to tempore vitam pristinam anxius deploraverit, in quotidianis duo præsertim attendere debet, ne scilicet ad recolēda vitia pristina nimis insistat, vel ad quotidiana reuoluenda, deploranda, confitenda nimis se deijciat, aut mentem occupet & interturbet. Num omnis peccatorum rememoratio, quam concomitatur quædā delectatio vitiosa vel desperatio periculosa, vel pusillanimitas aut scrupulositas cōscientiosa, protinus rescindenda est, eo quod affectum extinguit, animum deprimit, familiaritatem alienat, mentem obnubilat, & à contēplatione reuocat. Nam tales remanent quasi dormientes vulnera tibulis: nec quandiu fic perseuerauerint vnquam ad lucem diuinæ contemplationis assurgere prævalēt, eo quod animum contemplantis ab omnibus otiosum & liberum esse oporteat. Confiteatur igitur & recolat peccata sua succinctè, ita vt eorum displicentiam exerceat indirectè per vigorosam scilicet conuersionem in diuinum amorem: in qua nimirum conuersione displicentia venialium implicitè cōtinetur, quia ex hoc illi displicet omne quod retardat & retrahit ab amore perfecto, multoq; efficacius per amorosam in Deum conuersionem delentur, quàm per directam contritionem. Et hæc est omnium felicissima, à paucis admodum frequentata. Secundo diligenter attendat, quæ in quotidianis affectum venialium funditus eradicet, quoniam hæc est emendationis semita deo gratissima. Aliud est enim ex occasione & infirmitate, & aliud ex affectione in venialia labi. Nam quia fragiles sumus, omnia venialia cauere nō possumus, quanquam bene omnes affectiones vitiosas eradicare valemus, siue sint ineptæ lætitiæ, siue vanæ gloriæ vel propriæ complacentiæ & similium. Sed ad incepta redeamus. Fundamentum igitur aspirationis huius, & amorosæ consurrectionis erit memoria feruida dominicæ passionis, & hic est tertius gradus meditationum. In hac autem passione, secundum Bernardū, cogitare debemus opus, modum & causam. Opus, inquam quantum ad inexpressibilem acerbitatem ad cōpatiendum, vt cōgloriemur. Modum autem quantum ad ineffabilem benignitatem ad imitandum, vt assimilemur. Causam deniq; quantum ad intensissimā charitatem ad redamandum, vt vniamur. Et primum quidem bonum est, secundum melius, sed tertium est optimum, quæ ducit ad quartum

Psalm. 6 Esai. 38

* Alias adornare

Vtilis quomō recolenda.

Psal. 37

Peccata quatenus confitenda.

Affectus venialiū peccatorum refrenandus.

Passionis Christi meditanda, opus. Modus Causa.

quartum gradum meditationum i. ad purissimum charitatis exercitium. Sicq; per viam cõpendij totius vitæ perfectionem celeriter qs apprehendere poterit, si saltem in his quæ dicta sunt, se strenue, constanter & discrete exercitauerit, licet, proh pudor, multis videatur difficile, & paucis sit amabile: multisq; videatur impossibile, eo quod contemptis semitis, vias quidem duras & laboriosas ambulant, sed tortuosas, ac per hoc ad optatum finem minime deducentes, pusillanimitatem non auferentes, nec veram confidentiam ingerentes, sed plerunq; in via deficere facientes, ita quod posteriore illorum fiunt peiora prioribus. Deniq;, nec facile quis adeptum se putet aliquam sanctitatis perfectionem, si forte per amorem sensualem & oblectationem internam, eidem gratia diuina frequentius arridere videatur: ga multæ sunt affectiones quæ sunt innati appetitus ipsius naturæ & voluntatis propriæ, aut certe propriæ sensus, et nouitates curiosæ, quæ quandoq; reputantur magna sanctitatis indicia. Nam præsertim citra annum XL. multum inclinabilis est natura & inconstans & affectuosa, quærens sępius in suis exercitijs commodum spirituale saporis & oblectationis, ipsa tamen ignorante natura. Sicque talium conuersatio non est pura, sed affectionibus naturalibus & diuersis imperfectionibus admixta & infecta. Et vbi vitam cœlicam & spiritualem fouere se putat, ibi propriam et immortificatam voluntatem & nudam naturam pascit & confortat, nisi potiori desiderio fideliter insistat propriæ mortificationi, ac diuinæ assimilationi, tam secundum diuinitatem, quàm secundum humanitatem, in pœnitentiæ operibus, sanctis exercitijs & ignitis desiderijs carnalem vitam trucidando; terrenam oblectationem, vanitatem & omnẽ ociositatem conculcando, cuncta diuinæ iustitiæ contraria deuincendo, amorem purum & intensum in dilectum subuehẽdo ac omnem propriam voluntatem in diuinum beneplacitum nude constituẽdo. Insistat, inquã, felicissimæ diuinæ vnioni flammigeris affectionibus, non quidem in donis & oblectationibus turpiter resident do quiescens, sed omnium datorem in illis, & super illas, summa cum intentione requirens.

Lucæ. 11 Profectus noxius.

Naturæ instabilitas.

Nam tria sunt quæ faciunt hominem in diuino seruitio mercenarium & reprobatione dignum. Primum est, qd in omnibus exercitijs semetipsum & proprium lucrum quærit, aut proprium damnum refugit: propter quæ duo fere cũcta facit vel dimittit: ita quod multa bona fortiter ac voluntarie perficere posset propriis cõmodis vel incommodis intendendo. Nam quidam omnia terrena despiciunt, habitum religionis assumunt, cuncta aduersa lætanter sustinent, vt cœlestia regna adipisci, vel æterna supplicia effugere mereantur. Nimirum cum & Platonis, vt fertur, discipulus, audita felicitate futuræ beatitudinis, ex alto præcipitem se dedit, vt illã consequeretur gloriam: cuius præcelsum præconium, à viro gentili tam dulciter in gestum audierat. Secundum est, quod vniuersa opera sua & exercitia quasi magna reputant, potius in operibus propriis & virtutibus sperantes, quàm in ipsa liberta te filiorum Dei, quam sanguine suo pretioso dulcissimus Iesus comparauit. Tertium est, quod nisi præmium à Deo se recepturos sperarent, nunquam tam fideliter suis obsequijs illi deseruirent. Plus etiam timentes fulminationem æternę damnationis, quã indignationem dulcissimi patris: plus quoq; affectantes adipisci dei gloriã, & propriã salutẽm, q̃ Dei laudem, honorem, gloriam, & eius æternam, liberam, in obsequijs nostris seruitutem. Tales igitur seruilis conditionis sunt, & à diuina charitate penitus intacti, quæ nunquam quærit, quæ sua sunt, faciens hominem seipsum contemnere & despicere, in domino vere sperare & confidere.

Seruum mercenarium effi ciũt quæ

De ornatu vitæ actiuæ per virtutes morales.

Caput V

NVnc aũt ordine debito ea proponamus quæ necessaria videnf ad ornatum actiuæ vitæ & moralis. Pro quo sciendum qd in homine triplex est vnitas naturalis, quæ supernaturaliter ab electis possidetur. Prima est vnitas essentiæ, qua scilicet homo cum cæteris creaturis, Deo tanquam primariæ causæ naturaliter coniungitur: quoniam ex ipso & per ipsum & in ipso sunt omnia. Ex ipso per creationem ex

Vnitas essentiæ hominis. Rom. 11

nihilo essentialiter emanata: per ipsum in esse conseruata: & in ipso tanquã in mente artificis idealiter viuentia. Vnde naturaliter omnem hominem comprehendit siue bonum siue malum, nec tamen illum beatum efficit, nisi ad causam, vnde emanauit, per gratiam & liberum arbitrium reflectatur. Secunda est vnitas mentis quę est naturalis origo virium intellectiuæ, ex qua tanq̃ ex centrali puncto spiritus, intellectiuæ vires potentialiter oriũtur. s. intellectus, voluntas & memoria, quibus omnes actiones spirituales perficiuntur & propter hanc partẽ anima spiritus appellatur. Tertia est vnitas cordis, quæ est omnium sensitiuarum potentiarum collectio in vnico & quasi centrali organo cordis, quod est principium & radix totius vitæ & sensualitatis. Nec tamẽ ob hoc hanc vnitatem à priori discernimus, vt essentiam animæ diuidamus, sed quia anima vere simplex & vna, & ab omni materialitate libera, sic corpori coniuncta est, velut eius verissima forma substantialis & motor, ita vt quasdam potentias habeat separatas, impermixtas, & ab omni organo libertas, quibus suo principio fimilis, ipsum agnoscat, memoretur et diligat, ac per has separata totaliter (cum tñ sit indiuisibilis) spiritus, suo principio confimilis nominetur. Quasdam vero regẽdo corpori & alijs vtilitatibus, quas per corporis instrumenta consequitur, accommodas, corporeis habeat organis affixas. Et ob has in principali organo. s. corde residens, ab animãdo anima nuncupetur. Et hæ tres vnitates naturales in homine sunt, quasi vna vita & regio, tribus distincta palatijs, quæ per gratiam supernatura liter ab electis incoluntur. Nam infima regio. s. cordis vnitas, exteriori exercitatione moralium virtutum inhabitatur & ornatur, iuxta formam vitæ Christi & sanctoꝝ eius, tam in agendis, quã patiendis. Secunda regio. s. vnitas mentis vel spũs, supernaturaliter incolitur, & infignitur tribus virtutibus theologicis, affluentiaq̃ donorum & gratiæ Dei ac ingenua bene uolẽtia ad sequelam Christi in omnibus suis consilijs. Tertia denicq̃ regio fcilicet essentiæ nr̃æ vnitas, quodammodo captũ nostri intellectus excedens, & quodãmodo tamen in nobis essentialiter existens, tunc à nobis supernaturaliter possidetur, cum in omnibus virtuosis actibus, solũ Dei laudem & honorem intendentes, & tam nosipsos, quàm intentiõem nostram & omnia transcendentes, in Deo tanquã in centro proprio, per amoroſam vnionem quiescimus. Hæc est enim illa vnitas, ex qua creationis profluuio naturaliter emanauimus, & in qua semper essentialiter manemus, & ad quã amoris gressibus reintramus.

Vnitas mentis.

Vnitas cordis.

Vnitatũ naturaliũ animæ ratio

Quæ nimirũ vnitates, aliter ornãtur in vita actuali, aliter in vita spirituali, & aliter in vita supereſſentiali. Nam in actiua vita principaliter ornantur perfectione virtutum moralium: quarum solidum & primarium fundamentum est humilitas, supra quam virtutum genealogiam texere cupientes, eius progressum prius edisseremus. Est igitur humilitas profunda cordis in conspectu diuinæ maiestatis inclinatio. Nam aduertens humilis amator Christi tam potentem, excelsum & diuitem tam vili & pauperi homuntioni, tã fideliter & humiliter in tanta pauptate seruiuisse, mox in eius corde tanta nascitur diuinæ magnitudinis reuerentia, quantã nec verbis explicare, nec indicijs sufficiat demonstrare: & ideo Christo nequit honores suo desiderio sufficientes impendere, vel sese satis vilipendere. Quo fit vt in diuini honoris exhibitione et humilibus obsequijs se semper deficere queruletur. Siquidem diuinæ magnitudini reuerenti am exhibere, extrinsecus quidem humilibus obsequijs, intrinsecus vero reuerentibus inclinationibus, primus actus est & acceptissimus humilitati, suauissimus charitati & decentissimus æqtati. Hæc est enim in homine viua & intima radix, qua nos in Deo & Deus nobiscũ, iuxta syncerã pacem viuimus, Quia per illã nos Deo, ꝑceptisq̃ illius, & omni creaturæ subijcimus propter Deum, quæcq̃ vilissima & infima nobis ascribentes, nec cuiquam virtutibus nos cõparare præsumẽtes, sed pedibus omnipotentiæ diuinæ toti, velut inutiles & pedum pulueres ad nutũ sumus subiecti, ad omne beneplacitum Dei nos dirigentes. Hæc est autem beneplacita dei voluntas, sapientiam mundi cõtemnere, & Dei sapientiam imitari in omni perfectione virtutum. Et ideo humilitas fuã primogenitam parit obedientiam, per quam solam humilitas vera cõprobatur.

Vnitatũ diæ naturalũ operationes

Humilitas quid.

Obedientia.

Est autem

Est autem obedientia flexibilitas submissæ voluntatis & ad omne bonum infatigabilis animi promptitudo, quæ suo ordini inserit vniuersa. Nam carnem spiri-
1. Pet. 2 tui, & spiritum suo subigit creatori, subiectũq; facit omni humanæ creaturæ propter Deum, sed non præter aut contra deum. In dandis quoq; consilijs, auxilijs & obsequijs, tam corporalibus quàm spiritualibus, promptum & hilarem exhibet se prout salua discretionis regula, vnicuique nouerit opportunum. Obedientia sum amatorem inferioribus reddit imitabilem; æqualibus socialem, superioribus amabilem, Deo acceptabilem, & ab eo ex altabilem, atq; æternis gratiæ donis ditabilem. Hæc autem generat abdicationem propriæ voluntatis & proprietatis.
Voluntatis propriæ abdicatio. Nullus enim suam potest in alterius trãsfundere voluntatem, nisi qui matris obedientiæ fuerit vberibus ablactatus, quamuis saluo propriæ volũtatis dominio possit quis exterioribus actibus alienis se voluntatibus, cõformare. Propriæ voluntatis abdicatio prohibet possessorem speciali vtendi modum, vitis sanctorum et doctrinis dissimilem vsurpare. Et per eã in agendis & patiendis, omnis occasio superbiæ penitus annihilatur. & humilitas in summo gradu consummatur, Dei voluntas proprio dominio fungitur, & hominis voluntas diuinæ voluntati sic vnitur, quod contrarium velle vel optare nequeat. Ex ipsa deniq; suboritur pœnarũ & dolorum omnium voluntaria perpessio. Spiritus enim domini, spiritũ humilis contingens, attrahit & intrahit, & totum fere consumit. Itaq; propriam volũtatem abnegat, & Deo se libere resignat, vt non aliam suam voluntatem vel libertatem putet, quàm domini sui voluntatem. Et tunc spiritus Dei reddit testimo-
Rom. 8 nium spiritui nostro, quod filij DEI sumus. Et sic summa libertas & profundissima humilitas, in vna simul persona con-
Patientia. iunguntur. Abdicatio proinde propriæ voluntatis patientiam parit, quæ est omnium accidentalium Dei permissione pacata tolerantia. Nam vere patientem non contristat quicquid ei acciderit, siue temporalium bonorum aut amicorum amissio, siue morborum aut scandalorum incursio, siue vita, siue mors, purgatorium, infernus & similia: quin veræ charitatis imperio, diuinæ se se per omnia subijcit voluntati, Vnde, quia eum de mortali peccato conscientia non accusat, leue est ei quicquid Deus tolerare iusserit, siue temporale fuerit seu æternum. Et sic per patientiam mirifice decoratur. Neq; id nisi, quia voluntaria patientia in pœnis cum benevolentia Christo vestis extitit nupti *Matt. 20* alis, cum in ara crucis sanctam sibi des- *Misit.* sponsauit Ecclesiam. Patientia vero *Psal. 26* mititatem generat, quæ possessori suo pacem de omnibus pollicetur: quia mansueti hæreditabunt terram & delectabuntur in multitudine pacis. Mititas autem est in patientia tranquillitas, per quam vis irascibilis quasi silentio quodam immobilitatur, & concupiscibilis virtutibus sublimatur: quod rationalis aduertens lætatur, & conscientia tantæ dulcedinis gustu pace mirifica tranquillatur. Et sic gaudenter sustinet dura verba & verbera, omnemq; illatã iniuriam. Mititas aũt benignitatem gignit, qa solus mitis vere benignus est. Benignitas eñ iratos animos blanda humanitate, dulci affabilitate & prijs actibus emollire nititur, vbi spes spõdet effectũ. Per benignitatẽ charitatis fructuositas coalescit: quia anima benignitate referta, est quasi lampas oleo plena, errantibus lucens bonis exemplis, desolatos vngens blãdis alloquijs, iracũdos medicans prijs verbis & obsequijs, virtutibus pingues accendens ardore charitatis: nõ odijs vel inuidentijs alienis vitrea fragili tate tabescens, sed fraternæ dilectionis ad- *Cõpassio* amantina firmitate condurescens. Benignitas autem compassiõem parit, quia necessitatibus omniũ benigna cõpatientia condescendit. Est eñ cõpassio ad omnem necessitatem pia cordis cõmotio quę primo vos Christi militem regi suo tam crudeliter occiso cõpati facit, imprimens eius menti tam necessariã mortis causam, tam piam & prõptam patiendi voluntatẽ, dura verba, duriora verbera, durissima mortis supplicia. Quoq; amara recordatiõ pium cor lachrymosa cõpassione concutit, & Christo dolorosa dilectione cõcrucifigit. Secundo, cõpassio proprias attendere suadet negligentias, miserias & defectus, teporem & pigritiam, inutilem temporis amissionem, & tantam in omnibus virtutibus pauperiem. Tertio, suadet multifaria proximos perpendere era-

tata, Dei & propriæ salutis paruipensio-nem, considerare, diuinorum beneficio-rum tantam ingratitudinem reuoluere. Quo-rum intuitu compungitur, & desiderio salutis omniũ inflammatur. Quarto, suas det inspicere corporales necessitates om-nium & singulorum: quorum attentio benigna animam pia compassione cru-ciat. Vnde sola cõpassio præ cæteris à da-tore virtutum omnium hoc fungitur of-ficio, quod omnium necessitatibus pijs visceribus misereatur & condoleat.

Largi-tas. Quæ compassio largitatem parit, quæ est liberalis effusio cordis, charitatiua cõ-passione permoti. Et solus compassione misericors, supernaturaliter cõmuni chari-tatis feruore siue fauore largus est. Reme-morans enim dominicæ passionis & pie-tatis ineffabilia beneficia & tormenta, tã-ta se largitate pro qualicunq; vicissitudi-ne tam mirandæ charitatis profundat, vt prosingulis articulis tam amari martyrij, laudem, honorem & reuerentiam repen-dere desiderat. Recolensq; propriæ mise-riæ, negligentiæ, ingratitudinis & tardi-tatis, diuinæ quoq; patientiæ, clementię, lõganimitatis & fidelitatis, toto mox spi-ritu diuinæ largitati sursum assurgit ob-uiam, voluntate perpetua prodigam offe-rens seruitutem. Recolens autem errores proximorum innumeros, riuulum suæ largitatis, ad locum vnde exijt mox refle-ctens, diuinæ bonitatis munificentiam pijs clamoribus interpellat. Demũ, mul-tiplicem corporalem indigentiã in pro-ximis suis attendens, vnicuiq; iuxta su-am facultatem subuenire contendit. Ex ea nanq; septem opera misericordiæ pro

Opera misericordiæ. fluuntia diuitibus quidem obsequijs & facultatibus, à pauperibus vero pijs fauo-ribus & voluntatibus. Per quam largita-tem virtutes multiplicantur, animæ vires decorantur: quia largus semper est spiri-tu lætus, corde insolicitus, affectu profu-sus, & pijs actibus vniuersis communi charitate beneuolus.

Strenui-tas. Largitas autem quandam supernatura-lem parit in operibus virtuosis diligenti-am & strenuitatẽ; quã nemo sic assequitur, vt is, qui ex intima largitate misericors es-se probatur. Est enim strenuitas ad opera virtutum exercẽda quædam inquieta cor-dis alacritas, vitæ Christi & sanctorum eius impriga æmulatrix. Cuius strenuita-tis stimulis quis agitatus corpus & ani-mam, esse & viuere, vires & opes, diuinis optat laudibus & honoribus mancipare. Per hanc supernaturalem strenuitatem a-nimæ vires ad susceptionem influentiæ diuinæ explicantur, seu dilatantur, & ad virtutum actus vegetiores redduntur. Ex hilaratur conscientia, augmentatur gra-tia, virtutes delectabilius & iucundius exercentur, & opera quoq; exteriora decore maiori venustantur.

Sobrie-tas. Strenuitas hæc temperantiam seu sobri etatem generat, qua nemo tam pollet, quã strenuus & corporis & animæ iuxta iusti tiæ regulã gubernator. Sobrietas autem potentias intellectuales, animales & cor-porales, ab omni superfluitate restringit, nolens scire vel sapere quę non licent, sed sapere ad sobrietatem. Incomprehensibi-lis quippe est Dei natura, creaturam exce- *Ro. 11*
dens vniuersam, sic quod omnis creata ca-pacitas angusta est comprehendere deita-tem. Sed vt intellectualis creatura, diuinã essentiam videndo cognoscat, & amando fruatur, necesse est eam diuino lumine su-pra se subleuari, & in DEVM amoris dulcedine trahi, quo sic Deum sua ipsius capacitate comprehendat. Qui ergo scire volens, quid sit Deus, scrutator fieret ma- *Pro. 25*
iestatis, oppressus à gloria in amentiã for-sitan laberetur: quia deficit omne lumen creatum, à nuda visione diuinæ essentiæ. Articuli quoque fidei, non sunt rationis indagine discutiendi, sed affertione fir-missima simpliciter credendi: quia nunc tantum videmus per speculum in æni-gmate. Scripturarum obscuritates non *1. Co. 13*
sunt ad priuatam opinionem detorquen-dæ, sed iuxta Christi & sanctorum vitas & doctrinas fideliter intelligẽdæ. Ex scri-pturis etiã & creaturis id solũ accipiatur, quod ad salutem expedire quomodolibet comprobatur. Et ita negocium spiritua-lis sobrietatis expedietur, per quod fides firmiter custoditur, intellectus depuraf, ratio ad veritatis intelligentiã quietatur, voluntas iuxta diuinæ voluntatis bene-placitum ad opera virtutum facile flectẽ-tur, pax cordis inconcussa seruatur, & cõ-scientia ab omnibus scrupulositatis ne-xibus extricatur, quibus omnibus tam in se quam in Deo pax stabilis possidetur. Secundo, sobrietas in sensibus est seruan-da, & potentiæ bestiales rationis mode-

ramine

ramine sunt compescendæ, ne scilicet appetitus bestialis super escam & potum se nimium effundat, sed vt esuriēs sic sumat alimentum, sicut æger medicinam, & sic corporis sanitas conseruatur, conseruatio honestatur, & fama nomēque bonum fragrantiam sanctam emittit. Hæc etiam seruanda est in actibus & verbis, in colloquiis & silentijs, in opationibus & cessationibus, iuxta sanctorū patrū dicta & exēpla.

Castitas. Hęc autem & mentis & corporis sobrietas generat castitatem, quam alius nemo nisi verus fuerit sobrius, pfecte possidere potest. Quæ etiā in triplici gradu distinguitur.

Corporis Primo est castitas corporis, quę docet ab omnibus immundis actibus & gestibus intactum se custodire, quæ libidinem aliquam spumare nosciuntur. Et hæc propter niueam pudicitiam assimilatur cādori liliorum & angelicæ puritati. Propter laboriosam vero resistentiam, rosarū rubori & martirij dignitati. Secunda vero

Cordis. est castitas cordis, quæ tētationibus carnis vrgētibus, & naturalibus motibus stimulantibus, ad Deum integra voluntate, & tota confidentia, velut ad tutissimum castitatis asylum confugere consueuit, eique perpetuo adhærendi voluntatem fir, missimā pręsentare. Et hæc argumentum gĕæ maxime promeretur, in qua virtutes omnes extolluntur & conseruantur. Ipsa sensus exteriores custodit, dirigit & gubernat: appetitum autem bestialem restringit, corrigit & informat. Est enim contra terrenorum incursum firmissima cordis clausura, & ad cœlestium omnisque veritatis influxum latissima apertura, actotius vitæ spiritualis venustissima ornatura. Quam vt perfectius assequatur, nō permittat se, quibuscunque medijs etiam spiritualibus, ad aliquas singulares familiaritates inclinari vel constringi, nec velit à quoquam singulari fauore coli. Quia talia miro modo (licet bona videantur) à via Dei pura, in qua gloria Dei synceriter quęritur, impediunt, inficiunt, & retrahunt.

Tertia est castitas mentis, quæ possessorem suum supra sensum & intellectum & supra omnia dona animæ insusibilia, deo cōglutinat: quia quicquid potest creatura comprehendere, idipsum nititur pertransire, & in solo incomprehensibili bono quiescere. Vnde & sacramentum corporis Christi sumendum non est propter spiritualis saporis delectamentum, nec propter desiderij appetitum, aut dulcedinis affectum, vel propter pacis & pacationis fomentum, nec ob quamcunq; aliam causam, nisi solum ad honorem Dei, & vt in virtutibus profectus fœcundior habeatur. Hæc enim mentis castitas summe pręcipit obseruari, quæ nimirum ipsum animum ab omnibus creatis absolutum, diuino vultui proclium, & deiformitate decorum, tam sublimiter in diuinam sustollit similitudinem.

Mentis

Eucharistia quę nos sumenda.

De consurrectione ad Deum in actiua vita & morali: & de intentione triplici. Cap. VI.

POstquam fidelis anima virtutibus moralibus decenter fuerit adornata, secundum quod actiuæ vitæ perfectioni congruit, conuenienter deinde vigorosæ consurrectioni iubetur operam dare, & dicere cum sponsa: Surgam & circumibo ciui *Cant. 3.* tatem, pervicos & plateas, quæram quem diligit anima mea. Huius autem cōsurrectionis duplex est modus. Primus est mysticus & occultus, & vocatur à diuino Dionysio mystica Theologia, quia est quędā occultissima sapientia, quam immediate *Theologia mystica.* solus deus hominem in spiritu edocet. Alias autē scientias mundi doctores suis tradūt auditoribus, verbo, calamo & atramento: sed hæc in diuinis illuminationibus, & cœlestibus distillatiōibus in corde scribitur, digito Dei viui. Quę profecto licet propter suam excellentiā, ab humana sapiētia non potest edoceri, quilibet tamē quantūcunq; simplex & idiota in schola diuina, si se fideliter adaptauerit, hāc à deo sapientiā immediate recipit, super oēm intellectū, p solum amoris affectū, quā nullus Philosophus aut scholus humana industria, quantūcunq; studeat, apprehēdet. Qui modus affectiuæ cōsurrectionis tractus est in præcedētibus, sed eius perfecta prosecutio videbitur postea. Et hanc in omni gradu sui profectus, pro suo modulo diligētius colere debet, quicunq; veraciter efficaciter & salubriter proficere desiderat. Secūdus aūt modus est scholasticus, quē la *Theologia scholastica.* tius prosequi nunc intēdimus. Nam iuxta Psal. Beatus vir, cuius est auxiliū abs te

domine, ascēsiones in corde suo disposuit
Psal. 83. in valle lachrymarū in loco, quem posuit.
Nec mirū, cum in hoctota salus nostra cōsistat, sine q̄ nulla vnq̄ perfecta est virtus.

Pro quo sciendū, q̄ sicut in patria Deo tribus animæ dotibus fœlici cōnubio cōiungimur. s. visione clara, dilectiōe pura, & fruitione secura: sic in hujus vitæ via p gratiam futuræ beatitudinis gloriā præli bantes efficientijs trium virtutū Theologicarū, tribus animę dotibus correspōdentium, Deo propinquantes coniungimur, tam in actiua vita, quam in contemplatiua, licet multum differenter. Nam in acti
Intentio recta. ua vita, de qua nūc loqui intendimus, primo deo coniungimur intentione recta, lumine fidei illustrata. cum. s. in cūctis, quæ agimus vel patimur, cōsequi vel vitare cupimus, simplicem cordis oculum diuino cōspectui directe opponimus. Quod fit dum in omnibus actibus & affectibus illum solum honorare ac diligere cupimus & intendimus, qui nos sapientia sua creauit, humanitate nobilitauit, sua morte redemit, suo sanguine lauit, & in æterna beatitudine nos beatificare disposuit. Quæ cuncta nobis fides luce clarius ostendit, q̄ initium est oīm gratiarū & donorū & deiformium virtutum. Est enim lumē supernaturale, q̄d qui veraciter adipisci desiderant, vt Dei filiationem sortiātur, scire subleuent ad considerandum vnum esse summum bonum, Deum & creatorē cœli & terræ, ac omnium quæ in eis sunt. Hęc autem oīa ad seruitium & vsum nostrum ex amore creauit, multifariās nos donis, tam spiritualibus, q̄ corporalibus prærueniēs, seipsum insuper in humana natura conferens ad omnē laborem & miseriā, passionē & mortē adnicere paratus peccatorum veniam, cōmunicare gratiam, vnire per amorē, premiare per æternā sui fruitionē. Sicq; natura in supremo sui, cōsideratiua indagine subleuata, Christus per fidē adueniens, luce sua supernaturali, virtutem eius intellectiuam clarificat, ita quod plus credit & confidit, quām explicare sufficit considerans & inspiciens æternum bonū, quod expectat adipisci, certissime sperans quod credit & inspicit. Vnde dicit Dionysius VII. de diuinis nominibus, quod circa veritatem vere existentem & non errantem versatur fides diuina, quæ est stabilis collocatio credentium, collocans illos in veritate, & firmans simplicem veritatem, intransmutabili identitate, in ipsis credentibus, habentibus cognitionem veritatis: & ideo credentem in veritate, nihil mouebit à lætitia, quæ est secundum veram fidem, sed habebit in ea permanentiam immobilis & intransmutabilis identitatis. Qui enim veritati vnitus est, ex ipsa vnione bene nouit, quod bene sentit, quāuis multi corripiant eum, tanq̄ mentis excessum passum siue furiosum. Ipse tamen bene nouit seipsum non furentem, vt errātes ei imponunt, sed per simplicem veritatem, semper eandem & eodem modo se habentem, liberatum ab instabili & variabili diuisione, cōtra variabilem errorem. Et sic per fidem veram stabilitus & illuminatus secure per intentionem rectam inoffenso pede finē suum exequitur. Nam intentio recta finem actionis & itineris nobis præostenditquia dicit Greg. quod intentio priusq̄ in actione se exerceat, hoc iam quod appetit contemplatur. Et vnaquæq; actio intētionē suā quasi oculū intuentem sequitur, qui oculus lumine fidei est illustratus. Et ideo vigilanti cura, per opera cuncta intentio nostra nobis est pensanda, vt nihil temporale in his, quæ agit, petat, sed totam se in soliditatem æternitatis figat, ne si extra fundamentū actionis nostræ fabrica ponitur, totum opus in nihilum soluatur, quia etiā summa opera inaniter fiunt, si intentione cordis extra æternitatis rectitudinem deflectuntur. Si autem recte intendimus, bonum opus efficitur, etsi minus bonum extra videatur. Nimirum, cū intentio dirigitur amoris & fiderio, qui gratificat opus: & quanto maior est amor finis, tāto vehemētior est motus intentionis, ita q̄ amor mouet ad finē desideratum, sed intentio cūcta disponit & ordinat ad illius finis consecutionem, per quæ finem hūc desideratū cōsequi speRat. Dicit enim glossa sup illud Psalmi: In laqueo isto, quē absc̄derunt, Quod pes animæ amor est, & eo mouetur ad locū ad quem tendit, scilicet, ad dilectionem bonum vel malā, quo se peruenisse per amo rem letatur.

Lumen fidei.

Psal. 141

Gradus intētionis bonæ.

Ad maiorem autem euidentiam, tres gradus bonæ intentionis distingui possunt. Est enim intentio quædam rectificata, quædam simplificata, & quædam deificata. Prima dicitur intentio rectificata, vt

pote

pote principaliter ad Deum & propter deum directa, quæ procedit ex voluntate affectiua æstu diuini amoris calefacta: quæ volûtas fic æstuans intentionem ad consecutionem æterni finis desiderati operãdo impellit, liquefaciẽdo in deum dirigit, nec eam fistere, nisi in æterno Deo finit. Vnde Origenes super cantica dicit, Quod qui sancto desiderio æstuat, ad q̃dlibet opus bonum habilis inuenitur: & nihil duri in corde, i. intentione portat, quod nõ feruore æstuantis desiderij in Deum liquefcat. Hic ergo fecernuntur filij adoptionis à fi, lijs reprobationis. Nã qui in exercitijs & operibus virtuosis perficiendis non attrahuntur amore diuino, sed impelluntur ali unde, Deo vniri non possunt. Quia cũ natura recurua sit ad seipsam omnes superna turali gratuitaq; dilectione vacantes, in omnibus ad sese reflectuntur, & requiem quærunt in rebus extraneis, quoniã à deo sunt auersi, & ad se naturali dilectione cõuersi, quærentes & affectantes in suis exercitijs & operibus virtuosis, dulcedines & solatia, similiaq; quorũ intrinsecus mouẽtur appetitu, cum econtra verũ amatorem nihil contẽtare valeat præter solum incõprehensibile bonum: quia charitas est nexus amoris nos in Deum transuehens, per quam & vnimur Deo, nobisipsis renuncians, & Deus vnitur nobis. Veruntamen tam similis est amor naturalis in actibus exterioribus ipsi charitati, sicut similes sũt vnius capitis duo pili, licet amborũ intentiões sint dissimiles: quia versus amator intendit, quærit & desiderat semper honorẽ Dei: naturalis autem amator sibipsi, proprioq; commodo semper intendit. Et fic amore naturali præponderante in exercitio & sen sibili spirituali, simul inquatuor peccata prolabitur. f. in superbiam, cupiditatem, gulositatem, & luxuriam. In hęc eñ per ordinem in paradiso lapsus est Adam qui mandatũ Dei superbiendo contẽpsit, cupiditatis instinctu sapientiam concupiuit, gulositatis motu illiciti saporis delectamentum quæsiuit, & post hæc ad libidinem insaniuit. Sic nimirum ad exercitia tracti, dũtaxat amore naturali, in qualicũque deuotione, facile mouẽtur ad propriam complacentiam & inanem gloriã, putantes se aliquid esse cum nihil sint. Ad sapientiã etiã diuinã. i. internas illuminationes, reuelatiões, visiões, & similia ex curiositate quadam per cupiditatem nimis inordinatã. Sapores vero & oblectationes sensuales in affectu sensuali motu gulositatis quærunt. Ad hoc enim totum suũ studiũ deuotionis frequentãdo conuertunt. Quibus tandem adeptis, in libidinem spiritualis fornicationis insaniunt, cum in his oblectationibus, & consolationibus oblito datore finem deuotionis ponunt, illicq; requiescunt. Et in his tam in actiua vita, quã in cõtemplatiua plurimi decepti, miserabiliter aberrant. Et qui vescebãtur voluptuose, interierunt in viis: qui nutriebantur in croceis, amplexati sunt stercora. Nõ sic fidelis seruus diuina charitate permotus, qui non quærit quæ sua sunt, sed quę Iesu Christi. Vnde dignum intentionis rectificatæ est sobria lætitia & exaltatio mẽtis. De qua dicit Orig. super Cant. Nõ inueni verius signum boni hoĩs, q̃ si interrumpas fert dulcedinem mentis ex frequẽtia sobriæ exultationis & lætitiæ. Hoc eñ signum denotat immobilitatẽ mentis tã in aduersis, quam in prosperis quod est signum intrinsecũ rectæ intentionis. Vnde Greg. super illud Iob: Erat vir simplex & rectus. Rectus est ille qui in aduersis non frãgitur, qui ad temporalia nõ inclinatur, qui ad superiora totus erigitur, qui diuinæ voluntati totus subijcitur. Sciendũ tamen q̃ hęc intentio licet rectificata fit, pfectum tamen decorem per ola non habet, qm̃ adhuc in actiua vita cõsistẽs circa multa est occupata, quãuis solum propter Deum. Vnde bernardus super Cant. dicit, q̃ in aliud tendere, q̃ in deum, & tamen propter Deũ, non ociũ Mariæ, sed Marthę negociũ est. Absit tñ, vt quæ huiusmodi est, quicq̃ illã dixerim habere deformẽ? Nec tñ ad perfectum affirmauerim peruenisse decoris, quippe quę adhuc solicita est, & turbatur erga plurima, & non potest terrenæ actuum vel tenui puluere nõ aspergi. Quem tamẽ cito facileq; deterget, & in hora sanctę deuotionis casta intentio, & bonę conscientiæ interrogatio ad Deum.

Secunda vero dicitur intentio simplificata, quę Deo magis est immediate proxima, & odore finis æterni dulcius allecta, & est contemplatiuorum, experimentaliter ex affectiua voluntate procedens. Experimentalis autem odor vltimi finis alia cuncta quodam modo contẽnere facit, ex quo in nullo alio intẽtionẽ quiescere finit sed

Naturæ recuruitas ad seipsam.

Amoris diuini & naturalis differentia.

Gene. 3.

1. Cor. 4

Tbre 4.

Tbilip. 1

Iob. 1

Rectus quis.

Luce 10

Intentio simplificata.

Cantic.2.

sed eam vltime fini (quantum potest) immediate vnit: quoniã in tali celeritia, intentio non ambulat, sed currit cum sponsa dicẽs: In odorẽ vnguentoꝝ tuoꝝ curremus. Dicit autẽ Bern. libro de precepto & dispensatione, quod ad hoc vt interior oculus. s. intentionis, sit vere simplex, duo sunt illi necessaria. s. charitas in intentione & veritas in electione. Cuius ratio est, qa charitas intentionem ad omnia, quæ sunt ad finem intentum, dirigit & extendit, ac per hoc arctius vnit, cum in omnibus vnũ intendit, & ad vnum tendit, & oĩa quantũ potest, cum illo vno vnire quærit. Veritas autẽ non finit errare circa finem intẽtum.

Intentio nis simplicitatem necessaria quæ

Charitas

Veritas.

Mat. 6. Alicui, vt ibidem Bernard. prosequitur, quemodo simplex est oculus intentionis, cum ignorantia veritatis, qui bonũ diligit, & malum nescius agit? Sed illius oculum nõ immerito simplicem dixerim, cui neutrum bonum desit: quoniã ista duo, o culum intentionalem faciunt simplicem, scilicet amor boni, & cognitio veritꝝ ca charitas non finit intentionem ante finem intentum fiare, nec veritas finit eam circa finem errare, quia nõ quærit angulos, nec ei diuersoria placẽt. Porro, recta & simplex intentio quæ dã. ist tẽdentia, recta sine obliquitate, & simplex sine admixtione ę ternitatem, à voluntate desideratũ, & à ratione dictatam, quæ tendentia continua intentionis est approximatio & attingentia continua desideratæ æternitatis. Simplex intentio, dispersas animę potentias in vnitatem spiritus colligit, Deo spiritum amoris vnicne coniungens. Simplex intentio est decor, initiũ & finis omnium virtutũ, quas Deo semper effert in sacrificium laudis & gratiarum actionis. Illa intẽtio simplex est, quæ nisi in ordine ad Deum nihil complectitur extra Deum, omnem similationem & cordis duplicitatem expellens. Est enim oculus ille simplex, qui totũ corpus operum nostrorum lucidum reddit. Est, inquã, interni spiritus amatoria inclinatio, diuino lumine luminosa, spem, fidem & charitatẽ in se cõplectens, & totius vitæ spiritualis intimum fundamentũ existens. Hæc igitur intentio charitate & veritate munita, temporalia deserat, ad æterna suspirando redeat, donec intensio tẽtio fiat. Dicit enim Hugo de arca Noet quod hoc est ad Deum tendere, & ad ipsum pertingere, semper cum & per desiderium quærere, & per cognitionẽ inuenire, & per gustum tangere. Quod si semel in appetione gloriæ cœlestis forti stabilitate animus per intentionem figitur, minus rerum tẽporalium perturbatione vexatur. A cunctis enim externis motibus eandẽ intentionem quasi quendã secretissimum secessum petit, incõmutabili inhærens, & cuncta mutabilia transcendens. Hęc igitur intentio tendit in deum solum immediate, quantum potest, & propter ipsum: sed plꝛunqꝫ non totaliter propter Deum solum, quin etiã propter se quærens medicari & consolari, retinens adhuc aliquid de proprio, vt dicit Bernardus. Vnde Psalmista in pſona taliũ ait: Inclinaui cor meũ ad faciendas iustificationes tuas in ęternũ propter retributionem: licet principaliter non quærat mercedem, sed domini voluntatẽ. Quã intentionẽ si forte plurimi supergressi sunt, dictante ratione, cõpellente charitate: pauci tamẽ admodum: tã voluntarios se reperiunt ad diuinæ cõsolationis & internæ sensionis subtractionem, q̃ ad earum receptionem, nõdum plene sibi ipsis mortui ad perferenda q̃cunqꝫ aduersa nisi cum surgãt ad pẽfectiorẽ intẽtionis gradum.

Oculum simplicẽ quæ faciens.

Intentio simplex quæ.

Mat. 6.

Psa. 118

Tertia deniqꝫ dicitur intentio deificata, vtpote amore finis æterni totaliter attracta. Et est proprie beatoꝝ in patria, quia iã intentio fit tẽtio æterna, & elicitur à voluntate affectata deiformiter. Quidã tamen in statu viæ feruore spiritus inebriati, intentionẽ hanc attingere cupiẽtes, totis prædonijs ad eius fœlicẽ cõsecutionem laborare non cessant, vt & ipsi in hac valle lachrymaꝝ pro modulo suo fœlicem hanc deificationẽ, & perfectã diuinã assimilationem assequi mereãtur. Deificatio autem secundum Bernardum in lib. de diligendo Deum, nihil relinquit in voluntate admixtum vel proprium, sed totum per intẽtionem dirigit in Deũ. Vnde dicit ibidẽ O pura & deificata intentio volũtatis, o certe deificatior & purior, q̃ in ea de proprio nihil admixtũ relinquit, eo suauior & dulcior, quo totũ diuinũ est quod sentitur. Sic eñ affici, est plane deificari, q̃ deificatio suam perfectionem consequitur in futura vita. Vbi sic oẽm in sanctis humanã affectionẽ q̃dam ineffabili modo, necesse erit à semetipsa liquescere & deficere at in dei penitus voluntatem transformari. Alioqui quõ erit Deus oĩa in omnibus, si in

Intentio deificata

1 Co. 15.

si in homine aliquid de homine superet? Manebit quidem substantia, sed in alia forma, in alia gloria, aliaque potentia: quam intentionem etiam in hac vita, vt dictum est, quidam præ libare merentur.

Vtiquisq; in actiua vita morali per Dei amorē, amorē proficere debeat: deq; amore multiplici. Cap. VII.

EXpediti de primo, ad consurrectionem actiuæ vitæ nobis necessario, scilicet de intētione recta (quę licet proficit, non tamē sufficit) ideo nunc secundum prosequamur, Deo nos propinquare faciens & vnions: quod est dilectio præcipua, charitatis igniculo inflammata, vt. s. nihil æque vel plus Deo diligamus. Quo fit, vt in omnibus actibus animus recte intēdens superpectus domini, per amorē caput inclinet: vt cui recta intentione coniunctus est, eti am dilectione præcipua coniungatur. Omnis quippe creatura, vt talis, infra Deū diligenda est, tamen non extraordinaria dilectione, sed in ordine ad Deum: vt vel ipsa iuuet & cooperetur in bonum, vel per eā animus manuducatur ad Deum, & sic seruatur ordinis rectitudo. Charitas autem, quia non vult finere medium inter se & dilectum, ideo acumine suo cūcta penetrat, donec ad dilectum perueniat: & sic intentionem istam corroborat, purificat & consummat: amantem in super exaltat & ditius & efficacius stringit & vnit. Vnde Dionysius libro de diuinis nominibus dicit: Vnus est amor increatus, q sua super-substantiali & vniuersali appetitione ingignit omnibus rebus amorem creatū. Qui amor creatus, est quædā inclinatio & coordinatio amantis ad bonum amatū. Est enim amor, cōnexio & vinculum, quo omnium rerum vniuersitas, ineffabili amicitia, insolubili quoq; vnione copulatur. Cum igitur amorem nominamus, siue diuinum, siue angelicū, siue intellectualē, siue animalem, siue naturalē, designamus nomine amoris quandam virtutem vniuersam, communicatiuam, mouentem superiora ad prouidentiam inferiorum, & inferiora ad conuersionem superiorum, ac coordinata ad continuam & mutuam habitudinem. Amor ergo noster, cum igniculo charitatis diuinæ fuerit inflāmatus cum deo stabilitur ac perpetuat: quia Deus charitas est, & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo. Quod cum dei adiutorio fieri poterit in æternum. Nam in libro de spiritu & anima dicitur, quod anima in se amorem habet, quo semper cum Deo stare poterit. Vnde Apostolus ad Rom. Certus sum, inquit, quod neque mors, neq; vita, &c. Quæ verba declarans Auguſt. libro de moribus eccleſiæ dicit, quod licet corpus noſtrum mori poſſit, ipſum tamen, quo Deum diligimus. ſ. anima, mori non poteſt, niſi dum nō diligit Deum, cui mors eſt non diligere Deum: quod nihil aliud eſt, quā ei in diligendo aliquid pręponere. Neq; vita, quia deus eſt fons vitæ. Neq; angeli, neq; principatus, neq; virtutes, id eſt, nec inferiores, nec medii, nec ſuperiores: quia angeli cum inhæremus Deo, non ſunt noſtra mente potentiores, ſed toto mundo ſuperior eſt mens, Deo per charitatem inhærens, Neque instantia, ſcilicet aduerſa, quia eo leuiora ſentimus, quod ei, à quo nos ſeparare moliuntur, ardtius inhæremus: & ideo charitas omnia ſuſtinet. Neque futura, ſcilicet promiſſa, quia quicquid boni futurorum eſt, certius promittit Deus ſibi inhærentibus, & nihil eſt ipſo Deo melius. Neq; fortitudo. i. violentia alicuius, neque altitudo. i. profunditas: neq; profundū .i. aduerſitas: neque alia creatura, quia bonis omnia cooperantur in bonum, nec nos ſeparant niſi demerito noſtro. Charitas enim nunquā excidit, ſed nos in Deo fœliciter conſummat & perpetuat, dum in idipſum fideliter ſubleuata fuerit. Quod ſi in his, quæ deorſum ſunt per amorem ſe conuerterit, inſtabilitate continua fluctabit: quia dicit Hugo in libro de arca Noe: Quod cū cor noſtrum, vel ſpiritus noſter per deſideria defluere cœperit, quaſi in tot diuiſum eſt, quot in eo ſunt, quæ concupiſcit. Hinc naſcitur illi motus ſine ſtabilitate, labor ſine requie, curſus ſine peruentione, ita quod inquietus ſit ſemper ſpiritus noſter, de nec illi adhærere cœperit, vbi deſiderio ſuo nil deeſſe gaudeat, & eaquæ diligit, ſemper manſura confidat & credat.

Dilectio Dei præcipua

Cap. 4

Amor creatus.

1. Ioan. 4

Rom. 8.

1. Cor. 13

Rom 8.

1. Cor. 15

Tertio, Deo coniungi ſi audent animus adhæſione quieta, ancora ſpei ſolidata, vi oēs tam moralis q̄ ſpiritualis exercitij motus, enimq; interne ſuauitatis etiā diuini tus infuſę ſuauitatem & ſaporē intētionis velocis

Quies animæ.

velocitate & dilectionis acumine transeê dens, in Deo tanquam in motus sui finali termino, immobiliter quiescat. Nã in eo cui recte intendimus & præcipue diligimus, immobiliter merito quiescendum est, potius quàm in omnibus denis eius.

1. Ion. 4. Intctio quidem & dilectio cuncta munera bonorum operum & dona, diuinis ob tutibus sedule repræsentant: sed super omnem horum multitudinem sola in solo omnium datore requiescere concupiscit. Vbi vero supra omnia Dei dona, & supra semetipsam, & omnem creaturam in dilecto amore viuifico requieuerit: illic anima in Deo, & Deus in ea manet, & amoris cõplexu vicario requiescunt. Hæcautẽ quies vel adhæsio quieta, continua meditatione confouetur. Quia radius rectæ & simplicis intentionis humano spiritui, æternum ac beatificum finem omnis consummationis, quasi speculatiue præostendit. Amor autem intentionem rectam, in suum finem stabilit & perpetuat. Sed meditatio studiosa per ardua & aspera viuidoquodam motu fœlicis aspirationis ad finem sibi præstensum, cum magna animi industria peruenire nititur: vt illo quieta adhæsione frui mereatur, solum circa finem illum perseueranter intendens. Vn de duo rectæ intentioni necessaria sunt .s. vt amorem boni, & cognitionem veri meditatio studiosa suo feruore confortet & augmentet. Dicit enim Psalmista: Et in meditatione mea exardescet ignis, qui .s. intentionem, quo ad cognitionem veri, illuminat, & quo ad desiderium finis inflammat. Vnde, secundum Richardum meditatio humana est studiosa mentis intentio ad inuestigandum veritatem, diligenter insistens cum labore: & in hoc differt à cogitatione & contẽplatione. Quia cogitatio sit fine labore & vtilitate, dum .s. quis libere cor suum euagari permittit nec vllis terminis refringitur, quod ex vacuitate & distractiõe cordis, defectuq; feruoris contingere solet, contra quod dicit Seneca libro de quatuor virtutibus: Cogitationes vagas & velut somno similes non recipias: quibus si animum tuum eblectaueris, cum omnia disposueris, tristis remanebis. Cogitatio igitur tua stabilis sit & certa, siue deliberet, siue quærat. Vnde dicit Greg. in Moralibus, q̃ mẽs tot gressibus à Deo longe fit, quot malis cogitationibus decrescit: quum manus cessat ab opere, malus tamen non est innocens à cogitatione. Meditatio vero fit cũ labore & vtilitate, cum scilicet quis cogitationem suam tantum ad bona memorã da restringere nititur & captiuare. Contemplatio autem fit sine labore cum summa agilitate & vtilitate: qa contemplatio proprie est actus intellectus non impediti, gratia sanati, in æterna spectacula vel specula directi, & in admiratiõe suspẽsi. Porro, meditationi humanæ ne in labore deficiat, allocutio diuina vicẽ reddere solet, q̃ secundũ Auguſt. fit inspiratione diuina, qua mentibus nostris suam voluntatem, & suam veritatem inuisibiliter ostẽdit, & sic humanam meditationem perficit, quia secundum Dionysium bona naturalia per bona supernaturalia perficiũtur. Motus enim animæ tam intellectuales, quàm effectuales inter Deum & animam in meditationibus, quasi quidam nuncij discurrunt: qui tamen inutiles & indigni erunt in conspectu Dei, nisi lumine veritatis & feruore charitatis per diuinum præueniantur alloquium. Et ideo nisi diuina inspiratio vel allocutio mentẽ ad meditandum excitet & inspiret, quid, qualiter & quando de diuinis meditandum sit, humana meditatio vana & inutilis remanet, quia nõ exardescit in ea ignis deuotionis, sed vanitatis, curiositatis & cupiditatis. Dum vero nostræ meditationi se diuina sociauerit inspiratio, quasi viator quidam iucundissimis confabulationibus spiritum nostrum subleuat, à temporalibus abstrahendo, de æternis instruendo, & ad æterna inuitando, vt merito dulce verbum cruciet, dicens: Quàm dulcia faucibus meis eloquia tua, super mel o ri meo. A cuius nimirum dulcedine cum Mose ducitur ad interiora deserti. Et cũ Psalmista psallit, dicens: Ecce elongaui fugiens & mansi in solitudine. Expectabũ eum, qui saluum me fecit à pusillanimita te spiritus & tempestate. Super quo verbo dicit Bernardus: Non fuit contentus exire, nisi & longe se faceret, vt quiescere posset. Et si transiluisti carnis eblectamenta, vt minimeiam o bestias concupiscentis, nec tenearis illecebris & curis eius, profecisti quidem & separasti te, sed nondum te elongasti, nisi inuentia vndiq; phantasmata corporeorum similitudinum transuola-

Intentio ni rectæ duo necessaria

Psal 38.

Meditatio humana.

Cogitatio.

Contemplatio.

Psa 118

Exod. 3

Tsa. 59

uolare mentis puritate pualeas. Hucusq; nõli tibi promittere requiem. Erras, si citra te æstimas inuenire locum quietis, secretum solitudinis, serenum lucis, habitaculum pacis. Hæcille. Nec mirum, cum dicat Gregorius, Quod in solitudine manere, est à secreto cordis terrenorum desideriorum tumultus expellere, & vna & viua intentione æternæ patriæ, in amorem intimæ quietis anhelare. Vnde sequitur in Psalmo: Expectabam eum, qui saluum me fecit à pusillanimitate spiritus, & tempestate. In quo seliberatum asserit à duobus in solitudine, quę solent impedire ad interiora progredi cupientes. Primum est interius, scilicet pusillanimitas, quæ prouenit ex defectu fidei & confidentiæ, ex qua oriuntur oĩa interiora impedimenta. Contra quod dicit Psalmista: Quoniam in te eripiar à tentatione, & in DEO meo transgrediar murum. Murus, secundum Gregorium, est omne quod itineri nostro obijcitur, ne ad eum qui diligitur, transeatur. Sed hunc murum transgredimur, cum præ amore illius omnia in mũdo obiecta calcamus, vt ad eum, quem diligimus, expedite peruenire valeamus. Secundum est exterius, scilicet tempestas, quæ prouenit ex defectu charitatis, quæ vigorata tranquille sustinet omnia, ex quo oriuntur omnia impedimenta exteriora & interiora: quia tempestas exterior (vt frequenter) interiorem generat, nisi charitas adsit, quæ omnia suffert. In solitaria ergo meditatione, sola cum sole secure manet à tentationibus externis abscondita, veritatis fidei feruore viuifica & stabilita. Quod ostendit Hugo de arca Noe, dicens: Si per studium meditationis assidue cor nostrum inhabitare cœperimus, iam quodãmodo temporales esse desitimus, & quasi mortui mundo facti, intus cum DEO viuimus: quoniam ibi fixum est nostrum desiderium, vbi mutabilitati nõ subiacemus. Ecce iam studiosa meditatio in tantum se exercuit et profecit, quod in contemplationem transiuit: quia veritatem per meditationem diu quæsitam, & tandem inuentam, mens solet cum auiditate suscipere, mirari cum exultatione, eiusdemq; admirationi diutius inhærere. Et hoc est meditationem meditando excedere, & meditationem in contemplationem transire: sicut & cogitatio quandoque in meditationem transit. Cum enim æternorum meditatio sit quædam inquisitio veritatis æternorum cum magna animi industria, nec ab inquisitione desistat, donec quod quærit, inueniat, quantum potest, planum est quod spiritus humanus per ipsam in æternis nec figitur, nec quietatur, donec quod per meditationem quærebatur, ei per cõtemplationem ostendatur. Quàm cito vero quod quæsiuit, inuenerit, & spiritus illi velut acquiescendo cum admiratione inhærere cœperit, tam cito meditatio esse desinit, & in contemplationem transit. Quia meditationi, secundum Richardum, proprium est sua promotione semper in viteriora tẽdere. Sed contemplationi proprium est iucunditatis suæ speculo cum admiratione inhærere. Sicq; desinit actiua vita, & incipit contemplatiua. Nam sicut in naturalibus entium genera hoc ordine concatenata sunt, vt inferiorum suprema, superiorum infimis sint coniuncta: sic & in moralibus, supremus gradus inferioris vitæ, superioris infimum attingit.

Supremum igitur actiuæ vitę gradum submittentes, vitæ contemplatiuæ connectamus. Cum enim fic intentione recta, dilectione præcipua, & adhæsione quieta quis Christo iugiter inhęserit, pijs sæpe desideriis æstuat respicere in faciem Christi sui, vt quem pro tam immensis beneficijs & donis per speculum in ænigmate veneratur, etiam facie tenus palam videat & agnoscat: Quoniam in operibus eum & à posterioribus agnoscere, minime sufficere iudicat, nisi & faciem eius desiderabilem videre mereatur. Quamobrem industriosa sollicitudine Zachæum æmulabitur, Iesum videre cupientem quis esset, sed adhuc statura pusillum, & ideò à tumultuantium cogitationum vel creaturarum turba præpeditum. Ascendat aũt consurrectione vigorosa meditationum & affectionum in arborem sycomorum, ramis duodecim adornatã, hoc est, fidei celsitudinem: cuius rami sunt eius articuli. Quorum inferiores, de incarnationis dominicæ nostræq; salutis mysterio loquuntur: superiores vero personarum Trinitatem, & naturæ diuinæ vnitatem eminentissime confitentur. In cuius arboris apice, id est, deitatis vnitate fixe per amorem sedeat, & adhæsione qeta

LL pernia-

Manere in solitudine quid. Isa. 54

Pusillanimitas.

Psal. 17

Murus inter deum & nos.

Tempestas spūs

1. Cor. 13

Contemplatio.

Meditatio æternorū qd.

Alius spectaculo.

Gradus vitæ actiuæ supremus.

1. Co 15
Exo. 33

Luc 19

Zachæus quomodo imitãdus.

Articuli fidei.

permaneat: quia Christus cum multitudine donorum suorum & gratiarum est in de trãsiturus. Quem cum respexerit cum lumine fidei, protinus se secundum diuinitatem immensum, incomprehensibilẽ, inaccessibilem & inuestigabilem esse, mẽtis oculis ostẽdit. Et hic est supremus gradus cognitionis in actiua vita. Christus autem in hoc culmine cognitionis eum aspicians ait: Festinans descende, quia hodie in domo tua oportet me manere. Quod festinum nihil aliud est, quàm amoris desiderio, deitatis abysso se protinus immergere, quam sub solo creato lumine, nulla valet intelligentia comprehẽdere: sed vbi cognitio foris stat, amor & desiderium intrant. Et sic anima in Deo, & Deus in anima amore vicario requiescunt. Nã vbi anima cuncta transcendens, in cacumine suæ mentis ascẽdit, ibi Christo in lumine fidei obuians, diuinitus illustratur, & Deum esse incomprehensibilem, incognoscibilemq; docetur: vbi vero Deo incomprehensibili se toto desiderio proclinat, illic iterum occurrẽs Christo, donis eius cœlestibus adimplet. Vbi denique super omnia Dei dona, supra seipsam & omnem creaturam, amore viuifico requiescit, illic in Deo ipsa, & in ea Deus requiescit. Et hic est summus consurrectionis gradus, quem in via actiuæ vitæ valemus attingere. Ad quam dilectam di
Cant. 2 lectus in Canticis inuitat, dicens: Surge, propera amica mea, columba mea, formosa mea & veni. Quasi diceret: O amica mea propter tuę meditationis amorosam assiduitatem, quæ scilicet amoris est incẽtiua, quia in ea ignis exardescit (Sicut enim ignem ligna nutriunt, sic meditationes amorosa desideria pascunt) surge per meditationis extensionem, à temporalibus in æternitatem. O columba mea (propter meditationis columbinam simplicitatẽ) quæ simplicem habet intuitum, signans puram & simplicem intelligentiã: ex qua simplices & puræ meditationes oriũtur,
Esai. 38 quæ sunt Deo gratissimæ: Meditabor, in
Psa. 54 quit, vt columba. Propera, per meditationis agilitatem, quam desiderabat Psalmista dicens: Quis dabit mihi pennas sicut columbæ: O formosa mea, propter meditationis puritatem. Eius enim exercitatio sedula circa æterna mentem purificat, à temporalibus abstrahendo, ad æterna extendendo. Nam, secũdum Augustinum primo de Trinitate, Quanto mens se magis extendit ad id quod æternum est, tanto magis formatur ad imaginem Dei, vt sic merito audiat, Veni. Quod nobis concedat Christus dominus, Amen.

De duplici modo perueniendi ad vitam speculatiuam & spiritualem deq; contemplatione duplici.

Caput VIII.

AMice ascende superius. Propheta Dauid animæ contemplatiuæ semitam perfectionis ingerere volens. Accedite, inquit, ad eum & illuminamini, & facies vestræ non confundentur. Cum enim creatura rationalis abiens in regionem dissimilitudinis, à Deo distet gradibus infinitis, ad hoc quod lucis æternæ superplenis claritatibus illustretur, necesse est animã, velut à se egredi, & gratuito creatoris beneficio superius eleuari, vt sit aliqua approximatio, & assimilatiua quædam cõformitas inter creaturam recipientem, & benignissimum creatorem influentem. Quæ nimirum approximatio compendiosius adimpletur in semitis potentiarũ affectiuarum, quàm intellectiuarum, sicuti videbitur. Sed hæc est sapientia à pauci admodum cognita licet Dauid often dat liquido per degustationem perueniendum esse ad veram illuminationem dicens: Gustate & videte quoniam suauis est dominus. Gustata quoq; mellis dulcedine, illuminati sunt oculi Ionathę. Hinc est quod diuinus Dionysius VII. de diuinis nominibus vocat eam irrationabilẽ, amentem & stultam sapientiam, dicens: Hanc irrationabilem, amentem & stultã sapientiam, excedentem laudantes dicimus, quod est omnis mentis & rationis & omnis sapientiæ & prudentiæ causa: & in ipsa est omne consiliũ, & ab ipsa omnis cognitio & prudentia, & in ipsa sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ dei absconditi. Vbi per sapientiam & cognitionem cõpleta perfectio vtriusq; potẽtię denotatur, s. affectiuæ & intellectiuæ. Vocat eam irrationabilem, qa nec ipsa ratio apprehendit, nec inuestigando ratione vtitur.

Psal. 33

Ibidem.

1. Reg. 14

Colos. 2

vtitur. Vocat eã amentem, id est, sine mente & intellectu, quoniam in exercitijs suis intellectu non vtitur, eo quod ad tam summam cognitionẽ intellectus peruenire non sufficit. Vocat eam stultam qa sine vsu omnimode intelligẽtiæ in affectu solo ista sapientia consurgit, quam nulla in telligentia penitus apprehendit. Et hæc sapientia non tantum præclarior est, sed etiam vtilior alijs scientijs, cognitionibus & apprehensionibus, quia non tantũ affectum supra se erigit, & amore extatico creaturam altissimo creatori perfectius vnit: sed insuper intellectum in tantum eleuat, quod multo plus omni prouidentia & cognitione diuinis fulgoribus cœlitus illustretur, quàm aliquo ingenij sui exercitio valeat quis obtinere. Quæ sic à beato Dionysio diffinit in libro de diuinis nominibus: Sapientia est dignissima Dei cognitio per ignorantiam cognita, secundũ vnionem, quæ est supra mentem, quando mens ab omnibus alijs recedens, postea seipsam dimittens, vnita est supersplendẽ tibus radijs, imperscrutabili & profundo lumine sapientiæ illuminata. Hæc est illa sapientia sanctorũ à profluuio totius Trinitatis, fidelibus infusa, ac deifica diffusione diuinitus illapsa, qua mentes amantium rore cœlesti perfusæ, nõ aliquod emolumentum corporale, non aliqua dona Dei scilicet gratiam, virtutes, vel gloriam: sed ipsum qui est totius deiformis emanationis principiũ, scintillantibus affectionibus, insatiabilibus desiderijs, vnitiuis aspirationibus, non aliud affectantes, ipsum solum tangere, & ipsi vniri desiderant. Hic tamen est aduertendum, quod mens licet huic sapientiæ coniuncta, tendat superius, tamen quantum est de suis motibus anogogicis, in ipso actu alicuius exercitio sine omni mulcebri vnctione vel delectatione consistit: sed potius est ibi miro modo corporalis afflictio, nisi dominus proflua largitate sua dulcedine irrorare dignaretur. De hoc tamen semper lætitiam concipit: quia in hac actuali tendentia directe sine obliquatione quacunque se percipit in Deum consurgere: qui locus vnicus est suæ dignitatis, sibi naturaliter correspondens: sicut lapis naturaliter ad centrum suum tendit. Vnde multi decipiuntur in hac philosophia minus experti, semper æstimantes mentem in suis motibus consurgentem, cælesti dulcore multipliciter irrorari. Cum econtra mens actione laboriosissima sursum agatur, ac ex extensione spiritus sit quædam eneruatio corporis & membrorum corporalium debilitatio ex impetuositate motuum anagogicorum, quos sine magna corporis afflictione sustinere nõ potest, nisi gaudium spiritus suo profluuio dolorem ipsum indulcoraret, quod subtiliter innuit Iob, dicens: Suspendium elegit anima mea, & mortem ossa mea. Præterea, per istam sapientiam virtutes theologicæ roborantur: Et primo, fides, quia per hoc quod mens insensibiliter insallibili notitia se trahi sentit in illum, qui solus est desiderij sui contentatiuus (& hoc experitur verius, quam oculus videre potest materiale obiectum) hinc mens certificatur, quod ille solus & verus est Deus, quem fide colit: ita quod si omnes mundi sapientes dicerent, Fides tua non est vera, sed deceptoria: econtra responderet, Fides vestra fallax est, & fides mea verax est. Multoque felicius per vnctiones amoris tenet infallibile firmamentũ cordis, quã per rationes & inuestigationes. Secundo, corroboratur spes, quæ est certa expectatio futuræ beatitudinis, in tantum q̃d iam de obtinenda futura gloria, quasi nõ timeat iquia mens prius ad reuerentiam maiestatis trepida, tantam familiaritatem per affectiones & vnitiua desideria consequitur, quod ipsius dilecti dono, in ipsa mente quædam confidentia relinquitur, qua omnis timor pungitiuus ab ea per modum cautelę radicitus extirpatur. Tertio, inflammatur & perficitur charitas, quia cum per motus anagogicos, ad ipsius intimiorem vnionem aspirat, expositaradijs æterni solis, ab igne desuper emisso & immisso accenditur. Nam sol iste mentes multipliciter exurit, quia ipse per se augmentat ardorem in spiritu mediante quoq; ardore resecat obstacula quæ amorem impediunt, vt ardentius inflammetur. Insuper beneficia spiritualia super addit quibus amor in ipso perficitur: Facit (inquam) exuere mentem ad hoc, vt ardentissime Deus vnice diligatur. Deniq;, sapientia ista mentem exurit, vt in omnẽ proximum, sicut in seipsum, hoc amore ferueat. Rursum, desiderijs insatiabilibus vsque ad vnionem plenissimam aspirare

Sapiẽtia quid sit.

Iob. 7

Virtutes theologicæ quomodo per Sapientiã roborẽtur.

Fides

Spes

Charitas

languida non defistat. Nec tantum virtutes per eam perfectum principatum obtinent, sed & mens omni philosophię, omnique inuestigationi rationis & inquisitionis, omnis speculatiuæ theologiæ præponitur: quia per eam sine aliquo concomitante vel præcedente cogitatu, motum amoris habet, per apicem ipsius affectiuę indicibili modo summum apprehendere bonum. Ad quam apprehensionem, nec intellectus consurgit, nec intelligētia speculatur. Hinc etiam gentilis eam non apprehendit, quia non quæ fuit, nec esse putauit, nec vim secundum quam diffunditur, in anima deprehendit. Putauit enim summam vim cognitiuam ineſſe intellectui, cum sit alia vis, quæ non minus excedit intellectum, quàm intellectus rationem: & ratio imaginationē scilicet principalis affectio, quæ est scintilla synteresis, sola spiritui diuino vnibilis.

Natura hominis duplex.

Denique, sciendum est, quod rationalis creatura constat ex duplici natura scilicet corporali & spirituali: & vtraq; sibi correspondentia habet obiecta, quibus secundum cuiuslibet capacitatem æterna veritas percipi potest. Ideo merito duplex contemplandi modus assignandus est, quibus etiam duplici via ad ardorem amoris peruenire valeamus. Nam quidam sunt homines sensuales & rudes, qui tantum sensibilia cognoscūt: vtpote sensum & intellectum obtusum habentes, & affectum recuruum. Ideo nec bonitatē nec veritatem diuinam in semetipsis percipiunt. Ne tamen omnino diuinæ cognitionis sint expertes, posuit DEVS sensibiles creaturas, vt inuisibilia Dei per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciantur. Et sic

Rem. 1 Modus contemplandi scholastici cus.

primus modus cōtemplationis, quo pertinet ad ardorem amoris, communis est & scholasticus, per modum inquisitionis & eleuationis paulatim ascendens: incipiensque per exercitium ab inferioribus ad superiora. Verbi gratia: Primo creaturas exteriores exteriori sensu aspicit: deinde superius ascendendo, quod exteriori sensu pcepit, in imagine repositū conseruat, ac se magis eleuando, ratiocinando, conferendo, causam vnam omnium creatricem inuenit. Sic enim peruenerunt philosophi ad cognitionem vnius Dei, qui tantam videtes creaturarum magnitudinem, tam decoram ordinatiōem, tantam earundem vtilitatem, per eas creatorem vnum esse potentissimum, sapientissimum & optimum, intellibili cognitione decreuerunt. Ex huiusmodi autem cōsideratione, ratiocinatione, & inspectione creaturarum, habitus quidam in intellectu relinquitur, vbi primordiales fundamentum creaturarum conseruatur: ita quod de cætero, non tantum per conspectionem creaturarum, sed etiam per irradiationem & illuminationem à DEO quodammodo immissam, mens ad diuina contemplanda præclarius eleuatur. Tandem vero cuncta contemplatio in affectione & desiderabili vnitione terminatur. Alioqui enim contemplatio sine amoris affectione subsequente, parum prodest, aut nihil. Et ideo dicit Augustinus, quod non licet semper volitando cogitare, sed etiam amādo inhærere, vt semper meditatio præcedat affectionem amoris. Et sic secundum viam scholasticam & communem, qua per creaturas vel intellectum cognoscitur DEVS, cognitio præcedit amoris affectum, antequam in Deum affectus accendatur amoris. Cognitio tamen quæ sequitur amoris affectum, cum scilicet in processu mystico diuinus spiritus supremū apicem affectus tangit, ex illo tactu relinquitur in mente cognitio multo verior, perfectior & certi oriſicut à simili quædam delectabilia cognoscuntur ad vescendum per aliqua signa, quæ in eis videntur. Ex qua cognitione vt comedantur, videntis appetitus inardescit. Sed cum illa gustauerit, ex ipso gustu iam amplior & certior apnitio relinquitur: & ex hoc ad degustandum denuo magis inardescit.

Modus contemplādi mystic us.

Secundus aūt modus in Dei consurgēdi mysticus & secretus est, ac per hoc cunctis alijs modis vtilior & nobilior ad habendumq; facilior, sicut in sequēti sermone declarabitur: quem modum à filijs suis dñs voluit frequentari, sensibiliaq; funditus ab eis amouerit vt multo felicius et verius in secretiori thalamo affectus interius in amoris lectulo collocatū sentiant, quē Iudæi & philosophi interius ceci per creaturas exteriores discurrēdo mē dicant. In hac enim mystica theologia iubetur qs ingredi cubiculum suum interius, vbi thesaurum hunc scilicet dilectū absconditum inueniet: qui quæri nō debet vt sensi-

vt sensibile, prout exteriori sensui correspondet, nec prout est obiectum interiorum sensuum, nec sub apprehensiua ratione ipsius Dei, prout est dulcissimus, pulcherrimus, suauissimus, per mētis anagogica defideria appetatur: ne. s. anima, quæ quasi filia soli desiderio conditoris inhærere debet, veluti mercenaria uam refecti onem impudenter reqratinisi tantum ad hoc, vt in eius dulcedinis & suauitatis nutrimento viscerosius allecta, iam insatiabilibus & immensis desideriis ad dilectū inardescat, ac vniuersa creaturæ delectatio plenius de cætero vilescat. Hæc est illa mirabilis & occulta sapientia vnitiua, quę per affectiones flammigeras consistit in amoris desiderio, ac sine omni meditatione & inuestigatione præuia, amātis affectum sursum trahit, Non enim oportet cogitare de creaturis, nec de angelis, nec de Deo, nec de Trinitate: quia non per meditationem præuiam, sed per affectus desiderium debet aspirando consurgere.

Proficiēdi modus in mystica sapientia.

Ad maiorem tamen euidentiam, scien dum quod ista sapientia aliter debet exerceri à proficientibus, & aliter à perfectis. Nam proficientes post debitam conscientiæ purgationem, debent aliquantulum cogitando, ipsi Deo de super inflammati occurrere, præsertim cum sibi diuinā gratiam arridere conspexerint: non tamen cogitando de Deo vel de angelis (vt dictum est) sed consurgendo per meditationes anagogicas: exempli gratia, vt rudibus occasio detur. Si quis vel simplicissimus tantum hoc modo desiderio suo supra se cō surgeret. O dñe quando te diligā? quādo te constringam? quando tibi totus vniar & immergar? quando totus à tua plenitudine absorbebor? Totum te sitio, totū me tribuo? & infinita similia. Et si hæc sæpius frequentaret, citius se sciret experimēraliter inflāmari, quàm si de secretissimis cœlestibus, & æterna generatione vel processione millesies cogitaret. Per tales em aspirationes præuias in seipsis dilectum prouocantes, amoris affectio paulatim ac cenditur, & ad mentis eleuationem quis magis ac magis habilitatur, quousq; ad vnitiuam eleuationem affectio sustollatur. Cum autem per frequens exercitium in amore vnitiuo mens confirmata fuerit, ac per ingeminatas flammigeras amoris affectiones, vel aspirationes supra seipsam dextera dilecti sui subleuata, citius quàm cogitari posset, sine omni cogitatione præuia vel concomitante, quotiescūque placuerit, in die, vel in nocte, centies vel millesies in dilectum afficietur, ad illum solum possidendum, innumerabilibus desideriis aspirando, in quantum admittit valetudo corporalis. Nā in his magna discretio est adhibēda, ne corpus per feruorē spiritus ante tempus destruatur: prout postea latius videbitur. Et tunc amoris affectio præcedit * cogitationem quæ tantæ mobilitatis est, quod sicut in aspiratione & respiratione anhelitus, sine omni deliberatione procedit emissio vel immissio: sic sine omni deliberatione affectus ignitus, qui est super omnem intellectum, in illum tendit, cui soli perfectius vniri desiderat, & actionem suam ab omni intelligentia totaliter separatam habet: tanta latitudine & promptitudine à parte superiori coadiutus, vt mira velocitate motuum, citius quàm cogitari valeat, instar aspirantis & respirantis consurgat. Cuius etiam velocitate, extensiuoq; & importunissimo ardore, exercitium omnis speculatiuæ cognitionis, sicut mendicus, nullius valoris repudiatur & resciditur, licet importune se immiscat.

* *Aliter cognitionem.*

Hæc est igitur nobilissima sapientia mystica: hæc, inquam, est affectio amoris verissima, quæ primum tangitur & tangit propter maximam vicinitatem cum suo appropriato scilicet spiritu sancto. Primum enim tangitur, quoniam amor iste verus, qui est spiritus sanctus, est tertia persona in diuinis, & vltima respectu ordinis personarum, & per consequens nobis propinquior. Hinc est, q̄ primo in consurrectione affectiua in Deum, supremum apicem affectiuæ per ignem amoris tangit, inflammat, ac indicibiliter fine cogitatione præuia, vel rationis discretione ad se trahit: sicut lapis naturali motu semper ad centrum suum trahitur, eo q̄d affectiua potentia, quæ est supremum in spiritu hominis, spiritui sancto immediate vinculo amoris est vnibilis. Secundo etiam primo tangitur, quia spiritus rationalis à Deo recipit influentiam, primo & principaliter in quantum est ipsi affinior, sed affectus per amorem dispositus, est supremus in spiritu rationali, & per consequens increato spiritui propinquor.

Tactus spiritus sancti.

* *Hic*

* *Alias Hinc*

* Hic primo tãgitur apex affectus à Deo per immissionem igniti amoris in spiritu, tãquam Deo propinquior, antequam apprehendit eum intellectus: qui est multo plus à supremo creatore distãtior quã affectus: quare multo excellentior, amabilior, & ad obtinendum dilectum facilior est ardor amoris. Primumq; conscendit ad dilectum tangendum, osculandum & amplexandum: sicut à simili, ordo Seraphin, qui interpretatur ardens, est Deo vicinior quàm Cherubin, ac pconsequens vberius, perfectius & prius influentiam à Deo recipit, quàm Cherubin, qui interpretatur plenitudo scientiæ. Et hæc potentia vt est supremum in spiritu, fere ab omnibus ignoratur: nisi ab illis quibus ab igne spiritus sancti immediate apex affectus tangitur & movetur. In quota-cũq; spiritus sancti datur multo maior de Deo cognitio, quàm per omnem intellectum & rationem inuestigando. Per quem, inquam, tactum mouet affectum, primo per ardorem in Deum, deinde illuminat intellectũ & verissimam & plenissimam cognitionem. Dissoluit imaginaria phantasmata, refrenat & captiuat omnium sensuum deordinationem, etiam vsq; ad carnis sensualitatem, sua redundantia pestiferam corruptionem eius mortificando.

D. HENRICI HARPHII VIRI ET CHRISTIANA ERVDITIONE ET RERVM DIVINARVM CONTEMPLATIone præcellentis Theologiæ mysticæ.

Libri III.

PARS SECVNDA.

De præparatione vitæ speculatiuæ & spiritualis decq; affectu quintuplici. Caput IX.

+

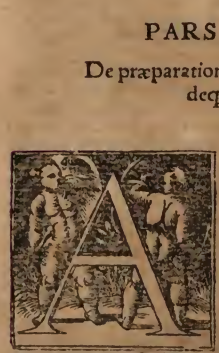

MICE ascende superius. Luc. XIIII. Dicit augustin. in libro de cognitione veræ vitæ, Quod cum hæc sit vita æterna, vt te solum Deum verum cognoscant, profecto cõstat naturam rationalem ad hoc solum factam, vt factorem suum Deum verum intelligat, intelligendo diligat, diligẽdo, in eo qui est vera vita, æternaliter beate viuat. Et ideo concludit, quod diuinitatis essentiam rationabiliter inuestigare, est ad æternam vitam festinare: quam vtique negligendo ignorare, est ad mortem indeficientem damnabiliter properare: quia duo sunt æternitatis itinera: Vnum ducens ad vitam æternam. Alterum ducens ad mortem æternam. A domino nanque se auertere, secundum Augustinum, est cadere: in quem se conuertere, est resurgere: in quo manere, est consistere. Et hæc quidem veraciter exequi non possumus, nisi per secundum gradum vitæ viatoris, qui dicitur vita speculatiua spiritualis, per Rachelem significatã, sicut actiua per Lyam, & contemplatiua supereſſentialis per Mariam, quæ optimam partem elegit. Et huius quidem vitæ, quædam digna requiritur præuia præparatio, qua perficienda dinoscitur.

Ioan. 17.

Itinera æternitatis duo.

Luc. 10

Pedes animæ duo quæ.

Pro quo sciendum, quod duo sunt pedes spirituales, quibus hæc via perficitur, & ad debitum finem deducitur s. intellectus

ctus & affectus: quos pariter coambulare necesse est, vt illa secretissima contemplationis itinera perquirentes attingere valeant. Alioq; intellectus sine affectu claudus efficitur: affectus aũt sine intellectu cæcus esse probat. Coambulent ergo necesse est, vt & intellectus affectui viã per quam ambulet, & finẽ quẽ desiderat, lucu lenter ostendat affectus autẽ intellectum in terminum desideratũ & præmonstratum impetu suo transferat & perducat. Quia dicit Hugo super septimũ angelicæ hierarchiæ, quod mentes cœlestes vel spiritus rationales ad interiora nitẽtes, cognitione & dilectione accedunt, & proximæ fiũt secundũ excellentissimam collocationem, quam habent iuxta Deum. Sed tales pedes mundos & puros esse oportet: quia nihil inquinatum illuc intrare potest.

Apoc. 21 Ioan. 13, Caput sti tutu nostri quod.

Quod innuẽs dominus ait: Qui lotus est, non indiget nisi vt pedes lauet. Qui enim mundus est à mortali, & præcipue perfectus, capitis lotione non indiget. Nam caput nostri spiritus est simplex intelligentia, quæ in viris perfectis immediate Deo coniungitur, vt dicit Augustinus. Nec etiam lotione manuum indiget, quia eorũ opera munda sunt, propter mundiciam capitis ea in Deum ordinantis: sed tantũ indigent lotione pedum, quia tales pedes vt cognitio vel affectio, mediante sensualitate quandoq; terram tangunt. Impossibile est enim hominem aliquando non peccare venialiter, nec pati deordinationem aliquam in sua sensualitate, propter continuam conuersationem in terris: ex qua trahitur aliqua macula impuritatis in affectu, & ex hoc ruga impuritatis in intellectu. Vnde dicit Origenes: Ego impossibile puto, non contaminari extrema animæ & infima eius: quanquã quis perfectus, quo ad homines, reputetur. Ideo charissimi discipuli domini sunt, qui solum lotione pedum indigent. Quos iterum inquinari timuit in Canticis spõsa, dicens: Laui pedes meos compunctionibus & fletibus, quomodo iterum inquinabo illos? temporalium vmbris & imaginibus, cum etiam intellectuales operationes & formæ in hoc loco in superintellectuali exercitio reputentur maculæ & offendicula, vt dicit Vercellensis super eodem verbo. Ad quæ nimirum offendicula conculcanda & vitanda, necesse est habere pedes non solum lotos, sed etiam ad ambulandum exercitatos, & agilitate veloces. De quo gloriatur Psalmista, dicens: Qui perfecit pedes meos tanquam ceruorum. Cervus enim, secundum Gregorium, cum iuga montium ascendit, aspera quæque & obiecta transgreditur, do nec ad superiora eleuetur: non solum currit, sed etiam saltat. Sic electorum mentes quæcunque sibi obuia respiciunt, contemplationis saltu transcendunt, donec ad superna se euehant. Vnde secundum Dionysium tertio capitulo angelicæ hierarchiæ, Pedes in scriptura significant virtutem motiuam acute penetrantem, & velocem, id est, semper tendentem in diuina. Per hos denique pedes transimus, secundum Augustinum, ad Deum: non ambulando, sed amando: quem tanto habemus præsentiorem, quanto amorem illum, quo in eum tendimus, habuerimus puriorem.

Canti. 5.

Psal. 17

Pedes mystice.

Oculo intellectuali parãdo necessaria tria.

Ad maiorem autem horum euidentiam sciendum, quod ad emũdationem vel præparationem debitam oculi intellectualis, tria sunt necessaria. Primum est infusio luminis gratiæ excellentioris: quam tamen actiua vita absque interni feruoris diligentia promeretur. Quæ gratia in anima similis est candelæ in laterna: quia hominem iustum calefacit, illuminat & trãsradiat, habitatori suo se manifestans intrinsecus: si tamen fuerit diligẽs inspector: & per opera exteriora transradians, proximis lucet virtutibus & exemplis. Illuminatio nanque gratiæ, subito mouet & excitat intrinsecus hominem. Quæ subita motio, primum est conficiens spiritualem visionem, huic exercitio congruam, quam infusiõem luminis gratiæ, per gemitus & lachrymas à rubigine peccatorum debitam ablutionem præcedere necesse est: vt sic ad susceptionem diuini radii præparetur. Vnde sicut in speculo, quod cum flatu vel alio quocunque fuerit obtenebratum, facies humana licet obiecta, non refulsat: quam tamen absterssum statim recipit & repræsentat. Quod si speculum aliquod ad instar spirituum humana ratione decoratum & viuidum adueniret, per illud vtique quod in se recipit obiectum, cuius est similitudinem repræsentans, cognosceret. Sic nimirum cum à rationali spiritu obfuscans caligo

fuerit eliminata, protinus sol iustitiæ, gratiæ suæ radios immittit, qui, quantum in se est, æqualiter omnibus se infundit: imo sicut radius solis ad fenestram immobilis perseuerat, qua reserata, ex sua naturali bonitate nunquam se retrahens, domum interiorem prius obscuram, statim irradiat. Sic sol iustitiæ immobiliter præ foribus astans cordis nostri, nihil aliud expectat, quàm vt per vitiorum abstersionem aditus sibi patefiat, vt in mente nostra velut in lectulo dulciter conquiescat, per irradiationes spiritualium splendorum animam sibi desponsatam infigniens.

Quod si duo specula intellectualia, scilicet humanæ mentis & æternitatis perfectæ conuenerint, tunc anima per susceptum in se diuinum speculũ, & illud in se & se in illo esse plenarie perciperet, cognosceret, & fruibiliter possideret. Et ideo cuncta vitia præterita quantumcunque minima fletibus, suspiriis & orationibus aliisque virtuosis exercitijs cum summa diligentia sunt eliminanda & expurgandaquia mentem humanam mirabiliter offuscant & obnubilant. Secundum autem est, omnium formarum extranearum, omnisque phantastici tumultus exclusio, vsqueadeo, quod mens ab omnibus creaturis & earum formis fit libera, pura, expedita & penitus ociosa. Nam ad motionem prædictam ex parte hominis mox occurrit recollectio virium animæ tam superiorum, quàm inferiorum & exteriorum in vnitate spiritus, vinculo charitatis connexarum: & sic memoria reddi tur expedita, sicut in primo ipsa intelligentia. Tertium est, libera voluntatis ad Deum conuersio cum recollectione omnium virium animæ, & eiusdem voluntatis ab omni inordinato affectu absolutæ in vnitatem suæ mentis ac ipsius diuinitatis ascensio, vt rationalis creatura summam vnitatem essentiæ diuinæ feliciter & supernaturaliter assequatur. In quibus ascensionibus anagogicis, exercitatione sedula tandem assuefactus, quoties volu erit, quoties Dei sui memoratus fuerit, toties à formis omnium creaturarum liber & absolutus, expedite valeat ad cor altum ascendere: sicut elychnium candelæ adhuc fumigans, dum ardenti supponi tur, odoris illius tactu protinus flãma descendens, per virgulam fumi, elychnium adhuc tepidum apprehendit & incendit. Sed huiusmodi necesse est à naturalibus animæ passionibus & inordinatis affectionibus funditus esse liberatos & elongatos, scilicet ab amore, odio, dolore, gaudio, spe vana, & inani timore, cæterisque similibus. Nam, Nubila mens est, vinctaque frenis, hæc vbi regnant. Non denique prosperis eleuetur, nec aduersis deiciatur nulla eum extranea cura sollicitet: nullius cum detineat affectio creaturæ & sic ipsam voluntatem ad vitam spiritualem se, præparasse gloriatur. Quæ tria vbi concurrerint, spiritualem causant visionem & totius sunt interni exercitij fundamentum.

Mens quomodo illustretur.

Nunc autem videndum est, quo lumine mens taliter præparata, fit illustranda. Pro quo sciendum, quos sicut claritas solaris tribus modis & differentijs percipitur, scilicet in obiecto, vtpote in pariete vel terra: in radio suo, scilicet in aere: & in seipso, id est, in globo vel rota solari sic etiam diuinus radius spiritui viatoris se tripliciter manifestat

Radius diuinus manifestans sortem.

Primo, in sacra scriptura, cum sub cortice literæ, per aliquod donum intelligentiæ sensus anagogicus inuenitur, quo mens velut per quendam radium ad amorem sui creatoris multipliciter & mirabiliter erudita dirigitur. Vnde dicit Dionysius libro de diuinis nominibus: Indicibilia autem casto silentio venerantes ad illucescentes nobis in sanctis eloquijs splendores excremur, & ab ipsis illuminamur. Vnde per lumen illud internum diuinæ gratiæ, tanta sapientiæ dilatatio in scripturis quandoque conquiritur, vt quot sunt verba in nouo & veterite stamento, quot creaturæ in mundo, tot animæ susceptæ intelligentias & sermones, ad Deum & ad punctum amoris omnia referendo.

**Alia*

Secundo vero, diuinus radius refulget *Speculis* in spiritu, quo mens æternis suspensa spectaculis, sub admiratione quadam ad medi tandum de supercœlestibus, eruditur, scilicet de rationibus æternis, & de æterna generatione filij, vel de nexu spiritus sancti, & similibus. Quia sicut per solares radios in aere resplendentes, oculus materialis ad contemplationem solis erigitur

tur: sic oculus intelligentiæ per immissos radios à sole spirituali, non per aliquã scientiam disciplinatam, vel mortalis doctoris induitur, ad cognitionem super cœlestium occultorum eleuatur. Hinc beatus Dionysius ad * Titum scribens, ait

Alias Timotheum

Verte te ad radium. Quasi diceret: non alium doctorem nec aliud exemplar assumes ad percipiendum diuina, sed in teipsum ingredere, & per radios tibi desuper datos, ad contemplationem diuinorum arctius te exerce. Quia sicut rationalis spiritus nobilior est cæteris inferioribus creaturis sic in ipso diuina sapientia per immissos bonitatis suæ radios, nobilius se manifestat.

Tertio denique fons ille diuinæ claritatis & beatitudinis sese sua dignantissima bonitate manifestat, sicut aliquando fit in raptu, cum mens scilicet ab omnibus abstracta & alienata, quantum possibile, est, gratia trahente naturam, gratuito dono creatoris ad diuina rapitur, Deum facie ad faciem visura. Per primum lumen ad amorem vnitiuum ascenditur: secundum autem amorem vnitiuum sedule cõcomitatur. Et quanto mens magis fonti luminis per affectiones amoris appropinquat, tanto perfectius & efficacius diuinioribus radijs velut ipsi vicinior adimpletur. Sed ad tertium lumen quod est fons luminis, mens ipsa singulari dono, suspiriis & aspirationibus insatiabilibus, quãdoq; tandem peruenire peroptans, sua immportunitate diuinitus subleuatur, ac sibi suspiranti diutius dicitur à dilecto: Ascende superius: vt postea videbitur.

Luc. 14. Affectus quid.

Cæterum, vt pes secundus, scilicet affectus in nobis habilitetur accuratius, sciendum, quod (vt dicit Hugo) affectus est quædam spontanea ac dulcis ipsius animi ad aliquid inclinatio. Et quia secundum variam affectionem & inclinationẽ motuum, amores nostri variantur, ideo subtilius est inquirendum, quis amor est

Affectus naturalis

respuendus, quis reprimẽdus, & quis amplexandus. Primus igitur affectus est naturalis, quem quis habet ad carnem suam, vel etiam ad amicos suos carnales & domesticos: quem affectum sicut impossibile est non admittere, sic non sequi summæ virtutis est. Semper enim mollia & suauia suggerit: quod iucundum, voluptuosum & delicatum est, libẽter amplectitur: quod autem asperum & carni cõtrarium est, cum horrore refugit. Vnde huius affectus executio, peruersus amor est, & qui sic amat animam suam, perdet eam. Ab hoc affectu naturali multum differt affectio charitatiua: quia ille cum hac minime rasitur, hæc vero à Deo infunditur. Secundus affectus est carnalis, qui in primis fuis motibus, neque virtus, neq; vitium est, sed est quædam hominis habitudo, animum eius suis incentiuis inclinans: sed hominis est vel recipere, vel respuere ea. Nam faciliter alicuius forma elegantior, & sermo suauitate venustior, aspectus & quæ ignorantis qualis sit ipse, prouocat & perstringit affectum. Quod in puero Mo

Affectus carnalis.

Exodi. 2. Reg. 11. 3. Reg. 11.

seapparuit propter elegantiam suæ formæ, tribus mensibus occultato à matre, & à Pharaonis filia adoptato. Qui etiam affectus Dauid ad speciem Berlabeæ præuenit incautum, præuentum dissoluit, dissolutum obruit. Sapientiam quoque Salomonis absorbuit, & carnali libidine dissolutum, in spiritalis fornicationis deiecit barathrum. Et hic affectus non meretur habere nomen veri amoris: sed est idolum longinquum veri amoris, & plenus anxietate, vt dicit sanctus Dionysius de diuinis nominibus: sed affectio charitatiua plena est iucunditate.

Tertius affectus est officialis, de quo

Affectus officialis.

dicit Hugo: Officialem affectũ dicimus, qui munerum vel obsequiorum exhibitorum officio quorundam animos inclinat, qui quamuis sit periculosus, tamẽ est admittendus, ne ab officio sit ingratus. Cauendum autem est, ne tam vitio impartiatur aut faueat, quàm homini. Quid enim magis cauendum est, quàm ne delinitus obsequijs, vel muneribus illectus, faucas vitio, vel incuria torpeas? Ab hoc etiam affectu multum differt affectio charitatiua, quia ille quærit quæ sua sunt: pcharitatẽ aũt singula sunt omnium, & omnia singulorum, qa nõ quærit quæ sua sunt.

1. Cor. 13.

Quartus affectus est rationalis, q scilicet ex consideratione alterius virtutis ortum sumit, cum nobis alicuius sãctia aut virtus, fama aut probitas manifestata, nẽ tem nostrã dulcedinis aut admirationis suauitate pfunditaut nos audita martyrũ triumphali passione, suauissima deuotione compungit. Sic memoriales actus pcedentiũ, quasi sub oculis meditatione dele

Affectus rationalis.

ctabi-

ctabili depingit, & ad eorum dilectionem contemplatis animum accendit.

Qui inimirum affectus cæteris perfectior est, quia non modicum virtutis est, ipse amor virtutis. Ab hoc tamen affectu differt affectio charitatiua, quia hic affectus ratione mediante, ab exemplis exterioribus oritur & excitatur: affectio vero charitatiua à spiritu sancto ad amandum etiam peccatores inflammatur, & ex sancto rum exemplis multo dulcius afficitur.

Affectus spiritalis.

Quintus affectus dicitur spiritualis, qa vel à spū immittit, vel à spū inspiraf, & iste est triplex: Nam aliquando à maligno spi
2. Reg. 13 ritu immittitur, cum instigat ad vitia: quo
Mat. 26 Ammon ad amplexus sororis exarsit: & Iudas in mortem domini conspirauit.

Quandoq; vero à spiritu nostro, cum ex ingenita natura, vel studiosa exercitationis frequentia oriuntur amorosi affectus ad summum bonum diligendum, vt pote quod est summe appetibile: & sic similimi efficiuntur charitatiuæ vel gratuitæ af
Ioan. 15. fectioni, Nam maximus charitatis gradus est, vt animam suam ponat quis pro amicis suis, vt dicit dominus. Similem tamen gradum ex puris naturalibus multi reperti sunt ostendisse, sicut Augustinus narrat secundo de ciuitate Dei, quod multi vtilitatem reipublicæ, propriæ vitæ prę ponebant. Quandoque etiam à spiritu diuino inspiratur, qui licet cum prædictis in multis conueniat propter similitudinem actuum, habitus tamen eorum diffe
Roma. 5 runt: Primo, quantum ad originem, quia hic à solo DEO supernaturaliter infunditur. Charitas enim Dei diffusa est in cordibus nostris, per spiritum sanctum, qui datus est nobis: sed naturalis affectus cum homine nascitur, & alter per exercitium acquiritur. Secundo, quantum ad substantialitatem, quia charitas est vnifica tiua seu viuificatiua, & purior ac feruētior

Tertio, quātum ad formalitatem, quia charitas alias virtutes sola per habitus for
Amor diuinus. mat & perficit. Quarto, quantum ad finis capacitatem, quia sola charitas spiritū humanum à culpa educit, & conducit in via: ad ducit ad dilectum, vnit dilectum dilecto, & copulat summo Deo. Vnde Rabanus in sermone quodam: Amor diuinus est ignis in meditatione mentem purificans à sordibus vitiorum: lux est in oratione mentem irradians claritate virtutum mel in gratiarum actione, mentem dulcorans dulcedine diuinorum beneficiorum: vinum, in contemplatione mentem inebrians iucunda & suaui dulcedine: sol est in æterna beatitudine, mentem clarificans sereniſſimo lumine & suauiſſimo calore, exhilarans ineffabili gaudio in perenni iubilatione. Hęc ille. Sed nullum istorum dilectio acquisita vel naturalis, sine charitate efficere potest.

De ornatu vitæ speculatiuæ & spiritualis per dona spiritus sancti, præcipue timoris, pietatis, scientiæ & fortitudinis.

Caput X.

VIsO de his quæ ad præparationem vitæ speculatiuæ & spiritualis necessaria videbātur, iam prosequendum esse reor de ornatu eiusdem, qui præcipue cōsistit in adeptione perfecta donorum spiritus sancti: quia caro non prodest quicquam, sed spiritus est q viuificat, vt spiritualem efficiat. *Ioan. 3.* Pro quo sciendum, quod postquā per charitatem & erectam intentionem in omnibus actibus & vitæ suæ moribus, ad DEI laudem, gloriam & honorem sedule sese quis sustulerit, superest vt humili patientia voluntatisq; deiectione, nouas animi diuitias & dona cum certa cōfidentia præstoletur, non importunus exactor, nec anxius suspirator (quia sic ad susceptionem & ornationem vitæ spiritualis melius disponitur) offeratque se sedule simplici, erecta intentione, cum omnibus virtutibus suis diuinis conspectibus, & in illam sublimem vnitatē, in qua Deus, & omnis spiritus Deum supernaturaliter amans, sine medio vnum sunt, super se & super omnia velut aspirando requiescat: vt sic ex illa vnitate, diuina gratia & dona gratiarum effluant, & huius fluminis impetus ciuitatem vnitatis spiritus nostri lætificet. Ex *Psal. 45* qua nimirum vnitate vires supremæ per gratiam habituatæ, potentialiter ad omnes virtutes effluunt, & in quam vnitatem rursus refluunt, solicite seruare vnitatem spi- *Ephe. 4.* ritus in vinculo pacis & charitatis, vt postea videbitur. In hac enim vnitate consistit virtus, initium & finis omnis creati operis tam naturalis quàm supernaturalis, in quantū naturali potentia per gratiā & dona

Spūs sancti dona per diuersos theologicos quō dentur in animam.

na cœlestia creaturaliter actitatur. Quoniam ad hoc vnitati virium supremarū gratiam suam Deus infundit, vt naturalibus viribus habitibus virtututum inuestitis &per gratiam excitatis, homo semper inuigilet operibus virtuosis: quia gratiam propter operationem virtuosam tribuit, sed seipsum super omnia gratiarum dona, propter fruitionem & quietem adipiscendam elargitur. Porro, cum anima per fidem naturaliter in supremo sui fuerit subleuata, superueniēs dominus luce sua supernaturali virtutem eius intellectiuam clarificat, ita quod plus credit & confidit quàm exprimi potest, considerans & inspiciens æternum bonum, quod expectat adipisci, certissime sperans quod credit & inspicit. Ex quo mox profluit amor sensibilis in libertate spiritus, cum DEO sperantem vniens & conglutinans. Sicque cum tribus his virtutibus theologicis, spiritus sanctus animam nostram ingreditur, velut fons viuidus septem riuulis proflua largitate inundans, qui sunt septem dona spiritus sancti, animam nostram adornantia & perficientia in vitam æternam.

Timor domini,

Primum ergo donum est amorosus Dei timor, metuens magis Deum offendere, quàm damnatiōem incidere, vel præmium amittere. Facit autem timor tam diuinitati, quàm humanitati Christi deuotam exhibere reuerentiam, honorem & cultum debitum. Facit etiam vitam suam & omnia opera disponere diligentius ad honorē Dei & conformitatem vitæ Christi. Facit denique deuotam exhibere reuerentiam & honorem ecclesiasticis sacramentis, diuinis officiis, Christi doctrinis & sanctorum eius. Cum amore etiam reuerentiali complectitur omnes deuotos imitatores Christianæ religionis. Cæterum ex hoc amoroso timore, vera procedit humilitas, & abiectio sui ipsius, in consideratione diuinæ magnitudinis, & suæ paruitatis: diuinæ sapientiæ, & suæ ignorantiæ: diuinæ opulentiæ, & suæ indigentiæ: diuinæ liberalitatis, & suæ necessitatis. Quæ faciunt eum semper coram oculis DEI, modicum, humilem & abiectum: subiectumq; reddunt omni humanæ creaturæ, veritate cognitionis & affectu humiliationis. Ex qua humilitate procedit obedientia vera, qua quis DEO, mandatis diuinis, ecclesiasticis præceptis propriis prælatis, & omnibus hominibus in bonis & iustis causis propter DEVM humiliter & gratanter obedit, secundum status sui conditionem, personarum exigentiam, & propriam facultatem, prout sancta discretio dictauerit faciendum.

Humilitas.

Obedientia.

Per hanc etiam sensus suos & vires bestiales, oneribus & laboribus pœnitentialibus subiicit iuxta naturæ suæ possibilitatem secundum normam iustæ discretionis. In omnibus quoque agendis vel non agendis, aut sustinendis, propriæ voluntati, & sensui renunciare nititur, diuinum beneplacitum diligentissime prosequēs. Qui sic timorem hunc sibi viscerosius incorporauerit, propriæ voluntati, vtilitati & sensualitati renuncians, de eo loquitur in Euangelio dominus: Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum. Ille nanque solus vere pauper est, qui relictis omnibus, etiam omeni voluntatem suam, diuinæ voluntati per omnia sine cordis retractione subiicit, & Christū Iesum felici imitatione secundum vtramque naturam subsequi non definit. Christus enim secundum naturam diuinam, reuerentiam habuit ad humanam naturā, sese humiliando & subiiciendo, nostram naturam assumendo, & sibi inseparabiliter vniendo, illam exaltando & deificando, superque omnes angelicos choros subleuando. Fuit etiam obediens desiderijs & inclinationibus sanctorum patrum patriarcharum & prophetarum. Secundum humanitatem autem cœlesti patri maximam reuerentiam & honorem exhibuit, in oibus operibus suis quærēs eius honorem, laudem & gloriam. Humilis & abiectus in obsequio patris, & totius creaturæ rationalis. Vnde lauit pedes discipulorum suorum, & ait: Non veni ministrari, sed ministrare, & dare animam meam pro multis. Erat etiam obediens vsque ad mortem paternis mandatis & legalibus præceptis, vt merito diceret Esaias: Replebit eum spiritus timoris domini. Sic ille viuens in Dei timore, moralibus virtutibus & extrinsecis exercitationibus vitam suam excolit, ac diuinis mandatis obediens ad omne bonum intentione simplici, se benevolum & paratū exhibet. Vnde p

Matt. 5

Pauper spū uere quis.

Ioan. 13. Mat. 20

Esaiæ. 11

fidem

fideni & vnicordiam diuinæ suæq; voluntatis in agendo & vitãdo deo similis effectus est,ac supra similitudinem in DEO suauiter regelcit. Et si in hoc dono se gratanter exercuerit,mox illi Deus spiritum pietatis & largitatis elargitur,quo largus, mitis & benignus factus, magis similis ac viuacior efficitur,quàm prius,sentitq; se magis dilatatum ac profundatum in virtutibus,& in Deo firmius quam prius quiescentem:cuius requies & similitudo sibi tanto dulcius sapiunt,quanto similior est effectus.

Pietas. Secundum ergo donum est quædam sancta liquefactio viscerosæ pietatis ad Deum & ad proximum. Quam pietatem, vt dicit Anselmus libro de Similitudinibus, spiritus sanctus dono timoris super imponit,cum menti fictimenti suppsius compassionem inspirat. pieque recolere facit,quàm misera erit, si à Deo separata fuerit:qua inspiratione mens illuminata, omnes operationes pio desiderio in fontem pietatis extendit,& omnem impietatem excludit. Hæc educit hominẽ ad omnes creaturas,cum misericordia compassiua,quæ molles corde nos efficit,& omni necessitati compatientes,generãs amorosam quandam extrouersionem & inclinationem ad omnes creaturas. Facit autẽ hominem benevolum, obsequiosum & promptum Deo & hominibus,considerantem diligentius positos in quibuscũque miseriis, angustijs & necessitatibus.

Effectus pietatis.

Cõpassio firma. Ex quo procedit vera compassio, tam erga Christum,quàm eius mẽbra in necessitatibus suis. Ex compassione vero profluunt opera charitatis,quia Deus virtuti charitatis præceptum indidit de septem operibus misericordiæ fideliter exequendis,cum dixit: Diliges proximum tuum sicut teipsum. Ex hoc etiam dono procedi, patientiæ virtus quę custodit,ordinat & ornat hominem in omnibus aduersis. Porro si in hoc dono summa diligentia, simplicitq; intentione se quis exercitauerit,& aduersus omnia vitia fortiter reluctatu conflixerit,iam tertium donum, scilicet scientiæ & discretionis accipere promeretur:quo fit discretus & ratione lucidus agnoscens quid acceptare debeat vel vitare.

Matt. 20

Scientia Tertium enim donum scientiæ dicitur. Et est habitus infusus,quo scilicet habetur iudicium certum circa credenda & agenda,ita quod in nullo deuiat à rectitudine iustitiæ. Est enim lumen quoddam supnaturale,infusum homini supra vim animæ rationalem,vt vitam moralem secundum omnem perfectionem exerceat: ex quo profluit vera discretio,quæ est vestut ornamentum,& perfectio quędam vitæ moralis,sine qua nulla virtus perseuerantiam consequi potest:quia mater est omnium virtutum. Ex hoc etiam lumine procedit vera cognitio & despectio suiipsius operumq; suorum,in quibus proprio iudicio tam parum proficit & diligit. Hoc,inquam,donum,rationalẽ exitum nostrũ ordinat & illustrat,in eo ꝙd foras nos dirigit,& vniuersos modos operum virtuosorum discrete considerare nos docet: sicut donum intellectus nos ad interna & superna dirigit: ac vtrumq; veritas vna & eadem in nobis operatur, ad Deum introire nos admonens, & extrorsum ad exteriora nos dirigens. Hinc etiam in accessu nostro supernaturali ad Deum cum imaginibus intelligibilibus lumen istud donum intellectus nuncupatur,eo quod exaltat nos,& intellectũ nostrum supra naturam eius propriam insignit & illustrat. Sed cum ad sacram scripturam,sanctorum vitas,& vniuersa quę Deus operatus est,rationaliter cũ imaginibus sensibilibus eximus,& hæc omnia plenitudine scientiæ supernaturalis aspicimus,tunc lumen istud scientiæ donum appellatur,eo quod nos erudit,quo modo rationaliter extrinsecus operari debemus & conuersari,& sensualia ratione habiliter & spiritualiter intelligere. Hoc proinde donum qui salubriter accipere voluerit,necesse est vt in se quandam internam diligentiam habeat se mori velle peccatis,& viuere virtutibus, semperque clarius & perfectius virtutes intelligere velle,& secundum hoc earum acquisitioni velle iugiter insistere. Ad hoc enim scientia domini sancta nos instigat: & ideo vocatur scientia sanctorum. Vnde pro ea nequaquam parcere debemus impensis, nec alicui labori rationabili & discreto: quia virtus vniuersis digna est. Sic igitur se quilibet summa diligentia exercitet, ac discretione comite simplicem intentionẽ suam subsequatur,in virtutibus ac similitudine, profectu continuo proficiẽdo.

Discretio.

Intellectus & scientiæ differentia.

Scientia quomodo acquiratur.

Sapi. 10

Veruntã-

Veruntamen, quamdiu frondibus operę & floribus morum plus intenderit, quam fructibus virtutum, & omnium causæ finique virtutum, se magis ad sacramentorum signa & consuetudines extrinsecas exercens, quàm ad causam & veritatem in eis contentam: tamdiu actiuæ vitæ limites non excedit, se sub eius termino deditus exterioribus laborabit, & per opera bona, in Deum intentione simplici relata, eum diuina misericordia saluabit. Propter quod vitam suam & exercitium ad altiora subrigere debet, ab operibus ad finem, à signis ad veritatem intrando, vt sic forti conatu sursum actus, & factus operum suorum dominus ac magister, interneque veritatis cognitor, regionem spiritualis vitæ subintrare, ac ad donum fortitudinis peruenire mereatur. Per ꝗd animæ passiones superans, intermediantia cuncta conculcans, vniuersa dissipantia propulsans, quasi iam liber effectus ab omnibus creaturis absoluitur, & absque labore se in se recolligens, intus ardore diuinæ dilectionis accenditur, & interna deuotione, superna affectione, laude, gratiarum actione, & simplici intentione ad Deum conuertitur.

Exercitia quatenus fiant

Tbili. 4

Patientia

Quartum est, donum fortitudinis, ꝗd ornat hominē in affectiua vita, sicut tria prædicta in vita actiua, quia super omnia temporalia subleuat animum, ostendens & obijciens rationi proprietatem personarum, scilicet maiestatem patris, sapientiam filij, bonitatem spiritus sancti, sensibili quodam amore nostrum affectum * intendens, ita quod memoria ab omnibus operibus suis veritatem summam aspicit: & virtus affectiua vel voluntas in Dei bonitatem amore sensibili se semper imprimit & inclinat. Omnes etiam animæ vires interiores & exteriores in nudam * cogitationem erigere & vnire conatur. Sciendum tamen, quod fortitudo duplex distinguitur: Quædam enim fortitudo simplex dicitur, quæ facit hominē tam validum & potentem, quod omnes cordis occupationes & terrena quælibet contemnendo deuincat & abijciat. Quia dum nos donū fortitudinis interius tangit, petit nos, non in nobis aut in nostra possibilitate confidere, sed Dei potestati voluntarie nos tradere, ac in illa totum posse nostrum fundare, cum Apostolo dicente: Omnia possum in eo, qui me confortat: & sic in omni prælio tuti erimus: Cui petitioni si perfecte parere voluerimus, nostram voluntatem diuinæ virtuti penitus counire debemus, & sic in nobis persentiemus veram patientiam, omnem à nobis ambiguitatem & pauorem, voluntatisq; mutabilitatem auferentem, ac in Dei fortitudinis dono nos stabilientem. Ex tunc enim quicquid vitiosum fuerit, facile contemnimus & vniuersa transitoria leuiter paruipendimus, quia de talibus non curamus, & ideo neminem formidamus, sed in solo Deo speramus, præter quem neminem magnū reputamus. Et tunc omnia opera nostra & vita, tam interior quā exterior, sapore quodā melleo condiuntur, quoniam assistētes throno excellētissimæ Trinitatis, mellitatis stillas internæ consolationis & dulcedinis, sedule percipimus, sicque iuxta prouerbium legis antiquæ, De forti dulcedo egreditur. Cuius nimirum efficaciſſimo tractu, iam omnia quæ mundi sunt nihili pendens, quasi funditus obliuiscitur liber ab eis & expeditus permanens, ne eorum viscosa dilectione vel tumultuosa occupatione ab allectiua conuersione in diuinam bonitatem aliquando valeat impediri. Altera fortitudo duplex nuncupatur, quæ facit hominem etiam diuinas consolationes, & omnia Dei dona superando trāscendere, ita quod nequaquam diuinis consolationibus, aut vlli dono Dei se temulentus immergit, aut paci aut quieti proprij cordis somnolentus inhæret, sed hæc omnia potius aspirando nititur pertranſire, vt eum quem solum super omnia diligit, ad votum valeat inuenire. Vnde ex vi affectiua duplici hac fortitudine vigorata, profluunt diuinæ laudes, honores, deuotiones, supplices orationes, gratiarum actiones, aspirationes, & consurrectiones corde, ore, intentione, & opere, quibus affectus sensibilis adaugestur & inflammatur. Quia diuinum obiectum, quod semper intendit, & aspicit vt luti summam potentiam, sapientiam, bonitatem, largitatem, charitatem, & infinita similia, propter sui profluam, immensam & omnifariam oblectationem, eius

Fortitudo.

** Altas incendēs*

** Alias cognitionem.*

Fortitudinem bipartiri.

Iudi. 14

intuitum rapit, & affectum flāmiuomis desideriis incendit. Ex intuitu vero & affectu multiplicatis & vigoratis, in omni amorosa conuersione ad Deum, cor hominis vulneratur, interius vulneris dolorem persentiens. Vnde quandoque tanta dulcedine & consolatione perfunditur, quod digerere nequaquam valet. Ex quo confestim iubilus oritur, & spiritualis ebrietas. Ex quibus omnibus in eo consurgit insatiabile quoddam desiderium ad satisfaciendum Deo in omnibus virtutibus, & ad amorem vnitiuum. Quod desiderium nemo satiare potest: nisi solum (quod desiderat) summum bonum.

Ebrietas spiritus.

De ornatu vitæ spiritualis & speculatiuæ p dona spiritus sancti, vtputa consilij, Intellectus & Sapientiæ. Caput XI.

VIso capite iam præcedente de quarto dono spiritus sancti, scilicet fortitudinis, quo quis omnes occupationes, *Consiliū* distractiones, & inordinatas affectiones felici conatu supergreditur, ac amore dilecti diuinas consolationes & dona cœlestia, eius comparatione superando, transire nititur, vt in solo dilecto grata puritate & fidelitate quiescere mereatur, iam videndum est de quinto dono, scilicet cōsilij: q̄d vtiq; meretur accipere, dum nullo modo à creaturis vel etiam diuinis donis, impediri prævalet, quin semper sua simplici intentione, & diuina laude subiecta constanſque perseuerat. Deum super omnia quærens & intendens, ac ad gradum altiorem semper aspirans. Hoc autem dono consilij Deus pater fidelem suum intrinsecus trahit, & ad æternitatis suæ dexteram contemplandam & desiderandam inuitat. Trahit etiam eum DEI filius sua sapientia ad imitandum dicēs: Sequere me, scilicet ad patrem, nam vnū est necessarium. Et iterum: Exemplum, inquit, dedi vobis, vt quemadmodum, ego feci, ita & vos faciatis. Trahit eum denique spiritus sanctus, cor eius expandens & patulum reddens, vt in eo sui amoris ignem accendat. Vnde mox intrinsecus æstuans, amoris vehementiam patitur. Veruntamen, quia de his tribus tractibus in sequentibus latius prosequendum est, in præsentia supsedeo. Hoc igitur donum consilij quo nos trahit beatissima Trinitas, est quidā internus tactus spiritus sancti, qui virtutē nostram amatiuam intrinsecus contingit, petens nos vitare vniuersas huius seculi occupationes & tumultus, ac omnia quæ nos ad exteriora trahere nituntur. Quasiibet etiam intrinsecas multiplicitates nos docet declinare, & vnitatem spiritus adamare. Cui consilio qui obedire studuerit, omni multiplicitati moritur, & quandā amorosam inclinationem in vnitatē adipiscitur. Porro tactus iste fit supra rationem in ipsa essentia animæ: qui tam nobilis, tam supernaturalis & subtilis est, quod induſtria sua ratio nostra quid sit, nec comprehendere, nec intelligere potest. Nam, quanto ratio plus ad hoc inuestigandum laborare conatur, tanto minus proficit: quia speciali operatio quædam est Dei patris in ipsa essentia animæ nostræ, quā ipsa promeruit, eo quod tam amoroso conatu & ingenti furie sui affectus sese compulit & coegit ingredi in illam sublimem & nudam vnitatem suarum cogitationum, quam tamen vnitatem in esse suo essentiali creaturaliter sentit: Et est similitudo quædam & iucundum præambulum supereſſentialis vnitatis, in nobis amoris impatientiam excitans: alioqui si supereſſentialiter illum sentiret, in amorē fruitiuum & modipriuium protinus deueniret. Et ex hoc contactu defluit in ipsam intellectiuam virtutem quædam claritas singulari claredine rationem illuminās, quam toties ratio suscipit, quoties sese erigens affectu plenissimo dulciter in illā vnitatem imprimit, & immergit. Denique, qui huic consilio liberaliter acquiescit, amoris impetu stimulatus, diuino spiritu feliciter dulciterq; agitatur, nec ei quicquam sufficere potest, præter Deum, facileque cūcta derelinquit, vt illum possideat. In hoc igitur dono Deum simplicis intentionis oculo iugiter contemplatur, & impetum cordis sui, rationis freno coercens, voluntatique suæ renuncians, complexum vnitatis desiderare liberaliter præstoletur, donec eam diuina benevolentia vltro dignata fuerit exhibere. Et sic in eo

Tractus sanctissimæ Trinitatis.
Mat. 9
Luc. 10
Ioan. 13

Effectus consilij.

Tactus spiritus sancti in essentia animæ.

in eo ſpiritus cõſilij duplex fiet. Magnus eſt enim, & ordinem diuini conſilij via regia ſequens, qui ſe & omnia deſerẽs impatientis amoris exæſtuanti vehementia proclamat: Adueniat regnum tuum. Et iterum: Renuit conſolari anima mea: memor fui DEI, & delectatus ſum. Et iterum: Quàm dilecta tabernacula tua domine virtutum, concupiſcit & deficit anima mea in atria domini. Itemque: Quis dabit mihi pennas ſicut columbæ & infinita ſimilia, quę citharœdus domini nobis deprompſit. Sed ille maior eſt diuino conſilio perfectius obediens, qui propriam voluntatem amoris valetudine ſuperat, & ſubnixa reuerentia, patienter ad dum loquitur: Non mea domine, ſed tua voluntas fiat in omnibus. Tali nanq; cõcluſione CHRISTVS in agonia cõſilio ſancti ſpiritus orationem ſuam termi nauit: quod ſuper omnia dilecto patri cõplacuit. Vnde in renunciatione voluntatis eius ſecundum humanitatem, omnes ſaluati ſumus. Sic igitur diuina voluntas humili ac fideli amatori fit ſummum gaudium, & delectatio maxima ſecundum ſpiritus ſenſionem, etiam ſi per impoſſibile diuino beneplacito, deſcenderet in infernum, indeeſſe clamitans: Paratum cor meum Deus, paratum cor meum. Et in hoc gradu natura ſumte ſupprimit, DEVS autem ſumme exaltatur. Hinc amator huiuſmodi diuini conſilij & beneplaciti aptus efficitur, omnia DEI dona ſuſcipere: quia ſeipſum & propriam voluntatem penitus abnegauit, omnibuſq; ſuis fideliter elargitis, nihil aliud poſtulat, quàm quod DEVS dare deliberat: cuius voluntas ſummum eius gaudium eſt, tam in aduerſis, quàm in proſperis. Et tunc ſpiritus noſter proue ctius ſublimatur, & abiectius natura propria conculcatur, tam in humili patientia aduerſorũ, quàm in affluentia delectabili operum etiam magnorum, a quali vtrobiq; charitate vigente. Quod ſi in hac ſui renunciatione ſine vlla retractiõe perſtiterit, nihil aliud volens vel affectans, in ſe ſpiritum conſilij duplicẽ habet, ſcilicet agendi grãdia actione ſtrenua bonorum operum, & patiẽdi ardua, mortificatione propria malorum impugnantium. Sicq; natura altiſſimo decore coornata eſt, & ipſe idoneus

Mat. 6
Pſa. 76
Pſa 183
Pſa. 54
Mat. 26
Pſal. 56
Abnegatio voluntatis.

effectus eſt, ſecũdum ſpiritum diuinitus illuſtrari, ac donum ſextum, ſcilicet intellectus promereri, quod ſpiritum noſtrũ vniens in vnitate ſtabilit, & luculentiſſime veritatem manifeſtat, latamq; charitatem communi benevolentia profluam parturit. Vnde nos erudit aſpicere Deum in vniuerſis eius diuitijs, & infinita ſua bonitate. Nam lumen quoddam eſt ſuper naturale quod intellectum noſtrum in eius celſitudine conat illuſtrare: ſi noſipſos intrinſecus voluerimus eleuare, & huic lumini obuiare. Quærit enim hoc lumen hominem internum, trãſitum ſenſuum, & omnium imaginum ſenſualium. Petit, inquam, vt naturæ moriamur, & in ſpiritu viuamus: quia ſic interior homo ſeparatur ab exteriori, & tunc ſtatim lumen hoc reperiemus, & in apice intellectus noſtri ſuſcipiemus: quia moriendo naturæ donum intellectus ſuſcipimus, & ſuſcipiendo naturæ morimur.

Intellectus.

Lumẽ intelle ctus

Ex hoc etiam creſcit ſpiritualis quidam aſcendens appetitus ad Deum, qui facit hominem interiorem ſemper vigilare, ac in Deum viuaciter reſpicere. Docet nos, inquam, lucide & ſine labore Dei diuitias aſpicere, quomodo ſcilicet cum ſeipſo & vniuerſis donis ſuis profluat largitate ſemper effluit, & quomodo cum nobiſipſis & vniuerſis virtutibus quas impendere poterimus, ipſi debeamus reſpõdere. Vnde merito ſolis radio aſſimilatur, qui ſimplici claritate perfundit aerem, & rerum formas explicans, colorum differentias manifeſtat, ac calorem viuificum generans, totum mundum pro communi omnium vtilitate fœcundat. Sic irradiatio doni huius primo quandam in ſpiritu ſimplicitatem generat, quæ mox præcipua quadã claritate perfunditur, velut aer lumine ſolis. Quia Dei gratia, quę donorum omnium eſt fundamentum, intellectum noſtrum poſſibilem quaſi lumen quoddam ſimplex per donum intellectus, habitualiter inhabitat, quo ſimplici lumine, ſpiritus noſter in ſe cõſtabilitur, ſimplificatur & clarificatur, ac DEI gratia donisq; repletur, Deo ſimilis effectus per gratiam & deificam charitatem. Nec tamen hac ſimilitudine creataque claredine contentus eſt, quia in ſummum quod dam & infinitũ bonum, vnde emanauit

Intellectus ad ſolis radium collatio.

Simplicitas ſpũs.

intimo sui procliuio tam naturaliter, quã supernaturaliter inclinatur. Sed & vnitas essentiæ diuinæ attractione sua sempiterna omnem similitudinem ad sui pertrahit vnionem: & ideo in Deum tanquam in suam perennem requiem, tam actuali quàm habituali immersiõe se profundat. Gratia nanq; ad Deum se habet vt radius ad solem, & per eam veluti per semitã rectam in diuina ducimur: & ideo simpliciter in nos radians, deiformes nos efficit. Conforme igitur æmulans suum cõforme momentis singulis in Deum se profundat, & vnum effectum cum Deo, sem per ipsam vnitatem inhabitat. Et hoc est summum & singulare negocium charitatis, in vna scilicet hora temporis, & actualiter diligere, & habitualiter in dilecto quiescere. Quæ duo sic ab alterutro confortantur, quod quo dilectio sublimior est, eo requies maior, & quo reqes pro fundior, eo dilectio intẽtior, vtpote in in uicem vitam & valetudinem possidentes. Cum igitur sic per similitudinem gratiæ ac virtutum nosipsos in simplicitate cordis possidemus, & Deum supra nos, per amorem in requie vnitatis, primum gradum doni intellectus adepti sumus, quo spiritus noster in vnitate stabilitur. Apparet tamen quibusdam nõ mediocri sanctitate preditis, se nec Deum diligere, nec in eo quiescere. Sed huiusmodi apparentiæ causa amor est. Cum enim intensius amare desiderant, quàm à propriis viribus permittuntur, inde in amando deficientes, se non amare querulantur.

II. *Illustratio spũs.* Secundo vero per irradiationem huius doni, spiritus noster intellectualiter illustratur, nobilitatem nostram nos edocens speculari. Tribuitq; in omnibus virtutibus & earum exercitijs veram discretionis regulam iuxta veritatis æternæ legem, & vitam absque errore patenter erudit gubernare. Præterea, in spiritu conuersari docet, ac illuminatæ rationis oculo, cœlestia simul ac terrena recte perpendere, debiteque facit intelligere. Nam in cœlo mente conuersans dilecti sui nobilitatem & dignitatem contemplatur, ac miratur incomprehensibilem eius sublimitatem, inuestigabilem profunditatem, immensam longitudinem, infinitam latitudinem, inscrutabilem sapientiam, infallibilem veritatem, ineffabilem bonitatẽ & largitatem, & alia infinita sibi attributa. Quæ licet secundum conceptus nostrę mentis diuersis nominibus plurificẽtur, omnia tamen in Deo vnum sunt, scilicet quædam simplicissima deitatis natura. Dehinc reflectens oculos ad se & ad vniuersas creaturas, animaduertit eas ex diuinæ bonitatis largitate liberaliter esse creatas, & modis multifarijs esse decoratas, ac inaudita charitate diuinæ pietatis liberalius humanam naturam esse redemptam ac recreatam, donisq; gratiarum & virtutum supernaturaliter liberalissime ditatam & ornatam, demumque bonitatis suæ fruitione gloriosissime beatificandam. Quæ cuncta spiritum nostrum admiratione gaudiosa lætificant, si per amorem deificum habitualiter in Deo mortui fuerimus & sepulti, nihilo minus tamen actualiter in spiritu viuentes & conuersantes, quæ sursum sunt sapiamus. Vnde donum hoc vnitatem illam ostendit, quã in Deo per profundatum amorem fruiti uum habitualiter possidemus, & eam Dei similitudinem, quam in nobis per gratiam & charitatem cæteraq; virtutes actualiter habemus. Infundit etiam mentibus nostris intellectualis luminis claritatem quo inoffenso pede, ambulantes in spiritu Deum possumus in spiritualibus similitudinibus speculari. *Colloss.3.*

III. Tertio, deniq; per irradiationem huius doni amatiua virtus, id est, voluntas affluentia largifluæ charitatis & communi beneuolentia inferuescit quia donum hoc per cognitionem veritatis, quam in eius lumine consequimur, communem charitatem in nobis generat: quia ditiores interna simplicitate, sunt corde manſuetiores & pacatiores: sunt, inquam, in diuinitatis pelago profundatiores, intellectu clariores, bonis operibus vberiores, & affluenti charitate communiores. Pauciores etiam impedimentis intercipiuntur, quia Deo similimi sunt, qui simplicitas est in essentia, claritas in intelligẽtia, ac affluentissima communissimaq; charitas in suæ operationis influentia. Et quãto sumus in his tribus similiores, tãto sumus ipsi vnitiores ac viciniores. Mentis igitur simplicitatem summa custodia cõseruemus, per eam omnem imaginem & similitu-

Simplicitas mentis ferũda.

similitudinem transcendentes, luminosa que ratione cuncta consideremus, ac omnia cõmuni charitate perfundamus. Debemus enim semper cum Deo in vnitate manere, cum Deo & omnibus sanctis cõmuni charitate semper effluere, profluuio que laudis & gratiarum actionis semper in idem reuerti, ac penetratiui amoris põdere semper in habitualem fruitionis requiem immergi. Et hęc est opulentissima vita quam nouimus, qua donum intellectus plenarie possidemus.

Cæterum, in refluxu fruitionis, vnitas se habet vt caligo quædam modinescia, quædamq; immensitas incomprehensibilis, vnde per amorem ac simplicem intentionem accedit spiritus, omnes virtutes actualiter offerendo, ac seipsum habi-

Sapiẽtia

tualiter fruitiueq; supra omnes virtutes. Inter quas oblationes amatorias, septimũ donum exoritur, scilicet sapientię. Quod donum est quidam diuinus tactus in vnitate spiritus nostri, fontana scaturigo gratiarum, donorum & omnium virtutum. Nam spiritus Dei fons est omnium donorum, cuius supremus riuus amoris, est donum sapientiæ: quo riuo tota humanitas Christi fuerat perfusa. In hoc autem dono sapit vnicuiq; suum exercitium & vita, secundum tactus huius virtutem, & amoris sui mensuram. Qui tactus nouissimum medium est inter nos & Deum, inter actionem & quietem, inter modum & modi priuationem, quem Deus in nobis ante omnia dona primordialiter operatur, nouissime tamen à nobis in propria sua natura cognoscitur & sentitur. Postquam enim effecti mente simplices, ocioti, ab imaginibus denudati, immobiles, liberi, nobis mortui, DEO viuidi, fic Deum in nostris exercitationibus vsque ad intima spiritus nostri, amoris scrutinio quæsiumus: tunc demum gratiarum et donorum omnium illapsum sentimus in vnitate supremarum virium, supra rationem, non tamen præter rationem: quia nos tangi percipimus licet in considerati one tactus huius ratio & omnis creata cõsideratio deficit & refellitur, eo quod irradiatio luminis incomprehensibilis, in vnitate virium supremarum tanta magnitudine se offert, quod omnis operatio creata discretiua considerationę operans lasbefieri & cessare, praxisque nostra solummodo diuinam operationem pati cõpelatur. Quod si Deum nostro captu comprehẽdere valeremus, seipsum nobis nullo medio intercedente donaret. Sed nunc capabilia nobis dona secundum captus nostri mensuram & excercitiorum nobili tatem infundit, quia fœcunda diuinitatis vnitas desuper imminens vnitati virium nostrarum, exigit similitudinem charitatis & virtutum. Ob hoc etiam singulis momentis nouo tactu tangimur, vt maiori similitudine semper innouemur. In innouatione vero tactus illius spiritus in esuriem & sitim spiritualem incidit, supereminentem diuinitatis abyssum auido gustu per amoris impetum penetrare volens. Ex quo desiderium quoddam insatiabile generatur, summis viribus elaborans capere bonum incapabile, & imẽsum metiri, sed frustra. Quia licet omnis amans secundum nobilitatis suæ modum & diuinæ charitatis tactum famelico desiderio ferrur in Deum, Deus tamen secundum practicum desiderium nostrũ ęternaliter manet incomprehensus. Hinc in nobis esuries & inhiatio desiderij semper permanet, diuinæ quoque abyssi immensitate nostro conatui obuiante, in ipso occursu tam magna & immensa claritas & intentio feruoris generatur, quod spiritus noster ab operatione sua retrusus seriari cogatur, & in sui vnitate sensibilis amoris incendio liquefieri ac paulo minus annulari, ad diuinam operationẽ quasi pura creatura solum passiue se habens. Et in hoc gradu, gratia Dei nostræque virtutes factæ sunt amor sensibilis proprium subiectum afficiens, sed circa obiectum deficiẽs. Quia spiritus noster, extremo quodam defessus anhelitu, ab omni ope destitutus est & amor effectus. Vnde simplex & aptũ receptaculũ est omnium donoꝝ, habilis ad omnes virtutes.

De consurrectione vitæ speculatiuæ & spiritualis, secundum partem hominis inferiorem.

Caput XII.

VIso de adornatione debita vitæ spiritualis secundum gradus & differentias donorum spiritus sancti, iam de consurrectione vitæ spiritualis prosequendum esse reor, qua noua nobis gratia semper super infunditur, vt amas spiritus ad centrum suæ cõsurrectionis introduci mereatur. Et primo de consurrectione secundum partem hominis inferiorem, scilicet secũdum vnitatem virium sensitiuarum. Quę nimirum consurrectio quatuor gradibus perficitur, semper eum ad altiora vitę spiritualis subleuantibus, & digniorem exercendi materiam ingerentibus. Nam primo diuina gratia profluis irriguis influens inferiorem partem hominis, scilicet sensitiuam intrinsecus excitat & stimulat, vt eum toto corde totisq; viribus sursum trahat, exigens cum Deo amatoriam conficere vnitatem: quem tractum sentit in corde, in vnitate virium sensitiuaruni, & præcipue in vi concupiscibili: quia tactus huius negocium agitur in inferiori parte hominis, quam priusquam ad altiora tendatur, emundari necesse est, et igniculo charitatis superpositã sursum agi. Hic autem internus stimulus adfert & aufert, pauperem facit & ditat, humiliat & sublimat, delitias ingerit & tristitias, sperare facit & desperare, ac indicibilia sunt contraria, quæ alternatis vicibus hic contingunt.

Consurrectionis spiritualis gradus quatuor. I.

1. Reg. 2

Ad maiorem autem euidẽtiam, hanc diuinam gratiam nos stimulantem & ad spiritualem cõsurrectionem excitantem assimilare possumus illuminationi solis & eius efficientiæ super terram. Sicut enim sol oriens mox in occidentalem partem mundum illuminat, & cuncta calore viuifico refocillatisc sol iustitiæ, supremа spiritus inhabitans, inferiorem hominis partem, cor scilicet cum omnibus sensitiuis potentijs sibi radicaliter coniũctis subito motu illuminat & accendit, cor liberum reddens ab omnibus, & omnes simul animæ vires, in virtute sui spiritus illuminat & accendit. Igniculo vero charitatis in corde succenso, mox omnes animæ vires sensitiuæ, in suam originem concurrentes, sui cordis vnitatem celebrant, quam nemo veraciter possidere potest, nisi in cuius corde spiritus sanctus ignem accendit amoris, vbi anima tanquam in regali lectulo decumbens in pace suauiter requiescit. Ex hac autem vnitate cordis compunctio generatur, non quidem doloris, sed amoris, quia tunc anima in se operationem inactionis diuinæ persentiens, ad reamandum compungit, & totis vitalibus inardescit. Ex qua compunctione mox quædam amoris affectio generatur, cor & vim appetitiuam compungens & penetrans. Est autem amoris affectio, quidam sapidus in Deum cordis appetitus, tanquam in summũ bonum omnis boni contentiuum relatus, qui omnibus creatis valedicit, ne scilicet in eam abusu sensualitatis concupiscenti as foueat, qa sentit se contactum intrinsecus æterno amore, cui super cĩa diligenti am adhibere cõcupiscit. Et ideo facile cõtemnit omnia, vt dd diligit assequat. Vnde ex hac affectione cõsurgit deuotio cordis, diuinæ laudis, & honoris, & gratiarũ actionis prodiga flamma, quasi flamma altaris incensi, in qua boni odoris thymiama gratitudinis adoletur, quod igne nõ redolet alieno. Hoc autem thymiama conficitur ex omnibus speciebus preciosissimis beneficiorum Dei, in creatione, recreatione, gubernatione, redemptione, glorificatione. Quas congerit cõpunctio, contexit affectio, incẽdit deuotio, & olfactui diuino in redolentem odorem laudis offert gratitudo. Ex gratitudine vero nascitur in corde geminus dolor. Vnus ex defectu diuinæ laudis, honoris, & gratiarũ actionis, alius ex desiderio profectus & incrementi virtutum, in quo semper se defecere dolet. Qui nimirum dolores, radix sunt & fructus, principium & finis omnium virtutum vitæ spiritualis.

Effectus solis.

Amoris stimulus.

Thymiamatis cũ quo.

Dolor geminus.

Secũdus gradus istius consurrectionis perficitur in voluptate spiritualiũ delicia rum, quarum suauitate gustata, repẽte cor & omnes sensitiuæ potentiæ, tãto torrente voluptatis internæ potantur, vt se spũs amãs æstimet diuini amoris amplexibus penitus inuolutum. Quæ delicię cunctis mundi voluptatibus sunt maiores, etiam si omnes vna capere posset creatura. In cuius voluptatis infusione, DEVS per dona sua cordi fic affecto pariter illabit, tantæ suauitatis saporem & iucunditatis cõsolationẽ secũ ferẽs, vt cor ipm voluptate dulcis-

II.

Psal. 35

dulcissima faciat intrinsecus exundare.
Cordis etiam tam ingens causat profluuium, quod se homo præ vbertate lætitię nequeat continere. Nec mirum, cum ebri etatem parturiat spualem. Est autem ebri etas vberior affectiui saporis & internæ voluptatis in corde receptio, q̃ ipsum cor digerere possit aut desideriũ exoptare, di uersis corporis gestibus profluẽs & exundãs. Quidã etiã cantibus diuinis, qdam vberibus lachrymis vbertatem dulcedinis exprimunt. Aliꝝ rum etiam membra tam impatiens occupat titillago, q̃d eos cogat aut currere, aut salire, aut pedibus tripudiare, aut manibus plaudere, vel mẽbris tremere. Quidam etiam intra se dulcedinis voluptate liquescunt, infinitaque similia contingunt in illa. Et hæc est deliciosissima vita secundum cordis affectionem, quæ haberi potest ab hoie. Vnde tanta quandoq; deliciarum vbertate repletur vt cor eius quasi vasculum musto plenũ absq; spiraculo, subitam minetur rupturam. Tu aũt fidelis amator, si sapiens fueris sicut apis argumẽtosa, singula Dei dona, tam præterita, q̃ præsentia rationis & considerationis alis circumuola, charitatiuæq; discretiõis aculeo, sic singulas diuinæ cõsolationis suauitates deliba, vt nusquam moras contrahas, sed ex omnibus materiam mellis, id est, laudis & gratiarum actionis enucleans, onustus ad diuini amoris cuoles vnitatem, in qua cum Deo manere desideres in æternum.

Ebrietas furiosa

III. Tertius proinde gradus istius consurrectionis, quandam ingerit inuitatiõem & allectiõem, altius adhuc & purius cor amantis intrinsecus ad vnitatis suæ complexum attrahentem, & in nouo gradu excitq; altioris erigentem. Hæc enim inuitatio super omnes priores delitias cor amantis afficit & delectat, quo consolationis & dulcedinis suæ donis quantumlibet præcipuis post tergum positis, suam nobis amantissimam præsentiam & amplexus dulcissimos æmulantibus, humilicq; laude & intima gratiarum actione, ad diuinarum diuitiarum pelagũ (vnde cuncta dona profluunt) reuertentibus, omnes animæ nostræ vires ad seipsum trahere nititur, inferiorem animæ partem eleuãs & exornans. Corde vero sic ad tantarum deliciarum conuiuium inuitato, mox toto affectu hiantibus arterijs se dilatat & expandit, ac omnes animæ vires ad pacis & charitatis vniclinium toto se desiderio præparant & ornant. Hæc autem inuitatio, est quædam æterni solis illuminatio, cor ipsum tantæ delectationis gaudio tã patulum reddens, vt nulla queat humana virtute recludi. Et ideo cor intrinsecus vulneratur, & amoris læsionem patitur, sed non tristitiam: qa amoris vulneratio, est dulcissima passio & grauissima pœna. Est etiam verissimum signum post futuræ sanitatis, causans pariter gaudium & dolorem. Nam sic vulnerato splendidus sol iustitiæ Christus radios infundit suæ claritatis, & ad suæ rursus vnitatis complexum inuitans, cordis vulnus renouat & relidit. Porro Christo per gratiam suũ inuitante, & ad vnionis osculum corde se totis viribus erigente, nec tamen vnitatis copulam consequi ꝑualente, mox in languorem incidit spualem. Et sic recens feruor, additus priori, corporis humores absque labore externo adurit, cõsumit & sicat. Sed ne palleas lector sane: nã languor iste nõ est ad mortẽ, sed vt manifestẽt opa Dei. Sic nãq; felici aĩa diuini cõplexus osculum cõsequi non valente, & eo carere nõ volente, amoris impatientia gñatur, tã exteriora q̃ interiora intolerabili ęstuatiõe purgens. Qua durante, nullius cã vsus creatur delectat, oĩa sustinere parata, vt id q̃d amat, obtinere valeat. Nã amoris impatientia cor amantis cõedit, & sanguinem eius bibit, qa validior est oĩbus gradibus spualis ardoris. Vñ etiã hoc in gradu feruor cordis internus validior est cunctis gradibus æstus huius spualis, corporalẽ naturam absq; exteriori labore conterens intrinsecus & consumens, fructusq; spualium vtutum magis decoquens & perficiens: qa radiꝝ diuinæ claritatis plerunq; tanto feruore cor impatientis amatoris inurunt, q̃d intimum sanguinẽ faciunt ebullire. Nam aliqñ tam anheloso desiderio & æstuanti impatientia cor impatiens, à carcere corporis absolui desiderat, vt illi quẽ diligit vniat, vt sese vix in hac mortalitate sustinere valeat, cum Apostolo clamitãs: Infelix ego homo, qs me liberabit de corpore mortis huius? Quo fit vt oculis cordis in cœlũ totus intẽtus, cœlestem aulam plenam gloriæ contempletur, & dile-

Vulnus amoris.

Languor amãtis.

Rom. 7

Cordis apertio.

ctum suum gloria & honore coronatum
Lachrymæ amoris. vbertate voluptatis suæ sanctos vniuersos inebriãtem, se vero velut exulem à patria multisq; calamitatibus circũdatum. Et hinc interdum nascũtur lachrymæ & gemitus, & anhelosa defideria multiplicanti. Quę lachrymæ cor illius tepore rori fluo vel in modico refocillãt, vtiles profectio naturæ corporeæ ad seruãdã valetudinem corporalem, q̃ sic facilius amoris impatientia toleretur, vt salus & vita corporis non amittat. Huicaũt impatienti amori nonnunq; *spũales gratiæ conferuntur.
*Alias speciales Nã interdũ in ἔκστασιν, vel excessum spũs rapiuntur, & de veritate sibi vel alijs necessaria y bis aut imaginibus corporeis aut similitudinibus spũalibus edocẽtur, vel etiam de futuris eis aliqua reuelantur: q̃ visiones vel reuelationes dicuntur. Quæ si fuerint angelo operante Dei y tute, figuris
Reuelationes fieri multis modis. imaginarijs exhibitæ, in speculo imaginationis ostenduntur. Si vero fuerint veritates intellectuales vel similitudines aliquę spirituales, qbus seipsum Deus vtcunq; reuelat, oculis intellectualibus ingeruntur, & quantum facultas suppetit, y bis deprompti possunt. Aliqñ etiam in mentis excessum amator impatiens rapitur, licet non penitus extra se, in q̃ddam s. bonũ incõprehensibile, q̃d iuxta eum modum quo vidit vel audiuit (q̃d in hoc intuitu simplici idem est) nullis valet sermonibus explicare. Et hoc solus Deus absq; alicuius creaturæ adminiculo, & sine oñi medio operatur, & raptus vocatur. Quandoque vero Deus subitis fulminibus coruscat in spiritu, quæ scilicet ictu breuissimo splẽdescẽtia spũm supra semetipsum velut in momento rapiunt, sed ipso lumine mox disparente, reuertitur ad seipsum. Et hæc est solius Dei præcipua quædam & excellens operatio, quæ reddit eos intellectuali lumine coruscos, quos dono tam singulari visitare dignat. Interdum deniq; patiens amoris impatientiam spirituali quodam lumine (Deo, q̃ placuerit medio, id agente) irradiatur. Ad cuius luminis blãdam faciẽ, appetitiua cordis affectio meIob. 32. dullitus delectata, dum in occursum illius impetu se flammeo valẽter erigit, mox sicut mustum absque spiraculo nouas disrumpit lagunculas: ita cupido cordis ex occursu luminis huius, tanto torrẽte potatur insolitæ voluptatis, vt liberalitatem noui gaudij, quod ob angustiam preprij captus intra se minime continere sufficit voce corporea eructuare cogatur, & iubilus nuncupatur. Qui est gaudium cordis quod nec verbis explicari potest, nec penitus reticeri, sed ineuitabiliter velit nolit extrinsecus reboat, proprias vices seruans, donec exercitium illud omnino consum mauerit. Interdum etiam tantam DEVS impatienti cordi dulcedinem suauitatis infundit, vt cor in delitijs veluti pisces in aquis innatet. Quidam denique intima deuotione suspensi reuelantibus angelis per somnia crebrius edocentur, sicut angelus domini Ioseph in somnis apparuit dicens: Noli timere accipere Mariam coniugem tuam. Et iterum: Surge & accipe puerum & matrem eius, & fuge in Aegyptum. Et iterum cum reuersurus erat ex Aegypto. Multisque locis legis veteris ab angelis homines edoctos per somnia reperimus.
Iubilus. Matt. 1. Reuelationes fac.

Hic tamen diligentius intuendum est, quod multi vigilias sensuum inueniuntur obseruare, qui multarum cogitationum immissionibus quasi quibusdam reuelationibus, suo iudicio se reputant abũdare, vel etiam miranda per somnia videre. Sed hi quia sensuum negocijs intendunt, impatientiam amoris ignorant vulnera charitatis nesciunt, sed dilectionis languore minime detenti, sani ægrius ẽ languescunt. Nam angelus satanę se transformans in angelum lucis, ad deceptionẽ insipientium, incautorum vel elatorum, qui pleni sunt vanitate, & vacui charitate, lumen quoddam phantasticum infundit intrinsecus à q̃ se sentiunt, veluti sacco penitus obuolutos. Et qa semp ad tales nouitates & reuelationes aspirant, in hoc lumine multa mirabilia p imagines phantasticas percipiunt. Quædam enim diabolus immittit cogitatui, quasi diuina fuerit inspiratio: quę qdem aliquãdo vera sunt, sæpius aũt falsa. Et hæc nimis gratanter ab inexpertis acceptantur, & tanquã diuina stolide venerantur, a cin talibus intimo cordis gaudio delectantur. Quo fit q̃d ab inani gloria paulatim depasti, virulento pabulo, diuini amoris affectũ inficiunt. Aduertẽs ergo satanas miselli fatuũ vanis visionibus delectari, vices multiplicat,
2. cor. 11

cat, visiões ingeminat, vt infelicē illudat, donec tandem immissionibus friuolis in gesta, veraciter asserere & pertinaciter defendere non formidat, simul cum meritorum suorum fructibus in barathrum serpentinæ seductionis & maledictionis ruiturus in æternum. Qui vero per vias præmonstratas incesserint, quamuis possibile foret huiusmodi diabolico lumine quandoque tentari: difficile tamen esset eos per hoc aliquatenus superari. Hactenus de triplici gradu huius consurrectionis dicta sufficiant.

De quarto gradu huius consurrectionis, qualiter exercetur in cœlica sanitate & infernali languore. Caput XIII.

IIII. VISO de tribus gradibus consurrectionis secundum partem hominis inferiorem, qui perficiuntur in proficeritate & affluxu diuinę gratiæ, iam prosequendum de quarto & supremo gradu eiusdem, qui perficitur in aduersitate & retractione diuinæ gratię. Pro quo sciendū quod qui peruenire desiderat ad perfectā & immediatam diuinam vnionem, necesse est quod Deo viuat secundum sui totalitatem, ita quod diuinæ gratiæ & inspirationi satisfaciat, & in omnem perfectionē virtutum ac spūalium exercitiorum subsequatur. Sic, inquam, in Deum per charitatem eleuatus, & sibi suisq; operibus perfecte mortuus, sicq; cum viribus suis cedens super informationem incomprehē sibilis veritatis (quæ Deus est) patiēdo fu scipiat. Et sic viuendo potest in virtutes egredi, ac moriendo in Deum ingredi. In quibus oīs nostra pfectio cōsistit. Quę duo simul iuncta, sunt sicut materia & forma, corpus & anima, sicut postea latius videbitur. In his autē duobus exercitijs clarificatur quis in intellectu, ditatur & superfluit in sensione & affectu. Vnde se totum dirigit ad Deum erectis viribus, puris intentionibus, vigorosis desideriis, argumētosis viuacitatibus. Hinc etiam facit eum amor in oībus esse sui inris, quia sequitur amorem in omnibus impulsibus suis, & qualitercunque moueatur ab eo, semper in amore & virtutibus proficit.

Motus amoris.

Amor autem mouet vnumquemq; secundum exigentiam suæ disp ositionis, habilitatiōis & exercitationis, quia gratia naturæ cooperatur & exercitijs. Vtilissima tamen eius motio consistit in duobus scilicet in cœlica sanitate, & infernali languore: quorum vicissitudinem omnem amantem spiritum sustinere necesse est. Hinc etiam vtriq; conuenientibus sibi exercitijs fideliter correspondere debet. Nā cœlica sanitas ipsum eleuat super omnia in quandam impertubabilem libertatem, DEVM secundum omnifarium desideri um cordis & animæ laudandi & amandi. Cum enim DEVM quis in se sentit cum multitudine diuitiarum suarum, hanc sanitatem adeptus est, quia ex hoc sapiens efficitur, illuminatus ratione, profluus do ctrinis cœlestibus & anagogicis, feruidus & largifluus, charitate superplenus, & ebrius spirituali lætitia & sensione, fortis & agilis ac industrius in prosecutione diuini beneplaciti: & alia innumerabilia consequitur, quæ sola docet experientia, sicut in præcedentibus tactum est, & in sequentibus prosequendum. Languor autem infernalis hominem deijcit in omnem desolationem & priuationem omnis saporis & consolationis. Licet enim interdum cœlica sanitas seipsam ostendens confidentiam & spem ingerat, cui nemo contradicere potest, statim tamen iterum deijcitur in desperationem, quam nemo subleuare vel consolari potest, quasi nunquam electus esset à Deo. Tunc enim sentit se miser & peccatorē, quasi nullam de Deo vel vita spūali notitiā habentem. Oīs consolatio creaturæ est ei desolatio, cum tñ ex altera parte diuina consolatiōe penitus sit priuatus. Inter has ergo duas mēsas famelicus sedēs & desolatus, factæ sunt ei lachrymæ eius panes die ac nocte.

Sanitas cœlica.

Languor infernalis.

Psal. 41

Hic igitur consurgit quartus gradus spūalis consurrectionis, secundum partē hominis inferiorem, quo diuini splendoris ac feruoris subtractio & amantis desolatio interiorem animæ partem, ad altiora virtutum exercitia prouehit, & nouo vitæ spūalis ornatu decorat. Nam ipse quōdam opulentus & omni suauitate refertus, ac amoris ardore æstuans, iam se pauperem inuenit & tepidū, à Deo derelictū

Sagitta diuinæ probationis prima

&

Iob.1. & ab omni dulcedine desolatum, sedens que cum Iob in sterquilinio desolationis, & præterita conferens querulatur, & dicit: Nonne tu eras ille quondam potes & dives inclytus & nullius indigens, qui terram despiciens in cœlestibus versabaris, nec vllis Dei donis contentus ad solius deitatis inhiabas amplexus? Vbi nunc vir tutum diuitiæ, amoris deliciæ, suauitatis consolationis internæ, præ cuius dulcedine, dulcibus lachrymis, flammeis suspirijs, mellitis laudibus, desiderijs & gratiarum actionibus deuotissime redūdabas? Et hæc est prima sagitta diuinæ probationis, qua discernuntur serui fideles ab infidelibus. Sed proh pudor, quàm multi sunt, in quibus diuina consolatione subtracta, charitatis & perfectionis feruor in frigescit, ita quod in virtutibus & operibus bonis protinus labefacti, carnis mollitiem, & corporis quietudinem etiam extra discretionis regulam concupiscunt? Quia nimirum nonnulli diuinis optant consolationibus refici, si tamen has fine suis laboribus valeant adipisci: sin autem in creaturis venantur solatia, ad quod interdum damnosa sequuntur pericula.

Infidelitas in dilectione.

Delicati amici.

Quidam etiam pusillanimes & tenelli fibi videntur, & ideo quicquid humanitatis & solatij suo corpori quiuerint exhibere, totum sibi necessarium suspicantur. Sed meminerint scriptum esse. Quia Dei sapientia non habitat in terris suauiter viuentium. Et hi quidem licet mortale vitium statim non incurrant, ardor tamen deuotionis minuitur, & internum cordis excitium præpeditur, ac diuinæ suauitatis, virtutumq; sapor obtunditur. Quidā aūt post acceptas diuinæ suauitatis epulas, ad tēpus à Deo derelinquūt, licet nō vsquequaq; qui plerunq; instabilitatis ægritudine laborantes diuersis inordinatis appetitibus agitantur. Nam hodie modum vnum eligunt viuendi, cras autem alium: sicq; infinitis circumferuntur inconstantijs. Cuius ratio est, quia cordis intentione & industria plus virtutum operibus & exterioribus cultibus inuigilant, quàm Deo diligendo, & ad eius vnitatis complexum anhelando. Vnde quanuis per hoc gratia non amittitur, eo quod in virtutum actibus Deus intenditur, inconstantia tamē animi enutritur, quia supra omnia virtutum exercitia in Deum animus se quiescere non experitur. Vnde thesaurum preciosum ignorans in agro suo gerit absconditum, quia quem in sesmitis virtutum & operū gyrouagus quæritat, hunc supra suam intentionem & omnem virtutum & exercitiorum multitudinem, in suæ mentis solitudine non habet. Vt igitur inconstantiam suam cureret, super omnia in Deo & in eius vnitate sublimi requiescere discat. Quidam denique ad Deum eriguntur, intentione quidem recta, sed non simplici, cum aliquo scilicet extraneo iuxta posito, quod sub eadem intentione pariter extraordinarie quæritur. Vnde in omnibus quæ agunt, natura quod suum est occulte venatur, eis nihilo minus plerunq; quæ fitionem hāc ignorantibus, vtpote propriam notitiam non habentibus. Et hi similiter vitam suam diuersis modis mutare proponentes, & diuersa consilia quærentes, hodie vnū eligunt confessorem, cras alium. Et licet importuni sunt in exigendo cōsilium de singulis, sic raro consilium cuiusquam ex equunturised in consilijs sibi vituperata defendere, reprobata excusare & probare, damnata vero saluare conantur. Et quidem occultus amor sui, & elatio cordis abscondita, huius incōstantiæ potentissima sunt fomenta. Et hi oram inferni lubrico perambulant, in profundum barathri, &, si paululum nutauerint, prolapsuri.

Natura quæsita

Sagitta diuinæ probationis secunda

Amici instabiles

Iob 18

Cæterum, qui in hac tentatione serui fideles inuenti fuerint, illos Deus secunda probationis sagitta aggreditur, sicut Tobiæ dictum est. Quia acceptus eras Deo, necesse fuit vt tentatio probaret te. Hi nanq; non solum spiritualibus consolationibus denudantur, sed insuper infinitis tribulationibus & tentationibus exponuntur, tam spiritualibus, quàm temporalibus. Qui tantis calamitatibus fracti, si necdum ad amicitiæ perfectionem peruenerint, iam incipiunt desperationis lapsum timere, & in desperationis limen impingere, veluti in stationis vltimo termino constituti. Et hic quidem amici veri fidelitas comprobatur. O vere fidelis amicus, qui circundatus vndiq; tribulationibus innumeris, dicebat: Etiam si occiderit me, in ipso sperabo. Cuius fidelitatem si quis voluerit imitari, confidat se à Deo

Tob. 12

Fidelitas vera quæ Iob 13.

Deo non odiose, sed amorose derelictum humilique corde retractet, se nihil habere quod non acceperit: & ideo sicut gloriari
1 Cor. 4. non debuit quasi non acceperit, ita nec
Iob. 1. nunc contristari debet, quod aliunde accepturn amiserit. Vnde sedeat cum Iob humiliter in pulueremiseriarum suarum & virtute crucifixi, quæ vt testa aruit, in patientiæ fornicem radiat, dicens: Dominus de
Psal. 21. dit, dominus abstulit, sicut domino placu
Iob. 1. it, ita factum est. Sit nomen domini benedictum. Reuoluit, inquam, quomodo
& 2. Christus in tantis angustijs & pressuris
Mat. 26 suæ passionis & mortis, à dilecto patre fu-
Rebelli erat etiam internis delectationibus priua
a Christi tus secundum inferiorem hoïem. Insuper ab inimicis erat illusus, vilipensus, innumerabilibus iniurijs affectus: tandē ignominiosissimæ morti addictus est & crucifixus: obediens tñ in omnibus dilecto patri permansit vsq; ad mortem, cum tanta patiētia, mansuetudine & inextinguibili amore, crucifigētium malitiam excusans veniam pro eis deprecans, omnes conuertivolentes in suam gratiam recipiens. Et nos similiter si viuentes in angustijs nobis omnino moriinur, tunc oia nobis in
Luc 23 bonum cooperantur. Nam Christus cum
Rom. 8 se totum obtulit voluntati patris, in hac
Luc. 22. sua renunciatione amor eius tāti vigoris & ardoris erat in spiritu, tantaq; pressura & angustia in natura, quod omnia membra eius supbenedicta sudorem sanguineum sudabant decurrentem in terram. In qua suispius renunciatione nos sibi vendicauit amore suo ad seruiendū ei: in passione vero & morte debitum nostrum soluit, vt sui iuris essemus moriētes vitijs, cō cupiscentijs & omni prorsus proprietati.

Abrenū ciatio. Si ergo eum sequi cupimus propriæ volū tati renunciare iubemur, & eius bñplacito omnia subdi: & sic eius emptio confirmatur in nobis. Debemus etiā restringere sensus, deuincere naturā, tollere crucē, seq Christū, vt sic ei debitū pro nobis solutum solicite reddamus, qa per eius mortem & nostram voluntariam pœnitentiā eidem vnimur, & serui fideles efficimur. Sed vbi nostræ volūtati etiam in aduersis morimur, vt eius beneplacitū fiat velle no
Matt. 6 strum & desiderium, ibi eius dilecti amici efficimur. Moriēs ergo sibi, diuino be
& 26 neplacito totaliter se offerat, dicens: Fiat
Mar. 20

voluntas tua, tam in aduersis, q̄ in prosperis. Totus enim tuus sum domine. Tolle, quod tuum est & vade: quia paratū me senties ire, siue in infernū, siue in paradysum, si tuæ dulcedini sic complacuerit. Et sic renascimur spiritualiter, à spiritu sancto vere liberi effecti, quia spiritus noster p amorem eleuat in vnitatem diuini spiritus, libertatē vnam cum Deo possidens. Qua libertate spiritus noster supra naturam propriam eleuatur, id est, supra pœnas, labores, angustias, pplexitates, solicitudines, timores mortis, inferni vel purgatorij, & supra omnes aggrauationes, quæ contingere possunt in corpore & anima, in præsenti & in futuro, quia consolatio & desolatio, dare & accipere, viuere & mori, & similia, subter amorosam illam remanēt libertatē, qua spiritus eius vnitus est spiritui diuino. Vnde etiā nubes illa tenebrosa cito ptranseat, & claritas solis iustitiæ to tam regionē maiori gratia & consolatiōe perfundet, q̄ ante. Quod vtiq; meruit per abnegationem seu abrenunciationē suipsius, & humilem vnicordiam diuinę voluntatis in omnes angustias & tribulationes. Et ideo gratia Dei clarificabit & adimplebit omnia interiora eius. Et tunc sentiet quod eū Deus diligat, & ipse Deo placeat: & in hoc tota natura eius interna consolatione replebitur, ac sanguis eius in venis mirabili calore quasi bullire videbitur, ad omnia membra diffluens.

Cor etiam oblectatione vehementi seipsum expandens exhibet ad opulenta munera donorum & gratiarum altioris vitę recipienda. Sic affectiua virtus ad Deum aspiratione mirifica se patulam reddit, vt lut flamma quædam ignea deuotionis in ternæ cum laude & gratiarū actione.

Dehinc anima declinat in detestationem & indignationem suispius. Ratio quoque defectus & negligentias multiplices ostendit, in quibus sibi ipsi displicet, indignum se reputans diuinis consolationibus & beneficijs, dignumque desolationibus vniuersis, licet LEVS sola sua infinita largitate dona sua tam largiflue communicat. Et in hoc magis in Dei laudem & gratiarum actionem animus accēditur. Sic iugiter exerceat ascensum in Deum per inflammata desideria, & descensum in seipm cū humilitate & despectione

ne propria, vt sic in vtroq; quotidie proficiat, vt diuina gratia profusius affluat, & affectus in laudem & gratiarum actiõem accrescens in se deficiat. Tunc enim quic quid rependere potest, quasi nihil sibi vi debitur repectu illius quod respẽdere desiderat. Et in hoc desiderium vulnerabit cor eius sensibili dolore, qui dolor au getur & renouatur in exercitijs anhelosi amoris ad Deum. Et hæc est tertia proba tionis sagitta. Vnde quandoq; videbitur languenti, quod cor & sensus dilaniabun tur & disrumpentur, & tota natura desideriosis consurrectionis impulsibus mori & deperire debeat, efficacia amoris impatientis agitata. Dum igitur impatiens amator sic æstu diuini amoris vulneratus & languidus ardore continuo per impati entiam decoquitur & detorretur flamma desiderij & affectionis in dies accrescente, quandam intolerabilem cordis angustiam incurrit, velut si parturiens pariendi facultate priuetur. Quo fit vt dum intuitu vicario, nunc vulnus cordis, nũc vultum amati contemplari nõ desinit, sic citate crescente (quæ lima caloris est) simul crescat & ardor impatientiæ & dolor angustiæ. Et hic probantur occulti filij Dei. Nam aucto languore, tandem id agitur, vt quẽ admodum arbor in arido, sic ipse in nimio æstu totus deficiat & arescat, ac martyr amoris effectus corporaliter moriens, purgatorij nescius, amoris igne purgatus, ad patriam supernam euolet. Verumtamen licet huiusmodi secure moriatur, quem nimius languor amoris viuere nõ permittit, arbor tamen dum fructus ex se sperat ur vberior, non est aliquatenus euelenda. Hinc licet omnes patientes amoris impatientiam sub hoc exercitio languere necesse est, nequaquam tamen omnes moriuntur discretionis regimine gubernati. Et ideo tales fortes fint in expectando dilectum, prudẽtes aduersus diabolicas insidias, vsiones scilicet & immissiones, nec stolida facilitate mori eligant, sed semper Dei laudes, sibique nouas virtutes, patienter viuendo, procurent, ac rationis moderamine quantum valuerint se compescentes, & tempus à Deo præfixum expectantes, viam amoris regiam quaqua versum duxerit, per amara, dulcia, læta vel tristia, ac similes amoris impetuosos turbines libera fronte gradiatur. Tandem enim tempore constituto, contemplationis alas recipient, & volatu celerrimo, Dei visuri arcana, cœlorum abdita penetrabunt.

Sagitta diuinæ probationis tertia.

De consurrectione vitæ speculatiuæ & spiritualis, secundum vires animæ superiores, id est, secundum mediam partem hominis. Caput XIIII

EXpediti de consurrectione spiritualis vitæ, quantum ad partem hominis inferiorem, iam prosequamur eandem, prout in superioribus animæ viribus feliciter actitatur. Quam vtiq; fidelis anima promptuit in eo, quod de cunctis suis desolationibus per mortificationem propriæ volũtatis, interni gaudij sibi libamentum concepit, & in Dei manibus cum illo se offerens, de eo quod ad honorem suum pati sibi concesserit, iucundatur. Hoc enim, nisi fallor, si sic perfecerit, nunquam tam intimo gaudio refectus fuit, qa nil puto dulcius amatori, quàm vt se sentiat omnino sub dilecti sui voluntate redactum, si tamen per omnes prædictos gradus prius ascenderit, quamuis non omnibus modis prædictorum exercitiorum vsus fit. Non enim omnes necessarios esse dicimus, sed tamen fundamenta virtututum, quæ sunt humilis obedientia in agendo, & mortificatæ voluntatis patientia in sustinendo, omnino esse necessaria confirmamus.

Fidei & virtutum.

Quia cum quicquid amor dare voluerit vel auferre, in hoc pacem & complacentiam inuenerit, & se perfecte renuncians in Deum per amorem ad prosequendum diuinum beneplacitum, secundum sui totalitatem transfuderit, in hoc eius spiritus immobilis & liber perseuerat, eo quod in aduersitatibus sine retractione voluntatis ambulat: & habilis effectus cum Deo immediatam vnionem experiri meretur. Propter omnimodam enim voluntatis vnionem Deum in se sentit secũdum plenitudinem gratiarum & donorum, quasi viuidam sanitatem essentiæ suæ & omnium operum suorum. Et exinde tandem

sequi

sequitur vigorosa quædam consurrectio partem hominis superiorem scilicet supremas animæ vires illuminans, ad perfectionem deducens, ampliori gratia & dignitate ditans, ipsiusq; Dei maiorem simi litudinem imprimens, ita quod in ea Deus fulgentiori claritate coruscans, opulentas influentias donorum suorum ingerit spiritum nostrum stabilientium, clarificãtium & locupletantium. Sed hæc influentia diuina exigit effluxum, & cum omnibus infusis diuitijs in suam originem petit refluxum, omnia collata repetens cum vsura, & amplius exigens, quã vlla foluere posset creatura. Et in hac consurrectione Deus occurrens, multa mirabilia reuelat: nec mirum, quia gradus eius, & habitudo sublimior est & Deo similior, quàm prioris, eo quod supremæ vires animæ infignius ad actualitatis suæ perfectionem deducuntur.

Fons trium virtutum.

Hanc igitur consurrectionem, quæ in plenitudine diuinæ gratiæ peragitur, cooperante propria industria & argumentositate, similare possumus fonti, tribus riuulis diffluenti. Est autem fons iste plenitudo gratiæ in vnitate spiritus infusione diuina scaturientis. Quia gratia tanta Deus in vnitate spiritus nostri se tenens est sentialiter immanendo, tribus riuulis operationis diuinæ vtcriuatur in tres intellectuales animæ vires, velut in tres alueolos actualiter se diffundendo.

Riuus operationis diuinæ in memoriam.

Primus ergo riuulus ab vnitate spiritus in ipsam vim memoratiuam defluẽs, est quædam metallis, simpla & vniformis serenitas, nullis qualiumcũq; formarum discretionibus variata, sed supra omnia sensibilia vel sensitiua, phantastica, imaginaria ac vniuersa præpedientia, memoriam eleuat, & in vnitate spiritus stabilem reddit. Nam à summis ad ima aquarum more defluitans, vniuersos alueolos virium tam supremarum, quàm infimarum pertransit, & eos more marini refluxus ad

Ephe. 4.

suam recurrens originem, super omnẽ multiplicitatem & officiorum occupationes sustollit, ac mentalem in homine simplicitatem creans, tribuit vnitatem spiritus in vinculo pacis. Sic homo secundum intellectualem memoriam, velut in serenitatem ætheream eleuatur, & ab omnium formarum incursibus, & temporalium mutabilitatibus depuratur. Nam per hoc simplex, serenum & infusum sibi lumen inuenit se recollectum, stabilitum, penetratum & ancoratum in vnitate suæ mentis, & in nouum spiritualis vitę gradum eminentiorem prioribus constitutum. Ethic vnitatem spiritus sui, veluti quãdam propriam possidet mansionem. Ac vnitas ipsa per Dei dona simplicemq; intentiõem ad illam excellentissimam inclinabitur vnitatem, in qua cum omnibus sanctis pater & filius nexu sancti spũs sunt vniti.

Riuus operationis Dei in intellectu

Secundus autem riuulus ab vnitate spiritus in ipsam vim intellectiuam defluens, est quædam spiritualis claritas, influentia sua nostrum intellectum, & rationem ad quæuis virtutum exercitia cognoscenda, & ad arcana sacræ scripturæ discretionis acumine penetranda, multiformiter illustrans, & reuelans in omnibus virtutibus luculentissimam veritatem. Vnde sicut sol materialis radijs suis vniuersum perlustrat, clarificat & fœcundat mundum, sic diuina claritas, quæ (prout hic sumitur) est quædam interna apparitio Dei scilicet intelligentia quædam ex Deo fluens, quæ nostram internitatem apertam cõseruat, & intellectum nostrum super omnem tumultum imaginationum & cogitationum in puro quodam & nudo silentio superexaltat. In quo noster intellectus attingit ipsum eloquium DEI, quod est internum quoddam susurrium, faciens nos intelligentes. Quo nimirum habiles efficimur, ad suscipiendam omnẽ veritatem, quam nos Dei spiritus intrinsecus edocet. Et sic noster intellectus ad eloquium Dei semper eleuatus permanet. Hæc, inquam, claritas in superiori mente resplendens, effundit in omnes vires inferiores, lucidos & splendentes radios scilicet sapientiam, scientiam, clarum intellectum, rationalem considerationem & discretionem in omnibus virtutibus, quibus in anima regnum DEI perornatur. Sed amor, qui DEVS est, fine mensura regnat in puritate spiritus nostri, veluti carbonum ardentium flamma siridens, igneo amore incendens & inflammans cor nostrum & voluntatem, sensus & affectum, & omnes animæ vires in amorem modintescium & impetuosum transferens, prout postea clarius videbit.

Toan. 16. Claritas Dei in intellectu

Veruntamen efficacia claritatis huius, neq; quaquam nostræ facultati subiacet, licet nostris iugiter insit animabus sed Deus secundum inuestigabile beneplacitū suæ voluntatis eam pro loco & tempore pandit & abdit, dat & accipit, & ad nutum suum silere facit & loqui. Illustrati tñ lumine claritatis huius, reuelationibus aut attractione superessentiali necessario nō indigent, quoniā cor, vita, conuersatio, mānsio & omnis intrinseca habitudo, sup sensualitatem existit in spiritu, vbi deus ipsis vel alijs necessaria, quæ voluerit, reuelat. Hic igitur oculis suis intellectualibus iā clarificatis prouide consideret, an in omnibus perfectam Christi similitudinem gerat, non solum secundum humanitatē, sed etiam secundum eius diuinitatem, ga ad imaginem & similitudinem Dei creati sumus. Deinde se ad intellectualem eleuet veritatem scilicet sublimem Dei naturam cum personalibus proprietatibus & attributis, quantum creatum lumen ostēdere sufficit, considerans. Quia non decet tam immensæ bonitatis naturam infœcunditate mortua sterilescere, sed inuestigabilis excellentiæ virtutibus & operibus ditescere. Consideratur enim diuinitatis natura, vt immensa quædam simplicitas, inscrutabilis profunditas, inaccessibilis altitudo, æterna longitudo: Vt filens quædam & tranquilla caligo, vasta solitudo, requies æterna sanctorum, commune fruibile suiipsius & omnium beatorum: & plura similia miranda considerari possunt in hoc infinito pelago deitatis. Porro, licet propter nostrorum sensuum rusticitatē, quibus & per quos loquimur, sensibiles similitudines proferimus, in veritate tñ bonum immensum & simplicissimū intellectualibus oculis aspicitur. Deinde, cōsideret personarum proprietates, & attributa, patrem scilicet omnipotentē esse potentiam & maiestatem, creatorem & cōseruatorem, motorem, principium & finem causamq; primariam omnium creatorū: Ac filium eius vnigenitum inuestigabilē esse sapientiam & veritatem omnium creaturarum, vitam & exemplar, artis paternæ regulam infallibilem, deitatis oculū abdita cuncta peruidentem, gloriæ paternæ splendorem, electos iuxta singulorū merita perlustrantem. Spiritum denique sanctum incomprehensibilem esse largitatem charitatis, misericordiam inæstimabilis pietatis, pelagum inscrutabilis bonitatis, torrentem cœlicolas omnes inebriantem indeficientis voluptatis, flammam igneam omnia in fauillam redigentem, deificæ vnitatis præparatorem, & introductorem ad gaudium æternę felicitatis, nexum & complexum patris & filij, omniumq; sanctorum in fruendo delicijs ac diuitijs deitatis, ac infinita similia. Denique licet incomprehensibilis plenitudo diuitiarum Dei nos in admirationē operum diuinorum sustollat, præcipue tamē largiflua communicatio diuinæ naturæ, stupore suæ effluentiæ super omnia reddit attonitos. Cum. s. contemplamur incomprehēsibilē deitatis essentiā esse commune fruibile Dei & omnium beatorū, ac diuinas personas, se suis effluxibus & operibus cōmunicare (in bonis glorię, gratiæ vel naturæ, in supernaturalibus vel naturalibus) omnibus creaturis, rationalibus, irrationabilibus, intellectualibus materialibus & immaterialibus pro dignitate, captu & indigentia singulaꝝ. Et hinc ei nascitur admiratio quædā ineffabilis, ex qua sublimis oritur in diuina bonitate confidentia, quoddamq; præcipuū internum spiritus gāudiū, cūctas animæ potentias, & ipsam spūs vnitatē penetrās & complectens. Ex quo nimirum denuo tertius riuulus oritur ab vnitate spiritus in ipsam vim amatiuam defluens.

Gene. 1

Considerāda quæ nā in diuina natura.

Consideranda quatenus personarum proprietates.

Riuus diuinæ operationis in vim amatiuā

Hic aūt riuulus est infusio quędā ignis spiritualis, voluntatē amore silenti ac trāquille penetrans & accendens, ac magnificis diuitijs & delicijs inundare faciens. Nam gaudium prædictum sancti spūs & afflatio diuini amoris ex plenitudine fontis gratiæ riuum istum eliciunt voluntatem ignea qualitate succendentē, & in vnitatis fauillam omnia redigentem, oēs animæ vires opulentis muneribus ingenuitate præcipua perfundentem, ac amorem quendam, eo subtiliorem et laboris expertiorem, quo spiritualiorē in ipsa volūtate creantem. Calor aūt huius ignei amoris tam vehemens est, q̄d totos nos peraddorem cōburere & inflammare nititur. Qui cum perfectę spiritū in vnitate cōplectię, tunc spiritus viuacitatē attingit, abyssales Dei

Dei diuitias ſpiritum deguſtare faciens, ita quod omnia interiora eius mirabili quadam oblectatione commouebãtur. Et exinde protinus anhelatio conſurgit & conflictio in amoris vnitatem. Nam ſpiritus amans diuinum amorem inuocat, vt in abyſſum ſuæ infinitatis illum deuoret & conſumat, vbi vniuerſi ſpiritus in operibus ſuis deficiũt, & ipſi fruitioni cedũt. Econtra vero diuinus amor in nobis per manens & nos in ipſo, ac omnia bona opera noſtra nobiſcum operans ſine voce, cum intellectuali impreſſione, clamore valido iugiter ingerit, dicens: Soluite q̃d debetis, amate * amorem vos æternaliter amantem. Hæc enim vox eſt excitatio vel agitatio quædam interna in noſtro ſpiritu, omni tonitruo materiali terribilior, cuius conſcatio cœlum nobis aperit, & lumen æternæ veritatis oſtendit.

Anhelatio in amoris vnitatem.

** Alias amatorẽ.*

Et quia nunquam amor ſilet, quanto plus amamus, tanto ardentius amare concupiſcimus, donec ardor amoris tam intemperatus efficitur, quod ipſum amoris exercitium inter nos & Deum vadat & redeat, more fulguris coruſcantis, & tamen comburi non poſſumus. Is igitur, cui riuuli prædicti ſic infunduntur, ſpiritualis efficitur, & diuino lumine luminoſus: qa gratia in vnitate ſpũs, veluti fons viuus ſcaturiens per potentiarum riuulos effluens ſuæ fœcunditatis efficaciam, virtutũ operibus manifeſtat: ſed refluxum omniũ riuulorum ad originis ſuæ locum expoſtulat. Nam Deus mare quoddã eſt infinitæ magnitudinis, fluxum iugiter faciens & refluxum, ac electorum mentibus infundens aquas gratiæ vel gloriæ, iuxta dignitatẽ vel indigentiã ſingulorũ, easq; cum alueis ſuis vniuerſis, vſq; ad minimã guttam, etiã cum vſura repetens & reſorbens. Præcipue tũ exigit (vt dictum eſt) à nobis diligi iuxta magnificentiam ſuæ dignitatis. Quod qa nulla prorſus creatura perficere poteſt, omnis amans ſpũs in hoc ſalutare mandatũ deficit. Vnde fidelis amator ſoluere cupiens qp petitur, ſummis innixus viribus proprium modum excedit. Et in ipſo exceſſu vagabũdus diligit ſine modo, totisq; præcordijs volẽs, ſed nequiens opus perficere virtutis infinitę, cum tamen finita ſit virtus omnium creatararum. Sed amor impatiens nec de impoſſibilitate ſolatium accipiens: nec de difficultate remedium, licet ſua deficientia labefactus fuerit, vires tamen reſumens ad præſumptum opus exequendũ, toto ſpiritu renouatur, quatenus Deus iuxta ſuam exigentiam & ſecundum amoris deſiderium diligatur. Huius denique rei gratia glorificati ſpiritus vniuerſi iugiter in vnam amoris flammam conglobantur, vt exactum opus dilectionis, q̃d per ſe nullus adimplere ſufficit, ſaltem in vnum flammeum amoris cuneum conglutinati, valeant aliquatenus cõſummare: quod tamen vniuerſæ creaturæ foret impoſſibile. Vnde amor vnum eligit ex duobus, aut opus præſumptum perficere aut ardore ſuperferuido liquefactus in ſua deficientia prorſus annulari. Et licet neutrę aſſequi poteſt, in hoctamen luminoſa ratio mirifica voluptate iucundatur, quod dilectus ſuus tam diues & excellentiſſimæ maieſtatis eſt, vt omnem creatam virtutem in infinitum excedens, à nulla prorſus quàm à ſua propria dilectione, pro magnitudine ſuæ dignitatis ametur.

Amor ſine ſilẽtio

Dilectio amoris.

Deus cur comprehẽditur.

Amor beatorũ qualis

De conſurrectione vitæ ſpeculatiuæ & ſpiritualis, ſecundum partem hominis ſupremam, id eſt, ſecundum vnitatem eſſentiæ ipſius animæ.

Caput XV.

NVnc ordine debito proſequamur exercitiũ ſpiritualis conſurrectionis, quod celebratur in vnitate noſtrę eſſentiæ. Ad cuius euidentiam primo ſciendũ eſt, q̃d vnitas ſpiritus noſtri ad vnionem ſpũs diuini dupliciter ſe habet. Primo eſſentialiter: & ſic immediate naturaliter abſq; alio quomõ ſe habeat. Vniuerſitudinis interſtitio Deo coniũgitur: qa ſpũs noſter iuxta ſummũ & intimum apicẽ eſſentiæ ſuæ, ſui exemplaris, ad cuius imaginẽ creatus eſt, impreſſionẽ luminisq; diuini vultus ſignationẽ ſemper ſuſcipit, inhabitatio Dei perpetua naturaliter factus, & ab æterna immãſione diuinæ eſſentiæ poſſeſſus, nouoq; ſemper diuinæ viſitationis affluxu frequẽtatus. Hæc autẽ vnitas ſpũs noſtri cum Deo, nequaq̃ ſua virtute ſubſiſtit, ſed in Deo manẽs, ex Deo manat, & à Deo dependens, in Deũ

Vnitas ſpũs creati ad vnitatem ſpũs diuini

velut in suam ęternam causam reflectitur, nec à Deo vnquam in æternum separabitur. Nam ipsa naturaliter ineſt nobis adeo vt ſi creatura aliqua à Deo. i. à ſua cauſa ea tenus ſepararetur, protinus in nihilum de cideret. Veruntſi hæc initio, qua ſic Deo naturaliter ſpūs noſter eſt vnitus, nec ſanctos nos efficit nec beatos, qa ab oīibus æqualitate naturali veraciter habetur, licet non æqualiter ab omnibus experitur. Eſt tamen quodammodo cauſa primaria, & quaſi materiale quoddam omnis ſanctitatis, & principium beatitudinis.

Vnitio ſpūs noſtri cum Deo quid efficiat.

Secundo vero vnitas noſtri ſpūs, præter hanc eſſentialem habitudinem, etiam potentialiter, & ꝙatiue ſe habet in ſemet ipſo, velut in proprio pſonali eſſe ſubſiſtens. Et hic eſt fons & origo ſuſmarum potentiarum ipſius aīæ, principiū & finis oīs creati opis, tam naturalis q̄ ſupnaturalis creaturæ. Veruntñ vnitas, in quantum vnitas eſt, nō operatur, ſed oēs animæ vires, q̄uis modo operentur, ẏtutem & poteſtatē ab origine ſua recipiunt. i. ab ipſa vnitate ſpūs, in eſſentia ſua pſonali originaliter ſubſiſtentis. Vnde in hac vnitate omnino neceſſarium eſt, vt vel Deo ſimilis ſpūs per gratiam & ẏtutes, aut diſſimilis per mortale peccatum efficiatur: qa ſicut ad imaginem, ita & ad ſimilitudinem Dei. i. ad gratiæ informationem creati ſumus. Quæ. ſ. gratia lumē eſt deiforme nos illuminans, & noſtro creatori nos aſſimilans, ſine quo Deo ſupernaturaliter vniri non poſſumus, q̄uis imaginis impreſſionem, & naturalem cum Deo vnitatem amittere non valeamus. Ob quam cauſam deus in nobis aptitudinem congruam ſuſceptioni ſuæ gratiæ reperiens, inſtinctu ſuæ liberaliſſimæ bonitatis ſibi nos viuificare, ac per gratiam aſſimilare nō differt. Quo ſpūs noſter in amorem fruitiuū immergio feliciſſimo ſe profundat, & ex hoc ipſo ſit quædam vnio ſupernaturalis & mediata, in qua ſumma noſtra beatitudo conſiſtit. Ex ea nanq; tam naturalia, q̄ ſupernaturalia dona fluitant, & tamen in ea ſpūs amans ſuper omnia regeſcit. Nec eſt hiç aliud niſi deus, & ſpiritus deo coniunctus & vnitus. In qua ſcilicet vnitate nos à ſpiritu ſancto ſuſcipimur, & verſa vice nos cum ſpū ſancto patrem & filium ſuſcipimus, totamq; deitatis naturam.

Cęterum, inclinatio fruitiua ſpūs in deum ſuper omnia requiem quærens, oīne id in eſſentiali ſua exiſtentia ſupernaturaliter conſequitur & poſſidet quicquid illic ſpiritus naturaliter eſt adeptus. Porro in hoc omnis noſtra beatitudo conſiſtit, quod per ſimilitudinem & gratiæ vel glo riæ medium, in eſſentialis vnitatis ſuæ re gionem ſpūs introducatur, quia gratia via eſt per quam venire neceſſe eſt in nudam ac ſimplicem eſſentiæ ſuæ vnitatem, cui deus cum omnibus ſuis diuitijs liberaliter ſe infundit. Peccatum enim, quod ſolum eſt obex gratiæ, tātum chaos tenebrarum & diſſimilitudinis, inter potentiam & eſſentiam (quam deus inhabitat) interponit, quod eſſentiæ ſuæ ſpūs noſter vniri nequeat quæ ſibi vtiq; patria eſſet & proprium ḡtis cubiculum, niſi per peccatū in regione diſſimilitudinis exularet. Ex ḡbus patet, quod deus ḡbuſdam mediis, gratia. ſ. & donis multiſariis ad nos venit cui vice verſa virtutibus & exercitijs mediantibus occurrimus. Et ſic actualis iſte concurſus diuinis donis, noſtriſq; virtutibus cum operatione ſpiritus mediantibus, perficitur, & felici cōſurrectione ſpiritus noſter in vnitate ſuæ eſſentiæ Deo coniungitur. De qua. ſ. vniōe ſermo præſens loquitur. Hæc enim conſurrectio cæteris nobilior, altiori gradu nos ad ſummum exercitium ſpiritus noſtri ſub creato lumine prouehit, magis ac magis ſemper in Deum profundat. Quæ profundatio ſimilis eſt fluminibus fine ceſſatione & reuerſione in mare defluentibus, quia mare eſt eorum proprius locus. Sic miro modo cum vnitate ſupernaturali ſolum deum poſſidemus, tunc eſſentialis noſtra demerſio virtutes omnes, & omne exercitium amoris ſupergreditur.

Beatitudo mentis bũane in quo conſiſtat.

Gratia.

Peccatū obex gratiæ.

Profundatio ſpiritus creati in deum vnqa.

Ad maiorem autem euidentiam ſciendum, quod modus iſtius conſurrectionis excitatur & mouetur quodam intimo Chriſti tactu, ſpiritus noſtri penetralia diuinitatis ſuæ claritate tangentis. De quo non incongrue ſponſa gloriabatur in Canticis, dicens: Dilectus meus miſit manum ſuam per foramen, & venter meus intremuit ad tactum eius. Hunc autem tactum ſpiritus noſter non cooperans patitur, qa ſuſmæ potentiæ hoc tactu in vnitate ſpūs adunanſ, ſolo deo illico pante.

Modus huius cōſurrectionis excitatur.

Cant. 5.

Nam

Nam illic omnis operatio & ratio fati scit, quia ratio diuino lumine, & magis virtus amatiua sentit hunc tactum, ratio ne tamen modum eius comprehendere non valente. Quid autem sit iste tactus in sua origine, vel quid sit amor in seipso, in uestigare non possumus, sed eius negocij duplex est, quia spm amantem extrahit & intrahit. Extrahit enim nos per effluxum quendam spiritus sancti, quo nos diuites efficit, implens omnia auida vasa nostra donis suis oifarijs, & exigens vt cum do nis suis, secundum eius beneplacitum vi uere studeamus. Cum ergo tactus iste, ratione nostram illuminans, semper est viuidum quoddam medium inter nos & Deum, sine intermissione à nobis exigit vitam virtuosam, per quam Deus in nobis viuat & nos in Deo, & sic Deo supra nostram naturam assimilemur, & in gratia & gloria semper similes perseueremus. Hinc ex eius tactu funditus interius commouemur, ac quoddam insatiabile desiderium, & auidum appetitum suscipimus, quem nec ratio nec vlla creatura cõpescere vel sedare potest. Nimirum, quia in sua effluentia, vult totus noster esse, docetque nos viuere in opulentia virtutum. Nam effluens Dei tactus, nos facit in spiritu viuentes, ac gratia sua nos replet, rationem nostram illuminans, veritatis agnitionem, & virtutum discretionem nobis infundens, ac in Dei præsentia nos stantes tam potenti virtute conseruans, quod omnem saporem, sensionem, ac vniuersa effluentia Dei dona sine defectione spiritus sustinere valeamus. Vnde ex hoc tactu effluunt omnes riuuli diuinæ bonitatis, quam quo magis gustamus, eo amplius degustare desideramus, & inde profundius eius tactui inhiamus, ac per hoc magis suæ dulcedinis flumina nos perfluunt & inebriant: quo fit, quod semper clarius agnoscimus diuinam dulcedinẽ esse incomprehensibilem & infinitam. Vnde omnes animæ vires expãduntur latissime, præcipue tamen appetitus voracis desiderij, qa sentimus eum cum vniuersis suis diuitijs velle nostrum esse, nobiscumq; manere feliciter. Et licet tactus diuinus intra hens, exercitiũ in nobis excitet multo nobilius, vtpote ad diuinam vnionem & nostri absorptionem nos inuitans, ficut videbitur: vtile tamen & necessarium est, vt fidelis amator, hanc vicissitudinem semper exerceat, quia in his duobus est vita æterna. Quapropter in huiusmodi cõtemplationis celsitudine subleuati, debent ab omnibus absoluti, nunc quidem interius fruitioni vacantes ingredi, nunc aũt operibus bonis exterius, cum tẽpus requisierit egredi, & diuino spũ tam in vacatione, q̃ in exterioti opatione, vbilibet indefinẽter vnitecolligari. Nam sicut oculos corporales, cum subito ad videndum extrinseca aperimus, sine mora nobis perceptibili denuo recludimus: sic in Deo mortui, ex Deo viui, cum Deo semper permanentes, opportuno tempore debemus nos aperire moralibus virtutibus sensibiliter operantes, ne gratiam Dei in vacuum recipiamus, ac iterum introrsum per amorẽ gradientes, Deo dulciter adhærere, eique fine separatiõe & turbatiõe pmanenter vniri. 2. Cor. 6

Tactus exterabẽs quid.

Secundo vero tactus iste nos intrahit. Qui scilicet intrahens DEI tactus nos ex nobis assumit, exiens nos liquefieri, & in vnitatem suam ad nihilum redigi, ac mori funditus in æternam felicitatem, hoc est, in amore millum vt ita dicam) vnissimum, ac simplicissimum, q patrem & filium in vna fruitione complectitur, & sic in amplo diuini amoris amplexu baptizamur, vbi deficiunt omnes vires nostræ, se demusque sub vmbra dilecti & fructus, id est, filius eius dulcis gusturi nostro, quẽ pater in nostro gignit spiritu: qui tam infinite dulcis est gutturi nostro, quod eum nec glutire, nec in nos mutare valemus, sed ipse nos in se penitus absorbet & mutat. Tribuit enim nobis plenitudinẽ gratiarum & donorum, docens nos exercitia perfecti amoris, hoc est, mutuam contemplationem inter nos & Deum, mutuã gustationem & agnitionem, placere & complacere, in amorem liquere & defluere, qa Deus nobis seipsum dat, licet eum capere nõ possumus, & ab eo nobis effluunt multifaria dona in anima & corpore, in corde & sensibus, & in omnibus viribus gustamus & sentimus consolationes & suauitates amoris sui. Licet autem eius consolatiões & dona superefluãt, semper tamẽ famelici & sitibundi permanemus, auide ad donum illud anhelantes, quod est ipse amor super omnia dona fine mensura: qa

Tactus intrahẽs quis.

Cant. 2.

solus amor est, quo seipsum spiritus Dei largissue donat & communicat. Sic ergo nos intrahit, & exigit nos vnum amorem cum eo fieri, sicut rogabat patrem Chri-
Ioan. 17 stus, sæpius idipsum repetens. Cui nimirum intractiuo tactui, si quis curam vigilem adhibuerit, vicinusq; permanserit, in mortalis peccati præcipitium labi non potuerit. Cæterum, intractus iste præsertim nos incitat ad amandum dilectum secundum suam dignitatem. Cuius dignitas, cum sit infinita nos amãs infinite ficut in finitus est, ideo à spũ nostro amorem exigit sine mensura. Cuius amor adeo vehemens & intrahens ac consumẽs est, quod importunitate sua concito labimur in amorem modi nescium. Quia nec scimus nec valemus quomodo diuino amori re-
Amor modi nescius. spondere debeamus, cum tam auidus sit & auarus, quod omnia quæ contingit, deuorat & consumit in suam proprietatem. Vnde etiam amorem nostrum, huic amori cedere necesse est, ga nos ab eo defendere nõ valemus. Quapropter amor noster
Amor ut ignis sic consumens. efficitur simplex, & nudus & ociosus sine operatione. Et amor Dei ignis consumẽs est, nos deuorans & absorbens in vniõem cum Deo. Ac vnitas diuinæ naturæ per sua am nobilem amorositatem omnia in se trahens amoris opa illa, qcqd ibidẽ in alteritate manifestatur, incendio sui amoris cõsumit, qa ipsa est amoris abyssus, omne amans efficaciter intrahens, & ineffabiliter semetipsa transformans. Hæc autem intractio, qdam internus contactus est, ex ipsa superessentiali vnitate Dei procedens in quo amantes in vno amore cum Deo, quodam amplexu penitus efficiuntur liquefacti. Nimirum, quia super hunc tactum in ipsa silenti, tranquillaq; spiritus essentia, quædam incomprehensibilis claritas emicat. Et hæc est excellentissima tri nitas deitatis, ex cuius diuitiarum profluuio tactus iste causatur. Illic enim inuicẽ Deus in spũ, & spiritus in Deo regnant. Vnde tactus iste trahit & incitat spiritum nostrum ad profundissimum & sublimissimum exercitium spũale, quod sub creato lumine poterit exerceri. Eleuat enim se spiritus efficacia virtutis amatiuæ negocium omnis operationis supergrediens in
Eleuatio spiritus. vnitatem mentis, in qua tactus huius viui da vena scaturisat teo quod tactus iste ad cognoscendum in sua claritate Deum, intellectum incitat, & ad immediate eo fruendum affectum amatiuæ ỹtutis trahit & inuitat, quod super oĩa deum amans spũs naturaliter & supernaturaliter concupiscit. Per illuminatam ergo rationem intimo contuitu se spũs exaltat penetralia sui vbi tactus iste scaturit, ardentissimo prospectu contẽplans. Ratio tamen licet sum mis innixa viribus, & omnis intellectus in huius prospectus scrutinio deficit & caligat: quia superemicans diuina claritas, hunc tactum causans, occursu suo omem visum & intellectum, creato lumine tantum illustratum, obtenebrat: vtpote infisti splendoris existens, & aciei omnis creati luminis reuerberatiui.

Quamuis autem ratio & intellectus pre foribus gradum sistere compellantur, virtus tamen amatiua, quæ sicut intellectus ad notitiam, sic ad gustum ipsa diuinitus inuitatur, amoris impetum prosequi cupiens, progredi non satiscit.
Amor ex fructus sui defectu non satiscet.

Nam ipsa solius fruitionis (quæ gustui magis debetur, quàm visui) delectatur amplexu. Et ratio in se cæca, cum sit in meridie, vt in tenebris æque palpitans intellectu nimia claritate caligante & in ianuis excubante, ipsa cum Moyse caliginem intrare festinat: quia quandam esuriem spiritualem, insatiabilem incurrit comprehendi bonum increatum, cum tamen ipsa creata sit: veluti si totum pelagus minimus maris piscículus deglutire conaretur. Et sic in ea stabilitur esuries æterna, cum nequaquam capere valet bonum increatum. Sed quoniam amoris fiducia hoc proprium habet, vt secundo ac tertio frustrata, à suo conamine non fatiscat, post defectum semper vires reparans, ad idipsum perficiendum esuriem renouat & adauget. Ex vena tamen tactus huius mellis flui deliciarum riuuli fluitant, quia tactus iste, iuxta desiderium omnifarium spiritus secum adfert delectamenta sa poris. Et hæc est amoris vita supra rationem & intellectum iuxta summæ operationis eius negocium, quia ratio in hoc gradu nec conferre nec auferre quid valet amori, cum amor noster diuino fit tactus amore. Vnde nullum hic sentio post futurum vnquam à diuina charitate diuortiũ, quia talis amator omnibus inordinatis
Amor proprius. *quid.* *Tactus amoris quid sit.*

natis affectionibus, consolationibus, intentionibus, & cætera funditus moritur, vt vere dicere possit, Mihi mundus crucifixus est, tam efficacem auersionem ab omnibus deordinationibus in se persentit. Porro conflictus hic agitur diuini, no strictq; amoris. Nam Deo per spiritum sanctum in nostrum spiritum se proclinante ac dulciflue tangente, spiritus noster e contra diuino tactu permotus, ac amatiua virtute subiectus in deum se imprimit & inclinat, & sic vicario tactu Deus retangitur, ex quo conflictus amoris oritur, ita quod penetratiuis amoris iaculis vterq; vulneratur & mutuis se fulminibus inter lucent, altero alteri suam faciem ostendente, quod iugi esurie facit eos in alterutrũ inhiare. Alter alterum totum esurit & desiderat, & alter alteri se totũ offert, & hoc facit amantes, liquefactos amoris incendio fluitare. Porro Dei tactus & eius largitio, nostraq; relargitio, stabili soliditate confirmant amorem & vnus simplex amor fiunt, & spiritus amans, quasi totus amor efficitur. Vñ in hoc exercitio nec error intercidit nec deceptio, sed ad optimã partem pertinens in hac vita gratiæ præguſtatur, & in patria feliciter adimplef.

Galat. 6 Confli. & tus diui ni noſtri que amo ris.

De quatuor gradibus vel differentijs amoris.

Caput XVI.

Capit. 4

Amor quid ſit.

Amare Deũ qd. Pſal. 33 1. Pet. 2

Discit beatus Dionysius in libro de diuinis nominibus, quod vnus est amor increatus, q̃ sua supersubstantiali & vniuersali appetitione ingignit amorẽ creatũ omnibus rebus, qui. s. amor creatus, est quædam inclinatio & coordinatio amãtis ad bonum amatum. Est enim amor cõnexio & vinculum quo rerum vniuersitas ineffabili amicitia, insolubilique vnione copulatur. Rationalis autem creatura, mortalitate naturæ suppressa ac vitijs inuoluta, multis gradibus est à summo & purissimo amore qui Deus est, sua labilitate digressa. Ad quem vtique gressibus amoris redire nos oportet, quia Deum amare, est ad ipsum accedere & intrare, ac gustare, quoniam suauis est dominus. Et quantum quis amat, tantum amoris gressibus dilecto deo propinquat: quantum autem amare negligit, tantum ingredi recusat, quia verus amor inter se & dilectum, nullum medium patitur: nec quiescit donec ad ipsum & in ipsum perueniat: & tã prope, quod si fieri posset, hoc idem ipsum fit quod ipse. Vnde Augustinus in epistola ad Macedon. dicit, Quod tãto nobis melius est, quanto magis ad illum imus, quo nihil melius est. Imus autem non ambulando, sed amando. Quem tanto habebimus præsentiorem, quanto eundem amorem, quo in eum tendimus, poterimus habere puriorem. Vnde solus amor quoddam viuidum est & diuinum instrumentum, quo nos ducit, inuitat, allicit, trahit & cogit ad suam agnitionem, timorem, affectionem, subiectionem, aspirationem, gratificationem, assimilationem, amorẽ, vnionem & desideratissimam fruitionẽ. Hic igitur amor q̃ totalis cursus viatoris perficitur, licet multis gradibus distingui posset, ad exercitium tamen quotidianum lucidius cognoscendum secundũ exigentiam & aptitudinem amoris vniuscuiusque viatoris, quatuor gradibus distinguere statui.

Amor instrumentum ſiue Dei.

Amor cõmunis quis.

Amoris huius effectus.

Boni natura quæ

Primus autem gradus amoris potissime negocium suum & exercitium extra nos exequitur, & dici potest amor cõmunis, qui Deum quidem timet & amat super omnia, obediens Deo suisq; prælatis & ecclesiæ sanctæ in fide vera & virtutibus & bonis operibus. Et amor quidem ociari nescit, sed secundum Gregorium operatur magna, si est: si autem operari renuit, amor non est. Effectum tamẽ suum amor iste præsertim in exercitijs exterioribus ostendit & virtutibus moralibus. Quia nimirum effluxus quidam est fraternæ charitatis, ad proximum cum operibus misericordiæ et pietatis in suis necessitatibus spiritualibus et corporalibus ad seipsum in omnibus corporalibus exercitijs, in resistendis tentationibus, & naturalibus passionibus, in pœnitentiæ & abstinentiæ operibus. Et in hoc amore, sicut suam practicam consequitur, sic & pro suo modulo quandoque quandam persentit in eo fruitionem, scilicet exercitiorum suorum dulcisfluam internam oblectationem. Nam, secundum Origenem sup Cantica, de natura boni operis est, q̃ ad ipsius multiplicationẽ multiplicaf &

delectatione: et quasi quoddã spirituale condimentũ est sibi hilaritas bene operantis. Vnde, secundum Albertum. Bonum operatum facit dulcedinem in gustu, & gaudium in corde. Sic in omnibus amoris exercitijs suis fidelis amicus oblectationem quandã consequitur & fruitionem. Huic autem amori si profectum adiicere velis, exteriora opera sine solicitudine & multiplicitate cordis exercere studeas, mentẽ semper ad Deum erigens. Quia licet approbatur labor, dicente Psalmista: Labores manuum tuarum quia manducabis, & cæt. reprobatur tamen solicitudo cordis & distractio, dicente domino: Martha Martha solicita es, & turbaris erga plurima, Maria optimam partem elegit. Cuius ratio est, quia per solicitudines, perplexitates, & multiplicitates amoris affectus debilitatur, & diuersis tentationibus exponitur. Hinc est quod facile naturæ suæ per sensualitates & oblectationes obsequens, statim in amore refrigescit, in spirituali sapore defipit, in virtutibus decrescit, ac in detestabilem tepiditatem & ingratitudinem defluit. Qui vero Hiebuzæos istos legitime decertauerit, cito sensualitatis & naturæ victoriam obtinebit, ac in omnem amoris perfectionem protinus accrescet.

Psal. 127

Luc. 10

Amoris iactura unde proueniat.

2. Reg. 5

Secundus gradus amoris, negocium suum & exercitium, intra nostram habitationem exequitur. Hic enim amor est gratia Dei & nostra bona volũtas, in qua possidemus spirituales diuitias & plenitudinem omnium virtutum, quibus Deus in medio nostri viuit & habitat cum gratia & donis suis, vbi semper crescere possumus & proficere. Et hic quidã amor sensibilis vel sensitiuus dicitur, quia negocium suum principaliter exequitur in inferioribus animæ viribus, quibus scili cet anima corpori coniungitur. Vnde etiam quàm maxime sensibili deuotione & oblectatione confouetur et inflammatur. Et hic quidem amor respuit omnem appetitum & gustum inordinatum, ac omnia quæ deordinant diuini amoris exercitiũ, hominem ponens in quandam humilem suiipsius abiectionem & displicentiam. Facitq; iugiter clamare ad Deũ desiderio sis aspirationibus: Adiuua me dñe vt amem te. Quanto vero plus clamat & desiderat, tanto plus amat: & quãto plus amare appetit, tanto plus sapit. Nam sapor & appetitus aliquãdo cor & sensus, corpus & animam perfluunt & inebriant. Hic tũ quçritur inter amicos, vt fidelis quis inueniatur. Nam qui vere amat, non est mercenarius, nec quærit lucrum vel præmium, non sensionem spiritualem vel delitias, sed amat & desiderat amorem, id est, Deũ propter seipsum. Desiderat autẽ eius dona, in quantum nos ad amorem diuinum incitant, alliciunt, & inducunt. Et quãto plura dona recipit, tanto pauperior est qa semper dona retributionẽ exigunt, & ad relargitionem inflammant. Hinc etiã cor amans semper vacuum, auidum & insatiabile permanet & accipere & reddere huius amoris exercitium stabiliunt. Accipere quidẽ, quia fluuius donorum abundantia sua totam vitam sensualem superinfluit, ita quod voluptates animæ sensus susti nere non possunt, sed vita sensualis ebria est, discretionem non habens. Quanto vero plus inebriatur, tãto magis intellectualis ratio diuina sapiẽtia & claritate pfundit. Cuius nimia inebriatiua virtute cor amans omnẽ cõtemnit & abiicit propriã voluntatẽ in prosperis & aduersis, in vita vel in morte. Spiritus aũt diuinus tam largiflua bonitate se communicans per amorem, nihil aliud à nobis exigit, quàm amorem purum. Sed eius effluentia dona à nobis exigunt virtutes, quantum ad interiora: & opera bona, quantum ad exteriora secundum omne diuinum beneplacitum. Et in vtroq; obedire debemus, scilicet æterno eius amori, per amorem respondendo, & eius liberalibus donis, in virtutibus & bonis operibus viceni repẽdendo: vt sic libere quæ præcipit perficiamus, & sine recalcitratione quicquid nos sustinere permiserit suscipiamus. Exercitium huius amoris liberum est & sine verecundia, quoniam eius natura est auaritia & liberalitas, quia semper vult exigere & offerre, dare & accipere: ubique semper est trahere & sequi, tangere & tangi. Cum autem amor auarus est, ab anima totũ exigit & desiderat quod est & quod potest. Anima vero dives est & larga, auido amori totum impendere volens, quod exigit & desiderat. Vnde cum sentit tactum amoris extractiuum, quo scilicet hominem

Amor sensitiuus quis.

1. Cor. 4

Amator fidelis probatur

Accipere amorẽ quid.

Spiritus dei quid à nobis exigat.

Amor ac sit auarus.

nem trahit ad similitudinem suam, ibi tri buit conflictum desideriorũ & affectuũ, contra omnes exteriores deordinationes & dissimilitudines, donec per diuinam gratiam & amorem peccatis renunciãtes, Deo se conformes efficiunt in virtutibus & virtuosis actibus, in intentionibus & affectionibus diuinum quærentes honorem & propriam salutem. Cum vero tactum amoris intractiuum sentit, quo nos incitat ad propriã mortificationẽ vt soli Deo viuamus, ibi donat spirituali ẽ conflictum quo passiones naturales, & oẽs aduersitates & tribulationes tranquilla patientia deuincamus, omniq; proprietati moriamur. Nam anima sic amore præuẽ ta, totã se impendere desiderat. Amor aũt quicquid acceperit deuorat, consumit & exurit, quia Deus ignis cõsumens est, nõ naturam, sed omnem dissimilitudinem. Porro cum amor iste suam abyssalem largitatem repræsentat, ostendens animæ to tum quod est, & infinita liberalitate communicare deliberat, tunc anima tã dulciter præuenta gulosa est & auida late hiãs, & totum quod ostensum est, deuorare cupiens. Cum ẽm percipit Deũ velle totaliter esse nostrum, tunc oritur ei desideriũ tam auidum, profundum & vacuum, q̃d si Deus daret oĩa præter se, penitus sufficere nõ possent, & quanto plus auide cõprehendere nititur & deuorare, tanto melius sentit se à Dei diuitijs incomprehensibilibus defraudari. Et hoc est exercitiũ amoris in nostra habitatione, quod tamẽ modum & rationem non excedit.

Deut. 4 Heb. 12

Amor practicus & fruitiuus.

Tertius vero gradus amoris negociũ suum exeqtur inter Deum & nos. Est ẽm q̃ddam sanctum ac viuidũ ascendens desiderium ad Deum, q̃d per motũ spiritus sancti ac beneuolentiã & amorem cordis nostri in diuinum honorem, laudẽ gratiarum actionem, feruidã aspirationẽ, ignitum amorẽ, & omnifarium amoris exercitium, continue renouatur. Nã inter nos & deum viuida & actualis dilectio semp mediare debet, quæ liberam Dei inactionem, nostramq; liberam adiunctionẽ vnitim transformabit. Et hæc dilectio nulla tenus esse potest otiosa, quia exercetur inter deum viuum & spiritum nostræ viuũ. Vnde quãtum actualis dilectionis sensetimus in nobis, tantum nos in gratia viumus. Quantum aũt essentialis amoris nostram actualem dilectionem complectentis sensetimus, tãtum à nobis ipsis in amorem demergimur, tantumq; felices existimus. Et hic quidẽ amor practicus & fruitiuus quadam æqualitate militant. Nã in inferioribus gradibus praxis præstantior est, in superiori vero fruitio prævalet. Sed in exercitio presenti cum se quis cum totalitate sui viriumq; suarum erigens ad deum dirigit, cum viuido quodam amore practico, tunc amorẽ suum in sua profunditate vnde originatur, & in sua fruitione sentit velut abyssum quandam fine termino. Si ergo per amorem practicum in amorem fruitiuum ingredi voluerit, tunc omnes aliæ vires animæ perfluenti veritati, quæ deus est, cedere compelluntur, ac in deo sibi ipsis mori funditus per effluxionem sui ipsius ac immersiõem in illam simplicissimam diuinam essentiam sicut in proprium centrum. Hæc autem felicissima mors cõtingit in spiritu, cum tres vires superiores, se in suis singulis exercitijs, operatione sua vigorosissima funditus extenuant, annihilant, & in propriam deficientiam perducũt, vt in ipsam latissimam diuinitatem absorptæ feliciter effluant. Sic per exercitium amoris efficacissimum vires in vnitatem spiritus nostri amore deficientes influunt, vbi amorem nostrum purum & quietum inueniunt, & se cum eodem amore Deo veraciter vnitas in amore, quia supra nudã cogitatiõem nostram nihil est, nisi amor æternus, qui deus est. Vnde nos oportet cogitationem nostram per amorem perducere in sui deficientiam & expirationem, si cum DEO nos in vnitatem amoris inuenire volumus: & hoc est nobis mori vt DEO viuamus. Nam vbi DEO per amorem perfecte inhæremus, ibi morimur & expiramus: vbi vero spiritu suo nos transformat, ibi DEO viuimus & fruimur. Porro, quod in nobis est mori & viuere, hoc est, agere & agi. Agimus enim ad nostram expirationem, agimur vero ad nostram transformationẽ vbi feliciter & continue renascimur electi filij Dei. Et hic gradus merito vocatur amor nodinescius, quia sua vehementia caret omni modo, quo spiritus noster se ipsum exercendo, omni hora extenuat & annihilat

Viuere & mori nostrum quid.

Amor modi nescius.

annihilat, quia vires eius in amore modi priuito penitus deficiunt, & se euacuant in quoddam ociosum esse. Rursumq; tactum diuinum spiritus noster persentiēs operando sese denuo extenuat & annihilat. Et hæc vicissitudo frequentatur impetu quodā spiritus, à nobis nos excutiens, nec tamen in Deo perfistere prævalens.

Quartus deniq; gradus amoris dextra dilecti subleuatus, supra nostram capacitatem negocium suum exequitur. Spiritus enim diuinus in amorem suum nos sustollens, supra rationem in seipsum, vnione felicissima nos habitare & requiescere facit, & hic gradus multis nominibus decoratur. Dicitur enim amor eleuatus, quia supra omnem operationem eleuatur, & spiritum eleuat in quandam diuinam claritatem, id est, in quandam nudam intelligentiam & nudum amorem. Dicitur autem nudus & ociosus ac quietus, quia ab omnibus intermedijs denudatus nude se transfert in amorem essentialem, & ociosus ab omni operatione vacat, nec in eo viuit accessus & recessus, nec impetuositas amoris vel virtutum: sed est sicut oleum, quod bulliendo omni dissimili exusto & consumpto iam sedatum est, incalescens & in seipso superinardescens. Viuit etiam quietus in Deo & Deus in eo, nec quicquam aliud interuenire potest, sed nutriens & pascens omnes virtutes, nullum sumit nutrimentum nisi in Deo. Et sicut fons semp effluit, & in suo viuido principio semper plenus permanet: sic etiam per dona & omnem sanctitatem semper effluit, & in se super omnia quietus & immotus remanet. Dicitur etiam purus, quia ab omnibus alienis affectibus est depuratus & penitus indepictus. Deniq; dicitur amor essentialis, qui in ipsa essentia animę constitutus est, in quem spiritus subleuatur, cum supra rationem & amorem practicum per nudam intuitionem in essentiæ suæ tranquillitate & vnitate constituitur, ac cum DEO spiritus vnus, & vnus amor efficitur. Nam in hoc essentiali amore, noster intellectus eleuatur sine fine per vnionē, quam essentialiter cum DEO possidet. Dicitur etiā amor fruibilis vel fruitiuus, cum amori diuino perfecte amor noster coniunctus est. Nam Deus se in ipsa vacua nostri spiritus ociositate fruibiliter manifestat, & amans spiritus in essentiali fruitione sibi defluit & eliquescit sine reuersione, secūdum naturā fruitionis qua spiritus sibi ipsi in Deo moritur, veluti flumina sine reuersione in mare defluētia. Vnde in essentiali fruitione, nullā spiritus inter se & id quod amat, percipit discretionem, quoniam à se in quādam essentialis amoris latitudinem dilatatur, cuius flamma spiritum nostrum in ignē amoris diuini infinitæ magnitudinis subuehit, & vnum amorem ac fruitionem efficit, qa amor Dei & amor noster semper similes sunt & vnum in fruitione, vbi spiritus eius amorem nostrum deglutit, & absorbet cum seipso in vnam fruitionē & vnā beatitudinem. Vnde licet de natura amoris est nunquam ociari, sed semper operari, tamen quantum appropinquat æterno amori, tm appropinquat ipsi fruitioni & vacare cogit: & hoc ideo, quia cum amor noster amori diuino perfecte coniunctus est, tunc nō agit, sed agitur & a spiritu diuino transformatur, quia in fruitione solus Deus operatur, vbi omnes amorosæ spiritus expirare facit, & eos consumens in vnitatē spiritus sui transformat. Est enim fruitio cōplexus dilecti in dilecto super omne desiderium in quendā simplicē nudum amorem, vbi pater cum filio dilectum suum cōprehendit in vnitatem fruitiuam spiritus sui, supra naturæ fœcunditatem. In quo complexu cogitur expirare liquare, diffluere, & in fruitione vnum cū Deo fieri. Et quanto magis huic cōplexui propinquamus, tanto magis de hac fruitione participamus. Porro propriū exercitium huius gradus amoris est assimilare & vnire: quæ duo licet salubriter frequententur, et exerceantur in omnibus amoris gradibus, hic tñ duntaxat effectum suum & perfectionē plene sortiuntur. Vnde de us naturaliter effluit veritate & amore, qa veritas æterna à patre generatur, & amor æternus ex vtroq; procedit, & in his Deo similes esse debemus supra omnia virtutem exercitia. Secūdo vero naturaliter influit vnitate & essentia, quia vnitas diuinę naturæ intrahit tres personas in nexu amoris, & essentia diuina comprehendit vnitatem in ociositate circumplexi quodam fruitiuo in essentiali amore. Sic amoris ne-

Amor eleuatus. Amor nudus, ociosus & quietus.

Amor purus. Amor essentialis.

Amor fruitiuus.

Alius spiritus

Amor ne operetur. Fruitio quid.

Amori huic gradui exercitia propria quæ Deus ad effluxum influat.

amoris nexus vires nostras intrahit in vnitatem spiritus nostri, sicque vlterius in simplicem vnitatem essentiæ nostræ superascendimus, vbi diuinam vnionem suscipimus, & eius fruitionem degustamus. Vnde Deus in spiritu nostro habitãs, has quatuor proprietates in nobis efficit, ijs (cum in simplicitate spiritus nostri effici cœperint introuersi fuerimus) continuo reperiuntur: Quia per nostram introuersionem primo statim immensæ claritati diuinæ obuiamus, in qua noster intellectus considerationem qualibet & imaginibus vniuersis priuatur, ac si nunquam rem aliquã vidissemus vel audissemus. Et quia puritas hæc spiritus nostri diuina claritate perfusa, in profundo nostri intellectus fundata est, ideo cum intellectu nostro introuerso, puro & nudo semper ascendere debemus, simpliciter aspicientes illam diuinam claritatem, id est, æternæ veritatis apparitionem, quæ in nobis semper splendens est & inhabitans, in q̃ puritas & nuditas nostri spũs fundata est, vt in eandem simplicẽ claritatem trãsformemur. Secundo vero quia Deus in simplicitate nostri spiritus cum quadam infinita opulentia sua manet, ideo in eadem amabili introuersione, vbi diuinæ claritati sic obuiamus, diuitias istas persentimus, & in his spiritus noster ab omni velle & desiderio adeo liber est & ociosus, ac si in cœlo & in terra non esset aliqua res qua nos indigeremus, quia diuitijs illis vniti sumus quæ Deus est. Et quia tanta puritas introuersæ nostræ voluntatis, Dei perfusa diuitijs in profundo nostræ virtutis amatiuę stabilitur: hinc cum amore nostro puro, nudo, & introuerso simpliciter ascendere debemus in ipsam incomprehensibilem spiritus sancti bonitatem, qui diuitias suas, id est, seipsum in nostri spiritus simplicitatem ac nostræ voluntatis eleuatiõem puram infundit. Et hæc duo diuinæ puritati ac simplicitati nos similes efficiunt.

Effectus Dei in spiritu nostro.

Deus ut maneat in spũ nostro.

Tertio vero cum nos in illam diuinã claritatẽ & Dei diuitias introuertimus, mox diuinam vnionem sentimus, quam cum spiritu nostro conficit, per quam & vniuersis creatis inadhærabiles efficimur, ita vt nemini nos placere delectet, & nos abstrahendo, nemo nobis placere possit: & sic nulla creatura potest in nobis immorari nisi solus Deus. Et ideo cũ vnitate spiritus nostri semper habere debemus æternum viuidum ascensum in ipsam venerabilem Dei vnitatem, quæ sine intermissione dat & recipit, offert & exigit, nec amantem quenque in semetipso durare permittit. Quarto denique Deus in simplicitate spiritus nostri habitat cum sua essentia, quia cum per claritatem & diuitias ac vnionem cum Deo nosipsos derelinquimus, & omnia superando tranfimus: tunc in ipsam simplicẽ vnitatem essentiæ nostræ peruenimus, & immensam ibidem amplitudinem, & infinitam profunditatem essentiæ diuinæ persentimus, vnde cum nostra essentia in ipsam diuinã essentiã, & cũ nostra natura in ipsius naturã supersentialem ascẽsum habere debemus: quia quælibet natura rationalis de iure quærere debet suum principium. Et hæ sunt quatuor proprietates omnem profunditatem excedentes, quibus nostri spiritus simplicitatem sine mensura clarificat & ditat, & in vnitate conseruat, & in essentia possidet.

Deus ut vniat se spũi nostro.

Deus ut habitet in spũ nostro.

D. HEN.

D. HENRICI HARPHII VIRI CATHOLICA ERVDITIONE DIVINORVMQVE CONTEMPLATIONE excellentis Theologiæ mysticæ, Libri III.

PARS TERTIA.

De supremo exercitio vitæ speculatiuæ & spiritualis. Caput XVII.

MICE ascende superius, Luc. decimo quarto: Ad prosequendum & uidentius supremũ gradum in exercitio spirituali & contemplatiuo, quod absoluto spiritu duntaxat attingitur: sciendum, quod primo fieri necesse est quandam mirabilem diuisionem non corporis & animæ, sed animæ & spiritus, quam operatur in nobis sermo dei viuus & efficax penetrabilior omni gladio ancipiti, vt sic spiritus ab omnibus exoneratus, libere suum negocium exequatur. Vnde verbum hoc apostolicum exponens Augustinus, libro de spiritu & anima, ac etiam Richardus libro de exterminatione mali, dicunt. Quod in creaturis nihil hac diuisione mirabilius cernitur, q̃niam id quod essentialiter vnum est & indiuiduum, in seipsum quadam partitione diuiditur: neq; enim in homine vno alia est essentia sui spiritus, & alia animæ suæ, sed vna eademq; substantia simplicis naturæ. Non enim in hoc gemino vocabulo, gemina substãtia intelligitur, sed tantum ad distinctionem ponitur gemina nominatio eiusdem essentiæ: vna superior per spiritum, alia inferior per animam designatur. Ita quod in hac diuisione in imo remaneat quod animale est, & sursum euolet quod spirituale est. Hoc enim ab animali diuiditur, vt vsq; ad spiritualationem diuinæ gloriæ sublimetur. & suo domino coniungatur, & in eandem imaginem transformetur: quia qui adhæret Deo, vnus spiritus efficitur. Præterea, spiritus humanus à corpore & anima in tantum aliquando subtrahitur, quod mente in spiritu spiritus in spiritu esse dicitur, cum scilicet omnium exteriorum obliuiscitur, ignarus pariter eorum, quæ in corpore corporaliter aguntur, & illis solum per memoriam vel intellectum interest, quæ in spiritu vel p spiritũ actitãtur. Vnde Haymo super illud Apocalypsis: Ego Ioannes fui in spiritu, dicit: Ioannes in spiritu fuit, quod tamen ipsam carnem penitus non deseruit, sed spiritui æternitatis adhæsit mens eius, & à spiritu docente, spiritus docendus assumptus fuit: ideo tam mirabilia & profunda uidit. Aliquando vero spiritus humanus, tanto feruore supra se rapitur, quod merito spiritus supra spiritum esse dicatur: cum scilicet, nõ solum omnia trãscendendo despicit, sed etiam semetipsum contemnendo relinquit, ac in comparatione dilecti se despicit: vnde miro modo fit, quod per ignem dilectionis in illum qui est supra se sustollitur, & vt exeat à se, per vim amoris impellitur, nec se cogitat, cum Deum solũ amat. Denique quandoq; spiritus humanus in tãtum à semetipso quodammodo diuiditur, quod spiritus sine spiritu cẽ merito dicatur: cum scilicet à semetipso iam penitus incipit deficere, & à suo esse, in superi-

Heb. 4.

Diuisio inter humanũ spiritum & animam.

1 Cor. 6. Spiritus in spiritu ea quæ sit.

Apoc. 1

Spũm et supra spiritũ ed sit.

Spũm et sine spũ.

per mundanum quēdam & pluſquam humanum ſtatum tranſire, ita quod ipſe, iam non ſit ipſe, ſaltem eo tempore, quo domino iam incipit altius inhærere, totus intrans in illud diuinitatis arcanum, & diPſal. 118 cens cum Propheta: Defecit in ſalutare tuum anima mea. His igitur præmiſſis, gradum hunc proſequamur, illum vitę ſuper eſſentiali copulantes.

Pro quo ſciendum, quod immēſa dei illuminatio nos incomprehenſibili claritate irradians circumfulget & perfundit incomprehenſibili lumine fruitiuam noſtri ſpiritus inclinationem, in quo ſe ſpiritus fruitiua qete profundat. Hæc autem ſimplex inclinatio profundati amoris ſpiritus noſtri, fruitiuum amorem in nobis cauſat. Qui cum fine careat, ſuper omnia immenſus eſt & imperſcrutabilis, vniuerſisq; dilectionis exercitationibus ſupereminens. Nam Deus in ipſa vacua noſtri ſpiritus ocioſitate ſe fruibiliter manifeſtat, & amās ſpūs in eſſentiali fruitione ſibi defluit & eliqueſcit, nullam inter ſe & illud quod amat diſcretionem perciAmor fruitiuus uelut quæ dam abyſſus. piens, cum à ſe in quandam eſſentialis amoris latitudinem dilatatur, & flamma amoris illius, in ignem cum ſubuehit infinibilis amoris dei. Et hæc in amore liquatio, penitus omni modo caret ſecundum naturam fruitionis ſemper ſine reuerſione profluens, & ideo per conſequens, hic amor fruitiuus abyſſus quædā eſt. Abyſſus ergo dei inuocat abyſſum, id eſt, omnes vnitos ſpūi dei complexu diuini amoris. Eſt autem hæc inuitatio cuiuſdam habitualis claritatis ſuperinfuſio, quæ brachijs immenſi amoris nos complexans, id agit obuolutione ſuæ infinitatis, quod in vaſtam caliginem deitatis defluentes, quodammodo noſipſos amittamus: & ſic Dei ſpūi ſine medio feliciter vniti, ad Deum per ſeipſum valeamus aſcendere, & cū ipſo, & in ipſo, noſtram æternam beatitudinem poſſidere.

Exercitium huius amoris triplex. Et hic gradus triplici modo poteſt exerceri. Primus modus eſt, cum quis ponere fruitiuæ inclinationis ſupra praxim omnesq; virtutes in diuinis ſimpliciter ſe profundat, ſimplici contuitu fruitiui amoris in anteriora proſpectans: in quo proſpectu deo protinus immediate ſe præſentat, ipſumq; ex vnitate diuina lumen q̄dam irradiat, ſub triplici ſimilitudine ſe manifeſtans. Primo vt caligo quędam, cuius immenſitate veluti quoddam complexu penitus obumbratur, & omni modo, quaſi vagabundus priuatur. Secundo, vt ſerenitas quædam, cuius informita te omne conſideratum & omnem rerum differentiam amittit, ſimplici claritate circumfuſus & perfuſus. Tertio, velut quoddam nihilum, cuius inanitate ab omni opere ſabbatizare compellitur, eo quod operatione diuini amoris ipſe vincitur, ſed acumine penetrabili fruitiuæ inclinationis ſui ſpiritus contra Deum vincens, vnus cum eo ſpiritus efficitur, per quam vnionem guſtum fruitiuum conſequitur & ſecundum profundationem ſuiipſius immenſis Dei delicijs diuitijsq; repletur. Ex hac autem repletione complexus quidam ac plenitudo affectiui amoris in ſupremarum virium vnitatem effluit, ex qua rurſum fluminis impetus penetratiui ſaPſal. 45 poris deſcēdit, cordis ciuitatem & ſenſitiuarum virium ſuburbana lætificans. Et ſic altiſſimus dominus tabernaculum ſuum intrinſecus immobile reddit & ſtupidum, operationis ſuæ domino, viribus eius in tantum deſtituendo, quod in intimis ſuis nil aliud ſciat vel ſentiat, niſi quādam ſingularem claredinem cum ſenſibili dulcore & penetrabili ſapore.

Et hic eſt primus modus ſummæ ſpiritualis exercitionis, qui toties impeditur quoties vir ſpiritualis quauis occupatione vel quolibet exercitio virtutū intermediante intrinſecus intercipitur, aut formatur, quoniam iſte modus eſt intimus animi ſabbatiſſimus vniuerſa ſupergrediens & poſtponens.

Secundus modus eſt, cum quis affectuoſe & practice cōuertitur in diuina, ad exhibendum Deo reuerentiam & honorem ſeque & omnia ſua in ſacrificium charitatis & amoris, igne conſumiendo adoleat, ſicq; medio quodam ad Deū feliciter properat. Hoc autem medium eſt donum ſapientiæ, quod viros ſpirituales ſecundum amoris ſui menſuram in actus virtutum dirigit, tantaque vehementia deuotum animum tangit & accendit, quod vniuerſa quæ Deus donare queat præter Deum ſolum illi modica videntur, vtpote præ dilecti amore minime ſufficientia. Sentit nimirum

mirum in intimo spiritus sui, silens quod dam & occultum susurrium diuinum diuini tactus, quod omnium virtutum finis est & initium. In quo velut in altari, spūs Deo sacrificia virtutum manibus syncerę affectionis immolat. Quod etiam velut ignis altaris amor vitaliter inhabitat.

Esuries amoris.

Et ex hoc in tantū crescit amoris esuries, quod per excessum sui se iugiter immolando in operatione sua deficiat, & in extremo spū defessus, ab amoris igne resolutus quodammodo annulletur. Esurit enī Deum plene degustare, quem nullo conamine prævalet capere, sed econtra in singulis Dei irradiationibus à Deo comprehenditur, & recenti amoris tactu tangitur. Sicq; iugiter in eo amoris esuries affectuosa renouat. In hoc ergo modo fidelis amator gratiæ similitudinem gerens, summo affectu dilecto vniri desiderat. Et hic modus nobis est vtilior & laudabilior iam prōmisso, quoniam hic illius est causa, cum nemo supra praxim quietem consequi potest, nisi prius amorem affectuosum & practicum exercuerit. Et ideo necesse est grati am dei nostrumq; practicum amorem præcedere & subsequi, hoc est, prius ac posteriori exerceri, licet eo tempore quo feliciter à Deo agimur, & fruitionem consequimur ab omni operatione feriari cogamur.

Nam absq; amoris operatione mereri non possumus, nec aliquando Deum adipisci, nec idipsum saluare, quod antea fuimus p amoris opera consecuti. Sed hic modus impeditur, q̄ties vel spiritualis cuiuis DEI dono insederit, aut cuilibet innixus fuerit creaturæ, quoniam esuries quædam est quam præter DEVM nihil prorsus potest satiare.

Tertius deniq; modus cæteris est præstantior ex duobus iam dictis ortum habens. Est enim vita spūalis, norma iustitię regulata. Nam Deus in nos veniens, fruitionem exigit & operationem vtrunq; simul & neutrum ab altero præditum, sed potius alterum ab altero confortatum. Et in his duobus vir spiritualis vitam suam vtrobique totus possidet & indiuisus.

Quia totus est in DEO vbi fruitiue quiescit, & totus in seipso vbi practice diligit. Sicut enim amor fruitiuus cum DEO caus sat vnitatem, sic amor practicus alteritatē. Porro summus amator hæc duo per singula horarum momenta pariter exigit, scilicet quietem & operis innouationem. Iustitia vero spiritus nostri vocem huius exactoris exaudire cupiens, iugiter quod petitur, adimplere desiderat. Et ideo in singulis Dei irrationibus spiritus noster in diuina practice, fruitiueque conuertitur, per quod & in virtutibus innouatur, & in fruitionis quietem profundatur. Nam Deus vnico munere se & sua dona largitur: spiritus autem noster in singulis conuersionibus in diuina se & omnia opera sua relargitur. Proinde consolatio, pax, gaudium, pulchritudo, diuitiæ & infinita talia lætificantia cor humanum oculis luminosæ rationis in DEO sub spiritualibus similitudinibus ostenduntur nec tamen propter ostentionem huiusmodi, nec propter DEI tactum, amor operationem deserit: quia vir iustus vitam veram fruitiuam & actiuam pariter in spiritu stabiliuit, quæ quidem in æternum manebit: sed post hanc vitam in statum mutabitur alterum.

Cæterum, quicunque hanc operationem & quietem in vnico exercitio nō possident, hanc iustitiam minime sunt adepti, cum vir iustus in sua conuersione ad DEVM, impediri non potest, quin tam fruitiue, quàm practice in diuina conuertatur, eo quod similis est speculo gemino, in vtranque faciem obiectorum imagines susceptanti. Nam secundum superiorem suam faciem, Deum susc ipit, cum omnibus donis suis: secundum inferiorem vero faciem sensibilium imagines susc ipit pariter per fenestras sensuum introductas. Potest igitur dum vult, ad interiora se conuertere, & absque impedimento hanc iustitiam exercere. Veruntamen homo dum in hac vita degit, mutabilis est: & ideo frequenter ad exteriora absque necessitate & imperio luminosæ rationis, sensuum intendens negotiis conuertitur, & maculas venialium contrahit: quæ tamen in amatoria conuersione ad DEVM, sic penitus absumuntur, quemadmodum in camino ignis aquæ guttula absorbetur. Sic spiritus DEI spirando nos extrahit ad amandum & vituose operandum: ac iterum in seipsum intrahit ad quiescendum & fruendum. Et hæc est vita æterna, quam nunc quoq; prælibare poterimus, sicut à simili corporalem aerem intra nos existentem protinus expi-

ramus

ramus, vt intrahendo denuo nouum aerem attrahamus in quibus duobus nostra mortalis vita subsistit.

Spūs noster ex cessu per inactionē diuinispiritus.

Præterea, licet spiritus noster, per inactionem diuini spiritus expirare cogitur & opere suo deficere feliciter in fruitionē & beatitudinem quandam effluens: semper tamen iterum in gratia, charitate & virtuositate renouatur. Sicque mira vicissitudine semper introuerti debet in quādam ociosam fruitionem, & exire per virtuosam operationem, semperque spiritui diuino coniunctus permanere per amorosam inclinationem. Sicut enim oculi corporales iugiter aperiuntur & vident, ac iterum in momēto nobis imperceptibili recluduntur, & iterum aperiūtur, veluti semper aperti permanentes: sic in DEO per amorem fruitiuum morimur, & iterum ex Deo exeuntes ad operationem virtuosam per amorem practicum in nobis viuimus, subito tamen in DEVM denuo reuertentes vt moriamur, ac cum eo per inauulsibi lem adhæsionem semper permanemus.

Et hæc est nobilissima sensio, quam in nostro spiritu sentire vel experiri possumus.

Cantic. 2. Quam in Canticis adeptam se sponsa gloriabatur, dicens: Introduxit me rex in cellam vinariam, ordinauit in me charitatem. Cella ista vinaria est vbertas diuinæ sapientiæ, intelligentiæ, prudentiæ & discretionis, vbi noster intellectus & ratio nectare vel mulso primæ veritatis inebriantur. Et tunc amor debite suis exercitijs ordinatur, ita quod non semper effluat in ipsam caliginosam inhabitatiōem, quam intime diligit, vtpote suæ naturæ magis conuenientem sed illuminata ratio quandoque circunducit eam, ostentans & obijciens mirabilia & amabilia, quæ fecit Deus ex infinita sua potentia, sapientia & bonitate in omnia creata: præcipue tamen in illud gloriosissimum ac omni deuotione complectendum speculum immensæ admirationis, & totius sanctitatis, sanctissimam scilicet humanitatem domini nostri Iesu Christi, ac omnia quæ in hac mortali natura tam gratiose, pie & amorose sua dignantissima bonitate agere & pati dignatus est: vt sic velut apis nobilissima, ex omnibus quæ sibi ratio lucide proposuit, mellea fugat pocula laudis, gratiarū actionis, & reciproci amoris. Quibus feliciter onerata, in proprium alueolum concito reuolans, in amatum suum per dulcedinem amoris fruitiui, velut in abyssum quandam funditus diffluat, illuminata ratione foris excubante. Vbi cum summam operationem suam mellea sua pocula contutans consummauerit, & vsque ad defici entiam spiritus sui peruenerit, ac aliquan tisper à diuino spiritu dulciter acta, obumbrata, confota, ac circumplexa fuerit, denuo illam illuminata ratio deducens, velut apem argumentosam circumuolare cogit ad assueta mellea pocula recolligenda, vt simili fœcunditate reuolet in idipsum. Et in his ordinatur charitas, cum mēs humana supra singula quæque requiescere nouit iuxta sapientiam veritatis & illuminatæ rationis, ex omnibus mellitam dulcedinem diuinæ maiestatis, bonitatis, largitatis, charitatis extrahens, cum qua iugiter reuolet in appropriatum alueolum, id est, in ipsum amatum vnde omnia effluxerunt. Ad hoc enim duntaxat celebratur hæc vicissitudo euolationis, vt vberiori semper fœcunditate reuoletin dilectum. Et hæc semper intentio non solum principalis, sed & vnica est: & hoc potius ex necessitate quàm ex electione, quia sicut inferius declarabitur, exercitiū acceptissimum Deo, feliciter exercetur in ignota cōsurrectione ad DEVM per flammigeras affectiones & aspirationes, quibus citius, quàm excogitari potest, fine omni cogitatione præuia vel concomitante, quotiescunque placuerit, centies vel millesies in die vel nocte in DEVM afficitur innumerabilibus desiderijs ad ipsum solum possidendum aspirando. Sed hoc exercitium ex necessitate quandoque intermittitur, cum, quoniam vt huius desiderij completionem consequamur, necesse est ipsam diuinam perfectionem secundum possibilitatem imitari, præsertim in his quę nobis exemplo reliquit in assumpta natura. (Hinc est quod hæc ipsa pia mente recolere debemus, vt ad assimilationem aspiremus) tum quia tam vigorosam consurrectionem continuandam naturæ fragilitas non sustineret: tum ne tanta quiete delectati torpescamus.

Charitatis ordinatio.

Alia ratio,

De sex quæ sunt necessaria ad perfectam fruitionem.

Caput XVIII.

ASCende superius. Ascensus iste est progressus diuini amoris, qui est abyssus interminabilis, & ideo infinitis gradibus ascendere poterimus per amorem practicum in amorem fruitiuum, Cum enim quis cum sodalitate sui viriumque suarum se erigens cum viuido quodam amore practico ad DEVM se dirigit, tũc amorem suum in sua profunditate vnde radicaliter originatur, & in sua fruitione sentit velut abyssum quandam infinibilem. Si ergo per amorem practicum ingredi voluerit in amorem frutiuum, tunc omnes aliæ vires animæ perfluenti veritati, quæ DEVS est, cedere compelluntur. Vnde sicut aer perfluentem solis splendorem & calorem susciendo patitur, similiter ferrum ignis splendorem & calorem ita quod cum igne, igneas actiones peragit vrendo & illuminando, sicut & aer calefaciendo & illuminando, natuia tamen propria seruata (qa nec ferrum ignis, nec ignis ferꝝ efficitur, esttamen ibidem vnio quædam immediata) sic Deus semper est in essentia animæ. Cum ergo vires eius superiores intro se conuertunt amore practico, DEO similiter immediate vniũtur in simpla quadam scientia omnis veritatis, & in quadam essentia sensione & degustatione omnis boni: quæ simpla scientia & sensio DEI, in essentiali amore possi detur. Exercetur autem & conseruatur p amorem practicum, & ideo viribus animæ est accidentale per mortificatiuam introuersionem in ipsum amorem: sed est essentiale & semper immanens ipsi essentiæ animæ. Et ideo nos oportet semper actualiter intro conuertere & in amorem renouare, si volumus amorem cum amore confouere. Vnde dominus præcepit in veteri lege, dicens: Ignis in altari meo semper ardebit. Nam iuter hominem (quem DEVS virtutibus decorauit, & in vitam contemplatiuam sublimauit, iuxta summam eius introuersionem) & DEVM sum nullum est medium, nisi illuminata ratio & practicus amor. Supra rationem autem & amorem practicum subleuatur in quandam nudam intuitionem in essentiali amore: vbi cum DEO spiritus vnus, & amor vnus efficitur. Et in hoc essentiali amore eleuatur eius intellectus, sine fine per vnionem, quam essentialiter cum DEO possidet in qua eleuatione habilis efficitur in sua contemplatione (cum DEVS voluerit) videre omnes creaturas in cœlo & in terra, cum discretione vitæ & præmij. Nam hic amor æternus in spiritu viuens: quo sine medio DEO vnitus est, lucem suam & vigorem diffundit in oẽs animæ vires, & est origo omnium virtutum: quia gratia diuina defluit vsque in extremas & infimas animæ vires. Ac inde prouenit amor cordialis, & ad DEVM delectatio sensibilis, quæ duo replent & perfluunt cor & sensus, carnem & sangui nem, omnemqꝫ naturam corporalem. Causant etiam corporis compressiões & agitationes ineuasibiles, & efficitur quis velut ebrius, mustoque plenus, nec sui iuris: & sic totus homo veluti quadam fruitione perfunditur.

Introuersio ut fiat

Leuit. 6

Amor cordialis

Delectatio sensibilis ad Deum.

Veruntamen ad fruendum Deo, prout nunc de fruitione loqui intendimus, sex sunt necessaria. Primum est, vera pax inter Deum & se, quam qui voluerit in sereperire, necesse est vt in tantum Deum diligat, vt liberrimo animo propter eius amorem & honorem, omnibus inordinate vsitatis & amatis abrenunciare valeat. Quicquid enim in creatis delectabiliter & amorose possederat, quo perplexitas vel anxietas generari, vel quocunque modo interum exercitium impediri poterat, totum rescindere debet, ac cordiali amore animo que viuaci ad DEVM & in DEVM eleuari, & iuxta vires per ardentem charitatem supra omnia in simplicem mentis nuditatem exaltari: vbi lex amoris completur & in quandam fruitionem terminatur. Ad quod necessario cordis puritas requiritur: quam qui cõsequi voluerit, cum æmulatione rem quamcunque possiderenon poterit, nec cuiquã spontanea promptitudine adhærere vel cõuersatione communicare. Quia omnis conuersatio & æmulatio quæ non est pure propter Deum cor eius depingit & contaminat, eo quod non

Pax necessaria quæ nã necessaria fruitioni.

Puritas cordis.

non est ex Deo nata, sed ex carne, Hinc oportet omni carnali æmulationi renunciare, & soli Deo dilectione adhærere, & eũ possidere. In qua possessione DEI, cum dilectione purificatur intrinsecus ab vniuersis imaginibus: qa DEVS spiritus est, quem nullus proprie figurare nouit. Opera autem exteriora dum ratio dictauerit, sunt quidem perficienda, sed fine solicitudine cordis & multiplicitate, mẽte semper ad DEVM erecta: quia licet approbetur labor, reprobatur tamen cordis anxietas & solicitudo. Quoniam in omnibus perplexitatibus, solicitudinibus, & multiplicitatibus amoris affectus debilitatur, & diuersis tentationibus & infidijs exponitur. Et ideo naturę sensualitates & oblectationes etiam in minimis exequentes, facile refrigescunt in amore, desipiunt in spirituali sapore, decrescunt in virtute, defluunt in abominandam ingratitudinem & tepiditatẽ. Qui vero legitime oblectatiões vitiosas debellauerit, cito victoriã obtinebit & in oẽm pfectionẽ efflorebit. Qđ si facile labore victoriã desiderat, eligat semp animũ internũ & eleuatũ gerere, plus amplectẽdo interna amoris exercitia, q̃ externa virtutũ opera. Quia q̃diu ad interna excrcenda sui compos permanserit, tamdiu pacem habebit. Alioqui si externus fuerit, diuisus erit, nec Deo plene viuere nec vitijs plene mori poterit.

Opera exteriora ut per ficienda sint.

Silentiũ internũ.

Secundum est internum silentium, id est, quædam mentis denudatio & omnium formarum quæ dilectum non repræsentant, omnimoda expoliatio. Oportet enim quod ipsa memoria sine anxietate & solicitudine à cunctis imaginibus depingentibus libera fit & absoluta, vt scilicit animus sit totus liber, patulus, super omnia eleuatus, ac vt mens DEO vacet, ab omni considerationc rerum nuda & vacua, qua DEVM solum desideriose possideat. Nam spiritualis in desiderio libertas facit hominem exclusis omnibus rerum formis expeditum ad DEVM in omnibus externis exercitijs, vt inter illa se valeat eleuare in laude, gratiarum actione, & in omnibus quæ operari norunt affectio & dilectio, diuina gratia & interna diligentia ad omne exercitium spirituale fideliter opitulantibus. Si verò in exercitijs exterioribus aliquando distrahitur, & ab internis elongatur, amicum habeat orationis fludium: & industriosa diligentia se reuocet ante conspectum domini, donec interiorem sentiat vnitatem & in DEVM amorosam conuersionem, quibus oẽs imaginationes & peregrinæ impressiones dissoluantur veluti nebula: vt sic cum voluerit omnia penetrando super omnia eum, quem amat, valeat contemplari. Quod vtique facilimum est efficaciter amanti, quia vbi amor, ibi oculus: & vbi thesaurus tuus, ibi & cor tuum. Omnia nimirum à corde citius euelluntur, quæ amatiua nostra virtute non complectimur, nec desiderijs possidemus. Nam purus amor & indepictus, spiritum facit simplicem, & ab omnibus ociosum, sustollit hominem supra seipsum, & super omnia opera sua conjungit hominem DEO, & spiritum stabilit in quiete & fruitione.

Mat. 6.

Amor purus qd ualeat. Præterit fluxos qualesq; se debeant.

Porro nullus ad prælaturam idoneus iudicatur, nisi vtraque manu vtatur pro dextera, quo scilicet in omnibus actibus se tã expeditũ inueniat ad ingressum: sicut ad egressum ad contemplationẽ & fruitionẽ, sicut ad actiõem: qa prælati spũales in vtroque perfecti esse debent. Denudet ergo virtutem suam intellectiuam, & per fidem supra rationem subleuet, vbi resplendet radius solis æterni, docens & ostendens omnem veritatem. Veritas autem liberum eum reddet, & nudum intuitum suum ab omni imaginatione stabiliet. O beatum intuitum, quem semper amatiua virtus cum amore nudo subsequitur, in qua sequela semper fluunt riuuli gratiarum DEI, animam ipsam introducentes ad fontem viuum spiritus sancti, vbi vene profluunt æternæ suauitatis, animam inebriantes, & supra rationem eleuantes in vastitatem æternæ salutis: & hęc est radix & subsistantia totius sanctitatis, ex qua semper procedit donorum exercitiũ & virtutum: quoniam amor ociosus esse non potest.

Adhæsio amorosa.

Tertium est quædam amorosa adhæsio, & hæc est ipsa fruitio. Qui enim ex amore puro DEO adhæret, non propter aliquam propriam vtilitatem, ipse DEO in veritate fruitur, sentitque se DEVM diligere, & se à DEO diligi. Nam purus spiritus amore nudo semper inclinatur, & intellectum depuratum sequitur vsque in sum

am originem. Cum enim purum & liberum ascensum habeat ad dominum, præter eius honorem, nihil aliud prorsus intendens, necessario consequens est, quod DEI bonitatem sapiat, & veram cum eo vnionem sentiat, in qua spūalis vita perficitur: quoniam ex ea desiderium semper de nouo contingitur, & ad noua interna opera excitatur, operandoq; spiritus ascēdit in nouam vnitionem, sicque semper eius & vnio renouantur. Et hæc est adhæsio gratuita & fœcunda, quæ nos adeo dilecto vinculo charitatis coniungit, q̄d vniuersis creaturis inadhæsibiles efficiamur, vt nemini nos placere delectet & nobis adhærentibus DEO, nemo inordinate placere possit. Hanc autem operationem & vnionem continuatam nos docet Dei tactus, qui semper est viuidum q̄d dam medium inter nos & Deum, rationem nostram illuminans, & nos pariter continue intrahens & extrahens. Intrahens quidem, & à nobis exigens, vt nobisipsis renunciantes & penitus exuentes, in DEVM nos totaliter effundamus & vnum efficiamur, ac cum secundum ei us dignitatem adhærendo, diligamus: & cum eius dignitas infinita sit infinite nos amans, sicut infinitus est, sic à spiritu nostro amorem exigit fine mensura. Hinc omnes vires nostræ in vnum congloba tæ, scintillantibus affectibus respondent, & dicunt: Amen nos amorem nos æternaliter amantem. Sicque succrescit quoddam insatiabile desiderium, & auidus amoris appetitus, quem nec ratio, nec vlla creatura compescere vel sedare potest, se totum in Deum amorem effundere cupiens, & diuinā totalitatem in se comphendere gestiēs: q̄ duo sunt ei impossibilia, nisi deficientibus in optione viribus, à spū diuino felicius agatur, & eius optionem patiatur supra oēm optiōem suam: & sic patiendo cōprehendat eum, q̄d est incom phensibiliter cōprehendere. s. patiēdo, nō comprehendendo. Est etiam iste tactus ex trahens & exigens à nobis vitam virtuosam diuinamq; similitudinem, in quibus duobus dum obedientes fuerimus, tunc vitimus secundum diuinū bīplacitum.

Tactus Dei qd sit, & qd doceat.

Tactus Dei intrahens.

Tactus Dei extrahens.

Quartum est, in eo quo fruitur, quiescere. Nam vbi dilectus à dilecto vincitur, & in puro nudo essentiali amore possidetur, ibi dilectus in dilectum cum dilectione prolapsus est, alterq; alterius in possessione & quiete mutua totus est. Vnde ex diuino contactu plerumque spiritus amans, per amplexum quendam vnitiui amoris penitus liquescit: quoniam ex illo profluit quoddā incendium, adimplens virium superiorum vnitatem, & consumēs vniuersas imagines & oia media. Tā demque apparitio quædam sequitur vitam perpetuam demonstrans, sed quomodo vel quid sit in se, penitus est indicibile: quia nec aliqua potest ostendi similitudine, nec verbis aut exemplis quibuslibet edoceri: sed ex DEO effluit & in mente sublimiter eleuata semet ostendit: quamdum contemplari spiritus appetit, subito omnem sui modum amittit, & cum lumine illo vnum efficitur: qa in eius complexu spiritus clarificatur, & totus diuino lumine perfunditur, primæque veritati, quę Deus est, vnitur: vbi DEVS in eo, & ipse in Deo requiescit, ac æterna quadam fruitione alter alterius est amplexus.

Quies in Deo.

Quintum vero est quædam in DEO felicissima obdormitio, in qua spiritus à se defluit, nesciens vbi vel quomodo, hoc tantum cum sponsa dicens: Anima mea liquefacta est, vt dilectus locutus est. Cum enim intrahens Dei vnitas nihil aliud fit, quàm amor quidam interminus & imperscrutabilis sua virtute patrem & filium, & omne in eis viuens in æternam intrahens fruitionem: ideo in hoc amore ardere volumus & cōburi in perpetuum, cum in hoc consistat summa felicitas omnium spirituum beatorum. Quamobrem nos oportebit vitam nostram fundare super illam infinitæ profunditatis abyssum, & sic poterimus in æternum mergi in amorem, & à nobis demergi in ipsam imperscrutabilem profunditatem: & in eodem alterabimur, & à nobis exaltabimur in ipsam incomprehensibilem altitudinem, ac in ipso amore modo carente palabimus & palantes vagabimur, & à nobis deuiabimus: & ipse nos ducet, & sedu cet in incomprehensam amoris DEI amplitudinem. In quo quidem influemus, & à nobis defluemus in ignotas delicias opulentiæ bonitatisq; diuinæ, in quibus lq̄bimus & deliquebimus profundabimur & deprofundabimur ęternaliter in gloriā

Obdormitio in Deo. Cant. 5. Vnitas Dei intrahens quidsit.

Dei

Dei. Qm̃ qui ſpiritu Dei agũtur, habiles efficiuntur ad eliquẽdum in amorem, ab omnibus amoris exercitijs liberi & ocioſi, patientes & recipientes diuinum ſimplicem amorem, eorum ſpiritum conſumentem, & in ſeipſo annihilantem. Sicq; omnium obliuiſcuntur, vtpote in amorẽ liquefacti, nec ſcientes ſeipſos, nec deum, nec aliquam creaturam, niſi ſolum amorẽ quem guſtant & ſentiunt, à quo poſſiden tur in quadam ſimplici & nuda ocioſitate. Sentiunt, inquam, ſe quandam longitudinem, latitudinem, ſublimitatem & profunditatem cum amore, qui ſine mẽſura eſt, omnia cõplectens & ſemper manens incomplexus.

Caligo fruitiua.

Sextum eſt, quædam contemplatio caliginis, quæ ratione ſcrutari nõ poteſt, in qua ſe ſpiritus mortuum ſentit & perditum, vnumq; cũ Deo ſine alteritate & diſcretione. Ibiq; Deus, fruitio, pax & gaudium eius eſt. Et hæc fruitio vacat vndiq;, quoniam in ea dilectus dilectum vltra omne deſiderium per nudum & ſimpliciſſimũ amorem amplectitur. Vbi pater cum filio in vnitate ſpiritus ſancti oẽs amatos ſpũs comprehendit: quoq; quemlibet ſecundũ melliſluam bonitatis ſuæ complacentiã confouet requie fruitiua. Vbi mira conſabulatio mutua, & plena cõplacentia ipſius Dei, & ardentis ſpũs, gaudiumq; tam opulentum, vt omnem capacitatem creati ſpiritus excedat. Ibi ſpiritus velut expiratus ſine ſpiritu effectus, à ſeipſo defluens & tranſiens, vnus cũ Deo ſpiritus per fruitionem conſtituitur, abyſſali beatitudini diuinæ eſſentiæ inauertibiliter inhærens. Vnde licet in nobis viuant Dei cognitio, Dei dilectio, Dei contemplatio & adhæſio: longe tamen altius in nobis viuit deitatis fruitio. Nam iuxta hoc quod Deo per dilectionem adhæremus inſpirati, ſpirituales ſiue ſpiritus dicimur: & iuxta illud, quo ſpiritu Dei transformamur, ſine ſpũ velut expirati effecti, DEO fruimur. Deniq;, qui p̃dicta ſex in ſe ſenſerit, erit ei in ſua introuerſione tam prõptum, & facile contemplari & frui, ſicut in natura viuere. Ex cuius opulentiæ abyſſo vita communis oriturquia liberalitas, qua veraciter prædictus eſt, in diuinarum diuitiarum abyſſo radicata eſt: & ideo ſe continere non poteſt, quin iugiter effluat per exercitia & opera virtuoſa: quia iam factus quaſi viuidum voluntarium inſtrumentum Dei, quo deus, quod vult & quomodo vult, operatur: nec huius operationis efficaciam ſibi aſſcribit: et ideo voluntarius manet & promptus ad agendum quodcunq; Deus præceperit, validus & fortis ad tolerandum quodcũque Deus permiſerit. Gerit enim vitam communem, contemplari, agere & pati æque paratus & vtrobiq; perfectus eſt quam vitam nemo habere poteſt, niſi ſolus verus contemplatiuus.

De tractu ſpiritus ſancti.

Caput XIX.

NVnc ordine congruo de felici tractu ſanctiſſimæ Trinitatis proſequendum eſſe reor, cuius opera licet indiuiſa eſſe noſcũtur, vt tamen noſtra Trinitas illi vtcunq; reſpondere, & correſpondere videatur, vnicuique perſonæ in diuinis tractum magis appropriatum aſſignare curabimus. Trahit enim ſpiritus ſanctus virtutem amatiuam, filius virtutem intellectiuam, pater autem virtutem memoratiuam. Spiritus enim ſanctus amoroſam animam dulciter allicit, dum oculis eius intellectu alibus imaginem imprimit intellectualẽ diuinæ bonitatis & charitatis, quæ ipſemet eſt ſecundum perſonalem proprietatem: in qua ſeſe tam diuitem & vberem oſtendit omniũ bonoꝝ tam largiflue, non ſolum in omnes generaliter effluentem, ſed affluentius in dilectam ſuam modo ſingulari gratia ſua, doniſque multiplicibus profluentem, adornantem & perficientem eius introuerſam volũtatem cœleſti ſapore, vt anima ſapiat, agnoſcat & probet, q̃ ſuauis & bonus eſt dñs. Hic ſapor quandoque tam immenſus eſt, quod animæ guſtanti videtur omnia creata ſimul liquari & annullari poſſe illo abyſſali ſapore. Nã omnem animæ regionem pfluens inundare facit, in tantum, q̃d anima fidelis intellectualem affectuoſitatem aperiens explicat in aduentum ſuper effluentis influxus diuinæ liberalitatis: velut ſi totã illã immẽſitatẽ deglutire & digerere

Tractus ſpiritus ſancti.

conaretur: sed potius ipsa profluitur, & vndiq; circumplectitur, veluti si iam intrasset in gaudium dñi sui. Hinc statim eius amatiua virtus supior à calore sancti spiritus sursum trahitur, luce suæ bonitatis & amoris illustranda, ad deum laudandũ glorificãdum, & in omnibus profusa charitate gratias agendum. Vnde virtus amatiua feliciter illustrata in æternam illã claritatem aspicit, de qua deliciæ tam copiose defluunt. Et ex hoc consurgit concito quædam cõsideratio illuminatę rationis, licet veraciter agnoscat, q̃d illas incõprehensibiles delicias nunquã intelligere valeat, qa luce creata, gaudiũ immensum cõsiderat: & ideo in sua consideratione deficit. Intellectus tñ dum fuerit ab illa immẽsa claritate transformatus, sine intermissione lætitiã illam incomprehensibilẽ æterną beatitudinis contẽplatur. Et ratio multo subtilius solito creaturaliter in luce creata considerat, vt sese reficiat in subtilissimis imaginibus & effluctibus operibus illius abyssalis deitatis. Ex qbus dilectũ suum esse considerat tantæ magnitudinis & incõprehensibilitatis, quod nunquã à creatura poterit plene comprehẽdi. In eo namq; contemplatur esse summam beatitudinem, pulchritudinẽ, plenitudinẽ, dulcedinem, charitatem, veritatem, æternitatem, maiestatem, fœcunditatem, claritatẽ, fidelitatẽ, bonitatem, saturitatem, fruitionem, coronã, gloriam, & vitam nostrã, & infinita similia, quæ considerat in illa infinita diuinitatis abyssо: quæ sunt imagines ex simplici diuina essentia elicitæ creaturaliter: qa vbi ratio has imagines apprehendit, ibi sunt creatæ & elicitæ similitudines diuinæ naturæ: sed vbi hæc omnia principiũ sortiuntur & finem secundum simplicẽ intuitum in quandã abyssalẽ diuinitatis essẽtiam, ibi ratio deficit, qm̃ ibi sunt vna simpla diuinitatis natura.

Amatiuę uirtutis opus quod.

Calor solis ut de signet calorẽ sancti spũs.

Proinde tractũ hunc calori natura cõuenienter assimilare possumus. Videmus em̃ in sole quod per virtutẽ luminis sui fœcũdum calorẽ causat in terræ nascentibus, q̃ beneficio sui luminis attingit, singula secundum propriã aptitudinem fructuosa reddens. Cũ igitur calor iste virtutẽ ac natura à sole recipiẽs, eius beneficio & virtute opera sua perficiat: consequens est, vt ad suam originẽ & causam, in quantũ potest, redire cõtendat, vnumq̃q; iuxta propriam aptitudinẽ suæ fœcũditatis secum sursum trahens, quantum pualet. Sic spũs sanctus dum virtutem amatiuã, per obiectum diuinæ bonitatis & amoris illuminat, in aia protinus viuidũ quendã & fœcundũ amorẽ causat, oculo illius intellectuali cõmendabilitatẽ & amore sitatẽ suam ostentans. At qm̃ iste calor à spũ sciõ sumpsit exordiũ, in suã originẽ et causam redire cõtendit, amatiuã virtutẽ secũ trahens in ipsam nudã & patulã apertionem suæ cogitationis, corã nuda præsentia in cõprehensibilis bonitatis Dei & amoris: in qua sibi cõstituit tranquillã quandã & silentẽ admirationẽ incõprehensibilis bonitatis, & igneã flammiã perfluctis & profundantis amoris. Et sicut sol fœcunditatem causat etiã sub terra, vt patet in auro, argento omniq; metallo & lapidibus prę ciosis: sic obiectũ diuinę bonitatis & amoris attingeris attingit inferiorem virtutẽ amatiuã, q̃ inferior consistit in sensione naturæ sensitiuæ, ostentans illuminatæ rationi largifluas operationes suas, quas creatis vniuersis exhibuit: ac præsertim creationẽ generis humani, cuius etiã naturã assumere dignatus est, & inaudita in illa mortalitate dignatissima pietate pati cõstanter, & agere fideliter nõ destitit, ob amorẽ, salutem, redemptionem & glorificationẽ nostram. Specialiter autẽ reuocat ad memoriã oĩa, quæ proflua pietate multifariãs modis egit circa propriã eius salutẽ. Cum igitur per illuminatã rationẽ sic nostrã sensualitatem illustrat, in sensuali etiã affectiõe quendam calorẽ causat amoris & deuotionis, per quẽ ipsa sensualitas fœcũda redditur, sic q; in ea crescat aurũ cordialis amoris, argentum. i. claritas inferioris rationis, omneq; genus metallorum. i. bonarum cogitationum, in quibus. f. Deus est laudandus, glorificandus, amandus: & etiam consideratiõnũ, quõ scilicet eius sensualitas, ad laudem, honorem, seruitiũ, & beneplacitum Dei sit ordinanda. Omnifaria quoq; genera lapidum preciosorũ, id est, virtutum moralium, quę proprium situm in sensualitate sortiuntur: quibus adornatur sensualitas, et habilitatur ad omne opus bonum. Sed hic calor cum fructibus suis in suam originem vnde causatus est, redire contendit: in abyssum scilicet diuinæ

Calor sancti ut attingeris inferiorem ostentans naturam sensitiuam.

Calor S. spiritus exhibet creaturæ rationali.

Fructus caloris sancti spiritus.

diuinæ bonitatis & amoris, ipſam ſenſua litatẽ cũ affectione ſenſibili ac amore cordiali, flammigeraq; deuotione ſecum trahens. Sanguinem inſuper cordis attracti one ſua vigoroſa, ſurſum ebullire cogit. Circa vitalia vero cordis grandem commotionem & agitationem excitat eo ꝙd moralis virtuoſitas ibidẽ in ſanguine ſitũ ſuum poſſidet. Arterias autem & venas à corde ſurſum intumeſcere facit, ac totum hominem per ebullitionẽ ſanguinis igni riſicq; corpus & anima pariter à ſpiritu ſancto ſurſum aguntur, calore cauſato tã in affectione intellectuali, quam ſenſuali, per amoroſum illud obiectum infinitę ſuæ bonitatis & amoris, eidem luce clari us præoſtenſum. Per quod dilectæ ſuæ fiduciam certam tribuit, ꝙd ſit Dei ſponſa, ad Deum diligendum, eiusq; bonitatẽ degustandam, & in perpetuum perfruendã ab æterno prælecta. Et hæc fiducia læua ſponſi dicitur, ſuper quam ſe capite reclinatam ſponſa commemorat, dicens: Læua eius ſub capite meo. Hanc enim ſpiritus ſanctus eius capiti iugiter ſua pietate ſupponit, ne fi vel ad horam ſubtraxerit, in abyſſum deſperationis ipſa cadat. Sed ſapor amoris & ſenſio prædulcis à ſpiritu ſancto per attractionẽ caloris ſui cauſata, merito dextera cenſeri debet: qua ſponſam inexplicabili dignatione complecti tur: quam licet ſæpius, non ſemper tamen experiri meretur: ac per hoc in ſpe quadã & expectatione diuini complexus amoroſa conſtituitur, dicens: Et dextera illius amplexabitur me. *Canti. 2*

Guſtum ſenſibilẽ ſpũs multiſariam ſubtrahi.

Nam multis de cauſis ille cõplexus interdum ſubtrahitur. Primo nanq; ſubtrahi ſolet ex amoroſa quadam indignatione, quæ contingere ſolet inter amãtes propter indicium amoris alteri cuiquã often ſum, quo mutuus amor vel in minimo re laxari timet, eo ꝙd zelotypus eſt. Sic ſpiritus ſanctus animam ſentiens quantulam cunq; conſolationem extraneã admiſiſſe ſenſionẽ ſuæ dulcedinis & amoris eidem ſubtrahit per indiciũ illud, amoroſam indignationẽ oſtentãs, vt ipſa ſe deliquiſſe cognoſcat, corripiat & caueat, ne (ꝙ abſit) indignationẽ ſuã referuet, q ſine cõpare ſolus amari deſiderat. Secundo ꝙ ſubtrahit, vt anima dilecta recognoſcat, hęc à ſemetipſa minime habuiſſe, nec proprijs exercitijs meruiſſe, ſed ex ſola libera dilecti bonitate profluxiſſe: ne per incuriam, vel propriam complacentiam inſoleſcat, ſed magis ſemper ſe humiliare ſtudeat. Tertio proinde ſubtrahit, eo quod aliquãdo natura ſenſualis ex effluentia ſenſionis illius nimiũ debilitatur & vulneratur, præſertim circa pectus, vbi magis ebullire facit vitalẽ cordis ſanguinem. Tuncẽ̃ calorem ſuum ſpiritus S. retrahit, vt natura refocilletur, & ad nouã ſenſionẽ rehabili tetur. Quarto aũt ſe ſubtrahit, vt ſic amoroſæ animæ euidẽtius innoteſcat ſua propria tepiditas & acedia in exercitijs amoris, virtutũ & bonoꝝ operꝝ, ſi ſenſionem ſuæ bonitatis & amoris eidem nõ elargiretur & ad reqrendam à dilecto gratiã & auxilium magis ſolicita reddatur, quaſi ſine illius ſenſione et conſolatione, nec in amore, virtutibus vel exercitijs proficere, nec in acquiſitis quidem perſiſtere valeat. Quinto etiam ſe ſubtrahit, vt felix ſponſa per experientiam probetur, ſi iam ad tã tam ſtrenuitatem exercitioꝝ proficerit, quod experimentali conſolatione carere poſſit. Sexto denicq; ſe ſubtrahit, vt ipſa diſcat & agnoſcat quod in hac ſenſione, nec eſt vera ſanctitas, nec vera amoris iuſtitiat quia nec ſanctiores ſunt, nec magis diligunt, qui maiorem ſenſionem ſecundum ſenſualitatem recipiunt: ſed qui virtutem ſuam amatiuam, in ſpiritu ſupra ſenſualitatem per ãmorem operantem diuinæ voluntati penitus ſubiectam, promptam & vnitã habent: ita quod ſecundũ diuinum beneplacitum, pauperes eſſe ſciunt omnĩ interna cõſolatione, tactu, ſenſiõe & ſapore priuatiꝰ: et in hoc ſolo poſſe cõſolari, ꝙ Deũ amant puriſſime amore intellectuali, q ſolus amor verus eſt. Quod, inquam, omnes virtutes & omnem iuſtitiã pficere norunt ad honorem dei, nullã aliam ſenſionem vel oblectationẽ q̃rentes. Nã quantũ hæc voluntaria pauptas accreſcit, tantum & vera ſanctitas & pura charitas inualeſcit. Et iſti cũ Paulo ſciunt abundare & penuriã pati: quia cuni ſpiũs ſanctus corpus & animã perfluit amoroſa ſenſiõe & dulciſſuo ſapore, hoc ipſum tam efficaciter cum gratiaꝝ actione reciũt, tã prudenter ad dei laudẽ & honorem, ac propriã vtilitatẽ expendũt, tã large in amorem diuinũ regerẽdo cõſumũt, ac ſi *Phil. 4*

ac si plenis præcordijs antea veluti sua sa luti necessaria postulassent. In apice tamẽ superioris affectus tanta tranquillitate re cipiunt, omnia sancti spiritus beneplaci to commendantes, siue dare voluerit, siue retrahere, quasi nihil inde curantes: quia pro nullius rei amissione quis dolere vel contristari solet, nisi quam prius vel desiderio conquisitam, vel amore possessam lætabatur. Quidũ tamen non ab re in om nibus exercitijs hanc sensionem expostulant: quia sine illa se tepidos & acedioſos in amore & operibus virtuosis sentiunt, licet etiam gradum perfectionis attigisse videantur. Et hoc ideo, quia nondum in spiritu & veritate patrem adorare didi cerunt, quales duntaxat dicuntur à domi no veri adoratores. Deus, inquit, spũs est, & qui adorant eum, in spiritu & veritate oportet adorare: qa tales adoratores quæ rit pater cœlestis. Deum aũt in spũ adora re, est eum honorare, & laudare cum intel lectiua spirituali admiratione suę infinitæ dignationis & cõmendationis in om nibus obiectis, quę cõprehensibili modo nostris oculis intellectualibus ostendunt illam incomprehensibilem Dei laudabilitatem secundum omnẽ suam perfectionem. Sed adorare in veritate, consistit in duobus. Primũ est, q̃d in adoratione Dei nullum obiectũ sibi proponat, q̃d deo nõ conueniat: ficut qui in articulis fidei, vel aliqua secta noscuntur errasse, qui Deũ adorant in aliqua falsa phantasia, cui nulla veritas in deo correspondet. Secundũ est, q̃d in adoratione rectam & puram intentionem habeat, nec illud creaturis inhęre re permittat, quo potissime Deum adorare & honorare debuerat, scilicet amorẽ suum. Nam proprie cum amore Deus adoratur & honoratur. Et solus amor agit, q̃p in adoratione sua quis intentione rectissima floreat, in creatis vel donis nihil requirens, non saporem, nõ consolationẽ, non dulcedinem, non sensionem, nõ bona temporalia, non æterna: sed tm̃ diuinũ honorem & beneplacitum. Et talis adoratio rite celebrata, fructuosior est & accepti or, quam variæ & magnæ sensiones amoris in sensualitate causatæ: quia fit in spiritu supra sensualitatem. Et ideo spiritus postquam sui compos fuerit, hanc adorationem semper exercere potest, eo quòd operatur sine corporali instrumento. Sensio vero consistit in natura sensuali, quæ multis calamitatibus inuaditur dum ei dem sensio sui amoris subtrahitur: & sic tepidus & remissus, nullum exercitiũ ad Deum exhibere prævalet, qui totum exercitium in interiori sensione amoris funda uit. Et quia sensibilem saporem cõsuetus est experiri, illo subtracto, frequenter insequi cogitur saporem exteriorem, & consolationem in creaturis, aut saltem ob latam gratanter accipit, vel ad minus non resipuit, sicut propheta Dauid, qui ait: Renuit consolari anima mea, &c. Et hæc est vna causa potissima, cur tam pauci ad veram perfectionem perueniunt. Qui tamẽ hanc interiorem amoris sensionem humiliter susceperit, prudenter expenderit, & larga prodigalitate in laudem & honorem Dei consumpserit, multum per omnem modum vitam suam adornaret, tam exteriorem, quàm interiorem, tam inferiorem hominis partem, quàm superiorem. Nec aliàs plene Deum diligere poterit ex toto corde, ex tota anima, ex tota mẽte, & ex totis viribus: nisi per istam sensionem corpus & animam, ac omnes vires sursum agentem. Facit enim hominem multum spiritualem, tenendo eum erectum stantem in ignea flamma deuotionis & amoris corã præsentia diuinæ maiestatis, laudantem Deum, & amantem ex toto corde, & anima, & mente, & spiritu, totisque viribus secundum modum & possibilitatem viatoris.

Sensio in quibus consistat.

Psa. 76

Deut. 6 Ma. 22 Mar. 12 Luc. 10

Ioan. 4 Adorare Deũ in spiritu quid.

Adorari Deũ in veritate bifariam.

De tractu filij Dei.
Caput XX.

QVemadmodũ spiritus sanctus solita bonitate virtutem attrahit amatiuam, obijciẽs illi dulcissimum obiectum infinitę bonitatis & amoris in Trinitate personarũ sibi appropriatũ: sic & filius ad se intellectiuam virtutẽ attrahit, eidẽ obiecto quodam incõprehensibili demonstrans perfectam imaginẽ diuinæ pfectionis, q̃ est ipsemet filius Dei, protinus exigẽs ab aĩa, vt sese per donũ sapiẽtię penitus assimilare conetur, dicens illud Exodi: Inspice & fac secundũ exemplar, q̃d tibi mẽstratum est in

Exo. 25

est in monte. i. in eleuatione intellectiuæ virtutis. Vnde Christus ait ad discipulos suos: Estote perfecti, sicut & pater vester cœlestis perfectus est. Nec tñ patrem ostendere voluit, præterq̃ in sua perfecta imagine, hoc est, in semetipso. Vnde Philippo petenti: Dñe ostende nobis patrem & sufficit nobis, concito respondit: Tãto tempore vobiscum sum, & non cognouistis me. s. secundum diuinitatem per fidẽ quę diuinitas in eius operibus relucebat. Philippe, qui videt me, videt & patrẽ meum. Et nemo venit ad patrem. s. videndũ, nisi per me. Quia incomprehensibilis illa diuina essentia fruibiliter aspici non potest, nisi per lucem, quæ Christus est. De q̃ Ioannes ait: Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem. Hinc etiam Christus se dicit ostiũ, per quod nos intrare oporteat. Et hoc non solum secundum humanitatem, sed etiam secũdum diuinitatem. At vero, cum pater, origo sit & principiũ omnium creaturarum, vtpote qui cũctas creauit per filium, ideo omnes creaturæ intellectuales, rationales, aliæq; vniuersæ, ad patrem velut originẽ & causam primam inclinantur, illiq; naturaliter assimilari & vniri desiderant secundum vniuscuiusq; capacitatem & aptitudinẽ. Hinc omnes appetitu naturali cũ Philippo clamare non cessant: Dñe, ostende nobis patrem, & sufficit nobis. Veruntñ pater omnibus creaturis rationabilibus secũdum earum rationalem intellectum, est magis inaccessibilis, quàm filius & spiritus sanctus: quia principium est & origo omniũ aliarum personarũ, non habens ipse principium vel originem. Nec ab aliquo mittitur aut datur hominibus per gratiam & dona: sed mittit & spirat filium & spiritũ sanctum. i. sapiẽtiam & amorem ad eum cognoscendum & amãdum. Hinc ad patrem loquens Sapiens, ait: Sensum autem tuum quis sciet, id est, quis habebit notiam tui, nisi tu dederis sapientiã, & emiseris spiritum sanctum tuũ de altissimis? Sapiẽtia itaq; patris, est verbum eius, quo ad se & omnia perfecte loquitur. Nã hoc verbum est obiectum intellectus sui, in quo solo sese plenissime cognoscit & intelligit: quia nullus intellectus intellectu aliter intelligere potest seipsum, vel aliqd aliud sine obiecto intellectuali. Pater igitur ex natura sua, est quædam æterna diuina intelligentia, seipsam sine intermissione secundum essentiæ suæ & naturæ totalitatem perfecte intelligens: quod vtique fieri necessarium est in obiecto quodam deiformi secundum suam totalitatem paternæ naturæ perfectissime similanti, propter quam similitudinem dicitur imago patris. Sed quoniam obiectum est intelligentiæ paternalis, ideo dicitur esse verbũ patris: qa sicut os corporale hominis humanam habet locutionem & verbum, sic etiam intelligẽtia suam habet loquelam, hoc est, actualem suam intelligentiam, & suum actuale internum obiectum, est eius verbũ. Et hoc verificatur in omni intelligentia tam humana, quã angelica ac diuina. Sed qũ intelligentia paternalis, est ipsamet natura diuina secundũ potiorem suã nobilitatẽ, ideo paternalis intelligentia, qua. s. in obiecto suo pfecto & deiformi seipsum intelligit, quedã est operatio diuinæ naturę: quare nõ immerito obiectũ illud paternale filius patris dicitur: quia sicut in vniuersitate naturæ pater terrenus filij sui principiũ est & origo, sic etiam intelligentia diuina paternæ naturæ, principium est & origo illius obiecti, in quo sese intelligit. Cæteru, obiectũ illud intellectui paterno coæternum est, eo q̃d pater æternus nunquam esse poterit sine intellectuali agnitione & intelligẽtia sui ipsius. Deniq; obiectum illud per omnẽ modum est ęquale patri: alias enim nequaquam sese pater perfecte cognosceret in obiecto. Nec solum obiectũ illud, est de eadem natura qua & pater, id est, qua & diuina intelligentia, sed est eadem natura: q̃niam illud obiectum deiforme paternalis intelligentiæ, semper introspicienti est & immanens in intelligentia paternali, per fœcunditatẽ intellectiuæ naturæ dei ac semper actualiter intelligens est per continuum, æternum, actualem intellectum paternalis intelligentiæ: quæ scilicet intelligentia est eadem & vna natura cum illa, quam inspicit vel intelligit, quoniam in Deo tãtum est vna simplicissima natura. Nunc autem inspiciens est naturam & essentiam patris, eo quod in patre nihil est, quàm eius essentia & natura. Et ideo eandem patris essentiam & naturam plenissime intelligit.

Heb. 8 Mat. 5

Ioan. 14

Ioan. 1 Ioan. 10

Ioan. 14

Sap. 9

Verbum

Fœcunditas naturæ in diuinis.

Pater

Prætereà

Filius

Præterea, deiforme obiectum intelligentiæ paternæ, semper est antestans in quadam alteritate, sicuti paternæ perfectionis imago quædam perfectissima: & sicuti prolatum intelligentiæ paternæ verbum, & filius fructusq; fœcunditatis paternæ naturæ. Quæ nimirum alteritas personalitatem causat filn subsistentis in eadem diuina natura, in qua & patris persona subsistit. Ex quo concluditur, quod filius in omni perfectione diuina pfectus deus est sicut & pater: nisi duntaxat, quod fœcunditatem paternitatis non attingit. Nam filius est à patre, sicut imago viuida à suo exemplari: sicut intellectuale verbũ ab intelligentia paterna sine intermissione prolatum: & sicut æternus fructus diuinus paternæ fœcunditatis. Pater autem à nullo est, nec à filio quicquam est secundum modum istius fœcunditatis: quia filius se videt, modoq; personali sibi complacet in patre, sicut imago in suo exemplari, sicut verbum prolatum in intelligẽtia proferẽte, sicut fructus viuidus in sua viuida & fœcunda natura. Et sic pater personalitate paterna vice versa sese videt in filio. Vnde cõgrue dicit Ioannes: In principio, id est, in fœcunditate paternalis intelligentiæ, erat verbum, & verbum erat apud Deum, scilicet in alteritate personali: & verbum erat Deus, id est, vnius essentiæ & naturæ cum Deo patre: Ex quibus in parte patet, quomodo filius est imago perfecta patris æternumq; perfectum verbum prolatum ac genita sapiẽtia patris, in qua se videt & omnia creata vel causata, aut certe possibilia fieri secundum immensitatem suæ sapientiæ & maiestatis, sicut artifex industriosus in arte sua videt ea quæ didicit operari. Vnde etiam dicit Augustinus, quod filius est ars ipsius patris, per quam omnia facta sunt: quia secundum Ioannem. Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factũ est nihil. Quod factum est scilicet per hunc filium vel artem, in ipso vita erat. Augustinus sup Ioannem: Facta est terra, sed ipsa non est vita. Est autem in ipsa sapientia Dei spiritu aliter facta ratio quædam, & hæc est vita, sicut arca in omni opere non est vita: atca tamen in arte est vita, quia viuit in anima artificis. Proinde omnia erant in ipso causaliter subsistentia, antequam in semetipsis effectiue fierent. Si quæris qualiter omnia quæ per verbum facta sunt, in ipso vitaliter, vniformiter & causaliter subsistunt: cõspice quomodo rerum omnium huius mundi causæ simul & vniformiter in sole subsistunt: quemodo numerositas herbarum & fructuum in singulis seminibus simul continetur: qualiter, inquam, regulæ multiplices in arte artificis vnum sunt, & in animo disponentis viuunt: ac qualiter infinitus linearum numerus in vno puncto vnum subsistunt. Ex qbus velut pennis philosophicę theoriæ arcana verbi mentis acie poteris inspicere, & quantum datur humanis rationibus cernere, quomodo cuncta quæ per verbum facta sunt, in ipso viuunt & subsistũt. Et sic quod factum est, in ipso, vita erat. Et vita erat lux, scilicet intellectualis hominum, qua scilicet illuminantur homines, non pecora, quæ rationales mentes non habent, quibus sapientiam videre possent. Quam lucem petebat Psalmista, dicens: Emitte lucem tuam & veritatẽ tuam, id est, Christum, qui est lux mundi & veritas patris. Ipsa scilicet lux & veritas me deduxerunt à peccatis, & adduxerunt in montem sanctum tuum, id est, in perfectionem virtutum in actiua vita: & in tabernacula tua, per sedulam contẽplationem. Sed, emitte denuo, vt me educant, adducant, perducant, & inducant in vitam superessentialem, ac in lumine tuo videamus lumen: quia nemo venit ad patrem contemplandum, nisi per te, & in lumine tuo. Sed ad inceptа redeamus.

Ioan. 1

Imago.

Ibidem.

Sapiẽtia

Colossen. 2. Omnes thesauri sapientiæ & scientiæ sunt in filio.

Psal. 42

Psal. 35

Ioan. 14

Cæterum, cum filius non solum imago patris esse dinoscatur, sed etiam exemplar vnicum omnium creaturarum, ideo creaturæ rationali magis est accessibilis & agnoscibilis quàm pater: non tamen in essentia sua diuina, sed secundum intellectuales imagines in similitudinibus imperfectis, sicut in hac vita deo veritatem agnoscere poterimus. Ad maiorem denique notitiam simplicibus imprimẽdam, filium suum pater misit in terram imaginem nostræ humanitatis indutum, vt per hanc imaginem cognitam ad agnitionẽ deuenirent incognitæ suæ diuinæ imaginis, qua tandem occultissimę paternitatis agnitionem attingerent. Vnde Philippo dominus protinus respondit: Tãto tempore

Verbum ut humanã naturã assumpserit.

Ioan. 14 pere vobiscum sum,& non cognouistis me? Philippe,q videt me,videt & patrem meum. Quasi diceret: Pater in sua personalitate occultus & inaccessibilis est,quia secundū Ioannem, Deum nemo vidit unquā, nisi vnigenitus filius qui est in sinu patris. Et iterum apud Matthæū: Nemo nouit filium nisi pater, neq; patrem quis nouit, nisi filius,& cui voluerit filius reuelare: sicut verbum prolatum, intelligentiam proferentem manifestat. Qui inquā videt me, videt & patrem: quia etiam secundum humanitatem imago fuit suę diuinitatis. Candor est enim lucis æternæ, & speculum sine macula Dei maiestatis, & imago bonitatis illius. Qui ergo patrē videre desiderat, filium inspiciat, & sese eidem assimilet secundum perfectionem vitæ, quam in humanitate nobis ostēdit, ac per affectum inflammatum, cætera cūcta respuendo, ad illius amplexum anhelet: quia si sic Christus in se fuerit exaltatus, omnia, id est, totum hominem trahet ad seipsum, id est ad suam similitudinem per amorosum obiectum diuinæ sapientiæ. Cum enim oculus noster intellectualis eleuatus fuerit vsque ad nudam & patulam cognitionem ceram incomprehensibili sapientia Dei tunc eidem per sapientiæ donum multiplices imagines spirituales diuinæ perfectionis imprimuntur, ita quod secundum eminem perfectionem, in speculo lucidissimo perfectam vitam agnoscendo considerat: quia diuina sapientia oculis intellectualibus sese velut imaginē perfectam & viuidam diuinæ perfectionis ostendit. Porro sapientiæ donum non solum lux est, virtutē intellectuam agnitione diuina clarificans, sed etiam ignis est, intellectuam affectionem, id est, superiorē virtutem amatiuā, in amorem accendens, ad possidendū illam perfectionem. Et hoc habet donum sapientię supra donum intellectus, quod solum illuminat. Cæterū, sicut ignis omne combustibile primo siccans & habilitans, tandem in propriam similitudinē, id est, igneam qualitatem conuertit: sic filius Dei per obiectum & sapientię donū, animam ad suam similitudinem habilitat, eidem intelligere dans medis multifariis in obiecto suæ sapientiæ, diuinam perfectionem per lumen doni sapientiæ queniam vt dicit Sapiens, In sapientia est spūs intelligentiæ sanctus, vnicus, multiplex, subtilis, modestus, discretus, mobilis, incoinquinatus, suauis, amans bonū, qui nihil vetat benefacere, humanus, benignus, stabilis, certus, securus, omnē habens virtutem, omnia prospiciens, & qui capiat omnes spiritus intelligibiles. *Sapien.* 7

Sapientia vt sit lux.

Cum igitur anima per clarum intellectum diuinæ perfectionis & agnitionem virtutis & veritatis habilitata est, tunc eā diuina sapientia trahit ad suam similitudinem per internam vnctionē & inflammationē ipsius doni sapientiæ in affectionem & amorem prosequendi & cōprehendendi perfectionem, à diuina sapientia sibi propositam. Nam in speculo diuinæ sapientię quandā videt imaginem totius sanctitatis & perfectionis, cui supra ossa se virtutibus & sanctitate similē exhibere desiderat. Et sicut industriosus artifex imaginē exarare deliberans secūdum exemplar appositum, tam diu superfluā et nodosa præcidere nititur, donec ipsius exemplaris perfectam similitudinem sortiatur (quæ similitudo secundum potentiā in ligno prius occulta tenebatur) sic anima pertractū diuinæ sapientiæ, tam insatiabile desiderium percipit attingendi secundum modū suum similitudinem diuinæ perfectionis, quod cum argumentosa diligentia, eminem dissimilitudinē abscindere studet, vt in se diuinæ perfectionis similitudinem recipiat: quam Deus in eius possibilitate creauit, & in speculo suæ sapientiæ proposuit, illud ostendens velut exemplar perfectissimum, ad cuius similitudinē omnia sunt reducēda. Ad hoc enim hominem creauit, vt Deo suo similis esset in virtutibus & sanctitate. Creauit etiam in eo similitudinis huius possibilitatē, ac oculo eius exteriori perfectissimum exemplar proposuit, s. in humana natura æternā suam imaginem, & oculo eius intellectuali suæ sapientiæ dei formem imaginē: in qua velut in speculo totius perfectionis exemplar prospicere potest. Dedit insuper gratiā suam & dona spūs sancti, velut instrumenta quæ dā satis congrua ad producendum potentiam illam in actum, secundum mēsuram suæ industriosæ coopationis. Et hæc omnia, potentiā, s. exemplar & instrumenta, *Animā trahi ab æterna sapiētia.*

quantũ in se est, voluit omnibus esse cõmunia, ne quis friuolã ptendat excusationem. Nã minima Dei gra gratũ faciens, quam omnibus sese coaptantibus conferre paratus est, indusrriosæ nostræ diligentiæ sufficeret ad rescindendam omnẽ dissimilitudinẽ, vt verificetur illud Ioannis:

Ioan. 1 Dedit eis potestatem filios Dei fieri, his qui credunt in nomine eius. Deniq; ad quantamcunq; diuinam similitudinem se quis peruenisse gloriatur, nunquam tamen cesset rescindere & ad omnimodam similitudinem reducere: quia diuina perfectio, cui se conformare laborat, sine mẽsura est. Potentia quoq; similitudinem illam attingendi hominibus præstita, semper insatiabilis permanet in hac vita: quia cum incrementõ similitudinis gratia Dei, per quam similior effici potest, semp accrescit. Et qñ adhuc mortalis semper mobilis & mutabilis est, ideo per vices accrescit ad similitudinem, & decrescit ad dissimilitudinem: quæ duo semper inter se militant. Vt ergo victoriam similitudo semper obtineat, & dissimilitudo sedule iugiterq; rescindatur, exemplar sibi datũ & propositum semper inspiciat diligentissime, tam secũdum humanitatem, quã secundum diuinitatem: vt eius imagini

Sapi. 8 deiformi se per omnia cõformet, & cum Sapiente dicat: Hanc amaui & exquisiui à iuuentute mea, & quæsiui eam sponsam mihi assumere: & amator factus sum formæ illius: doctrix est enim disciplinæ Dei, & electrix operum illius.

De tractu cœlestis patris. Caput XXI.

VT autem totam Trinitatẽ, suam imaginem in anima creatam & impressam trahere doceamus, sciendum est, quod sicut spiritus sanctus trahit virtutem amatiuam, & filius virtutem intellectiuam, sic & pater amor ose trahit virtutem memoratiuam, nudam. s. aĩæ cogitationem & in his tribus imago pei ficitur Trinitatis. Hic ergo primo notandum est, q̃d (sicut iam dictum est) filius Dei est verbum prolatum paternæ intelligentię. Hic vero cogitationẽ ipsam assimilare conabimur patri, & intelligentiam in anima, ipsi filio. Et hoc ideo, quia Trinitatis imago in his tribus animæ viribus accipitur secundum substantiam imaginis, licet speciali ter illius imaginis similitudo confideraripotest in tribus animę viribus secundum earum perfectionem: hoc est, sicut in operatione vnicuiq; appropriata subfistunt. Quamuis enim summa nobilitas imagi- *Nobilitas aĩæ summa in quocũ fistat.*
nis in hoc consistat, quod ad exemplar illud æternum operatiõe vnicuiq; virtium appropriata conuertatur: similitudo tamen illius imaginis ad exemplar suum magis propinqua reluceat, cum vires in quibus imago consistit, cum operationibus eisdem appropriatis, supra propriam personam vnicuiq; appropriatam, cuius vires existunt, indeclinabiliter reflectũtur. Quia paterna intelligentia semper sese secũdum sui totalitatem proloquitur cum verbo æterno: quod ideo filius Dei dicitur quia genitum est per naturalem operationem intellectiuæ naturæ diuinæ: q̃d quia semper profertur, semp & gignitur. Cæterum, diuina voluntas semper est volens, amans & sibi complacens. Pater in filio, & filius in patre: & vbi mutuus amborum amor effluit in mutuum amoris complexum, velut ex quodam principio in quadam alteritate fians à patre & filio, ibi est spiritus sanctus in vnitate quidem naturæ, sed in alteritate personæ.

Sed vt intentum prosequamur, notandum est, quod pater æternus fidelem animam per nudam cogitatiõem dupliciter trahit ad suam simplicissimam vnitatem. Primo, trahit eam præ cæteris personis p fidem: quia nunquã traheretur à filio vel spiritu sancto, nisi prius crederet esse filiũ & spiritum sanctum. Hinc Christus ait: Nemo venit ad me, nisi pater meus qui misit me, traxerit eũ. In hoc ergo tractu oculo simplici trahitur anima ad suum principium, vnde in sua creatione originata est: & ad suum finẽ, ad quẽ desiderio propriæ salutis semp inclinatur. Et qa pater est principium omnis creaturæ, ideo merito tractum hunc cœlesti patri adscribere voluit. Licet enim, vt dictũ est, secundũ intellectualem comprehensionem pater est magis inaccessibilis & incognoscibilis nobis in hac vita: tamen secundum simplicem primariam fidei visionem, est magis accessibilis & cognoscibilis: sicut in cæteris operibus & ingressionibus animæ, causa

Animã trahi hic fariam a patre æterno. Ioan. 6

causa finalis primo secundū simplicē intentionis intuitum inuenitur & agnoscitur, sed secundum inquisitionem rationalem et comprehensibilem considerationē intellectualem prius inueniūtur & agnoscuntur ea quæ ducunt ad finem. Secundus vero tractus patris est vltimus in Trinitate, quo trahitur anima ad luminosam agnitionem diuinę veritatis. Nam licet anima dulciter à calore spūs sancti trahaf, in omnifariam considerationem diuinæ bonitatis, & à filio per obiectam imaginem diuinæ perfectionis, ad eius similitudinem capescendam, necdum tñ in his anima cōtenta, deuotis clamitat suspirijs, & ait: Dñe ostende nobis patrem, & sufficit nobis: cum ipse sit originale principiū omnium desideriorum nostrorū quietatiuum. Tunc illam sapiētia patris instruit, quomodo paternam visionem attingere valeat, dicens: Beati mundo corde: quoniam ipsi Deum videbunt. Ex quo intelligit anima cer suum, id est, nudam suā intellectualem cogitationem esse purificandam, vt Deum patrem videre mereatur: q̄ cogitatio nuda conuenienter etiā oculus animæ dicitur, ga pater cœlestis corde videtur, non in sua nuda diuina essentia in hac vita, sed in quadam pariformi diuina imagine nostrę cogitationi incomprehensibili modo præsentata. Tunc anima fidelis cogitationem suam ab omnibus imaginibus intellectualibus, qbus modo comprehensibili satis fructuose in tractu filij & spūs sancti vsa est, penitus euacuat: & sic munda iudicatur & apta ad videndum patrem cœlestem. Quia sicut natura in rebus materialibus nihil vacuum esse patitur, sic pater in cogitatione iam nuda penitus & mundata, vacuitatem esse non finit. Et ideo beati mundo corde, q̄niam ipsi Deum videbunt. Est tamen nō nulla differentia inter vacuitatem materialem & spiritualē, qa materialis vacuitas ad se trahit, sed spiritualis ab alio felicius trahitur: eo q̄d vniuersa dei dona trahunt hominem & eleuant ad vitam & similitudinem diuinam, si sese à peccatis & dissimilitudinibus euacuare studuerit. Hic ergo trahit pater euacuatam cogitationem super omnes imagines comprehensibiles, puro ac simplici oculo eius ostentans illam simplicem incomprehensibilem imaginem diuinæ essentię, veluti principium & causam oīm quæ sumpserunt originem in tēpore & æternitate, velut, inq̄, subsistentiam quandā conseruatiuā oīm quæ conseruari necessario indigent in tēpore vel æternitate: veluti deniq; finē beatificum omniū quæ beatificari desiderāt.

Ioan. 14
Mat. 5

Oculus animæ quis.

Mat. 5 Vacuitas spiritualis ut differt à materiali.

Per hoc igitur obiectū omni deuotiōe recolendū, amoroso sui cōtuitu pater cœlestis animam trahit & tranqlla pace complectitur, dicens: Hæc est filia mea dilecta in qua mihi bene cōplacui. Veni dilecta mea, & ponam in te thronū meum, q̄m in te complacui. Hæc requies mea in seculū seculi, hic habitabo q̄m elegi eam. Cui illa: Ego dilecto meo, & ad me conuersio eius. Verūtamen dñe, bonum est nos hic esse: si vis faciamus hic tria tabernacula, memoriæ vnum, intelligentiæ vnum, & & voluntati vnū. Conuocansq; vires suas vniuersas, Venite, inquit, omnes qui laboratis & onerati estis sanctis exercitijs, iustis operibus, affectibus pijs, & pater cœlestis reficiet vos pace dulciflua, tranqlitate beatifica, & gete fruitiua. Nam in illo simplici contuitu, vbi. s. aīa nuda ac patula cogitatione, simplicē & incōprehensibilem imaginē paternalis essentiæ aspicit, incōprehensibili tñ modo saltē suo intellectui, ibi tam saporosam, qtam & trā quillam pacē experientia felicissima inuenit, & in ea vbertate tam proflua se satiat, q̄d super omnia dulcem illum intuitum exercere, ac illi iugiter inhærere desiderat. Vnde etiam qcquid hunc beatificum visum impedire, retardare vel obscurare q̄ quo modo deprehenderit, omni diligentia fugere & euitare satagit, dicēs cum Psalmista: In pace in idipsum dormiam & requiescam. Cæterū, ex huius exercitij quietissimi cōtinua inhabitatione, sic anima fidelis in hoc intuitu habilitatur, & quodāmodo essentiatur, q̄d per eundē intuitum in omnibus opibus ac multiplicitatibus immobiliter cū cœlesti patre pmaneat in illa pacifica tranqllaq; habitatione simplicis suæ cogitationis. Nec quidē distrahi vel turbari potest huiusmodi, q̄diu intuitus ille beatificus nec ablatus fuerit, nec obfuscatus: sed propter passiones & sensualitatis deordinationes, oculus eius obnubilationem aliquando patitur, plus vel minus sæpius vel rarius, secundum

Mat. 11

Psal. 4

menſuram mortificationis & ſupplantationis ipſius ſenſualitatis. Ideo beatus ille ſeruus qui ſic oēs paſſiones ſuas felici victoria ſuppeditauerit, quod, oculus eius ſimplex rariſſime vel tenuem turbationem aut obnubilationem ſuſtinens, frequenter optatam tranquillamq; pacem in ſilenti habitatione cogitationis ſuæ felicissime continuat. Deniq; tractus iſte patris cœleſtis, propter ſuam ſaporoſam qualitatem & dulcem tranquillitatē, multos ociLuc. 10 oſos efficit, ad pedes Ieſu cum Maria ſedere & vacare queritantes, & hanc ſicut optimam partem eligentes, omnem exteriorem occupationem euitantes, eo quod per ſimplicem intuitum, tranquillam inhabitationem paternæ quietis & pacis imprædediti & ineffenſi, poſſidere deſiderant: diligenter tamē caueant ne plus quā expediat, ſeſe quærere conuincantur. Ne, inquam, plus diligant, & intendant ſaporem, ſenſionem, oblectationem ſpiritualem, & ociosam quietem tranquillamq; pacem, quàm patris cœleſtis ſalutiferam inhabitationem. Et ideo ſecurius eſſet huiuſmodi, quod ſeſe in hoc ſimplici conſtituta per indefeſſam exercitationem habilitarent & eſſentiarent, vt in oībus fructuoſis operibus & occupationibus ſaluti ferís, quietā illam inhabitationē per ſimplicem illum intuitū conſeruare & poſſidere valerent, & practice ſemp ad volitā impēditi, ad talia p̄ficienda accedere, vel dimittēda abſcedere, ſēperq; libere & expedite vel ingredi ad cōtēplationē, vel egredi ad actionem, cogitatione nuda in ſua ſemper inhabitatione quietiſſima perſiſtente. Sic nimirum ſuam imaginē in anima creatam Trinitas ſanctiſſima ſua proſlua pietate trahere nō ceſſat, pater memoriam ſeu nudam cogitationē, filius intelligentiam, ſpūs ſanctus voluntatem ſeu virtutem amatiuam ſuperiorē. Et in his tribus animæ viribus in operationibus ſingulis appropriatis perſiſtentibus, ſpeciali ter imago ſanctiſſimę Trinitatis in ſua ſuprema & perfecta ſimilitudine conſiſtit.

Præterea, ad maiorem euidentiam paternalis attractionis, qua ſimplicem noſtrum intuitum ſubleuat & habilitat ad videndum ſimplicem & incomprehenſibilem imaginem eſſentiæ paternalis, ſciendum eſt quod diſtinguuntur tres gradus agnoſcendi vel videndi diuinam veritatem: quorum duo reperiuntur in ſtatu viatoris, tertius in ſtatu comprehenſoris: & horum differentiam ſimilitudinarie conſiderare poſſumus in exteriori viſu corporalium oculorum.

Primus gradus eſt, cum oculus corpo *Gradus*
ralis cernit aliquam rem retro poſitam in *tres uidē*
oppoſito ſpeculo, quādo ſcilicet res retro *di uerita*
poſita ſuam imaginem imprimit ipſi ſpe *tem diui*
culo, ſpeculum vero reflectit eandem ima *nam.*
ginem in oculum corporalem ipſius cernentis, per cuius reflexionem retro ſe poſita quis cernere poteſt. Et huic viſioni conuenienter aſſimilatur agnitio, qua Deus agnoſcitur per imagines & ſimilitudines quę per rationalem conſiderationem recipiuntur & eliciuntur ex creaturis, qualem agnitionem philoſophi gentiles adinuenerunt, & omnibus Chriſti fidelibus adhuc communis eſt: qui per lumen fidei ex auditis vel lectis aut rationali cōſideratione indagatis, ad Dei notitiā perueniunt. Et ad hanc notitiam ſeu agnitionem deſeruiunt omnes figuræ & parabolæ in ſcripturis poſitæ.

Secundus vero gradus viſus corporalis eſt, cum oculus corporalis cernit aliquā rem non in ſe, ſed in imagine & ſimilitudine vera præſentatam. Et huic viſui conuenter aſſimilatur agnitio, qua Deus agnoſcitur per imagines & deiformes ſimilitudines, quas ipſa cogitatio nuda ſine medio ſuſcipit ex præſentia illius abyſſalis & ſuperintellectualis incomprehenſibilitatis Dei ſecūdum vniuſcuiuſq; perfectionem. Sed in hac ſimilitudine reperitur quædam diſſimilitudo, quia licet vtrāq; viſiones tantū per imagines cōtingunt, quæ non ſunt ipſę res, quas videre deſiderant, oculus tamen corporalis per imaginem ſuam, perfectam agnitionem adipiſci poteſt rei illius in imagine ſibi p̄ſentatæ: ſed oculus intellectualis nullam imaginem recipere valet ex qua perfectā Dei agnitionem attingere queat: præſertim quoniam omnes imagines intellectuales naturā ip ſius intellectus humani ſortiuntur. Cū igitur intellectus noſter creatus ſit, & quadā finitate menſuratus, hinc etiā imagines omnes intellectuales in ſtatu viæ creatas & menſuratas eſſe oportet. Deus autem increatus & immenſus eſt,

& ideo

& ideo perfecta Dei cognitio nullis imaginibus intellectualibus acquiri potest. Si tamen agnitionem aliquam vel tenuem adipisci volumus, has imagines in huius obsequium frequentare necessarium est, vt de Deo, secundum Gregorium, velut balbutiendo loqui valeamus. Vnde per imaginem diuinæ incomprehensibilitatis, quæ scilicet ipsi cogitatione nudæ obijcitur, Deus perfecte non agnoscitur, quia nec Deus est, nec perfecta Dei imago, quia tunc nostræ creatæ cogitationi inaccessibilis non esset, sed est quædam similitudo gloriosæ & diuinæ incomprehensibilitatis. Tertius autem gradus est, cum oculus corporalis omnibus imaginibus semotis, aliquam rem cernit realiter in seipsa & cum seipsa non in imaginibus vel similitudinibus sicut in duobus præcedentibus. Et hoc modo nullam creaturam quis videre potest, nisi tantum lucem exteriorem quæ videtur cum, seipsa, sed alia cuncta mediante luce, ita quod cum seipsa sese & omnia alia manifestat. Nec tamen semper, sed eo duntaxat tempore, cum speculum ipsius oculi cum semetipsa informat & illuminat. Nam cum oculus in tenebris est, nec lumine lucis clarificatus, tunc videt quidem lucem, sed non cum seipsa, quoniã illuminatus non est: sed videt per imaginem lucis, quam recipit ex præsentia lucis. Et iste gradus corporalis visus apte similatur excellentissimę & gloriosæ visioni gloriæ. Vbi nudã gloriosam diuinã essentiam in seipsa & cum seipsa merebimur intueri: hoc est, in sua gloriosa propria forma sine medio qualiumcunq; similitudinum vel imaginum: quia seipsam dignatissima largitate gloriosis ostendit intelligentijs per gloriæ lumen ad hoc habilitatis, velut obiectum quoddam gloriosiforme: & quod magis est, virtuti nostræ intellectiuæ sese incomprehensibili dignatione penitus inseparabiliter vniet: veluti quædam gloriosa diuina forma suæ habilitatæ materiæ ad videndum sine medio seipsam, qa fine lumine deiformi, Deum videre non possumus. Nunc autem quoniam oculus noster intellectualis in caligine mortalis vitę detinetur, ad visionem gloriosam nõ dum habilitatus, ideo gloriosam lucem essentiæ diuinæ sine similitudinibus capere non valet. Omnes aũt similitudines quas intellectus recipere potest, à diuina perfectione infinite sine mensura deficiunt: & ideo Deum in hac vita imperfecte cognoscere cogitur, clamãs eum Tobias: *Tobi. 5* Quale mihi gaudium est, qui in tenebris sedeo, & lumẽ cœli nõ videbo? Cui angelus, Forti, inqt, animo esto, in proximo est vt cureris. Interim ẏo ingeminare potest illud sponsæ dicentis: Sub vmbra illius quem desiderabã sedi, & fructus eius dulcis gutturi meo. Dum scilicet spiritus sanctus virtutẽ attrahit amatiuã in puritatem amoris, ac filius amorẽ deducit in claritatẽ intellectus, vt discat nõ solũ gustare, sed & videre. Sicq; feliciter intellectus & affectus simul coambulãt, vsq; ad nouissimũ intellectus: dehinc inflammatum affectum pater cœlestis suscipit, & sustollit vsq; in ipsam nuditatẽ cogitatiõis. Vbi lux quædam intellectualis effulget, quã nec sensus, nec ratio, nec natura, nec consideratio capere valet, qa claritas immensa lucis illius reuerberat & caligare facit oculos rationales. Supra rationẽ vero simplex oculus noster in apice intelligentiæ solus manet apertus, contemplans & spectans hanc lucem irreuerberatus. Hæc autem lux nobilior est & superior omnibus in natura creatis, qa naturæ perfectio est, & clarificatum medium inter nos & Deum, libertatem nobis ad Deum tribuens, & audaciam. Nostra vero simplex nuda cogitatio viuidum speculũ est, in quo lux ista relucet à nobis cõformitatem & vnionem cum Deo requirens. In hoc eñ viuido speculo viuit Deus in nobis cum donis suis & gratia. Nos autem in eo viuimus per virtutes & opera bona. *Cant. 2* *Psal. 33*

De consurrectione nobilissima, quæ dicitur mystica & ignota.

Caput XXII.

SI iam occultissimã & diuinissimam hanc sapientiam profequentes, eius modũ & seriẽ ordinemq; diligentius indagare possemus, quã diuinus Diony. ad Tim. scribens, lucide satis explicat, dicens. Tu aũt Timothee amice circa mysticas visiones forti cõtritione sensus derelinque &

tellectuales operationes,& omnia ſenſibi lia & intelligibilia, & etiam exiſtentia & non exiſtentia:& ſicut eſt poſſibile ignote conſurge ad eius vnitiõem, q eſt ſuper omnem ſubſtantiam & cognitionem. Etenim exceſſu tuipſius ab omni irretentibili & abſoluto munde ad ſuperſubſtãtialem diuinarum tenebrarum radium ſurſum ageris. Vide autem vt nullus indoctorum iſta audiat. In quibus verbis ſuprema ſapientia includitur, & culmen totius perfectionis, vt eſt in via poſſibile, totaque profunditas librorum beati Dionyſij: quibus perfecte cognitis, quicquid eſt ſuper intellectum in libris eius, ad intelligendum leuius efficitur. In his igitur ÿbis primo ponitur quid amouendum ſit: ſecundo, q̃modo conſurgendum, cum dicit: Tua autem Timothee amice circa myſticas viſiones. Myſticas autem viſiones in omni philoſophia ſua Dionyſius appellat eas, quæ tranſcendunt omnis entis conſiderationes, quando ſcilicet vis intellectiua cognoſcit ex affectu præcedente, & non econuerſo. Et illa eſt veriſſima cognitio ab omni errore & deceptione penitus aliena. Vnde merito myſtica cognitio vocatur, id eſt, occulta & ſecreta, tum quia pauci ad ipſam recipiendam ſe diſponunt, tum qa occulte conſiſtit in corde, vt nec ſtylo nec verbo plene valeat enodari: in qua cognitione affectus dominatur. Et ideo profequitur quæ debeant derelinqui, dicens: Forti contritione ſenſus derelinque, & intellectuales operationes, &c. Cum enim hæc apprehenſio deſuper eſt & nõ de ſubtus, ſenſus extirpari iubetur. Nec ſolum ſenſus exterior, ſed etiam interior, qa nec ſub ratiõe dulcis, odorabilis, pulchri, melodioſi, vel ſuauis DEVS apprehenditur (cum hæc omnia præuia apprehenſione rationis dirigantur) ſed hæc vnitiua apprehenſio fit ſupra intellectum & rationem. Porro ſenſus omnes habent inclinationem quandam naturalem ad ſuas operationes, quam difficillimum eſt refrenare. Cumq; ſenſus & intellectus exeunt circa obiecta exteriora, ad ſuas operationes, tũc anima exit cum illis, & diffunditur circa eadem obiecta: & ſic incuruatur ſub ſemetipſa, nec valet aſcendere ſupra ſeipſam. Et ideo forti contritione & exercitio cõprimendæ & claudendæ ſunt

Cognitio myſtica quæ.

Quæ nã debeant relinqui.

** Aliàs, diligant*

feneſtræ omnium ſenſuum, vt anima in ſe recollecta, valeat ad DEI vnionem ſupra ſemetipſam conſurgere. Ad quem anima mouebitur ardentiſſime, quoties voluerit poſtquam ab omnibus peccatis, deſideriis, curis, creaturis & imaginibus, quæ ipſam ligatam tenebant, liberata fuerit & deputata: Oportet ergo ſpeculatiuum diſcipulum alibi haurire ſapiẽtiam iſtam, quã in his quæ reſpiciunt apprehenſiones ſpeculatiuæ cognitionis. Et in hoc apparet huius ſapientiæ mira nobilitas & dignitas amplectenda. Ideo nanque Dionyſius eam diuiniſſimam vocat, quia felicem animam à ſemetipſa exire, & ſeipſam expoliare quodammodo neceſſe eſt, & affectu ſe qui velut pediſſequam ipſum amorem collatum diuinitus, per diuinam quoque ſuſum actionem cognitione digniſſima informari. Vnde in tantum apprehenſiões ſenſuum exteriorum & interiorum elongari debent, eorumq; delectationes, prout cauſam motiuam reſpiciunt, quod nec ab ipſo vero diligenti Dei amatore debẽt diligi vel cõcupiſci (ipſe cñ ſolus deus appetendus eſt) niſi duntaxat ad hoc, vt per illam dulcedinem ad intimiorem affectus vnionem efficacius & importunius inardeſcat, quia tota hæc ſapientia in ardenti deſiderio collocatur, vbi omnis operatio & officium intellectualis virtutis extirpari præcipitur. Licet enim vis intellectualis quandoque multa de diuinis percipiat, maxime quando theorijs diuinioribus inſtruatur, illa tamen vis in mente cõſiſtit. Ideo hæc eſt multũ eminẽtior cuius motibus ignita mens erigit ad profundiorẽ ſapientiã tũ rõne ſupioris efficiẽtię, tũ rõne ardoris, ipſam ſupius erigẽtis, q ſup oẽs habitus gratuitos & infuſos in ſpiritu rationali principatum obtinet, ratione ſuæ importunæ extenſionis & dignitatis. Hæc enim affectio principatum tenens, eſt ipſa ſcintilla ſyntereſis quæ ſola vnibilis eſt diuino ſpiritui. Cum igitur incomparabiliter intellectui ſupereminet, ideo eius ſuſpendit efficium: & ideo ab illa ſecludi præcipitur. Nec tantum operationes, prout exeunt à vi ſenſitiua vel electiua, eliminari iubentur, ſed etiam omnia earum obiecta ſenſibilia & intelligibilia. Cæterum, intelligentia generaliter euelli præcipitur: quia cum omes homines naturaliter ſcire

deſide

desiderent, in nulla tamen scientia vel notitia tendentia spiritus conquiescit, quam in pura & iucunda cognitione primæ veritatis, quam solam inuenit nobilitati humanæ intelligentiæ correspondentē, quæ tantæ nobilitatis est, quod species etiam angelicas fastidiat, querula penitus & errabunda, donec ad agnitionem illius, à quo originaliter exijt, triumphali virtute reuertatur. Sequitur: Et etiam existentia & non existentia.

Existentia quid signent.

Per quæ duo, omnis modus speculatiuus apprehendendi diuinam naturam excluditur. Nam existentia dicuntur hic illę rationes æternæ in mente diuina, quibus aliquid extractum vel exemplatū in creaturis inferius correspondet. Nā cum mēs æternas considerando rationes in quantū ab ipsis egredientem creaturam considerat, in tantum infra seipsam ex altera parte finitur & sumitur, vt non totaliter supra semetipsam erigatur: hinc vnitiua sapientia quæ creaturarum contemplationem vel considerationem vniuersam in suis motibus derelinquit, si ad suum vni cum intelligibile vel diligibile supra seipsam aspirans intra semetipsam contemplationem sumit, fic non est supra mentem, sed infra. Et ideo licet respectu existentium sit nobilis contemplatio, dimitti tamen præcipitur, cum sit ibidem incuratio quædam vel perceptio naturalis. Et fic per hanc relatiuam contemplationem omnimodam humanam apprehensionem non relinquit, nec omnino volut per alium mens supra limites naturales collocatur. Quamobrem ordinatissimus procedendi modus in humanis ad diuina reperitur, cum mens supra se proiecta mouetur in Deum immediate, vel ut in centrum suum sine omni cōmixtione vel intermissione alicuius creaturæ superioris vel inferioris. Deniq; non existētia hic appellantur ea, de quibus nihil exemplatum in creaturis reperitur, sicut omnis consideratio de summa Trinitate & ordine personarum, quoniam illud exemplatiue in creaturis nunquam apparet, q̄ aliquis aliquē generet, qui sit idem quod ipse qui genuit, quorum quilibet sit vere existens subsistentia: aut quod amor, id est, spiritus sanctus connectens sit æqualis & existens subsistantia cum ipsis amantibus.

Modus procedēdi in humanis ad diuina quis

Non existentia quæ sint.

Talis igitur contemplatio, quamuis inter speculatiuas excellentissima iudicetur, tamen derelinqui iubetur, non quia bona non sit & nobilis, sed quia superior apprehensio quædam est in mēte humana, quæ præsertim hic intenditur, per quam solam excellentissime supremus spirituum attingitur & optima Mariæ portio nuncupatur. Alia vero portio per Rachelem significatur, sed contemplatio in creaturis per Liā quæ lippis erat oculis. Et hæc est ratio, quia quanto mens DEO magis appropinquat, & in eum transformatur intimius, tanto diuinius & eminentius attingit supercœlestia. Nulla vero contemplatio speculatiua virtutem habet transformandi, sed solus amor extensiuus deificans nos in deum transformat qui solus diuina apprehendit, ad cuius pedes nulla cōtemplatio cognitiua proficit, sed potius velut pedissequa gradum fistens, à longe prospicit reginam Esther ad amplexum regis Assueri consurgentem.

Luc. 10
Gen. 29

Esther 2 II

Modus in Deū consurgendi.

Dicto igitur vtcunq; de his quæ necessario relinquere oportet, deinde secundū prosequitur, quomodo scilicet consurgēdum sit, dicens: Et sicut possibile est ignote consurge ad vnitionem. Hæc autem cō surrectio quæ per ignorantiam fieri dicitur, nihil aliud est, quam affectum immediate moueri motu intelligentiæ non cōcomitante, vt solus affectus tangat, & in ipso actuali exercitio, cognitio speculatiua nihil agnoscat. Et hic est vnicus oculus sponsæ, quo sponsus in Canticis vulneratū se meminit, dicens: Vulnerasti cor meū soror mea sponsa: vulnerasti cor meum in vno oculorum tuorum. Et hæc est cognitio cæteris excellentior, quæ per ardentissimum amorem vnitiuū actualiter sine medio dispositum animum, ardētissime facit in dilectum suis sursum actiuis extensionibus assurgere: quæ consurrectio ignota dicitur, quia remoto omnis imaginationis, rationis, intellectus, vel intelligentiæ exercitio, per vnitionem ardentissimi amoris, id sentit in præsenti, quod intelligentia capere non sufficit: q̄ animo oculum intellectus oportet fundi tus reprimere, quia semper apprehendere vult, ad quod tendit affectio, ita quod maxima aduersatio in hac consurrectione, est vehemens inhærentia intellectus cum

Cant. 2 Cognitio quæ nam melior & excellentior.

affectu. Sed eam argumentosis exercitiis rescindere necesse est: quia pura affectiua cõsurrectio nunquam fit, nisi totaliter oculus intellectiuæ rescindatur, cum meius vnitur ex eo quod nihil recognoscit supra mentem eleuata cognitio. Nam quãtum intellectus se commiscet affectui tantum habetde impuritate, & quantum oculus intellectus excæcatur, tantum oculus affectus in suis extensionibus liberius & incõprehensibiliter eminentius eleuatur. Deinde subdit respectu cuius fit ista consurrectio, dicens: Cõsurge ignote ad eius vnitionem, qui scilicet est supra mentem & cognitionem. Cuius causa partim supra dicta est, quia nec gratia, nec gloria, nec dimissio pœnæ vel aliquid huiusmodi in desiderijs sursum actiuæ consurrectionis ibidem requiritur, sed ille solus cui soli propter se, mens in multiplicatiõe vehementium desideriorum vniri desiderat, qui sub apprehensione obtentus, prout ab affectu tendente percipitur, supra omnem mentem humanam & cognitionem attingitur. Sed & modus ipsum apprehendendi, quo cum affectu tangitur, supra mentem & rationem esse dicitur: ita quod affectiua in apice supremo constituta, nihil aliud quàm soli Deo vniri desiderat: sed quiam hoc difficile est, adiungitur, sicut est possibile. Cum enim affectiua à prædictis libera fuerit, tunc velut auicula pennis ardentium affectionum euecta, tanta libertate perfruitur, vt quotics voluerit, ardentissime moueatur in DEVM, ac supra semetipsam mens erecta, quandoque motu & consurrectione, quasi totaliter extra corpus videatur. Sequitur. (Etenim ex cessu tuipsius) Per hunc autem excessum amoris igne continuatum, anima efficaciorem separationem & purgationem per flammeas suas extensiones, omnem rubiginem consumentes promeretur, quàm prius in dolore & lachrymis. Licet enim via purgatiua per lachrymas & dolores efficax est ad abluendum & consumẽdum delicta, hæc tamen multo efficacior est, q̃ per consurrectionem ardoris perficitur. Vnde per istum excessum ardoris huius, leuius ab omni irretentibili & absoluto, iam liber ad diuinæ incomprehensibilitatis claritatem, ablatis penitus obstaculis, agillime sursum agitur: quia per continuam cõsurrectionem motuum anagogicorum magis ac magis affectus extenditur, & quasi quibusdam flammeis scintillis mens efficacius purgatur, ac alibi requiem inueniens, ab amore carnalium sine murmuratione carnis sequestratur multo plus, quàm prius. Exinde præterea puris motibus affectus fit agilior, vt quoties voluerit, sine præmeditatione præuia intellectus ardentissime moueatur. Licet enim in principio exercitij consurrectionum anagogicarum, apex ipsius affectus cum difficultate consurgit, per amorem tamen ipsius excessiuum, & per efficaciorem purgationẽ ad libitũ quasi sine difficultate supra se consurgit, & agilitate motuum mirabiliter alleuiatur. Quamuis etiam in ipso motu anagogico, natura & amor pariter concurrant, efficacius tamen remotis impedimentis: ac maiori desuper adueniente immissione, multo plus ardor amoris quàm vigor affectus naturalis facilitatem & agilitatem motuum incõparabiliter operatur.

Affectus ne fiat immundus

Denique tangit adhuc duo quæ maxime derelinquere nos oportet. Primo, scilicet omne irretentibile, quod respicit affectum: quoniam cuicunque creato afficitur, illi necessario coniungitur, & per consequens irretitur: & fic minus agilis ad cõsurrectionem diuinorum efficitur. Nec mirum, quoniam affectus immundus redditur, dum in creatura se viliore delectatur. Secundo oñe absolutum derelinqui debet. Absolutum autem dicitur omne quod sua propria forma cognoscitur, esse distinctum habens: cuius omnem speculationem amoueri necesse est, alioqui intellectus immundus, & tenebrosus efficitur, quia dum tantum humana mens, scientia speculatiua repletur, in comparatione illius sapientiæ, quę est per supersplendentes diuinos, quasi quadam obtenebrante caligine obfuscatur. Hoc autem quod sequitur Sursum ageris, non est tantum intelligendum de agiliori consurrectione, sed etiam de suprema cognitione ipsius intelligentiæ. Nam illa sola de diuinis est vera cognitio, quæ scilicet de experimentali notitia sursum actiuæ consurrectionis relinquitur. Diuina profecto miseratione secundum quod competit consurgenti hoc accidit, quod cum mens per curricula multo

Cognitio de diuinis verissima quæ.

multorum temporum aspirauit vt intimius coniuncta dilectum suum amoris ardentiori vinculo constringat, vt illi aliquando tandem ad tempus modicum, iuxta propriam, capacitatem, sicut in raptu quodam, visio beata concedatur: præsertim cum ab irretentibili & absoluto munda dirigitur & erigitur ad diuinarum tenebrarum radium, lumen scilicet incomprehensibilitatis diuinæ, quæ tenebræ seu caligo nominatur propter excedẽtem claritatem. Dicit enim Dionysius ad Timotheum quod diuino caligo lumen est inaccessibile, in qua Deus inhabitare dicitur & inuisibilis quidem existens propter excedentem claritatem, Hæc enim sapientia immediate est ante cognitionem raptus. Luc. 14. Vnde sic diutius aspiranti, quandoq; dicitur. Amice ascende superius. Et ideo licet prius dicebatur. Consurge, hic tamen dicitur. Sursum ageris, quia in consurrectione vnitiuæ sapientiæ natura operatur & gratia in hac autem eleuatione suprema intelligentiæ, sola gratia eleuãs, immediatissime operatur, & tam intellectiua, quàm affectiua potentissime consummatum officium obtinent actuum suorum, non per modum agendi, sed patiendi.

Doctrina secutatiua cõfutanda quæ. Tandem vero concludit, dicens: Vide ne quis indoctorum ista audiat. Hic beatus Dionysius doctores speculatiuos confutat, qui cuncta scire se existimant, cum tñ de vera sapientia, qua mẽs ad Deum trahit, pax, nisi coniecturando cognoscunt q æstimatione sua diuina percipere credũt ingenio vel scientiæ plenitudine: cum eõ tra mystica theologia per apicem affectionis consurgere docet per amorem discipulum veritatis. Vnde doctrinam huius præclaræ sapientiæ sibi soli reseruare voluit increata sapientia, vt sciat omnis mortalis, quia doctor est in cœlo, qui solam sapientiam veram suis scholaribus per cœlestes immissiones, id est, radios charitatis suæ manifestat, vt ex hoc oẽs mundi sapientes confundantur, quod simplex vetula vel rusticus pascualis ad istius sapientiæ consurrectionem pertingere potest, quam nulla philosophica scientia vel mortalis industria comprehendere valet. Posuit enim tenebras latibulum suum, nec Deum apprehendere possunt nisi sub ratione boni, dulcis, & sic de aliis: sed ista sapientia Psal. 17

anagogica est quædam theoria per se distincta, & ab omni sapientia speculatiua diuisa, quæ transcendit omnem rationis apprehensionem. Multi ergo sapientum huius mundi, quoniam summam hanc sapientiam attingere non valent, insipienter irridentes, & per consequens Deum altissimum collatorem eius: & ideo merito iubet eam indoctis huiusmodi minime manifestari. Iesus autem exultans in spiritu dixit: Confiteor tibi pater domine cœli & terræ, quia abscondisti hæc à sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis. Ita pater, quoniam sic placitum est ante te. Mat. 11 Luc. 10.

De inhabitatione caliginosa subumbra dilecti. Caput XXIII.

VISO in superioribus de agnitione Dei, quam anima suscipit in imaginibus & similitudinibus secundum modum quo in statu viæ attingere licet ad agnoscendum quid sit DEVS: iam altiori consilio, graduque sublimiori inquirendum esse reor, de perfecta D E I agnitione per negationem, qua scilicet intelligitur quid DEVS non est. Nam anima cum in duobus agnitionis modis iam præmissis cõtentari nequaquam potest, cum minime sufficiant, nec plenam agnitionem DEI conferant, ideo relictis illis anima dilecta totis se pcordijs subleuat ad videndum dilectum in sua nuda gloriosa essentia deuotis suspirijs clamitans, & dicens: Domine ostende nobis patrem & sufficit nobis. Et iterũ: Domine ostende nobis faciem tuam & salui erimus. Cui fi rursum obijcit simplex illud obiectum paternalis essentiæ, vbi p simplicem intuitum nudæ cogitationis, quietam inhabitationem possidendo iam adinuenit, quia tamen experiri iam incipit, q̃d omnis illa intuitiua cognitio dun taxat in imaginibus & similitudinibus versatur, veluti Deum per indumenta quędam & non ex facie recognoscens, cũ ligdo sentit, quod omnia quæ per intellectũ humanum & cogitationẽ nudã imaginari valeat, ab ipsa veritate diuinę essentię, in infinitum sua dissimilitudine distãt: hinc protinus oculum suum intellectualem ab infi- Ioan. 14 Psal. 79

infimis imaginibus corporalibus, vsque ad supremas imagines diuinales denuda re festinat. Nec retinere vult imagines diuinitatis, vnitatis, trinitatis, bonitatis, nec sapientiæ, nec quidem ipsius diuinæ essentiæ, probans luce clarius, quod hæc omnia quantumcunque præcelsa videantur, DEVM tamen in sua proprietate non repræsentant, sed secundum modum & mẽsuram humanæ comprehensibilitatis & intelligentiæ. Quapropter per nudam cogitationem suam superascendere non cessat in illam caliginosam & informem nihileitatem. Vbi nimirum in quandam dei perfectam ignorantiam constituitur, vt sit inter duas mensas, id est, duas agnitiones diuinæ veritatis, quasi fame peritura, dum ad mensam inferiorem inclinare se despicit, vbi DEVS in imaginibus creatis tantummodo tenuiter & vmbratice cognoscitur & diligitur: ad mensam vero superiorem, vbi DEVS in nuda sua gloriosa essentia cognoscitur & diligitur, adire nõ permittitur, quamdiu mortali suo corpore detinetur. Hoc enim & sacra scriptura nos docet ad Moysen dicente dominot Exod. 33
Esai. 64 Nõ videbit me homo & viuet. Et iterum
1. Cor. 2 Apostolus: Nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit,
1. Cor. 13
1. Ioan. 3 quæ præparauit DEVS diligentibus se. Et iterum: Videmus nunc per speculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem. Et Ioannes: Charissimi nunc filij DEI sumus, sed nondum apparuit quid erimus: cum autem apparuerit, similes ei erimus, q̃niam videbimus eum sicuti est. His igitur & similibus, non absurde probat, quod ipsam nudam, glorioſam diuinam essentiam experimentali cognitione nequaquã attingere poteſt, nisi supernaturaliter & miraculose DEVS hoc ipsum ei indulgere voluerit, & in semetipso dignatiua largitate ad hoc habilitando subleuare, & illuminare placuerit, oculo illius intellectuali lumine gloriæ plenius glorificato, vt
Psal. 35 sic cum Psalmista in lumine eius videat lumen. Hoc est, in lumine gloriæ, quo nostra virtus intellectiua clarificabitur, & habilitabitur ad glorioſam deiformem agnitionem, videbimus lumen illud glorio sum eius essentiæ diuinæ.

Hinc felix anima contemplationis superessentialis auida, in ipsam nudam caliginosam vacuitatem seu nihileitatem cogitationis suæ, coram immediata ignota glorioſæ diuinitatis præsentia, suam inhabitationem constituit, eo quod illic sine medio lumen illud glorioſum in ipsam caliginem refulgere non cessat, licet proh pudor eam tenebræ comprehendere non possunt. Vnde Ioannes ait: Quod factum est in ipsa vita erat, & vita erat lux Ioan. 1
hominum, & lux in tenebris lucet, & tenebræ eam non comprehenderunt. Cuius ratio est, quia caligo illa nondum est glorificata. Dum autem aliquando glorificata fuerit, lumen in lumine comprehendet, & anima ad mensam superiorem subleuata residebit, vbi DEVM gustare valebit et bibere, hoc est, in sua nuda glorioſa essentia cognoscere & amare. Si tamen interim suam inhabitationem in ipsa caligine sub mensa superiori, quadam anheloſa longanimitate perseuerantes possidere curauerit, velut catellus micas de mensa domini Matth.
decidentes expectans. Vnde sicut anima fidelis & argumentosa cum patre pridem habitationem suam in nuda simplicique cogitatione perfecerat, præ foribus essentiæ paternalis eandem in omnibus operibus suis super omnem multiplicitatem, simplici intuitu, placidaq; tranquillitate frequentissime visitans, requirens ac possidens, ingrediens & egrediens ad imperium dilecti, ita nunc quoque suam inhabitationem operosius extruit, in illa caliginoſa suæ cogitationis vacuitate sub excelsa mensa diuinæ superefluentiæ, coram immediata & ignota præsentia dilecti. Licet autem in excelso posuerit nidum suum, & in tuto collocasse videatur, nihilominus tamen semper solicita fit, quomodo Deo magis ac magis placeat, diuinum beneplacitum semper demulcere quęrẽs, in operibus virtuosis, exercitijs vigorosis & affectibus amorosis super omnes occupationes & multiplicitates hanc inhabitationem continue visitans p excessum quẽdam simplicem suarum cogitationum, super omnes similitudines & imagines, & super omnem nominationem DEI. Sic
Psal. 4. post omnem occupationem & tumultuationem secundum sui totalitatem in idipsum reuertetur, in pace requiescens, in ilam * vacuitatem & caliginosam nihileitatem suæ cogitationis, sicut in propriam

* Alias vacuam

suam

suam inhabitationem. Nec intelligẽdum est, quod ibi penitus fit ociosa, sed quoniam quandam occupationem ociosam possidet, scilicet amorosam quandam anhelationem ad videndum nudam & gloriosam faciem dilecti sui: ad sedendum, inquam, cum cæteris electis ad mensam illam supremam, vbi dilectus iuxta promissum transiens ministrabit ei. Vbi denique dilectus cibus eius erit & potus, & quicquid cluries & sitis gloriosa desiderare potest.

Anhelatio. ic trix complectitur Tædium amoris.

Cæterum, hæc anhelatio amorosa in hac caligine celebrata tria simul complectitur, scilicet tædium, desideriũ & spem. Primum autem tædium quoddam complectitur in omnibus, quæ sub hac caligine continentur, quoniam ibi dilectum suum minime reperire prævalet, nisi in imaginibus & similitudinibus, quem in sua proprietate videre desiderat. Hinc etiam quoddam amorosum tædium de ipsa caligine, quam inhabitare cogitur, incurrit, donec sese dilectus sua pietate manifestare voluerit. Non enim ignorat, quod ipsius dilecti occultatio cõtingit ex parte propriã defectus, cum DEVS in se gloriosum lumen esse dinoscitur, in quo tenebræ non

Ioan. 1. sunt vllæ, vt dicit Ioannes. Et ideo creatis vniuersis in seipso cognoscibilior est creaturis intellectualibus, licet ipsum agnoscere nequeant, eo quod intellectualis oculus eorum, per lumen* naturale necdum ad hoc habilitatus est, nec etiam per lumẽ

** Alias, fidele.* gloriæ, quod semper necessario requiritur: sicuti sol materialis creaturis vniuersis in se magis est visibilis, vt pote fons ipse visibilis lucis. Veruntamen vniuersi corporales oculi illam aspicere propter nimiam claritatem nõ possunt, propter eorum debilitatem & inhabilitatem. Sic ergo felix anima tædium sustinet suæ caliginis, quam ex seipsa caustatam non ignorat.

Denique licet vtcunque gaudeat, super omnem imaginem & similitudinem in hac se conscendisse caliginem, omnemque creaturam effugisse & superuolasse stans inauertibiliter coram immediata præsentia dilecti glorioso lumine caliginem suam illustrantis, quamuis lumen illud gloriosum eius caligo comprehendere nequeat, tædium tamen sustinet propter debilitatem & inhabilitatem oculi sui intellectualis lumen illud capere vel sustinere non valentis: quo nimirum cogitur inter duas mensas famelica & sitibunda residere.

Desiderium amoris.

Secundum vero est quoddam flammigerum desiderium ad gloriosam & nudam dilecti faciem videndam & fruendã in plenitudine amoris. Quia nunquam plenum gaudium, nisi in perfecta Dei visione & cognitione valebit adipisci. Petite, inquit, & accipietis, vt gaudium vestrum plenum sit. Et item ait: Videbo vos, & gaudebit cor vestrum, & gaudium vestrum nemo tollet à vobis. Cum igitur anima in hoc feruido & penetratiuo desiderio coram ignota, licet immediata Dei præsentia steterit, statim recipit verbum illud absconditum, de quo dicitur in libro Iob:

Iob. 4 Porro ad me dictum est verbum absconditum, & quasi furtiue suscepit auris mea venas susurrij eius, id ẽ, occultissimas inspirationes alloquentis verbi, quod est filius

Iob. 28. DEI CHRISTVS IESVS sapientia patris, qui, vt dicit Iob, absconditus est ab oculis omnium viuentium. Hoc verbum animæ amorosæ dulci susurrio loquitur in ipsa caligine suæ cogitationis, ipse pater in illa caligine cum filio & spiritu sancto inhabitans, sicut promiserat Christus

Ioan. 14 dicens: Ad eum veniemus & mansionem apud eum faciemus. Ibi denique verbum suum loquitur, non in imaginibus vel similitudinibus, q̃ procul dubio finditus eliminatę sunt, sed in sua gloriosa luce, licet ipsi animæ verbum hoc absconditum maneat; qa quamuis lux ipsa luceat in tenebris,

Ioan. 1 tenebræ tamen eam comprehendere non possunt. De quo verbo diuino dicit Sapiens: Cum quietum silentium continerent

Sapi. 18 *Silentiũ mysticũ.* omnia, & nox in cursu suo medium iter haberet, omnipotens sermo tuus exiliens de cœlo à regalibus sedibus venit. In caligine quippe cogitationis tenent omnes creaturæ silentium, vbi caliginosa nox suum cursum habere dinoscitur, id est, statum suum in hac vita, quæ tota cursus quidam est. In media vero* vita cursus huius

** Alias, via* inter Deum scilicet & creaturam mensam superiorem & inferiorem aduenit omnipotens sermo diuinus à regalibus sedibus paterni cordis, quo scilicet dulce susurrium infert auribus dilectæ suę diuinarum inspirationum, quibus eam vigilem reddit, ne in ipsa caligine prę tædio dormiat,

de side

desideriis ociosa & amore tepida.

Spes sec cura. Tertium autem est spes secura, quam anima ex occultissimo susurrio paterni verbi meretur adipisci. Nam vt cæcus à natiuitate, qui desiderio flagrat ad videndum exteriorem visibilem omnium creaturarum ornatum, quem quia nunquam vidit quicquid illi de huiusmodi dicitur cum desiderio quidem, sed sine imaginibus & similitudinibus recipit, cum in sequæ nũquam vidit, nequaquam formare potest: sic felix anima venas suscipit diuini susurrij auribus quidem desiderio rum suorum sed sine imaginibus & similitudinibus, quia susurrium illud incomprehensibilem gloriam diuinæ essentiæ multifariis demultiplicibus eidem inspirat, de qua nunquam perfectam imaginem habuit vel habere velit: quia duntaxat nudam gloriosam diuinam essentiam in seipsa & cum seipsa videre desiderat, quemodo & quando dilecto illam sua pietate manifestare placuerit.

Cæterum, licet in hoc statu in ea creaturæ vniuersæ filere cogantur, ipsa tamen minime sibi ipsi silentium indicere potest, non cessando viscerosis desideriis dulcia susurria cum dilecto inuicem frequentare, cumq; nunc pijs argumentationibus, nunc gratiarum actionibus, nunc amorosis aspirationibus cõueniens & allequés.

Susurri um amo re. Quod vtique susurrium, licet sine verbis & imaginibus celebretur, nec percipere qs potest, nisi ipse dilectus & dilecta, dicente sponsa. Dilectus meus mihi & ego illi: nos tamen pro modulo nostro balbutiendo colloquium illud dulcissimum profequamur, quibusdam dissimilibus similitudinibus. Nam inspiratum Dei verbum in sua nuda cogitatione loquitur animæ, dicens: Ego sum alpha & o, hoc est, principium & finis omnium creaturarum, essentiale bonum earum, ac perfecta beatitudo, vnicuiq; iuxta modum & capacitatem suæ naturæ plenitudo sum immensarum æternarum diuitiarum gratiæ & gloriæ, quas nec oculus vidit nec auris audiuit, quas præparaui diligentibus me vt sa-
Esai. 64 tientur & inebrientur ab vbertate domus
Psal. 35 meæ. Cui felix anima dulcis susurrio de-
Psal 83 sideriorum suorum respondet: O quàm beati qui edunt & bibunt ad mensam tuam domine, quoniã te lucide cognoscũt, iucunde laudant, magnifice gratias agunt ardenter diligunt, & te fruuntur in lætitia & exultatiõe. Ego autem hic fame crucior, prosecta in cinere & caligine & lemẽ cœli non video. Sitio te clare cognoscere. Esurio te perfecte diligere, nec desiderium meum adipisci valeo. Obsecro domine, si inueni gratiam in oculis tuis, ostende mihi faciem tuam. Quid enim mihi est in cœlo, & à te quid volui super terram?

Luc. 18

Exo. 33.
Psal. 7
Exo. 33

Cui rursum dominus: Ostendam tibi omne bonum, ostendam tibi faciem meam: veruntamen non in hac vita, quia non videbit me homo, & viuet. Futuri temporis est quod petis, non præsentis. Nunc instruuntur sponsalia, parantur impensæ, infistitur ornatui, paratur amplexui, sed in futurum referuatur mutuæ fruitionis desideratissimus complexus. Ad quod illa:

Luc. 1. Ecce ancilla domini, fiat mihi secundum
Psal. 140 verbum tuum. Peto domine vt verbum
Matth. tuum fiat: sicut sacrificium vespertinum. Et ego requiescens in spe, veluti catellus domini mei, sub mensa perseuerabo patiens & sustinens, vt saltem de micis eius vt cunq; sustentari valeam, cum sponsa dicente: Sub vmbra illius quem desiderabam sedi, & fructus eius dulcis gutturi meo. Et

Cant. 2 iterum: Meliora sunt vbera tua vino, fra-
Cant. 1. grantia vngentis optimis, id est, quia amorosum susurrium tuum & spes secura, quibus me pascere & consolari digneris, mihi meliora sunt & dulciora, imaginatiua cognitione, magis q; saporosa & fragrantia, super obiectationem omnis intellectualis imaginationis. Ideo cæteris refutatis vbera tuæ fidelitatis & consolationis, velut fructus huius vmbræ requirere non desinam, donec aspiret dies, & inclinentur

Cant. 2. vmbræ. Veruntamen dilectus meus inte-
Iacob. 1. rim saltem osculetur me osculo oris sui, quoniam in tenebris conuenienter osculari potest, licet videri non ita. Tunc pater misericordiarum, qui tribuit omnibus abundãter & non improperat, dulciter se inclinat vt osculum conferat, id est, immediatam suam ignotam præsentiam ad amandum profluæ prodigalitate fundi tus exponit. Acanima illico suspensis sursum & desideriis vniuersis, os suum, nudam, scilicet & simplicem suam præsentiam in DEVM proclinat amorosa quadam profundatione sui ipsius. Ibiq; se inuicem

uicem osculantur Deus & anima, quoniam ipsa fine medio DEO coniungitur in vnitatem amoris,& feliciter deificatur secundum diuinitatis totalitatem,prout vi debitur in sermone sequenti.

De felicissima deificatione animæ amorosæ. Caput XXIIII.

Cant. 1.

EA nunc prosequamur de felicissimo contubernio diuino,q̃ bilissimum susurrium Deo inter felix anima potissimum & nogerit,dicẽs: Osculetur me osculo oris sui: quodq; post anhelosa cõsideria per nudã & simplicem mentis ociositatem amoroso immergio in dilectum se proclinans, tandem consequitur, vbi felici complexu se inuicem osculantur, quoniam immediate DEO per amoris vnionem coniungitur, & quodammodo deificatur. Dicit enim Bernardus super eodem verbo: Ego arbitror neminem facile scire,quid sit osculum,nisi qui accipit. Est quippe manna absconditum,& solus qui edit,adhuc esuriet,& solus qui bibit,adhuc sitiet. Non est cuiuslibet hominis,sed si quis semel ab ore Christi fuscęperit,habet proprium experimentum, quod profecto solicitat & cogit amplius ad petendum. Hoc osculum sola & raro pfectio experitur. Oportet enim huiusmodi amare caste, vt ipsum sponsum solum & nõ aliũ amet,petat vel quærat: amare sancte, quia non in concupiscentia carnis,sed in puritate spiritus amare ardenter,vt ita amore sponsi inebrietur,quod maiestatem non cogitet. Hoc osculum nihil aliud esse credimus nisi spiritum sanctum,ad consolationem animę sanctæ missum. Sicut enim osculantium spiramen se permiscet, vt vnus anhelitus iudicetur,sic spiritus sanctus nostro spiritui dulciter immissus fit vnus spiritus cũ eo: quæ scilicet vnio deificationem animæ feliciter accelerat. Quæ nimirum deificatio super omnem rationem & intellectum experientia felicissima sentitur impleta,vbi nec ratio valet attingere, licet illuminata ratio ea, quæ sentit amor, semper intelligere conatur. In aliquibus etiam ratio veritatem inuenit,inquibusdam vero falsitatis errorem incurrit, quia ratio præsertim in his,quæ supereminent,facile deuiare potest, Qui autem ad hoc à deo plenius illuminantur, sine falsitatis errore veritatem adipiscuntur.

Bernardus. Osculũ mysticũ quod.

Ad sciendum igitur quomodo felix anima deificari potest. Primo notandum est, quod anima nostra duplex esse habet, scilicet esse essentiale,& esse actuale. Porro secundum esse suum essentiale, est quædã simplicissima spiritualis substantia,nihil in ea plus comprehendendo,quam sci licet essentialitatem in æternum immutabiliter retinebit. Licet enim omnipotentia diuina protinus ipsam animam si vellet, in nihilum redigeret, vel in aliam creaturam commutaret, veluti substantiam panis & vini in corpus suum, & sanguinem solo verbo superefluentissima largitate conuertit,minime tamẽ eius substantiam in suam propriam naturam immutare valeret. Hoc enim esset alium à se constituere DEVM, quod est impossibile. Secundũ aũt esse ipsius animæ, dicitur esse actuale,quod in operibus perfectiõis vel etiam in operositate perfecta virium suarum initium sumit. Hoc autem esse est quædam adornatio & perfectio essentiæ ipsius animæ. Non enim anima nostra à DEO facta est,vt velut truncus insensibilis ociosa quædam substantia sine omni operatiõe permaneat, sed vt opera viuida perficiat. Et in hoc esse actuali magis pro prie vera nobilitas animæ consistit,quàm in esse suo essentiali: quia proprie secundũ esse suum actuale, acta est ad imaginẽ & similitudinem sanctissimæ Trinitatis: & secundum illud esse saluari potest vel damnari. Vnde dicit Apostolus:Si linguis hominum loquar & angelorum,charitatem autem non habeam,factus sum velut æs sonans,aut cymbalum tinniens. Et si habuero prophetiam,& nouerim mysteria omnia, & omnem scientiam, & si habuero omnem fidem,ita vt montes transferam:charitatem autem non habuero,nihil sum. Et Ioannes: Qui non amat,manet in morte. Quasi diceret: Anima, quæ non est secundum esse suum actuale, nihil est & veluti mortua,quæ corpori nudum esse tã tummodo tribuit,sine omni motu bonorum operum. Et ideo merito secundum esse suum actuale,cuncti beati spiritus ve

Essentiale esse animæ quod.

Actuale esse animæ quod.

1. Cor. 13

lut à digniori nomina sua fortiti sunt, vnusquisque secundum propriam actualitatem. Cuius etiam causa potissima liquido claret ex eo, quod esse nostrum essentiale tantum, sine actuali esse, nec cognoscit nec diligit, in quibus tota nostra beatitudo consistit: hoc enim est exercitium omnium spirituum beatorum.

Beatitudo essentialis animæ quæ.

Præterea diligentius intuendum est, quod sicut in anima quædam consistit essentialis viuacitas, secundum esse essentiale naturæ, sic etiam in anima quædam essentialis sanctitas reperitur secundum essentiale esse gratiæ, & quædam essentialis beatitudo, secundum esse essentiale gloriæ. Nunc autem sicut riuulus originem suam & naturam ab ipso fonte recipit, nec altius ascendere prævalet, quàm primaria fontis illius scaturigo consistit: sic etiam actuale esse ipsius animæ naturam suam & originem trahit ex ipso essentiali esse, tam in natura quàm in gratia & gloria.

Necaltius ipsum esse actuale conscendere potest in his tribus statibus & differentiis, quàm ipsum esse essentiale prius eleuatum fuerit in natura, gratia & gloria.

Nam esse actuale ipsius animæ in nuda natura sublimiora opera perficere non potest, quàm ipsi naturæ conueniant, nec etiam in gratia & gloria, quàm tali gratię vel glorię congruat. Hinc ergo, sicut esse actuale animę in natura quandam essentialem viuacitatem præuiam habet in ipso esse essentiali animæ vnde sumpsit originem, sic etiã ipsa sanctitas actualis, q̃ scilicet esse actuale ipsius animæ formatur & eleuatur, ad statum quendam supernaturalem, quandam essentialem sanctitatem præuiam habet, qua scilicet esse essentiale animæ formatur & eleuatur, ad quoddam supernaturale esse essentiale per habitum diuinæ gratiæ. Et ideo doctores communiter sentiunt, quod ipsa essentia animæ influxum gratiæ recipit diuidens singulis viribus eius, prout cuique opus est. In se nihilominus formans habitum virtutum ad perficiendum opera virtuosa, secũdum exigentiam & naturam ipsius gratiæ.

Sic etiam in gloria actualis beatitudo ipsius animæ, qua scilicet esse actuale ipsius animæ formatur & eleuatur ad quendam beatificum gloriosum statum, præuiam habet quandam essentialem gloriosam beatitudinem, qua scilicet ipsum esse essentiale animæ formatur, & eleuatur ad quodam esse essentiale beatificum & gloriosum per habitum & lumen ipsius gloriæ, ipsi essentiæ animæ primitus infusum. Ex qua protinus defluit in omnes vires animæ & corporis ad opera gloriosa perficienda, eas habilitans secundum vniusc uiusque modum, naturam & capacitatem. Sic vires animæ nostræ præsertim superiores, scilicet virtus intellectiua & amatiua formantur & ornantur habitibus gloriosis, ad perficiendum, continuandumque tria opera gloriosa, quę dicuntur tres dotes animæ, in quibus nostra summa beatitudo consistit. Nam virtus intellectiua glorioso quodam lumine formatur & habilitatur, ad intuitum quendam gloriosum, quo DEVM in sua nuda gloriosa essentia videre valeat. Virtus autem amatiua quodam amore glorioso formatur & habilitatur ad opera duo gloriosa perficienda. Quorum primum est quidam amor excessiuus, in illud amorosum, beatificum & gloriosum obiectum superexcellentissimæ Trinitatis: quod obiectum virtus intellectiua perpetuę sine intermissione luce clarius ostendit. Secũdum est, quædam beatifica gloriosa fruitio eiusdem amorosi obiecti, quæ feliciter confouetur in quadam æterna beatifica vnione ipsius Dei & animæ, dilecti & dilectæ, sponsi & sponsæ, secundum meritum & capacitatẽ vniuscuiusq; animæ beatificandæ.

Animæ gloriosæ dotes tres quæ.

Intuitio.

Amor.

Fruitio.

Veruntamen ad admirabilem ipsius animę deificationem euidentius ostendendam, nũc inceꝑta prosequamur, quomodo scilicet anima dicatur deificata secundum illud Prophetæ. Ego dixi dij estis, & filij excelsi omnes. Sciendum ergo, quod illud esse actuale ipsius animæ quod originatur in viribus eius, in seipso imperfectum est, vtpote nondum formatum, sicut vires in animæ substantia plantatæ consistunt, quoniam à seipsis nullam operationem habere nosc untur, eo quod in seipsis materiales sunt, sed formales cum suis obiectis. Quędam autem earum cum medio sicut vires imaginibus & similitudinibus vtentes vtpote visus, phantasia, memoria, ratio, intellectus: quædã vero sine medio, sicut auditus, odoratus, gustus, tactus & interior affectio, tam superior quàm inferior

Deificatio.

Psal. 81.

riorique vires cum suis obiectis sine medio formantur: quoniam auris immediate percipit in se sonum auditum, sic virtus olfactiua susc ipit odorē, similiter gustus & tactus. Sed virtus affectiua, qa semper interius remanet, & obiectum suum (vt in pluribus) exterius permanet, ideo cum suo obiecto sine medio formari non potest, cum creaturæ quæ foris obsistunt, ad eam intrare nequeant, nec ipsa ad illas exire. Et ideo quando obiectum illius eidem præsens non est, mox seipsam transfert in obiectum, sicut in sua memoria vel phantasia formatum fuerit, * sicque cum obiecto suo formatur per medium imaginis illius. Si autem obiectum suum exterius præsens fuerit, protinus imaginem illam interiorem deserit, & se cum cæteribus viribus transfert in obiectum suum principaliter vel præsentialiter assistens, sine medio suæ formæ seipsam vniens inquātum potest. Quæ nimirum formatio virtutis affectiuæ inter hæc duo, scilicet affectum & obiectum tantam causat vniōem, quod sicut anima & corpus in homine velut materia & forma simul vnita, vnum hominem constituunt: sic etiam affectiua virtus & obiectum vnum fiunt, quasi materia & forma, secundum capacitatem & naturam ipsius materiæ, id est, virtutis affectiuæ. Quoniam vnaquæque virtus formatur secundum propriam capacitatem & actualitatem, ad quam creata dinoscitur. Et hāc actualitatem mediante forma deducit ad actum, quia sine huiusmodi formatione nulla virtus operari potest. Porro si virtus aliqua, semper obiecto aliquo formata persisteret iuxta formam suam vel obiectum, cōgrue satis sese noīare posset & dicere, secundum formalitatem meam sum hoc vel illud, eo quod à digniori debet fieri denominatio. Cuius ratio est, quia tunc imprætermisse necessitaretur agere secundum exigentiam suæ formæ, nec quicqd aliud operari valeret. Vt verbi gratia, si corporalis oculus aliqua fuerit imagine cuiusp iam creaturæ insignitus iugiter & formatus, ita quod imago illa speculum ipsius oculi secundum sui totalitatem occuparet, oculus non absurde diceret. Secundum meam formalitatem sum illa creatura, cuius formam induit: in qua quādiu persueraucro, nullam aliam creaturam videre potero. Denique quicquid sibi quæli bet virtus specialiter appropriat, conueni enter anima secundum esse suum actuale appropriare potest. Ex his vtcunq; admi rabilem illam deificationem & immedia tissimam vnionem ostendere poterimus, quam anima felicissima cum DEO possi det per amorem, qui causat illud dulciſlu um oris osculum, de quo nunc loquimur. Nunc ergo diligentius intendite. Licet cum essentia sua Deus intimior sit & præsentior animæ nostræ, quàm ipsa sit sibi, sicut subsistentia quædam est omnium creaturarum: hæc tamen diuina præsentia secundum esse duntaxat essentiale ipsius animæ esse dinoscitur, nec sanctum faciens nec beatum esse eius actuale: quia non est obiectiua præsentia, quæ sola esse actuale animæ formare solet. Cum igitur intellectiua virtus animę Deum agnoscit in formis & similitudinibus, amatiua virtus se protinus transfert in Deum, sicut illum in * imaginatiua virtute reperit imaginatum, statimq; cum eadem imagine virtus amatiua formatur, in ea Deum diligens & amplectens secundum exigentiam illius imaginis, siue fuerit imago maiestatis, bonitatis, pietatis, charitatis, siue sapientiæ aut diuinæ essentiæ: nihilo minus tamen simplicem & rectam eius intentionem p omnes imagines & similitudines, nude si ne medio transfert in Deum. Cum autem per virtutem amatiuā anima super omnem imaginem & similitudinem in illam caliginosam nihilcitatem suæ cogitationis ascenderit (vt dictum est) ibi Deus eidem obiectiue sine medio præsens est, secundum totalitatem diuinitatis suæ.

Cæterum, quia vnaquæque virtus simplicem animæ subsistantiam penitus complectitur, velut suam propriam subsistentiam, anima vero totum esse suum actuale in viribus suis quibus operatur, habet & possidet, ideo anima per vires suas, non se secundum esse sine essentia animæ considerat as, sine qua subsistere non possunt. Deo per amorem immediate coniungitur & vnitur, secundum esse suum actuale, quod in amatiua virtute possidet, & cū eo plenarie formatur, secundum diuinitatis totalitatem, sicut materia cum sua forma, iuxta capacitatem & naturam virtutis eius amatiuæ, ficq; Deus & anima spūs vnus

* Alius illicque

Virtus affectiua animæ quō formetur.

Anima quæno si bi appropriare possit.

priare

* *Alias intellectiua.*

Anima ut fiat unus spūs cū Deo suo.

efficiuntur, secundum esse actuale virtutis amatiuæ, sicut corpus & anima vnum homine constituunt. Hoc autem vnum esse Dei & animæ spiritus vnus proprie vocatur, quia Deus spiritus vnus est, & anima spūs vnus est, q duo mirabilibus formulis simul vniuntur. Nam hæc vnio fit per operationem amoris, cuius operarie est, in dilectum spirare.

Præterea, notandum, quod iste vnus spiritus secundum formam suam DEVS est, secundum materiam autem est ipsa anima. Cum igitur forma secundum quod forma, semper nobilior est in esse illo, in q̄ est forma, quàm ipsa materia: materia vero in esse illo, in quo est materia, suam perfectionem recipit à sua forma, ac opera vniuersa secundum exigentiam formę perficiuntur: ideo congrue satis vnum illud quod ex duobus adunatum est, secundum eius formalitatem nominamus, cū à digniori debet fieri denominatio, sicut (verbi gratia) ferrum candens & ignitum ignem vocamus. Vnde etiam à simili spiritus iste Deus denominari potest, quia secundum formam suam Deus est, ideo talis anima dicere potest. Ego sum Deus, nō secundum esse essentiale meæ subsistantiæ, quæ scilicet immutabilis permanet, sed secundum formalitatem esse actualis, quam in amatiua virtute possideo. Ea quanta dignitas amorosæ animæ, de qua subtilter Apostolus loquitur, dicens: Qui adhæret Deo, vnus spiritus est. Nam ad hæc bo discernit duplicitatem subsistantiæ in Deo & anima, quia proprie sibi ipsi nullus adhærere dicitur, & vnitas illa spiritus fit per superinformationem animæ in ipsa virtute amatiua, vt dictum est. Deniq; licet anima in statu viæ cum Deo sine medio formatur, solummodo secundum amatiuam virtutem, in statu tamen gloriæ formabitur, etiam sine medio secundum virtutem eius intellectiuam cum illius essentiæ diuinæ glorioſiſſima forma, sicut etiam in hac vale miseriæ largitate diuina nonnullis vmbratice conceditur experiri, in lumine dei formi Deum cernentibus: & tunc ipsa secundum esse suum actuale ipsius intellectiuæ naturæ perpetuo deificabitur. Nam per vires superiores sic deificatas formabūtur & glorificabuntur à Deo, mediate tamen, vires omnes sensuales tam exteriores quàm interiores, totaq; congeries nostri corporis. Et sic iuxta sententiam Apostolicam, erit Deus omnia in omnibus nobis.

1. Cor. 6

Coloss. 3

De septem signis veræ electionis.

Caput XXV.

IN superioribus progressum viatoris celeri cursu perstringentes, tam in vita morali & actiua, quàm in vita spirituali & contemplatiua, merito verba thematis frequentauimus, cum tota salus viatoris sit in profectu amoris, q̄ sibi moriens, Deo viuat: cuncta deserens, Deo aproximet: cætera detestans, Deo inhæreat, amplexetur & teneat. Veruntamen, beatus quemad hoc elegisti domine.

Licet enim multi vocati esse videantur ad fidem & Christianitatem, ad innocētiam vel pœnitentiam, ad castimoniam & solitudinem & religionem, sed pauci sunt electi ad perfectam sui mortificatiōem, & conscientiæ tranquillam assecurationem. Quis enim nouit sensum domini, aut qs consiliarius eius fuit: Non est qui percipiat donum hoc, non est vsq; ad vnum: vnā scilicet petens à domino, & hanc requirēs. Quoniam aliter nemo scit, an odio vel amore dignus sit. Tu autem domine, q̄ nosti corda omnium, ostende quem elegeris ex his, qui ad cœnam nuptiarum agni vocati sunt: scis enim solus quos elegeris. Interim tamen & nos fratres signa quædam euidentia diuinæ electionis & futuræ predestinationis prænotare curabimus, quasi vincula quędam insolubili nexu Deo nos colligantia me, quod absit, patiamur reciduum aut lethale diuortium, quibus profecto Deus animę vires efficaciter attrahēs & ineffabiliter sibi cōglutinans felici quadam stabilitate confirmat, non tamen separabilitatis possibilitatem auferens, sed difficultatem quandam efficiens. Quod denotans in Canticis, ex electis vna, dicit: Exui me tunica mea, quomodo induar illa? Laui pedes meos, quomodo inquinabo illos?

Psal. 46
Matt. 20

Rom. 11
Esai. 40
Psal. 26

Eccle. 9.
Matt. 1
Apo. 19.
Ioan. 13.

Cantic. 5

Ad cuius euidentiam sciendum est, q̄d sicut septem sunt animæ vires magis principales, sic etiam septem assignanda sunt signa, quibus hæ vires à Deo viuaciter attra-

trahuntur, dulciter vniũtur & quodãmodo inseparabiliter colligantur. Prima vis animæ dicitur cõcupiscibilis, quæ tunc à Deo pfecte trahitur, vnitur & colligatur, cum plenariã sentit omniũ mundanorũ auersionem & despientiã: quibus nimirũ impellitur ad affectum solitudinis & fugam societatis, sicut oranti Arsenio respõsum erat: Fuge mundũ & saluaberis. Vnde dñs ait per Oseæ: Lactabo eam & ducã eam in solitudinem, & ibi loquar ad cor eius. Vbi dicit Albertus Magnus libro de veris virtutibus, quod locutio eius ad cor, est de arduis gratijs menti securitatẽ præstare. Nec tamen in solo tractu solitudinis confidendum est, nisi pœnitentiæ feruor & emendationis, ad se mortificandum in omnibus concomitetur: & sic tãdem eos vsu, dulcorẽ quendam spiritualem feliciter experiatur, omnem austeritatem suo vigore delectabilẽ efficiẽtem: qui Christi sunt, carnẽ suam crucifixerũt cum vitijs & cõcupiscentijs. Ex quibus finaliter insolubile vinculũ exoritur, vim ipsam concupiscibilem tam efficaciter illaqueans & Deo colligans, quo quis licet diuina cõsolatione & interna deuotione priuetur, in infimis tamen cõsolationem vel minimam, quæ Deum non sapit, nequaquam admittere prævalet, ingeminãs illud Dauidicum: Renuit cõsolari anima mea, memor fui Dei & delectatus sum. Et illud Apost. Mihi mundus crucifixus est & ego mundo: id est, quæ mundus diligit, quasi tormenta sentio, & quæ complector, mundus crucem reputat. Et hoc est primum signum veræ electionis, quo Ioannem euangeliſtam nubere volentem ad affectum spiritualem retraxit Deus vt Christum imitans, respueret lene coniugis pectus, vnde postmodum ab eodem inuitatus, Odor, inquit, tuus concupiscẽtias in me fuscitauit æternas. Quam electionem Christus innuens, ait: Sic eum volo manere, donec veniam scilicet in integritate carnis, dulcedine spiritus & contemplatione mentis.

Concupiscibilis vis ut trahatur à Deo. Osee 2

Galat. 5

Signũ diuinæ electionis.

I.

Psa. 76

Galat. 6

Electio Ioannis euangeliſtæ.

Ioan. 21

Secunda vis aiæ dicitur rationalis: quæ tunc à Deo pfecte trahitur, vnitur & colligatur, cũ perfectissimũ illud exemplar humanitatis Christi semper amplectẽs, quantũ ad omnia virtutũ exercitia, in eandem imaginem se trãsformare laborat, vt sic omnimoda cõformitate perfectam in se Christi similitudinem gerat: præsertim cum aspirat ad amplexum illius abyssalis humilitatis, de qua Iesus peculiare mandatum dedit, dicens: Discite à me, quia mitis sum & humilis corde. Mitis, inquam, quantum ad exteriorem exhibitionẽ humilis vero corde, quantum ad interiorem dispositionem. Per cuius vigorosam imitationem, eousq; interdum perducitur ꝙ veritate cognitionis sub omni creatura se despiciendo deijcitur & exteriori humiliationi, prout illius statui cõgruit, innititur, affectuq; vilitatis ab omnibus despici gloriatur. Et exinde vinculo quodã humilitatis perfectissime colligatur, quo nũquã fibi ipſi de virtutibus aut meritis nouit abscribere, nunquam honore quocunque fibi oblato penitus insolescere. Et hoc est secũdum signũ verę electionis: qa Antonius videns mũdum laqueis plenũ quæ fiuit à dño, dicens. Quis illos euaderet: & responsum est ei, sola humilitas.

Mat. 11

Electionis diuinæ signũ II.

Tertia vis animæ dicitur irascibilis, quæ tunc à Deo perfecte trahitur, vnitur & colligatur, cum dulcoroſa quadam & tranquilla patientia, propter amorem & honorem dilecti cuncta suscipit aduersa, gaudens & exultans: quia dignus habitus est pro nomine Iesu contumeliam & tribulationem pati, illud Tobiæ prudenter attendens: Quia acceptus eras Deo, necesse erat vt tentatio probaret te. Tribus ergo modis occultos filios probate Deus assolet. Primo per seipsum, vniuersam scilicet gratiam refrigerantem subtrahẽdo, ita quod remanent obnubilati, desolati & aridi, quasi penitus à DEO derelicti & reprobati tanquam vulnerati dormientes in sepulchris, de quibus ecclesia cõcinit, dicens: Sicut aurum in fornace probauit electos dñs, & quasi holocausti hostiam accepit eos in æternũ. Vnde cum de Paulo dominus præmisisset, dicens, Vas electionis est mihi iste, vt portet nomen meum corã gentibus & regibus terræ, statim subiunxit: Et ego ostendã illi, quãta oportet eum pro nomine meo pati. Et si in huiusmodi probati fideles inuẽti fuerint, secundo eos probare solet plerunq; per suos tortores, id est, dæmones scilicet nõ solum subtrahendo diuinum influxum, sed etiam diuersis tẽtationibus expositis

Tribulationẽ electorum Dei ficeri trisariam. Sapien. 3

Actor. 9

denegando fere cunctum diuinæ protectionis auxilium. Sicut enim Iob corporaliter à Deo traditus fuerat ad flagellandum, tam in totalitate rerum, quàm membrorum, vt tantum anima illius. i. vita salua seruaretur: sic isti spiritualiter infinitis tentationibus etiam inhumanis & reprobis obstinatia & blasphemia plenis lethaliter exponuntur, vt non videatur in eis remanere sanitas, nisi duntaxat in superiori parte synteresis. Cum enim occultissimos filios suos Deus, nullis aduersitatibus, nullisque tribulationibus & desolationibus contristare poteſt, vtpote ad omnia perferenda paratissimos, nisi dūtaxat in his quę quandam obduratione in & in uidentiam contra Deū eis ingerere videtur, hinc est quod eisdem impugnationibus illos occultissimo suo iudicio probare frequenter experitur, quibus nimirum in tantum sedulę cruciantur, quod beatus Augustinus & Bernardus, illoꝝ pressurā infernali pernalitati non inconuenienter assimilant. Tertio denique dolorem Deus superaddens illos tandem actualiter finit persequi, despici, derideri ac velut infames & obsessos reputari, etiam ab his qui seculari honestate, probitate, scientia & sanctitate præditi videantur. Qui profecto potissima talibus offēdicula de iolationis obiciūt instinctu diabolico, licet ipsis ignorantibus, prouocati. Sicut enim sanctus Iob à tribus amicis, qui venerant ad consolandum eum. s. instigante Satana, statim impetebatur iniustis correptionibus, falsis derisionibus & nephādis detestationibus, ita quod (ipsis penè non aduertentibus) eorum charitatiua visitatio verteretur in seralem desolationem, & domesticam impugnationem: sic isti talium desolatorum anxietates & gestus singulares, peruerse quidem interpretantes derident & exprobrant, infamant, detrahunt: & illud præsumptuose persequi non desinunt, quod veluti ignotum magis excusare vel admirari, aut potius venerari deberant, eo quod vniuersa dubiosa & ignota semper sunt ad partem melioremi nterpretanda. Et ex his occulti dei filij per omnia depurati, tandem ad hoc indissolubile vinculum felicis mortificationis attingunt, quod semper eminem desolationem & nullam consolationem

Iob. 2 & 3.

Iob 3 & 4

affectant, exemplo Christi dicentis illud Psalmistæ: Improperium expectauit cor meum & miseriam. Et hoc est tertium signum veræ electiōis quo beatissimus pater noster franciscus a tam æternæ felicitatis promeruit, cum post numium dolorem oculoꝝ & capitis per dies quinquaginta, incredibilem quoq; muriū infestationem lætissimè perpessam à dño tandē audiuit: Gaude nunc Francisce, quia ad infinitum thesaurum æternæ vitæ tibi repositum, perfruendū ex nunc te inuestio. Præsens autem afflictio & infirmitas tibi data est pro arra thesauri illius.

Psal. 72

Electionis diuinæ signū III.

Quarta vis animæ dicitur libertas arbitrij, quæ tunc à deo pfecte trahitur, vnitur & colligatur, cum quis omni proprietati & propriæ optioni mori desiderat, vt sic voluntas eius in diuinum beneplacitum liq̄facta penitus absorbeatur. Et hæc est potissima libertas creaturæ rationalis, diuina. s. potiri voluntate: quia nimirum ab omni timore funditus absoluitur, & in quadam ineffabili securitate cōstituitur, Deo nō seruiens amore præmiū, vel timore supplicij, sed amore dilectiōis: quoniā omnis amor commodi vel timor incommodi ab eo sublatus est. Sicque tandem ad hoc vinculum pertingit vnicordiū, quod si dilecto placuerit, etiam ipsam totalitatem infernalis pernalitatis sine retractione cordis ob amorem eius liberis sustineret, incessanter illud Dauidicum repetēs: Paratum cor meum Deus, paratum cor meum scilicet tam ad aduersa, quàm ad prospera. Et hoc est quartum signum veræ electionis, quo scilicet Abraham liberalissimè filiū offerens, amicus Dei meruit appellari, & audire dominum dicentem: Quia fecisti hanc rem, benedicens benedicam te & multiplicabo semen tuum, sicut stellas cœli.

Libertas arbitrij vt trahatur a Deo.

Electionis diuinæ signū

Psa. 56 & 107

Gene. 22

Quinta vis animæ, quæ & parti superiori conuenienter adscribitur, dicitur virtus amatiua superior: quæ tunc à Deo perfecte trahitur, vnitur & colligatur, cū per flammeam charitatem in sua perfectione constituitur, ita quod nihil etiam in proximo diligat, nisi virtutes: nihil odiat, nisi peccatum: & hoc sine omni differentia personarum, vt non sit quis tam intimus sibi in quo vitiū palpet vel diligat, aut eius familiaritatem exgrat, nisi in quātum pro-

Vis amatiua dicitur trahi à Deo.

profectus suus vel illius requiratinec tam aduersarius,in quo aut naturam,aut virtutes odiat, vel saltem ad eius salutem intepescat.Et hoc solum propter diuinum honorem & amorem & proximorum salutem.Diligite,inquit,inimicos vestros,benefacite his,qui oderunt vos,& orate pro persequentibus & calumniantibus vos, vt sitis filij altissimi. Et iterum:Vt sitis filij patris vestri, qui solem suum oriri facit super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos. Ex quo vinculum in dissolubilis effluit charitatis,quod eodem vultu & affectu dilectionis amicos & inimicos, notos & extraneos, benefactores & persecutores amplectitur. Quod quidem ab amore diuino purissimo pariter & intentissimo defluit,quem eadem hilaritate & affectuositate suscipit, vel in omnibus consolantem, aut in omnibus desolantem,quærês in singulis dilecti sui gratissimum beneplacitum. Et hoc est quintum signum veræ electionis,quo felix illa Magdalena electa dinoscitur,dicente domino:Dimittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum. Et subditur Fides tua te saluam fecit, vade in pace. Vnde postmodum acta feruore dilectionis, omnem humanam conuersationem abhorruit, & in solitudinem solis amplexibus confouenda diuinis, deuota perrexit.

Mat.5.

Luc.6.

Electiõis diuinæ signum.V.

Luc.7.

Sexta vis animæ dicitur intellectiua: quæ tunc à Deo perfecte trahitur, vnitur & colligatur,cum eliminatis cunctis occupationibus, ac mentalibus discursibus ad indaganda spiritualia & cœlestia,mens ipsa continuis exercitijs, non quidem ex curiositate, vel propria oblectatione, sed ex spirituali feruore laborat,& ad inuestiganda occulta Dei consilia,vt illa perficiat:ad cognoscendum quoque secretissimas dæmonum insidias, & subtilissimas naturarum abductiones,vt illas reiciat. Ex quibus tandem peruenire mereatur,vt cum Apostolo conuersans in cœlis, iam inferioribus in obliuionem traditis,peregrinas impressiones admittere nesciat, ni si quantum animarum salus exquirat, facius felicissimus ambidexter & speculum bisaciatum,in quo scilicet introuersionis & extrouersionis æqua promptitudo resluceat, vt patet plenius in XIII. industria. Et hoc est sextum signum veræ electionis,quo Dauid secundum cor Dei electus erat elegantet insignitus,quia solius spiritus sancti instinctu, sine omni exteriori adminiculo suam edidit prophetiam ,& tam aperte,quod plus euangelizare videretur,quàm prophetare.

Intellectiua ãiæ uis trahitur à deo

Tbilip.3

Electiõis diuinæ signũ.VI.

Septima vis animæ dicitur memoratiua,vel nuda cogitatio, nos educens ad cõtemplationem supereſſentialem,prout vi debitur inferius: quam qui veraciter adeptus fuerit,signum quoddam æternæ prædestinationis & munus æternæ fruitionis præguſtauit.Quo scilicet Paulus electus, & ad essentiæ diuinæ visionem admissus, fiducialiter ait: Certus sum, quia neque mors,neque vita,neque angeli, neq; principatus,neque virtutes,neq; instantia, neque futura,neque fortitudo,neque altitudo,neque profundum, neque creatura alia poterit nos separare à charitate DEI, quæ est in Christo Iesu domino nostro.

Memoria ãiæ uis trahitur à deo

Electiõis diuinæ signũ VII

D. HENRICI HARPHII VIRI ERVDITIONE ORTHODOXA DIVINORVMQVE CONTEMPLATIONE profundissimi Theologiæ mysticæ, Libri III.

PARS QVARTA.

De congrua præparatione vitæ contemplativæ & supereſſentialis. Caput XXVI.

AMICE aſcẽde ſuperius. Lucæ decimoſexto. Etiamnunc viſ cerosis affectibus proceſsũ vitæ contemplatiuæ ſupereſſentialis proſequamur: in qua nimirum ipſius viatoris ſuprema fruitio & communicatio diuinæ largitatis conſiſtit. Vñ dicit Pſalmiſta: Beatus vir cuius eſt auxilium abs te, aſcenſiones in corde ſuo diſpoſuit in valle lachrymarum. Statim enim ſubiungit: Etenim benedictionẽ dabit legislator, ibunt de virtute in virtutem, videbitur Deus deorum in Sion. Sicut enim angelorum agminibus nos inſerendos & aſſimilandos manifeſta tradit autoritas, ſic etiam ſecũdum quod hic proficerimus veris virtutibus, ita illic iuxta mẽſuram perfectionis iungemur cœlicis ſpiritibus, & hic quoq; plerũq; ſubleuamur diuinis illuminationibus. Et quia cõtemplatio ſupereſſentialis diuinarũ illuminationum arcem obtinet, ideo multos virtutũ gradus & propriæ mortificationis aſcẽſus peragere nos oportet, vt ſic debitam pparationem, præuiam ad illam eminentiſſimam illuminationem percipiendam, noſtra peregrinatio compleat. Licet enim quibuſdam necdum debitam perfectiõem attingentibus hanc feliciſſimam illuminationem diuina largitas indulgere dignoſcitur, quibuſdam etiam ad tramitem vitæ perfectioris primitus aſpirantibus, aut etiam in initio ſuę conuerſionis, ſicut Apoſtolo Paulo ad tertium cœlo rapto, conceſſum eſt benignitate largitoris, huiuſmodi tamen (vt frequenter) poſt adeptam tantam diuinæ conſolationis celſitudinẽ poſtmodõ indicibilibus anguſtijs & tentationibus etiam execrandis & preſſuris ſpiritualibus vel corporalibus probrare crebrius & examinare Deus aſſolet, ſicut examinatur argentum, prout oculata fide in plerisq; conſpexi, quorum mirabilem diuinæ clementiæ prælibatam gratiã agnoſcens, tantis ꝓſſuris poſtmodũ frequenter agitari vidi, q̃d nec ore exprimi, nec in exptis (vt puto) y̓a credulitas ĩgeri poſſet. Nã Auguſt. & Bern. illos; ꝓſſuram infernali pœnalitati nõ incõuenienter aſſimilare conati ſunt, ſicut tactũ eſt in ſermõe ꝓcedẽti. In cuius etiã argumẽtũ de Paulo in primordio cõuerſionis tã feliciter rapto, eodẽ rpe dñs ait: Ego oſtendã illi, q̃ta oporteat eum pati pro nomine meo. Quoſdam vero alios, hanc præparationem præuiam humano iudicio viuaciter adeptos, & hanc felicem raptus excellentiam conſecutos reperi: & tamen à domino poſtmodum pene iugiter indicibilibus & multifarijs amoris & dulcedinis viſitationibus circumplexos.

Pſal. 83

2. Cor. 11

Mortificationis propriæ gradus non cuem.

Et hæc quidem præparatio præcipue conſiſtit in puriſſimis affectibus propriæ mortificationis, quorum hic nouẽ gradus aſſignare

I. assignare curabimus, vnicuiq; propriam illuminationem annotando. Primus ergo gradus propriæ mortificationis, quo felix amator à regione dissimilitudinis
Psal. 83 egrediens ad diuinam similitudinem ingredi nititur, ad videndum Deum deos in Sion, est illorum qui iam in timore dei
Mortalia peccata solum nicantes. fundati, sine mortali peccato viuunt. Nã sicut dissimilitudine à Deo recedimus, sic similitudine ad Deum accedimus. Quibus nimirum accedentibus consulit Psal-
Psal. 33 mista, dicens: Accedite ad eum & illuminamini, & facies vestræ non confundentur. Sed horum proh dolor pusillus est
Luce 12 grex, quia pauci sunt, respectiue, quibus cœlesti patri cõplacuit dare regnum. Et hoc illuminatio nubila est, qua vix mortalia
Psal. 12 plene discernere & præcauere valent: cum quibus ait Psalmista: Illumina oculos meos ne vnquam obdormiam in morte, nequãdo dicat inimicus meus prævalui ad
uersus eum. Sufficit enim illis inimicorum manus euasisse: qa in sua illuminatione frigidi remanent & defides, naturæ commoda regrentes, & in multis sensualitatẽ confouentes, tantũ in hoc contenti, quod mortalia cauere valeant. Quoꝝ est vita periculosa, conscientia timida, conuersatio multis impugnationibus circundata, & saluatio dubia, qa Deo & naturæ pariter seruire difficilimum est, & in mortale pcipitium facile relabuntur. Vnde de eorũ damnatione diabolus multum confidit, eo quod mundanis adhuc nimium implicati, & ad fauorem, laudẽ, honorem, proprium commodum, similiaq; semper inclinati in omni conuersatione, quasi super oram infernalis abyssi gradiuntur.

Quod si vsq; in finem in bono perseuerauerint, horribiles & diuturnas purgatorij pœnas exoluent: ex eo præsertim, quod in
1. Cor. 3 omnibus affectum venialium rescindere minime curauerunt, pro bonis nihilomi nus respectiue præmia modica recepturi, vtpote peractis affectionibus & intentionibus imperfectis. Si, inquit Apostolus, cuiusquam opus arserit, detrimentum patietur: ipse autem saluus erit, sic tamẽ quasi per ignem. Secundus vero gradus est illorũ, qui diuinas inspirationes subsequẽtes, à seculi vanitatibus se diligenter abstrahunt, consilia bonorum requirunt, & rum conuersationi se participes efficiũt,

II. *Inspirationes diuinas subsequẽtes.*

illud Psalmistæ confiderantes: Cum sancto sanctus eris, & cum viro innocẽte innocens eris. Et hi clariore luce merẽtur illustrari, qua scilicet incitantur, peccatorũ occasiones subterfugere, sermones & ecclesias frequentare, confessiones puras crebro facere. Cum quibus ait Psalmista ad dominum: Lucerna pedibus meis verbum tuum, & lumen semitis meis. Hos tamen diabolus tentationibus aggredi ens, in bonis operibus & exercitijs arduis molles & debiles reddit ac somnolentos. Nam quia criminalia & manifestiora tantum venialia deuitant, diaboli laqueos, vt oportet, in minoribus non aduertunt, qui dulciter eis ingerit de diuina bonitate confidentiam, & crassam promittit securitatem, eo quod propter Deum seculum sibi contemptibile videntur, & similia: per quæ ducuntur in propriam complacentiam, & vanam gloriam tam subtilem, quam nec ipsi deprehendere queunt. Vnde etiam efficiuntur, vt frequenter, scioli quasi nullius egentes auxilio vel consilio, multisq; modis in vitia spiritualia turpius plerunq; relabuntur.

Psal. 17 *Psa. 118* *Laqueꝰ diaboli occulti.*

Tertius autem gradus est illorum, qui magis elongati ab illecebris seculi, iam ardua frequentant exercitia corporalia cum Psalmista dicentes: Propter verba labiorum tuorum ego custodiui vias duras. Hæc enim faciunt vt euitent infernũ, alleuient purgatorium, & gloriosius intrent cœleste regnum, illud Psalmistæ subsequentes: Inclinaui cor meum ad faciendas iustificationes tuas in æternum, propter retributionem. Vnde merentur illam illuminationem percipere, quam Dauid precatur adipisci, dicens: Faciem tuam illumina super seruum tuum, & doce me iustificationes tuas scilicet inexercitijs corporalibus. Veruntamen diabolus eos excæcatos detinet, ne spiritualium exercitiorum excellentiã agnoscant, sed tunimam meritorum & virtutum in exercitijs corporalibus constituant, in fame & siti, in frigore & nuditate, in ieiunijs & vigilijs, orationibus vocalibus & eiusmodi: quomodo vero spiritualia debeant exercitia frequẽtare, propriq; mortificationi insistere, ac omnium virtutum verum fundamentum ponere, penitus ignorant, quasi virtutes opera reputantes,

III. *Exercitia corporalia frequentanda.* *Psal. 16* *Psa. 118* *Ibidem.*

& pro

& pro dulci nucleo teſtam aniaram maſti cantes. Cæterum, hi ſuis demeritis adhuc amicorum & cognatorum carnalium vel ſpiritualium, naturalem viſcoſitatem velut licitam & debitam amplectuntur qua ſcilicet ſolicitudine quadam ſuperfiua ſuis innituntur, gaudentes cum gaudentibus, flentes cum flentibus, ita quod pro ſingulis eorum infortunijs fere ſolicitantur, ſicque ſemper remanent diuerſis intricati curis & perplexitatibus, ita ꝙd ad hominem interiorem peruenire non queunt, ſed infinitis affectibus immortificatis & impuris, ſecundum occurrentium viciſſitudinem quatiuntur, erga plurima turbati, cum tamen vnum eſſet neceſſarium.

Affectus amicorũ inordinatus quam ſit noxius.

Luc. 10 IIII.

Quartus dehinc gradus eſt illorum, qui non ſolum ardua frequentant exercitia corporalia & exteriora, ſed etiam ſpiritualia & interiora, mentalibus orationibus, doloroſis gemitibus, compaſſiuis affectibus, amoroſis deſiderijs & ſimilibus dediti, ſecundum temporis viciſſitudinẽ, & ſancti ſpiritus inſpirationem, ad expri mendam vtiq; deuotionis dulcedinẽ, & experimentalem ſenſionem, quam in exercitijs ſuis præcipue quærităt, potius ob lectamenta propria, quàm pure diuina beneplacita cupientes. Et hi quidẽ in ſuo lumine gloriantes, & in ſuo dulcore quieſcentes, deſolatis & ſub farcina pene deficientibus, quaſi deridentes illud Pſalmiſtæ reſpondent: Multi dicunt, Quis oſtẽdit nobis bona: Signatũ eſt ſuper nos lumen vultus tui domine, dediſti lætitiam in corde meo. Hinc etiã præſertim in ſua voluntate proprietarij remanent, à magis expertis nullam informationem recipientes. Quod ſi Deus (vt aſſolet) in ſuis aſpirationibus ab eis exigat omne quod ſunt & poſſunt, cuncta plenis affectibus offerunt, & ſubire paupertatem, abiectionem, exilium, paſſionem & mortem parati ſunt, Confitebuntur autem tibi domine cum benefeceris illis: ſed ſubtrahe paruper gratiam, adijce deſolationem, ſuſcita cõfuſionem, ingere perſecutionem, & videbis, quod in facie benedixerint tibi, & iniquitas immortificatæ voluntatis mentietur ſibi, quia ligati adhuc amore priuato & retracti inſtinctu diabolico, voluntatem quam obtuliſſe videbantur, in fœcibus occultiſſimæ proprietatis, ipſis etiam non aduertentibus, tractu naturæ ſubtiliſſimo permanere ſinunt, potius affectantes, quod dñs eorum voluntatem, quàm ipſi diuinam exequantur.

Exercitia ſpiritualia frequentantes.

Pſal. 4

Proprietarij in ſua uolũtate qui.

Pſa. 48

Iob 1

Pſal. 28

Quintus proinde gradus eſt illorum, qui in omnibus operibus, exercitijs & conuerſationibus propriæ voluntati in liberum DEI beneplacitum renunciare ſtudent: ſed quia nondum in his diu ſunt exercitati, in hoc propoſito, licet inuiti, ſæpe vacillant, quia talis affectus per exercitiorum frequentiam, nondum eſt radicatus, ſicque ſpiritum inconfiantiæ plerunque patiuntur: nunc omnem propriætatem abdicantes, nunc in hoc propoſito velut dubij vacillantes. In quorum perſona dicit Pſalmiſta: Et dixi, Forſitan tenebræ conculcabunt me, & nox illuminatio mea in delicijs meis. Quod ſi funditus affectu quodam irreuocabili renũciarent omni proprietati, aduerſa quæq; ſicut proſpera placida mente complectentes, & in humilitatis ſpiritu ſe diuinæ voluntati per omnia ſubijcientes, fructũ copioſum ſuorum operum & exercitiorum prælibando mox perciperent: deus enim illis ſemitas virtutum occultiſſimas, omnibus fere ignotas reuelaret.

V. *Voluntati propriæ renunciantes imperfecte.*

Pſa. 138

Sextus autem gradus illorum eſt, qui iam ex ingeminatis deſiderijs & frequentatis exercitijs, omnem proprietatẽ DEO perfecte reſignant cum plene perſeuerandi cõſtantia: quia profectò in ratione pleniſſus illuminantur, ad agnoſcendum, ꝙd bonis omnia cooperantur in bonum, dicentes cum Pſalmiſta: Deminus illuminatio mea & ſalus mea, quẽ timebo: Dominus protector vitæ meæ, à quo trepidabo? Veruntamen ſpiritualem conſolationem nimis auide quærunt, per quam. ſ. omnem aliam aduerſitatem facile ſuſtinere poterunt. Hanc enim ſolã velut ex proprietate quadam intentius à Deo deſiderant, intentione tamen fruitionis illius necdum ad plenum purificata. Quod ex eo cognoſcere poſſunt, quia corde minime quietantur, donec ad cõcupitam prouoto peruenianț. Hanc enim conſolationem à Deo petere, ſeruatis debitis circunſtantijs & intentionibus, licet in ſe malũ non ſit, velut tamen quoddam imperfectum à vera puritate propriæ reſignationis

VI. *Proprietatis ejus perfecta renunciatio.*

Rom. 8

Pſal. 26

Conſolationis interne gula.

nisdefipit,quia defectum quendã occultissimum,& à paucis agnitum contrahit, in eo quod secundum omnifarium diuinum beneplacitum in se Deum sine retractione cordis tam in aduersis,quã in prosperis operari non permittit. Quod tamẽ ita dignum agnoscant,in hac tamẽ sui refignatione perficere nõ studẽt,& ideo nec in aliꝭ exercitiꝭ, virtuosis operibus & virtutibus profectum percipiunt, eo quod occultas naturales inclinationes,& subtiles inordinatas affectiones ad plenum nec discernunt,nec agnoscunt.

VII. Septimus porro gradus est illorum, qui vtraq; manu, scilicet aduersitatis & prosperitatis vtuntur pro dextera,dicentes cum Psalmista:Paratum cor meũ Deus,scilicet ad prospera: paratum cor meum etiam ad aduersa. Felix Iob, qui probatus in vtroque dicebat: Dominus dedit,dominus abstulit,sicut domino placuit,ita factum est:sit nomen domini benedictum.Et hi quidem diuino beneplacito per omnia satisfacere cupiũt,tam in introuersione, quàm in extrouersione, tam in intentione,quàm in amore. Nam quocunq; se vertunt, diuinam voluntatem exquirunt & sequuntur,sicut vmbra per omnia sequitur motum intermedij. Vnde cum sponsa dicere possunt:Sub vmbra illius quem desiderabam sedi,& fructus eius dulcis gutturi meo.Quia nimirum tales DEVS multifarie donis suis & diuersis illuminationibus illustrat, nec eos nox ipsa præsentis aduersitatis obnubilat,vtpote perfecte fundatos supra nudum amorem,in quo non solum agere grandia,sed etiam pati ardua didicerunt.Quibus recte dicit propheta Dauid:Quia tenebræ non obscurabuntur à te,& nox sicut dies illuminabitur,sicut tenebræ eius,ita & lumen eius. Hi nanq; iam ordine debito supersplendentes illuminationes in intellectu à deo percipiunt, quibus ditescit memoria, clarescit intelligentia,& inflammascit voluntas seu virtus amatiua.Sed quia(præsertim incautis)omnis abundantia periculosa est,his donis frequenter acceptis, occultissimis ignorantiæ tenebris obfuscati,partim abutuntur,in illis donis plusquam expedit, quiescentes,& propriam oblectationem diligentes,quod nec aduertunt, nec agnoscunt.Quamdiu tamen oblectationem naturæ suæ in his diligunt, tamdiu ad arcem perfectionis pertingere nõ possunt.Sicq; dum abest,diuinam consolationem inordinate non affectant,sed tamen dum adest, incaute degustant.

Ps. 107

Iob 1

Aduersa & prospera equaliter suscipe.

Cant. 2

Ps. 138

VIII. Octauus aũt gradus est illorum,qui nihil in electione sua relinquũt,sed Deo se funditus in sacrificium medullatum offerunt, quicquid de eis facere dispoſuerit, in tempore vel ęternitate,nullum viscum amoris vel attractiõis in creaturis vel donis diuinis relinquendo:Quod si terrena possideant,ab illis ociosi sunt & liberi,tãquam non habentes,& tunc illa licite sine detrimento spiritus,secundum conditionem & statum ad suam necessitatem et aliorum subuentionẽ retinere possunt. Et isti vt frequenter potiora dona quàm cæteri recipiunt,quia Deus eis multa revelat & ostendit,in imaginibus, formis & similitudinibus,eo quod Deo proximi facti sunt,licet quibusdam nondũ adhuc perfectis hæc eadem Deus communicare consueuerit,ad eorum graue periculum,nisi per hæc ad debitum inducantur profectum. Veruntamen vnum illis ex communi ordine Deus frequenter occultat,quo solos occultos filios visitare cõsueuit, contemplationem.s.fupereſſentialem, æternam felicitatem prælibantem, quę nullis imaginibus,formis,aut verbis ostendi potest,sicq; coguntur in ipsa habitatione caliginosa subsistere cum Psal. clamantes:Quia tu illuminas lucernã meam dñe,deus meus illumina tenebras meas.Sed cur istis occultat visionẽ hanc gratissimam,nisi quia talibus illuminationibus assuetis,semper aliquid superesse videtur in donis vel reuelationibus,ad profectum tamen eorum vel aliorum non necessarijs,quod in orationibus à Deo desiderant?Multifarias etiã reuelationes susceptas affectu quodã proprietatis (licet ipsis non aduertentibus)possidere gratulantur,cum tñ ab omnibus ociosi ac liberi esse debeãt,quasi nihil tale percepissent, nisi tm diuinam in eis dignatiuam largitatem admirantes,& illi gratias agẽtes,& ea quę profectui proprio vel aliorũ conueniunt exequentes:alioqui quandã in eis relictam proprietatem ostẽdunt.Hinc liquido patet,quã pfecte cũctæ proprietati

Refigonatio sui integra.

Contemplatio superessentialis quibus solis præstetur.

Psalm.

mortis

mortificatum esse oporteat eū, qui ad contemplationem supereſſentialē ordine debito peruenire deſiderat.

IX Nonus denicq; gradus eſt illorum, qui vigore ſis ſuis exercitijs, & ſurſum actionibus propter amorem dei totum ſanguinem & medullam corporis ſui pene conſumpſerunt, nec eis quicquam remāſit virium, niſi quātum viuacitas ſpiritus ſubminiſtrare poterit, vtpote quorū ſanguis quaſi deficcatus, & calore diuino decoctus eſt, ipſis tamen propter excedentem feruorem ignorantibus. His autem Deus tanquam occultis filijs plenitudinem doborum & gratiaꝝ infundit, & ſuam quā deq; beatiſſimam diuinitatem oſtendit, non in ſpeculo & ænigmate, ſed facie ad 1.Co.13 faciē, licet in talibus minime requieſcunt, omnem propriam vtilitatem & oblectationem ſuppeditantes, & in ſola cruce domini ieſu per ſequelā perfectam gloriantes: plus exoptantes omnem deſolationē & abiectionem, quam conſolationē & exaltationem, vtpote fundati & conſolidati in ſola fide, charitate formata: charitate, in quam, nuda ſine refrigerio conſolationis omnem aduerſitatem decertare cupiētes, ſicut Chriſtus in cruce triūphauit in omnibus ſola nuda charitate: qa Chriſti humanitatem in omnibus ſequi, & eidem ſe cōformare deſiderant, in ſubtractione cō ſolationis, & ſuſtinētia deſolationis vniuerſæ, dicentes illud Pſal. Improperiū exſpectauit cor meum & miſeriam. Quia in tanta ſunt humilitate fundati, qꝫ omni de ſolatione ſe dignos reputant, vniuerſcq; creaturæ (ſine fictione æſtimatione propria ſeſe ſubſternunt, & ab omnibus iniuriari ac vilipēdi, omniq; tribulatione vſq; ad mortem circumuolui cupiūt, vt ſic duorem omnis deſolatiōis patientiſſimū imitantes dulcem Ieſum, vſq; ad turpiſſimam mortem crucis eidem ſe perfecte cō formēt. Veū licet huiuſmodi didicerint in ſola cruce dñi gloriari, nunquam tamē * ſua negligentia vel incuria diuinas * conſolationes, influentias, operationes, attractiones, illuminatiōes, quoquo modo retardare vel impedire præſumūt, ſed ſecundum omnifariam adminiſtrationem diuinæ gratiæ tam intus, quam extra poſſe & noſſe, voluntaria & viuida inſtrumenta iugiter offerunt, ne de vitio ingratitudinis arguantur: quia de eis præcinuit Pſalm. dicens dñs: Inebriabuntur ab vbertate domus tuæ, & torrente voluptatis tuę potabis eos. Quoniā apud te eſt fons vitæ, & in lumine tuo videbimus lumen. Cæteris vero temporibus, ſicut quantum ad hominem exteriorē, ſemp quærere debent abiectiſſima, & ab omni humana cōſolatione deſtituta, ſic quantū ad hominē interiorem, purā affectare debent dei charitatem ab omni conſolatione nudam, & omni deſolatione circundatā, ita q̄d nunquam tantū pati poſſent, quin ſemp maiora pati propter Chriſtum affectent, iugiter recolentes illam inexpreſſibilem angueſtiam, & deſolationem ſpiritus & carnis Ieſu in agonia ſudorem ſanguineum deſudantis. Ibi nanque nudus amor ſine omni refrigerio ſpiritualis cōſolationis in tam horribili colluctatione tā magnifice triumphauit, vt hominem redimeret, & per eandem viam ſubſequendum eſſe ſalubriter doceret.

Abnegatio ſui ꝑfectiſſima.

Filij dei occulti qui.

Pſal.35

Luce 22

Pſal.86 Humilitas per facta filiorū Dei

** Alias viſitationes.*

De ornatu vitæ contemplatiuæ & ſupereſſentialis. Caput XXVII.

Perfectio cuiuſlibet rei ** Alias ſupremū*

SICVT dicit doctor ſanctus in tractatu de viſione diuinæ eſſentiæ, perfectio cuiuſlibet rei conſiſtit in coniunctione eius cum ſuo fine: finis autem intellectus creati, eſt * ſummum intelligibile, q̄d eſt eſſentia diuina. Vltima vero perfectio intellectus creati, eſt cōiunctio eius ſecundum actum intelligendi. Res vero quælibet intelligibilis eſt ſecundū id, quod habet de actu, & non ſecundum id, quod habet de potētia, vt patet per philoſophum nono metaphyſicæ. Et ideo cum eſſentia diuina ſit purus actus, poterit eſſe forma, quaſ. intellectus intelligit: et hęc erit viſio beatificans, qa ad hoc q̄d intellectus humanus Deū per eſſentiam videat, oportet q̄d eſſentia diuina vniatur intellectui noſtro quodāmodo vt forma intelligibilis. Forma vero non coniungitur ꝑfectibili, niſi quando perfectibile diſpoſitiones habet, quibus efficitur ſuſceptiuū talis formæ, ſicut corpus non vnitur animę, niſi prius in corpore ſint diſpoſitiones conuenientes ad animam ſuſcipiendam. Hoc autem diſpoſitis

Deus cur perfectius ab uno videatur quã ab alio.

dispositiuum in intellectu, est lumen gloriç, quo proficitur intellectus ad videndum Deum per essentiam. Hinc etiam vt ibidẽ dicit, In illa visione beatifica licet ab omnibus videbitur essentia diuina, illam tamen vnus alio perfectius videbit: q̃d quidem non erit per aliquam similitudinem Dei perfectiorem in vno quam in alio, cũ illa visio non sit futura per aliquam similitudinem: sed erit ex eo, quod vnus intellectus maiorem habebit facultatem ad videndum Deũ, quã alius: quæ facultas nõ competit intellectui creato per suam naturam, sed per illud lumen gloriæ, quod intellectum in quadam conformitate cõstituit: ita q̃d intellectus plus participans de lumine gloriæ, perfectius Deum videbit. Plus vero participat de lumine gloriæ, qui plus habet de charitate: quia nimirum vbi maior est charitas, ibi maius est desiderium. Desiderium autem quodam modo desiderantem facit patulum, & aptum ad susceptionẽ boni desiderati. Et ideo qui de charitate plus habuerit, clarius Deum videbit, & perfectior, et beatior

Lucæ 10

apud eum in eternũ manebit. Hinc est q̃d vita contemplatiua in sacra scriptura tantopere cõmendatur, & optima pars à domino iudicatur: quia, vt dicit Richardus super tertium Sententiarũ distin. XXXV. vita illa, in qua perfectius vigere potest actus diligendi Deum ex charitate, est magis meritoria simpliciter, sicut est vita cõtemplatiua, quia iugis contemplatio rei dilectæ, & pure delectari in re dilecta, vehementer intendunt & accendunt actum

Contemplationẽ superessentialẽ quõ quis obtinere valeat.

diligendi. Verum, vt cepta de ornatu ad vitam superessentialem clarius prosequamur, sciendum quod nemo arbitrari debet ad hanc contemplationem peruenire se posse profunditate scientiæ vel subtilitate intelligentiæ, vel quibuscunq; exercitationibus quantumlibet arduis, sed solum, quem Deus sua gratuita largitate sibi suo spiritu vult vnire, ac semetipso, id est, lumine gloriæ dignatur illuminare, is Deum contemplari poterit & non alius. Vnde ad illam percipiendam, admodum pauci perueniunt, tum propter eorũ ineptitudines, quibus sese disponere & adornare dissimulant faciendo quod in se est: tum etiam propter latibulum luminis, in quo catenus contemplatur. Vnde etiam ad plenũ nemo per cuiusuis scientiæ doctrinam, vel ingenij perspicaciam hæc quæ dicturi sumus intelliget: quia quicquid humanitus intelligi potest vel edoceri, longe est infra veritatem, quã vmbraticis verbis balbutire iam intẽdimus. Qui vero deo vnitus est, & lumine veritatis huius illustratus, eam vtiq; potest intelligere per seipsam, quia comprehendere & intelligere deum super omnem similitudinem, sicut est in semetipso, est iam esse deum cum deo immediate, & absq; omni alterius intercedente, vel impedimento quolibet prohibente. Sed ne mireris sane lector vocabuli nouitatem. Propterea

Psal 81

nanq; ait Dauid: Ego dixi, dij estis, & filij excelsi omnes. Veruntamen licet accessus luminis illius inaccessibilis nostræ facultati minime subiaceat, ne tamen inueniamur ingrati, quod in nobis est, facere studeamus, & in aduentu domini debite semper adornati, appareamus: quia vbicũque debitam inuenit dispositionem, adijcit sua largitate perfectionem. Et ideo fidelis amator, intima deuotiõe feruidus, Deum in quiete possidens fruitiua, sese q; in accedente dilectione operatiua, & omnem vitam suam in virtutibus cum iustitia directiua, plerunq; per occultam Dei manifestationem introducitur, velut in sponsi cubiculum, in vitam superessentialem, qua Deus sub lumine quodam diuino videtur, & secundum eum modum, quo se Deus videt, citra tamen statum beatitudinis consummatæ: præsertim si in tribus diligenter se adornare studuerit.

Vt homo se præparet ad videndum Deũ sub quodam lumine.

Primum est, quod extrinsecus sit in cunctis virtutibus bene per omnia ordinatus, & intrinsecus ab omnibus interdiantibus efficaciter expeditus, ac in vnius actibus adeo mente quasi nil agere ociosus. Nam si intrinsecus est actu cuiuslibet virtutis occupatus, necessario consequens est actus illius imaginem in eius animo esse figuratam: & donec ita se habuerit, nequaquam contemplari poterit: qa adornatio primo necessaria, & Deo magis accepta est, denudatio perfecta trium virium intellectualium ab omnibus intermediantibus, vt sic anima cum suis viribus vna vni, & sola soli feliciter coniungatur. Secundum est, vt Deo intrinsecus intentione dilectionecq; coniuncti-

ua fideliter adhæreat,amore diuino fuccen ſus inſtar ignis excãdeſcentis ac inextinguibilis:& eo tempore contẽplari poterit. Ad cuius euidentiam quærit doctor ſanctus I.II.quæſti. XXIX. Vtrum amor cauſat mutuam inhæſionem, vt ſ. amans ſit in amato,& econuerſo,ſicut in Canonica ſua Ioannes affirmare videtur,dicẽs: Deus charitas eſt,& qui manet in charitate,in Deo manet,& Deus in eo. Ad cuius
1.Ioan.4 ſolutionem adducit duplicem inhæſiõis effectum ſcilicet quantum ad vim apprehenſiuam,& quantum ad vim appetitiuã, & ſecundum vtranq; determinat amantem eſſe in amato & econtra:de cuius proſecutione gratia breuitatis ſuperſedeo.

Tertium eſt,vt in exceſſu omnis modi, quadamq; ſupintellectuali caligine ſeſe perdat,ſicut de inhabitatione caliginoſa prædictum eſt. In qua .ſ. caligine cuncti vere cõtemplantes ſecunduni fruitionis abyſſum velut in ſolitudine aberrauerũt, nunquam ſeſe humanitus inuenire valentes:in qua.ſ.abyſſo ſtatim incipit Dei apparitio,in qua & vita videtur æterna,per quam & amans quiſq; fit videns. Et hæc quidem cõmunior eſt via,licet alijs multis viis & modis Deus ſuam beatiſſimam fruitionem dilectis ſuis communicare ſolet. Quæ.ſ.viſio perficitur in apice mentis per lumen gloriæ:q̃d lumen diuinum datur in ipſa ſilẽti ſpiritus exiſtentia,vbi ſuper omnia dona,& omne creatũ opus, ſpiritus in ipſa ociosa ſui vacuitate,eam, quæ Deus eſt,ſuſcipit charitatẽ,ac in ipſa ſui vacuitate per amorẽ fruitiuũ, ſpiritus perdit ſeipſum. Quia ſicut occulta deitatis natura ſecundum modum perſonarũ æternaliter contemplatur & amat, ſic ſecundum eſſentiæ ſuæ vnitatem in quodã ſemper complexu fruitur perſonarum. In quo nimirum complexu deuoti ſpiritus vniuerſi vnum cum deo profundo amoris profluuio protinus efficiunturinõ quidem quomodolibet vnum,ſed ipſum quod eſt ipſa in ſe diuina eſſentia eo modo,quem deifica beatitudo requirit.

Vt lumẽ diuinum ſuſcipiatur quædam neceſſaria.

Vt autem rudibus & ſimplicibus aliqua formula detur:qui ſe voluerit intima deuotione ad hoc lumen recipiendum diſponere,& quod in ſe eſt faciendo,ad cõtemplationem ſupereſſentialem adaptare. Primo,cunctis ſe viliorem reputando per abyſſalem humilitatem deo omniq; creaturæ fiudeat ſe ſubdere,omniq; proprietati funditus renunciare. Et ſicut vmbra motui intermedij,ſic voluntas ſua diuino beneplacito per omnia debet coaptari,vt ſic in eo libere & inſuperpedite,deus opus ſuum tam in aduerſis,quam in proſperis valeat operari,ſicut de beato patre noſtro Franciſco canitur. Hic creaturis imperat,qui nutui ſubiecerat ſe totum creatoris. Affectibus quoq; deſideriojis vires ſuas ſuperiores,& præſertim virtutem amatiuam ad influxum ſui principij debet quaſi per quandam violentiam ingerere,vbi perſeueranter importuna quadam ſedulitate pulſando velut ad amici ianuam confidenter excubet donec introducatur,& viſq; in propriam deficientiam à ſpiritu diuino feliciter agatur. Alicqui enim ipſam ſuperinformationem diuinę claritatis ſuſcipere,vel inactionem illam eminentiſſimam velut impræparate pati non meretur. Nam vires ſunt quaſi pediſ
Eſther.15 ſequæ,reginam Eſther,id eſt,animam ad interiora regalis cubiculi deducentes,& ante conſpectum regis Aſſueri,id eſt,ipſius æternæ & diuinæ claritatis præſentantes. Cum igitur anima ſic ſummis innixa viribus ſuper omnia creata ſubleuata perſiſtit, dilectiq; ſui præſentia ſuauiter oblectata,tunc vires ab actualitate propria deſiſtere compelluntur,& inactionẽ diuinam feliciter patiuntur. Tunc enim ſubito ſentit anima in fundo virtutis amatiuæ tantum quendam ſpiritus ſancti veluti fontem viuidum, fluentibus venis æternæ ſuauitatis:in virtute vero intellectiua,percipit ſuperſplendentes illuminationes æterni ſolis,cũ veritate diuina. Pater denicq; cœleſtis eius memoriam denudat,& ab imaginibus vniuerſis purificat, inuitans & trahens illã ad ineffabilem eius vnionis copulam. Et hæ ſunt tres portæ,quas ipſa Trinitas animę amoroſæ dignanter aperit,ad infinitiſſimum ſuũ theſaurum contemplãdum & agnoſcendũ. Ipſa vero anima vice verſa cunctas vires exhibet ad offerẽdum ſuam totalitatem, & ad recipiendũ illius ſibi præſentem infinitam totalitatem. Deus autem amatoria quadam altercatione plerunq; ſe de negans,offenſa cõferre diſſimulat,ita q̃d anima concupitam affectionẽ adimplere non va-

Portæ tres quas S. Trinitas aperit.

non valet, quia nec se totam dare potest, nec Deum totũ accipere, sed quanto plus dat & accipit, tanto plus dare & accipere desiderat. Hinc etiam in se nimirum inqe tatur, & amoris impatientiam patitur, qa nec Deum potest deserere, nec ad votum acgrere, nec profundare, nec inaltare, nec comprehendere. Et ideo varias eius tempestates, quas illo tempore patitur, nec lingua valet dicere, nec calamus exprimere. Nam amor facit amantem nunc calidum nunc frigidum, nunc pauidum, nunc audacem, nunc lætum, nunc tristem, nunc timidum, nunc sperantem, nunc confidentem, nunc desperantem, nunc ridentem, nunc lamentantem, nunc orantem, nunc laudantẽ & innumerabilia sunt, quæ his contingunt, qui in amoris huius impatiẽtia viuunt. Hæc tamen est deuotissima & vtilissima vita, quę secundum modum & rationem exerceri potest. Nam tota vita eius est dare seu offerre quicquid est, habet aut præualet, & à Deo exigere quicquid eius infinitam magnificentiam misero peccatori dare condecet, se penitus p affectum & etiam effectum, iuxta status sui conditionem dilecto conformare in omnibus virtutibus & virtuosis actibus, secundum eius humanitatem: & deniq; quotidianis vigorosissimis & violentissimis quibusdam aspiratiõibus se dilecto, secundum eius diuinitatem totaliter posse counire. Hæ sunt quatuor rotæ excritorum currus Israel, quibus in tertiũ cœlum animæ amorosæ subuehũtur. Verũtamen, aspiratio illa vnitiua, de qua superius satis dictum est, in ea maxime vigere debet & frequentari, qm̃ illa maxime deducit mentem ad complexum dilecti.

Amor ut muteẽ amantẽ.

Currus Israel rotæ quatuor quæ.

Sed cum diuina liberalitas aĩæ amorosæ se se proflua pietate communicare voluerit, & vnum vni penitus counire, tunc anima cũ recta intentione, puro amore & ineffabili anhelatione Deo adhærente, & tamen plenam vnionem consequi nõ valente, spũs diuinus eidem protinus occurrit velut ignea flãma stridens & incandescens ac exurendo intermedia quæq; consumẽs & absorbens. Tunc anima ab omnibus denudata, soloque spiritu diuino subacta, statim vna vni feliciter obijcitur & counitur, recto tramite procedens in ipsam nudã diuinitatis abyssum omniũque exercitiorum oblita, se persentit quasi raptã & absorptam, ac in amore cũ deo spiritum vnum effectam. Hinc iam sũnt vires omnes, & sensus quietati sunt, vtpote satiati & inebriati fonte bonitatis & diuitiarum Dei: quia singuli plus recipiũt, quam desiderare possunt. Et quod magis admirandum est, anima sic feliciter absorpta, velut oleum sese dilatans in vestimen to diffluit, & aquæ gutta in vino posita, sic illa deficiens in se, & diffluens in dilectum mirabilibus formulis sese dilatat in immensum, vt dilecti capax fiat, & cũ eodem sentiat, quæ sit longitudo, latitudo, sublimitas, & profundum. Quod etiam eisdem vere verbis Apostolus consulit dicens: Vt possitis comprehẽdere cum omnibus sanctis, quæ sit longitudo, latitudo, sublimitas, & profundum.

Spũs diuinus ut spũi credẽti occurrat.

Cæterũ, quia contẽplatio, secũdum potissimum statum viatoris, prout hic sumitur, est actus ipsius intellectus non impediti. s. per aliquam turbationem vel occupationem gratia sanati. s. ab omni labe vitiorum & affectuum inordinatorum: in æterna spectacula. s. per mentis extensionem immobiliter directi, vt cum fieri potest, nunquam intentione voluntatis, sed sola interpellatione necessitatis facies mẽtis inde flectatur: & in admiratione suspẽsi: de qua. s. suspẽsione dicit Richardus de arca mystica, quod ex nouitate rei, quę est supra nostram æstimationem, oritur admiratio, ex admiratione crescit attentio, ex attentione cognitio, ex cognitione mẽtis suspensio: ita quod cum Psalmista dicere potest: Oculi mei semper ad dominum. Hinc primo patet, quod contemplatio oritur ex intelligentia, quę est ea vis animæ, quæ immediate supponitur Deo, qua de diuinis, quantum homini possibile est, cognoscitur: & obtinet supremũ locum, ratio vero medium, & imaginatio infimum. Cum igitur omnia, quæ subiacent sensui inferiori, necesse est ea subiacere sensui superiori & non econuerso: ideo constat, quod cuncta, quę imaginatio vel ratio comprehendit, sub intelligentia cadunt, & etiam illa, quæ nec imaginatio, nec ratio comprehendere possunt. Vnde late se radius contemplationis expandit, & acies animi circumplantis acuitur, vt capax fit ad multa cõprehen-

Contemplatio ut sit actus intellectus non impediti.

Psal. 24

Contemplatio non de oriãtur.

denda,& pspicax ad subtilia penetranda.

Mēs cōtemplatiua ut sit ab omnibus expedita

Secundo patet,quod mens contēplatis erit ab omnibus occupatiōibus & turbationibus expedita, & ab omnibus vitijs, & inordinatis affectionibus emundata,alioqui Deus nō videbitur sicut est, sed tantum in speculo,prout mentē illuminat plenius, vel remissius pro sua libe ra voluntate, & mentis nostræ puritate. Non enim ipsum lumen corporeum aliquatenus videre possumus, si non aliqua ex parte lumen corporis nostri pro sua ingenita serenitate & perspicuitate, cœlesti lumini simile fuerit:quia nullū aliud mēbrū corporis capax est luminis,ob multam vtiq; dissimilitudinē fic nec ipse oculus noster,cum turbatus fuerit,lumen videre poterit. Qui ergo turbatus propter suam dissimilitudinem serenum solem videre non poterat,iam serenatus aliquaIoan. 1 liter videt,propter nonnullam oculi similitudinem.Quod si pari prorsus puritate vigeret, solem hunc inoffenso contuitu, sicuti est,propter omnimodam similitudinem aspiceret.Sic est intelligere de sole iustitiæ,qui illuminat omnem hominē venientem in hunc mundum,& de oculo mentali:qui quantum proficit ad puritatem,tantum proficit ad agnitionis illius conspiciendam claritatem, id est, abMat. 11 sconsam veritatem,sicut exultans in spiritu Iesus aiebat:Confiteor tibi pater domine cœli & terræ, quia abscōdisti hæc à Ioan. 3 sapientibus & prudētibus,& reuelasti ea paruulis.Cur hoc? nisi quia dilexerūt homines.s.mundi sapiētes,magis tenebras quam lucē,& ideo excæcauit eos malitia eorum,quantumcunq; fuerint literati vel Ioan. 9 ingenio præditi. Vnde etiam alibi dicit: In iudicium ego veni in mundum,vt nō videntes videant & videntes cæci fiant.

Tertio patet,quod iam purificata mēs, erit in æterna spectacula directa & admiratione suspensa. Alioqui oculus mētalis licet purificatus,sua debilitate & dissuetudine contemplari non poterit:quia dicit Linconiēn.super angelicæ hierarchiæ librum.Quod sicut oculi carnis infirmiores,prius suscipiunt lumen solis obscuræ & nigris coloribus superfusum: deinde magis confortati,suscipiunt illud à coloratis corporibus mediis:& postea visu roborato, suscipiunt illud albis coloribus superfusum: deinde plus aucta sanitate, suscipiunt illud supfusum,fulgētibus vt pote speculis:tandem autem oculis perfecte sanatis,suscipiunt solarem radiū non alicui superfusum,sed in se solem purū in ipso puro solari radio irreuerberato lumine conspicientes. Sic oportet oculum mentis infirmiorem prius assuefieri ad conspiciendum solis iustitiæ lumen in gressioribus,deinde in subtilioribus,donec tandem ex ipsa luminis datione superinfusa multipliciter in simplicitatem ipsius radij tandem extendatur & restituatur.Ex quibus patet,quod tam in radio so lumine contemplationis speculatiuæ, quam in saporoso gustu contemplationis practicæ,per sedulam continuationē nos oportet paulatim & gradatim ascendere,& proficiendo Deum semper clarius agnoscere, donec oculus intellectualis magis ac magis illuminatus & cōfortatus,affectusq; mentalis magis ac magis purificatus & inflammatus,funditus per agnitionem & dilectionem in Deum trā seat,totusq; homo tam interior,quàm exterior in Deum ordinetur.

Via ascensus datur gradatim ad contemplationē.

De consurrectione in contēplationem superessentialem,quantū ad duos gradus infimos spūi sancto appropriatos.

Caput XXVIII.

EXpeditis vtcunq; his, quæ ad debitam præparationem & ornationem animę spectant,quātum ad vitam cōtemplatiuam superessentialē,nunc ordine congruo de consurrectione & gradibus eius prosequendum est:qui scilicet gradus, tametsi infiniti esse possunt,prout dominus infinita sua bonitate & ineffabili largitate singulis spiritibus ipsi zelosa charitate iugiter adhærentibus,velut dispēsator prudentissimus administrare nouit,vnicuiq; pro captu,dignitate,dispositione,præparatione,& affectione secundū ordinatissimam suā dispēsationē diuersis illuminationibus,reuelationibus,attractionibus, & visita-

& visitationibus, instruendo vel consolando, & iuxta qualitatem, differentiam, & variationem exercitiorum spiritualiū in singulis operando: Ad nostram tamen quantulamcunq; informationem breuitatis gratia tantum sex gradus distinguere decreui vnicuique personæ in diuinis duos appropriando. Qui nimirum gradus seu differentiæ conuenienter satis figurantur Exodi XIX. & capitulis sequentibus, in his, quæ Mosi contigerunt iuxta veritatem historiæ in monte Sina. Primo enim cum multitudine filiorum Israel vidit dominum à longe. Erat autem species gloriæ domini velut ignis ardens super verticem montis in conspectu filiorum Israel, qui scilicet iam Aegyptū mundi huius egressi fuerāt, & in deserto squalido pœnitentiam acceptauerant. Sed iubetur Moses ab illa multitudine se purgare & abstrahere, atq; ascendere cum Nadab, & Abiu, & LXX. de senioribus vsq; ad terminos montis, vbi viderunt Deum clarius, videtes sub pedibus eius opus sapphyrinum, & quasi cœlum cum serenum est: nec tñ super eos, qui erāt in castris, mittit manū suam. i. non abscondit se ab eis, sed videntes maiestatē Dei & non ipsum, lęti epulabantur. Dñs autem iterum vocauit Mosen ad altiora & secretiora mōtis. Qui assumpto tñ Iosue trāsiuit terminos constitutos, dicēs senioribus: Expectate hic, scilicet in castris & vsq; ad terminos constitutos. Operuitq; nubes montem. Dehinc ad iussum domini iterum relicto Iosue in quadam montis planicie, solus ascendit in caliginem vbi perseuerauit diebus sex. Septimo autem die vocauit eum dominus de medio caliginis. Tunc accedens Moses cum domino loquebatur facie ad faciem, id est, valde familiariter, sicut loqui solet amicus ad amicū. Erat autem illic XL. diebus & XL. noctibus nō manducans nec bibens, sed diuino tantū consortio confortatus & cōseruatus. Nec dum tamen tali præsentia diuina contentus erat, sed ait ad dominū. Si inueni gratiam in oculis tuis, ostende mihi faciē tuam. Cui dominus: Facies mea præcedet te, & requiē dabo tibi. Hoc aūt petnt Moses, cum ascendisset in caliginem iam secundo, quia frequentia diuini consortij auda ciam, familiaritatem, & fiducium prestabat. Moses vero responsione diuina nondum contentus, secundo petijt dicens: Si inueni gratiam coram te, ostēde mihi gloriam tuam. Cui dominus: Ostendam tibi omne bonum, id est, meipsum: verum tamen non beatifica visione, quia non videbit me homo & viuet: & ideo non poteris videre faciem meam, sed est locus apud me, & stabis supra petrā, id est, Christum, qui est lux vera in anima nostra genita, fine qua luce, diuina essentia fruibili ter aspici non potest. Et ideo dixit in Euāgelio: Ego sum ostium, per quod scilicet vos transire oportet ad videndum Deum. Et hoc non solum secundum humanitatem, sed etiam secundum diuinitatē. Vnde prosequitur, dicens: Per me si quis introierit, saluabitur, & ingredietur, scilicet ad diuinitatem, & egredietur, scilicet ad humanitatem, & pascua inueniet æternæ suauitatis & satietatis. Sequitur: Cumq; transibit gloria mea, ponam te in foramine petræ, & protegam te dextera mea, donec pertranseam, id est, nubem pōnā super te, quia tanta claritate dominus pertrā sijt, q̄d humanus aspectus eam non susti nuisset. Cum autem pertransiero, tollam manum meā, & videbis posteriora mea, id est, imperfectam visionem mei percipies. Nam à posteriori aliquid imperfēte cognoscitur. Vnde ad literam, cum lōge per transisset dominus sublata nube, iā à Mose velut à tergo videri poterat. Iudæi nanque tradunt eum vidisse posteriora hominis, & in occipite quasdam ligaturas. Sequitur: Faciem autem meam videre non poteris. Secundum Augustinum tamen XII. lib. super Gene. quod ei nunc denegatur, postmodum liberaliter conceditur, quia Deū vidit per essentiā. In cuius argumentum dixit dominus in libro Numerorum: Ore ad os loquor ei & palam non per ænigmata & figuras dominum videt. Et hęc quidem singula dulcius essent mysticis applicationibus adornanda: sed breuitati consulens, hęc deliciosis mentibus indaganda & ruminanda relinquo, sex tā tum gradus ex omnibus, & differentias diuinarum contemplationum in his pręcipue figuratas exequens. Quorum duo primi spiritui sancto & eius operationi specialiter asscribuntur, quem scilicet in ascensu nostro spirituali primum attin-

Ioan. 10

Num. 12

Gradus primus contẽplationis supereſſentialis.

gimus, vtpote primam in aſcendẽdo perſonam, prout ſuperius latius dictum eſt.

Primus igitur modus & gradus contemplationis ſupereſſentialis figuratur in filijs Iſrael, defertum pœnitentiæ iam ingreſſis: qui tamen vt infimam diuinam * cõtemplationem percipere mereantur, prius à non puris purgari iubentur: nec id ſolum, ſed etiam à licitis reuocantur, dicente domino ad Moſen, Exodi decimo nono: Vade & ſanctifica populum hodie & cras, in hoc ſcilicet, quod lauent ſe & veſtimenta ſua, id eſt, puriſicent tam opera quàm affectus: & ne appropinquent vxoribus ſuis, ſed vacent ab earum amplexibus: Quia ſpiritus domini non habitat in terris ſuauiter viuentium: & ſic ſint parati in diem tertium. Die vero tertia audiuntur tonitrua, id eſt, ſpirituales * actiones ſpiritus ſanctiimicant fulgura, id eſt, ſcintillantes inflammationes: ſentiuntur terræ motus, id eſt, ad literam, agitationes corporales. Hæc enim ſunt primordia gradus huius contemplationis. Cũ ergo fidelis amicus introuerſus ſic ſe mundatum, & ab omnibus occupationibus intermedijs tantibus liberum & ocioſum inuenit, ac eleuatũ cor ſuum, patulum ſuperius, & hiantibus affectibus, ad immẽſam Dei bonitatem, cum amore reuerentiali dulciter inclinatũ & exercitatum, ſecundum omne beneplacitũ diuinæ voluntatis: tibi ſpũs ſanctus eidem occurrit, veluti fons viuidus & profluus: in quo ſpũs amans protinus expirando baptizatur, vt illic feliciter viuens inhabitet vbi ſpiritus diuinus amanti ſpiritui profluа largitate tribuit aquas viuas donorũ & gratiarum, vt in eis mundetur ab omni peccato & affectu inordinato.

Aliàs conſolationem.

Aliàs inactiones, aut exactiones.

Spiritũ amantem tangi à ſpiritu diuino.

Cæterum, Deus per gratiam ſuam in nobis habitans & viuens, tãgit ſpiritum noſtrum ſuo digito, id eſt, ſuo ſpiritu, viciſſitudinem amoris exigens & dicẽs: Amate amorem, æternaliter vos amantem. Exactio vero vocis huius intellectualis, tantæ virtutis eſt, quod interiora vniuerſa amoris impetu commouentur, & omnes animę vires affluentibus refluxibus, reſpondere coguntur: Abyſſalẽ amemus amorem, nos æternaliter amantem. Tunc ſe protinus cor amantis expandit anheloſis deſideriſs: ſequuntur vires ſenſuales ad DEVM amore ſenſibili propẽrantes. Sicque felix anima ſcintillantibus aſpirationibus viuida, ac ſupra ſeipſam efficaciter eleuata, veluti regina quædam amore flagrans, procedit cum intentione recta, cum gratiarum actione deuota, cum deſpectione & conculcatione propria, cum obliuione plena ſui & omnium, quæ viam amoris aliquatenus impedire poterunt, donec feliciter ad præſentiam æterni amoris peruenerit: qui dulciter eidem ingerit, & docet exercitia perfecti amoris, hoc eſt, mutuam contemplationem & aſpirationem, inter nos & DEVM mutuam familiaritatem & deguſtationem, placere & complacere, in amorem liquere & diffluere: vt merito pro his relinquere debeamus omnes amplexus ſuauitatis mundialis. Et hi quidem DEVM contemplantur velut ignem ardentem, id eſt, bonitatem diuinam ſentiunt velut abyſſalem quendam & incomprehenſibilem ardorem æterni amoris.

Qui viribus vniuerſis tam animæ, quàm corporis amoris ſui guſtum auidum infundit, inexpreſſibili dulcore cunctas inebrians. Et ſic per ſenſionem corporalem anima conſurgit ad ſenſionem ſpiritualem, id eſt, rationalem: ac per illam conſurgit ſupra rationem in ſenſionem diuinalem. Per ſenſionem autem diuinalem viterius trahitur & abſorbetur in ſenſionem quandam beatificam immobiliter ſtabilitam. Quæ ſenſio eſt noſtra ſupereſſentialis, beatitudo, id eſt, ipſius Dei & omnium electorum eius fruitio. DEO quidem eſſentialis, omnibus vero creaturis ſupereſſentialis. Et hic eſt aſcenſus in DEVM per potentias affectiuas. Vnde cum tria prima in vnam vitam conueniunt, tunc in inferiori ſenſu eſt permagna delectatio: in medio ſenſu claritas & opulentia, & abundantior delectatio: in ſupremo vero ſenſu eſt quædam diuina fruitio per modum viæ ac fine menſura gaudium & diuitiæ ſpirituales: vnde ſenſus diuinus ſine mẽſura eſt ſupra ſenſum ſenſualem & rationalem. Porro ſenſualis ſenſus hic capitur pro vnitate ſenſitiua cordis noſtri: quæ cum exaltatur, & ad deum ſenſibili dilectione dirigitur, tunc eſt altare ſacrificiorum noſtrorum, in quo corporalem noſtrã naturam in miniſterio

Aſcẽſus in Deum per affectũ quis.

Senſus ſenſualis

nisterio diuino frequenter immolamus: semperque dum natura nostra corporalis amore diuino contingitur, tunc præcordialem sentimus anhelationem & aspirationem, ac simplex quoddam suspendium: qui sensibilis amor omnium nostrarum moralium virtutum decor est & ornamentum: semperq; per illuminationem rationem & charitatem spiritualiter consouemur, excitamur & innouamur: quæ s. duo sunt sensus nostri spiritualis. Per quem sensum in omnibus obedientes sumus, & vnanimes DEO, cuncta opera nostra libertate quadam liberali spūs operātes. Sed in sensu diuino, id est, supernaturali, Deo sumus vniti supra rationem. In q̄ vnione diuinam possidemus sapientiam, libertatem, nobilitatem & omne bonum sine mensura, per diuinam s. inactionem & operationem. Ex qua nimirum inactione Dei nostra natura corporalis sic sensibili dilectione contingitur, vt amabiliter & libere spū subsequatur. In qua subsecutione protinus mirabili sapore spūali & sensu perfunditur, & sic diuinæ libertati penitus adunitur.

Dirigi spūm nostrū secūdū spūm Dei. Fruitio essentialis quæ.

Cæterum, ex vnione nostra cum deo, spiritus noster ordinate dirigitur secundum oīnimodam voluntatem diuinam. Quam etiam natura nostra libere subsequitur, ebrietate spiritus allecta, quoniam ex hoc nobis prouenit sensibilis delectatio, & subiecta tranquillitas naturæ. Ex sensione denique beatifica, perfecta beatitudo nobis profluit. Est enim simplex quædam beata sensio æternaliter quieta, stabilita atque perfecta, essentialisque fruitio, quæ fundamentalis requies est actualis fruitionis, nec vnquam commoueri poterit. In qua scilicet essentiali fruitione, nullam spiritus inter se & id quod amat discretionem & differentiam percipit. Quia DEVS amoris ignis est infinitæ magnitudinis, & vnusquisque spiritus amās & beatus veluti carbo viuidus & ignitus, quem scilicet DEVS in hoc igne amoris sui secundum sui totalitatem incendit, ita quod vniuersi spiritus beati simul adunati cum patre & filio in vnitate sancti spiritus hunc ignem immensum inextinguibilem & infinibilem efficiunt.

Vbi diuinæ personæ in vnitatem essentiæ suæ per amorem conflantur in vnam infinibilem abyssum simplicis beatitudinis. Vbi nec pater nec filius nec spiritus sanctus, nec aliqua creatura, nisi quædam simplex essentia, id est, diuinarum personarum simplicissima substantia, vbi cuncta creaturæ in suam superessentiam sunt absorptæ: vbi denique omnis fruitio con summatur & perficitur in essentialem beatitudinem.

Secundus vero modus & gradus hanc contemplationem spiritui sancto appropriatam perficiens, figuratur in eo quod iussus est Moyses se à filijs Israel separare, & cum Nadab, Abiu & septuaginta senioribus ascendere, vt sic appropinquando, Deum clarius valeant cernere: quia tunc sub pedibus eius, velut opus sapphyrinū apparuit, & quasi cœlum cum serenum est. Per hanc enim approximationem figuratur profectus mentis ad mentis tranquillam serenitatem: quæ scilicet in opere sapphyrino & cœlo sereno designatur. Nam cum introuersus quisque se libere, pure, totaliter & efficaciter in amorem diuinum demergere didicit, vtin immēsam Dei bonitatem absorbeatur, tunc à facie diuini amoris scintillat lux quædam momentanea, quasi de cœlo fulgur egrediēs: quæ protinus incidit in patulum domicilium cordis illius. Et hoc (vt superius dictum est) cōtingere solet ex mirando quodam amoris cōflictu inter spūm diuinum & humanum, quo s. penetratiuis amoris iaculis pariter vulnerantur, & mutuis se fulminibus interlucent. In hac igit luce spūs Dei loqtur in nostro patulo & amoroso corde, voce qdem intellectuali, dicēs:

Gradus secundus cōtēplatiōnis superessentialis.

Ego sum tuus, & tu mea: Ego in te habito & tu in me viuis. Infinitaque similia quæ diuinam vnionem & amorem deonstant. Cui & ipsa sine intermissione vice versa decantat vna vni, & tota toti, cum sponsa in Canticis dicens: Dilectus meus mihi, & ego illi. Et iterum: Ego dilecto meo, & ad me conuersio eius. Et hæc quidem sunt potissima, ad diuinum amplexum inducentia.

Cæterum, in occursu lucis & tactus illius in anima & corpore ac eleuato corde tanta voluptas & spiritualis lætitia resultat, quod nescit hæc patiens, quid sibi acciderit, vel quomodo valeat digerere & sustinere.

Iubilus quid.

Et dicitur proprie iubilus, qui nec potest exprimi nec sciri, nisi per experientiam: sed viuit in amorosis cordibus soli Deo apertis, ac omnibus creatis obseratis & clausis. Ex quo nimirum exurgit spiritualis iubilatio, id est, cordialis amor & feruida flamma deuotionis in diuinam laudem & gratiarum actionem, cum summa ad Deum honoris reuerentia. Verunta men, qui dulcedinem illam percipit, & in ea proprias oblectationes quærit, vlterius viuaciter non assurgens, in diuinam laudem, gratiarum actionem ac feruidam anhelationem, ad tantæ liberalitati vicem reddendam, omnino deceptus est & ingratus. Qui vero fidelis est, efficaciter sese profundare non definat, donec in infinitã abyssum æternæ suæ felicitatis absorbeatur, vbi inter DEVM & se differentiam inuenire nunquam poterit: præsertim cũ huiusmodi testimonium certum in se susceperit, DEVM secundum suam totalitatem velle totaliter esse suum, secundũ modum omnifarium desiderij sui. Ex quo nimirum in eo consurgit, ingens anhelatio & aspiratio flammiuoma diuinæ fruitionis & vnionis, secundum eius totalitatem quoniam in vultus ipsius veritate patenter edocetur, id quod gustat in comparatione residui vix obtinere vnius guttulæ quantitatem ad proportionẽ totius maris. Vnde hinc profectu spiritus eius ardore vehementi concutitur, & amoris impatientia vires omnes coagitãtur: quia quo plus de gustat, eo plus appetitus augmentatur, eo quod alterum alterius est causa: & sic incomprehensibili diuinitati iugiter inhiare cogitur. De cuius nimirum immensitate pascitur, licet non satiatur: quia nec illam valet absorbere, nec comprehendere. Et ob hoc ardor in eius animo tam intemperatus efficitur, quod ipsum amoris exercitium inter spiritum humanum & diuinum vadat & redeat more fulguris coruscantis. Et in hoc impetu vehementissimi amoris omnes actiones nostræ, rationem pariter & modum excedunt, eo quod amor excessiuis desideriis anhelat ad impossibile, fauente sibi ratione, licet consilium vel auxilium impendere non valente. Sic fit nimirum à Deo delectabiliter in amoris absorptiõem introducimur, & sensim transformamur. Cum autem Deo fit vnimur, remanet adhuc in nobis cognitio viua & amor actiuus. Quia sine scitu nostro DEVM possidere non possumus, nec sine amoris exercitio DEO vniri, aut vnitionem seruare valemus.

Paradisi gaudia ad præmissa.

Denique, vt rudibus, simplicibus & inexpertis hæc euidentius pateant, per introductam similitudinem, accipe speculum concauum, & illud diametraliter radijs ex pone solaribus: deinde adhibe ea quæ sua siccitate vel natura ardore tenui citius incendi possunt. Ibique per calorem solis in sua virtute lucentis, & ipsius speculi concauitatem, tandem inflammatio causabitur. Pariformiter in introuersione nostra si reperimus cor viuidum, patulum, ac hianti desiderio ad DEVM cum deuota reuerentia subleuatum, protinus in illud diuinæ gratiæ claritas illucescit, igne diuini amoris conscientiam purgans, defectus vniuersos exurens, animamq; vehementer incendens & inflammans, donec tandem spũs in æternum amorem collapsus, sibi moriatur, & Deo viuat: ita quod vnus amor effectus, nihil aliud, nisi amorem sentiat, ab omnibus amoris exercitijs liber & ociosus iam effectus, solumq; patiens & recipiẽs simplicem diuinum amorem eius spũm consumentem, ita quod omnium obliuiscitur, vtpote funditus in amorem liquefactus, nec sciens seipsum, nec DEVM, nec aliquam creaturam, nisi solum amorem quẽ gustat & sentit, à quo possidetur in quadam simplici & nuda ociositate feliciter. Denique licet hos duos modos operationis spũs sancti in animam contemplatiuam posuimus, fere infiniti tamen sunt: de quorum diuersitate, quia multa dicta sunt in præcedentibus, ideo pro nunc gratia brevitatis supersedemus

De consurrectione in contemplationem supereſſentialem, quantum ad duos gradus medios, cœlesti filio appropriatos.

Caput XXIX.

Ab-

Absolutis vtcunq; duobus primis gradibus vitæ supereſſentialis, ſpiritui ſancto ſpecialiter appropriatis: hic de duobus mediꝰ proſequamur, qui cœleſti filio aſſignantur, ducentes ipſam animam ad ſupereſſentiales illuminationes. Veruntamen, ne aptę proceſſum iudicemur ad impoſſibilia aſcendere velle, dicit doctor ſanctus ſecunda ſecundæ, quæſtione centeſima ſeptuageſima quinta. Quod mens humana diuinitus rapitur ad contẽplandam diuinam veritatem tripliciter.

Mens boiscõtẽplcur ueritatẽ diuinã tripliciter.

Primo, vt contempletur eam per quaſdam imaginarias ſimilitudines, ſicut fuit contemplatio fere omnium prophetarũ. Nam viſio prophetica non eſt viſio diuinæ eſſentiæ, nec in ipſa diuina eſſentia vident ea, quæ vident: ſed vident in quibuſdam ſimilitudinibus ſecundum illuſtrationem diuini luminis. Vnde dicit diuinus Dionyſius IIII. capit. cœleſtis hierarchiæ, loquens de propheticis viſionibus. Quod ſapiens theologus viſionem illam dicit eſſe formam diuinã, quæ fit per ſimilitudinem rerum, forma corporali carentium, ex reductione videntium in diuina. Et huiuſmodi ſimilitudines illuſtratę, diuino lumine, magis habent rationẽ ſpeculi, quàm eſſentiæ Dei, quoniam in ſpeculo reſultant ſpecies ab alĳs rebus, quod non poteſt dici de Deo. Sed huiuſmodi illuſtratio mentis propheticę pro tanto poteſt dici ſpeculum, in quantum ibi reſultat ſimilitudo veritatis diuinæ præſcientiæ. Et propter hoc dicitur ſpeculum æternitatis, quaſi repræſentans Dei præſcientiam, quæ in æternitate ſua cuncta præſentialiter videt: & ex ipſa Dei præſcientia veritas vlterius in mentem prophetæ reſultat. Secundum hoc enim, quod in Deo futura contingentia ſunt ſecundum immobilem veritatem, poteſt imprimere menti prophetæ ſimilem cognitionem abſq; eo, quod prophetæ Deum per eſſentiam videant: & talis fuit exceſſus mentis, qui cecidit ſuper Petrum, de quo plenius habetur in Actibus Apoſtolorum.

Actu. 1

Secundo vero, vt diuinam veritatem p intelligibiles effectus contempletur, ſicut fuit exceſſus Dauid, de quo dicebat: Ego dixi in exceſſu meo, omnis homo mẽdax,

Pſal. 30.

& talis contemplatio nobilior eſt iam dictis. Vnde etiam dicitur eximius prophetarum. Pro quo ſciendum, quod reuelatio prophetica fit ſecundum quatuor, ſcilicet ſecundum fluxum intellegibilis luminis, vel ſecundum immiſſionem intelligibilium ſpecierum, vel ſecundum impreſſionem ſeu ordinationem imaginabilium formarum, vel denique ſecundum expreſſionem ſenſibilium formarũ, ſicut rubus oñſus Moyſi, & ſcriptura oſtenſa Danieli. Cæterum, licet prophetia Dauid ex propinquo viſionem attingit ipſius Moyſi, diuinam eſſentiã cernentis, quãtum ad viſionem intellectualem, quia vterque reuelationem accepit intelligibilis & ſupernaturalis veritatis, abſq; viſione imaginaria: viſio tamen Moyſi fuit excellenti or quantum ad cognitionem diuinitatis ſed Dauid plenius agnouit & expreſſit myſteria incarnationis Chriſti.

Reuelatio prophetica fit ſecundum quadrifariã.

Eſſentia diuina nõ uideri poſſit. Pſal. 35. 2. Cor. 11

Tertio, vt eam contempletur in eſſentia ſua, & talis fuit raptus Pauli, & viſio Moyſi. Ad cuius euidentiam ſciendum, quod eſſentia diuina videri non poteſt ab intellectu creato, niſi per lumen gloriæ, iuxta illud Pſalmiſtæ: Quoniam apud te eſt fons vitæ, & in lumine tuo, videbimus lumen. Et hoc lumen dupliciter participari poteſt. Vno modo, per modum formæ immanentis: & ſic ſanctos in patria beatos efficit. Alio modo, per modum cuiuſdam paſſionis tranſeuntis: & ſic lumen illud fuit in Paulo, quando raptus erat in tertium cœlum: in quo raptu fuit alienatus à ſenſibus. Nam eſſentia diuina per aliam vim cognoſcitiuam ab homine videri non poteſt, quàm per intellectum: ſed humanus intellectus ad ſenſibilia non conuertitur, niſi mediantibus phantaſmatibus, quæ per ſpecies intelligibiles accipit: in quibus conſiderans de ſenſibilib. iudicat & ea diſponit. Et ideo in omni operatione, qua noſter intellectus à phantaſmatibus abſtrahitur, neceſſe eſt, quod à ſenſibus etiam abſtrahatur. Cum igitur eſſentia diuina non poteſt per aliquod phantaſma videri, nec per aliquam ſpeciem intelligibilem creatam, eo quod excedat non ſolum omnia corpora quoꝝ ſunt phantaſmata, ſed etiam omnem intelligibilem naturam vel creaturãt hinc neceſſe eſt, quod intellectus hominis in ſtatu vitæ à phãtaſmatibus abſtrahatur,

tur, si diuinam essentiam videre debeat: ita quod cum eius intellectus ad altissimã DEI visionem eleuatur, totalis etiam illic intentio mentis aduocetur, & nihil aliud ex phantasmatibus intelligat, sed totaliter in DEVM feratur. Secus tamen erit in spiritibus beatis, ipsam essentiam diuinam cernentibus, eo quod in illis erit redundantia quædam ab intellectu ad vires inferiores, & vsque ad corpus. Et ideo secundum ipsam regulam diuinæ visionis, anima beata phantasmatibus & sensibilibus intendere potest. Denique, propter hanc à phantasmatibus abstractionem nõ est necesse, quod à corpore anima separetur, vt eidem tanquam forma non vniatur: sed necessarium est intellectũ abstrahi à phantasmatum & sensibilium perceptione. Vnde etiam Paulus nec tunc, nec postea scisuit, an tunc anima fuerit in corpore, vel extra corpus. Et ideo licet in hac vita quis ex ista potentialiter, dummodo tamen non fit secundum actum, in quantum scilicet eius anima est corpori mortali coniuncta vt forma, ita tamen quod corporis sensibus aut etiam imaginatione non vtatur, sicut accidit in raptu, sic huius vitæ cõtemplatio pertingere potest ad visionem essentiæ diuinæ. Vnde supremus gradus contemplationis præsentis vitæ est, qualem in raptu Paulus habuit, secũdum quem fuit medio modo se habens inter statum vitæ præsentis & futuræ.

Gradus cõtẽplationis supessentialis tertius.

His igitur ad informationem præmissis, tertium modum vel gradũ supereſſentialis contemplationis prosequamur, qui (vt dictum est) ipsi filio conuenienter ascribitur, intellectum iungens affectui, vt simul coambulent vsque ad nouissimum intellectus. Et apte significatur in eo, quod tertio dominus Moysen ad secretiora vocauit. Qui assumpto tamen Iosue superascendit vsque ad ipsam caligînem, fideliter excubans ad dominicam iussionem. Sic nimirum ad hunc tertium gradum aspirantes, solum per affectum purificatum & inflammatum, ac intellectum serenatum & clarificatum, DEO propinquare festinant. Et hic gradus iam profecundus proprie speculatio vocatur, hoc est, videre in speculo: quia contemplantis affectus mentalis, viuidum speculum est, in quo pater cum filio spiritum tribuunt veritatis, vt sic ratio clarificetur, & oculus veritatem agnoscat: quæ saltem intelligi potest in modis & imaginibus, in formis & similitudinibus, in quantum DEVS ostendere velit, licet modum in quo videtur diuina facies in nuda intelligentia & simplici cogitatione, supra rationem & præter rationem, considerationi vel ratio nequaquam attingere potest. Sicut à simili, nobilis aquila propter virtutem suam visiuam, fortissimam & clarissimam claritatem solis irreuerberatis oculis intueri potest: cui tamen oculus vespertilionis propter suam debilitatem cedere compellitur. Sic virtus intellectiua ipsius animæ, viuidum speculum est, in quo per suam gratiam DEVS inhabitat, cui dedit spiritum sanctum suum, & per eius claritatẽ oculus rationalis clarificatur, ita quod intel ligere potest DEVM & omnes creaturas in formis, imaginibus & similitudinibus in quantum DEVS ostendere velit. Vnde præcipit illuminatę rationi, quod ordinet & regat vitam suam sensualem in vera discretione virtutum, & adornatione hominis interioris, secundum omne diuinum beneplacitum, vt audire mereatur vocem patris cœlestis, dicentem: Aspice in me, vt agnoscens conſiderare valeas, vel ex parte quis & quid ego sum. Ad cuius exactionem intellectualem anima penitus cum omnibus viribus exhilaratur. Et oculis intellectualibus iam apertis & clarificatis, illud videre desiderat, ad quod à Deo tam dulciter allicitur & inuitatur.

Speculatio.

Tunc ostendens ei Deminus in viuido speculo virtutis intellectiuæ seipsum, nõ sicut est in natura, sed in imaginibus & similitudinibus, prout illuminata ratio comprehendere & intelligere potest. Nam sic illuminata ratio, à DEO sine errore clare conſpicit in imaginibus intellectualibus, omnia quæcunque prius audiuit de DEO, de fide, & omni veritate, quam scire desiderat. Imago tamen quæ DEVS est, licet ei opponitur, illam tamen capere non prævalet, eo quod oculum suum intellectualem incomprehensibili lumini cedere oportet. Quia tamen spiritu veritatis est illustrata, & vera sapientia prædita, DEVM aspicit in imaginibus intellectualibus, quemodo scilicet Deus est summa maiestas, veritas, bonitas,

tas, pietas, charitas, sapientia, misericordia, iustitia, &c æt. Videt etiam differenti am personarum & vnamquanque esse Deum omnipotentem. Videt quoque vnitatem diuinæ naturæ in Trinitate, & Trinitatem in vnitate naturæ. Videt denique fœcunditatem in diuina, natura, & simplicem ociositatem in eius essentia, & vnamquanque personam esse DEVM in vnitate essentiæ. Quia ratio spiritu veritatis clarificata, DEVM videt in proprio speculo, in tam multis modis, formis & imaginibus, sicut excogitare potest, & videre desiderat. Nihilo minus tamen virtus intellectiua semper inclinatur ad vidē dū quid sit Deus in se, & quis sit: quoniam ad hoc à DEO dulciter allicitur & inuitatur, ita quod anhelosis affectibus ingemi nare cogitur anima cum Moyse: Domine si inueni gratiam in oculis tuis, ostende mihi teipsum scilicet supra similitudines & imagines reuelatum & nudum. Sed illic intellectus excubare cogitur, quia oculus eius ab immensa claritate reuerberatur & caligatur. Exultat tamen cum sponsa dicens: Sub vmbra illius quem desidera bā sedi, & fructus eius dulcis gutturi meo.

Cauſi. à Vmbram cauſantia quæ. Lumen, Medii.

Pro quo notandum, quod tria sunt, quæ causant vmbram scilicet lumen, medium & obiectum. CHRISTVS igitur se cundum diuinitatem lumen est, à quo scilicet DEI vmbra causatur. Medium autem ad cuius similitudinem hæc vmbra compingitur, est eius humanitas per suæ gratiæ plenitudinem, fuorumque merito rum abundantiam.

Obiectū.

Obiectum denique luminis, quod & vmbra efficitur, est nostra voluntas, dum diuino lumini spontanea subiectione opponitur. Nam eodem momento quo libera cōuersione seipsam æternam beatitudini totaliter obijcit, in ipsis penetralibus spiritus nostri, DEVS radios suæ perpetuæ lucis infundit. Cui lumini spiritus noster in DEI secretalibus counitur. Et ex hac vnione plenitudo gratiæ nascitur, ex qua obediens voluntas vel tut vmbra Dei generatur, semper mediantibus meritis IESV CHRISTI. Et tunc sicut vmbra mouetur, secundum omnem motum interpositi, à quo causatur, & ipsum quocunque præcesserit, conjatur: sic illa voluntas vmbra DEI iam effecta, spiritum eius & directionē intrinsecus per omnia sub sequitur: & extrinsecus humanitatem domini IESV, eiusque doctrinam in mandatis & consilijs imitatur. Sic voluntas obediens, vbi diuinæ libertati & vnitati plene se tradit, ibi ipsa Dei, & Deus eius vmbraculum efficitur: quia Deus in eā, & ipsa in Deo suauiter habitat & quiescit: eo quod alter æterna fruitione quadā alterius est complexus. Et hoc quidem in potentijs affectiuis: sed in potentijs cognitiuis requiescit intellectus sub vmbra dilecti, vt videbitur.

Quartus proinde gradus siue modus, hanc contemplationem ad appropriatam filio perficiens, figuratur in eo quod Moyses à domino vocatus, etiam relicto Iosue in quadam montis planitie, solus ascēdit in caliginem illic perseuerando sex diebus, donecā dominus rursus vocaretur. Sic nimirum anima felix ad visionem essentiæ diuinæ frequenter aspirans, & quod in se est actitans, à dilecto sepius ad idipsum inuitatur, veluti spiritu diuino illuminatę suæ rationi taliter respondente, & intellectuali voce dulciter ingerente: Respice in me, quis ego sum, & quid.

Gradus quartus cōtēplationis ſuæ perfectiuus.

Tunc confestim simplex oculus amatiua virtute subrectus, cum intuitu simplici in diuinam claritatem respicit omne quod DEVS est vniformiter, & eam sequitur oculus intellectualis in eodem lumine, scire volens & inuestigare quid sit DEVS, aut quis: sed ante conspectum dominī ratio deficit, & omnis consideratio cum differentia & discretione. Virtus autem intellectiua protinus in modum modine scium eleuatur, ita q̄d intuitus eius sit fine modo, nec sic, nec sic, nec hic nec ibi firmatur, sed omnia quodammodo sine modo complectitur, eo quod eius intuitus, ēs superexaltatus & superdilatatus est, ita quod nescit vbi respiciat, veluti vagabunda & errans. Nec quidem intuitum reuocare potest: quia totus est ab eo diffusus, fine modo, fine fine, ac sine reuersione: quia quod capere desiderat, adipisci ad votum non præualet.

Virtus amatiua.

Porro, licet intellectus cum Iosue remanet foris in planitie, virtus tamen amatiua superior, (quæ sicut intellectus ad notitiam, sic ad gustum ipsa diuinitus inuitatur) amoris impetum prosequi cupiens, efficaciter progredi non fatiscit. Ipsa nimi-

nimirum solius fruitionis (quæ gustui magis debetur, quàm visui) delectatur amplexu. Et ideo cum Moyse ipsam caliginem intrare festinat. Cum ergo nosipsos sic excedimus in ipsam caliginem & inscrutabilem medicarentiam, ibi cõtinuo lucet simplex quidem radius diuinæ claritatis, in qua fundati sumus. Quæ protinus nos ex nobisipsis trahit in ipsam sui superessentiam & amoris absorptionem. Cui scilicet amoris absorptioni simul adhærens est & consequens, iuge amoris excitium modo carens, eo quod amor ociosus esse non potest, sed scitu pariter & gustu scrutari nititur, inscrutabiles diuitias in suo fundo viuentes. Et tunc virtus intellectiua prope remanet, sedens sub vmbra illius quem desiderabat, sicut in præcedenti gradu virtus affectiua. Quia magna differentia est inter claritatem beatorum, & illam ad quam noster intellectus nunc attingere potest. Nam vmbra Dei duntaxat nostram modo solitudinem illustrat: sed illis est sempiterna claritas, & vmbra nulla, licet idem sol & eadem claritas vtrũque perficit. Nam quia beatorum status perfectus est & gloriosus, ideo remoto omni medio, claritatem gloriosam percipiunt. Status vero noster adhuc mortalis est & rudis, & hoc est mediũ illud à quo caſatur vmbra nostram intelligentiã sic obnubilans, quod cœlestia tam clare, sicut beati, videre non possumus, sed secundum
1.Cor.13 Apostolum, videmus nunc per speculum in ænigmate, id est, vmbra: tunc autem facie ad faciem sicuti est: & tunc similes ei erimus. Veruntamẽ hæc vmbra in tantum ab hoc solari lumine perlustratur, quod discere valeamus virtutum perfectam discretionem & omnẽ veritatem nostro mortali statui necessariã. Quod si solari claritati couniri desideramus, necessariũ est nos subsequi & egredi nosmetipsos in nosmedicarentiam: vt sic oculis intellectualibus ex cæcatis, sol ipse iustitiæ simplicem oculũ nostrum trahat in suam claritatem, vbi cũ Deo perfectam possidebimus vnitatem.

Status nostri aduersus iusmodi.

Sic sentire & intelligere, est vita cõtem
Perora tio. platiua, nostro nunc statui conueniens. In qua sedule cum sponsa dulciter expetere debemus: Indica mihi quem diligit anima mea, vbi pascas, vbi cubes in meridie,
Cant.1 hoc est, in lumine gloriæ, quia nos adhuc positi sumus in lumine vel potius in vmbra lucis matutinæ, licet se sponsa sub hac vmbra sedisse glorietur, vbi & fructus dilecti gutturi suo dulcis fuisse perhibetur. Nos autem quando fructum illius degustamus, nisi qñ Deũ nos intrinsecus tangere sentimus: quia suum contingere, est suum cibare. Nam in contactu suo deficiũt omnes vires animæ: & sedemus sub vmbra Dei, cuius fructus, id est, filius, quem pater in nostro gignit spiritu, gustui nostro spirituali tã infinite dulcis est, quod eum nec glutire, nec in nos mutare valemus: sed nos in se sedulis vicibus intrahẽs, mutat & absorbet: & inde modus ille medinescius exurgit. Et hæc quidẽ actiũ tur, ipso sole iustitiæ simplicẽ oculum nostrum in suam claritatem attrahente. Vbi DEVM & omnia sine discretionis differentia simplici contuitu in diuina claritate contemplatur: quod proprie pertinet ad quintum gradum, sicuti mox videbitur. Et hæc est dignissima & vtilissima cõtemplatio, ad quam in hac vita peruenire potest: quia in ea contemplatiuus sui melius potens permanet & liber. Potest qz in quo libet amatorio introgressu in altitudinẽ vitæ, vltra omnem intelligentiæ captum procedere: quia in interno feruore suæ deuotionis & virtutum exercitijs liber & sui potens permanet.

De consurrectione in cõtemplationem supereſſentialem quantum ad duos gradus supremos, cœlesti patri appropriatos. Caput XXX.

Gradus contemplationis superessentialis.

SISIS iam de quatuor modis & gradibus vitæ supereſſentialis, duobus spiritui sancto & duobus ipsi filio assignatis: hic propter felici clausula præsentis opusculi, duos supremos ipsi patri cœlesti specialiter appropriãdos prosequamur: vt sic ad originem personarum & principium omnium rerum finemq; beatitudinis nostræ feliciter conuertamur. Quorum primus modus & in ordine priorum quatuor, in eo conuenienter figuratur, quod Moyses in caligine

gine cum domino quidem familiariter loquebantur: sed tamen in hoc minime contentus orabat, dicēs: Si inueni gratiam in oculis tuis, ostende mihi faciē tuā. Cui dominus: Ostendam tibi omne bonum, id est, meipsum. Veruntamen non in claro contuitu, sed posteriora mea videbis. i. imperfectam cognitionem consequeris. Sic etiam gradum hunc consequentes, simplici puritate spūs per amorosam reuerentiam & claram intelligentiam in Deum eleuati, nuda ac reuelata facie in præsentia diuinæ maiestatis, deuoto familiarique colloquio, ac confidentia pseuerant, sibi faciem illam amabilem ostendi flagitantes.

Iacob. 1. Tunc cœlestis pater, q dat oibus affluenter, & non improperat, à facie sua lucem quandam fulgidam ac simplicem emittere non desistit in intimum apicem suę simplicis ac nudæ cogitationis eleuatę supra sensum & imaginationem, supra rōnem & præter rōnem, in eleuata s. puritate spūs sui. Porro, lumen istud non est Deus, sed est præuia lux quædam intellectualis, quā nec sensus, nec ratio, nec natura, nec consideratio capere valet. Est. inquam, quoddā clarificatum medium inter nos & Deum, quod nobilius & superius est oibus à deo in natura creatis, vtpote ipsius naturæ pfectio. Nostra vero simplex & nuda cogitatio, speculum viuidum est, in quo lux ista refulget, exigens à nobis conformitatem & vnionem cum Deo, in quo viuido speculo viuit Deus in nobis cum donis suis & gratia: nosq; viuimus in eo per virtutes & opera bona. Præterea, lumen istud dicitur candor lucis æternæ, q̄d speculum recipit sine macula. Dicitur etiam spūs patris, in quo. s. ostendit se Deus simpliciter & non secundum differentiam vel modum personarum, sed in nuditate suæ naturæ & substantiæ. Pater enim cœlestis denudans memoriam à formis & imaginibus ipsam nudatam cogitationem vel memoriam eleuat in suam originē, id est, in seipsum, vbi stabilitur & vnitur suo principio, id est, Deo. Cæterum, in hac luce loquitur spūs patris in cogitatione nostra nuda, simplici & eleuata: Respice in me. Tūc spiritus tam dulciter inuitatus, confestim simplicem oculum intelligentiæ suæ aperit per infusam sibi lucem simplicem patris: & sic feliciter contemplatur eius faciem, id est, diuinam substantiam vel naturam in simplici contuitu supra rōnem, & præter considerationem. Non tamen prout est in sua ineffabili gloria, sed prout sibi placuerit ostētare se vnicuiq;, iuxta modum collati luminis. Deniq;, lux ista contemplatiuis spiritibus veram agnitionem tribuit, q̄d Deum vident, sicuti in hac vita videri potest secundum statum viæ. Sic p amorem supra rōnem vsq; in oculum nostrum simplicem nosipsos eleuare debemus, vt ita subleuatus supra rōnem & p̄ter rōnem oculus noster, in quendam nudum & simplicem intuitum ad faciem patris semp aspiciat. Vnde sicut angeli in ministerio nostro positi, propter hoc non im- *Mat. 18* pediuntur, q̄ minus semper faciem patris aspiciant, sic oculus animæ simplex, nihil sibi obijcit, præterquam imaginem illam, quæ Deus est, vbi Deum videt & omnia, prout cum Deo vnum sunt, in simplici q̄dam intuitu, & hoc illi sufficit. Quod proprie dicitur contemplatio, hoc est, Deum videre simpliciter & vniformiter: cuius claritatem iam in se natam inuenit. Est em ipsa claritas imago Dei, simplicem oculum nostrum transformans, & nobis Deum, licet sub vmbra quadam ostentās, imperfectamq; cognitionem ingerēs, qa nullam aliam imaginem oculus simplex recipit. Porro, diuinam imaginem totam indiuisam & integram recipit, quam etiam per seipsam cognoscit, vbi illam suscipit. Et in hoc terminatur iste modus contemplationis. Nam vbi plene transformamur in claritatem suam, ibi nostri obliuiscentes vnum cum Deo efficimur, prout videbitur in vltimo gradu.

Cōtēplatio proprie dicta.

Deniq; licet hæc immensa claritas, oculum rōnalem (vt dictum est) reuerberat & caligare facit supra rōnem, tamen oculus simplex semper manet apertus aspectu puro ac nudo, lumen illud cum eodem lumine contemplari non desinens. Et ibi quidem oculus oculo, speculum speculo, & imagini imago obijcitur. Cum his enim tribus deiformes efficimur, & vniti Deo. Nam in illo simplici oculo felix anima, q̄ si viuidum & purissimum speculum effecta est ad imaginem diuinam gloriosius imprimendam. Deus autem imaginem

Vt homo fiat dei-formis.

suam, id est, diuinam claritatem ipsi speculo animę tam profluа largitate secundū sui totalitatem imprimere dignatur, quod nullam aliam claritatem vel imaginem recipere prævalet, sicut speculum cōcauum rotæ solari dianætraliter suppositum. Cæterum, claritas ista non est medium inter nos & Deum, sed est idipsum quod videmus, & lumen quo videmus: sed non est oculus q videt, qa licet imago Dei speculo ipsius animæ sine medio coniungatur minime tamē imago speculum efficitur: sed vnitio illius imaginis in speculo, tam excellens est & nobilis, quod anima conuenienter imago Dei nominatur.

Fructus regni diuinæ claritatis animæ amorosæ ostensi.

Deniq, cum regnum suum dominus amorosæ animæ sic ostendere dignatur, super omnem lucem creatam in quodam immenso lumine diuino, protinus triplicem fructum ibidem consequitur. Primus fructus est immēsa claritas, quæ causa est & origo totius claritatis, tam in actione q̄ in contemplatione. Hæc igitur claritas intellectiuæ virtuti tanti saporis est, quod scipsam profundans, immergit essentialiter in illam claritatem, & cum immensita te luminis eius, vnum efficitur. Cum ēm hanc claritatem nobis ostensam sine intermissiōe subsequimur vsq; in eam (ex qua orta est) abyssum, tunc nihil aliud sentimus, quàm à nobis expirare, ac sine reuersione demergi & absorberi in infinitam diuinæ claritatis abyssum. Secundus fructus est, amor incomprehensibilis, totum animæ regnum vigorose perfluens, secundum exigentiam & capacitatem virium illius. Facit ēm animam ardore suo liquescere in quendam simplicem essentialem amorem: sentitq; se latitudinem quādam effectā cum amore, quæ sine mensura est, omnia complectens, & semper manens incomplexa. Per claritatem autem prædictam tam immensam & hunc amorem in comprehensibilem, anima perfluxa fundi tusq; penetrata, venit in quandam beatificam fruitionem, qui tertius fructus est.

Hæc autem fruitio tam immēsa est, quod DEVS & omnes sancti ac anima tam felíciter eleuata in illam fruitionem profundantur & absorbentur in quandam in scientiam & æternam sui absorptionem, in qua summus sapor æternæ dulcedinis experitur, vt sic anima sapiat & agnoscat, quoniam suauis est dominus. Hic enim sapor tam immensus est, quod animæ gustanti videtur ab illo cuncta creata simul eliquari posse: qui totalem animæ regionem perfluens inundare facit. Virtus igitur intellectiua claritatem illam æternam aspicit. Vnde tantæ delitiæ defluunt, subitoq; ab eadem immensa claritate transformata, sine intermissione contemplatur in comprehensibilem vbertatem æternæ beatitudinis. Hinc etiam consurgit in ea cōsideratio quædam illuminatæ rationis, licet veraciter agnoscat, quod illas incomprehensibilis delitias nunquam intelligere valeat, eo quod ipsa gaudium immensum luce creatı confiderat: & ideo in sua confideratione deficit. Multo tamen subtilius solito ratio creaturaliter in luce creata confiderat, vt in subtilissimis imaginibus & operibus affluentissimis illius superbenedictæ Trinitatis se lætificādo reficiatex qbus. s. dilectum confiderat esse tantæ immensitatis, quod nunquam à creatura plene comprehendi poterit.

Conceptator rerum cuiusmodi esse debeas.

Talis igitur contemplator ambidexter esse debet, suam cogitationem possidens, velut rex præpotens regnum suum, vt scilicet per ipsam cogitationem ad omnes virtutes sine intermissione se declinet, gerens similitudinem fœcundæ bonitatis diuinæ naturæ, semper effluentis secundum personalitatem cum donis suis ad omnes creaturas. Ac eadem cogitatione sine intermissione semper essentialiter immanet, vt in illam abyssalem claritatem continue feliciter trāsformetur, similitudinem gerens diuinarum personarum, quæ singulis momentis refluunt in illam abyssalem diuinitatis essentiam, & fruitione felicissima absorbentur. Sic & huiusmodi stare debet inter essentiam suam & vires, id est, inter fruitionem & operatiōem semper essentialiter immanens & inhærens p influxum in regem fruitiuum, semperq; se profundans in suum nihilum, id est, in diuinitatis caliginem, quæ est summa beatitudo Dei & sanctorum eius. Et sic trāsformatur à claritate creata in claritatem increatam, per æternam suam imaginem, id est, per patris sapientiam quę est imago & exemplar omnium creaturarum. In qua s. imagine viuunt omnes creaturæ tam spūales, q̄ corporales: per hanc etiam imagi-

2. Cor. 3

nem

nem effluunt omnes creaturæ in suam creatam essentiam, Dei similitudinem recipientes. Veruntamen iste felix ambidexter maiorem in hoc cæteris Dei similitudinem præfert, qa cum omnibus etiam virtutibus effluit DEI similitudinem gerens, q largiter effluit cum oībus donis suis, & iterum immanens influit in æternam fruitionem, super omnia dona cum Deo vnum effectus. Et ideo dicitur persona communis in vtroque, scilicet promptissimus & edoctus: ac summa nobilitate clarificatus.

Gradus sextus cōtemplationis super essentialis.

Sextus denic; modus & gradus hanc cōtemplationē cœlesti appropriatam perficiens, in monte Sinai, à Moyse deuote petebatur, dicente: Si inueni gratiam in oculis tuis, ostende mihi gloriam tuam. Et quod tunc impetrare non potuit, postmodum adipisci meruit, ita vt vere dicere poterat: Signatum est super nos lumen vultus tui domine, dedisti lætitiam in corde meo. In hoc gradu constitutus quisq; contemplatiuus diuinam claritatem sine aliq̄ intermediante fuscipit, ita quod sine intermissione eadem fit claritas quam fuscipit: & sic videns efficitur in lumine penitus deiformi. Qui sic feliciter illustratus, æternum & inestimabilem affluxum dilecti sui conspiciat se sua claritate beatifica perfluentem. Quia nimirum abyssus, ex qua clarias illa radiat, quæ & ipsa claritas est, viuida pariter & fœcunda est. Et ideo æterni luminis apparitio in abscondito spūs absq; cessatione renouatur. Et qa felix influxus illius constat in æterno (nunc) sine tempore, q nouo semper appetitu & gaudio, iugiter fuscipitur (cuius etiam vbertas deliciarum, quam secum affert, inscrutabilis est & immensa) ideo nimis; oculi spūs qbus dilectum immanantem aspicit, adeo patuli facti sunt, quod nunq̄ claduntur, sed contuitus arcanæ manifestationis Dei manet æternus: capacitasq; spūs in illius affluxu tanta amplitudine mox expanditur, quod eadē, quam capit, amplitudo protinus efficit. Sic ergo Deus Deo mediante comprehenditur & videtur, in quo tota nostra beatitudo consistit.

Consurge nunc o anima deuota gressibus contemplationis & fruitionis æternæ ad oīmodam dilectī cōformitatem, qa diuitias vniuersas, quæ in illo naturaliter sunt, nos in eo, & ipse in nobis mutuo amore possidemus, qñ in illius summæ charitatis complexu cuncta desiderabilia plenisfaucibus degustamus, eo quod illic spūs noster cōplexu q̄dam constringitur beatissimæ Trinitatis, immanens in ipsa supessentiali vnitate, felicitq; fruens qcte.

Psal. 17

Vge, ipsa simplex abyssus exemplaris nō stri, ponit semper tenebras latibulum suū oēm modum prorsus excludens. Sed immensa claritas ex eo radians absc̄ditum Dei in modum producit & manifestat.

Vniuerficq; sublimati supra suam creationem, in altitudinem vitæ contemplatiuæ cum hac deifica claritate vnum fiunt, imo ipsa claritas ipsi sunt. Inueniuntque se per hoc deificum lumen eandem esse simplicem diuinitatis abyssum, ex qua claritas diuino modo relucet, & in qua, secundū simplicitatem essentiæ, perpetue sine modo simplex intus manet. Vnde intimi cōtemplatores, æterno contuitu consurgere debent, secundum modum contemplationis, supra rationis discretionem, & supra suū eē creatū, ytute luminis increati, diuinitus gñati, vt sic de claritate creata in claritatē increatā, tanq̄ à domini spū trāsformentur, & cum eo lumine, q̄d vident, & quo vident, vnum fiant. Veruntamen progressum practicum illius mirabilis transformationis, in qua spūs noster sic à diuino spū feliciter agitur, vt illam nobilissimam filiationem æternæ lucis fortiatur (quia qui spū Dei agūntur, filij Dei sunt) penitus reticere statui, ne temerarie videar irrumpere velle discutiendo illa secretissima diuina mysteria: hoc ipsum dūntaxat experimentalibus contēplatoribus ruminandum relinquens, vt reliquiæ cogitationum diem festum agant sibi. Scio nanq; qui dixit: Qui scrutator est maiestatis, opprimetur à gloria.

Rom. 8

Cum igitur in hac transformatione felicissima, sic finum patris per filium in ipsa spiritus sui deiformi lympiditate possederit anima, tunc feliciter lumine diuinæ veritatis illustrata æternam filij gene ratiōem, semper in se nouam singulis mentis suscipit. Et iuxta modum luminis, in diuinam contemplationem, per amorosam consurrectionem exit. Inspiciat ergo patrem, veluti viuidam Trinitatis originem cum omnibus in se viuentibus

Generatio diuina vsq; finem semper noua in anima.

in filiũ,quasi in æternã suã sapientiã acti ue conuersum. Inspiciatq; eandem sapientiam & vniuersa in ea viuentia,in patrem, velut in principium suum,vnde ab æterno originatur,actualiter reflexam. Ex occursu vero patris & filij tertia procedit in Trinitate persona, scilicet spiritus sanctus, amor & nexus amborum, vnum eisdem identitate naturæ,qui patrẽ & filium cunctaq; in eis viuentia tanta diuitiarum & gaudiorum immẽsitate tam actiue,quàm fruitiue penetrando complectitur, quod vniuersas creaturas hinc æternaliter filere oporteat. Quia incomprehensibilia & miranda quæ in amoris huius infinitissimo thesauro sunt contenta, omnium creaturarum intellectum in infinitum excedũt. Sed vbi hæc ipsa sine admiratione aliqua gustantur & intelliguntur,ibi spiritus supra seipsum translatus & in vnitate viuidæ abyssi,Deo totaliter vnificatus est,gustans & videns immensas diuitias, quæ Deus est,& hoc sine obumbratione vicissitudinis. Quia pater & filius, æterno bene placito & amoroso complexu in alterutrum sese transfundunt:& hoc æterno amoris nexu iugiter renouatur. In quo nimirum amore perpetuo sumus & nos per spiritum sanctum amabiliter circumplexi. Qui scilicet complexus in suo fundo fruitiuus est,& modinescius eo quod infinita vastitas deitatis adeo caliginosa est, & expers modi, quod omnem modum & opus omne diuinum cum personarum proprietatibus opulento complexu essentialis vnitatis comprehendit, diuinam fruitionem in abysso innominatæ diuinitatis generans. Et in hoc gradu celebratur fruitiuus quidam excessus, ac in ipsam essentiæ simplicitatem diffluens ingressus. In quam velut innominatam abyssum deitatis vniuersa diuina nomina & modi quilibet,cunctæq; viuæ rationes in speculo diuinę veritatis relucentes,tanquam in omnium nominum,modorum ac rationum voraginem absorbentur. Quia nimirum in hac inuestigabili diuinæ simplicitatis abysso, beatitudine fruitionis omnia complectuntur. Personas enim & vniuersa in Deo viuentia cedere hic oportet, cum non sit hic aliud,quàm æterna quies in amplexu fruitiuo amorissimæ absorptionis,quam omnes contemplatiui spiritus super omnia feliciter elegerunt. Quã & nos & in præsenti prægustare,& in futuro possidere faciat IESVS Christus sapientia patris, Deus de Deo lumen de lumine,qui cum eodem patre & spiritu sancto super omnia sit benedictus in secula.

Amen.

Hæc compositio libri completa est & finita in sacro monte Aluernæ, monte utique luminis & amoris, ubi dulcissima hæc amatoria præludia inter spiritum Dei & spiritum beati Francisci iugiter & feliciter frequentata testantur sacrorum vulnerum impressa signacula, per quendam fratrem humilem & innominatum eiusdem ordinis. Anno domini, M. CCCC. LVI. vicesima die mensis Octobris, Ad laudem domini & directionem fidelis contemplatiui.

D. HENRICI HARPHII VIRI ERVDITIONE DIVINORVMQVE CONTEMPLATIONE PROFVNDISSI mi mysticæ Theologiæ, Libri III.

PARS QVINTA.

Amoris diuini nouem gradus in se complectens.

Amoris gradus primus dicitur, Amor incomparabilis. Caput XXXI.

MICE ascēde superius. Lucæ decimoq̄rto. Quærit. Vtrū charitas infunditur secūdū quantitatē naturalium, præsertim cū dicitur apud Matthæum: Dedit vnicuiq; secundum propriam virtutem. Sed charitatem nulla virtus præcedit, nisi virtus naturalis: & ideo videtur, quod secundum capacitatem virtutis naturalis infunditur homini charitas, sicut etiā angelis charitas & alia dona gratuita data sunt secundum capacitatem naturalium, vt tangit Magister Sentētiarum libro secundo. Ad hoc breuiter respondetur, quod vniuscuiusq; quantitas dependet à propria causa rei, quia vniuersalior causa maiorem effectum producit. Charitas autem cum excedat proportionem humanæ naturæ, non dependet ex aliqua naturali virtute, sed ex sola gratia spūs sancti eam infundentis. Et ideo quantitas eius non dependet ex conditione naturæ, vel ex capacitate naturalis virtutis, sed solum ex voluntate spūs, prout vult sua dona tribuentis. Et licet dat vnicuiq; secundū propriam virtutem, id est, secundum dispositionem, præparationem & conatum gratiam ipsam recipientium, hanc tamen dispositionem vel conatum spūs sanctus preuenit, mentem mouens plus vel minus, secundum suam voluntatem. Angelus vero cum sit naturæ intellectualis, & secūdum suam conditionem ei competat quod totaliter feratur in omne id in quod fertur, ideo in superioribus angelis fuit maior conatus, tam ad bonum in perseuerantibus, quàm ad malum in cadentibus. Hinc est quod superiores angeli perfiftentes, facti sunt meliores inferioribus, & cadētes peiores. Sed homo naturæ rationalis est, cui competit esse, quandoq; in potentia, & quandoq; in actu: & ideo non oportet quod feratur totaliter in id, in quod fertur. Sed eius quj habet meliora naturalia, potest esse minor conatus, & econuerso. Ex quo sequitur: quod charitas viæ semp augeri potest. Ex hoc enim viatores dicimur, quod in Deum per charitatem, mentis affectibus tendimus, qui est vltimus finis nostræ beatitudinis. Per ipsam enim mens peruenit ad Deum, & vnitur eidem. Hinc etiam Apostolus ipsam charitatem viam nominat, dicens. Adhuc autem excellentiorem viam vobis demonstro. Et ideo non immerito Christus ait his, quos sibi charissimos efficere desiderat: Amice ascende superius.

Mat. 25

Angelorum chorites.

Viatores cur dicamur.

1. Cor. 12

Luc. 14.

Pro quo sciēdum, quod secundum Augustinum, pes animæ amor est, & amore mouetur anima, velut ad locum quo tendit,

Pedes dicuntur

dit, scilicet ad dilectionem bonam vel malam. Quare peccator etiã à Deo longe abisse dicitur, non quidem loco, sed dissimilitudine scilicet mala vita, malis moribus quia quisq; amando Deum, accedit ad Deum, & amando inigtatem, recedit à DEO
Psal. 83 nusquam pedes mouet, & tamen recedit & accedit. Beatus igiturcuius est auxilium abs te domine: Hic enim ascensiones per gradus amoris, in corde suo disposuit, in valle lachrymarum. Vnde ad nostram instructionem nouem gradus scalares amoris distinguere curabimus, quos fidelis Christi seruus conscendere non omittat, vt post horum felicem ascẽsum tanquam verus amicus DEI, regni illius particeps esse valeat. Et hos quidem gradus, ad maiorem euidentiam, nouem proprietatibus ignis assimilare placuit, eo quod amor Dei ignis consumens est, non natu-
Ignis ut purget. ram, sed omnem dissimilitudinem. Ignis igitur primo naturam habet purgatiuam, qua scilicet metallorum consumit rubigi nem. Agendo nanque in substantiam metalli, tandem ipsam calore dissoluit & separat, si quid rubiginis inuenit, idque consumit. Quod si metallum omnino purum est, violentia quidem caloris dissolui tur, sed non consumitur. Aurum enim perfecte iam depuratum, quamuis per calorem dissoluatur, non tamen in suo pondere minoratur. Et hæc proprietas ignis
Amor incomparabilis. amorem nobis repræsentat qui dicitur incomparabilis, fine quo scilicet nulla pœnitentia peccati rubiginem consumere potest. Est autem infimus amoris gradus cõmunis omnibus electis tantęque virtutis, quod omne peccatum mortale ab anima depellit, quia Deum super omnia diligit. Alioqui, vt dicitur apud Matthæum.
Mat. 10 Qui diligit patrem aut matrẽ plus quàm me, non est me dignus & qui diligit filium aut filiam plus quàm me, non est me dignus. Et qui non tollit crucem suam & sequitur me, non est me dignus. Ad hunc autem amorem amplectendum inducit nos Anselmus, dicens: Quod creatura rationalis nihil diligere debet, nisi summam essentiam, & alia propter ipsam. Cuius ratio est. Quia illud in quo summa reperitur diligibilitas, summe diligi debet: sed hoc est in solo DEO, quare merito summe diligendus est. Porro, secundum Gregorium, Ille vero deum amat, cuius mentem praua delectatio ex consensu non superat. Nam tanto qs ab amore sup no disiungitur, quanto inferius delectatur. Oportet ergo quod ille mundi huius amorem posponat, qui dilectione Dei repleri desiderat. Hinc etiam dicit Hugo, quod tunc quis libere se spũalibus per amorem conglutinat, cum de terrenis affectibus nihil superest, quod eius mentem in aliena desideria conuertat. Itaq; tempus scindendi est, vt prius homo mentem à desiderijs terrenis auellat: postea tempus cõsuendi, vt animo per amorem spũalem ęternis bonis adhærere incipiat. Sic quippe consuuntur humana & diuina in vnum, vt quæ duo fuerant per naturam, vnum fiant per gratiam. Compunctio siquidem acus est, & dilectio filum: acus viam facit & perforat vtrunque, vt filum vtrunque contineat. Hæc ille.

Sciendum tamen, q̃ hic gradus amoris nõ est de facili discernibilis ab amore naturali, mercenario vel acqsito. Et ideo vocat hic amor occultus, eo q̃ in effectibus suis aperte nõ sentitur. Dicit aũt Apostolus Christum habitare p̃ fidem in cordibus nostris. Fides vero Catholica hęc est, q̃ q̃ conscientiæ puritatem cõseruauerit, & mortalia nõ cõmiserit, licet in magnis se nonduni exercitauerit, tñ in eius corde credimus esse Deum. Sed in his q̃ prædictum amorem adepti sunt, iuxta verbum Psalmistæ, vestigia tua dñe non cognoscẽtur. Quia talis amor adhuc impotens est ad ardua perficienda, & langues circa minima. Vt illã tñ ab alijs discernamus, sciendum est secundum Thomam II. II. qę
Mercenarius amor. stione XVIII q̃ amor mercenarius semper est malus, qa diligit Deum propter tẽporalia; quod secundũ se charitati repugnat, quia temporalia ponit tanq̃ principale dilectionis, de qualibus dicit Psalm. Confitebitur tibi, cum benefeceris ei. i. duntaxat in prosperis à te sublimatus. De dilectione proinde p exercitium acqsita, dicit Bonauentura super primum Sententiarũ, dist. decima septima: Quod charitas, quæ facit hominem gratum DEO, & DEVM gratum homini, non est certitudinaliter cognoscibilis propter quatuor causas: quarum vna est similitudo illius charitatis ad dilectionem acquisitã. Potest esse cons-

Amor incõpũs bilis ut dicitur à nõ tali. *Psal. 76* *Psal. 48*

contingere, aliquem inflammari ad amādum Deum per assuefactionem, qui corruet per aliquod spirituale peccatum, & tamen per dilectionem acquisitam semp afficietur ad Deum: vt patet per beatum Bernar. in lib. de amore Dei, vbi de deuotione superbientes reprehendit. Vnde ex hac affectione sic inflammāte quis se præsumit esse in gratia. Et hic status est periculosissimus. Præterea, quadam naturali dilectione diligit humana natura Deum tanquam primū principium, à quo sortitur esse suum. Naturaliter enim mouetur ad amorē summi boni, vt dicit Bernar. in lib. de diligendo Deum: Inexcusabilis est omnis infidelis, si non diligit dominum Deum suum ex toto corde suo, ex tota anima sua, & ex tota virtute sua. Clamat nempe intus ei innata & non ignota rationi iustitia, quod ex toto illum diligere debeat, cui se totum debere non ignorat. Deniq; tam similis est talis amor naturalis in actibus exterioribus ipsi charitati, si cut fibi similes sunt vnius capitis duo capilli: intentiones tamen amborum omnino sunt dissimiles. Quia verus amator semper intendit & quærit honorem dei & eius beneplacitum: naturalis autem amator sibimet proprio; lucro semper intendit in omnibus exercitijs suis & operibus virtuosis. Et ideo, licet in effectibus exterioribus vehemens amator & ardens videatur, nequaquam tamē deo suo per amorem vnificari poterit: quia cum natura recurua sit ad seipsam, omnis homo supernaturali gratuitaque dilectione vacans, ad seipsum in omnibus reflectitur, requiem quærens in rebus externis: quia à deo auersus, & ad se naturali dilectione conuersus, affectat dulcedines & solatia: quorum appetitu mouetur intrinsecus, licet quandoq; compunctus ad horam, eadem deflere & detestari videatur, ad tempus credens, & in tempore tentationis recedens. Et sic amore naturali præponderante, simul in quatuor peccata prolabitur, scilicet in superbiam, cupiditatē, gulositatem & luxuriam. In quæ nimirum Adam in paradiso per ordinē lapsus est: quia mandatum dei superbiendo cōtemsit: in instinctu cupiditatis, sapientiam concupiuit: motu gulositatis, delectamētum saporis illiciti quæsiuit: & post hæc motu carnis ad libidinem insaniuit. Econuerso vero beata virgo Maria, quæ facta est mater veri amoris, charitate syncerissima ad deum conuersa, Christū concepit profundissima humilitate, quem obtulit patri, cum vniuersis opprobrijs suæ passionis, benevolentissima largitate, nec vllius vnquam doni sapore abutebatur tenuissima gulositate, sed omnis eius vita semper fuit purissima castitate redimita. Et hæc omnia prodibant ex radice diuini amoris, qui non quærit quæ sua sunt, sed quæ Iesu Christi. Quamobrem Hugo ad charitatem loquens, ait: O charitas, si scirem quanti valeres, precium appenderem prote. Sed forte excedis angustias meas, nec inuenire potero præcium tuū penes me. Dabo tamen quod habeo, & totum quod habeo. Et cum totum dedero, totum quasi nihil reputabo. Omnes delectationes carnis meæ, omnes iucunditates cordis mei, propter te libenter impendam, vt te solum possidere valeam. Tu sola mihi charior, vtilior & suauior, tu sola iucundior: amplius delectans, abundantius satians, tutius saluans & felicius conseruans.

Amator uerus qd quærat.

Luc. 8

Peccatū Adæ quadruplex.

Mariæ beatissimæ perfectio.

Charitatis precium.

Ad cognoscendam igitur charitatis huius euidentiam, sciendum, quod ad hoc præcipue tria signa possunt assignari. Primum est odium peccati. Non enim sufficit peccata deplāgere, & de eis dolere (pro ut dicit sanctus Thomas super quartum librum sententiarum distinctione duodecima) quoniā hoc fieri potest propter aliquod incommodum vel scandalum temporale vel æternum: sed oportet quod ad ea homo etiam verum sentiat odium. Nam sicut amor verus in amati consideratione delectationem parit, sic odium peccati per recordationem veram de ipso parit tristitiam. Porro, ratio hujus signi est, quia culpa mortalis & charitas opponuntur: & ideo in eadem voluntate persistere non possunt. Vnde Augustinus super Ioannē homilia octaua dicit, Quod radix omnium bonorum est charitas, & radix omnium malorum est cupiditas. Et ambo simul stare non possunt, quia nisi vna radicitus euulsa fuerit, alia plantari non potest. Ideo ea merito sunt odienda, quæ charitati, quę nos deo coniungit, imo deos efficit, tantopere sunt cōtraria.

Amoris incomparabilis signa quæ. Odium peccati.

De hac charitate dicit Hugo: O charitas, nescio si forte maius fit dicere, te Deū, an Deū te superasse. Quod si maius est deum esse, etiā hoc libenter & fiducialiter de te dicam, Deus charitas est. Nunquid parū est, Deum in se manentem habere cū tātum est charitatem possidere. Hoc enim priuilegium sola charitas habet, vt Deus dicatur & fit. Non enim dicitur, Deus humilitas est & patientia: quia cum omnis virtus donum Dei fit, nulla præter charitatē hoc habet, vt non solum donum Dei, sed & Deus dici possit. Reliqua proinde dona gratiarum largitur DEVS etiam his quos reprobat, solum autem charitatem velut seipsum, his tantum quos diligit, in præmium seruat. Vnde concludit beatus Bernardus, dicens: DEVS charitas est quid pretiosius? & qui manet in charitate in Deo manet: quid securius? & DEVS in eo: quid iucundius?

1. Ioan. 4

Secundum vero signum huius charitatis est, firmum habere propositum cum effectu in futurum cauendi peccata & eorum occasiones. Quod quidem propositum stabiliri non potest, nisi quis in operibus pœnitentiæ se exerceat. Quæ profecto necessaria sunt, non solum ad satisfactionem præteritorum, sed etiam ad præseruationem futurorum. Huius itaq; signi ratio est, Quia tale propositum per amorē naturalem vel dilectionem acquisitam fine adiuuante charitate nequaquam habere potest. Dicit enim Augustinus in libro Retractationum capite vin. Quod ipsa voluntas nisi per gratiam liberetur, à seruitute diaboli, qua facta est serua peccati, & per gratiam ordinetur, recte pieq; per se viuere, diu à peccatis mortalibus abstinere non potest. Licet enim propter ingenitam libertatem quodlibet mortale vitare possit, propter infirmitatem tamen carnis omnia diu vitare non potest, quin in aliquod eorum incidat. Præcipuum autem quod nos à mortali peccato retrahere debet, est excellentissima nobilitas status gratiæ. Quia Deus fidelem animā per vinculum charitatis in sponsam Christi, & in templum spiritus sancti consecrat. Nam anima sancta, diuina charitate dotata, censetur Christi sponsa, per sacramentum baptismatis eidem copulata. In cuius argumētum ab illo arram bonam, remissionem scilicet peccatorum & spiritus sancti donū accepit. De quo dicit Richardus, Quod verus animæ sponsus DEVS est: quem tūc veraciter nobis copulamus, quando ei per verum amorem inhæremus. Imo vero tunc ille nos sibi cōnectit, quando nos quibusdam internis commercijs, ad fuum amorem arctius astringit. Vnde fit, vt qui prius cōsueuerat multum formidare, postmodum incipiat ardenter amare. Ad quod etiam Augustinus animam hortatur, dicens: O sponsa sponsum habes, & nescis. Pulcherrimus omnium est, & tamen speciem eius non vidisti. Ille autem te videt, quia nisi te videret, non te diligeret. Quid ergo agis? Nunc illum videre non poteris, quia absens est: & ideo non times, nec erubescis illi iniuriam facere, quod singularem eius amorem contemnis, & amatori alieno te turpiter prostituis. Noli sic facere, sed si adhuc scire non potes qualis ille sit, qui te diligit, cōsidera saltem arram, quā tibi dedit: & sic poteris cognoscere, quo affectu illum diligere, quo studio & diligentia illi te debeas conseruare. Magnū enim est quod tibi dedit, sed maius est quod te diligit. Quid tibi dedit o anima mea sponsus tuus? Respice mundum vniuersum, & considera si in eo sit aliquid quod tibi non seruiat. Omnis natura ad hunc finem cursum suum dirigit, vt obsequijs tuis famuletur, & vtilitati tuæ deseruiat. Quis putas hoc instituit? certe DEVS. Beneficium igitur accipis, & datorem non agnoscis? O quàm stultum est amorem tam potentis non concupiscere, & quàm impium tam multum diligentem non reamare. Dilige ergo illum propter se, & dilige te propter illum. Dilige illum, vt illo fruaris: dilige te, vt ab illo diligaris. Dilige in donis illius quæ tibi data sunt ab illo, ipsum tibi, & te illic quia hæc pura & casta dilectio est, nihil habens sordidum, nihil amarum, nihil transitorium,

Propositum cauē di omne peccatum

Peccatū mortale quidnam vitare faciat.

Deus se ipsū animæ.

Vt quis de aliorū casu doleat & profectu gaudeat.

Tertium denique signum huius charitatis est, quod quis de aliorum defectu casu contristatur, & de profectu congratulatur, vt impleat mandatum dominicum, quo dicit: Congratulamini mihi, quia inueni ouem meam quę perierat. Nimirum cum verorum amicorum est idē velle,

velle,& idem nolle. Et ideo dicit Augustinus in epistola quadam, Quod qui nõ dolet de malis proximi,non est in eo charitas Dei. Charitas enim non congaudet propriæ vel alienæ iniquitati,sed magis veritati. Quia cum quis peccatũ propter se,non propter aliud quodcunque commodum consequendum vel incommodum præcauendum detestatur & odit,in hoc ipso,omne peccatum odio habet cũ Psalmista dicente:Iniquitatem odio habui & abominatus sum,&c. Et iterum: Omnem viam iniquam odio habui. Vnde proprium exercitium huius charitatis est incessabili detestatione & auersione, luctari cum vitijs & concupiscentijs. *Psal. 118*

De secundo scalari gradu amoris, qui dicitur Amor semper mobilis.

Caput XXXII.

Værit doctor sanctus secunda secundæ quæstione vicesima quarta, Vtrum in quolibet actu charitatis ipsa charitas semper augeatur,præsertim cũ Gregorius dicat,quod in via Dei stare,est retrocedere, sed nullus cum mouetur actu charitatis, retrocedit,& ideo merito dicẽdus est procedere.Quare congruum videtur, quod in quolibet actu charitatis augmentum recipiat. Ad hoc respondet ibidem,quod augmentum spirituale charitatis, quod amodo assimilatur augmento corporali in animalibus & plantis,in quo non est motus continuus,ita scilicet quod si aliquid tantum augetur in tanto tempore, necesse sit quod proportionabiliter in qualibet parte temporis illius aliquid augeatur:sed per aliquod tempus natura disponens operatur ad augmentum, actu tamen nihil augens,sed postmodum producit id in effectum, ad quod disposuerat augendo, scilicet animal vel plantam in actu. Sic etiam non in quolibet actu charitatis augetur ipsa charitas actu, sed quilibet actus charitatis disponit ad eius augmentum,quia semper redditur promptior ad agendum secundum charitatẽ. Et sic habilitate crescente, prorumpit qs in actum dilectionis feruentiorem, quo conatur ad charitatis profectum,& tunc charitas augetur in actu.

Vnde licet quilibet actus charitatis augmentum mereatur, non tamen statim augetur,sed tunc solum cum quis ordinatur ad huiusmodi augmentum. Nihilo minus tamen semper in via DEI procedit,non solum dum actu charitas auge tur,sed etiam dum disponitur ad augmẽtum. Præterea,quod est magis amplectẽdum, Charitas semel acquisita, licet per mortale possit omnino corrumpi,tamen per veniale non potest diminui. Quia cum quis delinquit in minori,non meretur pati detrimentum in maiori,eo quod DEVS se non plus auertit ab homine, quàm homo se auertit à DEO. Hinc est quod per veniale(quod opponitur feruori charitatis) non potest ipsa charitas diminui,cui tãtum opponitur culpa mortalis.Ad corruptionem tamen charitatis homo disponi potest per venialia vel etiam per cessationem ab exercitio operum charitatis. Præterea virtutes ab actibus acquisitæ per cessationem ab actu diminuitur,sicut ait Philosophus VIII. Ethicorum,Quod multas amicitias in appellatione soluit,non appellare amicum seu illi non colloqui. Quod est ideo,quia conseruatio cuiusque rei,dependet à sua causa. Cum igitur causa virtutis acquisitæ fit actus humanus,ideo cessantibus actibus humanis, virtus acquisita diminuitur,& tandem totaliter corrumpitur. Sed hoc in charitate locum non habet, quia non causatur ab humanis actibus, sed solum à DEO. Hinc est quod actu cessante, charitas propter hoc non diminuitur,nec corrumpitur,quam diu desit mortale peccatum. Sed quia (vt dictum est) per multiplicata venialia, vel per cessationem ab operibus charitatis,quis disponitur ad corruptionem charitatis: ne diuinum hoc donum in vacuum recipiat, studeat quisque iuxta possibilitatem suam,gradum hunc charitatis ascendere: qui dicitur Amor semper mobilis, ne surda pertranseat aure quod dictum est, Amice ascende superius.

Charitas ut in quolibet actu augeatur

Peccatũ veniale quid faciat in charitatem.

Ignis ut sit semper mobilis.

Secundo igitur ignis naturã habet alijs elementis mobiliorem,vt dicit eorumen tator sup Dionysiũ de cœlesti hierarchia.

Et

Et ideo dicitur semper mobilis & potes omnium, quia in igne principium est virtutis motiuæ, qua se mouet & alia, nec ab aliquo inferiori se mouetur, sed virtute solis mouetur, & ad quamlibet admixtionem virtute solis inferius descendit sicut terra mouetur ab orbe stellarum fixarum, & ideo diuersæ rerum species in ipsa generantur. Vnde diuersæ figuræ terrestrium correspondent diuersis imaginibus stellarum. Aqua vero mouetur ab orbe lunari, prout patet in fluxu & refluxu maris. Et aer propter multitudinem motuum in ipso, moueturab aliis quinque planetis qui sunt multorum motuum. Ex quibus liquet, quod motus solis est nobilior, potentior, & efficacior aliis motibus. Sic nimirum humana mobilitas diuersis mouetur affectibus & concupiscentijs. Actio tamen solis iustitiæ vigorem nobis suæ charitatis ingerens, humanum affectum efficacius mouet ad operationem virtutum. vtpote in operatione sua potentissima. Et ideo gradus istius amoris bene dicitur Amor semper mobilis: quia secundum Lincolniensem tollit interruptionem motionis in amatore. Semper enim diligit, tam in aduersis quam in prosperis, is qui verus amicus est. Et secundum Gregorium, Amor operatur magna si est: si autem operari renuit, amor non est. Hic autem amoris gradus adeo quandoq; cor nostrũ igne charitatis accendit, quod eius virtute omnes vires sensitiuæ concurrentes in suam originem cordis sui concelebrant vnitatẽ. Quam nemo vere possidere potest, nisi in cuius corde spiritus sanctus ignem sui amoris accendit. Vbi anima velut in regali lectulo recubans, in pace suauiter requiescit. Ex hac vero cordis vnitate compunctio generatur, non quidem doloris, sed amoris. Quia tunc anima in se diuinæ vifitationis operationem attendens, ad reamandum compungitur, & ad vicem reddendam diuinæ liberalitati, totis vitalibus inardescit, ita quod ea iam incipiunt dulcescere, quæ prius amara laboriosaq; videbantur.

Amor semper mobilis.

Compunctio amoris unde.

Affectus amoris.

Ex qua compunctione mox oritur quidam amoris affectus, cor & vim appetitiuam penetrans. Est enim amoris affectus sapidus cordis appetitus in Deum, tanq; in summum bonum, omnis boni contẽtiuũ, qui creaturis omnibus valedicit, necarum abusu sensuales concupiscentias foueat, quia sentit se interius æterno contactum amore, cui super omnia operam dare concupiscit. Et ideo facile contemnit omnia, vt id quod diligit, assequatur. Cæterum ex hac affectione pleruncq; consurgit quędam cordis vigorosa deuotio, diuinæq; laudis & honoris prodiga flamma, quasi flamma altaris incẽsi, in qua scilicet thymiama gratitudinis, boni odoris adoletur, quod in igne redolet alieno. Hoc autem thymiama conficitur ex omnibus speciebus preciosissimis beneficiorum DEI, in creatione, recreatione, gubernatione, glorificatione, & similibus.

Thymiama mysticũ quod, quomodoque cõficiatur.

Quas in nobis congerit compunctio, conterit affectio, incendit deuotio, & olfactui diuino in redolentem odorem laudis offert gratitudo. Ex gratitudine proinde nascitur in corde geminus dolor. Vnus quidem ex defectu diuinæ laudis, honoris, & gratiarum actionis. In quo nimirum se perpendens deficere Psalmista, Quid, inquit, retribuam domino pro omnibus, quæ retribuit mihi? Alius autem pro profectu & incremento virtutum, quas ad votum consequi non prævalet, quia necesse est huiusmodi hominem diuersis adhuc affectionibus & tentationibus agitari. Quia stimulus internus diuinæ visitationis, in hoc gradu amoris, adfert & aufert, pauperem facit & ditat, humiliat & subleuat, subtrahit delicias & congerit, nunc gaudium ingerit, nunc mœrorem, sperare facit & desperare. Nec dici possunt contraria, quæ alternatis vicibus in hoc gradu contingunt. Cum enim Deus amatorem suum deserendo se subtrahit & abscondit, ita quod cor amãtis affectu mox arido sterilescit, tunc se pauperem inuenit & tepidum, velut à Deo derelictum, & ab omni dulcedine desolatũ. Sedensq; cum Iob in sterquilinio desolationis, ad mentem iucunda & grata deuotionis tempora, flebilibus oculis reuocare non desinit. Deinde lenescit agilitas in exercitijs virtutum, reuiuiscit sensualitas in oblectatione vitiorum, sapor spiritualis defipit, opus pœnitentiæ amarescit. Et sic totus decursus amoris illius, dubius esse videtur, dum tales in

Gratitudo ingenerat dolorem duplicem.

les in se mutationes nouarum affectionū agnoscit: per quas peccatum, quod prius per frequentiam placens delectabat, postmodum per pœnitentiam displicens cruciabat. Quæ quidem pœnitentia dolore & horrore vitiorum adornata, certissimū signum est diuinæ præsentiæ: cuius spiritus licet in se dulcissimus sit, miro tamen modo doloris amaritudinem in nobis operatur. Et quod amarum est, sentitur in pœnitētia & operibus pœnalibus. Sicque spiritus sanctus partim notus efficitur ex mutatione affectus, & partim ignotus quia ex sui præsentia * peregrinam facit impressionem in anima, scilicet amaritudinem, cum ipse sit totus dulcis. Cuius si causam inquiris, respondeo, quod hoc prouenit ex accipientis inhabilitate. Cum enim multorum malorum særeum agnoscit, spiritum sanctum aliter, quàm velut offensum, arguentem & iratum, accipere non potest, licet naturalem suam dulcedinem nō relinquat. Non ergo prouenit ex amaritudine venientis, sed ex infectione recipientis. Sicut si quis dulcem potum & saporosum degustans, ex infecto palato felleum iudicat & amarum: sic nimirum anima paulo ante diuersis vitiis & concupiscentijs, detestabili fœditate corrupta ac necdum plene mortificata, non tam celeriter & frequenter ad internos sponsi complexus admittitur, licet ad hoc etiam magno conatu laborare videatur, donec se moribus & virtutibus debite studuerit adornare. Vnde Hugo de arra animę cum eadem conferendo sic ait: Si ego electa sum, cur quæso adhuc differor, quoniam ad amplexus sponsi nondum venire possum? Nescis o anima mea, nescis quàm fœda prius fuisti, quàm deformis, quàm polluta omni horrore & enormitate plena? Et quomodo tam cito in illum pudoris & castitatis thalamum expetis introduci, nisi prius saltem aliqua cura & studio exculta ad pristinum decorem repareris? hoc est, cur sponsus tuus adhuc præsentiam suam tibi subtrahit, & necdum ad mutuos amplexus & oscula dulcia te admittit, quia nec polluta debet mundum tangere, nec turpem decet mundum videre. Cum autem præparata, & decenter ornata fueris, tunc demū in illum cœlestis sponsi thalamum intrabis, sine confusione permansura.

* *Alias, primo grauem.*

Restat igitur videre de signis huius amoris, quæ similiter tria distinguuntur. Primum signum est promptitudo boni operis, quia charitas est maxime operatiua: & ideo imperat omnem actum ordinatum & ordinabilem, quoniam probatio dilectionis exhibitio est operis. Cum igitur proficere volenti necessarium est, vt opera bona feruore deuotionis, & spirituali dulcedine condiantur, vt sic in hilaritate cuncta fiant, & domino qui dato rem hilarem diligit, grata reddātur, summa vigilantia propriæ mortificationi iugiter insistēdum est, in omnibus his, quæ fallaciter præsens offert mundus. Quia præoccupatum secularibus desiderijs animum, delectatio sancta declinat: nec misceri poterunt vera vanis, æterna caducis, spiritualia carnalibus, ima summis, vt quis pariter sapiat quæ sursum sunt, & quæ super terram, eo quod delicata consolatio diuina non datur admittentibus alienam, vt sicà peregrinis consolationibus abstracti, & propriis concupiscentijs mortificati, diuinam dulcedinem valeamus prægustare, ac cum debita continuatione opera Deo grata, spirituali iucunditate perficere: q̄d est huius amoris officium, qui semper luctatur cum inordinatis affectionibus, etiam venialibus & passionibus naturalibus. Vnde etiam alio nomine gradus iste vocatur amor incontaminabilis, quia hominem à mundana cōuersatione per affectum retrahit, ne mens etiam venialibus nimium polluatur, & ab operatione suæ charitatis feruor impediatur, aut etiam passiōibus naturalibus in aliquo deprimat. Vnde Bernardus super illud Apostoli, Charitas patiens est, sic ait: Sola charitas est, quę in aduersis nō deficit, quia patiens est quæ iniurias non rependit, quia benigna est: quam felicitas aliena non cruciat, quia non æmulatur: quam conscientia non pungit, quia non agit perperam: quæ in honore non extollitur, quia non inflatur: quæ in abiectione non confunditur, quia non est ambitiosa: quam cupiditas non coarctat, quia non quærit quæ sua sunt: quam contumeliæ non prouocāt, quia non irritatur: quā simistræ suspiciones non descendant, quia non cogitat malum: quam aliena mala non

Signa amoris semp mobilis tria quæ.

Promptitudo boni operis.

Amor huic parti um quod.

1. Cor. 13

non lætificant, quia non gaudet super iniquitate: quam errores non excæcant, quia congaudet veritati: quam persecutiones non frangunt, quia omnia suffert: quam perfidia non indurat, quia omnia credit: quam desperatio non absorbet, qa omnia sperat: quam mortis separatio nō intercipit, quia nunquam excidit. O insuperabilis virtus charitatis, quæ ipsum q̄que insuperabilem superasti, & cui omnia subiecta sunt, quodammodo subiecisti, dum victus amore Deus, factus est opprobrium hominum & abiectio plebis.

Isal. 2 Ephe. 2 Psal. 76 Gene. 32

Propter nimiam eius charitatem, qua dilexit nos, vltra continere nō potuit in ira sua misericordias suas, quo minus dilectam animam suam inimicis exponeret pro amicis. Quod si contra Deum fortis fuisti o charitas, quanto magis aduersus homines merito prævalebis.

Quies ab abstractionis & solitudinis.

Secundum signum est diligere quietē abstractionis & solitudinis, non solum affectu, sed etiam effectu, quātum potest à mundana cōuersatione & tumultu hominum se subtrahendo. Cuius ratio est, quoniam ignis amoris in hoc gradu, seperare studet omne inconueniens amato ab amante, sicq; amans ab amato, in solitudinem trahitur, ibiq; lætatur, vt inter na dulcedine repleatur. Vnde diuinus amor, quanto plenius omnem alium affectum eliminat, tanto frequentius & abūdantius eā interna dulcedine recreat. Et quia (vt dicit Hugo de arca Noe) DEVS rationalem spiritum creauit sola charitate, & nulla necessitate, vt eum suæ beatitudinis participem efficeret, vt idem aptus esset tanta beatitudine perfrui, fecit in eo dilectionem spiritualem, palatum quodammodo per hanc illum sensificās, ad gustū internæ dulcedinis, quatenus per ipsam dilectionem ei infatigabili desiderio inhæreret. Per dilectionem ergo copulauit sibi Deus rationalem creaturam, vt illi semper inhærendo, ipsum quo beatificanda erat bonum, & ex ipso quodā modo per affectum sugeret, & de ipso p desiderium biberet, & ipsum per gaudium possideret. Vnde creatura rationalis ab omnibus se subtrahendo merito soli Deo vacare deberet, vt sic diuinum illud susurrium plenius adipisci valeret. Fuge ergo o fidelis anima, dilectum quærens in solitudine, vt fugas & bibas dulcoris illius inenarrabilem suauitatem. Immergere & replere, quia ille nescit deficere, si non incipias fastidire. Adhære deniq; & inhære, sume & fruere. Quia si gustus sempiternus fuerit, sempiterna quoque beatitudo erit.

Tertium vero signum est delectatio in verbis amatoris audiendo vel referēdo. Nam amantes in sermonibus amatoris delectantur, siue sint interius inspirati, siue aliunde relati, vel literis exarati, dummodo ex illis aut amati voluntatem ad obediendum percipiant, aut experimentum mutuorum affectuum vicissim capiant, quos charitas silentio tegere non potest. Libenter, inquam, de amato loquuntur, in prædicatione vel instructione, fraterna correctione, vel deuota collocutione, quia ex abundātia cordis os loquit. *Verba amatoris.*

Hinc ipsa in Canticis sponsa de sponso frequēter ingeminat, dicens: Num quem diligit anima mea vidisti? multaq; similia. Apostoli quoq;, Non possumus, inquiunt, quæ vidimus & audiuimus non loqui. Cur hoc? Profecto, vt ex his magis incitetur affectus ad operationem virtutis, ad vicissitudinem reciproci amoris. *Cant. 3 Ado. 4*

Hinc dicit beatus Bernardus: O bone Iesu, amor tuus non est ociosus in his qui te diligunt! memoria tui super mel dulcis: meditatio tui plusquam cibus suauis! loqui de te plena refectio: cogitare de te, perfecta consolatio: adhærere tibi vita æterna.

Sed væ væ tepiditati temporis huius, in quo licet multi desiderant esse boni, opera tamen & exercitia virtuosa, quæ ilies bonos efficerent, exercere nolunt. Excusant & queritantur sibi gratiam deesse, cum ipsa gratia magis conqueri habeat, se bonorum operum factores inuenire non posse. Vix enim (vt dicit Bernardus) est aliquis qui in his quæ Dei sunt, experiri velit, quid possit, etiam q̄d secundum seculum promptissime potest, siue fauor allexerit, siue timor impulerit, vel cōmodum quodcunq; persuaserit.

De tertio scalari gradu amoris, qui dicitur amor incessabilis.

Caput

Caput XXXIII.

Værit doctor sanctus secũda secũdæ quæstio. XXVII. Vtę diuinæ dilectionis sit aliquis modus habendus eo q̃d ratio boni consistat in modo, specie & ordine, vt dicit Augustinus in libro de natura boni. Sed dilectio Dei optimum est in homine, quare non immerito modum aliquẽ habere debet. Hinc etiam ait Augustinus libro de moribus ecclesiæ: Dic mihi quæso te, quis sit modus diligẽdi? Vereor enim ne plus minusve, quã oportet, inflammer de siderio, ac amore dñi mei. Ad hoc respondet ibidẽ doctor sanctus, Quod modus importat quandã mensuræ determinationem, sicut tangit Augustinus in IIII. sup Genẽ. ad literam libro dicens: Modus est, quod vnicuiq; propriam mensuram præfigit. Hæc ergo reperitur tam in mensurato, quàm in mẽsurato, licet diuersimode. Nã in mensura reperitur essentialiter, qa mensura secundum seipsam, est determinatiua & modificatiua aliorum. In mensuratis autem inuenitur mensura secundum aliud. i. in quantum attingũt mensuram. Et ideo in mensura nihil potest accipi im modificatum. Sed res mensurata est immodificata, nisi mensuram attingat, siue deficiat, vel excedat. In omnibus igitur appetibilibus & agibilibus mensuratum finis est: quia eorum quæ agimus & appetimus, oportet ex fine propriam rationem accipere, vt patet per Philosophũ II Physicorum. Et ideo finis secundum seipsum modum non habet. Ea vero quæ sunt ad finem, modum habent, ex eo quod sunt fini proportionata. Et ideo, sicut ait Philosophus in. I. Politicorum, Appetitus finis in omnibus actibus absq; fine & termino. Eorum aũt quæ sunt ad finem est aliquis terminus. Non enim medicus imponit terminum sanitati, sed facit eã perfectam, quantum potest. Medicinæ vero terminũ imponit, qa non dat tantum de medicina, quantum potest, sed secũdum proportionem ad sanitatem. Quam quidem proportionem si medicina excederet, vel ab ea deficeret, immoderata esset. Finis igitur omnium humanarum actionum & affectionum est dei dilectio, per quam maxime finẽ vltimũ attingimus.

Amor dei ut fit oim actio

Et ideo in dilectione Dei non potest accipi modus, sicut in re mensurata, vt non fit in ea accipere maius & minus: sed sicut inuenitur modus in mensurato, in quo non potest esse excessus, sed quanto plus attingitur res, tanto melius est. Et ita quã to deus plus diligitur, tanto dilectio melior est. Vnde subiungit Augustinus, vbi suprà quod modus diligendi deum est, vt ex toto corde diligatur, id est, vt diliga tur, quantumcunq; diligi potest. Et hoc pertinet ad modum, qui conuenit mensuræ. Nunquam enim fidelis anima terminum augmentandi sibi amorem imponit, vt sic attingat tertium gradum amoris, qui dicitur amor incessabilis, ne se aure surda dilectum admonentem audisse doleat. Amice ascende superius.

nũ & affectuum finis.

Ignis (vt ait commentator sup Dionysium de cœlesti hierarchia) natură habet cę teris elementis magis actualem, & in agendo fortiorem. Et ideo dicitur à Dionysio immensurabilis, quia virtus eius & operatio crescit in infinitum, si materia fuerit infinita. Nam q̃diu materia subiecta duraverit, ignis non deficit, sed se multiplicando semper crescit. Vnde & virtutẽ habet inalterabilem, qa manens ignis à sua caliditate in frigidari nõ potest, sicut aqua manẽs aqua calefieri potest. Et aperte nobis significat gradũ huius amoris qui dicitur incessabilis. Qui profecto, secũdum Linconiensem, tollit terminationem augmentationis vel intentionis & magnitudinis. Sicut emi ignis non habet terminum in agendo, dummodo materiam aucta m inuenit in quam agit, sed semper accrescit, sic amor & eius actio terminũ nõ habet in agendo, dum inuenit materiam in quam transire possit. Et quoniam quæ Dei sunt, sicut sunt summe diligibilia, ita sunt & infinita. Hinc est quod amor in ipsum tendens, semper inuenit auctã materiam: & ideo amor & eius motio in diuina terminum non habent in agendo.

Ignis ut habeat natură semper actualem.

Cum igitur amoris huius officiũ est, hominem semper ad profectum prouocare, ideo luctatur quotidie cum humana te piditate. Vnde & alio nomine vocatur amor infatigabilis, eo quod animam qui escere non finit, donec semper plenius in ueniat quem diligit. Continuis enim stimulis mentem agitat ad proficiẽdum &

Officium amoris incessabilis.

apprehendendum dilectum, donec tan-
Canti. 3 dem eo ad votum complexo, dicat: Inue-
ni quem diligit anima mea: tenui eũ: nec
dimittam. Super quo verbo dicit Bernar
dus: Quis te non teneat domine Iesu? qui
tenentem te fortificas, perfectione deco-
ras, perfeuerantia conducis, remuneratio
ne perducis. Ergo non dimittam te, nisi
Gen. 32 benedixeris mihi, id est, nunquam dimit
tam te, quia non benedicis nisi tenentem
te. Porro, gradus iste fidelem amicum
mouet & excitat intrinsecus sensitiue tra
hens eum sursum toto corde, totisq; viri
bus: ita q̃d exigit iam cum deo quandam
amatoriam conficere vnitatem. Quem
scilicet tractum in corde sentit in vnitate
virium sensitiuarum, & præcipue in vi
concupiscibili. Quia negocium huius a-
moris peragitur in inferiori parte homi-
nis, quam vigore suo fideliter mũdare sa
tagit & ornare, ac igniculo suo superpo-
sitam sursum agere, priusquam anima fi
delis ad superiora conscẽdat. Hinc etiam
amoris huius allecta dulcedine sponsa fi
Canti. 1 delis, in Canticis suppliciter orat, dicẽs:
Trahe me post te. Nouit enim quod vim
patitur humana mens, visibilibus assueta
delicijs, dum se ad fruitionem inuisibili-
ium trãsferre voluerit. Petit igitur trahi,
donec per contemplationem saporosam,
omnia creata liberis alis, id est, affectibus
supergredi valeat. Donec, inquã, omnes
adulterinas solatiunculas, vberiori cõso-
lationis spiritu inebriata fastidiat, dicẽs
Psal. 76 cum Psalmista: Renuit consolari anima
mea: memor fui Dei & delectatus sum.

O te felicem animam, quæ cuncta cre
ata tam libere superuolasti, quàm dulces
experiris amplexus currens in odorem
vnguentorum illius. Sed quid quæso tibi
vult odor iste? cur non potius sapor, aut
visus, aut aliquid huiusmodi? Rationem
audit. Cuncta, ni fallor, delectamenta sen
sibilia mundi huius, quæ scilicet exterio-
ribus sensibus concipiuntur, si frequen-
tata fuerint, fastidium ingerũt. Cuius ar-
gumentum patet in seruiente ad escas de
licatas, quarum satietas mox fastidiũ ge-
nerat. Sola vero fragrantia odoris suaui-
simi delectabiliter reficit, corpus non ag-
grauans, fastidium non ingerens, sed ap-
petitum renouans. Per illam igitur non
incongrue, illa dulcis influentia diuinæ
dulcedinis & amoris designatur: cuius ni
mirum refectio appetitum prouocat. ap-
petitus vero refectionẽ ingeminat, & al-
ter alterum in hac vicissitudine cõfortat.
Hanc aũt euangelista Ioannes sedula præ
libatione degustans, & à dño tandem ad
æternum conuiuiũ inuitatus respõdit di
cens: Odor tuus dñe Iesu excitat in me cõ
cupiscentias æternas. O odor longe effu
ens, lateq; diffluens, & in amoris cordi
bus dulciter oia disponens & suauiter ad
implẽs. Huius igitur odoris in hoc amo-
ris gradu iam anima paulatim incipit gu
stum tenuẽ prælibare. Quo fit, q̃d de cęte
ro sursum se trahi desideranter expetit.

Amoris incessabilis signa. Conscientia seruanda.

Ad maiorem autem euidentiam scien
dum, quod amoris huius tria signa pos-
sunt assignari. Primum signũ est feruens
& iusta, non simulata conscientiæ exami
natio, nõ solũ de mortalibus, sed etiã de
minimis venialibus, præsertim inordina
tis affectionibus. Cuius ratio est, quia si-
cut charitas opponitur vitio mortali, sic
feruor charitatis opponitur veniali, &
vtrunq; alterius venenũ est. Vnde feruor
charitatis omne veniale, præcipue quan-
tum ad affectum, diligenter eliminat, ne
fidelis anima spiritui sancto displiceat,
qui cunctas illius officinas visitando ce-
leriter illustrat, faciliterq; inuenit q̃d ocu
los suos offendit atq; impediat, ne sua lar
giflua bonitate, tantum per gratiæ dulce-
dinem afflũat, quantum amãs spiritus in
suis exercitijs anhelofis suspirijs exoptat.
Non enim (teste Gregorio) requiescit in
eo spiritus sanctus, qui domum cordis
sui puluere venialium aspergit. Quia ta-
les spiritum sanctum, qui in eis est cõtri-
stant, & ideo perfectam lætitiam vel con
solationem sancti spiritus assequi nõ me
rentur. Nam peccata venialia licet spiri-
tum sanctum non excludant, quantum
ad habitum, tamen non requiescit in eis,
quantum ad actualem deuotionem. Cu-
ius actum triplicem in nobis ostẽdit Ber
nardus, dicens: Spiritus sanctus monet,
mouet & docet. Monet memoriam, mo-
uet voluntatem & docet rationem. Nec
minimam paleam peccati, intra cordis ha
bitaculum quod possidet, patitur reside
re, sed statim igne subtilissimæ circum-
spectionis exurit. Nec mirum, quia spiri-
tus sanctus in hoc gradu amori hominẽ
nititur

Spiritus sancti actus triplex.

nititur ad efficacem gustum interne dulcedinis et contemplationis subleuare. Et ideo solum cœlestia meditatur, à tumultu omnium occupationum inutilium separatur, dulces affectus carnis refugit, vagos sensuum motus restringit, sciēs profecto quod quamdiu quis sapore premitur fcelerum, suauitatem cœlestium saluo briter degustare non poterit in æternum.

Impedimenta cō templationis quæ.

Vnde quatuor sunt præcipue, quæ sanctam contemplationem impediunt, quæ tangit Bernardus super Cantica, dicens: In hoc arcanum contemplationis & in hoc sanctuarium Dei, si quem nostræ aliqua hora fic rapi & abscondi contigerit, vt eū minime auocet vel interturbet, sensus egens, vel cura pungēs, vel culpa mordens, vel certe (ea quæ difficilius amouentur) irruentia corporearum imaginū phātasmata, poterit hic dum ad nos redierit, gloriari & dicere: Introduxit me rex in cubiculum suum. In quibus verbis patet, quod primum impediens est sensus egēs scilicet corporis. Nam in tantum anima ad corpus afficitur, quod ipso in aliqua parte sui vel sensuum, notabilem defectū patientiæ illam contemplari nō delectat, nisi Deus hoc fecerit ex abundantia profluæ gratiæ singularis, ficut tempore validæ famis, sitis, frigoris, caloris, infirmitatis, vel cuiuslibet alterius impedimēti corporalis. Secundum est, cura pungens, id est, solicitudo curarum & occupationū, etiam vtilium: quia ficut puluis in oculō corporalem iniectus visum impedit, fic cura terrenorum actuum, oculum intelligentiæ confundit, & à contemplatione veri luminis excludit. Tertium est, culpa mordens, i. peccatū, cum est in anima per actualitatē, vel etiam per memoriam. Nā vtrumq; reddit animam tenebrosam & impedit contemplationem, ad quam requiritur animæ puritas. Vnde ficut sanguis aut humor concretus in oculum fluens, visum corporalem impedit, fic peccatum cum reducitur ad memoriam, influit in animam, & impedit contemplationē.

Contemplatiōi ut se quis ac cōmodet.

Et ideo eo tempore quo volumus contēplari, cogitationem nostram ad aliq̄d peccatum reflectere non debemus, licet omni tempore nos peccatores reputare debeamus. Quartum, sunt phantasmata corporalium imaginum quę difficilius amouentur. Et ideo commendatur in hoc statu solitudo. Oportet em̄ huiusmodi mutum & surdum esse, ac priuatum quodam modo vsu omnium sensuum exteriorū, vt inde pictū couseruet mentale speculū.

Mendacorū dei custodia.

Secundū signum huius amoris est, etiam in aduersis quibuscunq; studiosa mandatorum obseruatio, quia omni tempore diligit, qui amicus est. Cuius emolumentum scribit Augustinus, dicēs: Tu qui veram requiem, quæ post hanc vitam promittitur, quæris, etiam hic eam inter amarissimas huius vitæ molestias, suauē, iucundamq; gustabis, si eius qui promisit præcepta seruaueris & dilexeris. Vnde, secundum Gregorium, Spiritus sanctus in quorundam corda venit, & manſionē facit, quia ficamor diuinitatis eos penetrat, vt ab amore illius nulla tentatione recedant. Et hoc est signum cuidēs præsentiæ spiritus sancti. Dicit enim Chrysostomus, q̄d omnes species iustitiæ quas habent serui Dei in veritate, possunt habere serui diaboli in simulatione. Solam autē charitatem spiritus sancti nō possunt habere. Ideo hanc priuatam speciem charitatis sibi seruauit spiritus sanctus, quia per nullius testimoniū fic agnoscitur, vbi sit spūs sanctus, sicut per gratiam charitatis. Hinc etiam secundum Bernardum libro de charitate. Solus amor est, quem à nobis Deus exigit, etiā cum beneficijs nos obruit, aut flagellis corripit, aut mādatis astringit. Plenitudo legis est charitas, & charitatis plenitudo legē continet & prophetas. Et quicqd lege diuina dicitur vel interdicitur, ad solū amorē reducitur. Sol ue tributum amoris, & domino noueris satisfactum. Quid enim nobis prodest tā ta in nostro victu parcitas, in habitu vilitas, & in disciplinis austeritas, si defit charitas? Quædam sunt charitatis obsequia, placentia & placantia, si in charitate fiunt, sed sine charitate nihil profunt. Hæc est virtus in qua nec maximū opus respuitur, fine qua nec maximū acceptatur. Nō prædicatio, etiam si linguis angelorum fiat: non fides, etiam si montes transferat: nec eleemosyna, etiam si omnes facultates in cibos pauperum distribuat: nec corporis afflictio, etiā si tradatur vt ardeat. Hāc igitur quisque studeat requirere, quæ sola ipsum poteſt Deo gratum reddere.

Concupiscentiæ remissio.

Tertium denique signum huius amoris est, concupiscentiarum diminutio. Cuius ratio est: Quia quanto charitas Deum diligens in nobis magis augmentatur, tanto magis à concupiscentijs fluxibilium rerum quis elongatur, & in eo ipsa concupiscentia minuitur, donec secundū Augustinū, crescente charitate, veniat ad magnitudinem, quæ maior esse non possit. Et sic paulatim concupiscentia carnis esse definit, ita quod spiritui prævalere vel resistere non possit. Dicit enim Chrysostomus, Quod spiritus sanctus animam ingrediens, eam amplectitur, & quasi muro quodam inexpugnabili cingit eam, & non permittit, vt carnales cōcupiscentiæ prævaleant aduersus eam. Non quidem facit vt caro non concupiscat, sed tenet animam vt ei non consentiat. Hic tamen diligenter considerandum est, quod secundum Richardum super Cantica, quædam est affectuosa dilectio, quæ scilicet interdum minus diligentem & minus perfectum plus afficit. Non ergo quisq; tantū diligit, quantum hanc affectuosam dilectionem sentit, & quantum in illo statu sibi diligere videtur: sed quantum in virtutibus & charitate fundatus fuerit, & in seruandis mandatis fidelis habetur. Nam dulcis in Deum affectus, quodammodo carnalis est & fallax, & interdum potius humanitatis, quàm gratiæ cordis, quàm spiritus: sensualitatis, quàm rationis, ita, vt magis accendatur aliquādo ad minus bonum, & ad maius bonum minus afficiatur, & ad aliquid quod amplius sapit, quàm quod expedit. Hoc affectu discipuli errabant, qui carnaliter Christum diligebant, cuius præsentia carere nolebant. Vnde tanquam non diligentes eum arguebantur, qui ꝙ delectaret, magis quàm quod expediret amplectebantur. Sic affectuose quandoq; carnalis aliquis & imperfectus ad Deum afficitur, non ꝙd valde diligat, sed quod gratiæ dulcedinē degustet. Quæ quantum durat, tantum iuuat: & quādiu durat dulcedo, tamdiu durat dilectio. Sed non agnoscitur in bonis iustis amicus. Nam interdum hanc magis sentit qui leuis est corde, & inops gratiæ. Quia facilius mouetur, qui leuior fuerit, & expers consolationis, delectabilius ob latam recipit. Cuius dulcis affectus causa interdum est, non gratiæ copia, sed nē tis inopia. Exigua nanq; lætificant pauperem. Cum ergo sic Deus vocat per gratiam visitantem, homo viuaciter respondere debet per voluntatis illius impletionem. Quia vocatio Dei non facit hominē perfectum, sed obligat ad perfectionem. Responsio vero iustificat per diuinæ voluntatis impletionem, & deducit ad perfectionem. Fit etiam aliquoties affectus ille dulcis à malo spiritu, vt dū illi nimis creditur, vel eius oblectationi per gulositatem inuitatur, eique dum valde delectat inhæretur, ad debilitatē corporis homo perducatur, vt vel per illius occupationē ab vtiliori opere reuocetur, aut vt eius abundantia fretus, iamque se perfectū existimans, minus ad profectum virtutum excitetur, vel certe, vt summam exercitio rum ad illa capessenda, tāquam ad finem principalem dirigens, eisdemq; vitiosis oblectationibus ad propriam damnationem abutens, à iusto iudice æquitate sua inflexibili æternaliter reprobetur.

Dilectio affectuosa.

Ioan. 16

Eccle. 12

De quarto scalari gradu amoris, qui dicitur Amor calidus.

Cap. XXXIIII.

Været Doctor sanctus secunda secundæ. Quæstione II. vtrum Deus amari poteſt totaliter, præsertim cum amor sequatur cognitionem, sed Deus non poteſt totaliter à nobis agnosci, & ergo per consequens nec amari. Ad hoc respondet ibidem. Quod cum dilectio intelligatur, quasi mediū inter amantē & amatum, illa totalitas dilectiōis, tripliciter intelligi poteſt. Primo, vt modus totalitatis ad rem dilectā referatur: & sic Deus totaliter eſt diligendus, qa totum, ꝙd ad Deum pertinet homo diligere debet. Secundo, quod modus totalitatis ad diligentē referatur & sic iterum Deus totaliter eſt diligēdus, quia ex toto poſſe suo debet homo Deū diligere, & quicquid habet ad amorē Dei ordinare, secūdum illud Deuteronomij: Diliges dominum Deum tuum ex toto corde tuo, &c. Tertio, poteſt intelligi secundum comparationē diligentis ad rem dilectam,

Deut. 6

dilectam,vt scilicet modus diligentis ad æquetur modo rei dilectæ,& hoc esse nõ potest, quia cum vnum quodque in tantum diligibile sit, quantum est bonum DEVS autem, cuius bonitas infinita est infinite quoque diligibilis est: sed nulla creatura DEVM potest infinite diligere, eo quod omnis virtus creaturę finita est,siue naturalis sit,siue infusa. Ex hoc tamen quod DEVS infinite diligibilis est, nullus terminus imponitur augmento charitatis in statu viæ. Quia cum charitas viæ participatio quædam sit infinitæ charitatis,quæ est spiritus sanctus, ipsa charitas secundum rationem propriæ speciei terminum augmenti non habet. Præterea, causa agens in nobis charitatem,est infinitæ virtutis,vtpote DEVS,& capacitas ipsius creaturę rationalis,per charitatem semper augetur,ita quod excrescente charitate,supercrescit etiam habilitas ad vlterius augmentum,eo quod per ipsam cor amãtis dilatatur, iuxta illud secundæ ad Corinthios: Cor nostrum dilatatum est.Et 2.Cor.6
Psalmista: Viam mandatorum tuorum cu- Psa 118
curri,quum dilatatti cor meum. Ex quibus relinquitur,quod charitatis augmen- Tbil.3
to,nullus terminus in hac vita prætigi potest. Hinc ait Apostolus ad Philippenses: Nõ quod iam acceperim,aut iã perfectus fim: sequor autem, si quo modo comprehendam,Vbi dicit Glossa, quod nemo sine delium,etsi multum profecerit,dicatSufficit mihi. Qui enim hoc dicit, exit de via ante finem, qa charitas in via semper magis ac magis augeri potest: ergo, Amice ascende superius.

Sciendum, quod naturalis ignis naturam habet calefactiuam,& per consequẽs conseruatiuam. Omnia namque veterascunt,& tandem deficiunt, quæ virtute ignea non seruatur,vt patet in senibus,in quibus deficit calor naturalis. Et ideo ignis dicitur esse renouatiuus omnium, & naturæ custos: Quia sine virtute ignis, non potest subsistere virtus alicuius corporis naturalis. Ex hac etiam virtute vim habet saporum & humorum alterationem. Nam humores in corporibus excoquit, & cibos crudos digerit, in eis omnia superflua consumendo. Quæ cuncta gradui præsentis amoris apte conueniunt, qui dicitur Amor calidus, calorem

Ignis ut fit calidus.

Amor calidus.

ignis per effectum subsequens. Et est illorum,q iam Deo per affectus flammigeros propinquantes,eius ardore tam vehementer incalescunt,quod nunq in eis hebetudo mentis locum habet. Quia secundum Richardum. Amor est dulcedo saporis intimi: & quanto qs ardentius amat, tanto suauius gustat,& clarius videt. Hinc Ionathas,postq gustauit fauum mellis,illuminati sunt oculi eius. Et Psalmista: Gustate, inqt,& videte, quoniam suauis est dominus. In hoc ergo gradu visum quisque spiritualem internæ contemplationis incipit recuperare. Ad cuius profecto debitam recuperationem, tria necessaria sunt. Primum est, illuminatio gratiæ, tanquam lumen medium visionis. Sicut enim Deus solem suum oriri faciens super bonos & malos, per eũdem ipsum aerem illuminat, quo reddit obiecta terrena nobis visibiliafic per infusionẽ luminis gratię, nos intrinsecus illuminat, & ad visum spũalẽ habilitat. Hæc autem gratia in anima, simi- lis est candelæ in laterna, qa hominem calefacit, illuminat & transradiat, intrinsecus se suo manifestans possessori, si tamen suispius fuerit diligens inspector. Per opera vero exteriora trãsradians, proximis omnibus lucet virtutibus & exemplis.

Hęc igitur illuminatio gratiæ, subito mouet,& excitat hominem intrinsecus. Quę subita motio, primum est spũalem visionem conficiens. Ad quam profecto motionem, mox secundum occurrit, quod est ex parte hominis, scilicet recollectio viriũ animæ superiorum & inferiorum, tam interiorum, quàm exteriorum in vnitate spiritus, vtpote connexarum vinculo charitatis, vt sic pariter liquefactiua quadam virtute dilecto suo se dulciter repræsentent, ad eius occursum iam habiles & bñ mobiles effecti. Tertiũ autem est, plena libertas, vt quoties voluerit, quoties dilecti sui memoratus fuerit, totiès à formis omnibus creaturarum liber & absolutus, expedite valeat ad cor altum ascendere, vtpote penitus depuratus à naturalibus passionibus & inordinatis affectionibus animæ, scilicet odio, amore, gaudio, dolore, vana spe, inani timore, & similibus. Nam nubila mens est,& turbida,& compedibus vincta, vbi regnant talia. Non igit eleuetur prosperis, non deiciatur ad

Psal. 33

Visum interiorem tripli reformãdum. Gratiæ ad candelã lucem collatio.

uersis. Nulla eum extranea cura solicitet, nullius eum affectio creaturæ detineat. Et sic hæc tria vbi concurrerint, spiritualem visionem efficiunt, qa sunt totius interni exercitij fundamentum.

Ala ut dilectio uniatur p tria.

Porro, visu spirituali sic depurato & recuperato, felix anima per gradum huius amoris, dilectum suum in via actiuæ vitæ sedule queˢat, vt ardore spiritus eidem vnirivaleat. Et hoc præsertim in tribus: Primo, recta intentione, ita quod in cunctis, quæ agit vel patitur, quæ vel adipisci vel vitare desiderat, simplicem cordis seu intentionis oculum, diuino conspectui duntaxat opponat, & dilectum per intentionem rectam, semper præsentem specu letur: quia recta intentio, est quædam spiritualis visio. Secundo, præcipua dilectione, qua nihil penitus æque vel plus DEO diligat, sed in omnibus actibus animus recte intendens, supra pectus domini, per amorem caput inclinet, vt cui recta intentione coniuncta est, præcipua quoque dilectione iungatur. Tertio, quieta adhæsione, vt scilicet in eo magis quiescat, quàm in omnibus donis eius. Sicq; cuncti motus exercitiorum, tam moraliũ, quàm spiritualium, omnem internæ suauitatis amplexum etiam diuinitus infusæ, intentionis velocitate, ac dilectiõis acumine transcendens in DEO, tanquam in motus sui finali termino immobiliter conquiescat. Et licet in hoc gradu amoris, necdum ad plenum hæc attingat, in eo tamen requiritur, quod ad illa consequenda iugiter & efficaciter anhelare non desistat. Nam, secundum Augustinum: Ad gratiam contẽplationis peruenire est impossibile sine magna solicitudine & labore. Oportet enim vt prius cum labore mentis euagationes reprimat, & ad DEVM in vnum collig at. Deinde, ex tali studio ac consuetudine iam facilius cor suum cohibere præualet: ita quod tandem non solum faciliter, sed & delectabiliter DEO valet inhærere: sicq; auulsio ab huiusmodi quiete, postremũ efficit illi desolatio nõ modica, qa talibus occupari delicijs sp vellet, si posset.

Vt quis perueniat ad cõtemplationem.

Amoris calidi signa tria.

Cæterum, amoris huius tria signa possunt assignari, quibus luculentius valeat agnosci: Primum est, dona iam larga manu à dilecto susceptа, conseruare diligentius, recolere frequentius, & amplecti feruentius: vt sic & dilectionis illius remoretur, & ad amoris vicissitudinem rependendam, efficacius inflammetur. Hæc sunt autem beneficia creationis, recreationis, quotidianæ visitatiõis & futuræ promissionis. Quorum omnium memoriale mellifluum & dulcissimum, nobis reliqt Eucharistiæ sacramentum, velut quædam veri amoris dotalitium. Quod erit nobis vt dicitur in Exode, quasi signum in manu, & quasi monimentum ante oculos nostros. Hinc est, quod ad illius salutberrimam sumptionem præsentiam, aut certe cordialem recordationem plenius ei usmodi inflammatur, vtpote iam ad ignẽ amoris diuini propius accedentes, & illi tenacius inhærẽtes. Quoq; beneficiorum Bernardus non immemor in libro de diligẽdo Deum, ait: Si totum me debeo pro me facto, qd iam addam pro me refecto, & refecto hoc modo? Nec eñ tam facile refectus sum, quàm factus. Si quidem de me non solum, sed de omni quocq; quod factum est, scriptũ est: Dixit & facta sunt. At vero, g me tantum dicendo, & semel dicendo fecit, in reficiendo profecto & dixit multa, fecit mira, & pertulit dura: nec tantum dura, sed etiam indigna. Quid ergo retribuam domino pro omnibus, quę retribuit mihi? In opere primo me mihi dedit, in secundo fe: & vbi se dedit, me mihi reddidit. Datus ergo & redditus me pro me debeo, & bis debeo. Sed quid Deo retribuã pro se? Nam etsi millies me rependere possem, quid sum ego ad DEVM meum: Hic ergo vide, quonam modo, imo quàm sine modo, DEVS à nobis amari meruit, qui prior dilexit nos, tãtus & tantum, & gratis tantillos & tales. Modus ergo diligendi DEVM, est sine modo diligere. Ergo dilectio, quæ tendit in DEVM, tendat in infinitũ & in immensum, qa Deus infinitus est & immensus. Quisnam quæso finis esse debet, vel modus nostri amoris? sed vicem repẽdimus cum mensura. Diligam ergo te domine pro, deno tuo & modo meo, minus quidẽ iusto, sed plane pro posse meo. Qui etsi quantum debeo, non possum, non tñ possum vltra quàm possum: potero vero plus cum donare plus dignaberis, nunquam tamẽ prout dignus haberis. Valde quidem mihi amãdus es, g quę sum, viuo & sapio.

Eucharistia amoris signũ. Exod. 13

Ps. 148

Psal. 115

Modus diligendi deũ quis.

Sed

Sed est quod plus me mouet & accendit, quia super omnia te mihi reddit amabilem bone IESV calix, quem bibisti, opus redemptionis nostræ. Hoc omnino amorem nostrum facile vendicat totum sibi. Hoc, inquam, deuotionem nostram blandius allicit, iustius exigit, arctius adstringit, & vehementius afficit.

Amato ut nihil præferatur in amando.

Secundum vero signum huius amoris est, nihil aliud præter amatum diligere, & propter amatum, vt omnis amor noster ex amore diuino sumat originem: & hoc solum propter se, nihil aliud extrinsecum attendens. Cuius ratio est, quia talis approximatio diuini amoris amanti legem indicit puritatem amoris. Vnde dicit Bernardus: Quod anima DEVM amans, aliud præter DEVM amoris sui præmium non requirit. Aut si aliud requirit, procul dubio DEVM non diligit. Et quia dilectio proprie causat adhæsionem, ideo felix anima, igne huius amoris calefacta, & dulcedine præuenta, atque agnitione illuminata, renuit in cæteris penitus consolari, imo potius desolari. Quia nimirum vbertas æternæ iucunditatis, quam hic amor secum attrahit, cætera quæque desipere facit. Et qui minimam stillam illius obtisuerit & gustauerit, eidem protinus omnis consolatio & delectatio tranſitoria de fipit, & in eo sola charitas, suauitas que diuina dulcescit. Ex quo plerumq; in eo cõ surgit spiritualis quædam iucunditas, & gaudium quoddam in spiritu sancto, quod ab ipso animæ dulciter infundit, vt per illud animus in DEO pro perceptis beneficijs vel promissis spiritualiter iucundetur. Et hoc gaudium dupliciter

Gaudiũ cuiusmodi animæ amorosæ Deus infundat. Psa. 102

potest accipi. Primo generaliter, cum scilicet exurgit in eo generalis quidam motus gaudij in sancto spiritu, ex intuitu beneficiorum DEI, & futuræ gloriæ ac bonitatis diuinæ. Quod adeptus fuerat Psal mista, cum dicebat: Benedic anima mea domino, & omnia quæ intra me sunt, no mini sancto eius. Benedic anima mea do mino, & noli obliuiſci omnes retributiones eius. Secundo, potest accipi specialiter, prout est quædam mentis hilaritas & confidentia bona ad DEVM, ex bono scilicet conscientiæ testimonio, reddens hominem promptum, deuotum & beneuolum ad omnia bona pro DEO facienda, & mala sufferenda, ac omnia quæ DEI sunt, diligenda & promouenda. Vnde bis dicit Apostolus gaudete, cum aiti: Gaudete in domino semper, iterum dico gaudete. Quia profecto iam amans anima di dicit, quod super omnia DEVS à nobis amorem reciprocum exigit, non solum agendo iusta, sed & patiendo iniusta. Vnde Augustinus ad zelotypiam diuini amoris alludens, ait: Quid tibi sum bone IESV, quod a mari te iubeas & præcipias, & niſi faciam iraſceris, & minaris mihi ingentes miſerias? Cui bene respondet beatus Bernardus, dicens: Cum amat Deus, nihil aliud vult, quàm amari: & non ob aliud amat, nisi vt ametur, certissime sciens ipsos amore beatos, qui se amauerint. Vult etiam amari DEVS, ne miſeriam, quæ extra eius amorem est, incurramus. Sed vt de cæteris interim ſileamus, vnum amoris fructum ponit Rabanus, dicens: Quod nihil terribilius est ipſis dæmonibus, quàm quod in DEI dilectione deſide rio æstuamus. Cum enim mens incendio charitatis CHRISTI æstuauerit, ab ea mox omnis maligni calliditas, verſutiaq; diſcedit. Et inde est quod cæteris affectibus fidelis anima renuncians, tota diuino vigorosius incumbit amori: quia summum & verum bonum DEVS est. Et ideo solus iſte feliciter amat, qui ſolum verum bonum amat, & tanto felicius, quanto amplius amat. *Phil. 4.*

Litteratio corporis ex more.

Tertium denique signum dilectionis huius est extrinsecum, & à duobus priori bus quodammodo causatum, scilicet alte ratio quædam & agitatio corporalis ex vigore consurgens excitiorum spiritualium, præsertim ex aspiratione vehementi amoris vnitiui. Nam humana natura bestialis, carnalis & indomita, quibusdam violentis & continuis exercitationibus habilitari debet ad spiritualia, velut iumẽtum indomitum ad iuga corporalia & onera portanda. Ex quibus violentis exercitijs, præsertim in principio, impetuose & sedulo prorumpit in diuersos & inusitatos gestus corporales, velut expers rationis & ebria, sicuti plenius inferius videbitur. Hic tamen inexpertis solerter attendum est. Quod ipsa deuotio quando que maiori quæritur impetuositate & violentia quàm expedit, licet fere semper

cum

cum quadam violentia ſpiritus præſertim ab incipientibus (citra tamen animi perturbationem) exquirenda ſit, propter eorum affectum & animum ad huiuſmodi eleuationes nondũ exercitatum & habituatum. Ratio vero prioris eſt, quia frequenter ex impetuoſo cordis conatu, ipſa libertas mentis obruitur, dum quaſi per extorſionem exercitationis accelerare nititur affectum deuotionis. Quam ſi iuxta votum cordis elicere non præualet, mente conſternatur, ex hocque magis in animo induratur. Et quo ſe vehementius ad deuotionem ingerit, eo minus ex hoc ipſo proficit, imo amplius in affectu ſterileſcit. Nam quo liberior, eo pinguior eſt deuotionis affectus, eo quod accelera tioviolenta ſpiritum præfocat, veluti dũ vuæ vel oliuæ ſubita, & nimia vehementia comprimuntur in torculari, vinum aut oleum magis turbidũ reddunt, quàm ſi paulatim cum debita moderatione preſſæ fuiſſent. Et ideo cæteris temporibus plerique deuotiores ſe ſentiunt, quàm in præcipuis ſolemnitatibus, cum impetuoſius gratiam deuotionis conantur adipiſci. Quia tunc ſpiritus ſuæ libertati relictus, ſponte ſe ſubleuat in ſublime: ſicut in corpore modeſta reſpiratio eſt cordis refrigeratio. Licet etiam hi, qui cæteris temporibus in conuerſatione cuſtoditi non ſunt, à Deo iuſto iudicio in ſummis feſtiuitatibus ab omni deuotione ſæpe nudi relinquuntur, vt incuriæ, negligentiæ & incuſtodiæ ſuæ iacturam ſentiant, & de cætero cautius ſemper ambulare diſcant.

De quinto ſcalari gradu amoris, qui dicitur. Amor acutus.

Caput XXXV.

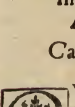

VAERIT doctor ſanctus ſecunda ſecundæ, quæſtione C. LXXX. de vita contẽplatiua, quam gradus iſte proprie videtur attingere. Vtrum ſcilicet ipſa pertineat tantum ad intellectum, an etiam conſiſtat in affectu, præſertim quũ dicat Philoſophus ſecundo Metaphyſicæ, quod finis contemplationis eſt veritas, ſed veritas totaliter pertinet ad intellectum. Ad hoc reſpondet ibidem. Quod vita contemplatiua illorum eſſe dicitur, qui principaliter intendunt ad contemplationem veritatis. Intentio vero actus eſt voluntatis, eo quod intentio eſt de fine, qui eſt voluntatis obiectum. Et ideo vita contemplatiua licet quantum ad ipſam eſſentiam actionis pertineat ad intellectum, quantum tamen ad id, quod mouet ad exercendum talem actum vel operationem, pertinet ad voluntatem, quæ mouet omnes alias potentias, & etiam ipſum intellectum ad actum ſuum. Mouet, inquam, vis appetitiua ad inſpiciendum ſenſibiliter vel intelligibiliter, quandoque propter amorem rei viſæ: quia iuxta verbum dominicum: Vbi eſt theſaurus tuus, ibi eſt & cor tuum. Et vbi eſt cor, ibi eſt & oculus. Quandoque vero mouet propter amorem ipſius cognitionis, quam quis ex inſpectione conſequitur. Et propter hoc Gregorius ſuper Ezechielem, vitam contemplatiuam in charitate conſtituit, dicens, quod vita contemplatiua eſt charitatem DEI & proximi tota mente retinere, & ſoli deſiderio conditoris inhærere. Et hoc in quantum ex dilectione DEI quis inardeſcit, ad eius pulchritudinem conſpiciendam. Vita ergo contemplatiua, licet eſſentialiter in intellectu conſiſtat, principium tamen habet in affectu, in quantum ſcilicet aliquis ex charitate DEI, ad eius contemplationem incitatur. Et quia finis principio correſpondet, ideo terminus & finis contemplationis habet eſſe in affectu, dum ſcilicet quis in viſione rei amatæ delectatur, & ipſa delectatio rei viſæ ſemper amplius excitat ad amorem. Vnde dicit Gregorius ſuper Ezechielem, quod cum quis ipſum quem amat viderit, in amorem eius amplius inardeſcit. Quem profecto viſum cauſat gradus amoris iſtius, qui dicitur acutus, vtpote cuncta penetrans nec quieſcens, donec dilectum inueniat & ſolum poſſideat. Amice ergo aſcende ſuperius. *Mat. 6.*

Ignis ut dicatur acutus.

Dicit commentator ſuper Dionyſium de cœleſti hierarchia, quod ignis dicitur acutus, quia ex ſubtilitate ſuæ ſubſtantiæ naturam habet omnibus alijs actuiorem & penetrabiliorem, ita quod propriæ virtutis motu ſubintrat & penetrat vniuerſa. Virtus

Virtute quoque sua est similium aggregatiuus, & dissimilium disgregatiuus. Quia si aurum, argentum & diuersa metalla simul vnita, in ignem fortem proiciantur, vnumquodque se suo simili coniunget. Sic gradus amoris istius omne pretiosum, id est, spirituale, perfecte separati à vili, id est, ab omni affectu sensuali, vnum complectens & aliud detestans. Et ideo bene dicitur acutus, quia, secundum Hugonem facit quendam impetum & vehementiam ardentis desiderij, vt ibi fit, vbi amat, & cum ipso & in ipso. Et non solum ab illo calidus fit, sed etiam tranfit omnia velut iaculum acutum in ipsum dilectum. Si enim in dilectum non iret, adhuc foris amaret, nec acutum amorem haberet, nec cum illo vnum fieret. Nã amor vult amantem vnũ facere cum amato: & ideo proprinquat & penetrat, quantum potest, ad ipsum vnum.

Officiũ amoris acuti.

Cæterum, amoris huius officium est, luctari quotidie cum conditione naturalis nostræ corruptionis. Nititur enim post virium inferiorum sedatam tumultuationem, tranquillitatem virium superiorum ferre sursum in dilectum, dissoluens omne medium, & complectens dulciterque constringens ipsum amatum. Vnde etiam alio nomine dicitur amor in superabilis, quia conatur omnia superando supergredi. De quo amore etiam dicit Augustinus in libro de moribus ecclesiæ. Quod nihil tam durum, tam ferreum, qđ non amoris igne vincatur. Et ideo taliter amantibus nihil durum esse potest, nec vllus labor difficilis. Quia qui amat non laborat, eo quod, secundum Augusti num, nullo modo labores amãtium sunt onerosi, sed magis delectant, sicut labores venantium, aucupantium, piscantium & similium. In eo nanque, quod amatur, nõ laboratur, aut certe labor ipse amatur. Vn dicit Bernardus: Labor meus vix est vnius horæ: & si plus est, non sentio præ amore. Ita & ipsi Iacob videbantur dies pauci præ amoris magnitudine, qui tamen de labore suo dicit in lib. Genesis: Die noctuque æstu vrebar & gelu, fugiebatque somnus ab oculis meis. Sed vnde hoc frastrę nisi quod, secundum Bernardum, si quis gustu charitatis inebriatus fuerit, ad omne opus bonum hilarescit, laborat & non lassescit, dolet & non sentit, deridetur & non aduertit? O iugum amoris CHRISTI, quàm dulciter capis, quàm glorioſe illaqueas, quam fortiter stringis quàm suauiter premis, quàm delectabiliter oneras. Porro, gradus amoris præsentis à paucis attingitur, quia mens humana solicitudinibus distenta, non intrat ad se per memoriam: & phantasmatibus obnubilata, non redit ad se per intelligentiam: ac denique concupiscentijs miserabiliter illecta, non reuertitur ad se per salutis æternæ & spiritualis lætitiæ desiderium. Et ideo taliter in his prostratus, ad se tanquã ad DEI imaginem introrsus reuerti non potest: quanto minus ad intima DEI velut ad cubiculum sponsi, vbi negocium amoris huius exercetur?

Gene. 22

Amoris acuti sig na quæ.

Huius quoque amoris possunt assigna ri tria signa, quorum primum est sensuum interiorum vitalis exercitatio. Ex quo rum scilicet argumentosa operatione sensus exteriores quodammodo sopiti reddũtur, quia vires vniuersæ ad interiora reducuntur. Quinque sunt enim sensus interiores in mente, sicut quinque sunt exteriores in corpore: de quibus habetur in libro de spiritu & anima. Causa vero mouens ad hanc vitalem exercitationem, est desiderio sus mentãlis affectus interne quietis & serenitatis. De qua dicit Augustinus. In omnibus, quæ mente percurro, non inuenio tutum locum animæ meæ & quietem, præterquam in te domine, in quo colliguntur sparsa mea. Quia quicquid boni in creaturis sparsum est, in æterno bono inuenitur collectum. Ergo si quid in hoc seculo possidere delectat, DEVM qui possidet omnia mente possidea mus expedita, & in ipso habebimus quicquid feliciter & sancte desideramus. Nam sine molestia solus DEVS amatur, cum iucunditate complectitur, cum securitate desideratur. Quem quanto quis ardentius amat, tanto melior efficitur. Et quanto nunc amor DEI feruentior, tanto tunc erit eius visio suauior. Et quanto nunc ardentius desideramus eum, tanto tunc eum clarius intuebimur. Et q amat non laborat, quia quicquid difficile est in præcepto, leue est amanti. Si enim cum auaris tanta portat cupiditas, nobiscum quare non portat charitas? Amore igitur illius

Sẽsus interiores quinq.

ab more seculi migremus, & amore sur-
Mat. 22 sum habitemus. Hinc enim DEVM ex to
to corde diligere præcipimur, vt omnes co
gitationes nostras & ex tota anima, vt om
nem vitam nostram: & ex tota mente, vt to
tum intellectum nostrum in illum transfe
ramus. Et huius quidem præcepti tan
git Bernardus causam super Can. dicens,
quod solus est amor ex omnibus animæ
nostræ motibus & sensibus, in quo po
test creatura (etsi non ex æquo) suo respon
dere creatori, licet non de simili mutuam
reddere vicem. Etsi minus diligit creatu
ra quia minor est, tamen si ex toto se dili
git, nihil deest vbi totum est.

Secundum vero signum huius amoris
Visus mentis erectio ad cœlum in Deum. est, continuain DEVM & vigorosa quæ
dam erectio & coactio mentalis visionis,
Ioan. 15 quia iuxta commune proverbium, vbi a
mor, ibi & oculus. Et ex eo plenius quæ
multas illuminationes recipit diuinarum
veritatum, eo quod amor causa potissima
mutuæ communicationis, attestante do
mino qui ait: Iam non dico vos seruos,
quia seruus nescit quid faciet dominus ei
us. Vos autem dixi amicos, quia omnia
quæ audiui à patre meo nota feci vobis.
Hinc etiam dicit Richardus quod ex ma
gnitudine diuinæ dilectionis dependet
modus diuinæ reuelationis. Hoc amore
diligere se monstrabat beatus Martinus,
qui oculis ac manibus in cœlum semper
Psal. 24 intentus, inuictum ab oratione spiritum
non relaxabat. Et Psalmista ait: Oculi mei
semper ad dominum, quoniam ipse euel
let de laqueo pedes meos, id est, affectus
meos. In hac autem eleuatione continua
mentis, anima veraciter efficitur habitacu
lum Dei. Quia ex hoc inferius spirituali
ter angustatur & superius dilatatur. Dila
tatur, inquam, diuina charitate, vt replea
tur tota Trinitate, quia tota Trinitas per
charitatem eius mentem inhabitat, sicut a
mans habitat in amato, & e conuerso. Nec
ita solum, sed & realiter mansionem suam
ibidem constituit. Quia charitas est quæ
1. Ioan. 4 dam participatio diuinæ naturæ in no
bis: Propter quod dicit Ioannes in Cano
nica sua: Deus charitas est, & qui manet in
charitate, in Deo manet, & Deus in eo. De
hac igitur anima sic dilatata dicit Bernar
dus: O quanta est illi animæ beatæ latitu
do & meritorum prærogatiua, quæ diui
nam in se præsentiam & digna inuenitur
fuscipere, & sufficiens capere. Quid illa
cui suppetunt & spaciosa deambulatoria
ad opus tantæ maiestatis? Non est profe
cto intricata forensibus causis curisq; se
cularibus, nec certe ventri & luxuriæ de
dita, sed nec curiosa spectandi, nec cupida
omnino dominandi, vel etiam tumida do
minata. Oportet nanque prius omnibus
animam esse vacuam, vt cœlum fiat
& habitatio DEI. Sed & odio vel inuidiæ,
aut rancori minime prorsus indulgen
dum, quia in malcuolam animam non in
troibit sapientia. Denique, necesse est eam
crescere ac dilatari, vt sic capax Dei fiat.
Sapien. 1

Porro, latitudo eius, dilectio eius, sicut
ait Apostolus: Dilatamini in charitate. 2. Cor. 6
Nam etsi anima, cum sit spiritus, minime
corpoream recipiat quātitatem, tamen cō
fert ei gratia, quod negatum est illi à natu
ra. Crescit ergo spiritualiter, non in sub
stantia, sed in virtute, crescit in gloria, cres
cit in templum sanctum in domino. Vn
de Augustinus ad dominum loquens in
libro Soliloquiorum, ait: Anima nostra
ita facta est capax maiestatis tuæ, quod à
te solo, & à nullo alio possit impleri. Cū
autem habet te, plenum est desiderium exte
rius, & iam nihil aliud quod desideret exte
rius, restat. Veruntamen væ animæ misera
ræ, cui demerito proprio tanto bono pri
uari, & exercitio tam dulcifluo contigerit
defraudari. Huius enim in sua pace & qui
ete, amaritudo amarissima cum Ezechia
rege proprias calamitates deflente. Nam
super hoc verbo dicit Richardus: Quod
magna amaritudo est in cōuersione, cum
quis seculo renuncians ad religionem cō
uertitur: maior tamen in tentatione, cum
abnegans semetipsum, innumeris inimi
ci tentationibus fatigatur: maxima vero
in æternæ & internæ dulcedinis expecta
tione, & impatientis desiderij dilatatione?
Quando in pace illa, quæ exuperat omnem sensum, ex parte degustata, ad illam
tamen plene non admittitur. Multum
quidem vexat hominem, cum relinquitur
amor mundi: multo tamen amplius cruci
at, cum calcatur amor sui. Veruntamen su
per omnia transfigit & penetrat cor homi
nis & excoquit desiderij æstibus amor
Dei. Hæc ille:

Aliud signū est cœlum & habitatio Dei.

Esai. 38

Tertium denique signū amoris huius
est

est, impetuosa quædam & inusitata, subita frequensq; cordialis attractio, quæ perficitur violentissima quadam vi amoris sensualis in exercitijs spiritualibus: Quia cor amantis ex tunc magis est vbi amat, quàm vbi animat, ita quod mirabilibus amoris gestibus ad dilectum, quasi saliendo properare videatur. Vnde discipulus in Horologio sapientiæ gradu præuentus huius amoris ait inter alia: Cor mihi o amor abstulisti & dilecto dedisti, eique tam inseparabiliter conglutinasti, quod me certis temporibus quodammodo reli quisse putetur. Sed ad hunc gradum amoris non peruenitur, nisi prius potentiæ rationalis animæ per exercitiorum frequentiam ad pristinam perfectionem quodammodo fuerint reductæ. Pro quo sciendum, quod ratio nostra cæca facta est, vt fæpe velit malum pro bono. Voluntas fœda & instabilis memoria, sic quod magis quærunt in fœdis delectari & vilibus occupari, quàm DEO suo vacare.

Deformatio ui tiũdiæ.

Sed ipsa ratio in pristinam perfectè reformatur, cum per mentis excessum supra se rapitur, & lumine diuinæ intelligẽtiæ illustrata, oculo perspicacissimo DEVM, quantum possibile est, contemplatur. Voluntas in pristinam puritatem constituitur, cum per liberi arbitrij conformitatem adhærendo, in amorem diuinum mirabili transmutatione penitus absorpta, spiritus vnus cum DEO efficitur.

Reformatio uiũ diæ.

Memoria denique debite perficitur, cum in dilectum suum totaliter abstracta, suique & omnium inferiorum oblita, veram iam deguftare sapientiam incipit, ac inebriata dulciter ab vbertate domus dei, feliciter in DEO requiescit. Nam iste gradus amoris in voluptate spiritualium delitiarum perficitur. In qua voluptate cor & omnes sensitiuæ potentiæ tanto profluuio voluptatis internæ potantur, quod æstimat se fidelis anima, diuini amoris amplexibus penitus obuolutam: Nimirum cum hæ delitiæ maiores sint cunctis mundi voluptatibus, etiam si omnes vna creatura capere posset: ideoque voluptas illa statim ebrietatem ingerit, dicente sponso: Bibite amici, & inebriamini charissimi.

Cant. 5.

Ibi plerunque reperitur Beniamin adolescentulus in mentis excessu, quia mentes

Psa. 67.

pondum in talibus exercitatæ, diuinę dulcedinis vbertatem sustinere non præualent. Est enim ebrietas spiritualis quædam vberior affectiui saporis & internæ voluptatis in corde receptio, quàm ipsum cor potest digerere, aut desiderium exoptare. Cor enim humanum diuini amoris tripudio, vel diuinæ fruitionis desiderio valenter inflammatum, hiantibus arterijs in se dilatatur, & velut inter angustias pectoris coarctatum, per ardoris violẽtiam extra se potenter erumpit, & amoris flammam, quam in se sentit, volens nolensq; per indicia exteriora eructuando vel resoando manifestat, ac totum hominem sua violentia commouendo concutit.

Ebrietas spiritalis.

Quo profecto spiritu æstuantes Apostoli musto videbantur pleni, quod vtique nouas lagunculas diffrumpere solet. Quia talis feruor inexpertis & nondum exercitatis mentibus primitus infusus, minime valet cohiberi, quin per inusitatos gestus foras erumpat, sicut vinum nouum in vase positum, primitus ebullit, quod idem inueteratum quiescit. Quidam enim cantibus diuinis, & quidam vberibus lachrymis ac singultibus, aut vocibus multifarijs inusitatis indicant vbertatem dulcedinis. Quidam etiam multimodis membrorum inquietis gestibus & importunitatibus occupantur, ita quod coguntur discurrere, saltare, manibus plaudere, membris tremere, vel alia quæque secundum vsum communem inusitata perficere. Et hæc delicioſior est vita secundum cordis affectionem, quæ potest haberi ab homine. Nam quidam eius voluptate intra se liquescunt, ita quod non remanet vox neque sensus. Quidam etiam tanta replentur vbertate, quod cor eorum quasi vas culum musto plenum absque spiraculo subitam minetur rupturam.

Actor. 2.

De sexto scalari gradu amoris, qui dicitur Amor feruidus. Caput XXXVI.

VAERIT doctor sanctus secunda secundæ, quæstione centesima octogesima. Vtrum ipsa contemplatio, quæ est officium proprium amoris diuini, dilectatio-

nem habeat, præsertim cum omnis contentio & omne certamen delectationem impediat: & vt dicit Gregorius super Ezechielem: Anima cum DEVM contemplari nititur, velut in quodam certamine posita, modo quasi exuberat, quia intelligendo & sentiendo, de incircunscripto lumine aliquid degustat: modo vero succumbit, quia deguſtando iterum desinit. Ad hoc breuiter respondit ibidem, quod eorum contemplatio potest esse delectabilis duplici ter: primo ratione ipsius operationis, qa vnicuiq; delectabilis est operatio sibi conueniens secundū propriam naturā vel habitum: sed contēplatio veritatis competit hoī secundum suam naturam, prout est animal rationale. Ex quo contingit, q̄ oēs hoies naturaliter scire desiderant, & p consequens in cognitione veritatis delectantur. Sed adhuc magis fit hoc delectabile, habenti habitum sapientiæ & scientiæ. Ex quo accidit, q̄ fine difficultate qs contemplatur. Secundo vero redditur cōtemplatio delectabilis ex parte obiecti, in q̄ntum scilicet quis rem multum amatā cōtemplatur. Sicut etiam contingit in visione corporali, quæ delectabilis redditur, nō solum ex eo quod ipsum videre sit delectabile, sed ex eo quod etiam quis vidit personam amatam. Cum ergo vita contemplatiua consistat in contemplatione Dei, ad quam mouet intēsa charitas, hinc est q̄ vita contemplatiua delectabilis redditur, non solum rōne contemplationis cius, cuius pulchritudinem sol & luna mirantur, sed etiam ratione diuini amoris, qui sc. ex contemplatiōe semper intensior redditur. Et ideo quantum ad vtrunq; delectatio illius excedit omnem humanam delectationem, eo q̄ delectatio spūalis potior est, quàm carnalis: & amor ille q̄ DEVS ex charitate diligitur, omnem alium amorem excedit. Præterea, licet certamen illud, quod prouenit ex contrarietate rei exterioris, impedit illius rei delectationē (non enim quis delectatur in re contra quam pugnat) in re tamen pro qua pugnat, cum illam adeptus fuerit quis, in ea magis quàm in aliqua alia (cæteris paribus) delectatur: sicut dominus gratulatur de oue prius perdita & reinuenta. Et ideo vita contemplatiua præcipue terminatur ad delectationem: nec mirum, cum per cū nobis fit quædam incheatio prelibatio q̄ futuræ beatitudinis, quæ tunc hic incipit & in futuro perficietur. Vnde Philosophus licet gentilis decimo Ethicorum, in contemplatiōe optimi diligibilis, posuit vltimam felicitatem hominis. Ergo, Amice ascende superius.

Contēplatio ut de lectet dupliciter.

Ignis (vt ait commentator super Dionysium de cœlesti hierarchia) ex natura sua vim habet, inferiorū ad superiora attractiuam. Nam ipsam materiam in quā agit, rarefaciendo dissoluit, ac caloris sui violentia sursum trahit: propter quod dicitur deorsum pascens, & sursum trahēs. Faciendo nanq; motum à centro ad circūferentiam, dissoluit terrestria in aquosa, & aquosa in aerea, & aerea in ignea. Et sic inferiora ducit ad media, & media ad sua superiora. Quæ proprietas apte nobis denotat gradum huius amoris, qui dicitur feruidus. Quia, secundum Linconiēsem, feruere dicuntur, qui expresso calore sursum supra se feruntur, sed in se proprio pondere recidunt: sicut olla posi intensum calorem, ebullire tandem incipit & feruere, eo quod aqua calore ignis sursum fertur, sed suo pondere mox ad ima recidit. Sic nimirum qui tandem ex accepta spiritus sancti gratia, supra se feruntur in Deum, & ex proprio pondere recidunt in se ab actuali supra se eleuationem talia, inquam, vicissitudinantes congrue dici possunt, spū feruētes. In hoc autem amoris gradu frequenter in quibusdam, præsertim naturaliter impetuosis, dum sese fideliter exercitauerint, exurgere solet tanta vehementia spūs & ardoris, q̄d ex ea quandam mirabilem cordialis sanguinis ebullitionem, & naturæ concussionem patiuntur. Quæ profecto ebullitio, multum est nociua ac læsiua naturæ, cordis viuacitatem tandem debilitans, ac eius meatus & cōcauitates mirabiliter comprimens, vt sanguis ex tali ebullitiōe corruptus egressum inuenire nequeat, & ita interiora cordis inficit. Quare tales, vt frequenter, posimodū efficiunt ex compressione cordis melancholici, & remanent tristes, qa natura iam gratiā adiuuare non potest, vtpote propter pressuram cordis lethali tristitiæ subdita. Sicut enim naturaliter ex lætitia cor aperitur, ita quoque ex tristitia clauditur: nec lætitiam cōcipere potest, nisi denuo aperiatur.

Ignis habet tractiuā.

Feruere qui dicitur.

Et

Et ideo talibus caute & discrete est agendum, ne naturam ante tempus destruant. Cæterum quia talis amor tam viuaciter exuberat, exteriorem hominem velut emortuū & sopitum reddit, ita quod nec plene suimet oblitus, nec vere compos sui comprobatur, secundum illud Canti ci Canticorum: Ego dormio, & cor meū
Canti. 5 vigilat. Dormio scilicet secundum exteriorem hominem, & cor intus vigilat. Sicut cū aliqui incipit dormire, ea quæ circa se fiunt, aliquo modo sentit & intelligit, sed non aduertit. Quia cum amantissimam domini præsentiam, & amplexus eius suauissimos præsentit, tunc omnia impedientia subito deserit, & eliminat, et ad eum, vnde omnia dona perfecta & optima profluunt, se toto corde conuertit: ficq; ntox diuinæ visitationis & allectionis beneficium consequitur. Quo Deus affectum cordis, & omnes animæ vires sursum trahens, ac ad suam vnionem alliciens, cor amantis in tātum afficit & delectat, quod toto mox affectu, hiantibus arterijs se expandit. Et omnes animæ vires, ad pacis & charitatis + vniciniumto
+ Alias, vinculū. se nisu disponūt & ornant. His igitur & similibus anima fidelis tam efficaciter intendens, quid mirum, si interim omnium exteriorum obliuiscatur?

Amoris feruidissimi tria. Huius quoq; amoris, ad maiorem eius dentiam tria signa possunt assignari. Primum est, viuacissimus quidam cum spiritu diuino conflictus, eo quod iste sine me
Gene. 32 dio feliciter cum Deo suo luctari didicit, vt habetur figuratiue in Iacob luctante cū angelo vsque mane. Veruntamen in hac lucta, pfertim amoris huius, spiritus noster quodammodo se per modum habet agentis: quia spiritus Dei, velut infirmiorem se simulans cedendo, pleniorem luctandi facultatem & materiam administrat, & vberiorem amplexus sui copiam spiritui nostro offert. In cuius etiam figura angelus aduersus Iacob se non posse p̄ualere fingebat, dicens: Dimitte me, quia iam ascendit aurora. Cui Iacob: Non dimittam te, nisi benedixeris mihi. O felix lucta, quæ talem benedictionem consequitur, in qua mentis serenitatem animæ fideli DEVS indulgere dinoscitur: vnde rosille diuinæ consolationis abundantius defluit. Quo confortata & allecta, diuinam totalitatem nititur luctando profundare, fontem requirens dulcedinis huius vbertatem scaturientem. Et hinc nascitur eidem affectus quidam infatiabilis, quo præter dilectum nihil sibi sufficit, & illū in hac vita semper amplius attingere cupit: quia secundū Richard. charitas ista semper inuenit quod adhuc concupiscere possit, & quicquid fiat, desideriū ardentis animæ non satiat. Nam infatiabilis animæ sitis, bibendo non sedatur, sed irritatur, vt semper dilectus ardentius requratur, & inde conflictus ille spiritui causatur. Nā dicit Hugo, quod Deus desideriū nostr̄ prouocat & inuitat vt augeat, quā do amorem suum in nobis excitat, sed fu giendo, vt sequamur inflāmat. Tale enim est cor hominis, vt si quod diligit adipisci non valet, ampliori desiderio inardescat.
Cant. 2. Sic eñ in Canticis sponsus aduenies stāt post parietē, prospicit per fenestras, vt qua si lateat & nō lateat. Mittit manū suā per foramē, tangit sponsam, & voce tenui vocat eam, & ait: Veni. Illa vt audit sponsum adesse, surgit mox, festinat, aperit brachia ad amplexum, liquescit anima, feruent p̄ cordia eius, exultat, gaudet, tripudiat. Sed ille dum teneri putatur declinat, & subito quasi de medijs elapsus amplexibus fugit. Quid est hoc: Dū non quæritur, quæritur: dum non vocatur, venit: dum autem quæritur declinat: dum vocatur fugit: Diligit autem & ideo venit, sed quia hic nō diligit, id est, in hoc mundo, in hoc exilio, ideo fugit. Sed vocat nos ad terram suam, quia talis amor non decet patriam istam. Nam iucundus amor amœnum locum requirit. Anima vero vicissitudinis huius non ignara, dum sponsi gratam præsentiam subtractam senserit, licet dolenter hoc sustineat, diffolui cupi-
Philip. 1 ens, & esse cum CHRISTO, fidem tamen, quam erga sponsam habuit non derelinquat, sed omnem diligentiam adhibeat, qualiter irreprehensibilem & immaculatam sese conseruet, quasi turtur solitaria, gemens, et ad gratam eius p̄sentiam aspirans. Pro quo notandum, secundum
Contēplationis gratia vere cuitur. Richardū libro de contēplatione. Quod qui ad gratiam contemplationis proficit, cum illam sibi vltra solitum subtrahi sentit, est quod facere debeat, vnde ad illam recuperandam adiuuari valeat.

Debet autem intensis meditationibus in se cordis exultationem reparare,& impe sa sibi diuina beneficia ad mentem reuocare,& ex hoc se ad profundam gratiæ actionem instigare:ficq; tandem internũ illud spiritualis harmoniæ organum,ex intimo affectu,in diuinas laudes relaxare. Vnde Elizæus de verbo domini requisitus,cum spiritum prophetiæ sibi sensisset deesse,psalterium fecit adduciquo psallẽte,mox in eum infiliuit spiritus prophetiæ. Sic & tu fidelis anima,mentalibus delitijs assueta,quæ soles ad theoricos quosdam excessus subito quodam gaudiorũ tripudio subleuari,huius exemplo disce, quid agere debeas,vt sub necessitatis articulo,velut ad manum habeas, quo te ad assuetas delitias reparare valeas. Quid enim per psalterium,nisi quandam in Deum cordis exultationem accipimus? quæ tunc adducitur,cum prouida meditatione cordis,ex recordatione diuinorum beneficiorum exultatio reparatur. Psallimus autem,cum ex magno cordis tripudio in diuina præconia iubilamus. Vnde Psalmista ait:Sacrificiũ laudis honorificabit me, & illic iter,quo ostẽdam illi salutare Dei. Ex tunc enim præ nimietate gaudij mẽs se iam incipit ab omnibus inferioribus suspendere, & ad cœlestia contemplanda quadam alienatione sui tranfire. Est & alius modus, secundum eundem Richardum,recuperandi gratiam contemplationis,scilicet per compunctionem, quæ procedit ex corde deuoto,de quo tãgit Bernard.super Cantic.dicens inter alia:Si cui nostrum cum sancto propheta, Deo adhærere bonum est:& vt manifestius loquar,si quis in vobis est,ita desiderij vir,quod cupiat dissolui & esse cum Christo,cupiat autem vehementer, fitiat ardenter,assidue meditetur,is profecto non fecus,quàm in forma sponsi,suscipiet verbum in tempore visitationis,hora videlicet,qua solet intus astringi quibusdam sapientiæ brachijs,atque inde sibi infundi sentiet suauitatem sancti amoris. Siquidem desiderium cordis eius tribuetur ei, sed cum vigilijs & obsecratiõibus,ac imbre multo lachrymarum quæsitus fuerit, & inuentus, subito dum teneri putatur elabitur,& rursum lachrymanti & insectanti occurrens comprehendi patitur,sed minime teneri,dum iterum subito quasi de manibus auolat. Quod si insistierit precibus & fletibus, denuo reuertetur,sed rursum mox disparebit,nec videbitur,nisi iterum toto desiderio requiratur. Et ideo licet de præsentia sponsi,posset esse frequens lætitia,non tamen præsentiæ copia. Quia etsi visitatio lætificat, molestiat tamen vicissitudo,donec deposita sarcina corporeæ molis,auolet expedita mente sequẽs dilectũ quocunq; ierit.

4 Reg.3

Psal.49

Secundum vero signum huius amoris,est quoddam ardens & vehemens desiderium dissolui & esse cum Christo,nisi saltem ex profua quadam charitatis abundantia,pro complacentia dilecti,pro salute proximi,hanc ipsam dissolutionẽ expeteret,si expediret,esse differendam,sicut Paulus subiunxit,dicens: Cupio dissolui & esse cum Christo, multo magis autem manere in carne propter vos. Et beatus Martinus: Domine si adhuc populo tuo sum necessarius,nõ recuso laborem. Veruntamen felix sponsa dissolutionem exoptat,quia nihil sibi superest quod timeat,nihil quod in terrenis placeat,& ad copiã huius amplexus vehementer aspirat, dicẽs: Heu mudana mollicies,quæ tactum meum tam miserabiliter decipiebat& ignorauit bone Iesu,quod tam suauis esset amplexus tuus,tam honestus attactus tuus,tamque delitiosum tibi coniungi. Tuus cũ dulcissime Iesu amplexus,non maculat, sed mundat,tuus attactus non inquinat, sed sanctificat. O Iesu fons vniuersę dulcedinis,quantũ habes deliciositatis & honestatis ac spiritualis iucunditatis,quando leua tuæ æternæ sapientiæ & cognitionis est sub capite,hoc est,sub illuminata ratione,& dextera tuæ diuinæ clementiæ & dilectionis amplexabitur me in voluntate. Deniq;,ratio tã vehementis & ardentis desiderij est,qa in hoc gradu amoris ipsa mens.i. superior pars rationis,mirabili quadã amplitudine dilatatur,& ad multa contemplanda spiritualiter aptificatur. Quam nimirũ cum Deus p suã præsentiam visitat, & ardor diuinæ charitatis inflammat,tunc exclusis subito cunctis cupiditatibus,& omnibus alienis occupationibus feruens dei charitas,omnia animæ præcordia intus occupat,acper suam dilectionem dilatat,vt ad capiendum & videndum

Desiderium finis huius mortalitatis.

Philip.1

& videndum Deum capax fiat. Quod vtique contingit, cum Deus, qui spiritus est, animam visitãs, præsentialiter adesse sentitur & intelligitur. Quia, vt dicit Bernardus, oculus meus intelligentia mea. Vnde dominus aduenturus, vt hospitiũ suum paratum inueniat, ipsas animæ vires adornare solet, ita quod concito memoria ditescit, intelligentia clarescit, voluntas inflammascit. Exinde mens ipsa totũ intuitum & affectum in Deum dirigit, vt ad sua intima dilectum introducat, & in optimo suo collocando constituat. Dilectus enim tuus anima mea, tunc ad intima tua ducitur, & in optimo tuo collocatur, cum ex intimo desiderio, spretis rebus vtiuersis, solus per dilectionem amplexatur. Nam quamdiu poteris ex aliena quacunq; re consolationem accipere, nondum audeo dicere, finum tuum intimum ardentissimi amoris dilectum possidere. Quod si illum introducere non sa tagis ad intima tua, quomodo te credam posse sequi ad sublimia sua? Vnde merito concludit Richardus, dicens. Quod certum signum sit tibi, quæcunq; es anima, quod dilectum tuum minus diligis, vel ab eo minus diligeris, si ad illos theoricos excessus nondum vocari, vel vocantem nondum sequi meruerit.

Tertium denique signum huius amoris est, quod sine retractione cordis pro salute proximi paratus inuenitur mori, aut quæcunq; aduersa pati. Quo fit, quod quantum ad naturam & gratiam ac æternam salutem omnes inimicos velut amicos diligat. Cuius ratio est quia dicit Augustinus libro de gratia & libero arbitrio, Quod parua charitas non sufficit ad implenda magna mandata, sed talis dilectio perfectorum est, dicente dominoMat. 5 Diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos, & orate pro persequentibus & calumniãtibus vos, vt sitis perfecti, sicut & pater vester cœlestis perfectus est. Et iterum: Vt sitis filij patris vestri, qui solem suum oriri facit super bonos & malos. Et hoc facit amor, quia dicit Hugo de arra animæ. Quod amor transfert amantem in similitudinem amati, in quantum potest, non solum quantum ad substantiam, sed etiam quantum ad operationes arduorum & difficilium.

Zelus sanctis pro zimorũ.

De septimo scalari gradu amoris, qui dicitur Amor superferuidus.

Cap. XXXVII

QVærit Richardus super tertium dist. XXIIII. Vtrum passio amoris sit essentialiter trãsformatio appetitus sensitiui, præsertim cum dicat Hugo de arra animæ. Quod ea vis amoris est, vt te talem esse ne cesse sit, quale illud est, quod amas. Et cui per affectum coniungeris, in ipsius similitudinem ipsa quodãmodo dilectionis societate transformaris. Ad quod breuiter respondet, Quod amoris passio est essentialiter transformatio appetitus sensitiui in aliquam similitudinem amati. Talis igitur amor, passio quædam est, nõ destructiua, quę assimilatur corruptioni, cuiusmodi passio secundum aliquos est odium, sed est passio saluatiua, quæ in hoc magis assimilatur generationi. Talis enim passio, est transformatio quædam patientis, in similitudinem agentis. Sicut aerem istum à luce pati, est ipsum in similitudinem lucis transformari quæ est lumen. Amoris ergo passio, est appetitiuæ potẽtiæ transformatio. In quæ, scilicet immediate est amoris passio, & hoc in similitudinem istam passionem agentis. Passionẽ autem agens, est bonum cognitum conueniẽs sensitiuo appetitui, eo modo quo obiectum est causa passionis. Et sic amor est transformatio appetitus sensitiui, in similitudinem talis boni. Ex quo plerunq; sequitur ecstasis quædam, præsertim secundum partem appetitiuam, quia secundum Dionysium, diuinus amor ecstasim facit, in quantum scilicet hominis appetitum in rem amatam tendere facit. Dupliciter enim causatur ecstasis, vt dicit sanctus Thomas I. II. quæst. XXIX. Primo, secundum vim apprehensiuam, cum scilicet ponitur extra cognitionẽ sibi proprium, vel cum ad superiora sublimatur, ad comprehendendum ea quę sunt supra sensum & rationem. Tunc enim dicitur ecstasim pati, in quantum ponitur extra connaturalem apprehensionem rationis & sensus.

Bestialis causa ecstasis.

& sensus:vel quia ad inferiora deprimitur,vt cum quis in furiam vel amentiam cadit,dicitur ecstasim passus. Secundo,secundum vim appetitiuam,dicitur aliquis ecstasim pati,cum appetitus alicuius extra se quodammodo,vigore sui impetus exiẽs in alterum fertur. Et istam ecstasim proprie & directe causat amor intensus. Primam vero facit diffusitiue, in quantum scilicet meditari facit de amico. Nã intensa meditatio vnius,causat abstractionem à cæteris vniuersis. Et dum meditatio ad amatum dirigitur,confestim charitas inflammatur, & exercitij spiritualis actualitas vigoratur. Vnde Psalmista ait: Et in meditatione mea exardescet ignis, scilicet charitatis. Amice igitur ascende superius.

Psal. 38

Ignis ut sublime petat.

Commentator super Dionysium de cœlesti hierarchia ait,q̃d ignis inter omnia elementa situm habet sublimiorem, quia ponitur immediate sub orbe lunæ. Et hoc ideo,quia naturam habet subtilissimorem & leuiorem. Et ideo dicitur excelsus à Dionysio,quia pendere carens,sublimia petit,& supeminet vniuersis. Quicquid enim corporeum est,naturaliter sub eo subsistit:vnde & flamma ignis semper se sursum,tanquam ad proprium centrũ eleuat. Est autem flamma materia ignea accensa in aerea substantia. Aer enim propter substantiæ suæ subtilitatem, & immediatam,quam habet cum sphæra ignis vicinitatem,de facili ignitur & in materiam igneam cõmutatur. Et quanto substantia aerea purior est,tanto flamma lucidior & clarior erit,ac naturæ lucis similior videbitur. Deniq;, flamma naturaliter sursum mouetur,& ab omni parte rei accensæ,linealiter in acutum sursum tendit. Et sic in extremitate sua formam habet pyramidalem & acutam. In angulo vero acuto propter cõcursum radiorum, sui caloris actionem fortius imprimit. Et ideo in summo pyramidali angulo, materiam sibi appositam citius incendit. In omnibus autem prædictis,effectum huius amoris aptissime nobis exprimit,qui gradus amoris à beato Dionysio vocatur supferuidus,de quo dicit Hugo: Nescis quoniam id quod superferuet,quadã caloris & incendij sui violentia,iactatur extra se,totaliterq; supra se,& facit motionem magnã inuisibili æstuatione:Quod enim prius actum fuerat in dilectione, cbsistentia cuncta penetrans,iam superferuidum fit,& cbullit,in semetipso stare non valens,quia etiam sese contemnendo relinquit. Nam ille qui solum hoc appetit quod amat,in illius etiam comparatione semetipsum despicit qui amat. Neque enim vere solũ illud appeteret, si vel seipsum cum illo amaret:sed hoc facere non potest,nisi magnus & singularis amor. Hic enim nec se capit,& modum nescit. Vnum autem scit, quia quisquis amat,modum habere nescit. Nimirũ:quoniam iste cum Deo suo felicius, quã prior colluctatur,eo quod spiritus diuinus sese iam profusius & vigorosius applicans,se nostro spiritui cõferre dignatur, vberiorem colluctandi facultatem indulgendo. Quod cito præsentiens anima fidelis,in illum tanta fertur auiditate,velut si totum increatum & incomprehensibile bonum,comprehẽdere niteretur, cum tamen ipsa creata sit. Et hoc ideo facit, quia amor eius modũ nescit. Sed ex hac conuersione,quanto maiori conatu dilecti totalitatem pertranfire nititur,tanto profundius ab eodem feliciter absorbetur. Sicut à simili piscis ad fluuiatilis hamũ escatum deglutire cupiens, protinus capiens capitur & sursum ad littus attrahitur. Hinc etiam amor iste vocatur alio nomine amor violẽtus,eo quod amoris huius aculeus mentem hominis medullitus penetrat, & affectum flammigeris anhelationibus transuerberat, adeo quod æstum desiderij sui cohibere non præualens,impetu vigorosissimo sedule superferuet,& humanæ naturę violentiã non modicam inferat,quia sic amantem in amatum importunitate sua transformare nititur. Nam charitas,vt dicit Abbas Ioannes,secundum qualitatem est similitudo,quantum hominibus possibile est:secundum operationem vero est ebrietas animæ:secundum autem proprietatẽ est fons fidei,abyssus longanimitatis,& mare humilitatis.

Flammæ naturæ.

Amor violentus.

Amor supferuidus.

Amoris supferuidi signa.

Huius igitur amoris ad maiorem cuius dentiam,tria signa possunt assignari:quorum primum est, quotidianus excessus in jubilum mentis,de quo dicit Psalmista:Beatus populus qui sit iubilationem.

Psal. 88

Iubilus

Iubilus. Iubilus autem, secundum Gregorium. XXXIIII. Moralium dicitur, quãdo gaudium ineffabile mente concipitur, quod nec absconditi potest, nec sermonibus aperiri, & tamen quibusdam motibus prodi tur, quamuis nullis proprietatibus expri matur. Vnde Psalmista ait: Beatus populus qui scit iubilationem, non qui loquitur: quia sciri quidem mẽte potest, sed dictu exprimi non potest. Per illam quippe sentitur, quod vltra sensum est, & cum vix ad hoc contemplandum sufficiat cõscientia scientis, quando ad hoc exprimẽdum sufficeret lingua dicentis: Hæc ille. Vnde in hoc gradu amoris plerunq; mẽti datur quædam simpla & vniformis serenitas, nullis qualiumcunq; formarum discretionibus variata. Per quod, inquã, simplex & serenum infusum sibi lumen, inuenit se penitus recollectum, stabilitũ, penetratum, & ancoratum, ac in diuinam vnitatem per amorem & intentionem seren issimam totaliter inclinatum. Et ex eo per consequens, spiritualis quædam claritas exoritur, partem intellectiuam illuminans, et reuelans in cunctis virtutibus luculentissimam veritatem. Quam reuelationem qui acceperit, necessario reuelationibus vel attractione supessentiali nõ indiget. Is igitur super omnia considerare debet diligentius, an perfectam Christi similitudinẽ gerat in omnibus. Quia per hanc spirituale claritatem intellectus noster ad quæuis virtutum exercitia cognoscenda, & arcana sacræ scripturæ discretionis acumine penetranda, diuinitus illuminatur. Porro, beatus Augustinus huiusmodi dulcedine quandoq; prẽuctus, aiebat: Quid est illud dulce, quod in recordatione Dei mei me tangere solet, & tam suauiter afficere, vt iam quodã modo totus à memetipso alienari & (nescio quo) abstrahi incipiam: Subitó innotuor, & totus immutor, & bene mihi esse incipit, vltra quàm dicere sufficiam. Exhilaratur conscientia, in obliuionem venit omnis præteritorum dolorum meorum memoria. Exultat animus, clarescit intellectus, cor illuminatur, desideria iucundantur, iam iamq; alibi (nescio vbi) me esse video, & quasi amplexibus amoris intus teneor, & nescio quid illud fit. Et cum retinere illud semper & nunquã perdere, toto nisu laboro, luctatur quodammodo delectabiliter animus ne recedat ab eo, quod semper amplecti desiderat, quasi in illo desideriorum omnium finem inuenerit, & ineffabiliter exultat. Nunquid non ille est dilectus meus? Vere ipse est dilectus meus, q visitare me venit, non vt totũ infundat, sed vt gustandum præbeat: nõ vt impleat desiderium, sed vt trahat affectum. Cũ igitur anima fidelis internam illam dulcedinem degustat, nihil mirum, si amore dilecti totaliter æstuat, dicens cum Psalmista: Quẽadmodum desiderat ceruus ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te Deus. Et ex hoc impetu feruoris ire supra semetipsam nititur, & ideo bene amor supseruidus nominatur: sed ad infirmitatis suę tenebras concito fracta relabitur, ficque diuersis vndarum fluctuationibus agitatur. *Psal. 41*

Expectatio amantis dicitur tædiosa.

Secundum proinde signum huius amoris sunt expectationes tædiosæ. Quia dicit Linconiẽs. super VII. cap. angelicæ hierarchię. Quod amore tendente in rem amatam, nihil velocius, nihil acutius, nihil penetrabilius, nihil subtilius reperitur. Quia natura sua non quiescit, donec supernaturaliter penetrauerit totam profunditatem, & pertranserit amabilis totalitatem, quantum potest. Et ideo quando cursus amoris huius impeditur, vel in modico retardatur, tota mens cõcussa turbatur, & expectatione sua tædeatur, eo quod taliter amanti nimis longa videtur omnis mora, & omnis expectatio redditur onerosa. Et quoniam amor iste cũcta respuit, quæ aliquo modo officium illius & exercitium impediunt, ideo præter amatum, vniuersa fastidium ingerũt. Omnia, inquit apostolus, arbitratus sum vt stercora, vt Christum lucrifacerem. *Philip. 3* Hinc etiam expellit omne desiderium, excludit omne studium, violenter opprimit omne exercitium, quod affectui suo & fini præoptato non militat. Nam quicquid agit, quicquid cogitat, intolerabile videtur, nisi in vnum desiderij finem concurrat. Neque id mirum, cum dicat Bernardus, Quod anima quę didicerit & accepe rit semel à dño, intrare in semetipsam, & in intimis suis Dei præsentiam suspirare, & quærere faciem eius: talis, inquam, nescio

an gehennam ipſam experiri ad tempus horribilius pœnaliusve ducat, quàm poſt ſpiritualis ſtudij huius ſemel guſtatam ſuauitatem, exire denuo ad illecebras & moleſtias carnis. In cuius perſona dicit ſponſa in Canticis: Exui me tunica mea, & quomodo induar illa? laui pedes meos, & quomodo inquinabo illos?

Canti. 5

Tertium deniq; ſignum huius amoris ſunt, alta deſideria. Cuius ratio eſt, qa ſecundum Auguſtinum, Omnia pondera ſuis aguntur, & loca ſua petunt, gratia deorſum vt lapis, & leuia ſurſum vt ignis. Sed quod eſt pondus in corporibus, hoc eſt, amor in ſpiritibus. Amor meus pondus meum, eo feror quocunq; feror. Dono tuo accendimur, et ſurſum ferimur, inardeſcimus, & intus aſcendimus per aſcenſiones in corde ad pacem Hierusalem. Hæc ille. Et ideo quanto magis amor accenditur, tanto pariter & anheloſa deſideria ſurſum perfectius efferuntur & attolluntur: nec quieſcunt, donec ad amati gratum amplexum & vnionem peruenerint. Ac per hoc in tanta celſitudine vitæ perfectioris per deſiderium ſe ſubleuant, & id intolerabile eſſe iudicant, quicquid illud exterius non ſonat, quod intus amat. Ea vero quæ ſuis affectibus militant atque ſubſeruiunt, quaſi raptu velociſſimo, in ſublime ſpiritualis intelligentiæ ſecum portant. Quia nimirum in hoc amoris gradu contemplatiua mens, in DEVM tam profunde ſubleuatur, quod ipſa viuacitas intelligentiæ diuinitus irradiatę, metas humanæ induſtriæ tranſcendit, licet tamen in mentis alienationem plene non tranſeat, ita quod & ſupra ſe fit quod videat, & tamen ab aſſuetis penitus non recedat. Mens enim præſentia ſui creatoris viſitata, & ex eius amore dulciflue dilatata, propter feruidam Dei charitatem, quam ſentit in ſe natam, vltra ſe continere non prævalens, intuitu mētali ſurſum ſe librat, & illum à quo tam dulciter viſitatur, videre deſiderat. Cum igitur ſic ſurſum eleuata dilectio ſuo per amorem feruidum perſeueranter inhæſerit, inter illius brachia, tādem ſuauius ac profundius conſcpiri iam incipit, ita quod non ſolū delectabiliter, ſed & tenaciter DEO tunc inhærere ſe ſentiat, adeo quod viquadam abſtrahitur à ſenſu viſibilium & memoria. Quia ſapor ille mentem ſpiritualibus delitijs inebriat, & ab exterioribus abſtractam, ſua virtute deo conglutinat. Et quāto amor vehementior, & intelligentia lucidior, tanto validius, ac profundius mētem in ſe rapit, quouſq; tandem animus cuncta quæ ſub Deo ſunt abijcit, & in ſolo diuinæ contemplationis radio libere ſe figit, licet breuiter in quodam velut coruſco luminis cœlitus emicantis fulgore. Quia corpus quod corrumpitur, aggrauat animam, & deprimit terrena inhabitatio ſenſum multa cogitantem. Quantō tamen feruentius ab inferiorum memoria noſtra mēs ad ſuperna ſuſtollitur, tanto perfectior erit deductio, & lucidior contemplatio ac plenior, ſuauior, prolixi orq; diuinorum amplexuum felix inhæſio. Quia ſimul vtriſq; noſtra mens intenta eſſe non poteſt, eo quod ad inuicem ſicut lux à tenebris diuiſa permanent.

Deſideria alta animæ amantis.

Sapien. 9

Ex hac igitur ſubleuatione mentis & puritate contemplationis, in tantum homini accreſcit eſuries amoris, quod per exceſſum ſui ipſius ſe iugiter immolādo, tandem in operatione ſua deficiat, & extremo ſpiritu defeſſus ab amoris igne reſolutus, quodammodo dulciter annihilatur. Eſurit enim Deum plene deguſtare, quem tamen capere nullo conamine prævalet, ſed in ſingulis diuinis irradiationibus, ipſe met à DEO comprehendi tur, & recenti ſemper amoris tractu in dilectum trahitur: ſicque viribus propriis paulatim deſtituitur, ſicut Pſalmiſta loquitur de affectu regni cœleſtis. Quam, inquiens, dilecta tabernacula tua domine virtutum, concupiſcit & deficit anima mea in atria domini, ſicut vua in torculari preſſa deficit, ſcilicet à ſe fluens in naturam vini. Vnde idem ait: Deficit in ſalutare tuum anima mea. Defecit, inquam, à ſe fluendo per amorem in ſalutare tuum, id eſt, CHRISTVM. Et ex illo tractu amoris diuini talis eſuries in eo iugiter renouatur.

Eſuries amoris quæ.

Pſal. 83

Pſal. 118

De octauo ſcalari gradu amoris, qui dicitur Amor liquidus.

Cap. XXXVIII.

Quærit

VArit doctor sanctus prima secundæ quæstione XXIX. Vtrum amor causat mutuam inhæsionem, vt scilicet amans sit in amato, & e conuerso: sicut de amore supernaturali dicit Ioannes in Canonica sua: Deus charitas est, & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo. Nō enim videtur possibile, quod continens sit contentum. Ad hoc respondet ibidem, Quod effectus mutuæ inhæsionis dupliciter intelligi potest: Primo, quantum ad vim apprehensiuam, & sic amatum in amante est sicut dicitur, in quantum amatum immoratur in apprehensione amantis, secundum illud ad Philippenses: Eo quod habeam vos in corde. Sic enim amatum est in amante, in quātum est impressum in affectu eius per quandam complacentiam. E contra vero secundum eandem vim, amans est in amato, in quantum amans non est contentus amati superficiali apprehensione, sed singula, quæ ad amatū pertinent, intrinsecus nititur disquirere: & sic ad interiora illius ingreditur, sicut de spiritu sancto (q amor est) dicitur prima ad Corinth. Quod omnia scrutatur, etiam profunda Dei. Secundo, quantum ad vim appetitiuam, amatum esse dicitur in amante, prout est per quandam complacētiam in eius affectu, vt in eo vel in bonis eius, per præsentiam eius delectetur, vel etiam in absentia per desiderium: & hoc propter amati complacentiam interius radicatam. E contra vero amans est in amato, Primo, per amorem concupiscentiæ, quę scilicet non requiescit in quacunq; re extrinseca, aut superficiali adeptione vel fruitione amati, sed quærit amatum perfecte habere, quasi ad intima illius peruenies. Vel, Secundo per amorem amicitiæ, quo scilicet reputat bona vel mala amati sicut sua, vt quasi ipse in amato suo videatur bona vel mala pati & affici. Et ideo proprium est amicorum idem velle & idem nolle, ac in eodem contristari & gaudere, secundum Philosophum nono Ethicorum, & secundo Rethor. vt sic in quātum quæ sunt amici, sua æstimat, amans videatur esse in amato, velut idē factus in eo. O felix inhæsio, qua DEO sic inhæret, quia cum eo spiritus vnus efficitur. Amice ergo ascende superius.

1. Ioan. 4

Adhesio mutua ut exerceat

Philip. 1

1. Cor. 2

Amans ut sit in amato.

Secundum naturales, ignis ex sua subtilitate virtutem habet sui cum alio corpore immediatissime vnitiuam, veluti si quodammodo materia vniretur suæ formæ, vt patet in ferro ignito & carbone in flammato, in quibus talis coniunctio vtriusque perficitur, quod inter vuius & alterius subsistantiam, sensibilis differentia non habetur. Et hoc ideo, quia inter omnia elementa, ignis minimum habet de materia, & plurimum de forma, ita quod propter suam subtilitatem, videtur quasi non habere corpulētiam. Additus enim alteri corporali, non videtur ipsum augere, quia ferrum nō inuenitur maius ignitum, quàm frigidum, eundem cum illo locum occupans, & gradum huius amoris, qui liquidus dicitur, apte nobis designans, quo scilicet spiritus amantis & amati felici copula in inuicem fluunt. Nā in amore liquido ipsa mens in abyssum amoris diuini rapitur. Quo scilicet absorpta, sese cum omnibus creatis perfecte relictis, tota liquefiens, in æternum amorem effluit. Dumique ab illo diuini amoris incendio circundatur & intime penetratur, tunc vndique vehementer inflammatur. Et sic animus humanus seipsum exuens, diuinum quendam affectum induit, ac inspectæ pulchritudini configuratus, totus in aliam figuram transit. Sicut enim ferrum naturaliter nigrum & frigidum, dum in ignis incendio moram facit, paulatim nigredinem deponit, & ignis in se similitudinem trahit donec totum liquefiat, & à se deficiat, ac in aliam penitus qualitatem transeat: sic anima diuini amoris incendio penitus absorpta, prius incalescens, tandem incandescit & liquescit à priori statu pene deficiens, & sic vnus cum DEO spiritus efficitur, quia in se tota liquefit, & in illum, quem diligit tota liquescens, fluit. Vnde, sicut ignis in se materiam conuertit in quam agit, sic amor diuinus animam in se conuertit, quam accendit. Et sicut varia metalla ignē resoluta, pariter in vnum cō fluunt, sic DEVS & anima inter se longe diuersa in vnum spiritum per amoris ignem confluunt. Quia ex hoc igne amorosa corda liquescunt, liquescendo deficiunt, deficiendo transeunt, transeundo vniuntur, & vnita perficiuntur, dum in

Ignis ut habeat vim immediate unitiuā.

illam vnitatem transeundo perueniunt,
Ioan. 17 quam Iesus à patre postulans, ait: Rogo pater vt vnum sint, sicut & nos vnum sumus. Ita hic liquidus amor post felicem luctam consequitur benedictionem, nec iam de cætero velut agens luctam continuat: sed potius ab affluentia diuini spiritus, luctam patiendo prosequitur, eo quod omnibus viribus, ab actionibus suis sabbatisantibus & veluti penitus destitutis, sola virtus amatiua superior negocium suum prosequi nititur, donec ad intimum amplexum dilecti perducatur, & illic tandem ipsa feliciter absorbeatur.

Amoris liquidi signatura, affectiones ecstaticæ.

Cæterum, amor ishuius similiter tria signa possunt assignari. Primum signum sunt affectiones ecstaticæ: Quia, secundū Dionysium, talis amor in Deum tendens est faciēs ecstasim spiritus, eo quod amor non permittit tales amatores esse suipsorum per mentis sobrietatem, sed eorū qui amantur per mentis excessum. Et ideo qui sui non sunt, sed aliorū, extra se sunt. Hinc etiam dicit Bernardus. Quod nō est præsentior spiritus vbi animat, quàm vbi amat. Hunc autem excessum charitas facit, quæ per fortissimam suam inclinationem tendentiam causat vehementem in rem amatam. Vnde dicit Vercellen. in prologo super Cant. adducens illud Apostoli. Viuo autem, vita naturali, iam nō
Galat. 2 ego. Permutationem enim excessiuam ad æternitatis immensitatē, quasi absorptus & officio proprio suspensus dimoueor, doceor, & regor vita supersubstantiali, cui vnior, qua repleor: viuit autē in me Christus, id est, sicut anima sobria me regit naturaliter, & disponit ad omnem actum inferiorem, sic virtus Christi, cui vnior, gratuito me viuificat, & ad omnia disponit. Et hoc dixit sicut verus amator, qui in solum summe & vere diligibile bonū immediate, & propter ipsum solum super intellectualiter tendit. Et hic quidem amator diuinum continue petit osculum illud quod sponsa p̄mittit in amoris Cāntico, dicēs: Osculetur me osculō oris sui.
Cantic. 1 Super quo verbo dicit Bernardus: Ego arbitror neminem facile scire, quid sit hoc osculum, nisi qui accipit. Est quippe mānna absconditum: & solus qui edit, adhuc esuriet. Fons est signatus, cui nō communicat alienus, sed solus qui bibit, adhuc sitiet. Non est cuiuslibet hoc minis, sed si qs
Ioan. 4 semel ex ore Christi susceperit, probabile habet experimentū, quod profectò solicitat & cogit amplius ad petēdum. Hoc osculum, sola & rara perfectio experitur. Oportet enim sponsam Christi, quæ prę sumit hoc osculum petere, spōsum suum amare caste, amare sanctè & ardenter. Caste, vt ipsum solum & non alium amet, petat vel quærat. Sanctè, quia non in con cupiscētia carnis, sed in puritate spiritus. Ardenter, vt ita amore sponsi inebrietur, quod maiestatem non cogitet. Nam si cogitaret, non præsumeret hoc osculum petere veluti ab æquali, ab eo qui respicit terram & facit eam tremere. Hoc autē oscu-
Psa. 103 culum, nihil aliud esse credimus, nisi spiritum sanctum, ad cōsolationem animæ sanctæ missum. Sicut enim osculantium spiramen permiscetur, vt vnus anhelitus iudicetur, sic spiritus sanctus spiritui nostro inmissus, fit vnus spiritus cum eo.

O felix sponsa, quæ tali copula digna iudicaris. Nā si viderit te sponsus ad amorem suum inardescere, & impatienti desiderio pallescere, accelerabit ad te & ad copulam mutuam se offeret, præbebit oscula, iunget amplexus. O lætam diem taliū nuptiarum, & felix sponsa tali coniugio digna. Nihil mir̄, si tunc sponsus & spōsa cantant amoris cantica. Dicit autē Bernardus. Quod illa amoris cantica, sola vnctio docet, addiscit experiētia, experti cognoscunt, inexperti inardescunt. Non est enim strepitus oris, sed iubilus cordis, non sonus labiorum, sed motus gaudiorum, voluntatum, non vocum consonantia, sola quæ cantat & cui cantatur, audiunt, id est, sponsus & sponsa, Christus & anima. Qui autem donum hoc consequi desiderat, oportet cum esse in spiritu cum
Apoc. 1 Ioanne, qui ait: Ego Ioannes fui in spū. Super quo dicit Richardus, Quod hoc est *Spiritū esse in ſpiritum* spiritum in spū esse, semetipsum intra se *ſe* metipsum totū colligere, & ea quæ circa *vitu ſē* carnem vel in carne geruntur, interim pe- *ſie.* nitus ignorare. Talis em̄ illis solis inter- *Spiritū* est per memoriam & intellectum, quæ in *eſſe ſine* spiritu vel circa spiritum actitantur. Spi- *ſpū quid* ritum aūt esse fine spiritu, est semetipsum extra semetipsum & supra semetipsum totum effundere, & in illud diuinitatis arcanum totum intrare ac à suo esse transiens,

sientes, in diuinum spiritum penitus defi-
cere, ita vt ipse iam non sit ipse eo dunta-
xat tempore, quo domino iam incipit al-
tius inhærere. Et de his bene dicit Grego-
rius in homilia quadam: Sunt nonnulli
qui supernæ contemplationis facibus ac
censi, in solo conditoris sui desiderio an-
helant. Nil iam in hoc mundo cupiunt,
solo æternitatis amore pascuntur terrena
quæque abiiciunt, cuncta temporalia mē
te transcendunt. Amant & ardent, ac in
ipso ardore suo requiescunt. Quid istos
nisi Seraphin dixerim? quorum cor con-
uersum est in ignem diuini amoris.

Prospera & aduersa suscipienda de manu Dei. Rom. 8

Secundum signum huius amoris, est
omnia aduersa sicut prospera pro Chri-
sto desideranter amplecti, cum Paulo di-
cente: Repletus sum consolatione, superа
bundo gaudio in omni tribulatione no-
stra. Nimirum, quia in hoc gradu, secun-
dum modum aliquē, efficitur anima im-
mortalis & impassibilis. Immortalis qui
dem, eo quod à vera vita separari non po
test. Quis, inquit Apostolus, nos separa-
bit à charitate Christi? tribulatio an an-
gustia? Et postea subdit: Certus sum, qa
neque mors, neque vita & cætera, pote-
runt nos separare à charitate Dei, quæ est
in Christo Iesu domino nostro. Sic & im
passibilis efficitur, quia nulla damna, nul
lumque dispendium sentit: sed in omni
aduersitate dulciter hilarescit. Quia quic-
quid illi infertur ad pœnam, totum præ-
sumit ad gloriam. Hinc etiam nullam re-
sistentiam prætendit, nisi in his dūtaxat,
quæ separationem à Deo, vel elongatio-
nem causare noscuntur: sicut metallum
liquatum, ad tactum cuiuslibet rei proti-
nus cedit, quod non liquatum resistit. Cu
ius est ratio, quia talis amor mentem ab
amore vitæ præsentis funditus auertit, &
occidendo velut insensibilem reddit, ita
quod pœnam quamcunq; & ipsam deni-
que mortem cum gaudio suscipere facit.
Nec propter hoc ab amore desistit, vel in
minimo tepescit, sed magis inardescit.

Cantic. 3.

Vnde sponsa cum dilectum quæsisset in
lectulo, nec inuenisset, Surgam, inquit, &
circumibo ciuitatem, per vicos & plateas
quæram, quem diligit anima mea. Quæ-
siui illum & non inueni, sed inuenerunt
me vigiles, qui circumierunt ciuitatē: per
cusserunt me, & vulnerauerunt me custo-
des murorum. Mira res, quod nihilo mi-
nus statim subinfert: Adiuro vos filiæ
Hierusalem, si inueneritis dilectum meū,
vt annuncietis ei, quia non persecuti
one, tribulatione, passione aut vulnerati-
one, sed quia amore langueo. Vnde puta
mus hanc insensibilitatem procedere ira
tres: Nunquid ab ebrietate vini illius, de
qua dicitur libro Prouerbiorum, Verbe-
rauerunt me & non dolui, traxerunt me,
& non sensi: & non potius ab illa, de qua
dicit Psalmista. Inebriabuntur ab vberta
te domus tuæ, & torrente voluptatis tuæ
potabis eos? Quam voluptatem scriptu-
ra nunc gustum, nunc ebrietatem vocat,
vt ostendat, quàm parua sit ad compara-
tionem futuræ plenitudinis, & quā ma-
gna in comparatione cuiuslibet mundā-
næ iucunditatis. O dulcedo miranda, qa
tam magna, quod omnem mundanā dul
cedinem excedis: tam parua, quod de illa
plenitudine vix stillam modicam decer-
pis. Modicum enim quid de tanto felici
tatis pelago mentibus instillas, mētes ta-
men quas infundis, plene inebrias. Meri
to tantillum de tanto, gustus qdam dici-
tur. Merito nihilo minus, quæ mentem à
seipsa sic alienat, ebrietas appellatur. Per
quā voluptatem amara cuncta dulcoran-
tur, secundum Augustinum, sic dicentē:
Tua dulcedo domine craticulam Lauren
tio dulcē fecit: tua dulcedo Stephano tor
rentis lapides dulcorauit: pro tua dulcedi
ne ibant apostoli gaudentes à conspectu
concilij. Ibat & Andreas ad crucem secu-
rus & gaudens, qa ad tantam dulcedinē
properabat. Hāc gustauit Petrus, dum in
feriorum oblitus clamauit, quasi ebrius:
Dñe bonū est nos hic esse. Si vis faciamus
hic tria tabernacula. Hic moremur & te
cōtemplemur. Quo habito, nullo alio in
digemus. Sufficit nobis te videre, sufficit
tanta tua dulcedine satiari. Vnam stillam
iste tuæ dulcedinis degustauit, & omnem
aliam dulcedinem fastidiuit. Quid putas
dixisset, si magnam illam multitudinem
diuinitatis tuæ gustasset, quam absconde
sti diligentibus te?

Ibidem.

Pro 25

Psal. 35

Actor. 5.

Matt. 17

Tertium signum est, pro vicissitudine
diuinæ visitationis pati liquefactionem,
aut sustinere languorem. Dum enim au-
ster afflauerit, protinus liquefactionē pa-
titur, id est, quandam emollitionem, per

Liquefactio spūs.

quam anima p omnia flexibilis redditur ad diuinum beneplacitū,& præcipue ad amandum Deum,liquescens ad recipiendum diuinæ inactionis multifariam impressionē:vt sicut liquor liquori,sic spūs Dei spūi hominis influens misceatur,& auima cum Deo spiritus vnus efficiatur. Vnde,secundum Origenem, liquefactio est felicissimus effectus diuinæ consolationis. Liquescit enim mens,dum deuotione mollescit,vt sponsus in ea suauiter cubet,& nihil duri ei obsistat. Liquescit, inquam,cum deuotione calescit,vt dilectus in ea calorem diuini amoris inueniat,& quasi quidam contractus spiritualis fiat,qui maximam delectationem generat. Liquescit deniq; , dum deuotione superefluit, vt Deus solus solum & plenum dominum in ea obtineat. Tunc enī omnis motus,omnis vsus,omnis impetus eius, feliciter in æternitate terminatur. Anima mea,inquit,liquefacta est , vt dilectus locutus est. O dulcis confabulatio Dei cum anima,& in anima,quorum virtute & auditu verborum corda liquescunt,& liquescēdo deficient ab eo quod fuerunt,& deficiendo perficiuntur in eo, in quem fluunt,

Cant. 5

Liquor spiritus.

Porro,flante aquilone,mox anima in languorem incidit,cum diuini complexus of culum consequi non valet. Quo tamen carere non volens,amoris impatientiam patitur,tam exteriora,quàm interiora,intolerabili æstuatione perurgētem. Qua durante,nullius eam vsus creaturæ delectat,omnia sustinere paratam , vt id quod amat,obtinere valeat. Hæc aūt amoris impatientia,cor amantis depascit,& sanguinem eius bibit,totum hominem marcescere faciens. Vnde Bernardus,huius aliquando visitationis vicissitudinem passus,ait:Verbum mihi ad te est o rex sæculorū Iesu Christe. Ausu charitatis colloqui tecum p̄sumo,factura manus tuæ, & adire te. Vsquequo sustinebo absentiam tuam?expectationem faciei tuæ quan to tempore feram? Vsquequo ingemiscā, & stillabit post te oculus meus? Amabilis domine vbi habitas? Vbi est diuersorium tuum,in quo lætus recumbis inter charissimos tuos,& satias eos manifestatione gloriæ tuæ? Quam felix,quàm sanctus,quanta concupiscentia appetendus est locus iste deificæ voluptatis. Locus p ennium deliciarum. Non accessit oculus meus,nec appropinquauit cor meū vsq; ad multitudinem dulcedinis tuæ , quam intrinsecus absconditi filijs tuis. Solo eius odore vtcunq; sustentor,& spiramentum suauitatis tuæ de longinquo venit ad me,quæ est mihi super odorem balsami & fragrantiam thuris & myrrhæ,omnisq; generis suauia odoramenta,et concupiscentias mundas parit in me, quarū est aductio delectabilis,vix tamen portabilis.

De nono scalari gradu amoris, qui dicitur Amor inaccessibilis. Caput XXXIX.

VErit doctor sanctus secūda secūdæ quæstione CLXXX. Vtrum vita contemplatiua secundum statum vitæ præsentis pertingere possit ad visionem diuinæ essentiæ,sicut videtur dicere Iacob: Vidi dominum facie ad faciem,& salua facta est anima mea. Ad hoc respōdet,quod in hac vita quis potest esse dupliciter. Vno modo secundum actum, in quantum actualiter sensibus corporis vtitur:& sic nullo modo contemplatio præsentis vitæ pertingere potest ad videndum diuinā essentiam,sicut ait Augustinus duodecimo super Genesim ad literam, quod nemo videns DEVM, viuit vita ista,qua mortaliter viuitur in istis sensibus corporis. Vnde non est intelligendum,quod Iacob viderit Dei essentiam,sed quod vidit formam imaginariam,in qua DEVS illi locutus est . Alio modo potest esse quis in hac vita potentialiter & non secundum actum,in quantum scilicet eius anima est mortali corpori coniuncta vt forma,ita tamen quod non vtitur corporis sensibus aut etiam imaginatione , sicut contingit in raptu:& sic contemplatio vitæ præsentis ad visionē essentiæ diuinę pertingere potest. Vnde supmus gradus contemplationis est, qualem habuit Paulus in raptu,secundum quem fuit medio modo se habens inter statū vitæ præsentis & futurę. Iste vero raptus fit cū quadam violentia,qua quis ex diuina virtute subleua-

Gen. 32

Raptus necessitas premus gradus contemplationis

subleuatur ad aliqua supernaturalia contuenda, cum abstractione à sensibus. Licet enim naturale sit homini, quod per sensibilium apprehensionem in diuina tendat, quia hoc ad hominis dignitatem pertinet, vt ad diuina subleuetur, eo quod factus est ad imaginem DEI: quod tamen eleuetur ad diuina cum abstractione à sensibus, non est homini naturale: quia cum bonum diuinum in infinitum humanam excedat facultatem, indiget homo, vt supernaturaliter ad illud bonum capessendum adiuuetur, quod fit per beneficium diuinæ gratiæ. Cum ergo mens per raptum eleuatur, hoc non est cõtra naturam, sed supra naturæ facultatem: sicut si lapis velocius cogatur descendere deorsum motu alieno, quàm fit motus ei us naturalis. Quem motum in mente potissime causat intensa charitas collata diuinitus, sed perficit ipsa charitas increata Deus. Amice ergo ascende superius.

Ignis ut immutet

Ignis secundum naturales, naturam habet immutatiuam, quia naturam omni um rerum, in quantum agendo superat, in suam speciem transmutat. Materiam enim in quam agit, apprehendens non deserit, sed incorporando in suam fi militudinem conuertit. Apprehendens vero non apprehenditur, quia consumpto eo in quod agit, statim in se refilit, & inuisibilis permanens, ad centrum suum tendit. Nam in esse suo nobilissimo consistit inuisibilis & occultus. Pro quo notandum, quod proprie dicitur ignis in sua sphæra, vbi scilicet inuisibilis nobis perseuerat, licet tam igneum elementi, quàm igneum cœli lucidum sit in se. Flamma vero dicitur in materia aeris, in qua nobis apparet visibilis, propter aeris crassitudinem, & materiæ in qua alitur, feculentia. Carbo vero dicitur, aut potius pruna in materia terrea, seu feculentia materiæ grossioris. Hinc etiam ignis à Dionysio dicit incorporeus, eo quod in subtilitate propriæ substantiæ non cernitur, & sic naturæ spirituali multum approximare videtur, quasi medius inter visibilia & inuisibilia. In quantum enim illis appropinquat, incorporeus est, sed in quantum inferioribus appropinquat, corporeus est, & apicem sunimum amoris & diuinæ contemplationis apte desi-

Ignis ut incorporeus.

gnat. Nam amor iste dicitur inaccessibilis pro eo quod ducit ad contemplandam lucem inaccessibilem, non quidem effecti ue, sed disp ositiue, quia disponit hominem ad hoc prout est possibile. Vel inaccessibilis dicitur, quia per illum amor æternus & increatus intelligitur, in quem quandoque fidelis anima à dilecto felicit er subuecta ducitur, immergitur & baptizatur: ficq; ad contemplandam lucem inaccessibilem aptificatur. Nemo nanq; erit dat ad illius diuinæ lucis claritatem, humana argumentatione vel ratiocinatione se posse peruenire: quia si aliqua argumentatione adiri potuisset lumen illud, inaccessibile non fuisset.

Amor ut se in- accessibi lis.

Amor unitiuus ut acquiritur.

Porro, qui ad eius contemplationem se præparare nititur, prius se à vitijs vniuersis procul elonget, cuncta terrena funditus conculcet, bonis operibus se exerceat, affectum suum continuo sanctis desiderijs inflammet, visitationem spiritus sancti vehementer exoptet, gratiam contemplationis semper efflagitet, & ad amorem vnitiuum tanquam ad finem omnium exercitiorum iugiter aspiret, ac in omnibus his quousque accipiat, contentiose laboret. Curam carnis etiam in licitis fortiter & frequenter repellat. Quia, vt dicit Richardus, nunquam affectus humanus ad æternitatis desiderium perfecte inflammatur, nunquam humanus intellectus ad æternorum contemplatiõem plene acuitur, nisi carnis cura in rebus etiam licitis & necessarijs fortiter & frequẽter repellatur. Ante omnia tamen, vt dicit Hugo, per studium dilectionis diuinę aperitur via cordi nostro, vsque ad contemplandum lumen diuinæ maiestatis, vt illic quasi de fonte spiritualium donorum aquæ descendant per radium contemplationis, ad irrigandum & implendum finum mentis nostræ. Et ideo quanto ardentius diligunt, velut e vicino profundius prospiciunt. Quia per amorem amans amato appropinquat, coniungitur & vnitur, ac in eius similitudinem transformatur. Vnde ait Bernardus: Scio anima mea si DEVM diligis, via mo ris in eius similitudinem transformaris. Felix ergo tempus, & acceptabilis hora, quando anima in eius dilectionis actu iucundissimo constituitur: per quam ipsa

totaliter in DEVM transformatur. Per quem & mens eius ab his, quæ sunt sibi secundum virtutem superioris naturæ, in lumen incircunscriptũ rapiturvbi mira dilectione quadam absorbetur, quam nullus sensus æstimare potest, sermo nullus explicare valet. Quia tunc in actu iucundissimo cõstituitur, prosternitur cũ sponso suo, cœlesti sponso charitatis amplexibus coniungitur, & ad eius oculum incli natur sicque fit, quod ad illius contactum animus in dilectum cœlesti quadam dulcedine subito transfunditur. Cum igitur in amore diuino sic inebriatus fuerit, non mirum, si omnium quæ sunt obliuiscens, totus in Deum pergat, gestãs illud, quod nemo nouit, nisi qui accipit. Et quoties illam felicitatem participat, præsentem misseriam ignorat. Quia tanta est vehementia charitatis huius, quod eum quem perfecte semel accenderit, extra se constituat, & gustu dulcedinis incomprehensibilis Dei frequenter inebriet. Sed vt dicit Ioannes Scotus in Glosia super libro de diuinis nominibus, impossibile est quenquã vniri DEO, vel Deum quodam modo fieri, nisi cesset à materialium occupationum dispositione, tam sensu, quàm mente, vt diuinæ simplicitati similior effectus, DEO perfectius vniatur. Est enim deificatio similitudo & vnitas ad DEVM in quantum licet. Nam forti conatu tales etiam seipsos postponentes, & omnia relinquentes, ad congregantis patris vnitatem, & deificam ipsius simplicitatem anhelantes sunt.

Mentis excessum ex tribus oriri.

Cæterum, amoris huius excellentissimi, licet certa signa faciliter assignari non possunt, eo quod in alienatione mentis agitur: hæc tamen alienatio processum habet extribus. Primo ex magnitudine deuotionis, cum scilicet mens humana tanto ardore desiderij cœlestis accenditur, quod amoris intimi flamma vltra modũ humanum excrescat, quæ statim animã ad similitudinem ceræ liquefaciam à prisfino statu penitus resoluat, & instar fumi attenuatam, in superna subleuet. Per fumum enim in Canticis, deuotæ mentis desiderium exprimitur, per quod primum ascendere nos oportet. Vnde mirantur angelici spũs, dicentes: Quæ est ista quæ ascendit de deserto, sicut virgula fumi ex aromatibus myrrhæ & thuris & vniuersi pulueris pigmentarij? Et talis excessus mẽtis magis fieri solet ex sola desiderij feruentis æstuatione, quàm ex aduncta sibi diuina reuelatione. Maior etiam ad meritum illa mentis eleuatio esse videtur, quæ fauente gratia, surgit ex incensione & inflammatione propria, quàm illa quæ surgit ex sola vel aliqua inspiratione diuina. Et huius practica sumi potest ex naturalibus. Quia sicut ignis corporeus liẽtem medicum in vase suppositum, primo ab imis incipit euertere, deinde nunc in hanc, nunc in illã partem iactare, nunc sursum, nunc deorsum agitare, tandem etiam ad superiora vasis attollere, donec vas totum ex quouis medico repleuerit. Ad vltimum sic, cum violentia quadam incipit interiora vacuare & foras effundere. Sic spiritus humanus igne diuino succensus, continuatis exercitijs, paulatim magis ac magis æstuat, donec tandem feruerat ac superferuerat ac impellentibus desiderijs extra se tandẽ eiectus, suiq; penitus oblitus, & per ecstasim subleuatus, totus in superiora rapiat, & sic in quandam dulcedinem diuinę suauitatis absorbeatur. De qua dulcedine dicit Richardus: Quod nihil in hac vita hac dulcedine sentitur iucũdius, nihil ita animum ab amore mundi elongat, nihil ita mentem contra tentationes roborat.

Quem enim talis gustus inebriauerit, ad oñe opus & omnem laborem hilarescit laborat & non lassescit, festinat nec desicit, dolet nec sentit, lacerat ur & nescit, irridetur & non aduertit.

Cant. 3.

Cant. 6.

Secundo vero processum habet ex magnitudine admirationis. De q̃ Richardus libro VI. de contẽplatione dicit inter alia: Quis nesciat, inde fieri admirationẽ, cũ aliqd cernimus pter spem & æstimationẽ cum aliqd incipit videri, q̃d vix possit cre dic & inde mẽtis excessus procedit. Quod satis innuitur in eo, quod dicitur in Canticis: Quæ est ista quæ pregreditur, quasi aurora consurgens? Nam aurora paulatim eleuatur, eleuando dilatatur & dilatãdo clarificatur, & tandem in defectum sui veniens in diem esse definit: sic humana intelligentia diuino lumine irradiata, cũ intelligibilium contemplatione suspẽditur, & eo ex admiratione distenditur, quanto ad altiora & mirabiliora ducitur, tanto

Admiratio causa sans mẽtis excessus sum quæ.

to copiosius dilatatur. Et vnde ab infimis remotior, inde in semetipsa purior, & ad sublimia subtilior inuenitur. Cum ergo sic semper ad altiora crescit, tandem aliquando crescendo humanæ capacitatis metas transcendit, vt à semetipsa penitus deficiat, & in supermundanum quendam affectum totaliter transformata, super semetipsam eat. Et sicut lux matutina crescendo definit, nõ quidem esse lux, sed esse lux matutina, vt ipsa aurora, non sit iam aurora rationis humanæ intelligentia, ex magnitudine dilatationis suę quandoq; accipit, vt ipsa iam non sit ipsa: non quidem vt non sit intelligentia, sed vt iam non sit humana, dum modo mirabili immutationeq; incomprehẽsibili efficitur plus quàm humana, dum gloriam domini speculando in eandem imaginem trãsformatur, à claritate in claritatem, tanquam à domini spiritu. Vnde si vas aquæ radio solis supponas, ipsam mox aquam videbis, ex se luminis splendorem in superiora transfundere, & claritatem quidem, absque calore tamen, in summa leuare. Quid est aqua, nisi cogitatio humana? Quæ semper ad inferiora labitur, nisi sub magnæ discretionis moderamine cohibeatur. Aqua ergo in vase collecta, est cogitatio meditationi intenta, & per intentionem defixa. Cui solis radius se infundit, cum diuina reuelatio meditationi occurrit. Sicut igitur aqua cum radium in se superni luminis accipit, fulgorem quoq; luminis ad superiora emittit, quo ipsa per se nullo modo conscendere valet. (Et cum tanta fit differentia aquæ & luminis, radio tamẽ quem de se lumen emittit, aliquid suæ similitudinis imprimit, ita vt tremula tremulum, quieta quietum, purior puriorem, diffusior diffusiorem efficiat). Sic etiam cum revelatio luminis illius inaccessibilis, cor humanum irradiat, supra semetipsam humanam intelligentiam leuat. Et illic intelligentiæ radius infusione diuini luminis, & admiratiõis reuerberatiõe, de imis ad summa refilit, vbi nulla ingenij perspicacia, nulla artis industria, humana ratiocinatio conscendere sufficit. Et quanto perfectius pacem & tranquillitatem animus ad intima componere præualuerit, tanto firmius & tenacius in hac subleuatione summæ luci per contemplationem adhærebit. Et quanto purior ad integritatem, tanto diffusior ad charitatem, & perspicacior capacioriq; reperietur ad supercœlestium contemplationem, ac vberior gustus ad frutionem. Quibus feliciter allectus animus, adeo summam totius conatus in diuinarum rerum contemplatione constituit, vt si ab ea paululum vel inuitus cogitationibus violenter abstrahitur, hoc ipsum quasi quoddam sacrilegij vitium in se punit & execratur: quicquid ab illo vero lumine, mentis conspectum retrahit, ac in quibus iste mundus versatur, vniuersa fastidit.

2. Cor. 3

Tertio deniq; processum habet ex magnitudine exultationis: qui modus alienationis mentis satis exprimitur in Cantícis, vbi dicitur: Quæ est ista quæ ascendit de deserto delicijs affluens, innixa super dilectum suum? Si namq; per desertum intelligitur cor humanum ab omni tumultuatione separatum, quis erit ascensus de hoc deserto, nisi humanæ mẽtis excessus? quo se mentis alienatione deserens, & ipsos cœlos pertransiens, spiritus se totum solis diuinis per contemplationem & deuotionem immergit. Cuius causa subnectitur, in eo quod delicijs spiritualium gaudiorum affluere describitur, quas aliunde cõsequi non valet, nisi ex intima illa animi iucunditate, & diuinitus infusa dulcedine. Non autem dicit delicias habens, sed delicijs affluens, quia non quælibet harum deliciarum experientia, sed earum affluentia, talem ascensum, qui de deserto fit, gignit & parit. Nam eo tẽpore eo quo caret anima hac influentia, ad ascensum hunc (de quo nunc loquimur) assurgere minime valet, quoniam in ascensu tali, de lucis eam affluere necesse est. Hinc merito dilecto suo dulciter ac tenaciter inniti describitur: quia non propriis viribus in hunc ascensum, sed illius virtute sustollitur, qui sua dignatione dilectam suam deducit in nube diei, & tota nocte in illumi natione ignis. Alioqui qualiter ipsa susti neret pondus diei & æstus, nisi sub vmbra illius, quem diligit? Vt & ipsa feliciter experiri mereatur, virtus altissimi obumbrabit tibi. Vnde licet dilecta semper & vbique dilecti sui adiutorio indigeat, ita quod sine illo nihil incipere, nihilque perficere valeat, nusquam tamen cooperanti

Exultationis mentis gnitudo.

Cant. 8.

Psal. 77

Mat. 20

ranti gratiæ vehementius oportet incumbere, quàm eo loco vbi ascendit de deserto delicijs affluens. Quia quicquid ei ad consolationem & iucunditatem valere potest, totum ex alieno beneficio & arbitrio pendet. Et ideo recte viribus illius inniti tur, de cuius munificentia, totum recte præsumitur, quod speratur, desideratur & amatur. Denique, secundum Bernardum super Cantic. Fidelis paranymphus scilicet angelus vniuscuiusq; animæ, qui mutui amoris conscius, sed non inuidus, non suam quærit, sed domini gloriam, discurrit medius inter dilectum & dilectam veta efferens, referens bona, excitat illam placat illum. Interdum quoque licet raro repræsentat eos sibi pariter, siue hanc rapiens, siue illum adducens. Verumtamen per huiusmodi processus & mentis excessus, nequaquã peruenire potest ad illum contemplationis apicem, quæ est de diuina essentia in lumine deiformi quæ nimirum super omnem humanæ industriæ facultatem esse dinoscitur, nec à quoquam, nisi ex specialissima gratia diuinæ largitatis adipiscitur. Nam hoc est bonum illud singulare, de quo Paulus dicit: Non enim facio bonum quod volo. Super quo dicit Cassianus in collationibus patrum: Quid autem sit principaliter bonum, quod Apostolus non potuit perficere cum vellet, diligenter inuestigemus. Est enim bona castitas, laudabilis abstinentia, miranda prudentia, larga humanitas, circumspecta sobrietas, mediocris temperantia, pia misericordia, sancta iustitia: Quæ omnia in Apostolo ita plena atque perfecta fuisse non dubium est, vt virtutum potius, quàm verborum magisterio ab eo religio Christiana doceretur. Sed vna & sola est theoria, id est, contemplatio DEI, cui merito omnia iustificationum merita, vniuersa virtutum studia postponuntur, & eius comparatione fuscantur. Summum igitur bonum est, DEI conspectu frui, & CHRISTO iugiter inhærere. Quod vt perfectè posset Apostolus adipisci, cupit dissolui & esse cum CHRISTO, vt posset à CHRISTI consortio non auelli. Quod & nobis feliciter assequi donet charitas patris, gratia Christi, & communicatio spiritus sancti, Amen.

Summum bonum quod Philip. 1.

Rom. 7

Librorum Theologiæ mysticæ R. P. Henrici Harphij Theologi & diuinorum contemplatoris profundissimi,

FINIS.

CHER · L. GOTTS 1974